„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 2 ● 23-29 ianuarie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

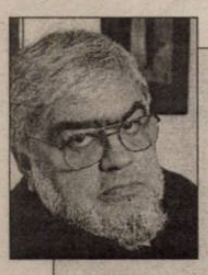

Andrei Pleşu
„«Nucleul tare» al Europei“
pagina **3**

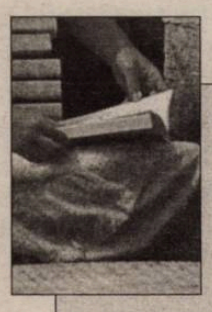

Puzzlecturi
Anul literar 2003 (Proza)
pagina **15**

Dilematograf
Lars von Trier
Dogville
pagina **15**

Mai multe feluri de prostituţie

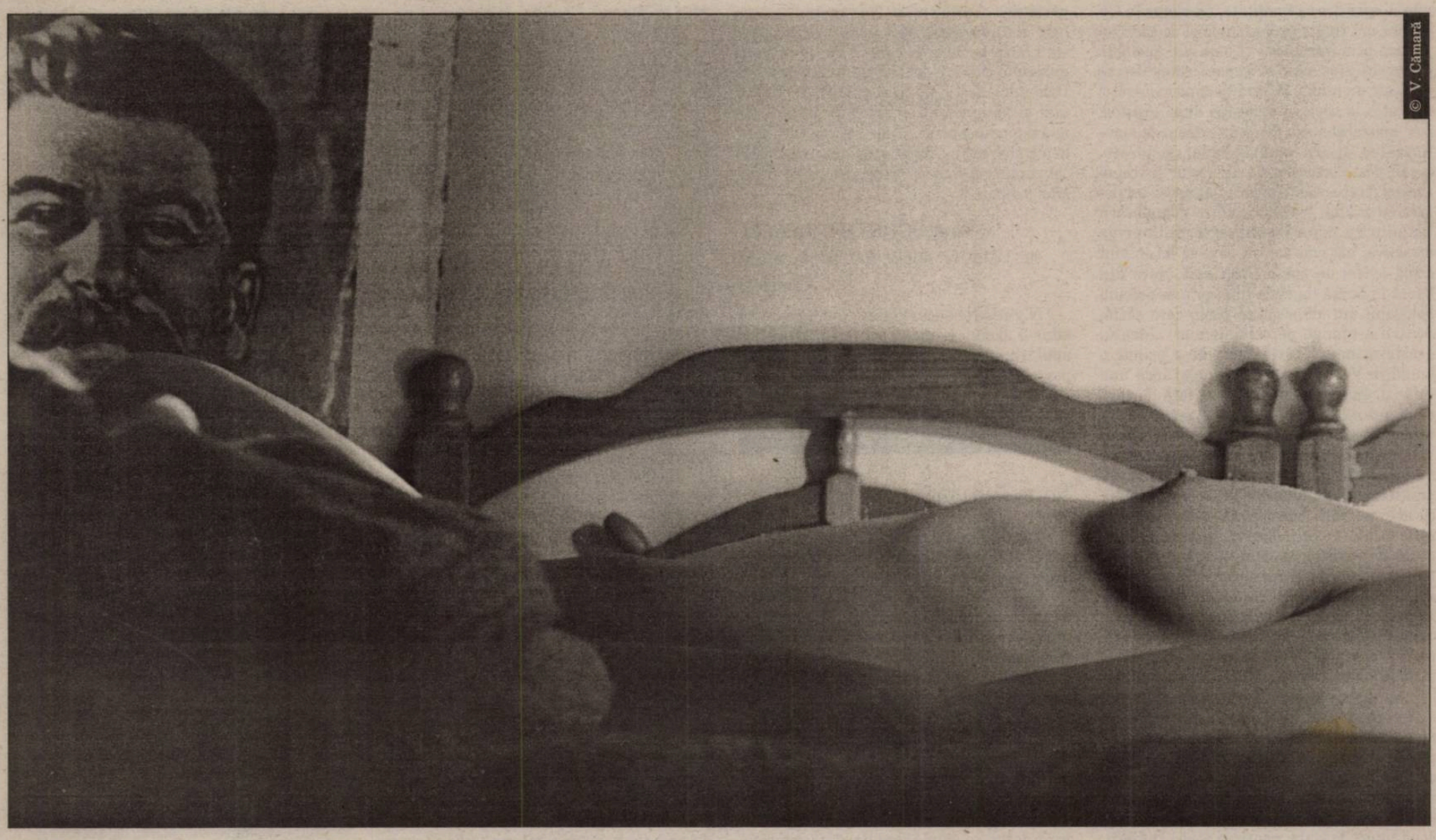

„Prostituția este singura meserie în care poți învăța cu adevărat viața. O parte din mine nu și-ar fi găsit niciodată exprimarea dacă n-aș fi trecut prin prostituție. (...) Prostituția m-a ajutat să devin eu cu adevărat.“

„SORCIÈRES“, nr. 3

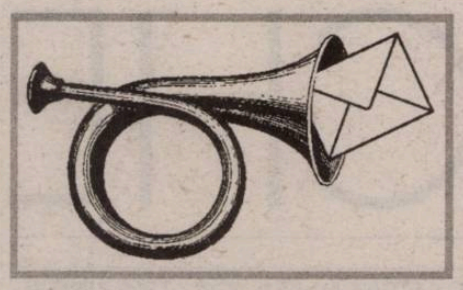

„Laşitatea“

Generaţia 90.ro

Mă întorceam acasă şi aşteptam la un semafor trecerea unui tramvai, cînd am fost inoportunat de o cunoştinţă vagă (mai bine spus, prietena unui prieten...). Am întrebat-o ce mai face aşa cum se întreabă francezii, „ça va?“, neinteresîndu-mă în mod special persoana din faţa mea. Întîlnirea avea însă să se dovedească mult mai interesantă decît lăsau să se întrevadă frigul pătrunzător şi pustiul de pe stradă. Mi-a răspuns pe un ton care brusc mi-a devenit cunoscut. Se întorcea de la o conferinţă din Macedonia, urmînd să plece peste o săptămînă (sau două sau trei? – cine are nevoie de detalii?) în Marea Britanie în Essex (sau Sussex sau Wessex?), University of..., timp de zece luni de zile, cu o bursă predoctorală. A urmat întrebarea ei rece precum gheaţa: „dar tu ce o să faci acum, după?“ (este şi veşnica întrebare care ţi se pune după terminarea unei alte facultăţi decît a tridentului care îţi oferă accesul către fericirea absolută, Drept-ASE-Calculatoare). Am lăsat capul în jos şi am răspuns ezitant şi cu ruşine: „Mă întorc acasă“.

Această întîlnire mi-a reconfirmat gînduri mai vechi. Există o întreagă generaţie de tineri intelectuali români care a început să ducă de o bună bucată de timp o viaţă tip *Curriculum Vitae (C.V.)*. Ce înţeleg prin această formulare? Cred că această importantă categorie de tineri intelectuali români îşi trăieşte viaţa după un grafic bine determinat, care are ca finalitate înscrierea în CV a unor noi trepte profesionale şi se caracterizează prin întrebarea „Ce să mai adaug la frumosul meu CV?“. Această categorie se gîndeşte nu numai la studiile universitare, ci mai ales la ceea ce urmează după acestea: face masterate (sau diplome extrem de aprofundate), studii predoctorale, doctorate, studii post-doctorale etc. Întrevăd şi scopul acestor etape academice înhăţate şi înfulecate cu multă grabă. În afara completării CV-ului cu nişte puncte extraordinar de atractive, motivul pentru care se dă în vînt după astfel de posibilităţi este viaţa din bursă în bursă (bursele fiind privite precum bolovanii din albia rîului peste care sărim pentru a ajunge pe celălalt mal). Idealul acestei generaţii este acela de a prinde o bursă în Vest şi apoi încă una şi încă una ş.a.m.d. Evident, dezamăgirea faţă de ţară joacă un rol extrem de important în adoptarea acestei conduite. Însă generaţia care s-a format în anii '90 nu a încercat cu adevărat să schimbe ceva în România, ci s-a mulţumit să abandoneze lupta încă înainte ca aceasta să fi început. Abandonînd lupta care ar fi fost o atitudine mult mai dificilă şi plină de riscuri, a adoptat tipul de viaţă CV, mult mai comod şi mai profitabil, deoarece această viaţă duce în mod obligatoriu către însumarea banilor şi relaţiilor fără de care cunoştinţele academice sînt privite cu dispreţ, căci viaţa tip CV se transformă într-o teribilă luptă pentru o *poziţie socială*. Celălalt tip de viaţă ar putea fi numit *viaţa banală* care se bazează pe adevărurile ei fundamentale (cum îmi spunea un prieten): poate familie, poate dragoste, poate spiritualitate doar de dragul ei, poate credinţă în ceva ce nu poate fi afişat pe toate gardurile. Evident, ideal ar fi să îmbini cît mai armonios cele două tipuri de viaţă, pentru a avea echilibru, însă timpurile şi oamenii pun accent pe... C. V., căci viaţa de acest tip poate acoperi toate celelalte breşe dintr-o viaţă şi poate deveni, de ce nu?, o cunună de lauri extrem de vizibilă pentru societate, ceea ce contează cel mai mult, căci dă bine şi *înalţă*. Viaţa banală este disprețuită şi privită cu o superioritate ipocrită.

Generaţia noastră este complet ratată din punct de vedere politic pentru că a eşuat total în a-şi pune cumva amprenta asupra ţării de baştină. Ideea de a schimba societatea românească a dispărut treptat, dar radical, astfel încît acum, a aminti această idee te poate condamna la cîteva rîsete condescendente, dar umilitoare din partea acelorași tineri care au făcut posibilă Revoluţia din 17-21 decembrie 1990, au crezut în Piaţa Universităţii, au fost bătuţi de nenumărate ori în anul 1990 sau au contribuit la succesul anului 1996. De atunci însă, credinţa că generaţia tînără ar putea schimba ceva a dispărut total, mai ales în rîndurile celor care o compuneau şi care, în loc să transforme ei societatea în conformitate cu imperativele acestui prezent european, s-au lăsat cumpăraţi de societatea valahă (cazul lui Marian Munteanu căruia un şef de mină ar fi vrut să îi taie capul cu securea în sediul Arhitecturii, pe 15 iunie 1990, este elocvent). În comparaţie cu generaţia anilor '30, născută şi ea în urma unui eveniment istoric, de o egală importanţă cu Revoluţia din decembrie 1989, generaţiei '90 îi lipseşte un ideal. Generaţia '30 credea în România şi în transformarea ei, chiar dacă proiectul său politic era complet greşit (ortodoxism, antioccidentalism, tendinţe autoritare, antisemitism). Avea un ideal, în comparaţie cu generaţia '90 care, în afară de propăşirea personală, într-o formă sau alta, nu cunoaşte nimic altceva şi, din acest punct de vedere, îi este sensibil inferioară. Aceasta nu înseamnă că actuala tînără generaţie nu va face politică şi nu va moşteni puterea cîndva, peste 25-30 de ani, cînd va ajunge la „adevărata maturitate politică“, după ce va fi perfect încadrată şi prelucrată de către sistemul actual. Cu o singură condiţie însă: elanul tineresc să se fi transformat într-o sinceră încremenire în proiect.

Şi ea s-a oprit în faţa unui magazin care comercializa cartele telefonice ieftine, frecventat mai ales de străinii lumii a treia. Probabil că dorea să îşi comunice posibilele victorii din CV (buletinul ei de identitate) părinţilor şi prietenilor. Nu am înţeles prea bine dacă sugerase să o aştept. Oricum, nu aş fi făcut-o. Oameni care te fac să te simţi mizerabil chiar şi pentru un minut sînt, har Domnului, destui pe acest pămînt. De ce să-i mai şi aştepţi? Pe drumul de întoarcere m-am gîndit şi la un posibil răspuns nesimţit la întrebarea ei: „Am să scriu despre oamenii care mă vor întreba cu superioritate ce am de gînd să fac...“.

Codruţ CONSTANTINESCU
str. 1 Mai, nr. 46, Bl. BO, sc. A., ap. 9
Cîmpina

N. red.: Ne bucură limpezirea pe care ai adus-o acelui moment penibil petrecut în anul trecut; ne simţim bine ori de cîte ori dispar suspiciunile.

Plecări, sosiri

Spre Toronto

Te pregăteşti de plecare. Timp scurt pentru pregătirea bagajului, cîteva luni. Un bagaj total pentru un drum... la fel.

Orice fleac, uitat prin locuri de mult neumblate, devine esenţial, strategic în lupta ce va urma pentru păstrarea rădăcinilor tale.

Pietre culese din diverse locuri ale ţării, cîteva fire de nisip de Vamă într-o cutie de film foto, stuf din Deltă, toate pline de energii ce parcă se amplifică cu fiecare zi ce trece.

Suflete dragi tremură la auzul acelui „ATUNCI“, tu nici nu mai realizezi cît tremuri.

Laşi totul în urmă. Iei cu tine cîteva lucruri dragi, se adună familia să te conducă, se plînge... Pare a fi o înmormîntare, nu? Cu mici diferenţe: ceea ce faci, faci pentru că aşa ai hotărît, pentru că priveşti la viaţa de după „moarte“. Vrei să o iei de la capăt, tu, cu forţele tale, cu convingerea că ai să faci mult mai mult decît ai putut face AICI.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Şi aşa laşi în urmă totul şi pleci cu bucatele din viaţa ta. Inutil. Ca şi cum pentru un *puzzle* de o mie de piese ţi-ar fi de ajuns cinci...

Doar te amăgeşti că n-ai să te dezrădăcinezi, cînd deja pleci incomplet. Aici rămîn bucăţi din tine pe care n-ai să le poţi pune la loc niciodată.

Ai să le înlocuieşti cu altele, dar sînt convinsă că cicatricile ai să le simţi mereu, chiar dacă nu se vor vedea.

Deci... apropo de bagaj: ai grijă să nu îţi uiţi periuţa de dinţi... şi poate ne vedem ACOLO.

Anca STAN
decembrie, Bucureşti, Toronto

Mesaje

● Mi-e drag să urez din toată inima redacţiei *Dilemei vechi* mult succes în noua aventură. Îmi aduc aminte de vorba lui Caragiale, „Eu sunt vechi, dragul meu“ – cît de bine vi se potriveşte, din fericire... Vă doresc să fiţi cu toate acestea noi, ca un vin vechi şi bun căruia i s-a ataşat din raţiuni mai mult sau mai puţin lucrative o etichetă postmodernă... Ce bucurie că vă vom putea din nou citi! Spaţiul public nu-şi putea, cred, permite lipsa unei asemenea voci, a unei asemenea tribune. Mai presus de orice, nu vă pierdeţi buna dispoziţie!

Cu mult drag,

M. FABIAN

● Stimaţi domni,

Numele meu este Cezar Gheorghe, stabilit în Toronto, Canada, de aproape 1 an...

Mă bucur că revista dumneavoastră va continua să apară, vă doresc sănătate şi mult succes. O cumpăram în România şi o citesc cu mare plăcere pe Internet şi acum.

Într-o beznă a prostiei agresive care se zbate ca un drac turbat în România de azi, e bine că cineva mai încearcă ceva. Stratul de intelectuali români s-a subţiat considerabil în ultima vreme, mulţi sînt pe aici sau aiurea...

Mult noroc!

Cezar

● Stimate domnule Mircea Vasilescu & dilema veke!

Vă urez succes în noul format!

Vă vom citi în continuare aşa cum o facem de la începutul începuturilor. În fiecare vineri sau, cel tîrziu, sîmbăta. Nu vă lăsaţi!

Vă vrem la fel de incisivi ca şi pînă acum, dar chiar mai mult!

Cu deosebită prietenie,
Kalino + soţul ei,
copiii Filip şi Neli,
Cumnata Pusha, toţi cititorii aceleiaşi *Dileme*.

Cu deosebită prietenie şi stimă,

Kalino
kalino2003@softhome.net

● Am aflat că revista *Dilema*, aceea pe care o ştiam şi în care apucasem să scriu şi eu vreo 3-4 articole, nu o să mai apară. O să vă surprindă ceea ce o să vă spun, dar m-am bucurat cînd am aflat decizia echipei redacţionale. Sigur, îmi pare rău pentru revistă – nu sînt chiar un adept al schimbărilor – dar o revistă poate fi în definitiv înlocuită – dovadă că va apărea *Dilema veche*. Bucuria mea vine din substratul care a stat la baza deciziei dumneavoastră: verticalitatea de care aţi dat dovadă, onestitatea şi spiritul de echipă. Dovadă peremptorie că există un spirit al *Dilemei*, în care mă bucur că am crezut. Pentru asta vreau să vă mulţumesc, dumneavoastră şi colegilor dumneavoastră. Mi-am mai luat o dilemă de pe suflet, ca să zic aşa...

Vă urez succes în decelarea noilor *Dileme vechi*, şi, ca într-un banc vechi, să ştiţi că puteţi conta pe mine oricînd de acum încolo.

Vă mulţumesc,

Florin POENARU
Comunicare & relaţii publice, SNSPA

● Vă mulţumesc pentru invitaţie – sînt însă acasă, la Constanţa, aşa că o să ratez plăcerea de a fi prezent, vinul lui Mircea şi recitalul colegului şi discipolului meu, Mihai Iordache.

Vă doresc însă spor la lucru, mai ales că sînt un vechi „cititor“ dilematic. Şi chiar mai mult decît atît, la Clubul de jazz al Fundaţiei Culturale „Harry Tavitian“ deschis în 1993 şi închis anul trecut, *Dilema* a fost tot timpul cu noi.

Din păcate, în ultimul timp, în Constanţa era o adevărată aventură să o găseşti. Aşa că sperăm să aveţi pentru *Dilema veche* o distribuţie nouă şi eficientă.

Cu prietenie,

Harry TAVITIAN
Constanţa

● *Mulţumim Institutului Polonez pentru darul tandru – o umbrelă! – cu care ne-a onorat primul număr; o vom ţine permanent în faţa ochilor, pentru „a ne apăra pe vreme rea“, conform urării care o însoţea.*

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

● **Presa agresată**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1,
71273, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema.veche@personal.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Tipărit la FED PRINT

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

„Nucleul tare“ al Europei

Sub coiful ideologic al filosofului Jürgen Habermas, cîțiva importanți politicieni germani (între care și Joschka Fischer) vorbesc des, în ultima vreme, despre un „nucleu tare“ al Europei *(Kern-Europa)*, un soi de locomotivă *de fapt* și *de drept* a unificării continentale. E vorba de tandemul franco-german. (În versiune franceză, „nucleul tare“ e numit „avangardă“.) N-avem ce face! Oamenii au argumente solide: economic, politic și cultural, Germania și Franța au tot dreptul să stea în față. Știm că Descartes nu s-a născut la Sofia și că Hegel nu s-a născut la București. Știm că în puține locuri din lume – nu doar din Europa – există atîta bunăstare, atîta stabilitate socială, atîta stil. Și e perfect normal ca un proces istoric atît de complicat și de important cum este integrarea europeană să aibă un spirit director pe măsură. De altfel, ideea nu e nouă: i s-au găsit strămoși venerabili încă de pe vremea războiului de treizeci de ani, apoi la Kant, iar la începutul secolului al XIX-lea la Saint-Simon și Thierry. E, deci, o idee cu tradiții. Legitimă, care va să zică. Enervantă la culme pentru „Europa moale“ de la margine, pentru de-alde noi, europenii-coajă, care privim spre sîmbure cu obidă. Avem argumente să fim contra? Avem. Nu ne-au lipsit niciodată argumentele...

1. Raportul între centru și periferie e istoricește foarte mobil și, prin urmare, trecător. Primul „nucleu tare“ al Europei a fost spațiul mediteranean. De la Atena, el a urcat, apoi, spre Roma, pentru a face un îndelung popas la Constantinopol. Un timp, „nucleul tare“ a fost Aachenul. În secolul al XVII-lea, „avangarda europeană“ însemna Ludovic al XIV-lea, iar în secolul următor Anglia, cu revoluția industrială. La 1815, Europa „esențială“ echivala cu Sfînta Alianță, reunind o dinastie austriacă catolică, una prusacă protestantă și una rusească ortodoxă. Au mai fost și mari momente italiene (Renașterea...), spaniole și olandeze. O să vedem cum o să arate „nucleul tare“, după ce ultima lărgire a Uniunii Europene va aduce cu sine cca. 200 de milioane de noi europeni (medii, estici și sud-estici). În aceste condiții, a monumentaliza idolatru relieful de moment al antantei franco-germane e o probă de suficiență și obtuzitate. Europa e, prin definiție, *polinucleară:* nu e o caisă schematică, ci o *rodie:* există o Europă latină și una anglo-saxonă, o Europă catolică, una iudaică, una protestantă, alta ortodoxă, ba am putea să spunem că există, astăzi, și o Europă musulmană... Sîmburele e peste tot. (Și e, oricum, partea cea mai puțin comestibilă a fructului...)

2. Solidaritatea franco-germană s-a consolidat, mai ales după episodul irakian, printr-o comună retorică anti-americană. Ce reproșează Statelor Unite „nucleul tare“ al Europei? Tocmai înclinația de a se comporta ca un „nucleu tare“ al lumii! Habermas vorbește nervos despre „unilateralismul hegemonic“ al americanilor. E tipic pentru un ideolog de stînga să combată toate hegemoniile, cu excepția hegemoniei proprii. Căci lucrurile par să se rezume la înlocuirea nucleului transatlantic cu unul de-al nostru, nucleul „dur“ Schröder-Chirac. Preluăm, așadar, modelul care ne irită. S-a vorbit, de altfel, și de un nucleu tare al NATO (NASTY: *„Nations Allied to Stop Tyrants“*). Chestia devine patriotică. Sîntem în zorii unui nou naționalism: naționalismul european.

3. Doctrina Habermas implică un dublu pericol: **a)** Europa poate ajunge să se confunde strict cu nucleul ei tare. Restul, „nenuclearii“, vor fi percepuți, încet-încet, ca un bruiaj neavenit, ca o șleahtă barbară de musafiri nepoftiți. „Mai bine mai puțini, dar mai coerenți și mai uniți! – vor putea spune „nuclearii“. În clipa aceea, procesul unificării europene va sucomba. Pe de altă parte, chiar între membrii consacrați ai Uniunii vor apărea tensiuni perfide. Pentru „candidați“, orgoliul suveran al Franței și Germaniei va fi o suferință mută, sursă de noi și noi ipocrizii. Dar ce-or să zică Anglia, Italia, Spania, Țările Scandinave? Cum să se acomodeze astfel de țări cu un statut de „anexe“, de personaje secundare? **b)** Habermas ignoră fatalmente voluptatea răsăriteană de *a nu aparține* „nucleului tare“! Sîntem, de mult, dintotdeauna, înclinați să savurăm calmul, torpoarea, deliciul, iresponsabilitatea marginalității.

De-abia așteptăm să ne spună cineva că nu trebuie să ne implicăm, că totul se hotărăște în altă parte, undeva la vîrf, în lumina orbitoare a „nucleului tare“. Doctrina Habermas e ideală pentru a ne demobiliza, pentru a întreține deprinderea noastră de a vegeta, de a rămîne „afară“. În UE ne vom integra poate, de bine de rău. Dar în „nucleul tare“? A se slăbi!

4. Argument etic-estetic: în mod normal, puterea autentică e generoasă, blîndă, nobilă. Nu face paradă, nu-și ridică statuie. Chiar dacă e adevărat că unele țări, mai exact Germania și Franța, sînt bogate, frumoase, dezvoltate, civilizate, *nu e frumos*, *nu se face*, mă-nțelegi, s-o spună ele însele, dinaintea unui auditoriu șubred și melancolic. „Eu Tarzan – tu Jane“, „Eu mare – tu mic“, „Eu «nucleu tare» – tu apă chioară“ – iată un discurs european nu prea subtil și nu prea atrăgător...

ținerea de minte

„E stupid să te înfurii din cauza unei bîrfe. Cum vrei să oprești lumea să pălăvrăgească? Și, pe de altă parte, de ce să-ți închipui că poți vorbi despre alții și să crezi că ei n-au să-ți găsească pricină? Totuși, cum aude cineva că se vorbește de el, se supără. Eu una găsesc că e de prost gust.“

(Însemnarea 270 din *Însemnările de căpătîi* ale lui Sei Șonagon, doamnă de onoare la curtea împărătesei japoneze Sadako, în jurul anului 1000)

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Dascăli și baroni și experți

„Unul din învățămintele schimbărilor de regim din Europa... estcentrică e ironia sorții: cum să ajungi din niște nații interesante, chinuite, stîrnind mustrări de conștiință – niște rude sărace.“ Această remarcă a lui Laszlo Lengzel mă urmărește de cînd am citit-o într-un număr trecut al *Dilemei*. Egocentric, nu mă pot abține și plasez acest diagnostic în domeniul particular al învățămîntului, pentru a ajunge la o concluzie similară: ironia tranziției, în acest caz, constă în modul în care o categorie interesantă, chinuită, un fel de aristocrație scăpătată, dispusă uneori la urîte compromisuri, dar păstrîndu-și totuși în ochii lumii prezumția de competență, a devenit ruda săracă a economiei de piață, aureolată doar de prezumția de inutilitate.

De la „aristocrație scăpătată“ la „rudă săracă“ nu este o schimbare financiară prea mare, dar este o răsturnare de statut simbolic uriașă: ***profesorul este actualmente un model social de eșec*** – după cum mă lămurește o fostă studentă care și-a asumat cu luciditate acest statut. Într-adevăr, a fi *doar* dascăl și a te prezenta lumii *doar* în această ipostază riscă de cele mai multe ori să fie perceput ca o impotență, o imposibilitate de a face mai mult în viață, pe scurt, un fel de ratare. Apare astfel un paradox originar (și original, ca și tranziția noastră): cum poate o categorie de „ratați“ virtuali să transmită tinerilor actuali cheia succesului în viață, adică acele cunoștințe necesare și suficiente care să le permită acestora să reușească ceea ce ei, dascălii, nu au reușit? Acest handicap de statut – și deci de imagine – reclamă o repoziționare în cîmpul social, prin care dascălul trebuie să-și (re)dobîndească legitimitate în propriii săi ochi și credibilitate în cei ai publicului său.

Competiție – veți exclama, aceasta este legea competiției cu care și profesorii trebuie să se obișnuiască și să nu se mai creadă profesori pe viață! Absolut de acord, cu condiția ca această competiție să fie una loială și să se poarte în domeniul specific de competențe al învățămîntului. Ceea ce nu este însă cazul: pe piața românească a învățămîntului, imaginea competenței se cîștigă în afara învățămîntului și cu alte mijloace decît cele ale învățămîntului.

Pentru majoritatea publicului studențesc, imaginea succesului public este principalul argument de competență, iar această imagine se construiește în spațiul mediatic și nu în cel academic: apari pe sticlă, deci ai succes; ai succes, deci au ce să învețe de la tine. Complementul acestei logici îl constituie strategia multor facultăți de a vîna „capete de afiș“, de cele mai multe ori oameni politici. La rîndul lor, aceștia sînt în căutare de legitimitate academică, pe care o folosesc cel mai adesea ca pe o poliță de asigurare – dacă nu chiar ca pe un titlu de nobleță la care aspiră orice *nouveau riche*. Cercul se va închide cînd această nouă categorie de profesori își va povesti la cursuri succesele publice, reproducînd astfel un model original de succes, „the Romanian way of life“. Iar acești profesori de modă nouă (nou-veniți sau doar reconvertiți), curtați și utili pentru „managementul universitar“, ajung să impună regula jocului, se instalează în funcții și acționează ca ***baroni ai învățămîntului***. Credeți-mă că știu ce spun, este generația mea, adusă la cîrmele învățămîntului pe apele tulburi ale postcomunismului și disperată acum că le expiră și al doilea mandat. Iar cei care cred că poziția de baron în învățămînt este una neinteresantă financiar nu sînt decît niște bieți naivi cu care n-am ce discuta.

Sub această categorie de vîrf, care vinde imagine, există apoi o alta, mult mai apropiată de menirea învățămîntului: „experții“, care vînd cunoaștere, care au înțeles adică pe ce lume trăiesc și își marketizează cursurile ca pe orice alt produs menit succesului de piață (dar confundînd adesea ideea de „model antreprenorial“ *al structurilor de învățămînt* cu aceea de „training instituțional“ *în învățămînt*). Și ca în orice mesaj publicitar, și acesta trebuie să fie unul simplu, precis și eficient: un astfel de curs oferă soluții, nu probleme, este o inițiere în *fast-thinking* nu lipsită de analogii cu experiența *fast-food*. Acest învățămînt „neproblematic“ este unul de succes real, care pregătește „specialiști“ pentru societate; dar numai cu condiția și atîta timp cît această societate nu își pune probleme, ci aplică doar rețete.

Și uite așa vom trăi fericiți și fără probleme pînă la sfîrșitul tranziției, pentru simplul motiv că nimeni nu are cum și de ce să ridice astfel de probleme...

ready made

„Statistica cutiilor de scrisori în diverse țări ale globului: Germania 155.706; Statele Unite 144.640; Franța 79.824; Indiile engleze 75.083; Anglia 71.896; Japonia 67.694; Austria 44.467; Italia 39.767; Rusia 31.714; Ungaria 15.036; Elveția 13.420; Danemarca 11.981; Belgia 11.143; Spania 9.005; Olanda 6.210; Portugalia 6.135; Norvegia 5.271; România 4.797; Africa de Sud 4.026; Bulgaria 3.333; Argentina 2.600. Ca curiozitate adaog că Persia numără 17 cutii de scrisori și Abisinia 6.“

(Ziarul științelor populare și al Călătoriilor, N-rul 34, marți, 1 iulie 1914)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Un calcul păgubos

Gigi Becali şi Lia Roberts sînt ultimii veniţi în politica românească. Ideea că poţi intra peste noapte în scenă şi să ajungi brusc primadonă nu a murit încă. În subsidiar există nemulţumirea faţă de sistem, faţă de actualii lideri, şi încrederea în minuni. Deşi nici experienţa, nici cercetările de opinie nu confirmă această încredere, oamenii tot încearcă. Speranţa moare ultima.

Bătălia se va da între Alianţa D.A. şi PSD, iar UDMR şi PRM vor fi jucători importanţi de plan secund. Cu toate acestea, cu cît se apropie alegerile, agitaţia de pe margine este tot mai vie, îi cuprinde pe fanfaroni şi pe oamenii cu capul pe umeri, pe neaveniţi şi pe oameni care ar merita să fie votaţi dacă ar avea vreo şansă. Patronul de la Steaua şi-a cumpărat acum şi partid. În lungile conversaţii cu camerele de telêviune a ajuns la concluzia că este născut să fie conducător. Programul său se bazează pe o inimă de român adevărat, pe iubirea faţă de oameni şi pe creştinism, nu e nici de dreapta, nici de stînga, e de ambele. Fascinaţia reciprocă dintre reporteri şi Gigi Becali ar merita să fie studiată mai atent, dacă se elimină supoziţia că ar avea cauze mai pămîntene. La urma urmei, a împărţi bani în stînga şi în dreapta e cea mai veche formă de relaţii publice, urmează etapa organizării unor lupte de gladiatori. Oricum, George Becali (pe numele de politician) este mereu prezent la ştiri şi a devenit singurul competitor al lui Adrian Năstase în ce priveşte numărul de apariţii şi păreri exprimate.

Lia Roberts este o figură încă enigmatică. Românca-americană cu o poziţie sus-pusă în partidul republican, mizează pe mitul Americii pline de succes, atu important în faţa celui mai pro-american dintre popoarele europene (conform ultimului Eurobarometru). Evită să răspundă clar la întrebări, mergînd pe un discurs de gen: *aş vrea să mă susţină toţi, să mă voteze toţi,* mizînd pe voturile celor fără de opţiune. Se laudă iritant de mult cu prietenia apropiată a lui George Bush. A venit prea tîrziu pentru a se impune şi nu are nici o şansă reală să producă în cîteva luni o ruptură radicală la nivelul electoratului.

Cei doi se adaugă celorlalţi actori de rang secund, fără şanse, dar cu pretenţii. PNŢCD nu a depăşit şocul ieşirii din Parlament şi e ţinut în viaţă doar de sprijinul creştin-democraţilor europeni. În perspectiva integrării în UE, Grupul popular creştin-democrat european va trebui să găsească o formulă pentru a aduce deputaţi europeni din România. O apropiere de liberalii români care, deşi sînt importanţi aici, fac parte dintr-un grup european slab nu este exclusă pe viitor. Oricum, pariul pe PNŢCD este pierdut, ambiţiosul Victor Ciorbea nu are şanse să readucă partidul în Parlament. Un alt ambiţios este Emil Constantinescu. Partidul său, Acţiunea Populară, funcţionează ca o excelentă agenţie de investigaţie şi tot demască afaceri de corupţie în care sînt implicaţi ba Rodica Stănoiu, ba Ioan Rus, ba Adrian Năstase. După modelul „Armaghedon II", puterea reacţionează brutal. Nemulţumită că membrii Acţiunii au cerut informaţii publice legate de o posibilă fraudă, Rodica Stănoiu a pus Ministerul de Interne să îi cheme pe oameni la secţii, la verificări. Semnalul este cum nu se poate mai prost. Oricum, legea liberului acces la informaţiile de interes public nu prea funcţionează şi va funcţiona şi mai prost dacă aceia care vor să facă uz de ea se pot aştepta să fie convocaţi la secţiile de poliţie. Dar Acţiunea Populară se menţine în atenţie, deci îşi atinge scopul. Pînă la un partid care să poată intra în Parlament mai este mult, deocamdată nu a reuşit să treacă în sondaje de rubrica „altul". Cel mai simpatic *outsider* rămîne Uniunea pentru Reconstrucţia României, cu un mesaj care pune accent pe tinereţe, modernitate şi profesionalism. Continuă să evolueze, dar şansele pentru 2004 sînt mici.

Toţi ţintesc o parte din electoratul mobil, bine informat, pentru a depăşi pragul electoral (mai puţin Lia Roberts, care vizează direct Cotroceniul). Problema este că acest electorat e redus, concentrat în segmentul urban şi educat. Cu alte cuvinte, toţi aceştia concurează pe segmentul tradiţional al CDR, alături de Alianţa D.A. S-a spus că Gigi Becali este un

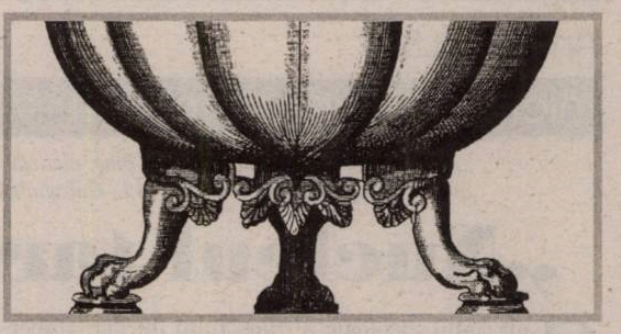

pericol pentru PRM. Este doar în măsura în care şi PRM atrage păturile nemulţumite ale aceluiaşi segement. Dacă vorbeşte la fel ca Vadim Tudor nu înseamnă că oamenii îl vor vota automat. Vadim Tudor ţine discursuri de 11 ani, este prezent pe scenă cu mult înainte să fie votat masiv. Trebuie întîi să te intereseze politica şi să te informezi, pentru a ajunge să votezi Partidul Noua Generaţie, şi puţini români o fac. În jur de 20-25%. Tot dintre aceştia se recrutează şi cei mai convinşi susţinători ai partidelor mari, deci înghesuiala mare este aici. Mentalul colectiv se schimbă greu. Noii-veniţi cred că toţi votanţii stau cu ochii lipiţi de televizor şi îşi schimbă opţiunea instantaneu. PSD se bazează în continuare pe electoratul tradiţional captiv al lui Ion Iliescu, iar Adrian Năstase pare a fi reuşit transferul de încredere. În aceste condiţii, partidele mici, ba chiar şi Gigi Becali, nu fac decît să bruieze şansele PD-PNL.

presa despre...

Memoria filosemitului

Corneliu Vadim Tudor este mereu liber-schimbist şi actual filosemit. Andrei Oişteanu îi aduce aminte, în *Ziua*, ce scria pe vremuri: „Îl iubesc prea mult pe Iisus Cristos ca să nu mă gîndesc în fiecare zi cine L-a batjocorit, cine L-a scuipat, cine L-a lovit cu pietre, cine L-a ridicat pe cruce şi L-a bătut în cuie. Evreii au făcut asta. Evreii de acum 2000 de ani şi evreii dintotdeauna" (din *România Mare,* nr. 356/1997). Altul: „Bunul Dumnezeu are un plan cu mine şi anume să le aduc aminte evreilor că nu-l pot răstigni la infinit pe Iisus Cristos" (din *România Mare,* nr. 302/1996). Concluzia: „Subsemnatul, Andrei Oişteanu, cetăţean român, de naţionalitate evreu, declar pe propria mea răspundere că nu cred în sinceritatea «filosemitismului» grotesc al numitului Corneliu Vadim Tudor şi că doresc să fiu scutit de subita lui dragoste pe care încearcă să mi-o bage pe gît. Filosemitismul lui ipocrit de azi este mai insuportabil decît antisemitismul lui visceral de ieri". De altfel, manevra nici măcar nu este disimulată. În ultimul număr din *România Mare*, Vadim Tudor scrie, sub protecţia anonimatului, despre el însuşi: „Panica teribilă care a pus stăpînire pe *(biip* – cenzurat de mine, C. G.) de la PSD, pe *(biip)* P.M. Băcanu şi S.R. Stănescu, pe *(biip-biip)* ziarul *Adevărul*, ca şi pe *(biip)* de la postul de radio *Deutsche Welle* provine din faptul că mutările de şah ale lui Vadim au fost strălucite: pur şi simplu, acesta le-a luat «jucăria» antisemitismului, n-au cu ce să-l mai demonizeze pe plan intern şi pe plan extern. Dacă acesta era obstacolul în calea venirii lui la putere, atunci s-a trecut la eliminarea obstacolului". Machiavelism pe faţă, monşer! (putere cu P mare!! A ajuns şi asta vreo sfîntă!?). Altfel, întorsătura lui Vadim Tudor este şi un pariu cu românii. „Ce vor zice românii? Deştept mai este Vadim! Sau vor spune, domnule, chiar aşa de proşti ne poate socoti măscăriciul acesta?... Aici e cheia! Dacă românii se uită ca la circ la coţcăriile lui Vadim, e în ordine. Românii au cîştigat partida. Se pot bate cu pumnul în piept că au discernămînt. Dacă nu, s-au ars!" (Cornel Nistorescu, *Evenimentul zilei*) **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Adevăraţii eroi ai luptei anticomuniste

După cum arată lucrurile, lupta cu societatea mai bună şi mai dreaptă s-a încheiat. Ne-am ales cu una nedreaptă şi poate nu chiar aşa de bună. Surpriza e însă în altă parte: eroii acestei transformări de un deceniu şi ceva sînt tocmai cetăţenii pe care nu conta nimeni în 1990. Oameni fără cărţi publicate, fără doctorat, bibliografie sau recunoaştere academică, incapabili să spună în ce judeţ l-au pus şef pe perfectul simplu. Ori la ce e bună sinecdoca de Sibiu, trasă de trei ori prin cazan.

Nu e nevoie, cred, să dau nume. Unii au echipe de fotbal. Alţii terenuri ori discoteci. Cîţiva n-au nimic, doar aerul acela relaxat pe care ţi-l dă un cont în Cipru. Să-i spunem tupeu? Ar fi nedrept. E un termen depreciativ, născocit de vechea societate civilă, supărată probabil că alta, mai eficientă, i-a luat locul.

Pentru că, de fapt, despre asta vorbim. Oamenii care se răstesc la noi de la televizor, care scuipă pe jos şi mănîncă seminţe în maşini de lux sînt adevăraţii, cei mai vii şi mai productivi membri ai societăţii civile româneşti. Au toate atributele pentru asta: promovează schimbul de idei (ei da, chiar şi „'te-n sînge de-aici de figurant" e o manifestare a libertăţii de expresie), drepturile omului („auzi, nene, dacă aşa vrea omoplaţii mei, ce te bagi?") şi libertatea economică („am bani, nene, care e problema, ce, ţi-am promis că rămîn sărac?").

De altfel, cea mai importantă contribuţie a acestor oameni la schimbare e faptul că s-au îmbogăţit şi că se mîndresc cu asta. Nici un discurs pro-capitalist (cu argumentele clasice ale productivităţii şi inovaţiei izvorîte din concurenţă) nu face doi bani pe lîngă formula simplă şi extrem de sinceră: *am cu ce*!

S-ar spune că valorile pe care le reprezintă aceşti lideri de opinie sînt toxice. Unii nu şi-au făcut banii cinstit. Alţii nu plătesc taxe. Afacerile lor sînt suspecte. Viziunea lor managerială e bizară pentru un expat: „trebuie să te descurci, moşule, lasă hîrtiile astea!". Planurile de dezvoltare sînt şi mai ciudate: „mai bine hai să vedem pe cine mai ţepuim!". Ca să nu mai vorbim de politica de marketing, complet inovatoare: „ce nu-ţi place, bă, la marfa mea, că-ţi dau drumul la transfuzie, pă ce-am mai sfînt!?". Un singur lucru e clar în toate aceste business-uri: sînt perfect adaptate mediului de afaceri românesc. Ca şi mentalităţii băştinaşilor, care încă din vremea comuniştilor învăţaseră să-i invidieze pe cei care se descurcă fără să stea la coadă. Şi care, cu toată prostia cu care i-a diagnosticat un domn pe care îl ador, constataseră încă de pe atunci că biblioteca plină se asociază foarte des cu frigiderul gol.

Acum analiştii serioşi (conştienţi probabil că fac parte dintr-o specie pe cale de dispariţie) spun că de vină sînt jurnaliştii, care i-au dat prea des la televizor sau pe prima pagină. Eroare: nu toţi jurnaliştii. Doar aceia de succes. Jurnaliştii care au reuşit să treacă peste scrupule, mîndrie şi sfaturile rudelor şi să accepte cu resemnare că Becali face mai mult *rating* sau *readership* decît Nicolae Manolescu.

Dincolo de asta, e de salutat faptul că românii au, în sfîrşit, o societate civilă în rîndurile căreia chiar pot intra. Şi asta pentru că poţi să cîştigi un milion de dolari la Loto şi să ajungi să trăieşti ca Dumitru Dragomir. Dar nu există nici o loterie care să-ţi umple capul într-o secundă cu bibliotecile citite de Patapievici. Şi chiar şi fără jocul norocului, e clar că două ţepe şi un tun sînt mai aproape, ca perspectivă, de românul simplu decît o lucrare de cercetare în fizica temperaturilor joase: Chiar şi cu experienţa frigului din vremea Ălui Bătrîn.

Iată de ce *Admiră ce poţi obţine mai uşor* pare a fi o deviză pe care merită s-o punem pe stemă, mai degrabă decît să încercăm să luptăm cu ea în numele principiilor. În fond, asta n-ar face decît să ne streseze inutil. Şi nu cred că Uniunea Europeană are nevoie de naţiuni nervoase şi nedormite, care fumează ţigară de la ţigară. Nu ăsta e spiritul european. Şi nici nu face bine la plămîni.

BARBURISME

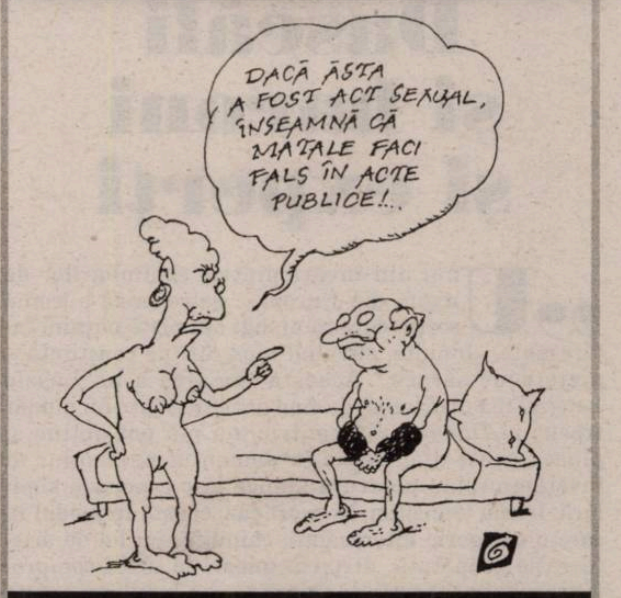

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

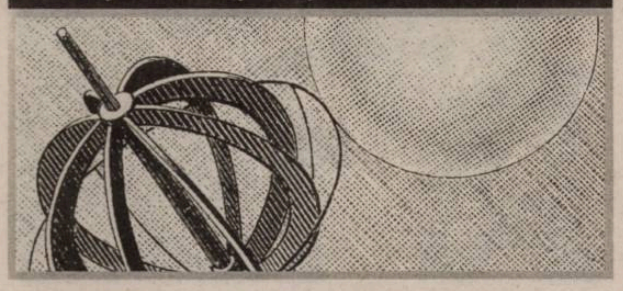

Semne premonitorii

Tehnologia procesului electoral american e complicată şi poartă în ea atît urmele reglementărilor de pe vremea cînd deplasarea se făcea cu diligenţa, cît şi efectele campaniilor făcute pe Internet. Luni în statul Iowa s-a dat lovitura de începere a dezbaterii naţionale, care va antrena politicieni-vedetă şi ambiţiile necunoscuţilor cu idei de salvare a ţării, schimbînd posesorii unor importante sume de bani. Pentru a contracara practica de desemnare a candidaţilor de către conducătorii partidului, s-au instituit în 1968 alegerile primare pentru ca militanţii şi simpatizanţii să poată influenţa opţiunile.

La *caucus*-ul din Iowa, candidaţii unui partid fac campanie, iar simpatizanţii locali, adunaţi în aceeaşi zi şi la aceeaşi oră în săli de festivităţi şcolare, în alte săli publice, ba chiar şi în locuinţe mai încăpătoare, dezbat meritele candidaţilor şi, în funcţie de opţiuni, se adună în colţurile încăperilor, unde sînt număraţi. Procedeul se numeşte *caucus,* un cuvînt indian care înseamnă *adunare.* În alte state se desfăşoară alegeri primare, simulînd la nivel local procedurile naţionale. De opţiunile exprimate astfel vor trebui să ţină seama delegaţii la Convenţia locală a partidului, cînd se vor alege delegaţii pentru Convenţia naţională (cea a Partidului Democrat va fi pe 26-29 iulie la Boston) cînd va fi desemnat candidatul democrat, anul acesta contracandidatul preşedintelui în exerciţiu (Bush jr. nu are rival în partidul său). Iowa e un stat mic, cu puţini delegaţi (45 dintr-un total de 2162) şi rezultatul de aici nu are cum să influenţeze desfăşurarea ulterioară a evenimentelor. Atenţia acordată acestui prim test electoral se explică, probabil, prin însemnătatea simbolică acordată peste tot în lume semnelor premonitorii.

Candidaţii democraţi la nominalizare – opt – au avut tot timpul o mare problemă în definirea politicilor lor. În perioada marelui elan patriotic de la începutul anului 2003, cei cu vizibilitate naţională au susţinut, mai mult sau mai puţin convingător, războiul preşedintelui Bush în Irak. Cei veniţi mai tîrziu în cursă şi, în special, fostul guvernator al statului Vermont, Howard Dean, şi-au alcătuit o platformă radicală de contestare a războiului din Irak, a cheltuielilor implicate de acest efort, a reducerilor fiscale acordate celor avuţi, în timp ce diminuarea fondurilor dedicate programelor sociale sporeşte numărul persoanelor vulnerabile.

S-a spus despre candidatura lui Dean că va contribui decisiv la modificarea climatului politic american: el a polarizat curentul de opinie care exprimă ura violentă faţă de Bush, de gesturile, discursul şi ideile lui. Un curent de opinie zgomotos, dar departe încă de necesara majoritate.

Dean a făcut o campanie neconvenţională, el a renunţat la structurile partidului şi s-a folosit de Internet pentru a-şi face cunoscute opiniile şi pentru a strînge fonduri. Micile contribuţii colectate astfel l-au pus în rînd cu ceilalţi candidaţi, ba chiar mai sus.

Dean a practicat o strategie descentralizată, fără lideri, s-au înregistrat grupuri de genul „medicii pentru Dean", „traducătorii pentru Dean", „mamele cu bun simţ pentru Dean". Dar tocmai din această cauză, Dean a fost nevoit să spună totul şi contrariul său, după cum scrie David Brooks în *New York Times*: „Howard Dean şi-a lepădat pielea de mare burghez alb, protestant, apoi pielea sa de guvernator centrist şi a năvălit pe scena naţională ca un străin misterios, venit de nicăieri ca să combată corupţia". Comentatorul crede că incoerenţa şi nu o filozofie politică îi asigură lui Dean popularitatea printre nemulţumiţi. În Iowa cei peste 3.000 de voluntari care s-au străduit să aducă oamenii la *caucus* (luni a fost acolo un ger năpraznic) au fost eficienţi, participarea a fost mare şi s-a putut comenta pe marginea presupunerii că în actul final vor apărea „voturile ascunse", opţiunile acelor americani cărora nu prea le pasă cine e preşedinte, fie pentru că le merge destul de bine şi aşa, fie din cauză că le e atît de rău, încît nu mai au nici o speranţă.

În Iowa a cîştigat senatorul John Kerry, veteran al războiului din Vietnam, decorat acolo pentru eroismul lui în luptă, în 1971 şi acum adversar al implicării armate a Statelor Unite în conflicte externe. Voturile ascunse au apărut, dar nu acolo unde erau aşteptate, lupta continuă, mamele cu bun simţ se mobilizează din nou.

globul cubic

● În Bulgaria, tranziţia modifică şi viaţa măgarilor. În localitatea Stoilovo, măgarul Gocho este una dintre piesele de rezistenţă ale spectacolului oferit de localnicii (160 de oameni, toţi pensionari) rămaşi oarecum de izbelişte, după închiderea minei. Prînzul „ca la mama acasă", plimbarea cu măgarii, dansurile populare, mimarea unor meşteşuguri tradiţionale atrag turiştii străini cărora li se pare că au descoperit paradisul şi se grăbesc să cumpere pe preţuri de tot hazul (8.000 de leva, 4.000 de euro) case în satul bulgăresc. „Sătenii spun că ei sînt primii bulgari care au ajuns în Europa occidentală. În mijlocul comunei lor există mici teritorii franceze şi englezeşti" *(Sega* – săptămînal din Sofia). E bine că măgarii nu s-au opus tranzacţiilor.

● „Nord-coreenii adoră muzica şi dansul. Într-o plimbare de-a lungul fluviului Taedong pot fi observate femei cărunte dansînd graţios la umbra copacilor, în timp ce bărbaţii de o anumită vîrstă bat tobele şi strigă ca să menţină cadenţa. «Dansul tinereţii» e conservat pentru marile ocazii. La Phenian, de ziua naţională, pe 15 aprilie, sărbătoarea Soarelui şi totodată aniversarea naşterii şefului de stat decedat – Kim Ir Sen –, prietenii străini sînt invitaţi să participe la marile baluri din Piaţa Kim Ir Sen sau din Piaţa Memorialului întemeierii Partidului. De îndată ce se aud primele note ale unor cîntece cunoscute, *Cîntecul fluierelor*, *Flăcăii de muntele Ali* sau *Comandantul e în frunte pe calul său alb*, oaspeţii străini coboară de la tribună şi dansează cu partenerul ales în mod liber" *(Huanqiu Zazhi* – săptămînal chinez). Nu reiese dacă şi localnicii beneficiază de această libertate.

● Euan Blair, fiul prim-ministrului britanic, le-a răspuns jurnaliştilor care l-au acostat: „Nu ştiu de ce vreţi să vorbiţi cu mine. Sînt extrem de plicticos" *(The Independent)*. Tocmai de aia: un Blair plicticos şi modest nu se găseşte pe toate drumurile.

Sever VOINESCU

statul de drept

Nostalgic, despre (a)normalitate

Ani de zile am tot plîns după *normalitate*. Cuvînt aproape fetişizat, rostit mai ales de gurile nobile ale cetăţii, *„normalitate"* a devenit, la finele secolului trecut, un fel de incantaţie în mitologia deteriorată a lumii postdecembriste. Lui Nichita Stănescu îi plăcea să spună „cuvintele atrag realul". În fond, asta e marca oricărui poet autentic, să creadă în puterea rostirii cuvintelor asupra realului. În sensul acesta, cu toţii eram poeţi în acei ani '90, cînd evocam mereu, în orice împrejurare, *normalitatea*. Ne-o doream mai mult decît orice altceva, suspinam după ea, o chemam lăcrămos sau o ceream imperativ. Dar ce vroiam noi să spunem atunci? Ce era pentru noi *normalitatea?* Voiam, de fapt, totul. Tot ce era pozitiv şi şedea în speranţă se articula în acest cuvînt. NATO şi UE, democraţie şi negustori care nu te fură, apă caldă curentă şi oameni care nu scuipă pe stradă, prostie timidă, retrasă în inocenţă şi bune maniere, politiceni morali şi moderatori TV minimal cultivaţi, străzi fără gropi şi poliţişti în serviciul oamenilor – şi pentru că toate astea trebuiau să poarte un nume, le ziceam *normalitate*. Atunci, totul în jur era *anormal* – şi asta ne revolta.

Acum, după 14 ani de la dispariţia lui Ceauşescu, toată lumea admite, obosită, că sîntem mai *normali*. Gradul de *normalitate* al societăţii noastre a crescut. Sîntem în NATO şi la doi paşi de UE, am avut alternanţa la putere, moderatorii TV par mai dezinhibaţi (măcar!), magazinele au gresie şi galantare pline, apartamentele au termopan (e mai cald iarna şi mai răcoare vara). Sigur, nimeni nu zice că sîntem complet *normalizaţi* – prostia e încă agresiv dominantă, oamenii încă scuipă pe străzi, gropile încă înghit maşini, pietoni şi cîini vagabonzi de-a valma, poliţiştii au încă reflexe de miliţieni, politica are încă ticăloşii pe post de strategii isteţe. Dar oricine admite că se întrevăd mai clar zorile *normalităţii*. Deocamdată, *normalitatea* e ca o boare – nasul optimiştilor o simte şi o inhalează cu voluptate.

Simt şi eu ceva-ceva. Deunăzi, un taximetrist mi-a zîmbit profesional şi a încercat, chiar, o conversaţie simpatică. Săptămîna trecută mi s-a furat maşina şi poliţistul care m-a asistat la ghişeu a fost respectuos şi mi-a dat lămuririle care se cer în asemenea, disperate, împrejurări. Văd la Bucureşti filmele de la Hollywood încă înainte ca americanii să audă bine de ele. Mă pot sui în avion să-mi petrec week-end-ul la Paris cînd poftesc şi am Internetul la mine acasă, să mă tot plimb pe site-urile lumii largi. Nu pot fi ipocrit, trăiesc toate astea cu mare plăcere. Le văd, le simt, le ştiu. Mai mult, cred că m-am obişnuit cu ele.

Am, totuşi, unele stupori care, după ce se consumă, lasă loc unei tristeţi liniştite, resemnate. Cel mai tare mă melancolizează constatarea că lumea, în general, e mult mai dispusă să se tranzacţioneze, oamenii se livrează mai uşor, credinţele se reconfigurează mai rapid. Figuri radicale şi exemplare ale opoziţiei de ieri lenevesc, răsfăţate, în graţiile puterii de azi. Care ambasador nu-ştiu-unde, care vicepreşedinte de nu-ştiu-ce, care consilier al nu-ştiu-cui. Un personaj major al exilului românesc anti-comunist şi anti-cripto-comunist a devenit un fel de ţuţăr independent pe statele de plată ale puterii, iar capitaliştii mult aşteptaţi au braţele pline de trandafiri social-democraţi. Altul se lasă decorat la Cotroceni şi e tuşat pînă la lacrimă. S-ar zice că procesul de *normalizare* a făcut să piară

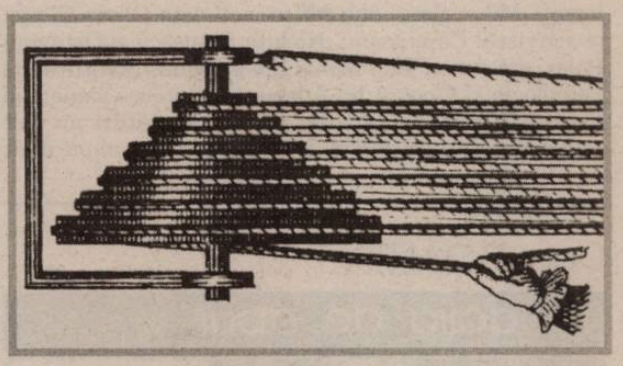

rigorile şi a frăgezit verticalităţile. Pînzele s-au întins în direcţia din care bate vîntul – destoinici, cîrmacii! Nu e neapărat rău. Unii, pe care îi bănuiesc de cinism, spun că aşa e *normal:* fără încrîncenări şi fără patimi. Dar văd cum *normalitatea* ajunge să ne transforme într-o adunare indiscriminată şi previzibilă, aşezată cuminte la coadă, pentru care consecvenţa şi gestul fără echivoc sînt reziduuri ale *anormalităţii* de ieri. Au mai rămas cîţiva dinozauri ai unui trecut sfîntit, iar Guşă şi Mazăre dau tonul *normalităţii* de-acum. Realitatea aceasta ne spune zilnic că *normalitatea* ţine de statistică, cam ca alegerile. La noi, este o legătură evidentă între *normalitate* şi alegeri.

E, totuşi, ceva deprimant în *normalitatea* noastră, chiar aşa neîntreagă, cum e. Regret sincer romantismul şi nebunia poetică a *anormalităţii* de ieri. Eram mai vii, mai coloraţi, mai plauzibili. Eram mai puţin adecvaţi (poate) şi mai puţin reductibili (cu siguranţă). Nu eram intratabili – asta se dovedeşte acum. Cine spunea că oamenii se preocupă mai mult să fie normali, decît să fie ei înşişi?

Contemplînd *normalitatea* de azi, îmi vine în minte un vers dintr-un cîntec al lui Bruce Cockburn: *„the trouble with normal is it always gets worse"*.*

* Necazul cu normalitatea este că întotdeauna lasă loc pentru mai rău.

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Levitînd cu *mantra* Anetei S.

Povestitorul, cu ochii în şapte direcţii fiind la începutul acestei săptămîni, a zărit, în paginile *LA&I*-ului de dată cea mai recentă, un text admirabil. De zărit, l-am zărit, dar nu ştiu dacă în cel mai potrivit moment: luni, puţin după ora prînzului, în facultate era şedinţă: se alegeau şefii de catedră şi membrii din consiliu, se acordau gradaţii şi salarii de merit, se prezentau bilanţuri şi se prefigurau angajamente şi, în acest timp, pe pagina de ziar din faţa mea, anii '80 reînviau într-o părticică din ceea ce aveau ei mai sumbru şi mai idiot*.

Am rîs pe ascuns şi înăbuşit. Rememorată cu calm, chiar şi cea mai teribilă istorie este coborîtă la dimensiuni umane; dacă rememoratorul a fost hăruit, structural, cu umor, atunci drama acelui trecut devine mai suportabilă şi mai credibilă. La douăzeci de ani distanţă, contururile faptelor devin parcă lichide, numele se mai stîlcesc, excrescenţele se aplatizează; pînă şi destinele – cele care s-au rupt atunci, cînd nimic din tramă nu era de rîs – par azi răzbunate de finalul ca atare al acestei poveşti numite comunism.

Nici acum nu sînt cu totul lămurite circumstanţele afacerii *Meditaţia transcendentală*, apărută ca din senin – şi ca un mare scandal politic – în România din ce în ce mai năucă a anului 1982. Să fi fost, la început, intenţia Elenei Ceauşescu de a patrona un fel de super-experiment de excitaţiune mistică, în intenţia de a creşte productivitatea muncii pe căi parapsihologice despre care, mă întreb, cine oare îi putuse vorbi? Să fi urmărit cabinete oculte – şi mai bine camuflate decît Cabinetul 2 – crearea unei naţii de yoghino-stahanovişti, pentru ca, ulterior, să-i poată folosi în alte scopuri – la rigoare, tocmai pentru a-i gîtui pe Nicolae & Elena? Să fi dorit Securitatea (care în mod cert a fost la curent cu afacerea) să compromită în acest fel jumătatea feminină a Conducătorului bicefal, penalizîndu-i prostia? Să fi fost o intenţie de atragere în cursă a intelectualilor cît de cît independenţi, în vederea unui şantaj ulterior, oricînd benefic regimului?

Indiferent care ar fi răspunsurile, amintirile lui Pleşu izbesc în nodul uitării noastre – pentru că, s-o recunoaştem, am cam uitat pe unde-am trecut. Al. Paleologu şi Mihai Şora, dna Milcu, activista Olivia Clătici şi activistul Căpudeanu, Nichita Stănescu şi Octavian Paler, emisunea TV *Floarea din grădină*, Institutul de Psihologie şi *Flacăra* lui Adrian Păunescu – oameni şi instituţii care, altfel, greu ar fi stat alături au fost atunci adunaţi de destin, într-o poveste cu *mantră* cît încape. Pentru că asta – în afară belelelor ce aveau să vină – le-a dat iniţiatorul proiectului (misteriosul Stoian) celor participanţi: o mantră, o „cheie" din cîteva silabe a activării proprii, un fel de şaram-şirim-arim-jim-jim.

Ei bine, şi imaginaţi-vă această fază, petrecută pesemne la Opera din Bucureşti, într-o şedinţă de partid în care baritonul Nicolae Florei este pus în discuţie pentru că se înhăitase şi el cu *transcendentalii*. Doar că distinsului artist povestea nu-i displăcuse – ba din contră! *„Florei a spus: «Domnule, mie mi-a ieşit ceva. Vin aici să depun mărturie cinstit că mi-a ieşit, chestia ţine. Am făcut exerciţiul aşa cum mi s-a spus şi am avut un moment cînd am levitat... Dacă vreţi – a zis în plină şedinţă de partid –, mă pot concentra, să vă arăt că se poate». Aia de la prezidiu au intrat în panică. Dacă ieşea!? «Stai, stai, stai!», au ţipat toţi îngroziţi, ca nu cumva să înceapă ăla să leviteze. Ar fi fost o prăbuşire a materialismului dialectic şi istoric chiar acolo, în sala de şedinţă, sub ochii lor..."*

Nu se mai ştie azi dacă artistul a plecat pe pernă de aer din sala de şedinţă, dar este cert că unii au zburat efectiv din schema partidului. Potrivit unei analize a cercetătoarei Edith Lhomel – observatoarea cea mai atentă a politicii româneşti în anii '80 din tot spaţiul francez –, valul de *rotaţii ale cadrelor* din 1982, legat de *afacerea m.t.*, a lovit aproape 250 de activişti şi a dus la anchetarea de către Securitate a circa 1500 de persoane. Sub pretextul *lipsei de vigilenţă*, însăşi Aneta Spornic – o clientă directă a Elenei C. – a fost demisă în aprilie din postul de ministru al Învăţămîntului şi avea să-şi altereze, definitiv, propria mantră a carierei sale (decembrie '89 a prins-o ambasadoare hăt, în Venezuela – ceea ce echivala cu o ostracizare).

Dar tot nu pot trece peste gîndul care mă chinuie de luni încoace: care ar fi fost fabulosul destin al Anetei S. dacă, acolo, pe podeaua de la Operă, maestrului Florei i-ar fi ieşit figura?

* „Andrei Pleşu în scandalul «Mişcării Transcendentale»", în *LA&I*, nr. 49, 19 ianuarie a.c.

anti nostalgia

Căpitane, năzdrăvane...!

„Cea dintîi calitate care se cere unui şef este aceea de a asigura armonia... Un şef de Mişcare şi un şef de partid legionar trebuiesc apăraţi de toţi legionarii şi de toată lumea din jur, pentru a rămîne numai cu marile preocupări ale Mişcării, luptei şi ţării şi pentru a-i feri de orice obligaţii de orice natură ar fi ele, faţă de oricine. Ei reprezintă ideea de neatîrnare a legionarismului care trebuie păzită ca pe cel mai scump tezaur."

(C. Z. Codreanu, *Circulări şi manifeste)*

„Orice şef cînd îşi cheamă oamenii în subordine pentru a le da directive, sau pentru a le face şcoală legionară, nu-i cheamă în vizită şi nu le serveşte cîte un pahar de vin ca în lumea democraţiei. Asemănător unui comandant de regiment care îşi cheamă ofiţerii subalterni, înainte de luptă pentru ca să le dea ordine, aşa se prezintă şeful legionarilor. Va sta în picioare în poziţie de drepţi, va fi încins: simbolul puterii. Ceilalţi, în semicerc în poziţie corectă, atenţi, serioşi, conştienţi că în clipa aceea fac o slujbă neamului lor (...)."

„Un şef trebuie să fie înţelept...
Trebuie să fie blînd...
Trebuie să fie voios...
Trebuie să fie drept...
(...) Trebuie să fie dibaci...
Trebuie să comande clar.
(...) Şeful legionarilor este un om năzdrăvan."

(C. Z. Codreanu, *Cărticica Şefului de Cuib)*

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Graşi fără saşi

În timp ce scriu aceste rînduri, la emisiunea lui Cristian Tabără îl aud (în proporţie de 75%) şi îl văd (în proporţie de 25%) pe Vintilă Mihăilescu. Colegul de la pagina 3 vorbeşte cu simpatie ştiinţifică despre benefica rigoare a vecinătăţilor tradiţionale săseşti (despre care a scos zilele trecute un volum). Cu ani în urmă, trăitor o vreme în Ardeal, am cunoscut această formă de organizare, aşa că îi împărtăşesc admiraţia (pentru detalii savuroase şi interpretări savante, cumpăraţi cartea). Dar, aşa cum se întîmplă pe aceste meleaguri, saşii au cam dispărut. Regretaţi de toţi. O vreme, căci, pe urma lor, dispar şi rînduielile pe care le urmaseră, laolaltă cu românii, ungurii şi ţiganii. În casele cuprinse ale saşilor s-au instalat familii numeroase ce trăiesc din învîrteli pe după lege, iar în locul înţelegerilor dintre vecini se instaurează sistemul bunului plac. Cultul regăţenilor pentru improvizaţie şi individualism pare să cîştige teren, conform pildei cu proverbialul măr care le strică şi pe cele din jur.

Fenomenul nu trebuie să mire, mai ales dacă facem apel şi la alt proverb, de data asta din lumea apelor, referindu-se el la procesul de alterare a peştelui. Şi cum oamenii fac tot ce nu li se interzice în mod expres, nu le mai lipseşte decît răul exemplu iradiat „de sus". De la centru. De la Bucureşti. Din instituţii, din consiliile locale şi judeţene, din ministere şi alte locuri care ar trebui să fie modele de corectitudine şi planificare luminată. (Cine ştie, poate aşa va fi vreodată; ziarele acelor vremuri vor consemna evenimentul alături de fotografiile astronauţilor debarcaţi pe Marte în căutarea tenebrosului Osama.) Legile României sînt pe măsura supraponderalilor care le votează (chiar atunci cînd sînt plecaţi în Bali, în interesul poporului).

Legile României sînt ba imprecise, ba incomplete, ba interesate, ba inaplicabile, ba adoptate numai aşa, ca să avem ce raporta Uniunii Europene. Legea învăţămîntului se schimbă anual, scoţînd peri albi şi copiilor, şi părinţilor. Fiecare ministru al Agriculturii stabileşte un alt sistem de sprijinire a ţăranilor, producătorii de alimente sînt lăsaţi la mîna concurenţei internaţionale, apoi primesc subvenţii părinteşti. Culmea, dl Sârbu a încercat, prin exemplul personal, să-i convingă pe posesorii de arme că vînătoarea ar trebui să fie rezervată exclusiv străinilor. Care aduc şi valută! Ba avem *leasing* şi rate, ba nu. Slavă Domnului, găurile din buget vor fi acoperite cu banii strînşi din noul TVA aplicat cărţilor! La cîteva săptămîni de la adoptarea Constituţiei, toată lumea era de acord că ar mai fi de îndreptat vreo cîteva articole. Pe scurt, nimeni nu ştie dacă să aplice legea sau s-o aştepte pe următoarea. Ar trebui o lege organică menită să ne convingă într-un sens sau altul!

Mă aşteptam ca, pe acest fond al brambureliii instituţionalizate, să aud dinţii opoziţiei scrîşnind mai des. M-am gîndit apoi că, de, au fost sărbătorile, Anul Nou, Sfîntul Ion, iar pe stil vechi toate astea se termină de-abia pe 20 ianuarie. Şi, cum o treabă cumsecade nu o începi aşa, oricînd, probabil că ofensiva cea mare va fi lansată, rotund, pe 1 februarie. Dar, vai, cade într-o duminică! Să înceapă luni, 2 februarie? N-o purta ghinion?

Deocamdată, cele două tabere îşi întăresc rîndurile prin atragerea unor noi membri, personalităţi puternice care le aduc vigoare şi prestigiu. Traian Băsescu l-a luat în braţe pe Cozmin Guşă, un om impregnat din tinereţe de valorile pediste, dar care, la intrarea în politică, nefiind din Bucureşti, greşise sediul. În schimb, Adrian Năstase, mai abil, îl are alături pe însuşi Regele Mihai. Pe lîngă calităţile sale protocolare (că n-au intrat diplomele-n sac), majestatea sa ar putea lua şi frîiele PSD-ului, dacă Ion Iliescu n-are de gînd să se hotărască odată! Ei, ar fi grozav dacă partidele ar racola şi nişte saşi. Au credibilitate, nu vor să ne ia Ardealul, sînt gospodari. Ar fi grozav, dar unde-i mai găseşti?

Texte și opinii de: Daniel CAPATOS (jurnalist) ● Paul CERNAT (critic literar) ● Florin IARU (scriitor) ● Rucsandra POP (scenaristă) ● Răzvan RĂDULESCU (scriitor) ● Jean-Lorin STERIAN (jurnalist) ● Andrei ȚĂRANU (analist politic) ● Tudor Călin ZAROJANU (jurnalist) ● **Responsabil de număr:** Cezar PAUL-BĂDESCU

DILEMA VECHE

Mai multe feluri de prostituție

Argument

Nu am apelat niciodată la servicii sexuale plătite (e împotriva principiilor mele), așa că nu cred că aș fi omul cel mai potrivit să realizez un număr de revistă dedicat prostituției. Numai că tema nu se referă la activitatea fetelor de pe centură, ci la ceea ce practicăm cu toții, mai mult sau mai puțin (deh, după posibilități): prostituția intelectuală. Prostituția intelectuală poate fi întîlnită mai peste tot în jurul nostru: în politică, în presă, la locul de muncă etc. Nu este incriminată de lege sau de biserică, dar asta nu înseamnă că o putem considera o floare bună de pus la butonieră. (Prostituția este blamabilă pentru că face comerț cu ceva care nu e de vînzare. Dacă în ceea ce privește trupul încă mai putem discuta – deși nici aici treaba nu e OK –, cu scoaterea la mezat a dragostei, a convingerilor etc. nu cred că există aspecte negociabile.)

Dintre toate domeniile, politica pare cea mai ofertantă pentru acest gen de activitate. Aici tarifele pentru serviciile oferite sînt mari, prin urmare la fel este și tentația. Aici putem întîlni oameni ca George Pruteanu, care mai întîi tună și fulgeră împotriva stăpînirii, e un anti-iliescian convins, intră în PNȚ, pentru ca apoi să ajungă la PSD, în aceeași barcă cu cei pe care, pînă mai ieri, îi detesta fățiș; se războiește public cu Vadim, pentru ca în cele din urmă să ajungă în brațele lui, de unde să gîngurească dulce că șeful României Mari este un intelectual onorabil. Sau Cozmin Gușă, care-l face, într-o vreme, aproape zilnic harcea-parcea pe Băsescu („primar maidanez", „familia Vadim-Băsescu", „paranoia lui Băsescu" etc.), pentru ca apoi să se ducă umil la el să-i sărute mîna, intrînd în PD; înainte să fie în PSD, fusese un jurnalist intransigent și lovea cu Iliescu de toți pereții... Sau Miron Mitrea, care, ca lider sindical, striga de pe camioane „Jos Iliescu!", pentru a sfîrși destul de repede în „tabăra învingătorilor". Cazul Coriolan Drăgănescu este exemplificat cu generozitate în zilele noastre. Ce să mai vorbim de politicienii care sînt în stare să se ofere tuturor, fără discriminare? (Mircea Coșea: PDSR-APR-UFD-PNL; Victor Babiuc: FSN-PD-PNL-PD etc.) Clienții trebuie doar să stea la coadă, să intre pe rînd. Iar, dacă unul vrea să mai vină și a doua oară, e binevenit. Oricum, lista exemplelor de prostituție în politică este foarte lungă. Iar dacă luăm în calcul și ce se întîmplă în eșaloanele doi-trei sau în administrația locală, am putea să umplem cîteva volume.

Dar nu este cazul să arătăm cu degetul numai înspre politicieni. E adevărat, ei sînt plătiți gras (în bani sau „în natură" – oricare ar fi această natură) pentru serviciile oferite. Numai că disponibilitatea pentru practicarea prostituției nu prea ține cont de preț. Sînt cazuri în care cu toții sîntem gata să o facem, și asta pe mai nimic (la serviciu, la o bere cu prietenii, la întîlniri simandicoase, la munte sau la mare). Cîți dintre noi nu fac frumos și nu se oferă pe tavă în fața oamenilor influenți sau în fața celor la care au un interes? Cîți nu sînt gata să acționeze împotriva propriilor convingeri pentru un cît de mic avantaj? Cîți, pentru „a-și hrăni familia" (veșnicul argument al prostituatelor), nu fac o muncă pe care o disprețuiesc? Nu ne vindem trupul, dar tot aia e. ***(C. P.-B.)***

P.S. Se spune că prostituția e cea mai veche meserie din lume. Asta probabil pentru a i se da un aer cît de cît onorabil. Din cîte știu eu, Cain și Abel erau unul vînător, altul agricultor. Lăsînd la o parte ce spun religiile sau arheologia, este și o chestiune de logică: ca să mergi la o prostituată, trebuie să ai cu ce s-o plătești, iar pentru asta trebuie să fi muncit ceva înainte...

Paul CERNAT

Prostituții culturale ieri și azi

În „obsedantul deceniu" de după interzicerea stabilimentelor din Crucea de Piatră, intelectualii români au avut la dispoziție puține alternative de adaptare la mediu: cei care nu erau sincer pasionați de idealul comunist puteau „opta" fie pentru rentabila prostituție cultural-politică (recte: pentru înregimentarea propagandistică pură și dură), fie pentru asceza radicală a tăcerii și/sau pentru practicarea de activități „subterane" care, o dată aduse la lumină, riscau să fie plătite cu ani grei de închisoare. Mai tîrziu, în anii epocii Ceaușescu, prostituția intelectuală s-a diversificat, devenind — din brutală, obligatorie și coercitivă, cum fusese pînă atunci – oarecum opțională și mai „competițională", impusă prin metode ceva mai *soft*. Așa cum, în capitalismul putred, candidatele la angajare într-o firmă privată sînt uneori nevoite să treacă și prin patul patronului (ca „probă de foc"), intelectualii autohtoni își plăteau obolul propagandistic, acceptau regulile de joc ale cenzurii... Ca să nu mai vorbim de alte perversiuni politice, aflate „sub pecetea tainei". Primeau în schimb, pe model (neo)feudal, o marjă de „libertate" controlată, vizibilitate publică, avantaje materiale și privilegii sociale interzise muritorilor de rînd... Chiar și multora dintre victimele „violurilor" politice din epoca Dej noua Putere începuse să le placă, drept pentru care au început să-și găsească alibiuri morale de tot felul („o viață are omul", „trebuie să te descurci", „salvarea culturii", „comunismul e etern, să profităm de pe urma destinderii", „patriotism și imaginea României în lume", „reformarea din interior a comunismului" etc., etc.), (re)construindu-și identitatea publică în jurul tacitei solidarități a prostituaților. Exista o așa-numită „prostituție fondatoare" în urma căreia prostituații (de obicei tineri aspiranți la gloria literaturii) primeau, de bine de rău, un tichet pentru paradisul culturii naționale, păstorite de bătrînii prostituați. Un alt tip de prostituție era cea ocazională, din care mulți își cîștigau o existență prosperă, „salvîndu-și", totodată, „opera viabilă". Totul era foarte simplu: urmînd înțeleptul îndemn al d-nei Pristanda („Ghiță, Ghiță, pupă-l în bot și papă-i tot"), individul își delega o parte a identității sale publice Puterii de partid și de stat, colabora la volume omagiale, accepta diverse aranjamente și angajamente, servea drept fațadă și agent de influență — evident, în numele unor țeluri „nobile", menite să aline crampele conștiinței morale... apoi totul mergea ca pe roate, dacă mecanismul nu se gripa pe parcurs. Instituțiile culturale erau dublate de bordeluri ideologice; aici novicii erau inseminați și însemnați cu semnul roșu al partidului. Existau și partuze propagandistice pentru întreg poporul, precum, de pildă, Cenaclul *Flacăra* și Festivalul Național „Cîntarea României". Masificat, integrat în colectiv, cetățeanul patriei socialiste căpăta astfel sentimentul stenic al apartenenței, al creșterii puterii, al co-participării la armonia națiunii comunizate: se și distra, asimilînd „la pachet" mesajul Puterii... Maeștrii prostituției propagandistice la vîrf — Adrian Păunescu, Eugen Barbu, Sergiu Nicolaescu, Titus Popovici, D.R. Popescu, Mihai Beniuc ș.a. colonizau de zor mentalul colectiv — însă, dincolo de serviciile lor mitografice, întregul edificiu cultural își datora într-un fel sau altul funcționarea „prostituției" intelectuale. „Artiștii emeriți", „cîntăreții îndrăgiți", „ansamblurile corale" se prostituau zilnic pe micile ecrane în recitative sau spectacole muzical-coregrafice, onorau copios toate manifestările puterii, dobîndind în schimb bilete de voie pentru spectacole de valoare, turnee în străinătate, discuri cu colinde religioase sau, după caz, cu cîntece de petrecere deocheate. Existau și „prostituați de sacrificiu" (care „țineau spatele" celor necompromiși), și prostituați „anonimi"... Bref — de la prostituția ordinară pînă la cea „de lux", „cu ștaif", toată gama era acoperită. Iar cei care nu marșau și nu profitau *deloc* de pe urma acestei activități socializante („fraierii" sau „ereticii") erau, firește, condamnați la marginalitate socială. Pînă la urmă, totul devenea o chestiune de gestionare publică a surplusului de *libido habendi* (citește: de vanitate, de lăcomie...).

În condițiile de pluralism consumist binișor mafiotizat ale României de azi, prostituția intelectuală s-a transformat, în ton cu vremurile, în clientelism mercenar. Prostituatul cultural este vanitosul suficient, girueta care face „totul" pentru obținerea de avantaje materiale, de funcții și onoruri calpe. Amănunt important — cel mai adesea (deși nu obligatoriu), el este un profitor politic al Statului paternalist. Vezi în acest sens cazul „artiștilor îndrăgiți" tratați „regește" de marshall-ul Ion Antonescu și plimbați prin țară „ca-n vremurile bune" ale erei Ceaușescu, sub auspiciile Puterii pesediste... Dar sîntem în an electoral și vom vedea multe. Lipsit de vertebrare interioară (ceea ce ar presupune o oarecare asceză), acest tip de artist/intelectual (care, în general, are o părere foarte bună despre sine și un suspect complex al autorității) își dă întreaga silință pentru *a părea* și *a apărea*, făcîndu-se remarcat, pentru a *mima* valoarea și pentru a-i *aburi* pe ceilalți, profitînd la maximum de pe urma lor. Este, prin excelență, un *instrument* care se lasă instrumentat și, la rîndul lui, instrumentează. Cinic, lucrativ și combinagiu, pupincurist și ipocrit, fără personalitate și, de aceea, parazitînd avid personalitatea altora, el poate fi, la o adică, inteligent, talentat, chiar cult etc. Nu e întotdeauna ușor să recunoști „simptomul", să distingi unde se termină acea „minima moralia" acceptabilă și unde începe prostituția... Există totuși o limită dincolo de care prostituția culturală devine stridentă. Cînd un intelectual atinge un asemenea prag (sau cînd nu-l poate depăși) *simți* că – indiferent dacă îți e sau nu adversar – nu poți avea încredere în autenticitatea ideilor/opiniilor lui (bune sau rele, bine sau rău exprimate), ci doar — cel mult — în autenticitatea oportunismului care-l pune în mișcare. Orice s-ar spune, în cultură prostituția se plătește mai scump decît în alte părți...

Prostituție (din lat. prostituere)

● faptă (infracțională) comisă de femeia care practică relații sexuale cu diverse persoane pentru a-și procura mijloacele de existență. Viață dusă de o prostituată. Fig. Înjosire, degradare. (*Dicționarul explicativ al limbii române*, 1998).

● fapta prin care se pune la dispoziția dorințelor sexuale ale unei alte persoane propriul corp, contra unei remunerații; aservire interesată. (*Hachette*, 1980).

● activitatea căreia i se dedică o persoană care întreține relații sexuale cu alte persoane, în schimbul banilor; acțiunea dezonorantă de a-și vinde serviciile sau autoritatea, abuzînd în mod josnic de ele, din interes sau dintr-un sentiment de adulație. (*Dicționarul Academiei Regale Spaniole*, 1992).

Impresii din Cartea de oaspeți

Din anunțurile de mică publicitate de la ziar, aflăm foarte puține despre ele („Tinere prezentabile, satisfacem orice dorință domnilor generoși"). Care este, însă, părerea acestor „domni generoși"? Pe un site destinat damelor de companie, există o pagină cu date concrete despre fetele respective (număr de telefon, preț, vîrstă, dimensiuni, ce și cum prestează etc.), însoțite de comentariile clienților. Citățm din acestea din urmă.

ANDREEA „Arata bine in general; are dintii din fata cariati, e unguroica, sani acceptabili (marimea 4), oral excelent, normal acceptabil. Nu e cu ochii pe ceas. E tupeista, dar trebuie sa fi mai tare ca ea. Pt. un trio cu inca un prieten (al tau) se poate negocia (1200000). Tariful e pe ora (cat te tine). Nota generala 6."

ALEXANDRA „Calda, se daruieste, oral bun cu finalizare; insa curatenia garsonierei este sub orice critica. Cu greu te poti atinge de unul din prosoapele patate, cearsaful iti provoaca o senzatie de cosmar... Risti sa cazi din pat direct in lada studioului care (lipsita de capac...) se deschide ca o crevasa linga tine. A fost prima si ultima vizita la ea."

ELENA „Moldoveanca indesata si rotofeie la fata, te studiaza indelung de la fereastra inainte sa te primeasca si in final, dupa ce parcurgi o scara intortocheata, ajungi intr-o mansarda de nota 6-7 cu indulgenta. Oral foarte bun (daca ii vorbesti frumos chiar inghite) (...) Dezavantaje: curtea este cam dubioasa, «petrecerea» a fost stricata de 2 ori de colega care o data a intrat sa caute prezervative, iar a doua oara pentru a-si lua fardurile, la intrare, in fata usii, se auzeau numeroase voci masculine, cand transpira are un miros usor neplacut, dar ea este curata, iar la iesire un grup de tigani postati pe strada te cantaresc din priviri."

ALINA „Arata bine, corp frumos 7-8, sani 8++, blonda, locuinta 7, baia ok. Incepe cu un masaj slab, ceva bodymasaj cu tot corpu', nimic iesit din comun, desi ea raspandeste vestea cum ca masajul ei este altceva, nu e!

Sex nu face pt. ca are sot!!!!!!!"

Andrei ȚĂRANU

Bordelul politic

În atenția părinților!
Textele din aceste pagini conțin cuvinte explicite.

Ideea din popor cum că politica e curvă mi s-a părut totdeauna expresia unui fel de complex al celor care niciodată nu vor avea acces la putere și deci nu vor putea să posede acea femeie misterioasă, puternică și în același timp ușoară cu care este comparat actul exercitării autorității sau reprezentării. Dar, pe de altă parte, cînd privești cohorta de indivizi care ajung pe culoarele Parlamentului, gușați, burtoși, proști, unii moșnegi clămpănind din proteze, alții tineri veroși cu ghiul pe degetul mic (cum era un parlamentar a cărui unică ocupație și merit era și este că e ginerele prefectului de Ilfov), îți dai seama că femeia e nasoală de tot și proastă sau înfometată peste măsură, dacă iese cu toți ratații. Adică poporul are dreptate că e curvă, dar una bătrînă și patetică.

Această alternanță de percepție între divă și tîrfă aparține în bună măsură dezvoltării democrației și, în special, a parlamentarismului, adică a modelului care transformă politica într-un joc de masse, la fel, poate, ca și fotbalul. Iar asemănarea cu sportul rege e tot mai evidentă, mai ales că truismele conform cărora și în politică și în fotbal trebuie să te naști cu talent, să îl folosești și să calci pe trupuri ca să ajungi la performanță sînt larg folosite și acceptate. Nimic, cred, nu este mai fals, căci și politica și fotbalul (și în special acesta, și nu alte sporturi) sînt receptate ca mijloace de parvenire rapidă într-o grilă materială și socială. Iar de cele mai multe ori reușita se măsoară în gagicile bune pe care le atîrni de braț și le folosești pe post de accesoriu, alături de stilou, ceas, mașină ca simbol al realizării personale și al puterii de care dispui. Într-o lume a parveniților, oamenii de afaceri (mai mult sau mai puțin oneroase), fotbaliștii și oamenii politici își dispută simbolurile puterii, faimei și bunăstării folosind femeia ca pe un obiect, fantoșă cu un mai puternic rol simbolico-social decît sexual (deși el transpare vădit în *background*). Iar femeia excesiv socială este percepută în masse ca o curvă.

Și e natural să fie așa, căci ea este de cele mai multe ori oferită publicului ca un trofeu deja utilizat (dar reutilizabil) de către „posesorul" ei simbolic. Această femeie-trofeu nici nu mai aparține „bărbatului" de stat, de fotbal sau de afaceri, ci aparține aproape aprioric publicului, care o vizualizează în reviste deocheate, pofte**ș**te la ea și o asumă sexual prin universalul *ce-aș mai fute-o*. Astfel, parvenitul poate să aibă satisfacția pedantă că posedă ceva ce ar vrea toți și – democratic – crește atîtarea publicului spectator

© V. Cămară

cu noi Monici, Lucici, Andree sau Mihaele. Astfel, puterea dată de bani sau de politică prinde un chip feminin care o sexualizează și o închide în conceptul de curvă. Căci, o dată pierdută puterea și faima, și modelul asociat ei este preluat de altcineva sau își pierde calitatea de atracție publică. Cuplul celebru Miron Cozma și Marinela Nițu, el cu plete poetice și putere politico-sindicală și ea cu buze și sîni siliconați – ambii personaje de *Playboy* – s-a destrămat imediat ce puterea primului s-a dizolvat în pușcărie, iar frumusețea ei a ieșit din lumina reflectoarelor, trimițînd-o din nou la armăsarul/armăsarii italieni pe care a ajuns și să și-i tatueze.

O altă conotație tot atît de abjectă a puterii este dată de curvăsăreala politică (și din nou fotbalistică), a traseismului de la un stăpîn la altul, de la un partid (sau club) la altul. Aici simbolul feminin ca atracție dispare, păstrîndu-se numai percepția (falocentrică, altfel) a acțiunii umilitoare de a fi implicat în felație. Trecerea simbolică dintr-un pat al puterii în altul, de sus în jos și de jos în sus, prin furcile caudine ale umilinței, dă sentimentul la tot mai mulți votanți că asistă la o piesă de alcov, cu înșelați și înșelători, cu demnități de secol XIX frînte și cu cedări sexuale pe fugă sau permanente. Obsesia de a fi permanent în față, de a nu dispărea din politică îi face pe mulți din traseiști să își arate figurile jalnice de cocote bătrîne, tremurînd cvasi-excitate la vederea banilor de dinainte, cu care își vor rezolva din nou nevoia de viciu. Faptul că majoritatea sînt aceleași personaje politice, dar în partide diferite, în posturi diferite și alături de puternici ai zilei diferiți crește sentimentul de bordel. Căci numai acolo personajele feminine se dăruiesc cu profesionalism și fără iubire tuturor clienților, indiferent de vîrstă și aspect, cu singura condiție să aibă ceva de oferit, în special bani sau protecție.

Penibilul se acutizează atunci cînd vezi că indivizi care pînă mai ieri se evitau cu răutate stau astăzi de aceeași parte a mesei conferințelor de presă, zîmbind fericiți și uitîndu-se unii la alții galeș. Nu mai departe de zilele trecute îi puteam vedea pe Băsescu fericit ca un cocoș alături de Cozmin Gușă, cu care pînă în vară se înjura ca la ușa cortului. Sentimentul de mulțumire al primarului șef de partid putea fi, pînă la urmă, înțeles. El l-a îngenuncheat pe fostul adversar, l-a plătit simbolic pentru treaba murdară pe care acesta o va face mai tîrziu, aceea de a-și trăda foștii stăpîni, oferind informații din familia cealaltă, ca o subretă sedusă și abandonată de stăpînul casei vecine care se duce la alt stăpîn pentru a-l trăda, din răzbunare și meschinărie, pe primul. Și asta pentru că primul stăpîn i-a furat subreta (în cazul de față chiar două) pentru a o pune să spună porcării în gura mare despre primul – căci, ca purtător de cuvînt al noului stăpîn, domnul Duvăz mai „spune și din vechea casă", spre deliciul presei care presimte scandalul între familiile de partide.

Desigur că nici unul din cei care se comportă astfel nu își va asuma vreo problemă morală, iar cei care îi acuză sînt tratați cu dispreț și considerați niște labagii care, din complex sau din perversiune, nu se comportă la fel. Ideea că prostituția e ceva bun și necesar se înrădăcinează tot mai adînc în clasa politică românească. Probabil de aia s-a dus un senator pe centură să vorbească cu fetele despre legalizarea meseriei lor, ca să devină legal și bordelul politic.

Tudor Călin ZAROJANU

Nu ridicați inutil politicienii la rang de prostituate!

Ce înseamnă să te prostituezi? Să oferi sex contra bani, să-ți vinzi trupul sau, prin extensia termenului, sufletul ori mintea. De aici, sintagma „prostituție intelectuală", cu trimitere preferențială la politică.

Dar nu cumva, în multe cazuri, extensia este forțată? Mai întîi, dacă trup avem fiecare, mai mult sau mai puțin arătos, și cum există o infinitate de gusturi, se pare că se găsesc cumpărători pentru orice fel de alcătuire antropomorfică. În schimb, pentru a-ți vinde sufletul (fie și diavolului), trebuie să te asiguri mai întîi că posezi așa ceva. Unde ofertă nu e, cerere canci. Bine, hai să nu exagerăm, un picuț de suflet tot mai găsești chiar la ultimul ticălos, a avut și ăla o mamă, mai lăcrimează la *Surprize, surprize*, se emoționează poate la telenovele – dar inteligență chiar s-o găsi pe toate drumurile, inclusiv în zona de lux a demnitarilor de partid și de stat? Cum să vinzi ceva ce n-ai? Din contră, așa cum bine se știe, nu puțini sînt politicienii care încearcă să ***cumpere*** (pe bani grei) un strop de inteligență. Mintea achiziționată poate fi individuală – îți tocmești consilieri care să te învețe cum să te porți, cum să te îmbraci, cum să vorbești, ce părere să afișezi despre lucrurile în legătură cu care e musai să ai o părere și, una peste alta, cum naiba să gîndești –, dar poate fi și colectivă: intrînd într-un partid hîrșit deja în lupte politice, economice, sociale și chiar (ne)sportive, poți spera să folosești inconștientul colectiv al acestuia. Inconștient-inconștient, da' șmecher! Cum fiecare mic coral are o frîntură de minte, ansamblul atolului funcționează aproape inteligent, nutrind, firește, speranța (nu lipsită de temei) de a deveni cît mai repede Marea Barieră...

Alta este însă obiecția mea principală la proliferarea ideii de prostituție politică (fie ea intelectuală sau nu). Fetele de pe strada Ștefan Furtună – și, la fel, suratele lor din lumea întreagă – își folosesc trupul drept cea mai bună ori cea mai comodă metodă de a supraviețui. În consecință, oferă plăceri și cer bani. Este vorba de o tranzacție comercială, în legătură cu care putem să emitem orice fel de păreri, să-i cerem în mod utopic extincția sau, din contră, să ne consolăm propunînd legiferarea ei – în orice caz, ea rămîne un act de vînzare-cumpărare. Există însă o altă categorie de femei care excelează în domeniul sexului cu un număr neprecizat de parteneri – cele care o fac pe gratis, mai exact din pură plăcere. Or, mi se pare mie că o bună parte dintre cei suspectați de prostituție intelectuală, în particular politică, în realitate fac parte din această a doua categorie. A-ți vedea mutra la televizor, a avea putința să-ți dai cu părerea, public, despre lucruri vag ori deloc cunoscute de tine, a primi un titlu de ajutor de băgător de seamă ori prim-vice-prim-vicepreședinte (adică tot aia), a avea dreptul să faci glumițe și a fi întrebat, de către ziariști în pană de subiecte, cu ce te dai (parfum sau doctrină) – sînt, pentru mulți politicieni, motive suficiente de a se înregimenta, partea cu avantajele materiale fiind opțională, un fel de bomboană care poate să fie sau să nu fie înfiptă pe colivă.

Un banc relatează pățania unui tînăr care, aflat într-o „rată" locală, pe un traseu necunoscut lui și plin de serpentine, cade mereu peste o bătrînică și, simțindu-se obligat să se scuze, îi spune acesteia: „Sînt multe curbe pe aici!", la care femeia, cam tare de ureche, exclamă: „Da! Și încă multe au plecat la oraș!".

Într-adevăr...

„Analiza datelor statistice cu privire la situația primarilor migrați după încheierea alegerilor din 2000 arată că pînă în anul 2001, așa cum este prezentat în studiul realizat anterior de Institutul pentru Politici Publice, au migrat 651 de primari, adică un procent de 22%. Evoluția datelor în 2003 relevă o creștere aproape similară față de anul 2001. Prin urmare, în intervalul 2001-2003 alți 617 primari și-au schimbat apartenența politică (20,73%). Ca o consecință a acestor evoluții, un procent îngrijorător de 37,21% din primarii anului 2003 se regăsesc în alt partid decît cel cu care au cîștigat alegerile în 2000. Destinația celor mai mulți primari migrați o reprezintă Partidul Social Democrat (PSD) al cărui procent de primari a crescut de la 35,5% în 2000 la 53,6% în 2001 și 64,4% în 2003."

(din studiul „Dinamica apartenenței politice a primarilor din România 2000-2003", realizat de Institutul pentru Politici Publice)

„Lipsa «spiritului de echipă» pe care partidele din opoziția de astăzi nu reușesc să îl consolideze prin comunicarea și conlucrarea cu toți colegii din țară, «atrofierea» sentimentului de apartenență la valorile politice pe care le proclamau cîndva au făcut ca o parte importantă dintre primarii din România să se îndrepte, fără remușcări putem spune, către PSD. Presa a semnalat de altfel, în repetate rînduri, spiritul de grup (de echipă) pe care membrii PSD – inclusiv sau în primul rînd în fața acuzelor de corupție aduse – îl manifestă. Este celebră solidaritatea de care membrii acestui partid dau dovadă."

(din studiul „Dinamica apartenenței politice a primarilor din România 2000-2003", realizat de Institutul pentru Politici Publice)

DILEMA VECHE
Mai multe feluri de prostituție

Rucsandra POP

Nu sexului oral!

– povestire în două părți cu un singur tîlc –

Observație

Primele lucruri care-ți vin în minte cînd vrei să salvezi un fișier despre prostituție: prost, prosti, prostit și apoi tot așa, cîte o literă în plus, pînă la sfîrșitul cuvîntului. Eu m-am oprit la prostit.

I

Vi s-a întîmplat vreodată să stați la taclale cu vreo prostituată? Mie da. M-am întreținut o după-amiază întreagă cu o doamnă de peste 40 de ani, blondă și încă foarte drăguță, care aproape se lăsase de meserie. Mi-a spus o groază de povești. Cam toate curiozitățile mele legate de această chestiune au fost satisfăcute. Mi-a făcut pînă și o clasificare a tuturor tipurilor de curve, în funcție de locul unde-și desfășoară activitatea și de cît cîștigă. Din toată vorbăria din acea după-amiază, doar două lucruri mi-au rămas înfipte în creieri pentru vecie: povestea unei fete care la 12 ani s-a apucat de prostituție și o dezvăluire intimă făcută de doamna în chestiune. Femeia mi-a mărturisit că ea nu practică nici sexul oral, nici sexul anal. Mi-a spus sincer că pe vremea cînd și-a început ea cariera nivelul perversiunilor era mult mai scăzut. „Chestia cu suptul a luat amploare abia după '89. Înainte de revoluție, cine o sugea își lua mașină și casă." Ea a preferat să n-o facă. Chiar și acum, dacă soțul ei își dorește așa ceva, femeia apelează la serviciile unei profesioniste specializate în domeniu. Declarația femeii poate fi analizată din cel puțin două perspective. Dacă e adevărat ce mi-a spus, atunci doamna chiar e o prostituată cu principii și, ca orice om cu principii, merită respectul meu. Dacă a scornit toată chestia asta cu nepracticarea sexului oral și anal doar pentru a-și construi o imagine mai bună, atunci a știut să-mi spună o poveste pe care n-o s-o uit niciodată și, ca toți oamenii care spun povești pe care nu le uit, ea merită respectul meu.

II

Vi s-a întîmplat vreodată să vă prostituați? Mie da. Am făcut-o pentru bani. Din păcate, niciodată pentru atît de mulți, încît să simt c-a meritat deranjul. Și asta nu neapărat pentru că sînt o curvă cu principii ca doamna din povestirea de mai sus. E adevărat că nici nu mi s-a propus vreodată să scriu vreun text de la care să simt că mi se usucă degetele și creierul mic îmi intră în putrefacție. Poate că-s genul care se pretează mai mult la chestii *light* sau poate că împrejurările au fost de așa natură. Oricum, nu mi s-a oferit șansa să-mi testez pînă la capăt moralitatea. Mi s-a întîmplat însă destul de des să constat că între ceea ce scriu și ceea ce aș vrea eu de fapt să comunic lumii e o ruptură aproape inimaginabilă, o distanță aberantă. Prima dată am făcut-o la o vîrstă foarte fragedă, cînd pentru fiecare cuvînt despre soarta troleibuzelor și autobuzelor din oraș sau despre activitatea sindicatelor conducerea ziarului la care lucram mă plătea cu o mie de lei. Acum, vremurile cînd vindeam cuvinte la bucată mi se par chiar simpatice. De cînd m-am făcut mare, am început să le dau la kilogram. Și asta-i o afacere total neprofitabilă. Cel puțin în București, România, 2004, unde textele se vînd încă la prețuri de nimic. Cei mai mulți spun că de vină-i piața, sărăcia. Eu nu cred asta. Eu cred că problema majoră este lipsa de profesionalism, inexistența unor școli care să-i învețe pe cei care se pricep să pună cuvinte împreună cum să producă anumite genuri de texte pe care să le vîndă pe această piață în formare și cu ajutorul cărora chiar să modeleze piața. Existența unor profesioniști în ale scrisului și o oarecare solidaritate de breaslă ar reduce probabil numărul tiristelor care merg la 6 mii partida de sex oral, spărgînd astfel piața și prestînd în același timp servicii de o calitate cel puțin îndoielnică. La noi însă lucrurile se învață din mers. Mai o specializare pe afară, mai o cercetare pe cont propriu, mai un *search* pe Internet, mai un *las', să fie bine, să meargă treaba*. Informația ajunge greu aici. Nici dacă ar ajunge mai repede, ea n-ar stîrpi fenomenul, însă am putea fi măcar niște curve profi, cu condicuță, controlul medical la zi și un cont în bancă mai serios.

Morală

Prostituția e parte din viață. Dacă ai făcut-o, te-a modificat. Ai acumulat o experiență în plus, ai făcut ceva ce alții n-au vrut sau n-au fost în stare să facă. Dacă n-ai făcut-o, bafta ta. Singurul lucru care probabil contează cu adevărat e să-ncerci să-ți păstrezi inocența sau luciditatea, puteți să-i spuneți cum vreți. În orice caz, asta e capacitatea de a fi oricînd în stare să măsori distanța dintre ceea ce vrei tu de fapt să spui și mesajul care ajunge la ceilalți sub semnătura ta. Atîta vreme cît percepi ruptura e încă ok, situația e oarecum sub control. N-ai neapărat garanția că la un moment dat vei putea pune punct propriei curvăsării și te vei întoarce la ale tale, dar măcar există această speranță. Iremediabilă e doar situația în care lucrurile pe care le-ai detestat atît de mult au început să-ți devină atît de familiare, încît prostituarea să-ți intre în sînge și să se transforme în modul tău natural de a exista. Pîn' la urmă, e ca și cu fumatul. Cu cît te lași mai repede, cu atît e mai bine și mai sănătos. Ideal e însă ca, atunci cînd te hotărăști totuși să-ți comunici propriul mesaj, să nu uiți ce-ai învățat în perioada de preacurvie, fie că-i vorba de tehnici, fie că-i vorba de greșeli în care acum știi că nu trebuie să cazi.

Jean-Lorin STERIAN

Sex la birou (cu șeful)

„Munca devine o experiență care te răsplătește cu adevărat abia cînd avem curajul să aducem dragostea la locul de muncă."
Ben Renshaw – *Succesul e o stare de spirit*

„Cel mai jalnic e că munca e unicul lucru pe care-l poate face un om timp de opt ore pe zi, și asta zilnic. Nimeni nu e în stare să mănînce opt ore la rînd, să bea opt ore, să facă dragoste opt ore la rînd – singurul lucru ce-l putem face vreme de opt ore e să muncim. Acesta-i și motivul pentru care oamenii își provoacă lor înșiși și altora nefericire."
William Faulkner

„Sînt dispus să-mi închiriez 8 ore din viață. Nu-mi place să fiu bătut la cap, am momente cînd sînt total nesociabil, nu mă omor după bîrfe, întîrzii adesea la program și nu rîd la glumele șefului. În schimb, sînt capabil să fac în două zile ceea ce fac alții într-o săptămînă. Numărul meu de telefon este următorul: ... Sunați-mă. Sunt onest și mor de foame."

Nu știu dacă cel care ar da un asemenea anunț și-ar găsi vreodată de lucru. Nici măcar într-o agenție de publicitate, un loc unde, teoretic, creativii sînt prețuiți. Ca în agenția unde, în biroul *copywriter*-ilor, șefii au adus o masă de tenis ca să-i stimuleze, dar au fost neplăcut surprinși cînd au observat că angajații chiar o foloseau.

Munca într-o companie este o activitate erotică. Plătită. În trustul de presă unde am lucrat (unul foarte cunoscut), cel mai utilizat verb referitor la relația cu patronul era „a mui" (toate verbele care erau folosite pentru a descrie acest gen de relații aveau conotații sexuale). Aproape în fiecare zi, unul dintre colegi se întorcea cu fața căzută și se plîngea: „iar m-a muit șeful". Era o situație firească, nu ca aceea cu adevărat gravă în care erai „împulat", moment în care trebuia să te gîndești serios dacă mai ai pretenția să fii o rotiță în marele angrenaj al companiei. Companie în care nimeni nu avea carte de muncă. Mentalitatea patronului român este „te-am angajat, stai și în cap". Și marea majoritate a oamenilor stau. Pentru că le e frică de schimbare, pentru că au umilința în sînge, pentru că s-au obișnuit să fie „futuți".

Cum să devii un angajat perfect, Succesul e stare de spirit, Feng Shui la birou, Cum să interacționezi corect cu cei din jur, Cele 21 de calități ale liderului. Sînt titluri de volume. Care stau în bibliotecă alături de *Maestrul și Margareta* sau *Castelul*, la fel cum în frigider conviețuiesc uneori o bucată de parizer și o felie de *foie gras*. Pentru a îmblînzi un mediu perceput ca ostil, revistele au dezvoltat rubrici specializate despre relaxarea în timpul orele de serviciu. Un procent uriaș dintre angajați au mărturisit că visează să facă sex la birou, iar unii au și făcut-o. Astfel angajatul e învățat să-și iubească mediul și să nu-l mai părăsească decît pentru întîlnirile de serviciu. Și pentru pauzele de țigară.

Prin birouri, pauza de țigară este unul dintre momentele cele mai importante, aproape la fel de importante ca sacra pauză de masă. Nu știu dacă ați observat, dar tîrfele fumează mult. Și cele din filme, și cele reale.

Daniel CAPATOS

Dicționar: litera P

– astăzi, „publicitate", „presă", „prostituție" –

– Și unul scurt cît mă costă?
– Eu știu... vreo 50 de parai.
– Dar unul normal, cam cît ar fi?
– Aici e mai complicat. Depinde cum doriți. Cu pază sau fără, mai prin față sau mai pe la „coadă", și, ce-i mai important, depinde de cît de lung vreți să fie. Totul variază, oricum suma minimă e o sută de dolari. Și poate ajunge pînă la trei, patru sute.

Deși toată lumea ar putea crede că acest dialog a avut loc undeva pe șoseaua de centură, între doi oameni interesați de sex, discuția e cît se poate de serioasă și a avut loc într-unul din birourile „bordelului" de presă botezat, cu voia dumneavoastră, Casa Presei Libere, acea Casă a Scînteii, la fel de nefardată ca pe vremuri, bucuroasă însă că nu i se mai vede Leninul. Revenind la discuția de mai sus, un ziarist onest (la fel ca marea majoritate a celor care lucrează în acest stabiliment) încearcă să negocieze un preț cu un client care are de promovat ceva în ziarul la care este angajat redactorul respectiv. Oficial se numește publicitate mascată. De fapt, este ceea ce se poate numi un aspect al prostituției de presă. Și, bineînțeles, totul se petrece fără știrea șefilor, fără facturi, fără chitanțe și fără acel binecunoscut P de la „prostituție" (pardon, „publicitate") care să însoțească articolul și care să-l transforme din start într-unul fără nici un haz. Departe de mine intenția de a jigni vreun ziarist, dar cred că nu există printre ei cineva care să nu se fi întîlnit, în cîțiva ani de practică pe teren, cu astfel de situații. Și, din păcate, puțini sînt cei care refuză oferta. Pentru că, de cele mai multe ori, onorariul pentru astfel de servicii poate atinge lejer remunerația pe o lună. Banii pe o lună cîștigați într-o zi. Cine n-ar vrea? Și în fond, ce face rău? Din păcate, această întîmplare poate juca rolul primului *joint*, sau al primei pastile de Ecstasy. Prinzi gustul. Și, dacă are cine să-ți furnizeze marfă, nu te mai oprești. Iar dacă mai ai și norocul să ajungi un șef de departament sau chiar un redactor-șef adjunct, cu atît mai bine. Marfa este mai diversificată, mai multă și cu riscuri din ce în ce mai mici. Te poți prostitua în voie. De fapt, cei mai căutați în astfel de situații sînt redactorii-șefi adjuncți. Au destulă putere și influență, mai ales la un cotidian, și nu sînt atît de bine plătiți ca un redactor-șef sau director de gazetă, care poate deveni, datorită salariului, incoruptibil pentru astfel de sume. Cu redactorii-șefi adjuncți mergi aproape la sigur. Asta nu înseamnă că cei de deasupra lor sînt mielușei. Însă lucrează cu metode mai rafinate. Un fel de kamasutră a prostituției de presă. De fapt, aici resorturile sînt altele. La fel și practicile. În aceste posturi, te prostituezi că așa vrei tu, nu te mai ademenește nimeni. Din contră, tu îți alegi prada. O alegi, de obicei, din sfera celor cu mulți bani și cu afaceri pe măsură, o adulmeci și-i propui o partidă pe bani mulți, dar legală. Adică publicitate. Omul cotizează la ziar, iar tu te faci că nu știi ce matrapazlîcuri are prin ogradă. Dacă nu cotizează, te repezi în el direct, fără prezervativ și-i deflorezi afacerea și i-o faci ferfeniță. Cazul Puzdrea e elocvent. Asta ca să mai dăm și exemple. Sătul să mai meargă crăcănat, omul de afaceri se înmoaie într-un final și acceptă trocul. Adică dă bani să nu mai fie violat. V-am zis că, în aceste cazuri, treaba e mai rafinată. Unde să se plîngă, pe cine să reclame? Nimeni nu a cîștigat vreodată un război cu presa. Iar, cu mafia din ea, nici atît.

Florin IARU

Prostituţia mea

Poate că veţi aştepta de la mine o aspră, morală, binemeritată condamnare a prostituţiei. Îmi pare rău să vă dezamăgesc. Prostituţia este nu numai cea mai veche meserie din lume. Este cea mai cinstită negustorie. Un nebun cumpără ceea ce alt(ă) nebun(ă) îi vinde: plăcere. Ce plăcere? Trupească. Singura adevărată, singura măsurabilă. Singura care merită banii. Nu spun aici că este un schimb de plăceri. Prostituata (sau prostituatul) nu schimbă senzaţii sau sentimente. Schimbă bani pentru o secreţie străină, adeseori respingătoare, în cel mai bun caz indiferentă. Ce bine ar fi fost dacă prostituţiile civice ar fi învăţat ceva din această meserie în care nu încap jumătăţile de măsură! Din nefericire, prostituţiile civilă şi civică au mîndriile lor. Ele nu fac „meserie" la jupînu' doar pentru că el, jupînul, o cere. Ele execută tot tacîmul din proprie iniţiativă, aşteptînd ca jupînu' să se simtă şi să scoată banu'. O prostituţie fără simţul meseriei, fără mîndrie profesională – asta e civilizaţia românească. Nu am nimic de împărţit cu dl Pruteanu. Este evident că îi place să fie luat la p... Nu am nimic de comentat la vechiul meu amic, Nic Iliescu. Şi asta e o plăcere. S-o iei peste tot. Nu mă dor ciudăţeniile lui Emil Hurezeanu. Face parte (îmi pare rău s-o spun despre un om a cărui inteligenţă nativă nu poate fi contestată) din categoria celor pe care Lenin îi denumea *idioţi istorici*. Nu mă jigneşte dl Berindei că-mi dă în cap cu Academia Română, despre care (pe partea umanistă) spun că e o adunătură de oligofreni. Aberaţia lui *â* din *a* îmi strică şi azi plăcerile lecturii. Curvăsărie sclifosită. Nu mă interesează declaraţiile cu spume la gură, nu mă înduioşează procesele de conştiinţă, nu mă strofoc la sofisme. Inteligenţa curvistină nu e decît tinctură de propolis peste un sifilis cu acte în regulă.

Prostituţia nu merită o astfel de contaminare. Prostituţia e cinstită: îţi dau, îmi dai. Prostituţiile româneşti sînt mult mai proaste. Ceea ce se vinde este vizibil pînă în inima cusăturilor, satisfacţia nu e garantată, iar organul care este pus pe tarabă are toate racilele. Bîlbîit, fonf, agramat, confuz, flămînd, organul are o singură calitate: verbalizează. E *muianul*. Cu alte cuvinte, ceea ce se vinde nu e corpul. Cuvîntul se vinde. De aceea nu merge comparaţia. Prostituţia e bună. Prostituţiile politică, intelectuală şi artistică – nu. E o greşeală de organ. E o greşeală de comparaţie. E o greşeală. Ce are a face traseista care agaţă camionagii, ce are a face ştoarfa de pe Ştefan Furtună sau fandosita cu ştaif de la Mercur, Pescarul, Capitol, Majestic, Continental, hiena de pe Moşilor vechi, ce au a face puradeii şi puradelele de lîngă PRO TV, studenţaşii săraci de la Universitate care *şi-o trag* pentru a trăi, pentru a supravieţui – cu ceata de flămînzi din politică şi cultură?

Nu, cei despre care vorbesc nu sînt curve de lux. Clientul ştie că nu i se face tacîmul. Clientul e plictisit. Pentru satisfacţii garantate apelează la profesioniste-profesionişti. Curvele lor sînt *pentru noi*. Noi satisfacem, prin intermediari – poeţi, istorici, oratori, limbuţi – pofta de plăcere a puterii. Prostituaţii lor ne pun pe noi să facem meserie în locul lor. Ei sînt cei plătiţi (mizerabil), noi *o facem* (mizerabil). Noi sîntem prostituţia. Cu acte în regulă.

Exemplul cel mai afurisit care-mi vine în minte este cel al Constituţiei. Mai bună decît cea veche (care era mizerabilă), inacceptabilă pentru orice om cu minte, afurisita de *nouă* Constituţie nu putea fi oprită din calea prostituţiei decît prin *abstinenţă*. M-am abţinut cît am putut, deşi mă trăgea aţa să votez un (inutil) NU. Şi un noian de muişti mi-au îndesat în gură un DA pe care n-aveam de gînd cu nici un chip să-l înghit, de mi-au mers fulgii. Fulgii ăştia mi-au ieşit şi pe nas, şi pe altă parte. De acum, viaţa mea se va desfăşura după legea pe care cîteva milioane de curvuliţe au satisfăcut-o fără teamă de răsplată. Nu, adică da. Să ne învăţăm minte că prostituţia costă. Nu e muncă patriotică!

Politicieni, mai cumpăraţi şi corpuri, nu numai guri!

Răzvan RĂDULESCU

Proiect pentru o lege a prostituţiei intelectuale

Doar acela care se ştie fără păcat poate să ridice piatra. Din perspectiva lipsei de echivoc al acestei aserţiuni, articolul meu despre prostituţie (am ales să scriu despre prostituţia intelectuală) ar trebui să se încheie aici. Vă mulţumesc pentru răbdarea cu care m-aţi citit. Pe curînd.

Aş vrea, totuşi, să revin. Ce-ar fi dacă aş aborda acest subiect folosindu-mă, dimpotrivă, de condiţia morală echivocă a omului contemporan? Poate că soluţiile găsite în democraţiile moderne pentru a controla fenomenul prostituţiei – în sensul propriu – se pot adapta, cu succes, prostituţiei intelectuale? Ar trebui, mai întîi, să ne convingem că extrapolarea e justă. În acest scop (şi pentru netezirea terenului teoretic), prima măsură care trebuie luată este să îndepărtăm judecata conţinută în termeni. Altfel spus, trebuie să ne abţinem de la a valoriza negativ itinerariul unor intelectuali ca Pruteanu sau Păunescu, pentru că a pune eticheta „prostituţie" asupra înregimentărilor lor, de dată recentă sau nu, este, în mod evident, un reflex al felului în care sîntem setaţi să judecăm femeile care-şi vînd trupul. „Prostituţie" este un cuvînt tare, cu atît mai tare, cu cît activitatea în sine a fost blamată şi sancţionată de-a lungul vremii. Însă, aşa cum se poate vedea, astăzi s-au găsit formule viabile pentru a asuma această realitate, iar un set de reglementări care să o jaloneze nu este nimic mai mult decît un pachet de măsuri fiscale şi profilactice. Trebuie, aşadar, să uităm de disconfortul moral pe care pomenirea termenului îl induce şi să vedem dacă există asemănări de esenţă între activitatea desfăşurată de către diverşi membri ai societăţii pe centură, în faţă la Inter, în parcuri sau în ganguri şi parcursul intelectual al celor pomeniţi mai sus, cu titlu de exemplu. (O listă exhaustivă a practicanţilor prostituţiei intelectuale şi a tarifelor practicate nu a fost alcătuită încă, dar, veţi vedea, nu este o utopie.)

Să încercăm mai întîi să găsim o definiţie a prostituţiei fără să ne uităm în dicţionar şi, mai ales, fără să ne lăsăm furaţi de prejudecăţile legate de acest tip de comerţ. Opinia comună a indicat dintotdeauna suspiciune în ce-i priveşte pe comercianţi şi, de-a lungul vremii, nici măcar negustorii care au ştiut să treacă drept onorabili nu s-au putut sustrage unor bănuieli difuze, venite, cred, din invidie. De fapt, ca să nuanţăm, dacă ar fi să aşezăm tipurile de comerţ pe o scară istorică a dispreţului în funcţie de obiectul vîndut, am obţine următoarea situaţie: 1) nu există punct zero – oricine are ceva de vîndut se află pe undeva în culpă, pentru că vrea să obţină un cîştig; 2) cei mai stimabili comercianţi sînt consideraţi cei care vînd rezultatul direct al muncii mîinilor lor – ţăranii cu legume, oierii cu brînzeturi, pădurarii cu lemne; 3) imediat deasupra acestora se află negustorii mărunţi, care preiau mărfurile de la producător, le dau o faţă mai atrăgătoare şi le vînd cu un preţ mai mare – şi de aici, dispreţul urcă proporţional cu anvergura negustorului; 4) spre capătul de sus al scării se află cămătarii sau bancherii – a căror sursă de profit este, scurt spus, revînzarea banilor; 5) în fine, în topul clasamentului s-au găsit dintotdeauna prostituatele, pentru că profitul realizat se obţinea din vînzarea de sine. Aş fi tentat să consemnez că, tot spre susul scării, opinia comună a plasat şi prestatorii de servicii omagiale – poeţi de curte, cronicari etc., dar mă abţin, de teamă să nu bruiez mersul lin al acestei demonstraţii.

Credincioşi metodei noastre, să nu dăm atenţie componentei morale din clasificarea de mai sus, ci, mai bine, să ne bucurăm că bunul simţ milenar a izolat, în gros, două tipuri de comerţ: cel cu bunuri materiale (socotit, îndeobşte, mai mult sau mai puţin onorabil – dar repet, acest lucru nu ne interesează) şi celălalt. Altfel spus, există o zonă a comerţului în care se produc scurtcircuite: în cazul bancherilor, banul, simultan obiect şi măsură a tranzacţiei, este silit să servească două convenţii; în cazul prostituţiei, trupul, simultan obiect şi garanţie a tranzacţiei, este pus să servească doi stăpîni. Banul revîndut cu altă valoare este o abstracţiune greu de cuprins cu mintea, egal îndepărtată de vînzător şi de cumpărător. Corpul, dimpotrivă, se află în deplină intimitate cu propriile sale mecanisme dătătoare de plăceri, iar cumpărătorul se află, îndeobşte, la o distanţă indiferentă de el.

În acest moment cred că se poate produce o definiţie satisfăcătoare, neutră şi atemporală pentru prostituţie: oferirea, contra unei plăţi, de favoruri intime, către persoane aflate în raport de indiferenţă. Este, după cum se poate vedea, în plus, o definiţie cuprinzătoare: se găsesc în ea sugestia actului, tipul tranzacţiei, ba chiar, prin absenţă, condiţia particulară în care se poate afla o persoană forţată să practice acest tip de comerţ. Dar, mai cu seamă – şi acest lucru mi se pare esenţial pentru înţelegerea prostituţiei – definiţia pune accentul pe relaţia de distanţă între cel care vinde, bunul supus vînzării şi cumpărător.

Se potriveşte această definiţie cu ceea ce numim, îndeobşte, prostituţie intelectuală? Doar dacă reuşim să cădem de acord că, pentru un intelectual, mecanismele creaţiei (sau, în cazul intelectualilor necreativi, dar cu un cuvînt greu pe piaţa culturală – mecanismele de opinie şi autoritate) se află în acelaşi raport de intimitate în care o persoană se află cu propriul corp. Nu ştiu dacă aşa stau lucrurile cu adevărat, dar nici nu cred că are mare importanţă. Cu adevărat important aici este faptul că oricărui intelectual îi place să creadă asta despre sine: forţa creatoare este un har, vine dinăuntru; orgoliul satisfăcut infuzează în sînge delicii de o complexitate inenarabilă. Iar flamura sub care decid unul şi altul să combată se află la o distanţă indiferentă de propriile idealuri, presupunînd că acestea mai există.

Nu e, aşadar, nici o eroare de extrapolare: prostituţia intelectuală funcţionează în aceleaşi date ca şi prostituţia-mamă (dacă mi se îngăduie această licenţă), iar atitudinea justă faţă de ea nu este nici punerea ei la zid şi nici politica struţului, care cînd se simte în primejdie bagă capul în pămînt, crezînd că s-a ascuns bine şi nu-l vede nimeni. Dimpotrivă, prostituţia trebuie înţeleasă ca şi comerţ (de o natură mai primejdioasă) şi reglementată ca atare. În acest sens:

1. Practicanţii ei ar trebui înregistraţi fiscal. La înregistrare, ar trebui să li se înmîneze un chitanţier, precum şi un caiet de sarcini şi un borderou (sau condică) de evidenţă a tranzacţiilor. La sfîrşitul anului, practicanţii prostituţiei intelectuale ar trebui să plătească un impozit pe venit de cel puţin 25 % (şi spun „cel puţin", făcînd o comparaţie cu cota pentru drepturile intelectuale).

2. Practicanţii prostituţiei intelectuale ar trebui, lunar, să primească o vizită medicală. Aceasta ar fi menită nu numai să le certifice starea de sănătate şi dreptul de a funcţiona în continuare, ci şi să estimeze dacă anumite persoane în cauză mai sînt sau nu apte de a practica meseria.

3. Plafonul de vîrstă la pensionare ar trebui coborît la 50 de ani. Ştiu că este dur şi că foarte mulţi practicanţi ai acestei meserii mai au încă multe de spus, ani mulţi de acum înainte, dar trebuie ţinut seama de faptul că prostituţia consumă şi îmbătrîneşte înainte de vreme, iar satisfacţia consumatorului primează.

4. Mai mult decît dreptul la asociere, practicanţii prostituţiei intelectuale vor fi încurajaţi să se organizeze în sindicate. Acest lucru, pe lîngă că le va proteja drepturile, le va oferi şi prilejul unor schimburi de experienţă. În plus, va duce la o mai bună distribuire a cererii în raport cu oferta, procurîndu-le de muncă şi acelora mai puţin dotaţi, dar bine intenţionaţi sau ale căror abilităţi s-au tocit.

5. Practicarea prostituţiei intelectuale se va face în localuri special amenajate, în evidenţă ele însele, atît fiscal, cît şi medical. Localurile vor avea firma la vedere şi un semn luminos distinct, explicit, care să lămurească eventualul client cu privire la natura serviciilor oferite.

Desigur, punctele de mai sus sînt doar o schiţă a ceea ce ar putea fi legea prostituţiei intelectuale, dacă un grup de iniţiativă, format din oameni mai înţeleşi decît mine, şi-ar pune mintea. Însă, chiar şi în acest stadiu, se poate vedea din cele de mai sus că a-i pune la zid pe cei care practică această meserie, din motive care cîteodată ne scapă – poate siliţi de conjuncturi, poate crescuţi în familii dezbinate sau puşi de tineri să se prostitueze –, nu e o soluţie. Adevărata soluţie este aceea de a-i ţine sub observaţie şi a le reglementa activitatea.

Victor-Iulian TUCĂ

Laudatio pentru un oraş flamand

Sînt oraşe a căror individualitate bine conturată nu exclude universalitatea, ci o potenţează. Dacă ar fi să numesc o astfel de urbe, atunci aş spune Leuven, *oraşul-universitate*. Construit într-o arhitectură flamandă superbă, reconstituit într-un mod aproape identic cu ceea ce prezenta înaintea bombardamentelor germane din primul război mondial şi rămas nemutilat de stilul funcţionalisto-socialist al anilor '60, oraşul din inima Belgiei cultivă atît *boom*-ul dezvoltării secolului al XXI-lea, cît şi rafinamentul stilului marilor meşteri ai Flandrei medievale. Biserici de secol XVI îmbrăcate pe dinăuntru în pereţi de sticlă şi oţel, clădiri dintr-un ev mediu opulent care ascund în interior amfiteatre echipate cu tot ce-ţi poţi închipui că există mai performant în tehnica modernă a sistemelor informaţionale, o reţea de 30 de biblioteci specializate pe facultăţi, baruri studenţeşti cu atmosferă bonomă şi interior cosmopolit, săli de conferinţe ori de spectacole de teatru sau jazz, cluburi pentru toate gusturile (inclusiv pentru cei cu moravuri grele)... totul ascuns într-un singur oraş.

Fosta bibliotecă a Universităţii, distrusă în întregime în timpul primului război mondial (300 de mii de volume dispărute) a fost reconstruită în 1928 prin generozitatea americanilor: pe zidurile exterioare sînt gravate, în diferite pătrate aflate pe toată dispunerea clădirii, numele numeroaselor colegii americane care au contribuit cu bani la reconstrucţie, astfel că, vizitînd oraşul, Bill Clinton şi Hillary au putut descoperi numele universităţilor unde au studiat. Astăzi, biblioteca este înzestrată cu peste 3 milioane de cărţi, periodice, reviste de specialitate.

Nu există un campus universitar strict delimitat, ci facultăţile sînt răspîndite în tot centrul oraşului. Clădirea universităţii, fondată în 1425 de Papa Martin al V-lea, adăposteşte rectoratul, aula şi sala de festivităţi. De altfel, *Katholieke Universiteit Leuven* (varianta flamandă a denumirii Universităţii) este cea mai veche universitate catolică dintre cele care mai fiinţează încă şi prima înfiinţată în Ţările de Jos. Aici a predat în secolul al XVI-lea Erasmus şi tot aici filozoful a fondat în 1517 *Collegium Trilinguae,* unde se studiau ebraica, latina şi greaca.

La Leuven a studiat şi ulterior a conferenţiat matematicianul şi astronomul Gemma Frisius, orfanul născut şchiop însă vindecat după pelerinajul la moaştele Sfîntului Bonifaciu (Dokkum, Olanda), omul care a scris *Tractatus de Annulo Astronomicae* (1534), lucrare cu multe descoperiri revoluţionare pentru acea perioadă (determinarea diferenţei dintre ora locală şi cea ideală cu ajutorul longitudinii pe care eşti situat şi a unui arătător, determinarea poziţiilor unor comete etc.). Gemma Frisius a fost profesorul unui alt mare astronom şi cartograf format la aceeaşi universitate, şi anume Gerard Mercator (1512-1594), cel care a desenat primul o hartă a lumii trasînd latitudinea şi longitudinea din punctul Polului Nord.

Tot între zidurile bătrînului oraş a învăţat şi predat Andreas Vesalius, fondatorul anatomiei moderne, autorul celebrei *De Humani Corpus Fabrica* (1543), cel care a intrat în conflict cu Inchiziţia din cauza studiilor sale îndrăzneţe, fiziologul lui Carol al V-lea, omul plecat într-un pelerinaj la Sfîntul Mormînt, din care nu s-a mai întors niciodată...

La fel de impresionante sînt şi datele prezentului. Astfel, este de remarcat că Universitatea Leuven numără în jur de 26.000 de studenţi, dintre care aproximativ 10% sînt veniţi din afara Belgiei. 4463 de profesori predau în 14 facultăţi, în cadrul unor programe belgiene şi internaţionale (Socrates, Tempus, Alfa).

Tradiţia din Leuven presupune totodată dinamism şi mişcare. În termeni universitari, acest fapt se traduce şi prin înfiinţarea unui nou program de master în Studii Europene (cu predare în limba engleză). Devenit în numai cîţiva ani unul dintre cele mai bine cotate cursuri de acest gen din Europa, masterul în Studii Europene oferă peste 20 de cursuri în drept, ştiinţe politice, istoria ideilor sau economie. Cursul profesorului Johan Tollebekk (de *European Cultural History)* reprezintă un travaliu de profesionalism şi eleganţă, un punct de referinţă în acest domeniu, ca substanţă şi informaţie concretă. Potenţat de personalitatea deschisă şi amabilă a tînărului profesor flamand, acest curs îmi aduce aminte întrucîtva de cel al profesorului Adrian-Paul Iliescu despre *Romantismul german*, ţinut cu ani în urmă la Facultatea de Filozofie a Universităţii Bucureşti. De altfel, profesorii universităţii nu au o morgă somptuoasă a cunoştinţelor perorate *ex-cathedra,* sînt uşor abordabili şi extrem de interesaţi de dialogul cu studenţii. Ei pot fi întîlniţi în cantinele studenţeşti, mîncînd împreună cu studenţii şi, cîteodată, în *pub*-urile din Oude Mark, piaţa despre care se spune că ar fi cea mai bogată din lume în privinţa numărului de restaurante şi discoteci.

Pentru a avea o idee asupra mărimii acestui loc este îndeajuns de menţionat că tot aici se organizează în fiecare vară un uriaş festival de muzică rock! Foarte aproape de Oude Mark (Piaţa Veche) se află primăria oraşului Leuven, una dintre cele mai frumoase construcţii din Belgia. În faţa sa tronează o catedrală gotică impozantă, care închide piaţa centrală a oraşului (Grote Mark). De jur-împrejur, dansul arhitecturii clădirilor cu faţade flamande şi culori cărămizii, domolit din cînd în cînd de volutele unui canal cu apă limpede şi lebede din belşug. Dacă îl urmezi, ajungi la Grootbegijnhof, fosta mînăstire de maici, un complex format din 72 de case, majoritatea datînd din anii 1500, cîteva coborînd chiar pînă în secolul al XIII-lea. Declarat patrimoniu UNESCO, Begijntjes este în continuare locuit, însă nu de maici (ultima plecînd în 1988), ci de studenţi şi profesori. Oază de linişte şi de reculegere, Begintjes rămîne un loc în care calci cu veneraţie şi respect.

Afară regăseşti din nou laicul cu feluritele nuanţe ale bunului gust, oglindite în fiecare piatră, grădină, terasă sau în ochii surîzători ai localnicilor cosmopolitului oraş.

Polifonic şi deschis, cultivînd şi tradiţia aristocratică, şi plăcerile experienţelor inedite, Leuven reprezintă în fond multiculturalismul, diversitatea, toleranţa sau, într-un cuvînt, *bogăţia* „vechii" Europe. Poate nu întîmplător Bruxelles-ul, capitala *de iure* a continentului (şi a birocraţiei), se află atît de aproape de Leuven (30 km), marea metropolă avînd nevoie de fineţea spiritului acestei adevărate *terra lucida* a Belgiei. De aceea, cine are norocul să guste goticul suplu şi melancolic al oraşului flamand trebuie să se considere un om fericit.

Cînd mă plictisesc de Bruxelles iau „personalul" de Liège şi în 30 de minute sînt la Leuven, la o ceaşcă de *café à la russe*, împreună cu... ceilalţi. Cine sînt ei? Studenţi veniţi din toată lumea, din Islanda lui Erikur (căruia nu i-am dezvăluit niciodată de ce zîmbesc de cîte ori îl strig pe nume), din Coreea de Sud a lui Han Jace Jeesun, din Ungaria Verei Stricki, din America lui Kathleen Ross... şi lista se schimbă în fiecare an cu alte nume, destine, ţări, psihologii, tradiţii, abordări diferite. Într-un an de studiu la Leuven ai posibilitatea să descoperi continente întregi, să înţelegi, să cultivi, să accepţi, să participi şi mai ales să tolerezi. Astăzi, nu mai cunosc pe nimeni la Leuven şi totuşi mă simt ca acasă, fiindcă aici „a fi român" este la fel de important cu a fi american, englez, irlandez, catalan, albanez sau sau un alt „-ez" venit de aiurea. Semnul egalităţii îl vezi pretutindeni – marea de biciclete care îi face pe chinezi să exclame: „Nu ştiam că vesticii sînt la fel de săraci ca noi!". Peste o săptămînă însă, ei descoperă unde se ascunde... filozofia bicicletei.

N-aş fi ajuns să împărtăşesc savoarea Leuvenului dacă nu l-aş fi întîlnit pe Julius Hondrila, adică pe românul aflat în bejenie prin Occident. După ani buni de stat în Danemarca, a ajuns în Belgia, de unde priveşte cu voluptate spre alte spaţii la fel de... vestice. Posedă (şi cară după el) o întreagă bibliotecă (majoritatea cărţilor fiind româneşti) şi este terorizat de ideea că nu le poate termina decît „în minimum 125 de ani", şi asta dacă renunţă la cele rămase în România. Pe lîngă nevastă, mai are o singură mare pasiune: gătitul. Cînd mi-e dor de România, Julius îmi prepară praz umplut şi o ciorbă de potroace. Departele devine atunci foarte aproape, se concretizează, aburul prinde forma materiei, iar Julius se transformă în amfitrionul balcanic, spriţar, petrecăreţ şi inimos.

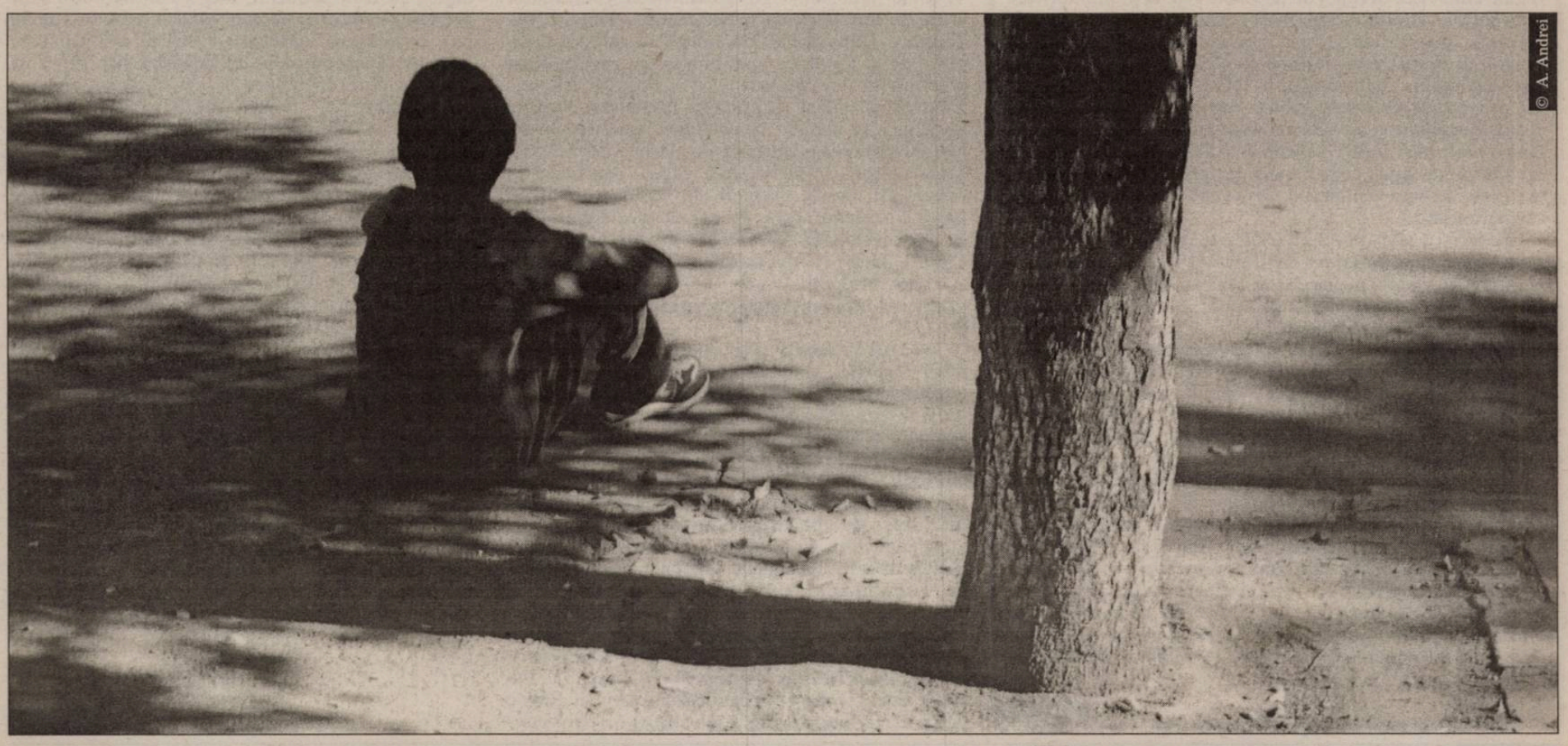

Teodor BACONSKY

turnul înclinat

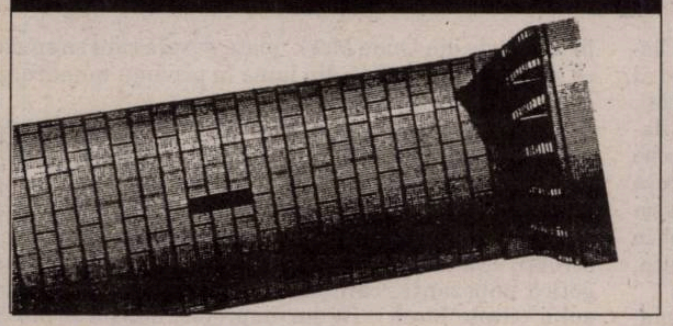

Credinţă şi maniere

Pricepuţii domeniului susţin că faptul religios trebuie surprins „acolo unde se produce". Un fost profesor ne îndemna şi el, prin seminarii, să pornim neabătut în căutarea „sacrului trăit" (*„le sacré-vécu"*, după expresia lui get-beget sorbonardă). La prima vedere, o asemenea recomadare amuză prin aerul ei redundant. Păi, unde altundeva să cauţi faptul religios dacă nu pe propriul său sol ? În cărţi, pe şantierele arheologice, în simbolismul ecumenic pe care modernitatea îl reciclează sub aparenţe profane, în discursul confesional „oficial" sau prin cine ştie ce bolboroseală iniţiatică?

Răspunsul nu e chiar aşa de simplu. Mai întîi, pentru că, pînă să ajungă la „viaţă", cel interesat este obligat să-şi asume *ecranul* tradiţiei intelectuale din perspectiva căreia îmbrăţişează faptul religios. Apoi, pentru că abordarea etnologică – hrănită cu toate prejudecăţile „terenului" – este îndeobşte o reconstrucţie tezistă, numai bună de aruncat la coş după 10 ani de circulaţie academică frauduloasă. Convins de asemenea, subtile pericole, mă mulţumesc să înţeleg „regula contextului" într-o cheie pur empirică. Adică să mă refer, în acest text, la felul în care presa a reflectat participarea românului mediu la sărbătoarea Epifaniei.

Asta înseamnă, pe de o parte, că acord articolelor pe care le-am citit pe Internet o veridicitate apriorică şi, pe de altă parte, că mă încred în puterea lor caracterizantă (ce s-a întîmplat la Patriarhie are o semnificaţie definitorie). Dar mai întîi, „faptele". Articolele reţinute – cronici din cotidiene bucureştene pe care, din obstinaţie impresionistă, nu le voi cita – s-au concentrat asupra următorului element pitoresc sau (dacă sîntem mai fini) grotesc: lumea a stat cuminte la slujba patriarhală, după care şi-a dat grav în petec, îmbulzindu-se barbar la rezervoarele – obiectiv suficiente – cu apă sfinţită (agheasmă). Ziariştii noştri au „surprins" deci elementul gregar, haosul care trădează indisciplina comunitară, individualismul nestăpînit, dar mai ales „setea" omului de rînd faţă de: 1) semnul material al unei ordini inaccesibile şi 2) beneficiul unei oferte gratuite.

Deşi reporterii n-au tras, explicit, nici unul dintre învăţămintele speculate adineauri, decupajul preferat de domniile lor spune multe, la propriul său nivel, despre starea socială în care ne aflăm. Aşa de pildă, coloratura satirică demonstrează, cred, inerţia moralizantă a presei din vechiul regim, cînd orice derapaj de pe şinele realităţii prefabricate se solda cu o francă dezaprobare: ceva de soiul lui „aşa nu". În cazul dat, un ziarist era convins că, prin îmbulzeala provocată, dreptcredincioşii prea entuziaşti au „călcat în picioare sfinţenia momentului şi toată semnificaţia Bobotezei", după care ne livra şi soluţia vag mobilizatoare: „în anii ce vin, distribuirea agheasmei va trebui gîndită de Patriarhie cu mult mai multă responsabilitate"... Acelaşi unghi de atac divulgă, apoi, logica senzaţionalistă potrivit căreia evenimentul este vampirizat de posibila lui patologie (reală sau inventată).

Fireşte că nici una dintre sursele mele nu s-a îndeletnicit cu teologia Epifaniei. Aşa ceva ar fi presupus o documentare prealabilă nepotrivită cu mărunta ştire de cronică. Dar nici n-a vădit *instinctul* de a descifra, în scenele de pe Dealul Patriarhiei, potenţialul biblic al unei Ortodoxii care sanctifică, la limită, libertatea (incluzînd aici libertatea de a fi „excesiv"). Aş fi ipocrit dacă n-aş recunoaşte că la prima lectură – aceea de om „subţire" – m-am enervat şi eu imaginîndu-mi gloata de bigoţi ignari, care, vezi Doamne, fetişizează concretul, maculînd puritatea ritualului cu sticlele lor de plastic, sudoarea de sub paltoane sau eventuala înjurătură scrîşnită spre vecinul mai norocos. Abia după aceea mi-am spus: nu astfel se vor fi „comportat" evreii săturaţi, în pustie, cu mană? Şi nu astfel se vor fi năpustit sărăntocii de la înmulţirea pîinilor sau cei care au profitat de pescuirea minunată ? Infracţiunea estetică – pentru a nu aminti proasta creştere – a celor „incriminaţi" ulterior în presă face parte dintr-un fapt religios cît se poate de autentic. Numai că natura sa nu li se dezvăluie celor care pretind, în răspăr cu misterul credinţei, *supremaţia manierei.*

Cosmin CACIUC

„Credinţa călduţă" (I)

– între religie şi estetică –

O „cartografiere cognitivă" a problematicii religiei din perspectiva filosofiei în perioada recentă, tributară unei slăbiri a metafizicii, poate distinge cel puţin cinci mari atitudini faţă de credinţă:

a) „credinţa rece," ateismul *ofensiv* (sau *ofensatoriu*), care pretinde că poate oferi explicaţii mai bune decît Biblia, privind în primul rînd fenomenele naturale, prin urmare nemaifiind nevoie de Dumnezeu; argumentele sînt rezultatul luptei dintre raţiune şi credinţă, care în secolul al XVIII-lea a detronat definitiv supremaţia viziunii religioase asupra lumii în Occident.

b) „credinţa fierbinte," bazată pe metafizică şi fundamentalism, împărtăşită de cei care cred că sentimentul religios este *precultural*, în afara sferei private şi absolut universal, bazat pe adevăr unic şi argumente „tari": fiinţă *supremă*, substanţă *primă*, gîndire *absolută*.

c) „semi-credinţa", împărtăşită de „cei pe care Sf. Paul îi numea «călduţi în credinţă» – categoria celor care se duc la biserică pentru nunţi, botezuri, înmormîntări" (Rorty, 2003: 8), şi care consideră religia ca o *formare culturală*, angajînd o dezbatere *neofensatorie* faţă de celelalte credinţe, ţintind în cele din urmă la un consens provizoriu asupra valorilor spirituale cărora să le dăm crezare. Exemplele cele mai faimoase – Gianni Vattimo, Richard Rorty sau Paul Ricœur – pot fi grupate sub deviza hermeneutică a „gîndirii slabe" *(il pensiero debole)* folosită de Vattimo & Rovatti (1998b).

d) cei care cred pe baza unei teologii existenţialiste post-kantiene că Dumnezeu este „Alteritatea Absolută", „pe de-a întregul altfel – de neatins, nu numai ca evidenţă, dar şi ca argument, şi de asemenea ca gîndire discursivă" (Rorty, 2003: 8). Este cazul lui Søren Kierkegaard, Karl Barth sau Emmanuel Lévinas, cel din *Totalitate şi infinit* (1999).

e) cei care cred într-o „meta-religie", în afara teismului, pe baza unei viziuni care combină sublimul cu exaltarea religiei tradiţionale: „transcendenţa fără... transcendenţă" a lui Ernst Bloch (1986: 1288), „mesianicul fără mesianism" al lui Jacques Derrida (1994: 181), ori „cvasi-teismul" (ibidem:168) asemănător unei „teologii negative" (cf. Geoghegan, 2002).

Asupra „credinţei călduţe", anti-fundamentalismului şi anti-esenţialismului se va opri interesul meu în rîndurile care urmează, sub incidenţa înteţirii dezbaterii contemporane asupra chestiunii religiei exemplificată în special prin colaborarea lui Gianni Vattimo la volumul *Religion* împreună cu Jacques Derrida (1998a).

Atît Rorty (pragmatistul liberal, descendent pe linia lui John Dewey şi a lui William James), cît şi Vattimo (fenomenologul postmodern, continuator critic pe linia Friedrich Nietzsche – Martin Heidegger – Hans-Georg Gadamer) se revendică explicit de la tendinţa unei gîndiri cu raţionalitate scăzută. Ricoeur (fenomenolog pe linia lui Edmund Husserl hibridizat cu afinităţi freudiene), deşi nu s-a anagajat explicit în polemica „gîndirii slabe", manifestă aceeaşi tipologie de gîndire interstiţială hermeneutică ca la Vattimo, care îi conciliază pe exponenţii „şcolii suspiciunii" (demascatorii religiei: Nietzsche, Marx, Freud) cu miezul mesajului creştin: exersarea speranţei în dragoste şi iertare. Fiecare dintre cei trei se diferenţiază însă din perspectiva temporalităţii noţiunii de sacru şi a raportului credinţei faţă de manifestarea ei publică sau privată.

Sacrul la Rorty este orientat către un viitor ideal misterios, dominat de iubire, în care „[...] comunicarea va fi lipsită de dominaţie, clasa şi casta vor fi necunoscute, ierarhia ar fi o chestiune de convenienţă pragmatică temporară, iar puterea ar fi în întregime la dispoziţia acordului liber al unui electorat alfabetizat şi bine educat" (Rorty, 2003: 11). Această atitudine este datorată recunoaşterii unei lipse de educaţie religioasă personală sau ataşament faţă de o religie particulară (în sensul aceleia de care a beneficiat Vattimo în tinereţea lui, de exemplu) şi a convingerii anti-clericale că „[...] instituţiile ecleziastice, în pofida binelui general pe care îl fac – în pofida consolării aduse celor aflaţi în nevoie ori deznădejde – sînt periculoase pentru sănătatea societăţilor democratice" (ibidem: 7). Desigur, Rorty vorbeşte în contextul american dintr-o perspectivă intelectualistă de stînga, în care biserica protestantă sau catolică este susceptibilă de colaborare mai puţin sfîntă cu matricea unor proiecte politice, în virtutea unei implicări active sociale.

Sacrul la Vattimo este, dimpotrivă, orientat către trecut, prin amintirea şi gratitudinea *(pietas)* faţă de trimiterea lui Isus printre oameni (denumită *kenoză*) ca simbol al transformării Dumnezeului-stăpîn în Dumnezeu-prieten. Secularizarea înţeleasă ca repliere a religiei în sfera reflecţiei private (exact ca la Rorty), despărţită din încleştarea inegală cu raţiunea ştiinţifică şi renunţînd la căutarea adevărului idealist universal, devine un *bildung* (autoconstrucţie) fără fundaţii, adică un proiect de modelare culturală istoricizată, nu un dat extrasubiectiv anistoric. Rorty pretinde că poate, precum Vattimo, să citeze din Corinteni, I 13, pasajul în care credinţa, speranţa şi iubirea sînt dominate de cea din urmă (ibidem: 11). Ricœur: „Or, singura care poate scăpa de critica lui Freud este credinţa văzută ca o kerigmă a iubirii: «Dumnezeu a iubit într-atîta pe oameni...»" (Ricœur, 1998: 565)

Sacrul la Ricœur este definit ca loc al unei bătălii între Alteritatea Absolută şi aspectul mundan sau cotidian al deplierii credinţei (ibidem: 560). El de fapt separă „sacrul" de „credinţă". Astfel, *kerigma* este „vestea cea bună" (ibidem: 554) prin care „Alteritatea Totală" (Vechiul Testament) este apropiat subiectivităţii umane prin coborîrea lui Isus printre pămînteni (Noul Testament) – generînd o convergenţă cu abordarea lui Vattimo.

Şi iarăşi Rorty: „[...] religiozitatea nu este caracterizată în mod fericit de termenul «credinţă»" (Rorty, 2003: 8). Deşi „situaţia de dependenţă şi neajutorare" a constituit fondul primar pulsional pe care s-a instituit religia prin „frică şi dorinţă" (Ricœur, 198: 561), acum este momentul depăşirii „demitizării" (operaţiunea critică din interiorul religiei) sau „demistificării" (operaţiunea critică din exteriorul religiei), şi reconstrucţiei sau reiluzionării lumii, conştienţi de provizoratul şi caracterul ficţional al acestei remitizări. De la „frică" şi „dorinţă" (cereri de „protecţie" adresate divinităţii) ajungem la „ascultare" prin funcţia mitico-poetică a limbajului şi a hermeneuticii în sensul larg (ibidem: 581).

Pentru Vattimo, Isus Cristos este cel dintîi „deconspirator" (a „inactualizat" în primul rînd mitologia greco-romană şi politeismul) deschizînd calea celorlalţi „mari deconspiratori" ai Europei: Copernicus, Newton, Darwin, Nietzsche sau Freud, a căror singură „vină" a fost de a înfăptui „lucrările iubirii" (eliberării), adică de a seculariza, sau de a „citi semnele timpului lor" (Rorty, 2003: 10).

În *Filosofia la timpul prezent*, Vattimo, într-un dialog cu Italo Mancini, încerca să dezvolte teza potrivit căreia creştinismul este „o luare de rămas bun de la sacru" (2003a:76). Sacrul este legat de Vechiul Testament şi de tradiţia sacrificiului sîngeros. Mancini definea în această discuţie sacrul ca „infinitate rea" (ibidem: 81), adică sub forma de legitimare a dominaţiei, suferinţei şi nedreptăţilor. El continua spunînd că „[...] în filosofia aşa-zis metafizică există o minimă componentă religioasă, care e vorbirea cu Dumnezeu, şi o maximă componentă metafizică, care e vorbirea despre Dumnezeu" (ibidem: 83). Religia are de a face cu modul în care mesajul creştin se dă în istorie (prin *kerigmă*, sau vestire), deci prin istoricitate („citirea semnelor timpului"). Sentimentul religios este dominat de motive intelectuale contradictorii, este o negaţie şi afirmaţie simultană (un Rorty şi un Vattimo în aceeaşi conştiinţă... s-ar putea adăuga). Viaţa intelectuală este o traiectorie care uneşte uneori paradigme diferite (Mancini însuşi îşi recunoaşte „frivolitatea" filosofică). Aceasta este ceea ce Rorty numeşte „estetizare" a gîndirii, adică o atitudine anti-esenţialistă care părăseşte arena kantiană a „regulilor" universale sau a „gusturilor" particulare: „Filosofii care nu cred că există asemenea reguli resping clasificarea kantiană în favoarea unor întrebări despre felul contextului în care unele credinţe, practici ori cărţi pot fi dispuse în cel mai adecvat mod, din raţiuni practice" (Rorty, 2003: 6).

(va urma)

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

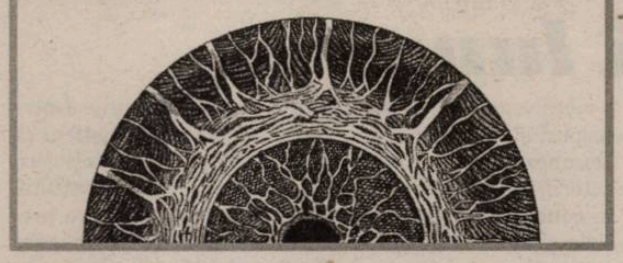

Forţa destinului

Ne-am pierdut reflexele francofile şi am uitat că Bucureştiul era odinioară numit „micul Paris". Pînă şi omul ce a ajuns omniprezent pe ecranele televizoarelor şi în paginile ziarelor, atunci cînd a fost întrebat care este modelul său, l-a numit pe Silvio Berlusconi. Or, cealaltă soră a noastră mai mare, de care am fost vreme îndelungată mai legaţi, ne-a dat un exemplu încă şi mai spectaculos, mai ales prin imprevizibilul răsturnărilor de situaţie, în ce priveşte legăturile dintre afaceri, fotbal şi politică.

Bernard Tapie era, la începutul anilor '90, pe culmile gloriei. Îi reuşea totul; intrase în parlament, afacerile păreau înfloritoare, avea să cîştige, cu Olympique Marseille, Cupa Campionilor. Socialiştii, aflaţi la putere, îl curtau, toată lumea ştia că e unul din favoriţii preşedintelui Mitterrand. Îşi cîştigase reputaţia de „animal politic" graţie unei emisiuni de televiziune în care s-a aflat faţă în faţă cu Le Pen. Emisiunea a fost – mi-au spus oameni în a căror judecată am încredere – de o vulgaritate îngrozitoare, dar Tapie a devenit, peste noapte, „omul care poate să-l înfrunte pe Le Pen". Cîţiva ani mai tîrziu, a avut loc a doua confruntare televizată între cei doi, la jurnalul de seară de pe canalul public. Miracolul nu s-a mai repetat. Prezentatorul jurnalului, ştiind că milioane de telespectatori sînt cu ochii pe micul ecran, a plusat şi a vrut să sublinieze ideea de luptă violentă şi necruţătoare: a adus două mănuşi de box şi le-a aşezat în faţa celor doi protagonişti. Atît Le Pen, cît şi Tapie au strîmbat din nas şi au declarat că e o glumă proastă, discuţia a lîncezit, iar prezentatorul, puţin după aceea, a fost concediat. Legenda a rămas însă vie, iar Tapie a ajuns la un moment dat chiar ministru.

De ce devenise prosperul om de afaceri, proprietar al unui superb palat situat în buricul Parisului (pe rue des Saints-Pères, chiar în spatele Institutului de Ştiinţe Politice), un adevărat mit al stîngii? De origine modestă (tatăl fusese muncitor), autodidact, se declara el însuşi „rebel, insurgent, impertinent, nesupus, inclasabil şi prost crescut". Îşi făcuse o specialitate din a cumpăra uzine şi întreprinderi în pragul falimentului: se lăuda că salvase astfel de la şomaj mii de oameni. În ciuda averii, a palatului parizian, a yachtului de pe Mediterana, îşi păstrase imaginea de „om din popor", care spune verde în faţă ce are pe limbă. S-a vorbit foarte serios despre el ca despre un posibil candidat la preşedinţie, care să-i urmeze lui Mitterrand.

Prăbuşirea a fost rapidă şi brutală. S-a văzut mai întîi că achiziţiile pe care le făcea acest bărbat providenţial se bazau pe dubioase aranjamente financiare. Yachtul era folosit şi în alte scopuri, gestiunea clubului de fotbal s-a dovedit, la nişte controale mai riguroase, plină de nereguli, fiscul a început să reclame sume enorme. Pînă şi steaua cea mai strălucitoare din constelaţia Tapie a pălit: patronul încercase să „aranjeze" un meci, Olympique a fost retrogradată în liga secundă, iar Cupa Campionilor a rămas o amintire. În septembrie 1996, lui Tapie i se retrage calitatea de parlamentar. Urmează mai multe procese, condamnări (parte din ele cu suspendare), amenzi uriaşe, punerea sub sechestru a bunurilor.

Partea absolut extraordinară a poveştii este că, după ce a făcut 165 de zile de puşcărie (a fost eliberat condiţionat în iulie 1997) şi a rămas cu conturile din bancă goale, Tapie a început o viaţă nouă, orientîndu-se către o lume pe care o cunoştea bine şi căreia îi datora, de fapt, celebritatea: lumea spectacolului. A făcut teatru, interpretînd într-o adaptare după *Zbor deasupra unui cuib de cuci* personajul pe care îl jucase Jack Nicholson. A fost vedeta unui film de Claude Lelouche. A interpretat, într-un serial TV, rolul (revanşa ficţiunii asupra realităţii!) unui... comisar de poliţie. Şi-a încercat forţele, la radio şi televiziune, ca animator de *talk-show*-uri. A revenit la o pasiune mai veche, muzica, şi a scos discuri, dintre care unul poartă tulburătorul titlu „A reuşi în viaţă". Pe un site Internet ce prezintă mari personalităţi se află în compania lui Henry Ford, Max Weber şi David Ricardo. A scos cărţi ce se adaugă celor care i-au fost consacrate. Dintre vorbele memorabile pe care le-a rostit, două ar fi intrat cu siguranţă la loc de cinste în *Academia Caţavencu:* „De ce să cumperi un ziar cînd poţi să cumperi un ziarist?"; „Am minţit, dar eram de bună-credinţă".

Complexitatea acestui destin face, deocamdată, inoperantă paralela dintre imaginativul Gavroche (aşa îi plăcea să i se spună) de pe malurile Senei şi cucernicul oier de pe malurile Dîmboviţei. Nici „micul Paris" nu mai e ce-a fost, nici nu avem în spate secole de cultură. Avem însă cluburi de fotbal, întreprinderi falimentare, bani negri, *talk-show*-uri, studiouri de înregistrări. Toate speranţele sînt permise.

Alex. Leo ŞERBAN

mă enervez, deci exist

„Calităţile mi le cultivă prietenii.
Defectele mi le cultiv singur."

Bush

Nu l-am înghiţit niciodată.

Este prea frust, prea din topor. Cînd vrea să pară degajat (doar este preşedintele SUA), este stîngaci. Aşa că este stîngaci mai tot timpul, fără nuanţe şi fără variaţiuni.

În plus, este bigot. Nu-mi dau seama cum e să fii liberal în SUA şi să ai un preşedinte atît de bigot. Eu ştiu cum e să fii liberal în România şi să ai un preşedinte ateu (sau, mă rog, „formerly known as" ateu...). Bigoţii sînt peste tot.

Cînd vorbeşte, gura lui parcă mestecă sîrmă. Cînd priveşte, ai impresia că te arată cu degetul. De fapt, că vorbeşte sau că priveşte, senzaţia este că arată cu degetul tot timpul. Degetul arătător îndreptat spre tine este limba lui. O cunoaşte, oricum, mai bine ca engleza.

În engleză, face pauze lungi, care par pline de suspans. Dar nu e suspans. E suspensie a gîndului. Chiar şi cînd spune o poantă, e o poantă suspendată: nu ştii niciodată dacă va ajunge la tine (de obicei, nu ajunge). E împiedicat – dar de cine? E fără subiect şi fără predicat – dar de ce? E, ce mai tura-vura, un preşedinte numai la ei să fie. Un fel de Gigi Becali al americanilor. N-are charismă. N-are fineţe. N-are hobby-uri (golful e o profesie). N-are nimic. Are un tată cu-acelaşi nume şi o alegere cu cîntec.

Nici măcar nu cîntă la trombon.

Dar, aşa cum e, el face ceea ce trebuie făcut. Cum ar fi fost să ai un lider mondial superpotent simpatic, şarmant, aşa ca... (puneţi ce lider simpatic & şarmant vreţi), şi să vrea – şi să poată – să facă război cu cei care nu fac război, dar vor să ne ucidă?

Bush jr. ne scuteşte de-o schizofrenie; nu e puţin lucru.

Dragoş BUCURENCI

chat@clubucurenci

Nopţi de liceu

Adina n-are, de fapt, ce căuta în club. Are 16 ani, un liceu de terminat, o privire (sau o legitimaţie) care convinge bodyguarzii, un viitor înainte, cîteva ţoale mai bine alese decît ar face-o o puştoaică de liceu, un tată şi-o mamă pe care să nu-i facă de ruşine, nişte prietene cu care seamănă leit şi cu care se adună în taxiul de dimineaţă, ceva gust pentru conversaţie şi ceva mai puţin pentru măsura ei şi mai are, fără excepţie, o sticlă de bere în mînă după ora 20. Cei care nu-i cunosc vîrsta par, însă, convinşi că, de fapt, clubul o căuta pe Adina.

<?> fetele care merg în club de tinere se ridează mai devreme?

<a> nu, sînt absolut sigură de asta, e o experienţă prin care trebuie să treacă toţi, la orice vîrstă.

<?> ce muzică ar trebui să pun în *fire* ca să te ţin pînă la 4 dimineaţa?

<a> alternativ rock, ţinînd cont că e vorba de *fire*.

<?> şi în *web* pînă la 6?

<a> funk şi jazz, un jazz mai vechi şi jazz-funk.

<?> între after-hours şi somnic ce-ai alege?

<a> somnic la after-hour – un somnic trance...

<?> pe ce poziţie te-ai aşeza în cruciada alcool contra droguri?

<a> alcool contra droguri? păi nu merg mînă-n mînă?

<?> visezi că te naşti cu cîteva decenii mai devreme. în ce an ajungem?

<a> 1920.

<?> te-ai fi mişcat mai lejer prin club atunci decît acum?

<a> probabil că în anii ăia aş fi trăit o cu totul altă viaţă, aş fi cunoscut cu totul alţi oameni şi aş fi încercat şi atunci să merg în club, sînt sigură că aş fi încercat, dar ar fi fost cu totul altă lume, de-aia mi-aş fi dorit să mă nasc atunci.

<?> ai fi preferat varianta fără club?

<a> pentru mine varianta club presupune în primul rînd socializare, presupune cunoaşterea altor oameni decît cei pe care-i pot cunoaşte în liceu sau într-un grup restrîns de prieteni, iar în anii aceia, dacă aş fi cunoscut oamenii potriviţi cînd aş fi avut chef, probabil că nu ar mai fi fost nevoie să merg în club ca să socializez.

<?> la şcoală profesorii te dau exemplu?

<a> da, exemplu rău.

<?> şi colegii te urmează?

<a> da.

<?> bunică-mea nu face diferenţa între club şi discotecă. tu ştii mai bine?

<a> nu neapărat. sînt undeva prin aceeaşi zonă, discoteca e mai mult pentru dansat, clubul e mai mult pentru simţit bine, e barul de noapte.

<?> cum e să mergi în club şi să nu consumi nimic?

<a> trist, foarte trist.

<?> ţi-ai schimbat părerea. mi-ai explicat odată cum te poţi simţi bine aşa, pur şi simplu, fără să fie nevoie de stimulente.

<a> greşit...

<?> în ce club din bucureşti n-ai călca?

<a> în *space*. am călcat o dată acolo şi nu mai vreau.

<?> în *club a* te simţi altcineva. cu ce se tratează asta?

<a> nu merg foarte des în *club a* şi, cînd se întîmplă, este pentru că este ultima variantă posibilă. iar asta se tratează cu multă bere.

<?> dacă bei mult, ţi se face rău?

<a> am antrenament. mi s-a-ntîmplat şi mie, o dată, de două ori, dar în patru ani consider că e destul de puţin. întotdeauna am încercat să găsesc măsura perfectă în a bea, adică să prind punctul culminant şi totuşi să nu scap boii şi mi-a luat ceva timp ca să prind momentul ăsta.

<?> eşti la munte. un prieten se oferă să te ducă în *office*-ul din predeal. altul se bălăngăne spre crama sîrbească. unchiul dă beep: e la restaurant şi te cheamă şi pe tine. banii nu sînt o problemă. ce traseu alegi?

<a> prima oară mănînc, după care mă duc în *office* să văd despre ce e vorba şi după asta mă duc să termin o beţie la crama sîrbească.

<?> depravată?

<a> asta e...

trend inţe

Scriitori roşcovani

Am văzut-o săptămîna trecută, la *Mezzo,* pe Chavela Vargas. Nu cred c-o mai văzusem vreodată, motiv pentru care, pînă să înceapă să cînte *Piensa en mi* (îl ştiţi cîntat de Luz Casal în *Tacones lejanos* de Almodóvar), nici nu mi-am dat seama că e vorba de o femeie. Cu *poncho*-ul ei negru înspicat cu fulgere roşii, la cei 82 de ani pe care-i avea în 2001, Chavela îi asculta cam absentă pe Carlos Fuentes, amintindu-şi ce pătimea cînd cîntăreaţa locuia deasupra lui, în Mexic, pe Felipe González numind-o cea mai importantă interpretă de muzică tradiţională mexicană de la Gardel încoace sau pe Almodóvar considerînd-o „o operă în sine de teatru muzical tragic". Ce-i plăcea însă ei să-şi amintească, atunci cînd nu cînta miraculoasele cîntece, emoţionante pînă la lacrimi *(Macorina, Ultima înghiţitură, La Llorona, Maria Tezpoteca),* erau curajul copilăriei în Costa Rica, cînd culegea peste 6.000 de portocale pe zi, Strada Visurilor Destrămate pe care a locuit mai tîrziu, mustaţa Fridei Kahlo sau cum a vindecat-o un şaman de orbire. Cel mai aiurea părea lîngă Chavela, o teoreticiană specializată în „studii de gen" care explica, inutil, curajul artistei de a-şi asuma homosexualitatea. „Chavela asumă, Chavela e un model". Chavela rîdea, evocînd anii '50, în care dărîma singură zidurile cu privirea, iar dacă se supăra prea tare scotea pistolul. Asuma şi atunci, dar nu era un model pentru nimeni.

La fel de caraghioase mi se par etichetele „literatură *gay*" sau „literatură lesbiană" lipite pe anumite cărţi mai ales de teoreticieni în pană de viziune, sau de autori în pană de talent şi căutînd o umbrelă sub care să se pitească. E cel puţin plictisitor felul în care au rechiziţionat nume grele ale literaturii (de la Oscar Wilde, Proust, Verlaine, Rimbaud, Virginia Woolf la Yourcenar, Foucault sau Barthes) –, citindu-le, la nesfîrşit, operele printr-o grilă biologic-fiziologică şi unilateral psihologică (uneori genetică), cu miză socio-identitară. Cînd a primit din partea redacţiei *Magazine littéraire* invitaţia de a scrie despre un scriitor homosexual care nu mai trăieşte, Maud Tabachnik a întrebat: „Ce-ar fi dacă aţi face o anchetă în care cîţiva scriitori cu părul roşu, în viaţă ar scrie despre alţi scriitori roşcovani care au murit? Ar avea aceeaşi semnificaţie? Apartenenţa la o minoritate sexuală sau la un grup definit prin culoarea părului schimbă: 1. felul vostru de a vedea viaţa; 2. maniera de a o descrie?" Din întreg dosarul revistei apărute în decembrie trecut, doar Tabachnik, autorul romanelor *Fratele rău* şi *Ruşinea e a lor*, pare să îşi pună asemenea întrebări: de ce ar fi relevant, pentru analiza critic-teoretică (de asta e vorba, nu?), felul în care face sex autorul, care e distanţa între propagandă (angajată) şi literatură, sau între subiectul unei cărţi şi viaţa autorului, ce legătură ar putea fi între talent şi homo sau bisexualitate?

Încrîncenarea fundamentaliştilor *gay*, a vibratililor şi enciclopediştilor domeniului (Guy Hocquenghem e unul pentru care cultura *gay* înseamnă reinventarea comunităţii, Monique Wittig e alta, pentru care lesbienele nu sînt femei) vine dintr-o uluitoare lipsă de umor care-i apropie, previzibil, de cei mai homofobi mic-burghezi heterosexuali. **(Simona Sora)**

Adrian MIHALACHE

bustul Thaliei

Mal di luna

Jean Marie Magnin a scris o voluminoasă şi meticuloasă teză de doctorat despre noaptea în teatrul lui Shakespeare (*La nuit dans le théâtre de Shakespeare et de ses prédécesseurs*, Université Montpellier III, 1977). El a socotit că 76% dintre scenele piesei *Visul unei nopţi de vară* se desfăşoară noaptea. Noaptea are, pentru imaginarul colectiv, o existenţă simbolică proprie, autonomă, în timp ce lumina nu poate fi concepută decît pe fondul obscurităţii. Lumina vine doar de la lună, corp celest misterios şi malefic, al cărui nume este citat, ne asigură Jean Marie Magnin, de 28 de ori, adică de 3,5 ori mai des decît în oricare altă piesă. Ne amintim că, în spectacolul lui Liviu Ciulei, luna domina scena, răspîndind o culoare roşie, ameninţătoare. În versiunea lui Felix Alexa, de la Teatrul Naţional din Bucureşti, ea este redusă la dimensiunile unei siluete decupate, de culoare verde-gălbuie, pe care Puck o ţine în mînă. Este o deplasare de accent, de la potenţarea misterului, la reducerea lui la absurd.

Visul este o piesă „tare", care începe cu o condamnare la moarte, continuă într-o efervescenţă erotică, mergînd pînă la acuplarea bestială şi sfîrşeşte prin reducerea nebuniei la parodie. Marjorie Garber afirmă că reprezentaţia cu *Pyramus şi Thisbe*, regizată de Peter Quince, cu Bottom ca vedetă, este o reluare parodică a însăşi acţiunii „Visului..." *(Dream in Shakespeare. From Metaphor to Metamorphosis*, Yale Univ. Press, 1974, pag. 81 şi urm.). De fapt, avem de a face cu o parodie după *Romeo şi Julieta*, piesă scrisă în acelaşi an cu *Visul...* (1595) şi care se situează pe locul al doilea faţă de acesta în privinţa frecvenţei scenelor nocturne (41%, după cum a socotit harnicul Jean Marie Magnin). Într-adevăr, dragostea care înfrînge opoziţia, sinuciderea partenerului la aflarea veştii (false) a morţii iubitei, în fine, moartea acesteia fac din *Pyramus...* o piesă autentic tragică în concepţie, chiar dacă irezistibil de comică în interpretare, a cărei intrigă este efectiv calchiată după cea din *Romeo şi Julieta*. Tentativa lui Marjorie Garber de a detecta o „punere în abis" este corectă, numai că ea se rezumă la nivelul unei singure piese, considerate ca lume închisă. În realitate, universul lui Shakespeare se constituie, ca şi în cazul lui Balzac, din totalitatea operelor sale, astfel încît prezenţa în *Visul..* a unei parodii la *Romeo...* este tot o autoreflectare, dar multidimensională, oglinda având, de data aceasta, mai multe faţete.

Tendinţa generală este de a concepe spectacolul ca un dialog între mai multe tipuri de teatru: cel de mască (al amatorilor), cel psihologic (al îndrăgostiţilor) şi cel magico-poetic (al elfilor). Felix Alexa elimină feeria şi consolidează parodia. El propune distanţarea faţă de maladivul simţurilor exacerbate, prin menţinerea lucidităţii ironice. Dimensiunea orgiastică nu mai e celebrată, ca în spectacolul lui Peter Brook, realizat cînd „revoluţia sexuală" era la apogeu, ci enunţată ca o gimnastică elegantă. Zînele sînt reduse la una singură (extrem de decorativa Anemona Niculescu). Floarea magică nu este decît un tub fosforescent. Decorul geometric al Dianei Ruxandra Ion respinge sugestia „violenţei verzi a vieţii vegetale", punînd în valoare interacţiunile dintre corpuri şi ciocnirile dintre replici. Regizorul, conştient că Dumnezeu este prezent în detalii, a lucrat minunţios cu actorii, obţinînd o intonare clară şi sensibilă a textului, în condiţiile unui joc de scenă complex, care cere precizie şi efort. A găsit, de multe ori, soluţii noi, de mare prospeţime, în angrenarea personajelor cîte două sau cîte trei. Liviu Lucaci (Demetrius) şi Răzvan Oprea (Lisandru) constituie un ansamblu care funcţionează cu precizie de bielă-manivelă. Mai puţin unitar este cuplul format de Hermia (Ileana Olteanu) şi Helena (Monica Davidescu), performanţa celei din urmă fiind, în sine, superioară. Marius Bodochi, în rolul dublu Tezeu/Oberon, are prestanţă, autoritate şi dezinvoltură. Numărul mare, importanţa şi diversitatea rolurilor interpretate de el în ultimul timp ni-l arată stăpîn pe mijloacele sale, aflat la apogeu. Irina Movilă, ca Hippolyta/Titania pune excelent în evidenţă faptul că relaţia erotică este şi un raport de putere cu partenerul, fie acesta Oberon, Tezeu sau Fundulea. Marius Manole, în rolul lui Puck, îşi foloseşte mai bine expresivitatea corporală decît pe cea verbală. Meşteşugarii/actori amatori formează o echipă atît de bine integrată, cu un atît de exact simţ al *timing*-ului, încât este dificil să examinezi performanţele individuale. Rodica Ionescu şi Silviu Biriş excelează prin umorul savuros, Dan Tudor şi Orodel Olaru prin efectele de contrapunct. Marius Rizea şi Ovidiu Cuncea au acel autocontrol care se deghizează în naturaleţe dezinvoltă. Tomi Cristin dă ţinuta cuvenită unui rol secundar.

Comedia exorcizează nebunia, iată ideea inteligentă a acestui spectacol. Consecinţa este că întreaga acţiune pregăteşte parodia finală, care se constituie, ea, în unicul punct culminant. Or, aceasta contrariază aşteptările celor care intuiesc că piesa conţine, potenţial, cel puţin două.

Dilema vă recomandă

● Evident, *Dogville* – „Big Brother"-ul brechtian al lui Lars Von Trier: o *summa* a tot ce a făcut danezul mai bun în Cinema *(Europa, Breaking the Waves, Idioţii)*. (Alex. Leo Şerban)

● Ultimul număr (15-16/2003) al revistei *IDEA*. Publicaţia clujeană este, indiscutabil, una dintre cele mai bune reviste de cultură pe care le avem la ora actuală. Artă contemporană românească, deschidere către cele mai recente mişcări artistice europene, dezbateri pe teme social-culturale sau de politică mondială. Totul pus în pagină dinamic, cu foarte mult bun gust, ceea ce face ca, pe alocuri, revista să fie ea însăşi un produs artistic. (Cezar Paul-Bădescu)

● De luni pînă joi (la 23,45), pe PRO TV, *Seinfeld,* desigur. Duminica, la TVR 2 (ora 22,15), *Cracker – psihologia crimei,* desigur. (Radu Cosaşu)

infolio

Copyleft şi amor tarifar

● José Corti a publicat, în decembrie trecut, un volum cu cele şase interviuri pe care Julien Gracq le-a acordat între 1970 şi 2001. Unicele. „Cel mai secret şi cel mai important" scriitor francez de azi, suprarealist de vocaţie, nu de conjunctură, acelaşi Julien Gracq care refuza în 1951 Premiul Goncourt pentru *Le Rivage des Syrtes* continuă să se ţină cît mai departe de zgomotele publicităţii şi ale promovării mediatice. „E singura posibilitate, spune scriitorul, pentru cineva care scriind, se dezintegrează fizic şi spiritual." *(El País, Babelia*, 7 dec. 2002)

● Pentru a face faţă pirateriei, autorităţile americane şi europene îşi înăspresc legile asupra *copyright*-ului şi drepturilor de autor, pînă într-atît încît noile dispozitive de protecţie sînt din ce în ce mai mult percepute ca piedici în calea creaţiei şi a liberei circulaţii a publicaţiilor. În faţa acestui „zid juridic", artiştii – plasticieni, muzicieni, realizatori – se mobilizează expunîndu-şi operele „ilegale". Au apărut deja o mulţime de militanţi pentru drepturi individuale, care propun alternative – numite generic *copyleft* – pentru legile în vigoare. După grupul de scriitori italieni „Wu Ming", din ce în ce mai mulţi artişti optează pentru „copyleft" şi pentru alte tipuri de contracte care să le permită schimburi mai bune cu publicul lor. Expoziţia „Illegal Art", care a străbătut Statele Unite şi Canada în 2002-2003, dispune de un site pe Internet (www.illegal-art.org) unde puteţi găsi nu doar fragmente de opere, articole despre *copyright* şi era numerică, dar şi *link*-uri semnificative. (*Courrier international,* 15-21 ian. 2004)

● Josiane Balasko, actriţă, scenaristă, dramaturg, a devenit, o dată cu prima ei carte *Cliente,* şi romancieră. Romanul, apărut la editura Fayard, tratează subiectul tabu al prostituţiei masculine: au dreptul femeile foarte ocupate de propria carieră sau neglijate de soţi să cumpere „servicii erotice", au ele dreptul să-şi caute plăcerea în zonele amorului tarifar? Cu ocazia publicării cărţii, Balasko a dat o mulţime de interviuri. Iată cîteva dintre răspunsurile ei de romancieră: „Cartea nu e autobiografică, deşi Judith, personajul principal, are 50 de ani, ca şi mine. Spre deosebire de ea, eu am avut norocul chior să întîlnesc pe cineva. A fost ultima şansă"; „N-o să umblu cu părul nespălat ca Marguerite Duras, dimpotrivă, mă voi oxigena"; „N-o să fac din întîlnirea cu Bernard Pivot unul dintre scopurile vieţii mele". (*Tout le monde en parle,* ian. 2004)

● Cristian Tudor Popescu laudă, se pare, în editorialul din ALIA două tinere poete, Domnica Drumea şi Ruxandra Novac. Apocaliptic, cum îl ştim, plastic şi supărat, jurnalistul e de părere că poezia celor două „Lolite înţepate" (nu-ţi prea dai seama de la început dacă „înţepate", adică încrezute, sau înţepate în venă) e „poezie adevărată care luminează intermitent acest deşert al prafului alb, ca un girofar de Salvare". (*Adevărul literar şi artistic*, 13 ian. 2004)

● Radu Pavel Gheo, într-un articol intitulat *Cine are nevoie de literaţi?* din *Ziarul de Duminică* (16 ian. 2004), găseşte o întrebuinţare lucrativă celor care „ştiu să mînuiască într-adevăr limba română". Iată ce propune ex-americanul de la Timişoara: „Eu cred că o mînă de consilieri aleşi pe sprînceană... le-ar face bine (guvernanţilor, *n.m.).* Nu s-ar mai face de rîs şi, dacă ar lăsa orgoliul la o parte şi ar apela la profesioniştii limbii, discursurile politicienilor s-ar putea dovedi mai eficiente şi mai atrăgătoare pentru electorat decît cele care i-au făcut ridicoli în faţa întregii ţări". E ceva adevăr aici, deşi mă tem că, pe de o parte, nu s-ar băga în aşa ceva decît cei cîţiva previzibili de serviciu (care au mai colaborat...), iar pe de altă parte, în ridicol nu i-a aruncat pe guvernanţii noştri numai limba de lemn, ci, mai ales, minciunile şi corupţia. **(S. S.)**

Simona SORA

puzzlecturi

Anul literar 2003

(Proza)

Dacă va amintiţi, anul trecut a început cu o discuţie, deschisă de Dan C. Mihăilescu în *Ziarul de Duminică*, despre un eventual „protecţionism estetic“ aplicat literaturii române de către critica de întîmpinare. N-o s-o reiau aici, mai ales pentru că cele două-trei intervenţii au rămas fără adevărate concluzii sau urmări. Fiecare şi-a văzut, în continuare, de treburi, preferinţe, idiosincrazii. Problema rămîne însă, deşi antidotul pentru maladia diagnosticată de editorul revistei *LA&I* („Sîntem hipnotizaţi de trecut, indiferenţi la prezent şi inconştienţi faţă de viitor“) nu poate fi descoperit peste noapte. Iar simptomul cel mai deranjant al anamnezei e indiferenţa faţă de prezent, sau amînarea acestuia, dintr-o urgenţă recuperatorie. Indiferenţa nu e însă numai a criticii.

Dacă ar fi să găsim o dominantă a cărţilor de proză (proză scurtă, roman, memorialistică ficţionalizată) apărute în 2003, aceasta ar fi: indiferenţa faţă de prezent, tradusă la nivel formal prin reluarea, limpezirea, restituirea unor scrieri anterioare. Lucru lăudabil, în sine, mai ales că volumele la care mă gîndesc sînt scrise de meseriaşi ai literaturii, oameni care ştiu bine care sînt limitele şi capcanele textului scris şi mai ştiu, la fel de bine, că prezentul cu distorsiunile lui are nevoie de timp ca să treacă (dacă e să treacă) în literatură. Pentru cititor, însă, mai mult decît pentru critică, această cantonare în trecut (tematic, dar şi ca procedee narative) poate fi un motiv de nemulţumire, manifestat în primul rînd prin alunecarea publicului dinspre memorialistica autohtonă spre literatura (mai ales) străină.

Şi totuşi, în 2003 au apărut cele mai bune cărţi de proză din ultimii ani. La cele trei criterii „de bilanţ“ pe care mi le asumam săpămîna trecută (valoare literară, noutate, gust personal) va trebui să adaug unul pe care îl eliminasem din start: acela editorial. Nu cred în bilanţurile editoriale, pentru că mi se pare că ascund cel puţin trei riscuri: riscul de a fi nerelevant în raport cu producţia editorială reală, în raport cu interesele publicului (care vrea să i se *povestească* spectaculos) şi, pînă la urmă, tocmai în raport cu acele cărţi pe care le selectezi şi care nu sînt spontanee, ci înconjurate de un compost mai puţin frumos mirositor. Totuşi, în 2003, inventarea colecţiei *Fiction Ltd* la Polirom a scos de la sertar cel puţin patru romane importante, care dau tendinţa dominantă: *Oameni şi umbre, glasuri, tăceri* de Alexandru George, *Fric* de Ştefan Agopian, *Întoarcerea huliganului* de Norman Manea şi *Întîlnirea* de Gabriela Adameşteanu, fără a pune la socoteală reeditarea „senzaţionalului“ roman publicat în 1990 de Mircea Nedelciu, Adriana Babeţi şi Mircea Mihăieş, *Femeia în roşu*. Întoarse spre trecut în feluri foarte diferite, cele patru romane încheie nişte socoteli (istorice uneori, politic-ideologice alteori, personale întotdeauna) căutînd modalităţi de înnoire a discursului. „Capodopera de tinereţe“ a lui Alexandru George (scrisă între 1955-57 şi publicată parţial în 1996) conţine o adevărată poetică a rememorării şi o analiză a mecanismelor ei, dar şi o serie de procedee, novatoare la timpul lor (intertextualism, pastişă, ironie), care au făcut gloria romanului postmodern. *Fric* termină *(en toute beauté)* traseul compozit, baroc-manierist al unui extraordinar prozator, deschizînd calea (încă refuzată, orgolios) a autobiografiei. *Întoarcerea huliganului* este o rememorare selectivă, în tonul lui Saul Bellow din *Ravelstein*, cu mai multe sertare şi straturi decît s-ar bănui la o primă lectură şi care a însemnat, în anul trecut, o importantă revenire în literatura română a unui excelent scriitor, prea adesea şi prea apăsat interpretat prin grilă ideologică. *Întîlnirea* Gabrielei Adameşteanu duce mult mai departe de miza iniţială a nuvelei cu acelaşi titlu din 1989, subiectul exilului alienant şi drama acestuia. Romanul e o cartografiere a nostalgiei – zonă minată de uitare, nerecunoaştere şi patos omenesc – cu armele analizei lucide şi cu realismul „acustic“ al unei foarte bune prozatoare.

Memorie/rememorare/amintire (terapeutică) de sine e şi reeditarea volumului 2 din *Supravieţuirile* (Editura Fundaţiei PRO) lui Radu Cosaşu (încalc o regulă redacţională, dar dacă n-aş face-o, bilanţul acesta „de lucru“ ar fi mai incomplet decît este). Adept – atunci ca şi acum – al „adevărului integral“, Radu Cosaşu reia, fără actualizări sau rectificări, inconfundabilele sale nuvele în care prezentul (de atunci) e trecutul (de acum), în care Caragiale, Cehov şi „Tolstoievski“ conversează afabil şi transferabil cu un narator heteronim (Oscar Rohrlich, Radu Costin) „prea orbit şi robit de lirismul vieţii“.

Cele mai bune volume de proză scurtă ale lui 2003 sînt: antologia lui Răzvan Petrescu, *Mici schimbări de atitudine* (Editura ALLFA), o selecţie (a autorului) care demonstrează cu cărţile pe masă neobişnuita varietate de stiluri şi registre a autorului, evoluţia sa (de la proza realistă la cea fantastică, de la proza de atmosferă la ironie şi pastişă), bref, ce vroia să spună Adriana Bittel atunci cînd scria „Răzvan Petrescu este, cred, cel mai mare scriitor român în viaţă“; *Mecanica fluidului* (Editura Cartier) de Gheorghe Crăciun, care este volumul de debut, rămas în sertar, al scriitorului. Construit contrapunctic, prin colarea unui jurnal scris după 1985, a unor fişiere bibliografice şi a unor desene sau fotografii proprii, volumul reface o „biografie corporală şi mentală“ extrem de lucidă, şi o expresivitate „iritabilă“, semnificativă nu doar pentru scriitura optzecistă.

Există totuşi în anul care nu se lasă expediat şi trei cărţi de proză ale prezentului imediat: *Îngerul de la benzinărie* (Editura Paralela 45) de Cristian Teodorescu, carte de povestiri realist-fantastice, reportaje superioare, doar cu pretext jurnalistic, ce urmăresc, de fapt, acelaşi plonjon în memorie, istorie şi semnificaţie; excelentul volum al lui Cornel Mihai Ungureanu, *Un fluture albastru* (Editura Ramuri), care mimează acelaşi realism „acum şi aici“, atingînd, prin directeţe şi subiecte, jurnalisticul, pentru a ajunge în zona întrebărilor decisive, tratate uşor dilematizant şi greu ironic.

O surpriză de proporţii a fost, în 2003, romanul Dorei Pavel, *Agata murind* (Editura Dacia), semnalat ca atare şi de Mircea Iorgulescu în *22*. Romanul, cu un subiect cel puţin bizar (exhumarea unui cimitir sub privirile regresive ale unei femei nevrotice, care îmbină relatarea cu analiza) este excelent scris, deşi, pe alocuri, cu o nesiguranţă jucată. Ca mecanism de recuperare a trecutului, romanul Dorei Pavel e mai aproape de cel, înainte pomenit, al lui Alexandru George, decît de romanele nouăzeciste scrise de congenerii ei. S-ar putea ca revenirea aceasta la formele şi tonurile modernităţii să fie mai degrabă reflexul saturaţiei şi lucidităţii, decît semnul unui (asumat) anacronism.

Andrei GORZO

dilematograf

Oraşul şi cîinii

● ***Dogville*** **(Danemarca, 2003), de Lars von Trier.**

„Sfinţii ar trebui socotiţi întotdeauna vinovaţi pînă cînd li se dovedeşte nevinovăţia“, scria George Orwell, şi m-am gîndit la asta în timp ce urmăream povestea lui Grace (interpretată de marea actriţă în care s-a transformat Nicole Kidman), spusă de Lars von Trier. Urmărită de gangsteri, Grace se refugiază în Dogville („un orăşel superb în mijlocul acestor munţi magnifici“), ai cărui cetăţeni la început o acceptă şi apoi se întorc împotriva ei cu infinită cruzime. Grace are guler şi manşete de blană, dar spune lucruri precum: „Nu merit pîinea asta“. Despre trecutul ei nu spune decît atît: „Am fost crescută ca să fiu arogantă“. Prezentul îl acceptă. Putea fi un personaj groaznic de masochist, dar nu pare aşa: vorbeşte încet, de parcă gîndul ei curat ar trebui să facă un efort ca să iasă în aerul otrăvit al acestei lumi, şi îşi priveşte persecutorii cu o răbdare în acelaşi timp iertătoare şi strivitoare, de parcă ar şti de cînd lumea că atîta pot ei, asta le e natura, iar limpezimea şi noblеţea acestei cunoaşteri ar împiedica-o să facă mare caz de metehnele lor. Toate astea, plus frumuseţea lui Kidman, îţi pot inspira veneraţie, dar există ceva alarmant în sfinţenia lui Grace, ceva dur şi trufaş şi – după cum ar spune Orwell – inuman. Orwell mai scria că a fi uman înseamnă „să nu cauţi perfecţiunea, să *fii dispus* să păcătuieşti de dragul loialităţii, să nu împingi ascetismul pînă în punctul în care face imposibile relaţiile prieteneşti, şi să fii pregătit ca viaţa să te învingă şi să te distrugă pînă la urmă, acesta fiind preţul inevitabil al legăturilor de iubire cu alţi indivizi umani“. Aici se desparte Orwell de *Dogville*. În orăşelul lui Von Trier, a fi uman înseamnă să nu cauţi perfecţiunea decît în perversitate, să nu fii dispus să păcătuieşti, dar s-o faci tot timpul, şi nu de dragul loialităţii, ci de dragul complicităţii în ipocrizie, să împingi ascetismul pînă în punctul în care rupi relaţiile cu lumea (Dogville n-are primărie, nu primeşte ştiri, nu participă la vot), să fii pregătit să învingi şi să distrugi viaţa, acesta fiind preţul inevitabil al lipsei de iubire pentru alţi indivizi umani.

Dogville este în America, dar de fapt nu este. Von Trier n-a fost niciodată acolo şi a filmat totul în studio: personajele ciocănesc la uşi inexistente, casele şi străzile sînt desenate cu creta; cînd latră un cîine, te aştepţi ca şi el să fie un desen şi – surpriză! – chiar asta e – pînă-n final, cînd sare la tine. Şi ajungem la întrebarea: cît de antiamerican e *Dogville? Foarte* antiamerican, au considerat unii americani – în special cei cărora le place să creadă că toată lumea îi urăşte, şi cei cărora le place să creadă că merită ura întregii lumi. Eu prefer să-l cred pe Von Trier, care a declarat că şi el se simte ca un american. Filmul lui precedent, *Dansînd cu noaptea*, era plasat într-o Americă ale cărei cinematografe de provincie prezentau *musical*-uri vechi şi ai cărei vagabonzi călătoreau pe acoperişurile trenurilor, ca pe vremea Marii Crize; Dogville ar putea fi un orăşel de pe vremea aceea, după cum ar putea fi un tărîm uitat de timp. Cu cît mă gîndesc mai mult la aceste filme, cu atît mi se pare că „America“ lor – mitologia Crizei, recuzita gangsterismului de epocă, iconografia Hollywood-ului (în *Dogville* apare Lauren Bacall) – e ceva ce aparţine întregii lumi; cu alte cuvinte, dacă începem să vorbim despre noi, ajungem la America – ea a pătruns în toate visurile noastre. În orice caz, păcatele dogvilleze – conştiinţa obişnuită să trişeze la examene, cruzimea atît de uşor stîrnită de vulnerabilitatea celuilalt, ruşinea care nu naşte căinţă, ci o ură înzecită – nu sînt strict americane. Atunci cum e *Dogville*? Anticreştin? Antiumanist? Ca întotdeauna la Von Trier, rămîne suspiciunea că totul e un banc sadic, că regizorul nu vrea decît să-şi bată joc de emoţiile noastre – să le găsească, să le înhaţe şi să dea cu ele de pămînt aşa cum dogvillezii dau de pămînt cu bietele statuete pentru care Grace a muncit atîta. Dar nu-şi bate joc de arta lui. Ca mulţi alţi spectatori, m-am simţit agresat de *Dogville* şi mi-am dorit să-l prind cu bunuri contrafăcute, cu zaruri măsluite; dar stilizarea, departe de-a te distanţa, te apropie de dogvillezi, iar jalnicele lor procese mentale sînt extraordinar de transparente şi intens verosimile. Tot nu sînt sigur că-mi place ce face Von Trier cu emoţiile spectatorilor săi; dar mă bucur că face *ceva* cu ele. El e adesea numit geniu, onoare pe care o împarte cu (printre alţii) Quentin Tarantino. Nefiind prea sigur că Tarantino ştie deosebirea dintre un om şi un *hot-dog*, eu aleg *Dogville* – oricînd.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Faceţi sluj, la zăhărel!

Prin luna noiembrie, într-un text despre *talk-show*-urile de seară, spuneam despre *Maşina de tocat* a lui Stelian Tănase că „mi se pare cea mai serioasă şi cea mai credibilă" dintre emisiunile de acest fel. Din păcate, însă, această emisiune nu mai există (în locul ei este difuzat pe România 1 un serial insipid, *Hacker,* făcut în familie – familia Gulea: tatăl Stere, fiica Alexandra şi soţul Thomas). Dispariţia emisiunii lui Stelian Tănase nu ţine de raţiuni valorice sau de marketing, ci de calcule politice. Aşa cum mărturiseşte însuşi realizatorul ei într-un excelent interviu pe care i l-a luat Tania Radu în *LA&I,* emisiunea a fost scoasă din program ca urmare a presiunilor politice venite dinspre Putere. Citez din acest interviu: „Ştiam de la sfîrşitul lunii octombrie, de la un lider PSD, că lui Nicolau i s-a cerut scoaterea emisiunii. O singură persoană putea să facă acest lucru. Am avut confirmarea cînd premierul Năstase, după ce iniţial acceptase să participe la o ediţie a *Maşinii de tocat,* cu ocazia referendumului, s-a răzgîndit. A fost o manevră în doi timpi, cu ţintă dublă: 1) Să fie scoasă emisiunea înainte să înceapă campania electorală şi 2) să nu fiu victimizat, să nu se spună că Guvernul controlează televiziunea". Stelian Tănase conchide: „TVR rămîne strict la discreţia prim-ministrului şi a cîtorva vîrfuri PSD. Am aflat asta din păcate prea tîrziu". De altfel, după cum observă şi el, situaţia aceasta nu este valabilă doar în cazul postului România 1: „Viaţa unui jurnalist independent este aproape imposibilă. Unde să scrie, unde să lucreze într-o televiziune ori un post de radio, cînd în spate se ascund interese nu neapărat profesionale? E vorba de politică şi de bani. Unde te uiţi, încalci interesele cuiva. În trei ani de guvernare PSD, am fost scos de la trei televiziuni, pentru simplul fapt că nu sînt controlat de nimeni şi nu fac jocurile nimănui."

Am citat pe larg din acest interviu, pentru că el dă seama foarte bine de poziţia pe care o are presa – în special televiziunile – faţă de partidul de guvernămînt. Televiziunile noastre au fost transformate în anexe ale Puterii. Unele au datorii care le sînt fluturate pe sub nas spre cuminţire, iar la altele acţionarii majoritari sînt chiar membrii Guvernului. Televiziunea publică este prin definiţie a Guvernului, pentru că doar el dă banii (zicerea cu „banii de la buget înseamnă banii de la PSD" ne-a fost spusă şi nouă, celor de la *Dilema...*). „Iliescu ne dă pensii, maică..." Ei bine, nu: banii de la buget înseamnă banii de la contribuabili, plătiţi prin impozite, iar contribuabilii din ţara asta nu sînt numai membrii PSD, să li se dea o televiziune de partid, care să preamărească realizările măreţe şi să nu se abată de la linie (conform mult respectatei discipline de partid). Poate că sînt şi unii telespectatori care au şi alte gusturi şi care plătesc să vadă şi altceva. Şi, în orice caz, care doresc să nu fie minţiţi. ...Dar cine să te asculte? Ei împart bucatele şi, prin urmare, tot ei decid care-i treaba.

Paradoxal, singura televiziune care îşi mai pemite atitudini critice faţă de Putere este Antena 1. Asta pentru că are şi Voiculescu calculele lui. V-aţi fi închipuit că o să-l vedeţi vreodată pe Voiculescu în tabăra băieţilor buni?

De fapt, după ce l-am votat pe Iliescu să nu iasă Vadim, nu ar trebui să ne mai surprindă nimic.

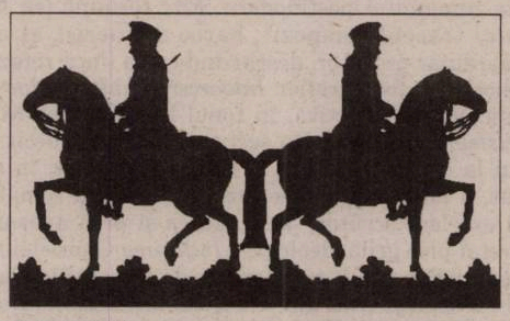

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Note informative ca momente muzicale

Acest prieten care, după ce mă felicită de Anul Nou, mă roagă să-i explic: cum se face că, în gaura unde l-au găsit pe Saddam Hussein, lîngă Coran stătea *Crimă şi pedeapsă?*

Această necunoscută domnişoară de la un cotidian care mă întreabă la telefon cum îmi voi petrece Sărbătorile, dacă am brad de Crăciun („daţi-mi detalii!"), ce voi face de Anul Nou?, „voi citi!", ce voi citi?, „Groucho Marx... memoriile lui Groucho Marx" şi ea mă roagă – cristalin şi energic – să-i dictez literă cu literă cum se scrie şi îi precizez: „cu G de la Gheorghe, cu...", la urmă întrebîndu-mă ce nume are eroul cărţii la care lucrez, „Eu..." îi răspund şi ea trage concluzia: „A, e autobiografică"...

Aceste convingeri intime care n-au valoare dacă nu sînt puse pe două-trei voci contrastante, ca în orice fugă de Bach.

Acest confrate care lucrează la o nouă revistă mondenă din Capitală, dispus să-mi comunice – între Statuia Aviatorilor şi Guvern – că pentru o poză ca aceea aflată în albumul de amintiri al fostului meu coleg de bancă din clasa a 7-a, la „Matei Basarab", o poză din urmă cu 50 de ani de la căsătoria civilă a actualului preşedinte al României, revista lui e gata să plătească pînă la 1.000 de dolari.

Această profesoară de-ajuns de tînără care-i spune lui Andrei Gheorghe că ea ţine cu Vadim Tudor şi e de acord cu antisemitismul lui, „dar s-a schimbat!", îi replică Gheorghe, „nu s-a schimbat!", îl contrazice cu calmul celei ce ştie mai bine, „şi de ce eşti antisemită?", „fiindcă ei sînt răul în lume!", „da' cum vrei să intri în Europa cu ideile astea?", devine Gheorghe brav şi patetic, „da' eu nu vreau să intru în Europa!" şi acest Andrei Gheorghe care începe să ţipe: „ar trebui să te dau afară din sală!", dar nu o face (şi bine face).

Acest fost consul al României la Chicago, jurist şi meloman, topit ca şi mine după Radu Lupu şi care îmi povesteşte pe larg cum de cîte ori concerta la Chicago îl invita pe pianist la lungi şi intense şuete, stîrnindu-mi astfel, pueril cum sînt cu tot ce e muzică, acea „invidie albă", cum o numesc ruşii pentru a o deosebi categoric de „invidia neagră", urîtă şi păcătoasă, socotită totuşi, de Stendhal, cel mai serios sentiment omenesc.

Aceşti prieteni – un ea şi un el de care nici o încontrare nu mă poate despărţi, pe lume existînd şi contradicţii neantagoniste – pe care îi sun tîrziu în noapte, indiferent dacă îi trezesc sau nu, ca să le spun să deschidă pe TV5, e un documentar formidabil despre Tolstoi la bătrîneţe şi la început de secol, filmat pe viu, de un operator rus, bătrînul, cu barba sa de demiurg tot mai evident, pe cal, pe jos, în tren, în maşină, întrebînd cît costă o asemenea maşină, „12.000 de ruble" şi el, rebelul, consemnînd dezgustat: „În viaţa lui un mujic nu poate cîştiga 12.000 de ruble".

Acest tată al meu care ar fi împlinit, la 14 decembrie 2003, 102 ani şi n-ar fi înţeles nimic din ce scriu fiindcă el era foarte speriat cînd Armata Roşie a intrat în Bucureşti şi m-a sfătuit imediat să mă fac mecanic auto.

Acest şoc al anului 2003 – supremul, cel mai violent pentru mine – cînd am aflat dintr-un documentar, la PAX, despre procesul lui Laszlo Rayk din '49, că Julien Benda neprihănitul – cel care i-a acuzat de trădare pe toţi intelectualii căzuţi şi decăzuţi în politică – a refuzat să protesteze împotriva samavolniciei staliniste de la Budapesta şi i-a felicitat pe judecători pentru sentinţa lor.

Acest vag eseist, faimos prin lipsa lui de humor, care mă poate ţine, pe stradă, de un nasture al paltonului ca să-mi demonstreze că abia azi intelectualii pot fi abreviaţi în *tele*ctuali şi eu îl laud pentru că a început, în fine, să se joace cu cuvintele, iar el e foarte mulţumit şi-mi dă drumul.

Această amică venită de Sărbători de la Nantes unde s-a căsătorit printr-o agenţie matrimonială cu un fermier francez şi care, în tot ce povesteşte pentru a marca momentele complicate de derută şi de iluminare, foloseşte expresia: „măi tatăle...", ceea ce nu a împiedicat-o să-şi realizeze visul vieţii, să-l vadă pe Adamo, să urce pe scenă, să-l îmbrăţişeze şi să păstreze biletul de la acel concert.

Acest bărbat Gigi care la emisiunea de rating înalt *Din dragoste,* convorbind la telefon cu Gabriela, fosta lui soţie, e convins că „discută în-faţa-întregii-naţiuni".

Acest cuvînt de o importanţă tot mai redusă: deocamdată.

Aceste enigme psihosomatice, aşa le zice doctorul, pe care nu le pot trata – livresc şi laş – decît alergînd la cartea aceea unde sînt adunate ultimele cuvinte înainte de a muri ale

unui Anatole France: „maman, maman...",
unui Heinrich Heine: „sînt pierdut",
unui Immanuel Kant: „de-ajuns!",
unui Cehov: „Ich sterbe",
unui Brasillach (în faţa plutonului de execuţie): „Vive la France, quand même!".

Acest glas interior care-mi spune astăzi de dimineaţă, cînd pun mîna pe calorifer: dacă nu poţi fi la înălţimea unei drame giocoso, încearcă-te în melodrame inteligente!

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Puiu Haşotti

(numai PNL)

Revoluţia

„Nu există Revoluţie, există tehnici insurecţionale", dar am fost unul dintre constănţenii ce am intrat la Casa Albă, cum spuneam noi sediului PCR, şi chiar primul cu un steag cu stema scoasă. La un moment dat nişte domni mai coloraţi ziceau să-l ucidem pe primul-secretar pe loc şi într-un moment de luciditate m-am opus cu toată violenţa acestui lucru. Apoi, m-am întîlnit cu un bun prieten ce mi-a strigat: comuniştii au pus iar mîna pe putere! Ora 17, pe 22 decembrie.

Pe 10 ianuarie '90 m-am înscris în PNL. Hotărîre raţională, PNL este singurul capabil să se opună doctrinei comuniste. În paralel cu profesoratul în istorie de la Universitatea «Ovidius», am fost, de atunci, neîntrerupt, preşedinte al filialei PNL Constanţa, vicepreşedintele partidului timp de doi ani, membru în biroul permanent timp de 6 ani, vicepreşedintele Camerei Deputaţilor, membru al Convenţiei pentru viitorul Europei, membru în Comisia pentru integrare europeană, membru în Comisia pentru politică externă, membru în Comisia pentru cultură.

Modele favorite

Sînt specialist în neolitic. Nu am modele în istorie, fiindcă nu pot să-l imit pe Traian, nici pe Napoleon. Am personaje favorite: Alexandru cel Mare, Cezar, Carol cel Mare, unificatoare de culturi şi civilizaţii.

Gîndirea

Combin învăţămintele istoriei cu Real Politikul. În politică Real Politikul înseamnă uneori compromisuri, dar pînă la limita propriei compromiteri. E adevărat, am fost manipulat şi am acceptat, într-o Delegaţie Permanentă, să candideze Regele Mihai la preşedinţie. Cineva, cu o funcţie importantă, strigase tare în sală: Regele a acceptat deja! Pe la Lehliu eram. Mi-am dat seama de aberaţie.

A scrie Istorie

Săptămînal veneam din Constanţa pentru Piaţa Universităţii. Cel mai frumos şi mai naiv moment de după momentul '89.

Frustrare

Nu ştiu adevărul despre momentele de după '89, dar fiecare om cu adevărul lui... La noi clasa politică e dominată de un amestec ponderat între democraţie totalitară şi totalitarism democrat. Vorba lui Argetoianu: „Bordel nou, curve bătrîne", eu aş relua-o în: Casă nouă de toleranţă, prestatoare de servicii bătrîne.

Discursul de politician

Discursul meu este unul pur retoric. Trăiesc din convingeri. Am crezut că fac bine pentru comunitate, pentru cei din jur, pentru PNL şi pentru mine. Formaţia mea m-a ajutat... acum vreo şase ani i-am replicat unui coleg foarte bogat care spunea că cei care nu sînt bogaţi n-au ce căuta în politică şi care judeca oamenii în funcţie de avere, i-am replicat că valoarea unui om nu se judecă doar după contul din bancă, ci şi după cantitatea şi calitatea cărţilor citite, or, tu, dragul meu, n-o să vă spun numele, nu l-ai citit nici măcar pe Alexandre Dumas.

Cartea favorită

Cărţi care m-au marcat pot fi multe... *Odiseea,* valabilă şi astăzi; este tratat omul etern, cu slăbiciunile şi valorile lui. *Faust,* pentru că e o înfruntare între ideal şi real.

Şpaga

Nu am luat şpagă, deşi în '98 a venit cineva cu 100.000 de dolari şi mi-a spus: eşti om de onoare, promite-mi că voi candida pe listele PNL într-un loc eligibil. Cadouri de Crăciun, de ziua mea, un whisky, un cartuş de ţigări, nu mi se pare nimic exagerat. Le accept cu plăcere.

Slogan

„Prin statornicie la izbîndă."

NICI HANDICAPUL NU NE DOARE

Politici instituţionale

Persoanele cu handicap (de soarta cărora s-a ocupat un număr mai vechi de revistă) reprezintă, pentru grosul populaţiei, o categorie mai puţin vizibilă. Există, probabil, o conştiinţă incertă a existenţei acestora, prezentă într-un strat al mentalului colectiv, şi o compasiune difuză. Aceasta pentru că persoanele cu handicap pot fi cu greu văzute amestecîndu-se prin mulţimea celor care duc o viaţă normală. Le lipsesc căile de acces, mijloacele concrete necesare. Singurii lor reprezentanţi vizibili sînt cei cu care strada ne-a obişnuit, situaţi într-o postură nu tocmai favorabilă: cerşetorii.

Eforturi în privinţa schimbării situaţiei, cît şi a perceperii persoanelor cu handicap s-au făcut încă mai demult: foarte prezente au fost ONG-uri-le, care au lucrat nu doar la schimbarea mentalităţii, ci şi la soluţionarea unor cazuri concrete. Autorităţile în domeniu s-au străduit şi ele, cu paşi mai puţin repezi. În momentul de faţă, politicile europene şi-au spus cuvîntul, reglementările juste există şi se lucrează la punerea lor în practică.

Dr. **Luminiţa Gheorghiu,** vicepreşedintele Autorităţii Naţionale pentru Persoanele cu Handicap, ne lămureşte că însăşi instituţia actuală, înfiinţată la începutul lui februarie 2003, este una europeană, reprezentînd o formulă nouă, de descentralizare, menită să elaboreze politici privind sistemul, să-l controleze şi monitorizeze. Abia din 2003 s-a început reforma, în pas de urgenţă: aceasta era foarte necesară, ne explică d-na Gheorghiu, pentru că, pînă în 2002, statul a acordat doar bani persoanelor cu handicap şi a mers numai pe abordarea medicală. Reforma pune accentul pe aspectul social, principala problemă, în cazul persoanelor cu dizabilităţi, fiind reinserţia socială a acestora şi găsirea unui loc de muncă.

Pentru realizarea acestui obiectiv, primul pas este dezinstituţionalizarea: centrele-mamut din ţară, provenite din fostele cămine ce adăposteau în jur de 4-500 persoane cu handicap, vor fi înlocuite cu locuinţe protejate, care să conţină maxim 40-50 de garsoniere.

Există multe persoane cu handicap, tinere, doritoare să facă ceva pentru societate. Chiar dacă au terminat nu o facultate, ci două, se lovesc de reţinerea patronilor în a-şi găsi un loc de muncă. Mulţi dintre ei sînt foarte buni, de pildă, pe computer, ştiu să facă proiecte. Cîţiva şi-au găsit de lucru chiar în ONG-uri sau în organisme publice. În general, mentalitatea în ceea ce-i priveşte nu s-a schimbat foarte mult. Chiar familiile lor, de multe ori, îi resping. Există nişte încercări de a schimba această mentalitate: un program, la nivelul inspectoratelor regionale, prevede ca, o dată pe lună, tineri din şcoli şi licee să stea cu persoanele cu handicap, să-i cunoască şi să se obişnuiască cu ei. De asemenea, un alt proiect propune reinserţia celor cu dizabilităţi în familii: există familii care se ataşează de unii dintre ei şi sînt dornice să-i adopte.

Reintegrarea acestora în societate ar putea fi ajutată, concret, de prezenţa, pe scară largă, a ceea ce, în limbaj de specialitate, se cheamă „accesibilitatea mediului fizic" şi, mai pe-nţelesul tuturor, pante şi rampe care să permită accesul cărucioarelor în clădiri, autobuze etc. Acestea s-au pus în practică în mică măsură, chiar dacă sînt de mult prevăzute prin lege: din 1999 pînă acum, s-au realizat 10-15%. Cabinele telefonice pentru persoanele cu handicap trebuiau terminate pînă în decembrie 2002: 10% din ele există; pantele şi rampele din clădirile publice trebuiau făcute pînă la sfîrşitul lui 2003, ceea ce nu s-a întîmplat. Doar spaţiile comerciale noi, băncile, aeroportul au luat în considerare şi accesul persoanelor cu dizabilităţi.

La prevederi şi iniţiative pe hîrtie stăm bine: s-a stabilit, de pildă, de anul trecut, să nu se mai facă nici o farmacie fără rampă; a fost inventată o formă de accesibilizare a tramvaielor şi a metroului uşor; s-au găsit două firme care să producă nu doar autobuze cu accesibilităţi, ci şi semaforizare cu sonorizare pentru persoanele cu handicap. La fel şi în ceea ce priveşte organismele: nu numai că există reprezentanţi ai persoanelor cu handicap locomotor în Comisia de recepţie a străzilor, şi ONG-uri în domeniu care participă la şedinţele consulative de lucru ale Prefecturii, ci chiar un organism al persoanelor cu handicap: Consiliul Consultativ al Persoanelor cu Dizabilităţi (terminologie europeană ce va urma să fie adoptată şi la noi), coordonat de către Forumul european al dizabilităţilor.

În timp, probabil că se va schimba tot mai mult din mentalitatea colectivă şi nimeni nu va mai fi şocat cînd va vedea pe cineva în cărucior pe stradă. Acţiuni precum primele jocuri naţionale paralimpice pentru persoanele cu handicap, baschet şi tenis în fotoliu rulant, primele curse automobilistice sau expoziţii cu vînzare a lucrărilor de artă create nu pot să fie decît binevenite. Toate acestea ne vor ajuta, probabil, să nu-i mai privim pe cei cu dizabilităţi ca pe nişte ciudaţi, ci ca pe egalii noştri care au avut, cîndva, ghinion. **(I. P.)**

Raluca ION

Atenţie, handicapaţi!

Pe unul din bulevardele centrale ale Capitalei stă răstignită pe un stîlp din apropierea trecerii de pietoni o tablă pe care scrie „Atenţie, handicapaţi!". În loc de cuvinte şi sloganuri precum „şi ei sînt oameni ca şi noi", „toţi trebuie să avem aceleaşi şanse", simbolul politicii şi atitudinii faţă de persoanele cu nevoi speciale ar trebui să fie „Atenţie, handicapaţi!". Nişte oameni de care autorităţile se spală pe mîini cu cîte un pachet la cine ştie ce ocazie, pe care nici angajatorii nu-i vor, de care şi colegii, şi vecinii şi chiar propriii lor părinţi vor să scape cît mai repede.

Alina are 26 de ani şi s-a născut pe un pămînt care nu vrea să se liniştească sub picioarele ei. Solul, podeaua, covorul persan moale îşi mişcă suprafeţele continuu, în valuri şi îi dau tremurici în gambe şi coapse, spasme ale mîinilor, zvîcniri uşoare ale muşchilor feţei. La asociaţia unde am găsit-o, asistentele îmi fac o scurtă istorie: i se trage de la bătăile din burta mamei, e inteligentă, a terminat liceul, pot să vorbesc orice cu ea, doar că mai tare, fiindcă nu prea aude bine. E bucuroasă că mă vede. Începem să vorbim, calm, rar, cu voci obişnuite. Nu urlu şi nu dau *slow motion* la cuvinte. Ea ascultă, povesteşte, rîde, zîmbeşte, stă dreaptă, îşi ţine palmele strînse una în cealaltă, cu aerul unui om foarte concentrat. Face eforturi ca să nu tremure şi reuşeşte să arate ca un om doar un pic agitat, ca mine şi ca alţii cînd bem prea multă cafea.

„Oamenii au fel de fel de reacţii cînd mă văd, fiecare după cît îl duce capul. Sînt mulţi cretini care vin brusc la mine pe stradă şi urlă: fă, nu te vezi cum faci? Cred că ei sînt de plîns. E mai rău să fii prost, decît să fii handicapat", îi iese ei resemnat pe gură primul adevăr, pe care o persoană cu nevoi speciale îl învaţă pe propria piele şi apoi îl foloseşte să treacă cu el prin lume. „Am vrut să mă angajez, ca orice. Am fost la interviuri în toate părţile. Anul trecut, la o firmă din Bucureşti pe director l-a pufnit rîsul cînd m-a văzut. Măi fato, părinţii tăi nu te-au văzut în ce hal eşti? Cum de te-au lăsat să vii pînă aici?" La sfîrşit i-a oferit o slujbă ca femeie de serviciu şi pe ea a buşit-o plînsul şi l-a lăsat în plata Domnului, cu firma lui, cu prejudecăţile lui şi cu povestirile gen: „A venit azi o handicapată la mine, făcea ca toate visele, cică vroia şi ea să se angajeze". Altă dată o prietenă i-a aranjat un interviu cu administratorul unei companii de pază. Cînd a văzut-o, nu i-a dat nici bună ziua, a chemat-o pe amica ei în birou şi i-a spus „Tu nu ştiai că e handicapată? Altă dată să nu mai faci d-astea!"

În fară de un ajutor social de un milion două sute de mii de lei şi transport gratuit cu autobuzul, cei precum Alina nu primesc nici un fel de sprijin sau consultanţă din partea autorităţilor. Singurul lucru pe care primăriile sînt în stare să-l facă sînt serbările populare din parcuri, cînd le dau mîncare sleită şi două-trei formaţii dance care fac *playback* a lehamite. „Vara trecută, ne-a strîns primarul Onţanu de la sectorul 2 în Parcul Plumbuita. Ne-au spus să venim la prînz şi am stat în soare vreo oră pînă cînd ne-au anunţat că trebuie să mai aşteptăm 3 ore, pentru că starurile nu vor să cînte în soare să nu facă insolaţie." Marele premiu pentru oamenii cu nevoi speciale care au fost în stare să îndure cu ochii strînşi şi cu soarele în cap zi de vară pînă-n seară au fost un palton ca de la „Doamne, îmbracă-mă!", nişte pateuri uscate, o pungă de cereale şi un borcan de muştar. „Am primit un palton în toiul verii şi, pe deasupra, mai şi înot în el. Are nişte mîneci cît de două ori mîinile mele şi cred că pot să-l îmbrac doar dacă stau pe umerii cuiva. Iar pateurile alea cred că erau expirate. Asta este chiar bătaie de joc şi tupeu", se revoltă povestind Alina.

În cele din urmă şi-a găsit o slujbă ca maseur, la o asociaţie pentru persoane cu nevoi speciale. Nu poate pleca încă de acasă, din mijlocul poveştii clasice, banalizate şi sfîşietoare. Tatăl alcoolic care o alungă de acasă de cîte ori se îmbată mai rău, mama pasivă şi supusă, sărăcia lucie. Dar simte că acum, de cînd are serviciu, are o viaţă a ei şi senzaţia că îşi poate controla destinul. Un destin şui care a vrut de la bun început să o ia razna.

Iaromira POPOVICI

bazar

Turism ludico-istoric

Există, pe bună dreptate, un mit al oraşelor cu vestigii: acestea nu numai că trebuie văzute, ci e, de asemenea, necesar să fie exploatate „constructiv", într-un mod ce ar putea îmbina, abil, culturalul cu ludicul. În privinţa Sighişoarei, acest lucru a fost cel mai aproape de realizarea concretă: Festivalul de Artă Medievală de acolo, din fiecare vară, a reuşit să „reînvie" cumva locurile istorice atît de incredibil păstrate. Ştiu Sighişoara de mult, şi farmecul ei nu mai e o noutate pentru mine. N-am mai fost, însă, niciodată de sărbători. Petrecerea revelionului în cetăţuia medievală a fost o experienţă nouă pentru mine: şi în sensul exploatării ludice a unui spaţiu istoric, de care vorbeam anterior, dar şi al îmbinării micilor obiceiuri ale unui tîrg de provincie cu cele, mai măreţe, ale încărcăturii istorice.

Exploatarea ludică a fost cu atît mai concretă, cu cît am revizitat cetatea împreună cu un copil de 7 ani. Acesta ar putea foarte bine reprezenta turistul mediu inocent, ca să nu zicem naiv, care gustă bucuriile primare ale oricărui loc: cu cît e mai vechi, cu atît senzaţiile tari şi gustul pentru mister cresc. De pildă, în cazul muzeului, desigur că exponatele sînt interesante, dar scările foarte înguste şi, de multe ori, şubrede, care duc foarte sus, sînt şi mai şi. Este interesant unul dintre primii oameni care au proiectat rachete, dar mecanismul, încă în funcţiune, al ceasului din turn, e şi mai şi. La fel, nu poţi să nu te uimeşti, în ingenuitatea ta de cetăţean al secolului XXI, la vederea vechilor borcane farmaceutice sau a inumanelor foste instrumente chirurgicale. Sau să nu te extaziezi, bărbăteşte, în faţa colecţei de arme din diverse epoci. Culminînd cu citirea inscripţiei despre Dracula de pe restaurantul „Vlad Dracul": chiar dacă Vlad Ţepeş şi-a petrecut doar vreo 4 ani în oraş, nu contează – mitul a marcat locul. De asemenea, ce turist aventuros şi amator de senzaţii tari s-ar da înapoi de la urcarea celor 177 de trepte, situate pe deasupra şi într-un tunel, şi terminate nu numai cu Biserica din Deal, ci şi cu un cimitir? Nu degeaba ne-am întîlnit, acolo, sus, în dimineaţa de 1 ianuarie, cu două asiatice sprinţare, excesiv de bine dispuse...

Cosmopolitismul orăşelului e altă trăsătură inedită: nu o întîlneşti în multe zone din ţară, să se mai întîmple doar prin Bucovina sau Maramureş să auzi vorbindu-se, în jurul tău, germană, engleză, franceză, spaniolă... Şi asta cu toate că industria locală de suveniruri nu prea are ce oferi, departe fiind de piaţa bogată din Budapesta, cu care are un ce comun, dar complet la altă scară... Şi cu toate că unele din magazinele de kitsch-uri turistice au locaţii imaginative, în tuneluri sau ganguri...

Starea reală a Sighişoarei actuale o dă, însă, oraşul nou, sau oraşul de jos: acolo nu numai că nu există magazine non-stop, dar chiar farmaciile se închid la ora 5. Nu se prea găseşte nici una din mărcile de calitate ale momentului. Iar pentru copiii locali, singura distracţie de sărbători rămîn pocnitorile, la care se adună gură-cască... Poate tocmai îmbinarea asta între pitorescul ludico-istoric şi derizoriul istoriei recente să rămînă farmecul oraşului...

Rectificare: menţionez că în numărul 1 al *Dilemei vechi*, în articolul *Casele clasei mijlocii* din pagina 17, în loc de **Cristina Bazon** se va citi **Corina Vasile**. **(I. P.)**

IATĂ, ANUL NOU S-A ÎNDEPĂRTAT

Adina POPESCU

Rămăşiţele sărbătorilor

Cînd se sfîrşesc Sărbatorile de iarnă? (Cu „S“ mare, ca întotdeauna şi „de iarnă“ ca să le deosebim de celelalte.)

„Atunci cînd se strînge bradul!“, spune Andu, clasa a-II-a. „Atunci cînd tata, seara, adună globurile pe care le-a adus moş Crăciun şi le pune într-o pungă... şi beteala şi conurile de brad vopsite... punga o pune în cămară, pentru că l-am văzut eu!... iar bradul îl duce jos, la ghenă, unde mai sînt şi alţi brazi, tot aduşi de moşu'... dar dup'aia vin gunoierii şi-i duc brazii lui moş Crăciun înapoi... ca să mai aibă brazi şi la anul următor!“

Uimitor cît de departe a ajuns şi pe meleagurile noastre această mitologie legată de moşu', dar şi de toate ocupaţiile legate de sărbători! Tata poate să strîngă bradul şi pe 2 ianuarie, dacă se enervează „că se scutură!“, dar şi pe 20, pentru că pînă atunci „i-a fost prea lene!“.

„Păi, atunci cînd se termină mîncarea!“, spune şi Mariana, 32 de ani, întîmplător casnică şi, în acelaşi timp, în şomaj. „Mereu faci prea multă, la un moment dat crezi că nu mai are cine s-o mănînce, dup'aia vezi că încet, încet se duce, iar cînd se termină şi sarmalele e clar... a trecut şi Anu' Nou!“

Gospodinele descoperă un alt etalon... dospesc şi pregătesc timp de două săptămîni, după care aşteaptă pe cineva care să pună punct „consumului“. Uneori acest fapt vine de la sine (ultima rămăşiţă de piftie e îngurgitată de vreun nepot care trece, într-o scurtă vizită, ca să împrumute un cablu de casetofon), altă dată resturile sînt împărţite familiilor mai sărace din bloc, doar „ca să nu se strice!“

„În prima zi de slujbă, adică pe cinci... dar atunci am sărbătorit Anul Nou la serviciu; fiecare a adus de-acasă mîncare şi băutură! Pe şase a fost Boboteaza şi m-am dus la muncă după doispe... de sfîntul Ion, n-am mai mers deloc, pentru că eram Ion... a doua zi m-am dus, dar trebuia să mă dreg... pe opt era vineri şi aveam zi scurtă...“, mai spune şi Ionuţ, 28 de ani, grafician.

Rîde şi propune Guvernului „o punte“ între Sărbătorile de iarnă şi cele de Paşte.

Imediat după Anul Nou i-am trimis unui prieten urarea de „La mulţi ani“, pe e-mail. Mi-a răspuns abia acum două zile: „Eu în perioada sărbătorilor sunt oarecum depresiv şi nu pot face nici o urare... abia acum mi-am revenit total şi pot să-ţi trasmit toate cele bune şi ţie!“

Mai acţionează oare sărbătorile ca „un miracol“ (al moşului, al mîncării, al lenei etc) sau ca o catastrofă necesară, asupra naţiunii?

O vînzătoare a supermarket-ului din colţ încearcă să-mi vîndă un caltaboş „uzat“. Zbîrcit şi pămîntiu. „Ştiţi, e foarte bun! L-am primit ieri!“ De altfel, femeia poate să spună sincer (şi cu mîna pe inimă) că şi lebărul, pastrama de pui şi şunca de Praga sînt „la fel de proaspete“. Apreciez managerul şi politica firmei care îşi „educă“ personalul.

La raionul de mezeluri, în general, după cinci ianuarie, clienţii sînt nuli. Cîţiva mahmuri întîrziaţi cumpără crenvurşti. În vitrina frigorifică, sînt băgate la înaintare produsele afumate care, indiferent de sezon, arată întotdeauna bine.

„Am făcut o comandă masivă de caltaboşi, chiar înainte de Anul Nou“, şuşoteşte vînzătoarea, oarecum ruşinată de „oferta“ sa, mai ales că la „treburi de parizer“ ne cunoaştem de mult. „La Crăciun se vînduseră toţi, clienţii ne întrebau cînd mai aducem şi ne-am închipuit că de Anul Nou o să fie şi mai şi, dar... nu s-au vîndut! E de vină managerul, care n-a ştiut să aprecieze bine piaţa!“ Oftează. „Şi acum ce putem face? Îi scoatem din galantar... da' să ştiţi că sînt foarte buni, i-am păstrat în condiţii excelente... chiar eu cu soţu' am mîncat aseară şi n-am păţit nimic!“

Niciodată fosta „alimentara“, cu vag iz de supermarket, n-a fost mai goală. Mă întreb ce mai mănîncă oamenii. Sau trăiesc din „rezerve“...

La raionul de „dulciuri“ încă mai deţin supremaţia cîţiva brăduţi de ciocolată. „Moşii“ înveliţi în staniol roşu au fost scoşi. Probabil, tot decizia conducerii.

În piaţa Obor aceeaşi aglomeraţie de duminică, uneori agasantă, alteori suspect de reconfortantă. Cumpărătorii dau iama la verdeţuri, gulii, morcovi. În hala de peşte, la ora unsprezece nu mai figurează nici un peşte decent, în afară de hamsii. E clar că populaţia se orientează către o hrană mai uşoară. Totuşi, în hala de carne muşchiuleţii şi cotletele se afişează mai ceva ca pe vremea Crăciunului. Măcelarii şi le frig pe reşouri ca să atragă clienţii, măcar prin miros, dar... toată lumea s-a cam săturat şi de porcul ăsta! La o bătrînică ce vinde „ceaiuri fel de fel“ se face coadă.

Toţi se plîng invariabil că s-au îngrăşat de sărbători; auzi gemete de burţi suprapuse şi voci sugrumate de guşi. De fapt, e doar o impresie.

„Mi-am luat o fustă şi am dat aproape două milioane de lei pe ea, înainte de Anul Nou. Acum nu-mi mai vine şi nu ştiu ce să fac: oare pot s-o dau înapoi, în fond au trecut doar două săptămîni sau să încerc să slăbesc, ca să mai intru în ea, la o ocazie?“, mă întreabă Lidia, de la LOTO, de pe Calea Moşilor. Îi sugerez să slăbească şi se uită urît. Ar da fusta înapoi. Ştiu fusta şi mi se pare chiar şic. Am văzut-o de curînd la *discount*-uri într-un magazin din Titan, cu doar cinci sute de mii, dar mai bine să nu-i spun.

Cei care au avut de cîştigat în ultimele două săptămîni sînt proprietarii sălilor de *fitness*. O adevărată afacere!

La băuturile alcoolice, nici o fluctuaţie în ceea ce priveşte clienţii. S-au cumpărat bine şi înainte, şi după... Oricum, ţuica şi vinul (sărbătoreşti!) s-au epuizat printre primele. Iar acum, chiar dacă înlocuieşti vermutul Garrone cu o vişinată Zarea, trebuie să rezişti lungilor zile de muncă, plictiselii.

Totuşi luna ianuarie nu este atît de patetică pe cît se crede. Într-adevăr, banii sînt mai puţini, iar renii cu coarne muiate în cacao au rămas nevînduţi pe rafturi, dar... soarele străluceşte deja mai tare, nămeţii se dezgheaţă, păsările se vor întoarce din ţările calde... vom devenim curînd, din nou, buni „consumatori“ pe la terase, în arome de mici şi în aburi de bere... va fi alt sezon!

Stela GIURGEANU

Cum a fost după patru?

„nu am chef azi, n-am chef de nimic“
Vama Veche

...Păi cum, cum a fost?

Şi-a întrebat, la rîndul său şi retoric, creionul gri, pe care încerca de ceva vreme să-l echilibreze de-a lungul unei gume care încununa cu succes o arhitectură bizară de pahare de plastic şi cornete de hîrtie torţionate fără milă într-o fostă cutie de tablă şi de fost suc, stăpînă deplină pe spaţiul dintre *mouse pad*-ul cu răsăritul de soare al lui Monet şi tastatura ergonomică şi prăfuită.

...A fost naşpa, cum dracu' să fi fost altfel?

Cînd vii cu sarmaua în gît şi cu dorul ăla de aşternut, dorul ăla pe care de abia-l învăţaseşi, *fir-ar el de dor să fie*, asta nu poate să fie decît *naşpa*. Că îţi vine, zău aşa, să-ţi plîngi de milă că nu te-a născut mămica în clan de rentieri. *Şi, după toate astea, iar s-au măgărit la capitolul salarii, ar fi trebuit să se întîmple luni şi încă nu se ştie cînd şi dacă...*

...A fost absolut de-pri-mant

Întrebarea mea revitalizează, subit, o voce prelungită, de sub un braţ şi mai prelungit de-a lungul unui birou şi mai vecin. La scurt timp, vocea se completează însă cu doi ochi, iviţi de undeva de sub acelaşi braţ, urmaţi la ceva timp de un nas, apoi de o gură şi la sfîrşit de tot de o bărbie. Un chip întreg. Ce e drept, foarte răvăşit şi foarte cutat în jos, ca orice sclav al forţei gravitaţionale. O reculegere de cîteva momente, după care... *în prima zi, eşti cu capul la ce ai făcut în vacanţă şi tot ce mişcă (în afară de ceas) te enervează. Eu*, urmă acelaşi chip fără expresie, *fizic, nu sînt în stare. De nimic.* Şi, imediat după ce şi-a terminat confesiunea, chipul a dispărut iremediabil în spatele aceluiaşi braţ protector.

...A fost cum e mereu.

Greu. Cel mai greu i-a fost să se trezească. Să se dezobişnuiască de toate ritualurile alea de vacanţă, de viciile mic-burgheze (dormit pînă la prînz, tolănit cu telecomanda în mînă, mîncat, plimbat, discotecat). Să reintre în rutină. Să-şi adune creierii împrăştiaţi care încotro. Şi, ce e mai jalnic, în toată treaba asta, e că mereu se întîmplă aşa.

La început nu realizezi ce ţi se întîmplă. În primele zile de *relache*, ca să zică aşa, încă te trezeşti la Oră. *(Unii merg chiar mai departe, îndeplinind aproape întreg ritualul de serviciu, trezit complet, cafeaua, ţigara. De ăştia e cel mai rău, că stau pe urmă şi se uită pe pereţi şi pierd timp preţios. Ea se întoarce însă pe cealaltă parte şi-şi reia somnul.)* Mai apoi te laşi aşa, uşor, într-o doară, în senzaţia de vacanţă ca între pernele unei canapele, precaut la început, din ce în ce mai îndrăzneţ, după care te afunzi de-a dreptul în *dolce far niente*-ul iluzionar al vacanţei doar pentru ca, taman cînd ţi-e lumea mai dragă... să-ţi sune ceasul deşteptător!

...A fost minunat!

Pentru că n-a avut o clipă liberă în vacanţa asta. Odihnă? Ce odihnă? Care odihnă? Da' de unde atîta odihnă? În primele zile a alergat ca nebuna după cumpărături. Mîncare, cadouri. Apoi a dereticat prin casă. A bătut covoare şi a spălat geamuri. Apoi a făcut mîncare. Pentru o săptămînă întreagă. De Ajun şi de Crăciun a făcut pe gazda, că au avut invitaţi. Şi ce odihnă să ai cînd trebuie să stai la pîndă să se simtă invitatul bine? Ca un titirez, aşa a fost toată „vacanţa“. Apoi, după Crăciun, a luat-o de la capăt. Cumpărături, curăţenie, mîncare. De data asta pentru Revelion. Îmi spune, mă asigură. Vacanţa asta de sărbători e pentru copii şi bărbaţi, că dacă eşti femeie cu familie... păi nu pupi tu un moment de linişte. Şi, colac peste pupăză, i-au sistat şi serialul. Că cică au de dat program de sărbătoare...

Aşa că, cel puţin pentru ea, după patru a fost serialul. A mers cătinel la serviciu, s-a văzut cu colegele, a mai schimbat o bîrfă, a băut o cafeluţă, după care, la patru fix, a ajuns acasă, în faţa televizorului, reluîndu-şi vizionarea serialului.

libertatea de impresie

Peştele şi para

Undeva, pe străduţele din zona Lipscanilor, am descoperit un *pet shop* miraculos, cu tot felul de vietăţi, de la papagali şi sticleţi, pînă la porcuşori de Guineea, tarantule şi peşti piranha. Mi-a plăcut teribil un peştişor portocaliu cu voaluri şi o gură rotundă şi cărnoasă, asemenei celebrei Cleo din desenele animate cu Tom şi Jerry. M-ar fi tentat teribil să-i fac aşa un cadou băieţelului meu şi am întrebat preţul. Era destul de piperat, dar vînzătorul m-a chestionat şi dacă am mai avut vreodată peşti. I-am răspuns că nu şi, spre marea mea uimire, mi-a spus că în această situaţie nu mi-l vinde, fiindcă va muri. Mi-a propus alte specii, „pentru începători în ale acvariilor“. În ciuda insistenţelor şi a promisiunilor că pot învăţa şi respecta cerinţele pentru ca şi acel peşte, atît de pretenţios, să se simtă bine la mine acasă, vînzătorul a rămas neînduplecat.

Peste cîteva zile, în piaţa Gemeni, am cerut unui ţăran să-mi vîndă o pară. Avea unele foarte apetisante şi foarte scumpe, iar eu doream numai una, de poftă. Mi-a răspuns că nici nu se gîndeşte să facă aşa ceva, că nu-mi poate da mai puţin de o jumătate de kilogram.

Reacţia vînzătorului de animale îmi dezvăluise rafinamentul unuia dintre cei mai pasionaţi comercianţi pe care i-am întîlnit prin Bucureşti. Din partea ţăranului însă, acelaşi refuz de a vinde nu făcea decît să-i scoată în evidenţă prostia profundă (care, din păcate, se mai găseşte destul de des, chiar la 14 ani de la abolirea comerţului socialist). Aşa că i-am lăsat înapoi para mălăiaţă pe taraba lui nătăfleaţă. **(Andrei Manolescu)**

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

In memoriam

Imediat ce se punea în mişcare maşina începeam să număr: unu, doi, trei... Număram în gînd, ascuns între bagaje (întotdeauna erau prea multe şi tata le înghesuia obligatoriu şi pe perna din spate), aşteptînd să văd fîntîna din capul satului. Cînd ajungeam cu numărătoarea la două mii patru sute trei, se vedea biserica de la stradă şi apoi fîntîna acoperită cu un capac de blăni încrucişate. Nu mai ştiu dacă-mi spusese cineva sau era numai o închipuire, dar eram convins că apa ei nu era bună de băut pentru că odată se înecase acolo o pisică. Oricum, nu-mi băteam capul, fîntîna era în capul satului, aşa că o mai vedeam încă o dată abia la sfîrşitul vacanţei. Aveau bunicii o altă fîntînă, cu apă bună, cea mai bună apă din lume.

Pînă ajungeam în faţa porţilor mari, vopsite în roşu-cărămiziu, îmi lipeam nasul de geamul maşinii, privind atent satul: CAP-ul cu zece biciclete sprijinite de gardul de la intrare, casa Auricăi şi Aurica însăşi, ştirbă şi zîmbăreaţă, acoperindu-şi gura cu mîna după fiecare vorbă, Nicu ţiganu' înconjurat de cei unsprezece copii mereu murdari, cu burţile umflate (le spuneam rahitici şi ei ne dădeau cu pietre în cap, deşi habar n-aveam nici unii, nici alţii ce înseamnă cuvîntul...), tanti Codina-crăcănata, veşnic aşezată la poartă, pe băncuţă, atentă ca un radar la mişcările uliţei, şcoala mică şi terenul ei de fotbal cu porţi improvizate între zarzării mari crescuţi alandala şi, în sfîrşit, casa bunicilor, cea mai frumoasă dintre toate, cu mamaie şi tataie deschizînd porţile mari şi roşii, ca să intre maşina. Aşa începeau vacanţele...

O zi de toamnă prăpădită, cîndva, pe la sfîrşitul anului trecut. În cimitirul din sat sînt numai eu şi cîteva ciori atîrnînd de crucea înaltă a bisericii. E vînt şi pînă aprind lumînarea stric o jumătate de cutie de chibrituri, apoi reuşesc cu greu să strecor lumina între două table îndoite ce ţin loc de adăpost. S-au dus.

Am trecut prin sat ca printr-un coşmar. Cînd am văzut fîntîna de la stradă am crezut că aici timpul n-a curs şi că sînt la fel toate, apoi a început blestemul. În locul CAP-ului, un cîmp şi trei stîlpi de beton uitaţi înfipţi în hotarul intrării, nici o bicicletă, Aurica dusă de mult, la fel şi tanti Codina, şcoala părăsită, cu terenul de fotbal transformat în pîrloagă. Cineva a tăiat zarzării, poate se uscaseră sau poate a fost o iarnă grea, cu lemne scumpe

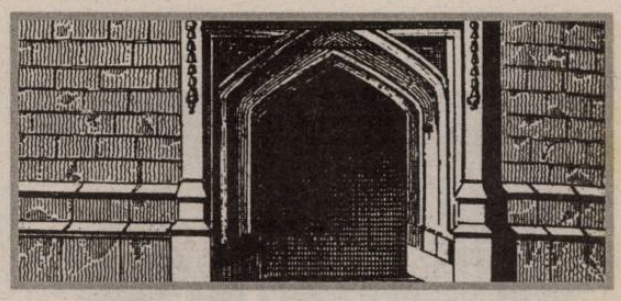

şi bani puţini. În mai toate curţile mi s-a părut că văd prunci oacheşi cu burţile umflate şi mi-am ferit instinctiv capul.

Pe lîngă casa bunicilor, pustie ca un cîmp în iarnă, am trecut fără să mă opresc. O fi stînd acolo un unchi, dar el n-are nici o putere să deschidă porţile mari ale vacanţei.

P.S. În numărul trecut al revistei a fost publicată scrisoarea doamnei Ioana Nedelea, adresată sus-semnatului. Respectiva epistolă se încheie cu „aş vrea să ştiu cine sînteţi, domnule Robert Turcescu". Stimată doamnă, dacă ştiam să răspund la o asemenea provocare, nu ne mai întîlneam în paginile *Dilemei vechi*...

Cu ochii-n 3,14

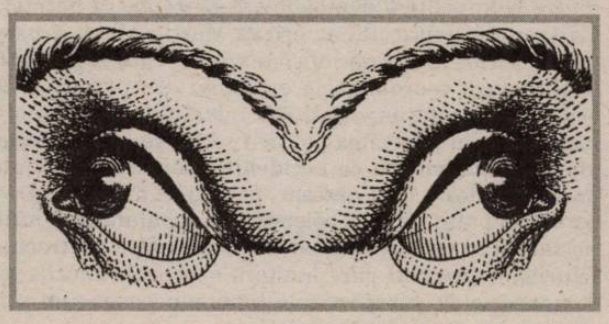

ÎN VÎRTEJUL ATÎTOR DEZILUZII GROASE, ACELAŞI AMIC ETALEAZĂ O GARANŢIE DE AMBIGUITATE ÎNSOŢITĂ DE DILEME

● După ce la ultima tragere Loto 6/49 iar nu s-a cîştigat potul cel mare, dar în schimb, foarte ciudat pentru unii, 3 din cele 6 cifre au fost 11, 12, 13... – ştirile PRO TV au avut buna idee să ne arate cum se pregăteşte o asemenea extragere, cum se scot biluţele din cutiile lor aseptice, cum se şterg ele de impurităţi, cît cîntăresc, drăguţele, cît se învîrtesc, ticăloasele, pînă ce ies – inocente! – pe ţeavă. E clar: dacă există un domeniu în care şmecheria românească nu-şi poate face de cap şi unde nu-i loc de suspiciuni, acesta e Loto 6/49! În vîrtejul atîtor deziluzii, tragerea Loto e pentru mine ultimul mit al corectitudinii, fie şi în jocul hazardului. Singurul. E şi motivul pentru care nu joc – să nu fiu victima unei noi întinări. (**R. C.**)

● Primarul Constanţei, Radu Mazăre, la emisiunea lui Robert Turcescu de pe Realitatea TV (meci dur, încheiat cu remiză, fiindcă s-au folosit arme inegale): „Toată presa are nişte patroni şi scrie în funcţie de interesele acestora". Şi te mai miri cînd simpla pronunţare a sintagmei „clauză de conştiinţă" naşte (cam peste tot) hăhăieli groase şi un complice *clin d'oeil*. (**S. S.**)

● Un amic, sursă de încredere, mă informează că pe masa ministrului Dâncu au sosit două sondaje de opinie. Concluzia primului este că: „la vremuri noi, tot noi". Concluzia celui de-al doilea este că: „la vremuri noi, tot voi". Ca jurnalişti, ne punem bineînţeles întrebarea cine sînt autorii celor două sondaje. Răspunsul mi-l dă acelaşi amic: „tot ei". (**A. M.**)

● Ziarul *Naţional* are un fel de cronică de film. Despre *Gothika* poţi afla încă din titlu că este „un film de doi bani cu vedete premiate". Ceea ce poate să fie adevărat, cert este că nici cronica nu excelează. Despre Halle Berry aflăm că „etalează nişte picioare uluitor de strîmbe şi un mers de ofiţer nazist, destul de inadecvat cu graţia subînţeleasă a unei supervedete ce se află". O dată invidia feminină declanşată, ea nu se mai opreşte. Ni se povesteşte toată acţiunea în amănunte de gen: „Miranda este căsătorită cu administratorul secţiei de psihiatrie a penitenciarului, un afroamerican monstruos de gras... Miranda trece pe la soţul ei, se sărută – văleu! – tandru, el îi spune că e minunat să te simţi Dumnezeu din cînd în cînd, după care nevestica dă o raită pe la piscină, să-şi mai descarce din energie făcînd vreo 55 de bazine. Cu aşa un bărbat, nici nu e de mirare... Deşi este măritată cu urîtul urîţilor, Miranda este o nevastă cu totul fidelă... Află că purtătorul de burdihan a fost tocat mărunt cu toporul, iar autoarea măcelului este chiar ea". Şi tot aşa. De groază, nu alta! (**C. G.**)

● Dl Bogdan Ghiu ne face „cap limpede" la primul număr din *Dilema veche*, comentînd citatul din Wittgenstein de pe prima pagină şi constatînd (grăbit) o virgulă între subiectivă (?) şi principală. Analiză de text: „Ceea ce poate face cititorul,[1]/ lasă pe seama cititorului."[2]/. 1 = completivă directă (CE?); 2 = propoziţie principală. La întrebarea subiectului (CINE?) răspunde subiectul inclus TU. Ca să nu mai spunem că era un citat dintr-o ediţie Wittgenstein apărută la Editura Humanitas, o garanţie de calitate suficientă pentru noi, dar – se vede treaba – nu şi pentru autorul *Manualului autorului*. (**Redacţia**)

● După ultimele socoteli oficioase, 79% din crimele de pe teritoriul patriei dragi sînt făptuite fără motive precise. Gelozia, răzbunarea, jaful sînt în procente infime cauzele unui omor, azi, la români. De asemenea, s-a calculat că aproape jumătate din crimele astea fără motiv sînt comise cu cuţitul. La beţie. În crîşme. La sate. Am văzut, la un telejurnal, un poliţist virtuos prelucrînd într-o comună, la un bardezi, cîţiva consumatori, rugîndu-i frumos să bea, dar să lase cuţitul acasă; pe chipurile lor, am văzut cum la sat, pe lîngă veşnicia clasică, se mai năştea şi ambiguitatea. (**R. C.**)

● Sintagma „Cîine rău" nu pare să mai fie suficientă pentru a descrie binecunoscuta situaţie şi pentru a împiedica vizitatorii nepoftiţi să dea iama în curte: mai nou, ea a fost înlocuită cu mai explicita „Cîine agresiv"; iar la Sighişoara, respectînd prevederile inter-etnice ale oraşelor bi- sau trilingve, nu numai că apare însoţită de poza potenţialului agresor (fie el lup sau pekinez cu fundiţă), ci şi în trei limbi: „Cîine rău! Harapos kutya! Bissiger Hund!". (**I. P.**)

● Aflăm cu oarecare întîrziere că, la Forumul Investitorilor de la Sinaia, dl prim-ministru Adrian Năstase ar fi declarat, în legătură cu privatizarea: „pentru anul 2004, nu mai avem dileme". Aşa este, domnule prim-ministru: pînă şi noi, dilematicii, ne-am privatizat. (**M. V.**)

FIE ŞI ÎN RELUARE, ZVONUL ANTIC, CU PARFUM DE ALTĂDATĂ, TRĂIEŞTE ÎNCĂ

● Fie şi în reluare, la TVR Cultural s-a încheiat, în această săptămînă, serialul *Familia Mann – romanul unui secol*. Cu toată răspunderea, afirm că, din toate cîte ne-au năpădit în ultimii ani, nu a existat un serial de valoarea artistică, politică şi intelectuală a acestuia. O capodoperă de film jucat şi document. Nu am citit în nici o revistă culturală (nici în *Dilema* noastră...) o cronică, un rînd, o exclamaţie, ceva... (**R. C.**)

● La Miami a circulat recent zvonul că Fidel Castro a murit: primarul oraşului columbian Bogota, care l-a vizitat în decembrie, a spus că i s-a părut a fi bolnav. Despre vizita lui Hugo Chavez, preşedintele Venezuelei, miercurea trecută, nu a răzbit nici un amănunt în presă. Şi oamenii de la CIA sînt interesaţi de unde a pornit ştirea, aşa că Fundaţia Naţională Cubanezo-Americană a fost asediată de telefoanele curioşilor. Preşedintele Fundaţiei nu a putut nici să confirme, nici să dezmintă: „odată şi odată va fi adevărat", a spus el. (**M. B.**)

● Pe TVR Cultural, de ziua Poetului, Ioana Drăgan l-a avut invitat în emisiunea ei pe Eugen Simion. S-a discutat foarte mult despre *Odă – în metru antic*, de care preşedintele Academiei a declarat că se simte cel mai ataşat. Pe parcursul întregii emisiuni, şi moderatoarea, şi invitatul au pronunţat invariabil *ántic*, şi nu *antíc* (după cum o cer normele Academiei). Să fie cumva un act de disidenţă a distinsului academician faţă de instituţia pe care o conduce? (**C. P.-B.**)

● Pe nu-mai-ştiu ce post de televiziune, o aplicantă la bursa de slujbe pentru străinătate se întreabă: „Poţi să supravieţuieşti cu 3 milioane pe lună, cînd o pălărie costă 5 milioane?". Interogaţie subtilă, selectivă şi cu un suav parfum de altădată, însă parcă, totuşi, dilema nu e cea a supravieţuirii... (**S. S.**)

● Minune mare! Papagalul Charlie, cumpărat de Winston Churchill în 1937, trăieşte încă şi tocmai a împlinit 104 ani, dar înjură ca atunci cînd era flăcău (*Ev. zilei*, 20 ian. a.c.). Înjurăturile sale preferate, aproape postmoderne, sînt două dintre cele pe care Churchill i le-a predat imediat după cumpărare şi pe care, foarte probabil, le-a auzit apoi insistent în anii care au urmat: *Fuck Hitler!* şi *Fuck the Nazis!* Dacă Ronald Reagan n-ar fi ţinut pe lîngă casă pisici şi cîini, zîmbetul de azi al lui Mihail Gorbaciov nu ar fi fost nici el atît de larg. (**A. C.**)

AVEŢI OPŢIUNI A CÎTE PATRU LOCURI?

● Faţă la chioşcul de ziare: „Bună dimineaţa. Aveţi ziarul *Ziarul?*". „Este." Daţi-mi şi mie *Ziarul.*" „Ce ziar doriţi?" „Păi, *Ziarul.*" Etc. (**M. M.**)

● Preşedintele Partidului Noua Generaţie, acest Român Abramovici din Ghencea, povestindu-ne frumos cum i-a influenţat tinereţea, opţiunile, simţirea şi gîndirea politică filmul *Mihai Viteazu*... atunci cînd l-a auzit el pe Amza Pellea... Ce secvenţe de-a gata, ce filme trec pe sub nasul scenariştilor noştri! Ne-ar trebui Orson Welleşi şi Woody Alleni, pe lîngă Mutu şi Chivu. Nu se poate să nu-i găsim, să dăm şi noi lumii un *Cetăţeanul Becali*. (**R. C.**)

● Mi-a picat întîmplător în mînă volumul *Resurse şi ispite în Ţara Muscelului* de Col. (r) Ioan Dobre, Paul Everac (Editura Semne, Biblioteca Fun[d] „Steaua Carpatină" nr. 2, 2003). După un periplu printre vaste acumulări de inepţii, am nimerit la tolul VII, intitulat „Resurse şi ispite ospitaliere", din extrag (spre a-l lăsa pe seama cititorului) acest agroturistic: „**1. La Hruba celor 7 Ţărănci** pot pe simultan 24 de musafiri, într-un spaţiu subteran pământ la vedere şi îmbrăcat în lemn şi scoarţă, evoc o neobişnuită *atmosferă medievală*. **2. Sala Atenei de pe Grui**, proprie pentru *spectacole, conferinţe, certe şi expoziţii*, se poate adapta pentru delectarea a 90 de persoane simultan, într-o ambianţă de studio. S pot face banchete. **3. Pergola cu Prepeleac** e o alcătuire cu totul inedită din lemn, parte pe piloni, parte suspendată într-un brad înalt cu vedere spre hău, unde pot lua o *cură de aer* simultan 12-20 de persoane, într-un ambient unic. **4. Rotonda cu Proţap** e o platformă circulară înierbată, cu bănci mobile, opt la număr centrate în jurul unei mari *frigări* şi unde pot gusta din batal circa 24 de invitaţi. **5. Masa de sub Coviltir** sau **Masa Amicilor** e proprie pentru un ospăţ de 12 prieteni. **6. Bufetul rapid Stante-Pede** pentru gustări (îngheţată, dulceţi, siropuri sau plăcinte improvizate servite amicilor) are în compunere mai multe mescioare cu picior a cîte patru locuri. **7. Barul de Jos** poate seduce pentru un mic *aperitiv* ocazional 4 persoane şezînd, iar la nevoie încă 2 în picioare. **8. Terasa de Regrupare** e încăpătoare de 30 de persoane pentru *restaurare, repaus şi taclale*." (**D. S.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Generaţia căpşunarilor

Săptămîna trecută, mai toate televiziunile au arătat la ştiri cozile enorme şi haotice din faţa oficiului care selectează forţă de muncă pentru ţările UE. Confruntaţi cu incapacitatea instituţiei de a organiza cumsecade depunerea dosarelor, oamenii veniţi din toate colţurile ţării reproşau lipsa toaletelor, se plîngeau că nu mai au bani de mîncare, că sînt ţinuţi în frig „ca animalele“ şi cereau să le fie asigurată cazarea, deoarece au fost nevoiţi să stea la coadă cîteva zile şi nopţi. Imaginile spuneau multe despre distanţa dintre noi şi UE: „Vestul“ e în continuare privit ca un El Dorado, să lucrezi acolo pentru cîteva sute de euro pe lună este pentru mulţi români soluţia ieşirii din impas, numai că între dorinţă şi împlinirea ei se interpun instituţiile româneşti, greoaie şi împiedicate în propriile reglementări. În epoca Internetului, să aduci un om de la Suceava la Bucureşti pentru a depune cîteva foi de hîrtie la un ghişeu pare complet absurd: bietul om se vede strivit de fiara birocratică şi nu poate pricepe de ce trebuie să pătimească atît pentru că vrea să muncească („în timp ce alţii se duc acolo să fure şi nu-i întreabă nimeni nimic...“). Pe de altă parte, pretenţia oamenilor de a li se asigura cazarea şi lamentaţia că li s-au terminat banii de mîncare arată că nu sînt tocmai pregătiţi pentru cariera de emigrant, ci mai degrabă obişnuiţi cu ideea că statul/autorităţile trebuie „să ne dea“. Cei care vor ajunge să lucreze în Vest se vor dezvăţa repede de asta, ca şi de prejudecata foarte răspîndită la români „ca la noi, la nimeni“. E de ajuns să mergi, de pildă, în Italia şi să ceri un permis de şedere: vei constata că la Questura italiană sînt cozi la fel de mari, formate cu noaptea-n cap şi reluate în noaptea următoare, şi vei redescoperi, cu un aer familiar, sistemul de „liste“ care să păstreze ordinea. Ca şi intratul „pe scurtătură“, în afara listei, dacă „ai pe cineva“ acolo. Iar chestiunea „asigurării cazării“ nici nu se pune.

Românii care pleacă să muncească acum în Uniunea Europeană cu acte în regulă sînt „al doilea val“ care îşi cîştigă traiul în Occident. Primul val a început în 1990 cu cei plecaţi într-o formă sau alta, ca „turişti“ sau „la rude“ şi rămaşi mai mult timp acolo pentru a strînge un ban, între timp întorşi acasă cu maşină la mîna a doua şi ceva economii cu care să deschidă un chioşc sau o spălătorie auto. Alţii nu s-au mai întors acasă, căci şi-au făcut o situaţie stabilă acolo. Acum e mai greu să rămîi definitiv, căci legile cu privire la imigraţie s-au înăsprit. Dar nimeni nu ştie exact cîţi români muncesc într-o formă sau alta în Occident. Absenţi din statistici, ei sînt prezenţi în România prin banii pe care îi trimit acasă, peste un miliard de dolari pe an, zice BNR. Pentru Europa, fenomenul nu e nou, aşa încît ziarele care varsă lacrimi de crocodil pe tema bieţilor români nevoiţi să muncească „la alţii“ pentru a-şi cîştiga pîinea ar face bine să se abţină. În anii '50 şi '60, Italia era o sursă de imigranţi pentru ţările mai bogate din Europa (în special Germania şi statele din Benelux), iar figura italianului sărac plecat spre cele patru zări cu o valiză de lemn a intrat în imaginarul cotidian. Marele hit internaţional *Che sarà* despre asta vorbeşte. Tot aşa, în Germania se întîlnesc astăzi portughezi ai căror părinţi au venit acum cîteva decenii să lucreze ca grădinari (bărbaţii) şi cameriste ori menajere (femeile) – cam asta era „familia tipică“.

Aşadar, „generaţia căpşunarilor“ de la noi (indiferent de domeniul în care lucrează, îmi permit să-i denumesc astfel, ca să marchez fenomenul) nu reprezintă nimic ieşit din comun. Mi se pare că insistenţa presei pe această temă, tratată lăcrămos şi patetic şi împinsă spre concluzia strămoşească „e rău, domnule“, nu face decît să prelungească în secolul XXI şi în limbajul jurnalistic doina tradiţională de pribegie. Şi să întreţină inutil tendinţa de a ne lamenta că „n-o să ajungem niciodată la nivelul *lor*“.

Magdalena BOIANGIU

Istoria unui eşec

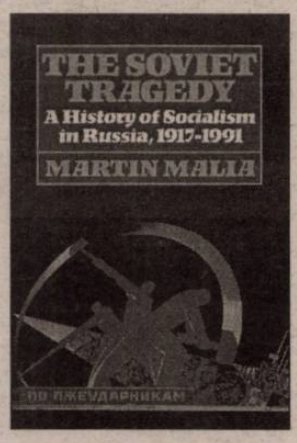

De-a lungul anilor, sovietologia – ştiinţa despre Uniunea Sovietică – a consumat bani buni: s-a studiat, s-a comparat şi în special s-a ghicit ce se ascunde dincolo de faţada monolitului popularizat de discursurile indigeste ale oficialilor comunişti şi de presa lor ilizibilă, s-a încercat inserarea într-un sistem coerent a informaţiilor venite prin complicatele filiere ale disidenţei. Astăzi, cărţile şi studiile elaborate atunci par pagini rupte dintr-un întreg care lipseşte: dincolo de observaţiile inteligente, de intuiţiile parţiale, le-a scăpat tuturor logica declinului, presimţirea catastrofei finale. Destrămarea sistemului comunist şi descompunerea Uniunii Sovietice au fost surprize atît pentru spioni, cît şi pentru savanţi.

Majoritatea sociologilor considera Uniunea Sovietică o ţară ca oricare alta, o variantă a modernităţii, specialiştii o credeau stabilă şi faptul că devenise unul dintre polii politicii mondiale era perceput ca normal. Cartea universitarului american Martin Malia *Tragedia sovietică. Istoria socialismului în Rusia, 1917-1991* examinează coordonatele evoluţiei din perspectiva căderii, a disoluţiei, analizînd instabilitatea şi anormalitatea din realitatea politicii sovietice, ca elemente ale unui sistem, nu ca accidente. Demersul este nu doar important, ci şi necesar, pentru că o dată cu trecerea timpului, utopia bolşevică se învăluie în aburii nostalgici ai visului egalitar: libertatea fără contract a feluritelor tranziţii pare multora o cucerire inutilă în comparaţie cu perspectivele bine supravegheate ale omului nou creat de comunism.

Se perpetuează încercarea de a găsi eroarea care, o dată evitată, i-ar fi putut scuti pe cetăţenii socialismului real de experienţele colectivizării forţate, ale gulagului, de industrializarea intensivă, de minciună, de frică, de mutilarea morală şi spirituală. Confruntaţi cu sărăcia, minciuna, crima, partizanii socialismului real încearcă mereu să găsească un răspuns la întrebarea „unde s-a greşit?“. Ei cred că ideile au fost bune, oamenii au fost răi şi explică prin cultul personalităţii lui Stalin şapte decenii de istorie în Uniunea Sovietică, apariţia statelor totalitare din Cuba pînă în Vietnam.

O altă şcoală de gîndire pune la socoteală succesele industrializării, mobilitatea socială, victoria URSS în cel de al doilea război mondial şi ajunge la concluzia că rezultatele modernizării justifică şi scuză costurile în vieţi omeneşti, care „nici nu au fost atît de mari pe cît se spune“.

Substanţiala incursiune în istoria Uniunii Sovietice şi, cînd e cazul, a ţărilor-satelit contrazice cu argumente aceste supoziţii: regimul sovietic nu avea cum să fie altfel decît totalitar, conchide Martin Malia. Concepută ca o alternativă radicală la capitalism, utopia ajunsă la putere a instaurat primatul ideologiei: regimul sovietic îşi are originile şi se legitimează prin ideea morală a socialismului presupus a realiza plenar egalitatea între oameni. Această idee morală are nevoie de un program concret pentru a suprima sursele primare ale inegalităţilor: proprietatea privată, profitul şi piaţa, ansamblul instituţiilor considerate a fi capitalism. S-a crezut, sau s-a spus doar, că acest program se va realiza de la sine, că va fi impus de logica istoriei, care este totodată şi logica democraţiei. Dar istoria a refuzat să coopereze, aşa că programul a trebuit să fie impus prin coerciţie, printr-un instrument politic nou, unic în felul său – Partidul comunist.

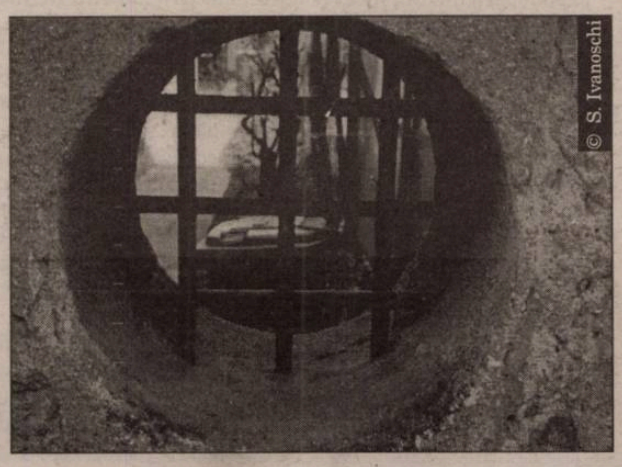

Construcţia socialismului şi nu modernizarea a fost scopul, dar o economie eficientă într-o societate justă sub raportul egalităţii nu putea fi obţinută prin mijloacele existente şi, în aceste condiţii, socialismul nu s-a putut instaura decît printr-o combinaţie între iluziile ideologice şi coerciţia brutală. Experimentul bolşevic a devenit totalitar nu pentru că a trădat socialismul, ci datorită faptului că i-a rămas fidel. Eşecul tuturor reformelor, de la NEP-ul lui Lenin, pînă la *perestroika* lui Gorbaciov e proba evidentă a neputinţei sistemului de a se modifica, de a accepta realităţile şi de a funcţiona pentru ceea ce există, nu pentru ceea ce ar trebui să fie.

Malia examinează istoria sovietică din perspectiva conflictelor la nivelul conducerii, dar şi a revoltelor spontane prin care erau contestate metodele dure folosite de Lenin şi, în continuitatea lui, de Stalin, ca şi încercările avortate de reforme ale lui Hruşciov: pe măsură ce împrejurările concrete ale anului 1917 determinau radicalizarea revoluţiei ruse, o altă alternativă decît cea bolşevică devenea tot mai improbabilă şi comunismul de război (înfiinţarea Ceka şi teroarea roşie, instalarea la putere a partidului unic alcătuit din profesionişti ai puterii, exploatarea ţărănimii şi anihilarea rezervelor ei de regenerare) a rămas modelul spre care tindea organizarea sovietică şi în timp de pace. Îndepărtarea de acest model a fost doar o concesie făcută conjuncturii, încercarea de a forţa mîna istoriei pentru realizarea obiectivelor unei revoluţii a proletariatului înfăptuite în absenţa proletariatului.

Un alt loc comun al sovietologiei este cel al continuităţii imperiale a Rusiei, aceeaşi, se spune, de la Ivan cel Groaznic pînă la Putin: similaritatea nu e totuna cu continuitatea, spune Martin Malia demonstrînd că, pe vremea lui Petru cel Mare, Rusia era o parte a Europei, e adevărat, mai înapoiată decît alte părţi ale ei, dar că, mai tîrziu, conducătorii comunişti au ales altă cale, o cale care a făcut din ţara lor o entitate excepţională, unde s-a practicat un experiment morbid. Victoria în cel de al doilea război mondial a legitimat experimentul comunist şi a făcut din Uniunea Sovietică o mare putere, statut de care s-a folosit pentru a-şi extinde dominaţia teritorială şi ideologică. Pe vremea ţarilor, observă Malia, Rusia se extindea atît cît îi permitea puterea ei economică şi militară. În timpul lui Stalin, sovietele şi-au însuşit întîi reflexul antifascist, apoi retorica războaielor de eliberare naţională duse împotriva colonialismului european şi a imperialismului american; după comunizarea ţărilor cucerite în Europa centrală şi de Est, ideologia şi propaganda comunistă au alimentat viaţa politică din Europa occidentală, au dobîndit clienţi în Asia, Orientul Mijlociu şi America Latină. Ieşirea lui Stalin din scenă într-unul din momentele cele mai dramatice ale războiului rece – aventura coreeană – a stopat pentru o perioadă intenţiile de expansiune externe, conducerea de partid devenind conştientă de necesitatea ajustărilor interne. Ajustări imposibile şi dinamica extinderii continuă sub diferite forme. Nobilul vis al egalităţii a eşuat şi cauza – conform lui Malia – nu este înapoierea Rusiei, absenţa revoluţiei mondiale sau moştenirea lui Ivan cel Groaznic. „Socialismul, în sensul maximalist dat de Marx şi de Internaţionala a II-a, este formula ideală a totalitarismului. Eliminarea capitalismului – proprietatea privată, profitul şi piaţa – înseamnă exterminarea societăţii civile şi etatizarea tuturor aspectelor vieţii, iar pentru că o asemenea ordine ne-naturală nu se poate înfăptui de la sine, socialismul integral înseamnă instituţionalizarea coerciţiei de către Partid. Naţionalizarea socialistă completă prin concentrarea puterii politice şi economice în aceleaşi mîini duce inevitabil la crime monstruoase împotriva indivizilor şi a poporului ca atare. Cu toate că Stalin a reprezentat apogeul acestei dezvoltări, acumularea socialistă a puterii concepută de Lenin s-a obţinut de abia la sfîrşitul regimului; şi ideea că în timpul succesorilor lui Stalin birocraţia de partid şi de stat, «prefecţii» locali şi grupurile de interese profesionale ar fi un echivalent funcţional al unei societăţi normale este o formă de ipocrizie a ştiinţelor sociale“.

Examinată din acest punct de vedere, istoria spaţiului sovietic expune articulaţii şi legături surprinzătoare, devenind o lecţie pentru prezent: procesul comunismului înseamnă şi înţelegerea mecanismelor care au provocat şi au asigurat continuitatea regimului totalitar, pentru a evita capcanele ideilor generoase din cărţi, dar criminale în viaţă. Cartea lui Martin Malia e scrisă în cunoştinţă de cauză, fără părtinire şi e limpede în argumentaţie, informaţia e întîi expusă şi apoi comentată, aş spune că lectura e „gustoasă“ şi regret că nici o editură nu s-a încumetat să publice traducerea ei în limba română.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 3 ● 30 ian. – 5 feb. 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Buna-cuviinţă şi eticheta“
pagina **3**

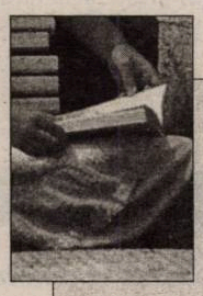

Puzzlecturi
Anul literar 2003 (Memorialistica)
pagina **15**

O nouă rubrică:
Mircea Dinescu
„Cu dilema la croitor“
pagina **3**

PRESA SUB PRESIUNE

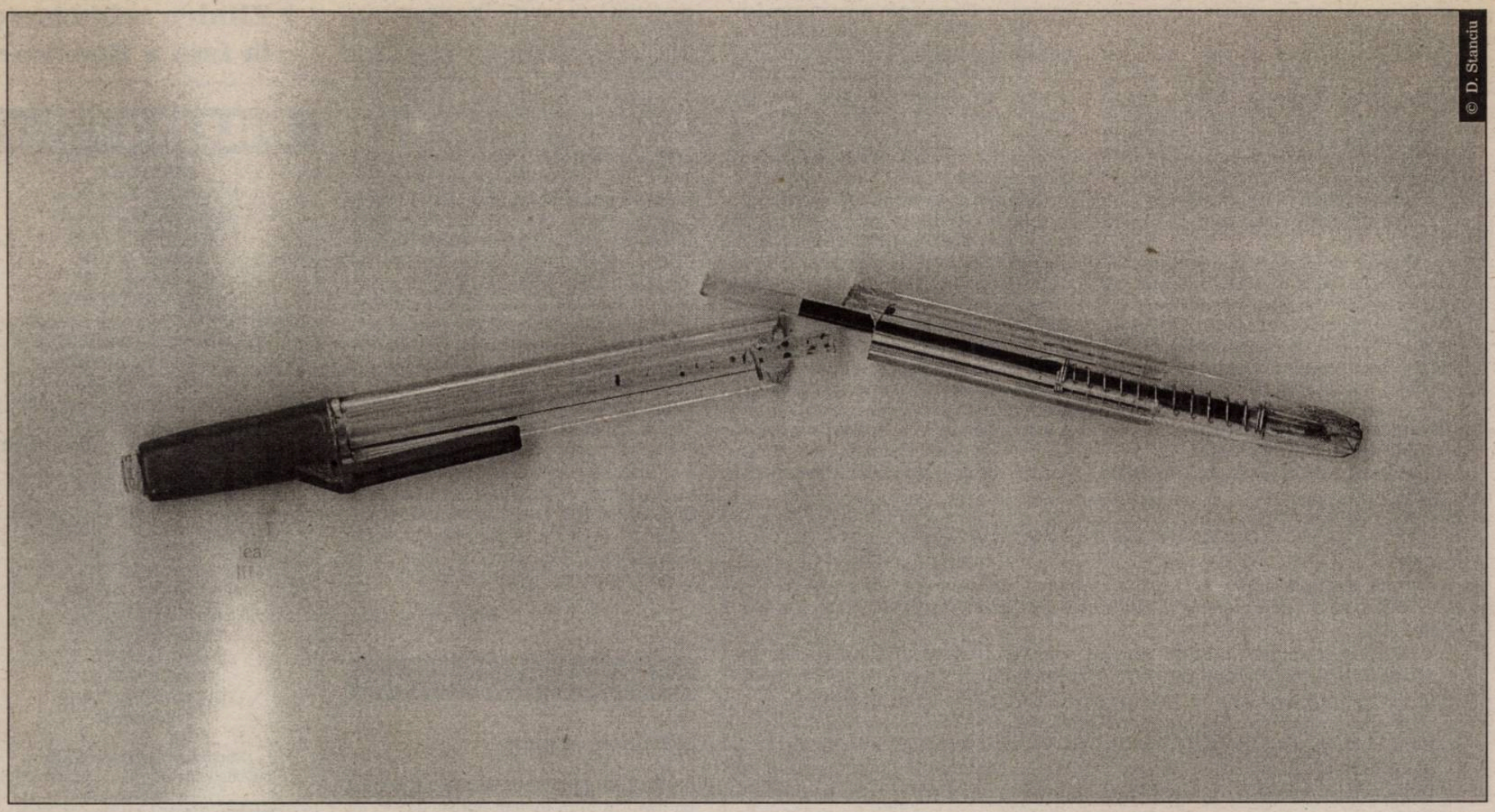

„Presa este un instrument al partidului şi trebuie să servească răspîndirii politicii partidului în toate domeniile de activitate – inclusiv în cel literar şi artistic.“

NICOLAE CEAUŞESCU – „TEZELE DIN IULIE 1971“

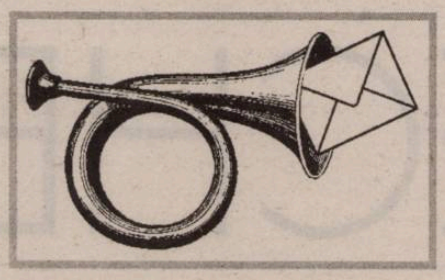

Nr. 1 *„La dileme vechi, tot noi“*

Primele impresii

Dragă *Dilemă,* care dintotdeauna ai fost VECHE,

Îţi doresc o reînrădăcinare grabnică şi adîncă precum via lu' Dinescu în nisipurile de la Potelu.

M-a încîntat, ca de obicei, doamna Magdalena Boiangiu şi m-au enervat, tot ca de obicei, domnii Mîndruţă şi Cioroianu.

Rubrica dlui Mîndruţă ar trebui rebotezată. Vă propun „Am ceva în cap“. Alternativ, să consemneze în rubrică şi doamna Alessandra Stoicescu. Pe domnul Vintilă Mihăilescu nu-l mai citesc de cîţiva ani. Îi propun să scrie un roman poliţist, în foileton. Pe doamna Adina Popescu o pup pe frunte: „Filmare în jacuzzi“ este delicioasă. Dar să vă povestesc ce am păţit cu acest prim număr din *Dilema veche*. O cumpărasem de la chioşc, vineri dimineaţă. La întoarcere, în maşina 133, m-am nimerit să stau lîngă un domn ce avea o apariţie din altă lume: pantaloni albi din aba, jachetă maron de lînă groasă, cu guler de astrahan. Pe cap, căciulă de astrahan. O figură de ţăran, de pe vremuri, pregătit să meargă la biserică.

La Piaţa Romană am scos ziarul din servietă. L-am îndoit în dreptul articolului „Adio, Majestate! Salut, Nea Mihai!“ şi-am început să citesc. La Foişorul de Foc, domnul ţăran mă inoportunează: „aista-i ziar comunist!“. Nici vorbă, îi spun eu, argumentînd cu festivitatea Rege-Premier. Nu mă crede: ăştia 'abar n-au cine a fost Carol I şi Ferdinand. Îl contrazic. El, atunci, scoate un vraf de acte şi îmi arată carnetul de deţinut politic. Eu îl întreb de unde e. El îmi răspunde: din Cîmpulung Muscel şi iarna stau în Bucureşti, la copii. Are un fiu în Anglia care proiectează circuite pentru calculator. Îmi spune mîndru că sînt puţini în lume care ştiu să facă acest lucru.

Ne despărţim la Hala Traian.

Ne dăm mîna şi ne urăm „La mulţi ani!“.

Trebuie să vă spun că figura interlocutorului avea o distincţie aparte. Şi părea fără vîrstă: puteai foarte bine să-i dai şi 60 de ani, dar şi 80, sau chiar 100... Un fel de patriarh biblic. Pentru mine, *Dilema veche* a început cu dreptul. În final am să mă întorc la analiza pe text, şi anume „Sfîrşitul republicii intelectualilor“ de Wolf Lepenies.

IMPERIUL EXTERIOR

Autorul este un nostalgic al republicii intelectualilor ce a „domnit“ în Germania după 1945, opusă Germaniei Federale de la începutul secolului XXI, în care „patosul pentru educaţie s-a transformat în cinism“.

Republica intelectualilor îşi are originile în „Imperiul Interior“, în perioada clasicismului german, cînd educaţia izvora, aşa cum a scris Wilhelm von Humboldt, „din lăuntrul fiinţei“. Caracteristica acestei perioade ar fi că „învăţămîntul era privit ca un înlocuitor al politicii“.

„Culmea“ acestei dezvoltări ar fi Republica Federală după 1945, adică republica lui Adenauer (nu se spune!), care a devenit o republică a intelectualilor – cunoscuta RFG – şi o republică de succes sub ceilalţi cancelari: Willy Brandt, Helmut Kohl şi ceilalţi.

Istoria acestui succes s-ar datora „şcolilor ei, şcolilor ei profesionale şi universităţilor ei“. Apoi autorul are o îndoială majoră asupra căreia nu revine, nicicum s-o lămurească: „această istorie s-a scris împotriva unor tradiţii germane înrădăcinate“. Nelămurind acest lucru, nu putem şti cărei tradiţii germane i s-ar spune RFG-ul.

Nu se spune, de asemenea, care RFG: Republica Federală cu zid interior sau Republica Federală fără zid...

După părerea mea, abordarea dihotomică învăţămînt/politică este una nereală.

Chiar un învăţăcel începător într-ale filozofiei cunoaşte celebrul mit al peşterii din Republica lui Platon, în care la un moment dat se spune: „cîrmuirea cetăţii nu poate fi încredinţată:

– celor needucaţi şi lipsiţi de experienţa adevărului, deoarece duc lipsa unui principiu unic;

– celor lăsaţi să-şi consume viaţa în învăţătură, fiindcă de bunăvoie nu vor acţiona, socotind că au ajuns să vieţuiască în Insulele Fericiţilor“.

Bătrînul înţelept ar trebui să fie teribil de nefericit constatînd că prescripţiile lui n-au fost îndeplinite decît în ceea ce priveşte a doua prevedere. Prima a fost încălcată cu o precizie aproape matematică. S-ar putea alcătui o istorie a omenirii datorată conducătorilor excluşi de Platon prin prima prevedere. De altfel, Platon însuşi a constatat-o pe propria piele, cînd pe la 400 î.Hr., la Siracuza, a fost vîndut ca sclav de tiranul Dionysios. Republica intelectualilor imaginată de Wolf Lepenies caută să reabiliteze cea de a doua prevedere, dar este tot atît de reală cît Republica ideală imaginată de Platon.

Republica Federală de succes, construită de Germania după 1945, s-a datorat unei clase politice responsabile, unor conducători-cancelari clarvăzători, de la Adenauer la Schroeder, a căror carismă principală s-a concretizat în materializarea scrupuloasă a unor programe de guvernare ce au avut şi au ca finalitate bunăstarea propriilor cetăţeni. Că este aşa, o demonstrează rezultatele economice ale Germaniei din 2003. „Locomotiva“ Europei a realizat o producţie record, o balanţă export-import cu activ pozitiv aproape incredibil. Este limpede că nemţii cunosc foarte bine IMPERIUL EXTERIOR, care este lumea în care trăim, şi că au găsit cea mai bună cale, în care IMPERIUL INTERIOR german poate acţiona în propriul interes. Cred că grijile domnului Wolf Lepenies sînt mai mult filozofice.

Paul NICOLAE
Bucureşti

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

La zi

Fetişul uninominal

Ce se aşteaptă de fapt de la VU? Toţi oamenii care sînt nemulţumiţi de actualul sistem politic şi îi detectează hiba majoră în faptul că promovează oameni politici de proastă calitate îşi întorc de mai mulţi ani privirile spre această a doua venire a lui Christos pe Pămînt: votul uninominal. Aşa cum medievalii erau încredinţaţi că dincolo de Sahara, în Ethiopia, trăieşte regele-preot Ioan care va veni să-i alunge pe musulmani (deşi nu există nici o dovadă raţională despre existenţa acestui personaj), la fel crede românul finuţ educat din punct de vedere politic că VU va vindeca miraculos sistemul politic românesc de maladia lui congenitală. VU nu poate anula lipsa de cultură politică a alegătorilor. Românii nu înţeleg ce se întîmplă cu România şi au tendinţa de a lăsa pe mîini proaste guvernarea ei. Care e diferenţa între o listă de deputaţi ineficienţi şi necunoscuţi şi un singur deputat ineficient care, în campanie, vine la tine în cartier să dea mîna cu tine personal? Faptul că pe ultimul îl alegi în cunoştinţă de cauză? Dar nu scrie pe fruntea lui că e o nulitate, ba chiar poate folosi şmecherii ieftine care să-l facă popular. Şi asta ar trebui să dea de gîndit susţinătorilor VU: prin vot uninominal sînt aleşi actualmente nu numai primarii (cum a spus domnul Ghinea), ci şi preşedintele ţării. Or, care e ultima modă în materie de alegeri prezidenţiale? Comunişti cu faţă umană şterşi de praf şi – şi mai rău – bufoni extremişti. VU înseamnă un Parlament de Vadimi; pentru că, de bine de rău, la votul pe listă sînt alese ideile şi nu oamenii cei mai populari. Oamenii cei mai populari sînt cei care au curajul să vorbească în campanie despre mitraliere şi execuţii, care pot spune orice despre oricine sub acoperămîntul pamfletului, care înjură colorat tot ce s-a făcut în România după '89, fără să se obosească să ofere şi soluţii. Nu poţi introduce VU înainte de a te ocupa pe toate căile (economice, în primul rînd) de gradul de civilizaţie şi, implicit, şi de cultură politică al cetăţenilor. De ce să ne grăbim mereu să ardem etapele? Maiorescu ar zice: de ce construim mereu forme fără fond?

Radu STANCIU

Viaţa veselă

Salutare, naţiune!

Ce mai salut! Dar asta se putea auzi pe Pro FM pînă în septembrie a.c.

Din silă pentru intelectualii de zi cu zi, din repulsia pe care o am faţă de cei care se duc la anumite piese de teatru, filme, lansări de carte, lansări de discuri doar pentru „a se da culţi“ şi pentru „a fi văzuţi“, în 1998 am descoperit ceva. Am descoperit un om venit de la Constanţa care avea o emisiune la radio. „Muşcă“ din audienţă cu o aciditate trasă parcă din seva cărţilor scrise de marii autori.

Andrei Gheorghe seamănă cu un personaj din unul din filmele lui Emir Kusturica, inteligent, dar în acelaşi timp balcanic şi autodistructiv. Episodul cu marijuana nu a făcut decît să ne arate nouă tuturor că este om. Un om care la fel de uşor poate fi lovit ca oricare de pe stradă. Totuşi, voi nu prea îl „promovaţi“ în revista voastră. Poate din frică? Poate din cauza acidităţii personajului?

Oricum, el este mult mai potrivit decît cei care îl citesc pe Coelho pentru că este la modă, decît cei care citesc *Dilema* pentru a se considera intelectuali şi cei care se duc la filme ca *Ambasadori, căutăm patrie* doar pentru a aprecia cinematografia românească. Pentru că în românescul nostru noi votăm Constituţia care ne garantează dreptul la cultură. „Dilematici“, treziţi-vă, în curînd vom avea „carnete de cultură“ date de guvern. Va fi mult mai bine şi mult mai uşor să fii cult.

Adrian DOBRESCU

N. red.: Cum să ne fie frică de Andrei Gheorghe? Doar Virginia Woolf ne e mai dragă decît el...

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Antisemitismul şi antisemiţii**
- **Zilnica schimbare la faţă a României**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
Str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1,
71273, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669
Tipărit la FED PRINT

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei; în acest caz, vă rugăm să indicaţi cu exactitate (la rubrica „loc pentru corespondenţă“) adresa la care doriţi să primiţi revista;
- depunînd contravaloarea abonamentului în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi trimiţînd pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Buna-cuviinţă şi eticheta

Se confundă frecvent buna-cuviinţă cu bunele maniere. Există, e adevărat, reguli de comportare care pot fi (şi trebuie) învăţate: le găseşti în manuale specializate, le deprinzi în anii de educaţie domestică sau le afli în regim de urgenţă, de la „experţi“, cînd te confrunţi cu situaţii insolite. (Cum te adresezi ginerelui Majestăţii Sale?) Dar dincolo de asemenea coduri şi proceduri standardizate, există ceva care se numeşte (bună) cuviinţă şi care nu se poate învăţa. Cuviinţa e un soi de *politeţe naturală*, o decenţa înnăscută a acelora care ştiu din instinct, sau din străvechi cutume, ce se cade şi ce nu se cade. Un om simplu poate fi cuviincios, fără a fi citit vreun îndreptar şi fără a-şi fi petrecut copilăria cu guvernantă. Cuviinţa e o formă de civilizaţie interioară, un fel de a fi, în vreme ce eticheta e o simplă „competenţă“, o achiziţie „tehnică“, transmisibilă pe cale didactică. Lipsa etichetei, respectiv a bunelor maniere, este supărătoare, dar, uneori, nu lipsită de un pitoresc benign. Eliza Doolittle are farmec şi înainte de a-l întîlni pe profesorul Higgins. Absenţa bunei-cuviinţe e infinit mai gravă: ea atestă un viciu de structură, o malformaţie congenitală, o dizarmonie ireversibilă. Cu oarecare efort şi răbdare, poţi transforma un necioplit în om de lume, chiar dacă trebuie să începi de la zero. (Mi s-a spus că, la începutul anilor '50, circula, la Ministerul de Externe, proaspăt consolidat cu cadre noi, de origine sănătoasă, un manual de protocol, în care diplomaţii erau sfătuiţi să nu scuipe pe jos, să nu-şi sugă măselele şi să nu se şteargă la gură cu faţa de masă.) E însă imposibil să transformi o fire rudimentară, un neruşinat patent, un derbedeu cronic într-un personaj cuviincios.

Sîntem înconjuraţi, pînă la indigestie, de neruşinaţi şi derbedei. Ineducabili. Brutali. Impenitenţi. Deunăzi, un post de televiziune a avut ideea să găzduiască o dezbatere pe tema „ţinutului secuiesc“. Erau reprezentate ambele tabere, dar, din păcate, tabăra valahă avea ca protagonist un fel de bătăuş ţanţoş, un monument de grosolănie şi suficienţă. Mîndru, ca orice parvenit, de titlurile lui academice (şi exhibîndu-le dizgraţios pentru a-şi intimida interlocutorii), agresiv în varianta cîrciumă şi patriot în varianta sarma, volubil ca o ţaţă, doct ca un seralist şi pompos ca o negustorească de provincie, individul avea aerul că domină, exemplar, situaţia. Mi-l pot închipui întors la ai lui, după emisiune, şi explicîndu-le, în ciorapi, cum şi-a desfiinţat adversarii: „Cu mine nu le merge! I-am ras! Le arăt eu autonomie, le scot eu cafeaua cu lapte din burtă!“. Moş Teacă reînviat, trecut în rezervă şi pus să apere patria de „epizotie“. Grav, în asemenea situaţii, nu e atît spectacolul alarmant al rîmătoarei scăpate în grădina de zarzavat, cît faptul că necuviinţa avocatului dăunează cauzei. Cînd Făt-Frumos e apărat de Spîn, începe să-ţi fie simpatic Zmeul Zmeilor. Dacă românii vor să-şi impună punctul de vedere, dacă vor să formuleze o poziţie rezonabilă, atunci să facă bine să recurgă la profesionişti cuviincioşi, capabili să dialogheze şi să convingă fără ameninţări şi fără răgete. Ideea că victoria nu se obţine decît cu bîta, că numai proştii sînt „fini“ şi calmi, că singurul mod de a apăra patria e isteria de „volintir“ e perdantă şi, tocmai de aceea, periculoasă. În ochii lumii – nu numai ai Europei, ci şi ai României cuviincioase, cîtă mai e – comportamentul plutonieresc, interlocuţia răstită, interjecţia şi încruntătura sînt descalificante. Nu e suficient să ai dreptate. Trebuie *să ştii* să ai dreptate. Cea mai bună dintre cauze devine derizorie şi suspectă, cînd începe pe mîna unor mîrlani. Adevărul nu exclude nici buna-cuviinţă, nici bunele maniere, iar succesul nu e musai pură euforie animală.

Alături de necuviinţa grobiană a anumitor politicieni „de front“, o necuviinţă care ne face de rîs şi sabotează, cred, interesul naţional, există şi „mica“ necuviinţă, obrăznicia ignară, măruntă, care nu ne compromite pe scena publică, dar ne strică zilnic cheful şi liniştea privată. Cînd un jurnalist vădit tînăr telefonează duminica la ora trei sau patru după-amiază, ca să ceară comentarii despre Gigi Becali, mă întreb, întotdeauna, despre ce fel de obtuzitate e vorba. Ce îl mînă în luptă pe neinhibatul intrus? Ordinul nemilos al şefului? Ideea că gazetăria e o simplă specie de tupeu? Că omul public e, de fapt, un ghişeu public, deschis obligatoriu, la orice oră din zi şi din noapte, pentru orice solicitare? Proasta creştere? Candoarea? Nu ştiu. Dar în asemenea situaţii, îmi spun că dacă tot nu există bună-cuviinţă, un pic de etichetă n-ar strica...

cu dilema la croitor

De ce doreşte Parlamentul să schimbe Legea privind accesul la dosarele Securităţii?

De ce vrem noi, cu tot dinadinsul, să ştim cine a tras în decembrie '89, cînd e mult mai sănătos să-i urmărim pe ăia care trag cu dopuri în filmele lui Sergiu Nicolaescu?

Cu cît preşedintele ţării noastre ne va livra pe posturile de televiziune şi pe la intersecţii cantităţi uriaşe din ciorba sfinţeniei lui Ştefan cel Mare, cu atît accesul la propriul dosar va trece de la stadiul degustării cu polonicul la cel al împărtăşaniei cu linguriţa. Ideea e simplă ca la frizerie: orice lege tunsă dă mai multă lînă ălora care o mulg şi o păstoresc. Şi cum dosarele fostei Securităţi sînt păstorite în continuare de activişti şi de securişti reciclaţi întru capitalism, ajungem la concluzia că nici în acest mileniu noi nu vom avea ac pentru cojocul dumnealor.

Mircea DINESCU

Concurs pe tema „Politică şi Etică“

Wettbewerb zum Thema „Politik und Ethik“

Konrad -Adenauer- Stiftung

Fundaţia Konrad Adenauer şi Institutul de Cercetări Politice organizează un concurs de eseuri pe tema „Politică şi Etică“.

Concursul se adresează studenţilor din anii 2 şi 3 de studiu ai facultăţilior de Ştiinţe Politice, Istorie, Drept, Filosofie, Economie şi Sociologie.

Lucrările trebuie redactate în limba germană sau română şi nu vor conţine mai mult de 10 pagini (20.000 semne). Data limită de primire a lucrărilor este 15 martie 2004, acestea trebuie trimise pe adresa Institutului de Cercetări Politice, str. Spiru Haret nr. 8, 010175 Bucureşti, cu menţiunea „pentru concurs“.

O comisie numită de către Fundaţia Konrad Adenauer şi Institutul de Cercetări Politice va examina conţinutul eseurilor şi va alege 8 dintre ele în vederea unei prezentări publice.

Pe data de 9 aprilie 2004 vor fi susţinute şi premiate cele 8 lucrări la Institutul de Cercetări Politice.

Premiile constau în 3 burse de un an în România oferite de Fundaţia Konrad Adenauer şi cărţi de specialitate în limba română.

Pentru relaţii sunaţi la: 021/314.12.68 (Institutul de Cercetări Politice)

Cristian Preda, Institutul de Cercetări Politice

Die Konrad Adenauer Stiftung und das Institut für Politische Forschungen organisieren einen Aufsatzwettbewerb zum Thema „Politik und Ethik“.

Der Wettbewerb richtet sich an Studenten im 2. und 3. Studienjahr der Politischen Wissenschaft, Geschichte, Recht, Philosophie, Wirtschaft und Soziologie.

Die Arbeiten können in rumänischer oder deutscher Sprache ausgearbeitet werden und dürfen nicht mehr als 10 Seiten (20.000 Zeichen) umfassen.

Einsendeschluß ist der 15. März, schicken Sie bitte die Arbeit an das Institut für Politische Forschungen, Str. Spiru Haret nr. 8, 010175 Bucureşti, mit der Erwähnung „für Wettbewerb“.

Eine von der Konrad – Adenauer – Stiftung und dem Institut für Politische Forschungen besetzte Kommission wird den Inhalt der eingesendeten Arbeiten prüfen und 8 dieser für eine öffentliche Präsentation auswählen.

Am 9. April 2004 werden diesen 8 Arbeiten beim Institut für Politische Forschungen vorgetragen und ausgezeichnet.

Die Preise bestehen aus 3 Jahresstipendien in Rumänien, die von der Konrad – Adenauer – Stiftung vergeben werden, sowie rumänischen Fachbüchern.

Weitere Informationen über 021/314.12.68 (Institut für Politische Forschungen)

Sabine Habersack, Fundaţia „Konrad Adenauer“

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

CSAT își face de lucru

O vorbă înțeleaptă spune să nu interzici ce nu poți controla. Este evident că propunerea de creare a ținutului secuiesc nu poate fi tratată prin mijloace polițienești și penale. Nu în condițiile în care România vrea să se numească o democrație. Și totuși, întreaga clasă politică românească s-a pus într-o situație ridicolă: care țipă mai tare că proiectul este neconstituțional și care îndeamnă mai cu spor poliția și parchetul să acționeze. Cu toții știind că poliția și parchetul nu vor face nimic. De ce se întrec? Pentru că e bine să spui, să te bați cu pumnul în piept că ești patriot. Chiar dacă unul ridicol. Iar de această tentație nu au scăpat nici politicienii aparent rezonabili.

Consiliului Național Secuiesc (CNS) este un fel de ONG unde se adună aripa radicală a UDMR. Radicală sau nu, aripa a rămas pînă acum în limitele dezbaterii democratice. A propus un proiect de autonomie cu instituții proprii, pe bază etnică, la drept vorbind ceva destul de dezagreabil în context. Proiectul de lege nu are nici cea mai mică șansă să fie adoptat de Parlament și acest lucru este recunoscut de toți, de radicalii și moderații maghiari, de presă și de patrioții români de ocazie. Atunci, unde este pericolul?

Reunit în ședință ordinară, Consiliul Suprem de Apărare a Țării a luat în discuție chestiunea. Ziariștii au stat pînă tîrziu să afle ce decizii de importanță strategică au luat primii oameni în stat. Președintele Iliescu a ieșit din ședință și a declarat pe un ton mai degrabă glumeț că secuii au idei năstrușnice, dar nu CSAT este organismul care ia măsuri în asemenea cazuri. „Fiecare poate să aibă idei. Una e să ai idei și alta să le pui în practică. Pentru asta îți trebuie cadru legal, Parlamentul să le aprobe. Cine o să susțină asemenea lucruri?“ Absolut corect, dar atunci de ce a făcut CSAT atîta agitație în jurul chestiunii? Și un student la drept ar putea spune că nu CSAT are în atribuții deciziile asupra a ceea ce este sau nu este constituțional. Și nu orice acțiune poate fi judecată din acest punct de vedere. De exemplu, nu se poate decide că e neconstituțional să îți înșeli nevasta. Poate fi ilegal, imoral sau să îngrașe, dar nu anticonstituțional. Legile pot fi anticonstituționale și numai dacă așa hotărăște Curtea Constituțională, nu CSAT.

A fost mai degrabă un perfect exercițiu de ipocrizie politică în care cineva vrea să-și arate mușchii în fața altcuiva. Gheorghe Funar propune o întrunire de urgență a Parlamentului pentru a declara Consiliul Secuiesc în afara legii. Și este convins că PSD, PNL și PD îl vor susține. Ar fi o imagine frumoasă: Parlamentul României scoate în afara legii un ONG (asta în cazul fericit în care Consiliul Național Secuiesc este constituit ca ONG, dacă nu cumva este pur și simplu o adunare cu nume pompos). Curat model european. În plus, nu Parlamentul scoate organizații în afara legii, ci doar Justiția. Nu doar Funar a avut curaj. Emil Boc, unul dintre cei mai rezonabili politicieni din noul val, a cerut pompos guvernului să ia atitudine.

Cum ar arăta scenariul? Justiția vigilentă și apolitică intră în acțiune. Procurorii audiază secuii participanți la adunările CNS (care nici măcar nu s-au bucurat de cine știe ce audiență). Polițiști încruntați păzesc patria cu strășnicie. Armata în stare de alertă mijește ochii de sub caschetă spre Budapesta. Cei cinci deputați maghiari care vor să susțină legea în Parlament sînt judecați în proces public. Corneliu Vadim Tudor cere reintroducerea de urgență și în mod excepțional (e un bun creștin de obicei) a pedepsei cu moartea pentru trădători. Întreaga clasă politică românească, în frunte cu Antonie Iorgovan și Emil Boc, cere pedeapsa maximă pentru uneltitori. E ridicol și nu se va întîmpla.

E greu de știut ce s-a discutat în CSAT sau dacă măcar s-a discutat ceva. Veriga lipsă dintotdeauna pentru decidenții români în asemenea cazuri este lipsa informațiilor. Serviciile secrete românești, Securitatea și SRI, au avut și au mulți oameni și o direcție specializată pe anti-revizionism. Crescuți la școala patriotismului național-comunist, acești ofițeri își fac de lucru de vreo 30 de ani avertizînd permanent asupra pericolului unguresc în Transilvania, afirmînd, în fiecare an din ultimii 30, că e pe cale de a izbucni un conflict. Din cauză că informația e ideologizată, ea devine total ineficientă: dacă

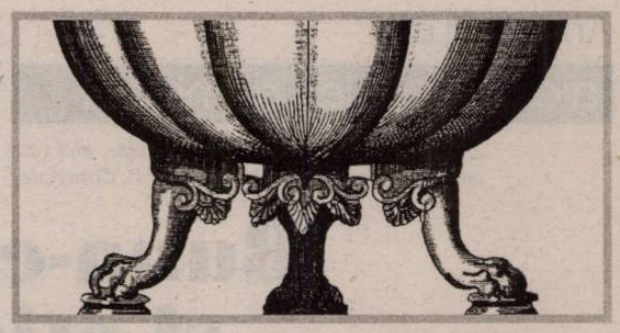

apare o carte la Budapesta, dacă se scrie un articol de revistă, dacă 100 de cetățeni fac o propunere de lege, serviciile românești avertizează de parcă tocmai au intrat ilegal în țară un milion de arme automate. Aș paria că Ion Iliescu nu dă doi bani pe informațiile trimise de SRI despre Consiliul Secuiesc.

Și cum rămîne cu libertatea de expresie a secuilor? Libertatea de expresie nu este o valoare prea bine văzută în România. Este bună atunci cînd poți critica guvernul și acuza corupția. Partea urîtă cu libertatea de expresie este că trebuie să funcționeze și cînd trupele rap înjură *establishment*-ul, cînd Vadim Tudor spune că România a antrenat teroriști Hamas și cînd secuii spun că vor autonomie teritorială. Chiar cînd nu sînt simpatici, adversarii nu pot fi arestați pentru propuneri. Cel care își arată mușchii, știind prea bine că nu va face nimic îndreptățește bănuiala cu privire la forța reală a mușchilor săi. Iată cum oameni altfel inteligenți se fac de rîs de bunăvoie și nesiliți de nimeni.

presa despre...

Baronii vechi și noi

Din cînd în cînd, liderii de filiale PSD sînt chemați la București, pentru a fi instruiți. Cu această ocazie, învață că Adrian Năstase este acum șeful și că puterea lor vine de la el. Pelerinajul din 2004 a început din ianuarie, e grabă electorală.

„Presa nu va avea acces în sediul PSD pe perioada audierilor... Din informațiile noastre, liderii PSD au decis să interzică accesul presei și în curtea interioară a sediului din Băneasa, pentru a nu mai da astfel posibilitatea «baronilor locali» să vorbească cu presa“ *(Evenimentul zilei)*; „Cea de-a doua zi a Baroniadei a întins la maximum nervii premierului Adrian Năstase. Iritarea nu a pornit nici pe departe de la discuțiile cu șefii de organizații, ci de la jurnaliștii acreditați la PSD care-i așteptau pe aceștia la ieșirea din sala de ședință... El le-a cerut jurnaliștilor să nu le adreseze întrebări președinților de organizații care s-au prezentat la discuții. «Să nu-i preluați pe colegii care vin», a spus premierul cu o furie crescîndă, după care a părăsit rapid sediul PSD.“ *(Cotidianul)*.

PSD pare să aibă o strategie de comunicare clară: fără baroni la ziariștii din București. „Referindu-se la «baronii locali», Adrian Năstase a afirmat că aceștia au devenit legende pentru că au fost mereu mediatizați. «Baronii au devenit legende pentru că dumneavoastră le-ați construit, pentru că scrieți tot timpul despre ei. Sînt niște legende vii», a apreciat Năstase, în mod ironic“ *(Curierul Național)*. Ironic este că Adrian Năstase i-a promovat, dar tot presa e de vină. Convenabil.

Ce se aude însă dinspre baroneți, oamenii viitorului, care trebuie prezentați presei? Despre adjunctul de imagine al lui Nicolae Mischie: „În ceea ce privește relația cu șeful său, Marius Vlaicu a declarat că a colaborat și colaborează foarte bine cu Mischie, despre care crede că «și-a dovedit agilitatea și calitatea de politician», alegîndu-și-l, se pare, chiar model: «Am învățat și mai am multe de învățat de la domnul Mischie»“ *(Cronica Română)*. Niciodată nu poți învăța destul. **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

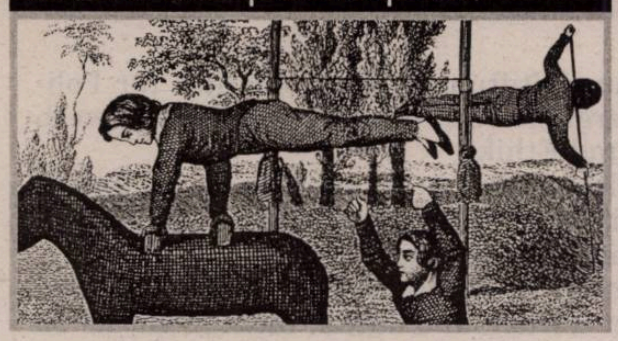

Misiune pe Martie

Echipajul e gata. Sute de luminițe și ecrane s-au aprins în cabina de comandă. Butoanele și comutatoarele sînt toate în poziția de start. Greoi, cosmonautul se urcă în scaun, cu costumul umflat în dreptul pîntecului și al gîtului. Are o privire grea, tulburată de misiunea care îi stă în față. Pe scaunul lui, pilotul e atent la ultimele detalii: verifică sistemele de salvare în caz de ieșire de pe traiectoria comandată, integritatea atmosferei controlate din vehicul și temperatura gazelor evacuate. Totul în așteptarea clipei în care va elibera forța elementară a mașinăriei destinate să-i ducă pe amîndoi spre stele. Spre stelele verzi de la București.

Din nefericire pentru știința românească, scena nu se petrece pe cosmodromul Florești, Prahova. Ci în fața palatului administrativ din urbea X, acolo unde dl primar se urcă în mașina cosmică pe care fondurile de la buget și largheța consilierilor i-au adus-o în parcare. Față de predecesorii săi triști și principiali din ultimele decenii, plimbați cu Volgile gri și Daciile negre, e stăpînul lumii. Mașina lui are mai mult RAM de memorie decît șoferul și secretara la un loc. Mai multă forță de tracțiune pe kilogram decît rachetele Apollo, cele care au dus oamenii pe Lună. Mai multă tehnologie decît liceele întregului județ. Și mai multă muncă de design decît galeria de artă locală, unde expun cei cîțiva artiști județeni care n-au mai găsit șoricioaică la magazinul de chimicale. Și nici frînghii – le luaseră profesorii.

Ați înțeles: primarul are mașină nouă. Nu e un caz pe care să-l fi inventat eu – presa a dat deja toate detaliile, inclusiv prețul autovehiculului, un 4x4 care bate undeva spre suta de mii de euro. Banii i-am dat noi toți și i-a cheltuit el. N-am reținut justitificările oficiale, dacă or fi fost. Nici nu contează. Pentru noi, ca simpli cetățeni, altceva e important – să găsim altele cu care să fim mulțumiți sau să ne revoltăm și să-l dăm jos, cu tot sistemul stupid și mitocănesc care l-a propulsat acolo.

Bun, deci căutăm justificări. Prima și cea mai importantă este calitatea muncii dlui primar. Se știe, oamenii greșesc, iar oamenii obosiți greșesc justificat. Intervenția mașinii este esențială aici: șeful orașului are parte de suspensii controlate electronic de calculator, care verifică în fiecare secundă dacă posteriorul domniei sale riscă să fie zguduit cu o forță mai mare de 0.5 g, după care le spune amortizoarelor ce să facă spre a preîntîmpina o asemenea nenorocire. Rezultatul? Omul sosește la destinație relaxat, cu poponeața pregătită să îndure încă o zi de persecuții din partea fotoliilor și scaunelor. Sigur, cu banii dați pe mașină putea să-și pună asfalt pînă acasă – dar cît ar fi ținut? Mai puțin decît mandatul și oricum n-ar fi arătat așa de bine ca automobilul.

Pe de altă parte, grosimea geamurilor și ușilor e și ea importantă pentru izolarea pasagerului de zgomotele care ar putea să-i distragă atenția: se știe, sînt oameni ale căror stomacuri chiorăie de foame cu peste 65 de decibeli. Chiar aflat pe trotuar, un asemenea scandalagiu ar putea să-l tulbure pe dl primar de la elaborarea strategiilor de dezvoltare durabilă a localității (vrea să mai ia o mașină și pentru secretară).

În sfîrșit, un snop de sisteme de securitate veghează ca pasagerul să ducă o viață lungă și sănătoasă alături sau mai degrabă ușor deasupra supușilor săi. Nici măcar impactul frontal cu una dintre mașinile sărăcimii neatente la girofaruri nu poate să-l afecteze. Newton ne asigură că un corp mai mare și mai greu îl strivește pe cel mai mic și mai ușor. Indiferent de cine are prioritate.

Dincolo de toate aceste elemente de circumstanță, importantă e destinația, nu drumul. Unde ne duce dl primar, cu mînă sigură și jantă de aliaj? Care e viitorul spre care, ca un al doilea Moise – doar nițeluș mai grăbit – își îndrumă turma? Cu siguranță, nu e Marte. Ci mai degrabă Martie, Aprilie și Mai. Sînt lunile de campanie electorală, în care mașina e un element esențial. Ea le va spune oamenilor cu sinceritate ceea ce stăpînul nu poate: „Votați-mă, că nu sînt ca voi! Eu sînt făcut pentru a conduce“.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Înalta şcoală a fraudei

Paginile economice ale presei înregistrează adevărate cutremure prin dezvăluirile marilor fraude din lumea marilor afaceri. E ca şi cum în presa tabloidă s-ar scrie că a fost descoperit un complot care a dus la asasinarea lui Lady Di sau că Nicole Kidman s-a împăcat cu Tom Cruise. În 2001, în SUA, scandalul Enron a determinat adoptarea unor noi reglementări pentru îmbunătăţirea standardelor manageriale, iar una dintre cele mai mari şi mai celebre firme de expertiză şi control a dispărut de pe piaţă, cu reputaţia distrusă de cîţiva angajaţi necinstiţi. În timp ce se perindau în faţa camerelor de televiziune directorii în cătuşe, comentatorii serioşi considerau că ameninţarea priveşte întreg sistemul capitalist *(The Economist*, 17 ianuarie 2004).

În Germania, şase foşti directori ai firmei Mannesmann sînt judecaţi sub acuzaţia de abuz de încredere: cinci dintre ei au primit aproximativ 60 de milioane de euro ca să nu se opună preluării firmei de către un consorţiu britanic.

Scandalul italian declanşat de falimentul firmei Parmalat confirmă existenţa bolii în centrul sistemului, pentru că multe elemente se aseamănă: managementul corupt, un consiliu de administraţie unde mulţi figurează pentru că sînt rude cu proprietarii, oricînd gata să se lase minţiţi sau să mintă, folosirea unor filiale *offshore*, paradisuri fiscale unde cu ajutorul marilor bănci cinstite se fac scamatorii cu sume de bani imense, expertiza obligatorie din exteriorul firmei prestată de persoane corupte. Cînd scandalul a început lipseau 4 miliarde de dolari, apoi au devenit 8, acum cifra a ajuns la 14 miliarde şi specialiştii firmei PricewaterhouseCoopers chemaţi să numere morţii cred că, în martie, cînd se va da publicităţii raportul final, s-ar putea să fie şi mai mare.

Frauda durează de mult şi a fost posibilă pentru că s-au raportat cifre false susţinute de documente false, directori executivi „fantomă" au raportat vînzări inexistente. Nu e vorba de procedee sofisticate folosite de nişte genii, ci de artificii uşor de înlăturat dacă ar fi existat dorinţa, folosite de nişte oameni nu extraordinar de inteligenţi, ci extraordinar de lacomi. Ar fi putut fi descoperiţi mult mai repede, dacă s-ar fi efectuat corect şi la timp controalele şi dacă în organismele de control ar fi fost oameni cinstiţi. Se spune că şi guvernul italian ar fi ştiut că nu e totul în regulă, dar ar fi trecut cu vederea cifrele false de dragul păstrării locurilor de muncă. O generozitate generos răsplătită.

Desenele cu rotocoale şi săgeţi înfăţişează schematic traseul minciunii şi reiese că, de fapt, inculpaţii de astăzi, oamenii de seamă din înalta societate de ieri, s-au folosit de convingerea comună conform căreia la acest nivel de respectabilitate nimeni nu se poate coborî pînă la ignominia unui furt. A contribuit la durata şi dimensiunea fraudelor climatul social în care reuşita materială e apreciată, chiar dacă e dobîndită prin mijloace imorale, succesul e valorizat, chiar dacă încurajează hoţia şi înşelătoria.

Iniţiativa fraudei aparţine mai întotdeauna unui om convins că îşi va găsi complici printre persoanele care predică valorile familiale şi moralitatea în relaţiile sexuale. A devenit mai rentabil să furi decît să fii cinstit şi această realitate – cu ghinioniştii ei – minează viaţa sănătoasă a sistemului. Ziarul *Financial Times* pledează pentru desfiinţarea acelor cursuri din înaltele şcoli economice unde viitorii manageri sînt învăţaţi „cum să-şi exercite autoritatea, cum să stimuleze concurenţa încorporînd ipoteze extrem de pesimiste asupra oamenilor şi instituţiilor, au consolidat, dacă nu au creat, comportamentul patologic al gestionarilor". Autorii fraudelor au succes pentru că mizează pe lăcomia colegilor lor, pe spiritul de subordonare al subalternilor, pe complicitatea funcţionarilor statului oricînd coruptibili (oricît de mare ar fi salariul lor, e neînsemnat faţă de ceea ce pot oferi autorii unor ilegalităţi de miliarde de dolari). Morala încrederii, comportamentul cinstit rămân valabile pentru fraieri. O dată la patru ani fraierii îşi exercită dreptul la vot şi tocmai pentru că sînt fraieri, înlăturîndu-i pe corupţii de azi, ar putea vota pentru corupţii de mîine.

globul cubic

Crize uitate

Africa
Angola – mizerie postbelică
Burundi – război civil
Republica Centrafricană – mizerie postbelică
Republica Democratică Congo – război
Coasta de Fildeş – război civil
Eritreea – foamete
Regiunea Marilor Lacuri – conflict, refugiaţi
Guineea – refugiaţi
Liberia – război civil
Sierra Leone – mizerie postbelică
Somalia – ca urmare a războiului, statul e inexistent
Africa de Sud – SIDA, sărăcie
Sudan – război civil
Tanzania – refugiaţi din statele învecinate
Uganda – insurgenţă în Nord
Africa Occidentală – conflict, refugiaţi
Zimbabwe – colaps economic
Restul lumii
Cecenia – război
Malul occidental şi Iordania – conflict, colaps economic
Coreea de Nord – foamete
Tadjikistan – mizerie postbelică

(după *The Economist*, 22 noiembrie 2003)

Sever VOINESCU

statul de drept

Tot respectu'! Să trăiţi!

Nu ştiu să existe limbi mai exersate în saluturi linguşitoare, temenele şi salamalecuri decît limba română. Firește, limba în sine nu are nici o vină – cei care o folosesc îi dau întrebuinţările de care sufletele lor au nevoie. Salutul „Să trăiţi!", care, în esenţă, n-are nimic rău, e conotat imediat cu aplecarea de spate, ochii ridicaţi pe sub sprîncene, mîna arcuită spre tîmplă şi zîmbetul de slugă. Fie că e milităros, fie că e civil, „Să trăiţi!" este un reflex de supuşenie şi cumînţenie. Nu e un salut, ci e o ofertă: sînt al matale, ia-mă! La fel stau lucrurile cu respectul. Îmi amintesc cum, în copilăria mea, domnii în vîrstă care ieşeau duminică la plimbare în costum şi cu pălărie se întîlneau pe stradă şi se salutau „Cu respect!". Era ceva din altă lume, între saluturile muncitoreşti sau mitocăneşti de-a dreptul care umpluseră trotuarele. „Cu respect!", salut care însoţea gestul ridicării pălăriei, avea o solemnitate de bună calitate, o cordialitate elegantă pe care nu o găseam la alte saluturi. Îmi plăcea. Acum, „Cu respect!" a devenit „Tot respectu'!" şi te cam îngreţoşează. Dar respectul, pentru un neam atît de exersat în arta pupincurismului, se poate întinde ca guma elastică. Mai nou, multă lume respectă funcţiile. Sau instituţiile.

De ani buni, s-a instaurat în România un fel de cult vulgar şi ipocrit al instituţiilor şi funcţiilor. Într-o ţară ca aceasta, în care cultura instituţională şi politica abia încep, timid, să prindă rădăcini, vom fi surprinşi să vedem cîţi oameni declară că respectă instituţiile/funcţiile statului. De regulă, această declaraţie se face ca un preambul al unui protest. Începi aşa: *„Eu respect funcţia dlui X"*, continui cu *„dar"*, adaugi, eventual, un *îmi pare rău"* şi spui, în sfîrşit, ce ai pe suflet. Merge chiar şi *„e un prost"*. O tămîiere gratuită a unor abstracţiuni, făcută în scopul de a mai face o temenea chiar şi atunci cînd critici – adicătelea vrei să înjuri, dar nu-ţi dă mîna să o faci de-a dreptul, aşa că începi prin a declara respectul.

Mă străduiam să găsesc un bun şi grăitor exemplu pentru teza mea în această chestiune şi anume aceea că atunci cînd zici „mie nu-mi place omul, dar respect instituţia" vrei, de fapt, să te asiguri din toate părţile şi să nu dai prea tare. Realitatea a fost, încă o dată, generoasă cu mine – tocmai cînd căutam un asemenea caz, am văzut o emisiune TV în care dl Gigi Becali discuta politică cu dl Cristian Preda sub privirile blînde ale unui domn pe care nu-l cunosc, dar căruia dl Becali îi spunea, respectuos, „Domn' profesor". La un moment dat, citind ironiile cu care a fost întîmpinată apariţia dlui Becali pe scena politică autohtonă, domna profesor a evocat o declaraţie marca Adrian Năstase – ştiţi, unul din acele panseuri obraznice, plate, fără sare şi piper, cu gust şi culoare de apă sălcie, la care rîd, încovoindu-se elegant, yesmenii de cabinet şi baronii din teritoriu. Dl Becali a tresărit, a vrut iniţial să riposteze (nu e 'mnealui omul care să... mă-nţelegi... asemenea afront), s-a gîndit mai bine pentru o fracţiune de secundă şi s-a repliat: *„Nu pot să comentez pentru că respect prea mult funcţia domnului Năstase"*. Seriosul domn Preda, pînă atunci ocupat să explice de la înălţimea doctoratului său sorbonard dlui Becali esenţa tranzacţională a politicii, a zîmbit. În faţa televizorului, eu am rîs de-a dreptul. Legătura cu lumea *Scrisorii pierdute* s-a impus de la sine:

„Zoe: Da, nene! Vom lupta contra guvernului!

Caţavencu: Da, vom lupta contra guvernului!

Cetăţeanul: Da! Vom lupta contra... (sughiţînd şi schimbînd tonul)... adică nu... eu nu lupt contra guvernului!... (Cortina)". De bună seamă, Cetăţeanul respectă prea mult instituţia!

Respectul pentru o funcţie/instituţie mi se pare, în sine, ceva ciudat. Un ministru e corupt, dar trebuie să-i respecţi ministerul; sectoristul e în cîrd cu hoţii, dar trebuie să respecţi secţia de poliţie; preotul a turnat la Securitate, dar trebuie să respecţi Biserica. Acest tip de gîndire sună fals. Instituţia e o formă goală, o caroserie, un desen – poţi respecta aşa ceva numai dacă ai porniri animiste. Funcţia sau instituţia există social-mente numai prin omul care o ocupă. El o onorează sau o dezonorează. Demn de respect e doar individul care umple funcţia. Contează ceea ce face sau nu face acest om concret în această funcţie concretă. Asta se poate

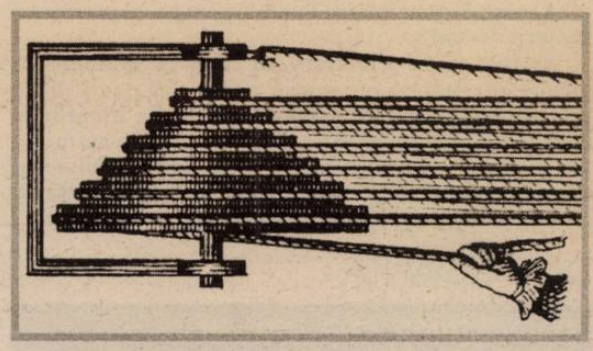

(sau nu) respecta. Pot avea respect pentru un guvern şi nu pot avea respect pentru alt guvern – nu pot să cad în pioşenie în faţa Guvernului.

Cred că noi ar trebui să fim ceva mai riguroşi cu felul în care ne răspîndim respectul în dreapta şi-n stînga, iar ei ar trebui să fie ceva mai conştienţi că respectul nu e ataşat de funcţie ca umbra de copac, ci se cîştigă sau se pierde, uneori într-un singur minut.

DILEMATECA

Cezar Paul-Bădescu,
Tinereţile lui Daniel Abagiu,
Editura Polirom, 2004

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Cum a cedat nervos comunismul

Adevărat este, Moldova e ţinutul poveştilor. Vinerea trecută – la ora trecerii spre sîmbătă –, în oraşul Roman o groază de drumeţi şi-au întrerupt calea, înzăpeziţi. Nici nu era greu să se întîlnească toţi în acelaşi loc. Oraşul, cochet: de la intrarea dinspre Bacău, mergi puţin şi dai, pe dreapta, de hotel – unul curăţel; tot pe dreapta, mai mergi şi vezi un sediu de bancă; încă puţin şi dai de parcul oraşului, cu statuia voievodului Roman I, cel care a fondat tîrgul, pe la 1392; apoi, imediat, tot pe dreapta, vezi Primăria; apoi mai mergi puţin şi ieşi din oraş, spre Iaşi. Pe mîna stîngă, de-a lungul străzii principale, numai blocuri de locuit şi magazine la parter. Din orice parte te-ai uita, vezi turla unei biserici (Romanul este vechi centru episcopal). Nu cred că-i posibil să te rătăceşti pe-aici; e drept, există cazul celebru al cuiva care şi-a pierdut capul: numele lui era Miron Costin, de profesie diplomat şi cronicar, descăpăţînat în piaţa mare a Romanului din ordinul unuia dintre cei mai inculţi domni pe care i-a avut Moldova în istoria sa: nu mă gîndeam la dl Voronin al Moldovei actuale, ci la Constantin Cantemir (tatăl, evident, al celui mai cult domnitor moldovean, Dimitrie Cantemir).

Spuneam, deci, că singurul hotel al oraşului a devenit, vinerea trecută, un fel de han al Ancuţei – adevăratul nici el nu e departe –, neîncăpător pentru toţi drumeţii prinşi de viscol. Afară, zăpadă cît casa; drumul spre Bacău închis, ca şi drumul spre Iaşi. Pe strada mare, o vîntoasă infernală, biciuind cu nişte fulgi ca alicele. La adăpost, într-un salon, oameni pe degetele de la vreo două mîini, mîncînd peşte stropit cu lămîie – meniul persoanelor sedentare ce-şi imaginează că astfel scapă de inelul de grăsime al burţii –, bînd vin alb de Piatra Neamţ şi spunînd poveşti.

Şi iată ce poveste a auzit la rîndu-i povestitorul în acea seară de pomină, pe fondul aproape wagnerian al zbaterii de-afară.

Se face că, în primăvara lui 1989, la Spitalul municipal din Craiova era adusă o bătrînică de fix 90 de ani, cu un ten alb şi frumos, cu privirea limpede şi mintea la locul ei. *Mamaie, da' bine-arăţi!*, s-au minunat medicii – iar femeia le-a spus secretul minor al condiţiei sale: *Muică, eu toată viaţa am băut la prînz un pahar de vin roşu – unu', nu două –, iar s'ara, înainte de culcare, am luat o ţuică şi un căţel de usturoi. Şi iete-mă!*

După analize, mamaie a fost diagnosticată cu ocluzie intestinală. Rău! Nici un medic nu a prea vrut să se bage, să nu-i moară pe masă. Pînă la urmă, a prins curaj un medic cu ten mai măsliniu, dintr-o rasă care nu se ştie cîţi terorişti ceauşişti a dat, dar a dat în mod cert cîţiva medici de treabă în România postcomunistă. Neavînd ce pierde, acesta a operat bătrîna – şi, minune, în scurt timp femeia şi-a revenit, astfel încît de la reanimare a fost trecută într-un salon obişnuit.

Olteană activă de felul ei, mamaie a cerut de la ai săi un radio, măcar să treacă timpul mai repede. I-a fost adus un „Gloria" – cine nu mai ştie radiourile Gloria, cele mai grele şi mai bune produse de gen româneşti? Nici una, nici două, femeia s-a branşat: *Europa liberă* – adică ceea ce ascultase timp de jumătate de viaţă, cam de cînd îi luaseră comuniştii pămîntul. Ei bine, şi-aşa a început tevatura. Prima dată a fost chemat şeful de secţie, de un nene cu grade din spital. *Luaţi-i radioul, dom'le, ce Paştele m..., ne facem de basm!* – a spus acesta; *Ce dracu', dom'le* – a spus medicul –, *cum să-i iau radioul unei babe de 90 de ani, nu vedeţi că e pe ducă, mîine-poimîine moare şi gata ?!* Asistentele, şi ele, nici să n-audă; cum adică să-i sustragă femeii aparatul – să te trezeşti pe cap cu blestemele unei muribunde, să nu se mai spele de păcate copil de copilul tău vreme de şapte generaţii?! Ba într-o noapte, cînd totuşi a venit un miliţian să scoată Gloria din priză, unde nu a început mamaie a ţipa şi a face ca toate visele, de a cedat nervos furul şi a plecat.

Şi aşa au trecut zilele spitalizării, cu vocile *Europei libere* auzindu-se pe întreg etajul (v-am spus că bătrînica era cam surdă?). La externare, femeia a fost condusă afară de un alai întreg: medici, asistente, securişti camuflaţi, toţi numai zîmbet şi răsuflînd uşuraţi.

Da, în comunism era posibil şi aşa ceva.

Inutil să vă mai spun că mamaie a mai trăit şapte ani peste Ceauşescu, ale cărui proces şi execuţie le-a văzut într-o seară de decembrie, tîrziu – taman după ce-şi luase usturoiul şi ţuicomicina.

anti nostalgia

Dacă un tînăr vine cu o diplomă...

„(...) Este necesar să ne gîndim şi la pregătirea cadrelor de la televiziune şi radio, în general la formarea cadrelor din presă, pentru că am slăbit preocuparea noastră de pregătire a cadrelor de gazetari comunişti. Unii au considerat că, dacă un tînăr vine cu o diplomă de la nu ştiu ce facultate, a devenit automat ziarist. Trebuie să acţionăm şi aici în spirit comunist; gazetarul din presă trebuie să fie luptător comunist, trebuie să fie activist de partid în acest domeniu de activitate. În vederea pregătirii cadrelor noi de gazetari, cît şi pentru perfecţionarea celor existente, trebuie să reînfiinţăm şcolile politice de gazetari pentru toate domeniile de activitate.

Vorbind mai general, se impune să începem cu educarea comunistă a tuturor celor pe care îi punem să facă educaţie comunistă altora; să nu punem pe nimeni în această activitate pînă nu ne convingem că el însuşi are educaţia necesară şi este în stare să o predea, să asigure răspîndirea concepţiei noastre în întreaga sa activitate. (...)"

(Nicolae Ceauşescu, *Expunere la Consfătuirea de lucru a activului de partid din domeniul ideologiei şi al activităţii politice şi cultural-educative*, 9 iulie 1971)

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Taifunul Kilroy

Robert Kilroy-Silk este (a fost) un cunoscut moderator britanic de televiziune. Asta nu înseamnă, automat, că era şi cel mai bun. Totuşi, „Kilroy" *(talk-show*-ul său de dimineaţă, difuzat pe BBC1) avea o audienţă redutabilă, drept care a rezistat 17 ani! În 1974, Kilroy intrase în parlament ca deputat laburist, partidul său fiind majoritar. A rămas acolo chiar şi după victoria conservatorilor. În 1986, însă, BBC-ul i-a făcut o ofertă generoasă. Drept care Kilroy (în care unii vedeau chiar un posibil viitor premier laburist) a început să întoarcă problemele zilei pe toate feţele, în văzul lumii, stimulînd şi ironizînd opiniile oamenilor „simpli, dar reprezentativi", aduşi cu autobuzul în studio. Şi ale privitorilor. Ce garanţie mai bună de imparţialitate putea oferi BBC-ul decît un moderator laburist în perioada avîntului conservator? Kilroy s-a dovedit în timp o achiziţie bună. Zîmbetul de cuceritor tomnatic, condimentat cu puţină incisivitate şi multă naivitate (falsă), l-a făcut preferatul pensionarilor care n-au somn dimineaţa. De cîteva ori şi-a atras fulgerele CNA-ului britanic. Omul a recomandat desfiinţarea instituţiei şi şi-a văzut de treabă.

Acum, însă, i s-a înfundat. După 17 ani de expunere publică, disciplina de partid de odinioară (nici ea respectată la literă) fusese înlocuită, uşure, de independenţa omului cu opinii. Poate discutabile, poate justificabile. Aşa se face că, pe 13 ianuarie, BBC-ul i-a suspendat emisiunea, considerînd că moderatorul nu mai are gradul de obiectivitate necesar. Kilroy semnase în cotidianul *Daily Express* o tabletă intitulată **„Nu datorăm nimic lumii arabe"**. Un titlu care, singur, ar fi iritat minţile care gîndesc doar după manualul corectitudinii politice. Titlul ca titlul, dar iată şi cîteva citate semnificative din fatalul articol.

Cei mai vehemenţi critici ai războiului împotriva terorismului susţin că acesta ar „distruge lumea arabă". Ei şi? Ar trebui să ne pese? Nu e normal ca scopul războiului să fie anihilarea unor regimuri despotice, barbare şi corupte din ţări arabe, urmată de înlocuirea lor cu guverne democratice? Căci statele arabe nu sînt chiar exemple strălucite de civilizaţie. Prea puţine dintre ele contribuie în vreun fel la bunăstarea lumii. Cu excepţia petrolului – descoperit, prelucrat şi plătit de Occident – care e contribuţia lor? Vă vine ceva în minte? Ceva util? Ceva cu adevărat folositor? Ceva fără de care n-am putea trăi? Nu? Nici mie. În fond, toate statele arabe, la un loc, exportă mai puţin decît Finlanda.

Ni se spune că arabii ne urăsc. Chiar aşa? Pentru că i-am eliberat pe irakieni? Pentru că subvenţionăm nivelul de viaţă din Egipt sau Iordania, ca să nu amintesc decît două beneficiare ale vastelor ajutoare internaţionale? Pentru că îi alimentăm cu toate beneficiile ştiinţei, medicinei şi tehnologiei occidentale? Ar trebui să stea în genunchi şi să mulţumească cerului pentru generozitatea Statelor Unite! Ce-şi închipuie? Că noi îi adorăm pentru faptul că au asasinat 3.000 de oameni nevinovaţi pe 11 septembrie şi pentru că au dansat pe străzile lor prăfuite

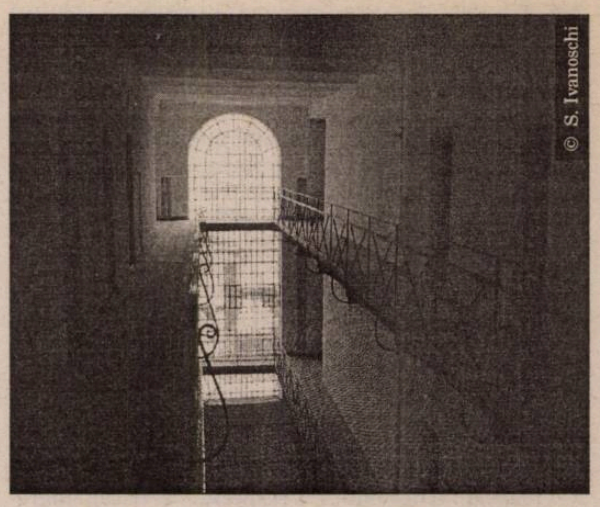

ca să sărbătorească această crimă? Că îi admirăm pentru atentatele comise cu sînge rece în Yemen, Mombassa şi în alte părţi? Că îi admirăm pentru că practică atentatele sinucigaşe, tăierea mîinilor şi oprimarea femeilor? Lumea arabă n-a prea reuşit să ne cîştige respectul. Iranul e un regim care sprijină terorismul, Siria a fost alături de Saddam, la fel Libia. Toate au sprijinit un dictator care a gazat sute de mii de arabi şi a torturat alte mii. Se poate să se comporte astfel şi să spere că îi respectăm?

De ce oare îşi imaginează arabii că doar ei pot urî din solidaritate? E ca şi cum ţi-ai închipui că toate statele europene ar fi sărit în sprijinul lui Hitler atunci cînd a fost atacat de americani, pe considerentul că era european, dar punînd pe planul doi faptul că începuse exterminarea evreilor...

Scandalul Kilroy nu e legat doar de o persoană. Sau doar de o instituţie. Miza lui se joacă pe falii tectonice mai vaste. Alte citate, alte reacţii – săptămîna viitoare.

Texte şi opinii de: *Dan Matei AGATHON (secretar general al PSD)* ● *Ioana AVĂDANI (director, Centrul pentru Jurnalism Independent)* ● *Petre BARBU (jurnalist)* ● *Cristina GUSETH (director, Freedom House – România)* ● *Cozmin GUŞĂ (membru PD)* ● *Emil HUREZEANU (jurnalist)* ● *Mark PERCIVAL (director, Romania Think Tank)* ● *Mircea TOMA (jurnalist, directorul Agenţiei de Monitorizare a Presei)* ● ***Responsabil de număr:*** *Cristian GHINEA*

Ce se zice în acest număr

● Săraci, cenzuraţi, boicotaţi, corupţi, mercenarizaţi – aşa zice Mircea Toma că sînt ziariştii cercetaţi de el.

● Petre Barbu zice că ziariştii se uită mai mult la interesele patronilor, că doar de la ei vine leafa.

● *Freedom House* a făcut un raport negativ despre libertatea presei în România. Se zice că la anul va fi şi mai rău.

● Cum e de rău, Mark Percival zice că Europei ar trebui să-i pese şi să intervină.

● Ioana Avădani şi Emil Hurezeanu zic că presa e liberă, dar...

● Cozmin Guşă zice că a dat telefoane pentru a-i proteja pe ziarişti de furia şefilor.

● Un alt om de treabă, Dan Matei Agathon, zice că nu a dat niciodată telefoane, deşi presa l-a maltratat.

Cristian GHINEA

De ce moare lumea de grija presei din România?

Raportul de ţară al Comisiei Europene critică România pentru abuzurile privind libertatea presei. Mari organizaţii internaţionale, *Article XIX*, *Reporters sans frontières* şi *Freedom House* au emis rapoarte în care suspectează situaţia din România. Agresiunea împotriva ziaristului timişorean Ino Ardelean a dus la un marş de stradă al jurnaliştilor, o solidaritate de moment, produsă de îngrijorare. ONG-urile preocupate de libertatea de expresie avertizează că situaţia se înrăutăţeşte. De cealaltă parte, sînt două feluri de reacţii. Reacţia comună şi uimită: cum adică, nu avem presă liberă, păi nu vezi cîte ziare sînt? Nu vezi cîte continuă să apară? Nu vezi cum îi critică pe „ăştia"? Şi reacţia oficioasă: cum adică, România!? Noi, care facem progrese să ne integrăm în NATO şi UE!? Libertatea de expresie este o valoare pentru noi şi facem totul pentru a o proteja. Că se recunoaşte sau nu, libertatea presei începe să fie o problemă pentru România. De cine şi de ce se tem jurnaliştii în România?

Procesele

Legislaţia este domeniul care apare cel mai des şi constant în rapoartele de ţară. România are legi învechite, Codul Penal este făcut astfel încît să protejeze statul şi demnitarii, cu preţul tăcerii. Timp de 13 ani statul român a refuzat cu încăpăţînare să schimbe aceste legi, acţiune solidară a tuturor celor ce s-au perindat la putere. Politicienii vor ca ziariştii să ştie că pot fi pedepsiţi. Conform Codului Penal încă în vigoare, poţi fi condamnat penal chiar dacă scrii adevărul despre cineva, dar acel cineva se simte lezat. Faptul că România a aderat în 1994 la Convenţia Europeană a Drepturilor Omului, devenită astfel parte a legislaţiei interne, nu i-a impresionat pe judecători. Nu sînt jurnalişti români la închisoare, dar cazurile de amendă penală sînt multe, iar despăgubirile ating cifre de sute de milioane (doar un exemplu: Dan Bălăşescu, de la *Gazeta de Olt*, a fost condamnat să plătească aproximativ 18.000 de euro daune morale prefectului de Dolj). La presiunile externe, actualul guvern a făcut paşi înainte, dar timid, aşa cum nu prea îi este felul. O ordonanţă de anul trecut a eliminat închisoarea pentru calomnie, dar a introdus aşa-numitele zile-amendă. Noul proiect de Cod Penal aflat în Parlament elimină în întregime insulta ca infracţiune. Este foarte posibil ca parlamentarii, tocmai cei din comisia juridică ce s-au remarcat anul trecut prin conflicte cu ziariştii, să aducă îmbunătăţiri originale. Oricum, concesia nu este integrală, calomnia rămîne o faptă penală. Se va rezolva astfel problema presei? Avocata Diana Călinescu, de la Apador-CH, nu e convinsă: „cauzele vor merge în procese civile, unde daunele rămîn exagerat de mari".

„Ştiu că, de cîteva zile, se discută foarte mult pe marginea libertăţii presei din România. După evenimentele neplăcute de la finalul anului trecut, cred că acest lucru este foarte normal. Şi, fiindcă au apărut astfel de probleme, este de datoria noastră să subliniem, încă o dată, că libertatea presei este esenţială într-o ţară care se doreşte a fi democratică. Libertatea presei nu trebuie respectată doar atunci cînd aceasta are relatări pozitive despre fiecare dintre noi, ci chiar şi atunci cînd se arată lucruri cu care ne mîndrim mai puţin. Am cerut ministrului de Interne să verifice personal modul în care organele de anchetă s-au implicat în rezolvarea acestor cazuri... Eu cred că nimeni în această ţară nu trebuie să se teamă să spună ceea ce crede şi să încerce să facă cunoscut adevărul."

Adrian Năstase
(pentru *Rompres,* 16 ianuarie 2004)

Baronii

Fiecare baron care se respectă are şi o presă cuminte. Cei care nu se supun nu au o soartă bună. Marian Oprişan îşi duce de doi ani războiul său personal cu *Ziarul de Vrancea* şi a folosit toate mijloacele la dispoziţie, trimiţînd Garda Financiară în control la firmele care dădeau publicitate, bătăuşi care să-i fugărească pe vînzătorii volanţi, obligînd instituţiile din subordine să îşi facă abonamente la alt ziar, care îl ridică în slăvi. Exemplul lui este contagios: Nicolae Mischie, Radu Mazăre sau Dumitru Sechelariu. S-a auzit de ei pentru că există totuşi acolo voci critice, chiar dacă supuse unor permanente presiuni. Unde nu există nici un ziar local independent baronii sînt mai liniştiţi. Presa locală este mai fragilă economic decît cea centrală. Conform datelor ARBOmedia, din cele 30 de milioane de dolari încasate în 2002 din publicitate de publicaţiile din România, doar 1,5 milioane au mers către cele locale, deşi acestea au o audienţă mai mare. În aceste condiţii, sporeşte dependenţa de firmele sensibile la controale. Cineva îmi povestea cum a făcut rost de la o multinaţională de bani pentru o reţea locală, dar clientul a specificat în care dintre ediţiile locale să nu apară inserturile publicitare.

Banii

Deşi au avut discursuri lacrimogene la ultima ediţie a Clubului Român de Presă, deşi spun cuvinte frumoase cînd au ocazia, nici Adrian Năstase, nici Ion Iliescu nu au încercat măcar să domolească aceste excese. Ba chiar, modelul provinciei este preluat la centru. Dan Matei Agathon către ziarista Sînziana Ionescu, de la *Adevărul:* „Bună seara, Sînziana! Noi doi cred că avem o problemă. Te potoleşti sau e nevoie să vorbesc cu Cristian Tudor Popescu? Vrei să retrag publicitatea din ziarul vostru?" (explicaţiile domnului Agathon, în interviul din acest număr). De altfel, D.M. Agathon a probat o practică din ce în ce mai răspîndită: cumpărarea tăcerii sau a favorurilor presei prin bani publici. Statul a devenit un actor din ce în ce mai important pe piaţa publicităţii. În presa scrisă mai ales, instituţii publice, regii şi companii cu capital de stat cumpără spaţii publicitare pentru a-şi populariza proiectele şi politicile. Au devenit o prezenţă zilnică în ziare reclamele la căi ferate, aeroporturi, proiecte turistice, construcţii de drumuri, proiecte de tineret, sisteme naţionale de comunicaţii sau doar pentru popularizarea unor evenimente iniţiate de instituţii. Adrian Năstase a spus în decembrie trecut: „Vreau să sper că anul viitor se va da un premiu pentru sumele de publicitate în mass-media şi sînt convins că acest premiu va fi cîştigat de Guvernul României". Inocenţa jucată a premierului ascunde faptul că mecanismele de atribuire a acestor fonduri nu sînt cunoscute şi că nici nu există politici clare de promovare a instituţiilor publice. Nu este clar de ce Aeroportul Otopeni are nevoie de publicitate, de pildă. Lucrurile devin mai clare cînd observăm în presă imaginea excelentă a ministrului Miron Mitrea.

S-a vorbit foarte mult despre datoriile PRO TV la bugetul public. Între timp, se pare că există un program de rambursare, dar pînă atunci fapt este că ştirile postului nu au cuprins nici o ştire negativă sau conflictuală cu Adrian Năstase (în perioada monitorizată de AMP). Cine are însă curiozitatea să verifice pe site-ul Ministerului de Finanţe (http://www.mfinante.ro/lista_datornici.jsp) va observa că şi celelalte televiziuni naţionale au, direct sau prin alte firme ale patronilor, datorii la stat.

Este presa o afacere în România? Indiscutabil poate fi. În acţionariatul a cinci dintre primele zece cotidiene, ca tiraj, sînt implicate companii specializate multinaţionale. Pe de altă parte, aceste prime zece cotidiane vînd zilnic 1.250.000 de exemplare, doar puţin mai mult decît vinde primul cotidian din Polonia.

De bunăvoie?

Cînd cineva dă, altcineva trebuie să ia. Cînd politicienii dau, găsesc de cealaltă parte o obedienţă omniprezentă. Multiplicarea la nesfîrşit a ziarelor şi televiziunilor pe o piaţă publicitară săracă, în comparaţie cu ţări ca Ungaria şi Polonia, arată cum se multiplică un model viciat: patroni care ţin în viaţă organe media pentru urmărirea unor interese politice sau de afaceri. Dintr-o cercetare pe un grup de experţi media efectuată de IREX International *(Media Sustainability Index)* rezulta că cenzura editorială este un fapt destul de răspîndit. Politica editorială şi interesele patronilor sînt în mod vizibil amestecate, foarte puţine publicaţii au reguli precise în acest sens, de obicei companiile străine care au investit şi care sînt specializate doar pe presă (Ringier, WAZ). Cînd nu se amestecă patronul, o face editorul sau redactorul-şef. „Poţi spune ce vrei, dar am şi eu problemele mele. Nu intră Băsescu, m-a înjurat odată la telefon", a fost replica primită recent de o colegă care vroia să se angajeze la o televiziune. Aceste fapte sînt cunoscute printre ziarişti. Ca să îţi poţi face meseria, trebuie să ştii ce idiosincrasii au şeful, patronul şi patronul patronului. Fără sindicate, cu salarii de cele mai multe ori mici (vezi articolul lui Mircea Toma), supravieţuieşte cine se adaptează. Pe termen lung, această atmosferă nu face decît să afunde presa şi mai mult: dacă fiecare are un preţ, totul se tranzacţionează. În acest punct s-ar presupune că trebuie să adaug: bineînţeles, nu toată lumea se supune, nu pot să generalizez. Veşnica şi comoda replică a relativizării. Dar nu poţi construi o societate normală dacă te bazezi mereu pe excepţii.

Ne-am obişnuit să credem că tranziţia este un drum anevoios, bolovănos şi dureros, dar că are totuşi o direcţie. Parcă ştim unde trebuie să ajungem şi este greu de crezut că se pot întîmpla regrese tocmai la capitolele pe care le credeam cîştigate definitiv. De cîte ori aţi auzit expresia: libertatea de exprimare este unul dintre puţinele cîştiguri de după revoluţie? Ei bine, se pare că tranziţia are şi refluxuri. Preşedintele Clubului Român de Presă, Cristian Tudor Popescu, scria la finele anului trecut că presa este liberă, luată în întregul ei, că ce nu se poate scrie într-un ziar apare în altul. Este o excelentă descriere a situaţiei. Este însă şi un diagnostic care presupune resemnare: asta este, sînt unele publicaţii care nu pot scrie ce vor, sînt unele subiecte care nu pot fi atinse, sînt unii oameni care nu trebuie supăraţi. Trebuie să ştii unde şi pe cine să nu superi, în rest eşti liber.

Emil HUREZEANU

Aproximaţii

Libertatea presei este o subspecie a libertăţii de expresie şi, respectiv, de opinie. Libertatea de expresie este o funcţie a gradului de dezvoltare a unei democraţiii – cînd democraţia este încă într-o stare pubertară, sau mai degrabă într-o fază postpubertară, adică înregistrează regrese, atunci libertarea de expresie suferă. Şi suferă din cauza importanţei prea mari pe care o capătă grupurile de interese, mai ales într-o democraţie neliberală, cum o numea Fareed Zakaria, în faţa instituţiilor democratice (funcţia publică, partide, parlament, sindicate etc.). Iar libertatea presei este aproximată de interesele acestor grupuri de interese, de natură economic-financiară în special, care devin grupuri de presiune folosindu-se de presă. Putem vorbi de o presă produsă şi controlată în mare parte de interesele acestor grupuri de presiune. Ceea ce nu este în sine rău, neapărat rău, dar grupurile de presiune au interese parţiale şi, dacă instituţiile sînt fragile, situaţia se debalansează.

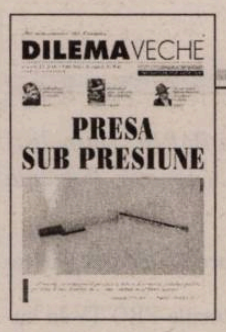

Cristina GUSETH

Parţial liberă

„Orice om are dreptul la libertatea opiniilor şi exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii fără imixtiune din afară, precum şi libertatea de a căuta, de a primi şi de a răspîndi informaţii şi idei prin orice mijloace şi independent de frontierele de stat."
Articolul XIX,
„Declaraţia universală a drepturilor omului", 1948

Înfiinţată în 1941 de Eleanor Roosevelt şi Wendell Willkie, *Freedom House* (FH) este o organizaţie care promovează libertatea şi democraţia pretutindeni în lume. Din 1980, FH publică anual o cercetare globală asupra libertăţii presei (cea mai recentă ediţie, cea din 2003, se referă la situaţia din 193 de ţări).

Metodologia adoptată are în vedere trei criterii: (1) cadrul legislativ (garantarea libertăţii de expresie prin Constituţie, Codul Penal; pedepsele pentru „calomnie şi defăimare"; liberul acces la informaţiile de interes public); (2) influenţele politice (situaţii de intimidare a jurnaliştilor de către autorităţile centrale sau locale ori de către alţi actori politici şi sociali) şi (3) presiunile economice, care includ structura proprietăţii, modul de plasare a publicităţii (inclusiv a celei „guvernamentale"), subsidiile de la stat, corupţia care poate distorsiona conţinutul editorial. În conformitate cu aceste trei criterii principale, FH analizează şi clasifică situaţia libertăţii presei pe o scală de la 0 la 100, împărţind ţările în trei categorii din punctul de vedere al libertăţii presei: libere sînt cele de pe locurile 0-30; parţial libere de la 31 la 60; ţările în care nu există libertatea presei au un punctaj între 61 şi 100.

Extremele sînt pe deplin semnificative: printre ţările cu presa cea mai liberă, se numără Suedia, Finlanda, Elveţia, Noua Zeelandă – toate cu scoruri sub 10 puncte; de cealaltă parte, Cuba, Birmania, Irakul lui Saddam Hussein înregistrează o situaţie deplorabilă, cu scoruri de peste 90 de puncte.

Unde se plasează România?

În ciuda numărului mare de publicaţii, staţii de radio şi TV, presa din România este parţial liberă, în declin faţă de anul precedent, cu un scor de 38! De ce? Din cauza Codului Penal care încă pedepseşte exagerat defăimarea şi calomnia, din cauza legii informaţiilor clasificate care limitează liberul acces la informaţii, din cauza controlului rigid asupra licenţelor de emisie şi distribuţiei de programe TV. Dar şi din cauza datoriilor pe care patronii de presă le au faţă de autorităţi, fapt ce-i împiedică să aibă poziţii foarte critice faţă de putere.

Acesta este diagnosticul pentru presa din România la finele lui 2002; în acest timp, ţări vecine precum Slovacia, Ungaria, Polonia sînt recunoscute ca avînd presă liberă; poate şi din acest motiv, au un picior în UE! Ce se întîmplă cu colega noastră de drum, Bulgaria? Şi ea este în declin, întrucît se pare că nici guvernului lui Simeon al II-lea nu-i place critica, dar, la limită, prinde prima categorie: 30 de puncte! România, în schimb, se află în aceeaşi grupă cu Albania, Moldova, Serbia.

În 2003 a sporit numărul jurnaliştilor agresaţi, bătuţi, iar pînă acum agresorii nu au fost identificaţi şi, în consecinţă, nu au putut fi judecaţi. Toate acestea vor conduce probabil la o înrăutăţire a „notei" pe care România o va primi în raportul din acest an.

Situaţia pare mai gravă în provincie decît în Bucureşti. Deşi ca cifre globale, presa locală este mai citită decît cea naţională, banii din publicitate nu se prea îndreaptă către aceste publicaţii. De aceea, presa locală a fost mai vulnerabilă, iar destui dintre baronii locali au devenit şi „moguli" media. Vom demara un proiect pentru facilitarea accesului ziarelor locale independente la publicitatea naţională, proiect finanţat de către contribuabilul european, prin programul PHARE. În prezent, lucrăm cu o echipă de specialişti pentru a pune la punct o metodologie prin care să selectăm acele ziare independente cu care vom colabora. Vom instrui editorii locali pe probleme legate de managementul media şi vom constitui o structură de tipul Biroului Român de Audit al Tirajelor, structură ce va fi formată din organizaţiile de presă locale şi companiile interesate de presa locală. Aşa-numiţii baroni au ziarele lor pe care le ajută cu publicitate „orientată". Noi încercăm varianta din acel proverb chinezesc: îi învăţăm pe independenţi să prindă peşte.

***Cristina Guseth** este directorul biroului din Bucureşti al Freedom House*

Ioana AVĂDANI

Prea multe limitări

Presa din România e liberă. Dar are mai multe limitări decît cele legale şi normale. Limitările acceptabile sînt cele din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului, referitoare la viaţa privată şi interesele legitime ale statului. La noi, din cauza definiţiilor prea largi (de gen „informaţii care ar putea aduce atingere relaţiilor internaţionale ale României"), există riscul interpretărilor arbitrare a ceea ce înseamnă o limitare legitimă a libertăţii de exprimare. În afară de partea legal-formală există şi jocurile de interse din politică şi economie, şi cum presa se suprapune peste ambele, cade adesea victimă schimburilor de focuri. Este o victimă colaterală. Din păcate, presa românească este prea săracă pentru a fi complet liberă.

Mark PERCIVAL

O condiţie pentru aderare

Pînă acum, singurul reprezentant al unui guvern străin care a luat atitudine în problema libertăţii presei româneşti este ambasadorul SUA, Michael Guest, care a condamnat agresiunea asupra lui Ino Ardelean într-un discurs adresat jurnaliştilor pe 18 decembrie. Declaraţia lui Guest a arătat cît de importantă este presiunea internaţională. Abia pe 23 decembrie Adrian Năstase a condamnat atacul la 3 săptămîni după eveniment, ca urmare a protestelor jurnaliştilor din toată lumea.

Delegaţia UE şi statele membre ar trebui să urmeze această cale şi să le dea de înţeles guvernanţilor români că ţara lor nu va putea fi admisă în UE pînă cînd nu vor fi respectate standardele UE privind libertatea presei. Simpla încheiere a negocierilor privind *acquis*-ul comunitar nu este suficientă, atîta timp cît implementarea propriu-zisă este deficitară. Se impun patru măsuri. Mai întîi, o anchetă oficială (în colaborare cu ONG-urile) în privinţa atacului asupra lui Ardelean şi a altor ziarişti. Apoi, ar trebui ca guvernul să-i împiedice pe liderii politici locali să abuzeze de autoritatea lor folosind instituţiile de stat pentru a hărţui media independentă. În al treilea rînd, se impune un control real asupra banilor publici investiţi în reclame, reglementat prin lege şi transparent. În al patrulea rînd, CNA-ul ar trebui reconstituit ca organism cu adevărat independent şi în afara controlului politic, care să acţioneze strict în limitele legii.

Experienţa a arătat că guvernul României reacţionează mai curînd la presiunea internaţională decît la criticile din interior. Este foarte sensibil la orice ar putea afecta intrarea ţării în UE în 2007 şi va fi cu atît mai mult în anul electoral. În consecinţă, UE ar trebui să insiste ca aceste patru măsuri să fie considerate condiţii ferme de aderare. Procedînd astfel, îşi va aduce o contribuţie valoroasă la libertatea, pe termen lung, a presei din România.

***Mark Percival** este Managing Director, Romania Think Tank*
E-mail: mark@thinktankromania.com

„Băi, tu nu mă urmăreşti pe mine, ai înţeles?"

Agenţia de Monitorizare a Presei „Academia Caţavencu" ne-a pus la dispoziţie propriul raport asupra libertăţii presei în România, pe 2003, care va fi dat publicităţii în curînd. AMP a strîns în acest raport cazurile devenite publice de presiuni asupra presei. O galerie a ororilor din care am selectat cîteva exponate.

Controlul politic asupra presei

Fenomenul cu cel mai mare impact negativ asupra libertăţii de exprimare şi de informare este distorsionarea informaţiilor despre viaţa politică transmise de posturile de televiziune. Monitorizarea principalelor posturi, realizată de Agenţia de Monitorizare a Presei, indică o lipsă de echilibru în reflectarea vieţii politice. Astfel, în urma monitorizării a patru posturi de televiziune naţionale în perioada 29 septembrie – 8 octombrie, a reieşit că Adrian Năstase are 28% din toate apariţiile liderilor politici la ştirile de audienţă maximă, iar Ion Iliescu 31%. Majoritatea apariţiilor sînt în context pozitiv. Liderii opoziţiei apar mult mai rar şi majoritar în situaţii negative sau conflictuale.

De semnalat este şi situaţia întîlnită la posturile publice de radio, unde directorul general Dragoş Şeuleanu este acuzat că influenţează şi controlează politica editorială a postului. „Atmosfera de la Radio România este grav deteriorată. Una dintre «performanţele» actualului management este această degradare de climat: suspiciune, încordare, spaimă. (...) Foarte multe dintre ediţiile Jurnalului de la 7,00 îl au ca autor exclusiv pe domnul Şeuleanu!", afirmă Rodica Madoşa, fost redactor de la Radio România Actualităţi (interviu în *Evenimentul zilei).*

Presiunea politică asupra mass-media, în special la nivel local, devine din ce în ce mai intensă. Începînd cu ultimii ani, se observă un fenomen ce poate fi numit „Berlusconizarea" presei române. În multe judeţe din România, oameni de afaceri şi politicieni locali preiau controlul asupra ziarelor, radiourilor şi posturilor de televiziune locale. Unii dintre aceştia chiar au declarat public că presa le aduce voturi. Judeţe ca Bacău, Gorj, Braşov, Constanţa, Vrancea, Neamţ sînt cele mai bune exemple. Aceste companii media nu sînt create pentru a aduce profit, ci sînt folosite ca mijloace de exercitare a autorităţii, de protejare a afacerilor proprietarilor, de atacare a adversarilor economici şi politici.

Ziarişti hărţuiţi

În ultimul an s-au înregistrat cele mai multe cazuri de agresiune, intimidare şi de ameninţare cu moartea la adresa ziariştilor din 1999, anul în care a început monitorizarea unor astfel de cazuri. Şaisprezece ziarişti au fost bătuţi în ultimul an. Poliţişti, politicieni, mafioţi locali şi persoane neidentificate au atacat jurnalişti în mai multe oraşe din ţară, majoritatea acestor cazuri nefiind rezolvate de autorităţi. Un ziarist de la *Adevărul,* Liviu Vulpe, a fost ameninţat de primarul Marian Vanghelie: „Băi, tu nu mă urmăreşti pe mine, ai înţeles? Că pun pe băieţi să te urmărească şi după aia trimit pe cineva şi te bagă într-un portbagaj! Nu glumesc!". Faptul că aceste ameninţări au fost retractate ulterior nu le diminuează gravitatea. Ovidiu Drug, jurnalist la *Monitorul de Bacău,* a publicat la începutul lunii octombrie un articol în care dezvăluia abuzurile notarului-şef al Bacăului, Ştefan Isache. Drept urmare, a primit un telefon de la Mihai Banu, parlamentar PD, care l-a întrebat: „De ce scrii acum despre Isache? Ce, ţi s-au terminat subiectele? Mai bine scrie despre Sechelariu, despre referendum!". După telefoanele date de Banu, redactorul-şef al ziarului a hotărît să oprească publicarea în continuare a dezvăluirilor despre abuzurile notarului Isache. În Constanţa, primarul Radu Mazăre, împreună cu prefectul Martin deţin un control aproape total al mass-media locale. Singurul ziar constănţean care a avut curajul să scrie despre afacerile primarului Mazăre a fost cotidianul *Jurnalul.* Drept urmare, *Jurnalul* a fost scos din reţeaua de distribuţie *Conpres,* apropiată de Mazăre. Mulţi agenţi economici privaţi evită să-şi facă publicitate în *Jurnalul* temîndu-se de reacţia autorităţilor locale.

În 27-28 februarie, toate sediile publicaţiilor locale din judeţul Gorj au primit vizita inspectorilor de la Garda Financiară. Aceşti inspectori nu au verificat numai rapoartele financiare ale acestor publicaţii, ci au cerut şi au primit şi copii ale contractelor de publicitate, distribuţie, redactare şi abonament. Aceste controale au avut loc la numai două zile după ce Nicolae Mischie, lider local al PSD şi Preşedintele Consiliului Judeţean, a afirmat în timpul unei conferinţe de presă că „anumite companii locale finanţează presa pentru a denigra PSD-ul şi a mă ataca pe mine" şi că „trebuie luate măsuri".

„Invit orice ziarist să iasă public şi să spună că a primit un telefon, o influenţă...“

– interviu cu Dan Matei AGATHON –

Spuneţi-mi, credeţi că presa din România e liberă?

Eu cred că este liberă. Şi cred că este poate cea mai vizibilă libertate obţinută din 1989. Dacă urcaţi cu mine sus în sala pentru conferinţe de presă, veţi vedea că am scris foarte mare pe uşă: presa – a patra putere. Or, eu cred că de foarte multe ori este a doua, a treia şi pe intervale foarte scurte, e drept, este şi prima. Eu cred că este liberă presa în România, în acelaşi timp sînt nişte concentrări economice care au apărut în ultima perioadă, mijloace media au intrat în relaţii directe cu grupuri investiţionale străine puternice, iar această concentrare a presei, care se produce mult mai tîrziu decît în Ungaria sau Cehia, demonstrează că este liberă. Nici un trust mare nu ar fi intrat într-o ţară unde presa nu este liberă. Care este opusul libertăţii presei? Cenzura. Nu este cenzură în România şi nici n-o să mai fie vreodată.

Să sperăm. Vorbiţi foarte frumos şi chiar păreţi sincer. De ce aveţi imaginea asta, de ce le este frică jurnaliştilor de dvs.?

De unde frica asta?

Mi s-a spus că dvs. daţi telefoane la ziare. E adevărat?

Nu e adevărat.

Jurnaliştii trăiesc cu frică, dacă scriu ceva de rău de dvs., de PSD, primesc telefoane.

Nu ştiu de unde aveţi informaţia asta. Şi nici nu este problema mea, vă ţineţi sursele acoperite aşa cum se procedează peste tot în lume. Eu am relaţii excelente cu jurnaliştii, aceste relaţii excelente sînt cu cei mici, cu redactorii, cu oamenii de teren, cu cei care cîştigă 2-3 milioane de lei pe lună şi aleargă de dimineaţa pînă noaptea ca să obţină o ştire şi sînt certaţi aspru în redacţie dacă nu se întorc cu ceva palpabil. Relaţia mea la acest nivel este excelentă. Nu poţi să îţi imaginezi că cineva poate să intervină într-un ziar, indiferent ce ziar. Aş putea să recunosc că aş putea să intervin în *Dimineaţa*, fiind singurul nostru ziar în care am putea să scriem mai ştiu eu ce. Nu este cazul. *Dimineaţa* nu este, din păcate, ceea ce ne-am dori cu toţii.

În cîte ziare puteţi să plasaţi o ştire sau, să spunem, o bîrfă politică, dacă vreţi?

Această relaţie bună a mea cu presa apare şi datorită faptului că eu ştiu foarte bine ce înseamnă tipul ăsta de „se aude în oraş“, de zvonistică, şi cum se creionează cîteodată o anumită, să spunem, bîrfă. Sînt zile, duminicile în special, cînd, probabil că în lipsă de ştiri, primesc 50-60 de telefoane că doar-doar s-a întîmplat ceva, poate are loc o remaniere, o restructurare a unor lideri judeţeni de partid. Or, acest lucru nu poţi să îl dai sub formă de bîrfă, este absolut necredibil. Păi, în ce ziare să dau? În *România liberă*, în *Evenimentul zilei*, în *Jurnalul naţional*, în *Ziua?* În ce ziar am putea să trimitem un mesaj de tipul ăsta? Este exclus.

Dacă ne gîndim la telefonul ăla din mai 2003 cu Sînziana Ionescu, care a ajuns celebru...

O dată: acolo eram ministru şi nu eram secretar general al partidului. Acolo era un lucru absolut personal. Pentru că domnişoara..., doamna Sînziana Ionescu mi-a tras-o odată pe prima pagină din *Adevărul* pe vremea regretatului Tinu, că eu în fiecare week-end iau un elicopter de la Bucureşti şi mă duc într-un anumit hotel din Mamaia unde dau afară toţi clienţii şi beau de dimineaţa pînă noaptea o anumită marcă de whisky, ceea ce este foarte clar că nu s-a întîmplat. Eu am fost o singură dată în acel hotel, la deschiderea lui. L-am sunat atunci pe dl Tinu, care a verificat şi a spus: da, ai dreptate, am fost prea aspri şi nu o să se mai întîmple. Tot domnişoara Sînziana Ionescu, şi atunci a declanşat acea ieşire a mea, noi aveam o pagină de la minister cu ziarul *Adevărul* în care era trecut că un program pe care eu l-am lansat atunci, care se chema „1 Mai la mare“, a avut aproape 30.000 de beneficiari, iar pe altă pagină scrisă de doamna Ionescu erau trecuţi 1.700 de turişti la mare. De aici a pornit.

Mi se pare un exemplu frumos de libertate a presei. Publicitatea nu se amestecă cu partea editorială.

Nu era publicitate, era o pagină, ghidul turistului, în care pe informaţii date de minister, confirmate de asociaţiile profesionale din turism, se dădea un anumit... fără să intervină cineva în ceea ce scrie acolo. Şi atunci aceste lucruri se băteau cap în cap. Asta a fost. Şi am regretat, am regretat acel lucru. Şi cred că am fost unul dintre puţinii politicieni care am trimis o scrisoare că îmi cer scuze faţă de ziarul *Adevărul* şi de cititorii lui, mai puţin faţă de domnişoara Sînziana.

Dar s-a văzut atunci un mecanism prin care banii publici se dau acolo unde vor miniştrii, pentru imagine.

Asta e o tîmpenie. Eu am lucrat cu o agenţie, poate una dintre cele mai importante, cu Ogilvy, care a cîştigat detaşat o licitaţie şi am introdus în premieră între lucrurile care contau în caietul de sarcini costul per total cititor. Cum ajunge mai repede un mesaj la cît mai mulţi cititori cu preţul cît mai mic. Iar Ogilvy, în baza caietului de sarcini, transmitea machetele acolo unde ajungeau cel mai bine la public. A manipula chestia asta cu „îţi dau o machetă în plus sau în minus“ e o prostie atunci cînd lucrezi cu profesionişti cum sînt cei de la Ogilvy.

Aţi trimis la sfîrşitul anului trecut un şir de scrisori. A fost o izbucnire nervoasă: B1 TV, România 1, Naţional, Ziua. *Ce a fost cu acele ieşiri?*

Eu vă rog frumos să înţelegeţi că în momentul în care eu am semnat scrisorile ca secretar general al partidului, acolo nu era poziţia lui Dan Matei Agathon, era poziţia Partidului Social Democrat. Iar cele două scrisori adresate lui Valentin Nicolau *(preşedintele TVR, n. C.G.)* pentru emisiunea *Maşina de Tocat* au urmărit păstrarea unui echilibru în timpul *talk-show*-ului, subiect care este acum la modă în CNA care va stabili regulile de campanie. Asta a fost. Nu a fost o poziţie a mea la nervi sau la întristare, aşa cum a fost şi am recunoscut acest lucru în cazul convorbirii reproduse în *Adevărul*.

Sînt contrariat de următorul fapt: Adrian Năstase, dumneavoastră, de fapt toată puterea centrală a PSD faceţi declaraţii favorabile presei şi vă declaraţi pentru libertatea presei, dar nu luaţi măsuri împotriva acelor aşa-numiţi „baroni locali“ care efectiv duc războaie împotriva presei.

În cazul Oprişan, şi preşedintele Năstase şi eu i-am explicat lui Marian că are o problemă de comunicare cu presa. Dar e foarte greu să credeţi că vom schimba acum un preşedinte de filială judeţeană pentru că un ziar local are ceva cu el, indiferent că e din reţeaua Monitorul sau din altceva. A fost atenţionat.

interviu de Cristian GHINEA

„În presă, banii puţini obligă la prostituţie“

– interviu cu Cozmin GUŞĂ –

În 2003, sub guvernarea PSD, din care şi dumneavoastră aţi făcut parte pentru o vreme, aproape 20 de ziarişti au fost victime ale unor atacuri cu autori necunoscuţi. Se poate vorbi de responsabilitatea puterii în legătură cu aceste agresiuni?

Responsabilitatea oricărei puteri, fie ea pesedistă sau de altă natură, constă în faptul că nu a acordat protecţie unor jurnalişti curajoşi care au scris despre oameni din partid, din serviciile secrete sau din afara acestor structuri organizate care, simţindu-se lezate şi observînd, în acelaşi timp, că ziariştii nu au apărare, trec la presiuni morale... uneori chiar la agresiuni fizice.

Succesorul dumneavoastră în funcţia de secretar general al PSD a luat atitudine în public împotriva unor realizatori de emisiuni de televiziune. Întîmplător sau nu, cel puţin o emisiune a dispărut din peisaj. Dumneavoastră aţi încercat vreodată să opriţi publicarea unui articol sau difuzarea unei emisiuni de televiziune al cărei conţinut îl consideraţi deranjant?

Am încercat să opresc publicarea unor articole sau difuzarea unor emisiuni, dar acestea nu mă vizau pe mine, ci pur şi simplu nu erau bine documentate jurnalistic. Asta se întîmpla în perioada în care eram preşedinte al unui grup de presă foarte mare, care cuprindea şi televiziuni şi ziare. Aici era vorba de deontologia profesională, iar un material făcut la voia întîmplării poate să fie foarte nociv. Dintr-o poziţie politică sau dintr-o poziţie de putere nu am încercat niciodată să influenţez pe nimeni. Dacă aş fi făcut aşa ceva, „victimele“ mele ar fi putut să spună public acest lucru. Atitudinea faţă de presă a persoanelor publice este dictată de problemele personale. Dacă cineva are probleme majore pe care vrea să le ascundă de ziarişti, atunci va avea o atitudine extrem de nervoasă, de intimidare. O atitudine care îi va marca pînă la urmă întreaga existenţă. Eu nu cred, spre exemplu, că Ion Iliescu mai poate să iasă din tiparul reacţiilor pe care le-a avut în timpul scandalului „Iliescu-KGB“. Aceeaşi situaţie şi în cazul Adrian Năstase – Armaghedon 2. În ceea ce priveşte acele luări de poziţie ale lui Dan Matei Agathon, permiteţi-mi să vă spun că a fost doar o piesă de teatru. S-a dorit să se creeze impresia că directorul general al televiziunii ar fi un erou care se jertfeşte pentru opoziţia politică, iar Dan Matei Agathon ar fi acel pesedist care forţează prin toate mijloacele independenţa postului public. Nu s-a întîmplat aşa. A fost, cum spuneam, o piesă cu mai multe personaje la care au participat Dan Matei Agathon, Adrian Năstase, Valentin Nicolau şi alţii. S-a făcut în aşa fel încît să nu fie posibilă o anumită emisiune la TVR, dar să fie posibilă prezenţa, fără oprelişti, a lui Corneliu Vadim Tudor, într-o distribuţie extrem de slabă din care Corneliu Vadim Tudor a ieşit învingător, dat fiind că nu l-a contrazis nimeni.

Dar aţi încercat vreodată să salvaţi slujba unui ziarist care vă era, să spunem aşa, simpatic? Aţi sunat la vreun şef de redacţie pentru a-i spune „nu-l da pe X afară“?

Da. Am făcut-o de vreo 4-5 ori şi directorii acelor instituţii de presă ştiu acest lucru. I-am sunat, nu în calitatea pe care o aveam, de secretar general PSD, ci în calitate de fost coleg cu acelaşi rang de preşedinte de trust de presă sau director general. Am încercat să salvez în acest fel slujbele unor oameni care erau pedepsiţi pe nedrept.

Şi în felul ăsta nu aţi exercitat o oarecare presiune asupra acelor directori de presă? Dacă v-au ascultat, asta s-a întîmplat probabil pentru că eraţi secretarul general al partidului de guvernămînt...

Nu. Motivul pentru care acei oameni trebuiau destituiţi era o proastă mediatizare a PSD, pe care o reclamau unii dintre colegii mei de partid. În astfel de condiţii m-am simţit dator să îi liniştesc pe directorii respectivi, care se simţeau obligaţi să ia măsuri. Le-am spus că nu e cazul să facă aşa ceva, ziariştii în cauză fiind nevinovaţi. Ei nu făcuseră altceva decît să critice cu bună-credinţă.

Întrebarea nu a apărut întîmplător. Ştiam despre cel puţin un astfel de caz. Vroiam să văd dacă o să recunoaşteţi...

(Rîde)

Ar fi mai fi ceva de spus despre acest subiect şi întrebarea nu a fost pusă?

Da. Aş vrea să spun că una dintre problemele presei româneşti este că, la fel ca în viaţa unor femei, banii puţini obligă la prostituţie. Din acest motiv avem cazuri de cenzură şi de lipsă de independenţă publicistică.

Ar mai fi ceva: avem cîţiva patroni sau directori din presa românească foarte bogaţi. Unii, sigur, au făcut avere datorită performanţelor personale. Alţii nu. Au făcut avere doar din prostituţie. Au fost alături de Iliescu cînd a fost preşedinte; a venit Constantinescu, au fost cu Constantinescu; cînd a venit iar Iliescu, i s-au alăturat din nou şi, în felul ăsta, au reuşit să cîştige foarte mulţi bani. Ţinînd cont de aceste două situaţii, aş vrea să spun că adevărata reformă a clasei de reprezentare românească, şi aici mă refer la societatea civilă, politicieni şi presă, nu poate să înceapă decît cu presa. Dacă va exista o presă liberă care să critice cu bună-credinţă şi care să nu fie şantajată cu tot felul de dosare care cuprind greşeli ale trecutului, putem să spunem că am început reformarea sistemului de reprezentare publică românesc. Pînă atunci, nu. O să avem parte în continuare de cenzură. Sînt multe cazuri în ultima vreme, dar o să vă reamintesc doar unul, pentru că e legat cumva de *Dilema veche*: amintiţi-vă de demisia lui Mircea Dinescu de la Naţional TV după ce a făcut o emisiune în care, întîmplător, invitatul eram eu.

interviu de Teodor TIŢĂ

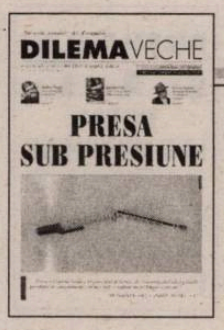

Petre BARBU

Cu faţa la patroni, cu spatele la public

Pe cît de impetuoasă este presa noastră în a dezvălui ce automobile conduc maneliştii sau numărul de tatuaje ale vedetelor *showbiz*-ului autohton, pe atît de discretă, ipocrită şi încruntată devine cînd e cazul să-şi dezvăluie în public patronii şi afacerile acestora. Cînd l-am întrebat pe acţionarul minoritar al unui important post de radio dacă este adevărat că asociatul său majoritar (o companie străină) a decis să-şi vîndă acţiunile şi să se retragă din România (aşa circula zvonul pe piaţă!), omul a început să urle de parcă îi băgasem o andrea în... Urletul său, totuşi, nu era expresia unei dureri, ci a unei crize de isterie: cum de avusesem impertinenţa să-l deranjez cu o asemenea întrebare? „Este o afacere privată care nu-i interesează pe cititorii tăi!" mi-a răspuns cu aroganţă, cînd isteria îl mai slăbise. Avea dreptate în prima parte a răspunsului, era o afacere privată, dar în a doua parte bătea cîmpii, pentru că eu cunoşteam ce informaţii doresc cititorii mei, aşa cum şi el cunoştea ce *hit*-uri preferă ascultătorii săi. Discuţia a fost încheiată de patron pe un ton triumfător: niciodată nu vei afla despre această afacere! Şi de data asta a avut dreptate.

Un răspuns calm şi elegant l-am primit din partea unui alt patron de radio, într-un caz asemănător de modificare a acţionariatului: „Nu-ţi spun, verifică la Registrul Comerţului cine sînt noii acţionari!" Numai fraierii caută în acel loc în care datele se actualizează cu mare întîrziere. De-a dreptul hilară a fost situaţia în care patronul unui post TV, întrebat cine este firma străină căreia de abia îi concesionase mai mult de jumătate din acţiunile televiziunii, a răspuns inocent: nu ştiu! (Firma este înregistrată într-un paradis fiscal din Elveţia, avînd proprietari necunoscuţi – o procedură cît se poate de legală, dar care naşte suspiciuni.) Dar culmea „inocenţei" (de data asta dau nume, pentru că exemplele de mai sus au fost convorbirile mele particulare) a atins-o Florin Călinescu, proaspătul director al cotidianului *Ştirea zilei*: „Societatea care editează ziarul se numeşte Black Media. Nu ştiu cine sînt acţionarii; eu am un *deal* cu ei, n-am făcut investigaţii" (*Evenimentul zilei* – 17 decembrie 2003). Iată o mostră de ipocrizie, pentru că este de-a dreptul penibil să fii uns directorul unui ziar fără să ştii cine îţi plăteşte leafa!

„Este o afacere privată care nu-i interesează pe cititorii tăi", mi-a răspuns cu aroganţă cînd isteria îl mai slăbise.

O parte însemnată a patronilor de presă se află retrasă în nori de ceaţă. Numele acţionarilor înregistraţi la Registrul Comerţului sînt irelevante şi au mai puţină importanţă în afacerile din presă. Cu structura acţionariatului „la lumină" operează puţinele companii străine care au avut curajul să investească în presa românească şi trusturile patronate de oameni de afaceri autohtoni, arhicunoscuţi marelui public, care nu au nici o reţinere să-şi recunoască proprietăţile media.

În rest, montajul patronilor de presă este necunoscut sau ştiut pe frînturi, de unde şi mulţimea de zvonuri ce formează ceaţa grea a confuziei. Adevăraţii patroni ai presei nu sînt cei care apar în evidenţele Registrului, ci finanţatorii, adică cei care „pun banul pe masă". Sub titulatura de „independent" un ziar poate să ţină la respect adversarii finanţatorului şi ai grupului din care face parte, să-i confere influenţă şi putere în zona politică sau de afaceri şi, astfel instrumentat, să-i aducă bani. În România sînt destule publicaţii şi televiziuni de buzunar care nu trăiesc (sănătos) din tiraje, audienţă şi vînzări de publicitate. Aceste „produse subvenţionate" sînt înfiinţate cu un scop principal: să consolideze puterea grupurilor care le finanţează din „subterană". În afară de acest rol, instrument de presiune şi influenţă, astfel de produse media urmăresc programatic manipularea publicului, parazitînd piaţa de presă şi de publicitate. Lucrurile stau aproape la fel, cu mici deosebiri de strategie, şi în cazul presei care se prezintă cu acţionarii „la lumină". Numai că aici, manipularea publicului a ajuns mult mai subtilă, iar interesele patronilor ştiuţi sînt mult mai rafinate.

Sub aparenţa angajamentelor de credinţă în slujba cetăţenilor, certificate de sondajele de opinie ce o creditează cu procente de încredere foarte mari, presa noastră se află, în realitate, cu spatele la public şi cu faţa la finanţatorii ei. Din păcate, aşezată în această poziţie, meseria de jurnalist se degradează inevitabil: obedienţă, compromisuri, combinaţii, şpăgi. Este mai comod să faci frumos la interesele finanţatorilor, că doar de la aceştia vine leafa (şi jurnaliştii sînt oameni: au credit ipotecar, rate la maşină, copii la şcoală), decît să cauţi ştirea de care într-adevăr are nevoie publicul tău, să faci tiraj şi audienţă ca să vinzi cinstit spaţii publicitare. Într-o piaţă săracă şi nervoasă, cu un PSD care controlează aproape tot ce mişcă în mass-media, presa noastră a uitat că lucrează pentru public, aducîndu-şi aminte de acesta doar la simpozioane, mese rotunde şi la Premiile Clubului Român de Presă.

Mircea TOMA

Cronica ziaristului obosit

Pentru organizaţiile preocupate de libertatea de exprimare din România, 2003 a fost anul violenţei: în materie de agresiuni fizice, a fost depăşit un prag de sensibilitate o opiniei publice: cazul timişoreanului Ino Ardelean a fost mediatizat intens, a stîrnit furia mocnită a partidului de guvernămînt – ai cărui membri din Timiş au fost indicaţi ca suspecţi de către colegii lui Ardelean – şi a determinat reacţii explicite ale unor demnitari străini. S-a constatat apariţia – în ultimii doi ani – a unei categorii noi de agresiuni: ziaristul victimă a reţelelor de crimă organizată. Este vorba despre cazuri în care persoane din lumea interlopă reacţionează violent pentru a suprima „interesul" ziaristului pentru activităţi ilegale. De ce au aşteptat „mafioţii" mai mult de un deceniu pentru a folosi acest instrument care le e atît de la îndemînă? Una dintre ipotezele noastre a fost că ziaristul intimida. Să ataci un ziarist putea fi considerat în cultura mafiotă ca fiind mai periculos decît să ataci un oficial al legii – poliţist, procuror sau judecător. Şi asta pentru că riscul de a atrage atenţia publicului era foarte mare. Asta pînă la ameninţarea conţinută într-un comunicat oficial al lui Ioan Mircea Paşcu care le sugera ziariştilor să nu uite că sănătatea e preţioasă. Am reacţionat atunci, atrăgînd atenţia că mesajul ministrului, produs probabil la o enervare decenzurată de whisky, nu este periculos pentru că Paşcu s-ar apuca să cotonogească ziarişti, ci pentru că va fi considerat ca o dezlegare la violenţă. Din păcate, modelul Paşcu a fost urmat de nenumărate gesturi ostile exprimate public de către marii purtători de aroganţă ai partidului de guvernămînt – la centru, Adrian Năstase, Dorina Mihăilescu, Dan Matei Agathon & co, şi, în feude, Marian Oprişan, Nicolae Mischie, Sergiu Sechelariu. Mesajul a fost consolidat de lipsa cvasi-totală de reacţie a instituţiilor responsabile cu aplicarea legii: tot ce au reuşit poliţia şi parchetele în ultimii doi ani a fost să găsească un ziarist dispărut, după un an de neobosite căutări. Iosif Costinaş a fost găsit mort. Nici un făptaş nu a fost identificat în cele cîteva zeci de cazuri de agresiuni. Mai mult, Szondi Zoltan, ziarist agresat de trei ori în Miercurea Ciuc, a indicat un suspect – mafiotul Csibi Istvan – care nu a fost deranjat nici măcar cu un telefon de poliţie, darmite să fie cercetat serios.

Cine apără ziaristul? Ce resurse are ziaristul – astfel abandonat de autorităţi în faţa brutalităţii unor reţele mafiote – pentru a se proteja pe sine şi, implicit, pentru a-i asigura cetăţeanului informaţii din „zona interzisă"? Păi, ca să nu devenim patetici – cum am dat deja semne mai sus, motiv pentru care îmi cer scuze – ar trebui să analizăm condiţia ziaristului la bani mărunţi. Siguranţa financiară a jurnalistului este primul element – indirect – de securitate. Un număr de 258 de ziarişti cărora le-am adresat cîteva întrebări (vorbim aici despre o cercetare realizată anul trecut în colaborare cu Centrul pentru Jurnalism Independent prin administrarea unui chestionar anonim; grupul nu poate fi considerat eşantion pentru că nu a fost selecţionat pe criterii ştiinţifice, deci rezultatele nu pot fi extrapolate la nivelul comunităţii) ne-au spus cît cîştigă. Majoritatea răspunsurilor indică venituri care se situează între 2,2 şi 6 milioane de lei. Ca să-i citez, au o situaţie financiară „beton". Mulţi dintre ei – 25% – au procese în derulare, procese pentru care nu toate instituţiile media îi susţin cu plata avocatului; 23% dintre ei sînt înveseliţi periodic cu ameninţări de o mare varietate, pentru a fi descurajaţi să scrie despre subiecte deranjante; aproape tuturor (90%) li s-a refuzat cel puţin o dată accesul la informaţii din partea instituţiilor publice; în schimb, 75% dintre ei au fost convinşi cel puţin o dată să abandoneze subiecte de investigaţii în urma presiunilor din partea propriului angajator; angajator care i-a folosit pe 25% dintre ei ca şantajişti pentru a atrage publicitate de la firme mai zgîrcite; instituţiile media care beneficiază de publicitate pe bani publici elimină investigarea instituţiilor de la care vin banii (informaţia provine dintr-o altă cercetare a Agenţiei de Monitorizare a Presei), puţinele ziare care mai practică investigaţiile sînt cele mai sărace în publicitate. Dacă patronii nu protejează jurnalistul, atunci poate că sindicatul este la post? Din păcate, o structură sindicală fragilă abia ce încearcă să se organizeze. Săraci, cenzuraţi, boicotaţi, corupţi, mercenarizaţi – cam asta este condiţia ziariştilor pe care i-am cercetat. Astea sînt resursele pe care se bazează ca să înfrunte reţele de politicieni corupţi şi bande de crimă organizată. Iar cei cîţiva care reuşesc să se smulgă din strînsoarea „resurselor", sînt întîmpinaţi cu ranga de agresori care nu sînt niciodată deranjaţi, pentru că sînt aprioric protejaţi de puterea politică.

75% dintre ei au fost convinşi cel puţin o dată să abandoneze subiecte de investigaţii în urma presiunilor din partea propriului angajator.

Soluţia nu există. Există oportunităţi. Una fundamentală înseamnă consolidarea economică a instituţiilor media, un fenomen care este în relaţie directă cu propăşirea economică a României. Alta, mai la îndemînă, este edificarea solidarităţii comunităţii ziariştilor: sindicat, pe de o parte, şi promovarea valorilor profesionale, pe de alta. Iar aici, cu tot cinismul de care inevitabil voi fi acuzat, susţin că victimele devin resurse: colegii noştri care au ales demisia de conştiinţă – şi în ultimii doi ani numărul lor este tot mai mare – sînt repere pentru o viitoare categorie profesională sănătoasă; iar Ino Ardelean a prilejuit o mişcare de solidarizare pentru care chiar că a meritat să o încaseze.

Slavoj ŽIŽEK

Aţi spus cumva totalitarism?

În 1991, după răsturnarea lui Ceauşescu, regizată de nomenclatura însăşi, poliţia secretă română, desigur, rămăsese în funcţie, urmărindu-şi ca şi pînă atunci scopurile. Totuşi, efortul Securităţii de a-şi proiecta o imagine nouă, mai binevoitoare, în pas cu noile vremuri „democratice", a dat naştere la nişte episoade bizare. Un prieten american, care era la Bucureşti în acele zile cu o bursă Fulbright, a sunat acasă la o săptămînă după sosire şi i-a spus prietenei sale că se află într-o ţară săracă, dar prietenoasă, unde oamenii sînt amabili şi dornici de a învăţa. După ce a pus jos receptorul, a sunat imediat telefonul; pe fir era o voce care i-a spus într-o engleză cam nesigură că este ofiţerul poliţiei secrete care are datoria să îi asculte convorbirile telefonice şi vrea să îi mulţumească pentru lucrurile frumoase pe care le-a spus despre România – i-a dorit o şedere plăcută şi i-a spus la revedere.

Această carte îi este dedicată acelui agent anonim al poliţiei secrete române.

Hitler ca ironist

Adevărul înălţării Holocaustului la rang de Rău de nedescris este trecerea neaşteptată la comedie: succesul recent al comediilor despre Holocaust se corelează strict cu înălţarea Holocaustului la rang de Rău de nedescris – la urma urmei, comedia se ţese din lucruri care ne scapă; rîsul este o modalitate de a aborda incomprehensibilul. Dacă nu se potriveşte cu oroarea Holocaustului nici o punere în scenă realistă, atunci singura ieşire din impas rămîne recurgerea la comedie care, cel puţin, îşi acceptă de la început eşecul de a exprima grozăviile Holocaustului şi, mai mult, include în conţinutul său narativ prăpastia dintre reprezentare şi eşecul reprezentării, în chip de contrast dintre evenimentele cutremurătoare (exterminarea evreilor) şi spectacolul fals (comic) organizat de evreii înşişi, care le permite să supravieţuiască. Succesul filmului lui Roberto Benigni, *Viaţa e frumoasă*, marchează începutul seriei: în sezonul 1999/2000 a fost urmat de *Iacob mincinosul* cu Robin Williams (făcut după vechea producţie RDG despre proprietarul unei prăvălii din gheto care se preface că are ascuns un aparat de radio şi le spune concetăţenilor săi îngroziţi ştiri încurajatoare despre iminenta înfrîngere a Germaniei pe care chipurile le-a auzit la radio) şi producţia americană a filmului românesc *Trenul speranţei* (povestea locuitorilor unei mici comunităţi evreieşti care, după ocuparea nazistă a ţării, pentru a nu fi transportaţi într-un lagăr de concentrare, organizează un tren fals cu gărzi germane, se urcă în el şi, bineînţeles, în loc să se ducă în lagăr, pornesc spre libertate). Este remarcabil că toate trei filmele se centrează pe o *minciună* care le permite evreilor înspăimîntaţi să supravieţuiască primejdiei.

Explicaţia acestei tendinţe este oferită de eşecul evident al opusului său, *tragedia* Holocaustului. Există o scenă în care se concentrează falsitatea lui Spielberg, deşi mulţi critici au lăudat-o ca fiind cea mai puternică scenă din *Lista lui Schindler*, cu „prestaţia de Oscar" a lui Ralph Fiennes: este, desigur, vorba de scena în care comandantul lagărului de concentrare stă faţă în faţă cu o evreică frumoasă, prizoniera sa. Îi ascultăm monologul lung, aproape teatral, în vreme ce fata îngrozită nu face decît să se holbeze în tăcere, împietrită de spaimă: deşi se simte atras de ea, o consideră nepotrivită ca iubită din cauza originii sale evreieşti. În această luptă dintre atracţie sexuală şi ură rasistă, iese învingător rasismul, iar ofiţerul o respinge pe fată.

Tensiunea acestei scene constă în incomensurabilitatea radicală dintre cele două perspective subiective: în vreme ce el se amuză cu ideea frivolă a unei scurte aventuri sexuale, pentru fată este o chestiune de viaţă şi de moarte. O vedem pe fată ca pe o fiinţă omenească scoasă din minţi de groază, iar bărbatul nici măcar nu i se adresează direct, ci mai degrabă o tratează ca pe un obiect, un pretext pentru monologul său cu voce tare... Atunci ce este atît de fals aici? Faptul că scena prezintă o poziţie imposibilă (din punct de vedere psihologic) a enunţării subiectului: exprimă atitudinea împărţită faţă de evreica înspăimîntată ca o *experienţă psihologică directă*. Singura cale prin care se poate exprima această împărţire ar fi o punere în scenă brechtiană, cu actorul din rolul ticălosului nazist adresîndu-se direct publicului: „Eu, comandantul lagărului de concentrare, o găsesc pe această evreică foarte atrăgătoare ca femeie; pot să fac ce vreau cu prizonierii mei, deci pot să o violez fără teamă. Dar sînt impregnat cu ideologia rasistă care îmi spune că evreii sînt împuţiţi şi nevrednici de interesul meu. Deci nu ştiu cum să mă hotărăsc..."

Falsitatea *Listei lui Schindler* este deci aceeaşi cu falsitatea celor care caută cheia ororilor nazismului în „profilele psihologice" ale lui Hitler şi ale altor personaje naziste. Aici a avut dreptate Hannah Arendt în teza sa, de altfel problematică, despre „banalitatea Răului": dacă îl luăm pe Adolf Eichmann ca entitate psihologică, ca persoană, nu găsim nimic monstruos la el – nu a fost decît un birocrat mediocru; „profilul său psihologic" nu ne dă nici o lămurire în privinţa ororilor pe care le-a înfăptuit. Nu este deci de mirare că nimeni, nici dintre cei mai severi paznici ai flăcării Răului Absolut, nu s-a simţit jignit de *Viaţa e frumoasă*, povestea unui tată, evreu din Italia, care, la Auschwitz, adoptă o strategie disperată pentru a-şi proteja băieţelul de traumă, prezentîndu-i evenimentele ca pe un concurs organizat în care trebuie să respecţi regulile (să mănînci cît mai puţin posibil etc.) – cel care cîştigă cele mai multe puncte urmînd să vadă, în final, sosirea unui tanc american.

Spre deosebire de Spielberg, filmul lui Benigni renunţă din start la „profunzimea psihologică", alegînd ridicolul. Natura problematică a acestei soluţii apare însă cînd este confruntată cu tipurile mai vechi de comedie a Holocaustului: *Dictatorul* lui Chaplin (de dinainte de al doilea război mondial), *A fi sau a nu fi* de Lubitsch (1942) şi *Pasqualino Settebellezze*, încercarea Linei Wertmüller de a realiza o comedie a Holocaustului (1975). (...) Întrebarea care se pune aici este una foarte simplă: nici unul dintre aceste filme nu este comedie sută la sută; la un moment dat, rîsul sau satira se suspendă şi sîntem confruntaţi cu mesajul sau nivelul „serios" – iar întrebarea este: în ce moment?

În *Dictatorul* lui Chaplin este evident vorba de momentul discursului patetic din final al bietului bărbier evreu care se trezeşte în locul lui Hynkel (Hitler); în *Viaţa e frumoasă* – printre altele – este ultima scenă din film, după sosirea tancului, cînd îl vedem pe copil după război, îmbrăţişîndu-şi fericit mama într-o poiană înverzită, în vreme ce vocea sa îi mulţumeşte tatălui, care s-a sacrificat pentru ca fiul său să supravieţuiască... În aceste cazuri, avem în faţă un moment patetic al mîntuirii.

Cînd partidul se sinucide

Dacă în ideologia socialistă tîrzie funcţionează vreun mecanism „psihologic", nu este cel al credinţei, ci, mai degrabă, cel al *vinovăţiei colective*: în „normalizarea" ce a urmat invaziei sovietice a Cehiei din 1968, regimul a avut grijă ca, într-un fel sau altul, majoritatea oamenilor să fie cumva discreditaţi din punct de vedere moral, obligaţi să îşi violeze propriile standarde morale. Cînd o persoană era şantajată ca să semneze o petiţie împotriva unui disident (de pildă chiar împotriva lui Havel), ştia că minţea şi contribuia la un atac împotriva unui om cinstit, şi tocmai această trădare etică îl făcea să fie cetăţeanul perfect din socialismul tîrziu. Avem astfel un regim care accepta şi se baza pe degradarea morală a cetăţenilor săi. Această vinovăţie colectivă oferă baza renegată a spectrului „vinovăţiei obiective" evocată de regimul comunist. Din acest motiv, noţiunea de autentică „trăire în adevăr" a lui Havel nu implică metafizica adevărului sau autenticităţii: desemnează pur şi simplu suspendarea participării la joc, evadarea din cercul vicios al „vinovăţiei obiective".

Cu terorismul care caracterizează fiece ipostază etică autentică, Havel elimină şi denunţă toate modurile false de salvare, de distanţare faţă de ideologia conducătoare, inclusiv cinismul şi refugiul în nişa apolitică a „micilor plăceri de toate zilele" – astfel de acte de indiferenţă, de batjocorire a ritualurilor oficiale în cerc restrîns sînt chiar modul de reproducere a ideologiei oficiale. O persoană care credea „sincer" în ideologia socialistă oficială era potenţial mult mai periculoasă decît cinicul: ea era deja la un pas de disidenţă. (...) Totuşi, analiza lui Havel, oricît de perspicace ar fi, se referă la socialismul tîrziu, „stagnant", cînd disidenţilor le era din nou posibil să-şi asume poziţia eroică a victimei tragice. Orice astfel de încercare era pur şi simplu de neconceput pe vremea gloriei stalinismului „autentic". (...)

După cum a indicat Lacan, lipsa tragediei autentice din condiţia modernă adînceşte oroarea acestei condiţii: adevărul este că în ciuda tuturor terorilor Gulagurilor şi Holocaustului, începînd cu capitalismul au dispărut tragediile autentice – victimele din lagărele de concentrare sau victimele proceselor publice staliniste nu erau într-o dificultate tragică; situaţia lor nu era lipsită de aspecte comice – sau cel puţin ridicole – şi, din acest motiv, era şi mai teribilă: există o groază atît de adîncă încît nu mai poate fi „sublimată" în demnitate tragică şi, din acest motiv, este abordabilă doar printr-o imitaţie/dedublare lugubră a parodiei. Avem poate cazul exemplar al acestui comic obscen al groazei de dincolo de tragedie în discursul stalinist. Calitatea kafkiană a rîsului lugubru care a izbucnit în rîndurile publicului în timpul ultimului discurs al lui Buharin în faţa Comitetului Central pe 23 februarie 1937 pivotează în jurul dezacordului radical dintre seriozitatea totală a vorbitorului (el vorbeşte despre posibila sa sinucidere, despre motivele pentru care nu se va sinucide, căci ar putea face rău Partidului, ci va face mai bine greva foamei pînă la moarte) şi reacţia membrilor Comitetului Central.

Comitetului Central nu îi păsa nici de valoarea de adevăr obiectivă, nici de sinceritatea subiectivă a nevinovăţiei afişată de Buharin; nu îi păsa decît de ce fel de „semnal" transmitea ezitarea sa de a mărturisi Partidului şi poporului: „semnalul" că, pînă la urmă, întregul „proces troţkist-zinovievist" era o farsă rituală.

Astfel, Buharin se agaţă încă de logica *mărturisirii* dezvoltată de Foucault – de parcă porunca stalinistă de a mărturisi ar fi fost de fapt îndreptată spre analiza de sine a acuzatului, care să scoată la lumină cel mai intim secret din adîncul sufletului. Mai exact, greşeala fatală a lui Buharin a fost să creadă că poate, într-un fel, să împace şi capra şi varza: afişînd un devotament adînc partidului şi lui Stalin personal, a refuzat pînă la capăt să renunţe la minimul de autonomie subiectivă. Era gata să se declare vinovat în public dacă Partidul avea nevoie de mărturia sa, dar voia să fie clar în cerc restrîns, printre tovarăşii săi, că de fapt nu este vinovat, ci este numai de acord să joace rolul necesar în ritualul public. Tocmai asta nu îi putea oferi partidul: ritualul îşi pierde efectul în clipa în care se arată explicit că este doar un ritual. Nu este de mirare că, atunci cînd Buharin şi alţi acuzaţi au insistat asupra nevinovăţiei lor, Comitetul Central a perceput aceasta ca pe o torturare inadmisibilă a Partidului de către acuzaţi: nu acuzaţii sînt torturaţi de către Partid, ci conducerea Partidului este chinuită de cei care refuză să îşi mărturisească crimele – iar unii membri ai Comitetului Central au lăudat chiar „răbdarea angelică" cu care Stalin le permitea acuzaţilor să continue să chinuiască partidul ani de zile, în loc să recunoască pe deplin că sînt nişte mizerabili, nişte vipere care trebuie călcate în picioare.

Aşadar, vina lui Buharin este într-un fel pur formală: nu este vina de a fi comis crimele de care este acuzat, ci vina de a insista asupra poziţiei de autonomie subiectivă de pe care vina poate fi discutată la nivelul faptelor – poziţia care recunoaşte deschis prăpastia dintre realitate şi ritualul mărturisirii. Pentru Comitetul Central, forma supremă de trădare este *chiar insistarea supra acestui minim de autonomie personală*. Mesajul lui Buharin adresat Comitetului Central a fost: „Sînt gata să vă dau totul, în afară de asta (ideea pur formală a autonomiei mele personale)!" – şi, firește, tocmai asta voia de la el Comitetul Central, mai mult decît orice altceva.

traducere de Ilinca ANGHELESCU

Slavoj Žižek (n. 1949) este, din 1979, profesor la Institutul de Sociologie din Ljubljana. Implicat în dezintegrarea socialismului în Iugoslavia, Žižek a fost membru fondator al Partidului Democrat Liberal. A candidat la preşedinţia Sloveniei în 1990. Žižek şi soţia lui, Renata Salecl, predau un semestru în fiecare an în universităţi din Statele Unite: Columbia, Princeton, Tulane (New Orleans), Cardozo Law School (New York), New School for Social Research (New York), Michigan, Georgetown (Washington).

Aţi spus cumva totalitarism? este o (psih)analiză a celor două mari terori ale secolului XX, stalinismul şi nazismul, cu referiri dintre cele mai diverse, de la psihanaliză în stilul lui Freud şi Lacan pînă la filme cu James Bond, citate din Shakespeare şi din Biblie, descrierea unor tablouri, critica emisiunilor televizate de tipul *Big Brother*, comedii realizate despre ororile Holocaustului sau extrase din procesele publice organizate de Stalin. Volumul se află în pregătire la Editura Curtea Veche şi va apărea în colecţia *OM/IDEE/SOCIETATE*.

Teodor BACONSKY

turnul înclinat

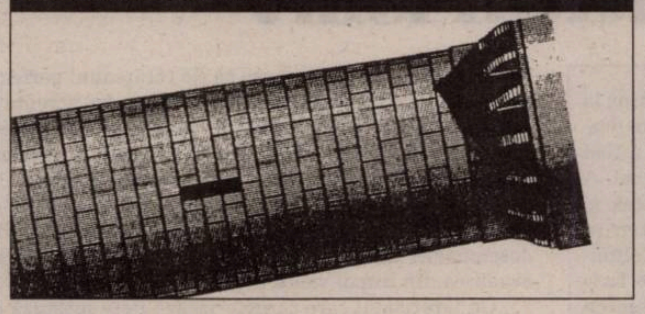

Un Mitropolit

De curînd, ÎPS Daniel, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, răspundea unui ziar ce se grăbise să-l descoasă cu privire la unele alegaţii apărute în presă: prin Mitropolie s-ar manipula dubios nişte miliarde cu provenienţă şi destinaţie la fel de incerte. Jurnalistul avusese onestitatea de a preciza că nu există nici o dovadă concludentă în ordinea acelor suspiciuni. Tot el le sugera cititorilor oarece piste: zvonurile ar fi sosit din cercuri neortodoxe invidioase pe succesele gospodăreşti ale chiriarhului. Sau ar fi fost lansate dinăuntrul Bisericii, de către cei care nu-l vor pe ÎPS Daniel ca succesor al actualului Întîistătător de la Bucureşti. Arhiereul – un om învăţat şi obişnuit cu mass-media – a binevoit să dea o replică, deşi propria-i conştiinţă, perfect împăcată, l-ar fi putut autoriza să refuze.

Pe scurt, mitropolitul de la Iaşi a spus că BOR este într-adevăr foarte des atacată, nu se ştie din ce direcţie precisă şi nici cu ce intenţie anume. De cînd nu mai e doar o Biserică liturgică – pentru că a pătruns în aria socială – ea displace şi intrigă. Înalt Prea Sfinţitul a mai susţinut că nu poate arunca vina acestor atacuri pe seama creştinilor de alte confesiuni, cu care – cel puţin în eparhia sa – se înţelege de minune. Mai ales dacă e vorba despre catolici, de veacuri prezenţi, enclavic, în provincia sa ecleziastică. Şi mai ales într-o ţară care, deşi majoritar răsăriteană în cult şi crez, a fost prima gazdă pravoslavnică a Papei Ioan-Paul al II-lea... Prin urmare, a conchis Înalt Prea Sfinţia Sa, ierarhia BOR are toate motivele să respingă calomniile şi să se deschidă, cînd împrejurările o cer, spre „dialogul civilizat". Cît despre intrigile patriarhale, nici pomeneală... Există, într-adevăr o tradiţie, care vrea ca Arhiepiscopul de Iaşi să îmbrace, pînă la urmă, veştmintele albe. Dar există şi un Colegiu electoral menit să voteze persoana viitorului Patriarh, atunci cînd voinţa divină şi rînduiala canonică pretind această alegere.

Admirabilă-mi pare, în articulaţia acestui comentariu, nu doar abilitatea de tactician, ci şi fineţea sufletească de care ÎPS Daniel Ciobotea a mai dat, înainte, numeroase pilde. Am o străveche admiraţie pentru inteligenţa sa teologică, oarecum obnubilată sub straiele episcopale şi rigorile administraţiei bisericeşti, care i-au căzut pe umeri, deodată, la începutul anilor '90. Însă „pierderea" – temporară – a creatorului de opuri dogmatice a fost abundent compensată prin lucrarea Providenţei. Mitropolitul Daniel este o figură de prim-plan a mişcării ecumenice din Europa. Are studii doctorale apusene şi bibliografie savantă. A ridicat eparhia Moldovei şi Bucovinei de la plictisul slav al unei periferii la demnitatea unui centru iradiant. Într-o vreme schimonosită de trivialitate şi impostură, se vorbeşte prea rar despre înţelepciunea sa plină de umor şi i se solicită prea puţine – sau irelevante – participări la dezbaterea publică.

E drept că Biserica are propria ei lume. Cu hramuri unde mulţimile anonime converg misterios, cu scări de prestigii duhovniceşti pe care nici un intelectual sofisticat nu le bănuieşte sau cu evenimente lăuntrice, adînc bubuitoare, ca o explozie subacvatică. Însă ce păcat că acea lume nu se intersectează aproape niciodată cu universul – mai încoace amorf – al vieţii civice şi culturale aşa-zicînd laice! Dacă în ţarcul nostru de cinism se mai poate mărturisi vreun regret *pozitiv*, ei bine atunci regret faptul că mă reîntîlnesc cu făptura erudită şi spiritualizată a mitropolitului Daniel pe fondul unui articolaş despre improbabile delapidări popeşti.

L-aş imagina mai curînd printre tineri, vorbindu-le despre Cruce şi despre buna folosire a dansului. L-aş aştepta în plinul unui amfiteatru cu studenţi deştepţi, căutători de adevăr. În aceste circumstanţe, aş fi preferat să fiu orice altceva decît ortodox, pentru a-l putea omagia dincolo de bănuiala encomiastică. O fac oricum, invitîndu-l pe Mitropolitul Daniel să vină mai des printre orăşenii cu ştaif – şi vechi dileme! – în rîndul cărora ne aflăm. Dar nu spre a-i pomeni pe duşmanii deja iertaţi ai Bisericii, ci pentru a ne prezenta prietenilor săi înaripaţi.

Anca MANOLESCU

„Ateismul purificator"

Nikolai Berdiaev pomeneşte în *Exerciţiu de autobiografie filozofică* despre un vis care, spunea el, reflecta ceva din tipul lui spiritual, rebel faţă de convenţii, tradiţionalism, autoritate religioasă impusă. Se află într-o piaţă foarte întinsă, plină de mese încărcate: este adunarea ecumenică a credinţei. Vrea să i se alăture, să participe, dar oriunde încearcă să se aşeze, i se spune că locul e ocupat, nu e pentru el. În ce îl priveşte, visul continuă; se caţără pe o stîncă aridă din marginea uriaşei pieţe... Dar, pentru mulţi, angajarea religioasă înseamnă încă să stai la o masă îmbelşugată la care ai tendinţa să nu îi mai primeşti şi pe alţii. Dumnezeu îţi aparţine. În materie de religie, unul dintre lucrurile cele mai grele, cred, este să păstrezi *distanţa* între tine şi Dumnezeu. E foarte greu să păstrezi ideea că Dumnezeu nu îţi seamănă, nu gîndeşte ca tine, nu îţi favorizează marile sau micile interese, nu e pe de-a-ntregul *de partea ta*. (A fi de partea ta însemnînd, în cazuri de fanatism, că e împotriva celorlalţi.) Dar şi fără fanatism, există mereu tentaţia să-l priveşti ca fiind „de partea ta", inclus în categorii la îndemînă, familiare, să îl priveşti ca pe un soi de posesiune de preţ, care te legitimează.

De pildă, printre cele mai brutale înjosiri ale spiritului se află, pentru Berdiaev, tendinţa – inclusiv tendinţa teologiei – de a concepe divinul preponderent după categoriile sociologice de forţă, dominaţie, autoritate. E generată astfel o concepţie a religiei care o reduce în mare măsură la un fenomen social, la o relaţie cu *instituţiile* sacralizate ale credinţei. Or, de vreme ce în loc de recunoaşterea divinului însuşi ajunge să fie sacralizată o instituţie, sacralizarea se întinde uşor la alte instituţii ori colectivităţi (statul, naţiunea, mişcări ideologice care se consideră misionate să înnoiască lumea...); e ceea ce Berdiaev numea „sacralizarea trupurilor istorice", învestirea lor nelegitimă cu o prestanţă care nu aparţine acestei lumi. „Marele Inchizitor al lui Dostoievski" se substituie lui Iisus, încercînd să desfiinţeze dialogul între libertatea lui Dumnezeu şi libertatea omului. El îşi arogă dreptul de a administra lumea în schimbul unei necondiţionate supuneri. Iar acest „Mare Inchizitor", spunea Berdiaev, „este un principiu universal care îmbracă cele mai diverse forme, aparent total opuse – religia autoritară în genere, comunismul şi statul totalitar".

Faţă de tendinţa de a sacraliza lucruri sociale (sau pur şi simplu concepţiile noastre despre divin), Berdiaev, ca şi Simone Weil vorbeau despre beneficiile unui „ateism purificator". Un ateism care refuză simulacrele, suficienţa, autoritatea fără acoperire în adevăr în materie de religie, care refuză evident instrumentalizările religiei, subordonările ei de către politic ori ideologic. Un „ateism" care curăţă locul în vederea unei orientări spre domeniul celălalt... „Ateismul purificator" e un fel de decontaminare a religiei de virusii sacralizărilor inferioare: sacralizarea unei instituţii, a unui şef, a unei concepţii umane despre divin. Ateismul purificator decontaminează de false transcendenţe. El deculpează de la transcendent porniri omeneşti mult prea banale: dorinţa de securitate, de consolare, dorinţa de prestigiu, de putere. „Trebuie să fiu atee cu partea din mine care nu e făcută pentru Dumnezeu", spunea Simone Weil. „Printre oamenii în care partea supranaturală din ei însişi nu e trează, ateii au dreptate, iar credincioşii se înşală." Ateismul purificator îndreaptă atenţia asupra *distanţei* între condiţia noastră şi ţel.

În orice religie autentică există, sub diferite nume, echivalente ale „ateismului purificator". În domeniul experienţei spirituale se vorbeşte, de pildă, despre faptul că drumul spiritual nu are capăt, că trebuie să fii un perpetuu călător, un „străin" care nu se lasă prins de nici o instalare, care porneşte neîncetat mai departe, dincolo de sine. În doctrinele teologice se vorbeşte de faptul că nici o noţiune despre Dumnezeu nu îi este integral adecvată, că el se află dincolo de orice nume, de limbaj, de categorii mentale. În domeniul etic se vorbeşte despre depăşirea *ego*-ului sau măcar a egoismului, despre „iubirea de aproapele" ca exerciţiu de deschidere spre Celălalt, cu toul altul. (Evident, nu e de dorit ca această iubire de aproapele să devină atît de agresivă încît să îl sufoce, să-l organizeze agresiv, să îl reducă la „eu". C.S. Lewis vorbea despre anumite femei atît de caritabile încît ţintele carităţii lor se recunosc după privirea hăituită.)

Un pic de ateism purificator nu le strică doamnelor care te disciplinează la biserică, de parcă ar fi proprietarele casei Domnului, nu le strică nici acelor preoţi care îl transformă pe Dumnezeu în ceva posomorît şi plicticos sau într-o iubire lăcrămoasă, searbădă; nu mi-ar strica nici mie, care vorbesc prea mult despre „transcendent". Ceva mai mult ateism purificator nu le-ar strica celor care sînt siguri că ştiu totul despre chestiunile divine şi că nu mai e nevoie de nimic în plus, sau celor care fac din adeziunea la religie capital politic. Mult, foarte mult ateism purificator ar fi necesar în cazul fundamentaliştilor, ca să nu mai vorbim de terorismul colorat religios. În cazul lui C.V. Tudor mi se pare că ateismul purificator e un remediu imperios necesar. Nu l-am mai vedea pe Dumnezeu slăvit în locul lui Ceauşescu, cu aceleaşi metode şi în acelaşi stil. Mi-am spus că filosemitismul de campanie electorală a lui C.V. Tudor va administra alegătorilor lui acest remediu. Nu se poate, îmi spuneam, ca adepţii atraşi de şiroaiele de antisemitism deversate de revista *România mare* să nu fie contrariaţi de schimbarea de macaz. Cîtă dilemă poate îndura în fond un om (fie el şi viguros alegător PRM)? Cum poate el suporta tensiunea mentală între incitarea la ură şi violenţă în numele iubirii de Christos, pe de o parte, şi incitarea la statuie în numele iubirii de Yitzhak Rabin (iubire refuzată cu indignare de rudele acestuia şi de statul Israel), pe de altă parte? Însă „profetul trecutului" (vai! nu e vorba de trecut), dl profesor Brucan, m-a descurajat. El a opinat că foştii securişti şi puternici de partid, afacerişti hiperprosperi astăzi, pe care îi reprezintă C.V. Tudor, nu vor fi deranjaţi de dilemă şi vor rămîne cu ea şi cu el. Doar alegătorii comuni ori nedecişii ar putea să reacţioneze altfel. Dar poate că pentru cei dintîi nu e vorba despre o dilemă. Nu e vorba despre antisemitism *sau* filosemitism, ci de antisemitism *şi* filosemitism, despre ură *şi* alianţă. Stilul în care sînt exprimate e, de altfel, acelaşi. Din păcate, „ateismul purificator" nu poate lucra decît acolo unde există o minimă adeziune a individului la ceea ce susţine, o cît de minusculă convingere care poate fi rectificată. Ce va putea atunci să cureţe spaţiul public de antisemitismul *şi* filosemitismul preşedintelui Partidului România Mare, atît de „mare" încît încap în ea paradoxuri dezgustător de comice?

În ce priveşte Bisericile creştine, ele au fost în stare, după oroarea a ceea ce a fost Şoa, să înceapă un proces de „ateism purificator": după război a început un travaliu lent de reconsiderare a relaţiei dintre creştinsim şi iudaism, care continuă încă să îşi facă drum în mentalitatea diferitelor comunităţi creştine. Bisericile au început să nu mai considere creştinisimul drept unicul interlocutor al lui Dumnezeu, să nu mai considere că tradiţia ebraică ar fi fost demisă, prin apariţia creştinismului, din acest rol. „Şoa a zguduit toate Bisericile", spune E. Trocmé, profesor la Universitatea protestantă din Strasbourg („Rădăcinile creştinismului sînt profund ebraice", în *Télérama. Actualité des religions*, 2000). „El a pus problema responsabilităţii creştine în antiiudaismul european... Toate Bisericile au trebuit să îşi regîndească istoria şi teologia." A fost părăsită, de atunci încoace, „învăţătura dispreţului" faţă de iudaism, catolicii au eliminat expresia de „popor deicid". Conciliul Vatican II, declaraţiile episcopatelor Poloniei, Germaniei (1995), Franţei (1997), deschiderea Papei Ioan Paul al II-lea spre iudaism, ca şi spre celelalte religii, proclamarea anului 2000 drept an al căinţei pentru toate alunecările sociomorfe ale Bisericii catolice (cruciade, inchiziţie, războaie religioase, antiiudaism) sînt repere oficiale pentru un dialog creştinism-iudaism care devine din ce în ce mai productiv (fie că e vorba de teologi, filozofi, istorici ai celor două tradiţii ori de simpli credincioşi). E o reîntîlnire care, lăsînd la o parte anumite exagerări în sens opus (de reducere a creştinismului la o simplă „derivaţie" din iudaism), permite reasumarea unei moşteniri spirituale comune, citite acum în dialog. Izolarea, lectura ostilă a celuilalt fiind progresiv abandonate, are loc o limpezire a propriei tradiţii, o regîndire a liniilor de interpretare a acestei tradiţii, o înţelegere nouă a istoriei ei. În prezenţa, acceptată, a celuilalt începi să te vezi mai precis pe tine însuţi. În orice caz, prezenţa acceptată a celuilalt te fereşte de iluzia că Dumnezeu îţi aparţine, că e doar „de partea ta".

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

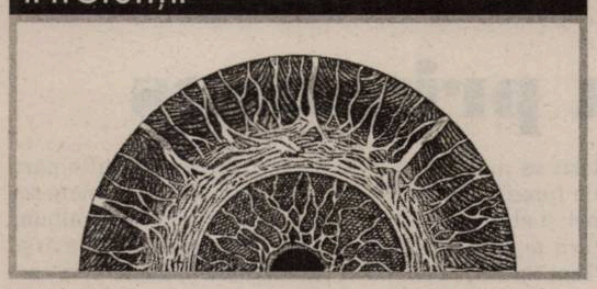

Sub control

Un banc foarte cunoscut (bancurile bune sînt întotdeauna foarte cunoscute) ne povesteşte cum un japonez, întors din concediul petrecut în Spania, a fost întrebat de colegii de serviciu ce oraş i-a plăcut mai mult, Madridul sau Barcelona: „Nu ştiu, a răspuns omul, încă n-am scos fotografiile de la developat".

În ce mă priveşte, dacă mi s-ar fi pus o întrebare similară apropo de infinit mai modestul meu periplu de la finele săptămînii trecute, aş fi fost în mare încurcătură: peste călătoria mea reală s-a suprapus una virtuală, mai plină de tensiune şi de neprevăzut. Miracolul transformării banalului în senzaţional, a faptului divers în încleştare epopeică şi a acţiunilor fireşti în iniţiative providenţiale ale guvernului se datorează, aţi ghicit, televiziunii.

Plecasem miercuri după-amiază din Iaşi către Bucureşti, a doua zi mi-am rezolvat o serie de treburi, după care am luat trenul mai departe spre Craiova, unde urma să particip, ca membru în comisie, la susţinerea a două (remarcabile) teze de doctorat. Nimic nu prevedea dezlănţuirea forţelor oarbe ale naturii. Dimpotrivă. La Craiova, întîlnire extrem de plăcută cu vechi prieteni, atmosferă caldă, stăm pînă seara tîrziu la palavre în somptuoasa Casă a Universitarilor. Vineri dimineaţa, în pauza dintre cele două susţineri, o doamnă amabilă şi sincer îngrijorată mă înştiinţează că în Moldova, la Iaşi în special, e dezastru: viscol, nămeţi, şosele blocate etc. „De unde ştiţi?", o întreb. „Tocmai m-am uitat la jurnal, pe Realitatea TV, vine răspunsul. Telefonez acasă şi mi se confirmă că la Iaşi viscoleşte puternic. Ajung în Bucureşti seara şi, bineînţeles, dau drumul la televizor, optînd pentru postul care îţi oferă informaţie permanentă.

Aflu, mai întîi, că preşedintele Ion Iliescu a fost desemnat „Omul zilei", pentru că „a hotărît anularea manifestărilor de la Iaşi din 24 ianuarie". Urmează informaţii despre acţiunile decise şi lucide ale guvernului, cu risipă de imagini ce îi au drept protagonişti pe Miron Mitrea şi pe Gabriel Oprea. Din registrul euforic trecem în cel sumbru. Liberalii, în frunte cu Stolojan, sînt blocaţi la Roman, n-au cum să-şi continue drumul spre Iaşi, nu se ştie nici măcar dacă se pot întoarce la Bucureşti. Un reporter trimis la faţa locului ne anunţă că liberalii vor rămîne peste noapte „la cel mai mare hotel din Roman" („le dă mîna!", rosteşte scîrbit telespectatorul-ţintă) în timp ce – şi aici vocea capătă inflexiuni dramatice – vreo două sute de automobilişti, oameni simpli, sînt într-o situaţie critică la marginea oraşului, izolaţi printre nămeţi; din fericire, adaugă vocea, primarul oraşului se ocupă personal de ei şi va face totul pentru a-i scoate din impas. Pe banda din partea de jos a ecranului, încă o ştire menită să ne îmbărbăteze: *„Ovidiu Grecea: Circulaţia în Bucureşti se desfăşoară în condiţii bune"*.

Sîmbătă dimineaţa, la cafea, pun iarăşi Realitatea TV şi prima ştire pe care o citesc pe bandă mă face din nou să mă simt în siguranţă: *„Ovidiu Grecea se va deplasa la staţia de epurare a Capitalei pentru a se asigura că nu se formează sloiuri"*. Dar liberalii, ce fac liberalii? *„Delegaţia PNL, blocată la Roman din cauza viscolului, a plecat spre Iaşi.* („Ei poftim, boscorodeşte telespectatorul-ţintă, ţara arde, ca să zicem aşa, iar unii umblă fleaura.") Jurnalul de la ora 10: „Guvernul a sărbătorit prin muncă aniversarea Unirii principatelor". Imagini de la videoconferinţă, unde Adrian Năstase, după ce s-a interesat de circulaţie, electricitate, situaţia animalelor din ferme, a automobiliştilor înzăpeziţi, „a subliniat datoria cetăţenilor României de a fi uniţi într-un ceas aniversar ca acesta". Cîteva minute mai tîrziu, pe ecran apare chipul dîrz al ministrului Gabriel Oprea, care – ne aduce la cunoştinţă crainica – a atenţionat ferm că *„toate oraşele afectate trebuie deszăpezite şi că nu trebuie acţionat în acest sens pe criterii politice"*.

Liniştit în ce priveşte echidistanţa administraţiei publice, chiar atunci cînd se confruntă cu calamităţi naturale, am ieşit în oraş şi mi-am petrecut orele rămase pînă la tren cît se poate de agreabil. În Gara de Nord, la 18 şi cincisprezece minute, aflu că Săgeata Albastră atît de dragă ministrului Mitrea nu poate circula în condiţii vitrege şi că se va forma un Inter-City ce se va îndrepta spre Iaşi „pe rută ocolită". Au apărut, într-adevăr, două vagoane şi am plecat cu vreo patruzeci de minute întîrziere. Am luat-o nu pe ruta Focşani-Bîrlad (ceea ce a fost o şansă, întrucît între Tecuci şi Iaşi, indiferent dacă e viscol sau nu, trenurile sînt neîncălzite), ci pe la Bacău-Roman-Paşcani, pe urmele liberalilor. Ministrul Oprea îşi ţinuse promisiunea: calea era liberă, iar la unu noaptea intram în casă. Duminică, la Realitatea TV, încă două ştiri importante: *„Guvern: Drumurile vor fi deblocate pînă mîine"* şi *„Suedia: Premierul Adrian Năstase participă la Forumul privind prevenirea genocidului"*.

Situaţia e sub control.

Dragoş BUCURENCI

chat@clubucurenci

Cetatea nemţilor

La 22 de ani, Maria refuză încă să-şi planifice serios viaţa. În descrierea de proiect, completează doar scopul şi restul elementelor le rezolvă la timpul lor. Cu mărunţişul cu care unii n-ar intra nici măcar într-un bar, Maria pleacă la mare şi se întoarce peste două săptămîni. Banii de benzină pentru un drum la Braşov ei îi ajung o lună pentru un tur prin Ardeal. Are la activ mai multe călătorii şi mai mulţi prieteni răspîndiţi pe harta Europei decît au oameni care cîştigă de zece, douăzeci de ori cît bursa ei de studentă la Arhitectură.

<?> ştiu ce-ai făcut astă-vară...

<m> am făcut europa... din olanda pînă în sudul spaniei, din ţara bască pînă în almeria şi înapoi în barcelona.

<?> în spania ai ajuns pe o plajă...

<m> da, am ajuns la un moment dat pe plaja san pedro, lîngă satul las negras. e o plajă unde nu se poate ajunge decît dacă mergi pe jos prin munte cam o oră, e o rezervaţie naturală, în genul cum ar trebui să fie vama veche şi nu reuşeşte să fie.

<?> peste cine ai dat acolo?

<m> peste o grămadă de spanioli care nu vorbeau engleză şi peste o groază de nemţi şi austrieci care, ca în fiecare parte a lumii, se infiltraseră într-o peşteră unde aveau un bar al lor...

<?> într-o peşteră?

<m> da, acolo majoritatea barurilor erau în peşteri, pentru că nu existau clădiri. singura clădire era o veche fortăreaţă, cam distrusă, pe unde se aciuiau „clubberii", vorba ta. acolo se făceau petreceri de lună plină şi cu orice ocazie. de fapt, apărea cîte o petrecere cam în fiecare seară.

© S. Ivanoschi

<?> cine le organiza?

<m> erau vreo zece oameni, în general nemţii şi austriecii, care se ocupau cu asta şi, cît am stat eu – vreo zece zile –, au fost trei sau patru petreceri. într-o seară a fost petrecere flamenco. a început cu doi băieţi care cîntau la chitară şi s-a terminat cu house şi chestii de genul ăsta. techno trance pe lună plină, însă mie mi s-a părut cam de prost gust.

<?> petreceaţi pe sec?

<m> nu, nu pe sec. pe sangria, pe fumat, pe de toate.

<?> cine le aducea?

<m> organizatorii le aduceau din sat, din las negras, pe jos sau cu bărcile, şi le vindeau foarte scump. petrecerile erau evenimente mai „trendy" pentru plajă şi-şi permiteau.

<?> cît costa intrarea?

<m> nu costa nimic.

<?> erau bodyguarzi ca la club?

<m> nu erau, nu exista "conceptul" de bodyguard.

<?> lumini, reflectoare, lasere?

<m> luna... luna era cea mai bună lumină, dar mai erau şi nişte instalaţii pe-acolo care nu se prea potriveau cu fortăreaţa. ce mai era mişto era că veneau oameni cu bongos-uri, cu tot felul de instrumente şi improvizau pe muzica de acolo.

<?> cum te-ai simţit la întoarcere?

<m> m-am simţit depăşită de evenimentele de aici...

<?> şi cît ţi-a luat să-ţi revii?

<m> mi-am revenit în autocarul pe care l-am luat din barcelona, pentru că era plin de români adevăraţi, cu sugarii după ei. pe unele dintre doamne le întîlnisem şi la sagrada familia, tot cu sugarii. şi aşa îţi revii. deşi momentul a fost, totuşi, cînd am intrat în românia: un ţigan din piteşti, un tip foarte tare, a desfăcut o sticlă de whisky şi la un moment dat a sărit la şofer – era să ne răsturnăm. cred că atunci mi-am revenit cu adevărat...

<?> ce-o să faci la vară?

<m> plec în maroc.

citit auzit

● „Nu e nimic de spus despre viaţa unui scriitor. Sînt oameni foarte banali." (Jonathan Coe)

● „Nu voi face niciodată psihanaliză, căci asta ar însemna să investighez acea regiune din care îmi vine scrisul, şi eu n-am chef să fac cartografie." (Martin Amis)

● „Mă consider scriitor european. Diferenţa faţă de scriitorii americani este că noi încă lucrăm cu cuvintele." (Marie Darrieussecq)

● „Majoritatea scriitorilor francezi se joacă cu limba de parcă ar fi vorba de un cadavru." (Philippe Djian)

● „Astăzi, scriitorul nu trebuie cu nici un chip să se prezinte pe sine ca intelectual: ca să nu sperie, el trebuie să se vîndă ca simplu povestitor." (Enrique Vila-Matas)

● „Terorismul, cîtă vreme nu sînt folosite armele biochimice, mi se pare de aceeaşi natură ca accidentele rutiere: sînt produse derivate toxice ale modernităţii." (Jonathan Franzen)

● „De ce să ne pese de ceea ce cred americanii? Ăştia cred că mamele lor nu s-au regulat niciodată, că dacă se uită la TV văd realitatea şi ascultă o muzică de rahat. Să-i ia dracu' pe americani!" (Nick Tosches)

● „Dacă literatura ignoră cultura pop, atunci ea va dispărea sau va fi totalmente marginalizată." (Jay McInerney)

(din *Les inrockuptibles*, 17-23 decembrie 2003)

Îndemn la răscoală

Secretar de stat la Ministerul Culturii şi Cultelor, Ion Antonescu trimite o scrisoare cu antet tuturor teatrelor din România, celor din subordine şi celorlalte, în care le îndeamnă la demascarea UNITER: se suspectează reaua folosire a fondurilor primite de la instituţii şi a celor obţinute prin donaţii şi sponsorizări pentru Casa Artiştilor Pensionari şi în acţiunea „Artişti pentru artişti". După ce li se aminteşte directorilor cum şi ce s-a dat, se face un calcul amănunţit al dobînzilor ce ar fi rezultat, apoi vigilentul secretar de stat scrie că se constată o „suspectă tăcere a UNITER după consumarea evenimentului şi după colectarea sumelor". Grijuliu, domnul Antonescu avertizează că urmează Ziua Internaţională a Teatrului, dînd de înţeles că tăcerea suspectă va deveni, cu această ocazie, fraudă evidentă. E emoţionantă preocuparea pentru capital şi dobînzi a unui om atît de devotat artei, dar banii despre care se presupune că au fost daţi pentru Casa Artiştilor nu au fost mai mult decît o promisiune, iar promisiunile nu produc dobînzi la nici o bancă din lume. În rest, acţiunea „Artişti pentru artişti" s-a produs în colaborare chiar cu Ministerul Culturii şi Cultelor. O întrebare adresată propriilor salariaţi de la serviciul de contabilitate l-ar fi scutit pe domnul secretar de stat de elaborarea unei corespondenţe atît de laborioase, cu formule de politeţe, tabele şi tabelaşe. În rest, cum s-a observat şi la conferinţa de presă de marţi 27 ianuarie de la UNITER, procedeul, îndemnul la răscoală adresat subordonaţilor şi victimelor binefacerilor sale, nu e doar ilegal, ci şi caraghios. **(M. B.)**

trend inţe

Cultura la stat

M-am gîndit să mai public o carte. Şi, ca orice scriitor român într-un stat asistenţial, mi-ar plăcea să obţin o finanţare de la stat. Mai precis, de la Ministerul Culturii şi Cultelor.

M-au avertizat nişte prieteni că finanţările de carte de la minister nu-s de nasul meu. Că pe cine ştiu eu ca să pot primi o mînă de milioane? Că banii nu se aruncă aşa, în vînt, la oricine. Că nu convingi înalta Comisie cu o mînă de cronici şi că, oricum, cea mai sigură cale să fii ales e şi cea mai imorală – să faci tu însuţi parte din comisie.

Nuu, nu cred! Astea-s cîrcoteli de frustraţi şi scenarii de maniaci ai conspiraţiei. M-am uitat pe lista cărţilor şi revistelor care au obţinut finanţare de la bugetul de stat în 2003 şi mi se pare floare la ureche să fiu şi eu miluit. Fiindcă, în ciuda criticilor şi a acuzelor, anul trecut Ministerul Culturii a dat bani oricui a cerut.

Nu, pe cuvînt! Ministerul Culturii e un dulce! Zău! Păi, nu s-au gîndit ei şi la zonele defavorizate, ajungînd să dea unei reviste lunare din Iaşi 200 de milioane, în timp ce un *săptămînal* ca *România literară* primeşte doar 143? O altă revistă lunară – al cărei nume nu-l spun, că oricum n-o citiţi şi nici nu ştiu multe chioşcuri de ziare care s-o preia, dar e din acelaşi grup de „defavorizaţi" – a luat şi ea vreo 120 de milioane. Mă rog... Şi, cum acelaşi grupuleţ despre care vorbeam conduce şi reviste, şi edituri, şi mai scoate şi cărţi de-ale membrilor, v-aţi speria ce sumă generoasă intră în buzunarele unor scriitori, conform faimoasei legi a lui Ohm – „Eşti Om cu mine, sînt Om cu tine".

Cît despre cărţile finanţate... vă garantez eu că de cel puţin trei sferturi din ele nu veţi auzi în viaţa voastră. Mai întîi fiindcă unele nici n-or să apară. Vă dezvălui aici o tehnică tainică pe care unii o ştiu deja: există edituri care îşi trec în portofoliu volume ale unor autori de prestigiu, dar cărţile *nu apar niciodată*. Cum reuşesc editurile să se justifice, habar n-am. Trebuie să fie vreo metodă. Oricum, editura primeşte bani pentru editarea unui volum cu un titlu general, gen *Opere* sau *Poezii* (de un autor prestigios), dar *nu* publică volumul. Autorul uneori habar n-are de aranjament, iar alteori află, dar se dovedeşte prea gentleman ca să facă scandal. Şi aşa, pe obrazul gentlemenilor, trăiesc şi potlogarii. (Al doilea motiv pentru care n-o să aflaţi de multe, foarte multe din cărţile finanţate e că nici nu merită.)

M-am apucat să-mi fac dosarul. Uraţi-mi baftă. Deşi, dacă pînă şi bietul Nicolae Dan Fruntelată, consilier al lui Nicolae Văcăroiu, dar – ca tot românul – şi poet (cred eu, crede şi el), dacă – zic – şi un asemenea nume de calibru indefinit a fost miluit, eu de ce n-aş fi? **(Radu Pavel Gheo)**

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Vineri seara prin oraş

Nu am să fac teoria zilei de vineri, a înserării şi a oraşului, dar mi se pare cumva că, dintre toate posibilităţile pe care le-a lăsat Ăl-de-Sus oamenilor, chestiile astea se potrivesc de minune atunci cînd se împletesc cu niscai jazz. Aşa cum văd eu lucrurile cu urechea, subiectiv şi uneori aiurea, ăsta mi se pare schepsisul ultim al muzicii jazz: să te scoată la plimbări întortocheate, pe străduţe şi alei mai mult sau mai puţin luminate, fără să te mişti din fotoliul, canapeaua, patul tău decît cel mult pentru a-ţi mai aprinde o ţigară. Sau nu (evident, partea cu ţigara este şi facultativă şi de evitat). La o astfel de plimbare te invită şi albumul lui (Mihai) Iordache, primul din cariera lui solo, botezat (hai să vedem dacă o să ghiciţi după ce am scris frazele de la început) *Friday*.

Veţi spune că mă pripesc şi că nu mă prea pricep la jazz şi, spre ruşinea mea, veţi avea dreptate cîtă vreme experienţa mea de ascultător se opreşte la Charlie Parker, Woody Herman, Miles Davis şi alţi cîţiva (puţini şi celebrii), dar Iordache mi se pare cel mai bun saxofonist român. Am şi cîteva motive cînd declar asta, mai exact trei: 1) nu cunosc alt saxofonist român, şi bag mîna în foc că nici marea majoritate dintre dumneavoastră nu e mai brează decît mine. Dovada cea mai bună care îmi vine în minte este că ori de cîte ori o formaţie de rock de la noi vrea să depăşească această tristă condiţie (de rocker român, adică) şi să revigoreze *sound*-ul bătrînesc în care ne bălăcim de milenii, adică să apară şi cu altceva mai deştept (în cazul de faţă un saxofon), Iordache este întotdeauna cel chemat (vezi Timpuri Noi imediat după '90, Sarmalele Reci în perioada de graţie şi, mai nou, Kumm). Ca să nu mai pomenesc de Ada Milea; 2) imaginea lui este, în continuare, strîns legată de gloria Sarmalelor Reci. Fără contorsionările lui de pe scenă, inconfundabile, autentice, vii, fără stilul distinct pe care l-a impregnat, de post-punk britanic à la Madness, răcoros printre atîtea valuri ce se spărgeau de mal, grupul şi-a pierdut tot suflul (în fine, sufletul) şi n-a mai făcut nici o brînză, prăbuşindu-se în anii de acum într-un anonimat steril. Orice rocker de bun simţ ştie asta şi îl regretă; 3) plimbarea aceea despre care vă vorbeam nu este făcută aşa, în dorul lelii. Dincolo de nota personală care, dacă n-ar fi existat, ar fi făcut inutil nu doar acest text, ci şi albumul cu toate cele nouă piese ale lui, de influenţele rock (binevenite, cum altfel?) şi de cele exotice (e de dorit să mai visăm şi la plajele însorite din alte părţi ale lumii), de un chitarist excelent (Sorin Romanescu fost şi el în Sarmalele Reci ca basist pe primul album, *Ţara te vrea prost)*, şi de un instrumentist desăvîrşit (Tom Smith, la trombon), străduţele şi aleile prin care se vîntură Iordache vineri seara sînt cele ale unui cartier pîntecos de blocuri, fără doar şi poate bucureştean, cu felinare sparte şi cîini maidanezi, cu miros de cîrnaţi şi apă de toaletă de la fete scuipînd seminţe, cu parcuri şi ţînţari, cu găuri în pavaj şi becuri aprinse la toate etajele, scara liftului şi „fiare vechi luăm" (piesa opt, penultima), cu căruţe de ţigani şi domni la cravată venind de la serviciu, în fine, cu toată această mixtură savuroasă de comunism tăcut şi singurătate agitată care respiră aproape în orice cotlon al cartierelor noastre de azi.

Nu vă luaţi iubitele la braţ în această plimbare şi nu vă lustruiţi pantofii. Oricum, în caz că vă rătăciţi, aveţi încredere în Iordache: are destul umor şi sensibilitate să găsească o cale prin care să ieşiţi.

Dilema veche vă recomandă

● Reclama la brînza topită „Dorna" cu castraveţi muraţi şi mărar (cele trei văcuţe pătate cîntînd „Jingle Bells", plus viţelul care le „taie" finalul): adorabilă! Iar produsul este de-li-cios – dovadă că mai folosesc la ceva şi reclamele... (Alex. Leo Şerban)

● Ion Vianu, *Caietele lui Ozias* (roman, cu o postfaţă a lui Matei Călinescu – Editura Polirom, 2004). Un „sfîrşit de veac 20 în Bucureşti" de o densitate şi fineţe intelectuală necunoscute în producţia noastră auriferă. Arta unui nou prozator român supunîndu-şi istoria şi politica, violînd memoria şi memoriile, înfiorînd morala, jucînd şi cîştigînd la cea mai mare miză – destinul unei Românii tragi-comice, întinsă, deloc leneşă, pe canapeaua psihanalistului şi pe masa povestitorului artist, convins că „psihanaliza este o ramură a filologiei, *id est* a literaturii", singura care contează la urma tuturor urmelor. Un eveniment literar presant. (Radu Cosaşu)

● Cartea Sandei Cordoş *În lumea nouă* (Editura Dacia, 2003), eseu calofil şi intens personal despre răspunsul „prin mijlocirea cuvintelor" la provocările (nu o dată convulsive) ale tuturor tranziţiilor noastre. O „revizuire" la cald, fără patimă şi *parti pris*. (Simona Sora)

La Paris, fără prejudecăţi

Andreiana Mihail** a terminat filozofia în România, iar apoi a plecat la Paris, la Sorbona (Universitatea Paris I), unde a studiat filozofia artei. Este una din iniţiatoarele unui proiect cultural, „Atterrissage", care va trimite la Paris, în perioada 11.02-1.05.2004, cîţiva tineri artişti români, împreună cu lucrările lor. Prin urmare, 14 artişti şi 200 de lucrări vor vedea, în această primăvară, capitala Franţei. Şi, ceea ce este încă şi mai important, Parisul îi va vedea pe ei. **(C. P.-B.)

Cînd ţi-a venit ideea acestui proiect?

Acum două luni. Împreună cu doi prieteni, am hotărît să punem bazele unei asociaţii – „-esco art contemporain" – care să promoveze, printr-o galerie mobilă, tinerii artişti români în spaţiul european. (Numele asociaţiei noastre, „-esco", trimite la terminaţia numelor de la noi – Ionesco, Enesco etc. – şi le-a sunat foarte bine francezilor.) Acum, cu integrarea în Europa, ne-am gîndit că ar fi un moment foarte bun pentru o astfel de acţiune. Mai ales că arta contemporană românească nu e foarte bine cunoscută dincolo de graniţe. Pentru occidentali, arta românească s-a oprit la Brauner sau la Brâncuşi, după care a urmat o perioadă de 50 de ani de pauză. De exemplu, bulgarii îl au pe Christo, artistul care împachetează tot felul de edificii celebre – şi el e foarte cunoscut în Europa Occidentală. Noi nu avem un nume la fel de celebru.

Cine sînt ceilalţi doi prieteni?

Unul este Dan Horja, care a făcut pictură şi a fost unul din fondatorii Galeriei de Interese. Şi mai este Raluca Barb, care stă la Paris de şase ani, unde a făcut un DEA la Universitatea Paris VII cu Julia Kristeva.

De unde primiţi bani pentru finanţarea proiectului?

Pe partea financiară, încă mai aşteptăm nişte răspunsuri. Deocamdată, avem susţinerea firmelor Eurotime şi Mondial Assurance, care ne-au pus la dispoziţie biletele celor 14 artişti, asigurările medicale sau asigurarea lucrărilor. Tablourile vor fi expuse la Centrul Cultural Român de la Paris, care ne-a oferit această locaţie. Cînd am pornit acest proiect, nu cunoşteam pe nimeni, dar iată că s-au găsit instituţii care să-l susţină. Mai mult, acum totul a luat amploare, s-a transformat într-un bulgăre de zăpadă, şi avem cereri de la diferite organizaţii din alte capitale europene să mergem şi acolo cu expoziţia.

*Irina Bucan Botea, **Threatning**, 96/73cm, ulei pe pînză*

Calendarul „Atterrisssage"

11 februarie – 22 februarie: Simona Cristea, Roman Tolici (expoziţie de pictură)

25 februarie – 7 martie: Suzana Dan, Gili Mocanu, Irina Bucan Botea (expoziţie de pictură)

10 martie – 21 martie: Iuliana Vîlsan, Alexandru Rădvan (expoziţie de pictură)

24 martie – 4 aprilie: Alexandra Croitoru, Maria Stan, Nicolae Ilfoveanu (expoziţie de fotografie)

7 aprilie – 18 aprilie: Florin Ciulache, Dilma Stefanova Iordanova (expoziţie de pictură)

21 aprilie – 2 mai: Anca Benera, Răzvan Mican (expoziţie de pictură)

Crezi că această serie de expoziţii va avea vreun ecou la Paris, unde sînt atîţia artişti valoroşi?

E adevărat, acolo sînt sute de galerii şi e o piaţă de artă care funcţionează foarte bine. Totuşi, generaţia aceasta de artişti care vor expune în cadrul proiectului „Atterrisssage" e prima generaţie maturizată după Revoluţie – şi asta e foarte important. Este surprinzător că, deşi mulţi dintre ei nu au ieşit niciodată din ţară, sînt sincroni cu ce se întîmplă în Occident. Prin urmare, nu vom merge acolo cu prejudecăţi sau complexe. Nu vrem nici să ne supraapreciem, dar nici să ne subapreciem. Acesta e un mare defect al românilor: ori se supraapreciază, ori se subapreciază, nu-şi găsesc justa valoare. Noi încercăm să ne vedem la justa valoare şi vom merge acolo fără să avem impresia că sîntem fraţii mai mici, chiar dacă venim dintr-o cultură care nu se compară nici pe departe cu a lor.

Simona SORA

puzzlecturi

Anul literar 2003

(Memorialistica)

De prin 2002, a început să se vorbească – în presa culturală, pe la lansări sau colocvii – de „revenirea ficţiunii". N-am nici o îndoială că tema predilectă, pe termen scurt, a studiilor literare va ilustra acest *leitmotiv*. Se spune, nu fără o oarecare îndreptăţire, că a trecut perioada de vîrf a memorialisticii româneşti, că, în librării, moda recuperărilor memorialist-jurnalistice, cu pretext (sau miză) subiectiv(ă), a cam trecut. Cititorul s-ar fi întors, ar fi reluat pactul „minte-mă frumos" de unde îl lăsase pe vremea rezistenţei prin cultură şi ar cere ficţiune. Iar în absenţa unei oferte diversificate (cum au alţii romane *punk*, romane *pulp*, romane reacţionare, romane pentru femei, pentru morfinomani, *copyright*-eri sau pensionari), în lipsa unor succese rotunde (de critică, de public, sau de amîndouă), în penuria de subiecte contemporane (de unde dificila identificare) – cititorul melancolic citeşte alte literaturi. Ca şi criticii, ca şi scriitorii autohtoni. Cu traducerile măcar mai ai cîte-o surpriză.

Şi totuşi, cele mai multe dintre volumele de ficţiune publicate anul trecut au o miză autobiografic-memorialistică, se bazează, cu mijloacele proprii literaturii, pe o recuperare a trecutului şi pe disimulările ficţionale ale memoriei personajelor. Ca să nu mai vorbim de numeroasele volume memorialistice (memorii, jurnal, scrisori, autobiografii indirecte, arheologii subiective) pe care ni le-a adus anul „revenirii ficţiunii". Cele două tipuri de literatură – ficţiunea cu pretext regresiv, scrisă uneori chiar sub formă memorialistică şi memorialistica adevărată, adică valoroasă literar (nu doar ca dezvăluire, scandal, adevăr propriu) – sînt mult mai apropiate decît ne place să recunoaştem atunci cînd facem disocieri apăsate. În ceea ce priveşte memorialistica, importantă nu e, însă, doar valoarea literară, deşi, trebuie să recunoaştem, ea face cartea „să treacă". Cînd inflaţia de memorialistică, mai bună sau mai proastă, din ultimii 15 ani va avea parte de studiile (literare, dar şi istorice, morale şi etice, fenomenologice şi epistemologice) pe care le merită, s-ar putea să avem mari surprize – surprize pe care înşiruirea, uneori nediferenţiată editorial, de memorii şi jurnale le-a camuflat. Atunci cînd va fi analizată relaţia „indecisă" între memorie şi istorie, de care vorbea Ricoeur în *Memoria, istoria, uitarea*, caracterul iluzoriu al memoriei care se pierde în meandrele imaginaţiei sau reprezentarea trecutului rememorat, supus seducţiilor naraţiunii, scriiturii, retoricii şi prestigiului autorului – vom putea şi argumenta doct de ce ne enervează radical cutare jurnal îmbîrligat retoric şi de ce ne cuceresc contorsiunile „naturale" ale altuia.

Portretul lui M de Matei Călinescu (Editura Polirom) este, probabil, cea mai discutată carte (pînă acum) a lui 2003. De la mărturisiri deschise (un critic îşi mărturisea plînsul, altul muţenia), pînă la comentarii mistic-religioase şi psihologice, ori la discuţii despre substanţa filozofică şi ştiinţifică a rememorării – cartea doliului inconcevabil după propriul copil a fost considerată o carte de mistere, scrisă direct, deşi colată din bucăţi de memorie, din fiinţe de vîrste diferite, unite de un sentiment greu de „scris" – iubirea paternă. E, desigur, doar începutul impactului (intens emoţional) al acestei cărţi, care deschide acolade nebănuite pentru înţelegerea „de aproape" a felurilor în care afectează autismul personalitatea, pentru înţelesul metafizic şi cognitiv al acestei maladii, pentru drama intens umană care se consumă în faţa noastră şi în care sîntem implicaţi măcar prin faptul că „Toţi oamenii sînt diferiţi".

Un *Recurs la memorie* dialogat este şi cartea de convorbiri a Ilenei Mălăncioiu cu Daniel Cristea-Enache (Editura Polirom), carte dură, în esenţă, prin modelul asumat, *Recursul la metodă*, dar şi prin modelul etic, care discută o lume (mic-literară, dar atît de zgomotoasă) din perspectiva unei conştiinţe (etice, dar şi estetice) şi cu premisa de fond a obiectivităţii. Este o carte adresată tinerilor, dar care nu le face acestora (implicit tinerilor din lumea literară discutată, *y compris* interlocutorului) nici un fel de concesie. Ileana Mălăncioiu nu iartă şi nu uită nimic, folosind în egală măsură – dar aplicîndu-le unor personaje diferite – intransigenţa şi tandreţea.

Straturi succesive de memorie şi redefinire de sine din perspectiva trecutului avem şi în cartea Ninei Cassian *Memoria ca zestre* (Editura Fundaţiei Culturale Române), „jurnalul unui jurnal" cu trei straturi temporale: unul din 1948-53, altul din 1975, cînd autoarea comentează jurnalul „naiv-exhibiţionist" anterior, şi altul de după 1987, al perspectivei americane. Impresia de lectură e una de împrăştiere „lucrată", de autocenzură (în episoadele româneşti) şi aranjare convenabilă a întîmplărilor. Interesante mai ales la nivelul picant, memoriile poetei au un iz de levănţică modificată genetic. La polul opus, ca să zic aşa, se află *Jurnalul* Monicăi Lovinescu, vol. III (Editura Humanitas), plasabil la o distanţă considerabilă şi de memoriile dialogate din *Recurs la memorie*, unde chiar şi cele mai vitriolante portrete beneficiază de nuanţele unor paralele temporale. Document subiectiv al anilor1990-93, dar şi cronică a unei orbiri asistate din ţară, *Jurnalul* livrat ca atare nu poate fi, în ruptul capului, „cartea anului 2003", pentru simplul fapt că e „cartea anului 1993".

O carte a prezentului este, în multe feluri, *Copacul din cîmpie* de Gelu Ionescu (Editura Polirom), deşi modelul „de atitudine" e cel al lui Rousseau din *Confesiuni:* sinceritate totală, dusă la paroxism în paginile despre mecanismele autocenzurii şi „mentalitatea rurală a artistului român".

Dialogul lui Gellu Naum cu Sanda Roşescu *Despre interior-exterior* (Paralela 45) a fost una dintre revelaţiile anului. Continuînd *Calea Şearpelui*, într-un limbaj decriptat şi metaforic, poetul îi vorbeşte interlocutoarei sale, în aceste dialoguri din anii '70, nepublicate pînă acum, despre disponibilitate şi libertate poetică, despre întîmplările sale magico-mistice, timpul vertical sau „explozia încremenită" a dragostei. În aceeaşi zonă erotizat-poetică se află *Scrisorile de dragoste* ale lui Leonid Dimov (Editura Polirom) din 1943-54 către Lucia Salam, prima sa soţie: scrieri liminale ale unui amor adolescentin (cînd „Loni" îi încredinţează siderat iubitei secretul evreităţii sale) trecut într-o iubire melancolică, minată de reproşuri şi despărţiri.

Într-o zonă aparte a memorialisticii se situează *& comp* (Polirom) şi *...Pe mine să nu contaţi* (convorbiri cu Mircea Benţea) (Paralela 45) de Livius Ciocârlie. Dacă prima e o reconstituire de sine, un roman de formare autoironic şi lucid, „amintirile unui snob" plin de umor şi cu o memorie (nu doar a eului propriu) fabuloasă, cea de-a doua e răspunsul la provocarea dialogului al unui „aventurier al abuliei" care ştie, însă, mai bine ca oricine care sînt limitele autobiograficului în epoca „gîndirii slabe, plurale, concesive, deschisă oricăror soluţii, ca şi amestecului lor". Minunatele memorii postmoderne (adică relative, compozite, interşanjabile, căci definitivă e doar moartea) ale lui Livius Ciocârlie se construiesc din poveşti şi din oameni, dovedindu-ne că există, într-adevăr, o dotare specială pentru genul memorialistic şi anumite fiinţe cu adevărat „capabile de memorie". Un discipol al lui Livius Ciocârlie poate fi considerat şi „trăiristul" Radu Pavel Gheo, în *Adio, adio, patria mea cu î din i, cu â din a* (Editura Polirom) – în egală măsură unul dintre cei mai buni scriitori din grupul de la Iaşi, grup compact de excelenţi prozatori, ce merită o discuţie separată şi aplicată.

P.S. Din orice discuţie despre memorialistica anului trecut n-ar trebui să lipsească traducerea memoriilor fabulosului Matila Ghyka, *Popasuri ale tinereţii mele* şi *Fericit ca Ulise...* (Editura Curtea Veche), şi nici *Scrisori către Vlad Georgescu* de Mihai Botez (Editura FCR) care depăşesc, fiecare altfel, criteriile asumate în această selecţie.

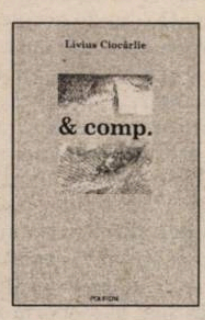

Andrei GORZO

dilematograf

Pămîntul vibrează

● ***Stăpînul inelelor: Întoarcerea regelui / The Lord of the Rings: The Return of the King*** (SUA, 2003) de Peter Jackson.

E uşor să uiţi că există şi o opoziţie. În orice caz, în ultimele minute ale ultimei părţi din trilogia *Stăpînul inelelor,* cînd Frodo (Elijah Wood) şi-a îndeplinit misiunea – distrugerea maleficului inel – şi s-a trezit în pătuţul lui de hobbit, şi regizorul Peter Jackson a găsit o modalitate de a-i scoate la rampă, unul cîte unul, pe eroii noştri (ei se înfăţişează pe rînd la căpătîiul lui Frodo), şi publicul de la Patria a aplaudat la apariţia elfului Legolas (Orlando Bloom) şi, încă o dată, la apariţia regelui Aragorn (Viggo Mortensen) – în momentele acelea, eu uitasem că există o opoziţie. Dar acum, înainte de a asmuţi asupra filmului laudele mele cele mai deşucheate, permiteţi-mi să spun că da, ţin cont de existenţa opoziţiei, ba chiar aş vrea s-o mîngîi puţin pe aripi. Există aripa fanatică; ea freamătă protectoare deasupra cuvintelor lui J.R.R. Tolkien şi se zbîrleşte de durere pentru fiecare episod, personaj sau crîmpei de dialog care n-a ajuns întreg la capătul călătoriei din carte în film. Aş putea să le spun că zece ore de film – chiar dacă filmul e o epopee – sînt, totuşi, mai puţin încăpătoare decît o mie de pagini de Sfîntă Scriptură, că n-ar trebui să se teamă atîta de cuţit, că însuşi Shakespeare s-a lăsat tăiat – de Orson Welles şi Laurence Olivier, printre alţii – şi uite-l ce sănătos e! La care ei, jelind pierderea scenei preferate (alta în cazul fiecăruia), mi-ar răspunde că nu-l vor ierta niciodată pe măcelarul Jackson şi că, după cum a spus profesorul Tolkien, Shakespeare era un decadent care a dus la pierzanie literatura engleză serioasă. Drept care îi las, cu o ultimă mîngîiere, şi trec la aripa următoare – „conspiraţioniştii". Lor nu le scapă faptul că, înaintea bătăliei finale din *Întoarcerea regelui*, Aragorn îi îmbărbătează pe aşa-numiţii „oameni din Vest"; nici faptul că printre problemele acestora se numără nişte mûmakil – un fel de elefanţi –, pe spinările cărora călăresc „corsarii din Sud" – un fel de arabi. „Toate astea ţi se par întîmplătoare?", te întreabă conspiraţionistul. Răspunsul este, desigur, da. Cei care au văzut stereotipuri rasiale călare pe mûmakil trebuie să-şi fi dorit *neapărat* să le vadă; noi ceilalţi am văzut nişte imagini fabuloase (inspirate, probabil, din istoria traversării Alpilor de către Hannibal) şi nişte domni care şi-ar fi găsit locul pe puntea oricărei corăbii din orice film cu piraţi făcut vreodată. Ca să aflaţi ce-i cu „oamenii din Vest", deschideţi cartea *Stăpînul inelelor* (scrisă între 1937 şi 1949): harta de la început arată că *toată* acţiunea este plasată în „partea apuseană a Pămîntului de Mijloc, la sfîrşitul celui de-al Treilea Ev". (Deci Mordor, sălaşul Răului, este plasat tot în partea apuseană – e drept, în partea de est a părţii apusene, dar, dacă vreţi corectitudine politică perfectă, întoarceţi-vă la *Vrăjitorul din Oz:* acolo, vrăjitoarele din est şi din vest sînt la fel de rele.) Şi astfel ajungem la opozanţii pe criterii estetice, care văd în *Stăpînul inelelor* un gigantic joc pe computer, fără gust şi fără suflet. Din aceste motive, unii dintre ei preferă *Harry Potter*, ceea ce e interesant, pentru că e taman invers: *Harry Potter* este jocul interactiv, ale cărui scene de acţiune sînt organizate pe niveluri şi al cărui erou poate fi pilotat de orice copil, fără a pierde sau a cîştiga ceva în personalitate; *Stăpînul inelelor* nu vrea să fie interactiv, vrea să te uluiască. Da, îl ajută banii (împreună, filmele au costat trei sute de milioane de dolari), dar asta să însemne că e mecanic? Priviţi-i pe Frodo şi pe prietenul lui, Sam (Sean Astin), blocaţi pe drumul de întoarcere, după ce şi-au îndeplinit misiunea, şi aşteptîndu-şi moartea cu acea graţie care e chintesenţa tuturor ideilor şcolăreşti despre eroism. Gîndiţi-vă la povestea regelui care a rămas fără un fiu şi nu-i ascunde celuilalt gîndul cumplit că mai bine ar fi rămas fără el; băiatul încearcă să-i cîştige dragostea printr-un act de curaj sinucigaş şi tatăl nemilos îl lasă să meargă la moarte. Încercaţi să jucaţi asta pe computer. Prost gust? Da, există. Filmul n-are simţul măsurii şi nici simţul ridicolului, dar astea sînt simţurile la care trebuie să renunţi atunci cînd te apuci de-o epopee; nu le avea nici D.W. Griffith (ba chiar, după Susan Sontag, avea „un intelect de o supremă vulgaritate şi chiar vacuitate"). Nu spun că Jackson e un Griffith; nu e un inovator. Dar şi publicul de azi e mai greu de înfiorat, iar Jackson a făcut-o; a făcut să vibreze cinematografele lumii, ca Pămîntul de Mijloc la trecerea mûmakililor.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

(Mici) neînţelegeri

Nu înţeleg de ce nu avem şi noi un ghid TV aşa cum este suplimentul ziarului *Le Monde*, unde găseşti tot felul de anchete şi studii interesante legate de emisiunile TV, dar nimic despre cu cine s-a cuplat vedeta X, ce maşină şi-a cumpărat vedeta Y, unde a făcut vacanţa vedeta Z, ca în ghidurile de la noi.

Nu înţeleg de ce societatea de cablu la care sînt abonat, FX, îmi dă în pachetul de bază un post de televiziune „evanghelizator", TBN, în care tipi dubioşi în costume îmi ţin 24 din 24 de ore predici, iar Mezzo e în pachetul „Extra", pentru care trebuie să plătesc patru dolari în plus. Nu înţeleg de ce ni se bagă pe gît posturi la care nu se uită nimeni, ca Etno sau TVRM, iar Arte nici nu există în oferta societăţilor noastre de cablu.

Nu înţeleg de ce a fost programat la o oră de maximă audienţă un serial aşa de slab, cum e *Hacker* de pe România 1 (în timp ce un film ca *Omul fără trecut* al lui Aki Kaurismaki este difuzat duminică la ora 14). *În familie* de pe Prima TV era ceva mai inteligibil – chiar dacă era jucat ca la căminul cultural – şi măcar nu avea atîtea pretenţii.

Nu înţeleg de ce, în filme, bombele „cu ceas" au întotdeauna un cadran digital cu afişaj roşu; şi întotdeauna eroul le dezamorsează cînd mai sînt una, două sau maxim trei secunde pînă la explozie.

Nu înţeleg ce legătură are un ziar ţinut de un pesedist, ziarul *Ziarul*, cu făcutul amor de se zguduie studioul, ca în spotul publicitar. Citindu-l, mie jurnalul nu-mi oferă „mai multă plăcere" (nu-mi oferă deloc). Poate lor.

Nu înţeleg de ce Céline Dion nu găseşte o soluţie să nu mai apară în propriile videoclipuri, cu faţa aia a ei enervantă... (să facă şi ea cum a făcut, de exemplu, Elton John).

Nu înţeleg de ce trebuie să-mi fie stricată siesta de duminică după-amiaza cu o emisiune precum cea a Ruxandrei Săraru (TVR Cultural), unde sînt invitaţi tot felul de actori care-i cîntă osanale tăticului ei. În plus, aţi văzut ce bine seamănă Ruxandra Săraru cu Céline Dion?

Nu înţeleg de ce, în filmele de acţiune, eroii, care suportă fără să crîcnească să fie loviţi, răniţi sau schingiuiţi (bărbaţi adevăraţi!), se strîmbă de durere atunci cînd o damă bine le oblojeşte rănile.

Nu înţeleg ce legătură au cei doi de la emisiunea de dimineaţă de la Naţional TV cu *Trimineaţa*, formulă cu care fac un aşa tapaj. De unde pînă unde *Trimineaţa?* Că doar ei sînt doi...

Nu înţeleg de ce dimineaţa, pe PRO TV, mi se dă un serial aşa de bleg cum e *Tînăr şi neliniştit*, mobilizator doar pentru bătrîneii care visează să nu moară înainte de ultimul episod.

Nu înţeleg de ce ştirile de pe TVR Cultural, *Info Cultural*, sînt aşa de proaste, asta chiar şi cînd au despre ce vorbi, cînd există evenimente culturale notabile.

Nu înţeleg de ce au proliferat pe toate posturile emisiunile acelea idioate cu cîte o fătucă ce vorbeşte mult, dă din mîini şi ne arată un evantai de bani, îndemnîndu-ne să dăm un telefon şi să găsim diferenţele dintre două poze. Nu înţeleg cum de aceste prezentatoare au putut fi clonate atît de bine.

Nu înţeleg de ce televiziunile ne cred pe noi, telespectatorii, de-a dreptul tîmpiţi.

...Bineînţeles că nu am insomnii că nu înţeleg toate aceste lucruri.

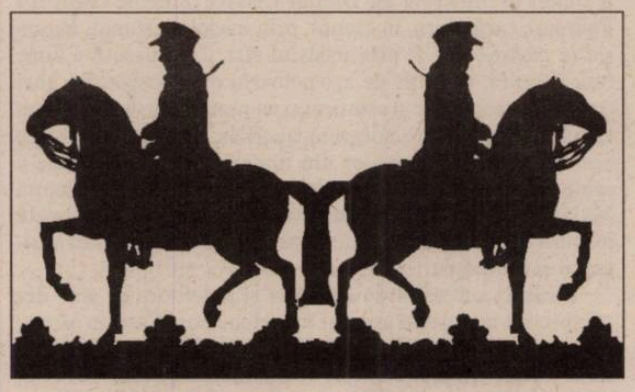

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Memoria la „ora De Niro"

James Dean e acel înger tînăr şi nevrotic care a căzut din Eden pe pămînt, în acea celebră cădere, a doua, din rai, căderea în contingent, în cotidian, din care nu s-a întruchipat nici jalea, nici Electra, poate o etică, precis o nevroză anxioasă. Angoasa e melancolia eternului, a Edenului părăsit şi pierdut pentru totdeauna. Revoluţia realizată de James Dean, la mijlocul deceniului 6, printre junii primi ai ecranului, e seducţia acestei angoase cu care rareori junele prim, vedeta masculină, bărbatul fatal de pe pînză, s-a gîndit să cucerească mulţimea de femei din sală şi de pe ecran. El miza pe văpaia din ochi, pe sărutul carnal, dispreţuind ideile prea complicate. El avea farmec, nu anxietate. El era îndrăzneţ, persuasiv şi tenace – rareori melancolic. El era pătimaş – nu apatic, nu abulic. El avea echilibru serios – niciodată nu apărea sucit („Sînt eu sucit?", întreabă mereu Dean.) „Nebunia" lui era decorativă şi simpatică, săgetînd inima angelului radios care avea drept la două sau chiar la o şovăire cînd se afla la un pas (sau la Est) de fericire.

James Dean a adus şi a pus în circulaţie un alt tip de armament, a proliferat o altă cursă a înarmărilor masculine; el a fost o rachetă nemaivăzută pe cerul alb-negru, străbătîndu-l ca un meteorit, înnebunind fetele şi chiar doamnele care uitaseră de Hamlet, Werther şi Peciorin, junii primi cu care literatura – cu mult înaintea cinemaului – realizase fascinaţia psihoastenicilor. De la Dean încoace, tinerii bărbaţi, pentru a mă exprima ca în romanele sec. 19, s-au modificat esenţial. El a deschis drum pentru Mastroiani, Cybulski, Delon, ca să nu insist cîte îl leagă chiar de Batalov şi mai ales de acest frate al său, din Est, Daniel Olbrzyski.

În afara măştii de înger revoltat, nesupus, persecutat sistematic,

în veşnic conflict cu Tatăl, incapabil de alte pacte decît cele cu sine însuşi, deci precare,

frumos mereu ca lacrima, ca Făt-Frumos-din-lacrima-eşecului,

în afara acestui facies, tînărul bărbat, păstrînd şi alibiul adolescenţei, dar şi echivocul copilăriei inocente, a inventat (sub ochiul senzual, patetic şi realist al acelui mediteranean căzut în America, grecul Kazan-joglous) un sistem de joc, de atitudini, de paroxisme cu care a cucerit ceea ce trebuie cucerit – vorba lui Balzac: o lume.

Avînd mereu în mişcările sale culpa conştientă a bunătăţii inutile şi exasperate, Dean a introdus „ruperile" dintre anormal şi normal, a şters graniţele dintre tandreţe şi răutate, dintre inocenţă şi perfidie, dintre apatie şi curaj.

Veşnica sa întrebare „Vreau să ştiu: cine sînt?", sfidarea permanentă a fratelui virtuos sînt sistematic deturnate printr-o gestică a incertitudinilor esenţiale, fragile, dezarmate la primul atac al duioşiei venit de pe malul celălalt. Ca nimeni altul, pînă la el şi poate chiar după el, Dean ştia să asculte tăcînd o poveste, o fată, o floare, stînd într-un cot în iarbă, sprijinindu-şi capul pe palme – gest sublim, de valoarea trecerii lui Hamlet, pe coridor, cu o carte în mînă.

Cu o intensitate necunoscută, el a transfigurat damnaţiunea singurătăţii printre blocurile de gheaţă – unde asculta şoaptele de amor ale celor „normali" – într-o revoltă care abia aşteaptă o cauză pierdută pentru a sfida mulţimile dezlănţuite bezmetic, isterofob. Cu mult înaintea altora, el a găsit gestica pentru a interzice interzicerile inumane („e oare interzis să-mi caut şi să-mi urmăresc mama pe stradă?"). Ca nimeni altul pînă la el, Dean a putut juca sublim îmbrăţişarea tatălui urmată de strigătul isteric: „Te urăsc!". Chircirile lui – într-un hambar, pe acoperişul unui tren, într-un colţ de frază – sînt sfîşietoare. Ele cheamă în sufletul fiecărui om sensibil, adică inteligent (cu Dean inteligenţa se vădeşte încă o dată o formă a sensibilităţii) strigătul fratern: „Ridică-te, omule!", îndemnul dens, mîhnit şi însorit ca Mediterana, aparţinînd acelui om dovedit o singură dată laş, dar enorm de laş, pentru care va plăti cu o operă, creatorul lui Dean, Elia Kazan.

...La toate astea m-am gîndit în ziua aceea de început al lui 2004, cînd văzîndu-l pe Dean în *Gigantul* (nu filmul său cel mai bun...) mă teroriza ultimul sondaj din Anglia, printre 13.000 de cinefili care-l încoronau drept „cel mai bun actor din toate timpurile" (!!!) pe actorul meu preferat „la zi", Robert de Niro. Niciodată nu va exista „cel mai bun actor din toate timpurile".

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Petre Roman

(fost PD, azi către un nou partid)

Intrarea în politică

În 21 decembrie, la baricada de la Inter. Văzusem la televizor momentul cu *Alo!Alo!* al lui Ceauşescu.

Pulovărul gri, cu benzi albastre

Atunci aveam pe mine un pulovăr gros, făcut de mînă de bunica unui doctorand de-al meu. Eram profesor la Politehnică.

Pulovărul roşu

În el am apărut ca prim-ministru.

Iliescu

L-am cunoscut pe Iliescu pe cînd era preşedintele Consiliului Naţional al Apelor. N-am avut discuţii politice de nici un fel, în afara uneia. Cred că era în februarie '89, cînd m-am dus la Editura Tehnică pentru a-i propune nişte titluri. M-a primit şi i-am spus: „Ţara se prăbuşeşte. Ce-i de făcut?" şi atunci el, fără să-mi spună un cuvînt, mi-a scris: „Nu pot vorbi! Sînt urmărit!". Nu am fost în nici un complot.

Părinte şi fiu

Aşa a fost percepută. Era mai în vîrstă decît mine. În zilele Revoluţiei s-a născut o legătură de încredere puternică. În fiecare seară pînă pe 25 decembrie am împărţit aceeaşi saltea. Şi legătura a funcţionat. El era cineva, eu nimeni, din punct de vedere al opiniei publice. În 26 decembrie a urmat şocul: „Ne-am gîndit că tu poţi fi prim-ministru. Eşti venit din stradă. Eşti un bun manager. Eşti educat în Vest". Ruptura a intervenit după septembrie '91, cînd s-a stat la masă cu capul bandiţilor. Dacă aş fi ştiut mai mult despre ce înseamnă politica, poate ar fi putut exista o cale de a evita începutul dezastrului.

Fetele de la APACA

Ştiu cum s-a terminat această poveste: în 2000, cînd am fost din nou acolo, am întîlnit doamne, domnişoare ce mi-au spus: „Ţinem la dvs. şi v-am iubit, dar ideea asta că era o relaţie în care noi eram nişte oarecare admiratoare feminine ne-a jignit. Cei care ne-au tratat aşa ştiu ce soţii sîntem, ce domnişoare sîntem, ce aspiraţii avem?"

PD-ul-echipă

Eram o echipă ce trăgea exact în aceeaşi direcţie. S-a întîmplat că-n momentul intrării la guvernare, ei au început să-şi vadă de interesul personal. Asta e! Vrem să ne îmbogăţim.

Valter Roman

A intrat în ecuaţie, eu intrînd în politică şi neavînd nici o legătură cu structurile existente. Mare handicap. Mioara, soţia mea, a fost foarte conştientă şi mi-a spus: „Petre, du-te repede şi spune-le cît mai ai timp că nu vrei să fii prim-ministru! Nu-ţi dai seama că noi nu aparţinem nimănui? Sîntem profesori, oameni de ştiinţă!". Tatăl meu nu era un nomenclaturist. Eu, cînd am început să fiu pe picioarele mele, aveam o garsonieră în Turturele. Şi am construit pas cu pas împreună cu soţia mea. În loc ca Valter Roman să apară cu multe lucruri pozitive, a fost tîrît în noroaie.

Mioara Roman

Manipulare. A fost specularea schemei că de vină e soţia. Ea şi fetele mele au luat toţi bocancii în gură. Ea nu s-a amestecat în nimic. Eu mă gîndeam tot timpul la ea ca la femeia mea, iubita mea.

Formarea politică

Modele şi lecturi. Brusc, devenind o personalitate europeană, m-am întîlnit cu numeroşi oameni de un anume nivel intelectual şi al practicii. Dacă munceam pe zi 18 ore, mai citeam două ore. Citeam economie şi politică. Critica auzită de la tatăl meu mi-a folosit imens. El îmi repeta: „orice ai face, nu intra în politică!". Problema de fond este: de ce? Tinerii ştiu că numai prin politică se poate schimba ceva. Pe ei nu-i poţi opri şi spune: stai, citeşte! La noi politica apare ca un conflict între oameni, ca o luptă personală. Or, politica înseamnă să ai puterea de a face un lucru bun.

Stela GIURGEANU

Jocul de-a Institutul Cantacuzino

– piesă în două acte (cu epilog previzibil) –

Personaje:
Doctor **Mihaela Ariciuc**
Doctor **Monica Bălteanu**
Guvernul şi soliile acestuia (personaj absent)

Prolog: Problemele pe care le pun pe tapet, atît angajaţii, cît şi liderii lor de sindicat, se rezumă la salvarea Institutului. Pentru ei nu salariul contează, ci principiul. Principiul de a nu lăsa nepăsarea şi ignoranţa să distrugă, nu numai ceva de valoare, dar ceva creat şi perpetuat din 1921 de oameni, exclusiv pentru binele oamenilor.

Actul I

Finele anului 2003. După nenumărate bătălii, intervenţii pe lîngă Ministerul Sănătăţii şi Guvern, după nenumărate intervenţii în presă, soarta Institutului Cantacuzino pare pecetluită, oamenii resemnaţi. Cu toate astea, dintr-o dată, lucrurile încep să se agite.

Scena 1 ***(jucată într-un ritm alert, cu o repeziciune uimitoare, astfel încît spectatorul să nu se prindă că de fapt e o farsă)***

...6 noiembrie 2003 – revista *Dilema* publică un articol despre situaţia reală a Institutului Cantacuzino.

...14 noiembrie 2003 – un telefon de la Institut anunţă că angajaţii s-au mobilizat să intre în grevă, să îşi ceară drepturile, că articolul din *Dilema* este lipit pe toţi pereţii clădirii (exceptînd, binenţeles, cei răzuiţi de furie şi taină!), că a venit o echipă de specialişti să repare maşina de fiolaj şi că, într-adevăr mai important, s-a anunţat vizita ministrului interimar al sănătăţii, domnul Ionel Blănculescu.

... ***15 noiembrie 2003*** – ministrul interimar: „Nu ne vor ierta generaţiile viitoare şi istoria dacă vom închide Institutul."

Ministrul Blănculescu aduce solie de bun augur de la primul ministru Adrian Năstase. S-au schimbat promisiuni, s-au strîns mîini şi s-au iscat speranţe. În **două săptămîni** se vor găsi soluţii! *Cică* pentru că s-a înţeles că Institutul este de importanţă naţional-strategică. *Cică* pentru că nu este posibil ca o asemenea valoare să piară. *Cică* peste puţin timp activitatea institutului se va relua, producţia va intra pe făgaşul normal, se vor construi ariile GMP (norme europene de producţie), *cică* etc., *cică* etc...

Scena 2 ***(ritmul nebunesc din prima scenă se domoleşte, scena e jucată cu calm şi cu [prea] multă încredere).***

19 noiembrie 2003 – Dr. Mihaela Ariciuc: „Se vor găsi soluţii!"

La scurt timp de la vizita plină de promisiuni şi tamtam, că, în sfîrşit, după ani de cînd au tras semnalele de alarmă, rotiţele s-au pus în mişcare.

„De vreme ce lucrurile s-au înţeles la nivel înalt, dacă este implicat domnul Adrian Năstase, este imposibil să nu se rezolve... ceva."

Scepticismul îmi ridică o sprînceană, dar încrederea doamnei Ariciuc o relaxează.

„Este practic pentru prima dată cînd un ministru a venit să vadă care este situaţia Institutului şi primul care a stat de vorbă cu noi mai mult de cinci minute."

Şi dacă totuşi...

„Vom face grevă, dacă nu se rezolvă. Nu cred însă că se va mai ajunge acolo, am toată încrederea, cred că s-a înţeles o dată pentru totdeauna ce înseamnă Institutul Cantacuzino pentru România. Domnul ministru Blănculescu a afirmat că Institutul nu poate să dispară şi că trebuie să rămînă aşa cum este pentru importanţa lui naţional-strategică. A mai adăugat că ne-ar blestema istoria şi generaţiile viitoare dacă am distruge Institutul Cantacuzino."

Cît despre cerinţele sindicale...

„După doi ani avem în sfîrşit mari speranţe că se vor rezolva şi acestea. Ni s-a promis că se vor găsi soluţii şi pentru plăţile compensatorii pentru cei aproape 250 de angajaţi care nu îşi mai pot găsi de lucru (meseria de preparator ser vaccin, de exemplu, care nu mai există în altă parte) şi cărora, din cauza vîrstei, le-ar fi foarte greu, dacă nu imposibil, să se reprofileze. Se va da o hotărîre de guvern specială pentru plăţile compensatorii."

Poate, totuşi, doar praf în ochi?

„La sosirea în Institut, dl ministru ne-a declarat şi nouă şi presei: nu a venit pentru a contracara greva, ci pentru a ne comunica faptul că oricum problema Cantacuzino era pusă pe tapet. Decizia de a-l salva s-a luat la nivel guvernamental. Aşa că, de vreme ce s-a înţeles caracterul naţional strategic al acestui institut, iar Guvernul României s-a hotărît să acorde tot sprijinul necesar pentru reluarea întregii producţii şi păstrarea lui, cu toate funcţiile sale, nu mai încape nici o îndoială că se va rezolva."

Nu a bătut de al doisprezecelea ceas?

„Încă nu, încă sîntem pe interval şi, cu toate că anul 2004 va fi un an greu, va fi. *Bineînţeles, ariile de producţie GMP nu se construiesc peste noapte, dar stocurile pe care le avem asigură piaţa în 2004. Avem voie să vindem ce am produs în 2003, avem toate certificatele de calitate de la ANM (Agenţia Naţională a Medicamentului). Piaţa ar fi asigurată şi, cu toate că am funcţiona în sistem de austeritate, salariaţii au înţeles această problemă".*

Cînd veţi primi rezultate concrete?

„Vom avea această discuţie peste ***două săptămîni*** *cînd dl Blănculescu va veni cu un răspuns, aşa cum a promis."*

Actul II

Acţiunea se petrece la începutul anului 2004, în acelaşi decor. De data aceasta însă, aşteptarea e mai curînd tristă:

20 ianuarie 2004 – Dr Monica Bălteanu: „Nu s-a schimbat nimic!"

„Domnul Blănculescu a promis în 15 noiembrie 2003 că în ***două săptămîni*** *se va găsi o soluţie. Două săptămîni au trecut însă cam de mult. Situaţia este aceeaşi. Nu s-a schimbat nimic, nu s-a luat nici o măsură concretă pentru viitorul acestui institut."*

Care este relaţia cu actualul ministru al Sănătăţii?

„Inexistentă. După terminarea mandatului dlui Blănculescu, Federaţia a cerut o audienţă la actualul minsitru al Sănătăţii; nu am primit însă, nici pînă la această oră, un răspuns."

Starea actuală a Institutului:

„Din toată producţia au rămas doar două produse, vaccinul gripal şi BCG-ul (vaccin anti-tuberculos), dar nu pentru că ar avea ariile GMP, ci pentru că există doar nişte îmbunătăţiri care se apropie de condiţiile GMP. ANM-ul a acceptat să ne prelungească autorizaţia de vînzare pentru aceste două produse. Restul, ce se mai poate comercializa sînt produse din stoc, făcute şi controlate în 2003. Perioada de graţie pentru comercializarea biopreparatelor de uz uman din 2003, care au primit număr de control şi autorizaţie de vînzare, expiră în iunie."

Soluţiile...

„Un ajutor de 7 milioane de euro pentru construcţia ariilor GMP şi, implicit, stricta monitorizare a acestor fonduri. Banii trebuie să vină însă pînă în februarie, pentru că nu mai este timp de construire, pierdem autorizările dosarelor de produs fără de care orice facem în 2005 va fi considerat produs nou şi totul, studiile clinice, epidemiologice etc., care durează şi costă foarte mult, va trebui luat de la zero."

Dacă totuşi ajutorul nu va veni niciodată...

„Institutul se va diviza, centrele de referinţă vor fi separate, partea de cercetare la fel, partea de producţie va dispărea, nu vor mai rămîne decît reactivii de diagnostic şi mediile. Institutul este singurul în România şi printre singurele rămase în Europa de Est care are colecţii de tulpini. Acestea vor fi inactivate şi distruse."

Fără Institut...

„...România va rămîne tributară producătorilor străini. În funcţie de aceştia se va putea asigura necesarul intern. În ceea ce priveşte rezervele antiepidemice nu vă pot răspunde, pentru că fiecare ţară îşi are rezerva ei antiepidemică şi deci asta va depinde de momentul la care vom avea nevoie de ele. Dacă va fi un moment de criză internaţională, cum ar fi atacurile chimice şi bacteriologice, vă daţi seama că nimeni nu va ma exporta. Oricum, fapt sigur este că la toate celelalte vaccinuri, preţurile se vor dubla."

Distrugerea institutului: premeditare, necunoştină de cauză sau nepăsare?

„...Premeditare, nu pot să cred. Pentru că nu te poţi juca cu aceste lucruri, mai ales în situaţia mondială actuală (americanii chiar au recomandat existenţa unui asemenea institut. Polonia, Rusia, Bulgaria le-au desfiinţat după '90, după care, văzînd ce înseamnă să nu ai producător intern, şi le-au reînfiinţat...)

...Necunoştinţă de cauză, în nici un caz. Din 2000 am tras semnale de alarmă, au fost controale care au confirmat starea institutului."

Rămîne nepăsarea?

„Rămîne nepăsarea..."

Firul logic al evenimentelor ar duce spre o concluzie tristă. Dacă pînă acum nu s-a rezolvat nimic, în ciuda eforturilor dumneavoastră, în ciuda mediatizării problemelor, de unde mai aveţi puterea să credeţi într-un final fericit?

„Poate pentru că e an electoral... (rîde, după care redevine serioasă)... *Speranţe trebuie să avem. Fără ele nu am mai face toate demersurile pentru salvarea Institutului, nu ne-am mai agita şi ne-am căuta de lucru în alte părţi. Eu, personal, nu pot să cred, chiar nu pot să cred că autorităţile vor renunţa la acest institut..."*

Deocamdată, fără epilog

Iaromira POPOVICI

bazar

Lucruri aproape dispărute

Şi în micul consum afectiv există mode şi schimbări. Pe lîngă transformările sociale şi economice, de care se vorbeşte atît în cercurile serioase, pe lîngă modificările de mentalitate, subiect de conversaţie în mediile mai profunde, se produc şi unele mai superficiale, în tabieturile consumului zilnic: mîncare, îmbrăcăminte, viaţă de familie, distracţii. Obiecte şi obiceiuri, cîndva indispensabile, au fost înlocuite, în ultimul timp, de variantele lor mai sofisticate, şi mai diverse. La începutul anilor '90, scriam despre tarabele de cartier, unde se vindeau, în mare, colanţi, treninguri, capoate de molton, chiloţi de bumbac. De atunci, lucrurile s-au schimbat radical. Capoatele de molton, gen spital, nu se mai găsesc decît în anumite locuri specializate, pe Lipscani, unde se fac la comandă. De fapt, ideea generală de capot a cam dispărut. Ţin minte că, pentru bunica mea, care stătea mult acasă, reprezentau o piesă vestimentară esenţială: ea nu le adoptase decît tîrziu pe cele de molton, avea însă unele lungi, cu cordon, care accentuau silueta, ca-n filmele cu Marlene Dietrich, iar mai tîrziu, cînd vremurile au devenit mai populiste, unele matlasate, cu nasturi. Treptat, de-a lungul traiectoriei de la rafinament feminin la utilitate unisex, locul capotului a fost luat de trening, purtat în aproape egală măsură şi de domni, şi de consoartele lor. Treningurile de supraelastic nu prea lăsau loc dimensiunii sexy a doamnelor şi domnişoarelor. Ca atare, încă de pe vremea lui Ceauşescu, au apărut colanţii: un soi de element vestimentar ambiguu între dresuri şi pantaloni, cu evidentă încărcătură erotică. Aceştia au fost preferaţi de persoanele delicat spus mai plinuţe, care îi asociau, adecvat, cu un pulover mai lung. Colanţii au reprezentat şi un *boom* postrevoluţionar, fiind, într-o nesemnificativă măsură, o marcă domestică a anilor '90.

Anii 2000 au reinstaurat rafinamentul feminin, dar adaptat schimbărilor prezentului din mode şi materiale. A reapărut capotul, dar, evident, nu cu denumirea asta desuetă, ci restituind-o pe cea, mai firească, de halat. Nou-regăsitul halat s-a bifurcat în 2 subcategorii: halatul de baie, de prosop pufos, în culori vii, pe care-l ştiam, pînă atunci, mai mult din filme, şi halatul sexy, de obicei de mătase, mai scurt şi mai decoltat. Celelalte tipuri de halate s-au păstrat, în mică măsură, doar în anumite magazine mai conservatoare.

Şi vestimentaţia casnică masculină a evoluat. Povestea pijamalelor în dungi, stil puşcăriaş, pe care oricare dintre noi le-am văzut la cel puţin unul din bărbaţii familiei – într-un număr viitor.

MEREU LA DATORII

Adina ROSETTI

Alchimia amanetului

Piaţa Bucur Obor. Piaţa traficanţilor de casete, a vînzătorilor de covrigi şi seminţe, a gheretelor ţipătoare, a manelelor, a micilor „businessmen“, deţinători de stand şi împodobiţi cu lanţ gros de aur la gît şi brăţări masive.

Bijuteriile – dacă le putem numi aşa – sînt apreciate mai degrabă după gramajul impresionant de aur, decît după calitatea sau frumuseţea lucrăturii şi reprezintă pentru ei nu atît o carte de vizită, cît o investiţie, un posibil colac de salvare în situaţii limită.

Aceşti mici proprietari de „butice“ ajung uneori (mai ales în lunile moarte de după sărbători, cînd vînzările sînt la pămînt) în situaţia de a nu-şi putea plăti furnizorii de marfă. După cum am aflat de la personalul caselor de amanet din zonă, atunci e momentul în care încep să scoată lanţurile şi brăţările din dotare, pentru a acoperi golurile din SRL-uri.

Amanetul pare a fi soluţia cea mai bună, preferabilă dobînzilor zdrobitoare ale cămătarilor sau birocraţiei bancare. În micul lor univers de afaceri, cinstit sau tenebros, casa de amanet ia locul şi rolul unei bănci, operînd cu aceleaşi noţiuni (dobîndă, contract, împrumut, scadenţă). Casa de amanet pune bani în circulaţie, îi rulează, acordă împrumuturi, percepe comision şi penalităţi, valorifică garanţiile. După maxim o lună, cînd afacerea înfloreşte din nou şi vînzările cresc suficient, patronul se întoarce după odoarele abandonate. Şi astfel lanţurile şi brăţările îşi reiau locul de cinste la gîturile şi pe mîinile stăpînilor lor, ştiind că în scurt timp vor avea aceeaşi soartă.

Creditele bancare au cunoscut o adevărată explozie în ultimii ani şi băncile chiar îşi fac reclamă şi se întrec în a oferi credite pentru „nevoi personale“ a căror destinaţie nu trebuie justificată. Nimic mai simplu dacă îţi doreşti o vacanţă exotică sau dacă vrei să-ţi redecorezi apartamentul (luat tot pe credit) după ultimele tendinţe în design interior. Băncile sînt gata să-ţi sară în ajutor cu cîteva sute sau mii de euro, rambursabili în cîţiva ani.

Dar poţi face oare credit la bancă pentru a-ţi plăti restanţa la întreţinere? Sau pentru a cumpăra haine copiilor pentru noul an şcolar? Sau pentru doza zilnică de heroină? Aici lucrurile devin mai complicate... Soluţia „salvatoare“: din nou casele de amanet. Speculînd sărăcia sau disperarea, acestea oferă speranţă celor lipsiţi de orice speranţă, o doză de curaj celor învinşi, o amăgire temporară celor care nu mai văd calea de ieşire şi intră astfel într-un cerc vicios al datoriilor perpetue, din care cu greu se mai poate ieşi.

Procedura pentru a obţine bani nu durează mult, nu ai nevoie de adeverinţe de salariu şi formulare de evaluare de completat, nu ţi se evaluează solvabilitatea. Inelul moştenit de la bunica, lănţişorul de aur primit în dar şi verigheta sînt giranţii împrumutului. Aici aurul înseamnă totul. Perlele şi pietrele preţioase nu se iau în calcul şi nu au nici o valoare. Nici amintirile nu au, sau încărcătura sentimentală pe care o poartă bijuteriile.

„Cine sînt clienţii fideli ai caselor de amanet?“, o întreb pe doamna roşcată cu haină de blană artificială, din spatele tejghelei, într-o casă de amanet înjghebată într-o fostă gură de metrou. Pensionari? „Nu, domnişoară, ăştia nu mai au aur la saltea ca pe vremuri. Ăştia nu mai au nimic!“

Elevi? Studenţi? „Nu iau nimic de la puşti, sînt periculoşi, fură din casă sau din alte părţi şi te bagă în cine ştie ce belea!“ Din acelaşi motiv nu se mai primesc electronice, riscul de a fi fost furate şi apoi recuperate de poliţie este foarte mare.

Un client constant? „Un tip care amanetează aceleaşi bijuterii aproape în fiecare lună, ca să-şi plătească factura de mobil.“

Piaţa Dorobanţi. Piaţa femeilor înalte, blonde, la modă, a jeepurilor strălucitoare, a magazinelor de lux, a cafenelelor selecte, unde pot fi văzute aceleaşi blonde înalte coborînd din maşini scumpe şi etalîndu-şi pungile elegante din hîrtie colorată, cu numele magazinelor. Casa de amanet se află într-o „Confiserie“, lîngă rafturi cu bomboane de ciocolată şi marţipan, îmbrăcate în staniol. Înăuntru e cald şi miroase îmbietor a dulciuri, „doamna de la amanet“ şi vînzătoarea de la Confiserie stau la taclale.

Nu au clienţi fideli, doar ocazionali. Oamenii sînt zîmbitori, civilizaţi, iar la plecare unii se opresc la standul de dulciuri şi cumpără cîte o bomboană Mozart.

Viaţa pare simplă şi dulce.

Adina POPESCU

Platon, recuperator de „meserie“

L-am cunoscut pe Platon într-un „restaurant“ de cartier. O combinaţie destul de stranie între o speluncă, cu tacîmuri unsuroase şi cu un meniu unde figurau numai „ceafă de porc la grătar“, „mititei“ şi „ciorbă de burtă“, bar destul de dichisit, cu whisky, dar şi bere la halbă şi club, cu poker mecanic, ring de dans şi trupă de manelişti, mai pe înserat.

Platon stătea la o masă şi consuma rom cu bere. Ca marinarii, deşi „meseria“ sa de bază era cu totul alta. „Mă numesc Platon şi mi se zice Platon“, mi s-a prezentat. Nici o legătură cu filozofia. Platon era pur şi simplu numele său de familie şi singura carte pe care o citise în viaţa sa a fost *Trei grăsani*, de Iuri Oleşa, după cum s-a lăudat ulterior. „Era ceva legat de circ... Frumoasă carte! Avea poze mişto!“ Mi-amintesc destul de vag ilustraţiile, dar subiectul era cu totul altul. „Cumva lupta clasei muncitoare împotriva aristocraţilor îmbuibaţi ruşi?“, îi sugerez timid. „Să n-aud de ruşi!“, zbiară Platon. Era să mă găurească unu' odată, cu o puşcă de vînătoare! N-o să mai zic nimic de ruşi; nici de chinezi, care au vrut să-i taie două degete, şi nici de ţigani, care l-au atacat cu săbii ninja. Dintre toate neamurile pămîntului, românii se dovedesc a fi cei mai paşnici.

Mă aşezasem destul de stînjenită, dar prietenul cu care venisem mi-a şoptit că sînt în siguranţă. Pe vremuri, cei doi fuseseră buni „tovarăşi“ şi colegi de echipă, la un club obscur de prin Moldova. Lupte, în competiţiile sportive şi bătăi de maidan, în timpul liber.

„...dar a venit Tibi ăsta, mare om, şi ne-a adunat pe toţi de pe drumuri. Ne-a zis: «Mă, golanilor, nu-i păcat să daţi cu pumnu' pe stradă şi să vă îmbătaţi ca porcii prin cîrciumi, cînd puteţi să intraţi în afaceri, să cîştigaţi o căruţă de bani?». Ne-a spus că, aşa, ne pierdem talentele şi o să intrăm cu toţii la pîrnaie, într-o bună zi şi că... păcat de noi! Mare om, Tibi ăsta! Ne-a luat ca pe copii de suflet, ne-a fost şi mamă şi tată... Mădălino, mai adă şi tu un rînd şi la mine şi la băieţii ăştia, că plînge masa!“

Vine Mădălina cu încă un rînd. E înaltă, slabă, cu picioarele ca nişte aşchii şi cu fustă pînă la fund. Platon o ciupeşte drăgăstos de şold şi-i şuşoteşte ceva la ureche. Mădălina rîde şi pleacă. „A fost nevasta mea pe vremea cînd mă ocupam cu impresariatu', cu fete, cu Turcia... da' asta e altă poveste!“, ne spune Platon, făcîndu-ne cu ochiul.

Tibi era capul reţelei, iar „golanii“ au devenit „ucenici“. La început primeau „misiuni“ uşoare, de supraveghere. „Stăteam zi şi noapte în faţă la casă la unu' şi vedeam tot ce face: cînd vine, cînd pleacă, cu cine se întîlneşte, cu cine se... şi dup-aia dădeam raportul la Tibi.“ Cu timpul, „ucenicii“, supranumiţi în unele cercuri şi „soldaţi“, înaintau în grad. „Intram în casă peste ăla, făceam scandal, băteam cu pumnu' în masă, mai scoteam şi cuţitu', dacă era cazul... «Bă, îi ai?», «Păi, nu-i am!», «Bă, dacă nu-i ai în trei zile... ai auzit de unu' Tibi, nu? Să ştii că vine ăla şi nu ştie de glumă!». Sau mai erau treburi de genu': «Bă, am văzut că ai o nevastă frumoasă! Vezi să nu ţi-o calce maşina cînd o ieşi pe stradă! Ar fi păcat de ea...». Mădălino, încă un rînd, fetiţo!“ Lui Platon i se umezesc ochii. „Io n-aveam nici un chef să iasă cu omor! D-aia mă îmbătam mangă înainte să plec în misiune. Ca să fiu rău, căci io la beţie... mai bine nu vă zic! Da', în rest, băiatul ăsta mă ştie bine, îs un tip de milioane, nimeni nu mai are suflet ca al meu!“, suspină Platon şi îi pupă duios mîna Mădălinei.

„Meseria“ e una ca oricare alta. Se apropie mult de cea de detectiv particular, mai ales într-o primă etapă, atunci cînd „prada“ se ascunde, cu bani cu tot, şi începe „vînătoarea“, o investigaţie în toată regula. După cîţiva ani de „ucenicie“, Platon s-a despărţit în termenii cei mai amabili de Tibi şi a pornit o „afacere“ pe cont propriu. „Tibi o cam încurcase. L-a trimis pe un tip, Guţă, să recupereze vreo cinci mii de parai, de la un patron de atelier de tîmplărie. S-a dus peste el în casă, l-a legat de un scaun, l-a crestat cu cuţitu' şi dup-aia a pus ochii pe nevastă-sa şi s-a nasolit treaba de tot! S-a lăsat cu gabori, l-au băgat p-ăsta la pîrnaie. Tibi i-a transmis să nu ciripească nimic că de nu, îi ia gîtu'! De iertat, la iertat pîn' la urmă, că aşa era Tibi, mare om!“

Platon e la al cincilea rînd şi nu-ţi mai dai seama dacă fabulează sau spune adevărul. Poveştile devin înfricoşătoare şi aici intervin ruşii, chinezii, clanurile de ţigani, pistoale, cuţite, săbii, urmăriri cu maşini. Deja întreaga poveste se transfomă într-un film comercial, destul de clişeistic. Mă plictisesc, dar se plictiseşte şi Platon, căci începe să caşte, i se închid ochii. Mădălina chicoteşte suav, din cînd în cînd, în spatele său.

De ce s-a lăsat de „afaceri“? „Pentru că trebuia să evoluez şi eu aşa, ca om, să fac şi altceva!“ Abia acum descopăr faptul că numele îi era, de fapt, predestinat! „Nu spun că nu era o afacere rentabilă. Cînd te angaja cîte unul, chiar dacă nu recuperai banii şi nu aveai procent, tot ieşeai în cîştig. Îi cereai respectivului «bani de tramvai», adică de benzină, haleală, băutură, femei şi ce mai vroiai tu. Cu banii ăia o ţineam numa' în chefuri. Ce vremuri! Da', la un moment dat, mi s-a luat definitiv. Vroiam altceva... cum ar fi să fiu patron! Uite, de pildă, localul ăsta e al meu şi...“ Prima „manea“ a serii, interpretată de trupa „clubului“, îi acoperă lui Platon finalul ultimei replici: „Umblu în jeep ca baştanii / Să mă vadă toţi golanii...“ Generice.

Ies din „restaurant“ cu sentimentul că l-am cunoscut pe Capone sau, cel puţin, pe Dillinger. Prietenul mă întreabă amuzat dacă m-a „fascinat“ povestea lui Platon. După părerea sa, Platon s-a ocupat cu mici „găinării“, avînd contacte şi cu lumea recuperatorilor. Nu-mi poate distruge senzaţia de satisfacţie de moment asemeni celei de după vizionarea unui film comercial, cu efecte speciale bune. Şi, în fond, avem nevoie şi de mituri autohtone moderne, iar cel al „recuperatorului“ poate fi unul dintre ele.

libertatea de impresie

Despre bănci

Multe bănci din România sînt furate. Nu din cele în care se depun banii, ci din acelea pe care se şade. Stinghie cu stinghie, pînă la metalul sau betonul de sprijin, care rămîn cu şuruburile atîrnînde. Un lucru deloc de mirare în ţara în care s-au furat pînă şi bucăţi de cale ferată. Stinghiile lipsă sînt totuşi mai puţin periculoase. Din cauza lor nu deraiază trenul, ci cel mult popoul neatenţilor. Primăria le înlocuieşte din zece în zece ani, iar pe cele care n-au fost încă furate le vopseşte la intervale ceva mai dese (aproximativ un ciclu electoral). Există riscuri şi cu vopsirea; pentru hainele electorilor, dar şi pentru bunul renume al localităţii. Fiindcă nu se mai poate uita vopsirea băncilor din Cluj în roşu, galben şi albastru. Schimbarea tradiţionalului verde, care... a fost decisă de un rromân de aceeaşi culoare. Ceva mai pragmatici, edilii Bucureştiului au început să scrie pe bănci „Primăria sectorului x“. În ideea că omul vede şi devine mai atent cu ei la vot. Adică „ăştia măcar au făcut o bancă“. Doar că, în timp, o parte a inscripţiilor dispar, o dată cu stinghiile. Şi, în loc să se transforme în voturi, devin materiale de construcţie sau se prefac în cenuşă prin casele şi sobele oamenilor săraci.

Soluţia e şi pentru băncile de stat (pe ele), ca şi pentru celelalte, *privatizarea*. O să vă întrebaţi cum se poate asta. Dar dacă la Londra există deja parcuri private, încuiate şi descuiate numai de proprietari, de ce n-ar exista şi la noi măcar bănci private, încuiate şi descuiate, tot aşa..., de proprietari? Fiindcă şi asta se poate. În cartierul Titan, în spaţiul verde din faţa unui bloc de patru etaje, există o bancă încuiată cu lacăt. Partea pe care se stă e rabatabilă. Cînd nu e folosită se leagă cu lanţ şi lacăt de spătar; nu atît împotriva furtului, cît mai degrabă împotriva statului (pe ea); nu se pot aşeza decît proprietarii. Mai precis, cîţiva locatari din bloc care au dat banii pentru construcţia ei şi care deţin fiecare... cîte o cheie de la lacăt, probabil înşirată pe acelaşi belciug cu cheile de la apartament, garaj şi cartela de la interfon. Iniţiativa a fost a unui pensionar, bineînţeles din aceia care-i muştruluiesc pe copiii neastîmpăraţi din cartier şi care au tot felul de manii. Aşadar, după ce aproape s-a încheiat privatizarea băncilor de stat (cu bani), a început şi privatizarea băncilor de stat (pe ele). O fi bine, o fi rău? **(Andrei Manolescu)**

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Pacepa *reloaded*

Anii '80, bucătăria familiei. Familia însăşi adunată în jurul micuţului aparat Neptun. „Aici Radio Europa Liberă!". Neculai Constantin Munteanu, Monica Lovinescu, Hurezeanu şi toate celelalte voci desenează o Românie despre care mie, copil, la şcoală, în cărţi, la televizor şi la radio mi se spune că e altfel. La un moment dat se aude un nume, Pacepa, apoi e rostit un titlu de carte. Cineva citeşte pasaje întregi despre Tovarăşul şi Tovarăşa. El vînează urşi goniţi în bătaia puştii, are servitori, nu îmbracă niciodată o haină de două ori, ea nu e academician-doctor-inginer, habar n-are o boabă chimie. Ascult şi-mi rămîne în minte numele autorului, Pacepa, pronunţat sacadat are valenţe de exerciţiu de dicţie, aşa că îl rostesc din cînd în cînd cu voce tare, Pa-ce-pa-pa-ce-pa... (Am făcut asta pînă într-o zi în care m-a auzit un vecin, Mincă-miliţianul, şi mi-a tras o ditamai palma peste ceafă !)

Au trecut ani şi, vorba cîntecului, viaţa s-a schimbat. Ziarele au scos la iveală o poză alb-negru cu un individ ciudat, zîmbind pierdut la o adunare tovărăşească, mascat de o pereche de ochelari cu ramă groasă. Pacepa.

După douăzeci de ani, din nou despre Pacepa la radio. E adevărat, nu la Europa Liberă, ci la Europa FM. Pentru că a revenit în atenţia opiniei publice prin cererea de restituire a bunurilor pierdute o dată cu plecarea din ţară, socotesc că e un bun prilej să întreb dacă lumea îl consideră erou sau trădător.

„Un nenorocit, dom'le, un trădător ordinar!" E Dumitru, din Galaţi. Argumentele lui seamănă al naibii de tare cu cele din declaraţia făcută de Ristea Priboi pe aceeaşi temă. „În momentul în care a defectat, Pacepa era sub jurămînt, în serviciu credincios. Slujea ţara, jurase pentru asta. Un trădător ordinar, cum spuneam..." Încerc un punct de vedere: dacă, totuşi, trădarea lui Pacepa a contribuit foarte mult la dărîmarea dictaturii lui Ceauşescu? Un bucureştean plictisit: „A contribuit pe dracu', ăsta a fost agent dublu, s-a dus spre cine i-a dat mai mult. Să fim serioşi...". Aproape jumătate din emisiune se scurge cu voci dînd acelaşi verdict: Pacepa – trădător. În sfîrşit, din Timişoara, o voce aproape mînioasă încearcă să restabilească echilibrul. „Ce importanţă mai avea faptul că era sub jurămînt, cîtă vreme el, prin defectarea de care vorbea cineva mai devreme, consider că şi-a făcut cu asupră de măsură datoria faţă de ţară?! Vă daţi seama, abia după ce a ajuns Pacepa în Occident au înţeles şi americanii, şi nemţii, şi francezii dimensiunile holocaustului comunist din România. Ce-ar fi trebuit să facă pentru a fi un bun român, să stea alături de Ceauşescu „slujind" patria? Nu cred că a fost un erou, dar nici trădător nu putem să-l numim. Să spunem că după o viaţă de nenorociri a avut o luminare spre iertarea păcatelor..." Evident, reacţia nu se lasă aşteptată. „Să-l ierte Ăl de Sus, că aici, în România, nu-l iartă nimeni. Nu ştiu dacă ne aude Pacepa în momentul ăsta, dar dacă îi

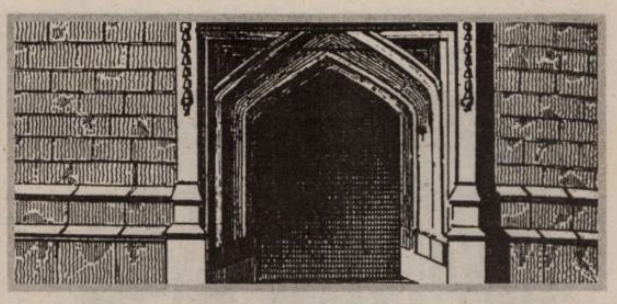

transmite cineva ce s-a vorbit în emisiune, să-i spună şi că n-are ce căuta în ţară. Decît dacă vrea cu tot dinadinsul să moară..."

Spre final, o voce de femeie, singura. „Fără discuţie, un trădător şi un criminal! *De ce, doamnă?* A nenorocit oameni! *V-a făcut vreun rău?* Nu mie, soţului meu. *L-a arestat, l-a bătut?* Mai rău! *Mai rău?!* Da, mai rău, l-a lăsat fără serviciu. *Cum aşa?* Păi, ştiţi dumneavoastră cîţi oameni au fost daţi afară din serviciu după fuga lui? *Din care serviciu?* Al Securităţii, evident! *Soţul a lucrat în Securitate?* Da, şi sînt mîndră de asta! După plecarea lui Pacepa a fost dat afară fără motiv, ne-au lăsat pe drumuri şi la scurtă vreme a făcut şi un accident cerebral. Un trădător ordinar, asta a fost Pacepa!" Ce să zic? La revedere, toate bune...

Am ieşit din emisie buimac. M-am luminat a doua zi citind rîndurile trimise via e-mail de un fost securist transformat în ascultător de bine. „Nu vă mai bateţi capul cu astfel de teme, n-are rost, dar dacă totuşi o faceţi, vă rog să remarcaţi că ştim să strîngem rîndurile chiar şi pentru o emisiune radio..."

AM VĂZUT RÎURI DE PLUŞ ÎN LINIŞTEA DIMINEŢII, AM VĂZUT CUM UN TIP A DAT MÎNA CU HARTA ŢĂRII

● „Am văzut rîuri de ciocolată"; „am redat libertatea"; „am fost în paradis". Aşa zice o reclamă. La o marcă de ciocolată, nu la droguri. (**M. M.**)

● Revista *Copiii Noştri*, editată de Direcţia pentru Protecţia Drepturilor Copilului Timiş şi Consiliul Judeţean Timiş, publică în nr. 7/decembrie 2003 cîteva răspunsuri ale unor copii din centrele de plasament de pe raza judeţului la întrebarea „Ce-ţi doreşti să-ţi aducă Moş Crăciun?". Iată unul dintre ele: „Eu îmi doresc să primesc de la Moş Crăciun un costum de blugi, pantofi la modă, patru icoane cu Sfânta Maria şi Domnul Iisus pentru cei patru fraţi ai mei, casetofon, telefon mobil, podoabe pentru păr, ochelari de vedere şi jucării de pluş". Trag nădejde că s-o fi găsit vreun suflet generos care să-i dăruiască acestui copil cele patru icoane dorite. (**D. S.**)

● Sîmbăta trecută, pe la opt dimineaţa, în Bucureşti ningea încet şi liniştit. Asfaltul străzilor încă nu dispăruse sub zăpadă, maşinile circulau normal („în condiţii de iarnă", cum se spune mai nou) şi era chiar plăcut. La un moment dat, în liniştea dimineţii, din radio se aude vocea fără nici o dilemă a prefectului Ovidiu Grecea: „sîntem pregătiţi să facem faţă stihiilor iernii". Ce ghinion, domnule prefect: cînd eraţi mai pregătiţi, stihiile erau în altă parte... (**M. V.**)

● „Cine îmi dă şi mie doo mii de lei, să-mi cumpăr un covrig? Am deja o mie şi mai îmi trebuie încă doo! Cine îmi dă doo miiii?" E strigătul cîntat de o doamnă într-o staţie de autobuz. Nu se oferă nimeni să dea o subvenţie mică, de-un covrig? Poate cererea e prost formulată. Anul trecut, la Sighişoara, am văzut cum un tip încasa bani buni plimbîndu-se prin cetate cu o pancartă pe care scria: „Vreau bani pentru bere!". (**M. M.**)

● În vitrina restaurantului „Tic Tac", de pe Kogălniceanu, poţi vedea o reclamă inedită: „Ion Lăceanu l-a cunoscut pe Kennedy. A dat mîna cu el cu o lună înainte de asasinat." O acreditare globală şi democratică nu strică nici în zona lăutărească. (**I. P.**)

● În orăşelul ăsta cu 12.800 de suflete sînt peste 28 de fabrici de confecţii în care lucrează circa 5.000 de oameni, toată marfa pleacă la export (1 milion de dolari cel puţin...), un italian deschide o făbricuţă de vopsele, un altul proiectează o fermă pentru cîini de rasă, un arab face case de bani şi seifuri, o societate „Pulsor" produce pompe de apă, iar primarul (independent politic!) declară că „avem de toate, pot spune că practic nu avem şomeri, Scorniceştiul a fost şi pe vremuri o oază de capitalism, este şi acum". De cînd ştiu ce înseamnă ziua de 26 ianuarie în istoria României, nu am citit ceva mai neverosimil ca acest excelent reportaj (semnat de Florin Bichiş în *Evenimentul zilei)* consacrat orăşelului oltean de cunoscută impor-

Cu ochii-n 3,14

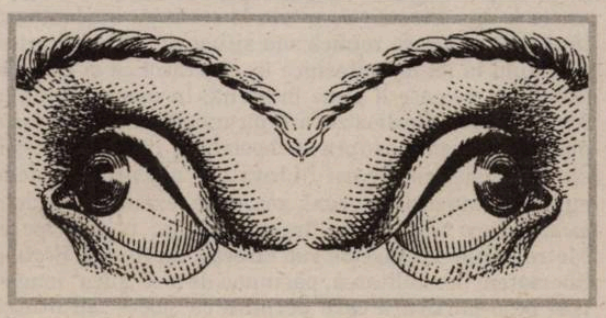

tanţă mondială. „Scorniceştiul, oază de capitalism" mă face să cred că plopul va da mere şi răchita micşunele, urmînd să-l cîntăm, precum altădată Oneştii, ca pe un „zîmbet cald pe harta ţării". (**R. C.**)

ÎNTRE DOUĂ BĂI, SÎNTEM DIN NOU PE UNDELE POPORULUI MINI

● La Istanbul, cum cobori de la Hipodrom spre Bazarul Egiptean, pe dreapta, aproape de gară e Cafeneaua „Orient Express". Fără narghilele, fără perne în care să te scufunzi, dar cu cea mai bună cafea turcească din zonă. Iar dacă te încumeţi, în plină iarnă, la barul cu piscină de la mezanin, te alegi şi cu romanul Agathei Christie, *Crima din Orient Express,* scris, se pare, în acest hotel, între două băi. Cadou, tradus, desigur, pe turceşte. (**S. S.**)

● Se vorbeşte din nou în lume despre România. BBC News, Reuters şi mai multe cotidiene din Cana-

da pînă în Australia, din Grecia pînă în Africa de Sud au preluat informaţii zilele acestea din România. Motiv de ştire şi parcă de mîndrie pe la emisiunile locale de actualităţi. Sîntem din nou în centrul atenţiei. Numai că motivul acestei atenţii nu e altul decît o grozăvie de tumoare pe trupul unei biete femei. Tumoare care, ca să fim cinici, nu e nici măcar un record mondial. (**A. M.**)

● Dintr-un interviu luat de un anume Eugen Comarnescu Ruxandrei Săraru în *Cronica Română,* aflăm că emisiunea pe care o făcea ea la radio „a adus pe undele canalului România Actualităţi posturile interzise înainte de 1990, de la Vocea Americii la BBS". Mă întreb de ce nu o fi transcris jurnalistul „bibisi" – ca să fie chiar sigur că nu denaturează cele spuse de intervievată... (**C. P.-B.**)

● Prinţul Paul spune aşa: „Este datoria mea, ca Prinţ de România, să apăr drepturile românilor şi să atrag atenţia că Peleşul nu poate fi furat poporului român" etc. *(Jurnalul naţional*, 27 ian. a.c.). Prinţul e mărinimos, e clar. Întrebarea e ce proprietate doreşte de la popor în schimbul acestui palat, care nu-i aparţine. (**A. C.**)

● Meteofetele astea zglobii, cu fustiţe mini, cu umerii goi şi tricouţe vărăticе, anunţîndu-ne ce ninsori şi ce geruri ne mai aşteaptă, nu-şi dau seama că ne transmit un frig incomensurabil? (**R. C.**)

ALTE ÎNTREBUINŢĂRI AR PUTEA FI SOCOTITE DULCI

● Pe eticheta sticlei de vin cu Fetească neagră din pivniţele Tohani, produs şi îmbuteliat de Tohani S.A., scrie „acest vin este recomandat de guvernul României". Vinul e bun, dar nu e clar care guvern al României l-a recomandat (nu au avut o competenţă egală în domeniu) şi pentru ce anume activităţi e recomandat: pentru băut, pentru spălat, pentru uns piesele maşinilor grele sau pentru alte întrebuinţări care nici nu-ţi trec prin cap, dar imaginate de guvernul unei ţări unde administraţiei atîta i-a rămas de făcut, să recomande vinuri. Restul e rezolvat. (**M. B.**)

● Al doilea război mondial a fost un conflict, statele beligerante ar putea fi socotite o familie, iar procesul intentat la Nuremberg unor lideri naziştі de către forţele aliate a fost o scenă din acest conflict. Astfel s-ar înţelege avertismentul care a precedat difuzarea filmului *Nuremberg* pe România 1 (miercuri, 21 ianuarie), potrivit căruia vizionarea lui nu era recomandată copiilor sub 12 ani întrucît conţinea „scene de conflict în familie". (**D. S.**)

● Din Orientul nu numai Mijlociu, dar şi Extrem (de complicat): guvernul israelian ar fi ajuns la un acord cu organizaţia teroristă Hezbollah privind eliberarea a 400 de prizonieri cît se poate de vii în schimbul a 3 sicrie cu osemintele unor soldaţi israelieni plus un om de afaceri evreu capturat, ca spion în Liban, încă în viaţă. Şeherezada rămîne o dulce copilă. (**R. C.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Obrăznicii „demne“

PSD promitea la începutul mandatului o „integrare demnă în UE“. M-am întrebat încă de atunci ce poate să însemne asta şi nu prea m-am lămurit: liderii partidului de guvernămînt n-au binevoit să detalieze un asemenea concept greu de semnificaţii. Am încercat, în timp, un efort hermeneutic personal şi am subînţeles că tema demnităţii ar fi un fel de variantă (post)modernă a mai vechii teme a „neatîrnării“: nu vom accepta necondiţionat chiar tot ce ni se cere „de sus“, de la Bruxelles, nu ne vom lăsa „anexaţi“, ci vom negocia ferm, ca să ştie dumnealor europenii că România e condusă de la Bucureşti. Nu ştiu dacă am subînţeles corect, mai ales că între timp, în procesul de negociere, pînă şi Guvernul şi-a şters din agendă tema „integrării demne“, optînd pentru o integrare pur şi simplu. Ba chiar cum o fi, numai să fie în 2007.

Mi-am reamintit recent de acest cuvînt pierdut pe traseul guvernării urmărind reacţiile oficialilor români faţă de raportul baroanei Emma Nicholson şi faţă de alţi reprezentanţi ai UE. Raportul conţinea mai multe critici, între care una referitoare la adoptarea de către familii italiene a peste o sută de copii români, în ciuda faptului că autorităţile române s-au angajat să sisteze adopţiile internaţionale. Emma Nicholson se declara nemulţumită şi de faptul că nu a fost informată în legătură cu acest subiect. Mai mulţi demnitari români („demnitar“ are, etimologic, legătură cu „demn“; dar se pare că numai etimologic), de la premier pînă la cineva din conducerea autorităţii care se ocupă de adopţii, au avut replici de genul „dar cine e, mă rog frumos, doamna Nicholson asta, de pretinde să fie informată?“. Evident, ştiau cine e: raportor pentru România al Parlamentului European. Avînd în vedere această calitate, ar fi fost cu adevărat demn din partea Guvernului să o informeze, mai ales dacă avea motive să ia o asemenea decizie (şi, din cîte ştiu, avea: era vorba despre proceduri de adopţie începute înainte de declararea moratoriului asupra adopţiilor internaţionale şi rămase în suspensie). Exerciţiul suveranităţii demne presupune să-i comunici partenerului (căci asta este relaţia noastră cu UE, de parteneriat, nu de subordonare) deciziile şi argumentele tale, pentru a putea negocia deschis şi a găsi soluţii comune. Or, „ai noştri“ au în continuare impresia că demnitatea se reduce la vechea placă pe care o punea Ceauşescu: „neamestecul în treburile interne“. Sigur, nu mai au curajul s-o spună chiar aşa, dar aşa o gîndesc.

La cîteva zile după aceea, dl Jonathan Scheele a fost, la rîndul său, victima „demnităţii“ oficialilor români. Pentru că şi-a exprimat îndoiala cu privire la capacitatea României de a încheia reforma administrativă pînă în 2007, purtătorul de cuvînt al PSD i-a răspuns sec: „nu dl Scheele hotărăşte data integrării noastre în UE“. Demnitatea devine în acest caz o inutilă obrăznicie şi trădează incapacitatea de a pricepe exact semnificaţia mesajelor critice. Discursul oficialilor europeni, atunci cînd semnalează lucruri care merg prost, se bazează pe raţionalitate şi pe argumente şi are intenţia de a identifica problemele, ca prim pas în găsirea soluţiilor. Reacţiile româneşti sînt emoţionale – deci total neadecvate – şi fac imposibil dialogul, căci contestă legitimitatea interlocutorului: la întrebări de tipul „cine eşti 'mneata, mă rog frumos, de-ţi permiţi să mă întrebi ce fac în ograda proprie?“ e inutil să mai încerci răspunsuri raţionale.

Din tema „integrării demne“ au rămas, aşadar, doar aşchii obraznice, replici asemănătoare celor pe care le dau copiii cînd sînt prinşi cu pozne. În asemenea reacţii se vede limpede că oficialii români mai au multe de învăţat pînă să ajungă să-şi construiască un discurs raţional şi să comunice eficient, în termeni de parteneriat, cu membrii clubului în care vrem să intrăm. Cînd vor reuşi să treacă de faza copilăriei politice europene, poate vor descoperi şi sensul autentic al „integrării demne“.

Carmen FIRAN

Români de succes la New York: Andrei Şerban şi Andrei Codrescu

Dacă trăieşti la New York, spun unii, nu trebuie să te duci niciunde pentru a-i întîlni pe cei mai buni, toţi vor trece o dată pe aici. La întrebarea pe care mi-o pun deseori prieteni din România: „Ce se mai întîmplă la New York?“, dincolo de convenţionalul „Totul!“, le-aş fi putut spune că, la jumătatea lui decembrie, Andrei Şerban a triumfat pe scena Operei Metropolitan, ridicînd publicul în picioare (un public exigent, greu de impresionat, obişnuit cu producţii internaţionale excepţionale), primind ovaţii minute în şir la premiera spectacolului *Benvenuto Cellini:* o producţie neconvenţională, în care marele regizor român îi redă muzicii lui Hector Berlioz exuberanţa imaginativă. Un spectacol total, din care nu lipsesc pantomima, teatrul în teatru, commedia dell'arte, farsa, carnavalul, scenele romantice sau grandioase tablouri de grup. Pornind de la viaţa sculptorului italian Benvenuto Cellini, Berlioz îşi recreează propriul ego, găsind similitudini între propria sa existenţă şi cea a maestrului renascentist. Relaţia artistului cu puterea sau împăcarea prin artă sînt, pe de altă parte, temele favorite ale lui Andrei Şerban, căutătorul de inefabil şi producătorul de originalitate. Spirit tînăr, dornic mereu să experimenteze, să descopere formule scenice noi, să reformuleze mituri, dîndu-le interpretări în rezonanţă cu un anume context politic sau cu o mişcare artistică, Andrei Şerban îmbină tehnici teatrale diverse, pe unele le inventează, pe altele le creează, exploatează imaginativ fiecare replică sau situaţie, ideile lui artistice fiind la fel de puternice în spectacol ca şi cele ale autorului pe care îl pune în scenă. În montarea de la Metropolitan, Berlioz zboară pirandellian cu partitura operei sale pe deasupra orchestrei şi corului, artiştii sînt ei înşişi cronicării libretului, mişcarea precede sunetele, muzica urmează gesturile, există o poezie a *jocului* care transcende dramaticul, iar trupa Operei Metropolitan îşi găseşte sub direcţia lui Andrei Şerban libertatea, flexibilitatea, pasiunea de a se „juca“ magistral pe o partitură care permite ca „jocul“ să atingă capodopera.

Viziunea regizorală este impecabil susţinută de coregrafia semnată de Nikolaus Wolcz, un alt român de mare talent şi sensibilitate, cu un palmares solid în teatru şi operă, partener stabil al lui Andrei Şerban în producţii de succes.

Venit special din Paris pentru a participa la premiera de la Metropolitan, reputatul critic de teatru român George Banu a ţinut în ziua următoare o conferinţă în faţa studenţilor de la Universtitatea Columbia, catedra de actorie condusă de Andrei Şerban, vorbindu-le despre fenomenul teatral european şi apariţia unor noi regizori tineri de forţă, provenind mai ales din fostele ţări comuniste. Dacă visul oricărui regizor din afara Americii ar fi să poată monta un spectacol pe o mare scenă newyorkeză, visul fiecărui student la teatru din New York pare că este să ajungă să joace cîndva în Europa... Un firesc schimb de valori, interesul pentru ce se întîmplă „în altă parte“, nevoia de competiţie şi de provocare artistică. Mai nefiresc este felul în care Andrei Şerban este primit sau, mai bine zis, îndepărtat ori de cîte ori doreşte să vină în România, fie la *workshop*-uri cu studenţii, fie să monteze spectacole. Poate că gloria cîştigată pe marile scene din Paris, Londra, Viena, New York nu este pe placul anumitor diriginţi culturali, poate că anumiţi oficiali de ocazie prelungesc obiceiul dezastruos de a nu recunoaşte şi preţui valorile reale ale culturii române, de a le pune pe fugă ori de a le orchestra minimalizări sau denigrări.

În aceeaşi săptămînă, Andrei Codrescu, nume de mare rezonanţă (chiar şi săptămînală prin Postul Naţional de Radio) pentru milioane de americani, s-a aflat şi el la New York pentru a-şi lansa ultimul volum de poezii, *It was today,* recent publicat de Coffee House Press (o carte cu multe referinţe la cultura română) şi a avut o lectură fermecătoare la ZINC Bar, înconjurat de ziarişti, editori, studenţi, scriitori, americani şi români. Scriam odată în *Dilema* că cei doi Andrei, Şerban şi Codrescu, pun cultura română pe harta valorilor internaţionale. Mă întreb dacă şi în cercurile oficiale româneşti obsedate de imagine şi propagandă ori în departamentele pretenţios intitulate „ale românilor de pretutindeni“ lucrul acesta este cunoscut sau înţeles. Paradoxal, de la New York paradoxurile româneşti se văd mai bine. Nu cred că lamentaţia că „nu sîntem cunoscuţi în lume“ ar mai fi acum justificată, dar cu siguranţă respectul pentru valorile pe care le avem deja ar trebui cultivat dincolo de isteria ori mediocritatea vreunui mic slujbaş copleşit de istorie.

A apărut *Lettre Internationale,* ediţia română, nr. 48, iarna 2003-2004

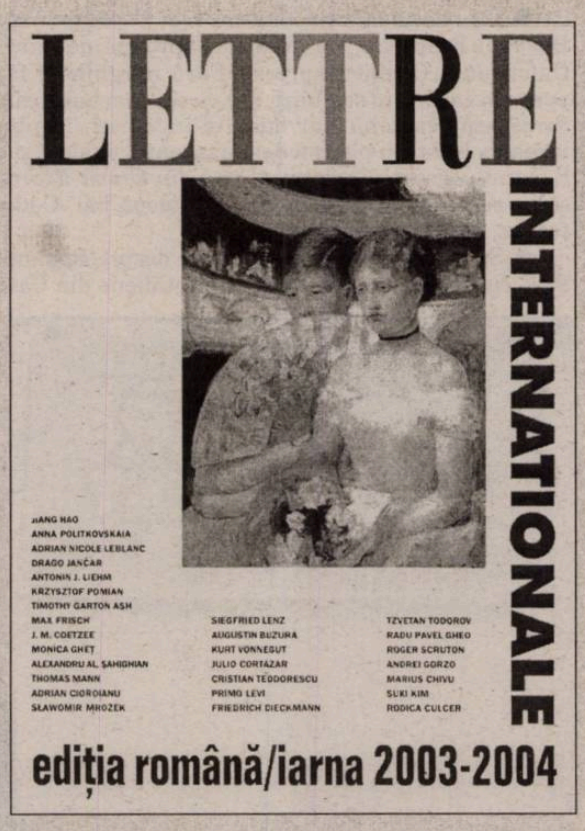

De la un continent la altul: Jiang Hao, *Secretele braconierilor;* Anna Politkovskaia, *Tragedia de la Şatoi;* Adrian Nicole Leblanc, *Viaţa în Bronx*

Noua Europă: Drago Jancar, *Noua Europă văzută din ex-Iugoslavia;* Antonin J. Liehm, *Noua Europă văzută de la Praga;* Krzysztof Pomian, *Noua Europă văzută din Polonia*

Cultura – cardiograme: Timothy Garton Ash, *Lista lui Orwell;* Max Frisch, *„Nu sunteţi dumneavoastră domnul Frisch?“;* Monica Gheţ, *Sindromul Bartleby;* Alexandru Al. Şahighian, *Notă despre Jurnalul lui Thomas Mann;* Thomas Mann, *Pagini de jurnal;* Adrian Cioroianu, *Moneda de-un pol;* Slawomir Mrozek, *Jurnalul întoarcerii;* **Document:** J. M. Coetzee, *Discurs la primirea premiului Nobel*

Biblioteca *Lettre Internationale:* Siegfried Lenz, *Moştenirea lui Arne;* Augustin Buzura, *Raport asupra singurătăţii;* Kurt Vonnegut, *Leagănul pisicii;* Julio Cortàzar, *Şcoala, în timpul nopţii;* Cristian Teodorescu, *Despărţirea;* Primo Levi, *Mai este oare acesta un om?*

Comentarii şi scrisori: Friedrich Dieckmann, *Conspiraţia contra lui Beria şi ziua de 17 iunie 1953;* Radu Pavel Gheo, *A fost odată o ţară;* Roger Scruton, *Vestul şi restul;* Andrei Gorzo, *Musical-ul cel mai tare la bătaie;* Tzvetan Todorov, *Europa: pentru o „putere liniştită“;* Marius Chivu, *Trei tineri prozatori şi romanele lor;* Suki Kim, *Coreea de Nord, călătorie într-o lume separată;* Rodica Culcer, *Terorismul şi sfîrşitul lumii.*

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 4 ● 6-12 februarie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Un alt fel de Holocaust“
pagina **3**

Puzzlecturi
Anul literar 2003 (Eseistica)
pagina **15**

Colocviu dedicat lui **André Scrima**
pagina **12**

ANTISEMITISMUL ŞI ANTISEMIŢII

„Ce ție nu-ți place, altuia nu face.“

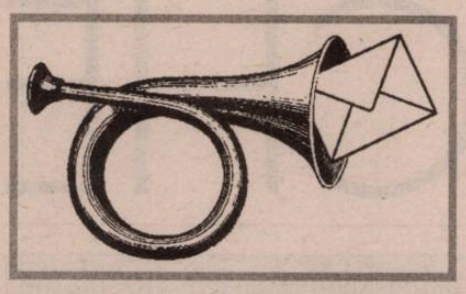

Nr. 1 *„La dileme vechi, tot noi!“*

De la „dilematici“ la „îngeraşi“

Care va să zică *Dilema* a început o nouă viaţă! Se pare, după argumentarea dumneavoastră, că sponsorizarea de către stat, prin intermediul Fundaţiei Culturale Române, eficientă timp de 10 ani, va deveni pernicioasă şi sufocantă sub pălăria noii firme – Institutul Cultural Român.

Aş întreba simplu: de ce n-aţi avut răbdarea să vă verificaţi în timp suspiciunile şi aţi preferat declanşarea unui vacarm primit cu aplauze doar de cei care văd rău, de la începuturi, orientarea echilibrată a revistei? Mi se pare că recunoaşteţi că nimeni n-a pus vreodată beţe în roţile acelei gîndiri care nu excela prin echidistanţă: domnii Vasilescu, Goanţă, Voinescu şi alţii pot da mărturie că şi-au putut oricînd formula preferinţele. De altfel nici nu cred plauzibil că domniile lor s-ar teme că venirea „cenzurii“ s-ar fi abătut asupra unor capete atît de „importante“ pentru opinia publică din România. Este evident pentru toţi cititorii revistei că s-a putut scrie ce s-a dorit şi că diverşii autori ar fi putut cînta şi în viitor cu goarnele lor preferate. Pretextul „cenzurii“ care pîndeşte după colţ *nu ţine*. În schimb, *ţine* strania apariţie a salvatorului „echidistant“: fostul poet M.D., actual fermier şi producător de vinuri şi reviste de scandal. Aşa că garanţia banilor lui „fără miros“ de la stat vă asigură respirarea unui aer proaspăt, de libertate ideală. Aş vrea, sincer, să greşesc, dar tare îmi miroase că îngerul dumneavoastră fondator, împreună cu noul patron, ambii membri ai tripletei justiţiare de la CNSAS, vor să aducă redacţia pe calea cea neprihănită după unele „rătăciri“ de pe parcursul celor 10 ani.

Pledează „discret“ pentru această mişcare şi cîteva „prestaţii“ recente ale competentului exeget al îngerilor din România şi nu numai, inclusiv „prietenoasa“ scrisoare adresată lui Augustin Buzura, publicată în numărul de debut al *Dilemei vechi* şi care, între altele, face să apară, tot mai vizibile, niscaiva corniţe în marginile frunţii distinsului intelectual.

Bogdan CONDURACHE
Bucureşti
str. Viitorului 14

P.S. Ca să nu-mi pierd nici o iluzie în privinţa viitorului *Dilemei vechi* aştept să văd publicate aceste rînduri, care nu-şi propun să concureze cu mîncarea de fasole a tribunului-patron.

Nici uşor, nici plăcut, dar frumos

Dragi *Dilema*-tici,

Vi se adresează un cititor interesat, un abonat permanent şi un colaborator sporadic al revistei (vezi nr. 30, 375, 388, 429, 454, 515).

Vă asigur că nu mi-am permis să vă trimit materiale decît atunci cînd am avut senzaţia că profesioniştii revistei n-au acoperit integral tematica propusă sau n-au aprofundat subiectul discutat, astfel încît numărul respectiv n-a stîrnit suficient interes şi dileme din partea cititorilor. În fond, oricare putem greşi. V-am scris numai atunci cînd am avut ceva de *dilemat* (convins că deşi cuvîntul nu e gramatical, poate contribui la îmbogăţirea lexicului, vorba lui L. Mîndruţă).

Or, în contextul dat al evoluţiei revistei, chiar că nu mă pot abţine şi vă rog să mă ascultaţi. Şi asta pentru că:

„Minunea-minunilor /
Am avut eu o presimţire, *ieşită din comună.* /

Şi iată, s-a adeverit. A apărut *Dilema veche* / Un fapt care-a-ntors opinia publică cu curu-n sus / Se-nchină toţi, de-au făcut scurtă la mînă.“

Deşi textul din ghilimele este o parodie lejeră şi superficială după *Minunea* lui M. Sorescu, cuprinde în sine un fapt serios şi profund şi care, deşi nu a bulversat opinia publică, a stîrnit dileme în rîndul cititorilor.

Şi e normal să fie aşa. Pentru că cine ar fi crezut că un întreg colectiv de redacţie părăseşte în unanimitate (cuvîntul în sine nu-mi place, dar gestul da) un loc cunoscut şi sigur şi o poziţie avantajoasă şi se îndreaptă spre ceva total opus? Gestul în sine este de o frumuseţe desăvîrşită, de o nobleţe aleasă şi un *fair-play* total pentru că ne pune în faţa unui exerciţiu democratic împlinit şi a unui exemplu de cîştigare a libertăţii de exprimare, şi nu numai, prin asumarea unui risc cum arar avem ocazia să constatăm în jurul nostru.

Cine ar fi acceptat, de bună voie, să-i dea tîrcoale spiritul miticului Sisif cu respectatul lui principiu ordonator „de la capăt“, fără a fi silit să o facă? Nu e uşor ca după 11 ani şi 559 de numere tipărite, să reîncepi cu anul I, nr. 1. Mai ales cînd nimeni nu te-a obligat (de sugerat, poate) să rostogoleşti din nou bolovanul spre vîrful dealului.

Şi nu e nici uşor şi nici plăcut. Dar e frumos.

În plin „exerciţiu de admiraţie“ (vezi E. Cioran) un coleg de şcoală încearcă să mă aducă cu picioarele pe pămînt, amintindu-mi că, de fapt, renunţarea la subvenţia publică din banii tuturor contribuabililor în favoarea celei asociative, a cititorilor obligaţi să plătească un preţ ridicat al revistei, nu este un sacrificiu chiar atît de mare. E dilema lui, i-o fac cunoscută şi o respect, dar nu înseamnă că sînt de acord cu ea. A mea, care sînt în continuare abonat dar nu primesc revista, este cum să mi-o procur. Pentru că de cumpărat n-am nici cum şi nici de unde.

Şi ar fi păcat să ne despărţim după 11 ani de convieţuire agreabilă. Chiar dacă aceasta s-ar face pe cale amiabilă.

P.S. Ce părere aveţi de propunerea ca noii *Dileme* să nu i se spună *Dilema veche*, ci *Dilema noastră?* Pentru că, în fond, e a tuturor. A dumneavoastră, care o faceţi cu multă pasiune şi a noastră, care o citim cu mare interes.

prof. Gicu BUTOI
com. Desa
jud. Dolj

N. red.: S-o lăsăm aşa cum a căzut, după o vorbă mai nouă... Bine că nu ne poate face nimeni de oportunişti!

O poftă mare de scris

„Ia uite că merge... Am avut cinci şi deja le-am dat pe toate. N-am crezut. Mi-au mai adus tot felul de ciudăţenii, *România mică...*“ Aşa i se adresa colegei de tarabă o baroană impunătoare (aprox. 115 kg) a presei locale, vînzătoarea. Eu am luat ultimul exemplar al primului număr (împînzit de manifeste) din *Dilema veche*. E drept, am fost atîţat de veştile despre redacţia a cărei mişcare încărcată de prospeţime juvenilă a dezmorţit o parte a presei noastre şi mi-a dezmorţit atenţia, deja

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

somnolentă, faţă de această publicaţie. Avea, zic eu, de ceva vreme un aer rînced şi plutea de multe ori prin locuri anoste, lipsite de virilitate. Am găsit în numărul trecut o poftă mare de scris. Desigur şi tema prostituţiei (cu toate soiurile ei) a aprins condeiele silite să trăiască într-un monoton apartament asigurat de guvern. Dar nu e cu siguranţă deplasat să compar fiorul ce răzbate din tiparul *Dilemei* de azi (veche ce-i drept) cu învolburarea şi determinarea gazetelor din '90. A unora. Tot binele spre bine, aş îndrepta eu vechea vorbă. S-au trezit la scris semnături uneori bîntuite de gîndul „iar trebuie să scriu o chestie inteligentă în *Dilema*. Da, revista miroase acum a ceapă verde şi ridichi, a primăvară.

Radu RUNCANU

P.S. Pentru că mi-a plăcut acest nou început şi pentru că sînt ahtiat uneori în a-mi desfăta dilemele, voi încerca să vă bîntui cît mai des, prin scris evident, pînă spre o colaborare pe care, sincer, mi-o cam doresc. Toate bune!

Nr. 2 *„Mai multe feluri de prostituţie“*

Gusturi şi dezgusturi

(nu ştiu dacă se foloseşte pluralul „dezgusturi“, dar acum am nevoie de el)

Controverse sau *dileme* pe tema prostituţiei vor fi mereu.

Este sau nu prostituţia cea mai veche meserie din lume? Agricultura şi vînătoarea ar fi mai bătrîne, spun cei care n-au uitat de Cain şi de Abel. Mă rog, *meseria* şi *ocupaţia* or fi ele sinonime, dar parţiale. Pe nefericiţii fraţi nu-i plătea nimeni; eventual îi răsplătea Tatăl Ceresc. Se mai zice că trebuia să munceşti mai întîi, ca să ai cu ce plăti serviciile prostituatei. Am auzit că strămoaşele prostituate se mulţumeau, în absenţa ideii de troc sau de bani, cu produse găsite, nu muncite – de exemplu, cu pietricele frumos colorate. E şi asta doar o poveste. Cred că asupra unui lucru nu avem de ce ne îndoi: prima femeie n-a avut ocazia să se prostitueze. Cel puţin nu în rai.

Se poate vorbi şi de prostituţie intelectuală? Mulţumesc micului *inventar* explicativ din *Dilema veche*, nr. 2, p. 7: după *Dicţionarul Academiei Regale Spaniole* (1992), **da**; cine constată că-şi „vinde serviciile“ – de orice natură – „din interes sau dintr-un sentiment de adulaţie“ poate începe un jurnal al prostituatului cu faţă umană! Cine recunoaşte că practică o „aservire interesată“ (Hachette, 1980), ar fi cazul să îşi facă cel puţin o schiţă pentru viitoarele memorii ale unui prostituat cuminte! După ce l-am auzit pe Cioran – într-un interviu televizat, desigur – că a renunţat la profesorat, simţind că practică o prostituţie intelectuală, am trăit momente de sinistră evaluare. Eram şi eu dascăl. (Fie vorba între noi, mai sînt!) Care să fie cauza nemulţumirilor mele? Existau mai multe variante: mă plăteau prost pentru serviciile prestate / nu stăpîneam tehnicile adecvate/nu eram o curvă cu vocaţie. Ce s-a întîmplat între timp? Interesează pe cineva?

Legalizarea prostituţiei politice? Credeţi că *meşteşugarii* din această breaslă ar fi de acord să plătească impozit şi să aibă condicuţa cu analizele la zi?

Se poate spune *„Nu* sexului oral!“, fie el şi figurat (adică ăla din prostituţia intelectuală)? Bineînţeles. Tot aşa cum se poate zice „De ce nu?“. Rămîne o chestiune de principiu sau o problemă a celor cu principii. *Linsul* sau *suptul* – îmi pare rău că sună aproape numai licenţios, nu merită – sînt multifuncţionale şi vechi (probabil de cînd lumea, dar nu încercăm să le numim *cele mai vechi*). Problema e tot de natură morală. Le facem pentru că (ne) provoacă plăcere sau pentru că aşa dă bine într-un anumit context? Va trebui, probabil, să-i lăsăm pe puritani să se certe în continuare cu nonconformiştii. Moderaţii sînt receptivi la schimbare, fără să forţeze nota.

În replică la exclamaţia de mai sus, aş întreba, deloc retoric: *Da* sexului scris? Ce ziceţi de o discuţie despre cărţile lui Houellebecq – *Particule elementare* şi *Platforma?* Parteneri de dialog preferabili: *dilematici* cu gusturi estetice sănătoase şi fără dezgusturi sexuale grave.

Camil TOMA

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Sănătatea bolnavă**
- **Zilnica schimbare la faţă a României**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
Str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1,
71273, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie Mircea Dinescu şi Muşat & Asociaţii

Tipărit la FED PRINT

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei; în acest caz, vă rugăm să indicaţi cu exactitate (la rubrica „loc pentru corespondenţă“) adresa la care doriţi să primiţi revista;
- depunînd contravaloarea abonamentului în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi trimiţînd pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Un alt fel de Holocaust

În memoria Ameliei Pavel

Din punctul meu de vedere, normalizarea relației cu iudaitatea ar însemna trei lucruri: 1) Să nu mi se mai poată spune „cutare e defect *pentru că* e evreu“. 2) Să nu mi se mai poată spune, cînd vorbesc despre un evreu defect, că sînt antisemit. 3) Să nu-mi mai fie teamă să spun deschis ce cred, cînd mă refer la evrei. Cu alte cuvinte, să pot să-i laud pe evreii pe care îi admir, fără să fiu acuzat de filosemitism ostentativ, de partizanat iudeo-masonic sau de șmecherie oportunistă, și să pot să-i amendez pe evreii cu care nu sînt de acord, fără să fiu acuzat de incorectitudine politică, de criptoantisemitism sau, direct, de fascism. Asta ar însemna să pot vorbi despre evrei așa cum vorbesc *despre orice altă etnie*, fără să risc complicate procese de intenție. Cînd cineva inventariază defectele românilor, ale evreilor sau ale turcilor, nu anti-românismul, anti-semitismul sau anti-turcismul ar trebui să i se reproșeze, ci, mai curînd, prostul obicei de a lucra cu definiții globale, cu portrete colective, inevitabil false prin lenea lor generalitate.

Mă îngrijorează, evident – și nu numai pe mine – să constat că, în ciuda a tot ce se știe despre nebunia Holocaustului, în ciuda mărturiilor traumatizante și a declarațiilor oficiale, o anumită „dispoziție“ antisemită continuă să existe, subteran, în conștiința neamurilor. Inteligența, umanitatea, experiența istorică nu par să fie piedici suficiente pentru a dizolva această „dispoziție“: ea supraviețuiește latent, tulbure, în penumbra interioară a mai tuturor ne-evreilor și, la imprevizibile răstimpuri, devine patentă. Nici o terapie n-a reușit să anuleze, pînă acum, această insidioasă toxină, ceea ce, între altele, conferă dramei semite o insondabilă dimensiune metafizică. Mai am însă o îngrijorare, despre care se vorbește mai puțin sau aproape deloc. Ea se referă nu la dezastrul de a fi evreu, cu toate consecințele lui în timp, ci la substanța *pozitivă* a iudaității, la unicitatea creativității iudaice, pe care și ne-evreii, *dar și evreii*, tind s-o lase de izbeliște. Ce se știe astăzi, ce știu, să zicem, tinerii europeni de astăzi despre evrei? Unii, contaminați de o retorică antisemită străveche și barbară, știu că evreii sînt cei care l-au omorît pe Christos și care conspiră, dintotdeauna, pentru a conduce, perfid și egolatru, lumea. Dacă lucrurile merg prost, e din cauza lor. Alții, „băieții buni“, știu că evreii sînt victimele Holocaustului: un popor sacrificat, obiect al unei antipatii iraționale și al unei absurde exterminări. Desigur, cele două imagini despre evrei sînt incomensurabile: cea dintîi e efectul malefic al unui delir, pe cînd cea de a doua consemnează un fapt monstruos, ireductibil în monstruozitatea sa. Dar oricît de diferite, cele două versiuni au și ceva comun: un pustiitor reducționism, un fel de a simplifica lucrurile pînă la schemă. Dintr-un peisaj luxuriant, abundent, policrom, se reține o singură perspectivă, un singur ton. Totul se organizează în jurul ideii de *victimă*. Antisemiții *își închipuie* că sînt victimele evreilor, iar evreii *sînt*, la propriu, victimele antisemiților și se identifică, patetic, cu acest statut. Antisemiții nu văd în comunitatea iudaică altceva decît o comunitate *vinovată*. Opinia lor nu e argumentabilă, iar dialogul cu ei e inutil și, de altfel, imposibil. Aș avea însă cîteva întrebări pentru cei care – evrei sau ne-evrei – înțeleg să opună sălbăticiei sufletești și mentale a antisemitismului portretul, de o omogenă monumentalitate, al comunității *persecutate*. Realitatea persecuției, respectiv a crimei, nu poate fi nici contestată, nici minimalizată. Întrebarea este dacă e înțelept, pe termen lung, să-ți definești identitatea reținînd din întreaga ei, inclasabilă, bogăție doar componenta tragică. Întrebarea este dacă a te constitui ca paradigmă a victimei nu riscă să te împuțineze, să te înstrăineze de propria ta anvergură. Duhul iudaității deschide o tematică infinit mai subtilă, mai complicată, mai productivă, decît stricta tematică a jertfei. Avem de a face cu un popor al cărui destin religios, istoric și cultural are o relevanță inconfundabilă în economia lumii. Cu o astfel de înzestrare, lui i-a fost dat, totuși, să trăiască la limita dispariției. A fi opac la această grozăvie, a relativiza sau, și mai rău, a nega Holocaustul e a pune umărul la această dispariție. Dar un alt fel de Holocaust, la fel de periculos, chiar dacă mai discret, mai nesîngeros (cel puțin la prima vedere) apare la orizont: e „arderea de tot“ a tradiției evreiești, ignorarea sau disprețuirea ei. Holocaustul nazist își capătă adevărata proporție dacă e înțeles nu doar ca un asasinat în masă, ci și ca un asasinat spiritual. El ar fi putut însemna pierderea unei întregi culturi și n-avem dreptul să ne oprim la oroarea primului lui nivel, fără a lua notă de oroarea nivelului secund. Iată de ce i-aș întreba pe toți aceia a căror singură „cultură politică“ e discursul „oportun“ despre Holocaust: ce *altceva* știți despre evrei? Ați citit textele hassidice antologate de Martin Buber? Ați citit ceva de Gershom Scholem? Ați citit Levinas și Walter Benjamin? Știți ceva – altceva decît comentariile prostești ale antisemiților – despre Talmud și Zohar? Ați citit cu atenție Vechiul Testament? Aveți idee de Moses Maimonide? Ați auzit vreodată cum sună, în ebraică, pasajul biblic despre visul lui Iacob? Ați asistat vreodată la o slujbă de înmormîntare într-o sinagogă? Și dacă nu, despre ce vorbiți? Ce apărați? Ce valori – dispărute sau amenințate – fac obiectul îngrijorării voastre? Nu sînteți cumva activiștii unei abstracțiuni, militanții unei „corectitudini“ devenite convenționale și, în definitiv, ipocrite? Nu cumva compromiteți printr-un sentimentalism la îndemînă o mare idee și o nenorocire pe măsură? Cred, cu toată puterea, că evreii sînt Holocaustul *plus ceva*. Cred că acest „plus“ este esențial. Și cred că, uneori, teama – legitimă – de a nu uita Holocaustul ne face să-i uităm pe evrei.

cu dilema la croitor

Ce așteaptă cetățenii cu drept de vot din comuna Adunații Copăceni de la Lia Roberts?

Prin 1993, se lansase un hit de mahala cu aluzii politice al cărui refren suna cam așa: „Ieși, nea Nicule, din groapă / De ne-ncalță și ne-mbracă / Stolojan și nea Ion / Ne-a lăsat în curu' gol“.

Dacă în Occident oarece magazine cu șic își permit, înaintea Crăciunului, să dea bulendre gratis celor ce au curajul să vină în pielea goală la ora deschiderii, la noi, cîteva milioane de oameni parțial îmbrăcați trăiesc cu sentimentul că societatea de consum le trîntește zilnic ușa-n nas.

Cum nea Nicu întîrzie nepermis de mult, ivirea la orizont a providențialei cucoane din America, dispusă numai în campania electorală să spargă cîteva milioane de parai, voalează clișeul președintelui sfîșietor de sărac în așa hal încît frisonul electoral al românului capătă încărcătura jocului 6 din 49.

La extragerea Loto din toamnă, formula 1 din 5, numai cine nu visează la o pereche de galoși noi n-o va bifa pe tanti aia cu poșetuța întredeschisă.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

La ce ne folosește istoria?

Această întrebare mi-a fost pusă, decent și blazat, de cîțiva studenți la un pahar de bere după sfîrșitul cursului de introducere în istoria gîndirii antropologice. La o zi după ce am lăsat-o fără răspuns, această întrebare îmi mai răsuna încă în urechi în timp ce în fața ochilor aveam *Forumul pentru Istorie Recentă* (cum am spune noi) din Leipzig. În interior se afla o expoziție despre viața cotidiană a nemților (din această parte a Germaniei) în timpul comunismului. În fața clădirii se afla „pasul secolului“ al lui Wolfgang Mattheuer, o statuie a Germaniei secolului XX, în pas de defilare, cu un picior în cizmă și celălalt gol, cu o mînă ridicată hitlerist și un pumn strîns proletar și cu un cap căzut printre coaste în stomac. La cîțiva metri mai încolo, ochii mi se opresc pe emblema de la Auerbach Taverne, aceea cu Mefisto și Faust și studenții, pe care o fotografiez pe fundal de macarale.

Ca de obicei cînd nu am decît cîteva ore ca să adulmec un oraș, îmi aleg o masă la fereastra unei cafenele bine plasate și privesc ore în șir de jur împrejur. Nimeresc la faimoasa „Riquet“. Reconstruită, clădirea păstrează încă în dreapta sa un teren viran. În interior se cîntă valsuri de Strauss și miroase a *Bürgerlichkeit* în așa măsură încît, dacă închizi ochii, te-ai putea imagina (probabil fantasmatic) în urmă cu un secol, două. Intru în vorbă cu un personaj pe care l-am remarcat pe culoarele congresului. Este bătrîn și nici măcar ratat, ci doar trist. A fost legat într-un fel de universitate, dar nu aflu cum. Ce înțeleg din viața lui: este o crudă ironie a sorții, atunci cînd nu-ți dorești decît să duci o viață anonimă, să fii pe rînd fascist de rînd, comunist de rînd și, în final, ruda săracă așteptînd să-i vină rîndul. Imposibilitatea banalității, cîtă tristețe!

Mă întorc la Forum ca să vizitez expoziția. Într-o primă sală, îmbrăcată în pînză și întunecată, ești asaltat de crîmpeie de memorie, voci pe care nu le cunosc dar le recunosc tonul de congres al partidului, imagini fugitive de manifestații, tribune, tancuri sovietice, brigăzi... Și la intervale regulate, o voce din *off: Mister Gorbaciov!?*... Tresar și sînt asaltat de amintiri în sala dedicată mascotei naționale, Trabantul – alias *Trabi*. Toate sînt acolo, puse cu grijă în arhivă – și după cum ne aduce aminte Groys, *noul* nu este decît complementul punerii în *arhivă*. La standul expoziției petrec apoi poate și mai mult timp uitîndu-mă pe sutele de cărți, reviste, CD-uri dedicate „istoriei recente“. Îmi cumpăr cîte ceva și oftez financiar în fața *Enciclopediei vieții cotidiene în comunism*. O întreagă enciclopedie!...

Din toate aceste pagini te întîmpină o voință de punere în ordine a trecutului, pe cît posibil fără omisiuni, asumînd ce-i de asumat (și nu e puțin...) și răscumpărînd, pe cît posibil, ce-i de păstrat; pe scurt, de *re-înstăpînire* asupra trecutului într-un mod în care prezentul să se poată recompune și regăsi. Pentru aceasta, abordarea trecutului a fost dotată cu un sistem complex de concepte ale memoriei și de abordări metodologice diverse care, fără a fi neapărat în consens, oferă totuși cadrul de *reflecție* indispensabil unei reașezări în istorie. Pe acesta se bazează și efortul de *reconstrucție* vizibil (pe lîngă bani) în toate orașele Germaniei. Mă îndoiesc că toți locuitorii Leipzigului sînt fericiți și se regăsesc în egală măsură în această reconstrucție a orașului lor, dar acesta există în mod evident, iar Leipzig este un proiect de viață comună și nu un accident al istoriei – chiar dacă Istoria nu a fost prea blîndă cu el.

Mă întorc inevitabil la întrebarea studenților mei și la Bucureștiul meu natal. Tot nu știu să răspund, doct și comprehensiv, la întrebarea despre „rostul istoriei“, dar cred că starea orașului acestuia în care trăim este un soi de experiment natural de patologie istorică și astfel, implicit, unul dintre răspunsurile posibile la întrebare. Bucureștiul actual nu mai vine de nicăieri și se îndreaptă simultan în toate direcțiile parcurse de locuitorii săi. Între disputele publice mai vechi legate de „mascarea“ Centrului Civic și cele mai noi în jurul Catedralei Neamului și nostalgiile private legănate în cîrciumi de noapte sau grădini de vară, între bovarismul „Micului Paris“ și aversiunea față de „Marele Conducător“, Bucureștiul actual a devenit un oraș fără istorie, un spațiu al întîmplărilor scoase din timp. Nu știm nici măcar să ne punem problema identității sale altfel decît umoral și ranchiunos, renunțînd astfel, cotidian, să ne găsim un rost de bucureșteni. Orașul nostru s-a întîmplat să fie...

Îmi vine să întreb ca la țară, cînd te întîlnești cu un copil pe stradă: tu al cui ești, București?

ținerea de minte

„...Cu aceleași fraze, cu aceleași adjective, cu aceleași epitete cu care a scris sub trei regimuri îl servește și pe al patrulea. Poate cineva crede că limbajul ăsta exclusiv, fără măsură, fără nuanță, care se supralicitează pe sine însuși de la frază la frază, corespunde unei gîndiri adevărate, unei sensibilități sincere? Monstruos tip, paralitic, rău, cinic, fără idei, fără simpatie pentru oameni, fără ură veritabilă măcar, fără scîrbă de nimic, vorbind totuși despre o «lume nouă», o «Europă tînără», o «civilizație puternică», un «regim viguros», o revoluție a raselor victorioase etc., etc. Și nu mă supără imoralitatea lui, versatilitatea lui infinită. Mă irită pur și simplu din punct de vedere stilistic.“

(Mihail Sebastian la 10 februarie 1941, în *Jurnal*, despre un ziarist oarecare al timpului său)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Fără politică, dom'le

Guvernanţilor români nu prea le place politica. Sau cam aşa se deduce din reacţiile lor. Cînd apare o acuzaţie sau un reproş din partea cuiva, invariabil se emite o replică suficientă: dom'le, ăsta e un atac politic. În logica de guvernant, în spatele oricui face o acuzaţie sigur se ascunde un interes politic. Cînd presa a semnalat săptămîni în şir corupţia în cazurile Puwak – fonduri europene şi Şerban Mihăilescu – Buşteni, cei implicaţi, alături de prim-ministrul Năstase, declarau sfătoşi şi atotştiutori: da, sînt interese politice la mijloc, noi ştim cine este implicat. Iar în cazul de plagiat al ministrului Beuran conspiraţia era şi mai precisă: atacurile erau declanşate de interese obscure speriate că plagiatorul făcea curăţenie în sistem.

Cînd autorii sînt cunoscuţi, nici nu se mai discută, e clar de la început. Acţiunea Populară i-a acuzat cu dovezi convingătoare pe Rodica Stănoiu şi pe Ioan Rus de implicare în afaceri dubioase; aceeaşi replică: ei urmăresc capital politic, nu merită un răspuns. Se înţelege că e OK să furi, urît e să ai interese politice.

Totul poate fi explicat aşa. La finalul interviului publicat săptămîna trecută, Dan Matei Agathon spunea că tema libertăţii presei româneşti în pericol a fost scornită de cei din Alianţa PD-PNL, ca să aibă cîştig politic imediat în detrimentul intereselor şi imaginii externe ale ţării. Cînd s-a cerut formarea unei comisii parlamentare de control pentru cazurile copiilor înfiaţi în Italia, Şerban Mihăilescu a refuzat superior: fii, dom'le, serios, s-ar politiza!

Interesele politice sînt transfrontaliere. Un parlamentar european din Grupul popular creştin-democrat s-a arătat scandalizat de corupţia din România. Adrian Năstase a găsit rapid explicaţia, în stilul său acru-băşcălios: noi, românii, am făcut o impardonabilă greşeală, am lăsat PNŢCD, filiala din România a grupului respectiv, în afara Parlamentului. În această logică, nimic nu este sigur, nimic nu este ce pare a fi. În toamna trecută am prezentat la Institutul Social Democrat rezultatele unei cercetări privind funcţionarea legii accesului la informaţii la nivel de ministere. Auditoriul era format din străini, colegi în ale doctrinei, şi tineretul autohton social-democrat. După prezentare, au urmat comentariile din sală. Un tînăr „de la partid" care părea şef peste ceilalţi spunea pe un ton de Terminator: cu toţii ne dăm seama că aţi făcut această cercetare pentru că la anul vor fi alegeri. O dată intrat în logica aceasta, totul este evident.

Cine urmăreşte atent *talk-show*-urile va observa cît de rapid apar în discuţie variaţiunile acestei teme. Şi cît de dragă le este ea mai ales reprezentanţilor PSD (tocmai am început un atac politic!). Totul se explică simplu şi, de fapt, nu mai este nevoie de explicaţii, nu le mai datorează nimănui. Este momentul cînd dezbaterea se goleşte de conţinut. Dacă tot ce spune interlocutorul este politic, atunci nu mai discutăm. O diversiune colaterală este cea a ranchiunei: dar voi ce aţi făcut pînă în 2000? Voi vorbiţi, care aţi devalizat ţara de 4 miliarde de dolari!? Această cifră de 4 miliarde este obsesivă, nu cunoaşte variaţii, e prezentă la toţi pesediştii de frunte, încît e de bănuit că a fost studiată la învăţămînt politic.

S-ar putea spune că totul e din cauza anului electoral. Dar nu este adevărat, aşa se întîmplă mereu. Prezumţia de bază a guvernanţilor e că politica este ceva neserios. Noi, guvernanţii nu facem politică, noi administrăm. Doar inşii fără căpătîi şi fără ocupaţie din opoziţie fac politică, noi avem treabă. Cel mai conturat specimen este ministrul Administraţiei, Gabriel Oprea. Omul este mereu încruntat şi afirmă că nu face politică, lucrează pentru cetăţeni. Oameni ocupaţi.

E drept că şi opoziţia atacă orbeşte tot ce vine dinspre guvern, pe o logică simetrică. Purtătorul de cuvînt al PNL, un om liniştit şi priceput la toate, spunea anul trecut că bugetul propus de Ministerul de Finanţe este antinaţional. Şi reuşea performanţa de a explica acest act duşmănos în cîteva minute. Nu prea există dezbatere. Protagoniştii uită de unde au plecat şi ce trebuiau să discute. Se acuză reciproc de dezastrul ţării, de foamea pensionarilor şi de frigul îndurat de elevi în şcoli, de migraţia creierelor şi de exodul căpşunarilor. Nu este clar nici ce ar fi putut să facă guvernul, nici ce a făcut

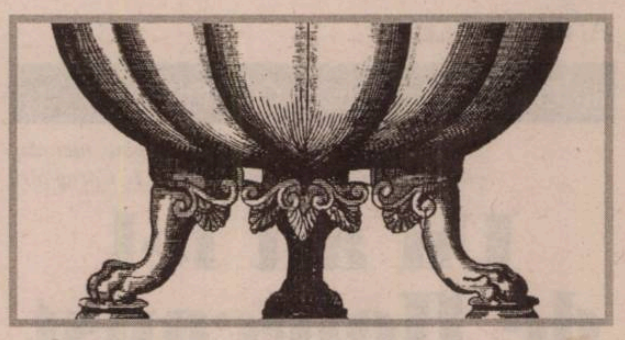

guvernul (care nu greşeşte absolut niciodată, nu îmi aduc aminte să fi auzit un ministru în această guvernare recunoscînd că s-a înşelat), dar nici ce propune opoziţia în schimb.

Dezbaterea din Parlamentul de la Londra privind creşterea taxelor de studiu în universităţile britanice a fost un spectacol. Se ceartă oamenii şi acolo, într-un mod aproape necivilizat, dar nu auzi: termină, sir, cu politichia asta! În clădirea aceea chiar asta se face de cîteva sute de ani: politică. E de la sine înţeles: *yes*, sir, fac politică! E legitim şi chiar recomandabil, pentru asta sînt plătit. Şi te atac pentru că nu îmi place ce faci şi vreau să-ţi iau locul. În ochii guvernanţilor români, opoziţia suferă aprioric de un păcat: face politică, mîrşava, şi, mizerabilă cum e, chiar vrea să le ia locul. Trebuie să justifice la nesfîrşit această îndrăzneală.

presa despre...

Morţi neelucidate

„De nouă ani nu se mai simte agitaţia din redacţiile radioului, înlocuite cu sălile mărunte de curs ale Universităţii din München. Dacă n-ai şti ce a fost acolo, nu ai cum să afli. Pe zidul clădirii nu există nici o placă pe care să fie scris: «Aici a avut birourile Radio Europa Liberă»". ● „Noel nu-mi împărtăşea bănuielile, iar raţionamentul meu nu-l convingea. Avînd o formaţie profund democratică, fiind înzestrat cu un fair-play înnăscut şi netrăind niciodată în România comunistă, în ciuda cunoştinţelor sale ample şi a inteligenţei sale, Noel nu putea concepe că Securitatea nu era o primejdie abstractă, ci una foarte concretă, care îl ameninţa direct" (Ioana Măgură-Bernard despre Noel Bernard, fost director al secţiei române a Europei Libere, mort de cancer în 1981). ● „Cu o seară înainte de a muri, l-am vizitat la spital. Mi-a dat mîna să o ţin într-a mea şi m-a întrebat retoric: «Ce zici, Sorine, ce-au făcut din mine?»" (Sorin Cunea despre Vlad Georgescu, fost director al secţiei române a Europei Libere, mort de cancer în 1988). ● „Nu ştiu prea multe, nu cred că am ce să vă povestesc, pentru că el nu mi le-a spus niciodată. Şi aşa se face că au murit şi sora lui, şi cumnatul, şi nimeni nu ştie nimic şi eu nu mai am pe cine întreba..." (Gerhild Cismărescu despre Mihai Cismărescu, fost director al secţiei române a Europei Libere, mort de cancer în 1983). ● „El a fost ameninţat, hăituit, accidentat, bătut, înjunghiat de haidamacii plătiţi de Securitate în atentate repetate. Emil Georgescu a supravieţuit atentatelor, murind de cancer în 1985. Alt caz de cancer, al patrulea în decurs de 7 ani, toate la vîrful departamentului românesc" (Nestor Rateş despre Emil Georgescu, fost redactor la Europa Liberă, mort de cancer în 1985). ● „În dosarul «Eterul» au lucrat 694 de ofiţeri de Securitate în România şi alte cîteva zeci de ofiţeri ai CIE, peste graniţă." ● „La 14 ani după ce ai schimbat regimul, după ce ai dublă alternanţă democratică la putere şi intri în NATO, Dumnezeule mare, vorbeşte despre ce s-a întîmplat!" (Emil Hurezeanu)

(fragmente din dosarul despre Europa Liberă publicat de *Jurnalul naţional*, 2 februarie 2004)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

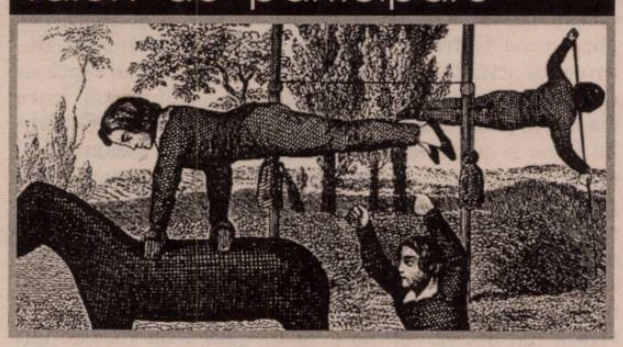

Macaraua divină

Avem un slogan nou de cîteva zile: omul şi lotul. Nu, nu de pămînt – e prea greu de lucrat, iar preţurile la grîu şi porumb sînt o mizerie. E simplu: zilele astea, lotul nu poate fi decît cel de la loterie. Naţională, fireşte, ca toate lucrurile bune, gratis şi plătite de alţii. Sînt cîteva milioane de români care joacă şi săptămîna asta, cu gîndul că teancurile de dolari puse unul peste altul vor desena o scară – cea prin care vor scăpa din temniţa comună a salariului, ratelor la frigider şi taxelor şcolare.

Mirajul acesta seamănă foarte mult cu unul pe care mi-l aduc aminte din adolescenţă: plecarea în occident. Şi ea era o rupere de destin, la care imaginarul colectiv aduna de obicei doar poveştile fericite ale emigranţilor. Cei care zîmbeau din poze, sprijiniţi – cu aer de proprietar – de o maşină excesiv de mare şi lată (variantă: în faţa unei case albe cu etaj, pomi în faţă şi gazon pînă la trotuar). Numai că, spre deosebire de frumoşii ani '80, cînd tot plecau cîteva sute în fiecare an, astăzi n-avem mai mult de un cîştig mare pe trimestru. Un cîştig suficient încît să facă din tine echivalentul românului fericit de acum 20 de ani (cu paşaport în buzunar şi promisiunea unei slujbe în Ohio). Unul care să te scoată, cu o macara divină, din rîndurile celorlalţi care umplu străzile şi maşinile în fiecare dimineaţă la ora 7.

Să nu credeţi că sînt nostalgic cînd observ ce tare s-a îngustat fereastra de cer prin care unii mai scapă. E pur şi simplu o problemă sociologică: cantitatea de speranţă pe cap de locuitor a scăzut în ultimul deceniu. O spun şi cîteva studii: graniţele dintre straturile sociale se rigidizează, astfel că cei care au prins cheag au toate garanţiile că o vor duce bine, în vreme ce aceia care trag mîţa de coadă nu mai au nici măcar speranţa emigrării. Nu pentru că nu pot pleca. Ci pentru că ştiu prea bine ce îi aşteaptă, drept pentru care nu mai pot extrage prea multe iluzii nici din gîndul acesta.

Pe de altă parte, săptămîna asta avem toate şansele ca numărul jucătorilor să treacă uşurel peste cel al votanţilor la ultimul referendum pentru Constituţie. Şi, cu ceva noroc şi-un pot de măcar 10 milioane de dolari, am putea vedea cum se duc să-şi cumpere bilet aproape toţi românii cu drept de vot capabili să se deplaseze pînă la colţul străzii. Ceea ce ne aduce la propunerea pe care vreau să v-o fac: *alegeri la 6 din 49*.

Cum se procedează? Foarte simplu: pentru şase numere corect ghicite, posesorul biletului se alege cu funcţia de preşedinte. La cinci e premier. Pentru patru din ele poate să-şi aleagă între ministru, director la TVR sau şef la APAPS. Cu trei numere se poate ajunge în Parlament, iar cu două poţi accede în funcţia de şef de filială a partidului de guvernămînt. Care, în sfîrşit, poate redeveni unul singur, întrucît nu mai e nevoie de dezbateri şi luptă politică – doar norocul va decide dacă avem nevoie de liberalism sau social-democraţie. Şi nu fiţi chiar aşa de sigur că se va înşela mai tare decît noi în '90, '92, '96 ori 2000.

Oricum, trebuie să recunoaşteţi că procedura e cu mult mai democratică decît alegerile clasice. Zice Constituţia că românii au dreptul să aleagă şi să fie aleşi? Zice! Ei bine, doar la 6 din 49 poţi fi sigur că fiecare are şansa asta, egală ca probabilitate cu a oricărui alt cetăţean. Fără loterie, e clar că-l vom avea preşedinte pe Stolo, pe Adrian, pe Mircea, pe Băsescu sau pe... mă rog, să trecem peste el. Dincolo de cercul ăsta de cinci-şase oameni, şansele electorale ale unui român simplu, necunoscut şi poate la fel de competent sînt absolut nule. Cu loteria, fiecare poate spera să ajungă la putere. Nu cu 20 de milioane de dolari, cît costă o campanie, ci cu 100 de mii de lei, cît e suma medie jucată.

Ceea ce ne aduce la avantajele economice ale propunerii mele: nu ne mai costă alegerile, ba chiar încasăm ceva bani la buget, via Loteria Naţională. Rămîne să răspundem la o ultimă întrebare: ce face cîştigătorul care ajunge la putere – rămîne şi cu banii? Sau să îl lăsăm să se descurce ca predecesorii lui, iar milioanele merg report pentru săptămîna viitoare, la extragerea simplă fără alegeri?

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Raportul Hutton

Demisia rapidă a celor doi şefi de la BBC în urma raportului Hutton nu a stins polemica. În vîrstă de 72 de ani, judecător, membru al elitei anglo-irlandeze, lordul e demascat ca un vechi instrument al puterii, mereu de partea represiunii de stat: a fost judecător în Irlanda de Nord, în vremurile grele ale conflictului, cînd printr-o hotărîre judecătorească i-a absolvit pe soldaţii britanici care au tras în protestatari în Duminica însîngerată; la Curtea Europeană a Drepturilor Omului a contestat reclamaţiile privind regimul din închisorile britanice şi, mai recent, în afacerea Pinochet s-a împotrivit arestării dictatorului chilian. Curios e cum toată această sinteză a relelor unei vieţi apare doar după publicarea concluziilor raportului său, unde BBC este acuzat de manipularea informaţiilor obţinute de la David Kelly (savantul care s-a sinucis în timpul dezvăluirilor), iar primministrul Blair şi anturajul său sînt dezvinovăţiţi.

Deşi au demisionat chiar în ziua cînd lordul Hutton şi-a făcut public raportul, ceea ce ar putea să însemne că recunosc că au greşit, şefii de la BBC critică şi ei prudenţa lui Hutton, supunerea faţă de putere, fac dezvăluiri şi lansează avertismente: „guvernul terorizează şi intimidează permanent BBC-ul“, a spus unul dintre ei, în timp ce celălalt prevenea: „dacă BBC va începe să facă plecăciuni în faţa guvernului, mai bine să fie închis“. Şi în Rusia ministrul pentru media, Mihail Lesin, e indignat şi i se pare că demisia guvernatorului şi a directorului general seamănă cu autocritica făcută de scriitorii sovietici cînd, pe timpul lui Brejnev, erau prinşi cu opere alături de mesajul comunist.

Raportul Hutton constată falsitatea afirmaţiile potrivit cărora Tony Blair sau apropiaţii lui ar fi exagerat în cunoştinţă de cauză informaţiile despre armele de distrugere în masă presupus de a fi deţinute de regimul irakian al lui Saddam Hussein; falsul său avertisment, devenit celebru, „în 45 de minute rachetele lui pot atinge Londra“, nu a fost folosit pentru a convinge mai uşor spiritele temătoare.

Reporterul BBC, Andrew Gilligan, care a stat de vorbă cu David Kelly a deturnat sensul informaţiilor prin formulări exagerate, iar expunerea acestui expert în faţa opiniei publice a avut consecinţe tragice – omul de ştiinţă s-a sinucis, însă nici această sinucidere nu e imputabilă guvernului, nu de aici a venit indiscreţia.

Desigur, BBC, celebra instituţie britanică de difuzare a ştirilor, va trebui să fie mai atentă cînd unul dintre isteţii ei reporteri va aduce o informaţie obţinută sub pecetea tainei. Chiar şi demisionarii recunosc că nu au verificat afirmaţiile difuzate de Andrew Gilligan. Rămîne totuşi o realitate pe care nici guvernul Blair, nici BBC nu au cum s-o evite: în Irak nu s-au găsit nici un fel de urme ale unor depozite mai mari sau mai mici cu arme de distrugere în masă. Pretextul pentru declanşarea războiului, prezentat de şefii guvernului britanic şi american drept motiv real, nu se verifică. Undeva, pe complicatul traseu dintre culegerea de informaţii şi interpretarea lor, s-a petrecut distorsiunea care a transformat o bănuială într-o certitudine. Dacă e adevărat că nici Tony Blair, nici Bush jr. (ceea ce urmează să decidă comisiile ce se vor înfiinţa) n-au minţit în cunoştinţă de cauză, rămîne de văzut de ce conducători atît de puternici pot fi duşi de nas de către nişte funcţionari obscuri. Eşecul real ar trebui atribuit serviciilor secrete şi nu politicienilor. Dar nici un politician nu e atît de sigur pe sine încît să-şi pună în cap serviciile secrete. Cu BBC e mai uşor.

Lumea e mai bună de cînd Saddam a fost arestat, spune Blair şi afirmaţia nu e contrazisă de nimeni. În Irak, scurta bucurie a eliminării dictaturii a lăsat loc peisajului contradictoriu unde marasmul economic e însoţit de haos politic, nerăbdare, dezamăgire. Atentatele se succed într-un ritm constant, fără să ţină seama de calendarul viitoarelor alegeri. Sînt pedepsiţi colaboratorii trupelor de ocupaţie, adversarii de ieri, duşmanii dintotdeauna. N-au fost găsite arme de distrugere în masă în Irak, dar există suficiente arme pentru a asigura o înaltă rată zilnică a deceselor prin violenţă.

Lumea o fi mai bună, dar în Irak e rău şi demisia şefilor de la BBC nu poate anula această realitate. În prezenţa adevărului, serviciile secrete sînt neputincioase.

globul cubic

● Natalia Narocinskaia, ideolog al noului partid rus, Rodina (Patria), este doctor în istorie, cercetător-şef la un institut al Academiei de Ştiinţe, unul dintre autorii programelor Consiliului Mondial Rus – un forum suprapartinic sub egida Bisericii Ortodoxe Ruse. În monografia ei *Rusia şi ruşii în istoria lumii*, istoria Rusiei este prezentată ca rezultat al tensiunii create între Rusia ortodoxă şi Occident. „A venit timpul să reconsiderăm interpretarea politicii mondiale în secolul XX ca lupta dintre Vestul liberal şi URSS comunistă.“ Conform autoarei, ambiţia Rusiei de a semăna cu Occidentul a determinat înfrîngerea şi cedarea tuturor poziţiilor geopolitice şi a cuceririlor ei din ultimele patru secole: „Catastrofa noastră naţională este rodul celor 200 de ani de occidentalizare, tendinţă impregnată de liberalii secolului XIX, de bolşevicii începuturilor, de disidenţi, de nomenclatura partidului de pe timpul lui Gorbaciov şi de elita intelectuală, în cele din urmă de clasele suprapuse din epoca postsovietică. Niciodată în ultimii 200 de ani interesele ţării nu au fost atît de departe de cele ale micii elite pro-occidentale“ *(Ejenedelnîi jurnal)*. Partidul Rodina susţine candidatura lui Putin la alegerile prezidenţiale din martie.

● Vizita oficială a premierului chinez şi onorurile acordate, covorul roşu, discurs la Parlament, i-au atras preşedintelui Chirac critici vehemente. Deputaţii socialişti au lipsit din hemiciclu, spunînd că principiile democraţiei sînt mai preţioase decît cîteva avioane Airbus, pe care premierul chinez a promis că le va achiziţiona. Drepturile omului contra aeronave. „Diplomaţia n-a fost niciodată un concurs de virtute. E mai curînd o şcoală a realismului. Şi tocmai acest realism ar trebui să determine Franţa să nu acopere cu vălul pudorii atentatele la drepturile omului din China. Şi să nu uite că forţa democraţiei vine tocmai din principiile ei“ *(Le Monde*, 29 ianuarie).

Sever VOINESCU

statul de drept

Dilema Pacepa

Cazul Pacepa frămîntă cetatea! Pe bună dreptate, aproape toată lumea se simte datoare cu un punct de vedere în această chestiune. Spun „pe bună dreptate“ pentru că biografia lui Pacepa ridică un tip de problemă căreia, de regulă, evitam să-i dăm răspunsuri: *raportul nostru cu trecutul ceauşist al României*. În acest subiect, fiecare e dator cu un punct de vedere. Nu fac excepţie.

Astăzi, ne e cît de cît clar cine a fost generalul Ion Mihai Pacepa. Povestea lui sintetizează, la o scară extraordinară, povestea noastră: el a fost vîrful aparatului de represiune pînă în anii '70 şi sprijin solid al vestului în lupta cu fiara comunistă după aceea. O poveste de *love-hate* cu regimul comunist trăită la vîrful serviciilor secrete, aşa cum mulţi dintre români au trăit-o, în garsoniere mizere de bloc, în fabrici şi uzine sau în Uniuni de creaţie. Ca şi în cazul altor amintiri ale noastre, şi aici avem o poveste jumătate murdară, jumătate curată. Cu adevărat psihanalizabil, fiecare vede ce vrea. E interesant, însă, *cine* vede mai ales partea bună a acesteia. Luaţi repede, am fi tentaţi să spunem că elementele reziduale ale ceauşismului vorbesc despre un Pacepa trădător de neam şi ţară, un Pacepa în relaţii vinovate cu KGB-ul care a îngenuncheat România în anii obsedantului deceniu, un Pacepa care vrea, acum, să obţină milioane de dolari de la săraca România. Mai departe, am spune că progresiştii, proamericanii şi iubitorii de democraţie văd în Pacepa un luptător anticomunist, un om care a fost pus în faţa unei probleme de conştiinţă şi a ales bine, un român care a acţionat împotriva celui mai oribil tiran cunoscut de România în istoria sa modernă. Dar dacă privim în detaliu, vedem limpede că nu e aşa. Între cei cărora nu le place Pacepa găsim disidenţi autentici şi oameni impecabili, după cum între susţinătorii săi găsim şi mici lichele uteciste sau foşti colaboratori ai Securităţii. Avem din nou o problemă din acelea în care nu prea ştii cum să o dai. Complexă, care va să zică. Din punctul meu de vedere, cazul Pacepa se pretează la trei tipuri de abordări pe care ar fi bine să le gîndim separat, sperînd la o concluzie echilibrată.

Politic vorbind, în cazul Pacepa mingea s-a jucat, mai ales, pe terenul Cotrocenilor. E limpede, preşedintelui Iliescu nu-i place deloc ideea de a-l (re)considera pe Pacepa şi de a-i acorda onoruri. Pacepa are, însă, în ochii americanilor un alt profil. El le-a adus servicii serioase în lupta lor împotriva imperiului sovietic, dar şi după aceea. O ţară morală ca SUA nu poate uita asta şi nu uită. Noi, cum se ştie, sîntem foarte interesaţi într-o relaţie cît mai strînsă cu SUA. Dacă problema se va pune vreodată într-un context oficial, mă tem că actuala putere nu are pregătit un răspuns politic coerent. S-a vorbit mult şi de precedentul polonez în materie. Ryszard Kuklinski a defectat de la vîrful Statului Major al armatei poloneze în 1981, cu puţin înainte de instaurarea legii marţiale, după ce colaborase cu CIA de prin anii '60. După 1989, a avut loc în Polonia o dezbatere similară cu cea pe care o avem acum în România şi, la finalul ei, vocile majoritare au fost de partea generalului. Kuklinski a fost reabilitat în 1997 şi în 1998 a vizitat Polonia unde a fost primit, de mulţi, triumfal.

Juridic, cazul Pacepa e pe trei sferturi rezolvat. Suprema noastră instanţă a hotărît definitiv în această chestiune. Decizia a fost mai uşoară decît cred unii, căci sentinţa de condamnare la moarte a generalului era lovită de serioase vicii de procedură. Procesul care a dus la condamnarea lui Pacepa a fost în asemenea măsură un proces politic, încît nici criticii cei mai duri ai lui Pacepa nu contestă hotărîrea din 1998 prin care s-a casat sentinţa de condamnare a generalului. În 1978, Securitatea nu s-a mai încurcat în detalii precum legala citare a părţilor sau examinarea propriei calităţi procesuale în procesele penale. Acum, cazul Pacepa nu e decît o chestiune de punere în aplicare a unei decizii definitive a Curţii Supreme. Preşedintele Iliescu, însă, are unele probleme cu aceasta. După ce a reacţionat ridicol spunînd că trebuie să vedem mai întîi dacă averea confiscată în baza sentinţei casate a fost dobîndită legal de Pacepa, a spus, mai apoi, că nu e dispus să semneze un decret pentru (re)acordarea gradului de general. Cotroceniul spune că, în fond, punerea în aplicare a deciziei CSJ, care se referă şi la repunerea lui Pacepa în drepturi din punctul de vedere

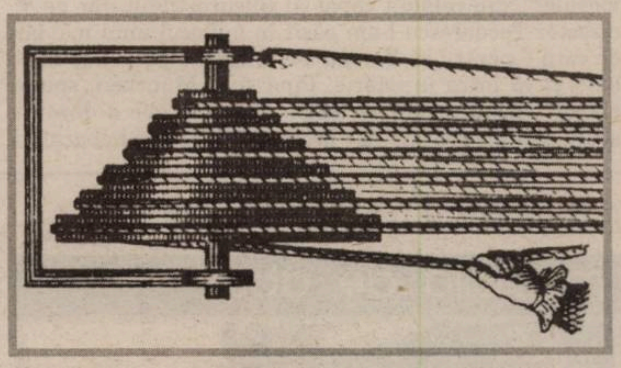

al statutului cadrelor militare, nu e de competenţa lui. Pînă una-alta, din punct de vedere constituţional, singurul abilitat să acorde gradul de general este preşedintele ţării. O modificare birocratică în evidenţele militare nu este posibilă decît în baza unui decret semnat de şeful statului. În principiu, o instanţă nu poate să acorde grade militare – o instanţă nu poate decît să recunoască sau să nu recunoască existenţa unor drepturi. Actul formal de acordare a gradului de general rămîne, conform legilor, decretul prezidenţial.

Moral, o chestiune totalmente dilematică. Să judece, deci, dilematicii!

ready made

„Apoi asta este şi discutăciunea mea cu domnişoara Zinca; nu-i zic totdauna că familia nu este în natură? Orcum ne vom întoarce, vedem că matrimoniul nu poate dura; onorata doamnă mi-a făcut descherăciunea că este pentru *consortium omnis vitae* şi nu voieşte să admită divorsul. Aţi înţeles acum, doamnă, că eu am dreptate şi ştiţi că în cestiune de familie nu pot fi bănuit de partimonăciune ca unul ce sunt viţă de domn, după cum v-aţi convins cu toţii. Cînd vorbesc dar pentru abolăciunea familiei, vorbesc în contra intereselor mele; dar ce să fac daca ardoarea patriotică mă consumă şi dacă sunt democrat şi doresc binele năciunei mele? întrerupse d. Vintilă.“

(Ion Ghica, *Opere*, vol. 2, Editura Minerva, 1970)

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Cad statui colorate

Nu-mi dau seama în ce măsură nişte simple insecte ar fi reprezentative pentru a ilustra o aşa de delicată problemă precum cea a relaţiei dintre noi şi propriile noastre fantasme existenţiale, dar iată cum au stat lucrurile: la începutul anilor '60, printre intelectualii polonezi avea un mare succes un documentar chinezesc despre *furnicile roşii*, genul de peliculă scurtă difuzată pe-atunci la cinema înainte de filmul propriu-zis. Nu-mi dau seama cum era condusă prezentarea lor, ce anume spunea vocea din *off* şi cum anume descria el relaţia dintre muncitoare şi regină, dar este cert că polonezii interpretau totul în cheie politică şi îşi dădeau coate în întuneric, satisfăcuţi. De la titlul de pe generic şi pînă la imaginea de final, totul părea o satiră socială. Prietenul polonez care mi-a povestit spunea că, de atunci, să mai fi văzut o duzină de filme despre furnici roşii – dar nici el şi nici congenerii săi nu au mai simţit fiorul. De unde rezultă că fiecare epocă are insectele şi culorile sale.

Şi aşa am ajuns şi eu în situaţia ca, de-a lungul anilor '80 şi o bună parte din cei '90, să-mi înalţ în minte cîteva statui, pe care acum să le văd năruindu-se pe rînd. Iar cînd ţi se prăbuşesc statuile e chiar grav. Iată cîteva exemple.

Nu-mi imaginam, bunăoară, că – de la Londra la Bucureşti – va pica în vîrtejul unor scandaluri tocmai standardul în materie de acurateţe a informaţiei, anume BBC-ul. Nu ştiu ce-a făcut el la capitolul Irak, dar ştiu ce-a făcut la capitolul Traian Ungureanu. Statuia cu trei iniţiale mi s-a fisurat bine, în dangătele de clopot din Turnul Londrei pe care şi le-a tras singură.

Sau: săptămîna trecută am făcut o scurtă vizită pe la studioul bucureştean al *Europei libere*. *Europa liberă!* Păi, cînd spuneai, acum douăzeci de ani, *Europa liberă*, ţi se umplea gura de fericire, iar urechile de informaţii de la N.C. Munteanu şi de muzică bună de la Andrei Voiculescu! Azi, N.C. Munteanu îşi consumă pensia şi ţigările, iar Andrei Voiculescu te ia la telefon cu „ce faci, moşule?“, din celălalt capăt al Bucureştiului. Iar pe dl director Teodorescu l-am găsit în mijlocul unui maldăr de cutii – pentru că *Europa* s-a mutat de pe strada Drobeta şi va intra în istorie. Pînă şi la München, spune ziarul*, fostul sediu al Radio Free Europe a devenit sediu de universitate, iar profesori tinerei şi habarnişti se agită prin sălile în care Noel Bernard şi Vlad Georgescu avuseseră birourile dinspre care aşteptam şi noi, nevrotici, vestea că gata, prostata lui Ceauşescu... Şi, iată, a mai căzut o statuie, iar mîine-poimîine nume-le de *Europa liberă* va fi dat unei străzi, spre uimirea supremă a generaţiei născute după '90, care nu va pricepe nimic.

Mi-a mai căzut şi o statuie ce avea deasupra o acvilă, cel puţin în închipuirea mea. Cînd l-am văzut pe regele Mihai devenit un fel de mascotă a mondenităţilor politice, ba dînd premiu premierului, ba luînd premiu de la preşedinte, mi-am adus aminte ce ne spunea dna învăţătoare Gae prin clasa a II-a: *să vă fie limpede, fiecare va lua doar premiul pe care-l va merita! Coroniţa nu e făcută pentru toţi!* Aşa e, doamnă: nici coroniţa – care a dispărut şi ea, între timp, din şcoli, ca nu cumva să fie stresaţi emoţional mediocrii –, nici coroana – care a dispărut de la Versoix şi, *hocus-pocus*, cînd apare, cînd dispare din buzunarul de la piept al prinţului Paul, domnul acela cu limbariţă şi accent fenomenale.

Şi tot aşa, pe unde mă uit numai statui căzute. Duckadam, portarul erou de la Sevilla, s-a întors dezamăgit din America (unde dorea să-şi schimbe viaţa) şi vrea acum să schimbe viaţa altora şi faţa politicii devenind senator în partidul lui Gigi B.; cît despre America, ţara în care un ziar a doborît un preşedinte, ea închide ochii la Rusia, unde un preşedinte doboară toată presa dintr-o lovitură. Aflu că nici măcar Moş Crăciun nu e ce părea a fi: pînă în 1931, el era pictat în verde şi

a căpătat haine roşii doar după ce a apărut *always* în reclamele unei băuturi răcoritoare. În ceea ce-l priveşte, senatorul C.V. Tudor a făcut drumul invers: de la roşu la verde, iar acum virează înspre albastru european cu steluţe, consiliat – mirare! – de firma unuia a cărui etnie era pictată de senator în toate culorile posibile.

Ca să nu mai vorbesc despre Michael Jackson – altă statuie a adolescenţei mele, care şi el şi-a schimbat culorile ca pe papuci –, că nici el nu e tocmai bine...

* *Jurnalul naţional*, 2 februarie a.c.

anti nostalgia

Roşu în diferite nuanţe...

„O altă problemă care se cerea rezolvată încă din faza de proiectare a fost aceea a prezentării într-o formă grafică artistică corespunzătoare a evenimentelor cruciale şi a momentelor istorice deosebite. (...)

Astfel, la extremităţile unor panouri din cristal mat, în spatele lor au fost montate tuburi fluorescente care creează, printr-o mare intensitate de lumină, un marcaj puternic. Uneori lumina este concentrată cu ajutorul unor mici proiectoare pe exponatele sau grupările de exponate mai importante. Alteori, panourile rezervate unor momente deosebite au fost acoperite cu stofă de culori diferite. Pentru evenimentele remarcabile din istoria naţională, s-au folosit în general stofe de culori deschise. Pentru momentele cruciale din istoria partidului comunist, a mişcării revoluţionare şi democratice s-a folosit fetru roşu de diferite nuanţe. (...)

S-ar putea cita cîteva exemple pe care le considerăm cele mai reuşite: exponatele referitoare la răscoala ţăranilor din 1907 au fost aşezate pe un mare panou de marmură roşie (...). Vizitatorul are senzaţia că se află în faţa unui uriaş monument în piatra căruia sînt adînc încrustate mărturiile despre condiţiile grele de viaţă ale ţărănimii române la începutul acestui veac (...).

Cu totul într-o altă manieră grafic-artistică este tratat evenimentul de importanţă istorică, crearea PCR – 8 mai 1921. (...) Elementul principal pentru diferenţierea acestui panou în cadrul suitei expoziţionale nu-l mai constituie, ca în cazul precedent, structura materialului (...), ci culoarea. Panoul este drapat în purpură, fapt care-i conferă un caracter solemn, sobru, în deplină concordanţă cu tema. (...) Ca elemente secundare (...), sînt şi detaşarea în plan a întregului panou faţă de linia lambriului din sală, sistemul deosebit de prindere a cristalelor între care sînt fixate exponatele, lumina ş.a.“

(I. Lupescu, C. Dimos, „Metode şi sisteme de expunere“ în *Muzeul de Istorie a partidului comunist, a mişcării revoluţionare şi democratice din România – Revista muzeelor*, număr special, 1967)

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Taifunul Kilroy (II)

Scriam despre gestul care a pus capăt liniştitei cariere de moderator TV a britanicului Robert Kilroy-Silk. Vitriolantul său articol împotriva lumii arabe era, fără îndoială, exagerat pe alocuri şi absolutist în concluzii. Iată alt citat. *„Aceiaşi oameni* (arabii, n.r.) *care spun că noi îi urîm pe ei ne ameninţă, pe de altă parte, cu arma chimică şi cea biologică. Au promis că îi vor trimite pe atentatorii lor sinucigaşi în oraşele Europei şi Americii... Şi acum speră ca noi să le menajăm susceptibilităţile? În Marea Britanie există mii de azilanţi din Iran, Irak, Algeria, Egipt, Arabia Saudită şi alte ţări arabe, care trăiesc foarte bine pe seama ajutoarelor sociale. Asta demonstrează clar ce cred arabii despre regimurile care îi conduc. În schimb, în nici o ţară arabă nu există vreun azilant britanic“.*

Presa britanică de extracţie stîngisto-populistă *(Guardian, Sun, Observer)*, a deschis imediat tirul împotriva celui ce încălcase sacrosanctul pact al corectitudinii politice. I s-a recomandat ironic să viziteze monumentele maure din Andaluzia, au fost invocate sistemul zecimal de numeraţie, Coranul, cămila şi altele. Lucruri fără de care civilizaţia occidentală s-ar prăbuşi brusc. Atacul lui Kilroy avea însă o altă miză – nu culturală, ci politică. Deloc minoră. Culmea, nici măcar nu era nouă!

Sfîrşitul anilor '60 s-a derulat după o ecuaţie confuză (nonconformism, Paris '68, mişcarea *hippy*, existenţialism şi contracultură, grupări maoiste şi castriste etc.), care din naivitate (uneori remunerată) a fost la un pas de a împinge Occidentul în braţele URSS. În timp ce pacifiştii îşi somau guvernele să se dezarmeze pe muzica lui Joan Baez, zîmbitoarea Moscovă îşi dubla numărul de ogive nucleare pe submarine, în Germania de Est sau în Extremul Orient. Istoria se repetă, sugerează Kilroy (nu doar el), numai că duşmanul e altul. Acum, după trei decenii, agentul destabilizării este insidioasa corectitudine politică, concept ce paralizează lent gîndirea morală şi acţiunea coerentă. Franţa face o echilibristică zilnică pe tema simbolurilor religioase în şcoli. În Scandinavia portretul unei teroriste Palestiniene este proclamat obiect de artă. Cele care încă nu şi-au luat viaţa sînt intervievate respectuos. La BBC, indivizii care ucid civili fără discriminare nu mai sunt denumiţi teroriştі, ci luptători, activişti, militanţi etc. Multe instituţii occidentale au amenajat locuri de rugăciune pentru angajaţii musulmani (poate n-au timp să meargă la moschee). Creştinii (majoritari) să-şi facă cruce cu limba în ureche, vorba lui Radu Tănase.

Pe un plan mai acut, în aceeaşi găleată a toleranţei fără frontiere se poate găsi şi una din cheile recentei crize a BBC. Celebra corporaţie a susţinut atît de mult viziunea pro-arabă şi anti-americană, încît nu e de mirare că ziaristul Andrew Gilligan a făcut un pas mai mult. În fond, toată stînga tradiţională britanică urăşte din suflet direcţia pe care se înscrie Tony Blair cu al său New Labour. Şi totuşi...

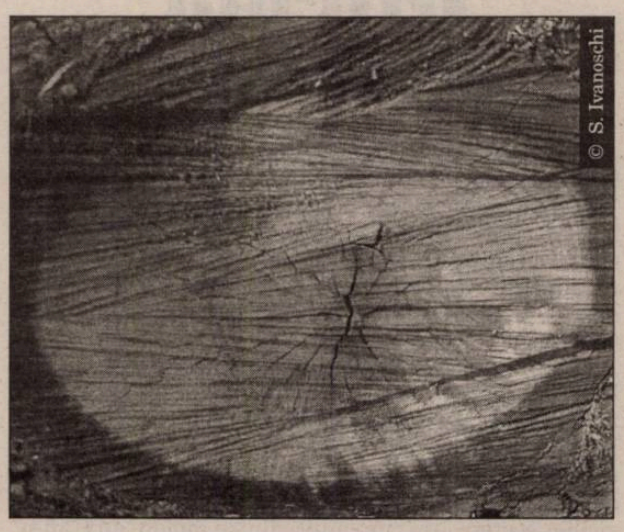

Suspendarea şi demisia lui Kilroy au stîrnit valuri de comentarii. 50.000 de telespectatori au cerut repunerea sa în drepturi. Fără succes. În schimb a fost angajat un ziarist, expert în chestiuni arabe, bine pregătit la cealaltă mare şcoală a jurnalismului prompt, dinamic şi imparţial – Al Jazeera TV! Într-un articol consacrat scandalului Kilroy, obligatoriile consideraţii privind schilodirea libertăţii de exprimare au fost susţinute cu un exemplu ce aruncă o lumină şi mai crudă asupra chestiunii. Profesorul Tom Paulin de la Oxford, colaborator al emisiunii *Newsnight*, a călcat şi el pe lîngă principiile „apărate“ pînă mai ieri de baronii demisionari. Intervievat în 2002 de un ziar egiptean, el a spus aşa: *„Toţi evreii din Brooklyn care trăiesc acum în Fîşia Gaza ar trebui să fie împuşcaţi. Sînt naziştі şi rasişti“*. Au existat şi atunci proteste, dar BBC a declarat că dreptul la liberă exprimare trebuie respectat cu sfinţenie. Problema corectitudinii politice e că drepturile iau locul obligaţiilor.

Texte şi opinii de: Adrian CIOROIANU ● Alice GEORGESCU (critic de teatru) ● Emil HUREZEANU (jurnalist) ● Marius OPREA (istoric) ● H.-R. PATAPIEVICI (eseist) ● Dan PAVEL (analist politic) ● Daniel VIGHI (scriitor) ● **Coordonatorul temei:** Magdalena BOIANGIU

Argument

Ca o mîncare sleită care zace pe masă după ce amatorii s-au înfruptat din ea pînă la indigestie, antisemitismul rămîne – prin asumare sau negare – o componentă a ofertei politice şi a dezbaterii de idei pe mai toate meridianele lumii, un termen de comparaţie prin care se explică discriminările, conflictele etnice, masacrele, genocidul. Se spune şi se scrie că tutsi sînt evreii din Ruanda şi de aia au fost omorîţi, că şi chinezii din ţările Asiei de Sud-Est joacă rolul evreilor europeni şi de aceea, din cînd în cînd, mai e pe acolo cîte un pogrom, că politica statului Israel favorizează şi stimulează noul antisemitism al stîngii europene. Noul antisemitism e legat de cel vechi prin cîteva idei persistente care culminează în complotul menit să-i facă pe evrei stăpînii lumii. Trecutul, memoria Holocaustului nazist sînt contestate pentru a anula pretenţia unui destin deosebit.

În acest context global, românii n-au de ce să se simtă altfel decît restul lumii: aproape peste tot se reciclează falsul încăpăţînat al Protocoalelor Sionului, în democraţiile consolidate se profanează cimitire evreieşti şi sinagogi, politicieni de pretutindeni, doritori de un mesaj electoral specific, consideră prezenţa evreilor un obstacol în calea realizării păcii sociale şi independenţei naţionale. Sînt multe locurile unde antisemitismul e folosit ca armă politică şi ca liant pentru cei nemulţumiţi.

Acest număr al Dilemei vechi *nu şi-a propus să stigmatizeze rasismul, xenofobia, sentimentul antisemit – toată lumea ştie că ele sînt ceva rău – ci să cerceteze, sau mai curînd să semnaleze, cauzele unei neînţelegeri, ale unor diferenţe de percepţie: pe de o parte sensibilitatea excesivă a evreilor, gata să pună eticheta* antisemitism *pe tot ceea ce nu convine unuia sau altuia dintre membrii comunităţii (prin acest exces „adevăratul" antisemitism se diluează în sosul acuzaţiilor opărite), pe de altă parte dreptul la firesc (însoţit adesea de formulări grăbite) în discutarea „chestiunii evreieşti". N-am solicitat punctul de vedere, previzibil, al victimelor antisemitismului (practicînd astfel discriminarea), ci al unor persoane aflate la răscrucea acestor tensiuni.*

*Înainte de a fi o ideologie, antisemitismul este un sentiment trăit individual şi la acest nivel se poate mai curînd înţelege din ce este alcătuit. După ce nu mai este o ideologie, antisemitismul rămîne tot un sentiment, indicativ al potenţialului de violenţă dintr-o societate şi de aceea el există şi în absenţa evreilor şi a antisemiţilor. Acest potenţial de violenţă este o ameninţare pentru democraţie – din păcate, un fel de mîncare încă absent de pe masa tuturor românilor. (**M. B.**)*

Emil HUREZEANU

Litera şi spiritul

În plină ofensivă antiteroristă internaţională, constatăm, şi nu doar în România, fenomene secundare. Ele ţin de psihologia receptării atentatelor de la 11 septembrie şi a reacţiilor în lanţ consecutive, în diferite culturi şi civilizaţii, în contextul mai larg al tensiunilor Occident-Orient, iudeo-creştinism-islam, sau în focalizările specifice, ţinînd de relaţiile tradiţionale şi modificările lor, în cazul Germaniei şi Franţei, să zicem, pe de o parte, şi al Statelor Unite, pe de altă parte. Astfel de atitudini apar pretutindeni, aşadar. Aş spune că România nu este cel mai bun exemplu de observare a diferenţei între atitudinea oficial-statală, în general pro-americană, şi cea psiho-socială, împărţită între pro-americanism informat sau nativ, anti-americanism primitiv, critic sau raţional şi anti-anti-americanism – un obicei mai rar, propriu îndeosebi elitelor intelectuale occidentale. Antisemitismul este un produs al acestor tensiuni.

În România liderii şi-au depăşit, după 11 septembrie 2001, în conţinutul şi viteza de reacţie, şi trecutul propriu şi alegătorii. În 1999, dnii Iliescu şi Năstase au avut rezerve sigure faţă de intervenţia NATO şi americană în Kosovo. Aveau tot dreptul la aceasta, şi astfel de rezerve, în sine, manifestate chiar în ţări occidentale cu vechi tradiţii liberale, chiar dacă nu în interiorul clasei politice, nu sînt sinonime neapărat cu anti-americanismul.

Paradoxal sau nu, de-abia propunerea fostului lider al opoziţiei, Ion Iliescu, făcută prin intermediul unui articol în presa americană, ca Washingtonul să excludă cu vigilenţă orice prezenţă a Rusiei ca parte a soluţiei din Balcani a oferit, în 1999, cheia derivei stîngii româneşti. S-a văzut atunci că 1) interesează orice act de împotrivire – oricît ar fi de neîndreptăţit – la acţiunile regimului Constantinescu, şi 2) că oportunismul este principiul de căpătîi al opoziţiei, chiar dacă el este bine sau prost plasat.

Pînă în decembrie 2000, actualii guvernanţi, în diversele lor faze şi configuraţii de putere şi opoziţie, n-au fost niciodată convinşi de ceva anume. Echivocul şi ambivalenţa le-au trădat mai degrabă angoasa în faţa oricărei opţiuni, mai mult decît aceea pentru poziţia unei Moscove sibilinice şi mofturoase.

Această atitudine a imprimat întregii opinii publice româneşti – oricum niciodată ieşită în mod categoric din cultura politică a ceauşismului – o stare de derută şi laşitate moral-politică, manifestate inclusiv în cifre zdrobitoare de adeziune pro-euroatlantică şi pro-socialistă-etaistă, în aceeaşi măsură.

Miturile ceauşismului romantic şi decadent au servit drept combustie emoţională, în 1999, în atitudinea prosîrbă necritică a majorităţii populaţiei ţării şi, într-un fel, este şi acum suportul unei stări de scepticism difuz faţă de ofensiva antiteroristă, mascat într-un procentaj mai mare de frica necunoscutului, decît de rezoluţie în numele combaterii pericolului.

După alegerile din decembrie 2000, Ion Iliescu şi Adrian Năstase au învăţat limbajul angajării pro-occidentale ferme şi al exprimării lui limpezi. Poziţia lor proeuro-atlantică a făcut însă un salt înainte mai rapid şi mai spectaculos decît opinia publică, rămasă, în tendinţele ei grele, orientată spre naţionalismul folcloric de tip ceauşist. În acest model, românii nu sînt niciodată capabili de asumarea vreunei vinovăţii, fiind victimele eterne ale unora sau altora, mereu în afara lor.

În acest model, Ion Antonescu, bunăoară, împarte gloria tragică a martiriului, alături de Brâncoveanu şi chiar Ceauşescu. O istorie şi o cultură blocate în astfel de clişee n-au fost doar moştenite de la ceauşism, ci şi ameliorate cu sîrg în ultimul deceniu.

În România n-a existat niciodată o acţiune politico-intelectuală sistematică, pornită prin consensul elitelor intelectuale şi politice ale ţării, de clarificare critică şi autocritică a unor mituri neclare sau ilegitime. Ici-colea, eforturile individuale ale unor eseişti sau istorici au fost înconjurate de adversitatea generală. Cu nici patru ani în urmă doar, H.-R. Patapievici a fost scuipat literalmente pe culoarele Parlamentului României democrate, de „aleşi" ai poporului român.

Dar neclaritatea şi deruta întreţinute se răzbună cînd ţi-e lumea mai dragă. Premierul Adrian Năstase a sosit triumfător la Bucureşti, după un turneu anglo-saxon briliant. În America, domnia sa a anunţat examenul critic substanţial al epocii Holocaustului şi al vinovăţiei lui Antonescu, în timp ce în România, propriii deputaţi şi o majoritate tăcută a opiniei publice dezinformate sau formate, între alţii, de înşişi dnii Iliescu şi Năstăse mai demult îl plasau pe mareşal pe soclul virtuţilor patriotice indiscutabile.

Cînd la o ceremonie comemorativă închinată lui Ion Antonescu a participat şeful marelui stat major, dnul Năstase a intervenit public, spunînd că greşeala generalului Chelaru a fost să nu ţină cont că în America şi în Israel figura lui Ion Antonescu este judecată critic. Un gest de sinceritate totală. Problema plasării lui Antonescu în rîndul criminalilor de război este a altora, în America şi în Israel, a vrut să spună dl. Năstase. Îi va fi greu acum să-şi convingă la Bucureşti concetăţenii de nevoia unei autoexaminări critice radicale a istoriei naţionale, venind tocmai din America.

În felul acesta America, pro-americanismul şi anti-americanismul se declină în mod particular în România. Puterea este din primul minut în tabăra antiteroristă. E bine. Opinia publică sprijină America. E foarte bine. În realitate, lucrurile sînt mai complicate. Frica de război a românilor e mai mare decît dorinţa angajării lor necondiţionate de partea Statelor Unite. Dar situaţia se repetă şi în Germania, să zicem, chiar dacă nu în Anglia. Presa abundă de anti-americanisme mascate sau subtile, dînd adesea vina pe aroganţă şi bogăţie în confruntare cu umilinţa şi sărăcia, în general. Miturile complicităţilor Ben Laden – CIA şi Mossad se bucură de comentarii şi speculaţii pe pagini întregi. Cineva face raţionamentul: talibanii sînt totalitari, dar americanii au provocat actualul conflict menţinînd baze militare în ţara musulmană a locurilor sfinte. E aici aceeaşi distorsiune logică din primăvara lui 1999, cînd Miloşevici era considerat de toată lumea drept dictatorul rău, iar americanii şi mai răi, pentru că-i aruncau bombe în cap.

Există apoi un pro-americanism de paradă şi vicios, sinonim cu anti-americanismul. În numele lui este acceptată cu jubilaţie patriotică cenzura informaţiilor de război, triumfalismul enigmatic al militarilor şi se acceptă în alb orice nouă măsură de supraveghere şi control.

Examinatorul critic al abuzurilor de acest gen, în numele principiilor democratice, se simte în inferioritate. Şi el sau mai ales el este pro-american nu pentru că se declară anti-anti-american, ci pentru că aplică criteriile democraţiei liberale americane – spiritul american – chiar împotriva auto-eroizării liderilor americani.

Pentru că ofensiva anti-teroristă se va prelungi mult în timp, în vreme ce din atîtea puncte de vedere, opinia publică din România este subinformată, pe un fond ipotecat de false mituri şi soluţii, elitelor româneşti, începînd cu politicienii, le revine în lunile şi anii care vin rolul cel mai greu: de a transforma ocazia oportună, cel mai uşor de ales, în soluţia valabilă şi de durată, în ciuda sacrificiilor.

Demisia domnului Hohmann

Un parlamentar german de dreapta a fost somat să demisioneze după ce a afirmat că „evreii sînt o naţie a făptuitorilor de crime", susţinînd că ei sînt responsabili de moartea milioanelor de oameni în timpul Revoluţiei ruse. Într-un discurs adresat alegătorilor săi, Martin Hohmann, membru al celui mai important partid de opoziţie din Germania, Uniunea Creştin-Democrată (CDU), a spus că poporul evreu are o „latură întunecată". Nu e drept ca doar germanii să fie învinuiţi pentru Holocaust, de vreme ce evreii au înfăptuit crime asemănătoare în Rusia bolşevică, a spus el. Remarcele lui au fost difuzate de televiziunea germană într-o joi seara şi au provocat reacţii ofensate din partea organizaţiilor evreieşti şi a întregului spectru politic. Conducătorul comunităţii evreilor germani, Paul Spiegel, a declarat că dl Hohmann „a atins limita de jos a celui mai respingător antisemitism". Consiliul evreiesc a consultat un avocat, intenţionînd să-l acuze de incitare pe parlamentarul german. Liderul CDU, Angela Merkel, a spus că remarcile au fost „complet inacceptabile şi intolerabile". A adăugat: „Ne distanţăm cu totul". Dl Hohmann a produs comentariile sale pe 3 octombrie, cînd se sărbătorea reunificarea Germaniei, dar ele au fost reproduse de o staţie de radio locală de abia săptămîna trecută. În cuvîntarea sa parlamentarul german se plîngea că elita politică germană e obsedată de ispăşirea Holocaustului. A adăugat: „cu o oarecare îndreptăţire ne putem pune problema vinovăţiei evreilor gîndindu-ne la milioanele de oameni ucişi în prima fază a Revoluţiei ruse". Aseară, Irene Runge, directorul Centrului cultural evreiesc din Berlin, a cerut demisia lui. Comentariile lui au fost „absolut şocante. Problema e de ce ar vota oamenii pentru o asemenea persoană? Şi de ce n-a zis nimeni nimic la început, cînd a formulat observaţiile lui? Deşi conducerea CDU şi-a exprimat nemulţumirea, nu s-a luat nici o măsură împotriva domnului Hohmann şi a refuzat să spună dacă i se va cere demisia din partid".

Dl Hohmann, 55 de ani, a refuzat să-şi ceară scuze. Într-o scurtă declaraţie de la reşedinţa sa din Neuhof, localitate pe care o reprezintă în Parlament din 1988, a spus că-i pare rău dacă a jignit sentimentele cuiva. „Nici evreii, nici germanii n-au fost criminali", a adăugat el. (*The Guardian*, 1 noiembrie 2003)

Pe 14 noiembrie, după o săptămînă de tergiversări, creştin-democraţii l-au exclus în cele din urmă din grupul lor parlamentar pe deputatul Martin Hohmann. Se întîmplă pentru prima oară în istoria CDU. Încercînd să relativizeze ponderea crimelor naziste, el a spus într-un discurs că poporul evreu este un „popor de criminali", responsabil pentru crimele bolşevice. O parte din opinia publică a fost scandalizată, dar numeroşi membrii CDU au continuat să apere „libertatea cuvîntului" a deputatului şi au ameninţat că-şi vor depune carnetul de partid. *(Süddeutsche Zeitung)*

Adrian CIOROIANU

Antisemitismul, imaturitatea naţionalismului

Potrivit clasicei *Enciclopedii* a lui Lucian Predescu, la cumpăna dintre secolele XIX şi XX existau în România – fără a apărea simultan – patru publicaţii ce purtau numele *Antisemitul*. Una la Craiova, două la Bucureşti (dintre care una pretindea a fi organul Societăţii Antisemitice Române!) şi una la Brăila. Toate, rod al unor iniţiative private, apăreau fără nici o regularitate; cea brăileană, dorind să fie săptămînal, a rezistat doar patru luni – din iulie pînă în noiembrie 1906. Cea de la Craiova a avut un destin chiar mai sugestiv: din raţiuni comerciale, proprietarul i-a schimbat numele. Şi cum să-i spună, dacă nu *Dorul Românului*?

Întîmplarea este emblematică pentru antisemitismul autohton. În ciuda vechimii pe care şi-o reclamă românii, România este un stat tînăr pe harta Europei; evreii au ajuns aici tîrziu: la finele secolului al XVIII-lea şi, în cea mai mare parte, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, tocmai ca semn al toleranţei pe care domnitorii Principatelor şi locuitorii în genere o manifestau – în contrast cu Rusia, Polonia sau spaţiul aflat sub stăpînire austriacă, de unde evreii veneau. Dar tocmai această perioadă a coincis cu sedimentarea naţionalismului românesc. Nu ştiu în ce măsură se poate vorbi, în Europa, de popoare antisemite; formula mi se pare riscantă, pentru că istoric nu se susţine. Ea nu are acoperire nici în cazul nostru. Problema este însă că antisemitismul afişat – la noi, dar şi în multe dintre statele învecinate – a fost asociat naţionalismului manifest; cu alte cuvinte, nu puteai avea pretenţia că-ţi iubeşti ţara dacă nu-ţi revendicai şi o anumită reţinere faţă de evrei.

Este un detaliu ce nu ţine numai de istorie; această latură malignă a unui anumit soi de „patriotism" este şi azi reperabilă.

Antisemitismul românesc a fost un produs intelectual mai curînd decît un instinct al populaţiei. Figură-tip şi fundament al unei societăţi tradiţionale, ţăranul român din Moldova sau din Ţara Românească nu era antisemit (nu avea cum să fie, din moment ce i-a cunoscut aşa de tîrziu şi nu avea decît legături superficiale cu evreii). Dar locuitorul României rurale moştenea, de la generaţie la generaţie, o xenofobie pînă la un nivel explicabilă: adică teama de străin în genere, de cel care are altă religie, alte obiceiuri, altă limbă sau alt port. Victimă a invaziilor şi schimbărilor de stăpîn, nesimţind în nici un fel protecţia statului şi obligat să-şi poarte singur de grijă, românul privea lung la cel apărut alături, pentru că niciodată nu ştia ce gînduri are acesta. Această reţinere avea echivalentul său în spaţiul politicii urbane: „ultimii veniţi" în ţară, evreii aveau să fie ultimii în obţinerea drepturilor cetăţeneşti, printr-un consens aproape unanim al românilor „de baştină".

Ţăranul nu vedea o prioritate în reflecţia despre patrie sau naţiune. Nu era treaba lui. În schimb, aceasta era treaba intelectualului. Iată un caz: profesorul universitar şi academicianul A.C. Cuza, unul dintre coriferii antisemitismului în spaţiul românesc, pe nedrept – dacă se poate spune astfel – pus azi în umbra unuia dintre studenţii şi discipolii săi (C.Z. Codreanu), mult mai celebru. Educat la Iaşi în pensionul unui pedagog german, A.C. Cuza începea studiile secundare la Dresda în 1871 – adică în chiar anul prim al renăscutului *Imperiul German*, după victoria Prusiei asupra Franţei –, le continua la Paris şi, după 1882, avea să facă studii juridice şi economice la Paris şi Berlin. Cuza era martor al exploziei naţionalismului german... dar şi al unui antisemitism european el însuşi în sedimentare. În Franţa, antisemitismul îşi găsea un mobil suficient sieşi tocmai în războiul pierdut – o stare de spirit care va conduce la afacerea Dreyfus, în 1894-1899 –, pe cînd în Germania şi Austro-Ungaria un puternic crah economic, din 1873, a alimentat un discurs antievreiesc şi a sporit rîndurile celor dispuşi să-l asculte. La fel, Rusia ţaristă: pan-slavismul oficial al autorităţilor şi o reţinere xenofobă a ţărănimii similară cu cea de la noi şi-au găsit în evreu ţinta în stare să le unească.

Întors în ţară după 1886, A.C. Cuza se apropie de socialiştii gazetei *Contemporanul*, apoi de conservatorii *Junimii*, devine parlamentar şi, în fine, îşi găseşte vocaţia de politician naţionalist şi, deci, antisemit. El îi va transmite junelui Codreanu o schemă simplă, pe care şi el o aflase în Germania: ideea că în teritoriile de Est ale Poloniei actuale, în Vestul Rusiei şi – inevitabil – în Moldova românească evreii s-au infiltrat după un plan anume, tocmai pentru a forma aici un zid evreiesc între lumea orientală şi cea occidentală şi – la nevoie – pentru a-şi face aici un stat!

Inutil de spus că A.C. Cuza era un *iubitor al ţării* sale. Asemenea lui, cei care i-au călcat pe urme şi-au mobilat patriotismul nematurizat cu acest filon al antisemitismului plecat din idei clişeizate, din frustrări sau – uneori – din ratare.

Marius OPREA

Pogromul tăcut: evreii şi Securitatea

Comunismul a fost adus în România de evrei, se aude de mai bine de cinci decenii încoace. Şi, completînd axioma de mai sus, de regulă afirmată fără a aştepta replică tocmai de nostalgici ai vechiului regim, atunci cînd încearcă să scuze abuzurile din perioada de consolidare a ocupaţiei sovieto-comuniste, se mai spune, bineînţeles, că pentru valurile de crime ale comunismului *sînt vinovaţi evreii şi ungurii din Securitate*. Care este adevărul şi unde începe dezinformarea, cît este istorie şi cînd intră în mitologia bestiariului rolul evreilor în cadrul sistemului comunist? Un manifest adresat lui Gheorghe Gheorghiu-Dej în 1951, din care redăm alăturat un fragment, explică mai sugestiv şi mai convingător decît orice consideraţii din zilele noastre acest proces.

În ceea ce priveşte poziţia evreilor în aparatul represiv, o serie de documente sînt din nou lămuritoare. Întîi de toate, trebuie precizat că primele statistici din punct de vedere etnic făcute la Direcţia Generală a Securităţii la finele anului 1948, puţin după înfiinţarea aparatului poliţiei politice comuniste, arată că din 60 de ofiţeri superiori (de la maior în sus) aflaţi în structurile de comandă ale Direcţiei Generale, 38 erau români, 15 evrei, 3 unguri, 2 ucraineni; mai erau un ceh şi un armean. Cele mai complete date sînt furnizate de o analiză a situaţiei cadrelor din punct de vedere al originii sociale şi etnice, făcută de conducerea Securităţii în februarie 1949, perioadă de vîrf a represiunii sîngeroase care a însoţit instaurarea regimului comunist în România. Documentul relevă că în Direcţia Generală lucrau 890 români, 127 evrei şi 7 maghiari, iar în serviciile teritoriale 1781 români, 192 evrei şi 205 maghiari, cei din urmă avînd o pondere mai mare în Cluj, Oradea, Mureş şi ţinuturile secuieşti. Oricum, una peste alta, totalul în procente la nivelul întregii Securităţi arată că 83% din personalul acesteia, în chiar anii de teroare stalinistă, erau români, 10% evrei, 6% maghiari şi 1% alte naţionalităţi.

Nu se poate pune problema falsificării datelor statistice prezentate mai sus, dintr-o presupusă dorinţă a „românizării" originii celor încadraţi în Securitate: acestea erau destinate în fond prezentării lor într-o şedinţă secretă şi erau bazate pe dosarele şi mai secrete ale Direcţiei de cadre. Dosarele de la cadre cuprind (între alte documente) chestionare unde au fost trecute numele reale ale ofiţerilor care între timp, întrucît ocupau cele mai înalte funcţii din ierarhia Securităţii, şi-au „românizat" identitatea; în aceleaşi chestionare, la rubrica naţionalitate a fost înregistrată întotdeauna naţionalitatea reală şi nu cea sugerată de numele de împrumut. Astfel că, deşi comanda Securităţii era în aparenţă românească (director general Pintilie Gheorghe, director adjunct Vladimir Mazuru – doar Boris Grunberg devenind Alexandru Nicolschi), în dosarele de cadre figurează naţionalitatea reală: Nicolschi este trecut în scripte, de pildă, drept evreu. Pe de altă parte, nu se poate nega nici faptul că în funcţiile de comandă la unele Direcţii şi servicii teritoriale ale Securităţii au fost preferate în acei ani persoane de origine evreiască, maghiară sau de alte naţionalităţi, care nu reflectau componenţa etnică a instituţiei în întregul ei (dominată de români).

Raportul români / neromâni cu putere de decizie la nivelul conducerii Securităţii reflecta componenţa etnică a partidului comunist din anii ilegalităţii. În fond, „munca de mare răspundere", cea de organizare a represiunii – trebuia dată în sarcina unor veterani ai mişcării comuniste şi a unor foşti agenţi acoperiţi ai NKVD, dintre care cei mai mulţi nu erau români. Aşa că, dacă este greu de dovedit documentar caracterul „neromânesc" al Securităţii ca instituţie în primii ei ani de activitate (excepţie făcînd „importul" modelului din URSS), caracterul ei antiromânesc este certificat de crimele şi abuzurile care au însîngerat de atunci şi pînă în 1989 ţara. După decembrie 1989, cadre ale Securităţii, formate în anii naţional-comunismului, ofiţeri care caută să-şi justifice şi să îşi apere trecutul, foşti activişti de partid sau pur şi simplu nişte xenofobi insistă asupra identităţii neromâneşti a celor care au săvîrşit atrocităţi în numele comunismului. *Adevărul este însă altul şi arată preponderenţa etnică a românilor în aparatul Securităţii.* De altfel, majoritatea comandanţilor evrei şi maghiari din Securitate au fost înlăturaţi de Alexandru Drăghici de la comandă, o dată cu numirea acestuia în fruntea Ministerului Afacerilor Interne (27 mai 1952), cînd a început o amplă acţiune de „românizare" a Securităţii.

Marea majoritate a populaţiei evreieşti din România nu a simpatizat cu comunismul, ci a fost, ca şi românul de rînd, o victimă a acestuia. Acest fapt istoric este subliniat de emigrarea masivă a evreilor către Israel, chiar în anii în care propaganda naţional-comunistă le atribuie puterea discreţionară şi îi face vinovaţi de crimele comunismului. Evreii au devenit victime ale unui adevărat comerţ cu carne vie. *Un pogrom tăcut*, aşa definea la începutul anilor '60 un raport secret al Ambasadei Americane la Bucureşti tratamentul aplicat atît evreilor care alegeau să plece din România, cît şi celor care rămîneau în ţară şi care, treptat, au fost îndepărtaţi din orice fel de funcţii de decizie în cadrul aparatului de partid şi de stat. Revenind la practica consacrată de regimul comunist în ultimele sale decenii, prin care traficul de carne vie către Israel sau Germania devenise o politică de stat, trebuie spus că aceasta a fost inaugurată, de fapt, încă de la instalarea regimului. Un raport de anchetă al Securităţii din 1953 arăta că „Luca, Teohari Georgescu şi Ana Pauker au discutat şi au stabilit – la cererea ambasadorului statului Israel, adresată lui Luca în 1949 – eliberarea a 5 elemente capitaliste, arestate pentru transferuri ilegale de valută, în schimbul unei sume de 500.000 dolari, lucru ce s-a făcut". Practica mituirii celor ce puteau dispune eliberarea de paşapoarte pentru Israel a cunoscut o largă răspîndire atunci, ca şi mai tîrziu. Acceptau mita micii funcţionari, ca şi marii demnitari ai regimului, iar în cele din urmă vînzarea a ajuns o politică de stat. În documentele vremii se specifica în mod clar: „emigranţii evrei, o dată plecaţi din Bucureşti, nu vor avea dreptul să aibă asupra lor nici un fel de bani". De asemenea, statul Israel era nevoit să achite o subvenţie de 90 de dolari pentru fiecare emigrant. Acţiunea de emigrare era dublată de cea de spoliere a populaţiei evreieşti, nevoită să-şi lase în România majoritatea bunurilor. Cu toate acestea, pînă la începutul anului 1951, aproximativ 110.000 evrei au emigrat în Israel, proces desfăşurat sub rigurosul control al autorităţilor, prin intermediul Miliţiei şi mai ales al Securităţii, fără al cărei aviz nimeni nu putea părăsi ţara.

Operaţiunile au continuat, chiar dacă nu cu aceeaşi amploare, pe toată durata regimului comunist. Cînd în 1968 Alexandru Drăghici a fost chemat să dea socoteală pentru felul în care acţionase ca ministru de Interne, el a făcut cîteva precizări incomode şi în legătură cu emigrarea evreilor, devenită de astă dată subiect sensibil: „La Prezidiul Permanent am arătat motivul, dar în plenară nu am vrut să spun că am umblat cu bani în chestiunea aceasta. În momentul cînd am plecat de la Ministerul de Interne (la 24 iulie 1965 – n.n.), am predat în cont la Banca de Stat 6.250.000 dolari de la aceştia care plecau afară şi plăteau în valută. Eu am raportat conducerii această problemă; am avut aprobare în această privinţă". Departe de a profita de pe urma regimului comunist, marea masă a populaţiei evreieşti a fost tratată de acest regim ca o marfă. Cei ce uită acest lucru sînt tocmai cei care au cîştigat de pe urma vînzării lor.

„Aţi luptat în ilegalitate pentru a pune capăt şovinismului şi a urei faţă de naţionalităţile conlocuitoare. Într-adevăr, aţi realizat această egalitate atît pentru marea masă a poporului român, cît şi pentru celelalte naţionalităţi conlocuitoare. Român sau ungur, evreu sau neamţ, la fel simte nedreptatea, mizeria şi teroarea. Prin practicile regimului vostru, aţi reuşit să realizaţi acest mare deziderat – unirea poporului român cu naţionalităţile conlocuitoare, unire în ura şi lupta împotriva voastră. Antisemitismul nu aţi reuşit a-l înlătura. În regimul democraţiei populare, antisemitismul s-a lăţit şi a cuprins mase din ce în ce mai largi. Adevăraţii vinovaţi nu sînt decît tov. Ana Pauker, Chişinevschi şi ceilalţi conaţionali ai lor, care pentru a-şi justifica înaltele poziţii în conducerea partidului şi a statului, ţin cu tot dinadinsul a-şi păstra baza de mase, care pentru ei este existenţa maselor evreieşti din ţara noastră, aceste mase evreieşti care şi-au manifestat deschis ura lor faţă de regimul vostru, prin zecile de mii de cereri pentru a fi lăsaţi să emigreze în Israel şi care sînt ţinuţi cu forţa mai departe în ţară. Populaţia evreiască care şi-a dat seama de acest fenomen, acea populaţie săracă şi amărîtă care a suportat toate ororile practicelor antisemite nu mai vrea ca în ziua cînd voi veţi da socoteală de faptele voastre în faţa poporului, ei să cadă victime nevinovate şi pentru acest motiv cererile de emigrare s-au înmulţit şi chiar dintre acei care le-aţi dat posturi înalte ar pleca bucuroşi în Israel de teama zilei de mîine, dacă ar avea siguranţa că dorinţa lor ar fi aprobată (...)." (din *Manifestul Frontului Independenţei Naţionale adresat lui Gheorghiu-Dej* în *1951)*

H.-R. PATAPIEVICI

Deochiul antisemit

Am început să scriu acest articol de mai multe ori. De fiecare dată m-am întors din drum, simţind că nu e bine, că nu spun cum trebuie ce spun, că vorbele mele lasă să se înţeleagă în spatele lor lucruri interpretabile, care ar putea întoarce împotriva mea tot ce scrisesem. Tot timpul m-am simţit supravegheat, chestionat şi pus în discuţie de o instanţă străină, ostilă şi bănuitoare. O instanţă care îmi refuza buna-credinţă, care practica o hermeneutică a suspiciunii metodice. Era o instanţă de care nu reuşeam să fac abstracţie şi care mă împiedica să fiu eu însumi, în mod spontan, direct, aşa cum sînt de fiecare dată cînd scriu ceva. Descopeream, încercînd să scriu despre antisemitism, că eu, eul meu cel mai profund, cel care scrie lumea descriindu-se pe sine – nu mai era singur. Mă regăseam nu doar dedublat în forul meu interior (ceea ce, probabil, este pînă la un punct normal pentru orice scriitor), ci şi dublat de o insuportabilă privire inhibitoare. Mă simţeam judecat, catalogat, clasat, fixat în insectarul care conţine toate speciile de oameni care nu sînt evrei şi care cutează să se raporteze la evrei într-un fel neevreiesc. Centrul meu nu se mai afla în mine însumi, ci în acea instanţă de care păream a fi dependent, orice aş fi spus în chestiunea antisemitismului. Oricum m-aş fi sucit, mă simţeam alungat din cercul bunei situări faţă de „problemă". Eram... afară. Şi nu oriunde afară: ci în acel „afară" din care nu poţi reveni înăuntru nici printr-o opţiune personală, nici printr-o declaraţie publică, nici printr-un act de autodefinire liberă. Mă „născusem", aşa-zicînd, în afară, datorită felului în care mă situa în afară acea instanţă la cheremul căreia mă simţeam, orice aş fi gîndit şi spus despre evrei şi antisemitism. Ce putea fi, deci, această misterioasă instanţă inhibitoare, castratoare, judecătoare? – o instanţă care mă împiedica să fiu eu însumi, care îmi confecţiona, împotriva intenţiilor şi dorinţelor mele, o identitate precară, nesigură, impusă, aflată în permanenţă la bunul ori răul plac al acelei priviri din afară. Ce eram eu, în libertatea mea, părea a fi hotărît din afară. Din acest motiv nu puteam scrie şi, datorită împotrivirii mele de a accepta acest stigmat al alungării, reveneam mereu asupra încercărilor de a scrie ceva – neizbutind, de fiecare dată.

Ce mă împiedica, deci, să scriu simplu, spontan, despre antisemitism? În mod sigur, nu conştiinţa mea bună. În această privinţă, cum se spunea pe vremuri despre unele femei, aveam deja un trecut. Imediat după apariţia volumului meu *Politice* (1996), am fost denunţat de naţionalişti, în ţară, pentru textele îndreptate împotriva vulgatei naţionale, şi de activiştii corectitudinii politice, în afara ţării, pentru textele îndreptate împotriva noii poliţii a gîndirii, pe care am botezat-o „comunism american". După *Omul recent* (2001), reacţia adepţilor acestei noi poliţii a gîndirii care este corectitudinea politică a devenit, în paginile *Observatorului cultural*, isterică. Am fost denunţat că sînt tot ce nu sînt şi mi s-au făcut toate procesele de intenţie posibile. Unul dintre delatorii mei, care, pentru a sugera că sînt antisemit a construit un citat fictiv, a recunoscut că o importantă ambasadă occidentală a cerut cu îngrijorare referinţe despre mine. Mi s-a construit un dosar. Spusele mele au fost (poate mai sînt...) monitorizate. Cu ce am greşit? Dar cu ce a greşit Gabriel Liiceanu, care a fost bănuit de antisemitism pentru o declaraţie de solidaritate simbolică, făcută suferinţelor lui Mihail Sebastian la Templul Coral? Scandalul a aprins ziarele româneşti şi a trecut repejor graniţele ţării. Activiştii s-au mobilizat. Internetul s-a pus în mişcare, cărînd peste tot mesajele de supraveghere şi condamnare. Din om normal, peste noapte, Liiceanu a devenit un caz, un monstru de insensibilitate, un nerușinat – un antisemit. Au apărut articole pro şi contra. Dar stigmatul a fost agăţat. Asemeni unei noi stele galbene la rever, stigmatul de antisemitism a rămas să murdărească chipul public al unui om care numai antisemit nu e. La fel s-a întîmplat cu Dorin Tudoran şi cu Nicolae Manolescu. Libertatea de a profesa opinii diferite ori de a greşi cu bunăcredinţă a fost cenzurată. Ei i s-a opus o nouă idee despre decenţa publică: vigilenţa ameninţătoare a celor care păzesc ortodoxia raportării la temele care au atingere cu evreii.

Pe vremuri, antisemit era cel care manifesta repulsie faţă de oamenii-evrei, cel care adera la o politică de discriminare faţă de etnicii evrei, cel despre care se putea dovedi că profesează teorii antisemite. Acum, antisemit este cine decretează că este antisemit, anti-antisemiţii recunoscuţi pe plan internaţional. Pe vremuri, antisemitismul era reperat după cîteva trăsături obiective, între care aderenţa la o politică a instigării, refuzul de a respecta drepturile omului, acceptarea măsurilor de discriminare şi voinţa de a limita libertăţile politice, economice şi sociale ale evreilor. Antisemitismul se trăda prin manifestarea anumitor trăsături lipsite de echivoc: agresivitate, discriminare, ură, repulsie, violenţă. Astăzi, antisemitismul a devenit un stigmat întrebuinţat după plac, de oameni care şi-au făcut o meserie din combaterea antisemitismului prin inventarea lui. În cazurile nedrepte, la care mă refer, situaţia definirii antisemitului a ajuns să fie simetrică definirii evreului, pe vremuri: „Cine este evreu, eu decid", spunea Karl Lüger, primarul antisemit al Vienei, la sfîrşitul secolului al XIX-lea; „Cine este antisemit, noi decidem", par a spune azi anti-antisemiţii de invenţie. A devenit riscant să nu adopţi public despre chestiunile referitoare la evrei exact opiniile considerate ortodoxe de aceşti oameni. Dacă te supui public vulgatei şi gîndeşti în termenii ei, eşti în regulă. Dacă evoluezi alături de ea, eşti denunţat ca antisemit. Puterea acestui denunţ este teribilă, pentru că nimic mai îngrozitor nu i s-a întîmplat unei etnii ca actele care au decurs, în secolul al XX-lea, din instrumentarea totalitară a antisemitismului. Prin urmare, vigilenţa faţă de antisemitism este normală şi chiar salutară – căci a lupta împotriva antisemitismului revine la a apăra drepturile omului. În plus, prin conştientizarea atrocităţii exterminării evreilor, toţi oamenii etic-normali au căpătat o conştiinţă difuză a vinovăţiei. Dar, cum se întîmplă de fiecare dată cînd chestiunile de morală intră pe mîna activiştilor, această conştiinţă difuză a vinovăţiei a fost exploatată ca fiind, în chip propriu, o refulată culpă a exterminării. Din cel mai nenorocit statut, prin stigma antisemitismului, a fi evreu a devenit un certificat de imunitate, în viziunea făcătorilor de antisemiţi. Dintr-un dialog între oameni egali, între evrei şi neevrei s-a instaurat, treptat, prin vina făcătorilor de antisemiţi, o inegalitate difuză. Primii pot trata orice subiect fără menajamente. Ultimii, nu. Ca neevreu, într-o lume în care păcatul antisemitismului este într-adevăr ofensa cea mai oribilă adusă ideii de om, dar în care acuza de antisemitism a devenit şi o modalitate de a-i stigmatiza pe cei care nu sînt deloc antisemiţi, cum aş putea scrie despre antisemitism într-un mod liber? Aş fi dorit s-o fac, dar, din păcate, nu sînt evreu.

● „...Că foarte mulţi evrei au o sensibilitate exacerbată faţă de tot ce ţine de shoah, marea tragedie a acestui neam, e de înţeles. Nu-i uşor să porţi un asemenea coşmar în amintire; Elie Wiesel chiar recunoştea că nu poate fi un judecător rece al acestui subiect. Există însă şi evrei care acţionează cu metodă şi perfidie tenace pentru a inventa cu orice preţ antisemitismul acolo unde n-a reuşit să prindă niciodată rădăcini la nivel de masă: în România. Malversaţiunile acestor inşi cred că sunt făcute înadins atît de strigătoare la cer încît să te scoată din sărite şi să scapi o înjurătură. Exact asta le trebuie ca să poată zbiera liniştiţi: antisemitule!

Dacă Congresul SUA tot se uită după fenomene anti în România, e de mirare că nu descoperă unul autentic şi devastator: antiromânismul. Etnicilor evrei n-am auzit să le fie atacate în România miturile, tradiţiile, cultul religios. În schimb, miturile fondatoare ale istoriei românilor, precum şi Biserica lor ortodoxă, pe punctul de a fi lipsită de atributul naţională, sînt ţintele unor echipe teroriste în toată regula..." (Cristian Tudor Popescu, „Antisemitule!", *Adevărul*, 22 noiembrie 1999).

● „Ca să vorbim de Holocaust, guvernul Israelului ar trebui să explice o dată pentru totdeauna înţelesul acestei sintagme, numărul minim de evrei executaţi şi după aceea să acuze." (Rosinecz Laszlo, Braşov)

„Ia publicaţi, fraţilor, numele cele adevărate şi cele purtate ale evreimii care a instalat comunismul în România. Plus evreimea care a batjocorit şi încă batjocoreşte tot ce-i românesc. Au ajuns românii, oamenii de treabă care-ţi dau o cană cu apă, să-şi ceară scuze de la golanii lumii." (Ardeleanu) *(Evenimentul zilei,* 18 iunie 2003, despre Holocaust).

Alice GEORGESCU

O demonstraţie ratată

„Am un dentist minunat, dacă vrei, te recomand: are o mînă aşa uşoară că nu simţi, nici nu ia chiar scump de tot. *(În şoaptă)* E evreu. *(Tare)* O să-şi deschidă şi cabinet particular." Mai tîrziu, la aceeaşi coadă, în faţa aceleiaşi uşi. „Ce să-ţi spun, dragă, sînt tare supărată cu Gică. *(În şoaptă)* Are cancer. *(Tare)* Am fost la o mulţime de doctori, o să-l bage şi la aparatul ăla..."

„Cum, Bebe lucrează la teatrul... ăla? Da' nu ştiam că e... A, nu e...? Şi-atunci, cum de s-a băgat între...? Da' se-nţelege cu...? Da' *ei* cum de l-au acceptat, că eu ştiam că *ei* nu se amestecă cu alţii, se-ajută doar între *ei*."

„Să ştiţi că mă mir de dumneavoastră, că vă văd intelectuală, să nu ştiţi cît rău face jidanii şi-a făcut întotdeauna, de cînd e ei! Că ei l-a răstignit pe Domnu' nostru Isus Cristos şi i-a pus cununa de spini pe cap şi i-a dat să bea oţet! Ce?! Romanii?! Ei, lăsaţi-mă, zău, că am văzut şi io filmu' de Paşti la televizor şi-am înţeles, că nici noi nu sîntem proşti, că tot jidanii l-a vîndut, aşa că de fapt tot ei l-a omorît! Şi ce dacă acu' două mii de ani? Să plătească, fir-ar ei ai dracu', că e plini de bani!"

„Mai lasă-mă, dragă, cu (X)berg, că n-o fi chiar aşa grozav, că avem şi noi regizorii noştri, buni, ba chiar mai buni ca ăsta, da' nu-i laudă nimeni ca pe ăsta, că noi nu ştim să ne facem mafie! Eu n-am nimic cu evreii, fiindcă cea mai bună prietenă a mea din copilărie e evreică, da' nici să-i ridici aşa în slăvi..."

„Vasilica s-a măritat cu un inginer – evreu, da' foarte bun băiat!"

„Doamnă, să ştiţi că eu am citit foarte mult pe tema asta, m-am documentat serios şi nu e deloc de glumă. Nimic nu se mişcă în lume fără ştirea – şi, de fapt, fără intervenţia lor, a ji..., a evreilor, care deţin toate pîrghiile finanţei mondiale, împreună cu masonii. E un studiu foarte serios, publicat într-o revistă americană – şi doar e lucru ştiut că în America toată cultura şi toată presa e în mîna lor..."

„Bă, pe mine mă enervează jidanii ăştia de, nu ştiu, îmi vine să le dau foc. Păi cum, bă, adică de ce să stea în România? Să-mi ia mie pîinea? Să n-am io loc în *trolebuz* de ei? Am fost ieri cu Grasu la o întrunire super, erau nişte tipi duri de tot p-acolo, supermişto, ne-au dat nişte broşuri... Păi, bă, să ştii că legionarii au luptat ca să cureţe ţara de toţi flămînzii, nu gargara care o zic ăştia pe la televizor..."

„Ce holocaust, dragă, mai slăbeşte-mă! Ei, au omorît două-trei sute de inşi, acolo, bine, două-trei mii, şi ce? Păi fratele lu' taică-miu n-a murit la Stalingrad? Şi n-a mai făcut nimeni atîta caz de asta, şi-au mai murit şi alţi soldaţi români acolo, că era un batalion întreg! Şi ce, ne-a dat cineva ceva pentru asta? Ăsta nu-i tot holocaust?"

Mă gîndisem la început să scriu un articol întreg, cu cap şi coadă, despre cum văd eu chestiunea antisemitismului în România, ca persoană căreia i se întîmplă în mod curent să fie luată drept evreică. Mi-am dat seama apoi că aş avea aerul că mă plîng şi, în două-trei locuri, că mă laud. Am renunţat, de aceea, la ideea iniţială şi am preferat să transcriu, pur şi simplu, replici, fragmente de conversaţie auzite pe stradă, în autobuz, în tren, sau mici confesiuni ce mi s-au adresat personal, în diverse ocazii. Nu ştiu dacă din ele se poate conchide că poporul român este, ca trăsătură de spirit colectivă a unui număr de indivizi particulari, antisemit. Probabil că nu, din moment ce, peste tot, cuvîntul *evrei* sau *jidani* poate fi înlocuit fără ezitare cu *unguri* sau *bozgori, ţigani* sau *ciori, străini* sau *boaite*.

Dan PAVEL

De la antisemitismul parohial la cel global

Fiecare generaţie intelectuală a modernităţii a încercat să găsească răspunsuri la întrebările privind originea antisemitismului. După Holocaust, unii şi-au pus întrebarea retorică „cum de mai este posibilă poezia?" Semn că nu-şi închipuiau că se va pune întrebarea „cum mai este posibil antisemitismul după Holocaust?". Antisemitismul de după cel de-al doilea război mondial a renăscut chiar şi în Europa, în forme diverse. Una dintre cele mai „ingenioase" rămîne revizionismul istoric. Punerea sub semnul îndoielii a numărului victimelor sau chiar a Holocaustului au devenit demersuri atractive, mai ales la naţiunile a căror cultură politică predominantă a impus diminuarea propriei responsabilităţi pentru participarea la acţiunile genocidare din al doilea război mondial. Tendinţa revizionistă a fost formal condamnată oficial, cînd uzanţele diplomatice sau exigenţele de *political correctness* o cereau, dar poziţiile exprimate de lideri politici de vîrf au scos la iveală duble standarde. În România postcomunistă, s-au întîlnit revizionismul negaţionist cu pseudopatriotismul, care nega producerea Holocaustului pe teritoriul naţional. Negaţionismul promovat de către forţe sau personalităţi extremiste (de pildă, cele adunate în jurul revistelor *România Mare, Europa* sau exprimate de Ion Coja) a coexistat cu punctele de vedere ambigue enunţate de reprezentanţii moderaţi ai autorităţilor (personaje precum Vasile Dâncu, Răzvan Theodorescu, Ion Iliescu). Cetăţeanul obişnuit nu face însă nici o diferenţă între asemenea poziţii, după cum nu distinge între aceia care i-au înălţat statui Mareşalului Antonescu sau liderii partidelor politice autohtone, care s-au ridicat în picioare în Parlament, pentru a-l omagia. Probabil că această lipsă de subtilitate indică anumite filiaţii şi afinităţi. Mai îngrijorătoare însă decît reconsiderarea trecutului sînt actualitatea şi viitorul antisemitismului.

Mulţi telespectatori au asistat recent la dezvăluirile făcute de parlamentarii Sever Meşca şi Ilie Neacşu privind antisemitismul şi antiamericanismul senatorului Corneliu Vadim Tudor, preşedintele Partidului România Mare. Aflat în Libia, la o reuniune internaţională organizată de Moammar el Ghadafi, Tudor a dezvăluit complotul mondial sionist şi a denunţat SUA drept „colonie sionistă". Caseta fusese înregistrată în 1997, iar rularea ei avea drept intenţie punerea sub semnul întrebării a filosemitismului recent al liderului peremist. Dar ea scoate la iveală complexul de mentalităţi care proiectează antisemitismul la nivel mondial, global. Lucrurile se petreceau cu cîţiva ani înainte de atentatul criminal de la 11 septembrie 2001. Şi tocmai asemenea mentalităţi au condus la atentatele ucigaşe. Înainte de a comenta, două paranteze.

1. (un intelectual evreu polonez aflat în vizită în România era surprins că oamenii obişnuiţi de aici, dar şi elita, folosesc prenumele respectivului extremist, ceea ce indică o anumită familiarizare şi intimitate, dar că normal ar fi să-i spunem Tudor, aşa cum le spunem unora precum Năstase, Stolojan sau Iliescu, la care nu ne referim folosind prenumele Adrian, Teodor sau Ion);

2. (Tudor a publicat în revista sa un infam articol, reprodus din „presa egipteană", în care se mergea pe teoria organizării atentatului de la World Trade Center de către cercuri evreieşti obscure, implicînd serviciile secrete israeliene şi comunitatea evreiască americană).

Tudor urla în faţa lui Gadhafi, chemînd la luptă împotriva SUA, „colonia sionistă," iar semnificaţia incitării era că din moment ce singura supraputere mondială este America, iar aceasta este colonie sionistă, de fapt cei care conduc lumea sînt evreii. Un politician cinic îmi sugera recent că de fapt convertirea la filosemitism a lui Tudor este tot un semn al profundului său antisemitism şi al credinţelor în teoriile conspiraţioniste cu privire la stăpînirea lumii de către evrei, ceea ce l-ar fi silit pe liderul român către „schimbarea la faţă", de frica „stăpînilor lumii".

Antiamericanismul (are şi el deja o lungă istorie) a căpătat în ultimele decenii dimensiuni globale, afectînd chiar naţiuni care le datorează americanilor eliberarea de fascism (sau de comunism). Iar protecţia pe care SUA a acordat-o Israelului în ultimele decenii a condus la sprijinirea necondiţionată a cauzei terorismului palestinian de către guverne europene sau familii politice, cum ar fi Internaţionala Socialistă (din care face parte şi Yasser Arafat, cu organizaţia lui, de altfel singurul conducător străin de marcă participant la Congresul al XIV-lea al PCR, din noiembrie 1989, cînd Ceauşescu a fost reales). Lumea musulmană (cu excepţii notabile) este profund infectată de antisemitism. Am o colecţie de referinţe la scrierile unora dintre cei mai importanţi teologi şi conducători spirituali musulmani, care scriu negru pe alb că „evreii sînt porci, maimuţe, viermi", nu oameni, prin urmare nu este un păcat dacă sînt anihilaţi, iar presa islamică din lume a preluat în literă şi spirit abordarea. Ele par a reproduce fidel literatura şi presa antisemită germană din secolul care a precedat Holocaustul (vezi cartea lui Goldagen). Studiind aceste scrieri, precum şi comportamentele elitelor şi maselor din lumea musulmană, Cristopher Hitchens a inventat termenul *islamo-fascism*. Pe măsură ce în Europa Occidentală creşte vertiginos numărul musulmanilor, antisemitismul islamic influenţează profund ţările democratice gazdă. Modul partizan – palestinian şi arab – de receptare a Israelului, care merge pînă la ideea de a şterge acest stat de pe faţa pămîntului, ca şi proiecţia cu privire la influenţa globală a evreilor şi americanilor au condus la rezultatele scandaloase ale sondajului de opinie făcut de Comisia Europeană, în care opinia publică europeană socoteşte Israelul drept principala ameninţare „la adresa păcii mondiale". Cele mai importante organizaţii evreieşti din lume au acuzat antisemitismul de la nivelul Uniunii Europene. Viclenia istoriei a creat o situaţie în care România se integrează într-o Europă Occidentală îmbolnăvită de antisemitism (indiferent cînd se va finaliza procesul). Cu toate acestea, legăturile excepţionale cu SUA, dar şi filiera prin care multe sute de mii de români au lucrat şi lucrează în Israel (unii, victime la fel de nevinovate precum civilii israelieni ale atentatelor sinucigaşe ale teroriştilor palestinieni) au creat în România simultan simpatii americane şi evreieşti solide.

Este prea devreme să estimăm dacă globalizarea va continua să adîncească antiamericanismul şi antisemitismul, sau dimpotrivă. Un singur lucru este cert: faţă de presiunile colectivismului şi fenomenele politice strivitoare, obstacolul cel mai redutabil este individul. Conştiinţa individuală, simţul moral personal, liberul arbitru, spiritul sînt însă inoperante pentru cei care se lasă duşi de valul globalizării, antisemitismului, naţionalismelor, fanatismelor sau al oricăror forţe sau prejudecăţi transindividuale.

Daniel VIGHI

În acest iureş e puţin loc să fii altfel

Binevenită această temă la care am fost invitat de colegii de la *Dilema veche* să-mi spun părerea. Opinia mea o voi structura pornind de la observaţia pe care Andrei Oişteanu a lansat-o recent într-unul din ziarele centrale în legătură cu filosemitismul grotesc şi stînjenitor al vechiului căpitan antisemit Corneliu Vadim Tudor. Mereu reluata chestiune evreiască, aşa cum i se spunea în vremurile trecute, ar avea nevoie într-adevăr să nu mai fie aşa ceva în mediile intelectuale şi politice de la noi. Adevărat grăieşte Oişteanu, trebuie cucerit un anume firesc al situării problemei fără anti şi filo, într-o situare calmă, detensionată, abandonată cel mult privirii indiferente atitudinal a istoricului. Tichia, kipa, adică, de pe capul lui Vadim arată, iată, că nu se poate aşa ceva. De ce nu se poate? Răspunsul este mult mai complex şi mai apăsător decît o privire superficială lasă să se înţeleagă. Chestiunea cu pricina nu poate fi pogorîtă în banalitatea unei situări în firesc pentru că, de la paşopt încoace, în cultura noastră mai mult de trei sferturi din cantitatea atitudinală a dezbaterilor publice au fost anti şi doar un sfert filo. Nu ştiu dacă e să fie un procent, două în situarea firească pe care o reclamă Andrei Oişteanu. Revizitarea critică a întregii noastre culturi din această perspectivă este o înfăptuire care sperie gîndul şi-l expune pe îndrăzneţ unei execuţii colective „înalte" care marginalizează preopinentul fără mari sorţi de îndreptare.

În ce mă priveşte, cred că o bună plasare pe poteca îngustă spre „banalizarea" chestiunii evreieşti în sens politic şi cultural ar fi să identificăm care sînt obstacolele în calea unei asemenea excursii. Înainte de toate, ar trebui să evadăm din obsesia că reevaluarea critică din această perspectivă angajează identitatea noastră culturală şi o pune în pericol. Aceste apucături de poliţie culturală omoară spiritul unei culturi şi o transformă într-un mausoleu plin de socluri în care putem, ni se permite, cel mult o liturghisire monocordă. Dimensiunea dramatizării în cauză, ca şi parcursul spre fenomenul de pogorîre în mausoleu a culturii naţionale li s-au arătat, celor dispuşi să le vadă, chiar din 1990, cînd Ion Negoiţescu, marele exeget al lui Eminescu, a atras atenţia asupra incompatibilităţii de fond a antisemitismului din articolele poetului naţional cu lumea de azi. Acutele polemice, tiradele retorice, alibiurile sentimentale în favoarea celui dintîi poet al literaturii noastre au indicat amploarea a ceea ce avea să urmeze. Lucrurile s-au complicat cînd au fost readuşi, normal şi firesc, în cultură Nae Ionescu sau Nichifor Crainic. Complicaţia a apărut ca urmare a faptului că vechiul regim comunist i-a menţinut forţat cu ajutorul unei alte poliţii culturale dar şi politice, redutabile şi ea, într-o semiclandestinitate care a sfîrşit prin a-i învălui în aureola lucrurilor interzise. Această atracţie, de înţeles la urma urmelor, ne-a împiedicat să vedem şi altfel. N-am văzut, pe de o parte, ipocrizia cinică şi cabotinismul scandalos al lui Nae Ionescu şi, dincolo, abandonul prin negoţ cu temnicerii a valorilor susţinute în vremea interbelică de către Nichifor Crainic. Şi aceste lucruri le putem trece cu vederea în numele slăbiciunilor omeneşti, dacă nu ar fi fost altceva mult mai greu de acceptat, şi anume faptul că, în condiţiile, totuşi, ale unei libertăţi de opinie oferite de firava democraţie interbelică, cei doi au susţinut teze şi idei profund antidemocratice în care acelaşi, bată-l să-l bată şi arză-l-ar focu', antisemitism li se oferea privitorilor ca liant şi grund atitudinal indispensabil.

Numai că istoria nu se opreşte aici. Era inevitabil ca dezbaterea să cuprindă şi tinereţea lui Emil Cioran, Mircea Eliade, Constantin Noica. Nici în acest caz cultura noastră nu s-a dovedit în măsură să stea în preajma acelui firesc rîvnit de o privire hermeneutică detaşată. S-au scos cuţitele, s-au ridicat baricadele, s-au pus la bătaie autorităţi, prestigii, anverguri, aşa încît azi nu mai putem vedea mai nimic din cauza fumului de la tirade, avalanşe de ofensive şi contraofensive. Deşi cu alte anverguri, argumente şi justificări, şi în acest caz, din păcate, sîntem departe de firescul visat. Între pro şi contra nu există loc de dileme, fie vechi, fie noi. Au început să fie număraţi morţii, să fie comparate lagărele, plăgile, traumele şi suferinţele. Acela care e cu morţii evrei este împotriva morţilor celorlalţi, adică la exaltarea şi/sau minimizarea cadavrelor urii de rase se răspunde cu cele, exaltate şi/sau minimizate, ale urii de clasă. Scormonim istoria cu apucături de avocaţi sau de procurori. Cultivăm bănuieli de rechizitoriu, apoi supoziţii asemenea, mai apoi dedesubturi şi subsoluri care există şi subzistă la protagoniştii acestei adevărate saga contabiliceşti comparative. În acest iureş e puţin loc să fii altfel. Mai mult, de eşti aşa, adică firesc, nu exişti, în cel mai bun caz. Sau eşti lipsit de bărbăţia atitudinii clare, a apartenenţei univoce în măsură să clarifice lucrurile şi să le scoată din indistinctul complicat al unei priviri fireşti care defineşte, după Adam Michnik, democraţia ca stare gri. Dacă zici că nu-ţi plac articolele militante ale tinerilor discipoli ai lui Nae Ionescu eşti comunist mascat, dacă zici ceva despre Sadoveanu şi Călinescu eşti invers, un odios din tabăra ailaltă. Musai trebuie să fii cu unii sau cu alţii, adică nu cu opera lui Eliade împotriva operei lui Sadoveanu, ci cu păcatele celui dintîi împotriva păcatelor celui de-al doilea; negoţul atitudinal este între păcate şi vinovăţii, nu între opere. Să ne înţelegem, nu pledez pentru suspendarea judecăţii, pentru turnul de fildeş. Ceea ce mă bîntuie este nostalgia după firescul judecării, în care eticul nu condiţionează esteticul. Dar nici invers. Măi, măi, îmi spun amuzat şi nici c-aş îndrăzni să spun azi, în cultura noastră atît de filosofică şi impregnată de atitudini, că sînt alături de ceea ce spune romancierul Vasili Grossman, cum că, dacă ar fi să fie vreodată o Rusie democrată, aceea se va naşte din spiritul cehovian, nu din acela dostoievskian. Oricum, dincolo de orice, istoria este simplă. Spre exemplu, în vremea cînd Ion Barbu a scris poemul nenorocit dedicat Führerului, Bacovia era în crîşmă la un vin şi-o ţigară. Pe cînd Arghezi şi Sadoveanu mai încercau cîte o vocaliză pe adresa dictatorului Carol al II-lea, Bacovia era tot acolo. A venit vremea să socotim şi atitudinea aceea bacoviană, atitudine. Mai bine beat, decît cu Hitler sau cu Stalin. De aceea, zic că a venit vremea să mai lăsăm, măcar din cînd în cînd, deoparte tradiţia *high romanticism,* temele înalte, escatologiile politice, judecăţile afund-metafizice, ca să putem lărgi, măcar cu un procent, moştenirea celorlalte două procente ale abordărilor fireşti din cultura naţională. Să vorbim despre firescul ca fata morgana a cîtorva rătăciţi. La corpurile de armată ale ofiţerilor marilor teme şi idei să lăsăm drept de marş şi plutonului ăstora care, avînd ei niscaiva ironie dezabuzat-decadentă, aduc primprejur ceva din aerul, ca să preiau formularea lui Horia-Roman Patapievici, unor oameni recenţi de felul lui Popper sau Rorty, al lui Cehov, Caragiale şi Bacovia.

Mirel BĂNICĂ

Elveţia, între Wilhelm Tell şi Uniunea Europeană

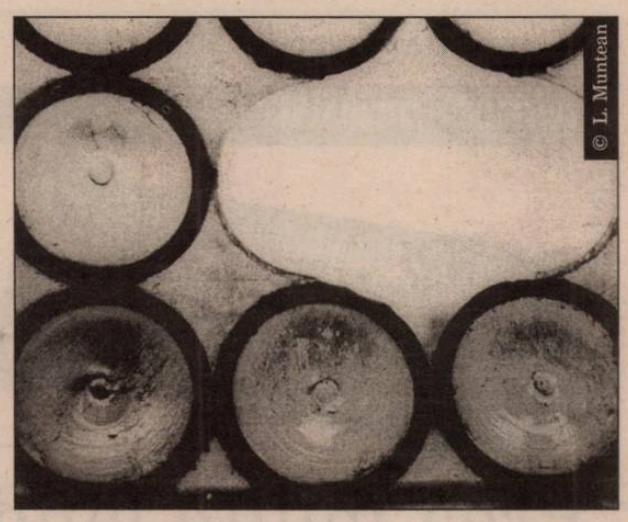

● Anul 58 î.e.n. Divico, conducătorul helveţilor, populaţie a cărei arie de locuire se suprapune în linii generale cu conturul Elveţiei germanofone din zilele noastre, reuşeşte să-şi convingă poporul cu argumente doar de el ştiute că dincolo de munţii care se văd în zare se găsesc ţinuturi fabuloase care îi aşteaptă şi unde vor fi mult mai fericiţi decît pe malurile lacurilor în jurul cărora locuiau. Sedentari fiind, îşi recoltează mai întîi grîul, apoi îşi îmbarcă tot avutul în care, apoi dau foc propriilor locuinţe, pentru a fi siguri că nu mai există cale de întoarcere. Conştient de valoarea lor de „gardieni" la marginile Imperiului, Iulius Cezar reuşeşte să-i oprească din drum în urma unei bătălii sîngeroase purtate undeva în Franţa actuală, obligîndu-i să se întoarcă de unde au plecat. „Elveţienii intră în Istorie încercînd să o părăsească", scrie nu fără o bună doză de umor un istoric elveţian. Primul paradox: popoarele care îi înconjoară au tendinţa de a-i vedea ca un popor stabil, bine înrădăcinat în pămînturile sale. Nu este tocmai adevărat. Locuitorii au nutrit mereu dorinţa să vadă ceea ce se găseşte „dincolo" de muntele care le împiedică privirea să îmbrăţişeze orizontul. Şi au reuşit. Un elveţian din şase trăieşte astăzi în afara graniţelor ţării, devansîndu-i, se pare, chiar şi pe irlandezi, ceilalţi mari migranţi ai Europei.

● Singularitatea Elveţiei faţă de celelalte ţări ale Europei începe o dată cu actul său de naştere, în jurul anului 1300. Punctul de plecare îl constituie pactul încheiat de locuitorii a trei văi din zona centrală, Uri, Schwytz şi Nidwald, în scopul de a se apăra de incursiunile conţilor de Habsburg în aceste regiuni apropiate de pasul Gothard, punct strategic de o importanţă capitală, poartă către sudul Europei. Avem de a face cu o geneză istorică inversă: Elveţia nu este nici un „domeniu" feudal, nici o parte dintr-un imperiu care îşi cucereşte independenţa, ci o *formă de asociaţie* de o rară longevitate. Salvarea unei forme particulare de independenţă locală şi garantarea libertăţilor individuale ale fiecăruia – iată cum s-ar putea defini pe scurt fericita formulă de existenţă a Confederaţiei Helvete. Plus un necesar mit fondator, Wilhelm Tell. Elveţia nu are o unitate de rasă, nici de religie, nici de limbă. Nici reliefuł nu este acelaşi peste tot; ţara nu este compusă doar din munţi şi torente înspumate, imaginea lăsată moştenire de descoperirea estetică a peisajului montan de către un Jean-Jacques Rousseau. Ce i-a ţinut atunci împreună pe aceşti oameni atîtea secole? Mulţi au fost aceia care au încercat să răspundă la această întrebare. Alexandr Herzen, marele luptător rus pentru libertate şi democraţie, nevoit să se refugieze în Elveţia la jumătatea secolului XIX pentru a scăpa de poliţia politică a ţarului Nicolae I, crede că „secretul" funcţionării acestei ţări constă în anihilarea tendinţelor centralizatoare ale Statului, în nivelul de instrucţie al locuitorilor săi, precum şi în responsabilitatea acestora faţă de politică (referinţă la sistemul democraţiei directe). Fără a uita un lucru esenţial: modestia conducătorilor. „Preşedintele unui canton şi chiar preşedintele Confederaţiei se comportă ca nişte oameni normali", nu uită să remarce Herzen în cartea sa de memorii.

● În ochii voiajorilor europeni, Elveţia începe să-şi construiască încet-încet imaginea pe care o cunoaştem astăzi. Montaigne, unul dintre cele mai strălucite spirite ale epocii sale, traversează ţara în anul 1580 cu scopul de a merge la băile termale din sudul Germaniei de astăzi. Multe dintre observaţiile sale îşi păstrează încă doza de adevăr: mulţimea fîntînilor publice ce împrospătează aerul oraşelor (numai în Basel sînt peste 300), feroneria delicată a caselor şi porţilor, curăţenia ce domneşte pe străzile oraşelor. El menţionează şi un fapt esenţial pentru înţelegerea unei ţări care va măsura timpul lumii întregi: fiecare biserică posedă un orologiu. Nu este interesat numai de arhitectură, ci şi de oamenii pe care îi întîlneşte: „Nu întîlneşti un elveţian care să nu poarte sabie", remarca el cu uimire. Vinul, ei bine, vinul elveţian este „si petit" pentru rafinatul nostru francez, încît el îl găseşte mai slab calitativ chiar şi decît vinul îndoit cu apă pe care cei din Gascogne îl vînd străinilor naivi. Şi astăzi, viticultorii elveţieni încearcă să găsească formula care să le permită concurenţa cu marile vinuri franceze. În zadar. Vinul produs de ei pe însoritele coline din jurul lacului Leman are o anumită „modestie" care nu poate fi niciodată ignorată de către cunoscători.

● Jean Mabilon, erudit aparţinînd ordinului benedictinilor, călătoreşte în Elveţia la începutul anilor 1700 şi remarcă următorul fapt: pe străzile tuturor oraşelor şi comunelor există patrule pe străzi ce nu stau locului toată noaptea. Ba mai mult, la fiecare semnal al orologiului, unul dintre membrii acestora strigă cu voce înaltă: „Este ora (...nouă), stingeţi lumina şi focul, Dumnezeu şi Sf. Fecioară să vă aibă în pază". El găseşte şi o explicaţie plauzibilă a acestui obicei atît de supărător pentru călătorii obosiţi de drum: teama de incendii, căci marea majoritate a clădirilor sînt din lemn, acoperite cu ardezie sau ţiglă. Acest obicei s-a menţinut pînă în zilele noastre, cu toate că pericolul incendiului a dispărut: mulţimea de patrule de poliţie, de agenţi particulari de pază, înarmaţi cu dispozitive sofisticate, care se găsesc noaptea pe străzi; îndrăznesc să spun că nu am întîlnit încă pînă acum pe cineva care să fi încercat un sentiment de nesiguranţă la întoarcerea acasă, chiar şi la orele mici ale dimineţii...

● Eşecul Revoluţiilor din 1848 marchează debutul unui alt mit specific acestei ţări: ţara de azil pentru proscrişii politic veniţi din toate colţurile Europei, dar mai ales din Rusia ţaristă. Zürich şi Geneva excelează prin numărul lor de refugiaţi politici; în Geneva, circa un sfert din străzile oraşului vechi poartă astăzi nume de personalităţi persecutate pentru convingerile lor religioase sau politice. Mobilitatea geografică a contribuit dintotdeauna la trezirea spiritului. Nu toţi exilaţii ajunşi pe pămînt elveţian au fost fericiţi în noua lor patrie adoptivă. Dostoievski, de pildă. La Basel, acolo unde se găsesc reunite mare parte din tablourile lui Holbein, priveşte timp de ore întregi, fără să scoată un cuvînt, *Crist mort,* o capodoperă pe care o va menţiona mai tîrziu în romanul său *Idiotul.* Geneva îl plictiseşte de moarte, climatul îl terorizează din cauza „uraganelor" ce suflă pe lacul Leman şi a deselor schimbări de temperatură. Clima nu s-a schimbat esenţial la Geneva, şi nici atracţia pe care oraşul-republică o exercită asupra străinilor veniţi din toată lumea; circa 40% din populaţie este astăzi de origine străină. S-a schimbat însă radical acum cîţiva ani cafeneaua Landolt de lîngă Universitate, preferată de către Lenin în anii lui de exil. În pas cu vremurile, se numeşte acum „F.B.I.". Decorată în stil american, este frecventată la orele prînzului de tineri bancheri grăbiţi, sugrumaţi de gulerele lor albe asortate cu cravate impecabile...

● Chiar la ora la care scriu aceste rînduri, buletinul de ştiri radio anunţă că un ceas de mînă în valoare de 100.000 USD a fost furat dintr-un magazin de bijuterii de către un cuplu „extrem de elegant", specializat în operaţiuni de acest gen, şi deplînge lipsa de atenţie a vînzătorilor care, înşelaţi de aparenţe... etc. Dacă fiecărui popor din Europa i s-ar asocia un obiect, sînt sigur că elveţienii ar căpăta un ceas ca simbol. Şi pe bună dreptate. La începutul secolului XIX, Geneva număra cîteva mii de ateliere dedicate exclusiv fabricării ceasurilor. Plasate sub acoperişuri transparente, pentru a beneficia la maxim de lumina săracă a acestor locuri, aceste ateliere au format generaţii de artizani care au alimentat cu ceasornice lumea întreagă. Cu toate acestea, *ceasul* în sine este departe de a fi un obiect banal în Elveţia, beneficiind de un adevărat cult din partea oamenilor. În plus, elveţienii sînt cu adevărat un popor punctual: a nu întîrzia, a fi exact la ora stabilită în punctul stabilit nu constituie o obligaţie, ci respectul unei tradiţii întreţinute de minunatele lor maşinării ce se joacă cu timpul. Bréguet, Patek Phillipe, Omega, Tissot, Piaget – tot atîtea nume care sună ca o bătaie de pendulă de la un veac la celălalt. De data aceasta, nu este vorba de publicitate...

● Elveţia devine membră a ONU abia în septembrie 2002. Ea este ultima ţară bogată din Europa ce nu face eparte nici din UE, nici din Spaţiul Economic European. Poziţia sa de bastion ireductibil în mijlocul continentului deranjează şi suscită o anumită formă de admiraţie, în egală măsură. Deranjează, căci autorităţile federale refuză accesul la informaţii bancare confidenţiale în numele faimosului „secret bancar", în ciuda presiunilor din ce în ce mai puternice, favorizate de climatul internaţional actual. Admiraţie, pentru nivelul său de trai, superior mediei europene. Elveţia contrazice algoritmul cu care ne-am obişnuit, cel al unei prosperităţi avînd ca sursă apartenenţa la sistemul de valori democratice şi economice al Uniunii. Cetăţeanul elveţian are, de fapt, o triplă naţionalitate: comunală, cantonală, feudală. El se „simte" în mod instinctiv european, o naţionalitate „europeană" nu-l atrage în mod deosebit. Din punct de vedere economic, Uniunea Europeană este un pol de atracţie irezistibil pentru toate ţările din exteriorul structurilor sale, din cauza oportunităţilor de dezvoltare pe care aceasta le oferă; nu este însă şi cazul Elveţiei, care posedă deja mai multe întreprinderi multinaţionale ce operează la scară mondială. Poporul elveţian nu mai este însă de multă vreme „poporul fericit" de care vorbea Denis de Rougemont în cartea sa din 1965, carte tradusă şi în limba română. Nivelul de trai este în vizibilă scădere, sistemul de asigurări de sănătate este cel mai scump din lume, presiunea fluxului migrator extern din ce în ce mai puternică, meseriile tradiţionale, coloana vertebrală a economiei, dispar – iar lista este departe de a fi epuizată. Confederaţia Elveţiană însă există şi continuă să funcţioneze: economic, politic, administrativ. Poate că fără forţa unei *excepţii* şi fără *modelul* elveţian, Europa, aşa cum o cunoaştem astăzi şi aşa cum se va dezvolta în viitor, nu ar fi putut să existe.

Geneva, ianuarie 2004

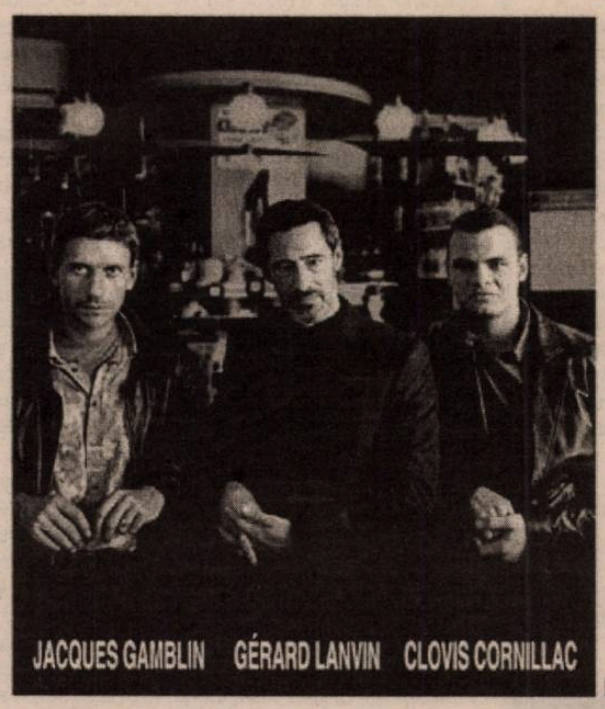

INDEPENDENŢA FILM
PREZINTĂ
UN FILM DE SAM KARMANN
BORFAŞI DIN ÎNTÎMPLARE
A LA PETITE SEMAINE
Din 6 februarie
BUCUREŞTI
(Hollywood Multiplex, Studio)
Distribuit de INDEPENDENŢA FILM
DILEMAVECHE PORT.ro

Teodor BACONSKY

turnul înclinat

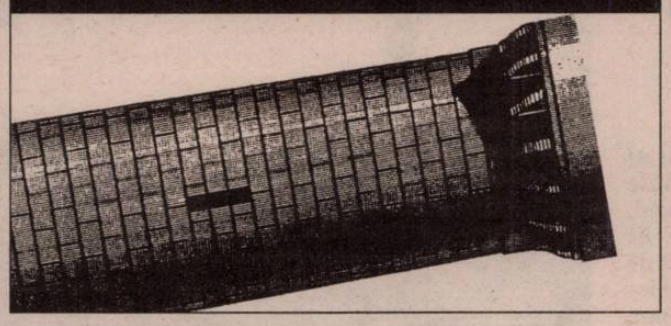

Prea multe laude

Ortodoxia este confesiunea prin excelenţă „doxologică“ (adică mereu orientată spre *lauda* lui Dumnezeu). O atare înclinaţie garantează subtilitatea corpului eclezial, adresa imponderabilă a gestului cultic şi vocaţia – specific răsăriteană – a *gratuităţii*. Nu ne tîrguim păgîneşte cu divinitatea (conform clasicului *do ut des)*, ci ne înălţăm spre tronul Creatorului, cu bucuria de a-i preamări opera dincolo de cutare miză practică. În faţa veşniciei, lista solicitărilor pămînteşti – sănătate, triumf sau avere – capătă un mic aer penibil. Gratuitul devine, atunci, o formă de răscumpărare a inutilului...

Tiparul pe care-l evoc a rămas undeva departe, în trecutul patristic. Dacă studiem decorul istoric mai recent, observăm că elanul doxologic al Bisericii primare a cunoscut semnificative alterări de parcurs. Din Orientul islamic şi otoman au izvorît arta servilismului şi tehnica anesteziei encomiastice, pe care feluritele dictaturi le-au validat ca instrumente de supravieţuire. Bizanţul a avut şi el lăudătorii săi profesionişti. Intelectuali bolnavi de platonism, care confundau civilizaţia cu idolatria superiorului. La popoarele colonizate de URSS, trăsătura cu pricina s-a accentuat patologic. S-a produs o derivă asiatică, spre societăţile unde fetişizarea conducătorului e religie.

Ne aflăm, de aceea, în faţa unui travaliu naţional de recuperare a discernămîntului. Iar noua generaţie de ierarhi, suită în scaune după '90, are datoria de a corecta excesele mongole proprii comunismului. Atît în relaţia episcop-cler-comunitate, cît şi în critica unei vieţi politice inerţial infectate cu morbul tămîierii. Stilul adorator desfide individualismul modernităţii democratice şi propune ipocrizia ca liant social. E o pacoste nu atît pentru că mimează plăcerea umilinţei, cît pentru că legitimează, în definitiv, dreptul supusului la infidelitate. Cred că oricine acceptă servitutea voluntară – în locul ierarhiei de merit – e un trădător justificat.

În Biserica Ortodoxă Română mai avem de lucrat la acest capitol. E normal ca episcopul, ca urmaş al Apostolilor, să fascineze mulţimea. Oamenii simpli vor să atingă „umbra lui Petru“ chiar dacă n-au citit Noul Testament. Au nevoie de vindecare şi operează magic, abuzînd adesea de ductilitatea harului.

De-a lungul anilor, am văzut prin eparhiile noastre volume omagiale, numere festive şi ceremonii care l-ar fi răpus de invidie pe Ceauşescu... Însă arhiereul cel mai respectabil şi totodată părintele cel mai bun nu este amatorul de superlative, ci acela care-şi furişează engolpionul în fanta uniformei călugăreşti. Deşi pare măruntă, proba calităţii duhovniceşti a unui episcop e uşor de făcut în cel puţin o privinţă: dacă acceptă să i se sărute mîna de către laici sau în afara oficiilor sacre, atunci e doar un despot spiritual din stirpea fariseilor. Dacă nu o face, atunci posedă smerenia adevărată – care cucereşte sufletele cu viteza luminii – sau vădeşte cel puţin tactul de a nu provoca „sminteală“.

Am întîlnit, în medii catolice, ambele categorii. Cardinali sofisticaţi, pretenţioşi, cu răsfăţ de Prinţi ai Bisericii, dar şi eminenţe „cenuşii“ – în care puterea canonică, autoritatea teologică şi clasa morală se ascundeau, major, sub aparenţe voit anonime. Cu alte cuvinte, mania grandorii şi respectiv umilitatea veritabilă nu sînt apanajul creştinismului pravoslavnic. Megalomania creează însă adevărate probleme pastorale – şi de „imagine“ – numai în Estul nostru traumatizat de autoritarism. După Stalin şi epigonii săi, un episcop fudul face mai mult rău decît îşi poate imagina atunci cînd se lasă pupat, atins cu veneraţia dedicată sfintelor moaşte sau ridicat în slava imnurilor arhiereşti. Mulţi dintre cei la care mă refer se scuză lăuntric, gîndind că mumificarea lor cotidiană e semnul evlaviei colective şi, prin urmare, argument de vitalitate bisericească. Li se pare că suprimarea osanalei ar reprezenta o concesie la adresa spiritului secular, care caută să anuleze distanţa dintre mireni şi persoanele consacrate. Au sentimentul că un mitropolit pe bicicletă seamănă, intolerabil, cu vreun pastor protestant...

Din realitatea perenă a Evangheliei, smerenia lui Iisus Hristos ne interpelează însă mai presus de apucăturile locale. Pune-te pe ultimul loc şi – dacă eşti vrednic de mai mult – vei primi. Orice altceva e surplus impur, indiferent de hainele, rangul sau veleităţile sub care ne disimulăm inerentele slăbiciuni.

Anca MANOLESCU

O gîndire fără ţărmuri

„O gîndire fără ţărmuri. Ecumenism şi globalizare“ a fost tema colocviului internaţional pe care, în 24 ianuarie 2004, Colegiul Noua Europă – Institut de Studii Avansate din Bucureşti l-a dedicat lui André Scrima. „O gîndire fără ţărmuri“: prin sugestiile ei, expresia redă trăsăturile personajului în jurul căruia ne-am întîlnit. Ea trimite la titlul unei lucrări a lui Michel Chodkiewicz, director de studii la École des Hautes Études en Sciences Sociales, specialist în Ibn Arabi: *Un océan sans rivages*. Or, Ibn Arabi (1155-1240), unul din vîrfurile sufismului ca realizare şi doctrină spirituală, a fost un călător: din Andaluzia natală a străbătut teritoriile islamului pînă la Mecca şi Damasc, în dialoguri cu alţi maeştri şi pelerini pe aceeaşi cale: calea verticală spre intimitatea cu ilimitatul divin. Despre călătoria lui către „secretul Ka'bei“, despre staţiunile şi călăuza contemplativului pe cale, despre „deschiderile“ sau revelaţiile „de la Mecca“, pe care călăuza le *semnifică* şi pe care călătorul le are de *interpretat* cu fiinţa lui, a vorbit de altfel M. Chodkiewicz la colocviu.

„Un ocean fără ţărmuri“ indică o experienţă a ilimitatului, dar vorbeşte şi despre gîndirea unui spiritual care, absorbit de ţinta lui, depăşise orice fel de limitări în judecarea celorlalte tradiţii spirituale; convergenţa lor îi apărea în plină strălucire. Un asemenea *tip spiritual* a fost şi André Scrima. Şi el a fost un călător, în sens concret – prin diverse spaţii, culturi, medii spirituale şi intelectuale –, ca şi în sens vertical, fiindcă şi-a urmat cu rigoare calea de monah. Şi el a fost un „pasionat de unitate“, fie că e vorba despre unitatea, de reasumat, a creştinismului (temă interpretată, pledată în articole, intervenţii, conferinţe la Veneţia, la Paris, la Louvain, în Rhodos şi la Roma ca reprezentant al patriarhul ecumenic la Conciliul Vatican II), fie că e vorba de datoria gîndirii creştine de a se deschide spre adevărul, acelaşi adevăr, prezent în marile religii ale lumii.

Cînd revine la Bucureşti, începînd din 1991, pentru şederi din ce în ce mai îndelungate, André Scrima se întoarce după 35 de ani de intineranţă academică şi monastică. Intelectual solid (studiase la Bucureşti filozofia, matematicile, teologia) şi exotic (învăţase araba şi sanscrita pentru a citi marile texte ale tradiţiilor în cauză), tînăr monah format în mijlocul grupului de la Antim, André Scrima pleacă în 1956 cu o bursă de studii doctorale în India. Merge la Institutul ecumenic de la Bossey (Elveţia), apoi la Paris, la Centrul dominican de studii „Istina“; se opreşte la Athos. Urmîndu-şi drumul spre India, are o escală în Liban unde cunoaşte un grup de laici care îl vor chema în 1959 să organizeze mănăstirea Sfîntul Gheorghe de la Deir-el-Harf, lîngă Beirut; va fi monah aici în anii '60-'70. Înainte, din 1957 pînă în 1959, lucrează la un subiect de doctorat pe metafizică hindusă la Universitatea din Benares, titlul luîndu-şi-l totuşi mai tîrziu la Paris, cu o expunere despre „gradele apofazei“. În anii de profesorat din Liban – la Facultatea de Teologie şi la Facultatea de Ştiinţe Religioase (1971-1980) ale Universităţii Saint-Joseph, Beirut, la Universitatea Saint-Esprit, Kaslik – va colabora la înfiinţarea unui Institut de studii islamo-creştine, unde predă pînă în 1980. Din anii '70 e consultant ştiinţific la Rothko Chapel Foundation (Houston, Texas), fundaţia familiei De Menil, un generos şi distins centru de mecenat artistic, academic şi spiritual. În ultimii ani petrecuţi la Bucureşti, e invitat de Andrei Pleşu să fie o prezenţă de referinţă la New Europe College, publică *Timpul „Rugului Aprins“* (1996), un cerc privat de studii se organizează în jurul lui (unde participă Andrei Pleşu, Virgil Ciomoş, H.-R. Patapievici), are intervenţii în cadrul grupului de cercetare „Gîndirea secolului al XVII-lea“, organizat sub egida NEC, de Vlad Alexandrescu.

„O gîndire fără ţărmuri“ vorbeşte de asemenea despre prietenie şi despre afinităţi spirituale libere de graniţe culturale ori religioase. Cînd M. Chodkiewicz îi adresează volumul *Un océan sans rivages*, cu dedicaţia: „pentru André Scrima care, pe o altă barcă decît a mea, navighează şi el pe un ocean fără ţărmuri“, cel din urmă îi răspunde printr-un vers al lui Al-Hallaj: „Da, mergi şi spune prietenilor că am pornit spre largul mării şi că, deja, luntrea mea se sparge“. André Scrima avea prieteni printre cei angajaţi în asemenea călătorii ori printre cei atraşi intelectual de tematica lor. Iar organizatorii colocviului au izbutit să adune la New Europe College pe cei mai mulţi dintre prietenii lui André Scrima: de la Paris şi Cluj, din Bucureşti şi din Taiwan. Unii au vorbit despre stilul de gîndire şi temele lui André Scrima, alţii despre subiecte care îl pasionau, unde se întîlniseră într-o comună cercetare ori unde primiseră de la el repere de drum – subiecte pe care, în întruniri academice ori în cordiale dialoguri private, părintele Scrima le tratase cu o perfect orientată, deşi mereu ameţitoare, jerbă de intuiţii şi de referinţe venind din spaţiile spirituale şi intelectuale cele mai diferite.

Anca Vasiliu (Centre d'Histoire des Sciences et des Philosophies Arabes et Médiévales, CNRS, Paris) s-a referit la aptitudinea lui singulară de a face să treacă înspre noi inaparentul, ascunsul, de a ne pune în faţă *expresii* ale misterului care ne pot trece pe noi înşine către adîncul şi mulţimea sensurilor lui. A vorbit despre „răscrucile de orientări“ oferite de anumiţi termeni ori expresii-cheie din vocabularul lui A.S., insistînd asupra termenului „străin“ în corelaţie cu „itineranţa“ şi rudenia spirituală. H.-R. Patapievici a analizat tipul de hermeneutică şi de discurs proprii lui A.S. pornind de la „analogia cognitivă“, propusă chiar de autor, cu spectroscopia stelară: hermeneutica lui A.S. pune în evidenţă „structura fină“ a „cuvintelor fundamentale“ emise de divin către uman, iar *stilul* lui, foarte special, de discurs trasează un *spaţiu al interpretării*, dînd însăşi *metoda* de a te orienta în acest spaţiu şi de a-l parcurge. Referindu-se la modul cum A.S. situa, în biografia sa, experienţa Indiei, Radu Bercea (director al Institutului de Studii Orientale, Bucureşti) a arătat ceva şi despre stilul personajului: un personaj pentru care anul naşterii şi biografia exterioară erau relativ indiferente, erau doar „urma“, descumpănitoare, vagă, a drumului interior. Mai importantă pentru el era concordanţa între vîrsta călugărului Ioan cel Străin în momentul prezenţei la Antim şi propria vîrstă atunci cînd a făcut comentariul drumului spiritual al celui dintîi, cu care, de altfel, în finalul acelui comentariu, tindea să se identifice.

Claude Geffré (fost director al École Biblique et Archéologique de Jérusalem), rector al Facultăţii dominicane de teologie Le Saulchoir în anii cînd A.S. făcea cunoscută acolo spiritualitatea orientală, îi era apropiat şi prin preocuparea pentru dialogul religiilor, Claude Geffré fiind unul dintre cei mai îndrăzneţi teologi actuali ai pluralismului religios. El a expus tema Ierusalimului, oraş emblematic pentru cele trei monoteisme, în gîndirea şi spiritualitatea lui A.S. În toate trei, oraşul terestru orientat către cel celest e interpretat ca locul unei universale ospitalităţi. În măsura în care perspectiva se inversează şi realitatea ultimă a Ierusalimului e absorbită de devenirea lui istorică, el riscă să devină oraşul monopolului religios, al excluziunii: cruciadele i-au aplicat această lectură, reluată azi în conflictul israeliano-palestinian. Am vorbit eu însămi despre sensul metafizic pe care ospitalitatea îl are în textele lui A.S. dat fiind că, în ospitalitatea oferită „celuilalt“ religios, el vedea un exerciţiu de a oferi ospitalitate nemărginitului divin, lui Dumnezeu de dincolo de orice determinaţie, „liber de orice închidere“. Într-un demers concordant cu cel aplicat de A.S. în descifrarea compoziţiei simbolice a Ierusalimului, Michel Dousse (istoric al religiilor, Institut de recherche pour l'étude des religions, Sorbonne) a avut o contribuţie legată de dialogul între textele sacre ale celor trei monoteisme. El a vorbit despre figura coranică a Mariei, despre linia de interpretare prin care islamul o asumă pe Maryam şi, prin ea, asumă mesajul celelorlalte două monoteisme.

Vlad Alexandrescu (Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine din Bucureşti) a evocat formaţia lui A.S. în România şi cîţiva autori care au avut importanţă pentru ea; a arătat că, trăgînd concluziile unei „reducţii fenomenologice“ şi urmînd linia apofatică a unor mari autori orientali, A.S. tratează „ceea ce se face văzut“ într-un orizont pneumatologic, fie că e vorba de interpretarea textelor sacre, a liturgicului, a unor obiecte sacre, a miracolului. Virgil Ciomoş (Facultatea de filozofie a Universităţii Babes-Bolyai) a propus, în „Le tournant théologique de la phénoménologie“, o expunere centrată pe M. Merleau-Ponty, unul dintre autorii care asumă schimbarea intervenită în fenomenologia clasică. El a făcut mereu referinţă la luminoasele speculaţii ale lui A.S. consonante cu noua ei orientare.

Alegînd să vorbească despre „Poezie şi teologie“, monseniorul Irenäus Totzke (Ökumenisches Institut der Abtei Niederaltaich) evoca indirect atenţia pe care A.S. o dădea imnografiei liturgice, ca hermeneutică teologală destinată încantaţiei şi interiorizării. Părintele G. Martelet (Faculté de Théologie du Centre Sèvres, Paris) a încheiat colocviul cu un subiect des atins şi de A.S.: înnoirea, la Conciliul Vatican II, a concepţiei despre misiunea Bisericii, în care perspectiva proprie tradiţiei orientale a avut o influenţă neneglijabilă. Alain Riou (Universitatea Catolică din Taiwan), autor al unei lucrări despre Maxim Mărturisitorul, în a cărui doctrină fusese orientat de A.S., a vorbit despre diferenţa (de categorii filozofice, spirituale, de limbaj) între China şi creştinism, o diferenţă aproape ireductibilă, despre căile pe care această diferenţă ar putea fi depăşită. Profesorul Rémo Guidieri (Université de Nanterre şi École des Beaux-Arts, Paris; Cooper Union, School of Architecture, New York) a meditat asupra diferenţei în care creştinismul aşază „păgînismele“ studiate de antropolog. R. Panikkar, cunoscut teolog al „ecumenismului ecumenic“ şi istoric al religiilor (fost profesor la University of California, Department of Religious Studies) a trimis un text în care îşi evoca prietenul: un om care era *autentic, acelaşi, unu* în descumpănitor de multele lui interese, competenţe, ipostaze.

Cînd, în încheiere, rectorul NEC, Andrei Pleşu, a adăugat cîteva trăsături la portretul lui André Scrima cu care deschisese lucrările, el i-a imaginat reacţia faţă de ideea de a deveni subiect de colocviu: întîi de o ironică rezervă, apoi atent pînă la detaliu, mulţumit în sfîrşit de reuniunea prietenilor lui. De altfel el era indubitabil şi firesc prezent, aşa cum sînt acele prezenţe care devin mai intense după ce au trecut. .

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

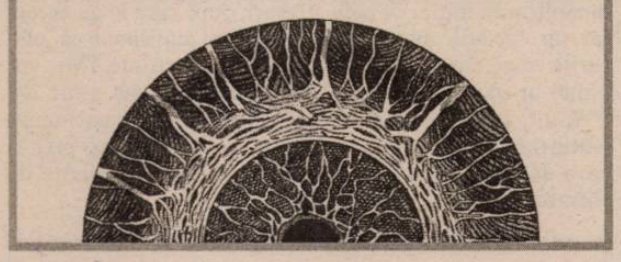

Locuri fierbinţi

Unde se află „centrul erotic" al Parisului? Breton şi suprarealiştii îl vedeau simbolizat de triunghiul perfect al Pieţei Dauphine. Istoricii îl situează în cartierul Palais-Royal, spaţiu privilegiat al galanteriei vreme de mai multe secole şi unde se consuma deja, pe strada Pelicanului, legătura dintre Francisc I şi soţia avocatului Ferron, rămasă în posteritate sub numele de La Belle Ferronnière şi nemurită ca atare de Leonardo da Vinci. În acest cartier îşi încep Marc Lemonier şi Alexandre Dupouy plimbările prin Parisul libertin *(Histoire(s) du Paris libertin,* 2003). La Palais-Royal organiza Philippe al II-lea, duce de Orléans, gigantice partuze, despre care ne putem face o idee din filmul lui Tavernier *Que la fête commence*. E cartierul unde Napoleon a făcut prima lui cucerire erotică: o prostituată, şi tot acolo Drieu la Rochelle l-a dus pe (încă) timidul Aragon să-l iniţieze în misterele amorului. În secolele XVII şi XVIII, Palais-Royal a fost unul din centrele de difuzare a literaturii pornografice. Balzac, în *Iluzii pierdute*, îl numeşte „templul prostituţiei". Puţin mai departe, în Place des Victoires, bîntuie fantoma marchizului de Sade: acolo a acostat-o pe Rose Keller, prima lui victimă. Pe strada Richelieu, la numărul 66, locuia Ninon de Lenclos (1616-1705), femeie de o frumuseţe şi de o inteligenţă excepţionale. Dintre numeroasele anecdote ce au circulat pe seama ei, autorii repovestesc una ce merită reţinută: „Culcîndu-se cu marele Condé, constată că faimosul militar era din cale-afară de păros: «Vir pilosus, vel fortis, vel libidinosus», îi spuse ea («Un om păros este fie curajos, fie deosebit de viril»). A doua zi dimineaţă, după o noapte mai curînd liniştită, Ninon a exclamat: «Aveţi, cu siguranţă, un curaj ieşit din comun!»".

Pe strada d'Antin, la numărul 22, locuia Marie Duplessis, „Doamna cu camelii": purta în corsaj, timp de douăzeci şi cinci de zile pe lună, o camelie albă, iar în celelalte cinci zile o camelie roşie. Comedia Franceză, bineînţeles, cu actriţele ei mitice: Domnişoara Mars, pe care Napoleon o aducea la castelul Rambouillet, Domnişoara Georges, care-şi primea invitaţii în timp ce făcea baie, Domnişoara Rachel, căreia nu-i lipseau nici umorul, nici sîngele rece: „unui prinţ – foarte sigur de el – care i-a trimis un bileţel concis: «Cînd? Unde? Cît?», i-a răspuns: «Mîine. La mine. Pentru nimic»". La numărul 12, pe strada Chabanais, se găsea cel mai celebru bordel din secolul XX. Viitorul rege Edouard al VII-lea era un obişnuit al locului, îşi comandase o cadă somptuoasă, în formă de corabie şi împodobită cu cariatide, pe care o umplea cu şampanie; scoasă la licitaţie după închiderea bordelurilor (legea Marthe Richard din 1946), cada a fost achiziţionată de Salvador Dali care a instalat-o în apartamentul lui de la hotelul Meurice.

În acest periplu prin locurile fierbinţi ale Parisului întîlnim nenumărate personaje ilustre: Casanova, Maupassant, Mata Hari, Sarah Bernhardt, Hugo şi Sainte-Beuve (care au locuit la un moment dat la doi paşi unul de celălalt, ceea ce pare să-l fi stimulat şi mai tare pe critic atunci cînd şi-a pus în minte s-o cucerească pe doamna Hugo), Napoleon al III-lea (care avea o garsonieră, intens folosită, pe rue du Bac), Marion Delorme, Marlene Dietrich, Zola etc., etc. Palatul Elysée? Preşedintele Félix Faure (1841-1899), evident, demn înaintaş al lui Bill Clinton şi mort în plin extaz; partenera lui, Marguerite Steinheil, va deveni cîţiva ani mai tîrziu eroina unui fapt divers macabru şi misterios (soţul şi camerista au fost asasinaţi în timp ce ea era în apartament) şi îşi va sfîrşi zilele în capitala Marii Britanii, la 86 de ani, ca onorabilă văduvă a lordului Abinger. Biografii ale unor curtezane celebrissime – Frumoasa Otero, Céleste Mogador, Valtesse de la Bigne (al cărei pat monumental poate fi admirat la Muzeul Artelor Decorative) şi, desigur, marchiza Paiva: venită la Paris din ghetourile poloneze, Esther Lachnann s-a căsătorit cu marchizul de Paiva şi a ridicat un superb palat pe Champs-Elysées (la numărul 25, pe partea stîngă cum urci spre Arcul de Triumf). Se spune că încă nici nu începuse construcţia, dar parizienii comentau: „Ia te uită, marchiza s-a şi instalat, trotuarul e deja gata!". Grandioasa scară interioară din onix este, se pare, unică în lume. S-a recăsătorit cu un conte prusac (milionar şi văr al lui Bismarck), avea un salon frecventat de marile spirite ale vremii, Renan, Sainte-Beuve, Taine, fraţii Goncourt. Şi dacă marchiza a fost un personaj cît se poate de real, autorii ne trec nu o dată, pe nesimţite, în ficţiune, identificînd spre exemplu domiciliile succesive ale Odettei de Crécy, eroina lui Proust.

Un „ghid" amuzant şi – de ce nu? – instructiv, care ne plimbă în timp şi în spaţiu, un spaţiu diferit de acela – şosele de centură şi parkinguri subterane – în care se împlineşte, în zilele noastre, sexualitatea „cool" a doamnei Catherine M.

Alex. Leo ŞERBAN

mă enervez, deci exist

„Calităţile mi le cultivă prietenii.
Defectele mi le cultiv singur."

Modiştii

Am prins acum cîteva săptămîni o emisiune „Cu Irina la cafea" în care – ca de obicei – „designeri" din clasa de mijloc românească îşi dădeau cu părerea despre eleganţă. Un subiect cu care vedeai bine – doar privindu-i – că nu au nimic în comun.

Opinia generală era că, desigur, eleganţa e înnăscută, o ai sau n-o ai din naştere, nu se poate învăţa. Ca „civil" n-aş avea nimic de obiectat – în fond, nu croiesc rochii şi nici nu le vînd. Dar ce-o fi în capul „designerilor" atunci cînd declară, sus şi tare, chestia asta? Ce vor – să nu le mai cumpere nimeni „creaţiile"?! Mister. Probabil însă că nici ei nu-şi dădeau seama ce spun; nimeni nu-şi dă seama ce spune, atunci cînd e „Cu Irina la cafea". Iar vina nu poate fi la Irina (designeră ea însăşi), ci – se vede treaba – la cafea. Sau la „cu". Sau la „la".

Problema lor numărul unu (cam ăsta e „conceptul" emisiunii, dacă am priceput bine) este că politicienii români se-mbracă prost – lucru cu care, în unele situaţii, nu putem fi decît de acord. Dar problema *noastră* (nu chiar numărul unu) este că cei care-şi dau cu părerea se-mbracă şi mai prost, şi-i îmbracă încă şi mai prost pe aceia destul de nebuni să le cumpere produsele! Această breaslă ţîfnoasă şi cu fumuri este zero barat la capitolul originalitate şi sub zero atunci cînd, Doamne fereşte, are „idei". E suficient să compari ce se face la noi cu ce se face afară: *aceia*, într-adevăr, sînt stilişti; aceştia – de la noi – sînt modiste & modişti.

Pe vremuri, ei veneau acasă, îţi luau măsurile şi-ţi făceau un lucru corect şi durabil. Astăzi s-au „emancipat": te duci tu la ei, îţi fac o tragedie vestimentară – şi-apoi vin peste tine (din TV) cu „sfaturi de specialişti": o nouă tragedie la ceas de seară...

© S. Ivanoschi

Anca GRĂDINARIU
Mihai CHIRILOV

de ce **nu** este cool...

Orange

● pentru că e un megabrand agresiv din vest, dar dacă îl scuturi mai bine, tot un românaş pîrlit se dovedeşte a fi. Seamănă cu un expatriat care se fiţîie în Jaguar şi te duce în restaurante exotice (cu specific local, adică) unde nu se acceptă cărţi de credit, ca să plăteşti doar tu.

● pentru că sloganul sună a tristă amintire – „viitorul de aur" – dovadă că spălarea de creiere s-a mutat de la activişti la copywritişti, doar că pe cei din urmă am făcut tîmpenia să-i credem pe cuvînt. Apropo, ne-au plătit drepturi de autor?

● pentru că „referenţii" de-acolo – neologism pentru operatori – sînt foarte prompţi atunci cînd se fac super-oferte, dar cînd acestea s-au terminat, aştepţi zile întregi cu telefonul la ureche, ascultînd un robot impertinent care te tutuieşte (tu, tu, tu, tu) şi care îţi spune că toţi operatorii (noi o să le spunem aşa) sînt angajaţi în alte convorbiri. Hotărît, nu le-ar strica un training de multitaskialitate, să-nveţe să vorbească şi să joace o mînă de Solitaire în acelaşi timp.

● pentru că viitorul luminos durează vreo 3 luni, după care se termină oferta cu care te ispitesc – cum e cea cu sms-urile de 3 cenţi care brusc au săltat la 5 cenţi („de ce te plîngi, tot e convenabil, faţă de 7, cît costă în mod normal") sau cu Internetul gratuit duminicile.

● pentru că de cîte ori plăteşti (pentru tine sau, poate, pentru altcineva), te întreabă inchizitor al cui e telefonul. Ia banii şi taci!

● pentru că degeaba setezi la început româna. Robotul se încăpăţînează să fie bilingv. Înveţi, cel puţin, un englezism nou: our *consultants* are still unavailable...

● pentru că am prefera să fim înştiinţaţi politicos prin voce – cum se practică la concurenţă – că mîine e scadenţa, nu printr-un sms ultimativ.

● pentru că e un *catch 22:* te informează că apelul tău va fi înregistrat şi folosit pentru îmbunătăţirea serviciilor, cînd de fapt ele urmează să apară într-un spam mistocăresc pe net. Ţi se mai spune că poţi să nu fii de acord. Dacă nu eşti, la revedere, n-ai de ales.

● pentru că reclamele bucolice, fără telefoane, doar cu copii sedaţi pe plaje pustii, te îndeamnă clorotic să zîmbeşti. Mîine va fi mai rău, că-ţi vine factura. Viitorul, aşadar, nu e tocmai orange, ci într-o culoare mult mai mlăştinoasă.

P.S. dacă vă trece prin cap să ne înrăutăţiţi serviciile, aflaţi că abonamentele nu sînt pe numele noastre.

tvr

ANUNŢ IMPORTANT!

Ştim că aveţi nevoie de teatru!
Ştim că aveţi nevoie de film!

Dorinţa voastră devine obligaţia noastră.
Televiziunea Română poftеşte pe toţi cei care au sertarele pline de **SINOPSISURI** pentru:

- Sitcom
- Seriale de televiziune
- Teatru
- Film documentar
- Comedie

să facă un drum în **Calea Dorobanţilor, nr. 191** şi să le depună la registratura din **strada Ermil Pangratti**, pentru Serviciul de Analiză şi Strategie, pînă la data de **31 martie 2004**. Pentru informaţii suplimentare, îndrăzniţi să sunaţi la **201.14.92**. Sigur vă va răspunde cineva!

Adina POPESCU

Din peripeţiile lui 9%

Introducerea, de la întîi ianuarie, a TVA-ului de 9% pe carte a creat confuzie în lumea, de altfel destul de liniştită, a librăriilor. Prevederea legală apăruse în *Monitorul Oficial,* în jurul datei de 23 decembrie, „dar cine stă să citească *Monitorul* chiar înainte de Crăciun?!", se întreabă, uşor iritat, un librar. „Noi am primit un fax de la Minister în prima zi de lucru a acestui an, adică pe cinci, şi chiar atunci am început să modificăm preţurile. Pînă în acel moment, n-am ştiut nimic; doar umblau nişte zvonuri!", spune şi un reprezentant al Serviciului Comercial de la librăria „Mihai Eminescu."

Pentru a se conforma noii legi, librăresele (în special) s-au văzut nevoite să amîne un timp micile tabieturi zilnice, atît de plăcute, cum ar fi sorbitul cafelelor, dar şi lungile convorbiri telefonice, uneori doar de complezenţă, cu furnizorii şi să-şi amintească, cu ajutorul calculatorului de buzunar, tabla înmulţirii, pentru a calcula noile preţuri. Această ocupaţie destul de migăloasă – şi ilegală, de altfel (căci editorul va trebui să stabilească noile preţuri, după publicarea metodologiei de aplicare a legii) – i-a plictisit atît de tare pe unii, încît s-au apucat să trimită retururi, rezolvînd, astfel, mult mai simplu problema: nu-ţi baţi capul cu adunări şi înmulţiri, rafturile sînt goale, nu vinzi nimic, aştepţi ca editurile să-ţi trimită cărţi cu noile preţuri, dacă vor mai trimite vreodată, căci riscul de a da faliment între timp e destul de mare.

Intru într-o librărie de la periferia Bucureştiului. Zona nu se poate numi cartier, e doar o întretăiere de străzi mai mult sau mai puţin principale, unde blocurile alternează cu case, cu maidane şi cu şine de cale ferată. Totuşi mă simt ca într-o librărie „de cartier": înghesuită, prăfoasă, cu un aer stătut. Cărţile ocupă doar cîteva rafturi: carte şcolară, „obligatoriile" din programe, medicină naturistă şi OZN-uri, beletristică din colecţia „de dragoste" etc. „Am modificat preţurile", mă asigură librăreasa pe un ton vioi. „Dup-aia am rotunjit la mie. Cum poţi să-i dai omului înapoi un rest de cincizeci de lei?!" Da, nu poţi, admit, constatînd o altă ilegalitate, de la sine înţeleasă şi uşor de acceptat. Librăreasa adaugă: „De fapt, la noi nu prea se vînd cărţi. Din cauza asta achiziţiile sînt mici. Se vînd mai mult produsele de papetărie". În librărie, un puşti cumpără creioane şi un pensionar răsfoieşte o carte despre cel de-al doilea război mondial. Sînt convinsă că n-o va cumpăra.

Librarul de la librăria „Anastasia", Calea Moşilor, colţ cu Bulevardul Carol, e trist. În prima săptămînă a anului vînzările au scăzut cu 30-40%. Oamenii nu mai intră în librărie, în afară de clienţii vechi care trec, uneori, doar ca să-l salute. „Dacă văd că se opreşte cîte unul afară să se uite la o carte din vitrină, îi zîmbesc, îi fac cu mîna, doar, doar, l-oi convinge să intre! O să ajung să-i iau de mînă pe oamenii de pe stradă şi să-i aduc înăuntru!" Scumpirea, deşi nu e mare, acţionează perfid asupra psihicului cumpărătorului de carte. „Sînt oameni care-şi au banii lunari calculaţi la sînge: atît pentru întreţinere, atît pentru mîncare şi suma de... pentru cărţi. Dacă această sumă e depăşită chiar cu douăzeci de mii, ei nu mai cumpără!". Librarul îşi maschează amărăciunea, căci trebuie să-şi servească clienţii. Cu un calculator într-o mînă şi cu pixul în cealaltă, pentru a stabili noul preţ. Rotunjeşte preţurile, oferind punguţe, „din partea casei". Pentru el, TVA-ul pe carte se adaugă altor calamităţi zilnice pe care le avem de înfruntat: salariile mici, scumpirea kilowattului şi a gigacaloriei, meschinăria umană etc. „Urmarea firească va fi falimentarea a cel puţin jumătate din editurile mici", mai spune el. „Librăriile mari care au în raft peste cinci mii de titluri, cum ar fi cea de la Sala Dalles, vor avea în continuare vînzare."

La librăria „Noi", nu mi se dă nici o declaraţie, pe motiv că directorul nu este acolo. Librărie cu ştaif, dar fără „relaţii cu publicul". La urma urmelor, e mai uşor să o sări peste o problemă care nu te afectează prea tare. Cărţile sînt scumpite cu nouă la sută, calculat la sînge. Îmi cumpăr o carte (de poezie) cu 32.700. Rotunjim, rotunjim...

La „Cărtureşti", aceeaşi atmosferă plăcută şi destinsă, ca de obicei. Aceiaşi clienţi dintotdeauna se uită, frunzăresc, cumpără. Nu se poate spune deocamdată cît de mult a afectat TVA-ul vînzările, căci „oricum în luna ianuarie, de regulă, vindem mai puţin". Primele cărţi care au sosit deja cu noile preţuri sînt cele de la Humanitas şi de la Polirom, case mari, deh! Plec de la „Cărtureşti" cu un sentiment de normalitate, straniu în contextul librăriilor bucureştene.

La librăria „Mihai Eminescu", „cumpărătorii au fost nemulţumiţi iniţial de noile preţuri, după care le-au acceptat, iar vînzările au rămas la fel". Mi se mai spune că „editurile mici, care oricum nu erau plătitoare de TVA, vor vinde în continuare cărţile fără adaos şi vom pune noi TVA-ul". Responsabile cu preţurile rămîn în continuare editurile: „E treaba lor dacă vor să menţină acelaşi preţ în care să includă şi TVA-ul sau dacă fac rotunjirile de rigoare". Simplu ca bună ziua!

„Asta e marfa, asta vindem!", îmi spune un vînzător de tarabă, pe jumătate îngheţat şi fără chef de vorbă, din Piaţa Romană. A auzit ceva, ceva de „TVA-ul ăsta", însă nu înţelege cu ce-l priveşte pe el. „Mie îmi vine cartea şi eu o vînd cu preţul de pe ea! Nu sînt librar. Vînd ce am pe tarabă." Aşadar, pînă se vor lămuri lucrurile cu această atît de năstruşnică taxă, cumpăraţi de la tarabă! E ieftin.

La o librărie de pe Calea Moşilor care aparţine Centrului de Librării Bucureşti, vestitul şi înfricoşătorul CLB, se fac retururi masive. La „Mihail Sadoveanu" sînt informată că tocmai s-a vorbit la telefon cu „domnul ministru". Ce zice? Zice aşa: „Acest TVA a fost o greşeală şi se va scoate cu timpul, ajungîndu-se la vechile preţuri. Partea proastă e că va dispărea treptat, de la nouă la sută, la cinci, la doi şi tot aşa". Cine îşi asumă greşeala? Nu e timp de analiză, căci librarii îşi văd în continuare de treaba lor, vînd cărţi care au preţurile vechi tăiate, iar pe cele noi, aplicate cu pixul deasupra. Una dintre puţinele cărţi a cărei copertă nu a fost încă mîzgălită de mîna librarului îi aparţine lui Adrian Păunescu. O ironie? N-am timp să mă gîndesc, căci „şefa" de la „Eminescu" îmi sugerează să cercetez „tarabagiii".

trend inţe

Nu fi sensibil, fii cool!

Lumea de azi e prozaică. Adio, sensibilitate, adio, delicateţe! Dacă vrei să fii *cool*, încordează-ţi muşchii şi-o să fie bine. Adică, lumea va spune despre tine că eşti bine. Asta contează! Prozatorii, aşadar, ca să-şi mulţumească cititorii şi să nu-i solicite prea tare, trebuie să fie *cool*. Cu alte cuvinte, proza ultimului deceniu – şi mă refer îndeosebi la proza tînără – şi-a luat la revedere de la „marile teme" şi a început să trateze subiecte marginale, mărunţişurile. Astfel, nu există riscul de a deveni grav, serios, deci ridicol. Prozatorul ajunge mai direct la publicul său şi îşi poate permite, la rigoare, şi o umbră de superficialitate. Despre ce se scrie azi? Păi, despre copilărie, despre cartier, despre micile aventuri şi emancipare sexuală, despre sex, îndeosebi, şi mai ales în cuvinte cît mai decoltate, pentru ca succesul să fie asigurat. Sexul, de cele mai multe ori, e paşaportul pentru omologarea în literatură. A scrie despre sex înseamnă, cu alte cuvinte, a fi curajos, talentat, bun, generos, vizionar etc. Întrebată la o emisiune pe un post cultural prin ce se deosebeşte generaţia ei de cea optzecistă, să zicem, o tînără poetă şi, pare-mi-se, prozatoare a declarat ingenuu: „Gîndim altfel". N-a putut preciza cum. Inflaţia de biografism, convingerea de nestrămutat că a trecut timpul dilemelor (deh!), că a vorbi despre dragoste, moarte, vise, temeri e desuet, toate acestea au dus la un soi de mizerabilism care devine pe zi ce trece mai indigest. Nu gîndim altfel, spunem altfel aceleaşi lucruri care s-au spus dintotdeauna şi care fac muzica existenţei noastre.

Proza de azi e marcată de sentimentul uşurătăţii – nu al fiinţei, nici vorbă! – de a scrie. „Mărunţişurile" despre care scriem par să legitimeze stîngăciile profesionale, superficialitatea, însăilătura. Şi, pe deasupra acestui diletantism, planează pretenţia lui „altfel". Multe dintre romanele contemporane – şi literatura franceză, în special cea scrisă de femei, abundă în astfel de exemple – par încercări stilistice corecte. Corectitudinea, în special, a omorît imaginaţia. Scriitorul pare să nu-şi mai urmărească propriile obsesii, ci tendinţele generale. Imperativul de azi este să scrii curat, fără a face nici cel mai mic efort de a sonda dincolo de spaţiul din imediata ta vecinătate. Plictiseală garantată, cu parfum intelectual. De aceea, mi se pare la fel de enervantă fandoseala filozofardă, ca şi fuşăreala în gamă minoră.

Cecilia ŞTEFĂNESCU

Introducerea TVA asupra cărţii are două implicaţii importante. O implicaţie tehnică şi pe termen scurt, ţinînd de adaptarea sistemului contabil la lucrul cu TVA, de modificarea bazelor de date, de schimbarea preţurilor, inventare etc. Toate acestea au impus, de pildă, închiderea librăriilor Humanitas timp de o săptămînă, cu scăderea corespunzătoare a vînzărilor. Efectul „contabil" al introducerii TVA este însă în mare măsură benefic: permite deduceri de TVA pe care, în vechiul sistem, editurile nu le puteau opera. Nu trebuie uitat însă că taxa pe valoare adăugată este în final plătită de cumpărător, iar cum editurile se află la capătul lanţului de producere a cărţii... (**Vlad Russo,** Editura Humanitas)

În ianuarie vom sta cu cărţile pe masă. În viitor, sperăm ca lucrurile să se aşeze, ca taxa asta să însemne o reală echilibrare, deşi cumpărătorii de carte vor suporta greul. Deocamdată, legea a fost aplicată haotic. Nu mai spun de librării, dar de pildă cei de la Tipografia „Monitorul Oficial" au adăugat la preţul din decembrie o taxă de 19%, ca şi cum n-ar fi existat o taxă pe hîrtie. La „Coresi Multiprint" au adăugat 9%. Sper să apară odată metodologia clară de aplicare a legii şi să ajungem la un numitor comun. (**Grigore Arsene,** Editura Curtea Veche)

De la 1 ianuarie încoace este blocată relaţia comercială a editurilor cu librăriilor (nici intrare de carte, nici retur), cu bibliotecile, aşa cum blocată este şi producţia tipografică. Timp de cîteva zile a fost blocată şi vînzarea cărţilor în librării – acestea făceau stocuri, aplicau TVA preţurilor etc. Iar cele care vînd, în sfîrşit, acum nu se pot reaproviziona. Am văzut multe lucruri uimitoare în ultimele săptămîni şi mai am doar o curiozitate: cine plăteşte? (**Adina Kenereş,** Editura Compania)

Cele nouă procente ale TVA-ului aplicat acum cărţii (o cotă printre cele mai înalte din Europa!) înseamnă mai mult decît atît: o recalculare a preţurilor pentru editori, o reevaluare a stocurilor în cazul distribuitorilor – fapt ce a şi afectat vizibil circuitul cărţii, de la editură pînă la cititor şi înapoi. Un şoc din care toată lumea nu se va dezmetici foarte repede. Sigur că „vrem şi noi în Europa", dar mă întreb cum vor reacţiona cititorii cu un venit mai puţin „european". (**Silviu Lupescu,** Editura Polirom)

Introducerea cotei de impozitare de 9% la cărţi poate genera şi efecte perverse, oferind un alibi aparent solid editurilor care doresc să întîrzie plata unor drepturi băneşti către traducători. Un exemplu de o asemenea „manipulare" mi-a oferit directoarea Editurii Univers, Diana Crupenschi, atunci cînd mi-a explicat, la începutul lunii ianuarie 2004, că nu-mi poate remunera traducerea unei cărţi (apărute în 2000) din cauza îngheţării fondurilor ca urmare a noii cote de impozitare. Este un argument pe care aş fi gata să îl cred dacă n-aş avea certitudinea că tirajul s-a epuizat şi că impozitarea nu priveşte decît cărţile aflate în depozite sau librării. Altminteri, explicaţia nu face decît să fardeze inexplicabilul. (**Matei Martin**)

Dilema veche vă recomandă

● Cele două articole semnate de Tania Radu în *LA&I* nr. 3/2004, primul, *ADN-ul moralei,* despre o difuză şi ireductibilă „consangvinitate... detectabilă în substanţa autorităţii", cel de-al doilea o cronică de substanţă la memoriile Ninei Cassian, intitulată *Stahanovismul erotic*, text cuceritor, cu un diagnostic ferm („În absenţa moralei nu poate fi vorba de imoralitate") şi de o limpezime critică rară. (Simona Sora)

● *Lettre Internationale* (ediţia română, iarna 2003-2004). Dintr-un număr foarte bine articulat pe problemele politice şi intelectuale, la zi, dar şi eterne ale fascinantei Europe – ea de ce nu ar fi aşa? – a nu se scăpa un fragment din „Jurnalul întoarcerii" în Polonia al lui Slawomir Mrozek, din care reiese încă şi încă o dată că trebuie să renunţăm la veşnicul bodogănit românesc: „ca la noi la nimenea!". (Radu Cosaşu)

● În *Ziua literară* de luni, 2 februarie 2004, un interviu super, prin tangajul sclipitor al vorbelor, lansate în serii de zeci de fuzee seci, pline de miez. Florin Iaru la cea mai înaltă acţiune. (Dan Stanciu)

Simona SORA

puzzlecturi

Anul literar 2003

(Eseistica)

„Atacul" lui Mircea Cărtărescu la adresa „culturii de eseişti" *(LA&I,* 1 sept. 2003) ar fi putut fi un bun prilej de limpezire terminologică. Ce e eseu şi ce e publicistică fără pretenţii? Ce e tratat sau studiu aplicat? Este eseul o metodă sau o retorică? Este eseul doar încercare sau şi aplicare? Aşa cum a fost pusă problema în excelentul mini-eseu *O cultură de eseişti*, opoziţia de fond, pe care n-o veţi regăsi în nici una dintre definiţiile clasice, moderne sau postmoderne ale eseului, este cea între acesta şi creaţie. „În cultura românească de azi se risipeşte enorm de mult talent şi inteligenţă într-o stupefiantă lipsă de creativitate" – iată concluzia lui M. Cărtărescu, îndreptăţită în sine, dar fără legătură directă cu practicarea unei specii literare (filozofice, ştiinţifice etc.), oricare ar fi ea. Eseistica bună e la fel de „creativă" ca poezia bună, ca romanul „de viziune". „C'est moi que je peins", spune Montaigne în *Confesiuni*, anunţînd nu doar romanul-eseu al lui Musil, dar şi considerarea, în modernitate, a eseului ca „gen al genurilor". Şi atunci? Pentru Adrian Marino, disputa este una de bun simţ, între eseul autentic (intens individual, subiectiv, excelent scris) şi falsul eseu (însăilare nedigerată, bruion, elucubraţie sprinţară). „Cîntărirea" (din lat. *exagium*) pe care o încearcă primul e retorică şi se pretează mai bine ca alte specii relativismului contemporan; „încercarea" pe care o mimează cel de-al doilea eşuează, cam întotdeauna, în prolixitate şi nesemnificativ. Cu alte cuvinte, cîţi eseişti, atîtea eseuri.

Pururi tînăr, înfăşurat în pixeli (Editura Humanitas), volumul „din periodice" al lui Mircea Cărtărescu, e şi el o dovadă de luciditate. Scriitorul asumă aici (aşa cum, în altă parte, contempla empatic creierul unui alt mare poet) diagnosticul cultural de mai sus. Ce e altceva, cartea aceasta unitară şi compozită, dacă nu o pledoarie pentru „eseul bun", pentru subiectivitatea extremă care, exprimîndu-se pînă la capăt, creează o lume? Eul care asumă aceste texte şi care „cîntăreşte" exact valoarea şi greutatea cuvintelor – şi mai ales a părţii de viaţă pe care ele o pot transmite – este vocea Auctorului din *Levantul,* vocea Alesului din *Orbitor,* a naratorului ironic din *Poeme de amor,* o voce nu doar credibilă sau verosimilă, ci intens şi tulburător adevărată.

Tema predilectă a eseisticii anului trecut, prezentă şi în *Pixelii* lui Cărtărescu, a fost Bucureştiul de altădată. Un Bucureşti subiectiv, la limita distorsiunii posesive, personaj de carne şi oase, ce poate fi adorat sau înjurat, dorit sau refuzat, însă niciodată ignorat. *Întoarcere în Bucureştiul interbelic* de Ioana Pârvulescu (Editura Humanitas) este eseul unei romanciere care nu vrea să scrie roman. E drept, infinitezimala „experienţă a detaliului" pe care autoarea şi-o asumă nu s-ar fi putut desfăşura la fel de bine în ficţiune. Bucureştiul interbelic de aici restituie (într-o specie hibridă care-şi conţine şi romanul, şi poezia, şi critica literară) un spaţiu al nostalgiei, privit prin lentila unui timp multiplu: cel istoric (interbelic), cel actual (al prezentului scriiturii) şi cel amputant (al trecutului comunist). Martor, fotograf şi arheolog de duminică, Ioana Pârvulescu ilustrează în acest eseu-roman o altă calitate a bunului eseu: libertatea alegerii unghiului de vedere. La polul opus, ca viziune, s-ar situa *Bucureştii mahalalelor* de Adrian Majuru (Editura Compania), cartea unui „Bucureşti bolnav şi nebun", o ţară a nenorocirii nesistematizate, un „sat din Mauritania". Şi Adrian Majuru foloseşte lentila temporală triplă, dar viziunea neagră asumată (mai ales din colaţionări de documente, pamflete şi sinteze de istoria mentalităţilor) întunecă şi zonele (cîte-or fi) limpezi ale istoriei oraşului. Între cele două abordări extreme mediază cartea lui Dan C. Mihăilescu, *Bucureşti. Carte de bucăţi* (Editura Fundaţiei PRO), care recuperează un Bucureşti iubit în ciuda umbrelor şi descris „cu o friguroasă senzaţie a urgenţei", cu accente ironice sau pamfletare, dar şi cu un paseism mărturisit. Lumea de la 1900 descrisă de Dan C. Mihăilescu e o lume a extremelor care pot coabita, a diferenţelor care nu se anulează reciproc, a toleranţei pe care vremurile noastre au făcut-o vorbă goală.

Două portrete eseistice din 2003 sînt *Portretul scriitorului în secol. Eugène Ionesco* de Marie-France Ionesco (Editura Humanitas) şi *Scutul lui Perseu. Nicolae Manolescu între oglinzi paralele* de Mircea Mihăieş (Editura Curtea Veche). Primul este mai degrabă un interviu extins, provocat de acuzaţiile discutabile la adresa lui Ionesco din cărţile Alexandrei Laignel-Lavastine şi Martei Petreu. Limpezirile fiicei dramaturgului – uneori documentate, cum sînt cele despre originile materne ale tatălui ei, alteori testimoniale, precum cele despre relaţiile dintre Ionescu, Eliade şi Cioran – reprezintă o invitaţie la recitirea fără *parti pris* a unuia dintre cei mai importanţi scriitori ai veacului trecut. Cel de-al doilea portret, tot din proximitatea modelului, cuprinde un eseu despre cel mai important critic literar român de azi şi un lung interviu cu acesta publicat de Mircea Mihăieş în 1999, sub titlul *Arhivele paradisului.* Analizînd estetismul de fond al criticului, seducţia textuală, dar şi implacabila obiectivitate, portretistul îşi vede subiectul ca pe un „Ghepard" lampedusian care înlocuieşte forţa cu o „înţelepciune donquijotească... plutind graţios – spun răuvoitorii – între efervescenţa naivităţii şi calmul irresponsabilităţii".

Retori, simulacre, impostori. Cultură şi ideologii în România de Ciprian Şiulea (Editura Compania) se vrea o tentativă de relativizare a ideologiilor contemporane şi o relansare a metodologiei conservatoare. Ciprian Şiulea simte că răspunde unei exigenţe/urgenţe publice, războindu-se abstract cu „Şcoala de la Păltiniş", la umbra căreia a putut apărea *Omul recent* al lui Patapievici (dar nu cu Liiceanu, Pleşu, Sorin Vieru, V.I. Stoichiţă), cu „Postmodernismul iluminist" întruchipat de I.B. Lefter (dar nu cu M. Cărtărescu, omologatorul „Postmodernismului românesc"). Cartea – care ar avea nevoie de o discuţie neideologizată, de bun simţ – mi se pare o evidentă mostră de, cum se zicea pe vremuri, evazionism epatant, plin de paradoxuri şi eufemisme.

Eseurile morale ale lui Petru Creţia (Editura Muzeul Literaturii Române), asumate retoric de autor doar ca „o înşiruire de gînduri despre cîteva componente fundamentale ale omenescului" (vă recomand eseurile despre demnitate, mediocritate, văicăreală şi *Homo valachicus*), reprezintă una dintre cărţile postume ale unui mare stilist al nevrozei personale şi colective. O altfel de nevroză, mai diurnă şi mai combinatorie, exorcizează Adrian Mihalache în *Demonul dimineţii – exerciţii la computer solo* (Editura Vinea), carte doctă şi sclipitoare pe alocuri, căutat-paradoxală şi voit dilematică în alte locuri, ilustrînd, cu măsură, zona jucăuş-postmodernă a eseisticii.

Despre îngeri de Andrei Pleşu (Editura Humanitas) a fost, probabil, evenimentul (nu doar literar) al anului trecut, alături de *Portretul lui M* de Matei Călinescu (Editura Polirom) şi *Enciclopedia exilului românesc* de Florin Manolescu (Editura Compania). Sînt cele trei cărţi care, în feluri foarte diferite, au dat greutatea culturală a momentului. Tratat de angelologie sau eseu despre lumile intermediare, un studiu al „crizei intervalului" sau „istorie a metabolismului nostru mental", un excurs despre Însoţitor, dar şi o luptă cu îngerul (personal, al paginii scrise), *Despre îngeri* ridică la fel de multe întrebări ca şi cele cărora le răspunde. Aceasta pare să fie şi intenţia maieutică a autorului care adoptă, cel puţin în *Introducerea în angelologie*, forma retorică a adresării directe. Asistăm la un curs despre *imaginatio vera*, calea spre lumea îngerilor (după Henry Corbin), despre „supra-angelitatea" omului, despre călăuza mistică şi „epifenomenul omului precar", despre lupta inaugurală şi „releul îngeresc" – curs susţinut de cineva care îşi controlează excelent imaginaţia activă pentru a prospecta lumea spiritului. Şi care o face uneori cu severitate, dar întotdeauna cu bună dispoziţie, „chiar pentru cîştigul nostru".

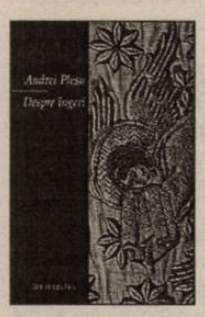

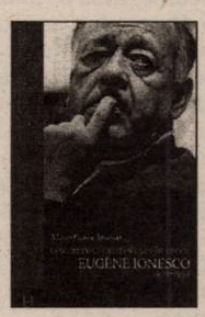

Andrei GORZO

dilematograf

„Heroină de dragoste"

● ***Pur şi simplu dragoste / Love Actually*** **(Marea Britanie-SUA 2003), de Richard Curtis.**

Dacă filmul acesta are dreptate şi principalul subiect de conversaţie, la întîlnirile dintre prim-ministrul Marii Britanii şi preşedintele Statelor Unite, e într-adevăr dragostea, cum se face că lumea noastră n-arată *puţintel* mai altfel? Ei bine, să spunem doar că, în lumea noastră, prim-ministrul Marii Britanii *nu* este Hugh Grant. Grant prim-ministru! E o lovitură de *casting* de nu-ţi vine să crezi, ceea ce e bine, pentru că nici lui nu-i vine să creadă. Admiraţi-i stilul, atunci cînd i se fac onorurile reşedinţei din Downing Street: e stilul clasic al personajului care a nimerit din greşeală la o petrecere şi n-ar vrea să se facă de rîs, drept care îşi măsoară îndelung cuvintele, se miră sincer cînd acestea, ieşindu-i pe gură, se dovedesc a fi nişte enormităţi şi, iute ca fulgerul, se hotărăşte să salveze situaţia vărsîndu-şi paharul pe interlocutor. Ca actor, Grant e stăpînul unui domeniu limitat, dar valoros: e maestrul celor o mie şi unu de feluri inteligente de a spune „ăăă" şi „hmmm", maestrul pauzei la mijloc de frază, cînd cuvintele regretabile deja au plecat, cuvintele salvatoare nu mai vin, iar demnitatea nu mai ştie cum să-şi acopere fundul gol, maestrul micilor gafe pe care teama de penibil le transformă în mari dezastre şi al marilor dezastre care se trag din încercările de a îndrepta micile gafe. Regizorul şi scenaristul britanic Richard Curtis, care a mai lucrat cu Grant (doar ca scenarist) la *Patru nunţi şi o înmormîntare*, *Notting Hill* şi *Jurnalul lui Bridget Jones*, ştie ce-i face bine actorului: să o salute din mers, vesel şi nepăsător, pe managera de catering (Martine McCutcheon) de care s-a îndrăgostit şi, după ce pericolul a trecut, să explodeze de ciudă: „Jalnic!" După ce vedeţi filmul, amuzaţi-vă cu următorul exerciţiu: încercaţi să vă imaginaţi cum s-a descurcat Grant în politică, astfel încît să ajungă la putere. Bineînţeles că explicaţia e simplă: *Pur şi simplu dragoste* e o reverie.

În comedia romantică *Notting Hill*, Grant mărturisea că se simte de parcă ar fi luat „heroină de dragoste". În noul film, aşa se simte toată lumea – şi e o lume mare; filmul sare de la un grup de personaje la altul, de la o poveste la alta, ca *Magnolia* al lui Paul Thomas Anderson, dacă vreţi, sau ca *Short Cuts* al lui Robert Altman, deşi bineînţeles că n-are nici disperarea unuia, nici intransigenţa celuilalt. În schimb, are pretenţii – mărturisite în sloganul publicitar – la titlul de „suprema comedie romantică". Aici aş avea o obiecţie: comedia romantică nu e genul căruia îi stă foarte bine atunci cînd încearcă să te impresioneze prin dimensiuni, de parcă o cantitate mai mare de poveşti ar garanta o cantitate mai mare de dragoste. Pe de altă parte, Curtis e sincer ataşat de genul în care lucrează: nu cred că pentru el există vreo diferenţă între a-şi face reclamă şi a face reclamă la dragoste. El inventează tot felul de conexiuni între personajele sale, prinse în poveştile lor separate, dar adevărata întemeietoare a reţelei în care intră cu toţii – de la prim-ministru la rockerul dărăpănat care încearcă să se relanseze – e dragostea pe care toţi o respiră o dată cu aerul rece de Crăciun. Da, mă tem că e genul ăla de film – blestemat să reapară an de an în programele de Crăciun, la toate televiziunile, inevitabil precum indigestia – şi Curtis, care ştie ce e ruşinea (dacă n-ar şti, n-ar scrie atît de bine pentru Hugh Grant), încearcă să pună o distanţă decentă între filmul lui şi feeria industrială a sezonului. De aceea ni-l aruncă în braţe pe rocker (Bill Nighy, un actor care excelează în peisaje de iarnă interioară antifeerică), un tip scîrbit de tot circul Sărbătorilor şi mai ales de propriul lui număr (oribil, nimic de zis). Tot aşa, în *Notting Hill* – povestea unui neica nimeni care se îndrăgosteşte de Julia Roberts –, Curtis lansa un atac timid împotriva industriei celebrităţii; dar *Notting Hill* rămînea un produs al acelei industrii, şi nici *Pur şi simplu dragoste* nu poate risca vreo ironie care să lase vînătăi. Nu-l acuz de ipocrizie. Comediile romantice ale lui Curtis sînt făcute să te legene şi, cu toate că aş prefera să mă zgîlţîie niţel, recunosc că sînt bine făcute. Cînd chemarea solemnităţii devine prea insistentă, el nu uită să arunce cu o poantă – ca o piatră – în direcţia ei; piatra aceea e de fapt o pietricică, dar e exact ce trebuie pentru ca filmul să se trezească. În fond, nu dai cu bolovani în fereastra iubitei.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Semne bune (anulare?)

Dacă ai puterea să depăşeşti, duminică după-amiaza, emisiunea Ruxandrei Săraru, vei fi surprins să descoperi un TVR Cultural care se mişcă chiar destul de bine. E adevărat, calmul de duminică după-amiaza e destul de nociv, după cum observa şi Nenea Iancu (*repaosul dominical),* iar în combinaţie cu fosta vedetă de la Acasă este de-a dreptul ucigător... Dar, precum spun, dacă supravieţuieşti acestei doze letale, poţi să ai după aceea (şi) surprize plăcute. Aşa cum mi s-a întîmplat mie. Totuşi, ca să fiu sincer pînă la capăt, trebuie să mărturisesc că nu sînt un erou: nu am ieşit învingător în lupta cu plictisul, ci am preferat să-l ocolesc. Pe scurt, duminica trecută am deschis televizorul pe Cultural de-abia pe la ora 18, cînd era emisiunea *X/rimental.* Şi nu am regretat. Dintr-o dată, parcă nu mai eram pe postul pe care-l ştiam. Nu mi se mai dădeau „reportaje" encomiastice despre nu ştiu ce sărbători ale spiritului aflate sub atenta îndrumare a destoinicului nostru ministru al Culturii, nu mai auzeam discursuri de academicieni sau de preşedinţi academicieni atent periaţi de către vreo reporteră, nu eram pus să vibrez la adînca simţire românească din cîntul nostru popular glăsuit de guriţa rujată ca o fragă a mîndruţelor cu păr permanent. Îi vedeam, în schimb, pe Călin Man, George Sabău sau Romulus Bucur, într-un „decor" multimedia, vorbind despre diferenţele dintre discursurile analogice şi cele digitale în artă, despre cititorul devenit acum *user,* despre interactivitate sau cyberspaţiu, despre Kinema Ikon, Arhiva Revoltaire sau revista *Intermedia.* (Pentru cei care nu ştiu, la Arad există de multă vreme o grupare artistică extrem de interesantă care poartă numele Kinema Ikon – de fapt, a fost înfiinţată la Arad, dar acum nu toţi membrii ei mai locuiesc acolo – şi care, printre altele, editează revista *Intermedia;* „obiectul de activitate" al acestei grupări este arta multimedia, iar cei care vor să şi vadă ce fac Sabău, Man & Comp. pot să viziteze site-ul www.v2.nl/kinema-ikon.) Am deschis paranteza explicativă de mai sus, pentru că gruparea respectivă, deşi este foarte activă şi face artă de ultimă generaţie, este destul de puţin cunoscută la noi (nu trebuie să ne aşteptăm ca administratorii culturii din ţara asta să fie atît de deschişi la minte, încît să investească într-un asemenea proiect sau să-i facă publicitate). Din păcate, nici materialul de pe Cultural nu era mai „explicit" şi, dacă nu ştiai despre ce e vorba, mă tem că nu prea înţelegeai ce şi cum. Dar aşa, ca produs artistic experimental – care nu trebuie neapărat să mai şi informeze publicul nespecialist –, materialul nu era rău deloc.

A urmat emisiunea *Performdance*, cu şi despre Florin Fieroiu. Bun şi *Performdance!* Florin Fieroiu, ca întotdeauna, foarte fain.

Apoi am văzut *Zodia Kitsch*, prezentată de Marius Bodochi. Cu un asemenea prezentator, care mai şi obişnuieşte să se semneze elegant – *Couture* – pe fesele Ginei Pistol (ăla da kitsch!), mă aşteptam ca emisiunea să fie o catastrofă. N-a fost deloc aşa (vezi ce înseamnă să ai prejudecăţi?). Bodochi a fost cum trebuie, nu a bătut cîmpii, nu a vorbit neîntrebat şi nu a arătat cît de deştept este. În plus, în emisiune era şi cineva care avea un discurs o.k. despre problema în cauză şi care făcea şi nuanţările necesare – Andreea Ghiţă, de la Facultatea de Litere.

Dacă vă mai spun că m-am uitat cu interes şi la *Info Cultural*, care a urmat, n-o să mă credeţi. Nu, nu pentru Felix Totolici, ci pentru un alt Felix – Alexa. Acesta din urmă, invitat în studio, a reuşit să-l reducă la tăcere pe tizul său amfitrion. Un Totolici şocat de cele spuse de invitatul său, un Totolici mut de uimire şi dînd cu bîta-n baltă rar, doar cînd se trezeşte din reverie – iată soluţia pentru un *Info Cultural* interesant!

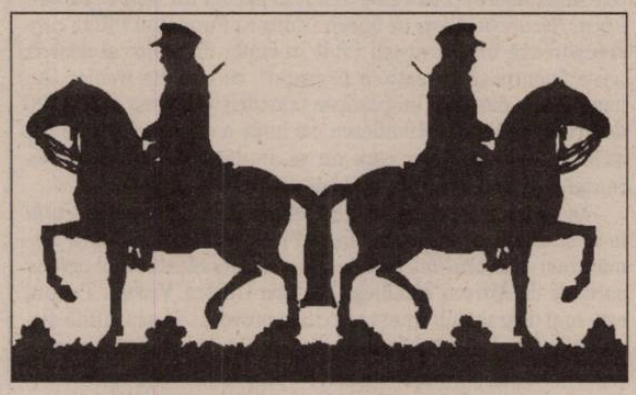

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Două sonatine pentru doi poeţi

După lectura „Clepsidrei de zăpadă"

Îmi veghează biroul – ca o superstiţie veselă în culorile ei – capacul de carton al unei cutii pe care expeditorul parizian a lipit cîndva timbre enorme cu:

cascada albastră de la Doubs (două timbre de cîte 0,60 franci);

aeroportul Charles de Gaulle pe care aterizează o caravelă mov;

încoronarea în *rouge* a lui Napoleon la 1804 (două timbre de cîte un franc);

un Philippe de Champagne mare (doi franci) aducînd, în mantia-i roşcată, purtată ferice, cu statura lui Richelieu;

fortăreaţa verzuie din Luce à Amboise (un franc) sub un cer *bleu;*

o siluetă de om juma *orange,* juma *marron,* timbru lansat în memoria unui sfert de veac de la declaraţia universală a drepturilor omului;

două timbre de cîte 90 de centime cu *Aerul* lui Maillol, femeia aceea grea, fastuoasă, bulboasă, care nu poţi şti cum se ţine şi pluteşte pe un postament;

două de cîte 50 de centime cu *Vîrsta de bronz* a lui Rodin, bărbatul la graniţă de zeu, monstru şi planşă anatomică pentru lecţiile despre muşchi şi metafizică;

în sfîrşit, un mic şobolan de Guadelupa, sinistru ca o corcitură meschină între vulpe şi lup, dar blînd în coada-i maronie;

nu mă pot despărţi de acest carton luxuriant ca o digilenţă cu corn englez printr-o pădure însorită şi nu ştiu de ce, fiindcă dintotdeauna am detestat filatelia.

La 10 ani am vîndut cele mai frumoase mărci din clasorul tatălui meu – nici nu ştiu pe ce, pe cît. M-a bătut cu cureaua sa de sublocotenent în rezervă. Nu am plîns.

Să-ţi mai precizez, domnule Şerban Foarţă, că în cutia timbrată cu această linişte dadaistă, pe vremea cînd puricele nu se potcovea în euro, se găseau 15 tuburi cu cea mai bună pomadă din lume, pentru îndulcirea durerilor. Mă doare doar că nu-mi aduc aminte ce am obţinut prin vînzarea timbrelor din clasorul tatălui meu. Zile şi zile trec fără să-mi pot aduce aminte.

După lectura „Poemelor alese"

Cu nici un chip, domnule Brumaru,

dar cu care chip? Toţi avem în dotare zeci şi zeci de chipuri, ca orice arsenal modern –

cu nici un chip, nici dacă mi-aş lua chipul meu nătîng de om la 13 ani, de pianist la 14, de interrătăcitor la 15, nici cu chipul primului motan care m-a speriat în viaţă, stînd în întuneric pe preşul de la uşa bucătăriei, cînd am venit acasă cu o fetiţă de 14 ani să se spele pe faţă de cîte dude mîncase,

nici cu chipul primului avion sau al primului cal cu care am cîştigat un leu la curse, avea o spumă minunată în jurul botului şi nărilor pe care vîntul i-o ducea pînă pe crupă,

nici cu chipul primului meu lustragiu, fost colonel în armata regală, care mi-a propus, în '56, să mă căsătoresc cu fata lui, Ecaterina-Maria-Francesca-Grazia, care nu mai trăia cu soţul ei, boxer în declin, el, tatăl, urmînd să-i dea ca dotă un loc de casă lîngă Abrud, pînă atunci ea ducîndu-i zilnic, la prînz, mîncărica într-un sufertaş, acolo, în centrul Capitalei, vizavi de Ministerul Agriculturii, la intrarea în strada Ion Vidu,

cu nici un chip – şi e fără îndoială că aş putea lesne să-mi iau toate chipurile de care aş avea nevoie întinzînd mîna ca un Hänsel, ca o Gretel prin codrul cu dulciuri şi să-mi pun pe faţă orice surîs, orice rînjet, orice *grain de beauté,* orice rid, fără să folosesc rimelul de paiaţă, căci nu suport grima,

cu nici un chip, ţi-o jur, domnule Brumaru, nu voi renunţa la acest pămătuf cu care mă săpunesc, de o viaţă, pe obraji, cel mai intim prieten, omul care-mi ştie cel mai bine rezistenţele, dispreţul faţă de mască, el însuşi tot mai diform, tot mai anemic, incapabil să viseze la alt chip, căzîndu-i zilnic şi părul şi dinţii, acceptînd toate cremele şi lamele de ras, doar ca să mă convingă să nu deschid capacul pianului, să nu-l arunc în acel întuneric mult prea enigmatic pentru fidelitatea lui matinală.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Victor Ponta
(PSD)

Intrarea în politică

Am avut o discuţie cu preşedintele partidului. Eram şeful Corpului de Control al guvernului. Eram doctorand al lui Adrian Năstase. M-a întrebat ce fac cînd termin cu Corpul de Control. I-am răspuns că vreau să mă întorc în Parchetul General, unde fusesem procuror. După care m-a întrebat: „Eşti sigur că-ţi vei mai găsi locul acolo?". N-am mai fost aşa sigur. „De ce nu încerci politica?"

Tinereţea

Avantaj, pentru că nu au ştiut de unde să mă ia. Nu aveau cu ce să mă agaţe. Nu apucasem să fac rele. A fost o scenă epocală. Premierul mi-a spus: „Mergi să-ţi facă Şerban actele". Am întrebat: „Cine e Şerban?". Moment în care lumea a murit de rîs. Am o singură datorie morală, datoria pe care trebuie s-o aibă orice tînăr, cînd la un moment dat vine un mentor şi-i spune: „Hai să-ţi dau o şansă".

Tutela lui Năstase

Cred că am arătat în aceşti ani propria personalitate. Nu cred că Adrian Năstase e un om perfect, dar are multe calităţi pe care eu nu le am: răbdare, capacitatea de a nu se supune primului impuls, înţelepciunea ce ţi-o dă experienţa. Cînd o să văd şi eu tot atîtea ca el, nu voi mai crede că putem tăia capul tuturor ciocoilor. Eu încă mai cred în asta, deşi văd că lucrurile sînt ceva mai complicate. De ce? Fiecare sistem e format din oameni. Oameni ce nu se promovează neapărat pe criteriul competenţei, ci pe altul: cît de mulţumit e şeful de tine.

Obrăznicia

Atunci cînd spui lucrurile mai colorat şi mai agresiv, poţi stîrni şi antipatii, dar reuşeşti să transmiţi mesajul. Al doilea aspect este că, avînd formaţia de procuror, mi se pare normal să spui lucruri adevărate, lucruri pe care le gîndesc toţi ceilalţi, dar nu le spune nimeni, ca să nu supere.

Pregătirea politică

Nu m-am pregătit să fiu politician. Am încercat după 2001 să pun mîna şi pe cărţi, dar am fost chinuit de oameni pricepuţi.

Puterea

Nu e chestie de putere, e chestie că se poate face ceva. Sînt băgat în seamă. Se întîmplă că sînt mulţi oameni din generaţia celor de 30 de ani care au nevoie de un sprijin. Vor să scape de cutare, dar nu au senzaţia că au pe cineva să-i sprijine. Am reuşit să fiu un asemenea reper. Am făcut TSD-ul pentru ca tinerii să aibă senzaţia apartenenţei la un grup, acolo să-şi pună şi energia, şi supărările.

Şpaga

Ca procuror, am refuzat borcane de miere. El a spus: „Ce, nu ajunge?". Ca şef al Corpului de Control, apar alte metode: „Nu ai nevoie s-o duci mai bine?", „ Ai familie!". În cazul micilor atenţii e o problemă. Se vine cu vaze, băuturi alcoolice, cu flori. Nu ard de sărăcie. Am primit chiar cartuşul tradiţional de ţigări... e foarte penibil cînd îi spui să-şi ia atenţiile. Am dat totul la protocol. Ce puteam să fac? Cum să reacţionez cînd primesc o iconiţă? Uite, de ziua mea, apropo de mentorul Năstase, am primit multe tablouri. Le-am spus: „Nu pricep nimic din ele, nu am tablouri acasă".

Relaţia cu Daciana Sîrbu

Cu Daciana împreună am pornit proiectul TSD. E meritul amîndurora. Are nişte handicapuri: nu e urîtă, e fată de ministru, e bogată. Ce puteam face? Ori nu ne mai vedem niciodată, ori mergem mai departe.

Micul Titulescu

Era o glumă. La Congresul la care am fost ales, premierul avea o carte cu Titulescu şi, la final, a spus că din profil semăn foarte tare cu Titulescu. Eu i-am mulţumit. Dar mi-a răspuns imediat: semeni doar din profil.

A plecat Guşă, de ce nu şi Ponta?

În afară de vîrstă, nu aveam nimic în comun cu el. Ca în *Moromeţii.* S-a supărat Achim şi a plecat cu oile. Eu nu sînt Nilă. Încerc să fiu Nicolae, dacă se poate.

TRUSA DE CARDURI

Carol POPA

Caşcavalul de plastic

Totul a pornit în urmă cu 20 de ani, de la un artist rebel, profesor la Arhitectură şi cîntăreţ de muzică folk. Alexandru Andrieş a impus atunci caşcavalul ca limită de separaţie între două clase sociale distincte – clasa conducătoare, favorizată a sorţii şi clasa muncitoare, adică toţi ceilalţi. Versul „Astăzi iar, la telejurnal, am văzut caşcaval!“ a trecut, mai în şoaptă, mai în strigăt cu disperare, pe la urechile multor români ce aveau dreptul doar să viseze la o iluzorie prosperitate. Chiar şi pentru intelectualii acelor vremuri, prosperitatea începea prin înlocuirea gustului fad al brînzei dietetice cu un aliment superior calitativ.

De la stabilirea caşcavalului ca „emblemă“ a clasei sociale favorizate pînă la transformarea cuvîntului în jargon a fost nevoie doar de apariţia unei maladii sociale – şuţii de cartier. Aceştia au înlocuit sensul olfactiv al cuvîntului cu cel tactil, cu mult mai eficient în spaţiile aglomerate în care şuţii operează. Micii hoţi de buzunare au transformat cuvîntul „caşcaval“ într-un sinonim pentru „bani“, fără să ştie că în acest fel remodelează graniţa conturată de Andrieş între clasele sociale. Adaptaţi mai rapid la economia de piaţă, şuţii au împărţit societatea în categoria oamenilor ce dispun de bani (caşcaval) şi, implicit, au acces la bunurile societăţii de consum şi categoria oamenilor săraci, pentru care prezenţa banilor în buzunare nu este o obişnuinţă.

De aici începe practic intervenţia bancherilor în mediul social. Sub pretextul că protejează banii românilor de apetitul şuţilor pentru „caşcavalul“ altora, în 1995 a apărut primul card pe piaţa din România. Produsul a cîştigat rapid încrederea românilor cu venituri medii sau mari, dar este încă privit cu scepticism de cea mai mare parte a populaţiei. Deşi în cei opt ani de apariţie au fost emise peste 5 milioane de carduri, bancherii nu se pot lăuda cu capacitatea de penetrare a produsului în toate straturile sociale. Dimpotrivă, acolo unde s-a forţat impunerea centralizată a produsului – cum a fost cazul pensiilor plătite pe card – băncile au pierdut din încrederea populaţiei. Cauza poate fi găsită în implicaţiile psihologice pe care le are cardul bancar în rîndul populaţiei de vîrsta a treia.

Două aspecte au pierdut din vedere bancherii din România. Un prim aspect se referă la nivelul sărăciei. Pentru un pensionar ce cîştigă 2 milioane de lei într-o lună, din care cu mai mult de jumătate plăteşte medicamente, restul fiind împărţit pentru întreţinere şi hrană, un card de debit înseamnă o cheltuială în plus. Cei 40-50.000 lei pe care banca îi cîştigă lunar de pe urma unui astfel de pensionar reprezintă, de fapt, pîinea omului pentru toată luna. Or, nu este cazul să iei pîinea de la gura unui bătrîn pentru a-i oferi „caşcaval de plastic“. Tot în această categorie de persoane intră peste un milion de români care cîştigă salariul minim pe economie, cam tot atît cît pensionarul de care am pomenit. Pentru aceştia cardul nu înseamnă nimic altceva decît înlocuirea casierei cu bancomatul.

Un alt aspect de care nu au ţinut seama bancherii este efectul provocat de cardul bancar. „Caşcavalul de plastic“ a contribuit major la dematerializarea monedei, ceea ce pentru populaţie nu este un semn pozitiv. Obişnuit să ţină banii la ciorap sau, în cel mai fericit caz, într-un cont bancar, românul din mediul rural se grăbeşte să scoată banii de pe card în ziua de leafă şi îi depune la bancă, pentru a obţine un cîştig din dobîndă. Puţini dintre ei ştiu că prin cele două operaţii – extragere şi deschidere de cont – pierd de fapt mai mulţi bani decît dobînda cîştigată în două luni, dacă sumele se referă la salariul mediu din România.

Departe de mine gîndul de a contesta utilitatea cardului bancar. Dar „caşcavalul de plastic“, acest produs modern al sistemului bancar, încearcă o nivelare a societăţii fără să ţină seama de particularităţile acesteia. Rolul sociologilor într-un domeniu atît de pragmatic, aşa cum este piaţa bancară, a fost mult prea minimalizat. Din ignoranţă, sau cu bună-ştiinţă, nici o bancă nu prezintă „caşcavalul de plastic“ ca pe o formă de economisire, fiind mai degrabă substituit cu o cartelă de acces la metrou.

Stela GIURGEANU

Uite banu', nu e banu'

...patimă mare cărţile astea, domn' profesor...
M. Sebastian, *Steaua fără nume*

Şi-a luat-o. Şi a luat-o destul de rău. Şi chiar din prima, cînd, înarmat cu el, a vrut să se dea occidental şi a plecat în oraş fără portofel. Doar cu cardul. Nici un leu nu avea în buzunar. Aşa că, după o cumpărătură ici, o cumpărătură dincolo, îmbătat de succes, s-a gîndit să încerce şi la o benzinărie. Dacă-i bal... Problema a apărut cînd pe factură i s-a bătut o altă sumă. Normal, din greşeală; normal, mult mai mare. Mare chestie, şi-a spus. Anularea tranzacţiei se face dintr-un buton al aparatului. În România însă, atîta naivitate costă. A aşteptat o oră, pentru că băiatul de la benzinărie, simpatic de altfel şi fără altă vină decît aceea de a fi om şi de a greşi pe măsură, nu prea ştia el cum se descurcă ţiele încurcate ale cardului ăstuia, ale anulării tranzacţiei. A aşteptat mult şi a aşteptat bine şi a tot aşteptat anularea, care a venit, ce e drept, dar într-un final depărtat, după multă tevatură şi după şi mai multe telefoane.

„La noi“, începe domnul aproape blond, înalt şi cu accent ardelenesc, dîndu-mi emoţii că va termina cu *ca la nimenea*, „sistemul de cărţi de credit e de abia la început“. El, utilizator de puţină vreme, a fost foarte încîntat de idee. De-asta şi-a şi făcut. Pentru că dispare senzaţia aia de stres pe care o provoacă hîrtiile, veşnic în schimbare, veşnic în pericol de deteriorare sau de furt. E elegant şi e comod. Da, dar... „legătura dintre comerciant şi bancă este încă foarte proastă“.

De multe ori ţi se întîmplă la magazin.

Cînd eşti urmărit de un căruţ doldora de cumpărături şi de o coadă cu mulţi ochi, cu multe sprîncene şi cu şi mai multe oftături. Cînd te apuci să deversezi toate produsele, să aştepţi să le treacă domnişoara casieriţă pe factură şi cînd, mîndru că tu „ai cu ce“, să întinzi, cu două degete, într-un gest aristocratic şi total detaşat de problemele meschine ale numărării banilor la casă, cardul. E, dar de abia de aici încolo începe.

Cardul e trecut o dată prin aparat. Nu merge. Detaşarea în care te găseşti se cam disipează, făcîndu-te să-ţi îndrepţi ochii, curios, spre casieriţă. Cu o mirare destul de prost mimată întrebi „ce? e vreo problemă?“. Nu ţi se răspunde, casieriţa mai încearcă o dată. Inima începe să-ţi bată, detaşarea se duce dracului, îţi faci un inventar panicat al buzunarului. Cardul e trecut încă o dată şi încă o dată şi încă, pînă ce, ameţit de stres, de ochii duşmănoşi şi de oftăturile periculoase ale cozii din spatele tău, de iritarea casieriţei-fără-vină şi de întreaga tevatură, scoţi umil portofelul şi, cu degetele tremurînde, plăteşti *cash*. Norocul tău cu tradiţia, fără de care cardul încă nu prea funcţionează.

Îmi mai e povestită una simpatică. De mai demult, ce e drept, dar tare amuzantă. Primul card pe care l-a avut. De care se ataşase, mînca-l-ar mama de card *Prospera* să-l mănînce. Lumina ochilor şi siguranţa zilei de mîine. Cont în lei şi cont în valută, nu te joci. Leii s-au dus, între timp, urmînd ca valuta să fie atacată fără milă. (Ştiţi, desigur, că orice lucru care pare uşor şi normal este de fapt unul foarte complicat.)

Că leii puteau fi folosiţi numai în ţară, iar dolarii numai afară. „Păi bine, dar vreau să iau cinci sute de dolari, din contul *meu*!“

„Nu se poate!“

„Bine, dacă nu puteţi să mi-i daţi în valută, accept să-mi daţi contravaloarea lor în lei...“

„Nu se poate!“

„Păi, şi eu ce fac?“

„Aţi putea merge la banca X, acolo poate pot să vă rezolve...“

Nici banca X nu a fost mai capabilă, singura soluţie propusă a fost deplasarea peste graniţă, la Ruse, la cel mai apropiat bancomat bulgăresc.

Exceptînd însă toate aceste greutăţi inerente începutului de sistem, care este însoţit încă de un imperceptibil, dar existent scîrţîit, cardul mai are o bubă. Una mare. Pentru că dintr-un obiect relativ inofensiv în mîna cui ştie să-l folosească (a se citi utilizatorii masculini), devine o armă deosebit de periculoasă cînd intră pe mîna consoartei.

Fiind o bucăţică de plastic teribil de parşivă, care te împiedică să conştientizezi pericolul scăderii numărului de bancnote, cardul este nociv pentru cei cu sindrom de cumpărător, aruncîndu-i cu uşurinţă în lumea imaginaro-utopico-virtuală a sacului fără de fund.

Iaromira POPOVICI

bazar

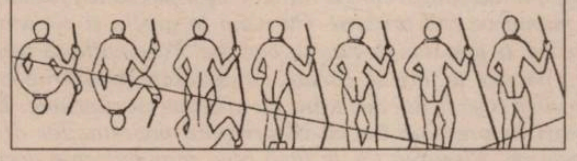

Instincte de restrişte

Dacă ai ghinionul să stai la spital peste weekend şi norocul să depăşeşti momentul critic în jurul zilei de sîmbătă, nu poţi să nu constaţi, începînd cu propria-ţi piele, că nu-ţi pierzi statutul de consumator şi beneficiar al culturii populare nici aici. Nu discut acum despre gravitatea problemelor pe care le poţi întîlni acolo (ar ajunge să pomenim despre o prietenă doctoriţă care ne-a povestit cum tocmai se străduise să-i coasă la loc unui puşti degetele pe care sora lui i le retezase cu toporul), pentru că ele merită să constituie subiectul unui reportaj mai amplu şi mai serios. Şi nici despre cauzele medicale care ne-au favorizat şederea acolo. Important este că am mai observat o parte din noile moravuri şi „distracţii“ de spital.

Înainte de '89, lucrurile erau foarte stricte în spitale: abia puteai să-ţi vizitezi rudele, cu mari intervenţii la portar. La începutul anilor '90, bişniţa de diverse feluri a pătruns în spitale, ea înflorind şi diversificîndu-se la mijlocul aceluiaşi deceniu, cînd puteai cumpăra de la vînzătorii ambulanţi reviste, cosmetice, lenjerie. Acum s-a ajuns la un oarecare echilibru: nu mai intră chiar oricine în spitale şi nu se mai vinde chiar orice, dar cine e perseverent reuşeşte. La „Grigore Alexandrescu“ am putut cumpăra, pe-nserat, în faţa oficiului asistentelor, un joc electronic şi un pieptene de la un vînzător ambulant care şi-a etalat marfa pe-ndelete. E drept că, după aceea, asistentele l-au gonit.

Dar nu vînzătorii ambulanţi sînt specificul locului. Ei reprezintă o excentricitate, precum pisica pe care am văzut-o, într-o noapte, pe culoarul spre ortopedie, şi puii ei, pe care ni i-a arătat o fetiţă, ascunşi pe nişte saltele de pe un culoar lăturalnic. Mamele din spital, care, în general, împart acelaşi pat cu odraslele lor (şi nu par în mod special stresate de acest lucru) au alte surse de consum, de astă dată autorizate: există, chiar în faţa saloanelor de la chirurgie, un magazin oarecum adevărat. Care se apropie mai mult de termenul de magazin decît de cel, depăşit, de chioşc, comercializînd nu doar clasicele produse alimentare preambalate, ci şi jucării, haine, cărţi, ziare, reviste. Chiar şi în privinţa mîncării, obişnuita gamă de sticks-uri e depăşită de mezeluri, brînzeturi şi iaurturi proaspete, mai aproape de un soi de concept global, la nivel mediu, de hrană sănătoasă. Nici jucăriile nu sînt dintre cele mai grozave, genul care se strică repede, pe care nici măcar propriile vînzătoare nu le laudă. Dar pentru copiii încartiruiţi acolo cu zilele contează să-şi cumpere şi un balon. Baloanele mari, rotunde erau chiar o modă pe culoarele spitalului. Aşa cum, pentru mame, revista *Copilul meu* părea să fie o sursă de informaţie autorizată, din care nu ezitau să-şi împărtăşească descoperiri. De altfel, nivelul general al mamelor părea mai ridicat şi mai puţin urechist.

Magazinul îşi avea rolul lui: într-un spaţiu închis, aparţinînd unei detenţii necesare şi asumate, îţi oferea aproape unicul motiv de evaziune: de orice calitate era marfa, conta că în fiecare zi îţi puteai cumpăra altceva – chiar şi un pix – şi o puteai lua de la început. Şi că îţi puteai exercita unul din instinctele superficiale, dar atît de plăcute ale omului civilizat: cel de consumator. O altă sursă pentru asemenea manifestări o reprezenta tonomatul, unde îţi puteai manifesta puterea de opţiune pentru o cafea cu lapte normal, lapte extra, cu sau fără zahăr, cu sau fără frişcă. Am înţeles că şi alţi ocupanţi ai spitalului împărtăşesc aceste opţiuni atunci cînd am nimerit în salonul arabului şi am fost martora unui agresiv triumf al vieţii şi al consumismului: în jurul copilului de 4 ani operat de apendicită erau nu numai mama şi tatăl lui – arabul de care vorbeam –, precum şi multe jucării, dar şi o serie de rude de sex masculin, care cu toţii vorbeau tare şi la mobil, precum şi două cutii mari de la Pizza Hut...

Raluca ION

O strecurătoare

De fiecare dată cînd te întîlneşti cu un escroc, simţi aripa imbecilităţii cum te mîngîie uşor pe creştet, precum o mamă pe fiul preferat. Cu nisip în urechi şi pîclă pe creieri, te laşi dus de nas cu bucurie. Fascinaţia ta pentru poveste te face să asculţi cu aviditate fabulările escrocilor şi să le dai de la tine veridicitate cît cuprinde. Te simţi în preajma lor ca în preajma povestaşilor din vechime. Plecarea lor te lasă ceva mai puternic decît tristeţea. Cu buzele umflate.

Am stat zile întregi pe Internet. Am deschis o bibliotecă de mică publicitate în sufragerie. Am citit seară de seară anunţurile cu o concentrare de traducător al lui Kirkegaard sau de tînără patiseră căutînd domn bogat din Germania. L-am găsit pe „vînd Fiat Regata Diesel, an 1987, vopsitorie, tinichigerie făcute, 1.000 de dolari sau variante". Mărturisesc că mi-a plăcut. Şi l-am sunat.

O voce onestă, de om aşezat pe care nevoia îl împinge să vîndă o maşină pe care a iubit-o ca pe ochii din cap vorbeşte despre defecte ca despre nasul puţin coroiat şi şoldurile cam prea voluptoase ale soţiei credincioase, cu inimă de aur. Într-adevăr, mă asigură, are o inimă de aur, asupra căreia ai fi un criminal să intervii cu altceva decît cu niţel ulei de motor din ăla bun. Şi vorbele lui îmi fac inima cît casa şi abia aştept întîlnirea de a doua zi şi spun acasă că mîine avem program şi că e ceva care îmi spune că luăm maşina aia.

A doua zi, pe ger şi ninsoare, răzbim pînă la o curte de la marginea Bucureştiului, acasă la un ţigan cu ochi albaştri, manierat cu noi şi satrap cu cîinele. Ne spune pe scurt, dar cu dichis povestea vieţii lui de lăutar, pe care îl paşte în martie o plecare în Spania de dragul căreia a trebuit să facă rost de un acordeon de 700 de dolari cu care să încînte cu tangouri, valsuri şi café-uri distinşii spanioli de Valencia. Şi cu manele pe ciorditorii români, în rarele ceasuri în care îşi scot mîinile din buzunarele distinşilor spanioli de Valencia. Povestea se rotunjeşte şi încrederea e cîştigată cînd spune că banii sînt de împrumut şi că-i crapă obrazul de ruşine şi să nu-i dea repede datoria omului. Cum mai poţi să-l întrebi atunci cum se face că a scris în anunţ 1000 de dolari sau variante, dacă are nevoie de bani şi încă repede? Nu-l întrebi şi îţi întinzi buzele în zîmbetul de victimă perfectă.

Facem inspecţia tehnică a maşinii. Barele de protecţie sînt sparte amîndouă. „Vă mai costă două sute de mii bucata, ştiu eu un băiat", ne linşteşte. Farul ca un ochi de boxer. „Încă trei sute de mii, maxim." Tapiseria arată ca şi cînd ar fi petrecut mult timp în tovărăşia porcilor, „cinci sute de mii, o faceţi undeva, la ieşirea din Bucureşti". La praguri şi în portbagaj, rugină. „Nu e rugină, domne, vi se pare. Astea sînt minorităţi. Ce contează cînd motorul merge ceas, consumă puţin şi cu treizeci de milioane mergi cu maşină acasă?" Te uiţi în ochii lui şi te impregnezi de un: „Chiar, ce mai contează?", care nu vine din capul tău. Arunci o privire şi mai vezi încă vreo zece „minorităţi". Dar ce contează?

Intrăm în casă în aşteptarea bateriei care trebuie să vină de la un vecin. Doi băieţi tuciurii care ne privesc cu ochii cît cepele, un acordeon mic, un acordeon mare, care nu arată de 700 de dolari, o tamburină. Odrasla cea mare începe să-i rupă la manele, mai ceva ca un lăutar hîrşit în cîrciumi, iar tatăl începe să ne îmbrobodească în continuare. Muzica e totul pentru el, e adevărat că nu ştie să ne spună nici un nume de cîntec, dar cine mai stă să se încurce în detalii. L-a dat pe cel mare la Şcoala Populară de Arte şi speră acum să aibă norocul să intre la Liceul de Muzică. Mai ia o ţuică şi iese să vadă dacă a venit bateria. A venit şi dăm o tură cu maşina, la stilul *cruising,* într-o maşină în care mi-e frică să nu mă murdăresc sau să iau păduchi. Ni se pare că auzim o bătaie la motor. „N-are, dom'le, nici o bătaie, ce naiba? Crezi că vă mint io?" Normal că n-are nici o bătaie, totul este în regulă, aşa că putem să o cumpărăm, dăm banii chiar azi, mergem să vedem dacă e deschis la bancă, ce dacă e sîmbătă, o asemenea ocazie nu se scapă. Ne arată actele maşinii, care, surpriză, nu îi aparţine lui, ci unui chinez, dar nu este nici o problemă. Pentru că, spre norocul nostru, un prieten de-al lui are procură pe minunăţia aia de bolid. Un prieten din Galaţi, vrea să spună, dar nu e nici o problemă. Pentru că putem să-i dăm banii chiar lui, pe loc.

Pînă una-alta, depăşiţi de situaţie şi cu minţile sucite, ne chemăm noi un prieten, samsar de maşini în Vitan. Din prima secundă ne face un semn scurt cu capul. Că nu. Din politeţe ridică totuşi capota. Ne luăm catrafusele şi plecăm. Aflăm că motorul era făcut pulbere, caroseria strecurătoare, seria de motor decupată de la alt Fiat. Cu alte cuvinte, dacă mergeam să înregistrăm maşina asta ne păştea închisoarea. „De la spoitorul ăsta aţi vrut voi să cumpăraţi? Îl ştiu din Vitan, e bişniţar de ani de zile. Nu cred că a cîntat o melodie în viaţa lui. Hai, că vă fac eu rost de o maşină decentă!"

Adina POPESCU

„Ţepe" şi fraieri

„Ţepele" mici sînt cele mai dureroase. La cele mari, cu timpul te obişnuieşti cu ideea. Povesteşti şi repovesteşti întîmplarea oricui are chef să te asculte, pînă cînd aceasta se transformă în mit. Din victimă poţi deveni erou. Ai cumpărat o casă la cel mai bun preţ, un adevărat chilipir! În mai puţin de o lună, îi descoperi toate hibele ascunse: igrasia, găurile din acoperiş, instalaţia electrică vraişte, sifoanele de la baie înfundate etc. Începi să „investeşti" şi te costă cel puţin jumătate din banii daţi pe casă. Vrei să-l găseşti pe fostul proprietar, ca măcar să-i baţi obrazul. A plecat din ţară. Numele său nu mai figurează în nici o carte de telefon. A dispărut, pur şi simplu!

Genul acesta face parte din „ţepele" mari pe care ţi le reaminteşti cu nostalgie la bătrîneţe, cînd le împărtăşeşti din experienţa ta de viaţă nepoţilor. „Ţepele" mici însă îţi ard obrazul. Te fac de ruşine. Nu-ţi vine să le spui nimănui.

„Doamnă, nu vreţi nişte deodorante ieftine?" Are în jur de paişpe ani, e ţigancă, dar e curăţică şi zîmbitoare. Doamna o priveşte, iniţial, cu suspiciune. Ţigăncuşa îi bagă sub nas un tub de spray, după care începe să-l scuture. „Vedeţi? E plin. Ca să nu credeţi că vreau să vă păcălesc... Şi mai am." Îi arată o sacoşă în care sînt îngrămădite, de-a valma, zeci de deodorante. Doamna devine brusc interesată. „Cît?" „Cinci sute toate. Am peste treizeci." Doamna face rapid un calcul; merită! Vrea să le încerce. Ţigăncuşa îi face cu ochiul. „Nu aici!", îi spune. O trage după ea, într-un gang, pe jumătate cufundat în beznă. Doamna pricepe că deodorantele sînt furate şi îi zîmbeşte complice. Poate că şi ea ar fi făcut la fel dacă... ar fi avut paişpe ani şi ar fi fost ţigancă! În semiobscuritatea din gang, doamna începe să fîsîie din spray-uri. Zeci de parfumuri invadează spaţiul impregnat de ani de zile cu miros de pipi. Doamna pare satisfăcută: ţiganca nu vrea s-o fraierească, doar încearcă să-şi plaseze „marfa" furată. Scoate din buzunar bancnota de cinci sute de mii. Tîrgul s-a încheiat. Ţiganca mai cere însă cu tupeu cincizeci de mii, „pentru ăla micu', ca să-i cumpăr bomboane!". Ăla micu' stă de şase la intrarea în gang. Doamna îi spune că se obrăzniceşte şi că i-a dat oricum destul. Ţiganca se conformează şi pleacă în treaba ei. Doamna se îndreaptă spre casă fericită de achiziţie. Acum are arme suficiente pentru a lupta împotriva transpiraţiei cel puţin un an.

Acasă, la lumina puternică a becului de două sute, din bucătărie, doamna împarte cu dărnicie deodorante întregii familii. Numai firme de firme. Primul fîs, „de probă", se aude timid. Din tubul metalic pe care scrie BU iese o spumă albă, cu un parfum destul de vag. Peste cîteva secunde, cele peste treizeci de deodorante umplute cu apă se rostogolesc pe toboganul ghenei.

Pe tarabă sînt două soiuri de vin, total diferite: „Riesling pentru domni" şi „tămîioasă pentru doamne". Vinul e „îmbuteliat" în sticle din plastic de doi litri. Nea Bebe, de obicei comerciant de mere destul de pădureţe şi de ceapă degerată, dar ieftină, se jură cu mîna pe inimă că „el are cel mai curat vin". „Bei un litru şi nu te doare capu', îţi jur! Ia acum de probă şi o să vii mîine să mai iei! Tot aici mă găseşti." „Sigur nu-i din ăla care face arsuri?", întreabă circumspect clientul. „Cum să-ţi facă, dom'le, arsuri vinul meu?!", replică nea Bebe, vizibil jignit. „Tămîioasa asta îţi unge stomacul, nu alta!"

Un muşteriu mai vechi al lui nea Bebe, probabil „tocmit" special de acesta confirmă printr-un sughiţ calitatea vinului, după care mai trage un gît dintr-un păhărel din plastic. „Io numai de la nea Bebe cumpăr vin. E aşa de bun, că-l beau aici, la botu' calului, n-am răbdare să ajung cu el acasă!" şi iar... hîc!. Clientul se încumetă să guste într-un căpăcel din plastic. Vinul pare OK, dar „parcă, parcă are un iz de acru!". „Acru, spuneţi!? Dom'le, vă zic io, ăsta nu-i vin, e medicament! Acuma, io ştiu ce-aţi mîncat dumneavoastră înainte că vi se pare acu' acru...", zice muşteriul. Clientul încearcă şi „tămîioasa". Nea Bebe aşteaptă cu sufletul la gură verdictul. „Mda, ăsta pare dulce!" „Dulce?! E ca mierea, dom'le!" Clientul e din ce în ce mai convins că va pune mîna pe un vin deosebit. Se aruncă la patru litri: doi de riesling şi doi de tămîioasă. Îl salută cu prietenie pe nea Bebe, îl bate pe umăr pe muşteriu, sugerîndu-i cu simpatie „s-o lase mai uşor!" şi pleacă nerăbdător spre casă. Va fi o duminică relaxantă, cu gîlgîit de riesling şi parfum de tămîioasă.

După o noapte albă, în care toată familia s-a tratat cu Malox şi bicarbonat şi au stat cu rîndul la coadă la baie, clientul s-a dus ţinîndu-se de burtă la piaţă ca să-l găsească pe nea Bebe. Acesta parcă intrase în pămînt, cu muşteriul său cu tot. Riesling-ul fusese identic cu tămîioasa, numai că cea din urmă avusese vreo zece comprimate de zaharină în plus, dar oare ar fi putut să povestească bietul om o asemenea „poznă" la serviciu? Ar fi avut vreun rost să se plîngă şi să pozeze în victimă? Căutîndu-l zadarnic pe Bebe printre zarzavagii, amatorul de vin ieftin ajunse la concluzia că amintirea „ţepelor" mici trebuie dosită într-una dintre cele mai acunse cămăruţe ale memoriei, bine zăvorîtă cu zece lacăte ca să nu existe riscul să se ivească pe neaşteptate, amărîndu-i gustul unui prim pahar de vin, cu adevărat bun.

libertatea de impresie

Boală cronică

Aşa cum unii oameni sînt marcaţi pe toată viaţa de gropiţe pe faţă, aşa-numitele „ciupituri de vărsat", la fel şi Bucureştiul e marcat, se pare pentru totdeauna, de „ciupiturile" din asfalt. Boala cronică se ameliorează uneori, dar recidivează des. Anul trecut, într-o criză acută prelungită a acestei maladii, primarul general făcea chiar bancuri, spunînd că numărul gropilor se micşorează de la sine prin împreunare. Din două mai mici se făcea cîte una mai mare. Tratamentul s-a lăsat mult aşteptat, dar a venit în sfîrşit, în doză de şoc, scump, sub forma creditelor Băncii Europene de Investiţii. Ca şi cu o toamnă înainte, circulaţia a fost paralizată pentru „reabilitarea" străzilor. Oamenii au strîns din dinţi şi au suportat ca de atîtea alte dăţi, zicîndu-şi că, la urma urmelor, tot deranjul e spre binele lor şi că problema va fi, în fine, rezolvată. O uşoară nedumerire au avut observînd niscai valuri pe asfaltul proaspăt turnat şi ceva denivelări la gurile de canal. Dar n-au apucat să se dumirească prea bine despre ce-i vorba, că a venit zăpada, evident prin surprindere, cum numai în Bucureşti ştie să vină. Totul s-a nivelat pe moment şi apoi iar s-a denivelat din cauza gheţii. După ceva timp, s-a topit şi gheaţa, aşa cum toate trec, iar locuitorii şi-au reamintit că parcă zăriseră unele imperfecţiuni în lucrările abia terminate în toamnă, nu ceva grav, nu chiar gropi... Şi atunci, de unde cele noi, ieşite de sub zăpadă? Iarăşi? Nu se poate! Şinele de tramvai nu mai fac casă bună cu pietrele cubice şi nici cu asfaltul, plombele se dizolvă, noul asfalt pare deja obosit. Caldarîmul se revoltă iar. Nu chiar ca anul trecut, dar mai e timp, iarna e lungă. Maşinile încep iar să valseze. Şi să se strice. La piaţa Băneasa, printre şinele de tramvai, o groapă buclucaşă taie fără discernămînt cauciuc după cauciuc, spre bucuria vulcanizatorilor din zonă şi a patronilor de la restaurantul „La Cocoşatul", care-i primesc cu braţele deschise pe şoferii rebegiţi de frig după ce au schimbat cîte o roată. Ce-or mai zice edilii şi de astă dată? Se pare că acum vor da vina pe regii, pe ţevile de dedesubt... Sau pe sare. Cu alte cuvinte, *vreţi polei sau vreţi gropi?* Oricum, neputinţa administratorilor este evidentă. Chiar şi a celui care în urmă cu cîţiva ani a refăcut aproape toate şoselele ţării. Bucureştiul e însă altfel. Unii spun că dacă intrăm în Uniunea Europeană, se vor face aşa şi pe dincolo... Să fim realişti. Dacă anul trecut, acum doi ani, acum zece şi acum douăzeci au fost mereu gropi în asfaltul bucureştean, de ce să ne mai facem iluzii că anul viitor, peste doi ani sau peste şapte va fi altfel? Să nu mai fim naivi. Boala continuă şi nu se va termina. Nu are leac. Poate doar cu bomba atomică. O singură groapă. **(Andrei Manolescu)**

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Să fie

Să fie! Aşa începe. E expresia clasică pentru orice lucru de prisos sau prea puţin folositor adus în casă după cum spuneam, aşa, *să fie*... Gîndiţi-vă cum arăta apartamentul atunci cînd v-aţi mutat în el: nu prea multă mobilă, dar suficientă, lucruri aşezate frumos la locul lor, compartimente de şifonier cu haine relativ puţine, etajere aproape goale, cărţi rînduite cuminţi pe rafturile bibliotecii, cămări cu destinaţie clară; aici murăturile, dincoace bicicleta... Ca să nu mai vorbim de balcon; oricît ar fi de mic, tot arată bine la început, cînd pe el îşi fac loc cîteva ghivece de flori, eventual o măsuţă, un scaun din răchită şi cam atît. E bine, e spaţiu, dar nu durează mult. În cîteva luni începe domnia lui *să fie*...

Pentru început, chitanţele. De întreţinere, de lumină, plus multe altele. În lipsa unui dosar, rămîn înghesuite pe o etajeră, din ce în ce mai multe şi mai îngălbenite. Nu le aruncă nimeni aproape niciodată, pentru că ele trebuie *să fie*. Urmează ziarele şi revistele. Lîngă pat, sub pat, la baie, pe balcon, între cărţi. Descompletate, citite au ba, rămîn pentru că au un articol bun, o reţetă nouă, o poză frumoasă. În timp se adună cîteva stive impresionante, care sînt mutate dintr-o parte în alta şi care, în cele din urmă, sfîrşesc în debara înghesuite între maldărele de borcane şi sticle goale, la care se adaugă o impresionantă colecţie de pet-uri şi pungi de la supermarket. Nimeni nu ştie la ce folosesc sau dacă într-adevăr e nevoie de toate, dar e mai bine aşa, *să fie*.

Urmează cărţile. Din ce în ce mai multe şi mai pline de praf. Volume primite cadou sau moştenite de la vreun unchi generos, cărţi despre sudură sau apicultură, poezii de doi lei adunate în volume subţirele cît un biscuite. Necitite, dar înghesuite alături de clasici sau, din cauza dimensiunii, puse în rînd cu albumele de artă. Nici vorbă de selectat, împachetat, aruncat sau anticariat. Cuvîntul de ordine este *păstrat*. Aşa, *să fie*.

Următorul capitol, hainele. Tricouri lăbărţate, pijamale rupte, costume demodate, cămăşi pătate, feţe de masă de pe vremea bunicii, mileuri. Toate zac în şifonier fără întrebuinţare, uitate în cel mai bun caz în pungi mirosind a naftalină. Din cînd în cînd, fişii rupte dintr-un fost maiou se transformă în celebrele cîrpe de praf, nelipsite din arsenalul gospodinelor romînce. Altminteri, hainele vechi trebuie să rămînă în şifonier, nu se ştie de ce sau pentru ce. Aşa, *să fie*.

Lista e impresionantă şi ar putea continua bunăoară cu orice cratiţă sau tigaie căreia i-a sărit de ani buni smalţul, dar continuă să zacă în dulapul de vase, apoi se poate vorbi liniştit şi mult despre bucăţi de cablu, ştechere topite de la vreun scurtcircuit, becuri

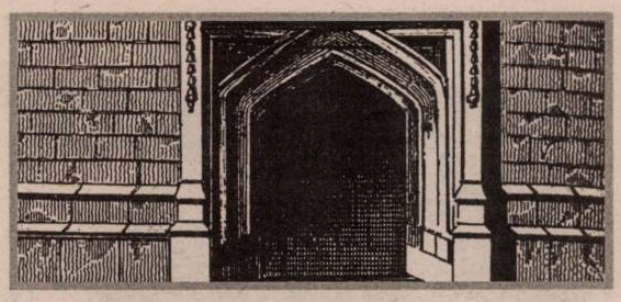

arse, discuri de vinil, figurine din ouăle de ciocolată, pixuri şi carioci care nu mai scriu de ani buni, monede scoase din circulaţie, brelocuri, agrafe rupte, pantofi (oh, da, mulţi pantofi!), ba chiar şi obiecte de mobilier fără nici o legătură cu restul decoraţiunilor interioare, dar care fac parte din istoria familiei şi, indiferent de faptul că se potrivesc ca nuca în perete cu ce mai e prin casă, trebuie să rămînă acolo. Aşa, *să fie*.

Sînt convins că situaţia de mai sus e arhicunoscută. Şi mai ştiu şi că există o grămadă de alte lucrui din aceeaşi categorie pe care din motive de spaţiu sau inspiraţie am omis să le adaug în acest text. Text care, dacă mă întreabă cineva, nici măcar nu l-am scris gîndindu-mă că aş putea schimba în vreun fel obiceiurile noastre de a aduna cantităţi impresionante de lucruri nefolositoare. Ci mai degrabă aşa, *să fie*.

Cu ochii-n 3,14

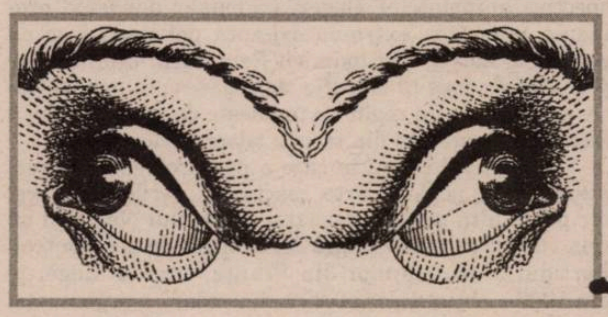

PE ANATOMIA INTERPRETULUI (89,9% CĂLARE PE MARGINEA ŞOSELEI), O VERGEA DE LEMN SE INFILTREAZĂ ELEGANT SPRE INDIVIZI MICI

● Claude Sarraute – fiica celebrei Nathalie *(Nouveau Roman)* S. şi soţia nu-mai-puţin-celebrului Jean-Francois Revel – este una dintre invitatele permanente ale unei emisiuni de divertisment de pe France 2 („On a tout essayé"). Acum o săptămînă, distinsa doamnă – probabil octogenară – a declarat nonşalantă că lucrul care a dezamăgit-o cel mai mult în filmul lui Catherine Breillat *Anatomie de l'enfer* (recent ieşit pe ecrane) este că aparatul de filmat n-a zăbovit mai mult pe anatomia interpretului – şi mai celebrul actor de porno Rocco Siffredi... Galant şi prezent în studio, Rocco i-a mulţumit. Dl Revel, acasă, cine ştie? **(a. l. ş.)**

● Despre ce ţară credeţi că e vorba în caracterizarea următoare? „O ţară confuză, care are puţină încredere în politică, în instituţii şi în economie, o ţară în căutare de identitate, aproape resemnată cu criminalitatea şi corupţia, în care două treimi din populaţie e practic săracă." N-aţi ghicit, nu e România, e Italia, iar caracterizarea este concluzia unui studiu realizat de Eurispes, principalul institut de sondaje italian. Acum, cînd am aflat că şi „la ei" e rău, ne simţim mai bine? Atunci să dăm cîteva cifre: italienii au cea mai mare încredere în asociaţiile de voluntariat (89,9%). Urmează carabinierii (84,4%), poliţia (81,2%), Preşedinţia (80%), garda financiară (72,2%), biserica (68,3%), justiţia (52,4%), şcoala (50,7%), Parlamentul (36,5%), Guvernul (33,6%), sindicatele (32,1%), asociaţiile patronale (31,2%), administraţia publică (28,7%) şi partidele politice (13,6%). Sînt, totuşi, destule diferenţe între încrederea noastră şi a lor. În ciuda asemănărilor, desigur... **(M. V.)**

● Dna Mona Muscă la *Marius Tucă Show:* „Noi, oamenii politici, sîntem uneori ca acrobaţii de la circ: cînd călare, cînd pe cal". După acest *lapsus calami*, şi după doamna Mona (Octavia) Muscă, important e să fii sau pe poziţie, sau bine poziţionat. Adică sau la Senat, sau la Camera Deputaţilor. **(S. S.)**

● Inscripţie la marginea şoselei: „Aici e semnătura dumneavoastră". OK. Dar banii unde sînt? **(M. M.)**

● O recentă metodă în tratamentul stresului e aceasta: nefericitul stă pe un scaun în faţa psihiatrului şi acesta îi trece lin, tăcut, prin faţa ochilor, o vergea de lemn; neliniştitul o urmăreşte cu privirea minute întregi şi zice că s-ar simţi mai bine. Am văzut asta cu ochii mei – la France 2 – şi m-am stresat şi mai şi. **(R. C.)**

● În Franţa s-a înfiinţat SDH-ul. Adică – în „traducere" – „le syndicat du hype". Membrii acestei asociaţii (care se declară „altermondenă" – ca o aluzie la altermondialism) află de pe Internet unde sînt petrecerile cele mai şic, îşi fabrică invitaţii false, se infiltrează elegant, ciugulesc *hors-d'oeuvres*, beau şampanie ş.a.m.d. Mă rog, cu excepţia Internetului şi a invitaţiilor, e ceea ce fac şi pişcotarii noştri, dintotdeauna – numai că nimeni nu s-a gîndit să înfiinţeze un Sindicat al pişcotarilor perseverenţi (SPP)... E clar că n-avem spirit civic. **(a. l. ş.)**

● Pentru ce se mai dă mită în România: pentru un camion cu 20 de tone de fasole, la punctul de frontieră Albiţa, judeţul Vaslui. Suma: 1.000 de dolari. Direcţia: spre Republica Moldova. Prima întrebare: vă daţi seama cît se dă pentru un Mercedes, scos tot pe-acolo? A doua întrebare: vă daţi seama ce se va întîmpla cînd vor apărea pe piaţă cartofii noi? **(A. C.)**

● Ultima fixaţie a Turistului Nipon care vizitează Parisul – după Gioconda de la Luvru & „Turnul Eiffel" de la Turnul Eiffel – este magazinul „Louis Vuitton". Japonezele şi-ar cumpăra şi 10 genţi „LV" – nu se ştie dacă pentru că sînt maniace sau ca să le revîndă în Ţara-Soarelui-Răsare – numai că, iată, într-un gest de protecţionism fără precedent, Casa „LV" a limitat numărul articolelor cumpărabile la 2! Aşa că Avenue Montaigne este presărată, în dreptul magazinului, cu indivizi mici & deşi cu ochi oblici, care-ţi aţin calea şi te-ntreabă dacă nu vrei să cumperi genţi „LV" în locul lor... Dacă accepţi, primeşti un „pourboire" de 20 de euro. Chiar azi, că tot n-am ce face, am de gînd să dau o raită prin cartier. **(a. l. ş.)**

CUM AR ZICE AUTORUL, DUPĂ CE SE VA FI PETRECUT INEVITABILUL: ÎNCRUNTATA ISTORIE A INTRAT ÎN GROPI MARI

● Logo mihaistănescian pe un tricou văzut la Solothurn, în Elveţia: „Je pense, donc je suisse". Cum ar zice francezii (sau, mă rog, elveţienii romanzi): *Fallait y penser!* **(a. l. ş.)**

● Iar nu s-au cîştigat la Loto milioanele acelea de dolari şi iar mă gîndesc la adorabilul articol al lui Cristian Teodorescu din urmă cu două săptămîni (în *România literară* nr. 2/2004) în care ni se povesteşte cum, stînd autorul la o codiţă să cumpere pîine, o domnişoară „niţel scriitoare, niţel ziaristă" începe să-i hulească pe cei de la coada enormă la Loto, socotindu-i nişte puturoşi care vor să cîştige fără să muncească! Atunci cînd află că şi el joacă, fără jenă, la Loto, dra „îmi pune o întrebare extraordinar de interesantă: «Dar nu-ţi dai seama că dacă ai ghinionul să cîştigi s-a terminat cu tine ca scriitor?»". Confratele nostru are o iluminare de toată veselia: „Unde ar da Dumnezeu să cîştig ca să văd cum se termină cu mine!". Reportul la Loto rămîne cea mai hazoasă „nenorocire" a întregului popor. **(R. C.)**

● În Marea Britanie, proprietarul unui pub a decis să înfiinţeze un cimitir în apropierea localului său, pentru că au fost cîţiva clienţi care i-au solicitat acest serviciu. Unul dintre ei i-a rugat pe prietenii lui ca, după ce se va fi petrecut inevitabilul, să vină vineri seara cu halbele lor la mormînt ca să mai fie o dată împreună. Locul de veci va costa o mie de lire sterline; distracţia de după moarte e mai scumpă. **(M. B.)**

● Cu totul stupidă, în presa de specialitate, băşcălia inspirată de propunerea federaţiei maghiare de fotbal ca Ungaria şi România – precum Belgia şi Olanda în anul 2000 – să organizeze împreună Europenele în anul 2012. Hî, hî, hî şi hi, hi, hi, miştouri cît cuprinde..., în fond, chiar dacă nu se va alege nimic din acest proiect năzdrăvan, în ultima sută de ani nu a existat o idee mai simpatică, mai zglobie, în încruntata istorie a relaţiilor dintre cele două ţări. De ce nu ar fi fost primită cu un surîs tandru şi îngăduitor? Aiurea... nu ne stă în caracter. **(R. C.)**

● La coadă la telescaunul din Azuga, am auzit discuţiile unor schiori din faţa mea. O fată povestea cum s-a speriat fiindcă „iguana a intrat în criză şi a sărit pe termostat". **(A. M.)**

● Gata, stimaţi bucureşteni şi dragi şoferi, pentru mine unul e clar de ce sînt gropi pe străzi. A explicat limpede viceprimarul general Ioan Enciu la *Ştirile PRO TV* într-o seară, zîmbind: „unele gropi vor fi moştenite şi în legislatura viitoare, căci se află în zone foarte aglomerate, unde nu putem interveni cu lucrări mai de profunzime". Cînd am auzit explicaţia, primul impuls a fost – desigur? – să fac o comparaţie cu oraşele europene prin care am trecut, şi ele aglomerate, dar unde „se intervenea" la cea mai mică denivelare apărută în asfalt. Pe urmă – constructiv – m-am gîndit că există totuşi o soluţie: să plecăm toţi din oraş vreo lună-două, ca să rămînă străzile libere, iar dl viceprimar şi firmele de asfaltare „să intervină". Vi se pare absurd? Nu e decît o soluţie reieşită din logica edililor români, pentru care vinovaţi sîntem noi, cetăţenii: umblăm toată ziua pe străzi şi mai avem şi pretenţii la asfaltare... **(M. V.)**

● E doar un amănunt, dar există amănunte mari, care definesc bine ceva sau pe cineva. Într-un documentar (Discovery) despre buncărele lui Hitler, un bătrîn (unul dintre militarii care pe vremuri asigurau paza buncărului din Berlin) spunea că întreg personalul de serviciu aflat acolo suferea în permanenţă de frig, pentru că Führer-ului îi plăcea temperatura scăzută. **(D. S.)**

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

O năzbîtie

Arie Oostlander, deputat democrat-creştin olandez, a propus Parlamentului European suspendarea negocierilor cu România pentru aderarea la UE, argumentînd astfel: „suspendarea negocierilor ar fi în interesul României, permiţîndu-i să se concentreze asupra creării unui sistem juridic eficient şi bine condus".

Limbajul politic nu poate funcţiona fără o doză de ipocrizie sau de perfidie, dar bunele reguli ale retoricii de aceea sînt făcute, ca să permită exprimarea raţională a acestor „stări sufleteşti" pe care comunicarea politică eficientă nu le îngăduie în forma lor directă, „de la obraz". Într-o versiune simplificată, fraza cu „interesul României" spune de fapt că: 1) nu avem un sistem juridic eficient şi bine condus; 2) în ciuda promisiunilor, n-am reuşit să-l creăm pînă acum; 3) am dovedit astfel că nu putem rezolva lucrurile „din mers", în timp ce negociem aderarea, ci doar păcălim lumea, deci 4) UE ne dă o pauză, noi între timp ne facem lecţiile, iar apoi reluăm discuţiile de unde am rămas. Perfid, oarecum lemnos, dar cît se poate de raţional.

Oficialii noştri au reacţionat în mai multe feluri. Mircea Geoană s-a menţinut în prudenţe şi generalităţi diplomatice, sugerînd totuşi că „e ceva la mijloc": „trebuie să ne păstrăm cumpătul, să înţelegem că sînt semnale de preocupare la care trebuie să răspundem". Alexandru Fărcaş, ministrul Integrării, invitat la un telejurnal pe România 1, n-a răspuns direct, ci prin ricoşeu, arătînd că există un calendar al negocierilor acceptat de UE la cel mai înalt nivel, cu etape bine stabilite, şi el trebuie respectat de ambele părţi. Cei doi demnitari sînt însă interfaţa noastră cu instituţiile europene, ce spun ei ajunge pe calea cea mai scurtă la Bruxelles, aşa că discursul lor trebuie să fie atent *mai ales* „la extern", chiar dacă e livrat „la intern".

Adevărata noastră competenţă în producţia de discursuri neadecvate se vede însă tocmai aici, „la intern": cînd ni se pare că gardul e destul de înalt şi trăim cu impresia că marginile cerului sînt aceleaşi cu dimensiunile ogrăzii în care ne jucăm de-a politica, sîntem capabili de inegalabile exerciţii de fantezie. Înalţii reprezentanţi ai partidului de guvernămînt s-au apucat să găsească explicaţii pentru demersul deputatului Oostlander. Nimic mai simplu pentru spiritul românesc marcat de „mitul patriei în primejdie" şi de dublul limbaj cu care ne-a obişnuit comunismul. S-a spus întîi că deputatul olandez a depus amendamentul pentru că a fost nemulţumit de oarecari tratamente incorecte ale autorităţilor române faţă de investitorii din ţara sa; pe lîngă asta, mai e şi democrat-creştin, deci îi e ciudă că în România respectiva orientare nu e prezentă în Parlament; şi, bineînţeles, are ceva cu social-democraţii – căci şi „la ei" urmează alegeri şi ştim noi, lupta politică e la fel peste tot. Şi pentru că toate astea nu erau suficiente, purtătorul de cuvînt al PSD a venit cu explicaţia finală: olandezul e raportor pentru Turcia, deci vrea să ţină România în loc pentru a le permite turcilor să ne prindă din urmă! Trec peste faptul că, în această logică, Emma Nicholson, raportoarea „noastră", ar fi trebuit să ţină în loc cele 10 state care urmează să adere în acest an, pentru a ne favoriza pe noi. Dar scenariul compus de PSD ilustrează aceeaşi veche temă naţional-comunistă a „complotului antiromânesc" şi este un perfect non-răspuns: nu comunică nimic, nu aduce nici un contra-argument, doar verbalizează o năzbîtie. Presupoziţia lui este că noi sîntem buni şi harnici, dar „Occidentul are ceva împotriva noastră".

Nu mă îndoiesc că explicaţia scoasă din subteranele gîndirii partidului de guvernămînt a convins o bună parte a publicului românesc, frustrat de interminabila tranziţie şi deja alimentat cu ideea că „Europa ne tot amînă". Şi tocmai aici e problema: o asemenea explicaţie ajunge şi la urechile europarlamentarilor. Care trag concluzia că, pe lîngă slăbiciunea statului de drept, mai avem o incompatibilitate cu Uniunea Europeană: liderii noştri nu se pot dezbăra de „sentimentul cetăţii asediate". Cînd cineva îi întreabă ce mai fac, răspund ca în bancul acela celebru: „mă, tu vrei să-mi furi calul!".

Vălul islamic şi Republica laică

Pe 3 februarie, în Adunarea Naţională a Franţei au început dezbaterile asupra Legii cu privire la laicitate. Ea ar urma să reglementeze afişarea simbolurilor religioase în instituţiile publice. Aparent, lucrurile sînt simple şi intră în logica statului laic francez: Statul şi Biserica sînt separate în societatea franceză. Numai că legea atinge un punct extrem de sensibil: vălul purtat de fetele şi femeile musulmane, care nu e un simplu detaliu vestimentar, ci are o enormă încărcătură simbolică, religioasă, culturală. Numărul din 26 ianuarie al săptămînalului *L'Express* publică, sub semnătura lui Christophe Barbier, o *Anchetă asupra inamicilor Republicii*, în care analizează posibilele consecinţe ale unei asemenea legi.

„O parte a destinului nostru colectiv se joacă în următoarele săptămîni", crede Christophe Barbier. După ce, pe 17 decembrie, preşedintele Jacques Chirac a anunţat, într-un discurs, intenţia de a reglementa prin lege tema laicităţii, asupra căreia avea loc de cîtăva vreme o aprinsă dezbatere publică, problema a trecut din sfera societăţii în domeniul jocurilor de putere: „Adversarii Republicii laice au înţeles cei dintîi acest lucru, căci ei vor să adapteze Republica la preceptele religioase, şi nu să identifice compatibilitatea credinţei lor cu Statul: în cîteva săptămîni, vălul islamic, adevărata problemă împachetată în reflecţia asupra simbolurilor religioase din şcoli, a devenit un instrument în raporturile de forţă. Adversarii idealului republican francez, care cultivă deschiderea şi integrarea, şi-au dat seama de şansa pe care o au în perspectiva apropiatelor alegeri regionale: depăşind problema laicităţii, extrema dreaptă politizează şi ea polemica. Astfel, toţi inamicii Republicii, profitînd de proiectul de lege în discuţie, se regăsesc în mod obiectiv aliaţi. Cînd un regim se îndoieşte de valorile sale, a făcut deja jumătate din treaba adversarilor săi".

Concret, prin felul în care a pus problema, Guvernul a stîrnit, pe de o parte, reacţia grupurilor islamice, iar pe de altă parte i-a permis Frontului Naţional să reia cu succes tema imigraţiei scăpate de sub control. Partidul Musulmanilor din Franţa, care la alegerile din 1997 a obţinut doar 0,67% din voturi, a organizat o manifestaţie publică pe 17 ianuarie în care de la tema vălului s-a ajuns rapid, crede un lider socialist, la „apărarea unui Islam politic împotriva Occidentului democratic". Polemica asupra vălului le oferă radicalilor islamişti, pînă acum marginali, ocazia de a deveni „o avangardă": „Dezbaterea, aşa cum a fost prezentată de Putere şi de mass-media, i-a stigmatizat pe musulmanii moderaţi, riscînd să-i radicalizeze. Guvernul e pe cai ideologici mari, iar organizaţiile musulmane se simt obligate să supraliciteze, altfel riscă să-şi piardă adepţii în favoarea grupurilor radicale", e de părere Farhad Kosrokhavar, cercetător la École des Hautes Études en Sciences Sociales. De partea sa, extrema dreaptă consideră că „islamizarea" nu decît o consecinţă a „imigraţiei anarhice, care nu se supune legii franceze", după cum a declarat Marine Le Pen. Aşa încît nu vălul e problema, crede Gilles Arnaud, creatorul afişelor şi al tuturor simbolurilor grafice ale Frontului Naţional, ci „prezenţa unei prea mari comunităţi a imigranţilor de confesiune musulmană". Astfel, FN are ocazia de a-şi relua cîteva teme de propagandă: pericolul transformării Franţei în republică islamică, pericolul reprezentat de intrarea Turciei în UE, tradiţia europenilor de „cuceritori ai Islamului".

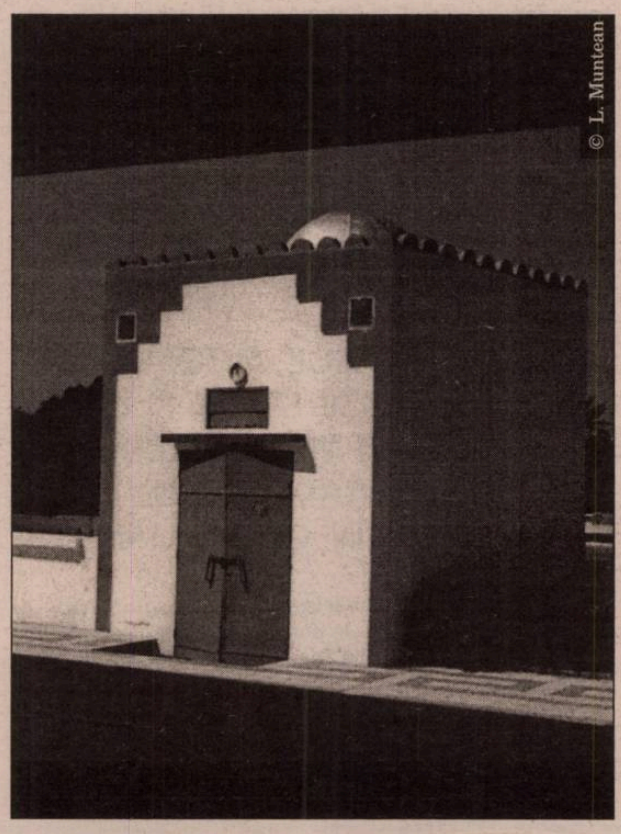

Din acest joc de interese rezultă, în opinia lui Christophe Barbier, un front comun antirepublican. „Pentru islamişti, situaţia internaţională, în primul rînd Irakul şi Palestina, reprezintă un catalizator. Pentru extrema dreaptă, apropierea alegerilor, cu un guvern slăbit, e un stimulent: Frontul Naţional spune că absenteismul la vot face jocul... islamismului. Această însumare de contrarii, cu extremişti şi integrişti deveniţi aliaţi obiectivi, este cu atît mai periculoasă cu cît aceştia nu sînt în rivalitate pe acelaşi teren. Islamiştii încearcă să tulbure apele şi corpul social; lepeniştii au un scop electoral. Cînd cei dintîi sînt activi, ceilalţi fac provizii de voci nemulţumite; cînd cei din urmă fac progrese la urne, cei dîntîi se mobilizează împotriva Franţei «islamofobe», după expresia lui Mohamed Latrèche, organizatorul manifestaţiilor din 17 ianuarie."

Premierul Jean-Pierre Raffarin crede că tocmai faptul de a nu fi evitat problema vălului islamic explică relativa sa creştere în sondaje: „Subiectul în discuţie este Republica. Vreau să evit conflictele inutile. E nevoie de un gest simbolic prin care naţiunea să afle că Republica nu va accepta să se lase roasă din interior de către integrisme". Pentru premier, femeile cu văl sînt un semn de prozelitism, de unde şi necesitatea de a proteja şcolile, spitalele, administraţia publică. Dar personaje publice cu influenţă (între care foştii candidaţi la preşedinţie Edouard Balladur, Alain Madelin, François Bayrou, Philippe de Villiers) manifestă scepticism faţă de soluţia guvernamentală. Şi propun distincţii fine între semnul „vizibil" şi cel „ostentativ". Alţii însă nu mai aşteaptă apariţia legii şi iau iniţiative în apărarea principiului Republicii laice: Franck Marlin, primar în localitatea Étampes şi membru al partidului de guvernămînt, a modificat frontonul primăriei, adăugînd *Laïcité* la deviza *Liberté, Egalité, Fraternité*. „O greşeală", crede Christophe Barbier, „căci face din religie inamicul Republicii, cînd de fapt cele două sînt doar *separate*."

Departe de a fi o chestiune pur internă, iniţiativa legislativă franceză poate avea şi consecinţe internaţionale. Fostul preşedinte iranian, Ali Akhbar Haşemi Rafsandjani, a ameninţat: „Autorităţile franceze nu vor reuşi să interzică vălul islamic în şcoli, iar dacă o vor face, milioane de musulmani le vor blestema!". La Beirut, organizaţia Hezbollah a adus cu autobuzele 5.000 de eleve pentru a demonstra în faţa Ambasadei Franţei, sub lozinca: „Libertatea este sufocată chiar în inima democraţiei". Arhiepiscopul de Canterbury, Rowan Williams, consideră că „laicismul dogmatic al guvernului francez devine foarte provocator şi foarte distrugător", iar John Hanford, înalt funcţionar al Departamentului de Stat american, însărcinat cu problemele legate de libertatea religioasă, a declarat că decizia franceză „constituie un important motiv de nelinişte".

Christophe Barbier îşi încheie articolul cu pesimism: „Sub privirile lumii şi ale Europei, Franţa joacă o partidă decisivă. Ţinută în cleşte de integrişti şi de extremişti, care din direcţii diferite suflă în aceleaşi pînze, Franţa traversează un fel de război civil de catifea, de care depinde viitorul unui model care este o excepţie. Ideea de naţiune definită de Ernest Renan ca împărtăşire a aceloraşi valori pe acelaşi teritoriu este în pericol. Coeziunea republicană, acest acord tacit asupra demarcaţiei dintre spaţiul public şi cel privat, este ameninţată".

În Franţa trăiesc cei mai mulţi cetăţeni de religie musulmană din Europa. În ultimii ani, ei au fondat mai multe organizaţii civice şi chiar partide politice (cum este Partidul Musulmanilor din Franţa). Cea mai puternică structură este Uniunea Organizaţiilor Islamice din Franţa, la care au aderat circa 200 de asociaţii şi 30 de moschei. La adunarea sa de anul trecut au participat 70.000 de oameni. Liderul ei, Fouad Alaoui, e împotriva proiectului de lege, căci „pune în discuţie libertăţile fundamentale" şi consideră că societatea franceză trebuie să se adapteze la Islam: „Constituţia noastră e Coranul", a declarat el. Pe 6 şi 14 februarie sînt programate manifesaţii ale organizaţiilor care se opun proiectului de lege. **(M. V.)**

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 5 ● 13-19 februarie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Manele şi politică“
pagina **3**

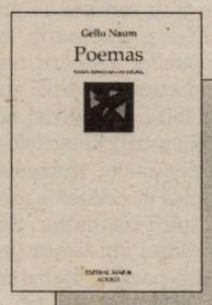

Puzzlecturi
Gellu Naum
Poemas
pagina **15**

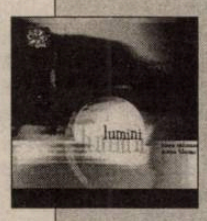

Audio şi n-am cuvinte
Maria Răducanu
Mircea Tiberian
Lumini
pagina **14**

SĂNĂTATEA BOLNAVĂ

„Fie ca mintea să-mi rămînă lîngă patul bolnavului şi să nu fie abătută de nici un gînd străin, pentru ca să ţină seama de tot ceea ce experienţa sau ştiinţa au învăţat-o, căci mare şi sublimă este cercetarea ştiinţifică ce ţinteşte către păstrarea sănătăţii şi a vieţii tuturor făpturilor.“

MAIMONIDE – „LEGĂMÎNTUL MEDICAL“

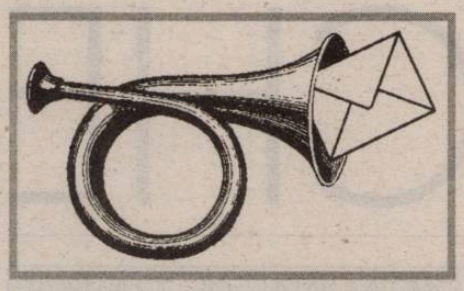

(In)Actualităţi

O scrisoare de la Teodor Baconsky

Scumpă Redacţie,

Aşteptasem impacient apariţia „seriei noi". Daţi-mi voie să exploatez aura mea de veteran dilematic pentru a vă s(u)pune, mai la vale, cîteva impresii personale de lectură.

Încă de la primele sale numere, *Dilema veche* seamănă cu un soi de *Dilema liberă:* e limpede că redactorii, colaboratorii versaţi, precum şi cei de ultimă oră celebrează – cu o legitimă jubilaţie – festivitatea dezinhibării verbale & politice. Publicul fidel *Dilemei* – care îi preţuieşte şi mai mult autorii o dată cu emanciparea lor de sub „jugul" bugetar – a putut cu siguranţă observa modificarea de ton, rebotezarea ludică a rubricilor, înmulţirea fandărilor critice şi mereu mai corpolentul apetit pentru expresia neaoşă (în penumbra căreia se răsfaţă, impenitent, şi cîte o francă porcărioară). Aşezată pe propriile picioare, gazeta va face loc publicităţii, în timp ce echipa va fi nevoită să selecteze grijuliu temele, semnăturile, nivelul zgomotelor de fond şi gesticulaţia pavloviană numită „marketing"...

E sigur că tinerii cititori vor aprecia acest viraj, aşa cum e de presupus că lectorii mai copţi – uşor depeizaţi – vor strîmba din nas. Structura audienţei va suferi evoluţii în consecinţă. *Dilema veche* va fi probabil mai gustată prin universităţi sau în mediile profesionale hi-tech, dar se va rări pe noptiera intelectualilor venerabili, decepţionaţi de frivola gramatică a „concurenţei". Procese cît se poate de fireşti într-o lume „deschisă"... spre atîtea orizonturi nebuloase.

Mi-ar displăcea totuşi să observ că orientarea de elită, cultivată la începuturile publicaţiei, dispare treptat în gaura neagră a „pieţei". Şi nu scriu asta gîndindu-mă, prăpăstios, la eventuala insularizare a „polului plus", sau, dacă vreţi, la transformarea „Turnului înclinat" într-unul de fildeş. Sînt sigur că, în pofida schimbării de registru juridic şi a condiţiilor de receptare, redacţia vrea să-şi păstreze altitudinea prin care s-a distins/destins pînă acum. În definitiv, pariul actualei formule e mai subtil dacă vizează curajul de a menţine tot ceea ce noul context pare să elimine de la sine: credinţa că anomalia trebuie denunţată, chiar dacă satirizarea ei primeşte sporadice accente umanitare... Dorinţa de a corecta aberaţiile de sistem pe care gestionarii – şi profitorii – „tranziţiei" ni le prezintă în termenii fatalităţii acceptabile... Pretenţia de a discerne axiologic, pentru a separa faptele exemplare de cele detestabile... Ambiţia de a căuta, îndărătul parodiilor curente, figura unui popor onorabil... Dar mai ales exigenţa de a urmări toate acestea cu privirea (mentală) aţintită asupra unei societăţi alternative, pe care nu te mulţumeşti să o proclami, ci pentru care lucrezi, acreditînd modele, proceduri şi aranjamente substanţial diferite.

N-aş vrea să-mi încalc promisiunea de a evita moralizarea şi nici nu-mi doresc vreo neînţelegere pripită. Ştiu că dedramatizarea inteligentă rămîne strategia de căpătîi a „spiritului dilematic". Efectul de lupă, bîciul deriziunii, relativizarea sapienţială sau pofta de a-ţi estetiza revolta asigură, indiscutabil, sarea şi piperul oricărei publicaţii culturale demne de modernitatea noastră crepusculară.

Iisus Hristos – marele *trouble-fête* – ne aminteşte că „nu numai cu pîine se va hrăni omul"... Ce să mai spunem despre mirodenii... Picanteria amuză gurile plictisite, dar nu le satură, fie că le este foame de valori sau de fripturi. Vreau să spun, în fond, că adevăratul risc al *Dilemei vechi* priveşte nu atît ispita iconoclasmului, cît fetişizarea ei ca parte integrantă a tabloului contestat. Mi-e greu să văd cum poţi ajunge să trăieşti *altceva* prin intermediul unui conformism al negaţiei. Şi cum poţi modela opinia pe fondul doxei populiste potrivit căreia rigoarea, elevaţia şi informaţia sofisticată „strică la vînzări".

Dacă tot sîntem, cum crede Andrei Pleşu, poporul lui „şi-şi", atunci e perfect dezirabilă, în noua carieră a revistei, logodna dintre maxima calitate şi minima pedanterie. Trebuie să facem, de aici, operă de cizelare socială. E grabnică, de asemenea, vindecarea patologiei excepţionaliste care deformează autopercepţia românilor de pretutindeni. După mine, *Dilema veche* e mai mult decît o revistă cu personalitate, simpatizată de oamenii instruiţi (din clasa medie) şi acuzată, în timp, de rele pe care nu le-a comis. Văd în ea mai mult decît un loc de paradoxală conciliere între „stînga" şi „dreapta", „sus" şi „jos" etc. Şi anume: un bun instrument pentru un 2007 (ah, 2007 !) mai aproape de ceea ce ni se pare normal.

Fără dileme afective, al dumneavoastră

Teodor BACONSKY

Răspunsul lui Mircea Vasilescu

Dragă Teodor,

Îţi mulţumesc pentru impresiile de lectură şi, mai ales, pentru sinceritatea şi eleganţa cu care ne expui dilemele tale cu privire la „noua aşezare" a revistei. Sînt şi ale noastre, ale redacţiei. Spui că după primele numere se simte o „festivitate a dezinhibării verbale & politice"; ea se poate datora, probabil, şi eliberării de „jugul" bugetar, dar şi unei noi motivaţii pe care o simţim cu toţii: ideea de a face o revistă „nouă" continuînd-o pe cea veche şi de a căuta soluţii pentru a rezista financiar e o aventură care ne place. Dacă printre piruetele dezinhibării s-a mai strecurat şi cîte o „francă porcărioară" e regretabil, desigur. Dar e doar o neglijenţă, nicidecum un semn al vreunei implacabile decăderi întru comercial cu orice preţ.

Tocmai aici mi se pare că se află esenţa scrisorii tale: cum poate deveni eficientă (deci *vandabilă)* o revistă adresată unui public intelectualmente înalt, păstrîndu-şi „spiritul de elită" despre care vorbeşti? Îţi mărturisesc că nu mă tem cîtuşi de puţin de căderea în „gaura neagră a pieţei". Şi nici n-aş pune într-o opoziţie atît de categorică „spiritul de elită" cu „imperativele pieţei". Pentru a rezista financiar, trebuie *nu* să devenim „mai comerciali" în sensul curent (recurgînd la „dezvăluiri", subiecte uşurele sau alte soluţii comode, atît de frecvente în presa noastră), ci să găsim formulele publicistice şi „de ambalaj" pentru a face traductibile subiectele înalte, pentru a comunica eficient temele, modelele şi opţiunile „societăţii alternative" despre care vorbeşti. Miza unei astfel de reviste (şi nu numai a ei) este, după părerea mea, să creeze şi să susţină acel public decent, onorabil, inteligent şi cumsecade, să-l facă să se simtă confortabil şi deloc depeizat într-o societate – într-adevăr – tot mai trivială (ba pe deasupra şi mîndră de asta!). Ceea ce cred că a reuşit cu adevărat *Dilema* a fost să creeze un spaţiu eficient de comunicare între spiritul elitelor şi „clasa de mijloc" intelectuală: stau mărturie scrisorile

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune..."*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"*

cititorilor noştri publicate în această pagină, de o excelentă calitate. Eu nu văd altă soluţie pentru o viitoare societate normală şi bine aşezată în toate ale sale decît ceva care poate-ţi va semăna cu un apostolat de secol al XIX-lea: profesorii, învăţătorii, funcţionarii publici, inginerii, negustorii mici şi mijlocii, doctorii, „cadrele superioare" etc., etc., adică toţi acei indivizi bine situaţi social şi care pot constitui modele pentru grupuri mai mari de oameni, trebuie să redevină *civilizatori*, pilde de cetăţenie exemplară, de decenţă şi de spirit comunitar. Să „se vadă pe ei" nu doar contul din bancă (la atîta se reduce la noi, din păcate, dezbaterea despre „necesitatea clasei de mijloc": cîţi dolari pe lună cîştigi), dar şi educaţia, cuviinţa, dorinţa de a reflecta asupra celor din jurul lor, preocuparea faţă de comunitatea în care trăiesc, deschiderea către lumea largă ş.a.m.d. Or, tocmai aceştia sînt „clienţii noştri", cei care trebuie să ne cumpere pentru a ne asigura eficienţa financiară: mă încăpăţînez să cred (în ciuda plicticoaselor lamentări naţionale despre „moartea culturii" şi „invazia analfabetismului") că n-au dispărut cu totul, nici n-au fost reduşi la tăcere de zbenguielile şi zgomotele tranziţiei, ci trebuie doar redescoperiţi şi reînvestiţi cu încrederea în rolul lor social. Cred că deocamdată sînt doar retraşi din hărmălaia publică, obosiţi să li se tot spună că astăzi „succesul" înseamnă bani şi tupeu, iar caracterul şi inteligenţa sînt căi sigure către eşec, fandoseli de modă veche. Tot aşa, tinerii şcoliţi şi umblaţi prin lume, reveniţi acasă şi puşi repede la colţ de cîte-un „tupeist" local, sînt tot clienţii noştri. Ei ar putea avea un rol enorm în civilizarea societăţii româneşti, cu condiţia să nu se lase descurajaţi de senzaţia că toată învăţătura lor nu e bună de nimic pe Dîmboviţa şi că după întoarcerea la Bucureşti trebuie să uite reflexele cotidiene căpătate la Viena sau la Paris, precum zîmbetul cînd întîlneşti pe cineva, salutul cînd intri într-un magazin şi alte asemenea mărunţişuri convenţionale care nu spun nimic în sine, dar îţi dau permanent senzaţia că societatea funcţionează după nişte reguli limpezi şi că e bine aşa. Şi pentru îndivizi, şi pentru societate.

Iată cu cine cred eu (sumar şi stîngaci spus) că ar trebui să „rezistăm pe piaţă". Dacă vom reuşi să captăm această categorie de public, triumful dilemelor asupra pieţei va veni de la sine. Dacă elitele româneşti nu vor găsi formulele publicistice prin care să comunice credibil şi eficient „clasei de mijloc intelectuale" rigoarea, elevaţia şi informaţia sofisticată, societatea alternativă despre care vorbeşti nu are de unde apărea, modelele şi procedurile normalităţii nu au cum se extinde la o scară ceva mai largă: elitele vor risca să rămînă simple grupuri în care se monologhează cu faţa la oglindă. Nu e populist şi nu e nici de stînga ceea ce spun: e doar o observaţie „tehnică", bazată pe bunul principiu că, pentru a fi eficient, un discurs trebuie să se adecveze la auditoriu. *Dilema veche* va încerca pur şi simplu să fie atractivă pentru oamenii care aderă la valorile sale – şi mi se pare că enumeri admirabil aceste valori în scrisoarea ta, care este a unui autentic veteran dilematic, dintre cei mai profunzi şi mai exacţi. Aşa vrem „să ne vindem": adunînd în jurul revistei cît mai mulţi oameni dornici să citească la sfîrşit de săptămînă idei şi opinii interesante, să „dedramatizeze inteligent" lumea largă şi excepţionalismul românesc, să aibă senzaţia că pot trăi şi gîndi – scuză-mi banalitatea – normal, firesc, cumsecade. Dacă reuşim, 2007 (ah, 2007 şi dilemele sale!) va fi doar un an aproape ca oricare altul, la care vom avea puterea şi buna dispoziţie să ne uităm cu toţii, cu permisiunea ta, dintr-un „turn înclinat".

Fără dileme afective, ca între veterani dilematici,

Mircea VASILESCU

N. red.: Deşi nu intră în practica acestei pagini, publicăm scrisoarea unui colaborator permanent, dl Teodor Baconsky, şi răspunsul redactorului nostru şef. Sperăm că nu vom contraria. Sîntem siguri că dilematicii se vor regăsi în argumentaţiile celor doi şi le vor aprecia – ca şi noi – ca fiind de cel mai acut interes. De altfel, aşteptăm cu nerăbdare reacţia – oricît de critică – a cititorilor la acest dialog care, în fond, pune în discuţie destinul revistei noastre.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

● Zilnica schimbare la faţă a României

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

● la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;

● trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei; în acest caz, vă rugăm să indicaţi cu exactitate (la rubrica „loc pentru corespondenţă") adresa la care doriţi să primiţi revista;

● depunînd contravaloarea abonamentului în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi trimiţînd pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU (redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Matei FLORIAN
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
Str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 71273, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu" şi Muşat & Asociaţii

Tipărit la FED PRINT

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Manele şi politică

Nu-mi plac manelele. Mă deranjează abuzul văicărelii, sentimentalismul siropos, melodia şerpească şi ritmul de meterhanea. Dar mă deranjează, în primul rînd, faptul că cei care le cîntă – şi mai ales cei care le ascultă – par surzi. Dacă un amator de manele trece printr-o pădure, toată pădurea ascultă manelele lui preferate. Pe stradă sau la cîte un restaurant, decibelii lovesc apocaliptic. Radioul şi televizorul se aud în tot cartierul. Mi se vorbeşte de dreptul (omului) de a asculta ce vrea, dar nu se ia în seamă dreptul meu de a *nu* asculta ce vor alţii.

După o emisiune a lui Radu Moraru în care invitaţii erau doi manelişti şi George Pruteanu, certitudinile mele au intrat, totuşi, în derivă. Pentru că nu două linii melodice se înfruntau acolo, nu două opţiuni de gust ireconciliabile, ci două tipuri de umanitate. De o parte, o anume inocenţă incultă, iar de cealaltă o impură suficienţă, încremenită cu degetul în sus, într-un gest de pedagogie acră. Inocenţa, după experienţa mea, e, omeneşte, mai preţioasă decît cultura. Cultura convieţuieşte fără dificultăţi cu mişelia, cu cruzimea, cu perversitatea, cu lipsa de caracter, cu vanitatea şi chiar cu (dar ce spun „chiar cu“, *mai ales* cu) prostia. Iadul e plin, cred, de lichele cultivate, după cum Raiul e plin, probabil, de analfabeţi cu suflet curat. George Pruteanu s-a comportat pe tot parcursul emisiunii ca un băiat fin căruia îi place să smulgă aripile insectelor. Nu făcea greşeli de gramatică, avea frază, avea metaforă, avea lecturi, dar era brutal, prost crescut, în gravă carenţă de delicateţe sufletească. Dimpotrivă, Adrian Copilu' Minune şi Guţă erau cuviincioşi. „Noi vă respectăm, domnu' Pruteanu!“ – au spus cei doi, fără ipocrizie, de cîteva ori, în timp ce preopinentul era agresiv, jignitor, orbit de sentimentul propriei îndreptăţiri şi competenţe. De la înălţimea intelectului său incontinent, el nu ezita să pomenească de mucegaiuri şi transpiraţii, prezente, care va să zică, la chefuri şi absente din ambianţa aseptică a bibliotecii. Lucrurile par evidente, dar nu exprimă mai puţin o psihologie de parvenit şi o vulgară uscăciune a inimii. George Pruteanu n-are dubii, n-are întrebări. El crede că a fi intelectual e a trăi în inflaţia răspunsurilor, a avea mereu la îndemînă referinţe solemne şi o inepuizabilă rezervă de dispreţ. George Pruteanu crede că a fi intelectual e a fi băiat deştept: a explica mereu prostimii cum stau, mă-nţelegi, lucrurile, ce e voie şi ce nu e voie. Rezultatul e un fel de prepotenţă cinică, la limita kitsch-ului.

Aş fi făcut toate aceste observaţii şi dacă nu l-aş fi cunoscut pe George Pruteanu, cu preistoria şi istoria lui, cu tribulaţiile lui aiuritoare. Dar din păcate îl cunosc, mai exact l-am cunoscut cîndva, pe George Pruteanu. Ne-am întîlnit, mai întîi, înainte de '89, la o precară casă a scriitorilor de lîngă Rodna. Era un interlocutor cordial, plin de umor, citit, cu un farmec oarecum provincial, dar indeniabil. După revoluţie a apărut la Bucureşti, cu vădita intenţie de a se „naturaliza“ în elita metropolitană. Rastignac contempla, lacom, capitala. A început cu băţoase vehemenţe „opoziţioniste“ foarte prizate în lumea bună a momentului. Mă certa că n-o iubesc destul pe Ana Blandiana. I-am oferit o cronică literară la *Dilema*. Era radical, anti-iliescist, cioclopedic. A pătruns în televiziune, ca grămătic naţional. A avut succes. Dar voia mai mult. Voia carieră politică. A intrat la ţărănişti. N-aveau anvergura potrivită pentru ambiţiile lui. A simţit, inteligent, care e armăsarul cîştigător pe scena publică a patriei: retorica naţională în toate versiunile imaginabile. A trecut la PSD. Între timp, fire complexă, a început să creadă sincer în propriile lui opinii şi convertiri. L-am văzut spunînd enormităţi patetice în emisiuni de-ale lui Adrian Păunescu, l-am văzut umblînd retrospectiv, cu bidineaua, pe lîngă portretul lui Ceauşescu. A fost contra minerilor în iunie '90 şi în septembrie '91, şi îndrăgostit nebuneşte de ei în ianuarie '99. S-a bătut, volubil, cu stricătorii de limbă, cu ungurii, cu intelectualitatea nepatriotică. S-a înscris, în sfîrşit, în PRM. Ne-a explicat că el nu e „traseist“, ci „autentic“. Sincer cînd intră, consecvent cînd iese... E, adică, un caracter de beton: nu el se dă după partide, ci partidele sînt invitate să se dea după el. E un om de convingeri. Flexibile, ca însăşi viaţa. El, rafinatul traducător al lui Dante, admiră, fără prejudecăţi, fineţea intelectuală a lui Vadim Tudor; el, anticomunistul tranşant de după „evenimente“, se simte bine cu Ilie Merce. Ce evoluţie! Ce *Bildungsroman!* Şi nu la frageda vîrstă a adolescenţei, ci în plină, fibroasă, presenescenţă! Mă întreb, de cîte ori îl văd, ce i s-a întîmplat de fapt? Se poartă ca un ticălos, dar nu mă decid să-l clasez ca atare. Se poartă ca un prost, dar ştiu că nu e prost. Poate că l-a smintit, ca şi pe alţi ieşeni, dezrădăcinarea. Sau notorietatea. Poate l-a desfigurat orgoliul. Poate trece printr-o nevroză drastică. Există oarecari simptome, printre care alunecarea de la un debit verbal precipitat – l-a avut întotdeauna – la un soi de agitaţie spasmodică, insomniacă, cu efecte colaterale halucinatorii. Păcat de el! – îmi vine să spun, uneori. Avea calităţi! Dar cînd l-am văzut, în emisiunea lui Radu Moraru, lătrînd feroce la cei doi cîntăreţi de manele, mi s-au ars toate siguranţele. Să te guduri fericit pe lîngă şeful unei haznale politice, să înfierezi trivialitatea ca suporter al unei gazete *(România Mare)* care şi-a făcut din dejecţie parfumul predilect, să te războieşti cu manelele cînd faci parte dintr-o orchestră politică faţă de a cărei performanţă manelele curente par exerciţii schubertiene, iată lucruri teribile, de nedigerat. Dragă George, dă-mi voie să-ţi spun în amintirea întîlnirii noastre de la Valea Vinului: Adrian Copilu' Minune e un om de treabă. Tu însă ai ajuns un caraghios! Şi, în raport cu el, un netrebnic.

cu dilema la croitor

Ce părere aveţi despre propunerea PSD ca preoţii să intre în politică?

După ce, anul trecut, dom' Cozmîncă şi-a tras o biserică în satul natal, iacătă anul ăsta vrea să-şi recupereze investiţia şi să-i trimită pe popi la produs.

Vechea puşchea de pe limba evlaviosului mioritic că „e bine să faci ce zice popa, nu ce face popa“ s-a inflamat în aşa hal, că nu mai rămîne loc de întors dacă slujitorul Domnului la liturghie îţi zice să votezi cu dracul.

Fiindcă, fără să vrem, cînd o să oficieze Preafericitul lîngă iconostas o să ne gîndim la ico-Năstase, iar la vederea mitrei o să ne amintim, Doamne, iartă-ne, de Mitrea.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Cleptocraţia

– Vrei să spui că tu nu lucrezi la negru?

– Nu.

– Ori minţi, ori eşti prost...

– Nu, pur şi simplu m-aş complica prea mult şi nu am timp de asta – îi explică amicul meu, om de afaceri prosper, dar (cît se poate de) cinstit.

– Aiurea! – se mulţumeşte să replice interlocutorul său, om de afaceri şi el. Şi discuţia se opreşte aici.

De fapt, are dreptate să nu mă creadă – îmi explică în privat amicul. *Într-un fel e mult mai greu să faci afaceri legale. În nişte limite rezonabile, vreau să spun, că perfect legale este imposibil. Ieşi din business. Tot ce poţi să faci, eventual, este să nu cotizezi. Direct, vreau să spun,* cash, *căci altfel nu există zi în care să nu trebuiască să faci cîte un serviciu sau altul, fără de care ţi se închid toate uşile. În fiecare dimineaţă spaima mea este că va bate cineva la uşă şi îmi va spune: „Gata, te-am lăsat să-ţi faci plinul, de acum ori cotizezi, ori te-am ras! Şi, sincer, nu ştiu ce-aş face în acest caz...“* După care îmi dă detalii cu multe „bip“-uri, pe care nu mai pot să le reproduc.

Încerc să rezum, vorbind despre corupţie şi amintind că, după nu ştiu ce statistică europeană, România stă cel mai bine la acest capitol. Îmi rîde-n nas: *Ce corupţie, dom'le? Asta nu înţeleg ăştia, la noi nu mai e corupţie, e* **cleptocraţie**!

Rîd cu poftă, căci termenul îmi place la nebunie. Cineva ar trebui să-l ia în serios şi să scrie un articol de dicţionar, documentat şi conceptual. Căci amicul meu are dreptate, la noi nu este doar *mai multă* corupţie, ci *alt fel* de corupţie, structurală, alcătuind un sistem social cu mecanismele şi normele sale specifice.

Ani de zile, transferul masiv de proprietate de la stat la privat, care condiţionează orice tranziţie postsocialistă, a fost controlat de un soi de *criptocraţie*, dacă se poate spune aşa, o echipă ocultă acţionînd din umbră, de care Securitatea nu era tocmai străină. Criptocraţia a trăit şi a prosperat din această „taxă pe circulaţie“, pe care o percepea ca un podar viclean pentru fiecare bun ce trecea de pe un mal pe altul al proprietăţii. Oficial, aceasta s-a chemat privatizare.

S-a trecut apoi, treptat, la o nouă fază, *cleptocraţia* propriu-zisă, vizibilă, care acţionează fără perdea, la lumina zilei. Deşi există o certă continuitate în acest proces, *cleptocraţia* este deja o altă lume, marcată în primul rînd de lipsa ei de limite care o obligă deja să depăşească orice limită. Esenţial pentru ea a fost – şi rămîne – accesul la puterea politică şi administrativă, în măsura în care aceasta deschide calea către o altă resursă, circulaţia banului public, orientată după aceleaşi criterii de „podar“ exersate anterior. Gropile din şoselele patriei sînt doar cîteva dintre găurile negre ale bugetului public.

Ultimul pas era acela de a construi un stat care să apere interesele acestei „naţiuni“ *sui generis*. Se pare că am ajuns şi aici: *cleptocraţia* şi-a dat şi un stat care să o reprezinte şi din care *demos*-ul este (aproape) exclus!

Astfel închegat, sistemul cleptocratic trebuie să se autoprotejeze ca să se autoreproducă, ca orice sistem social. Pentru aceasta, el trebuie să-şi garanteze legitimitatea în exterior (promovîndu-şi o imagine principială şi eliminînd pentru aceasta orice croitoraş bîntuit de imagini ale regelui în fundul gol) şi fidelitatea în interior, purificîndu-şi componenţa de orice clepto-incompetent sau clepto-sceptic. În acest sistem, „cleptomania“ nu mai este o infracţiune, eventual practicată, dar ascunsă cu grijă de ochii lumii; ea este – şi trebuie să rămînă – o normă! Cine nu o respectă, iese din joc – iar aici „culoarea politică“ nu este decît un joc secund(ar): ca să existe, *cleptocraţia* trebuie să fie solidară! Şi trebuie să existe, căci o „rotaţie democratică“ ar putea să-i fie fatală.

Singura constrîngere, formală, rămîne una exterioară, impusă de cerinţele integrării europene. Dacă o mai rămîne şi aceasta...

ţinerea de minte

„Aţi abandonat ideea de a juca un rol în politica Perului?

Complet. Nu era vocaţia mea. Am crezut – într-un context deosebit de dificil, haotic, în care se găsea ţara mea – că aş putea juca un rol. A fost o eroare. Mi-am apreciat greşit puterile, aptitudinile sau, mai degrabă, inaptitudinile. Compatrioţii mei au fost drăguţi şi m-au trimis la cărţile mele. *(Rîsete)“*

(dintr-o conferinţă de presă a lui Mario Varga Llosa, în anul 2002)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Şmecheria de stat

Opinia publică a suferit un şoc teribil: guvernul Năstase nu este atît de bun în negocierile cu UE cum se lăuda. Încrederea în sine pe care o emana era un mit, atitudinea ţanţoşă care respingea orice critică pe motiv că sînt chestii tehnice şi complicate nu făcea decît să ascundă că Guvernul nu prea înţelegea ce i se întîmplă. Imaginea bună a guvernului Năstase pe chestiunea europeană a fost o potemkiniadă creată de aparatul de imagine şi doar pentru uz intern. Integrarea europeană a mers prost, dar puţine au fost vocile care au afirmat asta. Presa în general nu prea înţelege ce se întîmplă şi ia drept bune fanfaronadele miniştrilor. De fapt, rapoartele de ţară au fost critice şi dure în ultimii ani. România este pe ultimul loc la numărul de capitole de negociere încheiate, Bulgaria dă de doi ani semne că parteneriatul cu Bucureştiul o dezavantajează, reprezentantul Comisiei în România a făcut multe declaraţii nemulţumite, la fel diverşi demnitari europeni. Şi totuşi, în mod uimitor, guvernul Năstase a continuat să fie considerat ca unul eficient pe acest segment: singurul guvern care poate integra România în UE. Ba chiar, premierul şi-a propus să facă din subiect o temă în campania electorală. În viziunea guvernanţilor, integrare înseamnă că miniştrii apar la televiziuni cu feţe încruntate şi dau ordine ţării, pe ton isteric. Dar agitaţia lui Gabriel Oprea nu înseamnă reformă în administraţie, aşa cum autosuficienţa Rodicăi Stănoiu nu înseamnă că a rezolvat problema cu independenţa justiţiei sau măcar că a înţeles despre ce este vorba.

Scandalul din ultimele zile expune în public golul dintre promisiuni şi aplicarea lor, rezultat al stilului şmecheresc de guvernare. Este un stil cu efecte vizibile şi cauze profunde. Ele ţin de reforma greoaie a unei administraţii dominate de reţele de pradă, dar şi de credinţa lui Adrian Năstase că este un diplomat abil şi poate rezolva totul prin prietenia cu Berlusconi, de credinţa lui Şerban Mihăilescu că totul se tranzacţionează, deci şi promisiunile pot fi îndeplinite pe jumătate, de credinţa generală a guvernanţilor că oricum Europa este hotărîtă să ne adopte, deci dacă promitem, nu mai controlează nimeni ce se întîmplă apoi. În afacerea adopţiilor, Guvernul a crezut că poate împăca şi capra şi varza. Şi pe baroană, care a impus stoparea adopţiilor, şi pe înaltele personaje europene şi americane care făceau lobby pentru cazuri concrete de adopţii. Era evident că la un moment dat dublul joc va ieşi la iveală. Preşedintele Iliescu spunea deunăzi pe un ton împăciuitor că era normal şi uman chiar să dai drumul copiilor dacă interveneau oameni suspuşi. Ion Iliescu nu a înţeles nimic şi exprimă gîndirea guvernantului mediu. Toţi par că nu au înţeles ce li se reproşează şi ar lua-o mîine de la capăt. Comportament tranzacţionist pur sau, altfel spus, bişniţari la nivel înalt. Problema lor este că au fost prinşi: dacă nu se sesiza „baroana", şmecheria mergea. Dacă guvernul român era hotărît, pe poziţii de principiu, de gen: „copiilor le este mai bine în familii europene decît în orfelinate româneşti", trebuia să susţină acest punct de vedere de la început. Era onorabil, iar România arăta că are o viziune coerentă.

Problema copiilor este însă secundară. Dacă baroana Nicholson nu avea o preocupare specială pentru subiect, poate că şmecheria mergea. Ghinion. Dar şmecheria tinde să devină o problemă de sistem. Cele mai multe amendamente propuse de parlamentarii europeni privesc domenii precum corupţia, reforma administraţiei şi justiţiei, creşterea ponderii şi puterii instituţiilor independente de control, cum este Curtea de Conturi. Nu sînt cerinţe absurde, scoase din pălărie peste noapte de oameni răi care ridică noi piedici în faţa României. Sînt cerinţe vechi. Cu alte cuvinte, amendamentele s-ar putea rezuma la două vorbe: ţineţi-vă de cuvînt!

România tinde să devină renumită prin tactica de a promite fără să aplice. La început a existat o oarecare uimire printre negociatorii europeni, oameni încercaţi de altfel: românii veneau cu lecţiile făcute, nu negociau prea mult, ca încăpăţînaţii ăia de polonezi, nu cereau perioade foarte lungi de excepţare, ca zgîrciţii ăia de cehi. Pînă cînd au început să înţeleagă: românii puteau promite şi îşi permiteau să fie „domni" la negocieri, oricum nu era clar ce şi cît vor aplica.

Devine, repet, o tactică şi un comportament la nivel de sistem. De ce? Răspunsul facil şi greşit ar spune:

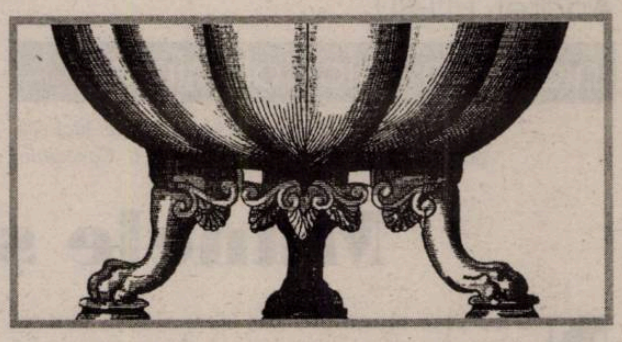

aşa sîntem noi, un neam neserios, Caragiale, Mitică etc. Analiza bazată pe mentalităţi colective, sufletul neamului ş.a.m.d. este de mult depăşită. De fapt, este vorba despre o combinaţie nefericită între un sistem administrativ nereformat şi deci incapabil să aplice politici moderne şi disperarea politică de a intra în Europa. La nivel de negociatori, cam asta pot românii: să promită. Problema este la aplicare, şi asta nu mai ţine de sectorul de negociere (MIE, MAE, departamentele de integrare din ministere) care îşi face totuşi treaba. O caroserie fără motor nu poate termina cursa, şi motorul României nu merge. Cum deja este vizibilă prăpastia între negociere şi implementare, România poate deveni pe termen lung elevul ascultător, dar mincinos al Europei.

presa despre...

Pregătiri

Se anunţă startul şi alegătorii se aşază în poziţii. S-ar zice că foştii ziarişti au ajuns la putere. Cozmin Guşă face ordine în PD, Radu Mazăre în PSD. Actualul ziarist Corneliu Vadim Tudor pare a se grăbi încet: „pentru semnarea contractului cu Arad, i s-au pus în vedere anumite clauze, pe care se arată dispus să le îndeplinească. El nu le numeşte «condiţii», ci «dialog şi restabilirea unor adevăruri istorice» *(Jurnalul Naţional)*. În virtutea unor aspiraţii la fel de istorice, unii maghiari vor să fie liberi: „Delegaţii la primul Congres al Uniunii Civice Maghiare din România au decis ca organizaţia lor să reprezinte o alternativă electorală la UDMR, avînd ca prioritate obţinerea autonomiei teritoriale şi administrative a maghiarilor din Transilvania. «Este timpul ca şi cetăţenii români de naţionalitate maghiară să aibă dreptul, la fel ca şi ceilalţi cetăţeni, nu doar să voteze, ci să şi aleagă, pentru că după 1989 noi, maghiarii şi secuii, doar am votat partidul unic şi este timpul să fim şi noi liberi»" *(Ziua)*.

Între timp, „conform unor surse confidenţiale, Lia Roberts s-a întîlnit, la sfîrşitul săptămînii trecute, la Casa Albă, cu preşedintele Statelor Unite ale Americii, George W. Bush. Roberts i-ar fi spus liderului de la Casa Albă despre intenţia ei de a candida la preşedinţia României. Îndemnul lui Bush, spun aceleaşi surse, a fost «Du-te!»" *(Evenimentul zilei)*. Nu se ştie dacă sursele confidenţiale au vorbit de la Bucureşti sau de la Washington. O sursă neconfidenţială este Dorin Tudoran, care a intervenit printr-un articol în *Adevărul* spunînd că, deşi a activat mult în comunitatea românească din America, a auzit tîrziu de Lia Roberts: „Cînd s-a întîmplat să aud de el, numele dnei Roberts a răsunat din păcate într-un context care nu încetează să mă amuze – un fel de clisă româno-americană, o lume de învîrteli şi învîrtiţi, chilipiruri şi grandomanii cu sau fără dublă cetăţenie, o lume de întristaţi că României îi merge aşa de prost pentru a nu se da la o parte să stoarcă din această tragedie cît mai multe foloase personale... o lume năpădită de atîţia consuli onorifici încît te întrebi cum de afacerile României nu merg tocmai bine, în vreme ce afacerile unora dintre aceşti diplomaţi sui-generis ori a rudelor lor curg aşa de lin".

În toată această lume, mai este cineva scîrbit. Fondatorul PDSR Bistriţa, Gheorghe Pop, a demisionat din partid: „Îmi reproşez încrederea pe care am acordat-o oamenilor cu care am lucrat, iar încrederea în politică este sinucidere curată. Sincer vă spun, îmi este chiar ruşine. La ei nu există nici un gram de solidaritate umană, fiecare este pentru el şi afacerea pe care a făcut-o! Ştiţi ce mai îmi reproşez, faptul că nu am făcut compromisuri atunci cînd a trebuit să le fac. Cum zice cîntecul ăla... am fost un fraier cînd...

Dacă ar mai trăi Orson Wells, ar mai scrie încă o dată *Ferma animalelor*, iar subiecţii i-ar găsi în PSD" *(Evenimentul zilei)*. Departe de toate acestea, *Lettre Internationale*, ediţia română/iarna 2003-2004, publică un excelent articol al lui Timothy Garton Ash: „Lista lui Orwell". Săracul Orwell, ăştia sînt în stare să-i ia şi *Ferma*. **(C. G.)**

tvr

ANUNŢ IMPORTANT!

Ştim că aveţi nevoie de teatru!
Ştim că aveţi nevoie de film!

Dorinţa voastră devine obligaţia noastră.
Televiziunea Română pofteşte pe toţi cei care au sertarele pline de **SINOPSISURI** pentru:

- Sitcom
- Seriale de televiziune
- Teatru
- Film documentar
- Comedie

să facă un drum în **Calea Dorobanţilor, nr. 191** şi să le depună la registratura din **strada Ermil Pangratti**, pentru Serviciul de Analiză şi Strategie, pînă la data de **31 martie 2004**. Pentru informaţii suplimentare, îndrăzniţi să sunaţi la **201.14.92**. Sigur vă va răspunde cineva!

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

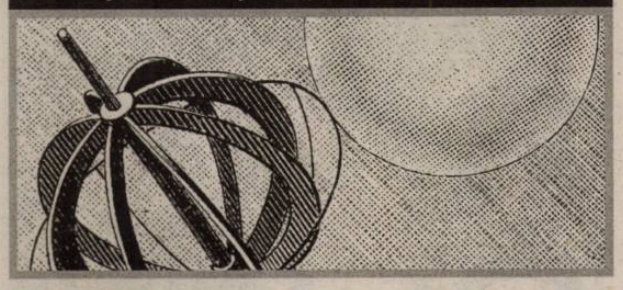

Reaşezare la micul dejun

Doar colonii din Gaza au luat în serios planul de retragere formulat, la începutul lunii februarie, de prim-ministrul israelian Ariel Sharon. În Orientul Mijlociu, politicienii, militarii, dar şi locuitorii s-au obişnuit cu planurile de pace la fel cum s-au obişnuit şi cu războiul. Speranţa într-o viaţă normală, cînd israelienii se vor putea urca în mod firesc în autobuz şi vor merge la cafenea liniştiţi, iar palestinienii nu vor avea a se teme în casele lor de incursiunile armatei, coexistă cu convingerea larg răspîndită că normalitatea nu poate fi obţinută decît după demonstraţia superiorităţii prin forţă.

Trecerea timpului a consumat credibilitatea bunelor intenţii: planul de la Oslo pornea de la presupunerea că prin rezolvarea problemelor minore se va ajunge la situaţia de a le discuta calm pe cele majore; nu s-au rezolvat nici cele minore, iar atentatele teroriste şi acţiunile armate de represiune s-au înscris iarăşi în cotidian. A fost apoi eşecul Clinton-Barak-Arafat la Taba şi a început ceea ce se numeşte a doua Intifada, au urmat eşecul „foii de parcurs" al administraţiei Bush jr, neputinţa planului de la Geneva, elaborat în afara structurilor de putere, de a atrage atenţia factorilor de decizie. Autoritatea palestiniană susţine că nici unul din aceste planuri nu satisface integral necesităţile unui stat palestinian independent şi funcţional, iar israelienii nu sînt satisfăcuţi de eventualele garanţii de securitate. Toate bunele intenţii cedează în faţa aspectelor irezolvabile cum sînt retragerea din teritoriile cucerite în 1967, statutul Ierusalimului şi dreptul de reîntoarcere al refugiaţilor palestinieni. Şi mai e şi convingerea nerostită că nici evreii, nici palestinienii nu acceptă ideea că şi ceilalţi vor să trăiască tot acolo. Generalul Ariel Sharon, acum prim-ministru, este cel mai spectaculos reprezentant al politicii fără concesii faţă de palestinienii angajaţi în acţiuni teroriste. Iar în condiţii de război, sînt dificil de deosebit cei angajaţi de cei neangajaţi.

Retragerea coloniilor evreieşti din Gaza anunţată de el la începutul lunii februarie nu a inspirat încredere, în primul rînd, din cauza reputaţiei lui. Pe de altă parte, ca să poţi să faci pace, trebuie să fi cîştigat un război. „Am dat ordin să se facă pregătiri pentru evacuarea – pardon, pentru reaşezarea – celor 17 colonii din Gaza cu un total de 7.500 de locuitori. Aceste aşezări sînt situate într-o regiune în care nu vor locui evreii oricare ar fi acordurile de viitor. Nu va fi uşor, mai ales dacă acţiunea se va desfăşura în timp ce se trage în noi. O asemenea măsură se va realiza cu ajutorul şi coordonarea americană. Cînd o să mă întîlnesc cu Bush o să-i arăt că planul se încadrează în viziunea lui şi o să fac tot ce-mi stă în putinţă ca să-l determin să ne ajute în imensele cheltuieli implicate de această reaşezare, deşi americanii ne-au prevenit încă din 1967 că nu vor plăti nota pentru evacuarea unor aşezări cu care n-au fost de acord de la bun început." Planul expus la micul dejun, cu ceai şi halva, reporterului ziarului *Haaretz* ar putea fi un prim pas în tentativa de a descîlci nodul complicatelor probleme care fac imposibilă orice pace între statul Israel şi palestinieni. La fel de bine ar putea fi un pas lateral, lansat de un prim-ministru sîcîit de justiţie, în încercarea de a deplasa atenţia publicului de la ceea ce-l priveşte personal la problemele ţării. În ultima săptămînă, Ariel Sharon a stat ore întregi de vorbă cu procurorul ca să explice dacă este sau nu amestecat în afacerile unuia dintre fiii lui, afacere prosperă tocmai pentru că aparţine fiului lui.

Pentru extrema dreaptă, aliată la guvernare cu Sharon, retragerea unilaterală din Gaza, fără nici o concesie din partea palestinienilor, este o erezie: „Dacă o s-o facă, vom ieşi imediat de la guvernare", a afirmat liderul Partidului Naţional Religios. Se presupune că şi alţi aliaţi minori vor adopta aceeaşi poziţie şi chiar unii radicali din Likud, partidul lui Sharon, s-ar putea să nu-şi susţină liderul. În această situaţie, Sharon s-a arătat dispus să iniţieze un referendum, mişcare sigură, pentru că un sondaj de opinie publicat de un important ziar israelian, *Yedioth Ahronoth*, arată că 60% din populaţie susţine planul Sharon de retragere din Gaza. Planul ar putea fi un prim pas spre pacea generală a problemei, dar şi un element din proiectul de zăvorîre a Israelului între nişte graniţe mai lesne de apărat într-un viitor război.

globul cubic

● Pe 10 ianuarie, pe cursa aviatică a companiei American Airlines de la Santo-Domingo spre New York, un tînăr pasager francez s-a dus la toaletă şi a stat acolo mai mult decît a crezut stewardesa că e necesar. Ea a bătut la uşă. El a ieşit spunînd: „Căcat! Bomba pusă de mine la toaletă nu face explozie!". Împricinatul spune că n-a folosit cuvîntul bombă, a spus doar: „Căcatul meu nu face explozie". Nuanţa le-a scăpat poliţiştilor care l-au arestat şi inculpat pentru „alarmă falsă cu bombă". A fost încarcerat succesiv în două puşcării americane, cu condiţii de coşmar, unde a aşteptat procesul şi, în cele din urmă, a fost judecat; şi-a recunoscut vinovăţia şi a fost condamnat la o amendă de 595 de dolari pentru „comportament anormal". Nu reiese dacă orice glumă e anormală pe liniile aeriene americane sau condamnabile sînt doar glumele emise de francezi.

● „În timp ce se pregătesc să intre în Uniunea Europeană, împreună cu Cipru şi Malta, ţările Europei Centrale (insistă să nu fie arondate Europei de Est, care începe întotdeauna la răsărit de ele) s-au săturat să fie luate la grămadă în generalizări de toate felurile. Nu orice ţară din Europa centrală e un teritoriu mic, cu drumuri proaste, cu oficiali corupţi, cu o centrală nucleară rusească precară şi cu un guvern de coaliţie certăreţ. Fiecare are farmecul ei special. Şi sînt diferite, în feluri foarte diferite." După ce comentatorul revistei *The Economist* analizează cît de diverse sînt sărăciile şi cum influenţează dimensiunile teritoriului politicile de integrare, se ajunge şi la asemănări: „Ceea ce nu înseamnă că toate generalizările despre ţările Europei Centrale sînt false. Unele dintre ele sînt măcar pe jumătate adevărate. Pretutindeni populaţia rurală e numeroasă. Discursul politic principal se învecinează cu naţionalismul. Guvernele de coaliţie şubrede sînt regula, cu excepţia Sloveniei, singura ţară cu şosele decente. Berea este peste tot excelentă. Aşa că ridicaţi paharul pentru diversitate – dar nu vă înghesuiţi la mîncare. În regiune, nu există nici o bucătărie naţională, care să merite să fie celebrată". Şi mai au ceva în comun, conform revistei *Der Spiegel*: „La peste un deceniu de la prăbuşirea comunismului, majoritatea ţărilor din Europa Centrală şi Orientală se scaldă în mlaştina nepotismului, corupţiei şi a aranjamentelor obscure. În capul listei: ţările care vor intra în UE în următoarele trei luni, printre altele, Ungaria, Polonia, Republica Cehă, Slovacia şi ţările baltice".

Sever VOINESCU

statul de drept

Această Europă (I)

Habar n-am dacă va exista o Europă cu două viteze, dar ştiu că există două Europe în momentul acesta. Una este în capul guvernanţilor noştri. Alta, în realitate.

În general, am impresia că pe măsură ce petrece un timp la putere, politicianul român se desprinde de realitate şi zboară în adîncurile labirintice ale propriei sale minţi, luînd fantasmele sale drept realitate şi jocurile pe care mintea sa şi le permite, drept fapte. În istoria noastră recentă, Ceauşescu este exemplul extrem al acestei evadări din real. Purtat de delirul propagandistic, dar şi dominat de propria-i, defectă, psihologie, fostul dictator trăia într-o lume a lui şi ne-o livra nouă cu agresivitate, zi de zi, prin slugi anume alese. Rudimentele democratice ale României aflată la mai puţin de-un sfert de pas de NATO şi la trei paşi de UE vor împiedica, cel puţin în viitorul previzibil, repetarea unei asemenea dictaturi, dar boala rămîne – după cîteva luni la putere, politicianul român îşi pierde minţile, dacă „a pierde minţile" înseamnă, de fapt, a pierde contactul cu realitatea. Am cunoscut personal trei prim-miniştri ai României postceauşiste şi i-am urmărit, cu atenţie, pe toţi şapte. Nu mai mulţi de doi dintre ei au reuşit să îşi menţină gîndirea în limitele decenţei, în vreme ce toţi ceilalţi au dovedit că, la un moment dat, propria minte a luat locul realităţii. În ceea ce-i priveşte pe cei doi preşedinţi postdecembrişti, amîndoi confirmă observaţia mea. Amîndoi au ratat întîlnirea cu realul. Unul din motive psihologice (ego-ul său oarecare nu a putut face faţă provocării de a juca un rol enorm, care evident îl depăşea), altul din motive ideologice (în mintea lui, războiul dintre realitate şi convingerile cu care a fost îndoctrinat va fi mereu cîştigat, în ultimă instanţă, de cele din urmă). Nici unul, nici altul nu au avut o priză adevărată la România şi la nevoile ei.

Mai sînt mulţi naivi care văd în Adrian Năstase un om politic serios, cînd el, de fapt, e doar un om politic cu bune rezultate într-un context mediocru. Un om politic serios nu ar fi putut să spună că amendamentul Oostlander e cauzat de eşecul politic al PNŢCD. Un om care vrea, însă, să cîştige alegeri în această Românie, da. Faţă de actuala criză iscată de politica stranie a adopţiilor internaţionale practicată de propriul guvern în ultimii trei ani, un om politic serios nu s-ar fi răstit către PNA să ia la mînă adopţiile de 10 ani încoace (adică, să vedem cu toţii ce oribili traficanţi de copii sînt în opoziţie; adică, ei vorbesc?). Un om politic român, da. Cu năsucul în vînt, cîntînd arii guturale, Adrian Năstase continuă să impresioneze lumea strînsă pe gardul curţii şcolii sau pensionarii de pe băncile din spatele blocului cu dansul lui politicesc, dar cînd vine vorba despre o temă serioasă, o criză care trebuie înţelept gestionată sau o provocare politică de anvergură, omul face o figură demnă de milă. E drept, de la Cotroceni vine o reacţie şi mai gogonată. Tensiunile dintre actualul guvern şi UE se datorează, în analiza briliantă a şefului statului, faptului că se apropie extinderea Uniunii cu zece ţări. Legătura e absconsă. Poate că preşedintele a vrut să spună că această extindere (în care România nu există, mulţumită celor care o conduc glorios de 14 ani) emoţionează atît de puternic, încît la Bucureşti şi Bruxelles lumea nu-şi mai ţine nervii şi apar puseuri. Sau poate că preşedintele a vrut să spună că europenii şmecheri şi-au dat seama că valul ăsta de extindere e cam mare şi greu de digerat şi că, acum, ei caută nod în papură reformelor noastre social-democrate ca să găsească un motiv să ne mai întîrzie. Oricum, mi-e greu să discern ce anume era în mintea preşedintelui cînd a spus asta. Era, desigur, viziunea lui asupra Europei. Era, deci, Europa domnieisale.

Opoziţia democratică face şi ea, în această privinţă, figură proastă. Cu o naivitate impardonabilă, la cîntecul de sirenă al maestrului Hrebenciuc, alianţa PNL-PD s-a grăbit să trimită emisari la forurile europene să nu care cumva să se oprească negocierile cu România. O simplă analiză politică arată, de la bun început, că o atare iniţiativă venită din partea unui grup minuscul de europarlamentari nu are nici un fel de şanse de a clinti Comisia din planurile ei de extindere. Dar, dăruiţi cu totul datoriei faţă de România, liberalii şi democraţii au sărit ca unul, urmînd comandantul suprem, vorba cîntecului păunescian de acum trei decenii. Europa se prea poate să nu fi văzut, aşa cum credem noi, un popor strîns unit, ci o opoziţie care nu face opoziţie. Şi asta e mai rău decît credem noi, căci democraţia funcţională e mai impresionantă pentru europeni decît monolitul în cuget şi simţiri care, fie vorba între noi, e suspect de-a dreptul.

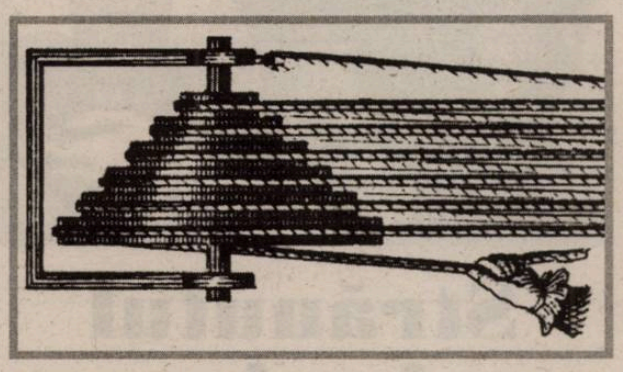

Confruntarea Europei din mintea dlui Năstase şi a amicilor săi, cu Europa reală e dură. Europa reală nu este doar cea a declaraţiilor „de susţinere" a României, cea a „avocaţilor" României găsiţi peste tot pe vorbe şi nici măcar cea a „prietenilor noştri englezi, nemţi, italieni, spanioli"... Europa reală este şi cea din sondajele în care ideea alăturării României la Uniune este foarte prost primită de cetăţenii Uniunii, este şi cea în care doar 6% (repet, 6%) din managerii marilor companii vest-europene văd cu ochi buni intrarea României în piaţa comună, este şi cea în care europenii sînt îngrijoraţi la maximum de amploarea corupţiei româneşti. Ca să vorbesc şi pe limba dlui Năstase – există, adică, şi o Europă care se cam plimbă cu corupţia-n gură.

(va urma)

ready made

„Jucării improvizate, făcute în casă, pentru copii. Ferestrele şi uşile sunt decupate şi garnisite cu hârtie transparentă colorată pentru a imita cristalurile. Clopotniţa va fi construită din patru triunghiuri isoscele, reunite prin hârtie lipicioasă şi înconjurată la bază de un guleraş din patru trapeze legate în acelaşi mod. Paratrăznetul se obţine printr'un ac de pălărie, în vârful căruia puneţi puţin miez de pâine. În clopotniţă veţi decupa dasemeni câteva ochiuri semnificând ferestruice."

(Almanahul Gospodinei,
Editura Lumina Românească, 1948)

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Neo-ienicerii

(copii de suflet ai Europei)

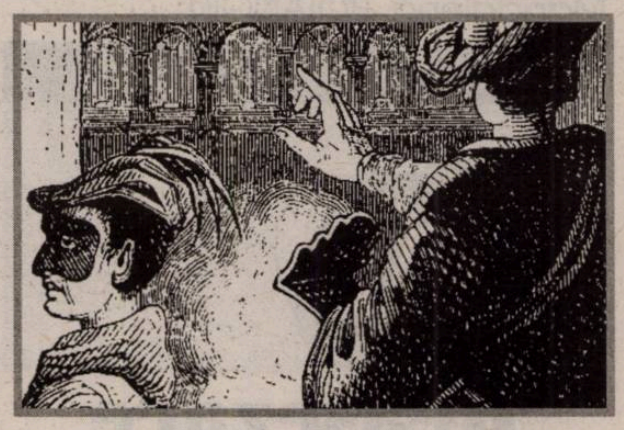

Vreme de 500 de ani, au fost spaima continentului creştin şi fala armatei otomane: ienicerii. Nu aveau mamă, nu aveau tată; probleme de identitate nu-şi făceau, pentru că erau de timpuriu educaţi să nu-şi facă, în genere, nici o problemă: aveau casă (în cort, la comun) şi masă (de regulă hrană uscată), restul era voia lui Allah. Au fost unele dintre primele victime ale spălării creierelor – spălare fiind un termen relativ impropriu aici, pentru că nu creierul era punctul lor forte, ci braţul, obligatoriu înarmat – şi-acesta era călit bine.

Povestea lor începe pe la 1334, cînd sultanul Orhan a avut o revelaţie: o incursiune războinică în teritoriile sud-est-europene promitea să fie cu mult mai profitabilă nu dacă omorai bărbaţii armiei adverse, ci dacă le luai copiii şi-i creşteai în spiritul Semilunii. Educaţi în murmurul versetelor din Coran, disciplinaţi după regimul spartan al unei militarizări din pre-adolescenţă, învăţaţi să mărşăluiască serios, să asculte orbeşte de agă, să dispreţuiască femeia şi banul, aceşti copii luaţi din Balcani au fost transformaţi în cea mai eficientă *legiune străină* a istoriei cunoscute.

Căzuseră zidurile Constantinopolului şi Europa mai tremura încă în momentul în care, spre sfîrşitul veacului al XVI-lea, în viaţa ienicerilor a intervenit o mare schimbare: li s-a dat voie să aibă soţii şi, deci, un fel de locuinţă separată de confraţi. Cum ştie deja orice socru mare sau orice cumnat contemporan, o dată cu femeile au venit în lumea aceasta (lumea ienicerească, în cazul nostru) şi problemele. Cu o bază de recrutare din ce în ce mai îngustă (sistemul de „selecţie" a tinerilor creştini a fost abandonat după 1700), în următoarele două secole şi mai bine ienicerii au devenit pioni în lovituri de stat, în lupta pentru putere între pretendenţi, în sîngerările abundente pentru succesiunea la tron. Instituţia sultanatului, cea care-i crescuse de mici (adică de la începuturile imperiului), a început să fie stînjenită de conservatorismul acestei caste reacţionare de războinici, ce căpătase, după aproape cinci secole de dresaj, ochelari de cal într-ale politicii. Sultanul Mahmud al II-lea decisese, bunăoară, să modernizeze armata, după modelul celei franceze şi engleze; ienicerii s-au speriat şi s-au revoltat. Statutul lor îi obliga la circumspecţie. O spălătură pe creier, dacă se produce în secole, nu poate să nu lase urme.

În iunie 1826, sultanul i-a declarat rebeli şi a pus tunurile pe ei. Şi-asta a fost povestea ienicerilor, a măririi şi decăderii lor.

Cititorule pasionat de trecut şi preocupat de prezent, însoţeşte-mă mai spre casă acum.

Cazul domnitorilor noştri „colaboraţionişti" cu Poarta, de exemplu: unii îi dădeau forţat pe copiii supuşilor lor, fiind puşi ei înşişi cu spatele la zidul mazilirii; alţii îi dădeau de bună voie, în speranţa că vor putea, prin ei, micşora birul de la anul. Astea erau vremurile: mijloacele de contracepţie nefigurînd nici măcar în mintea celor mai progresişti români ai Evului Mediu, natalitatea neamului era mare. Asta era Poarta Otomană: un fel de *uniune islamică* a acelor vremuri, ea nu cerea românilor încheierea unor numeroase dosare de aderare, ci doar plata unei sume, cu atît mai mare cu cît domnitorul creştin era mai nevolnic. Chiar dacă mai nutrea şi aşa ceva, remuşcările voievodului temător de turci aveau o bază religioasă, şi nu naţional-etnică (ideea de naţiune fiind atunci cu totul alta decît cea pe care o invocăm azi, cînd unora dintre noi ne curge naţionalismul prin vene, cît pe ce să ne păteze manşeta cămăşii la încheietura pumnului). Cumpărarea de indulgenţe prin copii era, şi atunci, structurată în funcţie de poziţia ierarhică a celui care opera livrarea: atunci neexistînd bănci de organe, copiii răpiţi plebei autohtone deveneau de-a dreptul carne de tun; atunci nefiind şcoli americane sau germane la Bucureşti sau la Iaşi, domnitorii noştri îşi trimiteau şi ei copiii la Constantinopol, dar ca gaj, iar acolo aceştia deseori învăţau, unu, carte serioasă şi, doi, cum să muşte mîna care i-a mîngîiat musulmaneşte pe creştet – este cazul munteanului Vlad al III-lea (Ţepeş) sau al moldoveanului Dimitrie Cantemir.

De unde se vede că întotdeauna a fost mai uşor să dai străinătăţii copiii altora. Ce e nou pînă aici din ce-aţi citit zilele astea prin ziare?

Acum, în aceste vremuri de-a dreptul postmoderne, problema-i alta: ar mai fi ceva copii de vînzare, dar nu mai e clar (şi nici coana Emma N. nu ne spune) cine-s ienicerii: exportaţii, exportatorii sau lobby-ştii?

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Strănutul şi gripa aviară

Majoritatea ziarelor româneşti au scris despre cazul BBC. Subiectul a fost preluat cu relativă precizie şi maximă viteză de radiouri şi telejurnale. Nici o surpriză. Subiectul are toate ingredientele necesare unei ştiri cu carnaţie rubensiană. În centrul acţiunii se află BBC-ul, vedetă globală ce aduce strălucire oricărei producţii. Ca un James Stewart, mînat întotdeauna de idealuri, poate ca un James Dean, măcinat de remuşcări, sau, de ce nu, ca acel perfid ocean de pe planeta Solaris. Adăugaţi o sinucidere (sau crimă?), viguroase taifunuri politice la nivel înalt (chiar transoceanice), un ziarist imprudent (dar şi bine intenţionat?), deşerturile irakiene – şi scenariul se conturează. Dacă nu cumva a şi fost deja scris de unul din sprintenii piranha în costume de vară care fac naveta între Malibu şi Hollywood.

BBC-ul este o instituţie respectată în România. Principiile sale sînt ades invocate în discuţiile despre deontologia şi libertatea ziaristului, dar, de fapt, nu se ştiu multe nici despre funcţionarea sa, nici despre climatul care a făcut-o posibilă şi funcţională. Drept care, cu mici excepţii, presa noastră nu s-a aruncat la analize, ci s-a limitat la spectaculoasa factologie a cazului. Am descoperit pe ici, pe colo nuanţe de uimire, chiar mici ironii, pornite de la simpla exclamaţie: *„Cum, dom'le, chiar la BBC?!"*. După stupoare urmează concluzia. Simplă şi ea. *„Păi, dacă şi ăia de la BBC... ce să mai zicem noi... sau Năstase!"* N-ar fi prima oară cînd excepţia de la regulă e luată drept argument pentru impunerea unei reguli de semn contrar. Mai ales că noi vedem doar BBC World, nu şi canalele BBC destinate plătitorilor de abonamente TV.

Scriam data trecută că episodul a fost stimulat şi de climatul tot mai anti-american, mai pro-arab şi implicit anti-guvernamental din cadrul corporaţiei. La rîndul ei, această filozofie s-a hrănit copios din constatarea că o bună parte a publicului britanic nu prea ştie în ce căsuţă să aşeze orientarea New Labour a premierului Blair. Lumea se obişnuieşte greu cu dezagregarea stîngii! Probabil că incidentul Gilligan-Kelly-Blair-Davies-Dyke-Hutton-Shialtzii va crea momentul de necesară reflecţie despre echilibrul dintre militantism şi acurateţe, ca şi despre alte principii care au fost mototolite cu aroganţă. La fel de probabil criza va fi depăşită, iar BBC-ul va avansa mai departe, ca un elefant care şi-a ciobit niţel un fildeş. Statura sa rămîne, totuşi, impresionantă. Nu de alta, dar elefantul trăieşte într-o ţară unde presa chiar înseamnă ceva, unde anchetele şi dezvăluirile nu prea rămîn literă moartă şi unde ziariştii au pus în ţeapă multe capete politice. Dar asta rămîne de văzut, cu sacrificii şi reorientări, cu toate că sînt conştient de discreţia cu care se petrec schimbările într-o birocraţie de proporţiile BBC-ului.

Nouă, românilor, acest episod ne oferă însă două învăţăminte esenţiale. Pentru a le înţelege nu trebuie să citim nici raportul anchetei şi nici să devenim experţi în jurnalism. Ajunge să conştientizăm două detalii. Mai întîi, faptul că, după publicarea incriminatorului raport al lordului Hutton, preşedintele şi directorul general al BBC şi-au prezentat **demisiile**! Mai apoi, că BBC-ul nu se sfieşte să lanseze **atacuri** dure la adresa guvernului (chiar dacă uneori, ca acum, sare peste cal).

Dar cine mai ştie, în România, sensul cuvîntului demisie? Cîţi dintre directorii noştri de presă, privată sau „publică", au curajul de a duce pînă la capăt un demers care i-ar atinge pe scorţoşii domni din guvern? Să aibă vreun rol diplomaţia subţire a lui Adrian Năstase, care atrăgea recent atenţia că guvernul e principalul furnizor de publicitate în presă? Sau faptul că ziariştii de investigaţie au devenit sacii de box ai mardeiaşilor tocmiţi de persoane rămase etern anonime? Sau, poate, siciliana lege a tăcerii care înfăşoară, ca un fatal cocon de mătase, mai toate exploziile şi trasoarele răsărite din paginile presei? Dar poate că, cine ştie, totuşi, baroneasa...

*Texte şi opinii de: Mircea BOURCEANU (medic) ● Mircea CINTEZĂ (preşedintele Colegiului Medicilor din România) ● Stela GIURGEANU ● Raluca ION ● Mircea KIVU (sociolog) ● Dan PEREŢIANU (preşedintele Camerei Federative a Medicilor din România) ● Adina POPESCU ● Adina ROSETTI (jurnalistă) ● **Coordonatorul temei:** Andrei MANOLESCU*

Argument

Anul 2003 a fost consemnat ca fiind unul al crizei sistemului sanitar. Au simţit-o pacienţii, au spus-o medicii, a recunoscut-o chiar şi fostul ministru Mircea Beuran, atunci cînd a fost chemat de la Cotroceni să facă lumină în bezna în care dispăruse reforma. Cum bine se ştie, n-a reuşit decît să-i facă de ruşine pe toţi medicii şi pe toţi oamenii cu obraz. Scurtul ministeriat al lui Ionel Blănculescu a părut a pune unele diagnostice. A dat speranţe că lucrurile ar putea intra cît de cît în normal. A început însă anul 2004 cu scandalul de la maternitatea din Ploieşti, cu dezvăluirile despre mizeria staţiei de ambulanţă din Bucureşti şi cu alte asemenea simptome care ne arată că situaţia e încă departe de orice ameliorare. O criză care a ajuns pînă acolo încît, după ce i-a afectat pe pacienţi, a început să-i atingă deopotrivă şi pe medici, atît de tare, că tinerii nu mai vor să se facă doctori. O profesie respectabilă şi de invidiat, a decăzut aproape la fel cum a decăzut şi aceea de profesor.

S-au schimbat patru miniştri. S-a apelat la militari care au fost puşi în posturi de conducere ale ministerului şi ale Casei de Asigurări de Sănătate. S-a dat vina întîi pe medicii de familie, apoi pe farmacişti, pe furnizorii de medicamente, pe directorii de spitale. Poate e adevărat că aceştia din urmă nu sînt întotdeauna cei mai buni manageri. Dar nu sînt nici mai proşti decît cei de deasupra lor, de la direcţiile de sănătate, de la casele de asigurări sau de la minister. În orice caz, nu mai răi decît cei care-i acuză. Am cerut şi punctul de vedere al Ministerului Sănătăţii despre criza existentă şi despre ce se face pentru a o depăşi. N-am primit răspuns în timp util, de unde nu putem decît să conchidem că diriguitorii sistemului ori sînt foarte ocupaţi, depăşiţi ei înşişi de proporţiile dezastrului, ori nu au ce răspunde, ori nu le pasă. Oricum, fără bani, nimeni nu poate face mare lucru. Iar obiceiul guvernanţilor de a folosi în alte scopuri fondurile date de contribuabili pentru sănătate continuă, chiar şi după ce s-a înscris în Constituţie că nu e voie să se întîmple aşa. Aceasta fiind una din cauzele majore ale crizei. Banii nu se mai duc nici măcar la muncitorii leneşi de la întreprinderile de stat. Ei ajung direct la clientela politică, prin manevrele specialiştilor în redistribuire „social-democrată". Procedurile merg uns. Parlamentarii votează la comandă; cetăţenii, cît timp sînt sănătoşi, nu au mare sensibilitate pentru astfel de probleme, iar cînd se îmbolnăvesc nu mai au putere să se revolte; sindicatele personalului sanitar sînt sub control; medicii, copleşiţi de probleme, au obosit să mai strige... Lucrurile sînt dramatice. Să ne aşteptăm la momentul în care vom vedea prin curţi şi pe străzi, copii cu burta mare şi cu muşte pe faţă? (A. M.)

Mircea KIVU

Sănătate, că-i mai bună decît toate

O vorbă găunoasă, bună de spus cînd eşti în pană de imaginaţie. Sau mai mult decît atît, dacă e să ne uităm care este ierarhia agendei electoratului român. Întrebaţi care este problema *personală* care-i preocupă cel mai mult, răspunsul cel mai frecvent ales dintr-o listă cvasi-exhaustivă este „sănătatea mea" (33%, urmat de „veniturile familiei" – 22%). Mai departe, întrebaţi cît de preocupaţi sînt de o serie de posibile probleme ale României, se detaşează un set de patru probleme faţă de care se declară preocupaţi mai mult de 90% dintre concetăţenii noştri: inflaţia, calitatea serviciilor medicale, sărăcia, nivelul taxelor şi impozitelor (notăm, în treacăt, că integrarea europeană şi în NATO se situează în coada listei de priorităţi).

În faţa acestor informaţii, orice politician (aflat la guvernare sau în opoziţie) ar trebui să nu aibă somn înainte de a găsi o soluţie de aducere a sistemului public de sănătate la un nivel decent. Sistem a cărui stare de sănătate pare a se agrava pe zi ce trece.

S-ar putea obiecta că îngrijorarea publicului faţă de calitatea serviciilor medicale e mai mult o problemă de imagine. Că, la urma urmei, medicina românească a dat dovadă de performanţe remarcabile, că medicii români, iată, întreprind operaţii cu caracter de unicitate cot la cot cu somităţi mondiale, se pot cita oricînd contribuţii remarcabile în forumurile elitei ştiinţei medicale mondiale (nu zîmbiţi, nu este vorba despre personajul la care vă gîndiţi) etc. Dar nu aici, sau nu mai ales aici, este problema. Serviciile medicale nu includ doar actul medical în sine.

Am avut nefericita ocazie ca, în lunile din urmă, să observ pe viu ce înseamnă să apelezi la sistemul public de asistenţă sanitară. Am văzut cum bolnavii (suferinzi de o boală neiertătoare şi veniţi din toate colţurile ţării) sînt nevoiţi să se aşeze cu mult înaintea răsăritului soarelui la cozi în faţa cîte unei uşi de cabinet de consultaţii; cum în locul respectiv nu exista nici un scaun (sau mult prea puţine); cum medicul, altfel eminent specialist, începea sistematic consultaţiile cu cîteva ore după cea afişată. Cum closetele din spital erau lipsite de elementarele colace, cum ferestrele saloanelor nu erau apărate de soare (vara trecută, în zilelele acelea toride) nici măcar cu o bucată de hîrtie. Făcînd abstracţie de toate astea, actul medical era (cel puţin aşa mi-a părut mie) ireproşabil, conduita medicului plină de solicitudine, şi chiar nu m-am supărat cînd mi s-a sugerat că ar fi bine să cumpăr de la farmacie nişte faşe, căci stocul secţiei respective tocmai se epuizase. Toate astea însă, după ce intrai în cabinet.

Ştiu, majoritatea problemelor vin din sărăcie, buget limitat etc., şi sînt desigur alţii mai îndrituiţi decît mine să judece măsura în care partea din banii publici repartizaţi sănătăţii noastre este sau nu corect alocată şi administrată. Sînt însă convins că cineva plătit cu un salariu minim care să facă programarea consultaţiilor (prin telefon, chiar o utopie?), o bancă în sala de aşteptare, nişte colace pentru closete şi alte lucruri asemănătoare nu sînt tocmai un lux de neconceput nici măcar în săraca noastră societate. Cred că este mai degrabă vorba de crasă lipsă de preocupare faţă de ceea ce ar trebui să constituie tratamentul pacientului cu respectul cuvenit celui care, pînă la urmă, te plăteşte. Bolnavii suferă din pricina bolilor lor, dar adesea acestor suferinţe, să le spunem, medicale li se adaugă cele colaterale, datorate alergăturilor inutile între diverse cabinete (du-te la EKG, aici tocmai s-a terminat programul, reveniţi mîine), orelor petrecute pe culoare neaerisite, sentimentului că nimănui nu-i pasă de tine. Orice psiholog vă va spune cît de multă importanţă are starea de spirit a bolnavului asupra succesului curei.

La urma urmei, boala nu este neapărat o tragedie. Cele mai multe sînt, în zilele noastre, vindecabile, statistica spune că puţini dintre noi suferim de maladii cu adevărat redutabile. Şi-atunci, de ce pentru cei mai mulţi dintre noi (interesant, vîrsta nu discriminează semnificativ) sănătatea este cea mai importantă preocupare? Mai importantă decît cariera, viaţa sentimentală, banii şi atîtea altele? Sîntem oare o naţie de ipohondri? Cred că, în bună parte, din cauza celor de mai sus. Sistemul medical este unul neprietenos prin natura sa (înseamnă, totuşi, boală), dar mi se pare că îl facem de-a dreptul monstruos prin ignorarea „detaliilor" care ne fac să ne gîndim că cel mai bun lucru e să n-ai de-a face cu medicul – deşi, pot depune mărturie, cei mai mulţi dintre ei sînt personaje încîntătoare. Şi-atunci, nu-mi rămîne decît să vă doresc tuturor sănătate, că-i mai bună decît toate.

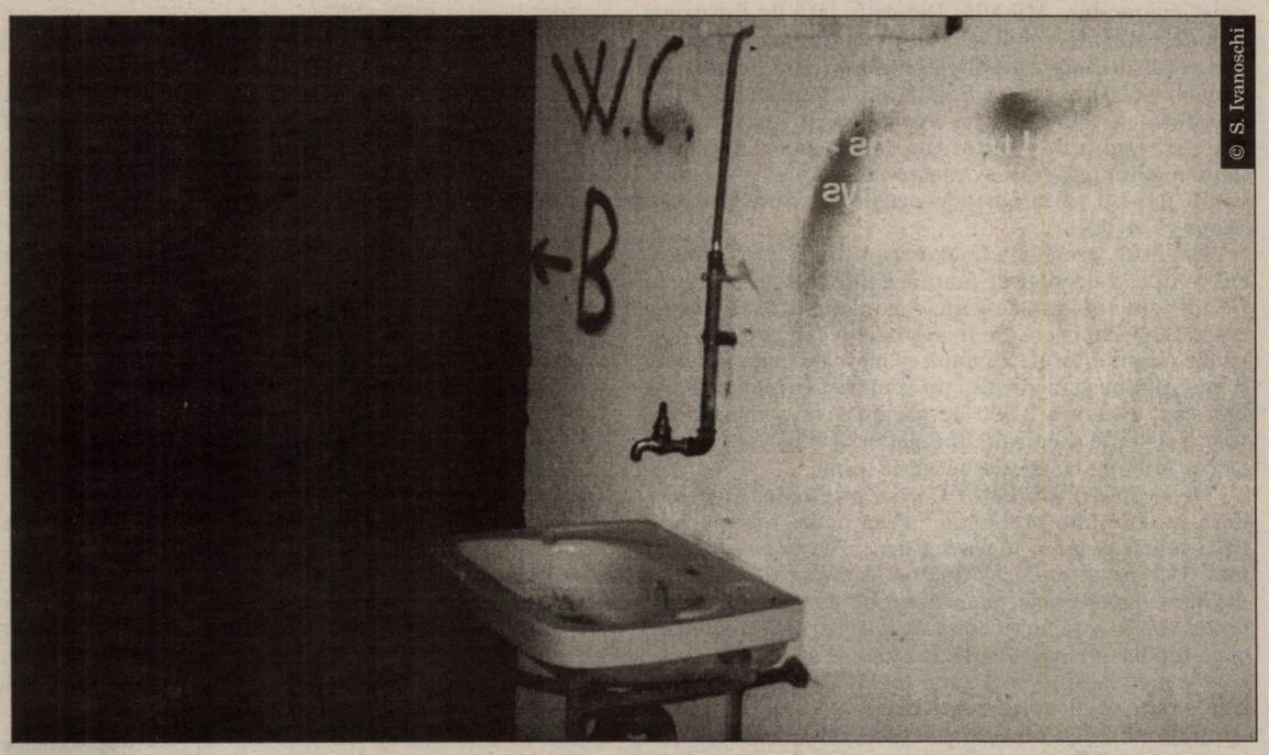

Într-o singură zi

Ştirile de mai jos sînt culese de pe agenţia Mediafax în ziua de 4 februarie 2004, aleasă absolut întîmplător, o zi nici mai plină, nici mai goală decît altele în evenimente despre sănătate.

● PNL a cerut înfiinţarea unei comisii parlamentare de anchetă cu privire la fundamentarea bugetelor CNAS şi MSF. Deputatul PNL Sorin Paveliu crede că parlamentarii au fost induşi în eroare cînd au votat bugetul în acest domeniu şi că prin bugetul astfel promovat, Guvernul „obligă întregul corp medical să cerşească şpagă".

● Societatea Medicilor de Familie Harghita atrage atenţia asupra pericolului de prăbuşire a sistemului sanitar de bază, în condiţiile în care se alocă fonduri prea puţine, iar veniturile medicilor de familie sînt sub salariul mediu pe economie. SMF Harghita protestează împotriva campaniei denigratoare pornită împotriva medicilor de familie, în perioada reînnoirii contractelor cu Casa de Asigurări de Sănătate, campanie al cărei scop îl consideră a fi scăderea credibilităţii unor eventuale proteste ale acestora.

● O persoană a murit, iar alte şase au fost rănite, după ce o ambulanţă care transporta un pacient şi avea în funcţiune semnalele acustice şi luminoase a fost lovită de un autoturism.

● În ultimele nouă luni Serviciul de Ambulanţă al Municipiului Bucureşti a pierdut în accidente grave de circulaţie trei maşini noi de salvare. Costul unei astfel de ambulanţe se ridică la aproape 70 de mii de euro. În ultimii ani, zeci de persoane au fost rănite sau chiar au murit în accidente de circulaţie cu ambulanţe.

● Autoritatea Naţională de Control a recomandat Ministerului Sănătăţii să dispună retragerea producătorului de medicamente Antibiotice Iaşi din acţionariatul „firmei-căpuşă" Pharma.

● Spitalul Municipal Arad a adunat 4 miliarde de lei în urma unui bal de caritate, iniţiat pentru că bugetul primit în acest an de spital este cu 30 de miliarde de lei mai mic faţă de cel de anul trecut.

● Într-un comunicat al filialei PD din Cluj se arată că Ministerul Sănătăţii a decis închiderea a cinci centre medicale de permanenţă din judeţ, trei din Cluj, unul din Cîmpia Turzii şi unul din Dej, înfiinţat anul trecut, şi care au deservit peste 4.200 de pacienţi.

Stela GIURGEANU

Meargă doctorii la ţară...

Domnul doctor Mircea Bourceanu practică medicina de familie în judeţul Tulcea, comuna Baia. Care sînt problemele şi care sînt satisfacţiile unui medic de familie în mediul rural?

...ce îi mînă pe ei în luptă?

cum este? ...şi cum ar trebui de fapt să fie?...

Probleme

De ce există două tipuri de medicină de famile: cea de oraş şi cea din mediul rural?...

...Una la mînă, oraşul, oricum ar fi el, e totuşi oraş. Una e să mergi pe trotuar, să ai acces la cultură, la informaţie, şi alta e să tai lemne ca să te încălzeşti. Medicul de ţară este prezent în viaţa comunităţii 24 de ore din 24. Trebuie să facă faţă oricărei solicitări. La oraş, în cazul unui accident, omul se repede la Camera de Gardă a spitalului sau la o policlinică. În mediul rural însă, cabinetele medicilor de familie sînt prima verigă din sistem, iar medicul este cel care trebuie să acorde primul ajutor, în orice situaţie. Mai sînt cazurile unor accidente pe şosea, cînd materialele sanitare pe care le ai pentru două sau trei săptămîni se termină imediat. Sau nici măcar nu sînt de ajuns.

Condiţiile de lucru...

...La noi nu se mai face diferenţa între banul doctorului şi banii cabinetului.

Lucrăm în condiţiile pe care ni le creăm. Depinde foarte mult de ce vrea fiecare să facă. Poţi să rămîi într-un cabinet cu linoleumul rupt, cu pereţii jupuiţi şi cu ţevi sparte sau să investeşti din propriul buzunar într-o bucată de faianţă, în reparaţii şi chiar în achiziţii pentru cabinet.

Pentru o perioadă cabinetul a funcţionat financiar din venitul medicului şi din aşa-zisul buget de practică. Din acesta se cumpărau medicamentele, materiale sanitare, se făceau plăţile salariale pentru personal, unele cheltuieli de întreţinere şi mici achiziţii. Tot ce a fost investiţie a fost, însă, din venitul doctorului.

Cîţi pacienţi şi cîţi doctori...

...Legislaţia sanitară priveşte medicii de familie în mod egal, deşi condiţiile de practică sînt inegale.

Aici e vorba de responsabilitate. Am un coleg care are şase-opt mii de pacienţi, undeva pe lîngă Botoşani, la graniţa cu Ucraina. În Deltă, cred că la ora actuală sînt doar unu sau doi doctori *stabili*. În rest, sînt medici care mai merg cu vaporul o dată pe săptămînă în cîteva sate. Situaţia este foarte gravă. Şi, cu toată lipsa de condiţii, există oameni care şi-au asumat aceste responsabilităţi. Pentru guvernanţi, însă, Delta nu înseamnă mai mult decît un week-end la pescuit.

În ceea ce mă priveşte, împreună cu soţia, am în grijă 5.000 de asiguraţi. Pacienţii sînt însă mult mai mulţi. Un timp, din lipsă de doctori, am acoperit o zonă de 450 de kilometri pătraţi şi 11 localităţi din trei comune. Acum sîntem doi medici la cinci sate.

Media pe ţară este de 1.500-1.700 pacienţi. Aceasta variază însă de la 900, 1.000 în judeţul Timiş, la aproximativ 3.000 în judeţul Tulcea, care este vîrful de încărcare pe cabinet. Din lipsa acoperirii cu medici sîntem obligaţi să facem faţă unui număr mai mare de pacienţi, alocînd timp mai mult, energie mai multă, toate la acelaşi grad de profesionalism. Legea spune însă că finanţarea 100% vine doar pentru maxim 2.000 de pacienţi. Pentru restul primim doar 25% din finanţare. Asta în vreme ce toţi pacienţii consumă 100%.

Ce ar trebui făcut...

...În primul rînd, privatizarea cabinetelor. Nimeni nu investeşte în ceea ce nu e al lui. Ne interesează ca spaţiul în care ne desfăşurăm activitatea să fie al nostru. În clipa în care eşti proprietar, îţi poţi practica meseria fără să fii supus presiunilor Casei de Asigurări, fără să participi la această formă mascată de iobăgie. Alta ar fi situaţia dacă aş fi proprietarul cabinetului. Aş consuma, ca orice societate privată, cu chitanţierul pe masă. Ce aş munci, aia aş avea.

Cine mai vine...

...Din păcate, după generaţia de 40-50 de ani, nu mai vine nimeni. Acesta este adevăratul pericol.

...La ultimul examen de rezidenţiat majoritatea s-a îndreptat spre specialităţile chirurgicale. Au rămas 50 de locuri pe medicina de familie. Pentru că e lipsită de atractivitate. Muncă multă, scriptologie multă, bani puţini. La ce să vină tinerii la ţară? Într-un „undeva" unde nu-i aşteaptă nimic, unde trebuie să se descurce nu numai cu meseria, ci şi cu propria existenţă. Şi nici o politică nu încurajază profesarea medicinii în mediul rural. Ca să nu mai spun de gîndirea pragmatică a noii generaţii. „Îmi iese sau nu banul."

Tînăra generaţie nu poate fi atrasă decît prin bani. Dacă ar avea posibilitatea să cumpere cabinetul, ar căpăta şi siguranţa locului, nu ar mai pleca.

De ce are nevoie...

...Avem cerinţe personale de ordin cultural şi moral, avem nevoie de timp de studiu, timp care dispare în tracasările zilnice printre hîrţoage şi acte normative care sînt ca barca pe valuri, nu se mai stabilizează odată. În condiţiile unui stres continuu nu poţi da randament în relaţia umană cu pacientul. Medicina nu e strungărie, aşa cum o înveţi pe băncile şcolii, aşa să o şi practici.

...Mai avem nevoie de sêntimentul de continuitate. Este un sentiment extraordinar să asişti o femeie (pe care chiar tu ai adus-o pe lume) născînd. Medicul de familie nu e medicul specialist care te vede cinci minute şi pune diagnosticul. Eu sînt medic al comunităţii şi al familiei. Rolul meu este şi de un fel de „popă".

...Avem nevoie de răsplătirea efortului. Acum totul se face la nivel declarativ.

...Avem nevoie de posibilitatea de a face tot ceea ce am putea face.

Satisfacţii?

Conştiinţa faptului că îţi faci meseria mai din plin. Niciodată într-un cabinet de oraş nu vei aduce un copil pe lume sau, dacă îţi place chirurgia, nu o vei putea practica.

...Medicul de ţară este un om singur, depărtat de mediul lui, trebuie la început să se integreze. Un om singur, cu o responsabilitate mare. Medicina la ţară este pentru oameni foarte puternici. Mulţi dintre colegii mei s-au „pierdut" din cauza intrării într-un mediu în care nu au corespondent. Mie mi s-a spus, cînd am ajuns aici, că din două, una: ori o iau razna, ori mă apuc de băutură. N-am făcut nici una, nici alta.

Dar fumaţi...

...Cît cuprinde!

Adina ROSETTI

Supravieţuiri

Visul fetiţelor care se jucau cu păpuşile „de-a doctorul" ia sfîrşit în copilărie. Mitul părinţilor care visează să-şi trimită odraslele la medicină în ideea că e o meserie „bănoasă" începe să pălească. Sigur că la un anumit nivel şi în anumite specializări medicina poate fi într-adevăr bănoasă (iar combinată cu politica se dovedeşte a fi un succes), dar cu siguranţă medicina de familie nu se încadrează în această categorie.

Lipsiţi de gloria neurochirurgilor sau de avantajele financiare ale stomatologilor, posesori de cabinet, medicii de familie se confruntă în schimb cu nenumărate probleme: lipsa banilor, birocraţia, noile reglementări în domeniu.

O radiografie completă a acestor neajunsuri şi nemulţumiri ne-a făcut-o dna. dr. Doina Mihăilă, preşedintele Patronatului Medicilor de Familie, organizaţie înfiinţată pentru a apăra interesele acestor medici.

Spre deosebire de medicii de specialitate (care sînt plătiţi la consultaţie şi la serviciile prestate), medicii de familie sînt plătiţi „per capita", adică la numărul de pacienţi înscrişi pe listă, fiecare pacient avînd un punctaj diferit, în funcţie de categoria de vîrstă din care face parte. Cu această ocazie am aflat că „valorez" pentru un medic de familie doar 10 puncte, în unităţi monetare puţin peste 100.000 de lei pe an, încadrîndu-mă în categoria de vîrstă cea mai largă: 5-59 de ani. Cei mai „scumpi" şi, prin urmare, profitabili sînt sugarii şi bătrînii.

Recomandarea recentă făcută medicilor de familie de a limita numărul de pacienţi înscrişi la 2.000 (urmînd ca depăşirile să fie depunctate) a iscat, cum era de aşteptat, nemulţumiri şi controverse. Conform legii, pacientul are dreptul de a-şi alege medicul de familie. A limita numărul de pacienţi „arondaţi" unui medic nu înseamnă implicit şi a limita acest drept?

„Se porneşte aici de la un principiu bun", explică Doina Mihăilă, „şi anume creşterea calităţii actului medical. Dar acest lucru trebuia făcut cînd s-a introdus sistemul. Cum poţi acum să spui la 500, 1.000, 2.000 de pacienţi: „Începînd de mîine vă dau afară!" şi asta fără nici un criteriu?".

În ciuda măsurilor recente pentru îmbunătăţirea sistemului de sănătate (înfiinţarea centrelor de permanenţă, ieftinirea medicamentelor cu 10 procente, noile formulare de prescripţie medicală, menite să reglementeze consumul şi necesarul de medicamente şi, în sfîrşit, promisiunea Guvernului de a achita integral datoriile faţă de furnizorii de medicamente în cursul acestui an), problemele sînt departe de a fi rezolvate, iar în plus au apărut altele noi.

„Noile reţete nu sînt bine întocmite şi încalcă nişte norme de prescripţie medico-farmaceutică internaţionale" spune dna. Mihăilă. Datoriile faţă de furnizorii de medicamente vor fi achitate tot din bugetul Casei Naţionale de Asigurări de Sănătate (CNAS), buget din care sînt plătiţi şi medicii de familie, care pierd astfel speranţa că veniturile lor vor creşte în acest an. În plus, în regulile de punctare nu se regăsesc deplasările la domiciliul pacienţilor, ceea ce înseamnă că medicii vor fi nevoiţi să suporte şi aceste cheltuieli sau să rărească vizitele.

De altfel, problema financiară este în „top". Singurul venit al medicilor de familie sînt banii primiţi de la CNAS prin sistemul de puncte, bani din care se plătesc cheltuielile salariale, de întreţinere a cabinetelor, tipizatele, absolut totul. „Şi după ce plăteşte toate acestea, îi mai rămîne şi medicului un venit net care, în cel mai bun caz, dacă are 2.000 de pacienţi, este sub nivelul unei asistente medicale din sistemul bugetar", spune Doina Mihăilă cu un zîmbet uşor ironic.

Investiţii în cabinete? Dotări medicale? Deocamdată nu se pune problema. „Pînă acum am mers la linia subzistenţei, a supravieţuirii, ceea ce nu este normal. Cabinetul medical trebuie stimulat dacă într-adevăr se doreşte reforma sistemului de sănătate. Fără dotări, nu ai practic cu ce să asiguri servicii mai bune, şi să reduci adresabilitatea la spitale."

Ce motivaţie ar mai avea totuşi un doctor în condiţiile date să aleagă această cale?

„Faptul că îşi iubeşte meseria. Orice meserie trebuie respectată şi uneori nu poţi avea nici respectul pacientului în momentul în care nu te prezinţi cum trebuie în faţa lui."

Majoritatea medicilor de familie au spaţiile în comodat cu diverse policlinici, dispensare şi aceste contracte expiră în 2004. În condiţiile legislaţiei actuale, cumpărarea lor ar presupune organizarea de licitaţii publice şi prea puţini medici au resursele necesare cumpărării propriului cabinet.

„Am discutat cu dl ministru Blănculescu, care s-a arătat a fi extrem de înţelegător şi deschis, şi am ajuns la o soluţie de compromis: concesionarea cabinetelor pe timp de 5 ani, în speranţa ca în aceşti ani să o ducem şi noi mai bine. Numai că respectivul proiect de concesionare zace din noiembrie într-un sertar sau pe nişte mese la Ministerul Administraţiei Publice, intrînd în sistemul semnăturilor. Nu ştiu dacă este pur şi simplu delăsare sau rea-voinţă. Chiar trebuie să aşteptăm pînă în ultima zi ca să existe o formă de posesiune asupra acestor cabinete?"

Întrebare, desigur, retorică... Şi totuşi, speranţe?

„Speranţa mea este ca la rectificarea bugetului, pentru prima oară în patru ani, să nu se uite că există şi medici de familie. Este foarte greu, m-am săturat să mă „bat" cu Ministerul Sănătăţii, cu CNAS... Acum trebuie să încep o luptă cu Ministerul Finanţelor? O luptă cu finanţiştii este piedută din start!", rîde dna Mihăilă făcînd haz de necaz.

Medicii de familie ar trebui să fie baza sistemului sanitar. Ideea socială de la care s-a plecat, o idee frumoasă în sine, este apropierea de pacienţi, de oameni şi problemele lor. În timp, medicul de familie ar trebui să devină mai mult decît un simplu doctor care îţi prescrie grăbit un sirop de tuse. Relaţia interumană doctor-pacient contează. Medicul de familie ar trebui să ajungă să cunoască în timp problemele şi „istoricul" medical al fiecărui pacient, să devină un prieten al familiei, la care să te poţi duce cu încredere.

Pentru a se ajunge aici, este nevoie, evident, de mai mult decît pasiune, este nevoie de motivaţie, de implicare şi, în cele din urmă, de resurse.

Pe holurile centrelor medicale, ale dispensarelor, în sălile de aşteptare hiperaglomerate oamenii, apăsaţi şi aşa de povara bolilor şi durerilor, se plîng de felul în care sînt trataţi, de lungile ore în care stau la coadă pentru o consultaţie, se plîng de indiferenţă.

Lipsuri şi greşeli

– interviu cu dr. Mircea CINTEZĂ, preşedinte al Colegiului Medicilor din România –

Ştiu că în ultima vreme medicii au fost învinovăţiţi de tot felul de lucruri. Au fost scoase în evidenţă anumite cazuri ca pretext pentru măsuri luate la nivel guvernamental. Nu medicii sînt vinovaţi de lipsa banilor din sistem şi de politica proastă în domeniu. Totuşi, fiindcă dumneavoastră conduceţi un organism care stabileşte în cazuri concrete răspunderea medicală, v-aş întreba dacă există anumite greşeli recurente, relevante ale medicilor sau anumite mentalităţi ale lor care contribuie şi ele într-o oarecare măsură la situaţia generală de criză a sistemului sanitar...

În fiecare an, noi judecăm la nivel naţional circa două sute de greşeli medicale, ca instanţă secundă (de apel) după cele de la nivelul judeţelor. Considerînd că la fiecare din cele 40 de judeţe se judecă tot cam atîtea cazuri, rezultă că în fiecare an sînt foarte multe cauze de greşeli medicale. Nu se poate vorbi de o sistematizare a acestor greşeli. Dar de multe ori sînt neglijenţe. Am avut foarte rare cazuri de greşeli flagrante, făcute cu bună-ştiinţă sau cu iresponsabilitate. În total, de cînd judecăm la nivel naţional, am avut doar nouă situaţii în care am întrerupt temporar dreptul de practică medicală, fiind vorba de greşeli grave.

Cele nouă dovedite sînt aşadar din cîteva sute sau din cîteva mii de cauze?

Din cîteva sute judecate la nivel naţional, plus cîteva mii la nivel local, în decurs de cinci ani.

În afară de retragerea dreptului de practică medicală, ce alte sancţiuni există?

Votul de blam, avertismentul şi mustrarea, în ordine descrescătoare, sancţiuni care se pot da la nivel local şi care nu-i spun mare lucru celui din afară, dar care au urmări asupra vieţii profesionale a medicului pentru că, timp de minim un an de zile, pînă cînd se poate ridica sancţiunea, acesta nu poate promova. De asemenea, pe termen lung, la dosarul de promovare o pondere de 25% este dată de numărul de credite de educaţie continuă. Un credit este echivalent cu numărul de ore de manifestări de înaltă valoare ştiinţifică la care a participat medicul în ultimii ani. Cei care au astfel de sancţiuni pierd un număr important de credite şi sînt automat obligaţi să înveţe mult mai mult pentru a le recupera.

Cam cîte asemenea sancţiuni s-au dat în ultimii ani?

Nu am în faţă o statistică oficială, dar ca ordin de mărime sînt cîteva zeci la nivel naţional şi cîteva sute la nivel local, de cinci ani, de cînd se fac asemenea judecăţi.

Să înţeleg că din cele cîteva mii sau zeci de mii de cazuri semnalate, foarte multe sînt nejustificate sau nu pot fi dovedite?

Da, foarte multe sînt exonerate de orice fel de răspundere. Există o mulţime de genuri de reclamaţii nefondate. Pe de altă parte, luînd ca exemplu recentul scandal de la maternitatea din Ploieşti, vina oricărui medic trebuie pusă în strînsă relaţie cu mediul în care îşi exercită profesia. Or, în momentul de faţă există nenumărate unităţi sanitare în care condiţiile sînt improprii pentru desfăşurarea activităţii medicale. O evaluare oficială a demonstrat că din cele peste 400 de spitale existente, pentru o treime clădirile sînt improprii. Foarte multe au o autorizaţie sanitară provizorie de funcţionare, care se prelungeşte la infinit fiindcă nu există bani pentru atingerea standardelor adecvate.

La Ploieşti s-a stabilit vreo vină medicală?

Din punctul nostru de vedere acolo nu s-a terminat ancheta în ceea ce priveşte moartea bebeluşilor. A existat o culpă pentru proasta gestiune a documentelor (în cazul bebeluşilor care trăiau dar fuseseră declaraţi morţi). Sancţiunea a fost mustrare pentru superficialitate în administrarea unor documente, pe care doi medici şi-au pus semnătura şi parafa fără să le verifice. Însă trebuie spus că, în momentul în care condiţiile sanitare nu sînt îndeplinite decît provizoriu, bugetele nu permit achiziţionarea medicamentelor sau a materialelor necesare, totul fiind aleator, nu se poate să nu apară repercusiuni asupra propriei discipline de comportament. Cînd lucrezi în condiţii de criză şi gestionezi practic o criză, riscurile de a face greşeli cresc. Cu alte cuvinte, ar fi de menţionat şi miile de cazuri în care bolnavii au trăit, deşi au fost trataţi în asemenea condiţii inacceptabile, în care totuşi medicii au reuşit să facă faţă. Ele nu sînt însă pomenite niciunde.

Apropo de maternităţi, se ştie, cel puţin în Bucureşti, că fiecare îşi are propria infecţie intra-spitalicească. La una e pioceanic, la alta e cine ştie ce stafilococ şi aşa mai departe. Mamele au de ales. Combaterea acestor infecţii se face în alte ţări, pur şi simplu, prin demolare şi reconstruire. La noi nu sînt fonduri pentru aşa ceva.

Este perfect adevărat. Nu se poate pune problema dărîmării, pentru că maternităţile sînt puţine şi supraaglomerate, la fel ca şi majoritatea spitalelor care au condiţii cît de cît decente. Goale sînt doar spitalele care nu pot folosi decît ca adăposturi sociale. Deşi închiderea temporară pentru astfel de infecţii este obligatorie şi se practică, de fiecare dată ea duce la situaţii în care bolnavii nu mai au unde să fie spitalizaţi.

Vă întreb, pe de altă parte, dacă în asemenea condiţii de practicare a medicinei, ambigue, inconstante şi riscante, nu apar şi şanse mai mari pentru incompetenţi sau pentru cei care au greşit, să se poată ascunde mai uşor. Nu sînt mai grele anchetele în aceste condiţii?

O anchetă onestă pune întotdeauna greşeala umană alături de condiţiile în care omul a fost nevoit să lucreze. În mod ideal, un medic conştient face raport direct, prin care informează că lucrează într-un mediu impropriu, ba mai mult, poate chiar refuza să-şi asume riscul. Dacă un asemenea refuz poate fi discutabil, raportul scris, cu număr de înregistrare, în care să se arate lipsurile, e o soluţie la îndemîna oricui. Din păcate, se apelează foarte rar la această metodă, oamenii fiind obişnuiţi (sau complăcîndu-se) în această situaţie, care se întinde din vremea comunismului şi a persistat aproape nealterată. Mai au obiceiul să se prevaleze de ideea că dacă autorităţile închid ochii, dînd autorizări provizorii, este de la sine înţeles că la rîndu-le trebuie să închidă ochii şi să se descurce cum pot, în condiţii proaste. Într-o societate normală, răspunderea nu mai poate fi exonerată în astfel de condiţii, dacă accepţi cu bună-ştiinţă, deşi nu eşti acoperit prin nici o lege.

Care ar fi după părerea dumneavoastră cele mai urgente măsuri de luat pentru a se ieşi din criza actuală sau din acest provizorat premanent?

Prima este aceea de a se evalua în mod real costurile actului medical şi de a se defini un pachet bazal de servicii medicale care pot fi plătite timp de 365 de zile pe an. În momentul de faţă noi trăim mai departe cu lozinca de pe vremea lui Ceauşescu că dăm sănătate publică tuturor, de banii pe care-i avem. Or, trebuie să reamintim, România cheltuieşte pentru sănătate 80 de dolari pe cap de locuitor pe an, în vreme ce Uniunea Europeană cheltuieşte 1.200 de dolari. Diferenţa atît de flagrantă face de la sine înţeles că noi discutăm de nişte lipsuri imense. Ca atare, cinstit ar fi să definim ce putem oferi de aceşti 80 de dolari. Altfel, declarăm că facem tot atît cît Austria sau Cehia (care dă doar 700 de dolari pe an) şi, în realitate, de aceste servicii se bucură doar o parte, selectată în mod aleator: cei norocoşi, cei care apucă... Ceilalţi nu beneficiază. Noi avem, de exemplu, o listă corectă de medicamente compensate, dar ele nu se găsesc decît 10, 15 sau 20 de zile pe lună. De unele se bucură doar cei care stau la cozi de cu noaptea. Un drept declarat este cel disponibil 365 de zile pe an, restul sînt minciuni. După aceea, ar trebui definite surse suplimentare de finanţare – de exemplu, asigurări complementare de sănătate care să asigure accesul la o listă secundă de medicamente compensate care nu poate fi plătită decît parţial de sistemul public. Dar dacă acum sistemul public declară că poate face totul, eventualele asigurări private, complementare, nu au ce să asigure. Iar dacă am defini exact ce poate face sistemul public, am constata că ceea ce nu poate asigura este atît de dramatic necesar, încît societatea ar lua în sfîrşit decizia, în acel moment, de a suplimenta banii daţi sănătăţii, care, aşa cum v-am spus, sînt tragic de puţini. Noi dăm sub 4% din PIB pentru sănătate, în vreme ce bulgarii reuşesc să dea spre 6%, iar Uniunea Europeană 8% dintr-un PIB oricum mult mai mare.

Cine sînt responsabilii direcţi de alocarea a numai 4% din PIB pentru sănătate?

Parlamentul, în principiu, dar în special guvernanţii, care întotdeauna au alte priorităţi. Se ştie că posibilii bani pentru sistemul sanitar au fost risipiţi pe subvenţionarea economiei care nu produce nimic, cea nerentabilă şi care produce pe stoc sau produce lucruri nevandabile.

a consemnat
Andrei MANOLESCU

Raluca ION

Asigurat, dar nu la stat

Aşa cum unele clădiri fac mulţi bani, altele fac igrasie, iar altele fac obiectul luptei de clasă între proprietari şi chiriaşi, clădirea imensă şi hîdă din Walter Mărăcineanu a căpătat respingătorul obicei de a face în permanenţă coadă. La sfîrşit şi la început de lună îndeobşte, în faţa ei se însăilează repede şi trece greu un brăcinar dezlînat de oameni, îmbrăcaţi în culori cenuşii, tîrînd după ei sacoşe, bastoane şi boli. Pe celălalt trotuar se află hoarda obedientă a celor care vor să plece la muncă în străinătate – cei care trebuie să bată la uşi din interiorul aceleiaşi clădiri şi pe care îi vom ignora acum, trecînd cu vederea cel puţin jumătate din potenţialul de a aduna mulţimi al construcţiei. Instituţia responsabilă de coada de care vorbim este Casa de Asigurări a Municipiului Bucureşti, la care oamenii vin de fiecare dată înarmaţi ca pentru doctor, cu supunere şi răbdare, pentru a primi aprobările lunare sau trimestriale pentru reţete gratuite. Aprobările vin greu şi, ştiut lucru, atunci cînd nu sînt bani nu mai vin deloc. Pentru aceşti oameni nu se mai poate face nimic. Bolnavi fiind, nici o firmă privată de asigurări nu acceptă să le facă asigurări altfel decît pe nişte prime astronomice.

Ceva mai încolo, în Cişmigiu, se plimbă relaxat tinerii care deocamdată n-au astfel de probleme. Nu sînt bolnavi şi, după toate probabilităţile şi intenţiile Guvernului, nu or să mai apuce o asigurare de sănătate de la stat, pentru că tot cetăţeanul va trebui să cotizeze pentru a primi îngrijire medicală la o companie de asigurări. Dacă ar fi după el, ar cotiza, nu ar cotiza?

Cosmin, de 28 de ani: „Aş da banii pe asta numai dacă aş fi sigur că ei ajung la oamenii bolnavi. Că nu or să fie deturnaţi cumva, misterios şi inexplicabil, spre o altă destinaţie".

Liviu, 19 ani, e sănătos tun şi are cu totul alte probleme: „Niciodată n-am fost bolnav, dar probleme cu banii am avut. Ce e mai important, să trăieşti bine peste 10 ani, cînd Doamne fereşte, ar putea să ţi se întîmple ceva, sau acum? Eu unul nu-mi fac probleme, acum am alte priorităţi. Cînd o să am bani şi o să consider că sănătatea este o problemă, o să mă ocup de sănătate".

Mari, 25 de ani, crede că dacă ai bani, se poate aranja şi fără asigurare de sănătate. „Dacă te duci la doctor şi la asistente şi le bagi ceva în buzunar, poţi să fii sigur că or să te trateze înaintea unuia care are asigurare. Şi atunci o să fie la fel ca şi acum".

Alina, 21 de ani, spune că: „Asigurările private de sănătate sînt ca şi pensiile – o chestie foarte bună. În primul rînd, scot din joc statul. Cînd dai bani la stat, poţi să fii sigur că i-ai aruncat pe fereastră. Cînd îţi dai banii la o companie respectată, ajung cu siguranţă acolo unde trebuie. Cred că asta o să îmbunătăţească tot sistemul sanitar din România".

Laurenţiu, 21 de ani, nu e de acord cu sistemul de asigurări private: „Plăteşti mult, ai parte de îngrijire bună. Plăteşti puţin, îţi dau medicamente cît să nu mori. Ce se va întîmpla cu cei care nu au bani absolut deloc? Îngrijirea medicală trebuie să fie la fel pentru toată lumea şi medicii ar trebui să se chinuie să salveze şi viaţa celor cu bani şi a celor fără bani. Aşa este uman".

Sondajele arată că cel mai mult românii îşi doresc sănătate. Că-i mai bună decît toate, că dacă e sănătos omul poate să facă orice, aşa cum a spus Ion Iliescu în mesajul de Revelion: „Le urez tuturor românilor multă sănătate, că dacă sînt sănătoşi totul vine de la sine." Sănătatea aduce totul şi, ca orice lucru providenţial, e un dat al cerului. Unii se întreabă ce ar putea face ca muritori de rînd, în afară de cruci şi rugăciuni în biserică.

Boala hîrtiilor

– interviu cu dr. Dan PEREŢIANU, preşedintele Camerei Federative a Medicilor –

În sărăcia şi în proasta funcţionare cronică a sistemului sanitar românesc de după revoluţie, se vorbeşte despre ultimul an ca despre unul de criză acută. De ce?

Da, eu am intitulat, în cîteva documente publicate de Camera Federativă a Medicilor, anul 2003, anul crizei din sănătate. Ei bine, în anul 2004 continuă aceeaşi criză începută în 2003.

Cu o primă poveste aproape incredibilă, aceea a „învierii" bebeluşilor de la maternitatea din Ploieşti.

Nu. Din punctul nostru de vedere, acesta nici n-a fost un eveniment. Fiindcă întîmplarea de la Ploieşti a fost de trei ori mai mică decît ceea ce s-a întîmplat, de exemplu, anul trecut la Bacău şi la Iaşi, unde în maternităţi au murit vreo două sute de copii. Problema mortalităţii infantile trenează de ani de zile. Totul se reduce la bani şi la moralitatea din sistem. Dar dacă e să vorbim de criză, pot să vă spun că scad foarte mult veniturile medicilor, fiindcă valoarea punctului în consultaţiile din ambulator a scăzut cu 25%, a scăzut numărul de acte medicale punctabile, atît pentru medicii de familie, cît şi pentru medicii specialişti. Valoarea punctului pentru medicii de familie a rămas aceeaşi dar inflaţia şi preţurile cresc, ceea ce înseamnă, evident, că şi veniturile lor vor scădea în acest an. Al doilea punct e legat de birocraţie. La contractările dintre casele de asigurări şi cabinetele medicale, această birocraţie e absolut de tip kafkian. Casele de asigurări le cer doctorilor între 30 şi 35 de acte, în funcţie de tipul de contract. Iar foarte multe dintre aceste acte sînt la fel ca acelea de anii trecuţi. Toate actele trebuie din nou şi din nou xeroxate şi trimise, deşi de trei ani casele de asigurări deţin dosarele tuturor cabinetelor.

Medicii ar trebui deci să-şi angajeze avocaţi pentru a se descurca.

Fără discuţie. Iar de foarte multe ori dosarele sînt cerute în dublu exemplar, pe motiv că unul se deschide şi celălalt nu se deschide, iar dacă sînt contestaţii, trebuie să se deschidă al doilea dosar ca să se vadă dacă tarifele cerute acolo au fost reale. E o aberaţie pentru că la rigoare, dacă e chiar nevoie, s-ar putea face numai două foi în dublu exemplar, nu tot dosarul. Casele de asigurări mai cer şi certificate de bonitate, ceea ce iarăşi e aberrant, pentru că noi sîntem în relaţie permanentă cu ei, le ducem lunar documentaţia de plată a asigurărilor şi ei pot să ne reţină din rambursări. Certificatul acesta de bonitate este plătit de fiecare medic cu 400 de mii de lei pentru a dovedi că tot el a plătit aceleiaşi case asigurările sale de sănătate. Pentru asta trebuie duse din nou în dublu exemplar documentele prin care se arată că medicul a plătit documente care de fapt au mai fost o dată depuse la aceeaşi instituţie.

A părut că în cele 45 de zile cît a răspuns de sănătate, Ionel Blănculescu a încercat să mai limpezească cîte ceva. E real? Ar fi poate nevoie de manageri specializaţi, de economişti de meserie, deci nu de medici, care să pună sistemul pe roate?

E nevoie de manageri specializaţi, dar Blănculescu era militar, secretarul de stat Pavelescu din Ministerul Sănătăţii e tot militar, secretarul de stat Cristian Celea e şi el militar, noul director general al Casei Naţionale de Asigurări de Sănătate este tot militar. Şi atunci, ce să mai vorbim de manageri specializaţi?

Cum se poate elimina toată birocraţia de care vorbiţi. Ce credeţi că trebuie făcut?

S-ar putea elimina dacă sistemul ar fi realmente condus corect. El nu e condus corect. Să vă mai dau un exemplu de lucru ciudat. Zilele trecute s-a lansat un sistem după care spitalele vor fi altfel plătite. Sistem numit DRG. Fiecare spital va fi cuantificat în funcţie de anumiţi parametri, care se numesc ICC, ICM, TCP. Sînt nişte formule matematice în spatele cărora se ascunde de fapt un calcul al finanţărilor, bazat pe ce au cheltuit spitalele anul trecut, fără a se lua în calcul inflaţia şi creşterea preţurilor. În esenţă, e o reducere de fonduri. Şi mai trebuie să spun ceva şi despre noile reţete compensate şi gratuite. S-a făcut un tam-tam întreg legat de securizarea acestora. Ne întrebăm faţă de cine sînt securizate. Faţă de hoţi, faţă de falsificatori? Pînă acum Casa de Asigurări care a avut ideea acestor reţete securizate nu ne-a arătat vreun fals sau vreo impostură făcută cu reţetele de tipul anterior. Atunci la ce bun această securizare, dacă fenomenul de falsificare nu există? Nimeni n-a fost arestat pentru vreo astfel de falsificare.

Ce firmă le tipăreşte şi le securizează?

Nu ştiu, o întreprindere tipografică, n-are importanţă, dar noi credem că apariţia acestor noi reţete este doar o formă de cheltuire a unor bani care trebuie daţi unora. La fel ca şi povestea de acum cîţiva ani, cînd au apărut aşa-zisele carnete de sănătate albastre cu vinietă pentru asiguraţi. Carnete care nu s-au mai făcut; a luat cineva nişte bani şi la revedere. Au apărut numai cîteva asemenea carnete.

Reţetele securizate au apărut?

Ele da, dar repet, de ce era nevoie de ele?

Noua prevedere constituţională, care spune că fondurile alocate sănătăţii trebuie să-i rămînă sănătăţii, se aplică?

Această nouă prevedere a fost abil înlăturată de către guvern, prin proiectul pentru buget. Cu o lună înainte de întocmirea bugetului, executivul i-a cerut fiecărui ordonator de credite să spună cîţi bani crede că va strînge, cîţi crede că va cheltui, de cîţi are nevoie şi tot tacîmul. Casa Naţională de Asigurări de Sănătate a trimis Ministerului Sănătăţii estimarea că va strînge 88 de mii de miliarde de lei. Potrivit legii bugetului, trebuia să apară şi la cheltuielile Casei tot suma de 88 de mii de miliarde. Însă guvernul a spus: Casa nu poate strînge această sumă, ci numai 65 de mii de miliarde de lei. Ca atare, în sistem se vor cheltui numai 65 de mii de miliarde. Asta înseamnă că, într-un an electoral, 23 de mii de miliarde de lei nu se vor regăsi în sistemul de sănătate, ci în trezorerie, la dispoziţia Ministerului de Finanţe. Şi din acest motiv scade valoarea punctului, spitalele nu sînt plătite cum trebuie, salvarea nu e plătită şi toate maşinile stau să se strice...

Care ar fi după părerea dumneavoastră prima măsură esenţială ce ar trebui luată, pentru a se face măcar un început de redresare?

Una ar fi o măsură de legiferare şi a doua, de finanţare. Prin ordonanţă de urgenţă, guvernul ar trebui să renunţe să mai controleze bugetul Casei de Asigurări de Sănătate. Fondurile pentru asigurări de sănătate să nu mai fie incluse în buget, pentru că ele sînt fonduri private mutuale care trebuie gestionate de adunări generale ale contribuabililor, cum este peste tot în lume. Şi o altă măsură ar fi readucerea bugetului Casei Naţionale de Asigurări la 88 de mii de miliarde.

Nu poate fi atacată la Curtea Constituţională această preluare de fonduri din bugetul sănătăţii?

Nu, fiindcă aşa s-a votat bugetul, iar cei care l-au votat şi acum spun că e de vină Ministerul de Finanţe, cum ar fi senatorul Sorin Oprescu, sînt demagogi. Ei sînt cei care au votat un buget de această natură.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Adina POPESCU

Tristeţea şpăgii

În urma publicării într-o revistă bucureşteană a unui articol despre şpăgile din spitale, telefoanele au început să sune timid la redacţie. Un anumit domn, al cărui nume nu-l deconspirăm, a cerut indignat să stea de vorbă cu redactorul-şef. Era administratorul unuia dintre spitalele menţionate în text. Aici gîndacii şi igrasia depăşeau orice limită a imaginaţiei vreunui reporter de presă, iar şpăgile care funcţionau într-un sistem absolut firesc, ca în orice domeniu de altfel, erau eclipsate de mizerie şi de incompetenţa cadrelor medicale. Un cadru de-a dreptul „horror", chiar şi pentru o ţară ronţăită continuu de viermii corupţiei, insalubră şi, pe deasupra, poluată fonic de un foşgăit de replici şi de drepturi la replici!

Reporterul cu pricina a intrat în panică în momentul în care a luat cunoştinţă de primul telefon care ar fi putut da naştere unui conflict: „Dacă voi fi dat în judecată? Ce mă fac?". Redactorul-şef l-a liniştit, bătîndu-l pe umăr pentru treaba bine făcută şi i-a promis că va prelua apelul ceva mai tîrziu. Timp de o jumătate de oră a fost foarte vesel, stimulat probabil de un proces imaginar care îi va aduce popularitate revistei sau, cel puţin, mulţumit de reacţia primită. Într-un tîrziu, l-a sunat pe administratorul revoltat. Dezamăgire totală: deşi redactorul-şef l-a luat destul de „tare" pe individ, invocînd cazuri reale şi dosare ascunse prin sertarele redacţiei, acesta s-a arătat împăciuitor şi i-a declarat doar că „e foarte trist!".

Aşadar, articolul destul de virulent de altfel, n-a reuşit să obţină printre cei pe care-i acuza în mod direct decît un sentiment de tristeţe, un fel de „haide, mă, că nu-i chiar aşa!", într-o conversaţie prietenoasă în sine, încheiată cu fraze convenţionale: „Mai veniţi încă o dată pe la noi! Poate că vă putem arăta şi părţile bune! Vă mulţumim că ne-aţi băgat, totuşi, în seamă!" etc.

Traseul şpăgilor din spitale este foarte clar pentru oricine, fără vreo intervenţie din partea presei care, de obicei, arată cu degetul. Atît de clar încît s-ar putea propune renunţarea la astfel de subiecte care nu fac altceva decît să incrimineze sistemul, şi la publicarea unui instructaj foarte exact, ca să ştie şi omul de rînd, mai puţin experimentat, bolnav de ocazie sau, Doamne fereşte!, aflat într-o situaţie limită, unde, cui şi cît trebuie să dea.

Şi mai simplu: o listă de preţuri. La anestezist, o sumă destul de fixă: între cinci sute de mii şi un milion, în funcţie de buzunar. La doctor, depinde de operaţie: pentru una medie ca grad de dificultate, o sută de dolari pentru una simplă, cum ar fi cea de cataractă, merge şi un milion, dacă eşti „în etate"; pentru una complicată se discută altfel şi cu mult timp înainte: cu cît dai mai mult, cu atît operaţia are mai multe şanse de succes; aşa că nu e bine să te zgîrceşti, pentru că dacă prima operaţie, pe bani puţini, nu reuşeşte, va urma un şir lung de operaţii care te va aduce, în final, la aceeaşi sumă. La asistente şi infirmiere, între douăzeci şi cincizeci de mii, la fiecare intervenţie: de la o injecţie, la schimbarea aşternuturilor (la perfuzii, tariful creşte!). La portar, douăzeci de mii e suficient, dacă vrei să vezi pacientul atunci cînd nu e oră de vizită.

Problema nu este, însă, şpaga propriu-zisă, ci pregătirea ei, felul în care o dai şi felul în care e primită.

În salon, după operaţie, printre gemete, bandaje, cusături, plasturi şi rămăşiţe de anestezie care-ţi fac vorbirea nu tocmai coerentă, se discută şi se comentează faimosul plic.

Doamna din patul de la fereastră (cel cu privelişte spre curtea interioară, pentru care a dat şpagă la „internări" o sută de mii): Eu am vorbit şi cu fii-mea şi cu ginerele şi ne-am făcut un calcul. Mai mult de trei milioane e exclus. Treaba e că nu i-am spus doctorului de la bun început şi cred că se aşteaptă la mai mult... da' acuma, operaţia e făcută, complicaţii nu cred să mai apară... asta e! Mai mult n-avem de unde!

Femeia din patul de lîngă perete (săracă, de la ţară): Şi cînd îi dai dumitale lu' domn' doctor? Acuma sau la externare? Eu îi am pregătiţi la mine, aicea în geantă, da' nu ştiu cînd să-i dau. I-am spus lu' nepoată-mea să-l urmărească pe domn' doctor cînd iese din cabinet, dar ea a zis să am răbdare... să nu-i dau aşa, ca la piaţă, că şi ei au regulile lor!

O altă femeie: Stai liniştită, doamnă, c-o să vină el singur după ei, nu-i nevoie să-l pîndeşti pe holuri...

Doamna din patul de la geam: De fapt, problema nu-i doctorul, ci asistentele. La asistente trebuie să dai în fiecare zi, nu la doctor...

Femeia de la ţară: I-a dat nepoată-mea asistentei-şefe trei sute de mii. Nu-i bine?

Cealaltă femeie: Asta e o prostie! Nu trebuia să-i dea asistentei-şefe decît o sută de mii. Restul l-ar fi împărţit la asistentele astea mai mici, care ne vin în salon. Crezi că asistenta aia şefă împarte banii cu cineva? Îi ia şi la revedere! Da' ea nu ştie ce se întîmplă cu tine, dacă ai un medicament de luat, un bandaj de schimbat....

Doamna: Da, da, la fetele astea tinere trebuie să le dai, că ele fac toată treaba!

Femeia de la ţară: Şi la doctor?

Doamna: La doctor dai la sfîrşit! *(ca la naş, atunci cînd ajungi la destinaţie! – n.a.)*. Ia zi, cine te-a operat pe matale? Aha, ăsta e un doctor foarte cinstit. E profesor! Dacă ai noroc, s-ar putea să nu-ţi ia nici un ban. Să lase plicul pe masă. Se mai întîmplă şi d-astea, mai ales cu bătrînii. Cîţi ani ai? Optzeci şi patru? Atunci ai toate şansele să... Cu bătrînii, doctorii se comportă altfel... ştiu că mai au puţin de trăit şi...

Femeia de la ţară oftează, dar rămîne nelămurită. În spital, doctorii (şi mai ales profesorii!) funcţionează ca nişte mici dumnezei, într-un microunivers; de aici şi concepţia că trebuie să-i mulţumeşti cu orice, măcar cu o rugăciune, cu un acatist etc., ca să primeşti ceva în schimb...

Să ne imaginăm următorul scenariu: bătrîna va umbla ca un abur sau ca o stafie destrămată pe culoarele spitalului în căutarea lui domn' doctor, în timp ce nepoata „responsabilă" cu operaţia va sorbi un capucino, la bistroul de vizavi de instituţie, în compania vreunui rezident pe care l-a cunoscut tot pe holurile interminabile, în timp ce-şi veghea bunica. Bătrîna va întinde cu mîini tremurînde plicul, iar doctorul (profesor) se va emoţiona vizibil şi-i va da pacientei banii înapoi, vîrîndu-i în buzunarul descusut al halatului de molton. Bătrîna va fi fericită pentru că îi va putea oferi nepoatei o mică contribuţie pentru un viitor plin de perspective în Bucureşti.

Concluzia ar putea fi: pot exista şi doctori „umani", dar şi pacienţi fericiţi. Pot exista, la fel de bine şi doctori nemulţumiţi şi pacienţi care mor aproape fără să-şi dea seama de ce. Sistemul nu e bine controlat şi atunci se poate întîmpla orice.

Atunci devine cît se poate de firesc ca un administrator de spital să sune la redacţia unei reviste nu pentru a-i da în judecată pentru „critică", aşa cum şi-ar fi dorit, probabil, redactorul-şef, ci doar pentru a-şi exprima tristeţea. E şi acesta un drept la replică.

Ce se mai întîmplă în fosta Iugoslavie

Despre vecinii noştri din fosta Iugoslavie nu mai aflăm mare lucru. De cînd s-au terminat războaiele, deportările şi epurările etnice, presa noastră nu mai e interesată de ceea ce se întîmplă acolo. Sigur, democratizarea şi revenirea la o administraţie normală a oraşelor împărţite în sectoare pe criterii etnice sînt subiecte mai plicticoase decît bombele şi pagubele colaterale. Sigur, nici în presa occidentală fosta Iugoslavie nu mai „ţine prima pagină" – nici măcar procesul de la Haga al lui Miloşevici nu mai e urmărit cu sufletul la gură. Diferenţa este însă că presa din Europa Occidentală urmăreşte totuşi, prin corespondenţii săi permanenţi sau speciali, drumul complicat către normalitate al oamenilor care încearcă să-şi reconstruiască viaţa şi să uite de ororile prin care au trecut. La noi, în schimb, apropierea mult clamată la sfîrşitul anilor '90 (românii de lîngă Dunăre declarau, în timpul bombardamentelor de la Belgrad, că văd cerul luminat şi aud bubuiturile) s-a pierdut în lungul lanţ al circulaţiei ştirilor: despre vecinii noştri aflăm doar de la agenţiile de presă americane, franceze ori britanice.

Ştiri nebăgate în seamă

● Autorităţile din Serbia vor să impună corespondenţilor de presă străini taxe vamale exorbitante, informează South East Europe Media Organization (SEEMO), o reţea de jurnalişti care lucrează în Europa de Sud-Est, afiliată la Institutul Internaţional de Presă din Viena.

Noua reglementare, intrată în vigoare de la 1 ianuarie 2004, pune taxe vamale pe mobilierul, hainele şi echipamentul de birou introduse în ţară de jurnaliştii străini, chiar dacă ei rămîn în Serbia pe o perioadă limitată. Cei care au intrat în ţară înainte de 1 ianuarie vor trebui să plătească taxe pe reportofoane, aparate foto, laptopuri şi celelalte obiecte necesare pentru a-şi face meseria. Taxele vor fi anuale şi se vor ridica la 33% din valoarea obiectelor, astfel încît corespondenţii care rămîn doi ani la post vor plăti 66%, iar cei care rămîn trei ani vor plăti 99%, informează SEEMO *(www.seemo.org)*. Probabil că şi în Serbia, ca şi în România, autorităţile gîndesc după vechiul principiu haiducesc „să luăm de la cine are".

● După încheierea războiului, oraşul bosniac Mostar a rămas împărţit în şase sectoare distincte, constituite pe bază etnică. Pe 28 ianuarie 2004, Paddy Ashdown, Înaltul Reprezentant pentru Bosnia-Herzegovina, a impus un nou statut pentru administrarea oraşului, după ce timp de cîteva luni avuseseră loc zadarnice negocieri între partidele politice locale. Conform noului statut, cele şapte administraţii vor fi înlocuite de un singură, iar numărul consilierilor locali va fi redus de la 194 la 35, ceea ce ar trebui să refacă unitatea oraşului şi să creeze o adminstraţie eficientă. „Nici una dintre etnii nu va mai putea avea mai mult de 15 reprezentanţi în Consiliul local, astfel încît nici una dintre etnii nu va deţine majoritatea", a spus Paddy Ashdown, citat de *Sloboda Bosna*. Fiecare etnie va avea cel puţin 4 locuri, inclusiv sîrbii, căci dincolo de unificarea oraşului, noul statut are şi scopul de a încuraja revenirea sîrbilor la casele lor, reconstituind astfel caracterul multietnic al oraşului.

Bineînţeles, decizia lui Paddy Ashdown a stîrnit nemulţumiri peste tot. Principalele trei partide etnice, SDA (partidul musulmanilor bosniaci), HDZ (partidul naţional al croaţilor din Bosnia) şi SDS (partidul naţional al sîrbilor bosniaci), s-au regăsit brusc pe aceleaşi poziţii, împotrivindu-se noului statut: o alianţă „contra naturii", dar scopul lor este de a-şi păstra, fiecare, dominaţia în sectoarele în care deţin majoritatea. Săptămînalul *Dani* din Sarajevo scrie că decizia lui Ashdown ar putea să distrugă credibilitatea „lamentărilor zilnice ale partidelor naţionale în legătură cu popoarele ameninţate, iar astfel ar începe să se dilueze şi programele lor bazate pe protecţia musulmanilor, sîrbilor şi croaţilor, care reprezintă esenţa supravieţuirii lor ca partide". De fapt, ce se întîmplă la Mostar poate fi un examen pentru soarta întregii ţări, care e în continuare nu doar prizoniera sărăciei şi a amintirii războiului, dar şi a celor care continuă să manipuleze sentimentele naţionale *(www.notizie-est.com,* 6 februarie 2004). Că naţionaliştii ireductibili sînt gata să se alieze cu duşmanii lor la fel de ireductibili atunci cînd interesele o cer se ştia de mult. Nu e clar de ce la o problemă ştiută şi reconfirmată de atîtea ori soluţiile întîrzie.

Iar în fosta Iugoslavie se întîmplă multe şi complicate. La Belgrad, rezultatele alegerilor au dus la o alianţă împotriva firii între democraţi şi partidul lui Miloşevici. Slovenia e deja în Europa, departe nu numai de trecutul recent, dar şi de fostele republici-surori. Croaţia avansează şi ea impetuos în aceeaşi direcţie, chiar dacă urmele trecutului sînt mai vizibile. Macedonia, anunţă agenţiile de presă, îşi va depune cererea de aderare la UE pe 26 februarie, deşi are nu doar dificultăţi economice, ci şi complicate probleme interetnice. Situaţia din Bosnia-Herzegovina rămîne cea mai dificilă: acolo dezideratele normalităţii înseamnă nu doar termeni abstracţi precum democratizarea sau dezvoltarea economică, dar şi chestiuni concrete: să curgă apa la robinet, să funcţioneze electricitatea, să fie mai puţine jafuri, să poţi trece fără teamă dintr-un sector „etnic" în altul al oraşelor rănite Mostar ori Sarajevo.

Dincolo de diferenţele dintre fostele republici iugoslave, se petrec şi lucruri care par a reface legăturile dintre ele. Cine ar putea, în zilele noastre, să treacă dincolo de graniţe, dacă nu televiziunea? Aşa încît a apărut proiectul unei reţele TV interbalcanice, finanţată de un miliardar sîrb. Pentru a nu aminti – totuşi – de unitatea vechii Iugoslavii, reţeaua (cu o denumire inspirată de CNN, şi anume BNN – Balkan News Network) ar urma să aibă filiale şi în Grecia, Bulgaria şi Turcia. Proiectul e gîndit, evident, în termeni de *business* – a şi fost cumpărată licenţa pentru „Jocul milionarului", iar preocuparea principală este de a obţine audienţă (şi, deci, publicitate) pe o piaţă potenţială de 20 de milioane de telespectatori. Dar în această afacere se întîlnesc miliardari dubioşi, victime ale epurărilor etnice şi foşti călăi, într-un amestec în care trecutul este încă prezent. Un reportaj publicat de revista *Dani* din Sarajevo şi reluat în revista electronică italiană *www.notizie-est.com* (5 februarie) descrie atmosfera uneia dintre viitoarele filiale BNN, RTV Alfa, situată la Vraţa, între Sarajevo şi Republika Srpska. Reproducem în continuare cîteva fragmente.

O nouă reţea balcanică

„Intrăm. Şi ieşim imediat. Un băiat în papuci, cînd ne prezentăm şi întrebăm de directorul Mahir Zisko, ne spune: «E jos». Coborîm un etaj pe nişte scări întortocheate. În spatele uşii, pe un coridor întunecos în care două persoane ar reprezenta deja o mulţime, iar trei ar leşina din cauza lipsei de oxigen, ne primeşte un om cu o beretă de lînă, sprijinit cu coatele de o tejghea, lîngă un cîine de o rasă necunoscută, nu mai mare ca un bidon de cinci litri şi legat de ceva care ar putea fi o ţeavă de gaze. Îi ascultăm instrucţiunile şi cotim la dreapta, într-un spaţiu plin de fum în care trei femei blonde în ţinută de iarnă completă ne arată din priviri dezinteresul lor, aşa că mergem înainte, pînă la biroul directorului. Cu părul lins, cu o barbă bine îngrijită, în costum de culoare închisă, Mahir Zisko stă singur în spatele unui computer, unei imprimante şi unui fax. Totul are aerul unei păcăleli, la prima vedere. Dar prima vedere e înşelătoare, căci aici (în casa care cîndva i-a aparţinut lui Goran Pandurevici, suspect de crime de război, însă eliberat), dar şi la Belgrad, Skopje, Podgorica, Ljubliana, Fiume şi Sofia se naşte o reţea TV balcanică, Balkan News Network.

Mahir Zisko, fost preşedinte al Uniunii Tineretului Musulman, fost coproprietar la TV Hayat, proprietar al postului de radio bosniaco-musulman Hayat, cofondator al Televiziunii Bosniace, prieten intim al unuia dintre oamenii cei mai agresivi din SDA (partidul naţional al musulmanilor din Bosnia), Omer Behmen, şi proprietarul postului RTV Alfa, nu ascunde că reţeaua TV regională a fost ideea lui. În spatele acestui nume cam ambiţios vor fi şapte televiziuni care merg din Slovenia pînă în Turcia. «Nu voiam să apară nici o asociaţie de idei cu fosta Iugoslavie, aşa că am decis să facem un proiect balcanic.» Dar controversele vor fi inevitabile. Din ceea ce va fi probabil cea mai mare reţea de televiziune din Balcani va face parte, între altele, BK TV, proprietatea lui Bogoljub Karici, unul dintre favoriţii regimului lui Slobodan Miloşevici, astăzi proprietar al unui imperiu economic întins pe mai multe continente. Ceea ce intră oarecum în contradicţie cu atmosfera de aici, de la Vraţa."

De la război la interviu

Reţeaua va avea trei ore de program comun, în rest fiecare post din reţea îşi va difuza emisiunile proprii. RTV Alfa nu avea încotro, trebuia să intre în reţea: avea o audienţă foarte scăzută. Partenerii – şi în primul rînd patronii de la BK TV – au fost convinşi să accepte relaţia cu acest post mai degrabă modest în

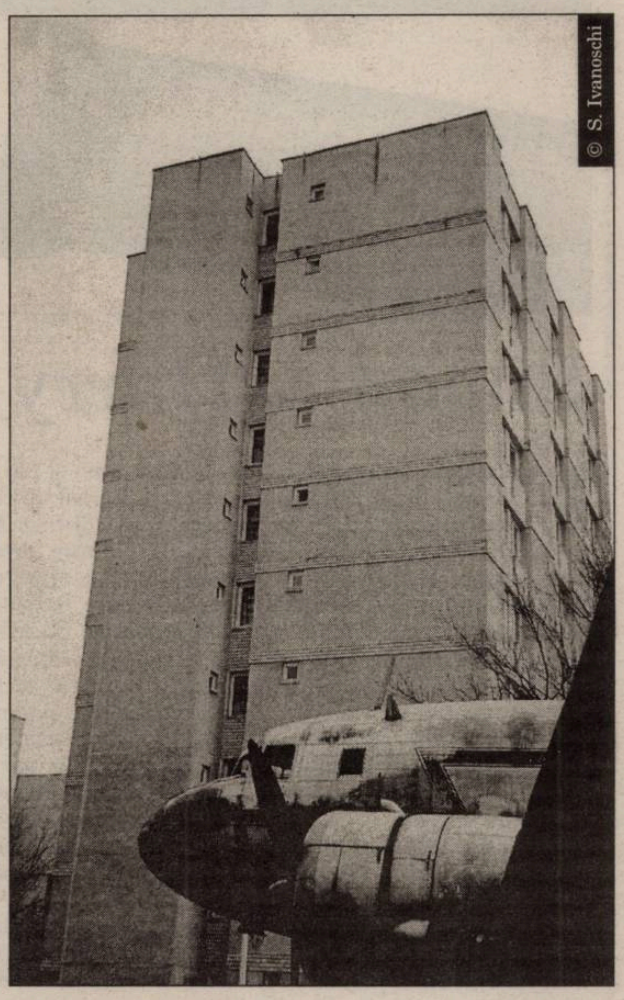
© S. Ivanoschi

urma unui *scoop*: RTV Alfa a obţinut apariţia în exclusivitate într-una dintre emisiunile sale a celei mai populare vedete de „turbo-folk": Svetlana „Ceca" Raznatovici, văduva celebrului Arkan. Interviul luat cîntăreţei chiar de Mahir Zisko, directorul postului, avea în final un insert cu totul neaşteptat: „Pentru Sarajevo, cu dragoste, Svetlana Ceca Raznatovici!".

Jurnaliştii de la *Dani* explică toate complicaţiile situaţiei: „Interviul, întrerupt de spoturi, era superficial din punct de vedere jurnalistic, catastrofal regizat, acceptabil moralmente tot atît cît era declaraţia lui Bora Paravac prin care se lăuda că tatăl său a fost cetnic. Era, totuşi, un *scoop*. Nici o instituţie media nu ar refuza să transmită un interviu cu o femeie care are o biografie cinematografică, o cîntăreaţă care vinde sute de mii de discuri şi care poate umple orice stadion de pe cuprinsul fostei Iugoslavii. Pe de altă parte însă, un interviu cu Ceca a publicat şi *The Independent:* numai că acolo se puneau şi întrebările cu totul absente din emisiunea postului bosniac (război, crime, Arkan...). Şocul a fost mai mare decît orice: Mahir Zisko, un tînăr a cărui căsătorie după rit musulman, înregistrată de camerele TV şi privită ca o demonstraţie de trezire a energiilor tinerilor musulmani, un tînăr proprietar al unor instituţii media care au promovat cel mai obscur naţionalism, simbol al noilor tehno-manageri musulmani, dar şi un om căruia cetnicii i-au rănit tatăl şi i-au ucis două surori – ei bine, acest om a semnat interviul cu o femeie al cărei soţ a acumulat bogăţii cu ajutorul loviturilor de cuţit, reducînd cît a putut numărul de bosniaci, o femeie al cărei public se înconjoară de simboluri cetnice şi care trece drept regina fără rival a acelor sîrbi care cred că Draja Mihailovici a fost un om de treabă. Zisko explică acest lucru prin faptul că şi vremurile, şi oamenii se schimbă".

Dani aminteşte că, în februarie 1994, după măcelul din piaţa Markale, Radio Hayat (proprietatea lui Zisko) şi-a întrerupt programele cu o invitaţie brutală la linşarea sîrbilor din Sarajevo. După zece ani, Zisko minimalizează episodul, spunînd că trecutul său în război nu are nici o legătură cu noii parteneri de afaceri. În vîltoarea schimbărilor, conchide *Dani*, supravieţuiesc cei mai rezistenţi: „Cu un singur interviu, a reuşit să atingă cea mai mare cifră de audienţă a postului RTV Alfa; cu un singur interviu, a demonstrat că ceea ce părea riscant nu comportă, în realitate, nici un pericol".

S-ar putea ca amintirile pericolelor din trecut să dispară treptat, etniile pînă mai ieri duşmane regăsindu-se în audienţe-record pentru *Jocul milionarilor*.

pagină realizată de Mircea VASILESCU

Teodor BACONSKY

turnul înclinat

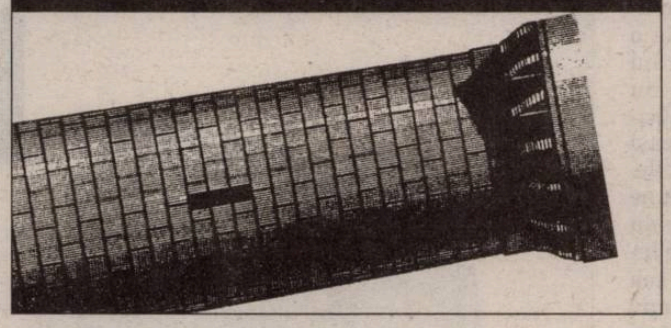

Simon & Harry

Fondatorii literari ai SF – R.L. Stevenson şi alţi Jules Verne – n-au cunoscut succesul universal de care se bucură îndepărtata lor urmaşă, J.-K. Rowling. Atunci cînd regina Victoria semna un decret, 99 % dintre imperialii săi supuşi n-aveau habar de existenţa lui. Acum, o romancieră britanică, suită pe mătura ei de vrăjitoare, face înconjurul planetei în cinci minute şi tot atîtea volume. Ni se impun mode(le) globale, iar Harry Potter se numără – invadent – printre acestea. Aveţi copii? Atunci le-aţi cumpărat, fără doar şi poate, seria cu pricina. Ca părinţi, mai plătim şi gama accesoriilor: casete, gadgeturi, afişe, jocuri. E un fenomen care ne acaparează, deşi n-am avut vreme să-i pipăim nervurile sau să-i evaluăm impactul pedagogic. Adevărul e că, dacă toţi fac un lucru, e greu să ieşi din rînd. Faci figură de retrograd. Ai impresia că lumea merge înainte fără tine. Dacă ai pierdut ritmul, speri să fii mai prompt data viitoare, cînd protagonistul mitic al etapei se va schimba.

N-am să mă lansez, după acest preambul, într-o diatribă anticapitalistă. Imaginarul pueril se globalizează. Copiii actuali nutresc tentaţii comune, în timp ce managerii industrializării lor cîştigă sume grase din acest *mainstream* bine canalizat. S-ar spune că fordismul anilor '30 a pătruns în lumea de vise a copilăriei. Iar micuţii de pe toate meridianele nu au nicidecum aerul victimei. Adoră să se regăsească într-o mondială arcă a lui Noe. Desigur că i-am putea penaliza. Nu le cumpărăm obiectul fetişizat. Le spunem că spiritul de turmă e o pacoste şi că e mai şic să înoţi împotriva curentului. Iată însă că nu o facem, fie pentru că sîntem prea ocupaţi pentru a cultiva nuanţa psihologică, fie pentru că nu avem oferte alternative şi ne mulţumim, în compensaţie, cu flatarea propriului liberalism.

Găsesc anormală lipsa de reacţie a Bisericii noastre faţă de subiectele de această anvergură. În fond, problema noastră nu e doar aceea de a măsura noxele unui cer neogotic, brăzdat cu acte de magie aparent inofensivă. Micuţii noştri descendenţi se mişcă într-o junglă mediatică. Desenele animate japoneze, bunăoară, îmi par mai puţin „educative" (căci prea violente) în comparaţie cu produsele Disney, mai apropiate de clişeul inocenţei clasice. La fel, Harry Potter e cu siguranţă mai puţin nociv decît alte ocupaţii – cum ar fi consola video – fără a fi aprioric lipsit de riscuri.

Ne-ar trebui o instanţă cu autoritate morală care să dezbată pe toate feţele întrebarea: e bine, e indiferent sau e de-a dreptul rău ca progeniturile noastre să-şi ocupe creierul cu un asemenea mobilier mental? Şi dacă un anumit răspuns e *posibil*, pe ce temeiuri poate deveni el un *imperativ* al celor care vor să vieţuiască evanghelic? Clerul de mir are şi el copii. Iar copiii ceilalţi – ai mirenilor de toate categoriile sociale – se „potterizează" pe zi ce trece. Ar fi oportună implicarea Sinodului, a facultăţilor de teologie (care pregătesc, printre altele, profesori de religie), dar şi a preoţilor de parohie în „mărunţirea" acestei chestiuni. N-avem nevoie de tunete, fulgere şi anateme. Nu urmărim vînătoarea de vrăjitoare, cu sau fără succes de librărie. Una era Biserica din primele veacuri, pusă pe condamnarea lui Simon Magul sau pe eradicarea florei gnostice din Asia Mică, şi cu totul alta Biserica erei postmoderne, în care argumentul e ciment al democraţiei, tot aşa cum dubiul se numără, informal, printre drepturile omului. Ne dorim opinia Bisericii, recomandarea ei părintească.

Ştiu că pretind o treabă complicată. Probabil că preoţimea noastră nici n-a remarcat fenomenul Harry Potter sau a trecut pe lîngă el cu gîndul că nu merită vreo atenţie specială. Cîţi clerici au citit cartea sau au văzut filmele şi cîţi alţii le-au respins înainte de a fi formulat o judecată avizată? Poate că, pe teren, s-au emis deja verdicte de genul: „e lucru drăcesc, fiule!"... Nu mai putem opera cu asemenea categorii. E nevoie de un alt vocabular pastoral, sensibil la principiul conform căruia nu există păcătoşi, ci numai păcate, dar şi la complexitatea provocărilor contemporane. Asemenea Sfîntului Pavel, un preot înzestrat duhovniceşte va şti să ne convingă o dată în plus că, deşi toate ne sînt îngăduite, nu toate ne sînt de folos.

Raţiunea împotriva mitului Ierusalimului

– interviu cu Claude GEFFRÉ –

Teolog specialist în hermeneutică, membru al Ordinului dominican, profesorul Claude Geffré a predat la Universitatea Le Saulchoir, al cărei rector a devenit în 1965, şi la Institut Catolique, Paris. A fost între 1996 şi 1999 directorul prestigioasei École biblique et archéologique française de Jérusalem. E unul dintre gînditorii cei mai creatori într-un domeniu nou, dar esenţial astăzi pentru reflecţia creştină: teologia pluralismului religios, a întîlnirii religiilor. Conduce la Éditions du Cerf colecţia teologică „Cogitatio fidei". Printre cărţile sale: Un nouvel âge de la théologie *(1972),* Le Christianisme au risque de l'interprétation *(1983),* Passion de l'homme, passion de Dieu *(1991),* Profession théologien, quelle pensée chrétienne pour le XXI-e siècle *(1995),* Croire et interpréter *(2001). Participant la colocviul dedicat de New Europe College lui André Scrima, a avut bunăvoinţa să îmi acorde un interviu privitor la raportul între politică şi sacru în Ierusalimul actual.*

Sacrul, atît de dens la Ierusalim, nu ajunge să fie cîteodată prost interpretat, să justifice conflictul israelo-palestinian?

Cred că există un mit la Ierusalimului şi o tendinţă de a sacraliza Ierusalimul în cele trei tradiţii monoteiste. Ca director al Şcolii Biblice şi Arheologice de la Ierusalim, am fost uimit de contrastul între rezultatul cercetărilor exegetice, şi ştiinţifice din punct de vedere arheologic, acumulat de la întemeierea Şcolii de către părintele Lagrange, acum mai bine de un secol, şi uşurinţa cu care cele trei tradiţii monoteiste sacralizează *locurile* Ierusalimului, ale Ţării Sfinte, ale istoriei biblice, fără a ţine seama nici de rezultatele exegezei, nici de rezultatele arheologiei ştiinţifice. Aş spune că asistăm, mai cu seamă în cele două tradiţii, în iudaism şi islam, la un fel de voinţă de a pune în serviciul unei cauze politice, al unei cauze naţionale, potenţialul fantastic al sacralizării religioase.

Venind de la Paris, impregnat mai curînd de modernitate, mă întrebam deseori dacă există o soluţie pentru acest conflict ce pare cîteodată fără ieşire. Problema nu ţine în primul rînd de dialogul interreligios între evrei şi arabi. Soluţia de viitor constă în primul rînd în compromisul politic, unde *raţiunea*, iar nu recursul la tradiţiile religioase, poate permite obţinerea coexistenţei şi a păcii. Aş spune că ceea ce se numeşte modernitate, fie că e vorba de modernitate sub forma *raţiunii critice,* fie de modernitate sub forma *raţiunii democratice*, e singura şansă de viitor pentru a rezolva un conflict care nu e în primul rînd unul religios, nu e un antagonism secular între evrei şi arabi. (Se uită de altfel prea adesea că, printre palestinieni, nu există doar musulmani, ci şi minorităţi creştine.) Nu e vorba aşadar de un conflict religios între iudaism şi islam, ci de un conflict politic creat de istorie. După Shoa, dar chiar şi mai devreme, pentru că sionismul apare înainte de Shoa, a existat conştiinţa unei responsabilităţi internaţionale în ce priveşte posibilitatea poporului evreu de a nu rămîne un popor în exil, în diaspora, ci de a se reuni pe pămîntul strămoşilor săi. Bineînţeles cu condiţia să nu utilizeze argumentele fundamentaliştilor, adică să nu aplice unei situaţii cu totul noi textele sacre, care nu pot servi la legitimarea unui conflict politic şi militar actual. Nu încetez să fiu uimit de modul în care evreii ortodocşi, ca şi anumiţi palestinieni, caută sprijin în revelaţia biblică sau în cea coranică pentru a justifica animozitatea şi tensiunile, mai cu seamă în ce priveşte Ierusalimul drept capitală a celor două state: statul Israel şi viitorul stat al Palestinei.

Aş spune deci că împotriva acestui mit al Ierusalimului trebuie făcute să triumfe raţiunea, consensul unei conştiinţe universale, căutarea compromisului. Mi se pare că, dacă se invocă noţiunea de *pămînt sfînt*, trebuie să ne amintim mereu că *pămîntul în sine,* pămîntul geografic, nu poate fi sacralizat; trebuie să ne amintim, dimpotrivă, că, în acord cu revelaţia biblică, un pămînt e sfînt în măsura în care oamenii, bărbaţi şi femei, sfinţesc acest pămînt. Or, care e, pentru evrei, modul de a sfinţi pămîntul? E aplicarea comandamentelor Torei. Un lucru e cert, un lucru cuprins în mesajul biblic, atît evreu cît şi creştin, de asemenea în mesajul coranic, anume că nu există pace fără dreptate. Pe de o parte, nu ai dreptul, dacă eşti musulman, să legitimezi terorismul, actele ucigaşe de tip kamikaze. Dar nu ai nici dreptul, dacă eşti evreu, să justifici un stat care se află în situaţie permanentă de ocupare violentă şi de expropriere a unor populaţii care au şi ele dreptul să trăiască pe acel pămînt. Cred mai ales că ar trebui reacţionat faţă de acea poziţie susţinută de politica Israelului încă de la început: anume Israelul a proclamat întotdeauna şi a încercat să facă posibil accesul la locurile sfinte ale Ierusalimului pentru membrii celor trei tradiţii monoteiste. Lucrul acesta e adevărat. Dar nu e vorba doar de a da liber acces pelerinilor din lumea întreagă. E necesar să existe posibilitatea ca arabii, fie ei musulmani ori creştini, să poată trăi şi ei la Ierusalim, pe pămîntul părinţilor lor. Trebuie deci încercat să se găsească o soluţie de coexistenţă între evrei şi arabi, cu o garanţie internaţională. Or, tocmai lucrul acesta devine din ce în ce mai dificil.

Asistăm, pe de o parte, la excesele unor „martiri" musulmani care se reclamă de la Ierusalim ca oraş sfînt şi, pe de altă parte, la excesele unui stat modern care vrea, în numele Bibliei, în numele chiar al dreptului divin, să legitimeze o ocupaţie ilegală. Trebuie revenit în fond la ceea ce era voinţa politică internaţională, dacă ea ar fi fost respectată din 1947 încoace, anume la posibilitatea de a delimita două teritorii unde să poată coexista cele două populaţii; trebuie să se renunţe la concepţia de *eretz Israel*, adică la concepţia unui Israel mare care ar îngloba teritoriile Cisiordaniei şi Gazei sub motivul că ele fac parte din pămîntul sfînt al poporului evreu, avînd Ierusalimul drept „capitală eternă şi indivizibilă".

Cred, mai cu seamă acum, cu distanţa celor cîţiva ani de cînd m-am întors de la Ierusalim, că singura soluţie înţeleaptă o constituie proiectul de pace al acordurilor de la Geneva, adică acceptarea unor concesii reciproce: statul Israel să renunţe la coloniile din teritoriile ce ţin de autoritatea palestiniană, iar palestinienii să renunţe la întoarcerea tuturor exilaţilor în teritoriile care sînt acum teritorii ale statului Israel.

Exegeza biblică nu are ea un rol important pentru a separa un sacru ce pune conştiinţa umană în acord cu mesajul divin de un sacru deviat, zvîrlit spre exterior, concentrat pe exterior?

Are, desigur, un asemenea rol. Ceea ce numim deseori simple derive interne ale religiilor monoteiste – fundamentalismul musulman sau cel al evreilor ortodocşi – conduc nu numai la catastrofe sociale şi politice, dar violentează mesajul însuşi al revelaţiei. O regulă destul de simplă a hermeneuticii textelor, fie că e vorba despre Biblie sau despre Coran, cere să interpretăm întotdeauna un anume text particular pornind de la mesajul central şi de la chipul lui Dumnezeu revelat în Biblie sau în Coran. Or, nu se poate accepta o imagine a lui Dumnezeu conform căreia Dumnezeu ar accepta nedreptatea, ar accepta ca un popor să fie oprimat de un altul. Nu se poate accepta nici o viziune în care mesianismul în sens biblic s-ar confunda cu o ideologie modernă şi naţională, precum sionismul.

Asistăm, pe de altă parte, la progresul din ce în ce mai agresiv al unei ideologii islamiste care pretinde că luptă în numele lui Dumnezeu împotriva decadenţei moderne (în faţa căreia creştinsimul nu ar fi ştiut să reziste), împotriva Occidentului. În acest caz, chipul lui Dumnezeu e desfigurat de o lipsă de respect pentru libertatea umană. Într-un interviu în Le Monde, *din ianuarie 2000, afirmaţi că religiile care nu ţin seama de drepturile şi de libertatea omului sînt obligate să se reformeze sau sînt condamnate să se stingă.*

Sîntem într-adevăr martorii unei derive a islamului, anume islamismul radical, care vrea să ducă un război sfînt *(jihad)* împotriva unui Occident bogat, egoist, moralmente decadent. Acest islamism pretinde să-şi legitimeze prin numele însuşi al lui Dumnezeu actele teroriste împotriva „necredincioşilor" „primei lumi", care sînt evreii, creştinii, ateii şi el a condus la evenimentele tragice din 11 septembrie 2001. Dar e cu neputinţă să justifici, în numele revelaţiei coranice şi al tradiţiei autentice a islamului, sinucideri care urmăresc să masacreze nevinovaţi. Asta înseamnă a perverti termenul însuşi de martir. Îţi poţi sacrifica viaţa din fidelitate faţă de credinţa ta, dar în mod cert nu pentru a sacrifica alte fiinţe umane. Lumea numită „liberă" trăieşte azi sub spaima ameninţărilor teroriste. Ceea ce riscă din păcate să redea credit tezei fragile a lui S. Huntington privind şocul civilizaţiilor. Viitorul civilizaţiei mondiale ar depinde de victoria *forţelor binelui*, agentul lor principal fiind superputerea americană, asupra *forţelor răului*, al căror agent secret ar fi islamul. De o parte, ca şi de cealaltă, ar însemna încă un mod de *a-l anexa pe Dumnezeu* în vederea unei supremaţii mondiale. Mi se pare că, împotriva tuturor fanatismelor şi fundamentalismelor, sarcina celor trei monoteisme în secolul XXI este să înţeleagă mai bine că adevărul revelat de Dumnezeu nu poate fi impus decît prin forţa însăşi a adevărului, fără a stînjeni în nici un fel libertatea de conştiinţă a fiecăruia.

interviu realizat de Anca MANOLESCU

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

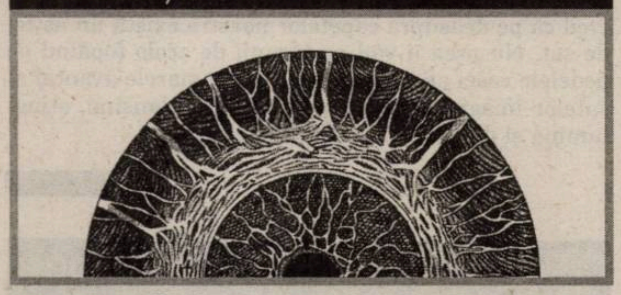

Încă un reacţionar

M-am folosit nu o dată în ultima vreme, într-un curs consacrat problemelor lecturii, de cîteva din eseurile lui George Steiner. Mi s-a părut, spre exemplu, că e util a reaminti concepţia lui despre o „lectură bine făcută", cu abordarea, progresivă şi sistematică, a tuturor nivelurilor textului, de la cel vizual pînă la cel tematic. Am reţinut apoi pledoariile în favoarea memoriei culturale: riscăm, spune Steiner, să nu mai avem nici un contact cu vaste teritorii ale literaturii pentru că nu mai stăpînim instrumentele care le făceau odinioară accesibile. Operaţia de punere în evidenţă a semnificaţiilor operei a devenit suspectă: i se preferă „acrobaţiile ludice ale deconstrucţiei". Învăţămîntul tinde tot mai mult să fie o „amnezie programată". Conceptul însuşi de universitate s-a devalorizat: de pe băncile instituţiilor de învăţămînt superior ies, pe bandă rulantă, semidocţi. Esenţială – mai crede Steiner opunîndu-se o dată în plus teoriilor pedagogice, în vogă – este relaţia directă între profesori şi studenţi: „maestrul" trebuie să-i transmită „discipolului" dragostea pentru cultură şi să-l facă să preţuiască valorile fundamentale.

Idei pe care, veţi spune, nu e rău să le aminteşti astăzi, cînd învăţămîntul umanist trece, incontestabil, printr-o criză gravă. Ei bine, nu toată lumea percepe astfel mesajul. Suplimentul literar al unui important ziar european publică un comentariu semnat de Patrice Bollon (cunoscut nouă ca autor al unei cărţi despre Cioran) prilejuit de apariţia simultană a mai multor eseuri ale lui Steiner, precum şi a unui număr din *Cahiers de l'Herne* consacrat autorului lui *După Babel*. Tonul e dat de la început: Bollon îi recunoaşte lui Steiner „o incontestabilă erudiţie, dar, vai!, etalată uneori pînă la greaţă şi minată de acea manie a belferului pedant ce constă în a puncta discursul cu expresii latineşti de tipul fostelor pagini roz din *Micul Larousse*". Mai departe: „omul" („omul", adică Steiner) e capabil să citească şi să scrie în mai multe limbi, ştie multă filosofie, dar îşi pune erudiţia în slujba unei viziuni foarte „occidentalo-centriste". Merita Steiner omagiul unui număr din *Cahiers de l'Herne?* Nu prea, crede Bollon, pentru că e de fapt un poligraf superficial, avid de onoruri, ahtiat după apariţii în emisiuni televizate unde îi epatează pe cei săraci cu duhul. Opera lui ar fi aidoma bazarului din Istambul: găseşti de toate, dar lucrurile cu adevărat de valoare se pierd în masa imitaţiilor, a gablonzurilor şi a tinichelelor de prost gust.

E posibil ca Steiner să fi fost supradimensionat. Chestiunea de fond e însă alta. Ceea ce Bollon îi reproşează în primul rînd este „reîntoarcerea în trecut, reabilitarea vechilor ierarhii mentale şi estetice". Steiner ar fi, din această cauză, incapabil să reflecteze serios asupra „culturii alternative" contemporane, este insensibil la rock (îi place doar muzica clasică), e opac la *happening* şi la experimentele actuale din artele plastice. E, ce mai tura-vura, un spirit „academic", prizonier al utopiei „culturii înalte". Verdictul e necruţător: „Înţelegem astfel atracţia pe care Steiner o exercită asupra acelora care, în ciuda eforturilor lor, nu-şi găsesc loc în lumea contemporană. Alături de scrierile lui Bloom, opera lui se înfăţişează drept matricea tuturor concepţiilor aşa-zis «reacţionare de stînga», gen Finkielkraut, Muray şi compania".

Această vigilenţă ideologică trebuie salutată cum se cuvine. Este necesară nu numai demascarea „noilor reacţionari", ci şi aducerea sub lumina reflectoarelor a „vechilor reacţionari", încremeniţi în cultură şi în tradiţii. Nu mai sînt mulţi, dar au rămas, încă, foarte periculoşi.

Sorin DUMITRESCU

Fotografiile unei arhitecturi extatice

La mai bine de optsprezece ani de la momentul cînd Eugen Ciocan a riscat fotografierea ruinei Mănăstirii Văcăreşti, şi aceasta în plină represiune atee, actul lui de atunci capătă astăzi – şi pe zi ce trece din ce în ce mai mult – calitatea evenimentului rar, de excepţie. Oare fotografiile pe care acum le vedem rînduite cuminte pe simeza studioului său fotografic sînt într-adevăr frumoase sau mai curînd importante? Că sunt frumoase, adică inspirat compuse dar şi priceput lucrate tehnic, vede oricine cu ochiul liber, fără să-şi pună prea mult la încercare cultura vederii. Tot aşa, importanţa documentară a acestui set de imagini memorabile sare în ochi, o dată ce pînă în clipa de faţă nu cunoaştem vreun alt ins care să fi îndrăznit în epocă o abordare atît de frontală şi de indiscretă a scenariului dărîmării uneia din bisericile cele mai faimoase, osîndită de comunişti să dispară definitiv de pe faţa pămîntului. Bineînţeles că s-or mai fi găsit unii care să se fi strecurat pînă în proximitatea bisericii metropolitane, dornici să-i imortalizeze transformarea subită în ruină. Aceasta însă nu i s-a confesat vizual nimănui într-un mod atît de precis şi atît de năprasnic cum au avut parte, într-un moment de graţie, ochiul lui Eugen Ciocan şi obiectivul aparatului său de fotografiat. Evenimenţialitatea acestor fotografii nu trebuie deci căutată nici în frumuseţea lor intrinsecă, de „poze bine făcute", nici în valoarea pe care ar putea-o avea ca piese de arhivă; la ele frumoasă este importanţa lor duhovnicească, importanţă secretă şi inteligent ascunsă, care, prin estetica acestor fotografii prodigios colorate de mînă, disimulează petrecerea unei neobişnuite lapidări. Fiindcă adevărul este că privitorul, fără să-i fi trecut măcar prin minte, privindu-le se trezeşte, aproape fără voia sa, martor la barbaria lapidării unei zidiri sacre. Cîte ceva despre lapidare în general ştie sau a auzit fiecare dintre noi; fiecare ne-am imaginat-o, fără să fi asistat vreodată aievea la o ucidere cu pietre. Şi nu a cuiva, a vreunei persoane proscrise ci a unei sfinte biserici. Pe întinderea imaculată a pămîntului acoperit cu zăpadă sînt măcelărite ziua în amiaza mare zidurile proslăvite de fresce ale sublimei biserici a Văcăreştiului. În locul petelor de sînge pe zăpadă, neaua este împroşcată cu mădulare de zid şi bucăţi de sfinţi. Zidurile sînt zdrobite de o piatră uriaşă, legănată criminal de chinuitorii lăcaşului care, fără să obosească, îşi iau vînt şi le lovesc cu bolovanul în neştire pînă se dărîmă, pînă cînd bucăţi mari din divinul tegument al lăcaşului de cărămidă şi sfinţi zugrăviţi se prăbuşeşte într-un nor de praf şi devine moloz – moloz de sfinţi! Să observăm că fotografiile lui Eugen Ciocan înregistrează pătimirea, dar cadrează obsedant mai ales strania impasibilitate a bisericii. În vreme ce zidurile par să ignore că sînt lovite cu piatra mortal, din naosul rămas fără cupolă sfinţii zugrăviţi în fresce contemplă hipnotic înaltul cerului.

Hagiografia Sfîntului Arhidiacon Ştefan a păstrat memoria miraculoasei deschideri a cerurilor exact în clipa în care bolovanii azvîrliţi izbeau mortal trupul întîiului mucenic al creştinătăţii. În toiul mizerabilului supliciu, arhidiaconul fusese însă dumnezeieşte anesteziat de Pronie. Vederea lui a fost în întregime răpită sus, petrecînd în plin extaz dinaintea fantei transcendente larg şi bucuros deschisă.

Pe de altă parte, însăşi Tradiţia ne spune că o biserică continuă să doxologească, să se roage activ, să-l laude pe Domnul şi atunci cînd nu se slujeşte în ea, cînd este închisă. Nici atunci nu „şade", ci necontenit „mişcă" duhovniceşte. O biserică deci, atît timp cît nimeni nu-i dărîmă zidurile, reprezintă un dispozitiv doxologic extrem de fervent. Lauda şi rugăciunea sînt activate de însăşi energia prototipurilor la care trimit simbolic chipurile sfinţilor din frescele zugrăvite pe toată pielea zidirii. Atît timp cît sfintele lor căutături rămîn intacte şi nu sînt şterse de ploaie, de năvălitori, de eretici sau de asupritori, o biserică este vie. Uneori ea continuă să laude şi să se roage chiar dacă oamenii locului, aşa cum încă se mai întîmplă, i-au întors spatele. Acum putem înţelege de ce, întocmai Arhidiaconului Ştefan, o biserică, de această dată pictată cu sute de sfinţi, poate efectiv gusta extazul, atunci cînd îi este lapidat trupul zidit. Prin urmare, lapidarea unei biserici nu trebuie niciodată percepută ca simplă dărîmare a unei arhitecturi, ci ca generală ucidere cu pietre a tuturor sfinţilor. De aceea în timpul dărîmării şi în chip nevăzut ea cade în extaz ca mucenicii. O astfel de arhitectură extatică au reuşit să surprindă fotografiile lui Eugen Ciocan expuse la FotoCabinet şi tocmai această semnificaţie face nelumesc de frumoasă unicitatea acestei ruine în extaz.

3 februarie 2004

Biserica Văcăreşti, de poză trecutul şi de lemn Tănase prezentul

La *FotoCabinet*-ul de la Biserica Albă este o expoziţie de fotografie despre dărîmarea, în 1986, a bisericii Văcăreşti. Povestea pozelor şi a actualului loc viran numit Văcăreşti-Aleea Castanilor, într-un interviu cu Eugen Ciocan, maestru fotograf:

Aceste poze le-am văzut pe cîteva coperţi de carte. Ale cui sînt?

Pozele sînt făcute de mine. Într-adevăr, este o furăciune, dar nu-ţi vine să faci scandal de drepturi de autor cînd e vorba de genul acesta de fotografii.

Cum le-ai realizat?

Am aflat de începerea dărîmării şi, ce poţi face cînd vezi cum moare cineva sub ochii tăi... am venit într-o duminică, era pauză la dărîmare, şi am dus mîna la aparat. Am prins momentul ăsta dramatic, amplificat de statismul bisericii pe jumătate dărîmată.

Nu te-a arestat nimeni?

Nu, dar am fost luat la Miliţie. La circă am reuşit să salvez filmele. M-au cotrobăit şi, cu filmele pe masă, i-am vrăjit că sînt student la imagine, că mă interesează lumini, compoziţii, nu faptul nud şi m-au lăsat în pace.

Ai revenit acum, înainte de deschiderea acestei expoziţii, pe acele locuri?

M-am întors fiindcă voiam să pozez acum locul unde fusese biserica Văcăreşti. Şi am rămas oripilat fiindcă pe axa fostei biserici, care mai e marcată de nişte plopi în picioare, toată lumea de la bazarul din vecinătate vine şi urinează. Profanarea continuă.

a consemnat Eugen ISTODOR

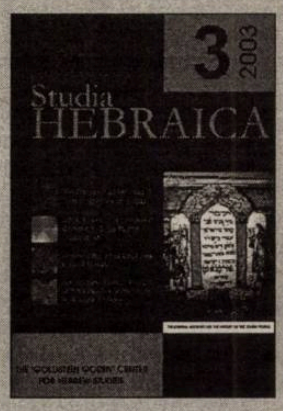

Numărul 3 pe anul 2003 al revistei *Studia Hebraica* (editor Dr. Felicia Waldman) are un sumar bogat şi incintant prin diversitate. Sînt publicate lucrările seminarului internaţional „Identitate, integrare, asimilare, respingere: Europa şi evreii" (Bucureşti, 5-6 mai 2003). Un important interviu cu savantul Moshe Idel desluşeşte „Patru lecturi ale Kabbalei". Contribuţii la istoria evreilor europeni semnează Carol Iancu, Nicolae Roddy, Leonard Greenspoon, Gottfried Wagner, Marius Turda. O necesară şi vioaie rubrică de recenzii încheie masivul volum.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Un sat imaginar

Prima impresie pe care o ai după ce i-ai ascultat pe Maria Răducanu şi pe Mircea Tiberian în albumul *Lumini* – scos de curînd pe piaţă de casa de discuri La Strada Music – este că şi-au ales greşit repertoriul. Vina, în acest caz, este numai a obişnuinţei. O obişnuinţă teribilă – cum altfel? – care ne face să rostim cuvinte grele, gen „ce naiba-i asta?“, atunci cînd, în loc de ţambal, acordeon şi voie bună, o melodie ca *Bun îi vinu' ghiurghiuliu*, bunăoară, este înfăşurată într-o crustă rafinată şi prea puţin comestibilă – pianul lui Mircea Tiberian – înăuntrul căreia reverberează tristeţea aristocratică a vocii Mariei Răducanu. Şi asta ar fi doar partea bună a lucrurilor. Ce te faci, însă, cu acei nostalgici care, în lipsă de flori din grădină şi de Mărioare Murărescu pe cal, se tratează pătimaş cu *Ora Satului* sau alte asemenea drăcovenii de pe Radio România Actualităţi? Bănuiesc că şocul pe care l-ar avea ascultînd albumul ar fi cumva egal cu furia lui A. Păunescu dacă cineva ar îndrăzni să transforme poeziile lui Eminescu în texte de hip-hop.

Dincolo de impietatea aproape religioasă pe care a comis-o acest album transformînd veselia şi oful pămîntean ale ţăranului într-un sentiment ceva mai metafizic şi mai incert, dincolo de inerţia noastră de muritori de rînd, chiţibuşari şi morocănoşi, nu trebuie să te laşi biruit de prima impresie pentru simplul fapt că *Lumini* merită să fie ascultat cu atenţie. Cine ne spune că *Mărie şi Mărioară* trebuie lăsată să încremenească în minţile noastre cu vocea Mariei Tănase? Şi de ce n-ar fi povestea nevestei de ţigan care-şi părăseşte bărbatul şi copiii pentru un boier din Calafat un bun prilej pentru ceva improvizaţie (la pian) de muzică contemporană? De ce să nu acceptăm demonstraţia că prin muzică nişte versuri pot să capete şi alte sensuri decît acelea cu care le investeam pînă acum? Sigur, comparaţia cu tema de pornire este inevitabilă, dar ceea ce se întîmplă cu acea temă nu se numeşte în nici un caz schingiuire, cum la fel de bine nu se numeşte nici înnobilare sau şlefuire, ci, mai curînd, chit că sună destul de răsuflat, o nouă căutare. Că această căutare duce sau nu undeva, că e bună sau că e rea e cu totul altă problemă.

Lumini ar părea, la prima vedere, un album simplu: voce + pian = atît. Ei bine, nu poate fi doar atît, pentru că la pian este Mircea Tiberian, iar vocea este a Mariei Răducanu. O adunare simplă se complică şi devine o ecuaţie în toată regula, cîtă vreme acel pian şi acea voce se feresc de încorsetările critice sau de mai ştiu eu ce fel de etichete colorate. Poate fi simplitate în stare pură, poate fi jazz experimental sau o urmă de rock progresiv, poate fi, cum ziceam, muzică contemporană, se poate ca pianul să se supună vocii sau vocea să urmeze clapele, nimic nu este stabilit pentru ca noi să batem din palme şi să strigăm ura. Singurul lucru cert, despre care poţi vorbi fără să-ţi fie teamă că te înşeli, este starea de lumină blîndă, aproape difuză, care răzbate dinăuntrul cîntecului, care te leagă şi te vrăjeşte, care îţi oferă, o dată ajunsă la tine, o tristeţe tihnită şi rafinată, pe care fiecare dintre noi e liber să o folosească după cum îl taie capul. Nu ştiu dacă satul poate fi capabil de astfel de subtilităţi, dar îmi place să cred că pe deasupra capetelor noastre există un astfel de sat. Nu prea îi văd pe ţăranii de acolo ţopăind pe podelele casei de cultură, dar ăsta e marele avantaj al satelor imaginare: dacă vrei să-i vezi dansînd, stingi lumina şi dai drumul la Fărîmiţă Lambru.

Dilema veche vă recomandă

● *Adevărul literar şi artistic* (nr. 702, 3-10 februarie 2004). Documentul săptămînii, descoperit de Mihai Pelin în Arhivele SRI: declaraţia lui D.I. Suchianu, din 1950, arestat şi anchetat în cazul Pătrăşcanu, bunul său prieten. Un text dens, extrem de volubil, în care „Suchi“ îl explică pe L.P. ca pe un comunist vanitos, frivol, snob, fascinat de lumea bună a burgheziei româneşti şi totodată – pentru a-l salva – asigură Securitatea că „fondul comunist al lui Pătrăşcanu este mult mai tare decît restul, oricît de deplorabil ar fi – sau a fost – acest rest“. Un neaşteptat fior koestlerian, rareori încercat de inteligenţia noastră. (Radu Cosaşu)

● Recomandare permanentă: noua rubrică bilunară „Chenzina literară“ semnată de Tania Radu în *LA&I*. În ultimul număr, cronica la romanul lui Ion Vianu, *Caietele lui Ozias*, e o mostră de recenzie „postmodernă“, perfect adaptată subiectului, care începe cu verdictul (“Un romancier excepţional, un roman imperfect“) şi se încheie cu schiţarea lecturilor posibile pentru acest roman heteroclit, „impresionant conglomerat de sugestii posibile“. Un regal de adecvare şi limpezime. (Simona Sora)

trend inţe

Fruntaş în satul tău

În muzica pop de la noi, compozitorii se folosesc de *kit*-uri cu linii melodice sau ritmuri de-a gata cumpărate din Occident sau uneori copiază de-a dreptul piese obscure „de-afară“ (sau pasaje din acestea), pentru a produce, astfel, o piesă originală, cu succes pe piaţa românească. Lucrul cel mai bun pe care-l poţi spune despre o trupă pop sau rock românească e că „sună ca afară“.

În filmul comercial (da, mai există şi filme româneşti declarat comerciale, deşi regizorii noştri nu concep altceva decît să facă artă pentru artă), dacă poţi să ai măcar o scenă care să arate ca în cel mai prost film hollywoodian, eşti tare. Nişte tineri care strîng bani pentru un proiect de film cu titlul unei litere aduc argumentul suprem că sînt în stare să facă efecte speciale ca-n *Matrix*, ceva ce n-a mai văzut România! Dacă pot să facă măcar unul ca acolo, vor fi consideraţi, pe bună dreptate, pionieri.

Designerii de modă români îşi construiesc colecţiile din haine pe care le cumpără din magazine londoneze sau pariziene mai puţin cunoscute. Ce este acolo un *prêt-à-porter* de duzină devine aici obiect de colecţie, dacă nu chiar de colecţie *haute couture*. Pe de altă parte, revistele de modă (sau, în general, cele comerciale) de la noi se fac din alte reviste, occidentale; copiază din greu de la suratele lor celebre şi nu contează dacă e vorba de numere de revistă apărute acum cîţiva ani. La noi oricum sînt noi.

Credeţi că în cultura înaltă sîntem mai avansaţi decît în zonele creative comerciale? Tot cam aşa procedăm şi aici. Experimentăm motorul în patru timpi, pe cînd ei se plimbă cu TGV-ul. Căci nu mult trîmbiţata barieră a limbii ne împiedică să ne facem cunoscuţi şi apreciaţi dincolo. Bariera limbii este operabilă, eventual, în cazul literaturii. De ce oare nu sînt daţi pe spate străinii de marea cultură promovată de, să zicem, artiştii noştri plastici şi ne credem importanţi dacă ajungem să expunem pe la vreo galerie obscură pariziană? De ce ne socotim geniali cînd filmele noastre sînt doar selecţionate la festivalurile europene? De ce avem o mentalitate culturală provincială? Înaimte de '44, puteam să avem un Brâncuşi, un Brauner sau un Tzara. Atunci eram sincroni cu ce se întîmpla în marile capitale europene. Acum am rămas mult prea în urmă. Nu ne rămîne decît să fim, în satul nostru, fruntaşi.

Cezar PAUL-BĂDESCU

Cezar PAUL-BĂDESCU

Oglindă, oglinjoară

În ce raport vă aflaţi cu corpul dumneavoastră? Cum vă priviţi dimineaţa în oglindă? Dar cînd ieşiţi de sub duş? Vă sugeţi burta, vă bombaţi pieptul sau vă încordaţi muşchii? Sau, dimpotrivă, vă analizaţi cu ochi critic ridurile apărute, colăcelul de la burtă sau sînii lăsaţi?

„Care-i adevărata privire, atunci cînt eşti gol şi te uiţi în oglindă?“ – aceasta este întrebarea la care îşi propune să răspundă proiectul artistic „Organic CV“ al fotografului Alexandru Paul.

Ce a făcut Alexandru Paul: a amenajat în studioul său o încăpere cu o oglindă mare şi, undeva, lîngă oglindă, cu un aparat foto miniatural legat, printr-un fir, de un declanşator. Apoi a invitat în acea cameră pe oricine voia să-şi facă singur o poză nud. Subiecţii au fost lăsaţi să stea cît vor în acea încăpere, să se obişnuiască şi să dialogheze cu propriul lor trup, să-şi găsească poziţia cea mai confortabilă sau cea mai expresivă şi apoi să declanşeze ei înşişi aparatul foto. (Intimitatea le era asigurată pe parcursul întregului proces, căci oglinda nu era falsă, iar în cameră erau doar ei singuri.) La început, Alexandru Paul a vrut, prin acest experiment, să surprindă atitudinea sinceră pe care o avem cu toţii atunci cînd ne privim într-o oglindă şi, în plus, cînd mai sîntem şi goi. Din păcate, nu i-a ieşit acest lucru, căci, în loc de aşteptata considerare naturală şi sinceră a propriului trup în oglindă, fiecare dintre cei care s-au pozat şi-a compus o atitudine care credea că dă cel mai bine în ochii celorlalţi. Cînd eşti pus să-ţi dai toate măştile jos, îţi fabrici, din reflex, o mască nouă. Acesta a fost motivul pentru care Alexandru Paul şi-a intitulat proiectul, pînă la urmă, „Organic CV“. Ca într-un CV, cei care s-au pozat au preferat să se pună într-o lumină cît mai favorabilă. Desigur, şi acest lucru este semnificativ pentru relaţia noastră cu propriul nostru corp.

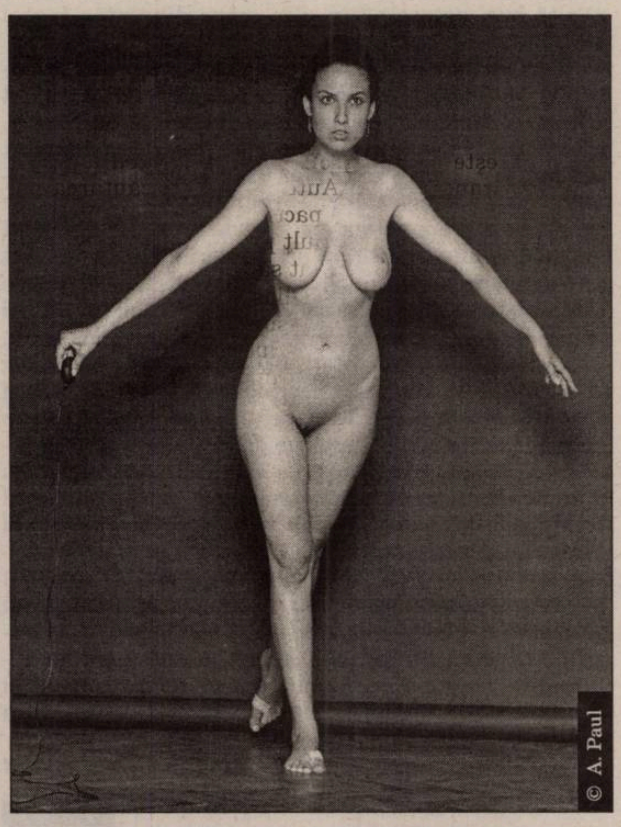

Pe site-ul *www.alexandrupaul.com* (unde fotograful invită pe oricine să participe, în continuare, la acest proiect), putem vedea ce înseamnă pentru semenii noştri să-şi pună corpul într-o lumină favorabilă: unii adoptă cele mai sexy posturi de care sînt capabili, alţii îşi pun în valoare cele mai atractive (în opinia lor) părţi ale propriului trup, alţii încearcă să ascundă cît mai mult, alţii îşi propun să fie ironici sau să adopte atitudini voit şocante. Astfel îţi trece prin faţa ochilor o întreagă galerie de tipuri: mironosiţa, bărbatul atletic şi mîndru de fundul său, femeia senzuală, femeia care-şi arată muşchii, bărbatul care face mişto de încordarea muşchilor, adolescentul revoltat şi cu pumnii strînşi, artistul care-şi duce, ca un Sisif, propriul violoncel în spinare, bărbatul costeliv care a găsit de cuviinţă să se mîndrească cu penisul său erect, adolescentul care vrea să şocheze publicul, mimînd masturbarea în faţa manualului de *mate*, tipa introvertită, care se chirceşte, mică şi neajutorată, ca în „Cumînţenia pămîntului“ etc.

De altfel, toate aceste fotografii vor face obiectul unei expoziţii-instalaţii: vor fi tipărite la dimensiunea 1/1 şi expuse într-un pasaj destul de strîmt (un tunel, mai degrabă) în care vizitatorul va fi foarte aproape de ele. Desigur, pentru ducerea la bun sfîrşit a acestui proiect, Alexandru Paul are nevoie de finanţări – pe care nu se îndoieşte că, pînă la urmă, o să le găsească.

Prin urmare, „Organic CV“ va fi o experienţă şocantă şi revelatoare şi pentru vizitatorii expoziţiei finale. Pînă unaalta, proiectul a fost o astfel de experienţă pentru cei care au participat la el. După cum ne mărturisea Alexandru Paul, aceştia ieşeau din încăperea respectivă, uneori chiar după o jumătate de oră, ca dintr-o cameră de tortură: transpiraţi, epuizaţi, răvăşiţi. Se pare că întîlnirea cu propriul trup şi, mai degrabă, cu imaginea propriului trup pe care eşti dispus să le-o oferi celorlalţi nu-i un lucru atît de simplu. Asta chiar pentru cei mai lipsiţi de prejudecăţi dintre noi.

Simona SORA

puzzlecturi

Filiera poetică

● **Gellu Naum, *Poemas*, traducere în spaniolă de Victor Ivanovici, Editura Espiral Maior, Coruña, 2003**

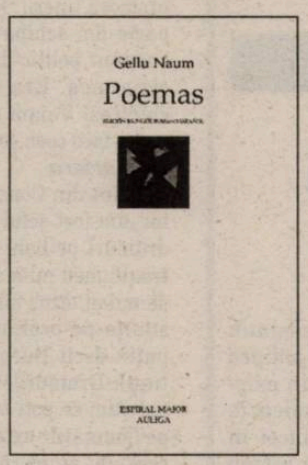

În ultimii ani, mi s-au cerut, în diverse împrejurări, propuneri de cărţi româneşti pentru traducerea în străinătate. Fie că era vorba de editori, traducători, manageri culturali, agenţi literari sau chiar scriitori din alte ţări, cererea conţinea, aproape fără greş, menţiunea „fără poezie". Motivele erau aceleaşi: intraductibilitatea poeziei, dificultatea impunerii unui poet dintr-o „limbă mică", specificul editurii sau al colecţiei în care eventuala carte românească s-ar fi strecurat. Excepţiile mă lasă întotdeauna visătoare: un număr întreg din revista poloneză *Literatura na swecie* dedicat poeziei române contemporane, antologia de poezie românească tradusă în suedeză de Dan Shafran, cîteva proiecte actuale şi discrete, în curs. Mi-am imaginat întotdeauna că, alături de căile „firești" ale trecerii unui scriitor dintr-o cultură într-alta, există un fel de filieră poetică, prin care nu trec doar poeţii poeziei, ci un gen special de scriitori rari care fac gol în jur sau care, dimpotrivă, adună şcoli de discipoli: Celan, Pessoa, Canetti, Boris Vian, Nabokov, Peter Esterházy sau Gellu Naum.

Hispanistul Victor Ivanovici le-a propus editorilor de la „Espiral Maior", Antonio Domínguez-Rey şi Miguel Anxo Fernán-Vello, antologia bilingvă care tocmai a apărut în Spania din poezia lui Gellu Naum, prezentată pentru prima dată acum doi ani, la Atelierul de traduceri din Rianxo, lîngă Santiago de Compostela. Ea urmează să fie lansată în aprilie 2004 şi în România, în cadrul „Zilelor Cervantes" organizate de Institutul Cervantes din Bucureşti. Se ştie, Victor Ivanovici a tradus Kavafis în româneşte, Ion Barbu în spaniolă şi Nichita Stănescu sau Gellu Naum *(Zenobia)* în greceşte. Nici nu se putea o alegere mai bună pentru transpunerea în spaniolă a unei selecţii semnificative din poezia lui Gellu Naum, deşi riscul care pîndeşte selecţia aceasta foarte personală, la baza căreia stau exclusiv preferinţele antologatorului, e evident: oricînd selecţiei de aici, întemeiate pe un „nucleu dur al preferinţelor naumiene" ale antologatorului, i se poate opune un alt „nucleu dur". Cîţiva dintre poeţii din jurul Pohetului şi-au şi conturat, în diverse feluri, acest „nucleu dur", în antologii dedicate memoriei maestrului, în volume proprii de poeme sau eseuri. În plus, într-o ţară precum Spania – unde coexistă, fără prea mari convulsii, poezia expresionistă cu cea neo-simbolistă, poezia postmodernă cu cea suprarealistă, unde ultraismul nu e uitat deloc, iar despre baroc se vorbeşte ca şi cum s-ar fi încheiat ieri, unde se scrie enorm de multă poezie, iar în reviste precum *Blanco y Negro* se publică săptămînal un „Top Ten" de poezie – Gellu Naum ar fi trebuit „introdus" cu mare grijă. Cele 40 de poeme, alese de Victor Ivanovici din trei antologii destul de îndepărtate în timp una de cealaltă, sînt minunat traduse, expresiv şi empatic. Ele sînt însă extrem de diferite între ele şi aparţin unor vîrste poetice distincte. Intervalul de la unele la altele ar fi trebuit umplut de o mult mai aplicată prefaţă, care să urmărească întregul traseu poetic şi vital al lui Gellu Naum în „situaţia lumei". Există sensuri proprii care aveau nevoie de plasă pentru a nu cădea, dat fiind metaforismul dezlănţuit al poeziei spaniole actuale, şi a trece astfel nebăgate de seamă. Gellu Naum este un mare poet pe cît de ermetic, pe atît de direct. Poezia lui activează acea imaginaţie care separă – ca o lamă – cititorul, măcar pentru o vreme, de ideile primite de-a gata. Să sperăm că acest lucru se va întîmpla, în mod miraculos, şi în Spania.

Coman LUPU

bon de lectură

Jocul jocurilor

● **Luis Landero, *Jocuri ale vîrstei tîrzii*, Ed. Humanitas, 2003**

Jocuri ale vîrstei tîrzii nu este o carte de acţiune, nu este o poveste de iubire, nu este un roman de aventuri, nu este un roman realist, după cum nu este nici unul fantastic – alegoric, romantic sau simbolic.

Sfidînd aşteptările oricărui cititor comod, cartea lui Luis Landero este totuşi într-un anume sens, propriu ei, toate acestea la un loc şi, mai ales, e cu totul altceva.

Încă din titlu, ea îşi asumă ludicul, pe care – în mod simbolic – îl asociază unei experienţe „a vîrstei tîrzii". Rafinată creaţie a unui filolog, romanul ne apare de la primele rînduri ca expresie a unei inedite maturităţi: „vîstă tîrzie" a literelor hispanice, în al căror context apare, „vîrstă tîrzie" a experienţei estetice a unui tînăr scriitor, care are de la început maturitatea apropierilor şi a (de)limitărilor de (re)sursele propriei literaturităţi, sau poate vîrsta tîrzie a protagonistului, „îmbătrînit" de eşecul cotidian.

Indiferent ce cheie am încerca să potrivim pentru broasca romanului lui Luis Landero, am avea surpriza unei multiplicităţi de lecturi de suprafaţă, proprie romanului hispanic modern, în care „jocul jocurilor" rămîne cel al autorului cu cititorul său, invitat să aleagă din generosul fond de sugestii subtextuale ale operei.

Demonstrînd că şi-a însuşit cu atenţie *Quijote*-le lui Cervantes, că Borges şi Unamuno sînt departe de a-i fi străini, că Eco sau Foucault îi sînt familiari, Luis Landero readuce în discuţie problema relaţiei dintre text, context şi discurs.

Scriitorul îşi structurează romanul ca o reflecţie matură, de replică la diverse tipuri de eroi, conflicte şi rezolvări consacrate. Astfel, angajîndu-se într-un joc spiritual, eroul pare a intra în categoria maeştrilor *Jocului cu mărgele de sticlă*. Neiniţiat şi lipsit de anvergura spirituală a magistrului sau de apetenţa culturală a discipolului din romanul lui Hermann Hesse, eroul nu are nici măcar sinceritatea identificării donquijoteşti. Gregorio Olias este astfel conceput ca o replică minimalizantă, antierou polemic, ce îşi asumă tragicul derizoriu al modernităţii. Un alt *om fără însuşiri,* personajul lui Luis Landero poartă în sine tragicul fără leac, a cărui sursă nu o mai reprezintă însă, ca la Robert Musil, anonimizarea, ci absenţa oricărei speranţe de salvare în real.

Acoperindu-şi goliciunea sufletească cu straie de împrumut mult prea strălucitoare, eroul lui Landero nu-şi găseşte noua personalitate, consistenţa proprie eurilor pirandelliene. „Autor pornit în căutarea personajului", eroul ratează pactul cu ficţiunea, fiind strivit între două realităţi, mult prea substanţiale pentru el, şi cărora este condamnat să le supravieţuiască: cea a funcţionarului Gregorio Olias şi aceea a lui Faroni.

Consistentă meditaţie asupra eternelor raporturi dintre realitate şi ficţiune, „lucruri şi cuvinte", plăsmuire şi fiinţare, trăire şi mimare, în fiecare nucleu epic dintre cele 25 de secvenţe, romanul instituie cîte o asemenea relaţie de tip intertextual. Ea este abil disimulată în trama epică, pentru ca mai apoi întregul capitol să o demitizeze prin căderea în derizoriu. Însumat, prin acuitatea contrastului creat, acest derizoriu reuneşte şuvoaiele unui tragism copleşitor. În faţa tăvălugului realului, construcţia de cuvinte se prăbuşeşte. Gregorio şi Gil nu mai pot fi Faroni şi, respectiv, Gil. Culme a tragicului din derizoriu, realitatea aparentă nu este substituită printr-un adevăr, ci printr-o altă minciună, la fel de inconsistentă.

Concluzia, de o irepresibilă tristeţe, pare a concentra pesimismul apăsător al întregului sfîrşit de secol XX: dincolo de aparenţe, se află, sardonic, pînă la infinit, aparenţa adevărului.

Andrei GORZO

dilematograf

Marea expediţie

● ***Apocalipsul acum – versiune integrală / Apocalypse Now Redux* (SUA, 1979/2001), de Francis Ford Coppola**

Înainte de a vedea *Apocalipsul acum – versiune integrală*, nu eram convins că acest film legendar, pe care-l văzusem de trei-patru ori pe casetă video, în versiunea lansată în 1979, reuşeşte să fie capodopera visată de regizorul Francis Ford Coppola. Dar trebuie să adaug că, înainte de a vedea la cinema versiunea integrală, nu ştiam nici cum bîzîie muştele în regatul lui Kurtz (Marlon Brando), aflat la capătul călătoriei pe un rîu, în amonte, din Vietnamul parfumat cu napalm pînă peste graniţa cambodgiană, undeva în junglă sau, dacă vreţi adresa exactă, în inima întunericului. Efectele sonore ale lui Walter Murch sînt printre cele mai expresive argumente cu care poate veni cinematograful, ca să-i cheme înapoi pe telespectatori şi pe căutătorii de filme de pe Internet: dacă nu veniţi la cinema, n-o să ştiţi niciodată în cîte feluri poate să facă elicea unui elicopter – adineauri tuşea ca un ventilator suprasolicitat de viaţa la tropice, acum bîzîie ca o insectă, mai tîrziu va toarce ca un tigru cu burta plină. Coppola şi Murch au reuşit să prindă pe banda sonoră gîndurile rele pe care rîul le murmură în urechile soldaţilor americani porniţi în căutarea lui Kurtz. Mai este şi imaginea lui Vittorio Storaro: dacă sînteţi unul dintre cinefilii care şi-au stricat ochii cu copia alb-negru a Cinematecii, mergeţi acum la cinema şi comparaţi *Apocalipsul acum* cu fantoma palidă din memoria dumneavoastră. Ca să înţelegeţi ce se întîmplă cu personajele aveţi nevoie de lumină – de penumbra în care intră atunci cînd rîul se îngustează, pentru ca apoi să iasă în bătaia unor raze puternice şi înşelătoare ca nişte droguri. Cel mai puternic drog este, desigur, propria lor ignoranţă în privinţa Vietnamului: au intrat în ţara asta fără să ştie nimic despre ea, iar acum ţara asta intră în capetele lor şi le întoarce pe dos. Ei încearcă să-i reziste prin rock'n'roll, fetiţe de la *Playboy* şi plăci de surf, prin bere rece şi, din nou, droguri. Toate astea nu pot să ducă decît la monstruozitate pură şi la nebunie absolută, aşa cum rîul nu poate duce decît la Kurtz; dar pînă acolo e un drum complicat. De-aceea cred că aveam nevoie de versiunea integrală, montată de Walter Murch.

Coppola şi Murch au reintrodus în jur de 50 de minute care rămăseseră pe dinafară la montajul din 1979; din acestea, 25 sînt dedicate unui popas pe care echipajul îl face pe plantaţia unei familii de coloniști francezi, şi mulţi spectatori vor găsi că episodul merita să rămînă pe dinafară, că e o lecţie de istorie stîngaci dramatizată. Dar uitaţi o clipă de calitatea dialogului şi uitaţi-vă (din nou) la calitatea luminii care intră pe ferestrele sufrageriei unde coloniștii cinează, în timp ce stăpînul casei îi vorbeşte oaspetelui american despre declinul Franţei şi despre plantaţia pe care n-o va părăsi niciodată: cum ar putea să iasă din lumina aceea? Pînă şi dialogul lipsit de viaţă ajută cumva secvenţa: ai senzaţia că oamenii ăştia sînt blestemaţi să poarte aceleaşi discuţii în fiecare seară, în timp ce razele apusului vietnamez îi săgetează drept în inimă. Nu sînt oameni, ci spectre neîmpăcate, şi recunosc în ofiţerul american (Martin Sheen) pe unul de-al lor. Pentru el, acesta e un moment de pace, ultimul popas înaintea scufundării în întuneric, şi cred că filmul se îmbogăţeşte de pe urma lui, după cum se îmbogăţeşte de pe urma celor cîteva minute (şi ele noi) pe care le acordă unei isprăvi copilăreşti a echipajului – furtul unei plăci de surf. Versiunea din 1979 alerga din oroare în oroare spre Kurtz, suma şi chintesenţa tuturor, dar *Apocalipsul acum – versiune integrală* priveşte din cînd în cînd în urmă, spre ce-o fi fost înainte de apocalips. De-aceea mi se pare mai emoţionantă. Dar este oare mai coerentă? Coppola ne ameninţă tot filmul că, prin intermediul lui Kurtz, va exprima un adevăr cumplit despre oameni şi ceea ce oamenii numesc civilizaţie, şi mulţi spectatori vor continua să se întrebe dacă, pînă la urmă, reuşeşte să exprime ceva. Însă chiar dubiile astea ne arată cît de mare e filmul. *Apocalipsul acum* e o ecranizare după *Inima întunericului*, nuvela din 1902 a lui Joseph Conrad, iar Conrad, ca şi Henry James, găsise o modalitate de a vorbi despre Rău *fără a-l numi*. Filmul este o superproducţie aşa cum nimeni nu şi-a mai permis să facă la Hollywood, de atunci încoace: o expediţie la graniţa inexprimabilului.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

K1 cu Pruty Superstar

Închipuiţi-vă un boxer care, după ce s-a făcut de rîs la toate galele profesioniste şi nu mai e luat în seamă de nimeni, acceptă să urce în ring ca să se lupte cu doi copii de cinci-şase ani, singurii dispuşi să mai apară alături de el. Un boxer generos care, după cum se vede, e dispus să se bată şi cu doi (puştani) deodată. Acum gîndiţi-vă la George Pruteanu, care-şi arată muşchii în faţa maneliştilor Guţă şi Adrian Minune, la emisiunea *Naşul* de pe B1 TV. Unde e arheul de altădată, faima Moldovei şi-a naţiei (intelectuale) întregi? Iată-l: „Am crescut cu *Rigoletto*, *Traviata*, *A 9-a* de Beethoven...“ (şi maneliştii fac ochii mari de uimire); „Voi vorbiţi de sîrbă? O sîrbă miroase a *Ion* de Liviu Rebreanu, o sîrbă miroase a pămînt românesc!!!“ (ce frumos spus!...); „După cum a zis Vadim, ei sînt chelneri de bacşişuri mici“ şi „Ceauşescu a făcut şi lucruri bune!“ (dacă nu ştiaţi, Pruteanu e acum în Partidul România Mare); „Ei vorbesc despre făcut bani, eu vorbesc despre frumos“ şi „Eu sînt dintre cei care cred că nu totul se vinde“ (ne spune posesorul unei traiectorii politice impresionante...) etc.

Dacă la început copiii minune erau intimidaţi de anvergura intelectuală a lui George Pruteanu – şi declarau asta –, spre sfîrşitul emisiunii au ajuns să-l ia, fin, peste picior. Şi fără să-i întoarcă epitetele cu care-i gratula el („mucegai“, „hazna care refulează“, „muzică cu miros de transpiraţie“ şi altele ca acestea). Pe scurt, meciul s-a terminat cu înfrîngerea Goliatului, iar cei doi prichindei au devenit, din personajele pe care le ştim, de-a dreptul simpatici. (Nu ştiu ce om nu devine dintr-o dată simpatic dacă e să-l compari cu George Pruteanu...) Senatorul PRM a sfîrşit prin a cînta – fals şi lamentabil –, în speranţa disperată că-i va înfrînge pe cei doi cu propriile lor arme. Şi Adrian Minune, dînd, cu un zîmbet înţelegător, lovitura finală: „Chiar dacă aţi cîntat fals, a fost frumos“.

Ce ar mai fi de spus? Putem, eventual, să-i întindem o mînă de ajutor intelectualului Pruteanu, în speranţa că, poate, unor copilaşi ceva mai mici le va face totuşi faţă. Prin urmare, nu putem decît să-l învăţăm unele lucruri.

George Pruteanu trebuie să ştie, atunci cînd spune că „folclorul e ceva vechi, asta nu e folclor, e mahala“, că etnologii vorbesc şi despre „folclor urban“ şi că folclorul nu e neapărat doar ceva vechi, de pe vremea Dochiei sau a Vrîncioaiei.

George Pruteanu, specialistul, trebuie să ştie, atunci cînd le dă lecţii maneliştilor despre rimă şi îi acuză că au rimat „tu“ cu „sufletu'“, că şi folclorul tradiţional inventează rime acolo unde nu sînt (prin deplasarea accentului sau prin adăugarea protezei finale în „î“ – astfel încît, de exemplu, „morîîî“ şi „pămîntîîî“ să poată rima). Cum nu ştia aceste amănunte, Pruteanu n-a percutat nici măcar cînd Copilu' Minune l-a întrebat, cu jumătate de glas, „dar dacă la «sufletu'» schimbi accentul?“ – ştia el ce ştia.

George Pruteanu trebuie să ştie, atunci cînd îi acuză pe manelişti de versuri vulgare, că lăutarii, încă de pe vremea fanarioţilor, aveau şi astfel de cîntece deocheate; iar dacă o face de pe poziţiile culturii înalte, că *marele* Eminescu sau *marele* Creangă s-au dat şi ei în stambă scriind „porcărele“.

În fine... În realitate, George Pruteanu nu trebuie să ştie nimic. În partidul în care a ajuns, merge şi-aşa.

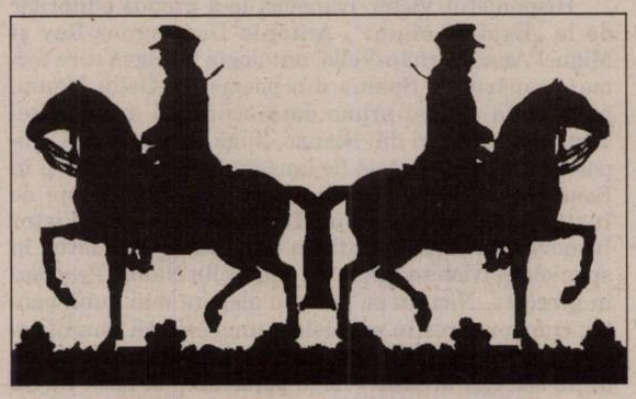

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Suav şi violent anapoda

Amintiri şi portrete literare îşi numeşte liniştit Gabriel Dimisianu ultima sa carte, care-şi propune cu modestie „să informeze asupra unor necunoscute episoade fie şi de o mică semnificaţie, din existenţa scriitorilor contemporani, pe care, dacă nimeni nu le consemnează, uitarea le va înghiţi definitiv“. Şi liniştea, şi modestia – ca de obicei în cazul oamenilor de talent – sînt perfide. La rîndul meu perfid, mă întreb dacă dl Dimisianu îşi dă seama cît de scandaloase sînt blîndele sale amintiri dintr-o epocă pe care toate clişeele unei corectitudini politice la zi ne cer s-o înfierăm, cu dezgust, ca odioasă şi pustie.

Dl Dimisianu e un anticomunist nonconformist, gîndind şi simţind suav anapoda, după o expresie de neuitat a lui Tomozei. El poate pune pe hîrtie asemenea blestemăţii, în violent răspăr cu banalităţile şi prejudecăţile vulgatei anticomuniste (căci există şi aşa ceva, nu numai vulgata propagitului pecerist...): în anii '60 ai studenţiei sale „nu le reproşam (lui Sadoveanu, Călinescu, Arghezi, Camil, Vianu – n. mea) colaboraţionismul, faptul că acceptaseră de la guvernanţii uzurpatori unele demnităţi şi funcţii, aceasta nu-i cobora în ochii noştri de acolo unde îi înălţase importanta lor operă literară... Le observam desigur cedările, actele de obedienţă, excesul pus cîteodată în conformism, lucruri care ne indispuneau, ne dureau chiar, dar şi înţelegeam că din preţul acesta, plătit de ei, noi trăgeam un folos“ (pag. 8). Şi mai concret: „Nu concepeam pe atunci că m-ar putea lovi altă nenorocire mai mare decît aceea de a fi nevoit să lipsesc de la cursul lui Vianu. Har Domnului că nu mi s-a întîmplat niciodată“. Văd/aud cîteva conştiinţe dure aruncînd cartea cît acolo, după această „informaţie“ de la pag. 13. Bine fac, căci la pag. 44, la capătul unui articol despre Cioculescu şi Streinu, „împăciuitorismul“ dlui Dimisianu (la fel de detestat în logica anticomunistă şi bolşevică...) le-ar fi de-a dreptul sufocant: „...cînd s-a întîmplat ca vreunul dintre ei, în anii tîrzii, să cedeze presiunilor politice şi să comită unele acte de conformism, faptul l-am resimţit dureros şi l-am privit reprobator... *Azi văd lucrurile altfel* (subl. mea: nu mulţi intelectuali ajung azi la această confesiune). Trebuia să avem mai multă înţelegere pentru cedările, de altfel minime, ale unor oameni care trecuseră prin cumplite încercări de care noi, totuşi, fuseserăm scutiţi. *Să nu judece nimeni pe alţii pentru slăbiciunile lor, dacă nu a făcut el însuşi, mai întîi, în aceleaşi condiţii, dovada tăriei* (tot subl. mea). Iar văd/aud cîţiva acuzatori publici, niciodată suflete tari sub tiranie, scrîşnind straşnic din dinţi la aceste idei împăciuitoriste, cum altfel să le spui? Numai că blîndul nostru „Dimi“ – posesorul unui „caracter moale“, cum o recunoaşte primul – face din plin, cu această carte, dovada tăriei sale, în condiţiile capitalismului la fel de sălbatic ca maniheismele de dreapta şi stînga (dacă ne mai putem exprima aşa...).

Frumuseţea cărţii sale se trage din tăria cu care autorul ei nu cedează la semidoctismul pamfletar şi la populismul caricatural. El are tăria de a nu dizolva în scîrbă – totalitarul sentiment, facil şi comod – tot ce a trăit şi a simţit, ca să mă exprim şi anacronic, în nici un caz greşit. Scîrba nu-i scapă, fireşte. El poate scrie la pag. 147 că mergea, la braţ, cu Velea, spre Casa Scînteii, „spre edificiul pachidermului cultural în care ne cîştigam pîinea, cu multă scîrbă...“, amintindu-mi de acea expresie la care visa Caragiale şi anume: „a exprima pe tonul cel mai blînd cea mai hotărîtă scîrbă de viaţă“.

Pe tonul cel mai blînd, Dimisianu extrage, din greaţa sa tăcută, graţia unei vieţi intelectuale intense, a unei luminozităţi în care s-a format lîngă cei mai tineri nonconformişti şi antistalinişti bucureşteni (căci a existat şi aşa ceva...) promovaţi la *Gazeta literară* de un dogmatic violent anapoda ca Paul Georgescu! Deloc nostalgic, deloc antinostalgic, în nici un caz apolitic – criticul face o politică a memoriei antinihiliste, impardonabilă, poate, în logica neodogmaticilor anti de pe Sena şi Dîmboviţa. Nu el greşeşte.

La capătul unei evocări dintre cele mai voioase şi vibrante – aceea a coloniei literare fixate, prin anii '60, la marginea promiscuă a Bucureştilor, unde trăia, studia, rîdea şi bea lîngă Velea şi Nichita – „Dimi“ poate scrie aşa: „Cu toate necazurile care nici atunci nu ne-au ocolit, cred că a fost o epocă bună pentru noi toţi“ (pag. 138). Scandalos? De ce? E finalul deloc suavei *Educaţii sentimentale*, fără de care nu ne putem mişca şi descurca între complicaţiile „împăciuitorismului“ contemporan. Cît sîntem flaubertieni – şi deci caragialieni – nu vom greşi.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Anca Boagiu
(PD)

Revoluţia

Imaginea emblematică a fost bunica mea. Era în comă. În ziua revoluţiei a zis: „Doamne ajută!“. Cînd a fost împuşcat Ceauşescu a spus: „Aşa-ţi trebuie!“.

Intrarea în politică

Admiram foarte tare faptul că Traian Băsescu promova tinerii. Iar eu, o spun cu mîndrie, făceam parte din echipa lui. Apoi, am devenit ministru susţinut politic de PD. După aceea, a apărut decizia mea. Era dificil să stau deoparte şi să chibiţez. Voiam să demonstrez că un om tînăr poate face ceea ce face şi un om mai înţelept.

Cariera

Sînt din Constanţa. Am fost inginer constructor, am fost şeful unui şantier particular ce făcea drumuri pe bani europeni. Într-una din zile, patronul meu mi-a spus: „Anca, ai 25 de ani şi la 25 de ani ai atins maximum ce puteai atinge în Constanţa pe profilul tău. Constanţa îţi oferă mai puţin decît Bucureştiul“. Am ajuns la Administraţia Drumurilor. Directorul mi-a spus: „Copile, noi ştim ce poţi tu să faci. Avem nevoie de un om pe finanţările externe“. Am stat doi ani acolo, după care am ajuns în echipa de gestionare a acestor finanţări în minister. Mereu am dorit să-mi depăşesc condiţia şi să fac ceva concret pentru România.

Anca

Ai nevoie de curaj. Cînd îţi stabileşti un obiectiv, te duci spre el fără să te mai gîndeşti la oprelişti, mergi şi vei găsi pînă la urmă o soluţie. Am fost întotdeauna puternică şi am depăşit orice obstacol. Am fost raţională în a stabili priorităţi, a lua decizii.

Politica

Nu e compromis. Pentru mine politica înseamnă programe coerente, serioase, finanţate, nu vorbe în vînt. Singurul compromis pe care l-am făcut a fost legat de familia mea, părinţii şi copilul meu, pe care i-am neglijat în tot acest timp. Sînt o femeie normală, care azi-dimineaţă, în timp ce mă îmbrăcam, ascultam lecţia fiului meu despre citoplasmă şi nucleu. Duminică am simţit nevoia ca la ora 4 jumătate după-masă să merg acasă şi să am grijă de ei, le-am făcut de mîncare şi le-am pus masa.

Puterea

Pentru mine, cel ce nu făcea ceea ce trebuie nu avea ce căuta în echipa mea. Ca ministru, am avut situaţii în care i-am concediat pe cei ce nu se încadrau în programul pe care-l realizam.

Şpagă

Urăsc şpaga. Atenţiile se numesc flori. Am fost supusă unei presiuni cu conotaţii de scandal internaţional. Mi se cerea să favorizez o licitaţie. Nu am dat curs nici unei influenţe.

Iubita lui Băsescu

Eu, ca deschizător de drum, fiind promovată de Băsescu, am luat castroane în cap. Băsescu este omul care promovează femeile şi tinerii şi pentru asta am maximum de respect pentru omul acesta.

Femeilor, 10% din locurile parlamentare

Aparent, sînt paşnică, dar ţin la educaţie şi la bun simţ. Grobienii trebuie trosniţi.

Nu sînt mulţi Băsescu care să recunoască faptul că există femei pregătite profesional. Pentru a schimba această mentalitate e nevoie de acest prag. Există un potenţial ce trebuie exploatat. Între bărbaţi urmăresc discuţii reci ce nu ajung acolo unde are nevoie omul simplu. Femeile ajung în acel punct. Au acea sensibilitate. E nativă, e funciară.

Averea

Am muncit. Am fost bine plătită. Am maşina mea. O conduc eu. Am casă în Bucureşti, a tatălui meu.

Slogan

Acum!

Lecturi

Am citit tot ce mi-a picat în mînă. Aş recomanda tuturor liderilor politici să formeze tineri. Iar eu am doi consilieri care au venit la mine pentru că vor să-şi asume o carieră politică.

Viitor primar la sectorul 2

Eu iubesc oamenii, aşa, cu problemele lor. Multe şi variate.

Eugen ISTODOR

Cînd creştem mari ne facem monumente şi repere urbane

Înmonumentarea de viu

În Bucureşti, monumentele sau podoabele edilitare sînt nu foarte frumoase, dar sigur urîte. Ele, din 2000, au devenit ceva mai multe. După ce primarul Lis a plimbat „Leoaica" de la Dorobanţi în vreo două locaţii, pînă i-a dat pace în rondul de la Piaţa Romană, după ce „Caragiale" a fost reîncărcat, pînă i s-a arătat, în sfîrşit, faţada Teatrului Naţional, după ce rondul de la Herăstrău şi-a găsit monumentala Roată, probabil a norocului, cu găuri, în sfîrşit, au venit anii din urmă cu Cascada Maria din Parcul Titan (azi Parcul Cuza), statuia lui Cuza din Parcul Titan (azi Parcul Cuza), Trandafirii de oţel din Lujerului, Ivan Patzaichin din faţa stadionului Dinamo, Arteziana din marmură maro de la intersecţia Eminescu cu Moşilor, ceasul pătrăţos din rondul de la Universitate „Bucureşti-Europa-România", ce nu arată niciodată ora României, numeroase troiţe şi cruci de la vreo apariţie cu sfînt sau accident de maşină cu victimă colaterală, placa antitutun din Parcul Tineretului, în amintirea milioanelor de fumători căzuţi cu arma-ntre degete, golirea spaţiului de la Obor de ţăranul de la 1907. Nu doar primăriile au simţit nevoia de a-şi clarifica în public gustul estetic, ci şi vreun fond Phare sau alte largi categorii de oameni ai muncii.

Viziuni de sector

Cum nu putem stăpîni efuziunea sentimentală a oricărui patriot de pe stradă, ne-am oprit asupra autorităţilor. Fruntaşe pe ramură sînt sectoarele doi şi trei. Primăria sectorului doi chiar îşi propune să încheie mandatul, după cum reiese de pe site-ul oficial, cu două realizări culturale: „realizarea unui ansamblu statuar cu personalităţi ale neamului în zona Bucur-Obor, realizarea unei statui comemorative a sculptorului Constantin Brâncuşi şi găsirea unui amplasament pentru expunerea acesteia în cadrul sectorului 2". Arhitectul-şef al sectorului 3, Ştefan Dumitraşcu, îşi expune mai clar intenţiile sale: „Sectorul 3, la fel ca întreg Bucureştiul, a fost văduvit în mod constant de elementul de reper urban, reprezentativitate şi prestanţă a locului. Spre regretul general, repere urbane cu caracter sentimental (ex. «ceasul de la Universitate») ori au dispărut fizic, ori s-au degradat, alterat şi şi-au pierdut caracterul de reprezentativitate pînă la dispariţia simbolului ataşat. Nevoia de reper şi simbol a oricărui spaţiu public urban este evidentă ca latură a vieţii sociale. Primăria sectorului 3, în ideea marcării acestor locuri ca repere urbane, a iniţiat un program de identificare a locaţiilor propice, determinare a tipului de element de mobilier urban potrivit fiecărei locaţii şi realizare fizică a obiectelor propriu-zise. Astfel, amplasarea a 24 de catarge cu drapelul naţional în intersecţii de mare trafic, realizarea în parcul Cuza a Fîntînii Maria, recenta amplasare a bustului domnitorului Cuza la intrarea în amintitul parc sînt primele concretizări ale acestui concept de repersonalizare a locului. Lucrările au fost finanţate atît din bugetul local, cît şi prin participarea financiară a diverse fundaţii/organizaţii interesate de dezvoltarea socială şi culturală a sectorului, în orice caz costurile necesare pentru aceste programe au valori mai mult simbolice – în comparaţie cu lucrările de investiţii cotidiane. Reamintim totuşi şi intervenţia publică a primăriei sectorului 3 în momentul vandalizării monumentului de la km 0 al României, soldată cu reacţia corespunzătoare a proprietarului – primăria municipiului Bucureşti – şi a factorilor abilitaţi în vederea reabilitării monumentului. De asemenea, în primăvara 2004, va demara, în colaborare cu Uniunea Artiştilor Plastici, tabăra de sculptură din parcul Cuza; în acest sens, întreaga logistică este deja asigurată şi sperăm ca în toamna 2004 să oferim locuitorilor rezultate concrete ale creaţiei unor nume deja consacrate în arta românească. Păstrarea fragilului echilibru dintre nevoia de reper şi neagresarea vizuală a spaţiilor deja intrate în conştiinţa urbană este o constantă a noastră". Viziunea arhitectului-şef al sectorului 3 este una optimistă, bine împănată cu realizări. O alta vine de la sectorul 1. Viziunea celor de la sectorul 1 este marcată de lupte date şi de victorii amînate: „Noi am dorit să realizăm ceva măreţ. Nu ne-am pierdut de aceea în monumente de mică importanţă. Lumea vrea monumente un pic mai evoluate. Nu doar copierea omului sau calchierea

obiectului reprezentat. Preocuparea noastră este metafora. Noi am vrut să umplem vidul din Piaţa Presei Libere cu un monument excepţional al ziaristului. Noi am vrut în cazul monumentului ziaristului un act cultural cu rezonanţă europeană. Neînţelegerile ivite au amînat momentul expunerii vreunui monument. În portofoliu mai avem un monument dedicat unirii Basarabiei cu ţara. Pe acesta sperăm să-l finalizăm pînă la sfîrşitul anului". Sigur, gusturile nu se discută. În nici unul din sectoarele Capitalei. Fîntîna Maria e o înşiruire de bolovani de rîu bine conduşi spre o cascadă. Florile de bronz din intersecţii, iarăşi, e greu să le integrezi unui curent sau să le expui judecăţii vreunui Picasso de azi.

Minister, eterna cultură

Ca să nu-i judecăm noi, nerecunoscătorii, am ajuns la Ministerul Culturii şi Cultelor. Acolo există o Comisie Naţională pe Monumentele de For Public. Am întrebat de fiecare din lucrările descoperite pe teren şi lăudate de edilii sectoarelor. Niciunul dintre ele nu a primit vreo aprobare estetică. Culmea, în statistica ministerului, conform biroului de presă, există şase lucrări aprobate din 2000 încoace, dar complet altele decît cele amintite. Una există. Tatos, pe Toamnei. Dar, foarte curînd, ne vom trezi în Bucureşti cu următoarele aprobări: „troiţă la ASE, Vasili Levski în Herăstrău, Monseniorul Ghika în Aviatorilor, reamenajare Odeon cu fîntînă şi monument, prin alungarea lui Atatürk, troiţă Pantelimon în amintirea victimelor accidentelor de circulaţie". Ideea este că sectoarele Bucureştiului nu cunosc procedura acestei aprobări obligatorii. Ministerul Culturii remarcă faptul că provincialii sînt mai disciplinaţi în această privinţă. Clujul e şi el în defect, după ce Funar a încercat aprobări pentru fiecare modificare tricoloră şi nu i-au reuşit. Estetic măcar sînt răzbunaţi cei care cred că nu e frumos ceea ce văd pe străzile Capitalei. Nu e frumos fiindcă nici măcar nu e aprobat. Florile, plecarea ţăranului de la 1907, Cuza – nu sînt legale.

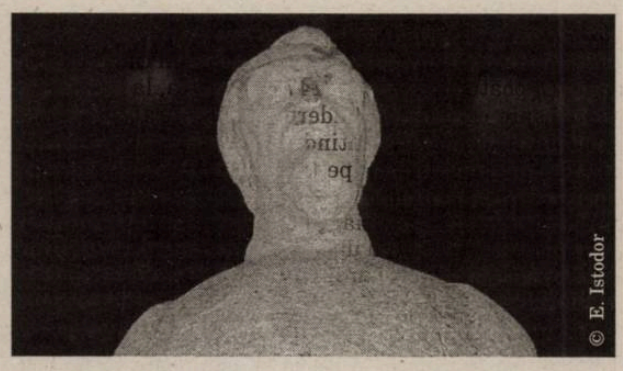

Vechi idoli într-o nouă prezentare

În loc de încheiere vă prezentăm două ultime mutări de mari maeştri naţionali. Ministerul Culturii anunţă că s-au depus dosarele pentru o nouă mutare a lui Caragiale de la Teatrul Naţional. Se vrea acolo o metaforă, nu o faţă tristă. Şi un nou Cuza. Pus în Piaţa Unirii. Un Cuza care să-i facă concurenţă lui Cuza din Titan. Românii îşi iubesc puţinii eroi. De aceea, îi plimbă.

Iaromira POPOVICI

bazar

Casablanca de consum

Din cîte îmi aduc aminte, *Casablanca* a ieşit pe locul 1 în topul celor mai vizionate filme. Nu mai ştiu dacă pe anul 2000 sau în general. Cert e că face parte din acele cîteva filme care pot fi văzute, aproape la nesfîrşit, fie pe ecran, video sau computer, fără să te plictisească şi să pară desuete. Nu degeaba în multe din actualele filme romantice americane personajele aflate în depresie sau cu sentimente bulversate vin acasă şi se uită la *Casablanca*. Pînă şi Kusturica îl citează. Toată lumea ştie motivaţiile durabilităţii filmului lui Michael...

Casablanca poate fi, însă, analizat şi din perspectiva unuia din principalele spaţii ale *loisir*-ului: barul. O mare parte a acţiunii se petrece în *Cafeneaua americană a lui Rick*. Localul e văzut ca o lume în mic: se învîrt pe-acolo francezi, ruşi, nemţi, arabi... Viziunea globalizantă nu mai aduce nimic nou în contextul actual, dar pe atunci putea fi o noutate. De asemenea, e un soi de purgatoriu: cei de acolo sînt în aşteptarea adevăratei libertăţi, pe care urmează s-o cîştige în drumul spre America. Nu degeaba cafeneaua lui Rick e americană şi firma ei poate fi văzută pentru prima dată din avion. Localul mai apare şi ca un spaţiu etic liber, la graniţa moralului şi socialului: se-nvîrt pe-aici reprezentanţi ai lumii interlope, care pun la cale afaceri necurate (e drept, cu un scop nobil: migrarea spre libertate). Tot aici se pot manifesta sentimente (precum cele dintre Elsa şi Rick) şi simpatii politice, chiar dacă sînt adaptate convenţiei aparente a *entertainment*-ului: rămîne celebră scena în care Victor Laszlo contracarează cîntecul nemţilor cu *Marseilleza*.

Consumul se conturează ca un mod de viaţă. Majoritatea personajelor sînt introduse în cadru la masă, cu un pahar de băutură şi o ţigară alături. Contează ce bei: se pare că e un fel de concurenţă între şampanie şi coniac. Şampania pare a fi marca personajelor mai rafinate şi a momentelor euforice. Coniacul – apanajul tranzacţiilor bărbăteşti şi al momentelor de restrişte. Victor Laszlo şi Elsa beau „champagne cocktail". Ugarte, hoţul celebrelor scrisori de tranzit, bea febril, pahar după pahar. Louis, prefectul poliţiei, bea bărbăteşte, *business-like*. Rick însuşi bea, dacă se poate spune aşa, intelectual şi detaşat (cu excepţia momentului cînd îşi îneacă în băutură întoarcerea Elsei): prima dată este prezentat cu un pahar în faţă, un joc de şah şi o ţigară. Tot el introduce şi principiile în lumea băuturii: nu bea cu clienţii (principii pe care şi le va călca, apoi, în cazuri excepţionale). Ca şi prin muzică, prin băutură sînt tranşate atitudinile politice: o altă scenă faimoasă este cea în care acelaşi prefect Louis, cînd se hotărăşte să abandoneze barca profascistă, aruncă sticla de Vichy la gunoi.

Muzica din cafeneaua lui Rick, pe lîngă atitudinile politice, marchează şi ea acumularea tensiunii. Negrul Sam, la pianina lui, cîntă întîi o melodie neutră – „My hair is curly"; apoi una definitorie pentru atmosfera din *Casablanca*, un soi de „Don't worry, be happy", care te ajută să mergi mai departe, indiferent de circumstanţe: „If you got trouble, just knock on wood"; ca în final, sub influenţa revenirii Elsei, să cînte un soi de glossă de inimă albastră: „As time goes by".

Dacă iei în considerare detaliile şi simbolurile consumiste, *Casablanca* poate fi considerat strămoşul sitcom-urilor desfăşurate în pub-uri, gen *Cheers*, şi al filmelor ce exploatează critic societatea de consum, gen *Pulp Fiction* sau *American Beauty*.

ORORILE DE LA ORA 5

Adina POPESCU

Fapt divers

Uneori ne simţim neputincioşi în faţa fluxului informaţional cu care sîntem bombardaţi zilnic. Ştiri pe care cu voia sau fără voia noastră le înghiţim şi le digerăm rapid. Întîlniri la nivel înalt, remanieri, greve şi revolte, pensii, accidente, tîlhării, violuri, crime... deschidem televizorul şi nu le putem ocoli, nici măcar printr-un interminabil zapping, străbătînd oraşul, ne sar în ochi titlurile înroşite de pe tarabe, accesăm Internetul, iar site-urile pline de „news" se insinuează paşnic pe ecranul monitorului. Informaţia creează dependenţe, obsesii, confuzii.

Ştirile atipice, „neobişnuite" mai interesează oare pe cineva? Într-o lume sărită de pe fix şi marcată de un scepticism cu nuanţe grave, uneori dramatice, mai poţi da crezare „faptului divers", amuzamentelor mărunte? Poţi aluneca pe un tărîm cu vagi urme de poveste, vecin cu cel al ficţiunii, atunci cînd vecinul de dedesubt îşi bate sistematic nevasta, rottweilerii îşi sfîşie stăpînii, laptele de la supermarket e scump şi acru, n-ai bani să mergi în concediu la mare, iei calmante în fiecare seară ca să adormi şi decizi brusc că n-o să votezi cu nimeni anul acesta?

Cehia – Un cerşetor îmbrăcat în „duhul apelor" a fost arestat, la Brno, fiindcă le-a cerut, unor tineri care patinau pe un lac, bani pentru a le garanta că nu se sparge gheaţa.

Poliţiştii l-au reţinut pe cerşetor, după ce mai mulţi părinţi au reclamat că un bărbat îmbrăcat în verde, înfăşurat în panglici verzi şi care pretindea a fi un „duh al apelor" cerea bani pe marginea lacului.

Şefii Poliţiei din Brno au declarat că nu au mai întîlnit niciodată un astfel de caz. „Nimeni nu are voie să cerşească în Brno. Nici chiar duhurile apelor", a afirmat purtătorul de cuvînt al poliţiei din Brno.

În timp ce duhurile verzi ale apelor bîntuie Cehia, veghind contra cost asupra patinatorilor, cerşetorii români îşi văd în continuare de treabă, fără a se strădui să-şi folosească imaginaţia. Aceleaşi texte învăţate pe de rost, acelaşi „Tatăl nostru" recitat pe frînturi. Totuşi, Nicu cel care n-a mai făcut, probabil, baie de zece ani, căci claia sa de păr are consistenţa unei ţesături din lînă, desenează artistic „chestii obscene" şi le arată doamnelor atunci cînd le cere bani pentru vodcă. Doamnele nu par oripilate şi nici jignite. Doar indiferente. Nicu are dungă roşie pe buletin.

„Ferească Dumnezeu să ajungi ca el!", spune vînzătorul de la ziare şi-şi face cruci peste cruci. Atît îşi doreşte: să fie sănătos şi la adăpost de necazuri şi de ghinion.

România – În dimineaţa de 1 decembrie 2003, gălăţeanul Gheorghe Florea, de 40 de ani, s-a dus la o cunoştinţă, unde fiul său rămăsese peste noapte. Băiatul, de frica tatălui său, a încercat să sară pe geam de la etajul întîi. Încercînd să îl prindă, Gheorghe Florea a căzut şi a rămas blocat în spaţiul strîmt dintre blocuri. Pompierii s-au chinuit aproape o oră să-l scoată de acolo. În cădere, Florea şi-a rupt un picior.

Suferind din cauza fracturii de la piciorul drept, Florea a fost dus cu o ambulanţă la spital. Acolo, el a fost pus pe o targă care însă s-a prăbuşit sub greutatea lui, rănindu-l la cap. După ce infirmierii au reparat targa, l-au dus la unitatea de primire urgenţe. Pentru că infirmierii erau foarte grăbiţi, din greşeală bărbatul a mai fost lovit de două ori la braţ de uşile metalice de pe unul dintre culoarele spitalului.

Am povestit ştirea şi nimeni n-a rîs. Toată lumea l-a căinat pe „săracu' Florea", apoi s-a comentat faptul că „i s-a întîmplat tocmai de întîi decembrie". Coincidenţele nasc speculaţii. Paranormalul e prezent printre noi. Un pensionar al cărui suflet a rămas îngropat sub obuzele războiului spune că „aşa îi trebuie!" şi că probabil „n-a fost un bun român". Un prieten de-al său presupune că se îmbătase de ziua naţională şi din cauza asta a căzut de pe geam. Probabil că şi infirmierii erau tot beţi! În România, nici o coincidenţă nu poate fi întîmplătoare.

Bangladesh – Un reporter de televiziune a fost jefuit, în timp ce lua un interviu ministrului de Interne cu privire la creşterea ratei criminalităţii în Dhaka, capitala acestui stat.

Interviul cu ministrul Altaf Hossain Chowdhury a fost realizat într-o piaţă din Dhaka. La finalul discuţiei, reporterul de la postul NTV a realizat că i-a dispărut portofelul, în care avea 4.000 de taka, echivalentul a aproape o sută de dolari.

Iarăşi nimic spectaculos, pentru că nuanţele dispar. În lumea presei de la noi există poveşti asemănătoare care se spun seara la cîrciumă, fără să ajungă însă la agenţiile de ştiri. Un reporter se plînge că i s-a furat un reportofon la o conferinţă de presă, de la sediul unui partid. Un altul îşi aminteşte că i-a dispărut un telefon mobil în timpul unei anchete. Pretinde că ştie şi cine a pus mîna pe el – „o persoană din staff-ul lu'...". „Mai mişto ar fi fost dacă l-ar fi jefuit pe ministru în timp ce dădea interviul. Ăla sigur n-ar fi avut în portofel doar o sută de dolari...", mai zice cineva.

De la un banal fapt divers se ajunge la o discuţie politică, căci trebuie să revenim la treburi serioase...

SUA – O bătuţă care a suprins doi hoţi jefuindu-i casa a scăpat de răufăcători fugărindu-i cu o sabie rămasă de la socrul ei, fost luptător în primul război mondial.

Cei doi hoţi au plecat cu mîna goală din casa lui Jane Freke, o văduvă în vîrstă de 80 de ani, bolnavă de angină pectorală.

Hoţii au intrat în casa femeii pe fereastră şi au dat peste proprietară în hol. Ea s-a luptat cu unul dintre hoţi, pînă a reuşit să pună mîna pe sabia atîrnată pe perete şi să îi ameninţe pe răufăcători cu ea.

Văduva s-a ales cu cîteva vînătăi la un braţ şi nimeni altcineva nu a fost rănit. Femeia este acum la spital, dar nu din cauza vînătăilor, ci din cauza inimii.

Ştirile despre clanurile de ţigani care se războiesc între ele cu săbii ninja sînt, desigur, mult mai interesante decît cazul bătuţei din America. Se simte nevoia unui final trist, aşa că mi se adresează o întrebare: „Pînă la urmă, a murit sau n-a murit baba de inimă?". Chiar dacă nu s-a produs nici un infarct, îl inventăm. Orice deces înnobilează o poveste, dîndu-i o aură tragică, fără de care comicul nu mai produce nici o reacţie.

România – Poliţiştii de frontieră de la Vama Borş au primit o cerere bizară: un bărbat ajuns în vamă le-a cerut un bilet de acces pe autostradă, în schimbul unei bancnote de 2.000 de lei, ca să ajungă în Australia şi să se îmbarce pe o nevetă spaţială.

Mihai Chiorean, în vîrstă de 36 de ani, din Tîrguşorul Vechi, judeţul Prahova, a intrat în vamă, la volanul unui autoturism Dacia care s-a dovedit a fi furat din Ploieşti. Bărbatul nu avea la el nici un act de identitate, dar le-a spus poliţiştilor că e musai să ajungă în Australia, unde îl aşteaptă nava cosmică.

Totuşi... în pădurea Baciului chiar au aterizat cîteva OZN-uri, vărul meu de la Cluj chiar a văzut o farfurie zburătoare în timp ce fuma liniştit o ţigară pe balcon, a filmat-o şi aşa a ajuns la ex-*Chestiunea Zilei* a lui Călinescu de pe PRO. Mitică, instalatorul, susţine că o nepoată de a sa a fost răpită de extratereştri... aşa că de ce nu l-ar aştepta pe Mişu din Tîrgşor o navetă spaţială în Australia?

Problema cu maşina furată pare însă mai gravă, aşa că haideţi să ne verificăm sistemele de alarmă şi să ne parcăm Daciile în locuri cît mai sigure!

Norvegia – Autorităţile norvegiene au avertizat populaţia să se ferească de elani, pentru că există toate şansele ca animalele să umble în stare de ebrietate.

Vara din acest an a fost foarte caldă şi a făcut ca recolta de fructe să fie deosebit de bogată. Prima ninsoare a căzut devreme, acoperind atît fructele căzute sub copaci, cît şi pe cele aflate încă pe ramuri. Deşi fructele au intrat în fermentaţie, elanii nu renunţă la ele şi le mănîncă, riscînd să se îmbete din cauza lor.

„Este pentru prima oară cînd aud despre elani beţi. Presupun însă că reacţionează exact ca oamenii, atunci cînd se îmbată: unii sînt cu totul inofensivi, în timp ce cu alţii este invers", afirmă medicul veterinar Paul Stramberg, din Kristiansand.

Şi ce-i cu asta? Beţi fiind, Gheorghe din Adjud şi-a lovit nevasta în cap cu ciocanul, Marin din Ţăndărei a păruit-o cu un picior de scaun, Stelică din Galaţi şi-a înjunghiat concubina de cincisprezece ori, iar adolescentul S.I. i-a înfipt bunicii în spate o foarfecă pentru că nu l-a lăsat s-o ajute la treburile casnice...

Raluca ION

Ciungă pentru creier

Deprins cu spartul seminţelor, care aduce cătat în gol, clipit alene şi tocat cu maxilar de hîrciog, creierul românilor se dedulceşte zi după zi la un alt exerciţiu de tîmpificare: ciunga shock a ştirilor de la ora 5. Nu e deliciu mai mare pentru fanii lui Garcea, tabiet mai sfînt la ceasul amiezii, decît să-şi mestece cerebelul pe-o parte şi pe cealaltă, să se umple de sucul cutremurător al lumii ca loc ostil şi să se ducă, începînd de pe la vreun 6, să facă baloane care să pocnească de veşti proaste în faţa vecinilor, care şi ei au auzit.

În esenţă poveştile sînt din cele mai simple.Vă voi spune acum, aşa cum le-am aflat şi eu, pe 4 februarie, la PRO TV, nişte istorii despre o familie armonioasă şi liniştită, o octogenară care-şi ducea pacific zilele în satul Gurba, o fată vrednică, un bătrîn care avea o pensie şi un tînăr schior care mergea cu trenul. Oameni normali, cu destine fireşti, despre care cine ar fi putut să ştie, sau să bănuiască, sau să prevadă că...

Că într-o zi bărbatul din Fălticeni îşi va surprinde soţia împreună cu amantul. Că vor trece alte două zile pînă cînd el, înşelatul, să înceapă timid următoarea discuţie: „Păi, e frumos? Aşa se face?" şi apoi, firesc, să o omoare în bătaie cu un scaun de bucătărie. Şi că într-o noapte, în satul Gurba, doi copii, de 15 şi 16 ani, or să dea buzna peste o femeie de 80 de ani, or să o violeze, iar după, or să-i şterpelească toată mîncarea din cămară. Că bătrîna o să se opună cu argumentul imbecil: „cum să-mi prind io mintea cu voi, că voi sînteţi puşti?" Că oricum nu va mai conta. Sau că odată, o fată harnică şi bună, de 17 ani, o va tăia la produs în Spania şi părinţii or să primească pentru asta un radiocasetofon şi un televizor color. Şi că un bătrîn va zăcea mort în casă un an jumate, iar rămăşiţele lui pămînteşti vor fi datate după ultimul talon de pensii, găsit pe masă: octombrie 2002. Apoi că un tînăr va veni cu trenul de la schi, de la Predeal, fără bilet şi va fi dat jos de controlor şi va încerca să se urce din mers şi va cădea sub roţi şi va muri eviscerat. Şi atît, deocamdată.

Însă ştirile cele mai hard sînt reluate la 7 seara şi la 11 noaptea şi a doua zi dimineaţa şi, fără să aducă vreo informaţie, ţin cu sufletul la gură o ţară întreagă. Toţi se uită sideraţi la o babă aflată la locul faptei, care, îmbăloşînd cuvintele în aşa hal încît trebuie scrise pe ecran, se smiorcăie că îi e frică să mai iasă pe stradă. Toată lumea ştie atunci că nu corupţia, votul uninominal sau creşterea economică sînt problemele esenţiale. Esenţial este să se pună la adăpost, să nu mai facă nimic, să se încuie în casă cu un sac de seminţe de bostan şi să aştepte Apocalipsa.

libertatea de impresie

D'ale spectatorilor

Cupa Davis, România-Elveţia, meciul de dublu. „Elveţienii ăştia au venit cu vacile la Bucureşti." Mă uit şi nu văd chiar vaci, dar văd talăngile pe care suporterii îmbrăcaţi în roşu şi alb le agită cu frenezie. „Vacile Milka", comentează alt spectator. „Domnule, dar Federer nu e vacă, nu e bou, e chiar tare." „E chiar ceasornic elveţian, domnule." „Da..., da' ălălalt e bou." Federer dă în fileu o minge foarte uşoară. „Uite că şi ăsta poate să fie bou. Numărul unu de pe mapamond." „Parcă-i alpinist d-ăla de spală geamurile, aşa arată... Îi lipseşte un trafalet în loc de rachetă." „Uite-l pă Ţiriac. Numai ochelarii ăia fac cît Dacia ta." Trifu primeşte o minge în picior şi geme de durere. „Lasă că-ţi dă arbitrul cu fiftinol (cincisprezece egal – n.r.) şi-ţi trece." Segărceanu îşi încurajază echipa. Se ceartă cu arbitrul de scaun. „Ce treabă are el, mă? Trebe doar să le dea bananele, ăsta-i job-ul lui, să le scoată banane de la frigider." „Bă, fii atent că în Elveţia mingile-s mai lungi; nu sînt scurte ca la noi." „Aia de acolo e mama lui Federer? Aia care-l încurajază?" „O fi, dar hai să-l mai încurajăm şi noi de mamă." „Las' că ăsta-i d-ăla de se încurajază singur, automatic, pateu filip mecanic." „Bă, fii atent că n-are ceas la mînă. Nici ălălalt." „Da' ce, crezi că la ei ceasurile cresc în pom ca Milka? Dacă-şi dă cu mingea-n ceas? La pateu." „Fii atent, ăla de stă două rînduri mai jos, cu crucea albă pe spate, a venit cu două ciori după el." „Alea sigur lucrează la fabrica de Milka. Parlesc franţuzeşte. Au scăpat în cazanul cu Milka, numai ochii le-au rămas albi. El e sigur bancher, are şi ceas." Federer face o minge excepţională. „Tare de tot, şefu' ăsta în tenis." „Dar sînt convins că nu-i la fel de tare în *tenis*." „Mai ştii, parcă-i doi într-un sac. Roger, eşti tare, îl cunoşti pe Moore?" După ce toată lumea face linişte, înainte de începutul unei noi mingi, un spectator defazat strigă de unul singur: *huuooo*! „Are dreptate, domnule!", comentează mucalitul din spatele meu. După alte cîteva mingi..., decepţie. „Băăă, nu învaţă Pavel ăsta să îngroape mingea aia în teren!" „Las' că ne-ngroapă pe noi cu meciul lor. Am îmbătrînit cu zece ani aci pe scaun, de cînd joacă ăştia." „Uite că i-a dat cu zgură în faţă. I-a intrat zgură-n gură." „Mamăăă... ce i-a învîrtit-o. Putea să-i intre la ceas. Să i-o bage-n ceas, la pateu, acolo...." **(Andrei Manolescu)**

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

România lor

„Subsemnatu Ivan Constantin din comuna Boteni vin la d-stră cu următoarea rugăminte de a ne ajuta într-o problemă grea de nedreptate, corupţie, hoţie şi minciuni. Domnul Robert, eu am văzut emisiunea d-stră la tv realitate şi am văzut că d-stră aveţi puterea de a scoate unele nedreptăţi, hoţi, corupţie şi minciuni la realitate, voi arăta mai pe scurt necazul nostru, noi ne judecăm de cinci ani cu o persoană care este cu domicilu în Piteşti şi are o casă şi un teren ce se învecineşte cu noi şi vrînd săşi mai mărească grădina a procedat la mutarea porţilor şi a gardului şi ocupînd din domenu public şi din terenu nostru ca un metru şi jumătate vrînd să ne ocupe toată rezerva de teren din spatele casei noastre noi neam opus dar nu am avut cu cine şi nici nu am apelat la violenţă, dar am chemat în judecată la trebunalu din cînpulung muşcel, dar de la început a umblat cu tot felu de hoţi, ne-au cumpărat martori noştri cît şi avocatu şi espertu care era plătit de noi, nici nu neau considerat pe noi că suntem în proces cu ea, totul a vrut să easă numai după voea pîrîtei, dar la acest trebunal din cîmpulung nu ea mers pe plac şi cît de cît s-a dat hotărîrea în favoarea noastră, dar fiind nemulţumită a făcut recurs la trebunalu din Piteşti, care era patria ei, precum ştim noi a lucrat la poştă la o centrală şi acolo a avut multe relaţi, totul se aranja din tinp, noi nu am avut nici un subces, toate mergea numai cum vroia pîrîta, dar noi cu tot efortu depus şi cu mulţi bani daţi la avocaţi şi esperţi şi de cinci ani de cînd ne poartă pe drumuri cu bani mulţi ghelruiţi şi cu multe emoţi şi stări nervoase şi dureri de cap văzînd acea nedreptate ce se poate face la trebunalu din Piteşti, dar credem noi că numai corupţia poate orbi dreptatea, ca judecat acest dosar de trei ori la acest trebunal sghibînduse conpletu de judecată, dar noi alţi bani şi alţi avocaţi şi esperţi care ştţ că nu vine degiaba şi pe milioane, dar noi făcînd recurs la curte, se constată nişte nişte nereguli în dosar şi îl trimetea tot la acest trebunal pentru rejudecare şi aşa nea purtat cîţiva ani de la curte la trebunal şi tot speram că vor fi spre binele nostru, dar nu a fost aşiea, mafia a ezistat peste tot, nu am putut opţine şi noi dreptatea, dar tocmai în urma apelului făcut la curte ne-am interesat ce şianse vom avea, dar cel care nea spus nea zis că nici o şansă că totul este aranjiat şi că nu aveţi decît să faceţi recurelare la curtea supremă în bucureşti, noi am depus cerere imediat la conpletu de judecată, neu apobat, dar nu ştim unde la trimes că a venit tot la curtea din piteşti şi întro singură şedinţă sa dat hotărîrea hoţeşte în defavoarea noastră de a ne strica şi o parte din casă care este construită cu doi ani înainte, dar sa urgerntat executarea neau trimes somaţie să demolăm casa şi gheltuieli de judecată trei miloane plus trei milioane pentru exector domnilor eu am 70 de ani, dar nu am văzut o-aşea hoţie şi mare onrupţie prin trebunale eau orbit pe toţi judecători primind mită de nu a mai văzut dreptatea este ceva de groază, nu ştim unde să ne mai plîngem şi unde să ne găsim şi noi dreptatea...“

„Stimate domn Turcescu. Mă numesc Şerbănescu

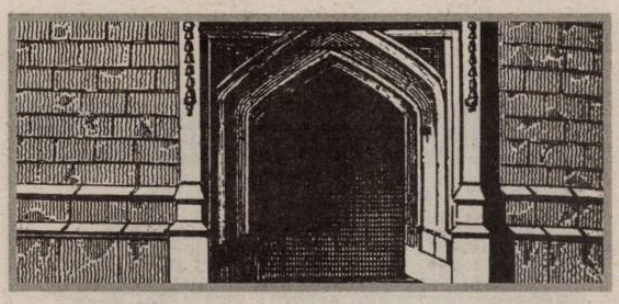

Trăilă. Din comuna Boşorod, sat Bobaia, jud. Sunt pensionat de boală gradu 2. Cu TBC, nervii, prostată, ficat, rinichi. Am lucrat şofer 15 ani la pădure 10 la ITA. Pe autobuz. Am o pensie de un milion. Vă urmăresc emisiunea la un vecin căci eu nu am televizor, dar plătesc şi radio. Eu trăiesc întro casă de peatră făcută în anul 1900. Nu am avut niciodată televizor. Vă rog să chemaţi pe domnul Năstase prim ministru în emisiune căci eu vă urmăresc săl întrebaţi dacă poate trăi cun milion de lei. O cutie de medicament pentru prostată costă 600 de mii lei, dar mai beau şi ceaiuri căs eftine. Să dea Dumnezeu cînd îi lumea mai dragă să naibă noroc aşa cum au făcut jaf în Ţară au dărîmat tot ca-şa vrea NATO. Ca să eie ei comanda. Atunci să dea un cabinet lui Buş şi unu lui Toni Bleier. Dar pentru ei dice au buget pentru parlamentari că am văzut că dorm, se scarpenă în nas, uni în urechi şi pentru noi nui buget. Eu îl rog frumos să-mi trimită un mic televizor nu nou, prin poştă şi donaţie de cinci milioane sămi pot loa medicamente să aveţi sănătate...“

Cu ochii-n 3,14

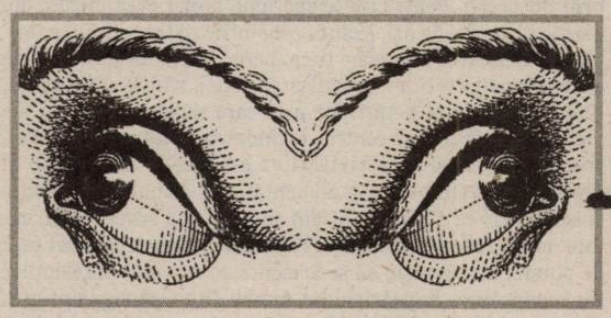

DISTANŢA DINTRE ZONA UNDE SE DEZBRACĂ ZEII ŞI CORPUL NOSTRU ÎNGÎNDURAT ARE REZONANŢE PLĂCUTE

● „Doi ciclişti se mişcă unul spre celălalt cu o viteză de 15 km/h. Cînd distanţa dintre ei este de 30 km, o muscă de pe ghidonul primei biciclete pleacă în zbor spre celălalt ciclist cu viteza de 20 km/h. Cînd ajunge la acesta se întoarce şi execută aceeaşi mişcare pînă la întîlnirea cicliştilor. Care este distanţa parcursă de muscă?“ Aceasta este o problemă din culegerea *Matematica pentru clasa a IV-a* de Coca Dimidof şi Dumitru Săvulescu, apărută la Editura Art. Nu mă îndoiesc că elevii îşi vor dezvolta competenţele într-ale matematicii prin rezolvarea ei. Dar, logic vorbind, adevăratele întrebări care trebuie puse ar fi următoarele: de ce şi cum stătea musca pe ghidon? De ce se întoarce ea cînd ajunge la al doilea ciclist şi nu se aşază, de exemplu, tot pe ghidon, aşteptînd liniştită întîlnirea? Dacă un elev răspunde că musca nu poate atinge 20 de km/h, i se scade nota? Şi, în general, muştele ştiu ce le pun să facă profesorii de matematică? (**M. V.**)

● Anunţ pe un stîlp, în zona Parcul Tineretului: „Închiriez loc în zonă“. Măi, să fie. Toată suprafaţa locuibilă a stîlpului? Zona în care face umbră? Zona Zoster? Zona crepusculară? (**M. M.**)

● În delirul week-end-ului tenisistic, cînd Roger Federer a fost consacrat la Bucureşti ca „intergalactic“ şi „extraterestru“ cu acel cult al personalităţii de care nu se poate scăpa în România – s-a găsit loc într-un cotidian pentru această întrebare patetică: „Ce poate fi mai frumos pentru orice tînăr decît să viseze la Roland Garros, Flushing Meadow, Wimbledon, unde se dezbracă zeii?“. Un prim răspuns, cam zburdalnic,

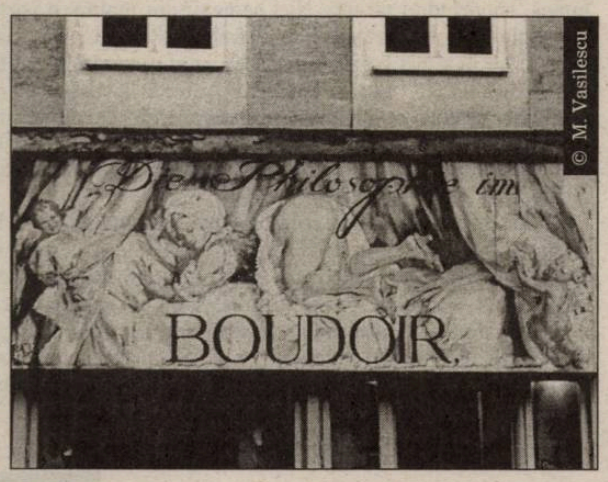

ar fi că la fel de frumos este şi visul unui tînăr dornic să ajungă acolo unde se dezbracă zeiţele! (**R. C.**)

● La una din demonstraţiile anti-Legea Laicităţii de la Paris, un lider al comunităţii sikh a declarat: „Turbanul face parte din corpul nostru, nu din garderoba noastră!“. Mă rog, nu-i decît o metaforă – dar încercaţi totuşi, aşa, de-amuzament, să vă-nchipuiţi nişte „sici“ mici ieşind din burta mamelor lor cu turbanele pe cap... (**a. l. ş.**)

● Senzaţional! Ultimul număr al revistei *Star* ne prezintă, la celebra rubrică „Paparazzi“, un grupaj fotografic incredibil. „Jumătate de oră, singur şi îngîndurat, în maşina pornită“ – acesta este supratitlul, după care vine titlul-bombă: „Garcea a băut un Red Bull şi a fumat o ţigară“. Neobosiţii jurnalişti de la *Star* au ratat însă un episod scandalos: cu ceva timp în urmă, Garcea luase prînzul. Vă închipuiţi ce bombă de presă ar fi fost: Garcea mănîncă!!! (**C. P.-B.**)

● Pe spatele tipilor care asigură paza la metrou scrie: „Scorseze Security“. Numele ăsta are rezonanţe plăcute, mă simt în siguranţă. La o adică, apare infractorul şi băieţii îi fac o ofertă pe care nu o poate refuza. (**C. G.**)

CA SĂ CITEŞTI 37 DE LAME ÎN FĂINĂ TREBUIE SĂ VEZI ÎN MUZICA LAICĂ UN COSTUM ROMÂNESC PENTRU LACRIMI DE ORICE VÎRSTĂ

● Graffiti în toaleta Bibliotecii de Film din Paris: „Franţa negrilor. Albii afară“. E o chestie – ca să citeşti asta, trebuie să intri într-un closet... (**a. l. ş.**)

● Dintr-un articol al Gabrielei Sfadu *(Naţional,* 1 februarie 2004) consacrat consumului de gumă de mestecat în România reiese că, în ciuda creşterii în 2003 faţă de 2002 cu 15% (vreo 232 de miliarde de lei), nici aici nu stăm strălucit: cu 37 de lame pe cap de locuitor, România e sub Macedonia (82 de lame), Croaţia (80 de lame), Ungaria (60 de lame)... Bucuroşi le-am duce toate, dacă încă o dată Bulgaria nu ne-ar depăşi (38 de lame) cu o lamă... Mestec o supărare de nu pot descleşta maxilarele. (**R. C.**)

● Poveştile contemporane pentru copii nu încetează să ne uimească: dacă Moş Crăciun apare ca un bătrînel rubicond ce se străduieşte să slăbească (într-un volum de poveşti în engleză), lupul din „Capra cu 7 iezi“ (în volumul *365 de poveşti)* recurge, pe lîngă şmecheria tipică cu laba băgată în făină, şi la o alta, adaptată ispitelor consumiste: se dă bine pe lîngă iezi făcîndu-le cadou o cutie cu praline. (**I. P.**)

● W.S., o bătrînă şi celebră poetă poloneză, i-a trimis lui R.D., un tînăr poet şi traducător român (mare fan al ei), această ghicitoare: *ÿt<.* Dacă o dezleagă, acceptă să se întîlnească cu el; dacă nu, nu. Cochetăria femeii poate fi privită ca o perversitate – eventual chiar ca o senilitate! –, dar eu nu mă pot împiedica să văd în asta un gest retro, deloc gratuit, prin care „bătrîna din pădurea adormită“ îi cere cavalerului să o cîştige punînd la bătaie ceva: inteligenţa, perspicacitatea – eventual, perversitatea...? Nu ştiu dacă e începutul unei frumoase prietenii, dar ar putea fi începutul unei frumoase povestiri. (**a. l. ş.**)

● Ziarul britanic *Times* relatează că organiştii din biserici sînt reclamaţi pe baza suspiciunii că strecoară muzică laică în serviciul divin: credincioşii susţin că ar fi auzit acorduri din cîntecele formaţiei ABBA, muzică din filmele *Războiul stelelor, Blackadder* şi *Dr. Who.* Nu e exclus ca muzica aceasta să fie doar în urechile credincioşilor, chiar şi cei mai fanatici reclamagii aud doar ceea ce ar dori să audă. (**M. B.**)

● Caut un trening în unicul hipermarket din România. Normal, albastru, *old-fashion.* După kilometri în sus şi-n jos dau de nişte manechine cocîrjate, îmbrăcate în ceva scorţos şi tărcat, dar sport. Pe etichetă scrie: „Costum femei pentru timp liber“. Nu vreau costum. Şi cu atît mai puţin de „femei pentru timp liber“. (**S. S.**)

● Lucescu zice că pregăteşte meciurile sale folosind învăţăturile lui Sun Ţî din *Arta războiului.* Mutu vesteşte presa de specialitate că de la poeziile lui Eminescu a trecut la *Idiotul* lui Dostoievski. În avionul cu care echipa Stelei a plecat spre Cipru, unul citea Thomas Hardy. Birui-va gîndul şi în fotbalul românesc... (**R. C.**)

● Pe PAX, într-un reportaj din comuna Letca Nouă, unde o icoană a Maicii Domnului s-a apucat să verse lacrimi, grăit-a gura unui sătean adevărul ei: „Obişnuiţi cu regimu' vechi, cu comuniştii, ne cam debarasasem de credinţă“. (**D. S.**)

● Anunţ la metrou: „Doamnă cu experienţă, îngrijesc copii de orice vîrstă“. În sfîrşit, un *babysitter* competent. Pe doamnă n-o s-o întrebăm de vîrstă – e o doamnă. Dar unui copil mai mare, de – să zicem – 25 de ani – ce jocuri îi propune? (**M. M.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Ca-n Europa

Comparaţia cu Occidentul a devenit unul dintre locurile comune cele mai enervante din discursul public românesc. Totul, de la obiectele de uz cotidian pînă la mentalităţi, trebuie să poarte vreun atribut care să ne amintească de ţelul nostru suprem, integrarea în paradisul occidental. „Avem o lege ca-n Europa", exclamă parlamentarii după ce au votat vreo nouă iniţiativă legislativă. „Vînd apartament cu dotări de tip occidental", spun anunţurile din ziare. Cînd se deschide vreun nou bar, club sau restaurant, după o primă vizită tragi concluzia: „te simţi mişto în el, e amenajat ca-n Occident"; cînd se renovează vreo clădire istorică, comentezi cu amicii: „arată bine, ca-n Germania"; cînd se construieşte vreun bloc din oţel şi sticlă, te mîndreşti: „vezi, dom'le, putem şi noi să lucrăm ca-n Occident". Cînd cineva cîştigă bine, „are salariu de nivel occidental"; cînd ies sindicatele în stradă, e pentru că „vor salarii ca-n Europa", iar Guvernul nu le dă pentru că „productivitatea muncii nu e ca acolo". Uneori, comparaţia e particularizată, punctul de referinţă fiind de regulă vreuna dintre suratele noastre ex-comuniste mai avansate într-ale tranziţiei: „de ce n-avem şi noi investiţii străine măcar ca-n Ungaria?" sau „de ce nu ne negociem integrarea demn, ca Polonia?". Evident, şi în aceste cazuri, tot Europa e în gîndul şi în sufletul nostru. Şi, bineînţeles, privim cu ochii mari la clasamente de tot felul, pentru a ne confirma, în stilul nostru masochist-fatalist, că „sîntem coada Europei": „avem mai puţine străzi asfaltate ca Albania", „la puterea de cumpărare, ne-a depăşit pînă şi Bulgaria". Ş.a.m.d. Obsedanta comparaţie nu e decît expresia cea mai de suprafaţă a gîndului celui mai bine înfipt în conştiinţa tranziţiei româneşti: *„la noi* e rău, *la ei* e bine".

La alt nivel, poveştile individuale de succes îndelung mediatizate despre tinerii bine pregătiţi care cunosc ascensiuni rapide „în Vest" au, în substrat, aceeaşi pornire comparativă: *acolo* se poate, *aici* nu. Fie că deschid un salon de cosmetică la New York, fie că ajung profesori la mari universităţi, românii de succes devin o marfă mediatică bună pentru a întreţine mitologia de tip El Dorado: în Occident/Europa se poate orice, dar mai ales poţi cîştiga bani de casă şi maşină, poţi să duci o viaţă confortabilă, într-o societate care funcţionează şi care, nu-i aşa, „îţi asigură toate condiţiile". În schimb, noi sîntem înapoiaţi, la noi nu merge nimic, Guvernul nu guvernează, poporul nu se lasă guvernat, nimeni nu munceşte, toată lumea fură, se duce dracului rapiţa, iar scumpesc ăştia gazele, în fine, de-aia pleacă tinerii, şi bine fac, că noi nici într-o sută de ani n-o să-i prindem din urmă *pe ăia*.

Ca toate stereotipiile, şi această intensă pozitivare a Europei Occidentale (şi a Occidentului, în general) are un sîmbure de adevăr şi o anume legitimitate. Dar prelungirea fără limite a impulsului comparativ şi absolutizarea maniheistă a celor doi termeni (la noi – rău, la ei – bine) construiesc o imagine schematică, sărăcită şi, pînă la urmă, falsă. Nu prea aflăm, de fapt, ce şi cum se întîmplă cu adevărat „acolo", „afară", uităm că Europa Occidentală n-a fost întotdeauna prosperă ca azi şi, mai ales, nu sîntem deloc preocupaţi să învăţăm ceva din procesele şi mecanismele prin care „ei, occidentalii", şi-au construit societăţile pe care le invidiem atît. Recurgem, comozi, la comparaţie, acceptăm cu toţii că la noi e rău, ştim (sau spunem că ştim) că nu putem ieşi din această situaţie decît prin muncă, dar trăim în continuare seduşi de mentalitatea „descurcatului" de azi pe mîine. Visăm la Occident, dar stereotipul pozitiv în care l-am închis nu generează decît veşnica bombăneală fatalistă valahă. Mă tem că, ajunsă clişeu de gîndire şi formulă obsedantă a discursului public, comparaţia cu Europa nu ne mai ajută decît să ne contemplăm amărîţi propria pasivitate.

Magdalena BOIANGIU

Viaţa de dincolo de romane

Rapoarte şi analize

● **Anneli Ute Gabanyi, *Cultul lui Ceauşescu*, traducere de Iulian Vamanu, Editura Polirom**

Ritmată de delirul serbărilor şi aniversărilor colective, marcată de eforturile individuale pentru a menţine traiul la un nivel suportabil, viaţa în România lui Ceauşescu se desfăşura pe paliere distincte: între ceea ce se vedea şi ceea ce se trăia, între ceea ce se spunea şi ceea ce se gîndea – zidul consolidat al propagandei de partid, minciuna publică. Retrospectiv, se poate spune că acest zid imaginar era la fel de solid ca şi cel care despărţea Berlinul. Apărută în colecţia „Historia" a Editurii Polirom, cartea lui Anneli Ute Gabanyi ne apropie de acest zid încercînd să lărgească fisurile, să pătrundă dincolo de bariera oficială, în tenebrele bine păzite ale minciunii de partid şi de stat. Plecată din 1963 din România, autoarea a fost, începînd din 1969 şi pînă în 1987, analist principal, apoi director al secţiei române de cercetare de la Radio Europa Liberă. Cartea grupează analizele ei scrise în vremea aceea, pe baza datelor oferite de presa românească a vremii şi de puţinii corespondenţi străini, înregistrînd zvonurile mai mult sau mai puţin persistente care circulau prin Bucureşti. Pentru contemporanul acelor evenimente, din perspectiva zilei de azi, lectura este înfricoşătoare: totul e teribil de cunoscut şi în acelaşi timp incredibil: laudele obscene la adresa conducătorului, propulsarea soţiei, ascensiunea fiului, limbajul criptic al hotărîrilor prin care segmente întregi ale vieţii erau trecute sub control, extinderea dictaturii asupra întregului spectru al activităţilor omeneşti. Avorturile şi divorţurile, proprietatea şi alimentaţia, sistemul de retribuţie şi contactele cu străinii sînt din ce în ce mai sever reglementate: orice ar face, cetăţeanul României e mereu vinovat faţă de putere, nu reuşeşte să se armonizeze cu visele înţelepţilor săi conducători. Rapoartele lui Anneli Ute Gabanyi sînt grupate pe probleme: Nicolae Ceauşescu şi cultul personalităţii, Cultul personalităţii lui Ceauşescu peste hotare; Succesiunea comunistă dinastică; Cultul personalităţii şi naţionalismul, modelul ideologic al PCR; Conducerea de partid deasupra partidului; Aroganţa politicii externe, restricţiile şi represiunea. Nu întîmplător cultul personalităţii e central pentru tabloul prezentat: departe de a fi un răsfăţ, o simplă slăbiciune omenească, expresie a dorinţei de a fi mereu lăudat, concentrarea puterii în mîinile familiei înlătura orice posibilitate de a formula soluţii politice alternative, oricît de neînsemnate. Propaganda deşănţată, combinată cu ameninţarea represiunii, a nivelat terenul pe care conducătorul îşi afirma şi îşi realiza puţinele idei fixe. Originalitatea construcţiei socialiste în România se reducea la slalomul printre clişeele unei ideologii percepute rudimentar şi instrumentalizate pentru scopurile momentului. Urmărite pas cu pas, aşa cum o face Anneli Ute Gabanyi, evoluţiile lui Ceauşescu se limpezesc: apărător al soluţiei naţionale spre comunism, cînd i se par mai avantajoase legăturile cu Occidentul, devine brusc apărătorul purităţii şi consecvenţei ideologice cînd Gorbaciov îl îndeamnă la reforme. Într-o Românie sărăcită şi îngheţată, care-l laudă necontenit prin vocile celor consideraţi de el reprezentanţii inteligenţi ai naţiei, Ceauşescu atribuie criza declanşată în anii '80 deficitului de socialism: „E prea puţin socialism, nu prea mult", obişnuia el să declare. Admiratorii lui de azi ar trebui să se întrebe de ce un personaj creditat de ei cu o inteligenţă supraomenească nu a găsit un răspuns adecvat crizei comunismului mondial. În rapoartele lui Anneli Ute Gabanyi sînt evocate zvonurile despre înrăutăţirea stării lui de sănătate şi speranţele legate de eventualele consecinţe ale confirmării lor. Din acurateţea redactării rapoartelor, desenul vieţii din acei ani sumbri apare extrem de precis, cu toate amănuntele lui hidoase. Cel mai greu de suportat sînt citatele: cele din documentele de partid, dar şi cele care proslăveau documentele şi pe autorul lor. Este de neînţeles cum oameni normali – unii dintre ei sînt acum deputaţi, senatori, persoane publice –, oameni normali, deci, au stimulat prin participare un delir în care ambiţia se lua la întrecere cu senilitatea. Valoarea istorică a cărţii depăşeşte segmentul de timp cuprins în sumar. Toate dificultăţile tranziţiei decurg din cursul ratat al modernizării, din efectele perverse ale minciunilor proferate de omul vechi care vroia să pară nou. Sînt unele cărţi pe care le citeşti ca şi cum ai mînca o prăjitură. Altele sînt un medicament amar. În timp ce primele îngraşă, cele din a doua categorie contribuie decisiv la sănătatea organismului.

Cine pe cine a trădat

● **Vladimir Fedorovski, *De la Rasputin la Putin. Persoanele din umbră*, traducere de Natalia Cernăuţeanu, Editura Vivaldi**

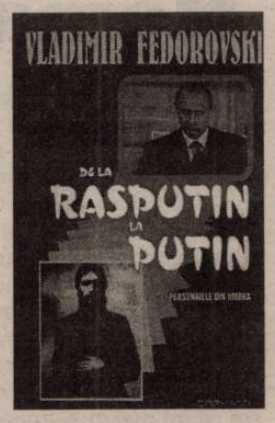

Alegerile din Rusia, cele care au fost şi cele care or să fie, aduc în actualitate, pentru a cîta oară, fascinaţia pentru mister, pentru viaţa oamenilor din umbră, pentru partea ascunsă a evenimentelor la vedere. Vladimir Fedorovski, autorul unei cărţi cu acest subiect, nu pretinde că este un istoric imparţial: în partea care se referă la trecut, el se foloseşte de datele în general cunoscute ale istoriei secolului XX. Atenţia e focalizată asupra cuplului manipulator – manipulat, prezent în istoria politică a tuturor dictaturilor, cu atît mai copleşitor în Rusia, unde dictaturile s-au succedat, iar pe traseul democratic au fost o mulţime de obstacole, generate de refuzul celor de la putere de a ceda şi de neputinţa celorlalţi de a şti ce să ceară.

E o carte cu trădători: trădători ai idealurilor, ai organizaţiilor, ai ţării, ai familiei, atît de încurcaţi în iţele trădării încît nici ei nu mai ştiu în folosul cui lucrează cu adevărat. E o carte în care trădătorii sînt folosiţi de cele mai importante autorităţi ale statului rus, apoi sovietic, apoi din nou rus. În vecinătatea trădării, liderii politici, fie ei ţari sau secretari ai Partidului Comunist, devin suspicioşi, îi bănuiesc pe toţi cei din jurul lor, orice acţiune constructivă este aminată, paralizată de nevoia cea mai urgentă: pedepsirea trădătorilor, din trecut, dar şi din viitor, reali sau imaginari.

Circulă în carte personaje bizare, tirani sîngeroşi, politicieni cu o viaţă dublă, agenţi dubli, revoluţionari care executau atentate pentru organizaţia lor şi îi turnau la poliţie pe complotiştii organizaţiilor rivale. Intră în toată această ţesătură şi o bună doză de inexplicabil aparţinînd psihologiei contorsionate a oamenilor cu viaţă dublă: megalomani, gata să se răzbune pe o lume care nu-i recunoaşte, ei îşi construiesc o morală de uz personal, greu de justificat în termeni raţionali.

Dar nu acesta este principalul interes al cărţii lui Fedorovski: de îndată ce povestirea se apropie de cea de a doua jumătate a secolului XX apar date şi interpretări interesante cu privire la tendinţele şi tensiunile din înaltele cercuri ale puterii comuniste. Între discursul public triumfalist şi realitatea mizeră a ţării, unii conducători căutau soluţii pentru ajustarea sistemului. KGB-ul, Securitatea rusă, după ce şi-a jucat rolul său sinistru în instrumentalizarea unor represiuni atroce ştia – asta era misiunea lui, să ştie – mai bine decît toţi că societatea sovietică este aproape de falimentul general. Astfel s-ar explica încercarea lui Lavrentii Beria – şeful KGB-ului care i-a supravieţuit lui Stalin – de a reforma sistemul încă din 1953. Beria a fost asasinat de către tovarăşii lui din Partid şi încercarea de a îmbunătăţi sistemul a reapărut după o generaţie, cînd unul dintre şefii KGB-ului – Andropov – a preluat conducerea Partidului Comunist. A fost continuat de Gorbaciov, conducător comunist din generaţia celor care n-au fost nevoiţi să-şi construiască drumul ascendent în epoca terorii şi a suspiciunii. Reformarea comunismului nu era un capriciu al conducătorului, doritor de o poză frumoasă în faţa istoriei; era o necesitate absolută a unor ţări sufocate de o economie ineficientă şi de un climat social stagnant. În ceea ce s-a numit *perestroika* şi *glasnosti*, Gorbaciov s-a aliat cu partidul împotriva KGB-ului şi a armatei. Dar în absenţa oricăror deprinderi ale dezbaterii, partidul, imensă organizaţie flască, l-a urmat la început pentru că aşa era obiceiul la comunişti, să fii de acord cu conducătorul; a devenit rapid evident că e imposibilă corectarea sistemului, că trebuie renunţat complet la el, că de îndată ce au putut să-şi exprime o dorinţă naţiunile din Imperiu vor înainte de orice să se desprindă de Moscova. Segmente din ce în ce mai importante ale puterii au început să i se opună lui Gorbaciov şi intelectualilor care-l susţineau. Oamenii din umbră au început să lucreze împotriva lui cu mult înainte de puciul din august 1991. Conştient de poziţia lui fragilă, arhitectul *perestroikăi* a încercat să se împace cu toată lumea, supărîndu-i pe toţi. Nici oamenii din umbră, o parte din kaghebişti şi o parte dintre noii îmbogăţiţi, n-au dus-o mai bine: şi lor le-a fost greu să găsească omul care să le asigure conexiunea dintre viaţa lor obscură şi politica la vedere. Principalul lor eşec s-a numit Elţin, iar istoria anilor lui dovedeşte că, aşa cum istoria nu e alcătuită doar din ce se vede, şi cele mai bune planuri sînt supuse imprevizibilului, hazardului, coincidenţelor, capriciilor firii omeneşti.

Adus la lumină de camarila lui Elţin, personaj fasonat de laboratoarele KGB-ului, omul forte al Rusiei de azi, Vladimir Putin a cîştigat într-o primă etapă prin aptitudinile de a părea mediocru, neînsemnat. Avînd impresia că-l pot manipula cu uşurinţă, manipulatorii vechii perioade au fost eliminaţi pe rînd. Poporul? Poporul îl iubeşte şi, chiar dacă nu-l iubeşte, votează cu el. Politica personajelor din umbră devine politică pur şi simplu.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 6 ● 20-26 februarie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Onoarea meseriei“
pagina **3**

Michel Chodkiewicz
„Ordinele mistice şi islamul radical“
pagina **12**

Dilematograf
Niki Ardelean, colonel în rezervă
pagina **15**

Zilnica schimbare la faţă a României

© V. Dorolţi

„Este caracteristică micilor culturi – formaţii periferice ale devenirii – labilitatea, nu numai în obiectivări, ci şi în sîmburele lor, în centrul primordial şi iradiant, în esenţa lor deficientă.“

EMIL CIORAN – „SCHIMBAREA LA FAŢĂ A ROMÂNIEI“

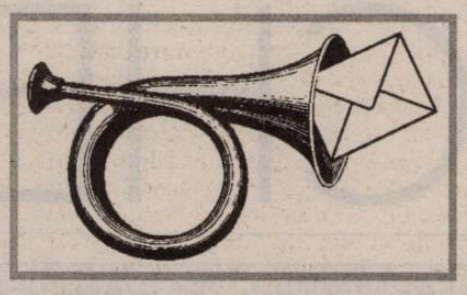

Nr. 4: *„Antisemitismul şi antisemiţii“*

Articolele lui Andrei Pleşu şi H.-R. Patapievici

Excepţional este articolul domnului Andrei Pleşu din *Dilema veche* nr. 4 „Un alt fel de Holocaust“. Problemele pe care le ridicaţi sînt reale, grave şi dovedesc că undeva se greşeşte. Spus mai simplu, poporul evreu nu face numai atît – moare, îşi plînge morţii şi caută vinovaţii. Lucrul acesta l-a prevăzut şi Prof. Nicolae Cajal, care, de cînd a devenit Preşedintele Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România (acum vreo zece ani), a lansat ideea că lupta contra antisemitismului trebuie dusă altfel. Şi anume, prin crearea „Real-Semitismului“. Adică, să facem cunoscute valorile poporului evreu, contribuţia lui la progresul ştiinţei, culturii, artei etc. În acest sens, a schimbat structura şi titlul revistei Comunităţii evreieşti, numind-o *Realitatea evreiască*. Procuraţi-o, veţi avea multe satisfacţii intelectuale. Din păcate, revista nu apare pe nici o tarabă. O puteţi obţine prin abonament sau de la prieteni. De asemenea, la librăria Hasefer, care este tot a Comunităţii, se găsesc cărţi foarte valoroase. La un moment dat, propuneţi românilor să cunoască mai mult religia mozaică, întrebaţi dacă au fost la vreo înmormîntare evreiască; eu aş adăuga: şi o nuntă evreiască. Aţi observat, probabil, că evreii nu poartă doliu după morţi (cel mult, un şorţ negru pe sub fustă). Rudele cele mai apropiate nu au voie să meargă la cimitir pînă la un an de la înmormîntare; nu se fac parastase cu mîncare şi veselie; nu se merge de sărbători la cimitir. Ceea ce înseamnă că, respectînd morţii, nu trebuie să-i amestecăm în viaţa, uneori veselă, a celor vii.

Este foarte complicat să cunoşti un popor, cu atît mai mult unul atît de vechi, cu o istorie atît de neobişnuită. Un popor care, foarte mult timp, nu a avut o ţară şi este răspîndit în toată lumea. Şi totuşi, şi-a păstrat identitatea naţională. Dar numai cunoaşterea lui, aşa cum spuneţi şi dumneavoastră, este singura şansă de a distruge seminţele antisemitismului, care sînt gata-gata să înmugurească în toată lumea. Ar trebui organizate acţiuni comune între români şi evrei. Un început lăudabil a fost sărbătorirea împreună a Crăciunului cu Hanuka (Sărbătoarea Luminii), anul acesta sărbătorile căzînd la aceeaşi dată. Festivitatea a avut loc la Sala Polivalentă. Coruri de copii ale Comunităţii evreieşti şi ale unor formaţii româneşti au cîntat cîntece evreieşti şi colinde. S-a sfîrşit cu o masă pentru toţi spectatorii, unde s-au servit mîncăruri specifice, evreieşti şi româneşti. Spectacolul a avut mult succes. Păcat că nici un post TV nu l-a transmis. De asemenea, mi-a plăcut foarte mult şi articolul domnului H.-R. Patapievici, „Deochiul antisemit“. Vă înţeleg perfect. Vă voi face o mărturisire. Eu, fiind evreică, simt de asemenea o îngrădire a libertăţii personale, din aceleaşi motive. Sigur că mă deranjează rarele manifestări antisemite faţă de persoana mea, dar şi declaraţiile de admiraţie în genul: „Ştiam că eşti evreică, pentru că eşti deşteaptă“. Total false. Sau: „Cei mai buni prieteni ai mei au fost evrei“. Etc. Eu, personal, am şi prieteni români, şi evrei, şi unguri, şi, în general, nu mă interesează originea lor etnică.

Mă deranjează şi declaraţiile oficiale care afirmă că poporul român este blînd, ospitalier şi *tolerant*. Eu nu vreau să fiu tolerată, ci vreau să fiu considerată membră a poporului român. Pentru că aici m-am născut eu, familia mea, părinţii şi bunicii mei, aici am învăţat, am muncit, am iubit, am suferit, m-am bucurat, alături de toţi ceilalţi. Dar în aceeaşi măsură mă simt şi evreică, iubesc Israelul, mă bucur pentru succesele lui şi sufăr pentru nenorocirile lui. Este complicat, poate – greu de înţeles, dar asta este.

Între anii 1952 şi 1957 am fost studentă la Institutul Medico-Farmaceutic din Bucureşti. Eram 300. Habar nu aveam, nici nu ne interesa, nici pe mine, nici pe colegii mei, care era evreu, ungur etc. Aşa era cel mai confortabil. Aveam alte probleme foarte grele, comune: nu erau manuale, era frig în facultate, nu prea aveam ce mînca, examenele erau foarte grele etc. Mult mai tîrziu am realizat că a sosit momentul să spun de la început, oricărui nou cunoscut, că sînt evreică. Ca să nu am surprize. Răspunsurile au fost diverse: „Nu-i vina ta că eşti evreică“. Sau: „Nu mă interesează“. Uneori prietenia murea înainte de a începe.

În altă ordine de idei, m-a deranjat ultimul recensămînt, la care recenzoarea (profesoară), după întrebarea „originea etnică“, la care am răspuns „evreu“, la rubrica „religia“ a scris „mozaică“. Am oprit-o, spunîndu-i că sînt atee. Mi-a replicat: „Nu se poate, că îmi stricaţi lucrarea“. Şi asta este o îngrădire. Nu putem admite că sînt şi persoane care nu cred în Dumnezeu? Chiar toţi au devenit atît de religioşi? La rubrica „limba maternă“ vroia să scrie „ebraica“. Am protestat: „Nu, româna“.

Şi ca să termin într-o notă veselă, vă voi relata o poveste din viaţa mea. Aveam vreo 35 de ani, eram într-o pauză, la o şuetă cu laborantele. Printre noi se afla şi o laborantă din altă secţie, care, în nu ştiu ce context, îmi spune: „Doamna doctor, să ştiţi de la mine că jidancele şi rusoaicele sînt curve şi împuţite“. Laborantele mele au înlemnit. După un minut de gîndire, i-am răspuns: „Nu ştiu, eu sînt evreică, precis nu sînt împuţită şi bănuiesc că nici curvă“. Ea s-a uitat în ochii mei şi a spus: „Nu se poate“, după care a fugit pe uşă. La cîteva zile a venit la mine şeful secţiei în care lucra respectiva laborantă, spunîndu-mi: „E nenorocire! Asta plînge întruna, că o vei turna şi o dă afară“. Bineînţeles, nu s-a întîmplat nimic.

Cu stimă şi prietenie,

Dr. Iudith ARDELEANU

Gîndind cu Amos Oz

Constat cu bucurie că, ajunsă la nr. 4, *Dilema veche* s-a „învechit“ deja: abordează matur subiecte incitante, deloc comode.

Tema „Antisemitismul şi antisemiţii“ sub „argumentul“ doamnei Boiangiu este un simpozion inteligent orchestrat, cu texte dezvăluitoare pe trepte şi registre diferite.

Cum excepţia confirmă regula, sigur că ar fi fost frumos să avem şi aşa ceva, şi chiar îl avem pe domnul Emil Hurezeanu care, prin „litera şi spiritul“ textului său, este colateral simpozionului, dacă nu chiar în afara lui.

Dar cum să îl citim pe domnul Pleşu? Ca deschizător sau ca închizător de simpozion? Eu l-am citit în ambele ipostaze. În continuare am să mă refer la îngrijorarea domniei sale, care constată că „o anumită *dispoziţie* antisemită continuă să existe, subteran, în conştiinţa neamurilor“.

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

SEMIT, ANTISEMIT

La colocviul EU, CELĂLALT, ce a avut loc în cadrul festivalului „Zile şi nopţi de literatură“ de la Neptun (19-21 sept. 2003), una din cele mai interesante conferinţe a fost cea prezentată de scriitorul israelian Amos Oz: „Cum să tămăduieşti un fanatic“. Am să citez extrase din acest text.

„Una este să vînezi o bandă de fanatici în munţii Afganistanului şi cu totul altceva să combaţi fanatismul.“

„Eu cred că existenţa fanatismului se află în dorinţa de a forţa pe alţi oameni să se schimbe, în pornirea frecventă de a-ţi educa şi îmbunătăţi vecinul sau nevasta sau a-ţi schimba în bine copilul sau fratele, în loc de a-i lăsa pur şi simplu să fie ei înşişi, să existe.“

„Fanatismul e doar extrem de molipsitor. Îl poţi căpăta cu uşurinţă tocmai cînd încerci să-l combaţi. Cineva poate deveni un fanatic antifanatic sau un cruciat al anticruciadelor.“

„Eventual, dacă nu putem învinge fanatismul, poate că putem cel puţin să îl stăpînim.“

„Eu nu predic un relativism moral complet, ci încerc să subliniez nevoia de a ne imagina unul pe celălalt.“

„Cu mulţi ani în urmă, pe cînd eram copil, bunica mi-a explicat în termeni simpli diferenţa dintre evrei şi creştini. «Vezi, a spus ea, creştinii cred că Mesia a fost deja aici odată şi va reveni într-o bună zi. Evreii susţin că Mesia va veni pentru prima dată, în viitor.» În legătură cu aceasta au existat multă mînie şi persecuţii şi s-a vărsat mult sînge. De ce? De ce nu pot aştepta şi să vedem? Dacă Mesia o să vină şi o să spună: *Hello, ce bine că vă reîntîlnesc*, atunci evreii vor trebui să cedeze. Dar dacă Mesia o să vină şi o să spună: *How do you do?* Atunci toată lumea creştină va trebui să le ceară scuze evreilor.“

„Dar între acum şi atunci – trebuie să trăim şi să le permitem şi altora să trăiască.“

„Secolul XX se pare că a excelat în ambele forme de fanatism: regimuri totalitare, ideologii înverşunate, şovinism agresiv, fundamentalism religios violent, pe de o parte – şi idolatrizarea universală a Madonei şi a Madonnei, pe de altă parte, ca expresie a celui mai rău aspect al globalizării: *Kindergartenul* global plin de jucării şi *gadgets*.“

„Poate că una din lecţiile cruciale ale secolului nostru însîngerat ar putea fi faptul că trebuie să fim lăsaţi, cel puţin parţial, nerezolvaţi, legaţi pe jumătate de meleagurile familiilor noastre, comunităţilor şi societăţilor noastre şi pe jumătate neschimbaţi, nemanipulaţi şi nereeducaţi.

Nici un om nu este o insulă, dar nici un om sau femeie nu e numai o moleculă a unei societăţi, naţiuni sau rase.

Fiecare este o peninsulă şi trebuie să îi fie permis să rămînă o peninsulă.“

Tema colocviului de la Neptun este dilematică.

EU-CELĂLALT poate sugera atît EU, CELĂLALT – DE DINCOLO, cît şi EU, CELĂLALT – APROAPELE TĂU.

Discursul lui Amos Oz pare să ni-l apropie mai mult pe „Eu, celălalt – de dincolo“, deşi subiectul – combaterea fanatismului – ar trebui să conducă spre „Eu, celălalt – aproapele tău“.

Deci, Eu sînt un evreu, copil al poporului ales, Tu eşti un creştin, copil al neamurilor. Eu îl aştept pe Mesia, Tu l-ai primit deja. Tu o venerezi pe Madona-Santa Maria delle Grazie. Eu observ că Madonna este un idol (!) universal, „expresia celui mai rău aspect al globalizării – *Kindergartenul* global plin de jucării şi *gadgets*“. De aici fraza-cheie: „Eu nu predic un relativism moral complet, ci încerc să subliniez nevoia de a ne imagina unul pe celălalt“. Relativismul moral complet – acest superb pleonasm – există, se pare, dar... incomplet! Societatea contemporană este adepta moralei relative practicată printr-un relativism moral... Un alt fel de sofism...

Amos Oz îmi reaminteşte de autorii care doresc să creadă că noi (eu) sîntem (sînt) pe măsura lor: superinteligenţi şi că vom înţelege mesajul lor, oricum (!). Fals. Puterea de înţelegere a indivizilor, chiar într-o societate închisă, eventual elitistă, este o caracteristică individuală. Îngrijorarea domnului Pleşu: „o anumită *dispoziţie* antisemită continuă să existe, subteran, în conştiinţa neamurilor“ mă îngrijorează şi pe mine. Domnul Andrei Pleşu amendează această îngrijorare, reală nu retorică, cu argumente indubitabile privind aportul milenarei culturi evreieşti la dezvoltarea culturii universale, la cizelarea prin limpezire (deschidere) a conştiinţei neamurilor. Şi atenţionează asupra existenţei unui „plus“ esenţial... care poate fi „ceva“...

Nu cumva, gîndindu-ne la arderea-de-tot (holocaust), ar trebui să ne întrebăm, din cînd în cînd, ecumenic, unde punem cenuşa?

În cap sau pe cap? Care este, în fond, suportul real al ecumenismului? Nu sînt cele 39 de cărţi canonice aceleaşi şi pentru cultul mozaic, şi pentru religia creştină?

Paul NICOLAE
Bucureşti

P.S. Cînd uită de „propriile fantasme existenţiale“ – cum bine spune chiar domnia sa – domnul Adrian Cioroianu „produce“ texte excepţionale. Aşa sînt cele două „poveşti suprapuse“ publicate în numărul 4. Îi mulţumesc.

N.red.: Ne bucură voluptatea cu care aţi citat din cuvîntarea lui Amos Oz la Neptun; sîntem cîţiva care o socotim memorabilă.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Femeile în politică**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VAŞILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
Str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1,
71273, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“ şi Muşat & Asociaţii

Tipărit la FED PRINT

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Onoarea meseriei

Acum doi ani, într-un sat din Elveţia, am fost oaspetele unei familii care se ocupa, de cîteva sute de ani, cu fabricarea caşcavalului. Nu curăţenia şi rigoarea procedurilor, nu calitatea produsului final, nu farmecul patriarhal al întreprinderii m-au impresionat în primul rînd. Toate astea erau previzibile, subînţelese, garantate. Formidabilă era, mai curînd, plăcerea civilizată cu care producătorii îşi făceau treaba, *mîndria lor de a fi ceea ce sînt* şi preocuparea vigilentă de a oferi clienţilor o marfă ireproşabilă. Era limpede că, pentru toţi membrii familiei, a face caşcaval era o îndeletnicire nobilă, o moştenire de onoare, un mod de a se legitima dinaintea comunităţii. Orice rebut ar fi fost resimţit ca o ruşine ireparabilă, ca un blam compromiţător, semnalînd nu pur şi simplu o carenţă de îndemînare, ci una de caracter. A greşi sau, şi mai rău, a înşela aşteptările cumpărătorului erau accidente de neconceput, devieri scandaloase de la o tradiţie fără breşă.

Pot depune mărturie că o asemenea asumare a meseriei nu e o virtute strict elveţiană. Am întîlnit şi printre români meseriaşi bătrîni, incapabili să lucreze de mîntuială, să trişeze, să asume riscul de a se face de rîs. Specia e însă pe cale de dispariţie. Şi cred că România întîrzie să se reaşeze, să-şi refacă ţinuta, să umble omeneşte, nu pentru că guvernele ei sînt nevolnice (sînt!), nu pentru că unii politicieni sînt demagogi şi corupţi (sînt!), nu pentru că românii nu muncesc pe brînci (n-o prea fac!) sau pentru că s-au învăţat să cam fure (se mai întîmplă!), ci pentru că, din nenumărate motive, exigenţa lucrului bine făcut, *onoarea meseriei* au intrat în derivă. E efectul patetic al uriaşelor dislocări sociale, morale şi sufleteşti pe care le-a produs dictatura comunistă. Profesiunile şi-au pierdut conturul, la fel cum şi-au pierdut conturul oamenii şi moravurile. Competenţele şi-au pierdut motivaţia şi creditul. Ciobanul expert în telemea a fost dus la oraş să facă şuruburi sau şcolit sumar ca să intre, peste noapte, în politică, diplomaţie sau învăţămînt. Flatat, eventual, într-o primă etapă, el sfîrşeşte în confuzie interioară şi netrebnicie, năuc, dezrădăcinat, inutilizabil. Miniştrii intră în puşcării, boieroaicele ajung femei de serviciu, studenţimea culege recolte. Apar elite noi care nu ştiu să facă nimic: activiştii, agitatorii, ideologii. Meritul e descurajat de o găunoasă retorică egalitaristă, cînd nu e pur şi simplu amendat ca o subversiune. Cîştigul e minim, piaţa – anemică. „A avea“ îşi pierde prestigiul şi preţul. Răspunderile se anonimizează, lipsa perspectivelor induce indiferentism, pasivitate, băşcălie cinică. „Calitatea“ devine o deşertăciune. Tradiţiile de tot soiul sînt culpabilizate ca nişte poveri fără sens. Succesul se plăteşte cu acomodări degradante sau capătă un luciu suspect, de clandestinitate. Sînt încurajate eschiva morală, obedienţa, minciuna. Decenii întregi se trăieşte duplicitar, derizoriu, în conflict cu onoarea proprie, cu onoarea publică şi cu onoarea lui Dumnezeu... Se poate reuşi fără efort, iar efortul nu conduce neapărat la reuşită. Aşa se explică dificultăţile pe care le avem cînd încercăm să recuperăm, în condiţii de libertate proaspăt redobîndită, reflexele normalităţii. Bucuria de a avea stil, de a fi eficace, de a fi mulţumit de mulţumirea celuilalt par înzestrări suprarealiste. Celui care asamblează automobile puţin îi pasă dacă părţile asamblate ţin laolaltă, celui care toarnă asfalt puţin îi pasă dacă asfaltul rezistă două zile, o lună sau un ceas, taximetristul e plictisit de corvoada zilnică, funcţionarul public e agasat de petenţi, chelnerul e iritat de pretenţiile clientului şi nu se simte deloc îndemnat să-l răsfeţe. Instalatorul zice că vine şi nu vine, sau întîrzie, sau nu se pricepe. Zidarii te lasă cu pereţii neterminaţi, gunoierii nu iau gunoiul decît pe bacşiş, serviciile în genere nu se pun în mişcare decît la suprapreţ. Toţi vor să cîştige rapid, pe socoteala celorlalţi. Trăim în epidemia talentelor negative: talentul de a fraieri, de a da „ţepe“ şi „tunuri“, de a te strecura şmechereşte, de a „da clasă“, de „a lua faţa“, de a te-nvîrti. Nici una din aceste metehne nu se poate explica prin proastă organizare, sărăcie, corupţie. E mai degrabă adevărat că şi proasta organizare şi sărăcia şi corupţia sînt rezultatul unui cronic deficit de mîndrie naţională. Aici e buba, aici ar trebui să fie antidotul. Trebuie să redescoperim gustul onoarei. Onoarea comunităţii solidare, a meseriei temeinice, a respectului de sine. E nevoie de o primă generaţie de români care să reabiliteze îndemînarea cinstită, ştiinţa – şi mîndria – de a face o ispravă ca lumea, oricît de măruntă. De pildă, o modestă fabrică de caşcaval.

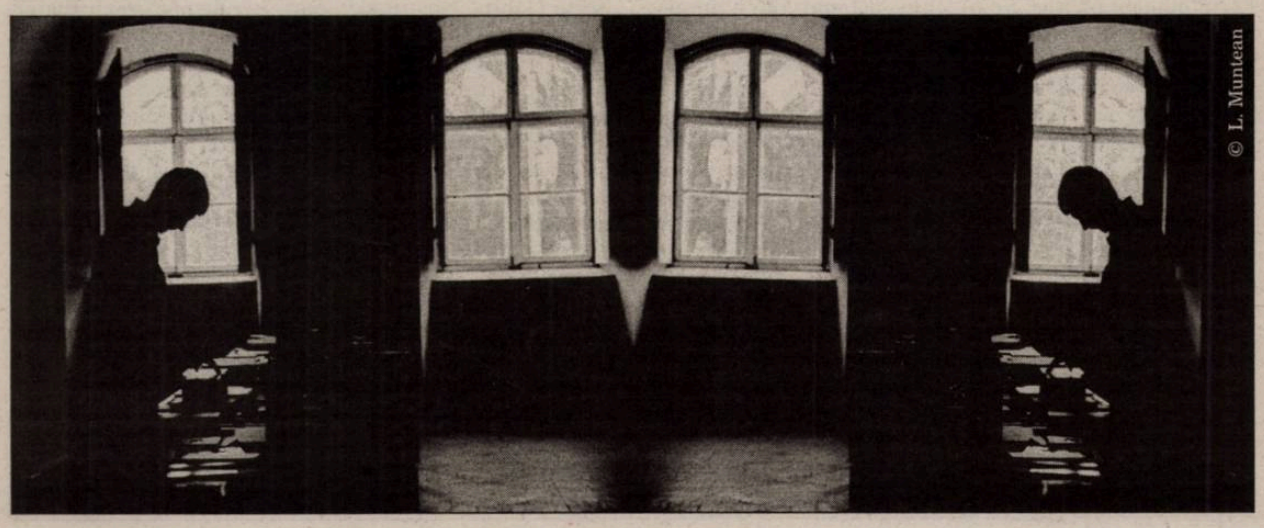

cu dilema la croitor

Este adevărat că românilor nu le place să muncească şi, din această pricină, joacă în disperare la Loto?

Un membru al Şcolii filozofice din comuna Amărăştii de Sus mi-a servit odată o definiţie demnă de luat în seamă: „Românii s-au născut gata obosiţi, d-aia în timpul vieţii ei trebuie să se odihnească“.

Motivaţia muncii fiind rahitică, adică direct proporţională cu renumeraţia după buget, nu-i de mirare că locuitorii Estului sălbatic au fost loviţi de damblaua căutării numerelor de aur.

Cozile ce-au dat anul ăsta în pîrg la agenţiile Loto au un aer de-a dreptul eminescian, căci rar s-au mai văzut atîţia visători la un loc.

Pe de altă parte, noile forme de asociere întru răpunerea lozului celui mare ne-au scăpat şi de complexul „solidarităţii“ de care n-am prea suferit pe vremea Bibicului, aşa că nu pot încheia decît cu strămoşeasca urare: halal să ne fie!

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

La ce foloseşte rostul?

La ce ne folosesc toate astea? – mă întreabă din priviri, sceptici, studenţii din anii mici, făcîndu-mă să mă simt inutil; *Am venit aici pentru că ne doream şi altceva* – îmi sugerează, abia conştienţi, studenţii mai „trecuţi“, de la master, făcîndu-mă să mă simt important. Îmi petrec toate zilele îndeplinind, cu simţul datoriei, acele lucruri utile înscrise cu grijă în agendă, iar uneori, seara, nevastă-mea îmi spune, nedumerită şi ingenuă: *dar nu e drept!...* Şi atunci ne lăsăm purtaţi de dorul de ducă spre *altceva*, de teamă să nu ne ratăm viaţa. Privesc în jurul meu şi văd oameni care ştiu (sau par să ştie) ce vor şi mulţi oameni care vor doar să aibă voinţă, mînaţi de responsabilitatea reuşitei cu orice preţ dar fără modul de întrebuinţare a acesteia. Obsesia utilului, a eficientului ca ţel suprem, ca semn al reuşitei în viaţă antrenează astfel după sine angoasa confuză a lipsei de utilitate, a eşecului care pîndeşte după colţ: dar dacă n-o să fiu în stare să fac ceea ce este util în viaţa mea? De aici, o întreagă spirală maniaco-depresivă, între investirea compulsivă a întregii energii de care dispunem în a realiza *ceva* util şi fuga angoasată după *altceva:* „vroiam ceva / ce nu era“ – vorba nemuritorului Clanţa Buznu, de profesie urs şi poet decadent în timpul liber*.

Mi-e teamă că, devenită valoare în sine şi ţel în viaţă, „utilitatea“ s-a transformat într-o „formă fără fond“, o fugă în viitor purtată de voinţa de „maximizare“ a acestei utilităţi: nu are importanţă ce anume faci sau ce urmăreşti în viaţă, cu condiţia ca acel ceva să fie de domeniul utilului. Dar utilitatea este o valoare de domeniul imaginii publice, oricît ar fi ea declarată expresie a interesului individual (altfel se cheamă infracţiune sau nebunie): trebuie deci să faci ceea ce vezi că fac şi ceilalţi. Cum te descurci însă cînd nu-ţi prea place ce vezi la cei care „ştiu“ ce-i util în viaţă, iar cei care nu ştiu te deprimă şi mai tare? Vă întreb pentru că, pur şi simplu, nu ştiu. Am ajuns băiat mare şi încă nu ştiu ce lucru *util* aş putea face cu viaţa mea!

Ceva am eu însă în cap, dar e greu de explicat. Am o bănuială, pe care însă nici eu nu ştiu prea bine cum să o formulez. Voi apela deci, ca în multe alte cazuri, la o analogie cu iz erotic. E simplu, pe înţelesul tuturor – deci şi al meu. Vă propun aşadar, în cazul de faţă, următorul „silogism“ dilematic:

- Femeile sînt de două feluri: utile şi inutile. Cele utile se cheamă curve. Cele inutile se cheamă iubite;
- Maximizarea utilităţii femeilor înseamnă, în limbaj conservator, prostituţie; în limbaj liberal, se cheamă „alegere raţională“;
- (Din punct de vedere feminist, ambele afirmaţii de mai sus sînt o porcărie machistă – ceea ce este adevărat, dar serveşte un scop didactic nobil, care nu vizează „relaţiile de gen“, ci doar uzează de ele pentru a spune o poveste mult mai generală);
- Din premisele de mai sus rezultă următoarea concluzie: *Messieurs, faites vos jeux, rien ne va plus!*

Eu, unul, cred că m-am hotărît deja: vorba cîntecului, *iubesc femeeia (dacă-i femeie...)* – chiar dacă n-o să ştiu niciodată la ce-mi foloseşte asta!

* Versurile, puse pe seama simpaticului personaj „Clanţa Buznu“, aparţin lui Aurel Manolescu, poet decadent şi, în timpul liber, fostul meu diriginte.

ținerea de minte

„Numai adevăraţii *înţelepţi*, cei hîrşiţi, cei care au citit (vorba vine) toate cărţile, cei (indiferent de vîrstă) «bătrîni» (aşa li se şi spune: «bătrîne») ştiu valoarea «sufletului», mai avînd o şansă să şi-l menţină nu tînăr, ci să-l şi menţină, pur şi simplu, asta e toată problema. Să nu credem, deloc să nu credem, că îl deţin în chip firesc cei tineri. Nimic nu e *firesc*, nimic nu vine în chip *firesc*: este, poate, singura achiziţie a înţelepciunii – biată concluzie. E drept, sufletul vine şi pleacă, n-are, cum se zice, stare, important este să simţi *golul* pe care îl lasă cînd pleacă, atunci mai e o şansă, atunci se întîmplă (numai atunci) să se întoarcă de unde, din nepăsare «tinerească», a fost gonit.“

(Lucian Raicu, *Scene, reflecţii, fragmente)*

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Aşa ne cere UE...

Supremul argument în dezbaterea publică a devenit: „aşa ne cere Uniunea Europeană", afirmaţie care ţine loc de orice explicaţie suplimentară. Este facil şi le foloseşte tuturor, oricare ar fi problema: sindicaliştii vor bani mai mulţi, după model european; structura guvernului se schimbă din cînd în cînd, după model european. Toată lumea găseşte sprijin pentru propria idee, pentru propriul interes, la Uniunea Europeană.

Ministrul pentru Secretariatul General al Guvernului, Eugen Bejenariu, afirma săptămîna trecută că se va crea cancelaria primului-ministru după model european. Inutil de spus că nu există un model european de cancelarie. Dacă vroia cu tot dinadinsul să inventeze un model european, putea să spună că în statele UE funcţia de coordonare este eficientă. Ceea ce se poate face şi cu o cancelarie şi fără. Nu este clar cum se va schimba fundamental coordonarea activităţilor dacă nu vom mai avea un cabinet, ci o cancelarie. Care ar fi, adică, diferenţa, în afara faptului că Alin Teodorescu va avea un titlu pompos? Una e să fii şef de cabinet, alta şef de cancelarie după model european! Tot după model european au fost desfiinţate anul trecut ministerele Mediului şi Turismului. Acum se vorbeşte despre reînfiinţare, se pare că modelul european s-a răzgîndit.

Gustul „modelului european" s-a răspîndit în toate mediile apropiate puterii: senatorul Vasile Duţă a iniţiat o lege a prostituţiei. Întrebat de ziarişti de ce vrea acest lucru, a aruncat în luptă arma oratorică supremă: „legalizarea prostituţiei este o cerinţă a Uniunii Europene". Anul trecut s-a desfăşurat o mare reuniune a Tineretului Social Democrat la Costineşti. Sîcîit de un reporter cu întrebarea cum ar trebui să arate TSD-istul modern, un tînăr a răspuns: „să se alinieze la normele europene pentru a fi acceptat". Faptul că un tînăr emoţionat de camera TV nu găseşte altă explicaţie arată că, în forul său intim, explicaţia este valabilă, rămînînd de fapt singura explicaţie valabilă.

Se tot vorbeşte în mediul intelectual şi politic despre o integrare cu păstrarea specificului nostru tradiţional: să preluăm ce ni se potriveşte, dar să ne păstrăm valorile, o integrare demnă, bla bla bla. De fapt, factorii de decizie din România nu prea ştiu ce se aşteaptă de la ei, aşa că produc la repezeală argumentul european. Ei ar fi mai fericiţi dacă UE ar avea cîte un model pentru orice: ora de venire la serviciu, durata pauzei de masă, structura optimă a guvernului, relaţiile cu opoziţia, relaţiile cu secretara, relaţiile cu relaţiile din partid etc. S-ar aplica normele europene, care, ştie toată lumea, sînt infailibile, şi nu ar mai fi necesară o gîndire autonomă.

Tragedia acestor oameni nu constă în abundenţa normelor impuse de UE, cum se plîng alţii prin alte ţări. Nu, problema este că UE are prea puţine modele în raport cu nevoile României. Uniunea Europeană e alcătută din state destul de diferite între ele. Bunele practici consacrate de Uniune sînt puţine. De aceea, în dezbaterea publică din România, se inventează bune practici europene. În cazul federalizării, cei care ar dori aşa ceva în România spun că aşa este în Europa. Cei ce se opun sînt convinşi că în Europa e altfel. La fel în cazul recent cu secuii care vor autonomie pentru că aşa este în Europa, în timp ce preşedintele Iliescu este convins că Europa a trecut de această etapă istorică.

Nu se prea poate vorbi despre un proces de adaptare a politicilor publice româneşti la procesul de integrare. Instituţiile acţionează nu pentru că există cerere din partea societăţii, şi nu există, ci pentru că trebuie să aplice un model european. Practic, integrarea face politicile României. Acest mimetism poate avea şi efecte bune, din moment ce elita politică autohtonă s-a dovedit incapabilă să modernizeze rapid România.

Nu de puţine ori ziariştii îi agasează pur şi simplu pe lucrătorii de la Delegaţia Comisiei la Bucureşti, dorind o

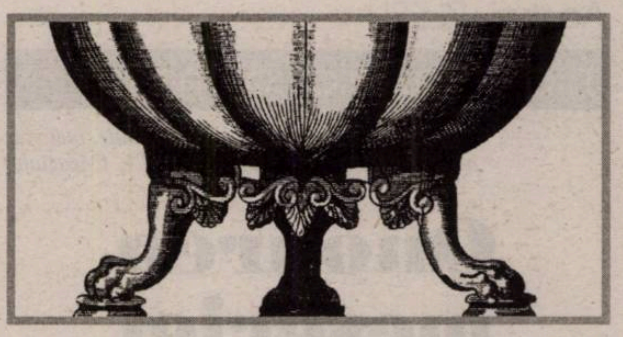

poziţie a UE în aproape toate dezbaterile interne. Aceste opinii sînt aşteptate de ambele tabere ca sentinţe finale. Jonathan Scheele afirma în iulie 2003 că „există pericolul ca UE să fie o scuză pentru orice măsură luată. Este important ca românii să înţeleagă de ce se fac schimbări, cîte şi care schimbări sînt necesare pentru aderare fiindcă sînt cerute de la Bruxelles şi cîte erau oricum necesare pentru modernizarea României". Trebuie să fie foarte derutant să fii şef de delegaţie al UE în România. Iar politicienii români, preocupaţi de normele europene de pensionare a deputaţilor, amînă adecvarea la modelul european a justiţiei independente, a economiei de piaţă funcţionale şi a altor amănunte de acelaşi fel.

presa despre...

Un model de succes

„Frica. Acesta este primul sentiment pe care ţi-l transmit cei cu care stai de vorbă în Constanţa. Fie că sînt oameni politici, fie că sînt funcţonari din administraţie sau oameni simpli. Oficial, nimeni nu îndrăzneşte să vorbească despre afacerile lui Mazăre cu bani publici. Neoficial însă, nemulţumirile ating uneori cote alarmante care au răbufnit recent chiar şi în filiala PSD Constanţa, condusă de Radu Mazăre, baronul de numai 35 de ani. Numărul mare de firme în care apare ca acţionar numele lui Radu Ştefan Mazăre dovedeşte dependenţa acestuia de bani şi putere... Toate construcţiile apărute sau reabilitate sub domnia sa (poduri, parcuri, fîntîni arteziene) sînt însoţite de panouri mari pe care poţi citi: «Primar Radu Ştefan Mazăre».... Numele noului lider al PSD Constanţa, Radu Mazăre, apare cu o regularitate de ceas elveţian şi în presa constănţeană. Atît cea arondată puterii, dar şi în cea controlată de opoziţie. Nu e zi în care să nu afli ce a mai făcut sau ce a mai spus Mazăre. Majoritatea celor care îl critică pe Mazăre scriu ori în băşcălie, ori nedocumentat, astfel că articolele rămîn adesea fără ecou... Pe lîngă faptul că cele două formaţiuni componente ale Alianţei şi-au desemnat fiecare cîte un candidat la primărie, înjumătăţind astfel şansele de a-l înfrînge pe Mazăre, liderul PSD din Constanţa ştie că liberalii nu-i pot face probleme atîta vreme cît în conducerea filialei PNL, în funcţia de prim-vicepreşedinte se află Sorin Gabriel Strutinsky, partener de afaceri cu Radu Mazăre... Despre acest «conflict de interese», liberalul Strutinsky spune că nu reprezintă o problemă. «Acţiunea politică e una, afacerile sînt altceva. Nu în toate afacerile mele sînt acţionar alături de Radu Mazăre»" *(Evenimentul zilei*, „Republica Mazăre"). „Cei mai vehemenţi pesedişti anti-Mazăre au fost demişi din funcţii şi înlocuiţi cu membri de partid cu comportare «corespunzătoare». Capul răscoalei, Gheorghe Dontu, spinul din conducerea măzăristă, a fost îndepărtat din toate funcţiile deţinute... Tovarăşii de luptă ai lui Dontu, parlamentarii Ştefan Giuglea, Dan Rahău, Octavian Mitu şi Liana Naum, nu mai sînt vicepreşedinţi de filială şi nici membri ai Delegaţiei permanente judeţene... Sancţionaţii au cerut presei cîteva zile să se reculeagă, după care îşi vor evalua opţiunile: demisia, posturi în diplomaţie drept premii de consolare sau resemnarea" *(Adevărul)*.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

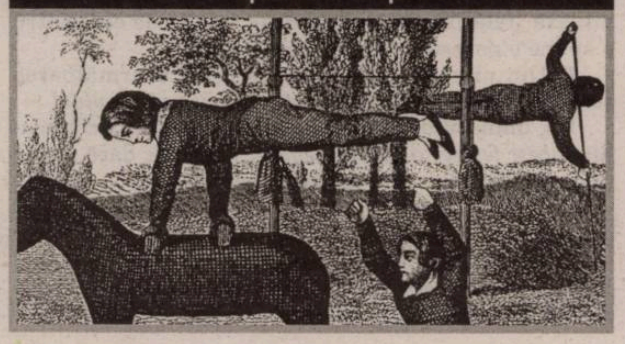

Dr.

Astă-vară l-am cunoscut pe japonezul cel mai optimist din viaţa mea. Eram la el acasă, într-un laborator farmaceutic al unei mari companii*, şi omul îmi povestea despre munca lui de cercetare: căuta, într-o bază de date cu milioane de molecule, una care să fie bună la ceva, din care să se poată face un leac. Japonezul părea prosper şi fericit cu meseria lui – se vedea după cum vorbeşte – şi m-am gîndit imediat că trebuie să aibă în spate o mulţime de medicamente de succes şi ore în şir de ovaţii pe la congresele medicale. Drept pentru care l-am întrebat cîte formule a reuşit să testeze pînă la capăt, adică pînă în punctul în care le poţi trimite în flacoane, pe rafturile farmaciei. „Nici una", mi-a răspuns senin. „Nici una de 15 ani (sau 20 de ani, nu mai ţin minte) de cînd am făcut laboratorul", a adăugat, cu relaxarea orientală a lui Yoda, din *Star Wars*. „Dar măcar vreo speranţă aveţi?" l-am întrebat, oarecum uimit. „Da", a zîmbit omul, „cred că în vreo cinci-şase ani sînt ceva perspective".

Cam asta e povestea în cercetarea medicală astăzi. Nu mai e aproape nici o şansă să repeţi povestea lui Fleming, care a descoperit penicilina cu o cheltuială care n-a depăşit, în banii de azi, vreo sută de dolari. Acum, companiile din domeniu caută, într-un car cu fîn de dimensiunea Oceanului Pacific, acul-minune al moleculei care se va transforma în medicament. Pentru un singur produs bun de scris pe reţetă sînt testate milioane de formule. Din ce în ce mai multe, pentru tot mai puţine medicamente. Spre deosebire de ştiinţa sovietică, tot mai productivă în fiecare cincinal (pînă la final...), ştiinţa occidentală nu-şi permite să-şi pună în pericol subiecţii. Efectele secundare sînt urmărite obsesiv, cu conştiinţa că dacă n-o faci tu, cercetătorul, cu siguranţă o va face avocatul pacientului. Şi va fi cu mult mai scump. Tocmai de aceea, anul acesta vor ieşi pe piaţă cu 50 la sută mai puţine medicamente noi decît în urmă cu 10 ani.

În aviaţie există ceva ce se numeşte *toombstone technology*, cunoştinţe tehnologice obţinute după accidente mortale (prin 1910 s-a aflat, de exemplu, că nu e bine să faci aripile din pînză care se îmbibă cu apă – pilotul n-a mai apucat însă să se răzbune pe fabricant, dacă nu cumva erau una şi aceeaşi persoană). În medicină n-avem o categorie similară – domeniul nu înghite eroismul, ci preferă tratamentele care merg din prima. Poate şi de aceea în lume se cheltuiesc mai mulţi bani pe cercetarea medicală decît pe cea aeronautică.

Chestiunea banilor sună familiar pentru noi. Şi nu numai – fiecare ţară mai sărăcuţă are un singur lucru de vorbit cu marile companii farmaceutice: preţul. „Nu e moral", spun aceste ţări, „ca pacienţii noştri fără mijloace să plătească acelaşi preţ ca pacienţii voştri putred de bogaţi". Într-un fel, deşi nimeni n-o spune, logica asta stă şi în spatele relaxării cu care nici noi nu ne plătim datoriile către producătorii de medicamente. Speranţa e că ei şi-au făcut bugetele numai din vînzările pe pieţele bogate, iar pe noi au să ne treacă la categoria „subvenţionaţi". E ca şi cum i-am cere lui DAF sau Ikarus să ne vîndă autocarele mai ieftin, dacă se poate sub preţul tablei şi al aluminiului folosit în construcţie – pentru că, nu-i aşa, e inuman să mergi pînă în centru pe jos. Unii s-ar putea să nu mai ajungă niciodată, mai ales dacă au probleme cu inima.

Sigur, la medicamente preţul se formează puţin diferit. Din 100 de dolari pe care îi plăteşti pe flacon, probabil că producţia nu costă mai mult de cinci. Restul sînt cheltuielile de distribuţie, marketing şi – cel mai mult – cercetare. Ei bine, tocmai aici stă inefabilul discuţiei: în ţări care nu dau doi bani pe visători, pe indivizii imaginativi, pe cei cu carte şi cu mintea liberă, e greu să pui valoare tocmai pe cercetare. E ca şi cum am cere ca profesorii să fie mai bine plătiţi decît chelnerii. Sau ca şi cum le-am da scriitorilor maşini cu girofare. În fond, unde să se grăbească?

* Pe numele ei Pfizer, care anul trecut a presupus că n-am să-i sparg chiar toate eprubetele şi m-a invitat să-i văd laboratorul din Nagoya.

BARBURISME

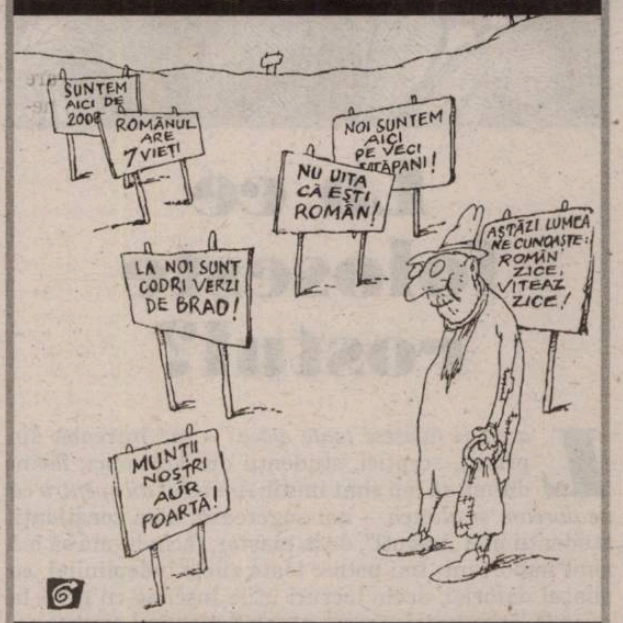

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Iscălitura lui Bremer

Anul trecut, pe la mijlocul lunii noiembrie, autorităţile de ocupaţie americane şi Consiliul de guvernare al Irakului au revizuit planurile anterioare ale administraţiei Bush pentru instalarea democraţiei: au decis crearea unei administraţii provizorii care îşi va asuma suveranitatea şi va servi ca guvern de tranziţie pînă cînd se va elabora o Constituţie şi se vor ţine alegeri. Bush a declarat că noul plan este „un pas important pe drumul realizării unui Irak democratic, pluralist, o ţară trăind în pace cu vecinii săi". Oficialii americani au un dar special de a spune banalităţi cu un aer foarte important şi unul dintre ei a declarat: „Cînd se transferă suveranitatea, suveranitatea e transferată". De atunci încoace se discută despre modul cum vor fi alese noile organisme provizorii: americanii insistă asupra reprezentării tuturor minorităţilor, religioase sau etnice, în timp ce liderul religios al majorităţii şiite insistă pentru alegeri directe. Minoritatea sunită şi cea kurdă se tem de majoritate, care la rîndul ei nu vrea să audă de pretenţiile minorităţilor. Discursul despre egalitatea în faţa legii (lege deocamdată inexistentă) este contestat cu arma în mînă şi sînt puţine speranţe că există o formulă rapidă pentru acceptarea paşnică a unor identităţi multiple.

Realităţile de pe teren i-au speriat pe oficialii americani: în an electoral, ei caută o formulă onorabilă de retragere. E evident că nu va mai exista dreptul de veto american asupra deciziilor, că noile organe ale majorităţii şiite îşi vor putea lua revanşa asupra minorităţii sunite (care l-a susţinut şi l-a aprovizionat cu cadre de conducere pe Saddam), că s-ar putea adopta Sharia, legea islamică, conform modelului iranian. Aniversarea de 25 de ani a revoluţiei iraniene a fost marcată la Bagdad, Iranul susţine cu bani iniţiative economice, politice şi militare din Irak. Bremer, reprezentantul american în Irak, a fost întrebat ce se va întîmpla dacă, în interimatul prevăzut de planul american, Sharia islamică va fi declarată principiul suprem al legislaţiei. „Poziţia mea e clară: nu va exista nici o lege înainte ca eu s-o iscălesc."

Rata morţilor din armata de ocupaţie rămîne constantă, în timp ce numărul irakienilor ucişi în atentate este în continuă creştere. Aproximativ 100 de irakieni au fost omorîţi, pe 10 februarie, de explozia unei bombe la o staţie de poliţie din Iskandariyah, în timp ce aşteptau să fie încadraţi în noua poliţie irakiană. Lumea adunată ca să contemple dezastrul i-a huiduit pe soldaţii americani veniţi să-i ajute pe răniţi. A doua zi, o bombă a explodat în faţa unui sediu de poliţie din Bagdad. Mesajul acestor atentate din ultimul timp e cum nu se poate mai clar: vor fi pedepsiţi toţi cei care colaborează cu trupele de ocupaţie. „Acest tip de gherilă nu înţelege că noi nu sîntem mai proamericani decît ei, afirmă un ofiţer de poliţie contemplînd dezastrul creat de bombă. Încercăm să ne facem corect treaba pentru ca forţele de ocupaţie să părăsească ţara. Sau ei se fac că nu înţeleg şi obiectivul lor nu este retragerea americană, ci instalarea haosului în Irak." Reducerea prezenţei forţelor americane în Irak – deja evidentă – nu va face mai lesnicios transferul de putere către irakieni. Poliţia irakiană este contestată, miliţiile înarmate, de diverse tendinţe şi cu loialităţi dispersate, nu alcătuiesc o armată.

Preocupaţi de construcţia instituţională, autorităţile par să nu observe fenomenul asasinatelor individuale: funcţionari, interpreţi, oameni legaţi într-un fel sau altul de trupele de ocupaţie sînt lichidaţi cu un glonte în ceafă, în plină zi, pe străzi aglomerate, în indiferenţa publicului şi spre jalea familiilor, cînd cadavrele sînt identificate la morgă. Crimele au o motivaţie patriotică, dar patriotică este şi dorinţa celor ce se angajează tocmai pentru a grăbi plecarea străinilor. În revista *The Economist* se povesteşte că dacă după căderea lui Saddam s-au deschis o mulţime de magazine cu băuturi spirtoase, acum proprietarii lor sînt ucişi, ca şi cîţiva doctori, cîntăreţi, gazetari, profesori universitari. Se bănuieşte că autorii ar fi islamişti fanatici, dar nimic nu e dovedit. Americanii au crezut că dacă înlătură dictatura, se va produce simultan şi spontan deschiderea spre democraţie. Spontan se instalează doar haosul şi sînt toate semnele că din el se va naşte un război civil de durată. Democraţia nu se naşte din iscălitura domnului Bremer.

globul cubic

● Ivan Rîbkin, candidat la preşedinţia Rusiei, adversar decis al războiului din Cecenia, era creditat, înainte de dispariţia sa, cu 1% din intenţiile de vot. Probabil pentru a-şi îmbunătăţi perspectivele electorale a publicat în ziarul *Kommersant* un articol demascator în care scria că Vladimir Putin (80% intenţii de vot) este legat de cercurile de afaceri şi că este „cel mai mare oligarh din Rusia". În Rusia contemporană, oligarh e ceva rău. La două zile după apariţia articolului, Rîbkin a dispărut. Cercetările poliţiei, începute în urma plîngerii formulate de familie, au fost sistate după o oră. Apoi a apărut, de la Kiev, Rîbkin. A declarat că nu a spus nimănui unde şi de ce pleacă, pentru că a vrut să se odihnească, şi-a închis telefonul mobil şi n-a vorbit cu nimeni. Ciudat, dar aşa a spus omul. Pe urmă, de la Londra acelaşi om a descris o complicată capcană în care a fost atras, cu ceceni, oameni înarmaţi, droguri, filme cu imagini compromiţătoare. Deşi totul a fost montat pentru a-l face să se retragă din competiţie, el nu va renunţa la campania electorală şi o să apară la televiziune, de unde se va adresa poporului. De la Londra.

● După 800 de ani de conflict, de teamă şi de dispreţ, relaţiile anglo-irlandeze au început să capete trăsăturile parteneriatului. Aspiraţia reunificării cu Irlanda de Nord e încă foarte puternică, dar după cum arată sondajele recente, urgenţa ei nu mai e percepută de toată lumea: două treimi sînt în favoarea ei, dar 36% spun că se va întîmpla odată şi odată, iar mai mult de un sfert cred că va avea loc peste 20 de ani. „În urmă cu doi ani, cînd a murit mama reginei Elisabeta, pe poşta din Dublin, clădire aflată în inima rebeliunii din 1916, steagul irlandez era coborît în bernă. Ceea ce ar dovedi cît de normale au devenit relaţiile. A rămas doar ca regina să facă o vizită de stat. E planificată, dar nu poate avea loc înainte ca guvernarea din Irlanda de Nord, acum suspendată, să reintre în funcţie" *(The Economist*, 14 februarie 2004). E mai uşor cu morţii decît cu viii.

Sever VOINESCU

statul de drept

Această Europă (II)

Tensiunea din raporturile noastre cu UE şi, mai ales, felul în care ea a fost gestionată arată tuturor, în pragul unor noi alegeri generale şi prezidenţiale, că 14 ani nu au fost suficienţi pentru apariţia unei clase politice responsabile şi pentru altceva decît pentru propria conservare. Problemele noastre cu criteriul politic de la Copenhaga (adică, cu dezvoltarea democraţiei, cu respectarea drepturilor omului şi cu instaurarea statului de drept) sînt reale, dar şi mai profunde sînt problemele noastre cu *politicul*. Iar, în particular, să remarci lipsa de realism a unui guvern care s-a grupat gureş sub stindardul pragmatismului înseamnă să remarci însuşi eşecul acelui guvern. Am ajuns în situaţia de a fi singura ţară din istoria procesului postbelic de integrare europeană pentru care se pune în discuţie suspendarea negocierilor de aderare într-o fază atît de avansată, din lipsa de realism a băieţilor de băieţi cu trandafirul strîns în pumn. Ca şi cum n-ar fi fost suficient că sîntem, sistematic, ultimii în ecuaţia lărgirii UE, acum sîntem şi în situaţia de a umbla pe la uşi ca să ne asigurăm că o iniţiativă minoritară nu va duce la un curent de opinie majoritar în Parlamentul European şi nu va genera reajustări majore ale agendei Comisiei în privinţa lărgirii. Să mulţumim din inimă partidului şi pentru poziţia de codaşi, şi pentru poziţia de corigenţi cu perspectiva repetenţiei. Şi, fireşte, să credem în continuare, căci 2004 e unul din acei ani în care credulitatea poporului meu, altfel sceptic, atinge cote amuţitoare.

E, într-adevăr, o crasă lipsă de realism şi o tristă dovadă de inadecvare să crezi că poţi deveni parte a acestei Europe lucrînd pe sub masă, duplicitar, şmechereşte. România a avut de ani buni probleme majore în privinţa copiilor aflaţi în dificultate, în general, şi în privinţa adopţiilor internaţionale, în special. Un amestec de corupţie sinistră şi nepăsare criminală a guvernat aceste teritorii ani de zile. Cînd s-a introdus moratoriul asupra adopţiilor internaţionale, în 2001, îmi aduc foarte bine aminte că angajamentul guvernului Năstase a fost că în şase luni vine cu noua legislaţie în materie – patrioţii de seviciu nu-şi mai amintesc asta. De altfel, una din condiţiile patriotismului la noi este să ai memoria atent alterată. Vreme de trei ani, guvernul nu a produs decît liste cu excepţii de la moratoriu. Iese scandal. Atitudinea guvernului e, pentru unul ca mine, previzibilă. Întîi ni se spune să stăm liniştiţi, nu e nimic grav, totul s-a rezolvat chiar înainte de a începe. În faza a doua, ni se explică frustrarea aflată la mijloc: un olandez încă suspină pentru eşecul PNŢCD din 2000. Faza a treia e şi mai subtilă: sîntem lucraţi. Europenii ne vor cuplaţi cu turcii în procesul de extindere – explicaţie 'oaţă la care mai tot românul cade, căci pentru el integrarea asta europeană e o chestie misterioasă pe care nu prea ştii cum s-o iei. Oricum, băieţii lui Năstase se poartă ca şi cum nu au nici o vină că au încălcat două promisiuni pe care le-au asumat (cea din moratoriu şi cea de a veni cu o legislaţie nouă). Mai mult, fac pariu pe ce vreţi că, în mintea lor, guvernanţii noştri chiar se cred nevinovaţi – ei sînt convinşi că niscai forţe antipatice de la Bruxelles au ceva cu ei şi sînt geloase pe performanţele inegalabile ale României. Aştia sînt pragmaticii noştri.

Anvergura oamenilor politici se vede în faţa marilor decizii. În chestiunea adopţiilor internaţionale, era, într-adevăr, de luat o decizie strategică. Prins între dorinţele divergente ale americanilor şi europenilor, guvernul român trebuia să găsească o soluţie în avantajul României. Soluţia pe care a ales-o (blocarea adopţiilor internaţionale, ca să placă europenilor şi liste cu sute de excepţii, ca să placă americanilor) e cea mai românească, admit, dar e şi cea mai proastă, trebuie să admiteţi. Un om politic înţelept realizează că în chestiunea asta, extrem de sensibilă din perspectiva relaţiilor publice, singura politică benefică şi corectă era cea a adevărului. Asta înseamnă, simplu, că dacă ai adoptat un moratoriu, te ţii de el. Şi ca să împiedici intervenţiile irezistibile (asupra cărora am dubiile mele, nu în privinţa existenţei lor, ci în privinţa caracterului lor imperativ), produci cît se poate de repede legislaţia în materie. Dacă guvernul şi-a imaginat vreodată că va netezi drumul spre NATO sau spre graţia unor ţări europene cheie făcînd asemenea concesii discrete, iar s-a înşelat. Sîntem în NATO şi vom fi în UE din considerente care au doar puţin de-a face cu performanţele noastre, iar această integrare euro-atlantică impusă de împrejurări de dincolo de noi trebuie luată ca o şansă istorică de europenizare a României. Singurul lucru pe care ar trebui să-l facem este un efort masiv de onestitate. Dar onestitate reală, genuină, şi nu cea gîngurită în noua limbă de lemn a PR-ului nostru internaţional. Oricît vor rîde unii „experţi" dîmboviţeni, calea spre europenitate nu e alta decît calea adevărului.

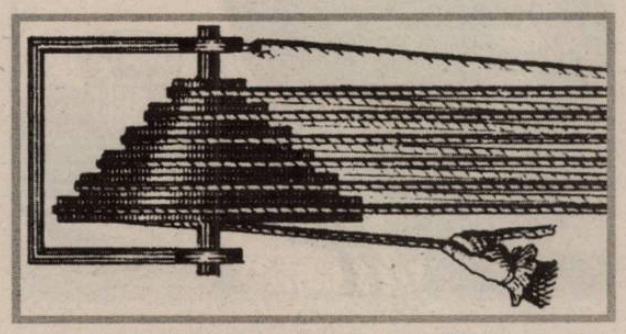

Undeva, în *Puterea celor fără de putere*, Havel scrie: „Profunda criză a identităţii umane, cauzată de *viaţa în minciună* şi care înlesneşte acestei vieţi un efect retroactiv, îşi are, fără doar şi poate, dimensiunea sa morală, ce se manifestă – printre altele – ca o profundă criză a societăţii. Omul căzut pradă gradului de consum al bunurilor, dizolvat în amalgamul spiritului de turmă al civilizaţiei şi neancorat în ordinea existenţei cu sentimentul unei responsabilităţi mai mari decît răspunderea faţă de propria-i supravieţuire, este un om demoralizat; pe această demoralizare se sprijină sistemul, aducînd-o ca pe proiecţia sa socială". Dar cui să-i pese de marile lecţii ale disidenţei anticomuniste central-europene în această România? Le-am ratat atunci, le ratăm acum şi, atît timp cît le vom rata, numai aşa o să ne meargă.

ready made

„667 – Tiziano. Venera dormind pe un aşternut alb de verdeaţă. Peisaj cu două planuri: 1. în dreapta, o cetăţuie; 2. în stînga, munţi albaştri. O mînă a zeiţii e ridicată subt cap, cealaltă e între picioare, de ascunde părţile ei favorite; păru-i e castaniu şi undos. Dar cine poate descri frumuseţea trăsurilor ei, graţiile trupului ei! Gura-i mică e plină de delicateţă, sprîncenele, subţiri şi bine arcuite. Caut cu cine s-o asemăn şi nu poci găsi nici o frumuseţe cunoscută de mine care să-mi fi dat o idee despre astfel de perfecţie, de dulceaţă, de delicioasă voluptate. O las, fiindcă mai am multe de văzut, dar de trei ori m-am oprit dinaintea ei şi mult aş mai şedea. Ea-mi arată dezmierdări cereşti."

(Al. Odobescu, „Note luate în Galeria de pictură din Dresda", în *Pagini regăsite,* Editura pentru Literatură, 1965)

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Limba ne sfinţeşte glia

(da, e vorba și de Lia!)

Limba noastră-i o comoară, dar mai toate neamurile au comorile lor – şi aşa se face că, din cînd în cînd, filozofii sînt chemaţi să vorbească despre ele. Giovanna Borradori a avut ideea de a sta la taifas înalt cu doi dintre ei *(Dialogues with Jurgen Habermas and Jacques Derrida,* University of Chicago Press, 2003), pe temele curente ale contemporaneităţii. Cum ar fi: să fi devenit „inocenţa" un concept moral defunct de cînd sinucigaşii cu bombe la brîu par a fi exponenţii unei *industrii* în creştere printre insurgenţii politici? Mai poate „suveranitatea" fi o pavăză pentru abuzuri dictatoriale acum, cînd mijloacele moderne de comunicare fac totul cunoscut în cîteva secunde, iar Kosovo, Irakul sau Zimbabwe sînt colţuri din sufrageria planetară? Cum se va acomoda Franţa – statul secular ce a lansat conceptul de societate civilă – presiunilor în creştere ale unei comunităţi musulmane pentru care conservatorismul religios este parte a fibrei identitare?*

Limba noastră-i o comoară, cum spuneam, dar nu toţi dintre cei care o vorbesc ştiu şi secretul delicatului *Sesam* în stare să-i facă perceptibilă splendoarea. Plus că nu cred că s-a născut filozoful în stare să dezghioace esenţa acelor insignifiante detalii ale cotidianului românesc, cele care pe un om normal îl dau peste cap. De exemplu, imaginaţi-vi-l pe Derrida pus în situaţia de a analiza de ce trei sferturi din salariaţii SC *Nufărul* SA din Bucureşti au ieşit pe stradă luni, 16 februarie, într-un protest strigat împotriva... rampelor de acces pentru persoanele cu handicap! Desigur, Derrida ar ceda din prima, ar rămîne mut ca lebăda sau mîine, dacă nu deseară, ar trece să medieze între evrei şi palestinieni, între maghrebieni şi Sarkozy etc.; nu e şi cazul dumitale, intuitiv cititor de limbă română. Pentru că dumneata ştii ce e cu 16 februarie – ziua grevei şi a sirenei de la Griviţa, din 1933; ştii ce e şi *Nufărul:* subiect al scheciurilor umoristice din *Urzica* anilor '70 sau locul unde-ţi duci costumul înainte de Revelion şi cearşafurile după ultima vizită a socrului care încă mai fumează ca-n tinereţe, pe cînd era soldat în armata populară a lui Emil Bodnăraş – adică în pat, înainte de culcare, cu scrumiera pe piept. Dumneata, vorbitor de româneşte, ştii ce e şi cu rampele: în imensa majoritate a clădirilor din această ţară persoanele cu probleme de mobilitate nu pot intra, din simplul motiv că în marmura sau betonul scărilor noastre ideea de acces general nu s-a prins niciodată, iar acum UE ne-a sugerat să-i dăm o şansă – ca să ne dea şi UE, nouă, una. Ei bine, spuneţi-i lui Derrida sau lui Habermas că salariaţii *Nufărului* românesc au protestat împotriva ideii de rampă, că e scumpă – cum ar veni, nişte ofertanţi de servicii refuză virtuali clienţi, după sfîntul principiu neaoş că handicapaţii, dacă n-au picioare, trebuie să-şi spele rufele la ei acasă...

Ei, şi-aici, fiind vorba despre picioare, apare Lia – doar că este vorba despre membrele inferioare ale celor dispuşi s-o susţină în cursa în care s-a lansat în aceeaşi zi cu marşul stradal al nuferilor. Ideea unei candidaturi feminine la preşedinţie vine ca o răzbunare a unei nefericite tradiţii în istoria noastră. Pentru că românul a fost, în general, sceptic faţă de femeia politician, pentru că le-a privit chiorîş pe Elena Cuza, Elena Lupescu, Ana Pauker, Elena Ceauşescu, Doina Cornea, Ana Blandiana şi Zoe Petre, pentru că le-a pus pe toate într-o oală şi le-a trimis la cratiţă, iată că salvarea trebuia să ne pice taman din America! Lia nu vorbeşte domol precum Elena Cuza, nici şăgalnic precum Lupeasca; nici împăciuitorist precum Ana Pauker – pe cînd îi spunea lui Sadoveanu, la ea acasă, cît de mult îl admiră – şi nici ferm, precum Doina Cornea – pe cînd îi spunea lui Nicolae C., de la ea de acasă, că nu-l mai admiră deloc. Femeie cu *training* la ianchei, în căutare de persoane care s-o *suporte*, Lia doar a ieşit în romgleză la rampă – rampa cu acces la Cotroceni –, s-a deschis pe sine la 360 de grade (ce umeri laţi trebuie să ai ca să încapă toate gradele astea!) şi a închis, în paralel, un capitol de istorie naţională!

Între sirena lui Roaită şi sirena Roberts doar românii au rămas consecvenţi, mereu tentaţi de-o dulce leneveală estică şi mai nou îndemnaţi s-o ia, „cu picioarele înainte", spre Vest!

* Carlin Romano, „Can philosophers help handle terror?" (cronică la cartea de mai sus), în *Philadelphia Inquirer*, 8 febr. a.c.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Exerciţii de impostură

După unii, televiziunile trebuie să informeze, să educe şi să distreze (ipoteza A). După alţii, scopul primordial este de a produce bani şi putere (ipoteza B). Indiferent de soluţie, e clar că nimeni nu poate face abstracţie de audienţe. Dacă nu te vede nimeni, degeaba te străduieşti. Ce să mai vorbim, televiziunea este o întreprindere dificilă. De ochii lumii trebuie să joci rolul generos al ipotezei A, iar de grija zilei de mîine te scufunzi pe traseul ipotezei B. Pentru cei din afară pare o nebunie fără şanse. Dar, cum viaţa depăşeşte întotdeauna meandrele teoriei, mogulii industriei catodice au găsit cărările secrete care te duc printre zăplazurile principiilor şi intereselor.

Cea mai simplă formulă de a te face că faci e manipularea informaţiei. Cine ar credita astăzi documentare ca „Ion Iliescu – o viaţă pentru revoluţie", „Urşii îl salută pe Adrian Năstase" sau „Prietenul nostru – viermele de mătase"? Mai mult ca sigur, nimeni! Lumea vrea noutate, eveniment, semnificaţie. Telejurnalele atrag masele, drept care aici se plantează şi cea mai mare cantitate de circ. Doi ţărani şi-au dat în cap cu sapa, un necunoscut a fost tranşat de rapidul de Iaşi, un poştaş clujean a pierdut sacul cu pensii. Acestea sînt evenimentele aranjate strategic în prima parte a jurnalelor TV, acolo sînt trimişi vorbăreţii reporteri speciali ca să explice. Unde sînt zilele cînd Coşarcă şi alţi directori de ştiri se jurau că vor renunţa la faptul sub-divers? Din păcate, nici în fragila noastră ţară nu poţi fi sigur că ai destui morţi în fiecare zi. Existînd deci pericolul ca politica să ajungă prea „în faţă", s-au inventat formule de evazionism.

Drept care, editorii de la PRO TV şi Antena 1 au introdus aşa-zisele materiale de „interes uman". E vorba de subiecte care n-au nici în clin nici în mînecă cu actualitatea, sînt veşnic valabile şi niciodată importante. *Mai au elevii oracole? Ce superstiţii au maneliştii? Cîţi bani aveţi la dumneavoastră?* Iată întrebări băgate cu forţa în agenda zilnică a românului. Una din specialistele genului este o reporteriţă cu intonaţii tragice şi haine scumpe, ceea ce mă face să bănuiesc chiar o ironie înaltă. La două săptămîni revin acele pseudo-anchete ce permit o ilustrare video colorată – prostituţia pe centură, hackerii sau moda liceenilor.

Cum jurnalul are o durată fixă, informaţia politică „trebuie" să fie redusă la minimum. S-a renunţat şi la obiceiul de a se aduce vreun invitat în studio, nu de alta, dar cine ştie ce mai zice „live"! Lucrurile de bun simţ (cum au votat partidele legea X, care sînt prevederile legii sănătăţii) au cedat locul anchetelor „ce mănîncă aleşii", „cui fac cadouri de Sf. Valentin" sau „cum alegeţi numerele la loterie". Chestiuni fascinante, recunosc, dar eu le găsesc un singur merit – intenţia de a demonstra că pînă şi cei mai anonimi deputaţi sînt capabili să alcătuiască propoziţii simple.

Cum e şi normal, concurenţa dintre televiziunile private este acerbă chiar şi în acest exerciţiu de brutală disimulare. Penultima invenţie constă în aşa-zisele „anchete" cu camera ascunsă. Unii iau mită, alţii vînd droguri, peştii spun preţuri, ţiganii ameninţă. Peste feţe li se pun pătrăţele, vocile sînt distorsionate, firma sau adresa rămîn secrete şi lucrurile rămîn cum au fost. Aceste reportaje sînt întotdeauna *cutremurătoare* şi *în premieră*. Alt element care le uneşte e lipsa lor de valoare. Exemplu: o directoare dintr-un minister acceptă telefonic să primească un porc de Crăciun. Cine e dînsa? Nu contează. Redacţia ne-a arătat şi că se preocupă, şi că se fereşte să dea de vreo belea cu doamna respectivă, cu partidul ei sau cu justiţia lor! Caz închis.

Ultima găselniţă e un *reality-show* cu politicieni. Vor trăi o săptămînă cu leafa medie pe economie. Populism ieftin, în formulă de uniune naţională. Oamenii puterii şi ai opoziţiei mimează la braţ austeritatea ca să ne convingă că viaţa e grea. Sau că sînt şi ei nişte bieţi cetăţeni ca noi toţi. Demersul are un singur rezultat predictibil – înlocuirea politicii cu măştile sale.

tvr

ANUNŢ IMPORTANT!

Ştim că aveţi nevoie de teatru!
Ştim că aveţi nevoie de film!

Dorinţa voastră devine obligaţia noastră.
Televiziunea Română pofteşte pe toţi cei care au sertarele pline de **SINOPSISURI** pentru:

- Sitcom
- Seriale de televiziune
- Teatru
- Film documentar
- Comedie

să facă un drum în **Calea Dorobanţilor, nr. 191** şi să le depună la registratura din **strada Ermil Pangratti**, pentru Serviciul de Analiză şi Strategie, pînă la data de **31 martie 2004**. Pentru informaţii suplimentare, îndrăzniţi să sunaţi la **201.14.92**. Sigur vă va răspunde cineva!

Texte şi opinii de: *Sorin ALEXANDRESCU (profesor univ., Centrul de Excelenţă pentru Studiul Imaginii) ● Cornel CODIŢĂ (analist politic) ● Radu COSAŞU ● Dan C. MIHĂILESCU (critic literar) ● Alina MUNGIU-PIPPIDI (analist politic) ● Valeriu NEGRU (jurnalist) ● Ion VIANU (scriitor, medic psihiatru) ● Sorin VIERU (profesor de filozofie) ●* ***Coordonatorul temei:*** *Simona SORA*

Argument

„Oamenii se mai schimbă" – auzim din ce în ce mai des în ultimii ani. Imediat după 1989, schimbarea era invocată mai ales pentru a justifica ataşamente, atitudini, opţiuni ţinute pînă atunci sub obroc. Eram cu toţii „anti", poate pentru că fuseserăm (prea mulţi) „pro". Eram, cei care „contam", anticomunişti, antifesenişti, antiilieşcieni şi, desigur, prodemocratici, proliberali-sau-ţărănişti, proeuropeni sau proamericani, după facultăţi. Ca prin farmec, albul era alb, negrul era negru, deşi zeci de ani totul fusese cenuşiu, amestecat, consensual, măcar prin tăcere.

Dacă prima schimbare a avut un aer aproape firesc, transformările ulterioare ale unor persoane publice (după irosirea previzibilă a guvernării Constantinescu şi după restauraţia pesedistă din 2000) ne pot ului pe termen lung. Cine sîntem „noi" şi cine mai sînt „ei"? Care mai sînt seturile de principii imuabile, de vecinătăţi inacceptabile, de compromisuri imposibile care împărţeau apele în etapa romantică a tranziţiei? Ca să înţelegem esenţa unor schimbări ar trebui să cunoaştem pacturile inavuabile, trocurile incontrolabile, acomodările inenarabile cu Puterea şi cu fascinaţia pragmatică pe care aceasta o exercită.

Acest grupaj ar fi trebuit să reunească cîteva studii de caz ale unor metamorfoze imposibile (Iliescu, Regele Mihai, C.V. Tudor, dar şi schimbările unor oameni de cultură pe a căror intransigenţă/inteligenţă s-a mizat mult la un moment dat), iar pe de altă parte o serie de încremeniri în judecăţi ai căror termeni nu mai există. Pe de o parte – acomodare, anulare a radicalităţii, consens; pe de alta – etichete, dihotomii perpetuate în ciuda schimbării conţinuturilor (ideologic, politic, cultural). Am optat în final (nu e prima oară!) pentru schimbare, lăsînd încremenirea pe altă dată. Spre deosebire de prima (orientată, ca o amantă nesăţioasă), pe cealaltă o vom găsi întotdeauna unde am lăsat-o. **(S. S.)**

Cornel CODIŢĂ

„Frecţie cu scai la un picior de plai"

Comentariu politic după o idee poetică a lui Ion Mânzală

„De unde mioriţa mă-sii ni se trage
să vegetăm în lîna cea plăviţă
cînd doar măgarul punctual mai rage
originar din cea mai umilită spiţă."

Se schimbă lumea radical, ai zice. Iar semnul cel mai clar ar trebui să fie acela că politicienii noştri îşi schimbă rolurile cînd nu te-aştepţi, dînd cu tifla scenaristului care pusese temeinic la cale tranziţia. Din ziua-ntîi a facerii, pînă la judecata de apoi.

Ce vremuri şi ce vraişte de-nceput! La căderea cortinei peste vechea dictatură, cererea de roluri era foarte mare. Tot aşa şi confuzia. Unii au crezut că se caută imediat un înlocuitor mai moderat pentru rolul „Ceauşescu". Un soi de dictator luminat, care să nu fi întinat idealurile socialismului. Membri CC-ului, care uitaseră să plece acasă după ultimul congres, s-au agitat în clădirea unde toate se făceau şi se desfăceau, doar-doar or găsi formula ideală: ba un Verdeţ, ba o verdeaţă, ceva care să nu lase biata ţărişoară fără „conducător". Bătălia cea mare a momentului a fost însă pentru rolul lui Iago. Nu cine să-l joace, ci cui să i se pună în spate nota de plată: Securităţii sau armatei! După lungi rafale de mitralieră, kalaşnikoave, ba chiar şi tunuri, o mare bibliotecă incendită, plus cîteva mii de morţi, situaţia s-a schimbat radical. Aveam de toate: terorişti, oraşe martir, salvatori ai patriei, plus un program de televiziune palpitant, care ne-a propulsat la statutul de vedete ale ecranului pentru cîteva luni bune, cu un *rating* pe care nu-l visa nici CNN-ul. Era o vreme cînd puloverele nu erau doar piese de îmbrăcăminte, ci roluri în toată regula care rimau teribil de bine cu funcţii serioase: de revoluţionar, de membru FSN, iar mai tîrziu cu cea de prim-ministru, ministru, prefect ori primar.

În sfîrşit, s-a ridicat cortina, iar la rampă a ieşit în toată splendoare ei „lumea cea nouă". Abundenţa de roluri a fost încă şi mai mare. Era o foame teribilă de „justiţiari" şi „oameni de bine". Un cadru de bază al Securităţii, cu epoleţi de disident cîştigaţi ulterior, a strigat de pe tancuri: moarte securiştilor! Aici rolurile s-au împărţit oarecum politic, casele Capulet şi Montague fiind ocupate în egală măsură de „putere" şi „opoziţie", la fel ca majoritatea vilelor din Băneasa. Opoziţia s-a regrupat în jurul unor roluri „istorice". Partide istorice, figuri istorice şi o politică ce nu avea nimic de a face cu istoria, nici cea a trecutului, nici cea a prezentului. S-a căutat un rol şi pentru monarhie, ceva, orice între restauraţie şi candidatura la preşedinţie. „Punctul opt de la Timişoara", care cerea scoaterea din viaţa politică a primelor două sau chiar trei straturi din nomenclatura comunistă, a reuşit ceea ce puţini mai sperau: regruparea „oamenilor de bine". Cei ce, în mod demonstrativ, îşi arseseră carnetul roşu în piaţa publică aveau acum o nouă raţiune de a strînge rîndurile. Confruntarea devenea inevitabilă, ca şi debutul mineriadelor. Spectacol tragic/cinic în care au căzut cîteva măşti, au fost puse cîteva măşti, cu preţul a cîtorva sute de oameni stîlciţi în bătăi pe străzile Bucureştiului, ori prin locurile de „gîndire" ale noilor „instituţii de ordine". Au apărut inevitabil roluri şi situaţii noi: cel de „luceafăr al huilei", de „intelectual", de guvern demisionar, care nu a demisionat, rolul de călăuză a minerilor către casele conspirative ale liderilor opoziţiei, în care se fabricau dolari pentru cumpărarea viitoarelor alegeri, de preşedinte care apără democraţia mulţumind minerilor pentru aportul lor la dezvoltarea spiritului. Au fost şi momente speciale, cum ar fi cel cu parlamentarul care are curajul să le spună minerilor năvălitori cu bîtele în Aulă, că Parlamentul este o instituţie democratică, poftindu-i afară, dar episodul a rămas nebăgat în seamă şi, în mod natural, repede uitat.

Rolurile nu au încetat să se schimbe. O dată cu „normalizarea" şi noua Constituţie, oamenii de bine şi-au asumat simplu şi fără prea mari obstacole guvernarea. Puloverele au fost înlocuite cu luxoase maşini de protocol, călătorii cu avionul, întîlniri la nivel înalt. Tot aşa, majoritatea celor care duseseră ţara de rîpă în fosta administraţie comunistă au intrat natural în rolurile de „specialişti" ai noii administraţii, dornici să înceapă o viaţă nouă. Una în care grija pentru averea personală, în sfîrşit, nu se mai împiedica de odioasele lozinci comuniste şi nici de vigilenţa „organelor". Minunile privatizării şi ale „managementului" foştilor directori de fabrici, uzine, ceapeuri şi ministere aveau să irumpă în cotidian.

Actul doi: Democraţia a învins!

Aici rolurile insolite au fost regula. Politicienii s-au sacrificat, înainte chiar de a fi devenit politicieni, iar politica s-a făcut ca şi cînd eternitatea ar fi pogorît blîndă şi definitivă peste plaiurile mioritice. Greşelile de guvernare au fost nu neapărat mai multe decît ale fostei echipe, dar cu siguranţă mai pline de ingenuitate. Rolul de prim-ministru a fost dintre cele mai solicitate, iar personajele care s-au perindat au acoperit toate nuanţele curcubeului, de la cel cu carte de poeme şi unghie lungă la degetul mic, la cel de sindicalist, fost membru PSM, transformat în stea a PNŢ şi a creştin-democraţiei europene, pentru ca ciclul să se încheie *en beauté* cu unul de bancher cu acte în regulă, nealiniat şi candidat la preşedinţie.

După ce a învins, democraţia s-a dus puţin să se odihnească, lăsînd loc pentru actul trei: restauraţia, nu de catifea, ci de principiu.

Unul în care un fost ministru de externe aproape revoluţionar şi preşedinte de cameră constituţional devine prim-ministru, şef de partid şi moştenitor oficial al liniei politice „Ion Iliescu". În care UDMR se preface că nu ştie stînga ce face dreapta, PNL că este în opoziţie, iar PD că şi-a găsit un lider, pe Băsescu. Un act în care toate rolurile se răstoarnă. Din oropsitor al casei regale, PSD-ul devine susţinătorul ei, din disident al liniei PSD, Meleşcanu şi rămăşiţele partidului său se pun să întărească mişcarea liberală, un fost preşedinte scîrbit de politică reintră în arenă pentru turul următoarelor alegeri, o cetăţeană americană, cu rădăcini adînci în România şi instituţiile ei, familia spre exemplu, îşi descoperă veleităţi de şef de stat în România, un şef de institut de sondare a opiniei publice, cît se poate de independent, devine şef de cancelarie al premierului, liderul naţionalismului tip troacă, antisemit şi antidemocrat, înalţă monumente fostului premier israelian Rabin şi se jură că este mai european ca Prodi. În sfîrşit, un act în care România a schimbat vechea Constituţie nouă cu o nouă Constituţie veche, iar surprizele încă nu s-au încheiat şi multe vor mai vedea ochii şi vor mai auzi urechile domniilor voastre.

Se schimbă lumea radical, ai zice. În realitate, doar măştile tranziţiei se corodează mai repede ca altădată, aşa că a fost adus degrabă un import proaspăt pentru uz electoral. Se livrează la liber, doar cu carnetul de politician!

Ion VIANU

Un trecut otrăvit şi preţios

În al cincisprezecelea an al noii etape istorice conştiinţa românească trăieşte o stranie ambivalenţă. Sîntem conştienţi că uitarea ne-ar pierde. Totodată, cufundîndu-ne în amintire, riscăm să trecem peste sfidarea clipei prezente.

Reducînd la absurd problematica memoriei, putem să ne închipuim ce ar fi o societate fără memorie: o conştiinţă fără istorie, populată doar de mituri, de reprezentări coşmareşti sau eroice. Căci omul îşi reprezintă *şi* involuntar trecutul, iar acesta, evocat printr-o amintire sălbatică, ar provoca nebănuite explozii, convulsii: somnul istoriei naşte monştri.

Cercetarea sistematică şi tenace a istoriei noastre recente ne impune, mai înainte de toate, aflarea adevărului, oricît de neplăcut şi de dureros ar fi. Cartografiind tragediile şi crimele, ne ferim de acţiunea corozivă a invenţiilor, dar şi de catastrofele produse de reaua conştiinţă. Memoria domesticită e, în acelaşi timp, o unealtă de tortură – şi un balsam. Scormoneşte, dar şi vindecă, aducînd evenimente trecute (nu totdeauna încheiate) în lumina conştiinţei, reducîndu-le la proporţii raţionale.

Nu e o cale lesnicioasă. Memorarea creează conflicte. Căci nu toţi membrii unei comunităţi ies avantajaţi din documente şi anchete, iar unii ies cumplit de vinovaţi. Dar să ne închipuim ce ar fi un trecut lăsat pradă fantasmelor de amintire, fără o poliţie a memoriei. Exemplul Germaniei postbelice este evocator: învinuirea pe care generaţia Brigăzilor Roşii o aducea celei a părinţilor era că îi fusese tăinuit trecutul.

Nu ne amintim pentru cei ce au trăit. Marii beneficiari ai istoriei sînt moştenitorii lor. Aşa cum există o prospectivă ecologică, economică sau socială, trebuie să existe şi una a memoriei: să ne amintim spre folosul generaţiei viitoare, pentru ca ea să numere cît mai puţini barbari.

Ne putem închipui că energia depusă în revelarea adevăratei feţe a trecutului ar putea fi folosită altfel, în proiecte constructive; că tragediile reieşind din deconspirări (ale unor foşti informatori, de pildă) nu sînt compensate de beneficiile, aparent mai abstracte, ale unei bune rînduieli a amintirii. O astfel de ipoteză rămîne una pe termen scurt.

O ţară se schimbă zi de zi; trecutul se îndepărtează cu viteze cosmice.

Dar legile spaţiului şi ale timpului nu sînt identice. O bucată de pămînt lăsată-n urmă de un călător devine un punct. Umbra crimelor uitate se măreşte nemăsurat.

Efortul trebuie să meargă către iertare, nu către uitare.

„Situaţia“ şi fatalitatea schimbării

– interviu cu Sorin VIERU –

Vorbeaţi în Riscul gîndirii *(cartea scrisă împreună cu Terente Robert) despre „schimbarea situaţiei“. Ce înseamnă „schimbare“ din punct de vedere logic?*

Situaţia este dată de o porţiune din lume, adică de un ansamblu de fapte şi un ansamblu de raportări ale subiecţilor umani faţă de acele fapte şi faţă de toate elementele lumii – obiecte, persoane, reguli etc. Asemenea raportări la fapte şi elemente ale lumii le putem numi şi *situări*. Aşadar, situarea este o raportare a unui ins sau grup de inşi faţă de o parte a lumii. Situarea este una din modalităţile fundamentale ale existenţei umane. Din punct de vedere logic, un fapt se caracterizează prin aceea că are loc sau nu are loc; a avea loc este una din modalităţile fundamentale ale existenţei.

Nu au loc, de pildă, faptele care *nu-şi găsesc deloc locul* (sic!) nici în afara minţii mele şi nici în mintea mea; dar nu au loc nici fapte care nu există decît parţial, adică numai în imaginaţia mea, să zicem, sau numai în imaginaţia lui Cervantes, sau numai în imaginaţia lui Don Quijote; asemenea fapte care nu au loc în realitate, adică în lumea comună, a tuturor, pot avea şi ele, evident, diferite titluri sau grade de non-existenţă (de pildă, pot reprezenta un exerciţiu lucid al imaginaţiei mele, pot fi simple năluciri, sau anticipări ale unor fapte viitoare, sau simple *possibilia* şi aşa mai departe...).

Din păcate, nu în toate cazurile putem trage o linie precisă de demarcaţie între faptele reale şi faptele de imaginaţie. Şi nici între un fapt şi o situare faţă de acel fapt. Imprecizia se strecoară în judecăţile noastre care exprimă în acelaşi timp fapte şi calificări ale acelor fapte. Spre bine sau spre rău, există totuşi suficiente cazuri în care o asemenea linie de demarcaţie între real şi imaginar, între situaţii şi situări, poate fi trasată. Cum se spune, „faptele sînt fapte“, iar unele sînt „fapte de aramă“, cel puţin după aprecierea covîrşitoarei majorităţi a privitorilor spectacolului lumii.

(Şi, din fericire, există cazuri cînd *putem uita* de linia de demarcaţie între realitate şi imaginaţie; de exemplu, atunci cînd ne absoarbe lectura lui *Don Quijote*; sau în cadrul altor experienţe mai puţin uzuale, dacă nu chiar cu totul extraordinare.)

Cum *se schimbă* situaţia? O situaţie se schimbă mereu, iar uneori se schimbă fundamental, pe măsură ce se schimbă elementele componente, adică faptele lumii şi situările umane faţă de ele... Şi se schimbă încă şi mai mult atunci cînd schimbarea faptelor lumii şi a situărilor este sesizată ca schimbată sau în curs de schimbare, ceea ce însă nu-i deloc obligatoriu; nu numai marile iubiri, ci şi marile schimbări, cele cu adevărat importante, sînt mute, *id est* insesizabile, pentru o vreme, pînă cînd cel puţin o parte din consecinţele lor care ni se par importante nu ies la iveală.

Situaţiile se schimbă. Cum *pot schimba*, eu însumi sau semenii mei, situaţia mea şi situaţiile celorlalţi? Desigur, intervenind într-un fel sau altul, în sfera faptelor şi în sfera situărilor, a situării mele şi a situărilor altora... Subiectul uman intervine în diferite moduri, acţionînd, reacţionînd, interacţionînd sau abţinîndu-se de la acţiune, reacţionînd şi interacţionînd minimal. Situarea unui subiect uman, individual sau colectiv, se menţine sau se schimbă în funcţie de ceea ce subiectul îşi propune singur şi de ceea ce îi este propus din afară, în vederea schimbării integrale sau parţiale, ori în vederea păstrării situaţiei date; toate astea, în funcţie de ceea ce crede, ştie, poate şi vrea. A descrie în detaliu o atare dependenţă funcţională este complicat, şi încă nu e totul. Subiectul plasat într-o situaţie o schimbă în felul şi în măsura în care se pricepe, în măsura în care sentimentele, obişnuinţele, felul său de a fi, de a gîndi, energiile sale sînt mobilizate, iar „faptele de aramă“, inclusiv situările celorlalţi, tot felul de reacţii interioare şi exterioare, îl lasă să intervină în lumea exterioară, sau chiar şi în propria sa lume interioară.

Dar eu însumi îmi pot modifica şi *propria mea situare!* Cu voie sau fără voie, de la alţii sau de la mine însumi. Situarea mea se poate schimba sub presiunea faptelor exterioare, sau se schimbă şi cu voie de la mine însumi, din proprie iniţiativă, prin insidioase ori spectaculoase procese de gîndire, inclusiv procese morale sau, cum se mai spune, prin procese de conştiinţă. În acest din urmă caz, se schimbă cu voie de la poliţia mea interioară; cum spunea un poet, „Voi fi eu însumi prin filotimia / Sentinţei propriilor tribunale“.

Puteti rezuma discuţia din Riscul gîndirii *despre diferitele tipuri de gîndire?*

Individul uman este o fiinţă *liberă*, adică una care într-o situaţie dată dispune de mai multe opţiuni şi strategii. Ceea ce înseamnă că se poate situa în varii feluri şi că situările sale au un coeficient însemnat de imprevizibil. Dacă am cunoaşte însă în profunzime şi în amănunt *alcătuirea şi legea interioară a insului*, coeficientul de imprevizibil s-ar diminua considerabil. În mod ideal, situarea cuiva este funcţie şi de situaţie, şi de felul cum îi apare şi se răsfrînge în propria lui gîndire această situaţie; situarea unei persoane depinde, aşadar, şi de fapte aşa-zicînd exterioare, şi de legea lui interioară. Oamenii au feluri diferite de a gîndi, adică au *stiluri* diferite de gîndire.

„Discuţia dintre gîndiri“ din cartea la care vă referiţi porneşte tocmai de la constatarea diferenţelor de stil între gîndiri; e o Prosopopee a stilurilor de gîndire; gîndirile încearcă să se autodefinească şi să se caracterizeze reciproc, pentru a comenta apoi consecinţele situărilor umane.

Spuneaţi că şi dumneavoastră v-aţi schimbat părerea asupra unor oameni. Schimbarea ţine de percepţia dvs., de acţiunile respectivelor persoane, de „bursa de idei“ a timpului?

Da, mi-am modificat părerile asupra multor oameni, inclusiv asupra mea însumi. Cu alte cuvinte, situarea mea s-a schimbat, pentru că s-a schimbat situaţia în ansamblu, şi în primul rînd realitatea exterioară. A fost odată la noi o revoluţie... sau ce-o fi fost, care a schimbat radical situaţiile şi situările.

Fiecare să răspundă pentru el. În ce mă priveşte: oricît aş vrea să nu ţin seama de „bursa de idei“ a timpului, ea mă influenţează puternic şi încerc să conştientizez influenţa ei, de cele mai multe ori insidioasă. Mă las adesea dus de valul ideilor bine cotate la bursă şi, tardiv, fluier a pagubă, realizînd că părerea mea nu este a mea proprie decît pe porţiuni şi pe bucăţele; în fond, sînt un conformist care se acomodează la un curent influent sau altul. Dar am şi încăpăţînările mele. Evident, modificările intervenite în situarea mea depind în foarte mare măsură de propria mea percepţie şi de experienţă, dar părerile altora şi propriile mele interese, nu totdeauna conştientizate, îmi modelează propriul meu mod de interpretare a unei situaţii prezente. Distanţarea survine tîrziu, ineficient şi lasă loc mai curînd la răzgîndiri, decepţii, regrete şi remuşcări, decît la autofelicitări.

Mai tîrziu, recurg la gîndul consolator că această percepţie este obiectivă, fiindcă se sprijină pe fapte şi le reflectă. Da, le reflectă – dar cum? Cum?

Credeţi că schimbarea convingerilor în domeniul public (politic, cultural, social) ţine de acomodarea la exerciţiul democraţiei sau, mai degrabă, de un soi de oportunism?

Răspunsul nu poate fi decît perfect tautologic: atît schimbarea, cît şi păstrarea convingerilor în domeniul public ţin a) de acomodarea *sau* de neacomodarea la exerciţiul democraţiei, sau ţin b) de un soi sau altul de oportunism *ori* de consideraţii inoportune, sau c) ţin şi de a) şi de b), dar încă şi de alţi factori. Sînt procese de gîndire foarte complicate, sînt dependenţe funcţionale cu mulţi parametri, care trebuie studiate în amănunt şi în profunzime.

E bună schimbarea (omenească, logică, epistemologică) sau e fatală?

Fatală e în orice caz; dacă e bună sau rea pe un plan sau altul, „tu te-ntreabă şi socoate“ pe cont propriu. Propria ta situare te va călăuzi, eventual chiar propria ta situare faţă de propria-ţi situare!

a consemnat Simona SORA

Sorin ALEXANDRESCU

Cinismul

Schimbarea la faţă a României, visată de Cioran, era o transformare în alteritate. Ceea ce acum se întîmplă este o bizară transformare în identitate. Bizară pentru că termenul este contradictoriu, dar numai dacă este citit pe un singur nivel de realitate, în timp ce el redevine logic posibil dacă este citit ca acoperind mai multe niveluri.

De la Rădulescu-Motru şi Ralea încoace noi considerăm adaptarea la orice situaţie ca o trăsătură definitorie pentru români. Eu cred că ea este, mai curînd, definitorie pentru acţiunile politice înfăptuite de forţe *mici*. Nu că cei mari ar fi totdeauna inflexibili şi intratabili, dar cei mici nu au încotro. Adaptabilitatea este un proces complex care implică un compartiment sudat la context şi sensibil la modificările acestuia, dar care nu implică defel omogenitatea procesului: părţi din comportament pot fi sincrone, altele nu. Reglarea parţială nu înseamnă dezorganizare, ori haos, decît pentru cei care trăiesc „utopia“ rigorii, un soi de holism etic în care ceea ce afirmi marţi nu poate fi contrazis de ceea ce faci miercuri. Acest holism nu are însă nici un alt suport decît pe el însuşi: vrei să fii consecvent cu tine însuţi pentru că vrei acest lucru, pentru că vrei să fii identic cu tine, vrei să rămîi tu însuţi, dar acest voluntarism etic nu poate găsi o bază mai departe – excepţie fiind un *Grund* religios –, el nu se poate deci baza decît pe el însuşi, pe voinţa de-a fiinţa în timp. Tradiţional – filozofic sau religios – holismul şi voluntarismul se sprijină unul pe altul, dar nici aici, pentru această presupunere reciprocă, nu putem găsi un temei mai profund. Din nou, cele două atitudini sînt corelate numai pentru că întotdeauna au fost corelate. Nimic nu te împiedică, de exemplu, să te comporţi întotdeauna aşa cum vrei, fără a te sinchisi de faptul că uneori vrei altceva decît ai voit mai înainte. Sau că una spui la un nivel de comportament şi alta faci la altul.

Imoralismul porneşte, desigur, de la dispariţia unui ultim temei transcendental, precum ştim deja de la Nietzsche sau Dostoievski. Explicaţia acestei involuţii este însă mai puţin importantă decît involuţia însăşi. Ştim că discuţii fundamentale de tip etic ori teologic au rareori loc la români sau, dacă au loc la vreun Nichifor Crainic, ele nu au neapărat efecte în cotidian. Dacă rigoarea nu este ancorabilă în transcendental, holismul nu mai este pozitiv în el însuşi şi nici voluntarismul nu mai apare ca legitim. Fără un sprijin dincolo de noi – fie el religios, fie el obligatoriu din perspectiva... Uniunii Europene – noi nu mai ştim de ce să ne comportăm cu rigoare, adică respectînd compatibilitatea dintre acţiuni şi norme şi nici voluntarismul, care spune că singura raţiune a compatibilităţii este faptul că *noi* aşa am decis, nu ni se mai pare un argument suficient.

Ambele forme de liant între norme şi acţiuni – holismul şi voluntarismul – par a lipsi la români: nici transcendentalul ortodox, nici puterea voinţei nu par a determina comportamentul practic al individului. Fapt, în sine, din nou bizar. Dacă avem anumite motive să constatăm slăbiciunile Bisericii ortodoxe în diverse momente istorice, precum complicitatea cu dictatura sau cu manipulările politice posterioare ei, nu putem să nu constatăm şi tăria Bisericii de-a rezista prozelitismului catolic sau protestant, în alte momente istorice. Cum se explică atunci că o Biserică ştie să rămînă consecventă cu sine însăşi, dar nu-i poate convinge pe dreptcredincioşi să se poarte moralmente riguros, nu numai teologic fidel? Induce selectivitatea acţiunilor ei selectivitate, adică adaptabilitate, la credincioşi? Dar ştim foarte bine că nici Biserica catolică nu a ştiut să reziste totdeauna, de-a lungul veacurilor, la corupţie, şi totuşi cetăţeanul catolic este de regulă mai riguros în comportament, atît cît putem generaliza, decît cel ortodox. La fel de misterios rămîne modelul voluntarist: au existat riguroşi în politică precum Carp, Maniu, Dinu sau Gheorghe Brătianu şi atîţi alţii, rămaşi anonimi sau care au preferat să moară în munţi decît să cedeze. Cum de nu s-a extins exemplul lor, ci cel opus, de adaptare la orice?

Am putea spune că atît fanariotismul, cît şi corupţiile interbelice şi, mai ales, comportamentul structural dublu din timpul comunismului au generat modele atît de dominatoare încît insulele de moralitate menţionate au fost acoperite de mareea cinismului. Desigur, dar toate aceste perioade de involuţie au trecut, iar cinismul a rămas, ba chiar s-a generalizat. O interpretare mai acid politică ar putea spune, cu temei, că Puterea de după 2000, dar poate şi cea mai dinainte, deşi oricum la scară mai mică, oferă atîtea exemple de miniştri, prefecţi sau primari care decid anumite acţiuni comunale şi încredinţează, nepedepsiţi, realizarea acestora unor firme conduse tot de ei, încît cetăţeanul mediu se poate întreba, pe drept cuvînt, de ce n-ar profita şi el de acest model la nivelul lui.

Schimbarea la faţă fără transformare este un mimetism cotidian care te învaţă să-ţi schimbi mimica, cuvintele, tonul vocii, privirea, ideile, acţiunile, zilnic, după cum îţi dictează interesul şi în continuă sincronizare cu Şeful, patronul sau colegii. *Acesta* a fost modelul comportamental din perioada comunistă şi acesta s-a reaşezat astăzi mai solid decît niciodată pentru că nu se mai întemeiază pe frică, ci pe interes. Acest model a fost numit în felurite feluri – oportunism, supravieţuiire, rezistenţă... prin cultură – dar lui nu i s-a opus niciodată pe aceeaşi scară modelul rigorii de principiu cu tine însuţi, un model nesusţinut la nivel naţional, nici religios, nici etic.

Ne aflăm în 2004 – un an totuşi electoral, deci care implică ceva opţiuni – în situaţia în care cinismului de masă – operativ de la nivelul Puterii la cel al microstructurilor, precum alegeri şi candidaturi de decan cu oamenii *lor* – nu i se mai opune nimic la nivel (micro)social, ci numai la nivel individual. Poate că şi acum, ca şi mai totdeauna în istoria României şi, în general, a ţărilor mici, numai comportamente individuale radical etice pot determina mişcări de valuri contrare care, cine ştie, ar putea duce la un reflux moral opus fluxului cinic cu aceeaşi îndreptăţire ca în mişcarea mării.

Alina MUNGIU-PIPPIDI

Cinci la sută

70,5% dintre români sînt de părere că omul trebuie să facă şi compromisuri de la ce ştie el că e just ca să poată supravieţui, faţă de vreo 60% bulgari şi 65% macedoneni. Mai dîrzi, numai 40% din sîrbi şi vreo 42% muntenegreni sînt de părerea asta. 78% din români cred că unii oameni sînt deasupra legii la ei în ţară, peste media balcanică, destul de ridicată oricum, de 64%. Cu toate astea, 60% cred că cei răi îşi primesc în final pedeapsa, iar 65% cred că o faptă bună e răsplătită pînă la urmă, cu vreo 52% opinînd că fiecare om e de unul singur pe lume şi nu trebuie să aştepte nimic de la nimeni (şi nici nu datorează ceva cuiva). Numai 5% sînt categoric de părere că nu trebuie să te abaţi niciodată de la ceea ce ştii că e drept. Portretul românului mediu este al omului deopotrivă respectuos faţă de Dumnezeu şi faţă de diavol, faţă de nevoile de aici şi pedeapsa sau răsplata de dincolo. Oamenii care înclină spre mai puţine compromisuri sînt mai înstăriţi, mai educaţi şi cred mai cu tărie că binele sau răul îşi primesc răsplata. Pentru ceilalţi, care sînt majoritatea, răul integral este de evitat deopotrivă cu binele integral, dar cum actele de comportament sînt mai adesea fie bune, fie rele, practica produce şi reproduce o succesiune imprevizibilă de acte rele amestecate cu acte bune, mai mult decît un şir de acte mediocre. Actele rele sînt fireşti şi discrete; actele bune necesită promoţie şi sînt, deci, necesarmente publice. Cum mi-a spus patronul unui magazin de materiale de construcţii de la Sinaia, rrom, român şi creştin, suspectat de obişnuitele păcate ale omului care se îmbogăţeşte peste noapte, conducîndu-mă peste drum să văd capela kitsch ridicată de el lîngă staţia de autobuz: ajutaţi-mă să o pun în circuit! Am făcut o faptă bună, vreau ca lumea să ştie! În tinereţea mea, cînd am citit *Minima moralia* lui Andrei Pleşu, am fost sedusă de ideea ambiguităţii morale practicată cu talent. Cum pe atunci aveam conştiinţă socială zero, nu mi-am dat seama că ambiguitatea morală în spaţiul ortodox şi comunist nu mai e posibilă ca urmare a vreunei *alegeri*, dată fiind practica ei universală ca *instinct de bază*, ca o formă rudimentară de cultură autohtonă.

De ce le face omul pe cele pe care nu s-ar cuveni să le facă? Un răspuns l-a dat un fost asociat al acestei reviste, întrebat fiind prin 1990 de ce adăugase la încărcătura literaturii sale, pînă la un anumit moment onestă în platitudinea ei, omagii, patriotisme, falsificări şi alte asemenea. Pentru prunci! – a răspuns omul nostru, desfăcînd larg braţele. Să aibă ei parte de un viitor mai bun! Pe seama pruncilor au vorbit şi mulţi alţii, cînd au solicitat premii, emisiuni şi alte surse de venit nu tocmai muncit. Pruncii înşişi nu au fost niciodată auziţi, din motivul foarte bun că părinţii îi trimiseseră deja în Occident. Din păcate, nici şederea lor acolo nu se petrece fără sacrificii. Pruncii noştri, mai ales cei ai elitei, reuşesc cumva să necesite aceleaşi subvenţii şi acolo, ca şi aici. Şi pruncii de oameni needucaţi adună toate economiile familiei ca să poată pleca şi, mai egoişti ca pruncii albanezi sau sîrbi, nu trimit cine ştie ce acasă, nu au plecat ca să-i ajute pe cei de acasă, ci au luat de bun că alţii îi ajută pe ei, dar nu invers. Ei investesc în viitorul lor şi ştiu că părinţii le dau dreptate. Modelul nostru naţional, Mircea Eliade, ne schiţează şi aici calea: scrisorile din tinereţe către părinţi, oameni fără mare dare de mînă, sînt cereri nesfîrşite de subvenţii, pentru cărţi, participări la congrese, haine şi bordel, fără de care un tînăr nu poate fi sănătos şi lucra. Pruncul Eliade explica în aceste scrisori că el va ajunge profesor la Harvard şi atunci părinţii vor fi recompensaţi pentru toate. Chiar dacă n-a ajuns, vedem forţa argumentului. Oamenii se sacrifică pentru prunci, iar pruncii pentru cultură, mai ales cultura produsă de ei, singura care îi interesează în mod veritabil.

Supravieţuire şi faimă, iată motivaţiile pentru care alegem ambiguitatea morală în mediul nostru, aşa-zis intelectual. Şi una, şi alta, relative, pentru că supravieţuire, mai ales după anul 2000, înseamnă la noi Renault Mégane şi vilă la Băneasa, iar faimă înseamnă să te laude cronicarii de la vreo trei gazete naţional-provinciale, care au tribune, dar nu şi autoritate şi ar avea mare nevoie de promoţie chiar ei. Şi cu toate astea, pentru aceste cauze dubioase, deşi alternative la a trăi mai bine şi la a avea faimă se găsesc şi în afara acestui spaţiu al compromisului, numărul nostru a scăzut drastic în ultimii ani. Oameni care au fost cu noi pe parcurs, în încercarea de a lichida ambiguitatea morală, seduşi probabil atunci de ideea că intelectualii sînt la noi, nu la ei – nu a fost deloc de bonton să fii cu Iliescu între '91 şi '96 – au început discret să ne cam lase, prea sîntem perdanţi şi ei îmbătrînesc, *acum* au nevoie să intre la Academie, să plece ambasadori şi aşa mai departe, nu mai pot aştepta. Ce Dumnezeu, au avut caracter zece ani şi mai bine. Ce să le mai ceri? E de speriat ce puţini am rămas să ne amintim de vremurile cînd tipografii ne aruncau afară pagini din ziar dacă nu le plăceau, cînd ascundeam în podurile bunicilor maşinile de scris să nu le facă praf minerii sau cînd ciracii domnului Iliescu-patru mandate, neautorizaţi de el, dar în prezenţa lui, strigau sub ferestrele redacţiei noastre „Moarte lor, moarte lor, moarte lor, studenţilor!". Azi diverşi oameni îmi spun că Piaţa Universităţii a fost un moft şi o mondenitate, uitînd că anul 1990 nu a însemnat *numai* defilări fără miză. Cînd s-a adunat lumea recent să discute, la GDS, despre ameninţarea la adresa libertăţii de expresie, am văzut din cincizeci de oameni, acolo, numai o mînă care ştiau ce e riscul şi trecuseră prin cele de mai sus. Iar de auzit, i-am auzit mai mult pe ceilalţi. S-a făcut şi propunerea să ne luptăm cu lipsa de libertate a presei tipărind pagini albe în ziare, cum am făcut noi în *Opinia studenţească* atunci cînd tipografii nu ne-au lăsat să scriem despre Iliescu şi Brucan în ianuarie 1990. Gestul ar fi azi o parodie a noastră înşine, pentru că azi victima şi făptaşul nu mai sînt lesne de deosebit, complicitatea şi ambiguitatea au crescut, ajutate de maşina de diversiune a televiziunii, care lucrează necontenit la crearea de false celebrităţi sau false teme, şi de incapacitatea noastră de a crea un spaţiu separat de acesta, unul al lipsei de ambiguitate normativă. În loc de asta, Vadim ridică un bust al lui Rabin, iar intelectualii filosemiţi vor să-l dea jos; se plănuieşte pentru Tuţa Rizea, acum că e moartă şi am scăpat de ea, un monument (cititorii acestei reviste au destulă judecată să-şi dea seama dacă asta trebuia făcut pentru memoria ei), la care subscriu vreo două victime, dar şi cîţiva făptaşi notorii, pe lîngă puzderia de oameni care se află totdeauna şi indiferent de subiect în treabă. Ferească Dumnezeu să ţi se întîmple ceva zilele astea, că nu se ştie cine ar trimite coroane!

Portretul românului mediu este al omului deopotrivă respectuos faţă de Dumnezeu şi faţă de diavol, faţă de nevoile de aici şi pedeapsa sau răsplata de dincolo.

La începutul tranziţiei ne uitam cum ai lor trec la noi. Copii de stalinişti faimoşi se agitau la GDS. Arachelian îl dădea în judecată pe Răzvan Theodorescu ca să apere independenţa editorială a emisiunilor lui la TVR. Foşti secretari de partid la *Scînteia tineretului* îl descopereau pe Maniu şi, prin extensie, pe Coposu. Azi ne uităm cum trec ai noştri la ei. Dar şi atunci, şi azi, intransigenţii au fost doar 5%, restul au fost doar nişte pasageri în căutarea unui tichet de onorabilitate. Din ei, unii nu au curaj nici să ne privească în faţă sau să fie în aceeaşi cameră cu noi astăzi, deşi am fost în destule momente alături. Dar alţii îl au. Ne privesc candid, convinşi că al lor e viitorul, cel puţin viitorul în spaţiul românesc.

Valeriu NEGRU

Ultima fărădeRege

Într-una din scrierile sale din 1855, Kogălniceanu se arată unit în cuget cu Saint Marc Girardin, pe care îl şi citează: „...nu mă revoltez nicidecum contra deselor schimbări ale figurei lumei". Nici unul nu ne lămureşte, însă, dacă schimbările li se păreau bune sau rele şi dacă le acceptau pe toate deopotrivă. Poate că absenţa unei asemenea precizări voia să ne spună, atunci, că natura şi caracterul unei schimbări sînt, uneori, greu de definit şi că lucrul acesta trebuie făcut cu grijă şi fără pripeală. Astăzi nu mai avem astfel de scrupule, fiecare dintre noi crede că ştie să deosebească repede şi desluşit Binele de Rău. Numai că nici aici nu ne lovim în păreri.

Articolul domnului Sever Voinescu, din primul număr al *Dilemei vechi*, m-a descumpănit. Mi s-a părut rodul unei izbucniri de mînie necontrolată şi nejustificată. Mi-a sunat nedrept, necuviincios şi foarte nedilematic. Monarhist devotat şi de credinţă, domnul Voinescu s-a simţit trădat atunci cînd Regele i-a înmînat premierului Năstase diploma „Omul anului 2003", acordată de o revistă bucureşteană. Gestul i s-a părut nedemn, încărcat de meschine interese plebee şi crede că a asistat la decăderea Regelui din *starea de regalitate*. Nu sînt de aceeaşi părere. Orice bun monarhist ştie ceea ce ştiu şi eu, incorigibil republican. Anume că un Rege (înscăunat sau descăunat) este (ar trebui să fie) personificarea unor nobile şi necesare virtuţi, printre care şi nepărtinirea. Înţelepţii lumii s-au nevoit să creeze un portret ideal al Monarhului, la care Regii (sus-puşi prin rang şi uneori prin fire) tindeau să ajungă. Discursul aceluiaşi Kogălniceanu, la alegerea lui Alexandru Ioan Cuza, încearcă să-i ofere Domnitorului un model de urmat. Reţin, în intenţia discuţiei de azi: *„Fă, dar, ca domnia ta să fie cu totul de pace şi de dreptate, împacă patimile şi urile dintre noi şi reintrodu în mijlocul nostru strămoşeasca frăţie"*. După ridicarea ţării la rang de regat, chiar imnul, „Trăiască Regele", făcea funcţia de „pattern": *„Trăiască Regele / În pace şi onor / De ţară iubitor / Şi apărător de ţară"*. Toate modelele de regalitate îi cer monarhului respectarea dreptăţii, a onoarei şi a păcii. Fără îndoială, şi a păcii interne. Nimeni nu a spus vreodată: „Discriminează-ţi supuşii, nedreptăţeşte-i, atîţă şi prelungeşte conflictele!".

Buna ucenicie a Regelui Mihai I a început devreme. Clasa Palatină de la liceul Sfîntul Sava era alcătuită din 14 elevi, selectaţi din sute de copii, care trecuseră examenul de admitere cu nota 10, provenind din medii sociale şi din etnii diferite. Amintesc numele cîtorva: Cernovodeanu Dan, Chiaburu Radion, Duşa Gheorghe, Heltmann Walter, Ioaniţiu Mircea, Jurchescu Ion, Kovacs Ivan-Pal, Mavrus Dan, Malaxa Constantin*. Şcoala a fost începutul unui exerciţiu crescător de dreaptă judecată şi imparţială comportare, prelungit într-o domnie dramatică, brutal încheiată. Acceptînd un joc al ipotezelor, mi-e greu să cred că Regele, revenit pe tron, ar refuza să distingă pe unul din primii săi miniştri doar pentru că acesta este antipatic, arogant şi social-democrat. Mi-e la fel de greu să cred că, după părăsirea funcţiei monarhice, Regele ar fi trebuit să se poarte altfel. Adică altfel decît regeşte. Mă gîndesc, din nou, cu tristeţe la domnul Ion Raţiu. Numai el ar fi ştiut să calmeze deprimări patetice, să domolească nevroze stăruitoare. Dacă ar fi aici, ne-ar explica convingător şi fermecător că un gest regal de politeţe, de bunăvoinţă nu înseamnă neapărat tranzacţie sau trădare, că Regele este încă, „de ţară iubitor şi apărător de ţară".

Ca şi bătrînii politicieni ai secolului al XIX-lea, nici eu nu mă revoltez contra deselor schimbări", care, de fapt, nu sînt nici dese, nici ample, nici rapide. Dacă aş mai avea puterea să mă revolt, m-ar revolta nu schimbările, ci constantele: sărăcia, corupţia, superficialitatea, ineficienţa, obtuzitatea, agresivitatea şi alte crime, etern nepedepsite. Cît despre schimbări, acestea nu-mi stîrnesc nici entuziasmul, nici revolta. Doar, cîteodată, mirarea. M-a mirat mult recenta tentativă de regicid. M-a mirat, dar am înţeles. Există şi crime pasionale.

* *Monarhia românească*, de Valentin Hossu-Longin, editura Litera, 1994.

Radu COSAŞU

Scrisoare deschisă către un israelian

Domnule Nati Meir,

Sînt unul dintre cetăţenii români cărora nu trebuie să li se traducă şi să li se explice cum şi de ce se pun tefilimii sau ce înseamnă un kadiş; am pus tefilimii pînă la 16 ani, cînd am devenit un ateu marxist. Azi, după mai mult de 40 de ani (unitate de timp fiabilă), sînt un liber credincios atît politic, cît şi religios, încercînd să conciliez dialectica şi agnosticismul, să negociez între Iisus, Marx, Isaac Babel, Sebastian şi Cioran, respectînd la maximum cerinţa Sfîntului Augustin: în ce-L priveşte pe Dumnezeu, nu pune întrebări care depăşesc inteligenţa umană! Nu am fost niciodată sionist, deşi întreaga mea familie a emigrat legal în Israel în urmă cu peste 40 de ani, nu am rude (decît prieteni) la Ierusalim, ci la Holon, în cimitirul unde odihnesc mama şi bunica, aceasta din urmă cerînd ca pe piatra mormîntului ei să stea scris clar că s-a născut la Bucureşti. Poate că această idee a bunicii să fie explicaţia freudiană a ciudatului şi permanentului sentiment care mă face să mă simt în Tel-Aviv, pe străduţele Trumpeldor şi Bar-Kohba, ca în aleea Popa Nan, ca în spaţiul meu mioritic – acela al cinematografului „Miorița“ de pe calea Moşilor.

Îţi comunic toate acestea – într-un număr al *Dilemei vechi* privind zilnica schimbare la faţă a României – pentru a-ţi sugera, întîi de toate, că am o anume bază morală ca să mă declar în total dezacord cu logica şi argumentele dumitale de israelian, membru al PRM, consilier de imagine în operaţiunea care vrea să facă dintr-un antisemit notoriu şi durabil ca Vadim Tudor un filosemit de ultimă şi definitivă oră. Ţi-o spun de la evreu român la evreu israelian: e mai mult decît scandalos – e comic.

Am convingerea – ascultîndu-te cum explicai iudaismul şi generozităţile sale unui personaj ca Ilie Neacşu care, în ziarul său *Europa*, a jidănit la fel de nemernic ca Vadim Tudor – că noţiunea de comic îţi este complet străină. Într-o ţară ca România, de o disponibilitate comică ieşită din comun, nu ai voie să faci politică, religie, morală fără simţul humorului. Eşti pierdut. Dumneata vii cu gravităţile şi patetismele iudaice – iertaţi-l!, lăsaţi-l să schimbe! etc., etc. – şi nu auzi ce hohote de rîs produci? Poate doar Franţa, sora latină, s-ar mai cutremura de rîs atunci cînd Le Pen ar anunţa că e gata să devină musulman. Niciodată o schimbare bruscă la faţă a unui politician român – şi, slavă Domnului, nu au lipsit pe aceste tărîmuri ale lui Caragiale pe care e clar că nu-l cunoşti! – nu a provocat o asemenea ilaritate, pe toate tonurile, de la bonomia lui „vino, nene, să te pup!“ pînă la sarcastica trimitere undeva. Niciodată neamul acesta al lui Mitică şi Cănuţă om sucit nu e mai vesel în luciditatea sa ca în clipele cînd descoperă o prefăcătorie, o minciună, o şmecherie, un făcut cu ochiul.

Mai mult: fiindcă nu cunoşti humorul românesc şi bibliografia lui de o valoare universală, ignori şi efectul pervers al acţiunii dumitale. Vrînd să-l speli pe Vadim Tudor de toate mizeriile antisemite tipărite de el în ultimii 10-20 de ani, izbuteşti admirabil să-i confirmi antisemitismul. Ce dovadă mai bună că e aşa cum a susţinut el cu atîta tenacitate şi „talent“, că „jidanii conduc lumea“, că „sînt ahtiaţi după bani“, că „n-au mamă, n-au tată cînd e vorba de un gheşeft“ – dacă tocmai un evreu, un israelian, un jidan îi este principalul consilier în convertirea lui abracadabrantă la filosemitism? Te-ai gîndit că dumneata poţi naşte, în cîteva luni, tot atîta antisemitism cît *România Mare* şi Alcibiade al ei într-un deceniu...? Sau nu l-ai citit nici pe Alcibiade...? Domnule Meir, dumneata mă faci să vorbesc cu păcat, zău aşa: ca unul care nu suport fudulia evreiască în monopolizarea geniului omenesc, ca unul care de cîte ori aud invidioasa şi suspecta admiraţie faţă de ce au dat evreii în muzică, la pian şi vioară, replic cum m-a învăţat Nathan Milstein: „...dar aţi numărat cîţi copii de evrei chinuiesc o vioară?“, ţi-o spun cu toată energia autoironiei: cînd un evreu e stupid şi nu are nici un haz, e de asemenea inegalabil!

Aşa stînd lucrurile, aş vrea să reţii că nu am absolut nimic împotrivă ca Vadim Tudor să ajungă un filosemit la fel de celebru ca antisemitul pe care vrei să-l dăm uitării. Dar nu lîngă statuia lui Rabin (închide puţin ochii şi imaginează-ţi-l pe Rabin citind *România Mare*...), nu în spaţiul public, nu pentru a candida la preşedinţia României – ci în spaţiul său privat, la el acasă, în familie, la biserică, eventual la sinagogă, în poeziile sale; nu pentru a profita politic, ci strict personal, discret, cît mai discret – noţiune în care nu te văd nici pe dumneata mare specialist. Şi doar e atît de iudaică... Îţi propun deci să-l sfătuieşti să facă un drum la Ierusalim – şi chiar să-l însoţeşti – urcînd împreună, zilnic, de la Zidul Plîngerii, pe Via Dolorosa, pînă la Sfîntul Mormînt, în tăcere. Să nu fie lîngă voi doi nici o televiziune, nici un fotograf, nici un ziarist... Va fi greu. Niciodată n-a fost uşor să devii filosemit. Şalom!

„Schimbarea la faţă“ a lui C.V. Tudor

Cu aceeaşi gură cu care azi clamează dragoste neţărmurită faţă de evrei, C.V. Tudor îşi declama deunăzi odele de admiraţie despletită faţă de cuplul Ceauşescu. Cu aceeaşi minte cu care azi propovăduieşte „toleranţa interetnică“ şi „valorile democraţiei“, ieri concepea execuţii sumare pe stadioane şi lagăre pentru izolarea romilor. Cu aceeaşi mînă cu care azi dezveleşte statuia lui Yitzhak Rabin, inaugura nu demult statui ale mareşalului Ion Antonescu. (...)

S-ar putea ca electoratul „Tribunului“ să crească. Portretul robot al alegătorului PRM nu e foarte diferit de cel al alegătorului PSD. Mulţi dintre alegătorii lui Ion Iliescu (lipsiţi fiind la proximele alegeri de obiectul adoraţiei) nu vor putea să voteze nici cu „arogantul“ Adrian Năstase, nici cu „dreptaciul“ Teodor Stolojan. Aceste voturi se vor vărsa în contul „cumînţitului“ Vadim Tudor. Vom trăi oare din nou (ca în anul 2000) umilinţa de a-l vedea în turul al doilea de scrutin? Vom trăi oare din nou (ca înainte de 1990) catastrofa de a vedea această ţară la cheremul unui „Conducător predestinat“? Căci, cum ne asigură aceeaşi publicaţie imundă, Vadim ar fi un nume predestinat: „în limba varegă înseamnă «Conducător»“ (*România Mare*, nr. 395/1998).

(Andrei Oişteanu, *Ziua*, 15 ianuarie 2004)

Dan C. MIHĂILESCU

Nici măcar o cioară?

Cu vreo doi ani în urmă am întîlnit la o lansare de carte cîţiva congeneri familiarizaţi cu laboratoarele politice şi culisele Puterii. Numai jumătate în joacă (restul cinism şi disperare cît încape) mi-am îngăduit să-i împovărez cu un mesaj amical către lumea de pe crestele ozonate de la Cotroceni şi Palatul Victoria: domnule, voi nu înţelegeţi că trebuie să faceţi ceva pentru închegarea unei adevărate opoziţii politice în *notre ţărişoară?* Adică să-i facilitaţi niscai cristalizări ca să dea speranţă de viaţă şi brumei de inteligenţă liberalistă, capitalistă şi cosmopolită de la noi. Să-i alintaţi, să le luaţi în consideraţie vîrfurile, să plantaţi ceva fonduri în pepiniera de cadre, în răsaduri occidentale, mă rog, să luaţi din exemplul... Partidului revoluţionar instituţional din Mexic. „Străinii – scrie Jean-François Revel în *Revirimentul democraţiei* – sînt adesea păcăliţi de pantomima democrată, cu atît mai mult cu cît au existat şi există în Mexic mai multe pseudopartide de opoziţie, abil acţionate şi subvenţionate de puterea oficială. Noutatea alegerilor din 1988 a fost că două dintre aceste partide de opoziţie s-au manifestat ca adversari autentici ai hegemoniei PRI.“ (A se vedea cruntele similitudini mexicano-feseniste în trad. rom., Humanitas, 1998, p. 242.)

Asta v-ar legitima şi pe voi o dată mai mult, le-am zis, şi ne-ar dezumfla, strategic, şi nouă impetuozitatea insurgentă. Repet: glumeam, dar numai pe jumătate. Ce-i drept, m-a tulburat serios o voce din grup care a exclamat: „cam aşa ceva le-am sugerat şi eu nu demult...“ Mă rog, eram abia la începutul mandatului 2000 al PSD, cînd actuala foame de monocromie era departe de-a fi căpătat manifestările monomaniacale şi megalomane de acum.

Cînd vezi cu tot mai multă nelinişte şi stupoare, la interviurile şi conferinţele de presă, privirile de vînător împătimit ale lui Năstase cum aleargă necruţător şi insaţiabil în toate părţile, doar-doar o mai detecta o umbră muribundă de opoziţie pe imensitatea cîmpului cu ţinte-n mişcare, înţelegi de ce fantezia narată mai sus e mai mult decît o copilărie şi mai puţin decît o utopie. Este o prostie. Ochii primejdios de rostogolitori ai premierului (Doamne, cît dispreţ plictisit i se putea citi în priviri la gala de inaugurare a Institutului Cultural Român!) indică incapacitatea de a suporta fie şi măcar umbra unei ciori pe întinsul imaculat al zăpezii. Orice are altă culoare, fie şi alte nuanţe, trebuie decolorat, tuns ori jupuit şi scos pur şi simplu din peisaj. Nu ştiu dacă ăsta-i un semn de omnipotenţă sau este vorba, dimpotrivă, de o furioasă tactică preventivă, provenită din vinovăţii ascunse, din frică şi nesiguranţă, dar efectele sînt devastatoare.

O dată ce-ai trăit să-l vezi pe Regele Mihai învăluit în fericirea consensuală a lui Iliescu şi o dată cooptat Nicolae Manolescu de-a dreapta lui Eugen Simion la ICR, gata, polaritățile s-au lichefiat.

Dependenţa majorităţii covîrşitoare a mass-media de bunăvoinţa publicitară (şi nu numai!) guvernamentală, de unde şantajul şi ameninţarea permanentă, ca şi de bunul (răul) plac al mafiei feudalităţilor teritoriale; statutul de alimentară ceauşistă al Ministerului Culturii (ca şi al Academiei), unde se dau regulat raţiile de ulei şi zahăr editorial pe baza carnetului de partid ori a dovezilor de simpatizant; înfiinţarea Institutului Cultural Român (să nu ne amăgim: ochii hăitaşi ai premierului îşi au perechea fidelă în zîmbetul atoateacaparator... din iubire, al lui Iliescu), strivitor semnal pentru malaxarea uniformă a tuturor energiilor intelectuale, real sau potenţial divergente; instituirea ostentativă ori insidioasă a unui vast sistem de premii, festivaluri, pomeni festive pentru actori, pictori etc., la centru şi în teritoriu, cu net caracter electoralo-lacrimogen, în total dispreţ faţă de ideea de jurîu competent şi construcţie culturală – toate acestea sînt doar cîteva dintre fenomenele care aplică în lumea artistică mentalitatea de bulibaşă a liderilor fesenişti.

Două paradoxuri, însă, le stau lor în gît şi ne fac nouă viaţa mai veselă. Întîi că nici azi, cum nici ieri, puterea nu bate prestigiul. După cum în anii '80 alde Lăncrănjenii spumegau că nu-i recenzează favorabil Manolescu, deşi îl probozeau pe toate căile şi tonalităţile, astăzi ministrul Culturii poate să-l taxeze pe Gabriel Liiceanu de „librar, unul care vinde cărţi“, că acestuia din urmă nu i se va clinti cu un milimetru prestigiul. Academia se poate întreba mult şi bine „ce operă are Pleşu, ca să devină membru“, pentru că un eventual statut de academician nu-i poate aduce nimic în plus rectorului NEC, decît sulfuroasa vecinătate a lui... NIC (Iliescu).

Al doilea paradox: de sus, de la acolada zîmbetului prezidenţial, se cere de ani şi ani consensul. Poftim, acuma îl au! O dată ce ai trăit să-l vezi pe Regele Mihai învăluit în fericirea consensuală a lui Iliescu şi o dată cooptat Nicolae Manolescu de-a dreapta lui Eugen Simion la ICR, gata, polarităţile s-au lichefiat. Faţă de seismele astea, faptul că preşedintele Uniunii Scriitorilor a ajuns să facă elogiul lui Adrian Păunescu în revista Radiodifuziunii e-o bagatelă bună pentru bîrfa telefonică de seară a breslei. Ei bine, nu le ajunge. Cum spuneam, ei văd că încă mai filfîie ceva pe cîmp, încă se mai croncăne, ici-colo, opozant, încă mai e ceva la UNITER, Humanitas încă matriţează conştiinţe, încă n-au desfiinţat Muzeul lui Bernea, mai există *Academia Caţavencu*, „Anonimul“ îi face revistă lui Patapievici, Dinescu finanţează rebeliuni intelectuale, se face teatru la Green Hours, ceea ce, în condiţiile unui Everac nereciclabil şi în absenţa unui dictator ca Valentin Silvestru, devine un pericol pe termen lung... Tot atîtea ciori obsedante. Prea puţine, totuşi, pentru cîte alice au dumnealor.

Pentru că de aici ni se începe numărătoarea inversă. Pentru că aici apare al treilea paradox: paralel cu deradicalizarea noastră (întru resemnare, cinism, lehamite amorală, colaboraţionism sarcastic, mercantilism, pe scurt: etica aleatoriului) s-a produs radicalizarea lor întru răzbunare. Politica listelor resentimentare. E simplu să spui că nonvaloarea bugetivoră e la stat, iar valoarea alternativă la particular. În fapt, din trei mii de scriitori mai mult sau mai puţin cotizanţi – o masă electorală şi de manevră copleşitoare – *dacă* poţi culege cîteva zeci de care să fii cît de cît sigur că-şi vor ţine dreaptă coloana vertebrală în faţa multelor ispite de cocoşat principialitatea. Or, la presiunea majorităţii se adaugă slăbiciunea ofertei opoziţiei. Lipsa unei gazete liberale (*Viitorul* a murit în ou) sau creştin-democrate (*Dreptatea* era ca şi cînd n-ar fi fost vreodată) se asociază cît se poate de păgubitor cu puţinătatea posibilităţilor de subvenţionare, cu inexistenţa, practic, a mecenatului, cu puternica zvonistică disolutiv-opţională („dragă, nu poţi să mergi decît ori cu Năstase, ori cu Iliescu: alege!“) şi, în ultimă instanţă, cu paralizia morală cvasi-generală: „fie ce-o fi, mă duc şi eu la ăla, că doar n-o să stau să mor de foame“.

Ei bine – atenţie – abia acum au „ăia“ şansa de-a te umili deplin. Ceea ce şi fac, cu asupra de plăcere.

Pe scurt, mi-e teamă că mulţimea aparenţelor consensuale din ultima vreme maschează ireversibile adînciri de falii, de ură, de răzbunare.

Am primit la redacţie, după apariţia articolului „«Nucleul tare» al Europei" semnat de dl Andrei Pleşu, o scrisoare din partea dlui Wilfried Gruber, ambasadorul Germaniei, şi una din partea dlui Philippe Etienne, ambasadorul Franţei. Ne face o deosebită plăcere să le publicăm mai jos, împreună cu răspunsul dlui Andrei Pleşu.

Bucureşti, 5 februarie 2004

(Scrisoarea unui cititor ca răspuns la articolul „«Nucleul tare» al Europei" de prof. dr. Andrei Pleşu în săptămînalul Dilema veche)

Stimate domnule profesor Pleşu,

Ştiţi că urmăresc cu mare respect activitatea dvs. de om de ştiinţă, apărător al drepturilor omului şi civice şi de politician. Tocmai de aceea nu vreau să las fără replică imaginea distorsionată pe care aţi creionat-o sub titlul „«Nucleul tare» al Europei", în *Dilema veche* din 23-29 ianuarie 2004, referindu-vă la politica europeană a guvernului federal german. Permiteţi-mi următoarele precizări:

De decenii Germania se află în fruntea eforturilor de a lărgi Uniunea Europeană prin primirea unor noi membri şi de a adînci cooperarea ei prin consolidarea instituţiilor. Astfel, îndeosebi evoluţia care a dus la actuala Conferinţă interguvernamentală pentru o Constituţie a Uniunii Europene a fost iniţiată – deja cu patru ani în urmă – şi impulsionată energic de către guvernul federal şi mai ales de ministrul federal de Externe Fischer la Universitatea Humboldt din anul 2000, precum şi de multiplele iniţiative ale guvernului federal în scopul unei Constituţii europene.

Pe acest fundal devine limpede faptul că guvernul federal chiar nu tinde spre un „nucleu tare" al Europei, ci spre o comunitate europeană prosperă, stabilă, bazată pe instituţii solide care să-i cuprindă pe toţi membrii actuali şi viitori ai Uniunii Europene. Dacă, însă, actualul proiect al unei Constituţii europene, care a fost elaborată de aşa-numita Convenţie în consultări care au durat un an şi jumătate – de altfel şi cu participarea reprezentanţilor României –, ar eşua, din perspectiva germană pare inevitabil faptul că statele care vor dori să conlucreze mai strîns vor şi face acest lucru. O asemenea conlucrare strînsă nu exclude pe nimeni şi nu este îndreptată împotriva nimănui. Guvernul federal nu tinde spre această evoluţie. Ea este însă, în cazul eşuării actualului proiect de Constituţie, probabil singura cale de urmat în viitor.

Guvernul federal este în continuare ferm convins că o Uniune Europeană cu o Constituţie eficientă serveşte cel mai bine intereselor tuturor statelor membre actuale şi viitoare. Dacă Germania, în calitatea sa de cel mai mare stat membru al UE, ar putea probabil să-şi apere interesele şi singură, crearea unei Constituţii europene este tocmai în interesul propriu al micilor state membre UE, care ar trebui să fie foarte interesate de capacitatea de acţiune a Uniunii Europene lărgite şi deci de mecanisme eficiente de coordonare ale Consiliilor Europene, fără posibilitatea de blocare din partea minorităţilor mici.

Rezistenţa guvernului federal şi a populaţiei germane faţă de războiul din Irak nu era îndreptată împotriva SUA. Guvernul federal şi populaţia germană nu au considerat – spre deosebire de SUA – suficiente dovezile pericolului pornit de Irak pentru a începe un război. Atitudinea germană se bazează numai pe o evaluare raţională a obiectivelor şi riscurilor unui atac împotriva Irakului şi nu – cum insinuaţi dumneavoastră – pe o atitudine de principiu antiamericană. Evoluţia din ultimele 12 luni a confirmat, din păcate, justeţea îndoielilor germane.

În încheiere doresc să precizez faptul că orientarea fundamentală în politica europeană a actualului guvern federal german rezidă în continuitatea guvernelor germane anterioare. Acuzaţia dumneavoastră ascunsă, că guvernul german s-ar orienta după propunerile filozofului Habermas, care propagă o hegemonie germano-franceză de „stînga" asupra Europei, este lipsită de orice bază.

Rămîn cu salutări cordiale,

Wilfried GRUBER

Bucureşti, 12 februarie 2004

Dragă Andrei Pleşu,

Aţi consacrat, în numărul din 23-29 ianuarie 2004 al publicaţiei *Dilema veche*, un articol, ca de obicei foarte interesant, privitor la nucleul tare al Europei, adică (conform propriei dvs. ecuaţii) tandemului franco-german. Permiteţi-mi, ca răspuns la argumentele dvs. foarte profunde, să vă spun următoarele:

Niciodată (poate cu excepţia epocii lui Carol cel Mare, cînd ele nu existau încă de fapt) Franţa nu a emis pretenţia şi nici nu a avut vocaţia de a fi împreună cu Germania „centrul" spaţiului european, conceput ca un spaţiu de civilizaţie. Ţara mea a susţinut şi susţine lărgirea Uniunii Europene, reunificarea politică a continentului nostru, în acelaşi timp cu întărirea sa, îndeosebi pe baza unei noi Constituţii, conform filozofiei „părinţilor fondatori", cu precădere francezi şi germani, filozofia unei comunităţi *între egali*, în ruptură totală cu istoria tragică a continentului nostru.

Nu este nicidecum vorba de o „comună retorică antiamericană" care să fi consolidat solidaritatea franco-germană. Nu vorbesc aici de anumite tendinţe intelectuale, pe care le citaţi, ci de politicile urmate de ţările noastre, remarcînd că aveţi puţin tendinţa, mi se pare, de a le asimila pe unele cu altele. De fapt, fiecare dintre statele noastre, în felul său, resimte un ataşament deosebit faţă de relaţiile transatlantice. În Franţa, nu-i uităm niciodată nici pe La Fayette, nici pe GI's care – iată, în curînd vor fi 60 de ani – au debarcat în Normandia. Ieri, astăzi şi mîine, pentru ţara mea, o relaţie transatlantică puternică face parte din identitatea europeană. Nu înseamnă că adoptăm poziţii „antiamericane" atunci cînd nu sîntem întotdeauna de acord cu deciziile Statelor Unite, mais ales în cazuri cum a fost cel al crizei irakiene, unde, cel puţin, fiecare avea argumente „respectabile".

Lăsaţi să se înţeleagă că Germania şi Franţa ar dori să înlocuiască o dominaţie americană cu propria lor dominaţie asupra Europei. Asta înseamnă că nu ţineţi cont de procesul decizional din Uniunea Europeană. Doar cele două ţări ale noastre nu pot constitui o minoritate de blocaj în procesul de vot de la Bruxelles. Desigur, şi este îmbucurător acest lucru, cînd una sau alta dintre ţările noastre – *a fortiori,* amîndouă împreună – întîmpină o dificultate serioasă asupra unei probleme precise, este normal ca acest lucru să nu fie ignorat: în fond, cele două ţări ale noastre reprezintă, ele singure, mai mult de 42% din bugetul comunitar. De aici şi pînă la a afirma că ele ar putea, şi chiar ar dori, să exercite o dominaţie asupra restului Uniunii este echivalentul unui pas între real şi imaginarul pur, pentru cineva – cum este cazul meu – care a petrecut mai mulţi ani în arcanele de la Bruxelles. De altfel, Franţa, încă din timpul Generalului de Gaulle, a militat mereu în acest sens; chiar şi cînd o ţară „mică" (termen pe care îl resping, dar care este mereu utilizat) exprimă un interes esenţial, vital, această ţară trebuie să fie ascultată. Iată filozofia Uniunii noastre, aceea pe care şi România o va împărtăşi în curînd.

Dar argumentul esenţial mi se pare a fi altundeva: asemenea multor altor comentatori, se pare că dvs. percepeţi acest „nucleu tare" ca o structură închisă, etanşă, ceea ce nu este deloc aşa. Luaţi exemplul marilor succese europene care au fost avioanele AIRBUS sau racheta ARIANE, adoptate repede şi de alte state. Luaţi exemplul mult mai recent al creării unei capacităţi militare de reacţie rapidă a Uniunii în sprijinul operaţiunilor Naţiunilor Unite, iniţiativă pe care tocmai au luat-o nu numai Franţa şi Germania, ci şi Regatul Unit: putem vorbi oare aici de un nucleu tare în 3 pentru o Europă a apărării? Trebuia să vorbim de un nucleu tare al monedei Euro pentru a desemna grupul de state care, în urma altei iniţiative franco-germane, au construit Uniunea monetară? În orice caz, nu în sensul unui nucleu închis: toate aceste iniţiative au permis şi permit astăzi ca *Europa să avanseze* în domenii esenţiale, acolo unde condiţiile nu sînt încă întrunite pentru ca toate statele membre să participe, dar de aşa manieră încît fiecare ţară membră să poată, atunci cînd este pregătită, să se alăture „grupului pionier", o expresie mai corectă, folosită de preşedintele republicii noastre.

Această filozofie, acest mod de a merge înainte, nu este, în definitiv, singura manieră pragmatică, ce respectă fiecare situaţie naţională, capabilă să dezvolte o Uniune Europeană cu 27 de membri? Sau dvs. credeţi că România, de exemplu, ar avea interes să se alăture în 2007 unei Uniuni condamnate a se destrăma pentru că nu ar mai putea să aprofundeze integrarea în domenii esenţiale cum sînt cele ale politicii externe, de securitate şi de apărare, sau construcţia unui spaţiu de justiţie, de securitate şi de libertate pentru cetăţenii săi?

Unul din argumentele dvs. este deosebit de puternic, dar nu îl voi interpreta în acelaşi sens: dvs. subliniaţi riscul real al demobilizării, dezinteresului pentru o ţară în curs de aderare ca România. Da, şi în opinia mea, acest risc există. Dar nu tandemul franco-german este cel care ar fi răspunzător pentru aceasta, căci tocmai el, împreună cu Regatul Unit şi alţii, propune României, potenţial mare stat membru al Uniunii, obiective ambiţioase şi o suveranitate împărţită într-un ansamblu politic. Acest risc de demobilizare îl văd în special în situaţiile în care România nu ar reuşi să se reformeze, în care societatea română ar rămîne prizoniera unor moduri de organizare şi unor mentalităţi arhaice – fenomenul corupţiei fiind cea mai bună ilustrare – şi n-ar vedea salvarea sa decît printr-o racordare lipsită de glorie şi de independenţă la un (nou) „protector" extern, care riscă foarte mult, de altfel, să nu fie faimosul şi atît de puţin simpaticul „nucleu tare franco-german".

Pentru a încheia, şi pentru că trebuie să aduc un omagiu diferenţierii, celebre aici, dintre formă şi fond, precum şi remarcabilei dvs. lucidităţi, aş dori să vă răspund la ultimul dvs. argument: da, anumite comportamente pot părea uneori mai puţin „estetice". Este cu atît mai regretabil, căci atunci ascund adevărata miză, aceea pe care am dorit să v-o reamintesc mai sus şi care este, dimpotrivă, o ambiţie de independenţă şi de solidaritate împărtăşită, în mod egal, de către toate statele membre care au decis să-şi unească destinul lor în Uniunea Europeană.

Philippe ETIENNE

În loc de replică

Sînt flatat şi intimidat de reacţia promptă a unor diplomaţi de anvergură la textul mai curînd lapidar pe care l-am scris recent despre „nucleul tare" al Europei. Flatat, pentru că nu puteam spera ca *Dilema veche* şi articolul meu săptămînal să ajungă pe mîini atît de bune; intimidat, pentru că am de răspuns unor rafinaţi profesionişti, cu instrumentele modeste ale unui simplu particular, preocupat mai curînd de schimbul liber de idei, decît de vreo strategie politică riguroasă. De altfel – şi am greşit că n-am spus-o clar de la bun început – textul meu rezuma o intervenţie între altele, în cadrul unui „podium" organizat de primul program al televiziunii germane (ARD), la iniţiativa Institutului de Studii Avansate din Berlin. Tema (de a cărei alegere sînt străin) era „Kern-Europa" („Nucleul tare al Europei"), iar ceilalţi invitaţi erau Karl Lamers, fost parlamentar german şi expert CDU în politică externă, prof. Dieter Grimm, fost membru al Curţii Constituţionale Federale, actualmente rector al Institutului de Studii Avansate din Berlin, prof. Jürgen Kocka, preşedinte al Centrului Berlinez pentru Cercetare Socială, Mats Hellström, guvernator al Stockholmului şi fost ambasador al Suediei în Germania, şi, *last but not least*, Jacqueline Hénard, jurnalistă, membră a Centrului de Studii şi Cercetări Internaţionale (CERI) din Paris. Rolul meu, în împrejurări de acest gen, e să aduc în discuţie un punct de vedere est-european. M-am obişnuit cu acest rol, deşi el face parte dintr-un scenariu oarecum mecanic, şi m-am obişnuit, de asemenea, cu ecourile-standard ale partiturii mele. Unii mă ascultă cu o înţelegere „corectă politic", alţii mă privesc cu simpatie, ca pe un fenomen exotic, ca pe un cangur pitoresc apărut brusc în parcul civilizat al „vechii" Europe, alţii, în sfîrşit, se arată indispuşi că punctul de vedere est-european nu coincide cu cel vest-european şi se miră, cu oarecare iritare, că, venind dintr-o ţară mică, nemembră şi plină de probleme, am tupeul să bombăn. Dezbaterea la care mă refer a fost însă foarte agreabilă. N-am fost izolat în opiniile mele (ele coincideau, în bună măsură, cu ale lui Jürgen Kocka şi Mats Hellström şi nu intrau în divergenţă reală decît cu cele ale lui Karl Lamers, un om care, prin forţa şi graţia argumentării, nu te face niciodată să te simţi stingherit). Discuţia noastră nu se referea la aspectul imediat, pragmatic, al politicilor continentale, ci la perspectivele identităţii europene. Ea se înscria într-o serie de analize şi comentarii care izbucniseră pe scena „inteligenţiei" europene în vara lui 2003, prin texte semnate de Jürgen Habermas, Jacques Derrida, Umberto Eco, Fernando Savater, Adolf Muschg şi Richard Rorty. N-au lipsit şi unele marcante voci răsăritene, aceea, de pildă, a marelui romanciar maghiar Péter Esterházy. Cred că mă pot mîndri cu şansa de a fi singurul din această prestigioasă galerie care, deşi cel mai neînsemnat în comparaţie cu ceilalţi, se bucură de atenţia unor înalţi reprezentanţi ai corpului diplomatic. Nu ştiu să fi existat vreo scrisoare a ambasadorului american din Berlin adresată lui Habermas şi nici una a ambasadorului englez la Washington adresată lui Rorty. Sînt cu atît mai flatat să constat cît de intensă este tematica europeană la Bucureşti, ce vie este, aici, disputa de principii...

Nu voi comenta, acum, punct cu punct, observaţiile domnilor ambasadori. Asta mai ales pentru că nu vreau să profit de avantajul pe care poziţia mea îl are faţă de poziţia dumnealor. Eu n-am de exprimat un punct de vedere oficial, n-am a fi precaut şi conform. Nu sînt obligat să vorbesc în numele „guvernului federal", să iau apărarea ministrului de Externe sau să-l citez pe „preşedintele republicii". Măcar atîta am învăţat în scurtul episod diplomatic al biografiei mele: un ambasador nu poate spune ce-l taie capul. (Nu poate spune, de pildă, că ţara sa face o politică antiamericană.) Îmi voi îngădui, totuşi, cîteva precizări minimale:

1. Pentru Excelenţa Sa Dl Ambasador Wilfried Gruber: articolul meu nu ia nicăieri în discuţie problema – spinoasă – a Constituţiei europene. De asemenea, nu m-am gîndit nici o clipă că guvernul federal îşi face strategiile politice conspectînd Şcoala de la Frankfurt. Nici n-ar avea nevoie de asta pentru a fi „de stînga": la putere e, totuşi, un partid socialist.

2. Pentru Excelenţa Sa Dl Ambasador Philippe Etienne: tematica antiamericanismului nu e, totuşi, o fantasmă privată a subsemnatului. Mi se pare că o conferinţă cu acest subiect a fost găzduită chiar de Institutul Francez. Dacă între timp au apărut poziţii şi formulări ceva mai acomodante, asta nu înseamnă că dezbaterea cu pricina reprezintă doar „anumite tendinţe intelectuale", fără corespondent politic şi diplomatic. Cît despre formă şi fond, ştim bine că, în diplomaţie, ele au, cum spunea cineva, o valoare echivalentă. Sintagma „Kern-Europa" poate fi, în fond, legitimă, dar nu e mai puţin o formulare discutabilă.

3. Pentru amîndoi: am foarte multe opinii critice despre România, dar vă asigur că sînt foarte ataşat de ţara mea. La fel, faptul de a avea obiecţiuni cu privire la un detaliu sau altul al politicii franceze sau germane nu mă împiedică să rămîn un mare admirator al celor două ţări. Iar cînd le văd reprezentate de oameni devotaţi, competenţi şi fermecători ca Domniile Voastre, mă umplu de invidie.

Andrei PLEŞU

CONSKY

înclinat

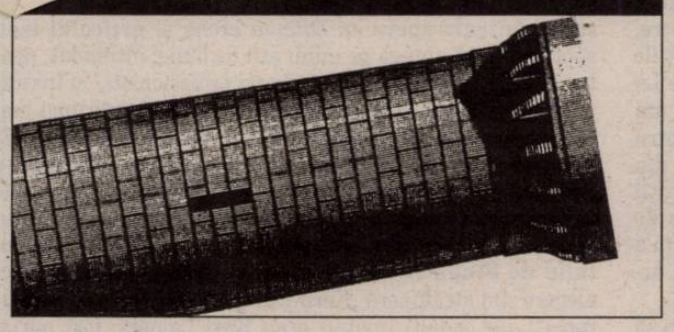

Un caz memorabil

În ultima vreme, ziarele au vuit de hotărîrea Sinodului: preoţii nu au voie să facă politică militantă. Trebuie să aleagă nu între Dumnezeu şi Mamona, ci între slujirea lui Dumnezeu – care implică slujirea aproapelui – şi „serviciile“ aduse diferitelor formaţiuni politice. Biserica nu trebuie să devină stat în stat, nici grupare „majoritară“ sau anexă partinică. E normal ca altarul să fie deschis tuturor, fără sectarisme conjuncturale.

Sînt de părere că tonul mai ferm, inspirat de Arhiepiscopul Bartolomeu Anania, corectează oportun laxismul prezenţei ecleziale în viaţa publică. Ne obişnuiserăm cu nişte comunicate cuminţele, care păreau scoase de la naftalină. Iată şi un exemplu de gîndire clară, scutită de echivocuri acomodante. Ar fi de dorit ca recenta hotărîre sinodală să facă jurisprudenţă. De peste un deceniu aşteptam asemenea atitudini necomplexate. Chiar dacă la Patriarhie nu lucrează sociologi sau experţi în PR, cred că episcopii noştri au înţeles cît de mult apreciază societatea civilă *justificarea dezinteresată* a principiilor creştineşti. Oricum ar fi, recenta poziţie adoptată de BOR îmi sugerează şi alte gînduri, ceva mai largi.

Uităm, bunăoară, că Evanghelie înseamnă „bună vestire“. Prin urmare, diseminare a unui mesaj. Evanghelia include *mesajul* care trebuie transmis, dar şi *transmiterea* celor descoperite prin Mîntuitorul Hristos. Din acest motiv, Biserica se manifestă ca instrument al unui dialog continuu. Dialog – adică împreună-vorbire, comuniune de persoane, vibraţie iubitor propagată. Dinspre ea, urechea noastră ar trebuis să discearnă rumoarea sacră menită să suscite atenţia lăuntrică şi puterea de reacţie ale fiecăruia.

În plină cacofonie mediatică – toţi vorbesc, nimeni nu se aude – Biserica se confruntă cu tot mai severe dificultăţi de comunicare. Problema ei cea mai dură constă în datoria de a ierta lumea, ducînd-o totodată pe calea mîntuirii. Clerul nu se poate supăra definitiv pe lume, chiar dacă lumea se poate înstrăina de cuvîntul divin pînă dincolo de moarte. Dacă mirenii sînt păcătoşi, păcatul e şi al clerului, care nu a ştiut să împărtăşească, să dozeze, să se dăruiască sau să pătrundă, prin duhovnicii săi, în subteranele psihice ale celui rănit de păcat. Reciproca sună diferit. Dacă mirenii sînt vrednici (de Împărăţia cerurilor, de Euharistie sau de preţuirea semenilor), atunci virtutea NU este şi a clerului. Virtutea, în accepţiune creştină, este întotodeauna a *altuia* (chiar dacă alteritatea te poate implica, sub forma unui ego mai bun decît acela pe care-l posezi în clipa examinării de sine).

Cred că problemele de comunicare dintre Biserică şi societate ne privesc. Ar fi bine să le preluăm, să le întoarcem pe toate feţele şi să găsim soluţii practice pentru rezolvarea lor. Pentru că Trupul lui Hristos e mai mult decît suma ierarhilor, a clericilor şi a mirenilor practicanţi. Există în trama misterului eclezial conexiuni profunde între Ortodoxie şi Occidentul roman, legături spirituale între monahism şi dinamica ideii europene, dogme care subîntind construcţia comunitară, valori care ne pot apăra de noi înşine şi de răul pe care politica-fără-Dumnezeu îl distribuie în istorie. Biserica nu este tribuna unor împrejurări exterioare şi (ne)fericit pasagere, ci laboratorul aşezărilor ultime, care angajează teme grave precum adevărul, sensul trecerii pămînteşti, maladia – personală sau colectivă – alegerea dreaptă, sacrificiul, moartea şi posteritatea eshatologică. De cîte ori asemenea motive de reflecţie se abstractizează, ele îşi pierd priza existenţială, relevanţa obştească sau puterea de a modela comportamentul persoanelor. Dacă păstorii de suflete nu se mişcă la nivelul solului cotidian, dacă ratează întîlnirea cu lumea concretă în care trăiesc deopotrivă credincioşii, indiferenţii şi căutătorii nesfîrşiţi, atunci nobleţea învăţăturii creştine se transformă într-un ornament steril.

Teologii au tendinţa de a vorbi *ex cathedra*. De partea lor, preoţii de parohie sînt înclinaţi să uite cu totul teologia. Între supranaturalismul unora şi pragmatismul ritualist al celorlalţi nu s-a format – încă – un soi de „clasă medie“ bisericească, alcătuită din clerici deopotrivă instruiţi şi aflaţi mereu pe teren: oameni pe care propria cultură şi propria experienţă spirituală i-ar putea recomanda, efectiv, ca instanţe „civilizatorii“. Am sentimentul că apariţia acestei categorii depinde şi de laicii prea obişnuiţi – cel puţin la noi – cu muţenia comod iresponsabilă a turmei.

Ordinele mistice şi islamul radical

– interviu cu Michel CHODKIEWICZ –

Michel Chodkiewicz, director general al Editurii Seuil pînă în 1989, este director de studii la École des Hautes Études en Sciences Sociales, Paris, specialist eminent în sufism şi mai cu seamă în Ibn Arabî (1155-1240), a cărui doctrină o studiază, o expune, o interpretează de cîteva decenii. Printre cărţile publicate: Le Sceau des Saints, prophétie et sainteté dans la doctrine d'Ibn 'Arabi *(Paris, Gallimard, 1986);* Les Illuminations de la Mecque, *texte alese din* Futuhat Makkiya *de Ibn Arabî (ediţie critică, în colaborare cu W. Chittick, C. Chodkiewicz, D. Gril şi J. Morris, Paris, Sindbad, 1988);* Un océan sans rivage, Ibn 'Arabi, le Livre et la Loi *(Paris, Seuil, 1992). Michel Chodkiewicz a avut amabilitatea să îmi răspundă la cîteva întrebări legate de poziţia sufismului faţă de fundamentalismul musulman.*

Coranul (5, 48) declară legitimă pluralitatea căilor spre Dumnezeu. Islamul a cunoscut, în istoria sa, perioade de remarcabilă convivialitate cu alte comunităţi religioase şi fertile schimburi culturale, spirituale cu alte tradiţii. Există voci care să reacţioneze, din interiorul lumii musulmane, împotriva ideologiei islamiste actuale, a extremismului şi agresivităţii ei faţă de celelalte culturi şi religii, voci care să judece această ideologie tocmai în numele religiei, cu autoritatea propriei tradiţii?

Umma, comunitatea musulmană, e constituită din fiinţe umane, adică din păcătoşi. Ea este deci *semper deformata, semper reformanda*. Dar, fără a-i idealiza trecutul, aşa cum o anume apologetică naivă tinde să o facă (mă gîndesc de pildă la mitul unei „vîrste de aur andaluze“), este incontestabil că, din punct de vedere istoric, *umma* a fost mai ospitalieră decît alte comunităţi faţă de diversitatea confesională: „oamenii Cărţii“, evrei şi creştini, aveau desigur un statut de minorităţi – de altfel rareori aplicat cu rigoarea stabilită de anumite texte normative, a căror autoritate era foarte variabilă –, dar aveau un statut, un drept recunoscut de existenţă şi de autonomie în tot ceea ce nu ţinea strict de puterea statului. Aş semnala în trecere că acest drept a fost extins asupra hinduşilor de numeroşi jurişti musulmani în virtutea unei înţelegeri foarte largi a noţiunii de *ahl al-kitâb*... Coexistenţă, deci, şi deseori convivialitate în viaţa cotidiană, ca şi în frecventa venerare a aceloraşi sfinţi, în comuna participare la sărbători religioase, fără grija graniţelor între grupuri confesionale şi asta în ciuda repetatelor critici aduse unor asemenea practici de către doctorii Legii.

Această artă de a trăi împreună este violent respinsă astăzi de voci stridente care predică ura împotriva celuilalt. Nu putem nega că aceste voci sînt ascultate şi urmate de foarte mulţi, inclusiv în regiuni ale lumii musulmane cunoscute odinioară pentru climatul lor irenic. Asemenea discursuri s-au auzit de multe ori în istoria islamului. Dar pe atunci ele nu rămîneau fără replică. Or, protestele pe care le stîrnesc astăzi sînt prea rare şi prea slabe pentru a nu fi acoperite de vacarmul anatemelor proferate de ideologii islamului radical. Tăcerea celor mai mulţi dintre *ulamâ* (judecătorii autorizaţi în materie de tradiţie – n. A.M.) este asurzitoare. În principiu, termenul îi desemnează pe „cei care ştiu“, „învăţaţii“. Dar ştiinţa lor pare cîteodată cam redusă, iar curajul nu e virtutea lor cea mai mare.

Mari sufiţi, precum Ibn Arabî sau Rûmî, mulţi alţii, au avut afirmaţii limpezi în ce priveşte convergenţa formelor, căilor religioase. Ibn Arabî spunea în Interpretul dorinţelor arzătoare: *„inima mea s-a deschis către toate formele: e pajiştea gazelelor şi mînăstire pentru călugării creştini, şi templul idolilor şi ka'ba pelerinului; cuprinde tablele Torei şi cartea Coranului. Practic, religia iubirii...“ Rûmî, în* Cuvintele sale: *„o dată ajunşi la ka'ba, toate disputele, conflictele, divergenţele avute pe cale..., toate acestea trec. Îşi dau seama că războiul privea numai căile, dar că ţinta era aceeaşi“. Cum sînt percepuţi asemenea autori în lumea islamică actuală? În ce medii este prezent, studiat, continuat mesajul lor?*

Opera lui Ibn Arabî (mort în 1240) este imensă (mii de pagini), iar accesul la substanţa ei e dificil. Totuşi, şi în ciuda numeroselor acuzaţii de heterodoxie ce i-au fost aduse, ea nu a încetat niciodată să aibă cititori. A avut, pe de altă parte, o foarte vastă influenţă prin intermediul nenumăratelor scrieri – mai puţin prestigioase, dar mai uşor de înţeles – ale unor autori marcaţi de învăţătura lui. De trei sau patru decenii, se înmulţesc pe deasupra în ţările musulmane ediţiile lucrărilor lui Ibn Arabî, dar e vorba de ediţii rareori satisfăcătoare din punct de vedere ştiinţific. O mare parte din scrierile sale sînt încă inedite. Oricum ar fi însă, aceste publicări arată că Ibn Arabî nu reprezintă un continent scufundat.

Ceea ce nu înseamnă că mesajul akbarian (adjectiv derivat din supranumele lui Ibn Arabî: *al-shaykh al-akbar*, „cel mai mare dintre maeştri“) este primit şi înţeles de către cei care i-au citit scrierile sau pe cele ale discipolilor săi. Invocam puţin mai sus cu oarecare ironie prudenţa „învăţaţilor“ *(ulamâ)*. Ar trebui vorbit de asemenea despre prudenţa sufiţilor, dacă prin ei înţelegem instituţiile care se reclamă de la sufism – deoarece sufismul a adoptat, în mare începînd din secolul al XIII-lea, o formă instituţională: confreriile, cu ierarhiile, patrimoniul, însemnele lor, cu manifestările lor publice şi relaţiile ambigue cu puterea politică. Această evoluţie, care a condus sufismul de la starea sa iniţială „fluidă“ la o stare „solidă“, era, fără îndoială, inevitabilă. Ea a avut anumite aspecte benefice, pe care le-a plătit însă cu un preţ destul de însemnat. Or, faţă de concurenţa grupurilor integriste, faţă de criticile violente îndreptate împotriva credinţelor şi a practicilor lor, „ordinele mistice“ au în prezent tendinţa de a oblitera ceea ce constituie esenţa lor, raţiunea lor de a fi, şi de a supralicita, luîndu-se la întrecere cu adversarii lor, formalismul juridic, precum şi de a se investi, la fel ca ei, într-un activism social ostentativ. Drept exemplu de lamentabile replieri tactice, s-ar putea cita cazul unui conducător de confrerie, puţin cunoscut, care, în ianuarie 1989, luase apărarea lui Ibn Arabî în revista *Consiliului suprem sufit* şi care, în august 1992, afirma în aceeaşi revistă că sufismul akbarian e „străin de islam“, nemaiavînd astăzi „nici discipoli, nici moştenitori“.

În ce priveşte afirmaţia în cauză, pot din fericire să atest că ea e falsă: există încă „moştenitori“ ai lui Ibn Arabî şi ai altor mari maeştri spirituali care, ca şi el, au susţinut că „în orice e venerat Dumnezeu e cel venerat“ *(huwa l-ma'bûd fî kullî ma'bûd)*. Aceşti moştenitori sînt puţin cunoscuţi şi aparţin rareori „elitelor“ vizibile ale lumii musulmane. Ca atare rămîn cel mai adesea nepercepuţi. Reduşi la tăcere, ei transmit totuşi ceea ce au primit, cu o fidelitate discretă şi perseverentă, celor ce sînt demni să primească mesajul. Fiindcă nu ne mai aflăm în vremurile cînd – într-o perioadă nu atît de îndepărtată, ci la sfîrşitul secolului al XIX-lea – emirul Abd el-Kader, cunoscut drept şef militar, dar care a fost mai cu seamă un maestru eminent al filiaţiei akbariene, putea rosti cu voce răsunătoare: „dacă gîndeşti şi crezi că Dumnezeu este ceea ce mărturisesc toate şcolile islamului, să ştii că El este toate acestea şi altul decît toate acestea. Dacă gîndeşti şi crezi că Dumnezeu este ceea ce mărturisesc diferitele comunităţi – musulmanii, creştinii, evreii, mazdeenii, politeiştii, alţii încă – să ştii că El este toate acestea şi altul decît toate acestea... Nici una din creaturile Sale nu Îl adoră sub toate aspectele Lui, nici una nu Îi este infidelă sub toate aspectele Lui“.

Există o anumită atitudine ştiinţifică care, sub cuvînt că vrea să asigure obiectivitatea studiului, îşi interzice orice implicare personală în tema cercetată. Există şi cealaltă poziţie (a unor reprezentanţi ai religiei, a unor persoane angajate într-o religie, într-o spiritualitate), care susţin că, pentru studiul unei căi contemplative, e neapărat nevoie să aderi la ea, fiindcă altfel îi ratezi substanţa.

Într-un microcosmos universitar impregnat de pozitivism dogmatic domina odinioară ideea că – în toate disciplinele, dar mai ales în domeniul ştiinţelor religioase – un cercetător care e şi credincios nu poate răspunde exigenţelor unui demers cu adevărat ştiinţific. Lucrurile au evoluat în mod fericit în această privinţă: nimeni nu mai contestă astăzi, de pildă, valoarea ştiinţifică a lucrărilor asupra istoriei creştinismului publicate de anumiţi universitari care nu ascund cîtuşi de puţin faptul că sînt creştini. Dar e oare nevoie ca, în contrast cu teza, astăzi învechită, ce-l excludea pe cercetătorul angajat religios din cîmpul ştiinţei „obiective“, să considerăm că studiul misticii nu poate fi cu adevărat pătrunzător decît dacă e întreprins de un cercetător care aderă, într-un grad sau altul, la tradiţia spirituală de care ţine obiectul lui de studiu? Ceea ce mi se pare absolut necesar este o „sensibilitate spirituală“ care poate fi prezentă la unii credincioşi – dar nu la toţi – şi care nu e neapărat absentă la necredincioşii declaraţi sau la agnostici.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

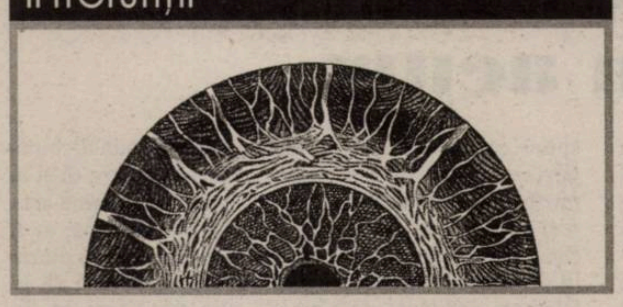

Un ghid bizar (I)

O editură pariziană nouă, Oxus, lansează o colecţie condusă de Basarab Nicolescu şi intitulată „Românii din Paris“. Prima apariţie este *România, capitala... Paris (ghid al plimbărilor insolite pe urmele românilor celebri din Paris),* sub semnătura lui Jean-Yves Conrad. Despre autor nu ştiu altceva decît ceea ce ne spune el însuşi într-un cuvînt înainte: e un îndrăgostit de România, unde a fost prima oară în 1981, e o fire sentimentală şi emotivă, e mişcat „pînă la lacrimi“ în faţa unui monument sau citind o carte de memorii, se impregnează în permanenţă de atmosfera românească ascultînd, spre exemplu, discuri cu Ciprian Porumbescu, George Enescu, Maria Tănase şi grupul A.S.I.A. S-a dedicat fără să-şi drămuiască timpul şi energia realizării acestui proiect, întîlnind, pare-se, peste tot o bunăvoinţă extremă: o foarte lungă listă de „mulţumiri“ de la sfîrşitul cărţii include un mare număr de persoane, de la nume cunoscute pînă la „portarul de la grupul şcolar Jacques Decour din Nanterre“. Este, ca să rezum, un entuziast, însufleţit de nobile intenţii.

Ceea ce, din păcate, nu e de ajuns. Cartea trădează, din belşug, amatorismul, autorul se lasă purtat de elanuri protocroniste, insistă – obositor – asupra „priorităţilor“ lui Traian Vuia, asupra premiilor Nobel ratate de savanţii români (Păulescu, Procopiu), îşi informează cititorii că „prima rafinărie din lume s-a deschis la Ploieşti în 1857, că Bucureştiul a fost primul oraş din Europa luminat cu petrol lampant, tot în 1857“ etc. Printre artiştii români care au trăit la Paris sînt trecuţi, fără complexe, Etienne Hajdu şi Georges Brassaï, singurul argument fiind originea lor transilvană. Iubirea de România e atît de puternică încît autorul include printre obiectivele turistice terenurile de la Roland Garros, deoarece acolo au triumfat Ilie Năstase, Virginia Ruzici şi Ion Ţiriac. La fel, piscina Molitor apare în ghid pentru că a fost inaugurată, în 1929, de „americanul de origine română“ Johnny Weissmüller (urmează lista recordurilor şi, firește, trimiterea la Tarzan). Nu voi insista asupra scăpărilor pe care un editor atent le-ar fi corectat imediat. Borges e botezat „José Luis“, iar versurile lui Verlaine „Il pleure dans mon coeur / Comme il pleut sur la ville“ sînt atribuite lui Baudelaire.

De fapt, eroarea fundamentală pe care a făcut-o Conrad este că a ţinut morţiş la formula de „ghid“. A împărţit Parisul în mai multe zone, după criterii misterioase, şi s-a apucat să stabilească o sumedenie de trasee, care de care mai complicate. Ideea că un turist (fie el şi un român cu nostalgia patriei-mume) s-ar apuca să bată străzile doar pentru a trece prin faţa clădirii unde a locuit vreme de două săptămîni Brâncuşi e de o mare naivitate. Iată – iau exemplul la întîmplare – ce trebuie să facă turistul ajuns în avenue Félix-Faure: „Traversaţi în dreptul străzii Convention şi continuaţi să mergeţi pînă la intersecţia cu strada Croix-Nivert. Traversaţi succesiv străzile Convention şi Croix-Nivert şi ajungeţi la strada următoare, strada Lecourbe, pe care o traversaţi şi pe care mergeţi cîţiva metri pe partea stîngă. Intraţi apoi pe prima stradă la dreapta, strada Saint-Lambert, pînă la piaţa Henri-Rollet. În piaţă, luaţi-o pe strada Leriche, ce urcă într-o pantă uşoară în faţă, la stînga. La prima intersecţie, faceţi la dreapta, pe strada Olivier-de-Serres, tot în pantă uşoară, apoi la stînga, la a doua intersecţie, în îngusta stradă Saïda, în pantă foarte blîndă, care se află în faţa numărului 78, strada Olivier-de-Serres, adăpostind turnul Ministerului Turismului şi Sporturilor“. Acolo se aflau, la începutul secolului XX, ateliere de artişti, pe unde a trecut şi Brâncuşi. Nu mai puţin labirintice sînt itinerariile prin cimitire. Iată un traseu prin cimitirul de la Saint-Ouen: „După intrare, traversaţi succesiv aleea de Vest şi aleea Transversală nr. 1. La intersecţie, luaţi-o la stînga pe aleea Transversală nr. 2. Traversaţi succesiv aleile laterale nr. 1 şi nr. 2. De la unghiul pe care îl face parcela nr. 18, număraţi 23 de morminte (pînă la o alee interioară a parcelei), apoi încă 19 morminte, plecînd pe alee. Opriţi-vă în faţa celor 8 morminte de pe aleea laterală nr. 4. Aveţi în faţa dumneavoastră mormîntul familiei Rădulescu. Pe mormînt, o placă însoţită de o fotografie: «Dragei mele Elisabeth» şi, la stînga, inscripţia: «Elisabeth Radulesco 1923-1963», apoi, la dreapta, inscripţia: «Evlambia Papajeamidis»“. Cine a fost Mme Radulesco, autorul nu ne spune. Rămîne gratuitatea pură a gestului.

Alex. Leo ŞERBAN

mă enervez, deci exist

Metroul parizian

„Calităţile mi le cultivă prietenii.
Defectele mi le cultiv singur.“

Metroul parizian e ca Arca lui Noe, versiunea dublu CD: „conţine Cei Rămaşi Pe Mal“.

Sînt, mai întîi, parizienii grăbiţi – *foarte* grăbiţi! – care se-mping în tine fără scuze la orele de vîrf. „Cadres“ spilcuiţi, privind undeva pe deasupra vînzolelii comune şi cu o „moue“ de abia-mascat dispreţ – i-aş trimite în România să se-mpingă zilnic în autobuzul 311. Femei fără vîrstă, cu veste & tunsori stricte, gesturi ferme, priviri de oţel, „feminine“ dintr-un atavism inexplicabil – le-aş muta în Militari, să crească 2-3 copii de la un plutonier major şi să facă piaţa. Tinerii „branchés“ cu „look“-uri „cool“ şi ţoale din zona şic-altermondialistă, un pic de „Gap“, un pic de „Che“, pe-acolo – i-aş arunca între blocuri, în Rahova sau Ferentari, să-nveţe viaţa. Apoi, evident, Turiştii: americani (vara-n short & sandale, iarna-n Parka & Reebok), care vorbesc tare, italieni, care vorbesc şi mai tare, & spanioli, care vorbesc cel mai tare. Apoi englezii (care nu vorbesc decît dacă sînt beţi, şi ferească Dumnezeu să dai de-un englez beat!) şi nemţii (care vorbesc puţin şi numai cu consoartele cu permanent). Apoi, desigur, Turistul Japonez – o fatalitate contemporană, la fel ca McDonald's-ul şi cărţile de credit – niciodată de unul singur (probabil că solitudinea nu este o valoare în „Ţara-Soarelui-Răsare“), vorbind repede, onomatopeic şi ininteligibil, privind speriat, ca dl Frodo în *Stăpînul inelelor*, neînţelegînd nimic, scîncind pe la colţuri, sughiţînd cu ochii-n ghiduri, aşteptînd să fie asistat – da, dar *numai* de un conaţional! În fine, amărăştenii – românii cu acordeoanele, negrii cu negresele XL, arabii cu înfulăratele, est-europenii cu familiile...

Ce caută toţi aceştia la Paris? Şi de ce iau – toţi! – metroul în acelaşi timp cu mine? Dumnezeul RATP-ului e băgăcios, capricios şi puturos – altfel nu s-ar explica prea-desele greve. Dar eu aş iniţia o grevă a pasagerilor: vrei să mergi cu metroul? *il faut le prouver!* Numai cei care au, cu adevărat, mutre de pasageri de metrou sînt admişi; restul (ăia de-arată de parcă Noe i-a chemat primii pe Arcă şi le-a-ntins şi covorul roşu) să meargă cu maşina, cu motocicleta – sau cu trotineta, că e la modă.

Dragoş BUCURENCI

chat@**club**ucurenci

Motomash comparat

La Bucureşti Motomash-ul se deschide cu Taraful din Clejani, la Berlin cu rock alternativ. La noi coca e încă o raritate, la ei ecstasy-ul e cam fumé, *dacă se poate spune aşa. În Mission, la Steve Lawler, am văzut prima dată împărţindu-se cuburi de gheaţă, la Berlin pare că sînt la modă dopurile de vată. În Bucureşti, am mers amîndoi la Motomash, la Berlin a fost numai Chiri. Restul diferenţelor se vădesc în cele ce urmează.*

<?> ai fost la motomash în bucureşti şi la berlin. ca atare, la ce concluzie ai ajuns?

<c> păi ca atare nu se compară! deşi la bucureşti mi s-a părut mult mai spectaculoasă locaţia – clubul

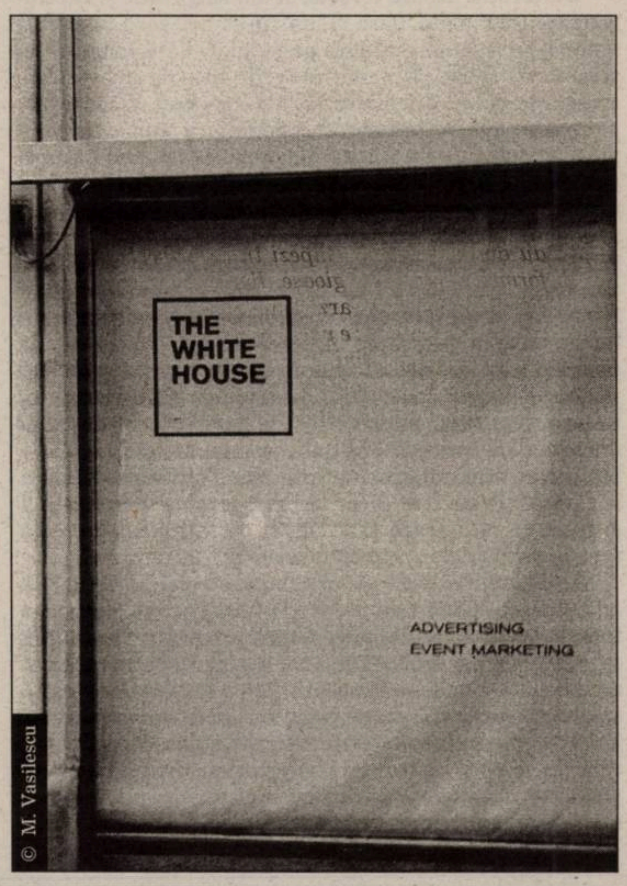

kristal. la berlin era un pic cam înghesuit, erau vreo două locaţii, dar un bar minuscul cu numai doi barmani care se agitau şi te lăsau să aştepţi vreo jumătate de oră ca să capeţi ceva. dar faţă de ce s-a cîntat la bucureşti, faţă de ce s-a dansat la bucureşti, acolo a fost fabulos. bine, au şi avut nume tari. Cînd am ajuns era ticsit de lume – nu puteai să mai înaintezi, aşa că am intrat prin spatele scenei şi am văzut spatele băieţilor de la *The Rapture*. Lumea era în delir, vibrau destul de bine la ce cîntau oamenii, ştiau şi versurile – nu mă aşteptam să fie aşa de cunoscuţi în Germania.

<?> puştii cum erau? ochii dilataţi?

<c> puştii erau cu ochii bine dilataţi, cocainizau fără probleme, în momentul în care am intrat erau vălătuci de ierburi – mă rog, asta nu e de mirare, dar nu mă aşteptam să fie cocaina aşa *la display*. oricum, majoritatea erau cu sticle de un litru de apă în mînă şi beau intens. coca provoacă sete, cel puţin aşa am auzit eu.

<?> la ţoale ai putut să faci o comparaţie bucureşti – berlin?

<c> în întuneric nu prea poţi să-ţi dai seama cum sînt îmbrăcaţi, dar dacă te uiţi cum se îmbracă oamenii pe stradă în bucureşti şi cum se îmbracă pe stradă în berlin, e deja o diferenţă ca de la cer la pămînt. sînt, evident, mult mai dichisiţi, nu pînă într-acolo încît să ajungă metrosexuali, superdichisiţi, dar sînt îmbrăcaţi cu bun gust şi cu o *touch of madness*.

<?> accesorii de club?

<c> n-am prea observat să fie, gen ochelari şi altele, am impresia că nu prea se mai poartă, cred că s-au cam fumat. dar nici nu ştiu de fapt ce fel de accesorii s-ar fi potrivit, cîtă vreme te gîndeşti că lucruri strălucioase, ochelari sau ce se mai poartă, ar fi mers dacă ar fi fost numai techno, rave – or, muzica era cam eclectică. a fost întîi o trupă rock, foarte agresiv, apoi un dj care era absolut genial pentru că nu încerca deloc să facă pe plac mulţimii, ci mulţimea încerca să ţină pasul cu el.

<?> sunetul?

<c> era absolut insuportabil sonor, la un moment dat toată lumea era cu degetele în urechi, era atît de asurzitor şi atît de penetrant auditiv ce se întîmpla, încît cei din club îşi împărţeau vată unii altora. mi-a oferit şi mie cineva şi i-am zis „lasă-mă, dragă, cu vata ta, eu am venit aici să ascult muzică, nu să-mi pun vată”.

<?> animatoare, agitaţie, stripperi?

<c> în primul ring unde se întîmplau chestiile live pe scenă, unde erau şi dj-ii, erau nişte tipe cu nişte măşti foarte colorate, un sado-maso uşor multicolor, nu erau pe *leather*, erau pe tot felul de plase colorate. ideea era că nu voiau ele să danseze foarte profesionist, dar, totuşi, se bălăngăneau destul de aiurea.

<?> la ce oră s-a răcit atmosfera?

<c> noi am plecat la şase dimineaţa. la ora aia se cam spărsese, adică mai era lume pe baricade, dar nu mai era ticsit.

trend inţe

Cine e Pavel Cuilă?

După o statistică a publicaţiei americane *Publishing Trends,* cartea cea mai bine vîndută din lume în 2003 a fost *11 minute* de Paulo Coelho. În acest top global, ultima carte a lui Coelho (dacă nu va mai apărea una pînă săptămîna viitoare) se află înaintea romanului recent al lui Llosa, *Paradisul de la colţ* (în curs de traducere şi la noi), înainte de *Cartea iluziilor* de Paul Auster sau a *Orelor* lui Michael Cunningham. Clasamentul PT, contestat mai ales pe bătrînul continent, dar întemeiat pe cifre şi încasări, cuprinde în primele cincisprezece titluri nouă în engleză, trei în portugheză (Coelho, desigur, dar şi Saramago), două în suedeză (Hening Mankell şi Liza Marklund), două în spaniolă (Llosa, dar şi mai tînărul Ruiz Zafón), unul în idiş (Yoshi Brandes) şi unul în germană (Eric-Emmanuel Schmitt). Chiar aşa, să nu se fi vîndut la fel de bine în lumea francofonă nici o carte scrisă în franceză? – se întreabă „analiştii" pieţei de carte, dar şi editorii... Explicaţia pe care o dau unii dintre ei ar ţine de faptul că *ranking*-ul PT nu s-ar baza, în realitate, pe numărul total de exemplare vîndute în întreaga lume, ci pe numărul de ţări în care acelaşi titlu apare pe locul întîi în topurile de carte. Sînt fiabile atari statistici? Economiştii sînt de părere că da, editorii (aceia dintre ei care nu sînt în primul rînd economişti) practică îndoiala metodică, criticii se opun scîrbiţi folosirii, în acest context, a cuvîntului literatură, cititorii se văd confirmaţi, democratic, în opţiunile lor „literare".

Singurul top public românesc, cel care apare în *Ziarul de Duminică,* folosind ca etalon vînzările realizate în reţeaua magazinelor *Diverta* din întreaga ţară, confirmă clasamentul *Publishing Trends*: *Coelho e pe primele şapte locuri la beletristică*. Problema nu e însă cîte locuri monopolizează acest „rege Midias al industriei editoriale" în topurile celor mai vîndute obiecte cu coperte. Începem să adunăm mere cu pere cînd îl încadrăm pe guru-ul şanselor egale la... „beletristică". „Beletristică" (din germ. *Belletristik)* înseamnă „literatură artistică", nu literatură motivaţională, nu „cheia succesului", nu „cîte ceva despre". Coelho n-are nici o legătură cu prima, dar e unul dintre cei mai abili ilustratori, compilatori şi popularizatori ai celei de-a doua. În plus, a mai avut, în româneşte, şi bafta unui foarte bun traducător, noroc pe care nici premianţii Nobel nu îl au, la noi, automat. E vorba de dl Pavel Cuilă, dacă vă amintiţi, care a ieşit, la Humanitas, ca Athena din capul lui Zeus şi a început să traducă la mai multe perechi de mîini, punînd umărul în mod esenţial la unicul *boom* editorial autohton din ultimii ani.

Simona SORA

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Kumm acum

E timpul să spunem lucrurilor pe nume: cei de la Kumm nu au ce căuta în muzica românească. Sînt o anomalie, o ciudăţenie, o rătăcire. De unde şi pînă unde s-au procopsit cu acest tupeu deşănţat, cu această infuzie perversă de sound occidental matur, copt şi başca, ce ruşine!, inimitabil? Prin ce portiţă ascunsă muritorilor de rînd din rock-ul nostru care duhneşte a stătut şi a mucegai au pătruns ei acolo şi, mai ales, cu ce drept? Acum, cînd lumea ne e deschisă (parţial) şi a privi gîndesc că pot toţi puştii la Linkin Park sau Blink 182, cînd imitaţia lor (mai bună sau mai rea) este la ordinea zilei şi trebuie aplaudată ca un gest insolit şi războinic de răfuială cu toată clica de tataiecuchitară care ştie mai bine ce înseamnă muzica, cînd, ce să mai, războiul sfînt a început şi se întrevăd şi primele semne bune, tocmai acum spun, s-au trezit cei de la Kumm să ne arate că bătălia e fără sens, iar complexele noastre – fireşti, necesare, româneşti – inutile. Exact de asta nu aveam nevoie şi de aceea se potrivesc ei cu noi ca nuca în perete. Pentru ce să ne mai agităm, să facem tam-tam, să ne batem cu pumnii în piept, dacă nişte clujeni au ajuns deja în acea zonă fără griji, melodioasă dar nu simplă, despre care se spune că-ţi cere musai să prezinţi un permis de bună purtare şi cultură ca să se lase atinsă? Se pare că şi în muzică e nevoie de bun-simţ – orice o fi însemnînd asta – şi se mai pare că, pînă la urmă, acesta, cică, ar fi cheia pentru a răzbate cu mintea şi muzichia şi dincolo de spaţiul carpato-dunăreano-pontic fără să te foloseşti neapărat de picioare, pile sau paşaport. În fine. Păcatul cel mare al clujenilor este că se sustrag urechilor ascultătorului de rînd. Sîntem încă, la nivel de timpane, ciocănele, scăriţe şi alte d-alde d-astea, predispuşi să recunoaştem influenţe (asta ar fi partea cea bună), să catalogăm irefutabil, să descoperim sosiile celebrităţilor de afară în oricine îndrăzneşte să cînte. Paraponul nostru devine astfel foarte simplu de explicat: ce caută ăştia cu rockul lor alternativ, dichisit de saxofon, acordeon şi versuri în engleză, cu piesele lor în care furia e cizelată şi subînţeleasă, în care zbînţul şi dansantrenul sînt înlocuite de o incertitudine estetică, pe tarlaua noastră cu verze şi păstîrnac? Şi ce înseamnă rock alternativ, că nici noi n-om fi atît de proşti, cu izul ăsta mult prea discret de grunge şi Pearl Jam? Adică, pe scurt, să se facă înţeleşi, să ne zică verde-n faţă pe cine imită şi să ne lase-n pace cu fluturii, febra lor galbenă şi lămîia de pe copertă. Dacă vor să ne formeze cumva, şi-au ales greşit ţara. Mai întîi e firesc să ne dezmeticim, să concepem şi zări mai albastre decît Vintilă Mircea şi trupa Brambura, să copiem şi noi frumos ce se aude, să ne dăm cu skate-ul şi cu rolele un pic mai mult ca pînă acum, şi, după toate astea, zic eu în minim cinci ani, să apară şi ei ca o consecinţă a faptului că avem şi noi ca la ei dar asta nu ne împiedică să rămînem noi.

Concluzia ar cam fi următoarea: e.p.-ul *Yellow Fewer*, apărut în 2003, scos pe piaţă de o casă de producţie occidentală, Cramps Records Europe, continuă demonstraţia de normalitate artistică şi compoziţională; este incisiv, percutant, proaspăt. Poate că ar fi bine de acum să ne gîndim la Kumm ca la o trupă de afară. Ar fi mai simplu, mai comod, mai liniştitor. Dacă nu vă plac, puteţi să invocaţi oricînd argumentul că pe linia lor melodică se simt cîteva influenţe româneşti.

Ştefan TIRON

Emoticoane bucureştene

Călin Dan străbate trotuarele

„Există trei tipuri din specia hoinarului: cerşetorul, vagabondul şi boschetarul. Cerşetorul călătoreşte, vagabondul visează şi călătoreşte şi boschetarul bea şi călătoreşte" – Dr. Ben L. Reitman

„Oamenii par să creadă că un aparat de fotografiat e în stare de orice. Noi de fapt îi convingem că aparatul îi hipnotizează" – Henry Mayhew, *MUNCITORII LONDREI ŞI SĂRACII LONDREI; O Enciclopedie A Condiţiilor Celor Care* VorSă*Muncească, A Celor Care* NuPotSă*Muncească, Şi A Celor Care* Nu*Muncesc.* vol. III, *Populaţia străzilor londoneze. Ai noştri,* partea IV – *Artiştii Străzii,* 1861

Iată un nou proiect care are de-a face cu oraşul Bucureşti.

Arhitectura Emoţională s-a cimentat în interiorul clădirii Kalinderu. A ales locaţia asta ca teren de reproducere – Kalinderu chiar este un paradis al *squatter*-ilor, cu interioarele sale luxoase şi miezul brut de beton care reapare cînd nu te aştepţi. O dată trecut de paza de la intrare, vizitatorul întîrziat sau psihopatul nocturn poate să-şi găsească un loc sumbru şi răcoros unde să pîndească pînă mîine dimineaţă. Aşa nimereşti peste fotografiile alea uriaşe şi ecranele alea albe şi goale care nu prevestesc nimic bun.

Arhitecturi Emoţionale înseamnă structuri de beton părăsite declanşînd reacţii emoţionale rapide. Reacţii care pot face *zoom in-* sau *out-* direct pe retina fotosensibilă. Aventurile fabuloase prin oraşul est-european s-au terminat în clipa cînd *flâneur*-ul a avut o întîlnire de gradul trei cu cerşetorul. Învăţăturile trase din cursul ăsta introductiv de redescoperire urbană au dus la introducerea pe piaţă a unei noi versini de joc RPG *steampunk*.

Flâneur-ul este astăzi mult mai rar în Bucureşti decît cerşetorul. Poate aşa a fost tot timpul dacă ne gîndim că numai *insider*-i ca Henry Darger (1892-1973) erau capabili să cotrobăie prin tomberoanele Chicago-ului ca să-şi găsească inspiraţia printre reziduuri. Asta este şi şansa ta cînd lucrezi „sub acoperire" şi poţi să mergi pe jos prin oraş în căutare de gratificare emoţională. Uită de *flâneur* – el a luat taxiul.

Eu vorbesc despre cerşetorul ăla singuratic şi răpciugos care se uită din afară înăuntru; se holbează cu o blasfemie-n gură la măruntaiele oraşului. O dată camuflat în vagabond, brusc vezi cum puterile tale de investigare cresc miraculos. Barierele sociale au căzut şi noul „tu" pătrunde pe aleile întunecoase ale privirii sociologice timpurii inaugurate de Henry Mayhew (1812-1887) atunci cînd stătea de vorbă cu vînzătoarea de legume şi o tot întreba despre viaţa şi nevoile ei. Să amplifici postura zilnică a vînzătorilor ambulanţi şi a cerşetorilor lipsiţi de griji are acelaşi impact ca reactivarea unor forme de şamanism mutant (vezi *Lost Toys 2001* sau *sony/wmf/pp 2003).* Are aceeaşi candoare gen *gaslight* a băiatului din lumea bună care se mută peste vecinii lui – vai, acei atît de drăgăstoşi şi umani locuitori din *slum*-uri. Aceşti primitivi moderni „gata" să fie mîntuiţi şi susţinuţi de focurile de artificii multimedia. Singura scăpare din dilema asta de reportaj NG cu dube aglomerate şi oameni coloraţi care vînd nimicuri ieftine este o aventură de tipul *lost world*. Peste fata care stă lîngă maşina de îngheţată şi băiatul golaş care face figuri de kung-fu se ridică semeţe rămăşiţele arhitectonice ale trecutului.

Naraţiunile *lumilor pierdute* nu şi-au pierdut niciodată actualitatea. Cînd descoperitorii timpurii reuşeau să-şi facă drum cu macetele prin desişul junglelor, le sărea în ochi discrepanţa dintre locuitorii moderni şi arhitecturile monumentale unde se aciuiseră. Era o distanţă de timp şi spaţiu măsurată pe scara emoţiilor între teroare ştiinţifică (enigme neelucidate) şi fascinaţie debordantă. Obiceiurile şi viaţa măruntă a locuitorilor este strivită de prezenţa imediată a structurilor piramidale de blocuri multietajate şi zigurate neostaliniste.

Artă parietală şi triburi urbane pitoreşti populează crăpăturile şi fantele proiectelor la scară largă care defineau planificarea modernismului pierdut. În felul ăsta repopularea repetată şi abandonarea merg mînă-n mînă. Efectul demografic este acela al unui sat Potemkin unde planificatorii pot să-şi admire proiecţiile populate de o masă invadatoare formată din mîna de lucru migratoare şi vînzători ambulanţi.

Lipsurile emoţionale afectează fiecare peisaj urban major.

Puntea peste adîncitura asta este o retorică fotografică primară care ne oferă „asemănarea" marelui oraş. Să faci portretul emoţional al unui oraş înseamnă să-ţi alegi emoticoanele tale preferate şi să le pui peste tot. Înseamnă să găseşti un loc potrivit pentru ele în clădirea Kalinderu (prin curatoarea Raluca Velisar). În felul ăsta Călin Dan se bazează pe o tradiţie de şantaj emoţional cu oraşul inaugurat de primul fotograf – un artist al străzii care locuia o zonă crepusculară artizanal-nomadă. Primele ateliere fotografice s-au născut din lumea ambulantă a *busking*-ului prin baruri şi bodegi, şi din *drag-pitching* prin micile curţi şi terase ale oraşului. Practicile astea ambulante se înrudeau cu tacticile şmechere utilizate de fiecare dată cînd era promovată şi folosită noua tehnologie de producere a „asemănărilor". Astfel, în loc de locaţie şi punct de plecare, *dealer*-ii de imagini au fost primii care au folosit orice tip de şantaj emoţional ca să convingă noua piaţă că nişte versiuni *lo-fi*, înnegrite, pătate şi supraexpuse ale realităţii urbane erau chiar adevărul. Şi chiar erau. În clipa în care au devenit conştienţi că noua lor clientelă nu-şi (re)cunoaştea nici măcar faţa sau nici măcar nu-i păsa să-şi recunoştea „asemănarea", ei, în cele din urmă, au avut şansa să mixeze specimenele lor fotografice în acelaşi bazin demografic. Femeia căsătorită a primit fotografia văduvei, bătrîna a primit fotografia marinarului şi marinarul s-a ales cu fotografia tîmplarului. Şi pînă la urmă toţi au fost mulţumiţi, pentru că toţi şi-au recuperat „imaginea lor frumoasă" şi „asemănarea perfectă" – asta e ce contează.

Uite aşa s-a ascuns dezechilibrul şi uite aşa terapia camerei care hipnotizează a fost pusă în mişcare. Şi tot aşa au ajuns şi arhitecturile emoţionale să-ţi stoarcă o lacrimă.

Adrian CIOROIANU

...(puncte) de vedere

Ceva ce trebuie definit

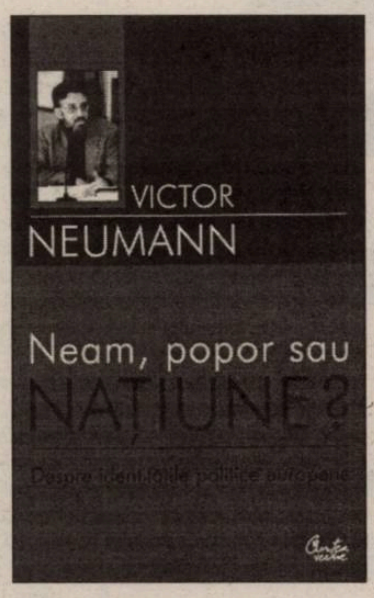

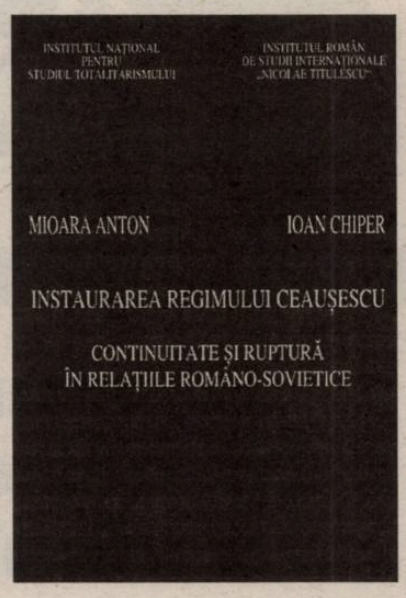

Ce are de-a face Istoria cu definiţiile? – se poate întreba oricine, de la iubitorul acestei discipline pînă la cel cu totul indiferent sau, şi mai rău, temător (precum candidatul generic la bacalaureat, pentru care istoria este un fel de chestie care-ţi face capul mare şi ţi-l umple cu date şi cu nume). Istoria este pentru cei mai mulţi o poveste, la origine simplă, complicată de indivizii care se autointitulează *istorici* şi care nu cad de acord niciodată între ei. Iar o poveste trebuie povestită şi atît. Şi totuşi, tocmai pentru ca povestea istoriei să fie finalmente inteligibilă, istoricii trebuie să fie foarte atenţi la acurateţea frazei lor. Cum s-ar spune azi, istoricii – ca toţi cei care trăiesc în respectul efectiv al disciplinelor umaniste – trebuie să-şi definească termenii.

Şefă a Catedrei de Istorie Veche din Facultatea de Istorie a Universităţii bucureştene şi, înainte de orice, o profesoară căreia generaţii la rînd i-au atestat excelenţa, Zoe Petre revine pe piaţa editorială cu o carte *(Practica nemuririi. O lectură critică a izvoarelor greceşti referitoare la greci*, Polirom, 2004, 398 p.) pe care o văd – cu o subiectivitate pe care mi-o asum cu mîndrie – ca fiind una dintre cele mai importante apariţii ale anului, nu numai în bilanţul editurii ieşene. Voce cu o credibilitate incontestabilă pe un teren pe care s-au strecurat, ani la rînd, deseori la comandă politică, tot felul de tracomani cu agendă, dacofili cu naivitate sau pur şi simplu impostori cu tupeu, Zoe Petre are cele trei calităţi necesare pentru a readuce tema între limitele bunului simţ intelectual: gîndeşte bine, scrie bine şi ştie bine despre ce scrie. În mod normal, nimeni dintre cei interesaţi de societatea geţilor, de urmele pe care ea le-a lăsat în mărturiile uneori prea imaginativilor autori antici, nu va mai putea ocoli această carte ale cărei rădăcini se regăsesc în studii publicate de dna Petre încă din anii '80 şi închegată, aşa cum ni se prezintă acum, în ultimii doi ani. O incursiune în lumea (şi în legenda) lui Zalmoxis, ipoteza consumului în exces de băuturi fermentate la traci şi geţi (dar şi la sciţi, cartaginezi, celţi, iberi şi alte neamuri războinice pe care grecii le numeau *barbare*), conţinutul ca atare al acestor termeni de „barbar" sau „geţi", discutarea geografiei imaginare în lumea clădită pe o tradiţie indo-europeană comună – toate aceste teme sînt prinse într-o interpretare convingătoare şi doctă. Mai cu seamă, merită atenţie excursul în jurul unei sintagme celebre, recitată pînă la saturaţie şi în cele mai neavenite ocazii cu doar două decenii în urmă, ca citat dintr-o frază a lui Herodot care, luată întreagă, ar fi spus altceva decît doreau să scoată din ea propagandiştii ce trăiau pe spinarea ofensaţilor istorici: *geţii erau ei cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci*, dar... De citit, cu creionul în mînă şi cu mintea deschisă.

Profesor la Universitatea de Vest din Timişoara şi unul dintre cei mai activi istorici români ai ideilor politice proprii modernităţii europene, Victor Neumann vine cu o admirabilă sinteză *(Neam, popor sau naţiune? Despre identităţile politice europene*, Curtea Veche, 2003, 154 p.) pe o piaţă în care, ca şi în cazul precedent, termeni foarte importanţi au fost văduviţi de inocenţa lor originară şi au devenit, deseori, arme de luptă între state sau comunităţi. În opinia mea, două sînt punctele tari ale volumului: capitolul despre semnificaţia conceptului istoric de „naţiune" şi cel dedicat unei confuzii conceptuale privind identitatea românească: „neamul şi poporul" ca expresii ale etno-naţionalismului. Mai întîi, *naţiunea*; într-adevăr, aşa cum spunea Ernest Renan, rareori o *„idee mai clară în aparenţă, dar care poate deveni periculoasă prin greşita înţelegere"* precum ideea de naţiune (p. 39). Tradiţie şi religie, limbă şi cultură – pe care dintre aceste criterii, sau care altele, se bazează dreptul afirmat ca „naţional"? Filtrată prin Iluminism şi Romantism, prin Revoluţia franceză, prin tradiţia politică engleză sau prin inovaţia intelectuală germană, „naţiunea" se intersectează şi se desparte de „rasă" sau „etnie", ajungînd în contemporaneitate cu o dualitate din care încă se mai hrănesc accepţiunea franceză sau cea germană, diferite între ele. În privinţa „neamului" sau „poporului" nostru, din 1918 pînă azi, disputată simultan de către politicieni şi intelectuali, miza rămîne – din păcate – intactă. Nu aş spune că Neumann oferă soluţii tranşante – este oare cazul? –, dar el oferă cu certitudine o limpezire în care lipsa de patimă este suplinită, benefic, de o constantă respingere a acelor clişee care împing gîndirea la lene, de cel puţin cîteva secole.

În fine, o culegere de documente din trecutul recent, prin care editorii Mioara Anton şi Ioan Chiper scot la lumină forma oficială a relaţiilor politice dintre *RSR* şi *URSS* în anul de graţie 1965 *(Instaurarea regimului Ceauşescu. Continuitate şi ruptură în relaţiile româno-sovietice*, INST & IRSI, 2003, 275 p.). Chiar dacă paginile sînt pline de un discurs propriu protocolului întîlnirilor intercomuniste la vîrf, ediţia este binevenită pentru că – farmecul comunismului! – avem din nou ocazia să citim, printre rînduri, problemele reciproc inconfortabile care au animat primul an al întîlnirilor dintre Ceauşescu şi Brejnev sau dintre emisarii lor. Iarăşi, mare atenţie la termenii folosiţi: vezi descrierea pe care Ceauşescu şi Bodnăraş o fac „debarcatului" Hruşciov în faţa lui Tolkunov (adjunct al secţiei Relaţii Externe din CC al PCUS, p. 44-45) sau povestea tezaurului românesc dus la Moscova, spusă de Al. Bîrlădeanu lui Brejnev, de faţă cu Ceauşescu (p. 133). O mulţime de subiecte apar astfel în forma lor brută, departe de concordia artificială sugerată de comunicatele oficiale de presă. Să le dorim autorilor să poată continua investigaţia şi pentru anii următori, pentru că importanţa temei o merită.

Trei motive, aşadar, pentru a spune că anul istoricilor a început bine. Măcar în privinţa ofertei de lectură; altfel...

Dilema veche vă recomandă

● Ceea ce aştept cu nerăbdare în fiecare săptămînă: scrisorile lui Emil Brumaru din 1980 către Lucian Raicu (în *România literară),* editorialele de patru rînduri ale lui Dan Perjovschi (în *22), Profesioniştii* Eugeniei Vodă (România 1, în fiecare luni noaptea). (Radu Cosaşu)

● *Opinia studenţească* e acum *on-line!* Puteţi citi gazeta ieşeană la www.opiniastudenteasca.ro. (Matei Martin)

Andrei GORZO

dilematograf

Demolarea unui om

● ***Niki Ardelean, colonel în rezervă*** **(România, 2004), de Lucian Pintilie**

E mare lucru să ai un cuscru şi un vecin ca Florian Tufaru (Răzvan Vasilescu). Dacă nu ştii să împachetezi nişte flori, el îţi arată. Dacă trăieşti cu ideea greşită că un birou se demontează cu ciocanul, el te corectează. Dacă ai chef să înveţi un cuvînt nou, el e omul de care ai nevoie („Ştii ce-i aia mescalină?"). Dacă apreciezi o înmormîntare *bine* filmată, atunci îl chemi pe Flo: nu e o binecuvîntare? Dar el vine şi nechemat, îţi corectează şi greşelile cu care ai fi trăit în pace, te învaţă lucruri noi chiar dacă nu ţineai morţiş să le afli – e domnul Mitică Ştietot, de profesie deştept. E un coşmar. La un moment dat, el şi cuscrul său, colonelul Niki Ardelean (Victor Rebengiuc), au o lungă dispută despre momentul 23 august, în cursul căreia unica idee din capul lui Niki – acolo a acţionat armata – e îngropată sub talmeş-balmeşul din capul lui Flo: acolo a acţionat „cuvîntul care acoperă toate evenimentele istoriei", masoneria, şi Flo a adus „cărţile de bază" care-i probează spusele – Iorga, Castaneda, Remarque, ceva conspiraţii, puţin New Age – o listă caraghioasă şi o sinteză minunată a talmeş-balmeşului. Secvenţa e comică, dar îţi face părul măciucă. În primul rînd, îţi aminteşte cît mîl se poate aduna în unele minţi şi cum, în anumite momente (de exemplu, după 11 septembrie 2001) şi în anumite condiţii (precum cele pe care le oferă televiziunea), mîlul se poate revărsa, înecînd alte minţi. În al doilea rînd, asişti la demolarea unui om.

Flo e acolo la înmormîntarea fiului lui Niki, filmînd, profanînd totul cu indicaţiile lui de regie. E acolo la despărţirea dintre Niki şi fiica acestuia (Dorina Chiriac), sabotînd momentul cu textele lui parodico-siropoase („Cum se mai sfîşie inima de tată!"). Şi bineînţeles că a fost acolo la nunta fiului său (Şerban Pavlu) cu fiica lui Niki, diminuîndu-l subtil pe socrul mic, filmîndu-şi nora şi, în acelaşi timp, ajutînd-o să se dezbrace; ea pare să se simtă în largul ei, aproape goală în faţa camerei de filmat a socrului, şi cînd ajungeţi la momentul acela, cu perspectiva pe care o deschide asupra relaţiei lor, s-ar putea să treceţi repede mai departe, încercînd să nu vă uitaţi înapoi. Cristi Puiu, care a scris scenariul împreună cu Răzvan Rădulescu, mi-a spus că, în regia lui Lucian Pintilie şi în interpretarea lui Vasilescu, Flo a devenit un personaj prea rău – prea agresiv, nu suficient de subtil. Diferenţele artistice dintre realizatori au fost făcute publice şi, în momentul de faţă, ameninţă să bruieze discuţiile despre film. Nu pot să spun decît că, de la distanţa la care am stat eu, mi s-a părut că personajul şi filmul funcţionează; şi nu mi s-a părut că felul în care funcţionează *Niki Ardelean, colonel în rezervă* e atît de departe de felul în care funcţiona *Marfa şi banii*, un proiect controlat în totalitate de Puiu şi Rădulescu. Cei doi ştiu să creeze un tip rar de suspans, apelînd cît mai puţin la trucuri spectaculoase şi lucrînd cît mai aproape de viaţă, chiar la graniţa cu banalul: e ca un ecou dubios al lui totul-e-n-ordine-n-avem-nimic-de-declarat, ca un miros de putreziciune care se răspîndeşte încet într-o casă aparent aerisită. Pintilie amestecă această aprehensiune cu o uşoară stare de greaţă: un filtru de cafea horcăie, ceva fierbe bolborosind într-o oală, Niki se duce să cumpere miel şi camera se lipeşte de un măcelar aflat la lucru, iar noi numărăm secundele şi loviturile se satîr. Ochiul regizorului este poate prea atras de detaliul dezgustător, dar nu cred că îl demonizează prea tare pe Flo: la un moment dat, acesta se accidentează stupid în baie, iar regizorul îi prelungeşte momentul de slăbiciune – Răul surprins în fundul gol, urlînd după salvare. Filmul nu e mai puţin necruţător cu Niki: nu-l sentimentalizează, nu-l lasă să se transforme într-un bătrîn nobil. El şi soţia lui (Coca Bloos) sînt oameni cumsecade, dar lumea în care trăiesc e mult mai mare şi mai greu de înţeles decît cea pentru care se pregătiseră, iar protecţia pe care contaseră – o familie unită, o viaţă ordonată, o uniformă respectată – se poate pierde în cîteva luni. Sînt pierduţi – par deopotrivă infantili şi cu o generaţie mai bătrîni decît cuscrii lor. În schimb, aceştia din urmă sînt descurcăreţi, cu toată vulgaritatea şi lipsa de delicateţe sufletească pe care le poate conţine termenul. Cît despre tînăra generaţie, e pragmatică, în esenţă insensibilă, şi pleacă în America.

RAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Cultură cu săbii laser

E adevărat, seria *Războiul stelelor* (pe care o putem vedea, pentru a nu ştiu cîta oară, pe PRO TV) este o producţie cu o intrigă naivă şi lipsită de orice profunzime. Toată povestea e o schemă simplă, cu eterna luptă dintre bine şi rău. Dincolo de asta nu mai există nimic. Personajele sînt schematice, iar replicile lor sînt de multe ori ridicole şi nefireşti (după cum observau înşişi actorii din *Războiul stelelor*, care mărturiseau într-un film de *making of* dat tot pe PRO TV că le venea greu să joace serios după un asemenea scenariu).

E adevărat, cavalerii Jedi sînt nişte personaje cam kitsch, cu rasa lor de călugări franciscani şi filozofia lor de două parale – o vulgată a religiilor din Orient. Zicerea „Forţa fie cu tine" a devenit, pe bună dreptate, subiect de poante. Săbiile lor laser sînt comice, iar zgomotul pe care-l fac ele cînd se lovesc şi mai şi (în realitate, zgomotul e obţinut din lovirea a două bucăţi de tablă zincată).

E adevărat, costumul lui Darth Vader e ridicol, iar temuta lui cască de nazist e făcută, cu siguranţă, dintr-un plastic negru, prost finisat. La fel şi razele laser ale pistoalelor, care, într-o confruntare, sînt colorate diferit, ca să poţi să-ţi dai seama ce tabără trage. La fel şi luptele dintre Han, Leia şi compania cu trupele imperiale – în care numai soldaţii cad împuşcaţi (chiar dacă ei sînt mai mulţi). La fel şi chica de anii optzeci a lui Luke şi gropiţa lui din bărbie – ce individ enervant! De altfel, *Războiul stelelor* deţine o întreagă galerie de personaje enervante, prost făcute: Jar Jar Bings, care-i o făcătură pe computer de toată jena, Jabba the Hutt, care-i o făcătură din cauciuc de toată jena, poporul de ursuleţi de pe planeta cu generatorul *(Întoarcerea lui Jedi)*, cărora li se văd, la spate, cusăturile costumului de blană etc.

Ei bine, cu toate acestea, seria *Războiul stelelor* este ceva fascinant. Ceva fascinant, pe care eşti oricînd dispus să-l vezi şi să-l revezi. George Lucas a construit o lume, iar această lume e convingătoare, chiar dacă de cele mai multe ori îi zăreşti elementele de butaforie.

E adevărat, *Războiul stelelor* reprezintă o industrie, un succes comercial – exploatat în cel mai mic detaliu (pînă la jocuri video şi gadgeturi). Dar asta nu-l face să un fie şi un fapt cultural veritabil. *Războiul stelelor* a însemnat o revoluţie, ceva care şi-a pus o amprentă puternică asupra mentalului colectiv. Istoria culturii secolului XX nu poate să nu ţină cont de acest film. A nu şti nimic despre Obi Wan Kenobi, Yoda, Darth Vader, Anakin Skywalker, Luke Skywalker, Prinţesa Leia, Han Solo, Chewbacca, R2D2, 3PO etc. reprezintă, fără îndoială, o dovadă de incultură.

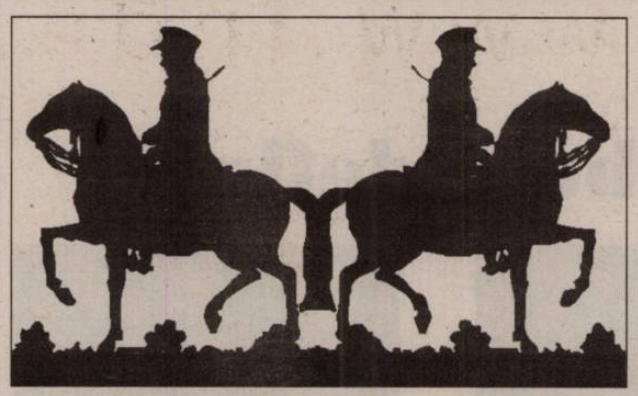

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Verbul românesc „a albala"

Îl numeam în nuvelele mele Aftalion, dar nu constituia un secret pentru nimeni: „Nu-i aşa că domnul Aftalion e domnul Albala?", eram întrebat prin redacţii, tipografii, la o bere. Desigur, el era, la domnul Albala nu aveai ce inventa. El însuşi – în grizaiul ultimei jumătăţi de veac bucureştean – era o invenţie suficientă, cu pălăria lui de Willy Fritsch în opereta generală, cu batista albă la pardesiul şi latineasca lui, cu mănuşile speciale („altfel tuşesc!") pentru volanul maşinii, cu sufertaşul în care lua ciorba, escalopul şi felul 3 de la cantina Uniunii, fără să abandoneze – nici la ICRAL, nici la CAR, nici la „Poiana" – papionul. În mişcarea nuvelelor, în viaţă, în piaţă, la teatru sau pe plaja doimaiotă, domnul Radu Albala era inconfundabil, sărea din pagină dincolo de pitoresc, precum numele domniei sale care pleca, după cum studiase problema, de la El Bala – *cel falnic*, în arabă. Era falnic, cu o naturaleţe care nu-şi îngăduia vreo insistenţă dezagreabilă; avea oroare de dezagreabil şi inconfortabil; nu suporta efuziunile şi chelnerii leneşi. Fănuş Neagu l-a numit un Paşadia în lumea aceea „fără de atu", cum ar fi spus bridgistul. Domnul Albala – cui i s-ar fi pus gura să-i zică „tovarăşul Albala"? – era o ficţiune întruchipată nu numai a nuvelelor sale cu farfuze numite „Desculţe", cu domni şi doamne idealizate ca „făpturi ale paradisului", dar şi a Bucureştilor, a Casei Scriitorilor, a ESPLA şi „Literei", a benzinăriilor, spălătoriilor, a crîşmelor şi bibliotecilor (de cartier şi a Academiei), toate instituţii esenţiale pentru viaţa şi opera lui.

Cu domnul Albala în faţa ochilor, vibrînd de la briantină pînă la ghetre, lumea – chiar înainte de a-l citi – ficţiona, crea, făcea literatură, îşi imagina o altă lume. Era făptura reală dintr-un paradis numit poveste, de unde cobora cînd ca dintr-un Mercedes, cînd ca dintr-o caleaşcă. Sîcîitor ca nimeni altul în ticuri, terorist al obişnuinţelor, liberal, conservator şi antirevoluţionar din eleganţă, făcîndu-mă ani de zile, pentru progresismul meu – o, Doamne, ce ironie sfîşietoare! –, „golan", „golanii dumitale de stînga", domnia sa ne-a dat pentru totdeauna verbul „a albala", ceea ce în românească pedestră s-ar traduce prin:

– a raporta sistematic lumea, fleacurile şi gîngăniile ei la idealul moralei romane;

– a scrie pentru eternitate, în stil clasic, cu cap şi coadă, închis la toţi nasturii;

– a face din nimic o dramă, rezistînd la farsa finală;

– a fi distant cu oamenii şi intim cu obiectele vitale: ibricul, fierbătorul, ouarul, limba de pantofi, futacul, inclusiv „Dacia" mică, numită Ruşca precum iapa lui Moş Vîrlan din Sadoveanu;

– a te ambala pentru o virgulă, pentru un cotor de carte, pentru o erată şi pentru un asterisc, ca pentru cea mai înaltă cauză a popoarelor;

– de aici şi imperativul „Radule, nu te albala!", adică nu mai judeca lumea şi taciturn (de la Tacit!), şi antonpannesc... Aş! Nu putea.

Am făcut multe drumuri împreună, mici şi mari – unul în toamna de după cutremur, pînă la Săpînţa şi înapoi, cîntînd *Traviata* de la uvertură pînă la deces, cu mari interludii din Mateiu şi Baudelaire, recitaţi regeşte; am fost împreună pe „lista lui Babu" – cei cîţiva prieteni ai lui Gheorghe Ursu, lesne dibuiţi de Secu – altceva decît „lista lui Schindler", cu totul altceva. Balcanic, roman şi matein, n-a avut nici o obsesie iudaică, îi displăcuia şi îi paraliza pe antisemiţi prin românească şi latina lui, „evitînd, fireşte, a sta de vorbă cu slugile şi idioţii". Am tremurat demn unul lîngă altul, ne-am împărţit tutunul şi bancurile de referinţă, am fost pe braţul stîng şi braţul drept ale aceleiaşi *Dunări albastre* şi uverturi la *Liliacul*, ştiu ce vorbesc: domnul Radu Albala a făcut din numele său un verb semeţ, un stil, ultimul stil clasic la Bucureşti, proprietate a ultimului exemplar descins din Paradisul matein. E suprema sa poezie.

Aşa cum tangoul e o tristeţe care dansează, domnul Albala e o trufie a naţiunii noastre bucureştene păşind, suverană, de la „Nufărul" la Casa Scriitorilor. Avea de ce. Aşa va rămîne şi după cei 80 de ani de la naşterea sa, la 18 februarie 1924.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Varujan Vosganian
(fost PAR-UFD, azi PNL)

Revoluţia

Cu matematică şi economie eram merceolog la Centrala Berii. La ora 12 şi jumătate am sărit gardul din spatele fabricii şi m-am dus în Piaţă. Am stat în faţa scutierilor. Apoi, către seară, arestat. Dus la Securitate. Pînă la ora 4 dimineaţa am stat cu mîinile ridicate şi picioarele depărtate. Apoi, la Jilava. Trei ore cu conştiinţa că voi muri. E o mare şansă să fii faţă-n faţă cu moartea ta. Ai un reper în tine însuţi care nu te ajută să faci lucruri mărunte.

Drumul în politică

Prietenul meu Paul Ghiţiu îl ştia pe Cazimir Ionescu. Astfel, am aflat că la Palatul Victoria era nevoie de tineri pentru analizele politice şi de presă. Am avut un birou în Guvern şi asta am făcut. Uniunea Armenilor şi-a ales tinerii în frunte. Deşi şeful grupului minorităţilor, poziţia mea era alături de opoziţie. În '95, mişcarea civică Alternativa României. Apoi, a urmat transformarea ei în Partidul Alternativa României. Cu o nouă denumire, Uniunea Forţelor de Dreapta, în scurt timp, a lansat sinteza doctrinară a dreptei. În 2000 am fost puşi într-o poziţie delicată. Prin ieşirea lui Constantinescu de la preşedinţie, am ieşit din zona parlamentară. În 2003 am fuzionat cu PNL. Acum mă ocup de coordonarea programului de guvernare a Alianţei PNL-PD.

De ce nu a rezistat UFD

Nu eram în jocurile nimănui. Nu eram un partid bogat. Eram corecţi şi rebeli. În 2000 viaţa politică s-a scumpit, pragul electoral a mers spre 5%, eram contaminaţi de imaginea negativă a guvernării.

SOV

Eu şi Vîntu ne cunoaştem de dinainte de înfiinţarea partidului. Relaţia aceasta a fost corectă, în sensul în care nu am acceptat nici un fel de condiţii. În 1998 UFD a ieşit de la guvernare. Cine ar fi finanţat în aceste condiţii un astfel de partid? Noi am făcut ceea ce alţii nu au făcut, am publicat această finanţare.

Politica

Politica e o scurtătură pe care adesea incompetenţii o iau înaintea competenţilor şi inculţii înaintea culţilor. În acelaşi timp, politica se aşază înaintea politicilor şi politicienii înaintea strategilor. Cred că politica începe să aibă nevoie de oameni cu zestre şi bun simţ. Politica românească n-a născut modele, din nefericire. E nevoie de modele, mai ales pentru tineri.

Formare politică

Nu am intrat neînvăţat. Firea mea e a unui rebel. Cînd eşti rebel există şi o disciplină a refuzului. Nu întorci pur şi simplu spatele, ci încerci să înţelegi lumea prin propriile tale răspunsuri. Citeam, învăţam limbi străine, mergeam la cenacluri, aveam pantaloni cu genunchi, visam şi mă îmbătam cu Iaru. A fost o corvoadă să port geantă, să-mi pun cravată.

Imaginea publică

Am o uşurinţă în a face politică. Am fost şef tot timpul. De la grădiniţă la puşcărie. Şi-n puşcărie unul mi-a zis: „Tu eşti şeful!". Şi mi-a încercat muşchii. Capacitatea de a reuşi vine şi din faptul că eu am căutat să-mi construiesc imaginea pe convingeri. Fără fanatism. Pe de altă parte, sînt un produs al televiziunii. Sînt uşor de ţinut minte prin sprîncene, voce şi ochi. Unul pe stradă mi-a zis: „Sînteţi Vosganian? Ia spuneţi ceva!". Asta e şi bine şi rău. Acum cîteva săptămîni cumpărasem şi nu aveam bani. Mi s-a spus: „Bine, aduceţi mîine". Şi a doua zi, bineînţeles, n-am tras ţeapă.

Şpagă

S-a venit cu şpagă la mine, dar am refuzat pentru că eu zic că e bine să dormi noaptea liniştit. În '97 am primit o atenţie de la Compaq, un laptop. N-au cerut nimic în schimb. Ca să nu pierd timpul, mi-au zis. Acum se joacă fiică-mea cu el.

Slogan

Ordine şi bani.

ce se mai www.inde

A fi bogat şi apt de a achiziţiona produse nu mai e, neapărat, echivalent cu a avea mulţi bani în buzunare. Banul, ca semn al puterii financiare şi instrument clasic al tranzacţiilor, tinde să fie înlocuit de modalităţi mai puţin concrete şi cantitative: card-ul, despre care am scris într-unul din numerele trecute, şi computerul – subiectul paginii de faţă. În ciuda aparentei uşurinţe a plăţilor şi cumpărăturilor on-line, *conaţionalii noştri au, ca şi în privinţa card-ului, încă destule suspiciuni. Rămîne de văzut în ce măsură acestea se datorează neseriorizităţii comercianţilor sau mentalităţii consumatorilor. Avantajele noilor sisteme vor putea fi, probabil, apreciate în timp, cînd plăţile pe card sau* on-line *vor deveni gesturi fireşti.* ***(I. P.)***

Stela GIURGEANU

Off-ul plăţilor *on-line*

Cozi enorme. Ghişee aglomerate. Tocit de pantofi. Tocit de nervi. Am bani să-mi cumpăr un frigider. Acum să te ţii. Greul de abia începe. Ochii cît cepele la preţuri. Eşti în Crîngaşi, primeşti telefon că la Muncii e mai ieftin. Încep expediţiile, tevaturile şi broboanele de stres să alunece. Alte mărci nu aveţi? Şi ăsta ce are în plus, nu ştiu dom'le, eu ştiu să vă zic numai la marca asta. (Acum, pe bune, doar vînzător e şi el, cîte mărci şi cîte informaţii vreţi să stocheze, că doar nu e calculator?!) Trebuie să plătesc taxele şi numai cînd mă gîndesc la coada aia enormă şi la ghişeele lor aglomerate îmi vine să-mi iau cîmpii şi să ţip.

Publicitate: Folosiţi Internetul, uşor de accesat, comod şi elegant!

Pentru că există şi la noi. După cum şi la noi există magazine *on-line* de unde te poţi aproviziona. Cu mîncare *on-line,* electrocasnice *on-line,* cărţi, jucării, cu orice vrei tu *on-line.* De ce să mă privez de nebunia cumpărăturilor reale, de aglomeraţie şi nervi, de explicaţiile „că la Măgeanu e mai ieftin decît la Stănculescu"? De ce să stau comod acasă, să mă uit prin click de *mouse* în voie la marfă, să compar preţurile şi să decid de unul singur?

De-aia. Că am Internet.

Publicitate: Pentru comoditate, comandaţi on-line. *Pentru siguranţă, plătiţi* off-line!

Plata *on-line* către un magazin românesc via www nu există. Deşi magazinul virtual nu mai e de mult o necunoscută în rîndul utilizatorilor de Internet, deşi pe piaţa românească au apărut un număr însemnat de comercianţi virtuali şi deşi, după un moment destul de dramatic în care foarte mulţi au dat faliment, piaţa de *e-commerce* românesc începe să se dezvolte, totul se raportează încă la „început". Din mai multe motive, cel mai acut fiind numărul card-urilor autohtone (furăcioşii de card de pe Internet care, cu Manole, sînt zece pe cap de locuitor), cumpărăturile *on-line* se finalizează cu plata *off-line,* la livrare, în România neexistînd încă nici un magazin virtual care să accepte plata prin card. Pentru că nici o bancă nu e dispusă să accepte plata cu card la comerciantul prin Internet. Veniţi aici, daţi numărul de card, daţi suma pe care vreţi să o luaţi, noi ne ocupăm să luăm banii de pe card şi să vi-i virăm în cont. N-ai să vezi deocamdată aşa ceva. Implică riscuri şi deocamdată e imposibil.

Dacă te apucă însă dorinţa nebună de a achiziţiona ceva, orice, *on-line,* posibilitatea de a o satisface ar cam exista. Pentru că avem şi noi card virtual. Nu pentru plaiuri mioritice. Pentru celelalte. Taifun Virtual, emis de BancPost sau VISA Virtual al Băncii Româneşti permit plata din România, dar numai către un magazin *on-line* din străinătate. De multe ori însă, şi acestea sînt refuzate de *site*-urile din exterior (explicaţia e simplă, iar cuvintele necesare ei ar depăşi cu mult eficienţa sinapselor din mintea cititorului).

Publicitate: Dar există posibilitatea on-line *a* banking-*ului!*

Asta pentru plata facturilor. Un cont la una dintre băncile care dispun de un *Internet Banking* decent care să ofere posibilitatea de a-ţi accesa contul bancar prin Internet şi de a ordona plăţi către diverşi furnizori de servicii, tot prin Internet. O conexiune, un număr de cont, un beneficiar şi o expediere de bani. Asta a început să meargă. De exemplu, telefonul fix. *Cătălin:* Mă, am făcut-o şi eu, am plătit telefonul prin Internet, poate mi-l opresc ăştia! *Mircea*: Stai liniştit, eu o folosesc în fiecare lună; îmi plătesc tot ce se poate plăti prin Internet, e OK, merge. *Autoarea către Cătălin:* Acum cîţiva ani mie mi s-a întîmplat să mi-l închidă, de-atunci expresia „ce sisteme au ăştia, bă!", dar acum cică ar merge.

La fel şi cu taxele. Dacă vrei musai să-ţi plăteşti dările către stat elegant, comod şi civilizat, adică *on-line,* poţi. Accesezi *site*-ul, vezi butonul cu „Rezolvă-ţi problema *on-line*" şi te simţi occidental. „Eu aş accesa şi mîine", îmi spune acelaşi intim al Internetului, să-i zicem cum i-am mai spus, Mircea. Da, dar...

La început faci cunoştinţă cu formularul virtual. După care începi să-i faci curte, *off-line.* Îl plimbi nevirtual pe la Primărie, de unde iei un certificat de semnătură digitală, după care deschizi un cont, dar numai la anumite bănci (formularul e cam mofturos), după care iei dreptul de a plăti taxele *on-line.* În fine, după multe alte „după care" *off-line,* reuşeşti să plăteşti *on-line.*

Publicitate: Una peste altele, plăţile on-line *există, că dacă n-ar fi, nu s-ar povesti...*

Carol POPA

Comerţul electronic bate pasul pe loc

Românii au înregistrat cea mai dinamică evoluţie a numărului de calculatoare la mia de locuitori. În ultimii şase ani, procentul celor ce au acces la Internet a crescut de la 8,3% la peste 21,1%.

Totuşi, românii folosesc Internetul în special pentru documentare (68,4%), pentru amuzament (22,4%) sau pentru contacte directe. Doar patru procente din utilizatorii de Internet au apelat cel puţin o dată la magazinele *on-line,* pentru a achiziţiona diverse produse. Comparativ cu alte ţări europene, România se află pe ultimul loc în ceea ce priveşte valoarea totală anuală a comerţului *on-line.* De fapt, în Europa de Est, 90% din operaţiunile de comerţ electronic sînt realizate în doar trei state: Cehia, Ungaria şi Polonia.

Din acest punct de vedere, România pare să fie ţara extremelor. Pe de o parte, tot mai mulţi concetăţeni devin specialişti în industria IT&C şi ţinte ale vînătorilor de capete, iar pe de altă parte – serviciile oferite de calculator în general şi de Internet în special sînt exploatate la minim, comparativ cu alte ţări din zonă. Acesta ar fi unul dintre motivele pentru care în ultimii patru ani au intrat în incapacitate financiară cel puţin trei mari site-uri româneşti destinate magazinelor *on-line.*

În anul 2003, IT&C-ul a reprezentat 3% din PIB, ceea ce poate fi un semnal pozitiv pentru dezvoltarea magazinelor virtuale. În acelaşi an, valoarea totală a vînzărilor *on-line* este sub un milion de dolari. Sociologii spun că românii sînt, în această privinţă, mai conservatori decît celelalte popoare din Balcani. Astfel, comerţul prin comenzi poştale a fost evaluat pentru 2003 la aproximativ 55 de milioane de dolari, valoare aproximativ egală cu cifra de afaceri a comerţului *on-line* din Ungaria. Analiştii economici au însă o altă explicaţie referitoare la volumul scăzut de tranzacţii *on-line.* Aceştia spun că în România nu s-a ajuns încă la acele standarde comerciale care să elimine ţepele. Cu alte cuvinte, românul vede un produs în site-ul magazinului virtual, citeşte cîteva detalii privind performanţele şi calitatea, iar dacă se decide şi plăteşte, primeşte produsul care, în cele mai multe cazuri, este sub calitatea şi performanţele descrise pe site. Din acest motiv, românii par să fie mult mai reticenţi la cumpărături *on-line,* dar în special la achiziţii fără vizionarea produsului.

Iaromira POPOVICI

bazar

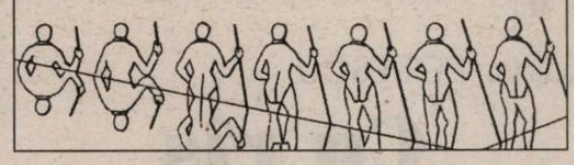

Dragoste şi moarte pe bandă rulantă

Iată cum sună prezentarea, din *B-24-FUN,* a uneia din cele mai reuşite comedii care rulează pe ecranele noastre *(Pur şi simplu dragoste,* în regia lui Richard Curtis): „Sînt mulţi, 16 la număr, de toate tipurile, şi sînt împreună, doi cîte doi: opt cupluri din Londra care îşi rezolvă problemele amoroase în ajunul Crăciunului". Lăsînd deoparte Ajunul Crăciunului, ca perioadă consacrată pentru asemenea sentimente, să ne aplecăm, de astă dată, doar asupra numărului: 16 protagonişti, 8 perechi. Fiecare dintre ele reprezentînd un anume tip de relaţie, ajunsă într-un anume grad al evoluţiei ei. Un singur cuplu ar fi fost prea puţin, prea unilateral. Aşa, chiar dacă uneori nu eşti destul de iute în percepţii şi rişti să pierzi şirul, măcar ai complexitate şi aspiraţie spre exhaustiv. Situaţiile sînt incontestabil diferite, dar sînt aduse la un numitor comun prin repetarea aceloraşi caracteristici: felul în care îi ia valul pe protagonişti (brusc şi incendiar) şi modul în care se sfîrşesc poveştile (cu excepţia uneia, toate se termină cu un *happy end* zgomotos). Din această perspectivă, se poate vorbi de dragoste pe bandă rulantă.

Un alt film prezent pe ecrane, *Confesiunile unei minţi periculoase,* în regia lui George Clooney, se bucură de o prezentare asemănătoare, de astă dată a morţii: „Sînt vinovat de poluarea undelor radio cu zeci de momente idioate de divertisment (mărturiseşte eroul principal). În plus, am omorît 33 de oameni". Numărul, iarăşi, se pare că este relevant. Desigur că filmul nu se reduce în nici un caz la atît, implicaţiile morale ocupînd, şi ele, locul de rigoare. Totuşi, rămîne ideea că o singură moarte e prea puţin (chiar dacă e cît se poate de oribilă): e nevoie de mai multe, şi nu oricum. Ci spectaculos, într-o manieră postmodernă, de pildă, în care trupul nu mai e decît obiectul benzilor desenate – precum în actualul *Kill Bill: vol.1* al lui Tarantino: scenele cu sîngele ţîşnind din cioturile de membre tăiate sînt doar spectacole impersonale. De altfel, o mai veche comedie pe aceeaşi temă, *Dragoste mortală,* ne obişnuise deja cu viziunea morţii ca farsă sau ca spectacol grotesc, în care totul e posibil: chiar machiarea decedatului ca un extraterestru sau regizarea înmormîntării în stil *musical.*

Nici realitatea nu e departe de tratarea dragostei şi a morţii pe bandă rulantă. De Sfîntul Valentin, nu numai că a înflorit comerţul cu inimi şi maimuţoi pluşaţi, ci, la Mall, s-a organizat şi un *happening* inspirat de sărbătoarea amorului: Nicoleta Luciu, întruchipînd-o pe nimeni alta decît Venus, arunca cu bomboane, cam la 5 minute, unei mulţimi ahtiate de muritori, care făceau alai în urma ei. Cu ocazia morţii cuiva apropiat, a sosit, pentru îmbălsămare, un domn de la *Rece SRL,* foarte eficient. Ne-a informat că este asistent medical şi că doctoriţa nu poate veni să constate decesul, pentru că are musafiri. Numărul lui l-am obţinut de la Salvare. Cei doi băieţi de la firma de pompe funebre *Anthony,* una din cele mai *trendy* ale momentului, care au urmat, s-au dus la o bere, la buticul din colţ, pînă la venirea maşinii.

Nu degeaba cartea lui George Ritzer, *Mcdonaldizarea societăţii* (Comunicare.ro, Bucureşti, 2003), vorbeşte, într-un capitol, despre mcdonaldizarea vieţii şi morţii: în cazul naşterii, raţionalizarea procesului de contracepţie permite tot mai mult provocarea sarcinii, chiar în momente dificile, alegerea sexului copilului şi a momentului naşterii; în cazul morţii, reţelele de pompe funebre au devenit o industrie ce produce miliarde de dolari anual. Sperăm, totuşi, ca supremaţia numărului şi a cuantificării să fie doar un moment teribilist într-o societate prea eficientă.

CAZUL BATE HAZUL

În vremea lui Ceauşescu oamenii rîdeau rar, mai ales la bancurile cu „Nea Nicu". Aşa-numitul haz de necaz. În rest, erau destule motive ca rîsul să fie uitat sau „lăsat" pentru vremuri mai bune. Acum există alte motive generale de îngrijorare. Lumea tot nu prea rîde, mai ales după o vîrstă. Preferă băşcălia amară. De ce ar rîde angajaţii prinşi în vîrtejul muncii la patron, de ce ar rîde pensionarii cu pensia lor de mizerie? Şi totuşi, rîsul ar trebui recuperat sau reinventat. ***(A. M.)***

Adina POPESCU

Cu rîs şi cu plîns

A fost odată o ţară în care toţi oamenii erau trişti şi plînşi. Mergeai pe stradă şi nu vedeai altceva decît expresii mohorîte, feţe cenuşii şi crispate. De îndată ce urcai în primul autobuz începeau certurile pentru locurile de la geam, pentru locurile din picioare, din cauza traficului sau a opririlor prea dese, din cauza semafoarelor, a ploii... pentru că am uitat să vă spun că în Ţara Oamenilor Trişti şi Plînşi ploua mai tot timpul, iar băştinaşii puteau să-şi contemple mutrele alungite de la atîta amărăciune reflectate în bălţi de dimensiunile oceanelor.

Ar putea fi un început de poveste, mai ales că Nicholas, cetăţean american din Florida, sosit pentru prima oară în România, într-o călătorie oarecum întîmplătoare, după o scurtă plimbare prin oraşul numit Bucureşti, m-a întrebat de ce sînt toţi oamenii atît de morcoviţi. I-am răspuns că din cauza vremii. Era o după-amiază de octombrie, în care cu toţii ne zgribuleam sub umbrele. Nick m-a întrebat, fără nici o legătură cu explicaţia mea: „E adevărat că voi aveţi probleme cu libertatea de expresie?". N-am mai zis nimic, iar el a început să tropăie vesel pe trotuar, cu bocancii săi americani din piele, să-şi scuture energic stropii de apă de pe impermeabilul său american verde şi să se hlizească la vitrine cu dinţii săi americani foarte albi. Am crezut că va începe brusc să cînte „Singing in the rain...", varianta din film, nu cea din reclama la Citroën.

Totuşi, iubiţi concetăţeni ai dragii noastre patrii, cînd aţi rîs voi ultima oară cu poftă, adică cu ha, ha, ha, ho, ho, ho, hi, hi, hi şi cu mîinile ţinîndu-vă de burtă?

„Ce să mai rîdem, dom'şoară, nu vedeţi că vin vremuri grele? Întreţinerea pe ianuarie e un milion cinci sute de mii la o garsonieră. Eu am pensia un milion două sute; adică pensia mea şi cu încă trei sute de mii de la nevastă-mea ne ajung ca să plătim întreţinerea, iar dup-aia facem economie la mîncare, iar eu sînt diabetic, trebuie să mănînc carne şi n-am bani nici de pîine... ne mai arde de rîs?!" (pensionar vehement, etaj doi).

„Avînd în vedere faptul că eu lucrez în cadrul Armatei şi deţin o funcţie destul de importantă, nu prea îmi permit să mă distrez. E drept, mă mai amuz eu cu colegii de chestiile astea din politică, că la noi în ţară politica parcă se face la băşcălie. Am rîs de aia, de Lia Roberts, care vrea să candideze la preşedinţie..." (general, etaj şapte, blocul de vizavi).

„Adevăru' e că nu-mi mai vine să rîd ca altădată, cînd eram mai tînără, de exemplu. Cîteodată zîmbesc aşa, de complezenţă, dar simt că nu e rîsu' meu. Rîd forţat" (Maria, 30 de ani, graficiană).

„Nu mă întrebaţi pe mine de rîs. De trei luni sînt în depresie. Mi-a zis şi doctoru' şi am citit şi în *Formula AS*. Am toate simptomele: nod în stomac, lipsă de poftă de mîncare, insomnii... mă scol pe la patru dimineaţa şi nu mai pot să dorm... Simt aşa o tristeţe, pe care nu pot să mi-o explic, că motive serioase n-am! Poate doar faptul că o să ies la pensie... Cum o să trăiesc eu cu cinci milioane pe lună? Numai cînd mă gîndesc la asta şi-mi vine să plîng!" (Dorina, 56 de ani, ingineră).

„Prima dată cînd am fumat iarbă, am rîs în hohote. E drept că iarba nu se fumează niciodată atunci cînd eşti singur. Important e anturajul şi abia atunci starea ta devine euforică. Simţi cum ţi se ridică colţurile gurii de parcă ar fi de gumă... A doua oară n-a mai fost atît de mişto. Am fumat într-o scară de bloc cu un prieten şi trebuia să mergem la un examen. Tot drumul spre şcoală am lătrat la cîinii vagabonzi care nu m-au băgat în seamă... ha, ha, ha!" (Mihai, 22 de ani, student la Pictură).

„Eu rîd de dimineaţă pînă seara, aşa că nu ştiu cînd rîd cel mai bine. Toată lumea îmi spune că sînt o persoană veselă. Nu ştiu dacă asta e bine sau nu..." (Ioana, 17 ani... probabil că o să-i treacă repede!).

„Am avut odată o iubită care rîdea în timp ce... mă înţelegeţi! În momentul ăla mă blocam... Am făcut dragoste cu femei care plîngeau, care vorbeau toate prostiile, care îşi aprindeau cîte o ţigară, care... Dar o femeie care să rîdă în hohote! În sfîrşit, poate aşa simţea ea momentul, poate că nu ne potriveam!" (Florin, 27 de ani, actor. În rolurile sale are un rîs de-a dreptul molipsitor!).

„Mai rîdem, mai plîngem, aşa-i viaţa asta! Ştii cum e: rîs cu plîns, balegă de mînz!" (Mariana, 67 de ani, bonă la trei copii şi bunică, în afara orelor de program. Sinceră să fiu, credeam că expresia asta era de mult uitată!).

Adina ROSETTI

Pledoarie pentru rîsul la birou

S-au împlinit doi ani de cînd grupul nostru de „fete vesele" a absolvit facultatea. Doi ani de cînd am intrat, de bunăvoie şi nesilite de nimeni, în cîmpul muncii, unde vom rămîne pînă cînd „moartea ne va despărţi". Brrrr!

După numai doi ani, întîlnirile noastre au început să se rărească drastic, veselia a scăzut şi ea subit, lăsînd locul lungilor discuţii despre serviciu, şefi, clienţi, prezentări şi rapoarte. Nu mai e mult şi vor începe discuţiile despre biberoane şi Pampers!

Discutînd cu dr. Florin Tudose, care a fost atît de amabil încît să-mi reamintească mecanismele rîsului, făcîndu-mi un scurt istoric al vîrstelor şi valenţelor rîsului, am înţeles că nu e totul pierdut.

Să luam cîteva situaţii:

„Omul este singurul animal care zîmbeşte. Pentru că de rîs, rîd şi alte animale; primatele, maimuţele, rîd aşa cum rîd şi oamenii. Dar zîmbetul – de la zîmbetul Giocondei, pînă la zîmbetul ironic, zîmbetul trist, pentru că, în mod paradoxal, există şi zîmbet trist – este singura reacţie afectivă care este absolut specifică oamenilor", spune dr. Florin Tudose.

Nimic mai adevărat! Imposibil să nu remarcaţi, trecînd printr-un birou, zîmbetul de satisfacţie al unor angajaţi în timp ce privesc concentraţi în monitoare. Asemenea zîmbet (veţi fi de acord) nu poate fi provocat de vreo previziune financiară, de vreun raport lunar de vînzări sau de vreo bază de date. Nu, este acel mic zîmbet involuntar şi incomparabil pe care numai un chat prietenesc pe *Yahoo Messenger* ţi-l poate da, este micul surîs de bucurie al unei căutări reuşite pe *Google* şi, în sfîrşit, hohotul de rîs înăbuşit provocat de bancurile trimise de un amic binevoitor, aflat şi el în pauza de Internet de la birou. Variantă: zîmbetul trist, în caz de conexiune lentă sau cădere de server.

„Umorul este una din apărările eului, acele instanţe inconştiente care ne apără imaginea de sine. Singura care nu este patologică este rîsul. Toate celelalte: negaţia, proiecţia etc. pot genera patologie. Dacă noi privim cu umor situaţia, dacă încercăm să sublimăm agresivitatea prin umor, atunci apărarea este bună şi nu va crea nici un fel de patologie. Individul rîde şi dacă asupra lui se petrec agresiuni minore."

Agresiuni minore se petrec în fiecare zi normală de lucru, în orice companie. Poate fi un client nemulţumit (veşnic!) şi arţăgos, poate fi şeful care îţi poartă sîmbetele, dar în cele mai dese cazuri sînt afurisitul de fax, blestematul de „xerox", pîrdalnica de imprimantă (care se încăpăţînează să meargă toate anapoda, anume ca tu să nu-ţi poţi respecta *dead-line*-ul) sau băieţii de la catering care iar ţi-au adus şniţel parizian în loc de vienez. Uf! Cum ai putea să supravieţuieşti acestor agresiuni, fără a deveni tu însuţi agresiv, dacă nu prin umor? Soluţia: pauza de ţigară şi „mişto-ul" cu colegii! Cu zîmbetul pe buze şi inima mai uşoară, te întorci în birou curajos, gata să reîncepi lupta cu jungla de hîrtii şi hăţişurile de fişiere.

De altfel, acest „haz de necaz" ţine mult de umorul de tip balcanic, de filozofia fatalistă, bine înrădăcinate în structura psihologică a românilor.

„Această structură psihologică fatalistă este o realitate, nu un simplu construct cultural. Cred că nici un umor nu este mai paradoxal decît umorul balcanic, umorul ăsta de Nastratin Hogea, care a dat şi continuă să dea exemple culturale. Că „vitrionul" nostru este de fapt cerneală, asta e iarăşi adevărat!

După o zi grea la birou, ai într-adevăr nevoie de o relaxare: ieşirea cu colegii „la bere", pentru a rememora cu o voluptate masochistă problemele şi neplăcerile zilei şi a spune în sfîrşit lucrurilor pe nume şi şefilor pe porecle. Se reiau deci întîmplările negative pas cu pas, de data asta fără perdea sau reţineri şi, pe măsură ce berea curge, se rîde copios şi mioritic de ele. Iată deci încă o dată hazul de necaz în plină acţiune terapeutică! Nimeni nu se gîndeşte să facă ceva pentru a schimba situaţia, pentru a îmbunătăţi comunicarea, pentru a revoluţiona sistemul (sîntem doar un popor blînd, nu războinic şi avem capacitatea de a suporta multe). Noroc deci că există rîsul! El are darul de a te face să treci peste probleme, de a te calma. La fel ca plînsul, numai că, în plus, se spune că şi îngraşă!

Totuşi, pot veni şi vremuri grele, cînd nici măcar rîsul nu ne mai rămîne.

„În dictatură nu se rîde. Rareori l-am văzut pe Ceauşescu rîzînd. Tovarăşii nu-şi permiteau să rîdă. Cine-şi aminteşte să-l fi văzut pe Stalin rîzînd? În dictatură oamenii îşi pot pierde chiar capacitatea de a rîde. Gîndiţi-vă la frunţile încruntate ale membrilor Biroului Politic Executiv, la feţele rigide ale prezentatorilor TV, care nu transmiteau nici un fel de căldura umană", îşi aminteşte dl Tudose.

Chiar dacă vremurile comuniste au apus şi ne aflăm aproape de mult-prea-visatul capitalism, există unele companii în care rîsul pare a fi prohibit. Veselia nu dă bine în faţa „management-ului". Angajatul care nu se sfieşte să rîdă în hohote nu este privit cu ochi buni, ba chiar este redus la tăcere prin priviri ucigătoare şi remarce tăioase cu privire la seriozitatea lui îndoielnică. Oamenii îşi pun repede atunci o mască preocupată şi serioasă, se ascund în spatele monitoarelor şi încetează comunicarea liberă, trecînd la cea „ilicită": din nou creşte numărul pauzelor de ţigară, obicei legalizat şi chiar sacralizat în companiile serioase. Chiar şi nefumătorii mai trag un fum, două cu un aer conspirativ, pentru a savura aceste clipe de libertate şi solidaritate. Aşa s-au născut marile revoluţii...

libertatea de impresie

Audienţa a devenit criteriul suprem şi unic de evaluare a unei emisiuni TV. S-a mai scris despre asta. Programul e cu atît mai bun cu cît atrage mai mulţi telespectatori şi e mai rău dacă nu reuşeşte să intereseze prea multă lume. Ca la piaţă: ai clienţi, e bine; nu ai, e rău. Sau ca-n democraţie: eşti votat, e bine; nu eşti, nu mai e bine. Pare normal şi n-ar fi multe de zis. Doar că mai trebuie ţinut cont de cîteva mici lucruri pentru ca, de pe culmile audienţei, să nu cobori rapid în fundurile uitării. Dacă, de exemplu, arăţi pe post un... caca (în varianta radio ar putea fi zgomotul asociat), eventual în serial, vei avea cu siguranţă un record de telespectatori. Toată lumea va vrea să-l vadă fiindcă, nu-i aşa..., nimeni n-a mai văzut la televizor asta. Interesaţi ar fi în primul rînd profesioniştii, adică vidanjorii. Obiectul muncii lor ar deveni dintr-o dată vedetă publică. Poate la fel de curioşi ar fi şi mîncătorii (subconştientul i-ar îndemna să-şi privească mai atent hrana zilnică). Aşijderea perverşii, interlopii, psihopaţii şi declasaţii de toate felurile. Ţăranii s-ar simţi ruşinaţi, uimindu-se de cîte nebunii mai naşte şi „democraţia asta". Dar s-ar uita şi ei, curioşi, cu un zîmbet necurat în colţul gurii. În şcoli, printre copii, s-ar răspîndi imediat vestea că noul personaj ruşinos urmează să apară pe ecrane. Şi cu toţii vor vrea să-l vadă, feriţi de ochii părinţilor, ca să comenteze a doua zi la şcoală. De comentat, îl vor comenta şi bărbaţii la o bere, ca pe meciurile de fotbal. Femeile se vor lovi cu palma peste gură privind, la rîndu-le, ruşinea din televizor cu coada ochiului, între două drumuri la bucătărie. Intelectualii nu vor scăpa nici ei „fenomenul". Cum ar putea să-l piardă? Ba chiar ar cîştiga o bună pîine din articole şi analize despre el. Politicienii, dacă n-ar avea timp să urmărească emisiunea, s-ar interesa sau şi-ar pune asistenţii s-o înregistreze. Pe seama dezavuării ei indignate sau a afişării toleranţei pentru lumea nouă în care trăim, ar putea puncta electoral într-un sens sau în celălalt.

După o perioadă însă, nu prea lungă probabil, curiozitatea şi moda ar trece, firească scîrbă omenească ar începe să îşi facă loc. Vidanjorii, pe bună dreptate, şi-ar zice după scurtul sentiment de glorie că destul văd la muncă lucrul cu pricina, ca să-l mai suporte şi la televizor; perverşii şi-ar găsi alte distracţii; intelectualii ar simţi că nu se mai cade să se uite la aşa ceva; ţăranii s-ar plictisi, femeile şi-ar lua seama, făcîndu-şi cruce; copiii, atraşi de altele, ar uita, iar politicienii ar deveni dezinteresaţi de un subiect ce nu mai are priză la electorat. Televiziunea buclucaşă ar intra în impas, dacă nu cumva ar avea în mînecă altă soluţie. Ceva care să facă din nou audienţă. De această dată ar putea fi, de exemplu, un acelaşi caca, însă... cu moţ. O schimbare mică, dar esenţială. Tocmai moţul poate fi interesant. Fiindcă, nu-i aşa..., cine a mai văzut asta la TV? Puţini au văzut şi în realitate. Chiar dacă nu va mai fi vîlva de prima oară, totuşi... poate fi un nou început, o relansare. **(Andrei Manolescu)**

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Criză şi timp

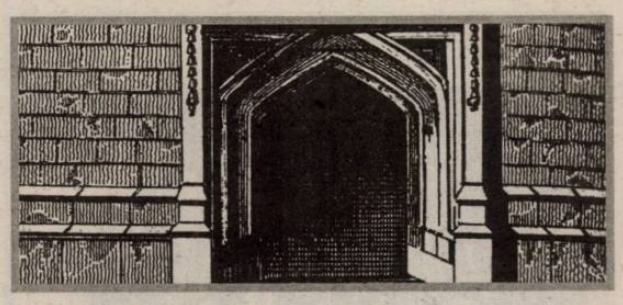

Amalgamul de figuri şi personaje reprezentînd clasa politică românească a ultimilor ani încearcă de ceva vreme o primenire de mai mare rîsul. Aşa-zise schimbări la vîrf cu Băsescu în locul lui Roman, Stolojan înlocuindu-l pe Stoica, Năstase căţărat în locul lui Iliescu, ameţeli legate de recunoaşterea internaţională, abureli cu alianţe şi scindări pe considerente doctrinare ori pragmatice. Într-o perioadă din cele multe în care doar ne-au dat impresia că vor şi pot să schimbe ceva, politicienii români, că altfel nu pot să le spun, au jonglat şi cu îndelungi promisiuni legate de modificarea sistemului de vot, prezentînd la început scrutinul uninominal pe post de mireasă virgină, pentru ca la scurtă vreme să abandoneze ideea şi, implicit, schimbarea ca pe o curvă bătrînă şi murdară. Cînd toate păreau să rămînă cum s-a stabilit, cineva a lansat ideea primenirii masive a corpului conducător prin injectarea unei doze puternice de femei apte să facă politică. Vîrf de lance a fost înfiptă degrabă vărsătoarea de truisme Lia Roberts şi după ea, ca într-o horă, s-a găsit să joace un partid PUR pregătit, vezi Doamne, să dea Capitalei şi electoratului ei o nouă generaţie de edili în frunte cu Monica Tatoiu. În mintea seacă a unora dintre cei care înţeleg schimbarea ca pe o pereche murdară de şosete întoarsă pe dos, doar-doar nu li s-o mai vedea jegul, alegătorul român e uşor de păcălit prin invocarea unei revelaţii în stare să te transforme peste noapte dintr-un nenorocit de antisemit într-un propovăduitor al virtuţilor mozaismului. E o listă lungă de pseudo-primeniri care s-ar putea încheia sau începe cu tristă constatare că de ani mulţi defilează pe ecranele televizoarelor aceleaşi palide şi obosite figuri. Singurii care se agită să producă o schimbare par a fi realizatorii de emisiuni supuşi sezon după sezon unui exerciţiu slinos de reambalare a cadavrelor politice în haine noi sau măcar ceva mai colorate.

Pentru toate aceste motive, ţip: chiar să nu vadă nimeni că e momentul unei răsturnări?! Că nu se mai poate nici tolera şi nici vota o adunătură de indivizi al căror singur viitor politic e între paginile unui tratat de istorie politică ruşinoasă? Chiar să nu înţeleagă nimeni că a sunat ceasul deşteptării unei alte generaţii? Că e momentul pentru un vot care să răstoarne România îngropînd mamuţii politici? Daţi-ne o şansă! Tuturor celor care avem în acest moment forţa şi dorinţa de a schimba lucrurile, daţi-ne o şansă, indiferent că e vorba de un vot electoral sau unul de încredere. Generaţia mea nu are nevoie de aprobări, nu stă în genunchi, nu doarme, ştie să lupte şi are pentru ce. E nevoie doar de un singur punct de sprijin, doar o dată, şi răsturnăm România!

Încercaţi măcar pentru o clipă un exerciţiu de imaginaţie: România condusă de copiii voştri. Aşa ar trebui să arate luminarea şi în felul acesta s-ar putea petrece lucrurile. Forţa noastră încătuşată în formulele rigide ale organizaţiilor de tineret ale partidelor şi verbul nostru ţinut cu ameninţări sub bocancul celor ce ştiu să strivească orizontul schimbării, mîzgălindu-l cu formule bombastice despre modificarea sistemului de vot sau alte păcăleli, tot vor ieşi pînă la urmă la suprafaţă. Şi vor conduce. E în legea firii, doar că poate dura mai mult, iar România a intrat deja în criză de timp.

ÎN ULTIMUL SECOL AU FOST DEMOLATE, ÎN RAZA DE ACŢIUNE A PROSTIEI, DOUĂ VETRE DE SUBTILITATE LUDICĂ

● După cum am anunţat la timp, Mihail Gorbaciov, Bill Clinton şi Sophia Loren au înregistrat, anul trecut, în Elveţia, o versiune a basmului muzical *Petrică şi lupul* compus de Serghei Prokofiev. Mişa citea introducerea şi epilogul, Bill era lupul, iar La Loren era naratorul. Recent, Gorbaciov şi Clinton au primit un premiu Grammy pentru creaţia lor în ceea ce a fost socotit drept „cel mai bun album de poveşti pentru copii". Bravo! Se poate spune chiar mai mult: în ultimul secol, n-am auzit poveşti pentru copii mai fistichii şi mai frumoase ca acelea debitate de Gorbi şi Bill, cît timp au fost la putere. (**R. C.**)

● În faţa ASE-ului erau nişte chioşcuri cu lucruri de ronţăit şi de hrănit studenţii şi trecătorii din zonă. Au fost demolate, iar pe locul lor tronează acum un uriaş pachet de ţigări Slims, publicitar. Forma a înlocuit fondul, fiindcă nici ţigări (care se găseau la chioşcurile pomenite) nu mai sînt, de fapt, acolo. (**A. M.**)

● Mergi pe stradă şi cîteodată, dintre nenumăratele texte de care e plin oraşul, unul iese în faţă, precum acesta (scris pe o maşină a salubrităţii): *NU STAŢIONAŢI ÎN RAZA DE ACŢIUNE A PĂRŢILOR ÎN MIŞCARE.* (**D. S.**)

● Aflu că atît de popularul pe vremuri reporter al prostiei, Viorel Gaiţă, e pe undeva în Canada. Lumea lui a rămas acasă. La Radio 21, o fată de 18 ani, Adalgiza, a cîştigat un concurs şi e invitată să aleagă între staţiunile Govora şi Sodoma din judeţul Rahova ca să-şi consume premiul. Cunoaşte staţiunile, pentru că a învăţat despre ele la geografie. Alege Sodoma şi cînd află că hotelul oferă şedinţe de sodomizare pe gratis, e de acord să comande patru. (**M. B.**)

● Aud fel de fel de oameni nemulţumiţi că Sfîntul Valentin l-a înlocuit pe multiubitul nostru Dragobete, scumpul, mereu şi unanim sărbătoritul Dragobete. Mi-am petrecut copilăria prin două vetre de adîncă tradiţie românească, judeţul Dîmboviţa şi cartierul Titan. Se vede treaba că nu s-a prins nimic de mine: n-am auzit de Dragobete pînă acum doi ani, cînd cineva era indignat la televizor că de ce ne iubim de Valentin. (**C. G.**)

● La propunerea Antenei 1, mai mulţi parlamentari au acceptat să trăiască o vreme „la limita sărăciei", cu 400.000 de lei pe săptămînă, adică să întindă de bani cum fac milioane de cetăţeni. Probabil că nu am eu destulă subtilitate ludică, dar transformarea supravieţuirii din bani puţini într-un joc de societate mi se pare cam cinică. În plus, dorinţa parlamentarilor de a experimenta sărăcia pe pielea lor are un puternic miros electoral, dar dacă „experimentul" nu le iese, se întoarce împotriva lor. (**M. V.**)

Cu ochii-n 3,14

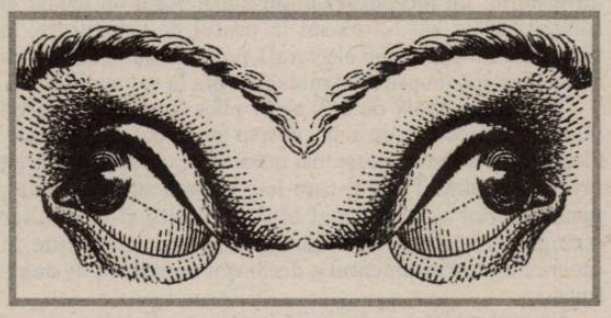

DRAG VĂRSĂTOR, DE CE PE AICI NU SE TRECE SPRE CAPĂTUL RĂBDĂRII?

● Dacă prezentatoarele rubricii *Meteo* de pe la diverse televiziuni conduceau, pînă acum, în topul celor mai sexy „vedete", rubrica *Horoscop* pare să le-o ia înainte: Roxana Marcu, pare-mi-se, de pe Prima TV, nu numai că ne delectează cu un decolteu apetisant şi cu nişte şolduri aşijderea, dar şi cu un mod direct-senzual de adresare către nativii fiecărei zodii: „Măi, Berbecule..." sau „Drag Vărsător...". După care urmează un îndemn calin, gen „Nu te îngrijora", care consacră, în astrologie, tonul dulce-sfătos, de iubită alintată... (**I. P.**)

● „De ce sînt bulinele atît de atractive?", întreabă, provocator, un *teaser* recent. Grea întrebare! Dau două buline de pe cravata mea aceluia care dă un răspuns plauzibil. (**M. M.**)

● Pasajul Mărăşeşti din Bucureşti este unul dintre cele 12 pasaje ale Capitalei şi cel mai periculos dintre toate – fundaţia lui s-a scufundat pînă acum cu 20 de centimetri, trăgînd după ea pilonul central şi tavanul *(Adevărul,* 17 febr. a.c.). În trecut, deviza Mărăşeştiului a fost „pe aici nu se trece"; la siguranţa construcţiilor vom rivaliza poate cu turcii, dar la respect faţă de istorie numai cu noi înşine. (**A. C.**)

● Antrenorul german al naţionalei de fotbal irakiene declară că a ajuns la capătul răbdării! De zece luni nu s-a găsit un teren corespunzător în tot Irakul. Partea bună a acestei veşti insuficient de îngrozitoare – există occidentali care şi-au pierdut răbdarea în Irak. (**R. C.**)

NU-ŢI MAI DĂ MÎNA SĂ LAUZI SOMNUL CÎND DISCURSURILE ŞI-AU ÎNCHIS PORŢILE, ŞI NU ORICUM

● Ştirea anului (din *Libertatea):* un român a inventat Păpuşa-Care-Creşte! Bogdan Brezuică, un sucevean de 19 ani, a inventat o păpuşă care creşte dacă este hrănită (cu ce? – nu ni se spune). El a luat legătura cu singura fabrică de păpuşi din România (la Arad), dar managerii acesteia nu s-au arătat interesaţi... Păi, cred şi eu: nu-ţi mai dă mîna să creşti un copil, darmite o păpuşă! (**a. l. ş.**)

● Cea mai recentă şi acută dilemă: unii cercetători susţin că a dormi prea mult duce la infarct; alţii laudă somnul îndelungat ca regenerator al memoriei. Ce-i de făcut? Soluţia românească: rămîne cum am vorbit. (**R. C.**)

● Dieter Kosslick, directorul Berlinalei: „Nu-mi pregătesc niciodată discursurile, pur şi simplu încerc să vorbesc în engleză şi *speech*-ul e pe jumătate gata". (**a. l. ş.**)

● După abolirea, în 1995, a convenţiei care proteja preţul fix la cărţi, aşa-numitul *Net Book Agreement*, în Regatul Unit oferta de carte e mult mai redusă, edituri celebre şi-au închis porţile, la fel multe librării de cartier. Scriitorul spaniol Manuel Rodríguez Rivero, în vizită la Londra, a căutat (şi n-a găsit) în cele mai mari şase librării din centrul Londrei *Molloy* de Beckett. Spre deosebire de *orice* premiu Nobel de limbă spaniolă, pe care îl poţi găsi în *orice* librărie din Madrid. Norocul nostru că nu avem această problemă... (**S. S.**)

● Primim de pe plaiuri helvete, de la Mirel Bănică (un prieten al vechii *Dileme* şi al *Dilemei vechi),* veşti bune: „Aşteptam evenimentul de multă vreme... iată, dorinţa s-a împlinit! Manelele au cucerit Occidentul! Şi nu oricum, doar pentru cei cu pielea sensibilă. Obrazul subţire cu «Manella» se ţine..." (**D. S.**)

...ea VASILESCU

Europa dumitale

Etichete europene

În aceeaşi categorie de subiecte cu „cipuri pentru vaci“ şi „anestezierea porcului“, mult (şi adesea neadecvat) comentate, s-au aflat şi altele, care au stîrnit mult mai puţin interesul presei. Ele ar putea fi grupate sub acelaşi generic, „c-aşa vrea Europa!“ – o replică simetrică, desigur, la binecunoscutul refren „c-aşa-i românul!“. Am aflat, de pildă, că florile puse în comerţ vor trebui să poarte etichete cu denumirea speciei în limba latină. Unii gazetari au reţinut din asta că florăresele vor trebui să înveţe latineşte, ceea ce au şi anunţat cu nedisimulată satisfacţie. Nu s-a reţinut detaliul pozitiv că, în sfîrşit, florile vor avea etichete: acum n-au deloc, nici cu denumirea (fie ea ştiinţifică sau populară), nici cu preţul. După ce se va mai face puţină băşcălie, la un moment dat se va intra în rutina normei. Florile vor avea etichetă scrisă şi în latineşte şi nimeni nu va mai băga în seamă acest fleac. Numai că, la noi, prima reacţie faţă de *ideea de reglementare* conţine un amestec greu decelabil între teama de nou şi necunoscut („ce-or mai fi vrînd *de la noi* şi cu asta?“), spirit de Gică contra („lasă-mă, nene, în durerea mea cu regulile matale“), hlizeală gratuită („auzi, Maricico, cum se zice, fă, *tarabă* pe latineşte?“) şi refuz căpos, fără explicaţii raţionale, ca-n parodia lui Topîrceanu („...Şi-l întreabă fără noimă / Pe agentul sanitar: / «Ce-ai cu noi, mă? / Pentru ce să dăm cu var?»“). O asemenea reacţie nu exclude însă adoptarea rapidă a reglementării, ca semn de modernizare şi de „intrare în rîndul lumii“ şi ca „bază“ pentru invidia celorlalţi („ai văzut, bă, la Gogu, ce etichete occidentale şi-a tras?“).

Reacţionăm în spirit rural şi conservator, la prima vedere, resimţind orice intervenţie din afara comunităţii „noastre“ ca pe o agresiune ori o neplăcere, o încercare a cuiva de a ne scoate din ritmurile strămoşeşti. În acelaşi timp, excesul de reglementări ni se pare cam fără rost şi tindem să-i dăm cu tifla. (E adevărat că una dintre neplăcutele „specialităţi“ ale Comisiei de la Bruxelles este tocmai excesul de reglementări; chichiricioasă şi pisăloagă, Comisia e deja celebră pentru acribia cu care reglementează chestiuni abisale precum curbura bananei. Dar despre asta, altă dată...). Prinşi însă în jocul acceptării regulilor („aşa vor ăştia“, unde prin „ăştia“ se înţeleg autorităţile, de orice fel ar fi ele), ne adaptăm. Ne modernizăm, cu alte cuvinte, mai mult de nevoie decît de voie. Ceea ce nu înseamnă, de fapt, cu adevărat un pas spre modernitate: dacă accepţi regulile fără a le asimila, fără a raţiona pe marginea lor, fără a calcula, pe două coloane, avantajele şi dezavantajele, nu se cheamă că te-ai cufundat de-a dreptul în spiritul modern şi pragmatic al „Vestului“. În cazul concret al etichetelor, eu unul văd avantaje directe şi imediate, unele dintre ele mergînd chiar în sensul revigorării unor tradiţii locale. De exemplu, o altă ştire din aceeaşi paradigmă „cipuri vaci – anestezie porci – flori latineşti“ ne anunţa că vînzătorii de legume vor fi obligaţi să scrie pe etichete şi *soiul* lor. „Dacă aşa trebuie, o să punem şi soiul“, bombănea un ţăran într-o piaţă, luat la întrebări de un reporter. Eu aş pune şi locul ori sursa, profitînd de recunoaşterea unor produse: „cartofi de Covasna“, de pildă, sau „castraveţi muraţi de Rădăuţi“. Ş.a.m.d. Altminteri, după etichetele noastre naţionale, riscăm să nu ne lămurim: dacă încercaţi de exemplu caşcavalul „Rucăr“ (sau „Dalia“, sau „Penteleu“ – în fine, cele cîteva mărci moştenite din comunism) produs de diverse fabrici, veţi constata diferenţe enorme, deşi pe ambalaj scrie acelaşi lucru. Aşa că, învăţaţi cum sîntem să trăim într-o cultură „a supravieţuirii“ şi a „descurcatului“, obişnuiţi cu ideea că „merge oricum, noi să fim sănătoşi“, nu ne prinde rău un oarecare curs intensiv de precizie a denominaţiunilor. Etichetele de tip european reprezintă o şansă de a uita semnificaţia refrenului „astăzi iar, la telejurnal, am văzut caşcaval“.

Bun venit în Bacşişistan!

Nu doar România este bolnavă din cauza corupţiei generalizate, sub o formă sau alta e un fenomen prezent în mai toate ţările eliberate de sub comunism, ca şi în toate ţările eliberate de sub dominaţia colonială, ca şi în toate ţările care nici nu mai ţin minte de cînd şi de cine s-au eliberat. Dacă în legătură cu ţările din Africa, speranţele s-au evaporat de mult, Europa Centrală şi de Est e analizată din perspectiva accesului în Uniunea Europeană. Şi în Uniunea Europeană se fură, şi în Uniunea Europeană oamenii politici îşi folosesc poziţia pentru avantaje personale sau de grup. Diferenţele vin din atitudinea justiţiei şi a opiniei publice: în Franţa, de pildă, persoane importante (Roland Dumas, Alain Juppé) sînt judecate şi condamnate şi, în mai toate ţările, cei bănuiţi sau dovediţi de acţiuni ilegale sînt înlăturaţi şi prin vot popular din politică şi din viaţa publică. Şi tocmai pentru că peste tot unde sînt bani sînt şi oameni interesaţi să-i ia fără să se încurce în reguli, şi tocmai pentru că răul are o putere de atracţie enormă, autorităţile din UE, dar şi presa sînt deosebit de prudente cu privire la corupţia noilor candidaţi. Iată cîteva fragmente dintr-o analiză apărută în revista germană *Der Spiegel*, semnată de Marion Kraske, Christian Neef şi Jan Puhl. Mai întîi cîteva cazuri.

Fraude fără specific naţional

„În Lituania era greu de găsit un om mai popular decît Rolandas Paskas, popularitate obţinută de pe urma dublei sale victorii. Încă în epoca sovietică, acest pilot temerar a adus de două ori, în mica republică baltică, titlul de campion mondial pentru acrobaţii aeriene; a fost ales de două ori primarul capitalei Vilnius şi a ajuns în două rînduri şeful guvernului. La începutul anului 2003, votul entuziast al compatrioţilor săi l-a plasat în postul de preşedinte; în strălucita lui campanie electorală nu a ezitat să zboare cu avionul pe sub un pod al cărui tablier era la opt metri de sol.

Dar acum, la 47 de ani, acest pilot curajos trebuie să pună cruce tentaţiei de a mai deveni încă o dată preşedinte. Sînt indicii că nu va reuşi nici măcar să ducă la bun sfîrşit primul mandat. Tînărul care le-a promis săracilor bani, pensionarilor – pensii mai bine garnisite şi oamenilor strîngători restituirea economiilor pierdute e acum în cădere liberă: Parlamentul a declanşat procedura de destituire.

Băiatul răsfăţat al politicii lituaniene a fost dus la pierzanie de un rus, pe numele lui Juris Borisov, alias Jurijus Borisovas. Proprietarul unei societăţi de comerţ cu helicoptere, acesta a investit 400.000 de dolari în campania electorală a lui Paskas; cel din urmă i-a promis în contrapartidă gradul de general, o decoraţie, postul de consilier în cabinetul său şi eliminarea concurenţei din circuit. După victoria în alegeri, preşedintele, care neagă toate aceste acuzaţii, i-a acordat binefăcătorului său naţionalitatea lituaniană. Borisov este acuzat că întreţine legături privilegiate cu cercurile criminale şi cu serviciile secrete din Rusia şi că l-a şantajat pe Paskas. NATO îl bănuieşte că a transmis la Moscova documente secrete.

E acest scandal ceva specific lituanian? Nici vorbă. Practic nu trece o săptămînă în Europa Centrală sau de Est fără să izbucnească un scandal de corupţie, cu ramificaţii pînă la nivelurile superioare ale puterii. De la începutul lunii decembrie, în Polonia se desfăşoară un răsunător proces menit să facă lumină asupra uneltirilor numitului Lew Rywin. Acest producător de cinema e acuzat că, beneficiind de aprobarea prim-ministrului Leszek Miller, ar fi vrut să determine aprobarea unui amendament la proiectul de lege al audiovizualului pentru a permite grupului Agora să cumpere un canal de televiziune privat. Preţul amendamentului: 17,5 milioane de dolari.

Dacă e să fie crezuţi cei de la Agora, banii ar fi urmat să ajungă în conturile Alianţei social-democrate, de stînga, partidul şefului guvernului. La Gdansk, un fost ministru adjunct de la Infrastructură este acuzat de spălare de bani şi de escrocherie. La Ostrowiec Swietokrzyski, un baron local, aparţinînd tot partidului de guvernămînt, e bănuit de corupţie.

Bun venit în Bacşişistan, regatul cleptocraţiei. De îndată ce apare ocazia unei completări lucrative, stăpînii Noii Europe sar imediat. Guvernul din Republica Cehă a recunoscut că la ei, corupţia a atins «un nivel grotesc». Deputatului Alexander Novak i s-a ridicat imunitatea pentru că a primit 1,3 milioane de euro mită cînd s-a privatizat furnizorul de energie de la Şmutov, oraşul său natal. Pe de altă parte, Karel Srba, fost secretar general în Ministerul Afacerilor Externe, a fost condamnat la opt ani închisoare pentru că a angajat un ucigaş cu simbrie ca s-o elimine pe jurnalista Sabina Slonkova, care ancheta activităţile lui ilegale. În România, prim-ministrul Adrian Năstase a fost nevoit să o demită de Hildegard Puwak, ministru pentru Integrare Europeană, pentru că, în mod discret, a atribuit sumele venite ca ajutor de la Bruxelles, unor societăţi aparţinînd soţului şi fiului ei. În Ungaria, afacerea K&H, un scandal bursier, a făcut valuri pînă în guvernul social-democratului Péter Medgyessy.“

Polonia ca Botswana, România ca Malawi

„La un deceniu după prăbuşirea comunismului, majoritatea ţărilor din Europa Centrală şi de Est se scaldă în mlaştina nepotismului, a corupţiei şi a aranjamentelor obscure. În fruntea listei: ţările care urmează să intre în Uniunea Europeană în trei luni, printre altele, Ungaria, Polonia, Republica Cehă, Slovacia, ţările baltice. Ţările care se străduiesc să-şi facă auzită vocea în negocierile asupra Constituţiei UE ar trebui să mănînce întîi gunoiul din faţa propriei uşi. Comisia a dat cu băţu-n baltă, în noiembrie 2002, cînd a spus asta despre unele dintre ele, în «Raport asupra progreselor realizate pe calea aderării». Eurocraţii se plîng că în aceste ţări, în sînul statului şi al societăţii, corupţia a căpătat o amploare «endemică». Cei de la Bruxelles au toate motivele să fie îngrijoraţi. Şi totuşi, în fiecare an dau milioane de euro pentru finanţarea reconstrucţiei.

În raportul său pe anul 2003, Transparency International, o organizaţie care studiază corupţia în lume, a arătat că în comparaţie cu anul precedent, aproape toţi viitorii membrii ai UE traversează o agravare a situaţiei. Polonia e cea mai lovită: a pierdut 19 locuri, e acum pe locul 64 din 133 de poziţii, devenind mai coruptă decît Cuba, Botswana sau Brazilia. România, care ar trebui să intre în UE în anul 2007, e la acelaşi nivel cu Malawi, pe poziţia 83, ceea ce nu e un semn bun pentru viitorul regiunii. Sociologii de la Varşovia susţin că în ţările foste comuniste şi cultura politică «s-a degradat în ultimii ani». Caracterul opac al deciziei şi corupţia sînt acum cele mai mari obstacole pe drumul dezvoltării. Vaclav Havel, fost disident şi fost preşedinte al Republicii Cehe, nu este mai optimist. El consideră că în aceste ţări jocul politic e în mîna unor bande, vechi şi noi, de «mafioţi postcomunişti» şi de «speculanţi politici».

În special acolo unde la putere sînt foştii marxişti convertiţi, ca în Polonia, România sau Ungaria, aparatul de stat funcţionează ca în fostele vremuri bune. Partidele comuniste înlăturate după căderea Zidului au ajuns din nou la putere. Şi-au modernizat programul şi joacă rolul social-democraţilor: Leszek Miiler, în Polonia, şi Peter Medgyessy, în Ungaria, trec drept lideri pragmatici. Dar «partidele postcomuniste consideră şi acum că statul e proprietatea lor», ne spune sociologul Jerzy Szacki din Varşovia. Întreprinderile neprivatizate sau incomplet privatizate reprezintă «oase extrem de apetisante pentru cîinii corupţiei», adaugă Mircea Toma, directorul Agenţiei de Monitorizare a Presei din Bucureşti. În România membrii fostei nomenclaturi şi ai trist celebrei Securităţi cooperează, cu disciplina şi loialitatea ce-i caracterizează, pentru a pune mîna pe posturile cele mai importante şi pe afacerile cele mai lucrative.

Nu doar oamenii politici iau mită. Medicii nu tratează bolnavul decît după ce au primit un ceva, cît de mic, profesorii dau note bune pe bani, poliţiştii şi vameşii emit amenzi pentru delicte imaginare. Funcţionarii nu dau adeverinţe decît dacă primesc bancnote pe sub masă. Învăţămîntul universitar nu e chiar gratuit: în Polonia, cei care au căzut la examenul de admitere pot obţine un loc dacă dau 200 de euro. Situaţia are o cauză evidentă: funcţionarii serviciilor publice, funcţionarii de stat, profesorii de liceu, profesorii universitari, medicii din spitale au salarii de mizerie.

În ceea ce priveşte opoziţia, în tinerele democraţii, ea este adeseori slabă şi divizată. Fostele mişcări disidente nu au putut niciodată să rivalizeze, ca organizare, cu adversarii lor comunişti. Faptul că n-au fost scutite nici ele de scandaluri a contribuit la risipirea optimismului de la începutul anilor '90. Guvernele de opoziţie se înţeleg cu ceilalţi cum să împartă puterea. În Republica Cehă, acordul dintre social-democraţi şi conservatori, de după alegerile din 1998 care n-au degajat o majoritate absolută, a avut un efect devastator asupra moralităţii din ţară: conservatorii au acceptat un guvern condus de social-democratul Miloş Zeman, în schimbul unor posturi în instituţii şi în companii. De la acest «acord cu opoziţia» politica numirilor se face în cercuri informale. Principiul conform căruia mîna stîngă nu ştie ce face dreapta «a devenit mecanismul central din politica de la noi», spune politologul ceh Jiri Pehe.

Cvasitotalitatea ţărilor din Europa de Est sînt divizate de o prăpastie: «Statul sînt cei de la vîrf, şi ei sînt, fără îndoială, duşmanii noştri», opinie auzită adeseori de sociolog şi care persistă din vremea comunistă. În ochii cetăţenilor, noii conducători sînt la fel de necompetenţi ca şi ceilalţi: pensiile devin tot mai subţiri, şomerii nu pot supravieţui cu ajutoarele date de stat, bolnavii sînt nevoiţi să se descurce fără medicamente. Obligaţi de necesităţi, mulţi ajung la concluzia că e legitim să furi de la stat, considerat de elite un fel de magazin cu autoservire.“

Ar mai fi de adăugat că oricît de mari ar fi salariile funcţionarilor, cei care vor să corupă pot oferi mai mult. Lipseşte de pe piaţă o marfă: cinstea. (**M. B.**)

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 7 ● 27 februarie – 4 martie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Eşecul ca simptom al victoriei“
pagina **3**

Eveniment
Septuaginta într-o nouă traducere
pagina **14**

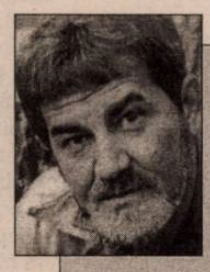

O nouă rubrică:
Şerban Foarţă
„Rimelări“
pagina **16**

FEMEILE ÎN POLITICĂ

„O femeie e ca un pliculeț de ceai. Nu știi niciodată cît de tare e pînă nu o pui în apă fierbinte.“

ELEANOR ROOSEVELT

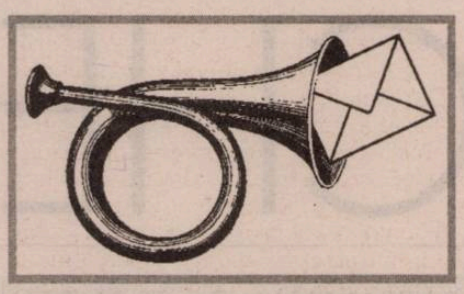

Nr. 5: *„Dialogul Teodor Baconsky – Mircea Vasilescu“*

Împotriva vulgarității

Stimată redacție

Am citit cu mult interes schimbul de scrisori dintre domnii T. Baconsky și M. Vasilescu. M-am regăsit cu precădere în replica dlui M. Vasilescu, poate pentru că este mai *populară*. Citind cea de a doua pagină a ultimului număr mi-am și notat cîteva mici idei pe care aș vrea să vi le comunic (fără a avea pretenția că ele ar reprezenta mare lucru).

Într-adevăr, simt că principalul rol al *Dilemei* este lupta (poate-i prea mult „cruciadă“, termenul a fost mult prea politizat – cruciada împotriva comunismului, împotriva terorismului etc. – și pare mult prea pompos, chiar dacă nu este complet inactual) împotriva vulgarității ce ne împresoară aproape în fiecare zi. E imposibil să nu dai peste ea indiferent dacă deschizi televizorul, radioul sau vreun ziar și, chiar dacă eviți toate aceste mijloace de comunicare, tot trebuie să rezolvi vreo problemă în planul real al lucrurilor și nu în cel ideatic. Din păcate, din 1995-1996-1997 această agresivitate pare a se afla într-o continuă ofensivă. Scopul *Dilemei* ar fi tocmai acela de a se opune cu arme nu extrem de sofisticate (de cultură elitistă la care fiecare poate ajunge citind cărți specificie) acestui flagel național. Opera *Dilemei* mi se pare a fi de pionierat – promovarea bunului simț, bunului gust etc. – și cred că așa a fost încă de la început, de cînd a apărut prima oară. Mă întrebam cît de mult a schimbat societatea apariția revistei *Dilema*. Sînt sigur că a scos la suprafață și alte voci, tinere, de care societatea română are mare nevoie, chiar dacă de cele mai multe ori nu își dă seama. Pentru cei întorși din Vest, *Dilema* este un pai de care încearcă să se agațe (v-o spun din proprie experiență). O supapă necesară – și cred că și din acest motiv actualul sistem o va tolera și pe viitor, indiferent cît de mult se va mai strînge șurubul (asta mai depinde, *bien sûr*, și de scleroza celui din vîrf, însă cu trecerea timpului văd că ea se accentuează, o dovadă fiind, sînt sigur că ați remarcat, prezența acum o săptămînă a dlui Năstase la ora 19:30 pe șase canale, un record absolut, sînt convins, după 1989 și chiar dintotdeauna – cuvîntarea despre NATO bla-bla). De aceea mi se pare cît se poate de normal ca misiunea *Dilemei* să se desfășoare liber și critic. Oricum știți foarte bine că vă adresați Opoziției democrate, atît cît a mai rămas, și celor care o votează și nu vadimiștilor sau pesediștilor care nu cumpără revista din principiu (figura dlui Pleșu nu le provoacă puseuri de bucurie, din motive atît de evidente)...

Mi-a plăcut în răspunsul dlui M.V. partea legată de bani. Într-adevăr, aici în România, mai mult decît în alte țări, toată lumea este obsedată de bani, după care ești și judecat. Două întrebări revin în forță. Ce faci? Și mai ales cît? Produci mult și mai ești și director (ați observat cît de mult s-a devalorizat noțiunea de director? Una-două ești director), deții stima tuturor. Ți se mai oferă și mașină de serviciu și poți să te plimbi nelimitat pe banii firmei? Raiul. Lumea nu te întreabă dacă ești fericit, dacă ceea ce faci contează pentru ceilalți, dacă ai ceva în cap, ce carte ai mai citit. Și nu știu dacă ați observat ce fețe fac cei care te întreabă cît scoți atunci cînd le răspunzi „e confidențial“. Sînt sigur că imediat cred că ești un amărît căruia îi este rușine să se laude cu sutele de euro.

În condițiile în care *Dilema* este citită de numai cîteva zeci de mii de oameni (și foarte mulți în afara României, cred că mai mulți decît cei din interior), nu cred că un 2007 este posibil. Nu cred că trebuie să fim atît de optimiști, să nu uităm că mai sînt doi ani, lăsînd la o parte acest an abia început dar ca și terminat. Și dacă actualul mamut politic va cîștiga alegerile, și este mai mult ca sigur că o va face, sînt sigur că perspectiva se va îndepărta și mai mult. Ca și în 1996, ar face un mare bine țării dacă s-ar îndepărta de la putere. Credeți că o va face? Să fim serioși.

Și încă un amănunt: sînt sigur că *Dilema* va supraviețui și, sper, va prospera în această aventură editorială.

Toate cele bune!

C.D. CONSTANTINESCU

„Ce nu-mi prea place“

Stimată Redacție

Schimbul de scrisori (pentru că „dialogul“ este, din cîte se practică, o con-vorbire) dintre dl Teodor Baconsky și dl Mircea Vasilescu nu m-a „contrariat“, dar m-a surprins, oarecum. Iată de ce. Dacă, pe de o parte, scrisoarea întîi era motivată de, presupun, distanța la care se află autorul, pe de altă parte, aceasta nu mi se mai pare tot atît de motivată, deoarece, scrie autorul ei, în primul *Turn înclinat:* „...bucuria cu care am participat, din celălalt capăt al Europei, la conceperea *Dilemei vechi*... mă cucerește șansa renașterii sale într-o formulă mai dezinvoltă“. Desigur, scrisoarea dlui Teodor Baconsky nu putea să rămînă fără răspuns. Întrebarea este: de ce aceste scrisori au devenit deschise? Nimic rău, pentru noi, cititorii, în această deschidere. Pe lîngă alte foloase, este și acela de a participa la „dialog“, tot prin scrisori. Se așteaptă dl Teodor Baconsky la această desfășurare a evenimentului? S-a convenit? Se face un sondaj de opinii? Poate voi afla. Ca să afli – trebuie să participi, mi-am zis. Trebuie să ai talon de participare. Așa că, vă rog să primiți și a mea opinie.

Se spune că ar fi mai multe tipuri de lectură: de antrenare, de formare, de in-formare sau completare, de relaxare. Admisă fiind această premisă, iată ce aș putea spune privind „destinul“ *Dilemei vechi*.

Dilema – și, mai nou (sic!), *Dilema veche* – este, de la naștere și după re-naștere, o revistă anume. În primul rînd, datorită faptului că fiecare număr al revistei ne pune în față, spre luare aminte, o nouă temă: sănătatea bolnavă, antisemitismul și antisemiții, presa sub presiune, mai multe feluri de prostituție, fiind cele din seria nouă.

După opinia mea, oricare ar fi „ambalajul“ în care ar apărea intervențiile la aceste teme, lectura acestora poate fi de oricare din tipurile amintite. În ce fel ar putea fi lecturată, de exemplu, tema sănătatea bolnavă de către, de exemplu, un negustor mic (sic!)? Dar de un doctor? Dar de către un lector aparținînd „intelectualilor onorabili“ (sic!)?

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărțile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECȚIA DE CHIMIE“

Privind asupra rubricilor permanente, aleg, pentru a pune aceeași întrebare, rubricile: *Statul de drept, Medalia de abur, Turnul înclinat, Alte voci, alte păreri.*

Iar acum să ne întrebăm de către cine și în ce fel vor fi abordate paginile: *...din polul plus,* mai veche, și *regimul artelor și al munițiilor,* mai nouă, cu titlu „ludic“? Ș.a.m.d.

Dar ar mai exista o întrebare: putem pretinde unui cititor să citească un ziar, o revistă, o carte din scoarță în scoarță și cu aceeași tehnică de citire (pentru că există și astfel de tehnici)? Evident că nu. Odinioară, Francis Bacon spunea: „Unele cărți sînt făcute pentru a fi gustate, altele înghițite și numai puține spre a fi rumegate și mistuite“. Putem să nu ne alăturăm acestor spuse, chiar dacă nu vorbim despre cărți, ci despre alt gen de scriitură? Și atunci, aș spune că nu în totalitate, dar în mare parte, grijile privind destinul *Dilemei vechi* vor fi înlăturate.

Eu „sînt vechi, domnule!“ și mă voi învechi (și mai și) o dată cu *Dilema* (și ea) *veche.* Pentru că, frumos gîndea J.-P. Sartre: „Lectura este un pact de generozitate între autor și cititor, fiecare are încredere în celălalt, fiecare contează pe celălalt, cere de la celălalt ce vrea de la sine“.

Așa că, sub această acoperire, să vă spun și despre ce nu-mi prea place.

Stimate domnule Mircea Vasilescu, nu-mi prea place conceptul de „clasa de mijloc intelectuală“. Și iată care ar fi motivația.

Intelectualul poate fi și el mic, mijlociu și, chiar, mare („onorabil“?). Profesorii, învățătorii, funcționarii publici, inginerii, doctorii etc., etc. fac ceea ce se cheamă (diviziunea muncii e de vină) o muncă intelectuală. Nu aceeași muncă, nu de aceeași „extindere“. Prin urmare, cei enumerați sînt intelectuali și sînt considerați de societate mici sau mijlocii sau mari după varii criterii (depinde și de societate). Mai mult. Nici profesorii, nici învățătorii, nici inginerii, nici doctorii etc., etc. nu sînt, în breasla lor, de același „calibru“.

Pe de altă parte, cîți dintre cei avuți în vedere de dvs. (și de mine, cu unele excepții: nu am înțeles ce vreți să spuneți prin „cadrele superioare“ – de partid și de stat?) au cont în bancă, de nu se mai pot „vedea pe ei“? Doriți să renunțați la cei fără? Pînă una-alta, cred că n-ar fi bine; sînt cam mulți. Și apoi, de ce „indivizi“? Nu vă prea plac, într-o primă instanță, dar vreți să „redevină civilizatori, pilde de cetățenie“. Să fi fost civilizatori, iar contul din bancă să le fi interzis de a mai fi? S-ar putea să nu vă fi înțeles, dar, oricum, pe mine a fi „individ“ în relația cu *Dilema veche,* nu mă prea încîntă. Chiar cu înțelesul de unitate distinctă.

După o astfel de, să zic, argumentație, mă gîndesc că ar trebui să aveți ca țintă „intelectualul în general“ (Mircea Vulcănescu), fie el mic sau mijlociu. Cei cu adevărat mari sînt puțini. Și nu-i veți pierde; cred că vor face, fie și numai, o lectură de relaxare. De ce cred asta? Pentru că, dați-mi voie să am o certitudine: cel din Pisa, de cleștar să fi fost, tot s-ar fi înclinat. Și încă una: că nu doriți ca *Dilema veche* să nu fie „gustată prin universități sau în mediile profesionale hi-tech“.

Ce nu-mi mai place? Nu rubrica *Alte glasuri, alte păreri,* nu rubricardul, vorba unui fost (gînd la gînd) colaborator permanent, ci retranscrierea acelor păreri din eter sau a e-mail-urilor, care, stau mărturie ultimele asemenea, nu vă (ne) reprezintă. Și, pentru a-mi permite acest lux, mă furișez, cu permisiunea domniei sale, pe lîngă dl Teodor Baconsky.

„Prinși între două eternități – trecutul apus și viitorul necunoscut – nu încetăm nici o clipă să căutăm orientarea și simțul de direcție“ (D.J. Boorstin, *Căutătorii,* Meridiane, 2001).

Dar, ceva mai departe, același scrie precum că ar fi mai bine să nu găsim Răspunsul, pentru a ne păstra omenia, altfel spus, să rămînem mereu căutători.

Fiți căutători!

Cu stimă,

Liviu STESCU
Iași

Opinia unei agnostice

Stimată „Dilema veke“,

Deși dl Teodor Baconsky mi-a interzis să îi citesc articolele în calitate de agnostică, totuși i-am citit scrisoarea din ultima *Dilemă* și în mare am fost de acord cu cele transmise cu privire la tonul, stilul și limbajul din primele numere de *Dilemă veche.* Probabil că și temele au fost de așa natură încît acel limbaj a fost necesar.

Ultimul număr al *Dilemei vechi* și-a revenit la normal și îmi place așa.

Vreau să mai adaug că totuși mi-am permis să îi citesc și articolul din ultimul număr și m-a amuzat că nici de data asta nu am fost de acord cu el.

Oricum, vreau să mai precizez că este mult mai greu să trăiești ca agnostic decît cu o credință în Dumnezeu, oricare ar fi acesta.

Cu stimă,

Kalino

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Tîrziu în Europa**
- **Consumați, consumați... tot va mai rămîne ceva**

DILEMA VECHE

REDACȚIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-șef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAȘU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacție)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ȘERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-șef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Șerban FOARȚĂ
Dan GOANȚĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUȚĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎȚĂ

Redacția DILEMA VECHE:
Str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1,
010631, București.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariția acestui număr a fost sprijinită de Fundația pentru Poezie „Mircea Dinescu“ și Mușat & Asociații

Tipărit la FED PRINT

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteți abona:

- la sediul redacției, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, București;
- trimițînd prin mandat poștal contravaloarea abonamentului pe adresa redacției, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 București, și expediind pe adresa redacției o copie după documentul care atestă plata, însoțită de o scrisoare cu adresa la care doriți să primiți revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Eșecul ca simptom al victoriei

A vedea jumătatea plină a unei sticle pe jumătate goală înseamnă „a gîndi pozitiv“ sau a avea o viziune „constructivă“ asupra lumii. A contempla o sticlă goală, dar a te arăta încrezător într-un viitor nu prea îndepărtat cînd ea va fi plină înseamnă a fi optimist. A contempla o sticlă goală şi a pretinde că e plină înseamnă a avea talent politic şi abilitate diplomatică. Reacţia guvernului român la raportul baronesei Nicholson privind „reorientarea“ strategiei noastre de aderare, în urma unor „serioase dificultăţi“ s-a înscris în cea de a treia categorie: politichie fină şi diplomaţie subţire. Domnul ministru Geoană a declarat, într-o emisiune de televiziune, că nu ni s-a arătat un cartonaş roşu (nici măcar galben): „ni s-a tras doar un clopoţel de alarmă“. Mie, unuia, termenul „alarmă“ mi se pare mai grav decît acela de „cartonaş roşu“ (care semnalează o strictă avertizare), dar admit, pe de altă parte, că termenul „clopoţel“ sună mai prietenos, mai tandru, decît „cartonaş“. Domnul ministru Geoană a adăugat că ar fi greşit să se înţeleagă că europarlamentarii sînt obiectivi, iar noi defecţi. Adevărul e că europarlamentarii sînt obosiţi (din cauza defectelor ţărilor proaspăt integrate), iar noi sîntem pe drumul cel bun, foarte aproape de o victorie iminentă. Îl înţeleg pe domnul ministru. Solidaritatea de partid şi solidaritatea guvernamentală îl obligă să raporteze noi şi noi victorii. În plus, are, de cînd îl ştiu, un temperament euforic. E infailibil, invincibil, indivizibil. N-are „părţi“: e dintr-o singură bucată – o bucată roz, voioasă, volubilă şi lucrativă. Nu-şi permite penumbre, melancolii, incertitudini. Nu ştie ce e eroarea sau eşecul. E linear, previzibil, lansat spre culmi, *good guy* pînă-n măduva oaselor, puiet american răsădit pe plaiuri dîmboviţene. A înţeles repede şi mai bine decît oricine ce înseamnă „profesionismul“ în materie de diplomaţie: locvacitate veselă, condiţie fizică şi convingerea fermă că adevărul e ceva relativ. Cînd e cazul, dl Geoană ştie să se prefacă atît de bine că nu înţelege, încît ai chiar impresia că nu înţelege.

© S. Ivanoschi

Domnul ministru Geoană nu e singur. Îl flanchează dl ministru Puşcaş, care vede în raportul Parlamentului European un document predominant constructiv şi optimist. Ideea e că putea fi mai rău. S-a înlocuit „suspendare“ cu „reorientare“. Care va să zică am învins. E bine. Şi va fi şi mai bine. Va fi din ce în ce mai bine. Dl ministru Farcaş, la rîndul lui, e dispus să ia blamul european drept un stimulator „vot de încredere“. Ce virtuozitate hermeneutică! Spui unui văr nevolnic că, dacă mai fură, nu-l mai primeşti în casă, iar el îţi răspunde: „Mulţumesc pentru încurajare. Mă simt stimulat!“ În sfîrşit, peste toată hărmălaia, se ridică vocea reconfortantă a lui Viorel Hrebenciuc. Moldovean molcom, băiat de zahăr, surîzător şi pervers ca un *putto* din rococo-ul băcăuan, el ne asigură că totul e în regulă. „Reorientare“ se referă pur şi simplu la bani. Se vor redistribui. Adică se vor suplimenta fondurile pentru capitolele deficitare. Cînd un domeniu nu funcţionează, vine Uniunea Europeană şi acordă un bonus domeniului cu pricina. Ca să funcţioneze. Cu alte cuvinte, banii tot la noi vin. Tot la noi. Domnul Hrebenciuc pare să sugereze că vom primi cu atît mai mulţi bani, cu cît lucrurile vor merge mai prost. Şi, în definitiv, cine sînt aceşti parlamentari europeni puşi pe exagerări antiromâneşti? Sînt deja pe ducă. Vin alegerile şi vom avea de a face cu alţii, pentru că la ei nu e ca la noi. La ei alegerile aduc în fotoliile parlamentare oameni noi. Aşa că aşteptăm, răbdători, echipa din toamnă şi ne pregătim să-i „reorientăm“.

Recunosc: toate guvernele lumii sînt înclinate să se laude, să-şi apere poziţiile, să-şi justifice eşecurile. Toate *se explică* şi încearcă să minimalizeze argumentele criticilor. Dar lucrurile au o limită. Dinaintea evidenţelor, greşelile se asumă şi guvernele cad. Discursul politic evită, pînă la urmă, contestarea sfruntată a faptelor şi batjocorirea opiniei publice. E mai mult decît întristător reflexul guvernanţilor noştri de a prelua stilistica triumfalistă a partidului unic, a totalitarismului veşnic îndreptăţit şi glorios în perpetuitate. E periculoasă convingerea lor că tratamentul optim al unei boli constă în ignorarea ei fudulă, în minciună şi inacţiune. Din punctul meu de vedere, pasajul cel mai grav din raportul Parlamentului European e cel care vorbeşte despre instituţii şi politicieni europeni care se socotesc „înşelaţi“ de autorităţile româneşti. Nu poţi să-ţi faci o doctrină din a înşela şi în afară şi înăuntru.

...Tocmai terminam de scris articolul de faţă cînd un jurnal televizat comenta buna primire a premierului Năstase în China. România e dată de exemplu în marea ţară prietenă pentru felul înţelept în care administrează drepturile minorităţilor. La o adică, n-o să ne dăm peste cap de dragul Europei. Lumea e mare. Şi, cum se vede, nimeni nu e profet pe continentul lui.

cu dilema la croitor

Guvernul a declarat că nu ia lecţii de la Opoziţie. Cine i-ar putea da lecţii?

Chiar nimeni. Căci e aproape imposibil să-i dai lecţii de pian unui ţambalagiu care toată viaţa a cîntat după ureche.

Cum să-i explici activistului cu ghetre din cartierul Primăverii care-şi plimbă canişul pe gazonul proaspăt bărbierit că începînd din luna martie, cînd se termină cocenii pe plaiul mioritic, vaca noastră autohtonă mestecă pungi de plastic şi citeşte ziarele azvîrlite pe marginea liniei ferate, uitînd să mai dea lapte?!

Adevărat îi că IQ-ul vacii româneşti, ce trăieşte într-o veselă haiducie, e mai crescut decît IQ-ul vacii olandeze, priponită ca proasta în trifoi şi lipsită de lecturi particulare.

Pe de altă parte, se ştie că premierul României dă mai multe ouă ca premierul Olandei, şi atunci cine i-ar putea da lecţii de ouat?

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

O zi cu Vasilica M.

– Ce faci Vasilica, ce-ţi fac fetele?

– Bine, bine. Aia mică tocmai s-a făcut bine, la timp, că dacă îmi mai vărsa şi a treia zi, trebuia să o duc la doctor şi n-aveam cu ce. A fost cuminte, sărăcuţa, şi s-a făcut bine...

Vasilica este femeie de serviciu. Acum 2-3 ani i-a murit soţul de cancer. A rămas cu soacra, care a vrut să o scoată din casă. Pînă la urmă a ieşit ea, de tot, iar Vasilica a îngrijit-o pînă în ultima clipă. Cînd se ducea să mai facă curat pe la cineva, ca să mai aducă un ban în casă, soacra o blestema pînă adormea, că iar s-a dus la amanţi în loc să aibă grijă de ea. D-ale bătrîneţii... Acum Vasilica este singură şi îşi creşte cele două fete.

– Şi a mare?

– A, să vedeţi ce mi-a făcut asta! Mă pomenesc acum trei zile că mă cheamă un poliţist, la telefon, să mă duc repede la Mall să-mi scot fata. Da' ce-a făcut? – m-am speriat eu. Şi ăla că cică a furat.

– Cee?

– Păi, nu chiar a furat, da' a fost cu toată clasa de fete, că n-au mai făcut ora de sport şi unde să se ducă, hai la Mall. Şi acolo s-au dus la raionul de dulciuri şi au început să ia cîte o bomboană de ici, cîte una de colo, tot din cutiile cele mai scumpe şi le mîncau pe ascuns, zicînd că nu le vede nimeni. Apoi s-au dus la cosmetice şi au început să se dea cu sprayuri, tot aşa, din cele mai scumpe, că de atunci tot spăl la puloverul ei, da' degeaba, tot a cucoană miroase.

– Şi ce-ai făcut?

– Păi, mai întîi am plătit 400.000 amendă, la poliţie – noroc că tocmai făcusem curat la doamna directoare şi aveam atîţia bani la mine. Apoi a venit unu', cred că directorul ăl mare, că nu vorbea româneşte, că cică să-i dăm fiecare părinte cîte 2 milioane. La atît au socotit ei pagubele, la 20 de milioane. Fetele erau zece, aşa că 2 milioane fiecare. Ceilalţi părinţi au dat, numai eu şi cu încă o doamnă n-am dat, că n-aveam de unde. Bine, am zis eu, o să vă dau, nu ştiu de unde, da' o să vă dau. Daţi-mi atunci marfa. Nu se poate – mi-a zis directorul ăla. Atunci îmi daţi o factură, o chitanţă, că v-am dat banii. Cică nici asta nu se poate. Aşa că mi-am luat fata, am plecat acasă şi-am luat-o la smotocit. Cum să facă ea aşa ceva dacă ea n-a văzut aşa ceva la mine! Eu, dacă n-am să le dau pîine, fac o cocă d'aia, cu făină şi apă, o pun pe plită şi asta e. Dacă n-a văzut aşa ceva la mine, ea de ce să facă?

– Şi acum tu ce faci?

– Păi, m-au dat în judecată. Am întrebat-o şi pe doamna juristă de la noi şi o să plătesc şi cheltuielile de judecată, vreo 5 milioane cu totul. Da' tot îi pun să-mi dea chitanţă!

În timp ce Vasilica freacă geamurile, eu mă gîndesc de unde o să facă rost de cele cinci milioane cînd leafa ei de-abia depăşeşte două.

– Nu v-am spus că vin schimbări şi la noi – mă informează ea din vîrful scării. Cică vor să angajeze o firmă de curăţenie şi pe noi ne dau afară.

– Asta-i cam prost, ce-o să te faci?

– Păi nu, că pe mine mă păstrează. Aşa mi-a zis doamna administratoare, că dacă sînt cuminte, mă păstrează. Şi eu sînt cuminte. Celelalte or s-o ia... – şi face un gest obscen, după care rîde jenată. Aşa le-a spus doamna administratoare...

S-a terminat ziua Vasilicăi. Se spală, se schimbă şi ne bem cafeaua împreună.

– Fug repede să iau ceva de mîncare la fete, că n-am avut ce să le las – se ridică ea brusc, lăsînd cafeaua neterminată.

– Şi ce le mai iei la ora asta?

– Păi, ca de-obicei. Cartofi şi ceapă.

Şi pleacă. Apoi se întoarce din uşă, brusc preocupată:

– Am auzit la noi la servici că dacă mănînci prea mulţi cartofi cu pîine te tîmpeşti, că au prea multe E-uri!

– Fugi d-aicea, Vasilico, cu prostiile! Numai grija asta n-o aveai pînă acum...

ținerea de minte

- Plictiseala nu trebuie niciodată alungată cu forţele de poliţie.
- Unele piese sînt atît de slabe încît nu ajung să iasă din scenă.
- Defunctul declară: „Nu am fost un existenţialist!“
- Fii realist: nu spune adevărul.
- Un necrolog poate constitui o excelentă carte de vizită.
- Urmăresc evoluţia acestui scriitor cu multă atenţie şi de multă vreme; de pe vremea lui Homer.
- Am remarcat că oamenilor le plac gîndurile care nu-i obligă să gîndească.
- Nu ne putem întoarce în peşteri! Sîntem prea mulţi.

(Stanislaw Jerzy Lec)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Cum a devenit brusc România lider regional?

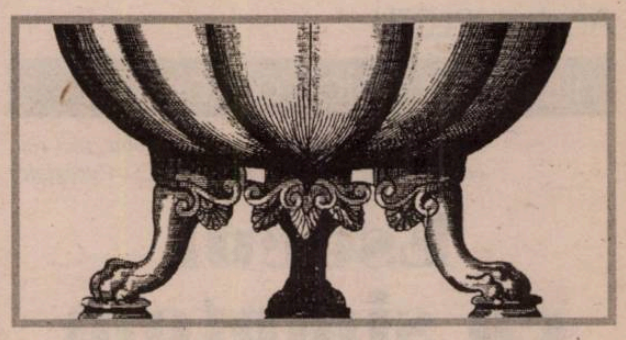

Concluzia amară a acestor zile este că România are probleme în îndeplinirea criteriilor politice de aderare. Eşecul în reforma justiţiei, acapararea administraţiei, marginalizarea Parlamentului şi paşii înapoi în ce priveşte libertatea presei sînt semne ale regresului democratizării după alegerile din 2000. Şi dacă democratizarea este problema, atunci PSD a ajuns într-o situaţie paradoxală: gestionează procesul de integrare şi e în acelaşi timp principalul obstacol în calea acestui progres.

Problema de fond a României este acapararea puterii de un grup restrîns situat la nivelul partidului de guvernămînt (în plan politic) şi a executivului (în planul puterii executive). Acest dispozitiv atacă mecanismele de contrapondere, specifice democraţiilor consolidate. PSD este prea puternic şi nimic nu i se poate opune la nivelul statului şi al societăţii.

Funcţia publică independentă nu există practic în România. Legea funcţionarilor publici a fost încălcată, apoi schimbată. Funcţionarii nu pot să se opună puterii politice cînd aceasta face abuzuri, în umbra legii. Agenţia Naţională a Funcţionarilor Publici a devenit din instituţie autonomă un simplu departament în minister. Instituţiile care ar trebui să reprezinte societatea, funcţionînd autonom faţă de executiv, au fost fie supuse (CNA, Consiliul de Administraţie de la TVR, Consiliul Superior al Magistraturii), fie pur şi simplu schimbate, forţîndu-se legea (CA de la Radio, Consiliul Concurenţei). Cel mai clar apare această tendinţă în justiţie. Executivul nu a renunţat la control: chiar şi potrivit legilor depuse abia acum la Parlament, ministrul Justiţiei are un cuvînt de spus în ce priveşte cariera magistraţilor şi bugetele instanţelor. Atunci cînd poţi controla cariera şi banii unui om, independenţa este de formă şi inamovibilitatea ceva relativ. Mare parte dintre atribuţiile ministrului au trecut către Consiliul Superior al Magistraturii. Deşi pare foarte complicat, sistemul de alegere a membrilor CSM nu lasă nici o şansă magistraţilor tineri, doritori de schimbare. Nu e de mirare că magistraţii sînt reprezentaţi acolo de foşti torţionari comunişti sau de procurorul care a acţionat cu exces de zel în cazul Armaghedon II, după cum a recunoscut chiar Adrian Năstase. La o dezbatere recentă, un judecător ieşean constata că magistraţii şi-au ales ca reprezentanţi doar pe superiorii ierarhici (cu excepţia unui singur judeţ). Sistemul seamănă cu alegerile interne din PCR.

Nu există undeva la PSD un centru de comandă, care coordonează acapararea treptată a statului şi a societăţii. Nu sînt atît de inteligenţi şi bine coordonaţi. În plus, nu este doar succesul sau vina Partidului. Şi presa, şi justiţia, şi administraţia se supun din instinct, la comanda oportunistă a concesiilor faţă de stăpînul zilei. Opoziţia politică este slabă din vina ei şi nu i se poate cere PSD să o structureze. Nu este deci o conspiraţie pesedistă bine gîndită. Partidul acţionează aşa cum a fost învăţat: să controleze totul. Faptul că prin şantaj bugetar, oameni de genul lui Octav Cozmâncă, eficienţi (doar) în acest tip de guvernare, au reuşit să atragă în PSD 30% dintre primari şi 10% dintre parlamentari (pe lîngă cei proprii) demonstrează această eficienţă.

Raportul Nicholson din mai 2001, primul după alegeri, salută discursul din 20 decembrie 2000 al lui Ion Iliescu, care susţinea consolidarea democraţiei şi a statului de drept în România. Lucrurile s-au deteriorat treptat, pe măsură ce semnalele din România arătau căderea într-un stil arbitrar de guvernare. „România continuă să îndeplinească criteriul politic", spunea raportul de ţară din 2002 al Comisiei Europene. Formula a şocat atunci. Cum adică: „continuă"? Ţin minte că Daniel Dăianu a atacat public această formulă. Puţini credeau atunci că s-ar putea propune suspendarea negocierilor din pricina criteriilor politice şi o monitorizare specială, unică pentru această etapă a extinderii.

Oficialii europeni ajung la concluzia pe care teoreticienii democratizării o susţin de cîţiva ani: o bună parte din spaţiul ex-comunist cade într-un fel de democraţie controlată, pe model rusesc. Dacă îşi menţine hotărîrea de a se extinde spre Balcani, UE va trebui să ia în considerare că democratizarea poate fi o şosea cu două sensuri. România nu e excepţională: este la jumătatea drumului între democraţia consolidată şi consolidarea democraţiei controlate. La fel ca Muntenegru, Macedonia, Albania, Ucraina, chiar Turcia (în altă formă). Iar dacă Partidul Socialist se întoarce la putere, cu opoziţia de dreapta fărîmiţată şi partidul regelui Simeon ajuns minuscul, s-ar putea alătura şi invidiata Bulgarie acestui grup. S-ar putea ca acesta să fie precedentul „România". Iar UE va trebui să se hotărască ce face cu astfel de state. Deocamdată s-a hotărît să le supravegheze mai îndeaproape.

presa despre...

Votul de la Bruxelles

Adrian Severin încearcă în *Ziua* o explicaţie savantă a ultimelor evenimente: „Prins între exigenţele contradictorii ale celor mari, cel mic are doar calea principialităţii. Cînd în contextul unor raporturi internaţionale de putere defavorabile, politicii externe îi lipseşte fermitatea reperelor morale, suma victoriilor tactice este o înfrîngere strategică. Acesta este «efectul Oostlander»". Chiar dacă am citit tot articolul, tot nu am înţeles ce vrea să spună. Alţii sînt ceva mai clari: „Votul covîrşitor din Comisia de la Bruxelles este falimentul definitiv al mistocărelii cu morgă făcută de premier, al aranjamentelor de treabă ale lui Micky Şpagă, al administraţiei publice privite printre ochelarii de cal ai generalului Oprea... Cel mai tare îl afectează pe Adrian Năstase. Masca lui de jucător european, aflat la braţ cu toţi potentaţii continentului, e îndepărtată cu fermitate şi neîncredere. Geaba fotografii cu Berlusconi şi Tony Blair, geaba copii, geaba participări la vînători! Parlamentul European acceptă sau respinge România în baza progreselor verificabile înregistrate. Oricum, guvernul Năstase şi Micky Şpagă pot răsufla uşuraţi. Amendamentul conform căruia poliţia europeană trebuie să investigheze cazurile de adopţie internaţională a căzut la vot!" (Cornel Nistorescu, *Evenimentul zilei);* „Pentru ca dezonoarea sa fie completă, guvernanţii noştri se acoperă şi de ridicol. Asistăm uluiţi la încercările lor disperate de a proclama acest eşec zdrobitor drept victorie: Guvernul Năstase ne-a adus pe marginea prăpastiei, Europa nu ne lasă (încă) să ne prăbuşim, şi tot Guvernul Năstase clamează că am învins. Nici nu ştii ce să admiri, lipsa de logică sau lipsa de ruşine" (Zoe Petre, *Ziua);* „Analiza lucidă a situaţiei este înlocuită la Bucureşti cu multă gălăgie politicianistă, menită să ascundă opiniei publice faptul că la Bruxelles România are totuşi o problemă. Se pretinde mai nou că s-a obţinut o victorie asupra baroanei Nicholson, care a vrut să scoată România de pe harta Europei... Singura şansă a românilor rămîne ca numărul liderilor europeni care consideră că ţara noastră se poate schimba mai degrabă în interiorul UE decît în afară să fie mai mare decît al celor care vor să ne lase pe afară pînă ne cuminţim" (Bogdan Chirieac, *Adevărul).* La televiziuni, a fost ceva mai bine pentru guvern. **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

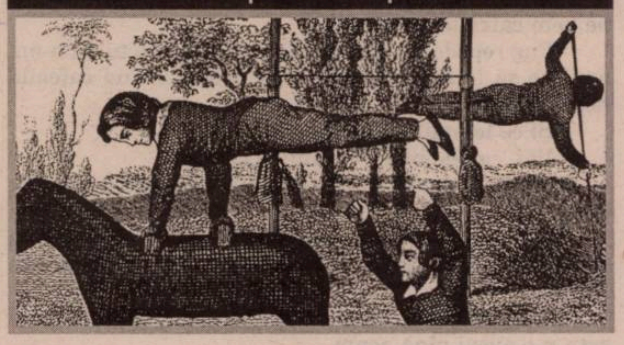

Oglindă, oglinjoară

Dintr-o dată, televiziunile sînt de vină. Poporul e hotărît să-l voteze pe Vadim: responsabil e telejurnalul. Naţiunea nu mai crede în democraţie şi instituţiile ei: puneţi la colţ gazetarii audio-video! Nu te mai poţi uita la ştiri fără să dai de un accident: e clar că aştia vor să ne prostească! Altceva trebuia dat aici, în loc de crima asta. Ceva care să educe masele, să le explice, să le...

De fapt, televiziunea le vorbeşte astăzi oamenilor despre ceea ce se întîmplă în vieţile lor. Acolo, după blocuri, nu se găsesc nici politicieni, nici Grupul de Dialog Social, nici instituţiile europene, nici dilemele noastre, ci doar certitudinile lor. Ale oamenilor care formează 90% din populaţia României. Viaţa acestora nu se schimbă după discursurile din Parlament şi nici după ultimele apariţii de la Humanitas. Să zicem că e plină de întuneric şi spaime? S-a mai zis. Pentru aceşti oameni, e sigur că s-au născut. La fel de sigur că vor muri. Mai repede, dacă mîine nu se duc la muncă. Mai încet, dacă tot mîine se lasă de tutun sau *motorola*. Restul sînt amănunte. Cîţi copii au, pe cine urăsc, cu cine se înţeleg, pe cine au votat acum patru ani. În lumea asta, prin anii '90, cîţiva au încercat să aprindă lumina şi s-au trezit cu o palmă după ceafă, chiar de la locatarii ei. Alţii au înţeles că şi lanterna poate să deranjeze, nu numai reflectorul, aşa că şi-au cerut scuze şi-au plecat la Paris cu o bursă.

Ei bine, fie că ne place sau nu, acesta e publicul care cumpără detergentul Cutare. Gestul de a lua din raft cutia cu praf alb cu granule-minune se întîmplă o dată la cîteva zile sau săptămîni. Gestul de a arunca în urnă buletinul de vot apare o dată la patru ani. Fac precizarea asta pentru că unii par să nu înţeleagă că între interesul politic şi cel comercial, casa de marcat e mai aproape de suflet pentru orice manager de televiziune. N-o spun cu ironie şi nici cu încrîncenare, ci cu respect. Şi asta pentru că într-o ţară în care ne-am învăţat să ne batem joc de *bottom line,* de bilanţul contabil adică, faptul că unora le pasă de el trebuie luat ca un exemplu. Nici vorbă: în businessul ăsta, par să spună comentatorii de specialitate, morala cere să pierzi bani. Pardon, să-i investeşti în programe de înaltă ţinută, care să le arate oamenilor cum să se poarte, pe cine să admire şi încotro să ducă, responsabil, ţara. Sună frumos, însă nimeni nu pare să ţină seama de amănuntul derizoriu că *programele la care nu se uită nimeni nu educă pe nimeni!*

Avem însă aici o problemă de aşteptări. Din Bucureşti, barul Green Hours mai precis, România e o ţară simţită, trecută pe la *pansion,* pe care televiziunea o răneşte vizual în sentimentele ei suave, în sufletul ei delicat. Din casa medie, fotoliul din faţa televizorului, aceeaşi ţară cască plictisită în cazul în care trece mai mult de un minut între o sperietură şi alta. Iar de la plictis la telecomandă drumul e mai scurt decît din celulă la eşafod. Ghiciţi al cui cap va cădea – sau măcar va fi ciufulit – a doua zi, la şedinţa de analiză a ştirilor... De fapt, televiziunea e prima dintre industriile noastre culturale care a ajuns la maturitatea de a putea spune cît o costă un minut şi cît îi aduce. Mai mult decît atît, datele zilnice, defalcate pe minute, arată exact ce tip de ştiri merg, ce ton, ce abordare, ce muzică de fundal şi aşa mai departe. Ştim cînd omul pleacă şi cînd rămîne la televizor. Nu ştim dacă îi place ce vede, asta e adevărat. Dar nici *advertiser*-ii nu prea întreabă de chestia asta cînd negociază contractele. Cel puţin nu în America. Şi nici în România.

Poate că sună cinic. Asta, de fapt, e prima acuză la adresa celor care îşi fac meseria. De la cei care dau oameni afară din fabricile care nu merg şi pînă la cei care le dau oamenilor ceea ce ei îşi doresc. Firesc: în businessul cu sinceritate, solidaritatea vine prea tîrziu, iar înţelegerea de-a dreptul postum. Ca dovadă, premiul Pamfil Şeicaru – mare educator al maselor ahtiate după titluri de-o palmă. Un premiu pentru jurnalism, apropo.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Linia roşie

Imaginea celor 25 de şefi de stat europeni, zîmbind în jurul unei mese rotunde, pregătindu-se să discute despre ce hotărîri ar trebui luate cînd se vor întîlni data viitoare, e bună pentru emisiunile de ştiri. Cei interesaţi de eficienţă caută soluţii pentru a-şi impune priorităţile şi ideile. Întîlnirea de la Berlin a celor trei şefi de stat – Chirac, Schroeder, Blair – s-a concentrat asupra problemelor economice: „Noi nu încercăm să dominăm pe nimeni, cu atît mai puţin să dominăm Europa. Trebuie să fie limpede faptul că prosperitatea Europei şi a cetăţenilor europeni poate fi garantată doar dacă vom avea succes în implementarea noilor produse şi a noilor locuri de muncă", a declarat cancelarul Germaniei, subliniind caracterul „tehnic" al întîlnirii.

Atras în dinamica mai vechiului cuplu franco-german, pentru care nu fusese pînă acum decît un partener ocazional, Tony Blair confirmă: „Nimeni nu trebuie să se simtă rănit în sensibilitatea lui din cauza acestei întîlniri. Se adoptă diverse formate. Relaţia franco-germană va fi în continuare extrem de puternică şi cred că acest lucru e bun pentru Europa. Aceste trei naţiuni reprezintă jumătate din populaţia Europei şi peste jumătate din bogăţia ei. Dacă vom cădea de acord cum să facem ca economia să meargă mai bine, beneficiul va fi al întregii Europe".

Unii (Luxemburg, Danemarca) n-au nici o obiecţie. Şase ţări – Spania, Italia, Portugalia, Olanda, Polonia şi Estonia – au adresat o scrisoare preşedintelui Uniunii Europene prin care cereau respectarea pactului de stabilitate (Franţa şi Germania l-au încălcat recent pe motivul că sînt ţări mari şi importante). „În Europa, nimeni nu vrea să fie un cetăţean de categoria a doua. Europa înseamnă 25 de ţări, nu trei", declara la BBC ministrul italian pentru Europa, Rocco Buttiglione. Dincolo de nemulţumirea celor neinvitaţi la masă, valurile create de întîlnirea celor trei de la Berlin sînt o bună mostră a dificultăţilor de care se va lovi procesul de decizie din UE. Extinderea nu a făcut decît să etaleze diferenţele dintre cei vechi şi cei noi, dar şi diferenţele dintre cei vechi: ţări inegale ca ambiţii şi scopuri. În trioul celor mari, chiar Marea Britanie reprezintă un partener incomod, cu multe idei proprii despre coeziunea Uniunii Europene şi cu un parteneriat cu Statele Unite mai puternic decît cel european. Metafora cuplului folosită în legătură cu înţelegerea franco-germană a trebuit să facă faţă apariţiei unui al treilea, ceea ce tulbură relaţiile în orice cuplu, mai ales cînd noul venit are un partener de care nu vrea să se despartă.

Cei mari şi puternici sînt greu de constrîns să se poarte ca şi cum ar fi mici şi slabi, dar, în situaţia de faţă, pot fi crezuţi cînd spun că vor să-i sprijine pe cei care nu sînt egalii lor. Dacă Uniunea Europeană vrea să devină un rival economic al Statelor Unite şi să-şi construiască o apărare militară autonomă, este în interesul celor mari şi al celor mici să-şi omogenizeze nivelul economic şi să ajungă la un consens politic. Pe acest drum vor fi multe întîlniri separate ale unor grupuri de ţări legate de interese mai mult sau mai puţin provizorii. Încă de la începuturi, cei şase membri ai Comunităţii Cărbunelui şi Oţelului au amînat proiectul politic. Acum, cu douăzeci şi cinci, e şi mai greu de realizat prin aranjamente şi adaptări. Urmează ca el să se construiască din mers, în funcţie de priorităţile impuse de context. Iar contextul pledează pentru coeziune: nemulţumită de extindere, Rusia a formulat tot soiul de exigenţe, cerînd derogări, garanţii, asigurări din partea UE. Comisia Uniunii Europene a formulat datele unei „linii roşii" dincolo de care nu e dispusă să negocieze. Alegerile pentru Duma, situaţia din Cecenia, semnele aplicării selective a legilor „sînt de natură să pună semne de întrebare în legătură cu capacitatea Rusiei de a apăra valorile democratice", se scrie într-un comunicat. Ar putea să fie semnul înăspririi atitudinii faţă de Rusia. În marile ziare din Occident au început să apară reportaje din Cecenia, despre suferinţele civililor ceceni şi abuzurile militarilor ruşi. Cînd linia roşie e trasată de interese economice, apar şi semnele de întrebare în legătură cu valorile democratice. Niciodată invers. Lecţie pe care cei mici şi slabi trebuie s-o înveţe de la cei mari şi puternici.

globul cubic

Cazuri

● În anul 2000, preşedintele republicii Zimbabwe, Robert Mugabe, a decis ca pămînturile agricole cele mai fertile aparţinînd minorităţii albe să „revină" locuitorilor negri. O naţionalizare pe bază de rasă. Hărţuiţi, fermierii albi şi-au părăsit pămînturile, unii dintre ei înainte de a fi evacuaţi oficial. În urma lor, muncitorii negri nu prea au ce face: vitele au fost vîndute, materialul agricol a fost evacuat, ţevile de irigaţii au dispărut complet. Într-o regiune pe vremuri prosperă, s-a instalat foametea. Jafurile sînt evenimente curente. O halcă mare din pămîntul părăsit de un fermier britanic a fost dată unui jurnalist de la agenţia de ştiri din Zimbabwe, alta unui comandant de aviaţie. „Nu prea vin pe aici; telefonează şi dau ordine", explică un negru, pe vremuri administratorul fermei. Fostul proprietar mai are încă titlurile şi, în virtutea unui acord secret, şi-a reluat discret activitatea, spre bucuria provizorie a foştilor săi angajaţi. E cazul cînd discriminarea contra albilor este sfidată de negri.

● Într-unul din atentatele gherilei irakiene a fost atacat postul de poliţie de la Falluja şi cei treizeci de deţinuţi de acolo au fost eliberaţi. „Şapte dintre ei au decis să nu profite de această şansă şi au rămas în închisoare. Unul dintre ei chiar a pus mîna pe kalaşnikovul unui poliţist mort şi a susţinut forţele de ordine" *(Le Monde*, 17 februarie 2004). E cazul cînd dreptul de a sta în puşcărie trebuie apărat cu arma în mînă.

● În Statele Unite, un substitut de procuror federal din Detroit, Richard Convertino, a deschis o acţiune împotriva ministrului Justiţiei, John Ashcroft. Îl acuză că s-a amestecat în ancheta dusă de el împotriva a patru membri dintr-o celulă teroristă Al Qaeda: „Departamentul Justiţiei a impus în permanenţă viziunea sa asupra evenimentelor în detrimentul realităţii". E cazul cînd puterea tinde să se amestece în treburile justiţiei şi justiţia nu acceptă.

Sever VOINESCU

statul de drept

Ambasadorul

Am aflat că, la începutul acestei veri, ambasadorul SUA la Bucureşti, dl Michael Guest, îşi va încheia misiunea în România. Ştiu cîţiva oficiali români care se vor bucura. Îi ştiţi şi dumneavoastră. Cred că îi ştie şi dl Guest. Mie, unul, mărunt neoficial, îmi pare rău. Se spune că rezultatele misiunii unui ambasador se apreciază după trei criterii: capacitatea sa de a cunoaşte realitatea ţării unde lucrează, abilitatea sa de a influenţa deciziile autorităţilor locale în sensul cerut de interesele ţării sale şi eficienţa sa în promovarea valorilor ţării sale – după toate aceste criterii, misunea dlui Michael Guest a fost un succes.

În cei trei ani şi ceva petrecuţi la Bucureşti, dl Guest a provocat unele enervări în cele două palate prin poziţiile sale referitoare la corupţia generalizată, la necesitatea unei guvernări care să dea socoteală cetăţenilor pentru ceea ce face, la statul nostru de drept sau la libertatea presei. Pregătind acest text, am citit cîteva din discursurile ambasadorului Guest şi pot spune că omul are dreptate 100% în ceea ce spune. Personal, nu am găsit nici o afirmaţie a sa pe care să o pot considera neadevărată. Într-o ţară ca România aceasta, dl Guest a făcut cel mai mare bine pe care un prieten adevărat ni-l poate face: a spus adevărul despre cum arătăm. Prin asta, dl Guest s-a ridicat cu adevărat la exigenţele morale pe care postura de ambasador american le impune. Între predecesorii domniei sale nu au fost, totuşi, prea mulţi ca el. Mulţi au fost cuminţei, acomodanţi, încercînd să nu strice relaţiile cu oficialii vremii ca să-şi facă misiunea mai uşoară. Gurile rele spun chiar că unul, doi dintre ei şi-au prelungit episodul românesc al carierei lor diplomatice prin ceva afaceri locale. Nu e rău, dar e dubios. Dl Guest, însă, va rămîne în memoria noastră, ca şi dl Funderbunk, drept un om care a spus adevărul şi, prin asta, un om care ne-a vrut binele.

De cîte ori a vorbit public despre relaţiile româno-americane, ambasadorul Guest mi-a dat mereu sentimentul echilibrat şi tonic al realismului, aşa cum trebuie să emane de la un diplomat de clasă. Tandemului de la vîrful României i-ar fi plăcut ca prostimea de lîngă Dîmboviţa să ştie că personalităţile lor stîrnesc entuziasme la Washington, să ştie despre niscai relaţii „speciale", despre rolul strategic fabulos al României sub conducerea pesedistă şi alte de-astea. Dl Guest a arătat adevărul – adică o Americă recunoscătoare României pentru ajutorul dat în războiul antiterorist (care n-o fi el spectaculos din perspectiva nevoilor americane pentru acest război planetar, dar este foarte important considerînd resursele noastre – America înţelegînd bine, în context, valoarea simbolică şi politică a sprijinului nostru), o Americă foarte interesată de evoluţia democratică a României (şi, de aceea, mai puţin dispusă să intre în jocul propagandei locale şi mai atentă la defecţiuni şi ratări), o Americă aliată şi prietenă, atîta vreme cît angajamentul democratic al României este sincer. Am înţeles limpede din atitudinile publice ale dlui Guest că America vrea o Românie aşa cum o vreau şi eu şi cum nu mă îndoiesc că o vor mai toţi cei care citesc acest colţ de pagină.

Într-un discurs al dlui Guest am găsit ceva ce m-a făcut să zîmbesc – este o afirmaţie uşor iritată a ambasadorului pe care nu o voi uita uşor, pentru că mi-a evocat pe loc ceea ce bănuiam că se întîmplă cu cei cîţiva diplomaţi importanţi care îşi reprezintă marile ţări sau organizaţii la Bucureşti. În discursul la care mă refer, dl Guest a spus: „Aproape de fiecare dată cineva mi-a spus: *Domnule Ambasador, nu înţelegeţi.* Ei bine, prieteni, eu înţeleg. Înţeleg chiar foarte bine". Şi eu am înţeles. Nici nu era greu de bănuit. Stilul oficial, şi nu de ieri, de azi, este acela de a-i spune occidentalului important care vede ceva în neregulă la noi că nu înţelege, că nu cunoaşte, că realitatea românească e mai complicată, că noi sîntem mai speciali; o întreagă maşinărie de produs ceaţă începe să lucreze, un mic infern de beculeţe şi sonerii se declanşează, piruete şi volte alternează cu apariţii şi dispariţii care-l fac de ruşine pe cel mai abil prestidigitator, toate cu scopul de a-l face pe „înaltul oaspete" să creadă că a văzut altceva decît a văzut de fapt. La noi, asta e deja un reflex, o metodă de lucru.

Nu mai departe de cîteva zile în urmă, premierul Năstase ne anunţa că a descoperit cauza pentru care comisia de politică externă a Parlamentului European a votat în unanimitate un amendament foarte dur la adresa României. Dacă vă gîndeaţi că premierul se referea la corupţie sau la afaceri dubioase cu banii publici, la statul de drept sau la adopţiile internaţionale, la duplicitate sau la infantilism politic, vă înşelaţi. Nu acestea sînt cauzele. Ei au votat amendamentul pentru că nu cunosc realităţile noastre, au o imagine falsă despre noi. Sigur că am făcut şi noi greşeli: nu am comunicat realizările la timp. Adică, preocupaţi de atîtea reforme, nu am mai avut timp să şi vorbim despre ele – noi muncim, noi nu vorbim. Şi asta e rău, tovarăşi! Puneţi mîna de comunicaţi! O să le trimitem noi acuma pachetele noastre de legi, rapoartele noastre împănate cu sondaje IMAS şi vreo două bezele şi or să înţeleagă. Nu ştiu de ce, dar cred că de data asta nu prea o să ţină. Şi dlui Guest i s-o fi spus despre corupţie că nu e corupţie, ci un fel de obicei local nevinovat, că lucrurile trebuie văzute din perspective bizantine şi ortodoxe („specificul locului"), că ceea ce vede domnia sa nu e adevărat şi că ceea ce află domnia sa din alte surse decît acelea atent recomandate e fals. Problema e că dl Guest a înţeles. Şi îmi dau seama că a înţeles foarte bine.

You did a very good job, Ambassador!

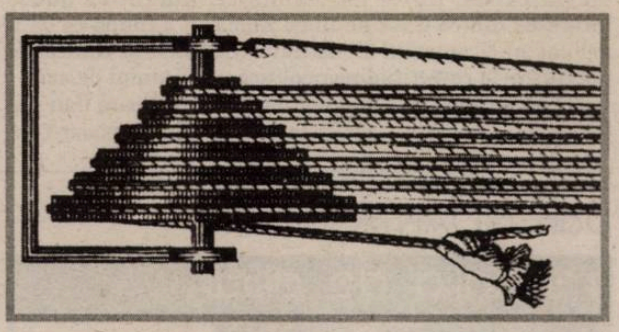

ready made

„Frunţile plecate şi şalele smerite, le poţi aşterne covor pe treptele palatelor, dar nu poţi dura din ele zid de apărare pentru ţară, nu te poţi rezema pe ele în ceasul greu, atunci cînd el bate şi el bate întotdeauna, la anumite scadenţe, în viaţa unui stat şi a unei naţiuni."

(Gheorghe I. Brătianu, „Cuvântarea de la marea întrunire din Bucureşti a Partidului Naţional-Liberal", 2 decembrie 1934)

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Ocolul Pământului în şai-zeci-de-mi-li-oa-ne-de-lei!

(pe cînd Hitler purta barbă!)

E lucru drăcesc cu fetele astea, nu le poţi evita! La cele mai diverse ore ale zilei sau nopţii, mînuţele lor lungi bat aerul pe ecrane, iar ochii lor hipnotizează precum cei ai unei Meduze evadate din mitologia comună şi clonată cu îndîrjire, într-o duzină de domnişoare frumuşele şi interşanjabile care profită de faptul că Perseul urban are acces la telefon, visează bani şi, în consecinţă, e gata să tasteze numere pentru a răspunde la tot felul de cimilituri cu cercuri, patrulatere sau fraze scrise de-a-ndoaselea. Guriţa lor mare şi rujată rotunjeşte vocalele în timp ce decolteul lor bate în ritmul consoanelor aburinde ale unor îndemnuri pline de voioşie: *Nu doriţi aceşti bani?! Şai-zeci-de-mi-li-oa-ne-de-lei pot fi ai voştri! Şai-zeci-de-mi-li-oa-ne-de-lei, imaginaţi-vă ce aţi face cu ei! Luaţi-i, împărţiţi-i, cheltuiţi-i cum vreţi, azi m-am hotărît să fiu nebunatică şi să vă fac fericiţi!* şi alte asemenea fraze ademenitoare curg cu viteză ameţitoare. *Şai-zeci-de-mi-li-oa-ne-de-lei pentru cine îmi va da răspunsul corect, mintea dvs. valorează milioane, iată am oprit şi ceasul, haideţi, sunaţi, chiar dvs. puteţi fi acela, ah, dar iată ce nebunatică sînt, şi mai pun încă zece milioane, şap-te-zeci-de-mi-li-oa-ne-de-lei, doamnelor şi domnilor, un alt minuţel se scurge, să fiţi dvs. vocea care intră oare în direct?* – spune sirena blondă sau brună şi exact în acea clipă evantaiul de bancnote din palmă se desface, prinde aripi şi ninge peste România cu hîrtii de cinci sute de mii, fericire pentru toţi!

În ierarhia mea, aceste fete largi la pungă surclasează net reclama la şampon care începe cu întrebarea *Părul tău e cu moralul la pămînt?*, cruda înfruntare dintre maneliştii de statură redusă şi duşmanii lor (tot manelişti, cu coroană pe cap) şi chiar şi filmele româneşti din anii '70, care încep cu avertismentul *acest program este nerecomandat minorilor sub 12 ani*, sub motiv că ar conţine *scene de nuditate şi limbaj licenţios* – precum *Marele singuratic* din seara de 23 febr. a.c., după un scenariu scris în 1976 de Marin Preda, cel ce nu bănuia ce minuni va aduce întîlnirea dintre Casa de filme numărul 4 (după ce va fi driblat puritanismul Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste) şi corectitudinea politică a CNA-ului de azi.

Doar ştirile TV le mai pot opri pe fetele care dau milioane ca pe bezele – prilej pentru a afla, bunăoară, că funia se strînge în jurul parului lui Osama ben Laden. Deşi el se ascunde bine.

Parafrazînd fără voie un banc din care reieşea că junele Ceauşescu trăia în semiclandestinitate din simplul motiv că nu-l căuta nimeni şi urmînd logica de fier a redactorilor de mai ieri ai revistei *Infractorul violet*, care şi ei dădeau ca sigură fuga lui Ceauşescu, în 1989, în Cuba, iată că şi Adolf Hitler s-a ascuns vreme de 11 ani după moartea lui, spre încordarea specialiştilor de la FBI care-l căutau prin Brazilia, Danemarca sau Japonia*. Despre ce-i vorba: pentru administraţia americană, ceva dubii privind moartea lui Hitler au apărut în iulie 1945 cînd, la conferinţa de la Potsdam, Stalin i-ar fi suflat, insinuant, lui Truman că Hitler a scăpat din bunker şi se ascunde undeva prin Occident; la rîndu-i, mareşalul Jukov, cuceritorul Berlinului, şi el mai spunea după o votcă mare că Führerul ar fi putut fugi cu un avion în Spania lui Franco. FBI-ul s-a pus pe treabă şi a rezultat un dosar al acestei căutări de 734 de pagini, recent declasificat. Înăuntru, numai minuni: un Hitler ascuns într-un hotel din Londra, un altul deghizat pe străzile New York-ului, un altul tratat la Saint Louis de deranjamente intestinale, un altul ajuns în Argentina, „foarte nervos, dar vindecat de patima de a lua droguri". Cea mai teribilă era ipoteza unui informator din Columbia, care spunea că Hitler, alături de şase camarazi în civil, ar fi luat un submarin, ar fi trecut oceanul, ar fi fost primit de indienii Guajidos şi ar fi mers apoi cu un automobil spre Bogota. Acest Hitler purta ochelari şi îşi lăsase barbă – semn că, nu-i aşa, părul său nu era deloc cu moralul la pămînt!

Vă întrebaţi, poate, ce fel de oameni au crezut aceste poveşti, despre toţi acei Hitler ce se ascundeau pe mapamond. Nu, răspunsul nu e în arhiva FBI; unii dintre ei sînt acum cu arătătorul pe taste, pentru că *ştiu* cîte patrulatere se ascund pe ecran.

* Paul-Eric Blanrue, „Pour le FBI, Hitler était vivant jusqu'en... 1956!", în *Historia*, nr. 686, februarie 2004.

anti nostalgia

Radioul din podea

„În anii de temniţă Gh. Gheorghiu-Dej învaţă temeinic, cu pasiune, zilnic: literatură, economie politică, fizico-chimice, limba franceză. Învaţă, şi învaţă şi pe alţii. (...) Alege şi cîntăreşte fiecare cuvînt, fiecare expresie, recitește de cîteva ori o frază şi o reface, pînă cînd redă cu precizie gîndul, fără putinţă de răstălmăcire. (...)

Face parte, în toţi aceşti ani, din organele de conducere ale organizaţiilor de Partid din închisori, iar din 1937 e cooptat membru al C.C. al PCR. A întreţinut permanent contactul cu conducerea Partidului, contribuind cu sfaturile şi îndrumările sale la elaborarea liniei Partidului. La năruirea zidurilor Doftanei în urma cutremurului, deşi rănit, conduce acţiunea de salvare a tovarăşilor săi, prinşi sub dărîmături.

Transferat la închisoarea din Caransebeş continuă să conducă, împreună cu Teohari Georgescu, cu Chivu Stoica, cu Miron Constantinescu, lupta deţinuţilor politici din toate închisorile şi lagărele (...). La închisoarea din Caransebeş introduce un aparat de radio-recepţie pe care-l instalează în pardoseala celulei. La acesta, în timpul nopţii, tovarăşii Bodnăraş şi Drăghici urmăresc emisiunile posturilor aliate. Aceasta, într-un timp cînd Siguranţa şi Gestapo-ul urmăreau fiecare mişcare a lui Gheorghiu-Dej."

(Gheorghe Gheorghiu-Dej. Scurtă biografie, Ed. PMR, Bucureşti, 1948)

Dan GOANȚĂ

medalia de abur

Baroana şi sărutul pe gură

Incidentele de-acum două săptămîni din comisiile Parlamentului European (Bruxelles, rue Wiertz B-1047) au iluminat nu o dată, ci de două ori realităţile româneşti. O dată în mod direct, pentru că amendamentele discutate acolo (adopţii, justiţie, birocraţie, corupţie etc.) conturează, la un loc, imaginea scorojită a unei Românii cam ezitante, ca să nu zic chiar îndărătnică. O ţară care cere fonduri, dar nu ştie să le utilizeze. O ţară ce semnează moratorii pe care nu le respectă. O ţară cu mari progrese în statistici, dar ai cărei cetăţeni inundă pieţele marilor capitale. Nu doar pentru furt şi cerşit, cum zic răuvoitorii, ci şi pentru a oferi prostituate şi manele vitorilor concetăţeni europeni. O ţară unde, vorba Liei, banii se scurg prin crăpături. O ţară care livrează doar fotbalişti la bursa personalităţilor. O ţară fără prea multe merite, dar cu pretenţii bine precizate. Dar pentru noi toate lucrurile astea sînt de mult cunoscute. Nu e zi în care să nu adaugi pe răbojul disperării măcar un fapt, un nume sau o declaraţie profund scandaloasă. Dacă ai naturelul simţitor, nu se poate să nu ai un şoc de fiecare dată cînd deschizi ziarul.

Aşa că deznodămîntul bruxellez nu avea cum să fie o surpriză. Cît priveşte reacţiile oficialităţilor dîmboviţene, ele fac parte dintr-o strategie de lungă şi strălucită tradiţie. Strategia milogelii. Lăsînd la o parte exemplele de tîrguială din istoria naţională, aş enumera simptomele manifestate la nivel mic. Elevul chiulangiu care îşi smulge părul pentru un amărît de cinci. Salariatul care se vaită pentru o mărire, nu pentru că ar munci mai mult sau mai bine, ci pentru că „cine ştie, poate ţine". Cerşetorul care te vînează prin staţii, invocînd boli şi călătorii imaginare, ministrul care cere fonduri. Sigur, nu pentru el, ci pentru alegătorii pe care-i are în parohie! Etc., etc. Această prefăcătorie e întotdeauna apanajul celor ce speră să primească ceva pe gratis. O pomană, nu o recompensă. Căci recompensele se dau pentru realizări certificate şi observabile, pe cînd specimenele de mai sus nu vor (sau nu pot) să renunţe la călduţa mocirlă în care se scaldă. Pentru cerşetor, cei zece mii „pentru pîine" ajung de-o votcă mică! Pentru politicieni, problema e şi mai simplă – pedepsele reale vin (dacă vin) doar la alegeri, milogeala e doar pîrleazul temporar, urmează apoi patru ani de lapte şi miere. Ce mai contează episoadele colorate cu promisiuni bombastice, angajamente lacrimogene şi autocritici ipocrite, indiferent în faţa cui le faci?

Dar aceste apucături balcanice (milogeala şi răţoiala cu iz de discurs politic) nu prea au căutare la vest de meridianul 25. Premierul Năstase, braţ la braţ cu şeful PSD, au vorbit la unison Baroanei şi Marelui Occident despre grave neînţelegeri, despre nedreptăţi istorice şi condiţii nefavorabile. Şi, cu toate că s-au bucurat de isonul unui sobor de coriști învăţaţi să intoneze DA pe mai multe

voci, n-au obţinut decît „reorientarea" strategiei de aderare. Un concept fără precedent în istoria Uniunii. Reorientare către est? Către terenul de antrenament? Sau către neutralitatea elveţiană?

Şi aici ajungem la a doua revelaţie a momentului european. O dată întorşi în capitală, corifeii năravurilor naţionale au declarat, pieziş, că au învins. Adevăr grăit-au! Au transformat nota 4 într-un amărît de 5, acordat cu indulgenţă şi lehamite. O concesie trecătoare, căci promovarea bacalaureatului se va face totuşi cu 7! Te-ai fi aşteptat ca Ion Iliescu, om fără probleme electorale, să examineze sincer şi realist potenţiala corijenţă. Dar, vai, a preferat să dea vina pe presă şi pe istoricul dispreţ al Occidentului, rostind, ca un adevărat filozof al istoriei, o formulă curat ameţitoare: *„În ansamblu este o notă pozitivă şi încurajatoare"!* Înalta binecuvîntare a turnat hemoglobină de firmă în arterele traficanţilor de toate felurile, care au înţeles că Legea se face aici, dintre noi, pentru noi. Dl Iliescu a pus sigiliul ultim peste prezent şi viitor – în România adevărul este monopolul partidului la putere. În ansamblu!

Texte şi opinii de: *Roberta ANASTASE (secretar executiv al PD) ● Iosif BODA (analist politic) ● Mihaela IONESCU (deputat PRM) ● Eugen ISTODOR ● Ionel MARINECI (deputat PSD) ● Simona MICULESCU (consilier prezidenţial) ● Mona MUSCĂ (deputat PNL) ● Valeriu NEGRU (jurnalist) ● Zoe PETRE (profesor univ., Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti) ● Hildegard PUWAK (deputat PSD) ● Daciana SÂRBU (secretar de stat, Ministerul Educaţiei, Cercetării şi Tineretului) ● Raluca TĂTĂRCAN (consilier al lui Theodor Stolojan) ● Roxana TEŞIU (preşedinte executiv, Centrul Parteneriat pentru Egalitate) ● Lia Olguţa VASILESCU (deputat PRM) ● **Coordonatorul temei:** Iaromira POPOVICI*

De ce tocmai acum, femeile în politică? Să fie pentru că, aşa cum ne-au sugerat unele dintre doamnele intervievate, se apropie 1 şi 8 martie? Asta ar putea fi doar o coincidenţă fericită...
Sau pentru că un senator (ungur, evident) tocmai a propus un amendament să-i zicem de gen, al legii electorale (pe listele electorale să nu figureze, pe trei locuri consecutive, candidaţi de acelaşi sex)?

Argument

O altă coincidenţă, poate..

Deja, atunci cînd se adună prea multe coincidenţe, e cazul să găsim un motiv mai serios: femeile reprezintă peste 50 % din populaţia neaoşă, deci şi din electorat şi din beneficiarii deciziei politice. Cu toate acestea, ele nu sînt reprezentate proporţional nici în Parlament, nici în guvern, nici în administraţia locală. Date mai multe şi mai exacte veţi găsi în număr, amintesc doar că, în momentul de faţă, în Camera deputaţilor sînt 11% femei, iar în Senat 8,5%. Procentul vehiculat de Uniunea Europeană este de 50% femei implicate în luarea deciziei politice, dar pentru viitoarele alegeri româneşti se preconizează măcar unul de 30%.

Asta în ceea ce priveşte cifrele. În interiorul partidelor politice, se întrevăd deja eforturi în acest sens: multe dintre ele, mai de voie, mai de nevoie, promovează deja femeile, inclusiv pe cele tinere, în posturi de conducere şi cu putere de decizie, pregătindu-le pentru următoarele liste electorale. Dar nu doar cifrele şi bifarea lor contează. Ci să se ajungă la un firesc al parteneriatului, aproape egal, între bărbaţi şi femei, în adoptarea legilor şi punerea lor în practică, pe probleme care privesc ambele sexe. La un firesc al implicării femeilor în politică, care să nu mai presupună ipostaza lor de minoritate, chiar excepţie. Şi, evident, depăşirea prejudecăţilor cu femeia care manipulează bărbatul din umbră, se defeminizează cînd se bagă în meserii ce, în mod tradiţional, nu îi sînt proprii, şi are decenţa să rămînă la cratiţă. ***(I. P.)***

Zoe PETRE

Adunarea femeilor

Cetatea greacă, acel club exclusiv masculin, a produs probabil cea mai mare cantitate de istorii înspăimîntătoare despre exerciţiul feminin al puterii. De la Clitemnestra, femeia-bărbat, la Medeea, cu vrăjile ei de dragoste şi moarte, sau la Amazoanele ucigaşe de bărbaţi, figurile feminităţii ameninţătoare şi delirante populează scena tragică cu o teorie de contra-modele. Într-o societate în care puterea era atît de explicit obiectul prin excelenţă al competiţiei şi în care Eros-ul nu putea fi imaginat decît ca relaţie asimetrică între subiectul activ şi obiectul pasiv, genurile se excludeau reciproc din sfera politicului.

Să nu neglijăm faptul că puterea politică este cea mai explicită, dar nu unica formă de putere. Vreme de milenii, femeile au exercitat domestic jocuri de putere infinite ca număr şi forme: asupra bărbaţilor, desigur – cea mai interesantă ţintă, cîtă vreme îşi clamau deschis monopolul – dar şi asupra altor femei *(Soacra cu trei nurori* este un basm despre putere, ca şi *Albă ca Zăpada* sau *Cenuşăreasa)* sau, poate cea mai pregnantă şi cea mai puţin analizată dintre aceste forme, cea asupra propriilor copii. Excluse vreme de milenii de la exerciţiul public şi, aş zice, emfatic al puterii, acela care implică decizii angajînd existenţa mulţimilor, femeile n-au fost niciodată, cum se pretinde adesea, inocente în raport cu puterea. Doar că au exercitat-o în forme mediate sau secrete. De aici şi persistenţa unui imaginar al femeii-manipulatoare, şirete, perfide, cea care acaparează o putere nelegitimă şi ocultă. Cine dintre noi îşi mai aminteşte că Elena Ceauşescu era nu doar soţie şi mamă, ci şi prim-vice-prim-ministru?

Cît de diferite sînt societăţile contemporane – în speţă a noastră, cea românească, de la începutul secolului XXI – de societatea greacă? Retorica pseudo-feministă al celor aproape cinci decenii în care „tovarăşele noastre femei" erau proclamate egale de o societate care le strivea concomitent şi pe frontul muncii socialiste, şi în mizeria cotidiană a responsabilităţilor domestice tot mai greu de suportat, a avut şi ea efectele ei. Dar reacţia postdecembristă a romăncelor e foarte departe de a reprezenta o emancipare comună şi solidară în raport cu un exerciţiu al puterii analizabil în termeni de *gender*.

Am moştenit din trecutul apropiat o feminizare accentuată a multor profesii. Avocatura, educaţia, medicina, ca şi comerţul şi alimentaţia, sau atîta industrie uşoară cîtă mai există sînt statistic dominate de femei. Ne putem întreba, în aceste condiţii, tot felul de lucruri: dacă, de pildă, salarizarea cu totul inferioară a multora dintre aceste profesii, de la învăţămînt la confecţiile în lohn, nu reflectă şi o nemărturisită desconsiderare a elementului feminin. Ne putem întreba dacă nu cumva, tot aşa cum şi înainte de 1989 la Industrie Uşoară puteam avea ministru pe tovarăşa Ana Mureşan, sau la Învăţămînt pe tovarăşa Aneta Spornic, tocmai această feminizare masivă a profesiilor a înlesnit şi în 2000 numirea unor doamne ministru la Educaţie, Sănătate şi Justiţie. Ce exemplu de exerciţiu responsabil al puterii au oferit societăţii româneşti aceste trei doamne – plus doamna ministru al Integrării Europene – este o altă poveste.

Postrevoluţionar, o parte importantă a celui de-al doilea sex s-a reorientat către acele forme de participare la jocul puterii care erau tolerate de societatea masculină de foarte multă vreme fiindcă proiectau în spaţiul public roluri feminine tradiţionale. O dovedeşte numărul doamnelor care contribuie activ, cu un devotament inegalabil şi cu o competenţă pe care nimeni nu-şi poate permite să o conteste, la sfera specific feminină şi maternă a vieţii sociale, în asociaţii caritabile şi, în genere, în zona non-guvernamentală. E evident că, în cei aproape 15 ani de cînd pot opta cît de cît liber pentru o modalitate proprie de afirmare, femeile au preferat zona puterii „celor fără de putere". Ştim cu toţii, chiar dacă nu e PC *(politically correct)* să o spunem prea răspicat, că această sferă a puterii nu e cu mult mai benignă decît cea explicită, fiind adesea un teren de competiţie acerbă, chiar atunci cînd – sau mai ales atunci cînd – o dulce ipocrizie învăluie confruntarea într-un norişor de adevăruri pe jumătate ocultate.

Chiar mai puţin PC poate părea enunţarea faptului că un număr semnificativ – nu cred că există statistici – dintre contemporanele noastre şi-au asumat cel mai tradiţional rol feminin cu putinţă, acela de obiect sexual. Discursul mizerabilist despre efectele sărăciei în cîmpul moralităţii publice se opreşte, fatal, la portiera maşinii de lux a splendidelor *call-girls* omagiate de zeci de reviste lucioase. Ridicolul de care este pe cale să se umple Parlamentul României sancţionînd prostituţia permanentă, dar nu şi pe cea manifestă în cicluri lunare – să fie şi aici un subtext sexist inconştient? – nu poate genera, după un sănătos hohot de rîs, decît noi şi perverse forme de corupţie.

Ce rămîne politicului în această discuţie asupra genurilor? Uvertura anului electoral 2004 pare să manifeste o schimbare semnificativă. Femei care au obţinut succese notabile în existenţa lor de pînă acum, ca Lia Roberts sau Monica Tatoiu, păşesc hotărît în arena politică, cu dorinţa vizibilă de a schimba registrul discret cu cel explicit. Într-o vreme în care Atena era o cetate profund traumatizată de un sfert de veac de război pînă la urmă pierdut, cu amintirea încă vie a epidemiei care o decimase şi după o crîncenă dictatură oligarhică ce sfîrşise într-o baie de sînge, Aristofan a imaginat ca variantă comică a „lumii pe dos" o cetate în care bărbaţii ar sta la cratiţă şi femeile – în Ecclesia. O clipă, în hohotele de rîs ale spectatorilor, atenienilor li se oferea alternativa utopică a unei puteri exclusiv materne, care promitea înainte de toate să hrănească şi să oblojească. Ca eroina lui Aristofan din *Adunarea femeilor,* şi candidatele noastre, ca şi domnii care le promovează discret din planul aparent secund, par să creadă că românii, plictisiţi de tot felul de soluţii masculine, vor să mai încerce şi altceva. Să fie doar o manevră electorală ca multe altele, sau un semn al timpurilor? Vom vedea. Personal, cum am mai avut prilejul s-o spun, nu consider prea interesant procentajul pe sexe al Parlamentului sau Guvernului. Dacă ar fi vorba de instituit cote obligatorii, le-aş prefera de departe pe acelea, de ambe sexe, referitoare la inteligenţă şi la bun-simţ.

Soţia candidatului, rol obligatoriu în marele spectacol electoral

Repartizarea rolurilor masculine şi feminine evoluează, din două căsătorii una se termină prin divorţ... dar există un rol obligatoriu: pentru candidaţii în alegerile prezidenţiale americane e obligatoriu să se prezinte însoţiţi de consoarte.

E un exerciţiu imperativ şi periculos. Femeia – deoarece pînă acum n-au existat decît candidaţi femei – depune mărturie despre calităţile (virtuţile) soţului, dar poate să vorbească şi despre slăbiciunile lui.

La puţin timp după ce a anunţat, la sfîrşitul anului 2002, că o să candideze la alegerile primare ale Partidului Democrat, senatorul John Kerry, invitat la una dintre emisiunile politice duminicale cele mai populare, pe canalul NBC, a fost întrebat de moderator: „Şi soţia? O să-i pui botniţă?". Teresa Heinz Kerry a spus că o să analizeze amănunţit candidatura soţului ei. Văduvă a unui senator republican, John Heinz, dispărut într-un accident de avion în 1991, moştenitoare a imperiului ketchup cu acelaşi nume, a mai declarat că nu o să finanţeze campania senatorului Kerry. Apoi a precizat că o să-şi schimbe atitudinea dacă marile averi se vor pune în slujba lui Bush.

De origine portugheză, născută în Mozambic, Teresa Simoes-Ferreira e militantă ecologistă. Conduce Fundaţia Heinz şi alte organizaţii care susţin proiecte sociale sau ecologice. Deşi exotismul african şi european nu încîntă peste măsură înalta societate din Boston, ea participă la campania soţului ei, exprimîndu-şi astfel credinţa în America şi temerea că „cinismul politicienilor va distruge marile idei" care au făcut ca lumea să iubească această ţară. „Pe ea ar trebui să o alegem", spune o militantă din New Mexico.

Spre deosebire de doamna Kerry, Judith Steinberg Dean, soţia lui Howard Dean, a fost invizibilă pînă în momentul cînd, în Iowa, lucrurile au luat o turnură proastă pentru soţul ei. Absenţa soţiei a fost un argument contra lui Dean, folosit de cronicăreasa de la *New York Times*. Care în general sancţionează orice abatere de la conformism. De atunci, doamna Dean, medic la fel ca soţul ei, apare pe estrade, şi-a înlocuit ochelarii cu lentile de contact ca să respecte estetica impusă de televiziune.

Hadasassah Lieberman, al cărei soţ a fost criticat de Dean pentru poziţiile lui prea apropiate de cele ale Partidului Republican, a fost percepută ca echivalentul evreiesc al Laurei Bush, prea puţin dispusă să-şi expună opiniile personale. Şi Gertrude Clark consideră că rolul ei este să fie alături de soţul ei, Wesley Clark. Nu exprimă opinii politice, ca doamna Kerry, şi nu participă la organizarea campaniei soţului ei, ca doamna Edwards.

Printre soţiile din tabăra democrată, cea a senatorului John Edwards pare cea mai apropiată de stilul inaugurat de Hillary Clinton, consilieră şi colaboratoare în aceeaşi măsură ca tovarăşă. **(M. B.)**

Iosif BODA

Lia Roberts – cursă contracronometru

Adeseori aud spunîndu-se că românii sînt (cam) misogini. Aşa, ca formulare generală, am rezerve faţă de o asemenea afirmaţie. Unde se manifestă acest misoginism şi cum? În lumea satului? Mă îndoiesc. A, că femeile arareori se amestecau în discuţiile despre politichie pe care le purtau cu deosebire bărbaţii? Da, însă, parcă, nici femeile nu s-ar prea fi înghesuit. Şi, mai mult, nu era în asta o nuanţă de valorizare, că femeile nu s-ar pricepe la una sau la alta. Mai degrabă un fel de „nu e treaba mea". Misoginismul ar presupune, mă gîndesc, şi o anume lipsă de respect. Ceea ce eu, care am crescut într-o familie patriarhală din Ardeal, n-am constatat vreodată. De regulă, dacă încasai cîte o scatoalcă de la tata, o încasai atunci cînd uitai să săruţi dreapta mamei, nu erai suficient de politicos cu ea sau cu vreuna din surori. E adevărat că, între timp, lumea a pornit-o într-o direcţie care nu se ştie prea bine unde duce. Unii de la sat au plecat (abandonînd şi valorile acestui mod de viaţă), dar nici la oraş n-au ajuns încă. Sînt, cum ar zice un cunoscut publicist, rătăciţi pe undeva prin tranziţie.

Să se manifeste oare misoginismul în elita societăţii româneşti? Femeile se impun în multe domenii, de la medicină şi pînă la afaceri. Însă prezenţa lor în politică, în administrarea diverselor comunităţi umane nu este nici pe măsura ponderii lor în structura demografică a ţării şi, mai ales, nici pe măsura capacităţilor lor reale. Societatea românească nu a reuşit încă să creeze nici condiţii pentru ca femeile să se raporteze în aceeaşi modalitate la obligaţiile familiale ca bărbaţii, nici atmosfera spirituală şi nici mecanismele sociale pentru prezenţa masivă a femeilor în gestionarea treburilor cetăţii.

Lucrurile se schimbă, însă. Şi încă destul de rapid. Numărul femeilor care ocupă funcţii de parlamentar, ministru, secretar de stat, primar etc. a crescut vizibil în ultima vreme, ca şi încrederea oamenilor în ele şi în potenţialul lor. Sigur, nu am avut pînă acum nici o femeie care să fi deţinut, pe faţă şi nu de acasă sau din alcov, funcţia de şef al vreunui seviciu secret, ministru al Apărării, prim-ministru sau preşedinte de ţară. Să nu ne simţim însă complexaţi. Sînt foarte puţine ţări din Europa şi din lume, în general, care să fi cunoscut astfel de experienţe. Dar iată că în zilele acestea am asistat la anunţarea primei tentative a unei femei (cred că nu sînt mulţi care să fi luat în serios candidatura doamnei Graţiela Bârlă la precedentele alegeri) de a cuceri reduta Palatului Cotroceni, adică funcţia de Preşedinte al României.

Sînt destule voci care spun deschis că handicapul cel mai mare al doamnei Lia Roberts ar fi faptul că este femeie. Nu cred. Şi aş formula direct concluzia, încercînd apoi să aduc cîteva argumente care s-o întemeieze. Am mai afirmat în presă că doamna Roberts are multe calităţi şi atuuri, dar are un handicap major: nu are un partid politic suficient de puternic care s-o susţină (sau s-o „suporte", cum singură se exprima la conferinţa de presă). Şi, printre destui adversari, are şi unul extrem de greu de învins: timpul extrem de scurt care a mai rămas pînă la alegeri şi îngrădirile pe care legea românească le impune pentru cele vreo 25 de zile de campanie electorală.

Dna Roberts este un candidat anti-sistem, ceea ce i-ar putea aduce multe voturi, mai ales din rîndul nehotărîţilor şi al celor sastisiţi de politica dusă de partide în ultimii 14 ani. Cu toate acestea, partidele politice sînt un rău necesar şi nu s-a imaginat încă o democraţie care să funcţioneze fără ele. Cu toţi banii, care nu sînt deloc de neglijat, de care dispune, nu poţi înlocui un mecanism de partid puternic şi bine pus la punct. Două banale exemple: independent sau reprezentînd vreun partid, orice candidat trebuie să depună 300.000 de semnături de susţinere; apoi există peste 40.000 de secţii de votare unde firesc ar fi să ai reprezentanţi şi observatori. Sînt două chestiuni uluitor de greu de îndeplinit chiar pentru cei trei candidaţi dintre care se va decide lupta: reprezentantul PSD, al Alianţei DA şi al PRM. Sigur, s-a anunţat că PUR îi acordă sprijinul Liei Roberts, cel puţin pentru a strînge cele 300.000 de semnături. Nu există prea multe subtilităţi aici. Candidata are nevoie de un astfel de sprijin (ba chiar de cîteva ori mai mare), iar PUR speră că, dacă îşi cuplează vagoanele la locomotiva Lia Roberts, aceasta îl va tracta pînă în depoul Parlamentului, unde îţi trebuie 5% din voturi ca să pătrunzi. Nu cred că PUR poate obţine această performanţă.

Cu toată faima lui Dick Morris şi cu tot îndemnul unor persoane cu nume de rezonanţă precum Virgil Măgureanu, staff-ul tehnic al candidatei pare a duce lipsă de oameni care să cunoască bine istoria (inclusiv a relaţiilor dintre partide) a acestor ultimi 14 ani, ca să nu mai vorbim de un autor de discursuri. Lia Roberts s-a descurcat mult mai bine în discuţii directe şi în discurs liber, decît în cel scris. Un lucru rămîne cert: dna Roberts visează frumos. Şi pentru sine şi pentru români. Dar atunci cînd îţi exprimă disponibilitatea de 360 de grade, trebuie să fii pregătit şi la atacuri de 360 de grade şi să fii capabil nu numai să te aperi, dar să şi ripostezi tot într-o arie de 360 de grade. Dacă o urmăreşti cu atenţie, constaţi că, deşi pare blîndă şi firavă, dna Roberts este, cum s-ar zice, un pumn de oţel într-o mănuşă de catifea.

Adversarul cel mai îndărătnic al dnei Roberts este, după cum spuneam, timpul scurt. Pentru că nu putem să nu menţionăm că domnia sa nu este îndeajuns de cunoscută în România. Dacă ar folosi doar posturile locale de televiziune şi ar trece, ca atare, şi măcar prin oraşele mari ale ţării şi tot i-ar trebui vreo 100 de zile. Cine ştie? Poate că e decisă să parcurgă cel puţin două-trei sute de mii de kilometri în diverse regiuni ale României şi să strîngă cîteva milioane de mîini de alegători.

Oricum, doamna Lia Roberts nu este un candidat nici de persiflat, necum de neglijat. Implicarea ei în alegerile prezidenţiale îi obligă nu numai pe analişti, dar şi pe competitori să rescrie ecuaţia şi să introducă încă o variabilă semnificativă. Alin Teodorescu o credita cu o şansă de 5%. Eu, într-un cotidian central – e adevărat, cu vreo cîteva săptămîni în urmă –, îi dădeam 3-4%. Deocamdată nu am suficiente argumente pentru a-mi schimba estimările, dar nimic nu este exclus. Predicţiile în politică sînt cele mai expuse hazardului. Aici chiar că nimeni nu este profet în ţara lui.

Roxana TEŞIU

„Valoarea contează"

În dimineaţa zilei de joi, 19 februarie, am avut ocazia, deloc întîmplătoare, de a asista la lucrările şedinţei în plen a Senatului României. Ceea ce mă interesa pe ordinea de zi era prezentarea Raportului final al Comisiei comune a Camerei Deputaţilor şi Senatului pentru elaborarea propunerilor legislative privind legile electorale, raport realizat pe marginea dispoziţiilor proiectului *Legii nr. 12/2004 pentru alegerea autorităţilor administraţiei publice locale*.

Stare de drept – sau despre cum să nu ne batem capul pentru femei şi bărbaţi în viaţa politică românească

Povestea începe de la iniţiativa excelentă a senatorului Eckstein Kovacs Peter în legătură cu structura listelor de candidaţi pentru consiliile locale şi judeţene, formulată în următorul amendament propus la articolul 6 al proiectului: *„Este interzisă depunerea de liste de candidaţi pentru consiliile locale şi judeţene de către partide, alianţe electorale sau organizaţii ale minorităţilor naţionale în care, pe trei locuri consecutive, figurează candidaţi de acelaşi sex"*. Din punctul de vedere al tehnicii legislative, formularea acestui amendament este extrem de reuşită şi asigură nu numai o reprezentare a femeilor în listele de candidaţi de cel puţin 30%, ci şi prezenţa lor pe locuri eligibile. Din punctul de vedere al realităţii căreia i se adresează, amendamentul este menit să reprezinte o formulă onestă de corectare a subreprezentării femeilor în viaţa politică românească. Amendamentul propus a fost respins, pe motiv că este neconstituţional, cu o argumentare cel puţin hilară, consemnată în Raportul final: *„Nu poate fi îngrădit dreptul nici unui cetăţean de a candida, pe criterii de sex şi nici dreptul partidului de a stabili ordinea pe listă"*. Evident că, dacă facem abstracţie completă de cadrul juridic românesc, de cel european căruia ne străduim să ne aliniem, şi dacă analizăm strict textul propus, formularea generează concluzia că textul este discriminatoriu pe bază de sex şi nu se supune principiului egalităţii în drepturi stipulat de Constituţie. Nici un jurist cu mintea limpede nu ar face însă o astfel de judecată. Argumentul de respingere a amendamentului senatorului Eckstein, anume că ar genera o discriminare bazată pe sex este absolut discutabil dacă analizăm, de pildă, textul articolului 37 din Constituţie referitor la dreptul de a fi ales. Acest text arată, de exemplu, că nu au dreptul de a fi aleşi în Camera Deputaţilor cetăţenii care nu au împlinit, pînă în ziua alegerilor inclusiv, vîrsta de 23 de ani. O analiză strict a acestui act normativ, ar arăta limpede că textul constituţional discriminează pe bază de vîrstă. Dincolo de metoda discutabilă de argumentare a respingerii amendamentului propus, care face inacceptabilă prima parte a motivului de respingere, atrage de asemenea atenţia invocarea îngrădirii unui drept care nu există ca atare stipulat în vreun text de lege, anume dreptul unui partid politic de a stabili ordinea pe listă. Dacă ne gîndim că avizul în legătură cu acest amendament a fost dat de Consiliul Legislativ, argumentarea de respingere este nu numai îngrijorătoare, ci de-a dreptul tristă, ştiut fiind că această structură este responsabilă de avizarea tuturor proiectelor de legi şi a propunerilor legislative supuse dezbaterii Parlamentului. Pentru că nu mă îndoiesc de calitatea juriştilor care lucrează în această structură, cred mai degrabă că motivaţia de respingere nu este decât o formula rapidă şi nefericită, de a expedia din vîrful peniţei, soluţionarea unei realităţi care e considerată mai degrabă un moft decât o problemă prioritară pentru România.

Stare de fapt – sau despre principiul „Valoarea contează"

Dintre cele peste 100 de amendamente propuse la textul Legii pentru alegerea autorităţilor administraţiei publice locale, amendamentul senatorului Eckstein Kovacks Peter a stîrnit un viu interes. Senatoarea Maria Petre, PD, a avut o intervenţie în favoarea susţinerii acestui amendament, încheiată cu exprimarea susţinerii din partea grupului parlamentar PD a proiectului de lege, condiţionată inclusiv de acceptarea acestui amendament. Intervenţia senatoarei s-a încheiat pe fondul replicii înţeleptului preşedinte al Senatului, senatorul Nicolae Văcăroiu, care i-a atras atenţia senatoarei: „Valoarea contează, doamnă!". Răspunsul emblematic al emblematicului preşedinte al Senatului este dat nu numai intervenţiei senatoarei. Este dat Raportului de ţară pentru România din anul 2003 al Comisiei Europene, care apreciază că „Femeile rămîn subreprezentate în viaţa politică, cu 11% dintre deputaţi şi 9% dintre senatori. În cadrul Guvernului, numai 2 din cei 22 de miniştri ai cabinetului sînt femei". „Aşa este, ar spune preşedintele Senatului, dar ce să-i faci, valoarea contează!" Revenind la discuţiile din plenul Senatului, atît preşedintele, cît şi mulţi alţi senatori ar adăuga, faţă de măsura mai sus menţionată a Comisiei Europene, că e o măsură comunistă, că umblăm iar cu cote, ca pe vremuri. Acest argument al neacceptării cotelor mi s-a părut totdeauna caraghios pentru felul ipocrit şi superficial în care justifică şi întreţine hegemonia bărbaţilor. Şi dacă i se mai adaugă şi completarea: „În fond, în România este egalitate pentru toată lumea, fie ca cei mai buni să ajungă în frunte", argumentul devine de-a dreptul revoltător la adresa femeilor. Faptul că acestea reprezintă în România doar 10% din totalul numărului de parlamentari, ceea ce ne situează în Europa pe ultimele locuri, alături de Bosnia-Herţegovina şi Macedonia, faptul că la alegerile locale din 2000 au fost alese doar 109 femei primar dintr-un total de aproximativ 3.000 de primari (3.3%) semnifică, pe cale logică, lipsa de valoare a femeilor în România. Ceea ce, fie şi măcar la nivelul percepţiei generale sociale, nu este adevărat.

Cu onestitate trebuie să afirm însă, din toată experienţa mea de pînă acum în domeniul promovării drepturilor femeii şi din experienţa mea de viaţă, că explicaţia unei prezenţe atît de reduse în viaţa publică a femeilor din România nu este una simplă. Nimeni nu ar putea avea o explicaţie simplă, pentru că este vorba de mentalitate în ceea ce priveşte gestionarea puterii, de educaţie, de valori care se transmit şi se sedimentează de la o generaţie la alta, şi a căror remodelare e un proces de lungă durată. Obstacolele aproape invizibile, dar din păcate cu efecte vizibile în împiedicarea reprezentării echilibrate a femeilor şi bărbaţilor în viaţa publică, sînt nu doar cele legate de „procedura" accederii femeilor în posturi de conducere, ci şi cele care ţin de curajul lor de a-şi asuma astfel de poziţii. Am întîlnit foarte multe femei care la prima replică a discuţiei sînt de părere că „bărbaţii trebuie să conducă", „că implicarea în politică nu e treaba femeilor", femei care nu ar acorda votul lor de încredere unei alte femei pentru o poziţie de conducere. În ultimă instanţă însă, dacă ai putea să stai mai mult de vorbă cu fiecare dintre aceste femei, ar recunoaşte deschis că nu ştie că există, care sînt şi cum pot fi puse în practică alternativele pentru o viaţă de tip partenerial cu bărbaţii, indiferent dacă e vorba de viaţa în sfera privată sau publică. Dar că ar vrea să înveţe despre asta şi ar vrea să vadă cum funcţionează astfel de modele.

Iaromira POPOVICI

Răspunsuri ale unor femei care au răspunderi

Organizaţiile care se ocupă cu apărarea drepturilor femeilor, multe la număr, se revoltă, şi pe bună dreptate, din cauza participării scăzute a femeilor la viaţa politică românească. Cele 11% alese ale neamului din Camera Deputaţilor şi mai puţine (8,5%) în Senat reprezintă procentul mult mai mare de femei alegătoare: 51% din populaţia României. Se pare că pentru viitoarele liste electorale, în condiţiile controlului Uniunii Europene, procentele vor creşte la aproximativ 30% femei candidate. La care se adaugă cele cîteva din Guvern (după alegerile din 2 000, au fost 5 femei ministru – din 26 – şi 18 secretar de stat – din 90) şi cele 109 primăriţe – din 3.000, dar nu în municipii –, 2 femei consilier de stat şi una consilier prezidenţial, nici una prefect şi mai numeroasele experte, purtătoare de cuvînt sau secretare, angrenate mai mult sau mai puţin vizibil în viaţa politică şi publică. Şi mai multe femei ce activează în ONG-uri.

În ce măsură, însă, toate acestea sînt conştiente de apartenenţa lor de gen sau reprezintă, explicit, procentul feminin din populaţia României – încercînd să-i identifice şi să soluţioneze problemele – este o altă chestiune. Din răspunsurile unor doamne şi domnişoare implicate în viaţa politică vom vedea care sînt opiniile acestora în privinţa intrării, în politică, a femeilor, chiar în posturi de decizie; în legătură cu prejudecăţile legate de femeile politiciene, influenţate de miturile Elenei Ceauşescu şi ale ministreselor ceauşiste, în pericol de a-şi pierde „eternul feminin"; în privinţa reacţiei bărbaţilor la angrenarea femeilor într-un domeniu care li se părea doar al lor şi în care doamnele îşi aveau locul mai mult în umbră; despre ce pot face femeile, specific, în politică; şi dacă, pe viitor, lucrurile se vor îndrepta.

Doamnele şi domnişoarele intervievate sînt: ***Roberta Anastase,*** *secretar executiv PD pe probleme de imgine;* ***Mihaela Ionescu****, deputat PRM, secretara organizaţiei de femei a PRM;* ***Mona Muscă****, deputat şi vicepreşedinte PNL;* ***Hildegard Puwak****, deputat PSD, preşedinta organizaţiei de femei a PSD;* ***Daciana Sârbu,*** *secretar general al Tineretului Social-Democrat, secretar de stat la Ministerul Educaţiei, Cercetării şi Tineretului;* ***Lia Olguţa Vasilescu,*** *deputat PRM, preşedinta organizaţiei de tineret a PRM.*

Rugate să-şi depene povestea intrării în politică, interlocutoarele noastre ne-au oferit răspunsuri oscilînd pe scala curiozitate – apropiaţi – patriotism – istorie –pasiune – voinţă – perseverenţă...: **Mihaela Ionescu**: „Am intrat pentru că nu se poate ca numai oameni răuintenţionaţi să intre în politică. În 1998, am intrat în PRM: PSD-ul nu mai era ca la început, şi o cunoşteam pe Mitzura Arghezi de la diverse întruniri de femei, plus că aveam un coleg de şcoală acolo. Am vrut să văd cum e să fii nou într-un partid, căci la PSD oricine venea nou era bun. Mai întîi am fost candidată la Primăria sectorului 2. În toată perioada asta am făcut o serie de cursuri, la Consiliul Britanic, de promovare a femeilor în politică. Am fost pusă pe listele de Bucureşti ale PRM-ului pe locul 6 şi Dumnezeu a făcut să intru în Parlament"; **Daciana Sârbu**: „Am crescut într-o familie în care se făcea politică de ceva vreme şi recunosc că acest lucru m-a influenţat. Consider jocul politic o provocare extraordinară şi am simţit nevoia să mă implic în această luptă, pentru a fi unul dintre actanţii principali pe scena politică"; **Lia Olguţa Vasilescu**: „Am intrat în Partidul România Mare în anul 1991, luna septembrie, ca membru fondator. Fiind bursieră în Italia, primeam săptămînal din România aproape toate ziarele şi revistele şi m-a atras foarte mult săptămînalul *România Mare,* cu atît mai mult cu cît deveneam pe zi ce trece mai naţionalistă, văzînd cum ne tratează fraţii noştri latini, care nu ştiau nimic despre cultura noastră şi îşi închipuiau că trăim în copaci"; **Roberta Anastase**: „La evenimentele din '89 aveam 14 ani, vîrstă la care începi să visezi la ceea ce vrei în viaţă. Ca atare, la 15 ani şi jumătate, am intrat în FSN-ul de atunci. La numai 2 luni după aceea, a avut loc Convenţia FSN-ului la care s-a format PD-ul. Atunci am avut cu adevărat senzaţia că, într-adevăr, am rupt-o cu tot ce înseamnă trecutul şi am rămas în acest partid pe care-l asociez cu ideea de modernitate. Am optat pentru o facultate strîns legată de zona politică. Întreaga mea formare profesională a ţinut cont de politică, aceasta începînd ca o pasiune şi devenind un mod de a fi"; **Mona Muscă**: „Foarte conştientă, mi se părea că e o datorie pentru cei care nu au făcut politică înainte. Există şi o componentă sentimentală, pentru că în 15 decembrie eram la Timişoara, unde am fost şi în stradă şi am trăit toate momentele. Mi s-a părut că trebuie să intru întîi în societatea civilă, pentru care aveam mare respect, aşa că am in-

© S. Ivanoschi

trat în Alianţa Civică. Repede am realizat că, totuşi, trebuie să fii în teren ca să joci mingea. Am fost printre membrii fondatori, apoi în conducerea Partidului Alianţei Civice. M-a întrebat cineva cine m-a împins, m-a propulsat. Acuma îmi dau seama că eram atît de pornită, încît la prima întîlnire a Partidului Alianţei Civice m-am ridicat în picioare şi m-am autopropus să mă ocup de diverse lucruri. În momentul în care PAC a făcut o mişcare foarte greşită, a părăsit Convenţia Democratică, ne-am retras – grupul nostru – din acest partid şi am intrat la liberali"; **Hildegard Puwak:** „Am intrat în politică pas cu pas. În 1993, am fost numită secretar de stat la Consiliul de coordonare, reformă şi privatizare din Guvernul României, iar ulterior, după cîteva luni de activitate, colegii mei de partid m-au ales vicepreşedinte al PSDR. Deţin această funcţie şi astăzi, fiind reales de mai multe ori. Între timp am primit şi alte sarcini, de coordonare a diferitelor departamente ale Consiliului Naţional, iar ce din urmă de Preşedinte al Organizaţiei de Femei a PSD".

La întrebările privind semnele de misoginism, discriminările, piedicile în evoluţia în carieră datorate colegilor bărbaţi, majoritatea doamnelor şi domnişoarelor au răspuns, în general, optimist, pentru multe dintre ele problema diferenţelor femeie/bărbat nefiind relevantă (cu mici excepţii): **Lia Olguţa Vasilescu**: „M-am simţit discriminată de multe ori pentru că eram, poate, prea tînără pentru a fi deputat şi, pe deasupra, şi femeie. Deşi am un coleg care a devenit parlamentar la vîrsta de 23 de ani, tot eu eram prezentată mereu ca o „ciudăţenie", cu toate că eram mai mare decât el cu trei ani. Cred, însă, că am ştiut mereu să găsesc o cale de dialog cu bărbaţii cu care am lucrat şi, mai mult, să le câştig respectul"; **Mona Muscă:** „Nu am avut probleme, pentru că nici eu nu i-am considerat nici pe colegii mei, nici pe adversarii mei bărbaţi, şi nici pe mine, în relaţiile cu ei, nu m-am considerat femeie. Pot să fiu partener sau adversar cu cineva, pot să fiu solidară cu cineva sau în controversă, pe o idee, cu cineva, dar nu pe teme de sex. Pe asemenea teme nu am avut victorii sau înfrîngeri decît în viaţa personală"; **Daciana Sârbu**: „Cariera mea politică se rezumă la numai un an şi cîteva luni de activitate. Nu m-am simţit niciodată discriminată. Aceasta este o problemă mai degrabă de percepţie personală – or, eu nu am această problemă"; **Hildegard Puwak:** „Nu! Din punct de vedere al responsabilităţilor profesionale şi politice, m-am simţit întodeauna tratată egal, iar cînd am cerut sprijin pentru rezolvarea unor probleme din partea colegilor, nu am fost niciodată refuzată. Munca politică este o muncă de echipă, acesta fiind modul nostru de lucru în partid."

Interlocutoarele noastre nu au părut tulburate nici de mitul femeii-bărbate, care, o dată intrată în politică, îşi pierde feminitatea: **Roberta Anastase**: „Există, la nivelul subconştientului, o reacţie de genul acesta, şi anume de a te adapta la un mod de a fi în politică deja existent. Dar cred că e un mare pericol ca femeile care adoptă un comportament masculinizat, ce nu le este propriu, să nu fie credibile. Poţi să fii profesionist, dar să rămîi cum eşti: aşa ne-a lăsat Dumnezeu pe pămînt şi nu trebuie să ne ascundem. Automat, cel care stă în faţa ta sesizează artificialitatea imaginii"; **Lia Olguţa Vasilescu**: „Nu cred că te schimbă chiar atît de mult politica. În definitiv, e ca orice altă meserie în care trebuie să lucrezi cu oameni"; **Daciana Sârbu**: „Cred că orice femeie ascunde în ea un «etern feminin» şi nici o meserie nu poate anula acest atu. Cu atît mai puţin politica, în opinia mea, o meserie provocatoare"; **Hildegard Puwak:** Unele da, altele nu! Oricum, acest lucru cred că nu trebuie să se întîmple. Poţi să rezolvi problemele în modul cel mai serios, fără să renunţi la feminitate, la sensibilitatea care ne caracterizează, la calmul şi zîmbetul de care cei din jurul nostru au deseori nevoie".

Cele mai entuziaste răspunsuri au venit la capitolul „profilul femeii angrenate în politică" şi „mod feminin de a face politică şi de a stabili o relaţie cu electoratul": **Roberta Anastase**: „Femeile sînt, în politică, mult mai apropiate de problemele cetăţeanului. Vorbesc mult mai firesc despre copii, familie, probleme sociale. Cred că mesajele emise de femei le completează pe cele emise de bărbaţi şi de-abia acuma lista e completă"; **Mihaela Ionescu:** „Ele privesc altfel politica, pentru că au altă experienţă de viaţă, cea a grijei familiei: ea e profesorul, doctorul, pedagogul familiei. Pe cînd bărbatul are numai experienţa lui profesională. Şi, poate, un hobby. Toate astea o avantajează, pentru că ea tot timpul trebuie să se pregătească"; **Lia Olguţa Vasilescu**: „În general, femeile parlamentar se preocupă mai mult de proiecte legislative referitoare la familie şi copii. Eu am încercat să mă implic în iniţiative referitoare la tineret, în general"; **Hildegard Puwak:** „Avem răspunderea pentru ceea ce literatura de specialitate şi practica numeşte „mainstreaming", adică anticiparea tuturor efectelor pe care politicile generale sau sectoriale le au asupra femeilor; avem răspunderea pentru găsirea de soluţii la problemele specifice femeilor şi tinerelor în construirea unei cariere care să le asigure independenţa, afirmarea personalităţii, satisfacţia pentru reuşita vieţii de familie, eliminarea discriminărilor acolo unde există, lupta împotriva traficului de fiinţe umane, combaterea violenţei împotriva femeilor şi încă multe altele; **Mona Muscă:** „Mai perseverente, poate mai consecvente, mai responsabile – trăsături cîştigate de-a lungul miilor de ani, prin proiectele pe care femeile, vrînd-nevrînd, prin natura lor, le-au dus pînă la capăt: copilul, familia, casa. Sigur că m-am ocupat şi de legi de care beneficiază mai mult femeile, cum ar fi cea cu violenţa domestică sau egalitatea de şanse (educaţia din şcoală în acest domeniu). Dar politica nu se face cu sentimente, ci cu argumente, cu studiu, expertiză. Am avut, însă, şi alte contribuţii care nu au nimic de-a face cu partea mea feminină, ci care interesează pe toată lumea: legea accesului la informaţii de interes public, revizuirea sistemului de pensii. Nu cred că în politică lucrurile trebuie judecate în funcţie de gen".

Nici în privinţa atacurilor datorate sexului lor, doamnele politicii nu au fost prea afectate: acestea ori nu au avut de-a face cu faptul că sînt femei, ori nu li s-au întîmplat personal; **Mona Muscă**: „Eu, personal, nu am primit îndemnuri la cratiţă, dar colege de-ale mele, da. Simona Marinescu a primit un asemenea îndemn din partea unui coleg de partid, dl Popescu. Norica Nicolai a fost numită de primul-ministru în Parlament «relicvă PNŢ»-istă. Dl Cozmîncă, pe vremea cînd era ministru, şi noi am făcut, împreună cu societatea civilă, un marş împotriva unei ordonanţe nedrepte legate de creşterea copiilor, le-a urat femeilor să nu calce în gropi. E de mirare că mai multe reacţii de acest gen au venit din partea PSD-ului, care a încercat să-şi arate o altă faţă, dar, ca-n toate acţiunile sale, una vorbeşte şi alta fumează. De fapt şi femeile-ministru, după ce au fost numite, au cam dispărut"; **Daciana Sârbu**: „După cum bine ştiţi, s-au datorat în primul rînd faptului că sînt fiica lui Ilie Sîrbu. Cred că de fapt a fost un avantaj, pentru că aveam deja un exemplu de om politic în preajma mea, ştiam ce înseamnă şi consider intrarea mea în politică o dublă provocare"; **Hildegard Puwak:** „Orice om politic, bărbat sau femeie, atunci cînd se angajează în politică trebuie să fie conştient că se expune şi riscurilor de a fi atacat! Dacă semnalările au temei just sau nu, aceasta depinde de interesul şi profesionalismul celor care le declanşează! Există însă, în statul nostru de drept, instituţii care pot restabili adevărul! Nimeni nu este mai presus de lege, iar acest lucru trebuie să fie valabil şi pentru cel care este atacat, dar şi pentru cel care atacă, poate uneori pe nedrept". Cu o singură excepţie: **Lia Olguţa Vasilescu**: „Da. Asta fără discuţie. Un bărbat n-ar fi fost niciodată atacat cu asemenea argumente". *La întrebarea dacă „v-aţi propus o limită superioară în carieră" majoritatea femeilor sînt modeste, aşa cum le şade bine, lăsînd partidul, politica, alegătorii, soarta sau cititorii să decidă;* **Hildegard Puwak:** „Nu trebuie să ne propunem limite ale carierei. Soarta şi anii decid pentru noi!".

Ce naşte din consilier tot politicieni mănîncă

Simona MICULESCU, consilier prezidenţial

Prin ce se deosebeşte activitatea diplomatică de alte activităţi politice?

Pentru mine această profesie este fascinantă pentru că, practicînd-o, îi redescoperi mereu complexitatea şi aura de rafinament. Diplomaţia mi se pare şi extrem de interesantă pentru că sensul ei constă în transformarea unghiurilor în curbe şi într-o perpetuă succesiune de noi începuturi... Iar în momentele de reverie (mult prea puţine la număr!) mă răsfăţ poetic cu imaginea diplomatului pe care îmi place să îl asemuiesc unui iris imens în care se oglindesc galaxiile... Pe de altă parte, însă, nu pot disocia diplomaţia de politică pentru că ele se află într-o sinergie perpetuă, aşa cum se află politica internă cu cea externă. Nu degeaba invoca Nicolae Titulescu, la vremea sa, necesitatea de a avea o politică internă solidă pentru a ne putea bucura de o politică externă plină de succes! Această viziune este mai valabilă acum ca oricînd, în contextul integrării României în structurile europene şi euroatlantice.

Ca purtător de cuvînt MAE, fost consilier de presă la Ambasada României în SUA şi consilier prezidenţial, aţi fost şi sînteţi „femeia din spatele" cîte unui bărbat important. Cum aţi resimţit şi resimţiţi această ipostază?

O „resimt" de o manieră pozitivă, considerînd că această postură constituie, mai mult decît orice, o enormă şansă. E adevărat că am şi avut şi am norocul de a sta în umbra unor mari personalităţi, de la care am ce învăţa, iar colaborarea cu domniile lor a fost şi este atît o perpetuă sfidare cu mine însămi, cît şi o oportunitate de desăvîrşire pe plan intelectual şi profesional. Esenţial, cred, este ca, indiferent de ceea ce faci în viaţă, în spatele sau în lumina reflectoarelor, să faci o diferenţă, să îţi rămîi credincios ţie însuţi, să „ajungi în toate făgăduinţele pe care le porţi în tine" (vorba lui Blaga) şi să încerci să devii nu un om de succes, ci un om de valoare.

S-a întîmplat vreodată ca punctul dvs. de vedere personal să nu coincidă cu cel al instituţiei pe care o reprezentaţi? Ce aţi făcut într-o asemenea situaţie?

Mi s-a întîmplat, din fericire, foarte rar să am un alt punct de vedere şi am încercat, de fiecare dată, să mi-l argumentez şi să mi-l impun, dar nu de o manieră agresivă, ci asertivă! Am avut, oricum, constant în vedere faptul că un purtător de cuvînt cu adevărat profesionist ţine cont permanent de cele „12 porunci în dialogul cu presa": Cunoaşte-ţi mesajul! Cunoaşte-ţi auditoriul! Ascultă cu atenţie întrebarea! Răspunde la întrebare! Fii pozitiv! Nu minţi! Nu spune niciodată „Nu comentez"! Nu spune niciodată mai mult decît ştii! Nu spune niciodată ceva ce nu vrei să se citeze! Încearcă să deţii controlul dialogului! Fii tu însuţi! Adu-ţi aminte mereu de cele 12 porunci!

Ceea ce vă pot concluziona din experienţa mea în domeniu este că am avut mereu în minte un îndemn superb al Maicii Tereza: „Dacă nu poţi să faci lucruri grandioase, atunci încearcă să faci lucrurile mărunte de o manieră grandioasă".

În România, în momentul actual, sînt, încă, multe femei care desfăşoară o activitate politică fără să fie vizibile (experţi, consilieri, analişti). În ce fel este importantă activitatea acestora?

În primul rînd, cred că, în pofida opiniilor activistelor feministe, există multe femei care nu vor să iasă în faţă pentru simplul motiv că, neaflîndu-se în lumina reflectoarelor şi nefiind supuse acelor presiuni uriaşe pe care le incumbă o atare postură, au mai mari şanse să menţină un echilibru între carieră şi viaţa de familie.

Deşi sînt în umbra unor mari oameni, idei sau demersuri, activitatea acestor femei este, adeseori, „cureaua de transmisie" a mecanismului a cărui parte sînt, multiplele calităţi specifice lor fiind un atu major pentru personajul în slujba căruia se află. Şi mai e ceva: femeile nu văd dificultatea în orice oportunitate, ci văd oportunitatea în orice dificultate!

Oricum, nu trebuie să uităm nici o clipă că diversitatea este un factor de dinamism şi progres social, iar chinezii probabil că aveau dreptate cînd afirmau că „Bărbaţii stăpînesc lumea, iar femeile stăpînesc bărbaţii"...

a consemnat Iaromira POPOVICI

Raluca TĂTĂRCAN, consilier al lui Theodor Stolojan

Cum aţi fost acceptată în spatele unui „politician mare" ca Stolojan?

Consilier al preşedintelui Theodor Stolojan trebuie să fie o persoană care să răspundă cu stricteţe unor cerinţe profesionale, absolut necesare poziţiei respective, cum ar fi pregătirea şi capacitatea de analiză, sinteză şi reacţie. Consilierul unui preşedinte de partid trebuie să fie o persoană care să îndeplinească şi anumite criterii morale: corectitudine, devotament, onestitate. Cred că esenţial pentru poziţia pe care o ocup în prezent a fost faptul că am spus întotdeauna ceea ce gîndesc şi ceea ce am considerat că este în avantajul persoanei pe care o consiliez, indiferent dacă era ceea ce dorea să audă sau nu.

Cum aţi trecut peste handicapul de a fi tînără şi femeie?

Experienţa are un rol important în activitatea oricărei persoane. Consider că este vital pentru construirea unei cariere să ai puterea să asculţi şi să înveţi cît mai mult de la toţi cei care te înconjoară. În acest sens, tinereţea poate reprezenta o slăbiciune dacă nu ştii cum să o valorifici: să iei ceea ce este bun şi să te lupţi pentru ceea ce ştii şi crezi că este corect. Cred cu tărie în verticalitatea morală şi de la acest principiu nu aş abdica niciodată. „Deficienţa" pe care sugeraţi dumneavoastră că aş putea-o avea pentru că sînt femeie poate fi cu uşurinţă surmontată în momentul în care standardul profesional corespunde cerinţelor şi aşteptărilor unei anumite poziţii.

Cum aţi temperat din carenţele personalităţii dlui Stolojan, carenţe în viziunea mass-media: „e fără suflet, ca un contabil", „arată ca un robot", „e ca un Dracula", „este omul lui Iliescu infiltrat în PNL"?

Prezentîndu-l aşa cum este de fapt. Ţin minte că ceea ce m-a impresionat cel mai mult cînd l-am cunoscut pe domnul Stolojan a fost tocmai faţa umană pe care puţini i-o întrezăreau. Consider că este foarte important ca oamenii să vadă mai departe de ceea ce se observă în mod firesc, să cunoască şi aspecte mai puţin vizibile dar care completează extraordinar o personalitate. Valorile în care crede şi pe care le respectă domnul preşedinte, acţiunile pe care le întreprinde, modul în care abordează o problemă spun totul despre un om politic de anvergura domnului Stolojan. „Secretul" este de a le pune în valoare.

Există o „complicitate" Tătărcan-Stolojan? În acţiunile comune vă folosiţi propriul şarm? Vă folosiţi tactul feminin? Cînd? Cum? De ce?

Tactul feminin în cazul meu înseamnă îndîrjirea de a insista în susţinerea punctelor de vedere bine întemeiate. Şarmul l-aş traduce prin încercarea de a face propuneri şi sugestii bine întemeiate. Cînd? Oricînd. Cum? Prin materiale scrise sau discuţii. De ce? Pentru că aceasta este meseria mea. Cred că în spatele fiecărui om politic se află un consilier priceput, deoarece forţa, tăria unui lider politic rezidă şi în capacitatea acestuia de a asculta, de a fi tolerant la critică şi în puterea de a lucra în echipă, de a-şi pune în valoare colaboratorii.

a consemnat Eugen ISTODOR

„Bărbatul e egal în comisie cu femeile"

Ionel Marineci este deputat PSD şi face parte din Comisia de Şanse Egale pe baza liberei sale opţiuni. Înscrierea sa subliniază coerenţă în activitate: „atît licenţa, cît şi doctoratul în Sociologie au temă comună: Drepturile omului – dimensiuni şi perspective". Conceptul acesta de drept al omului şi dezvoltarea egalităţii de şansă „sînt teme intens abordate, teme intens mediatizate în presă, iar comisia încearcă să pună de acord capacitatea, aspiraţia şi dorinţele existente potenţial cu exigenţele muncii pe care comisia urmează s-o desfăşoare. Primul pas s-a făcut. S-a aprobat în plen Legea egalităţii şanselor, numărul 202". Despre Legea prostituţiei, unde tot femeia e pusă la zid, iar bărbatul scapă, deputatul Ionel Marineci ne-a declarat că este o lege necesară şi corectă, „doar actul nu se petrece singur"; gîndirea celor din comisia juridică e încă tributară tradiţiei, de aceea Ionel Marineci a admirat curajul deputatei Cliveti, „prima femeie română aleasă în Comisia Europeană de Egalitatea Şanselor, ce a contestat acest vot din comisie". Proiectul acesta de lege nu a trecut prin Comisia de 2 bărbaţi şi 19 femei de le Egalitatea Şanselor fiindcă „activitatea comisiei nu a demarat concret. Votată în decembrie anul trecut, comisia nu are conducere şi birou". Dar activitatea în acest domeniu a lui Ionel Marineci n-a bătut pasul pe loc. Ionel Marineci este preşedinte al PSD Teleorman şi a „promovat şi urmărit trei femei în funcţii de răspundere, consilieri în Consiliul Judeţean. Mai mult, în judeţ avem femei şefe la Casa de Pensii, Inspectoratul Şcolar şi Inspecţia de Mediu. Sigur, poate sînt domenii mai uşoare, dar este un pas imens în mentalitate. De aceea, Comisia de Egalitatea Şanselor e necesară, va trebui să perie legile în privinţa oricărei discriminări. E nevoie să întreprindem accesarea femeii în funcţii importante". Ce-i de admirat la femei? „Sînt mobilate egal ca şi bărbaţii, chiar mai mult, copiii şi-i fac singure, bărbaţii contribuind minim. Sînt bătăioase cum puţini bărbaţi sînt." **(E. I.)**

Valeriu NEGRU

Text sub un portret anonim

Am răsfoit de curînd, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri pînă astăzi,* semnată de Constantin şi Dinu Giurescu, Editura Albatros, 1975. O carte mai interesantă prin ceea ce omite, decît prin ceea ce ne spune. La pagina 804, figurează fotografia declaraţiei române la Conferinţa de Pace de la Paris, din 1946. Unsprezece personaje. Nici un nume. Zece bărbaţi gravi, îngînduraţi, copleşiţi de importanţa momentului istoric. Îi recunoaştem pe Gheorghe Gheorghiu-Dej, Gheorghe Tătărăscu, Lucreţiu Pătrăşcanu, Ion Gheorghe Maurer. Alături de Gheorghiu-Dej, o femeie. Frumoasă, distinsă, îndoliată. Retrasă discret, cu un pas în spate, spre a nu apărea în prim-planul imaginii. Astăzi, pentru mulţi, un chip fără nume. Este dr. Florica Bagdasar, ministrul Sănătăţii în guvernul Petru Groza, văduva profesorului Dumitru Bagdasar, creatorul şcolii româneşti de neurochirurgie. Cei de vîrsta mea îşi amintesc probabil marele tam-tam mediatic generat de numirea ei... era prima femeie ministru din istoria ţării şi meritul, firesc, era al vremurilor noi.

Florica Bagdasar provenea dintr-o familie de aromâni. În tinereţe nu îşi presimţea un viitor politic. A urmat medicina, s-a logodit cu Elie Carafoli (academicianul de mai tîrziu, specialist în aerodinamică), de care s-a despărţit pentru a se căsători cu doctorul Bagdasar. Împreună cu el a plecat în Statele Unite, ca beneficiară a unei burse de specializare în psihiatrie infantilă. Întorşi în ţară, cei doi doctori s-au dedicat unei activităţi profesionale intense, care ar fi rămas, poate, preocuparea majoră a existenţei lor, dacă ascensiunea hitlerismului şi războiul nu le-ar fi deturnat o parte din energie şi preocupări către politică. Înclinaţiile sentimentale de stînga s-au transformat în militantism.

Dr. Florica Bagdasar a condus Ministerul Sănătăţii doi ani. Ani de mizerie, secetă, foamete. Nevoile erau uriaşe, resursele puţine. Ministerul ei a fost numit ulterior „ministeriatul May Day", pentru că a răspuns cerinţelor urgente de supravieţuire a reţelei medico-sanitare. Ministerul s-a găsit în situaţia biblică de a hrăni mulţimile cu cîţiva peşti şi, neputînd să-i înmulţească, i-a împărţit celor care erau aproape morţi de foame. A încercat să rezolve problemele cu înţelegere şi bunăvoinţă. Incapabilă de duritate tovărăşească şi de intransigenţă revoluţionară, a rămas o prezenţă politică cvasi-singulară în epocă. Acţiona cu fermitate delicată, cu autoritate calmă şi caldă. Nu şi-a neglijat nici îndatoririle de psihiatru. Cei care o vizitau, în locuinţa ei din strada Italiană, aveau surpriza să vadă răsărind cîţiva copii ciudăţei, marcaţi de ticuri sau bizarerii de comportament. Erau micii pacienţi din clinică, pe care îi urmărea şi în propriul ei mediu familial. Pentru şcolarii începători a scris un abecedar care introducea o metodă nouă de învăţare şi de caligrafiere a literelor. Peste cîţva ani, a descoperit că un autor italian copiase abecedarul şi îl publicase sub semnătura lui. A refuzat să-l dea pe plagiator în judecată.

Fotografia din *Istoria românilor* mi-a amintit o mică poveste cunoscută şi răspîndită de participanţii la Conferinţa de Pace. Singura femeie a delegaţiei române şi-a rezervat oră la un coafor de pe Rue Rivoli. Stilistul (aşa se cheamă astăzi) şi-a demonstrat talentul şi îndemînarea realizînd „pour Madame le Ministre" o construcţie capilară de o sofisticare atroce. Clienta a urmărit cu răbdare şi amuzament intim ridicarea edificiului, apoi i-a mulţumit artistului cu multă amabilitate. Ajunsă la reşedinţă, şi-a pus capul sub duş şi a revenit la pieptănătura simplă pe care o vedem în fotografie.

Florica Bagdasar a deschis şirul femeilor în epoca socialistă. Amintirea ei ne convinge că o funcţie ministerială putea fi compatibilă cu inteligenţa, competenţa, umorul şi urbanitatea. A părăsit ministerul în 1948. Începuse înăsprirea stalinistă a politicii interne şi acutizarea războiului rece. A fost printre primele victime. A murit în 1979, într-o rezervă a spitalului Elias. Fiica ei, Alexandra, a venit din Statele Unite, împreună cu soţul ei Saul Bellow, pentru a-şi asista mama în ultimele clipe. Alexandrei i s-a interzis intrarea în spital şi nu a mai avut prilejul să o vadă. Saul Bellow a avut prilejul să scrie o nouă carte.

Horia MARINESCU

Răceală şi autentic. Berlinul şi Berlinala

Berlin – acest oraş fantastic, fragmentat şi unit, sărac şi opulent, sensibil şi prusac. Un Paris german, cu metrouri la fel de antice, cu poduri vechi metalice, robuste şi grele, prin ale căror structuri forţele statice circulă cu o claritate kantiană.

Am văzut rar Berlinul vara, îl cunosc însă bine iarna, atunci cînd, în februarie, oraşul e plin de filme noi şi de locuri în care oamenii intră la film, timp de o săptămînă, din alte cauze decît pentru a se destinde. În foaierele cinematografelor se simte ceva pasiune, alta decît de obicei. Îmi place să intru în ele, să fac baie de oameni, să mă simt ca pe vremuri cînd, copil fiind, eram plimbat de ai mei pe la vernisajele bucureştene. Ceva îi leagă pe toţi aceşti oameni care vin să vadă un film, stau la cozi lungi în speranţa de a mai căpăta un loc la gruparea de scurt-metraje sau la un film suedez, trăncănesc în pauze şi leagă prietenii între două filme care rulează în două colţuri diferite ale Berlinului.

Berlinul e un oraş în care poţi iubi. Are suficientă francheţe pentru a-ţi oferi atît libertate cît şi o sensibilitate nedisimulată. Nu e un oraş al politeţurilor şi prăjiturilor, ca Viena. E, în schimb, un oraş al autenticului. Autentic în sensul german: direct, clar, raţional, uneori prea pragmatic. Mulţi spun despre nemţi că nu au farmec. Că nimic nu te poate încînta la ei. Dar, venind din Balcanul, dulcele Balcan de-acasă (căci şi Viena, în care locuiesc de mai mulţi ani, orice s-ar spune, nu e decît Balcanul germanului!), te încîntă şi te lasă nostalgic tocmai claritatea aceasta germană, în spatele căreia, în sfîrşit, ce încîntare, nu se ascunde nimic! Cîtă plăcere în a şti că ceea ce tocmai ţi se spune este identic cu ceea ce gîndeşte interlocutorul tău! Cîtă bucurie în a descoperi că poţi iubi claritatea şi limpezimea, nu doar veşnicul mister feminin/masculin! Cîtă bucurie în a descoperi că limpezimea este la fel de inefabilă ca şi tulburele sudic! Cîtă plăcere în a arunca cît colo tot dicţionarul ăla complicat de comunicări non- şi para-verbale, de coduri nescrise şi infinit complicate ale comunicării balcanice!

Ele sînt toate ca un sirop greu de baclava, pasionante şi adesea creatoare de dependenţă şi, cu cît trăieşti mai mult cu ele, cu atît ţi-e mai greu să îţi imaginezi viaţa fără ele. Şi totuşi, totuşi, se poate şi fără baclavale, savarine, torturi şi siropuri! Totuşi, totuşi există şi un farmec discret al burgheziei nemţeşti, al unei ţări care a luat în serios tot ce a făcut – şi în ultimii cincizeci de ani a luat în serios democraţia. Venit din Balcani, fie şi din Balcanii vienezi, nu poţi să nu te bucuri respirînd gerul aspru al unei simplităţi neînflorite germane. Al unei hărnicii care ascunde, da, paradoxal, şi poezie. Un alt fel, desigur, decît cel al siropurilor, dar un fel de poezie tonică şi încrezătoare, nu letargică şi infinit meditativă, oblomovistă.

Sălile în care se proiectează filmele Berlinalei sînt diverse: unele în est, altele în vest. Centrul de presă şi cîteva săli se află la subsolul centrului Sony din Potsdamer Platz, acea clădire pe care tot turistul o ştie, îmbrăcată în sticlă, ca o mare arenă a reprezentării fastuoase şi superficiale a puterii comerciale a corporaţiei. Curtea interioară este încoronată de o mare umbrelă din fîşii de pînză albă. Totul plin de „glamour", dar şi de lipsă de conţinut. Neclaritatea postmodernului.

Un alt cinematograf se află pe aleea Karl-Marx, probabil unul din cinematografele cele mai elegante ale RDG-ului. Acolo, intenţia de „glamour" şi reprezentare a unei culturi comunist-triumfaliste păleşte sub patina timpului. Totul e trecut şi deci nimic nu mai ameninţă, tot ce altădată era privit sub unghiul manipulării şi ameninţării poate fi acum privit cu un zîmbet (amar, trist sau înţelegător). Cinematograful se numeşte, desigur, „International".

Răceala Berlinului, răceala aceasta paradoxal-fermecătoare am regăsit-o şi în două filme nordice: în *Zori de zi* (corespunzînd variantei germane a titlului: *Morgengrauen)* sau *Ce văd cînd mă întorc (Om jag vänder mig om)* de Björn Runge, Suedia, premiat cu un Urs de Argint pentru întreaga echipă de actori, şi *În mîinile tale (Forbrydelser)* de Annette K. Olesen, Danemarca. Am regăsit în aceste filme aceeaşi perspectivă rece, simplă, autentică asupra sentimentelor umane, ca şi cea pe care, cum spuneam mai sus, mi-o inspiră Berlinul. În locul efuziunilor pe care le cunosc atît de bine, în locul siropului şi-al baclavalei sentimentale cu care sînt obişnuit în lumea latină (şi pe care le iubesc!), cu care sînt atît de familiar, o tratare complet diferită a trăirii umane. Fraze simple şi scurte, fără înfloriturі, care vorbesc despre necesităţi într-un mod pragmatic şi direct; joc al actorilor care aminteşte de filmele lui Ingmar Bergman; un minimalism al tuturor mijloacelor de expresie – imagine, joc, dialog, construcţie dramatică – ce lasă să transpară mult acolo unde se spune puţin şi la obiect. Mai puţin e mai mult.

Titlul filmului suedez *(Ce văd cînd mă întorc)* este semnificativ: regizorul povesteşte despre oameni înşelaţi, despre cum este modificată şi distrusă viaţa unui om în spatele lui, fără ca el să bănuiască, despre ce descoperă el atunci cînd se întoarce şi priveşte în spatele lui. Dar filmul povesteşte şi despre speranţa că fiecare om, chiar şi cel aproape distrus, are o şansă să înţeleagă, să schimbe cursul vieţii. Speranţa, înţeleasă în cheie nordică, arată altfel decît speranţa în cheie romantic-balcanică sau italiană: numai cîteva imagini tăcute, cîteva gesturi şi zorile gri, în care maşini aleargă pe şosele gri şi o femeie aflată în pragul disperării se reculege pe malul unui lac gri-albăstrui, în aerul rece. Generic gri.

Tot un film nordic a fost şi scurt-metrajul lui Cristi Puiu. S-a scris deja mult despre el şi despre premiile pe care le-a obţinut. Nu insist. Vreau doar să completez că el se înscrie în aceeaşi gamă de „strigăte mute" (Cărtărescu) sau de tăceri asurzitoare, în aceeaşi atmosferă a unui rece nordic şi autentic, pe care am găsit-o în Berlin şi în filmele lui. Căldura umană poate, deci, să arate şi altfel: rece şi autentică.

Berlin, 16 februarie 2004

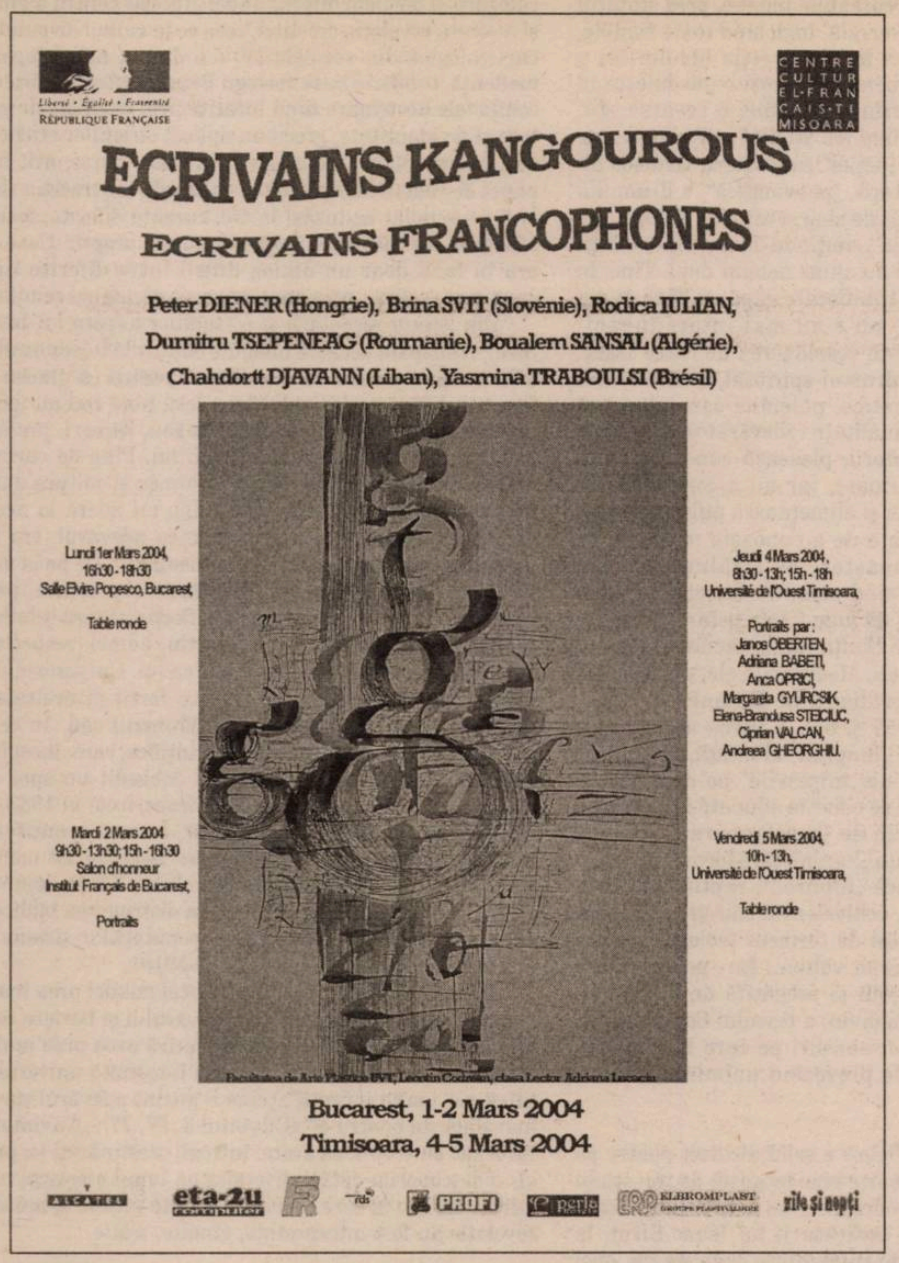

Colocviu Scriitori Francofoni
PROGRAMUL CONFERINŢELOR
(Bucureşti, 1 şi 2 martie 2004)

Autori invitaţi:

Dumitru ŢEPENEAG (România)

Rodica IULIAN (România)

Brina SVIT (Slovenia)

Chadhortt DJAVANN (Iran)

Yasmina TRABOULSI (Brazilia)

Boualem SENSAL (Algeria)

Pieter Diener (Ungaria)

●

Luni, 1 martie, ora 16,30 (deschidere)
Institutul Francez din Bucureşti (Sala Elvira Popescu)
Strategii literare de integrare a autorilor străini în literatura franceză
Masă rotundă

●

Marţi, 2 martie
Institutul Francez din Bucureşti (Salonul de onoare)
Interviuri, portrete şi discuţii

9,30-10,30: Peter Diener
10,30-11,30: Dumitru Ţepeneag, Rodica Iulian
11,30-13,30: Boualem Sensal
15,00-16,30: Chadhortt Djavan, Yasmina Traboulsi, Brina Svit

Teodor BACONSKY

turn înclinat

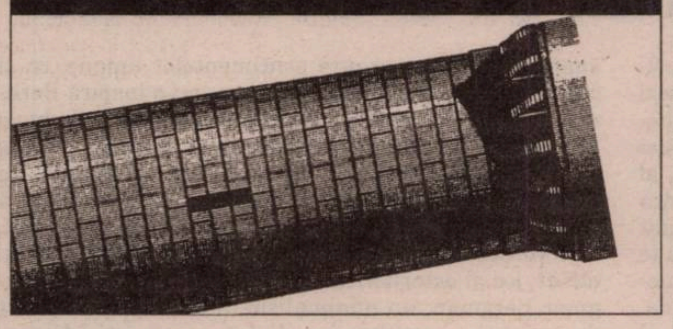

Ce mi se pare urgent...

Din 1925, cînd Biserica noastră a fost ridicată la rang de Patriarhie, misiunea Întîistătătorului a fost – simplu spus – copleşitoare. Datorii dintre cele mai presante îi răpesc titularului orice clipă de răgaz: preşedinţia reuniunilor sinodale, complicatul tipic al slujbelor arhiereşti, păstorirea propriei eparhii (Patriarhul este şi Mitropolit al Ungrovlahiei), relaţiile externe bisericeşti, Institutul Biblic dimpreună cu tipăriturile sale, gestionarea delicatelor raporturi dintre Biserică şi instituţiile statului, audienţele pentru episcopi, preoţi de mir sau personalităţi laice – iată principalele îndatoriri curente ale sacerdotului pe care lumea largă îl numeşte „Prea Fericit", deşi numai sufletul său ştie cît de frecventă îi este condiţia contrarie.

Dincolo de rigorile ceremonialului, Patriarhul este mai cu seamă persoana menită să ghideze Biserica prin zigzagul secular. El se roagă în taina paraclisului, se consultă cu sfetnicii săi de încredere, face – pentru că e monah – ascultare faţă de ce-i porunceşte duhovnicul, cîntăreşte fiecare împrejurare pentru a lua hotărîrile cele mai apropiate de învăţătura evanghelică şi de Sfînta Tradiţie a Bisericii... În alţi termeni, Patriarhul e mai mult decît un episcop aşezat *primus inter pares*. De gîndirea sa teologică, dar şi de curajul său spiritual depind – în mare măsură – căile pe care merge întreaga obşte ortodoxă. Omul are nevoie de viziunea clară pe care ţi-o conferă maturitatea responsabilă şi, cum se spune, frica de Dumnezeu. Se cuvine să deseneze, cu mintea, coordonatele strategice, articulaţiile fundamentale şi orbita pe care se „înscrie" coabitarea dintre Biserică şi „veacul acesta".

Dacă m-aş număra printre consilierii Patriarhului nostru, i-aş supune atenţiei cîteva priorităţi pe care le socotesc imperative. Mă încumet să le expun aici, întrucît cred că fiecare dintre ele ar merita o dezbatere.

Ce mi se pare urgent?

Adoptarea unui nou Statut al BOR (cel din 1948 nu mai suportă revizuiri: trebuie pur şi simplu schimbat).

Proclamarea unei doctrine sociale a Bisericii. Fără un asemenea instrument, creştinii bîjbîie în viaţa publică şi privată, fără să capete răspunsuri la provocările actualităţii imediate.

Reforma structurală a învăţămîntului teologic: prea multe facultăţi de teologie au sporit cifrele, dar nu şi calitatea absolvenţilor. Ar fi utile alte grile, dimpreună cu aplicarea unor metode stricte de control pentru prevenirea fraudei academice şi a simoniei (comercializarea parohiilor).

Întărirea Consistoriilor, astfel încît „pogorămintele" şi „iconomia" să nu mai păstreze în cler elementele corupte, afaceriştii şi alcoolicii cu apucături violente sau alte podoabe care compromit tagma. Nenumărate împliniri pastorale trec neobservate, în vreme ce presa de senzaţie umflă, zilnic, devierile unor clerici „de tranziţie" care ar merita să iasă din cinul preoţesc măcar cu viteza cu care au intrat...

Codificarea unor principii de acţiune la nivel pan-ortodox, ecumenic şi inter-religios capabile să armonizeze acţiunea eclezială internaţională şi pe cea a României în procesele de integrare. În contextul globalizării şi al viitoarei UE, alternativa „da, să trăiţi!" *versus* „nu ne interesează!" devine uşor inactuală. Dacă România va fi un pion (sau, cine ştie, poate chiar un „pilon") euro-atlantic, legăturile noastre cu Rusia şi alte state ortodoxe din vecinătatea UE vor fi remodelate în funcţie de criterii pe care precursorii patristici nu le-au anticipat. E cazul ca măcar o teză-două de doctorat să sondeze terenul deocamdată virgin al unei „geopolitici" ortodoxe.

Formularea unei strategii de imagine, relaţii publice şi modernizare informatică a Bisericii, de la parohie şi protopopiat pînă la mitropolie şi administraţia centrală. Nu eşti în reţea, nu exişti. Şi lumea nevăzută e reticulară, cel puţin după Sf. Pavel şi Pseudo-Dionisie Areopagitul... Aşteptăm primul catehism multi-media.

Angajarea unui dialog (instituţionalizat sau informal) cu elita intelectuală a ţării. Trei sferturi din societatea civilă acoperă *de facto* majoritatea laicatului ortodox. Ar fi normal ca părerea elitelor să fie ascultată, interpretată canonic şi, dacă se dovedeşte viabilă, urmată. Toată lumea ar avea de cîştigat.

Mă recitesc şi observ că am comis, fără asemenea intenţii, un ditamai manifestul. Ţin de aceea să precizez că e vorba de nişte simple opinii. Poate că nu complet lipsite de ecou.

Anca MANOLESCU

Tăcerea necontenită

Printre apariţiile din anul 2003 la Editura Deisis, Sibiu, se află un solid alcătuit volum Isaac Sirul: *Cuvinte către singuratici (partea a II-a recent descoperită)*, studiu introductiv şi traducere de Ioan I. Ică jr.

Isihast de limbă şi spiritualitate siriacă, Isaac (sec. VII) e unul dintre cei mai mari maeştri creştini ai ştiinţei şi ai rugăciunii contemplative; a fost citit, copiat, meditat, urmat în toată creştinătatea. *Filocalia* românească a părintelui D. Stăniloae dedică tot volumul X părţii întîi a *Cuvintelor* sale. Prin Isaac Sirul, putem descoperi un ecumenism „zenital", „pe la vîrf" ar fi spus André Scrima, al tradiţiei creştine. Oriunde, în spaţiul ei, au existat oameni decişi să meargă pe calea „singurătăţii", să îşi unifice fiinţa din „nobila dorinţă" de cunoaştere a lui Dumnezeu, oriunde mintea a ţintit spre propria ei, simplă, perfectă, „limpezime", devenind astfel mediul în care Duhul însuşi lucrează şi dă cunoaştere certă, Isaac Sirul a fost un învăţător. Un învăţător care vorbea din experienţa unor mari predecesori (Evagrie şi misticii sirieni), ca şi din propria experienţă a lucrurilor divine, comunicată unor discipoli sau colegi pe aceeaşi cale. În deschiderea studiului său, Ioan I. Ică vorbea despre „imensa circulaţie manuscrisă a «cuvintelor» sale «ascetice» în Răsăritul şi Occidentul creştin, de iradierea «ecumenică», transconfesională a acestor scrieri unice, traduse în toate limbile de circulaţie ale creştinătăţii (greacă, arabă, georgiană, etiopiană, slavonă, latină, italiană, portugheză, castiliană, română, rusă, engleză, franceză şi chiar japoneză)".

„Cuvintele" lui Isaac Sirul sînt notaţii vii, derivate dintr-o cunoaştere „în tăcere": pe de o parte, tăcerea, liniştirea, calmul adînc al fiinţei interiorizate, unificate, limpezite; pe de altă parte, densitatea de dincolo de cuvînt a înţelesurilor divine ascunse, misterioase, inepuizabile, care se revarsă într-o asemenea fiinţă, devenită pură receptivitate. Doctrina lui, fie că se referă la treptele vieţii unitive, la destinul total al omului sau la Dumnezeu însuşi, are îndrăzneala (şi cîteodată neconformismul) unei cunoaşteri ce decurge din experienţă, din luciditatea extatică a unei rugăciuni ajunsă „mai presus de rugăciunea căreia i s-au pus margini". Aşa este de pildă doctrina sa despre „mila infinită" a lui Dumnezeu, milă imutabilă, care nu poate accepta pedepse veşnice pentru carenţele umane, prin statutul lor trecătoare; milă universală, înglobînd toate fiinţele, indiferent de angajarea lor în direcţia binelui ori a răului, milă pe care spiritualul însuşi o găzduieşte în inima lui şi pe care, prin rugăciune, o revarsă, din inimă, asupra întregii lumi (cf. studiul introductiv, pp. 59, 73). Aşa este tema „beţiei" cunoaşterii tainelor divine în cea de a treia etapă, „pnevmatică", a drumului spiritual, cînd omul, golit de sine şi invadat de Duh, „se amestecă" cu Dumnezeu: „simţindu-Te pe Tine, sfinţii s-au uitat pe ei înşişi şi au ajuns nebuni după Tine; în beţia lor s-au amestecat în fiecare clipă cu Tine şi din dragoste pentru Tine nu s-au mai întors înapoi" (Cuvîntul 3, 88). Aşa este respingerea de către Isaac, drept ineficace pentru drumul spiritual, a interesului faţă de polemici dogmatice, polemici care plasează adevărul divin în zona dualităţii (adevărat/fals) şi a formulărilor unice, obligatorii, plasează cunoaşterea în zona unei ştiinţe exterioare, iar nu a contemplării, supune psihicul agitaţiei şi alimentează pulsiunile egoului. „Scopul nostru nu e de a cunoaşte multe, ci să facem ca această cunoaştere să strălucească din vieţuirea noastră. Spunînd asta, nu fac elogiul ignoranţei... Rugăciunea nu stă numai în repetarea unor cuvinte, ci în mişcări spre Fiinţa (dumnezeiască) ţîşnind din adîncurile inteligenţei. Meditînd la ele, gîndirea e... transformată... şi îl scrutează pe Dumnezeu îndeaproape..." (Cuvîntul 1, 51 şi 55). E vorba aşadar de o cunoaştere în interiorul „limpezit" al minţii, de o minte pacificată, docilă faţă de „mişcările" pe care Duhul însuşi le stîrneşte în ea, de o minte adunată în „locul ascuns al inimii", capabilă de transformare şi, mai cu seamă, de „uimire" în faţa „luminii fără formă" şi a misterului divin. (În siriacă „uimirea", raptul minţii în Dumnezeu, este *temha*, echivalentul său grec fiind *ekstasis*, conform glosarului de termeni teologici şi contemplativi siriaci inclus în volum.) Iar, pentru Isaac Sirul, rugăciunea e legată şi pregătită de meditarea „savuroasă" a cuvîntului divin, a textului Scripturii, de gustarea nenumăratelor sensuri pe care le cuprinde fiecare pasaj, ele însele provocînd unimirea, „minunarea": *tehra*.

Volumul editat de Deisis e solid alcătuit pentru că textul lui Isaac Sirul e foarte bine încadrat de trei studii masive: pe lîngă cel introductiv al lui Ioan I. Ică jr., care se referă la circulaţia învăţăturii lui Isaac Sirul, la ediţiile şi la literatura de specialitate dedicate lui, apoi la evoluţia Orientului creştin de limbă siriacă, la controversele teologice cu creştinismul bizantin şi roman, la contextul, atent caracterizat, în care a apărut doctrina lui Isaac şi, în sfîrşit, la marile teme ale gîndirii lui spirituale, sînt reproduse alte două studii, datorate unor specialişti în materie, Sebastian Brock şi Dana Miller. Alături de primul studiu, ele se ocupă tocmai de acea tradiţie căreia îi aparţine autorul: tradiţia siro-orientală şi Biserica asiriană a Răsăritului, venerabile în vechimea, în specificitatea lor culturală, teologică, mistică, dar care, pînă destul de curînd, au rămas, pentru creştinătatea ortodoxă şi catolică, marginale, prost cunoscute, lovite de acuzaţia ereziei „nestoriene".

Vertiginosul Isaac şi marele poet liturgic Efrem din Nisibis (sec. IV) au fost singurii sirieni, spune Ioan I. Ică jr., care „au reuşit să spargă blocada bizantină şi latină", însă cu preţul unor „fraude pioase" comise asupra operelor şi figurilor lor: adaptare a textelor acolo unde specificitatea siriană se lăsa întrevăzută, trecerea în anonimat sau sub alt nume a unor maeştri citaţi de Isaac (autorităţi pentru creştinsimul sirian, dar condamnaţi în cel bizantin ori roman), în sfîrşit „confecţionarea unor biografii ascetice schematizate şi retuşate, cu intenţii mai mult ori mai puţin pioase sau anexioniste confesional" („Studiu introductiv", p. 32).

Întins dincolo de Eufrat, pînă în podişul iranian, pustia Arabiei şi Golful Persic (Isaac era originar din Beit Qatraye – Qatar), creştinismul siro-oriental s-a aflat, la începuturile lui, într-un mediu unde erau prezente ascetismul esenian şi iudaismul rabinic mesopotamian, alături de curente gnostice (Bardesane la Edessa în sec. II-III). Acest contact a contribuit, între altele, la dezvoltarea lui pe linia unei foarte adînci meditări a textului biblic, ceea ce a dat mari şi extrem de eruditi comentatori ai Scripturii, pe linia unei somptuoase liturgici şi imnografii, pe linia unei mistici înflăcărate, „pnevmatice". Creştinismul siriac constituia o lume extrem de cultivată spiritual (marile şcoli de studiu biblic şi teologic de la Edessa şi Nisibis erau celebre), o lume care, teologic vorbind, adera la linia antiohiană, o lume aflată însă sub stăpînire parţă, sasanidă şi apoi islamică, o lume în afara creştinismului unit cu Imperiul. Dezvoltat cultural şi spiritual în afara Imperiului, şi remarcabil dezvoltat, creştinismul sirian avea categorii şi termeni diferiţi de cei greceşti pentru a gîndi şi a scruta revelaţia creştină, ceea ce în cursul disputelor christologice din secolele IV-V a dus la neînţelegeri, mefienţă, conflicte între teologii Bizanţului şi cei sirieni, conflictele doctrinare fiind întărite prin conflicte de putere şi de identitate; grecii au aplicat sirienilor eticheta de „nestorianism" (pe nedrept în mare parte, atît din punct de vedere teologic, cît şi cultural), iar tradiţia siriană s-a scindat ea însăşi în trei curente diferite, foarte atente la a-şi păstra şi întări opţiunile proprii. Ceea ce era în fond doar un dialog dificil între diferite linii creştine s-a sfîrşit prin anatemizarea şi refuzul celuilalt.

Din istoria receptării şi a studiilor asupra lui Isaac Sirul, transpare această imagine culturală a „semenului diferit" care, pentru că era diferit, pentru că gîndea şi formula diferit acelaşi adevăr, a fost, pînă recent, ignorat sau rigid interpretat şi exclus sau, rareori, preluat printr-o recompunere a identităţii lui. Pînă de curînd, marile Biserici creştine au gîndit lumea şi cultura după propriul lor model, unic, total: cine nu adera la acest model era declarat în contradicţie cu adevărul, era fie „necredincios", fie „eretic", fie „schismatic". De pe la mijlocul secolului trecut, prin mişcările ecumenice, prin Conciliul Vatican II, a început o reflecţie asupra celuilalt religios, fie el creştin sau necreştin, admis, respectat, cercetat în diferenţa şi specificitatea lui. Creştinismul a început să redescopere ca pe ceva fertil diversitatea, prezentă încă din începuturi, înlăuntrul său. În ce îl priveşte pe Isaac Sirul, studiile ştiinţifice, care, începînd din anii '70, s-au înmulţit şi au dobîndit un spor de rigoare, au fost stimulate şi de descoperirea, în 1983, la Oxford, în Biblioteca Bodleiană, a unui manuscris conţinînd partea a II a „Cuvintelor" sale (un alt manuscris, descoperit la începutul secolului XX în zona de origine a lui Isaac, s-a pierdut prin distrugerea bibliotecilor care a însoţit masacrarea populaţiilor siriene şi armene de către kurzi, între 1915-1918).

Isaac Sirul a fost unul dintre acei mistici prea înalţi pentru a suporta limitări ale Adevărului şi bariere confesionale; experienţa lui contemplativă avea prea multă intimitate cu acel adevăr ca să nu îi resimtă universalitatea vie, „mila infinită": „cine a gustat adevărul nu se mai sfădeşte pentru el" (Cuvîntul 3, IV, 77). „Cuvintele" lui Isaac au vorbit, ca atare, întregii creştinătăţi şi, prin el, redescoperim astăzi diversitatea lumii creştine, modurile diferite în care aceeaşi realitate ultimă şi aceeaşi revelaţie au fost interpretate, gîndite, trăite.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

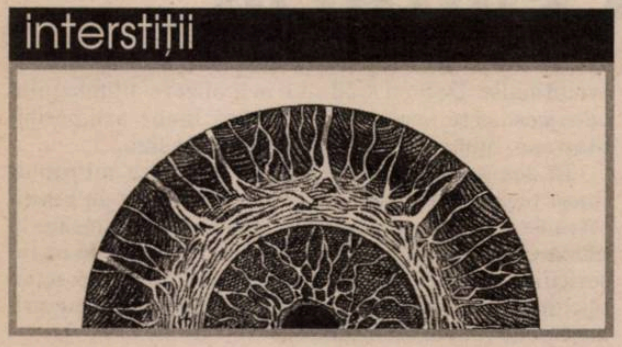

Un ghid bizar (II)

Aşadar, traseele pe care le propune Jean-Yves Conrad în *Roumanie, capitale... Paris* au ceva din precizia maniacală şi repetitivă, menită a pune răbdarea cititorului la grea încercare, a descrierilor din romanele lui Robbe-Grillet. Nu e singura hibă care face ghidul greu utilizabil. Urmărim anevoie parcursul parizian al unei personalităţi, domiciliile succesive unde a locuit, indicele de nume nu e nici el întotdeauna fiabil.

Să admitem, totuşi, că autorul a lucrat cu o materie foarte bogată pe care nu i-a fost uşor s-o stăpînească. Românii au venit la Paris în mai multe valuri, iar comunitatea românească a ajuns la un moment dat, numeric, relativ importantă (chiar dacă, în pofida unei opinii destul de răspîndite, nu mai importantă – dimpotrivă – decît alte comunităţi originare din Europa Centrală). O primă categorie, aşa cum reiese de altfel şi din cartea lui Conrad, este aceea a marilor familii boiereşti – Bibesco, Cantacuzène, Ghika, Lahovary, Soutzo. A doua este a actorilor, muzicienilor, artiştilor plastici, dintre care se detaşează cîteva nume ilustre. A treia (evident, simplificînd) este a artiştilor de avangardă – Brâncuşi, Brauner, Herold, Claude Sernet – şi a generaţiei lui Ionescu şi Cioran. Românii pomeniţi în ghid au trăit în aproape toate zonele Parisului, dar e de notat că mulţi dintre ei au avut mijloacele (sau şansa) de a locui în „les beaux quartiers", cum ar fi arondismentul IX, în jurul parcului Monceau, ori arondismentul XVI, în Passy şi Auteuil. Hélène Bibesco, mama lui Antoine şi Emmanuel, stătea pe rue de Courcelles şi avea ca vecini familia Proust. Marta şi Georges Bibesco au locuit o vreme în rue du Faubourg Saint-Honoré, iar din 1935 Marta Bibescu s-a instalat în celebrul apartament din insula Saint-Louis. Anna de Noailles stătea pe rue Scheffer, în Passy, la doi paşi de superbul hotel particular al prinţesei de Polignac, protectoarea Clarei Haskil, şi unde Marta Bibescu l-a întîlnit prima oară pe Cocteau. Tot în arondismentul XVI au locuit Elena Văcărescu, Elvira Popescu, Sergiu Celibidache. Interesant e că aceste zone rezidenţiale nu erau inaccesibile celor din afara lumii aristocratice: cînd a ajuns la Paris, Tzara a tras la foarte luxosul hotel Elysées-Palace de pe Champs-Elysées, Panait Istrati a stat puţină vreme şi pe Avenue des Ternes, Pallady a fost găzduit ani de zile de un prieten în domiciliul acestuia din Place Dauphine.

Trec prin paginile cărţii lui Conrad sute de personaje, de toată mîna. Unele cu biografii extraordinare, ce ar fi trebuit speculate inclusiv pe latura lor anecdotică. Elvira Popescu e unul dintre ele. În 1930 a cumpărat o vilă construită în stil avangardist de la faimosul creator de modă Paul Poiret, situată la Mézy-sur-Seine şi cunoscută sub numele de „vila-pachebot". Actriţa s-a căsătorit (era al treilea ei mariaj) cu baronul Sébastien-Maximilien Foy. O altă actriţă, Alice Cocea, a jucat la mari teatre, les Bouffes-Parisiens, la Michodière, l'Oeuvre, a condus Studioul Champs-Elysées şi Théâtre des Ambassadeurs; s-a căsătorit, în 1926, cu contele Stanislas de la Rochfoucauld, de care a divorţat şase ani mai tîrziu; la căsătorie a avut-o ca martor pe scriitoarea Colette. Nadia-Alexandra Polizu-Micşuneşti (1898-1928), dintr-o familie de boieri refugiaţi în primul război mondial în Moldova şi apoi la Moscova, a ajuns, după victoria bolşevicilor, tocmai în Japonia. La întoarcere, pe vapor, l-a cunoscut pe romancierul Joseph Kessel, cu care s-a căsătorit în 1921; sculptoriţă, elevă a lui Bourdelle, a murit curînd, răpusă de tuberculoză. Nu ştiam nimic despre Ely Nizan (1896-1969), fiica lui Lazăr Şăineanu, foarte promiţătoare actriţă, ajunsă societară la Comedia franceză, de unde s-a retras îndată ce a împlinit 40 de ani. Nici despre Berthold Goldman (1913-1993), bucureştean, elev la liceul Matei Basarab, ce va deveni un eminent jurist, profesor universitar, specialist, printre altele, în codul naţionalităţii. Un personaj ieşit din comun e Georges de Bellio (Bellu), medic diletant, prieten al impresioniştilor, mai ales al lui Monet; parte din tablourile colecţiei sale au fost donate de fiica lui, Victorine Donop de Monchy, muzeului Marmottan.

Dar atît la numele amintite mai înainte, cît şi la nenumărate altele biografiile sînt fărîmiţate, cu amănunte plasate capricios în capitole diferite, urmare a obstinaţiei autorului de a mima convenţiile ghidului turistic. Nu plimbările sînt, cum vrea să ne convingă Jean-Yves Conrad, insolite, ci cartea însăşi, în modul în care e alcătuită, reprezintă o curiozitate.

Alex. Leo ŞERBAN

mă enervez, deci exist

„Calităţile mi le cultivă prietenii. Defectele mi le cultiv singur."

Poporul. Pardon: popoarele

Sînt un antisemit: nu-mi place muzica *klezmer*. Dacă cineva ar vrea să mă tortureze, n-ar trebui decît să mă lege bine de-un scaun, punîndu-mă să ascult nonstop muzică populară idiş! Pentru mine, muzica asta e ca muzica lui Wagner pentru israelieni; nu din aceleaşi motive, fireşte...

Mai sînt şi antirom: nici muzica ţigănească nu-mi place. Şi nici aia rusească („Kalinka", *niet!),* sîrbească (Bregovici!, vărs...), irlandeză (Michael Flatley!, idem), spaniolă (flamenco, *no por favor!),* portugheză (fado-ul, ce plictiseală!), americană *(country, gimme a break!),* africană (tam-tam-urile, *beurk!),* arabă (nu se mai termină...) -ş.a.m.d. Nu-mi plac (da' ce zic: mă enervează!) ceea ce se cheamă „muzicile popoarelor". Şi, de fapt, nu-mi plac popoarele. Nici unul. Începînd – pentru că trebuie început de undeva – cu poporul român.

S-ar spune că am prejudecăţi. Se poate: prejudecăţile sînt afirmate de mulţimi şi confirmate de excepţii. În oricare ţară te-ai duce, lucrul care te izbeşte mai întîi este acest comportament de massă, care te face să spui: „italienii vorbesc tare, spaniolii ţipă, francezii vorbesc cîntat, quebechezii vorbesc o franceză oribilă..." (Sau: „nemţii beau bere, englezii beau *ale*, ruşii beau vodcă...") La ora prînzului, spaniolii trag obloanele, se duc să mănînce şi-şi trag şi-o mică siestă *para siempre*, francezii n-ar sări nici morţi peste *le dejeuner dans le resto du coin*, cu cele trei feluri plus brînzica de la sfîrşit, în timp ce – pentru americani – o salată rapidă sau un sandviş sînt suficiente ca să-şi omoare foamea. Spune-mi cît mănînci la prînz, ca să-ţi spun cum stai cu timpul. Şi tot aşa – de la gastronomie la economie (unde, cum se ştie, scoţienii o duc cel mai bine)...

Ştiu ce s-ar putea replica: puţine popoare reuşesc să-şi mai păstreze obiceiurile în epoca noastră grăbită, grevată de capitalism, globalism, unformizare. Că *la bonne bouffe* a fost înlocuită – cam peste tot – de *fast food*. Că poţi găsi turci la Malmö care nu se duc la moschee şi japonezi la Seattle care nu-şi fac harakiri. Nu vorbim de oi rătăcite aici; vorbim de turme.

M-am întrebat uneori cît de sinistru trebuie să fie să fii politician. Să declari tot timpul ce mult îţi iubeşti poporul din care provii. Trecînd peste ipocrizia de rigoare, iată ceva care-mi depăşeşte imaginaţia: oameni care iubesc abstracţiuni! Eu unul, recunosc, nu pot: am simpatii pentru X (care se-ntîmplă să fie elveţian), pentru Y (care e arăboaică) sau pentru Z (care e brazilian). Îmi plac anumiţi *indivizi*, care nu, nu *reprezintă* popoarele lor! Dacă le „reprezintă", ceva nu e-n regulă şi mă enervez.

Dragoş BUCURENCI

chat@**club**ucurenci

Guţă contra

Romain e lyonez, are 20 de ani şi a ajuns în România acum un an şi jumătate. A lucrat / s-a distrat un timp în Siliştea Sibiului, apoi a mai petrecut o vreme prin Maramureş înainte de a se întoarce acasă. În toamnă a revenit ca masterand Erasmus în filosofie la Universitatea din Bucureşti. L-a citit pe Tarski şi l-a ascultat pe Guţă. Despre primul, din păcate, n-am reţinut mare lucru. Cînd a zis Guţă, însă, am ciulit urechile.

<?> în românia a fost prima oară cînd ai ascultat manele?

<r> da, bineînţeles. am ascultat ceva cîntat de un anume ninel cristea.

<?> şi ce ţi s-a părut aşa de interesant?

<?> în primul rînd să stabilim că nu vorbesc despre marea majoritate a manelelor, care pot fi aruncate direct la gunoi şi care sînt un amestec între o viziune nefericită asupra femeii, destul de răspîndită, şi o „ideologie" neghioabă, de aceeaşi factură, care are ceva din rap, din hip-hop. acest gen de manele nu mă interesează decît într-o foarte mică măsură. în ce le priveşte pe celelalte, eu reuşesc să văd în ele o prelungire a ceva ce pare că s-a pierdut în muzică – un fel de filosofie simplistă, populară, pe care nu o mai regăseşti în alte genuri muzicale.

<?> populară?

<r> da, legată de viaţa de la sat.

<?> vorbim de satul românesc?

<r> probabil că în cea mai mare măsură da, dar n-aş spune că vorbim de o cultură populară cu specific neapărat naţional. e vorba pur şi simplu de o viziune uşor fatalistă – destinul tip „îmi iubesc femeia, iar ea trebuie să aibă grijă să n-o înşel, şi dacă asta totuşi se întîmplă, ea trebuie să ştie că eu o voi iubi mereu" – ceva în genul ăsta.

<?> cît e original şi cît e preluare în viziunea asta?

<r> este o influenţă arabă în manele, evident. însă diferenţa între ţările în care mai poţi auzi manele şi românia este că în acele ţări există o importantă minoritate sau chiar majoritate musulmană, în timp ce în românia musulmanii sînt abia cîţiva. manelele din românia au reuşit să preia, poate într-o manieră mai puţin îndemînatică, viziunea musulmană asupra femeii şi au combinat-o cu o etică simplistă de tipul „omule, nu face rău, că te vede Dumnezeu". ori asta deja mi mi se pare ceva interesant.

<?> unde ai ascultat cel mai mult manele în românia?

<r> mai tot timpul în baruri, în barurile unde mergeam anul trecut se ascultau tot timpul manele. şi nu întotdeauna manele proaste, cu subiecte legate de poveşti idioate de iubire.

<?> ai văzut şi tu că românii cu educaţie peste medie îşi permit, la o băută prelungită, să asculte muzică lăutărească modernă, care, să fim sinceri, nu mai e de mult muzică populară originală prelucrată cult. e muzică de restaurant, cu subiecte stupide, variaţiuni pe temele lui gică petrescu. şi aceleaşi persoane refuză, dîndu-şi ochii peste cap, manelele... de ce crezi că au o problemă cu asta?

<r> cred că e vorba de faptul că tinerii intelectuali de oraş, care consideră că aparţin unei culturi progresiste, care au călătorit deja prin alte ţări şi stau cu privirea aţintită spre occident, au o cultură complet diferită de cea a oamenilor de la ţară ori a muncitorilor. mi se pare că manelele sînt pentru ei acea românie de care simt nevoia să se detaşeze, pentru ca cealaltă românie, aceea pe care ei o doresc, să poată înainta. e ceva atît de simplist în textele manelelor încît ei îl simt, din start, ca pe ceva conservator. ori aici e, în fond, o poveste veche de 200 de ani – se spune de foarte mult timp că în românia lucrurile nu merg cum trebuie din cauza unor probleme la nivelul spiritului, din cauza unui „mioritism", a unui mod de gîndire.

<?> am ajuns să vorbim despre manele pentru că aduci din cînd în cînd vorba despre ele. realmente găseşti ceva special la, să zicem, nicolae guţă, de care tot pomeneşti?

<r> nu, să fim înţeleşi: nu am o afinitate cu genul acesta de muzică, melodic nu îmi spune nimic, iar textul, evident, nu mă poate impresiona. dar nu pot ignora pur şi simplu muzica unor oameni dintre care mulţi nu au nici măcar bacalaureatul luat, dar care, cînd cîntă, o fac uneori cu lacrimi în ochi. mie asta mi se pare un lucru emoţionant, mi se pare că muzica lor e ceva ce vine din suflet. şi, deşi nu pot spune că mi-au plăcut foarte tare sau că îi pricep cu adevărat pe maneliştii de la sate, nu pot înţelege nici reacţia pe care oamenii de aici, colegii şi prietenii mei, în majoritate studenţi, consideră că e obligatoriu să o ai vizavi de acest fenomen.

Un eveniment teologic şi cultural

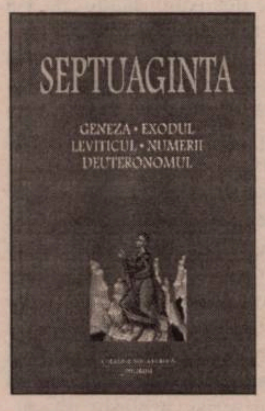

Vinerea trecută a fost lansat la Clubul Prometheus primul volum din traducerea în românește a Septuagintei *(celebra variantă grecească a* Vechiului Testament). *Acest proiect a fost găzduit de Colegiul Noua Europă şi a primit susţinerea financiară din partea Fundaţiei Anonimul. Cu această ocazie, am stat de vorbă cu Andrei Pleşu, cu Cristian Bădiliţă şi Francesca Băltăceanu (doi dintre cei care au coordonat această traducere), cu preotul Ioan-Florin Florescu (care a fost redactorul cărţii, la Editura Polirom) şi cu preotul Iustin Marchiş, prezent şi el la această lansare.*

Andrei PLEŞU
„O întreprindere cu consecinţe pe termen lung“

Această traducere a *Septuagintei* este prima traducere în românește a textului grecesc, după Biblia lui Şerban Cantacuzino. Este, deci, o traducere care lucrează cu limba română contemporană şi care se adresează cititorului de astăzi, fără să fie neapărat neologizantă sau lipsită de eleganţă şi de stil. Este, în plus, un text adnotat abundent, ceea ce face ca lectura să poată fi susţinută de o informaţie (filologică, istorică, teologică) foarte importantă pentru înţelegerea textului. Şi, în al treilea rînd, este vorba de un efort al unui grup de filologi (80% din ei foarte tineri) de a intra, prin competenţa lor, într-un teritoriu care pînă acum era rezervat strict specialităţii ierarhice. Or, propunerea de întîlnire a lumii bisericii instituţionale cu lumea unui laicat disponibil este şi aceasta ceva nou.

Dincolo de importanţa acestei traduceri pentru cercetare sau teologie, avem de-a face cu un eveniment pentru limba română, pentru că limba română avea nevoie de o versiune contemporană a textului sacru; este şi un eveniment pentru cititorul contemporan, care are la dispoziţie nu numai un text cu prestigiul oricărui text revelat, dar un document de cultură, cu tot ceea ce înseamnă acest lucru pentru curiozitatea intelectuală curentă. Este o întreprindere cu consecinţe pe termen lung. Nu e spectaculoasă în prima etapă. Această traducere va fi citită în lumea bisericească mai întîi în mod discret, dar cred că încet-încet i se va admite utilitatea şi, aş spune, inevitabilitatea ei.

În problema actualizării unor termeni arhaici, există, e adevărat, o dispută. Sînt mulţi oameni foarte subţiri care s-au obişnuit cu un text biblic care e frumos, deşi e obscur. Chiar dacă, de exemplu, la un moment dat, nimeni nu mai ştie ce înseamnă „chit“, pentru că nu este un termen din vocabularul curent, cititorul tradiţional are impresia că un cuvînt ca acesta – misterios pentru simplul fapt că îi este necunoscut – e mai expresiv şi mai adînc decît cuvîntul mai banal „balenă“. Tot aşa, în primul verset al Genezei, toată lumea e obişnuită cu termenul „netocmit“ – „Pămîntul era netocmit“. Dacă întrebaţi în jurul dumneavoastră ce înseamnă „netocmit“, nimeni nu ştie să spună, chiar dacă toţi sînt leşinaţi de frumuseţea acestui pasaj. Traducerea de astăzi – care traduce exact termenul grecesc – spune „neorînduit“. Am avut cititori care s-au arătat dezamăgiţi de această trivialitate: prea se înţelege imediat despre ce e vorba, prea are un aer administrativ, pe cînd „netocmit“ mustea de o obscuritate promiţătoare... Sînt două şcoli de lectură care se înfruntă aici. Eu cred că dacă acest text trebuie să circule, el trebuie să circule ca unul actual. În opinia mea, definiţia unui text sacru este tocmai aceasta: un text care este mereu actual – şi aceasta implică şi vestmîntul.

Cristian BĂDILIŢĂ
„Am optat pentru o traducere precisă“

Septuaginta reprezintă Biblia Bisericii Ortodoxe, Biblia creştinismului oriental. Începînd cu secolul al II-lea, Părinţii bisericii iau *Septuaginta*, deci Biblia tradusă la Alexandria de către comunitatea evreiască, drept Biblie oficială a comunităţilor creştine. Noi am încercat să producem un proiect cît mai coerent cu putinţă, asta însemnînd o anumită strategie de lucru foarte bine pusă la punct, o metodă coerentă de lucru. Ne-am propus să nu amestecăm în realizarea acestei traduceri cele două tradiţii – cea ebraică şi cea greacă. Între canonul Bibliei ebraice *(Textul Masoretic*, aşa cum este el cunoscut) şi cel al Bibliei greceşti există multe diferenţe de amănunt în interiorul fiecărui capitol. De aceea ne-am hotărît să respectăm strict textul grecesc, iar diferenţele acestea să le semnalăm în notele de subsol. În acelaşi timp, pentru a deschide apetitul cititorilor pentru literatura produsă pe marginea textului biblic, furnizăm, tot în notele de subsol, un bogat set de interpretări patristice, neomiţînd tradiţiile mai puţin cunoscute, care sînt reprezentate de textele inter-testamentare şi de autorii evrei de limbă greacă (în special, Filon din Alexandria).

Această traducere a fost gîndită pentru un public nespecialist, pentru omul simplu. Am optat pentru o limbă română modernă fără întortochieri stilistice, cît mai firească şi elegantă. Şi, în primul rînd, pentru o traducere precisă.

Francesca BĂLTĂCEANU
„Fiecare epocă îşi are Biblia ei“

Apariţia, acum, a acestei traduceri din *Septuaginta* cred că reprezintă un act de cultură din multe puncte de vedere. Fiecare epocă îşi are pînă la urmă Biblia ei. *Septuaginta* a mai fost tradusă pe la 1600 şi ceva *(Biblia de la Bucureşti)*, dar e normal ca în fiecare generaţie să se retraducă, pornind de la original. Pe urmă, din punct de vedere ştiinţific, e normal să avem şi o traducere a textului ebraic, dar şi o traducere a *Septuagintei* – aşa cum este, cu toate aporiile pe care le are ea uneori. Contactul cu Biblia reiese, pînă la urmă, din reflectarea celor două versiuni, din jocul de oglinzi al acestora.

Această traducere se adresează oricui. În fond şi dintr-un ziar – nimeni nu citeşte tot ce e colo. Fiecare îşi găseşte o zonă de interes. Aşa şi aici: unul poate s-o citească din evlavie, altul din punct de vedere cultural, altuia pot să-i placă animalele din Levitic, care sînt magistral explicate în notele de subsol, pe altul o să-l intereseze ce au zis părinţii Bisericii despre textul Bibliei, pe altul care e numele lui Dumnezeu în diferite locuri sau cum se rugau evreii sau care erau tipurile de jertfe (şi găseşte în indice toate aceste lucruri) etc. Deci, dincolo de textul biblic, există tot acest aparat critic (note de subsol pe mai multe paliere, introducerea generală, introduceri la fiecare parte, bibliografie etc.) care oferă mai multe piste de lectură.

Preot Ioan-Florin FLORESCU
„Primul proiect ecumenic de la noi“

Pentru mine, foarte importantă a fost întîlnirea cu textul care a fost interpretat cuvînt cu cuvînt de către Părinţii Bisericii. După ce am încheiat munca la acest prim volum, m-am dus la bibliotecă şi am luat la întîmplare cărţile unui mare Sfînt Părinte. Am luat, de exemplu, pe Chiril al Alexandriei, un mare exeget al Scripturii, care comentează într-o carte Pentateuhul. Ei bine, o noapte întreagă am cercetat şi m-am bucurat văzînd că nuanţele, amănuntele, detaliile pe care le surprindea şi le comenta pe pagini întregi Sfîntul Chiril se regăseau în traducerea noastră.

Pe de altă parte, acest proiect de traducere a Bibliei este primul proiect ecumenic de la noi. Sigur, nu e vorba de o iniţiativă la nivelul instituţiilor bisericeşti, dar la această traducere colaborăm ortodocşi, catolici şi chiar şi protestanţi. Vă spun că nu am simţit nici o clipă angajarea noastră confesională diferită. Ceea ce urmărim cu toţii sînt criteriile ştiinţifice. Sub acest semn al ecumenicităţii stă, de altfel, şi aparatul de note. În premieră, într-un aparat de note al Sfintei Scripturi se găsesc comentarii dintre cele mai diverse şi stau alături (şi deloc pe picior de război) comentarii din tradiţia creştină interpretativă, din tradiţia iudaică interpretativă, inclusiv ultimele cercetări din domeniul biblic pe care le-am primit prin colaborarea grupului francez care editează *La Bible d'Alexandrie*.

Preot Iustin MARCHIŞ
„O şansă în plus pentru dialog“

Această traducere a *Septuagintei* înseamnă o şansă în plus pentru dialog teologic, fertil, între confesiunile istorice sau mai noi din România. Şi, mai mult, o ocazie bună de dialog între Biserică şi lumea intelectuală. Sper din toată inima să aducă roade lucrul acesta. Entuziasmul şi priceperea acestor tineri, ajutaţi şi de oameni mai în vîrstă, au reuşit – cum zicea şi Andrei Pleşu – să creeze un eveniment în viaţa Bisericii şi în cultura românească. Va fi o piatră de hotar – cred eu –, în acest început de mileniu, pentru receptarea Scripturii şi pentru interpretarea ei.

Nu cred că deranjează că anumiţi termeni arhaici cu care ne-am obişnuit în discursul bisericesc au fost modernizaţi. Nu vrem să rămînem arhaici, nu vrem să fim excesiv de conservatori. Vrem să ne adresăm omului de acum. Vrem să facem religie în şcoală şi elevii trebuie să înţeleagă textul Scripturii. Pe de altă parte, nici nu trebuie să confundăm Biblia cu un manual de anatomie şi de biologie sau cu limbajul lui Darwin, evoluţionist. Deci eu cred că o actualizare a limbajului bisericesc este necesară, pentru că limba are posibilităţi noi, numai că ea trebuie făcută în duh.

În seara aceasta s-a produs un lucru minunat: tineri teologi, care sînt şi cadre universitare la Facultatea de Teologie, au fost prezenţi la această lansare în număr mare. Implicarea discretă a unor ierarhi ai Bisericii în această traducere – binecuvîntarea lor e implicită – este o dovadă că această ediţie este bine primită şi de lumea teologală.

a consemnat Cezar PAUL-BĂDESCU

trend inţe

Ţări parfumate cu femei coafate

Unii dintre cei care pleacă din România, excluzîndu-i pe cei care au obsesia casei şi maşinii în rate, pleacă pentru motive mult mai mici, cîteodată cu neputinţă de explicat exact. Ce-mi place în primul rînd cînd pun piciorul pe trotuarul unei ţări din Europa veche? Nu clădirile istorice, nu bogăţia care se simte la fiecare pas, nici măcar senzaţia de securitate. Îmi place mirosul, radical altul faţă de cel de pe străzile noroioase de la noi. Îmi place părul femeilor, curat şi strălucitor, de parcă acele cetăţene ale Europei tocmai ar fi ieşit din coafor. Îmi place că, oricît ai merge, ghetele nu ţi se albesc de praf şi că seara, cînd te demachezi, şerveţelul nu e negru-gri. Îmi place că oamenii zîmbesc fără motiv, pe cînd aici, de multe ori am fost întrebată „de ce rîzi?“ atunci cînd salutul meu a fost însoţit de un zîmbet firesc. Îmi place că poţi să te îmbraci excentric fără ca vreun profesor universitar să ridice din sprîncene şi că te poţi întoarce brusc din drum fără ca nimeni să se uite lung după tine.

În acele ţări unde miroase frumos pe stradă şi femeile au părul proaspăt coafat, chiar şi cărţile arată altfel. Grija pentru frumos se simte în copertele lor, în culorile cu care sînt tipărite şi în conţinutul lor. Grija asta exista şi la noi, cu multe zeci de ani în urmă şi s-a pierdut, într-un fel care de multe ori pare ireversibil.

Aş vrea nespus de mult să nu mai fiu nici atît de admirativă faţă de Europa Occidentală şi nici atît de nostalgică faţă de vremurile de dinainte de 1945. Dar la fiecare pas găsesc noi argumente pentru aceste două tendinţe, pentru aceste două obsesii. Şi, cum nu ne putem întoarce în timp, tot ce putem să facem ţine de geografie. Din păcate, oricît aş vrea să mă gîndesc că „şi la noi...“, optimismul ăsta mi se pare din ce în ce mai tîmp. Mirosul general se va schimba înnebunitor de încet în ţara noastră şi femeile coafate vor mai fi încă mult timp de acum încolo excepţiile după care întorci capul pe stradă. Cît despre copertele cărţilor... încă e de prost gust să te preocupi tu, ca autor, de un lucru aşa de mărunt.

Luminiţa MARCU

Dilema veche vă recomandă

● Pentru cei care ne batem capul, de la 1900 fix încoace, cu acea crucială întrebare din „Inspecţiunea“ caragialiană: „De ce, nene Anghelache, de ce?“ – un eseu captivant în *România literară* (nr. 6/2004): „Nenea Anghelache şi dublul său“, semnat de Gelu Negrea. (Radu Cosaşu)

● Undeva între *Suspecţi de serviciu* şi *Boogie Nights*, venind de la un regizor necunoscut (James Cox), un excelent film de debut: *Crimele din Wonderland*, cu Val Kilmer, Dylan McDermott, Josh Lucas, Tim Blake Nelson, Eric Bogosian, Lisa Kudrow, Janeane Garofalo şi o Christina Applegate *(Familia Bundy)* de nerecunoscut! (Alex. Leo Şerban)

● Fragmentul, publicat în avanpremieră *(Adevărul literar şi artistic*, nr. 704/2004), din cartea Constanţei Ghiţulescu Vintilă, *În şalvari şi cu işlic*, în curs de apariţie la Humanitas. O colecţie, neutru comentată, de micro-apocalipse domestice, desfrîuri (masculin/feminine) comice şi dramatice dintr-un secol XVIII românesc mai zbuciumat decît ne imaginam. (Simona Sora)

● Pe HBO, marţea, la ora 21 şi, în reluare, duminica, la ora 22, un serial straniu şi de o frumuseţe altfel, departe de ce vedem prea des şi aproape de cele ascunse: *Carnivàle*. (Dan Stanciu)

Simona SORA

puzzlecturi

Cel mai iubit argentinian

● Julio Cortázar, *Manuscris găsit într-un buzunar şi alte povestiri*, traducere, selecţie şi note de Tudora Şandru Mehedinţi, colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2004.

Dintre sudamericani, Cortázar a influenţat, poate, cel mai profund literatura ultimelor decenii. Mai clar decît Márquez, mai direct decît Llosa, mai insidios decît Borges, mai durabil decît Bioy Casares, Cortázar a presărat, fără voie, în urma lui zeci de *Rayuele,* sute de povestiri fantastice şi onirice impregnate de suprarealism şi de existenţialism, mii de teze de doctorat care mărunţesc doct nu doar personajele, intriga şi influenţele, dar şi viziunea. Cortázar a fost, mai mult decît oricare dintre sudamericanii *boom*-ului, iubit şi „continuat" – nu doar în Americi, ci şi în Europa, unde a trăit pînă la sfîrşit, în 1984 – în spiritul, dar mai ales în litera lui. Nu spunea chiar el că adevărata evoluţie în scris înseamnă să ajungi să scrii prost după ce ai scris bine, să uiţi, în febra căutării, de stil, de decenţă şi de reflexul (argentinian) al „scrisului frumos"?

Dacă i-ar trece cuiva prin minte să evalueze influenţa lui Cortázar asupra literaturii române de la optzecişti încoace, am avea destule surprize. Nu întîmplător, prima selecţie de povestiri cortazariene a apărut (în 1969) în traducerea oniricului Dumitru Ţepeneag (şi a Irinei Ionescu). Şi, la fel de puţin întîmplător, Cortázar n-a mai apărut în volum, în românește, decît după 1989. Deşi, la urma urmelor, printre scrierile lui Cortázar s-ar fi găsit destule lucruri „pe linie", de la romanul „revoluţionar" *Cartea lui Manuel* sau *Nicaragua, atît de violentă dulce* la articolele politice. Abia în 1991, Coman Lupu şi Andreea Vlădescu au tradus volumul de povestiri *Cineva în trecere pe aici* (sub titlul *Feţele medaliei)* şi microromanul *Premiile* (*Cîştigătorii)*; în 1994, Luminiţa Voina-Răuţ a mai tradus încă opt povestiri, în colecţia BPT a Editurii Mineva (*Autostrada din sud*), selecţie reluată, cîţiva ani mai tîrziu, în „Biblioteca Polirom" sub titlul unui volum al lui Cortázar, *Toate focurile, focul.* Aceeaşi traducătoare a adunat, în 2000, într-o selecţie intitulată *Cît de mult o iubim pe Glenda* (editura ALLFA), alte 17 povestiri traduse pentru prima dată în românește. După publicarea, în 1998, a capodoperei lui Cortázar, *Rayuela*, Tudora Şandru Mehedinţi publică acum, în „Bibioteca Polirom" o antologie compozită de 28 de povestiri, în care se regăsesc, retălmăcite, şi povestiri existente deja în românește, dar şi unele netraduse vreodată. Este, am putea spune, cea mai completă antologie din Cortázar, cuprinzînd povestiri din toate volumele scriitorului argentinian, de la *Bestiario* (1951) la *Deshoras* (1982) şi rotunjind cumva lucrurile. Aceasta nu este o cronică a traducerilor, însă trebuie spus că e vorba de excelente traduceri dintr-un scriitor pe cît de adorat, pe atît de greu de transpus în altă limbă. Iar ceea ce face Tudora Şandru Mehedinţi în *Manuscris...*, readucînd în românește texte deja inexistente chiar în biblioteci (căutaţi, de pildă, la BCU) şi traducînd pentru prima dată mini-capodopere precum *O floare galbenă, Noaptea, cu faţa spre cer* sau *Jurnal pentru o poveste*, ţine de o vocaţie a profesiunii despre care se vorbeşte, la noi, tot mai puţin.

Am înşirat toată povestea asta recepţionistă ca să ajung la următorul paradox: deşi, înainte de 1989, a fost tradusă, cu mare grijă, o singură selecţie din patru volume de povestiri ale lui Cortázar, influenţa lui a fost enormă. La o analiză serioasă, am putea vedea cît de mult datorează optzecismul, dar şi nouăzecismul universului cortazarian, ce aproape sînt „ficţionarii optzecişti" (Agopian, Groşan, Cuşnarencu, Ioan Mihai Cochinescu) de „argentinianul iubit de toată lumea", cum îl numea cu o invidie curată Márquez. Cît de mult a influenţat literatura română lectura sa modernă în cheie mitică, motivul dublului şi cel al figurii latente din destinul fiecăruia (v. *Nostalgia* lui Cărtărescu, dar şi *Orbitor),* fantasticul desuet al epistolarului (v. *Sala de aşteptare* de Bedros Horasangian), dar şi „lumea fisurată de imaginar" (v. *Frumoasa fără corp* de Gheorghe Crăciun sau *Ficţiunile* nouăzeciste). Cine mergea, pe vremuri la cenaclurile de proză îşi aminteşte, desigur, cît de des se pronunţa numele lui Cortázar, citit, cel mai adesea, în franceză. După 35 de ani de la prima sa traducere în românește, ar fi poate firesc să avem la dispoziţie ceva care să semene a „opere complete", poate, cine ştie, excelentul roman *62. Model de asamblat,* poate chiar şi romanele postume. Cine mai mizează încă o dată pe Cortázar?

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Aievea

Acum chiar nu mai am cuvinte. Oare de unde ne-am procopsit cu teama asta ridicolă de ridicol care ne interzice nouă, dilematicilor, dreptul de a mai folosi într-un act critic nişte adjective ca „desăvîrşit" sau „extraordinar"? Cît curaj (sau inconştienţă) îţi trebuie ca să declari despre un obiect anume, în cazul acesta un album, că este, Doamne sfinte, „genial"? Ce rău am făcut noi astăzi încît să purtăm povara acelor vremuri triste cînd cuvintele de acest fel atîrnau lemnoase şi golite de sens în urma paşilor unui conducător iubit? De ce demonstraţia unor astfel de convingeri este cea mai primejdioasă cu putinţă şi de ce e nevoie de un ocol imens, mai întotdeauna autoironic, ca să ajungi să spui lucrurilor pe nume? De ce astfel de lucruri rămîn, de multe ori, neştiute şi de unde şi pînă unde am căpătat plăcerea perversă de a ne raporta la ele ca la nişte delicii personale, ilicite, bine ascunse muritorilor de rînd? Pe unde s-or fi rătăcit mîndria sănătoasă şi orgoliul de bun simţ care să ne facă să rostim ceva ce, deocamdată, sună destul de mult a inepţie: „să fiţi voi sănătoşi, occidentalilor, dar la noi se face muzică cel puţin la fel de bună ca a voastră"? De ce am o presimţire că, dacă nu aţi ascultat încă albumul *Scared of jazz* al trupei Aievea, nu veţi lua prea mult în seamă întrebările de mai sus?

S-o luăm altcumva: să presupunem că într-o bună zi, un spiriduş ascultător de muzică vă dă să ascultaţi Aievea. (Mulţumesc, spiriduşule, ce avem noi aici?) O împletire de jazz cu muzică electro de un rafinament ireproşabil, ca după ultimele canoane ale muzicii de afară, o adiere uşoară de nostalgie pe care te laşi purtat de voce (curată, distinctă, prelucrată uneori de drăcii electronice), trip hop să-i zicem, Portishead în culmea gloriei, Tricky cu o savoare aparte, ceva-ul acela pe care numai ei îl pot cînta în locurile acelea îndepărtate, pentru pubicul lor cunoscător şi deştept, cu instrumente despre care noi nu ştim nimic: *Moog, drum programming, sampler, sequencer, double bass*. O sugestie care te îmbie la visare, o insinuare delicată de a închide ochii şi de a porni să cauţi. În fine, mai presus de orice îndoială, spiriduşul are gusturi bune. Problema cu spiriduşii e că în ruptul capului nu-i poţi crede atunci cînd susţin că ceea ce ai ascultat (cîntat în engleză) ar fi o trupă românească. Credeţi-mă: e mult mai uşor de acceptat ideea că spiriduşii există, decît cea că Aievea sînt din România. Dacă ar fi aşa, cum se face că aproape nimeni nu a auzit de ei pînă acum? (Şi în acest punct revenim la întrebările de la început.)

În faţa unei astfel de demonstraţii de fineţe compoziţională nu putem rămîne nepăsători. Cultura noastră muzicală (aşa cum o ştim cu toţii că e) nu ne permite să aruncăm un simplu „bine, bravo" din vîrful buzelor. E stupid, dacă nu strigător la cer, să afirmi că Marta Hristea, Raul Kusak, Sorin Romanescu, Electric Brother, Vlaicu Golcea şi Matze „nu sună rău". N-am ajuns nici pe departe atît de departe. *Scared of jazz* este desăvîrşit, extraordinar (nu mă încumet să spun genial), ajunge în nişte locuri muzicale pe care nici măcar nu le bănuiam a fi existînd pe aceste plaiuri mai mult sau mai puţin mioritice. A fost premiat ca cel mai bun album de jazz al anului 2003. Înclin să cred că a fost degeaba, cîtă vreme aproape nimeni nu a pomenit acest lucru. Şi mai cred cu tărie că e mare păcat faptul că muzica pe care o scoate La Strada Music e sortită doar unor simple şoapte intelectuale pe care ni le aruncăm unii altora atunci cînd ne întîlnim la bere. Mai devreme sau mai tîrziu, trebuie să ne dumirim şi noi odată. Se întîmplă aievea. Urmează Urma.

Andrei GORZO

dilematograf

Cruella DeBill

● *Kill Bill – Vol. 1* (SUA, 2003), de Quentin Tarantino.

Noul film al lui Quentin Tarantino are două idei principale. Ideea numărul unu este că sîngele nu vrea cu nici un chip să circule disciplinat înăuntrul corpului omenesc sau, Doamne fereşte!, să irige creierul; el vrea să zburde pe-afară, să se urce pe pereţi, să decoreze camerele. Ideea numărul doi este că ideea numărul unu este teribil de amuzantă; practic auzi chicotitul autorului la fiecare decapitare. În ceea ce mă priveşte, la prima decapitare eram dispus să rîd alături de el, dar veselia mi se domolise considerabil la cea de-a patruzeci şi şaptea. Din două una: ori nu sînt eu în stare să apreciez diferenţa subtilă dintre un gag în care sîngele sare pentru a saluta despărţirea trunchiului de cap şi un gag în care sîngele sare pentru a saluta despărţirea trunchiului de braţ; ori a apărut o uşoară monotonie în joaca lui Tarantino. Pentru că, bineînţeles, Tarantino se joacă de-a filmul de arte marţiale. Şi, pentru unii spectatori, faptul că el se joacă e de-ajuns.

Mai amuzant decît *Kill Bill* este spectacolul admiratorilor săi dîndu-se de ceasul morţii ca să convingă şi, uneori, să *se* convingă că filmul merită văzut. Îmi place în mod deosebit precizarea criticului Valerian Sava că n-avem de-a face cu o parodie – „parodia fiind catalogată şi de Pintilie, în *Bricabrac,* ca o specie minoră" – sau că „ar trebui să dăm alt nume parodiei". O idee excelentă. Ce ziceţi de „prostie"? *Kill Bill* începe cu o muzică prost înregistrată, peste un generic în engleză şi japoneză, pe o peliculă zgîriată – prezentare standard pentru un film de arte marţiale din jurul anului 1975. Este povestea unei mirese (Uma Thurman) care, din motive inexplicabile, a uitat să invite la nuntă Trupa de Asasinat Vipera Mortală, ai cărei membri s-au prezentat oricum şi au petrecut puţin cam zgomotos; ca să recupereze, mireasa a stat cîţiva ani în comă (ca Steven Seagal în opera sa de tinereţe, de unde rezultă că e ceva obişnuit în lumea bună), iar acum umblă prin lume cu o sabie de samurai şi gînduri de răzbunare. Deci în ce specie „majoră" se încadrează *Kill Bill*? Dacă vreţi, încercaţi să-l băgaţi la „tragedie", dar aveţi grijă să nu vă bage el undeva, după ce v-a tras o sabie peste mînă: filmul ăsta nu ştie prea multe. O bună parte din ce ştie despre viaţă, Tarantino a învăţat într-un magazin de casete video, iar o parte din ce a învăţat acolo, a învăţat din filme atît de bune încît nici nu s-au mai încurcat cu spectatorii normali şi s-au dus direct la videomani. În principiu n-am nimic cu asta: şi plămînii lui Sergio Leone (pe care *Kill Bill* îl invocă muzical) erau mai obişnuiţi cu aerul cinematografului decît cu aerul străzii; dar Leone a crescut de la un film la altul şi, folosindu-se de cultura sa cinematografică (*western*-uri, filme cu gangsteri), a creat ceva nou – visul neamerican despre naşterea Americii. Tarantino e atît de fericit că-şi poate etala vasta cultură, că poate ţine o prelegere ironică, dar entuziastă, despre filmele debile care l-au marcat, că-şi poate face, în joacă, propriul film debil, încît nu mai creează nimic. Prea multă cultură strică: prelegerea e alcătuită aproape numai din citate. De la un punct încolo, jocul constă în repetarea aceleiaşi faze – aia cu sîngele, de care Tarantino nu se mai satură; e lipsit de imaginaţie şi de farmec. Într-un fel, Valerian Sava are dreptate: *Kill Bill* nu e o parodie, e filmul unui fetişist căruia i s-a pus pata pe pata de sînge. Uneori pare un studiu al ieşirii sîngelui în natură, înrudit mai degrabă cu supele lui Andy Warhol decît cu violenţa filmelor de arte marţiale. Dar nu e nici asta: Tarantino nu ne face să reexaminăm sîngele vărsat, e prea ocupat să se hlizească la el. Spectatorii care-l laudă că a inclus în film un fragment de *manga* (animaţie japoneză violentă şi pornografică) uită să explice cum se îmbogăţeşte filmul de pe urma lui, de ce devine mai bun; faptul că au aceleaşi referinţe ca Tarantino e suficient ca să-i satisfacă. E o satisfacţie extraestetică, dar n-am nici o problemă cu ea. Alţi spectatori, care nu s-ar duce la un film *bun* de acţiune, se duc la acesta şi se autoconving că e bun: ştiu că Tarantino e *cool* şi nu vor să rămînă în urmă. Cu asta am o problemă: problema e că se numeşte snobism, iar problema cu snobismul e că se mai numeşte şi nesinceritate.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Jurnalism şi propagandă

Dacă vezi *Dinastia campionilor* de pe PRO TV, ajungi să bagi mîna-n foc că lumea întreagă e la picioarele noastre, a românilor. În fine, nu zice nimeni că e la picioarele tuturor românilor, ci ale unor aleşi din rîndul neamului românesc, care ne reprezintă cu cinste ţara peste hotare, care sînt primiţi cu cinste în toate capitalele mapamondului, care cu cinste duc stindardul geniului românesc etc. Dar, cum ei ne reprezintă, petalele de trandafir presărate cu plecăciuni adînci de străini sub paşii lor sînt petalele presărate sub propriii noştri paşi. Şi asta ne umple inima de bucurie. Iată că nu mai sîntem codaşii Europei! Om fi noi săraci, dar sîntem genii şi iată că Occidentul se înclină în faţa acestui lucru. Toate complexele de inferioritate se convertesc instantaneu în justificate gînduri de mărire.

Că e vorba de Mariana Nicolesco, de Mircea Cărtărescu sau de chirurgul Irinel Popescu, ideea celor care fac *Dinastia campionilor* este aceeaşi: sîntem geniali, domnule! Sîntem cei mai buni. Iar Occidentul se cutremură în faţa geniului poporului român. Totul este roz, euforic, triumfalist. Discursul din *off* al emisiunii respective are un ton optimist, săltăreţ şi abundă în superlative. Parcă te afli în anii '50, la cinematograf, înainte să se dea filmul sovietic de rigoare, şi vezi un material de „ştiri" despre cum ţăranii se îmbracă de sărbătoare şi se duc cu mic cu mare direct la clasa muncitoare. (Să se înscrie în colectivă, desigur.) Te aştepţi să auzi formule celebre ca „oamenii muncii de la oraşe şi sate", „uniţi în cuget şi-n simţiri" sau „un adînc omagiu" şi – de ce nu? – o înfierare mică la adresa Occidentului, ros de droguri şi şomaj. Voi aveţi bogăţia şi huzurul, noi sîntem harnici şi deştepţi – şi iată că aţi ajuns şi voi să vă daţi seama de acest lucru.

În realitate, om fi noi geniali, dar Occidentul perfid nu prea vrea să recunoască acest lucru. E adevărat, unii semeni de-ai noştri sînt primiţi acolo, dar asta nu înseamnă că sînt puşi şi cap de afiş. Mircea Cărtărescu a avut o formulă semnificativă, în emisiunea care i-a fost dedicată: „Un scriitor de mîna întîi dintr-o ţară de mîna a şaptea va fi întotdeauna mai prost cotat decît un scriitor de mîna a şaptea dintr-o ţară de mîna întîi." A fost doar o „pată de culoare" în atmosfera de un roz înflăcărat a emisiunii. Nimeni nu s-a oprit la această afirmaţie a lui, nimeni nu a făcut sunetul de fanfare mai mic să stea puţin pe gînduri, nimeni nu s-a abătut de la marşul victorios al românismului genial spre cele mai înalte culmi ale gloriei mondiale.

Sîmbăta trecută, însă, demonul întîmplării (care, după cum se vede, unelteşte cu sîrg împotriva fericirii naţiei noastre) a făcut ca în aceeaşi zi cu emisiunea dedicată lui Irinel Popescu de pe PRO TV să fie programată şi *România mea* pe Antena 1, cu acelaşi invitat. Şi, cu ocazia aceasta, să putem vedea cum, pe acelaşi subiect, se poate face şi o emisiune bună din punct de vedere jurnalistic. Ei bine, Irinel Popescu este un chirurg excepţional (nimeni nu se îndoieşte de asta), dar lucrurile nu stau aşa de triumfalist cum le prezenta PRO TV. La *România mea* am putut auzi şi critici la adresa sistemului medical de la noi, am aflat şi o poveste în care o lucrare de specialitate a chirurgului român a stîrnit unele rezerve în străinătate (pe bună dreptate, ne spune însuşi autorul ei), am aflat şi că Irinel Popescu nu este neapărat somitatea mondială în materie de transplant hepatic, că mai există şi alţi specialişti în străinătate – în faţa cărora chirurgul de la Fundeni îşi scoate pălăria. Pe scurt, în emisiunea lui Emil Hurezeanu, am văzut un om modest care-şi face treaba foarte bine, un om foarte fain. Oricum, mult mai convingător decît vedeta românismului *sans frontières*, care fusese, fără voia lui, la *Dinastia campionilor*. Cred că este mult mai reconfortant să ţi se spună că trăieşti într-o ţară de oameni normali şi dedicaţi muncii lor, decît într-o ţară de vedete. Nu?

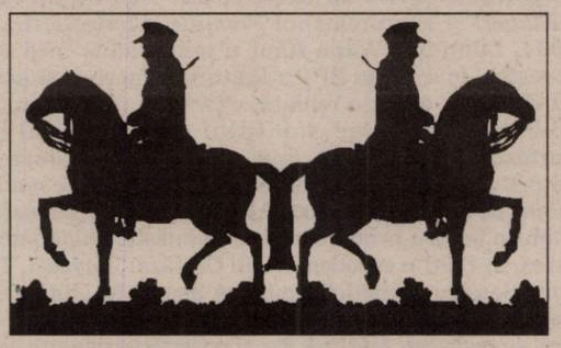

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Cazul Carr

Ce fac cu Adrian Carr? Ce fac cu Adrian Carr? – de două săptămîni acest englez mă urmăreşte, fără jenă, fără răgaz, în mişcările mele pe stradă, în casă, pe hîrtie.

Îmi este foarte clar că Adrian Carr nu se ridică la înălţimea problemelor insolubile ale omului contemporan; că nu mă voi angaja într-o discuţie despre el cu tolstoievskienii zilei; că nu-l voi propune, într-o şedinţă de redacţie, pentru tema unui număr al *Dilemei vechi:* „Cazul Carr"; cu cît îmi este mai limpede derizoriul chestiunii, cu atît ea este mai apăsătoare. Ca atîţia alţii, am fost multă vreme cam nemernic cu derizoriul, am persecutat fleacul, am făcut aproape discriminare rasială între nimic şi important, am instituit un apartheid tranşant între serios şi neserios, între frivol şi esenţial – eroare, eroare, teroare, gata, alte explicaţii la psihanalist. Dilema proaspătă, deloc ofilită – cum ar fi zis Koestler – este ce fac cu Adrian Carr.

În *Gazeta sporturilor* (ei, da, mai există şi *Gazeta sporturilor,* nu numai *Le Monde*...), aceea din 7 „a doua" 2004, sus, în colţul paginii 10, dl Daniel Scorpie povestea că acest simplu suporter al clubului de fotbal Middlesborough s-a dus la Londra, cu soţia şi băieţelul său, ca să vadă meciul din Cupa Angliei dintre echipa sa şi campioana *en titre,* actuala fruntaşă a campionatului, Arsenal. Dl Scorpie relatează sobru, fără să caute vreun efect: „Adrian Carr n-a intrat beat la meci, n-a provocat incidente în tribună şi nici n-a invadat terenul. Singura lui vină este că a adormit pe scaun la scorul de 4-0 pentru Arsenal". Declaraţia lui Adrian Carr mi se pare la fel, nu!, poate şi mai importantă decît existenţa unei amante în viaţa lui John Kerry, candidatul la preşedinţia Statelor Unite (pentru care, dacă aş avea dreptul, aş vota decis, împotriva lui George W. Bush): „Eram conduşi cu 4-0 şi nu mai erau decît cîteva minute pînă la final. Am aţipit din cauza partidei care devenise foarte plicticoasă". Ar trebui să subliniez aceste ultime cuvinte, să pun în evidenţă acest argument covîrşitor – plictisul! – dar nu vreau să pierd nici o secundă pentru a dezvălui enorma complicaţie în care a intrat, aţipind, englezul.

În primul timp al nenorocirii, el şi-a molipsit soţia şi băieţelul; amîndoi au aţipit lîngă el! În al doilea timp (concisul „apoi"), toţi trei au pierdut golul de onoare al echipei lor, care a făcut ca scorul final să fie 4-1 pentru Arsenal. În Anglia, un 4-1 nu e niciodată totuna cu un 4-0. Descoperindu-i, la evacuarea stadionului, adormiţi mai mult sau mai puţin profund – a nu se căuta pe un stadion englez nuanţa în acest domeniu – responsabilii clubului, indignaţi, au considerat că familia Carr a compromis imaginea echipei şi au hotărît să-i anuleze abonamentul, ba chiar să-i interzică accesul la viitoarele meciuri, pînă la încheierea campionatului. Semn de exclamaţie. Şi de întrebare. Pauză de gîndire.

Şi (cum se urlă la noi, în Giuleşti, cîte unuia care, primind o pasă, i se cere imperios să ia şi „obiectul" cu el).

Trebuie să mă poziţionez (verb fastuos!) faţă de Adrian Carr, declarînd că nu am cunoscut plictisul, în general, şi la fotbal, în special; ani şi ani de zile m-am numărat printre aceia care nu numai că nu şi-au permis să adoarmă la un meci de fotbal, dar – mai mult – socoteau că de la un meci nu se pleacă decît după minutul 90. Pînă aici mergea dogmatismul meu – nu cel mai grav, desigur, din cele aflate în dotare; nu am cunoscut şi nu am acceptat plictisul, la fotbal, nici la 9-0 pentru noi sau pentru ei, aşa cum nu am înţeles vreodată să plec de la un film tîmpit pînă nu citeam pe ecran „sfîrşit", „koneţ", „fin" sau „the end". Lucra în mine un Perpessicius, criticul literar care căuta, în orice naufragiu liric sau epic, o perlă... Pînă cînd, după '89, în viaţa mea a apărut, bruscînd-o, dl Dumitru Dragomir, preşedintele Ligii fotbalistice. El m-a bulversat, practic şi teoretic, mai dur decît regimurile Iliescu şi Constantinescu la un loc. Nu singur, desigur, dar în calitate de simbol totalitar. Prin şmecheria sa prodigioasă, superioară chiar celei clasice, ceauşiste – dumnealui a făcut din fotbalul românesc un îndelung moment de mizerie şi un monument de plictiseală. Precum Faulkner care zice-se că a introdus romanul poliţist în tragedia greacă, dl Mitică Dragomir a introdus plictisul (la care visa Cioran!) în uciderea unui meci de fotbal şi a unui întreg campionat; un intransigent ca mine a cunoscut astfel *la noya* în România, încercînd, fireşte, să rezist cel puţin 90 de minute. Am ajuns să găsesc compatibil căscatul prelung produs de un blat cu dîrza curiozitate de a vedea pînă unde poate să ţină porcăria. Mă îndoiesc că Adrian Carr şi familia lui au habar de Perpessicius şi de Dumitru Dragomir. Dar citind cu cîtă simplitate introduce Carr în logica sa fotbalistică ideea de plictiseală, nu pot să nu fiu sensibil la şi solidar cu moţăiala lui, oricît de departe este stadionul Highburry de Ghencea, democraţia lui de a mea, Tony B. de Mitică D.

Pe de altă parte, clubul are şi el dreptatea lui. Indiferent cît de mare poate fi dezastrul unui scor, o echipă – dacă o iubeşti – nu poate să te tragă la somn; face parte din imaginea ei sublimă – insomnia suporterilor; nu e admisibil să te cuprindă plictiseala într-o catastrofă a celor dragi. Indignare, da, o ruşine, fie, dar trebuie să rămîi treaz. Există o răspundere, există o conştiinţă, există o demnitate – aici nu mai lucrează nici un dogmatism, ci acea omenie *sans rivages.* Cînd, la 0-4, băieţii aceia mai au puterea să marcheze golul de onoare şi tu moţăi molipsitor, nu te mai poţi numi suporter. Şi atunci?

Cazul Carr menţine – trează! – o problemă de importanţa celor din Haiti şi Coasta de Fildeş: cum să fii totodată demn şi plictisit, solidar şi somnolent, fără a-ţi indigna semenii.

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mărţişoare

Domnişori şi domnişoare,
răspoimîine,-n calendar,
e o zi cînd mărţişoare
ni se dau (sau dăm) în dar...
Ancora, să n-o dăm celui
cu prea mare vino-coa
la români, — căci, lui Nea Nelu,-i
sună a *encore une fois*!
Ancora, s-o dăm lui Stolo, —
că i-o dă, oricum, Traian,
care candidează solo
la un post de căpitan.
Lui Don Pedro (cel, şi-n Tokio,
cunoscut ca *homme d'honneur*),
îi dăm nasul lui Pinocchio,
să şi-l facă *porte-bonheur*.
Liei Roberts, bine unsă
cu-alifie get-beget, —
dubla inimă străpunsă
de un *arrow* (un *săget*).
Castelanului din Cornu,
ca să-şi facă un şodou
(dacă laptele şi cornu'
îi displac), îi dăm un ou, —
gălbenuşul cărui', nù e
greu să îl separi de-albuş,
dacă primu-l dai la UE,
iar pe cestălalt, lui Bush.
Românaşului de Gigi,
care scoate din ţîţîni
graiul nostru, — Codul Ligii
Grămăticilor Români.
Gelatinei fără bolţuri
vertebrale, dar tribun, —
o steluţă-n şase colţuri
şi urarea „Noroc bun!"
în afara scumpei patrii,
unde-ar duce-o ca în pluş...
De-ar mai candida, — lui Adri
i-am lua un purceluş;
întrucît n-o face, totuşi,
pen'că nu e şef suprem,
îi dăm vechea rimă *Trotuş*, —
fi'ndcă lotuşi nu putem...
Domnişori şi domnişoare
de departe sau din jur,
sînt şi alte mărţişoare,
însă nu mai este şnur.

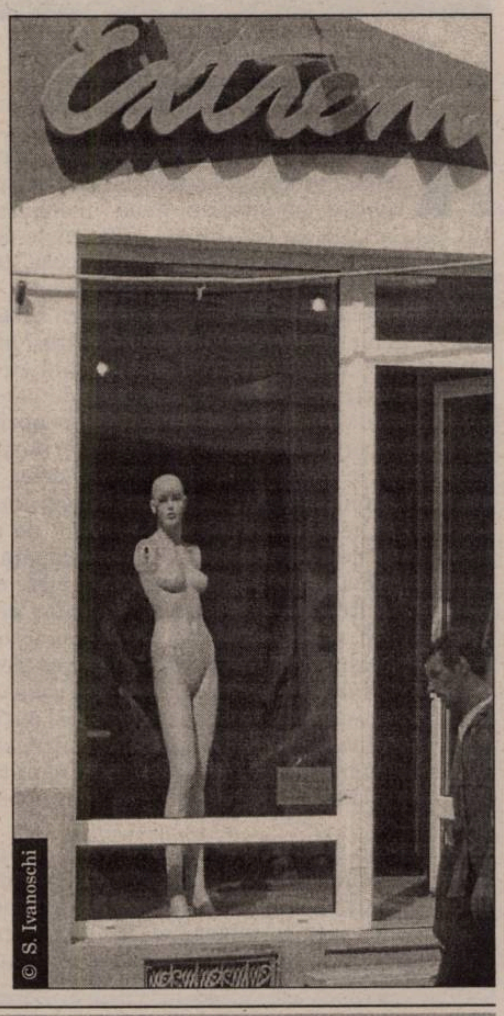

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Doamna

Ileana Stana Ionescu,

actriţă la Teatrul Naţional Bucureşti şi deputat reprezentînd Comunitatea Italiană, a avut amabilitatea să ne răspundă, prin telefon, la cîteva întrebări:

Intrarea în politică

Domnule dragă, intrarea mea în Parlament a fost rezultatul unei întîmplări. Cu cîţiva ani în urmă, într-una din emisiunile *Steaua mea norocoasă* la PRO TV, am fost sărbătorită cu ocazia zilei mele de naştere. Atunci, printre altele, am mărturisit că mama mea este de origine italiană, rudele ei se află în Italia. Era prima dată cînd făceam în public această mărturisire. Se ştie că, imediat după război, a avea rude în străinătate era mai mult decît incomod. Era în preajma alegerilor parlamentare din anul 2000. Fiind o persoană care mă bucuram de oarecare popularitate, comunitatea italiană mi-a propus să candidez pentru a-i reprezenta. Mărturisesc sincer că nu am ştiut ce obligaţie implică această funcţie, aşa că, după mai multe insistenţe, am acceptat. Şi iată-mă, deci, deputată.

Teatru şi Parlament

A trebuit să fac un adevărat slalom, destul de obositor. Seara aveam spectacole, uneori în deplasare în alte oraşe, veneam noaptea tîrziu. Iar a doua zi trebuia să fiu prezentă în Parlament. Eu am avut o anumită educaţie. Încă din primii ani de şcoală am fost o elevă conştiincioasă, disciplinată, am tratat totdeauna obligaţiile mele cu multă seriozitate. Aşa încît m-am străduit să mă achit conştiincios de sarcinile mele de deputat. În politică însă, ca de altfel în orice îndeletnicire, este nevoie de o anumită vocaţie şi, nu în ultimul rînd, de pasiune. Ei bine, recunosc, cu toată sinceritatea, că nu am o asemenea vocaţie şi mai ales nu am dorinţa de a mă remarca în politică. De aceea am evitat cît am putut indiscreţia ziariştilor şi a camerelor de luat vederi. Mă mulţumesc cu celebritatea artistică. De aceea am hotărît să nu mai candidez cu nici un preţ pentru un nou mandat. Rămîn la vocaţia mea, la marea mea dragoste, teatrul. Pentru mine a fost o experienţă dură, activitatea de parlamentar este devoratoare şi nu vreau s-o repet.

Ce-nseamnă un politician

Pe scenă pot să strălucesc – aici, niciodată. Nu am întotdeauna cele mai bune argumente, nu am întotdeauna cunoştinţele necesare nici ca finanţist, nici ca jurist. Ar trebui să mă reprofilez şi cred că aş putea să învăţ, ca şi colegii mei, Mălaimare, Marton Arpad, dar cred că energia mea îşi poate urma cursul în actorie.

Minorităţile, manevrate de PSD

Personal, n-am simţit aşa ceva. Fiecare are deplina libertate în a-şi manifesta opţiunile. Desigur, avem toată consideraţia pentru guvernul României, care ne asigură fonduri pentru buna desfăşurare a activităţilor culturale, ca şi pentru faptul că, după cîte ştiu, sîntem singura ţară în care fiecare minoritate etnică are un reprezentant în Parlament.

Profit personal

Am să vă povestesc ceva. Cu ocazia declaraţiei de avere a parlamentarilor, un gazetar isteţ a publicat declaraţia mea şi toată lumea a zis: vai, ce de bani are artista asta! Care este realitatea: nu posed nici maşină, nici măcar un centimetru pătrat de proprietate. Locuiesc cu chirie în casa care a fost retrocedată proprietarului de drept, iar banii agonisiţi după 50 de ani de muncă nu-mi ajung să-mi asigur o locuinţă în cazul în care aş fi evacuată. Am făcut un contract de principiu cu ANL-ul pentru a-mi construi o locuinţă cu credit ipotecar (chiria împreună cu întreţinerea pe timp de iarnă depăşesc cu mult pensia mea). Asta era marea bogăţie! Am fost tare mîhnită!

Raluca ION

Bancnota de 1 milion

Eurîtă bătrîneţea. N-are nici un dinte în gură, e uscată toată, numai zbîrcituri şi cute şi zgîrciuri, are degetele strîmbate de reumatism şi poartă pulovere de lînă verde-închis. E urîtă dada Floarea, născută la 1 aprilie 1926 şi declarată pe 2 martie, mai tînără deci în acte cu mai bine de o lună, aşa cum stă acum pe colţul patului cu macat ca să nu deranjeze, cum se agită uşor şi cum vorbeşte. A muncit toată viaţa în mijlocul Bărăganului ca zilier la CAP, la săpat, la încărcat baloţi, la descorneţat oi. S-a ales, după o viaţă, cu copii, nurori, nepoţi, un soţ căruia i-a supravieţuit, o pensie de CAP-ist de 500 de mii şi o pensie de urmaş ceva mai mare. E urîtă batrîneţea, e urîtă dada Floarea şi neliniştită. Copiii au chemat-o la ei la Bucureşti, să aibă grijă de ea la bătrîneţe, dar ea nu are nevoie de nimic, poate să muncească în cotinuare, de dimineaţa de la cinci jumate pînă noaptea. „Nu-mi lipseşte, mamă, nimic, ei sînt la ei acolo, eu sînt aici la mine, am porc, am capre, am găini care ouă, am grădină cu roşii, şi cartofi, am pămînt la asociaţie şi primesc ulei. Dacă le trebuie ceva, o ceapă sau nişte făină, eu le dau cu dragă inimă, ei cînd mai vor mai trec pe aici, mai îmi aduc una-alta, e bine aşa."

Nu asta este problema, nu de asta se află ea în casa lui Vasile, mecanicul auto ştiutor de carte, în căutare de sprijin şi ajutor, ea care nu are nevoie de ajutor nici cînd e să sape grădina, să lipească casa din chirpici, să mătură curtea sau să toarne ţuica din vadră în sticle de plastic. Dada Floarea e frămîntată acum de o problemă juridică, iar Vasile, mecanicul auto din sat, stă cu ochii mijiţi, cu limba discret atîrnată printre buze şi apasă cuvinte pe o coală de cerere, gata să i-o rezolve.

Pentru că, de ani buni, mamaia primeşte lunar pensia ei de 500 de mii. Şi în noiembrie, şi în septembrie ca şi alte luni înainte, poştaşul îi aduce, sau mai bine zis îi aducea, conştiincios o hîrtie de 500, sau cinci de 100, sau patru de 100 şi două de 50, în sfîrşit, nu mai contează forma în care o făcea, dar suma era mereu aceeaşi: cinci sute şi cîteva miuţe de lei. Pînă cînd într-o zi nefastă de marţi, i-a trecut ca un fier roşu prin inimă, cînd a văzut clar ca lumina zilei cum poştaşul scoate din gentoiul lui maro şi jerpelit o hîrtie subţire şi albastră de un milion de lei, i-o lasă pe masă şi o pune să semneze. Cînd a întrebat de ce, i-a zis că aşa e trecut pe talon, că aşa a venit. A luat hîrtia, a cheltuit din ea cît i se cuvenea şi restul l-a pus deoparte. Luna următoare la fel. Şi luna asta n-a mai rezistat şi s-a dus la Vasile, care ştie carte, prin frig s-a dus şi ninsoare, ca să scrie el la Dragalina, la Casa de pensii, că ea, Floarea Toderică, primeşte o pensie prea mare, că e o greşeală, că ce a făcut ea care n-are nevoie de nimic şi e în putere şi doar din cînd în cînd mai ia nasturi din ăia de inimă, Clonidină. Că la o adică e mai bine aşa, dacă s-a strecurat vreo nedreptate şi după aceea, cînd o să-şi dea cineva seama, o să vină Poliţia la ea la uşă şi o s-o aresteze? Sau dacă, acolo, undeva, prin alt sat, altcineva s-a trezit brusc cu o pensie cu 500 de mii mai mică, sau fără pensie deloc? Sau dacă Dumnezeu sau diavolul o pun la încercare?

Aşa că cel mai bine este ca Vasile cel ştiutor de carte să scrie. Să se ducă el apoi cu Dacia la poştă, să pună un timbru pe plic şi să arunce scrisoarea într-o cutie. Sau să-l trimită pe fi-su pe jos, să ajungă apoi plicul la Casa de pensii şi toată lumea să ştie că ea, dada Floarea, dintr-un sat din Bărăgan, nu are nevoie de nimic din ce nu este al ei şi nu are nevoie de bani. „Toată viaţa mi-am văzut de treaba şi de casa mea şi am ajuns la bătrîneţe să am de toate. Am ce mînca, am ce purta. Iau totul direct din curte, şi laptele, şi ouăle, şi carnea, şi ţuica de corcoduşe. Şi cînd mi-o veni să mă duc şi io după ăl bătrîn, au cu ce să mă îngroape", spune dada Floarea, pentru care nu e plăcere mai mare decît să-şi descrie *kit*-ul (trusa – n.a.) de înmormîntare, cu mîndrie. Prosoape, ştergare, rochie, dres, furou, chiloţi, sutien, pantofi, căni, linguri, farfurii. Are de toate.

Iaromira POPOVICI

bazar

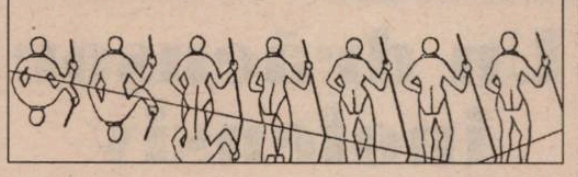

Sfîrşituri opţionale

Despre sfîrşiturile rele am mai scris: nu le suport nici în viaţă, nici în poveşti, nici în filme – deşi, măcar despre cele din urmă, mi s-a tot spus că filmele bune, de cele mai multe ori, se termină prost sau în coadă de peşte... Aşa e mai credibil, mai în acord cu viaţa... Şi la capitolul realitate, sfîrşiturile m-au dezamăgit, înclinînd, tot mai mult, spre cele *unhappy*... Noroc că mai rămîn poveştile, unde, se pare, sfîrşiturile „necorespunzătoare" nu mai sînt bătute în cutie. Volumul *365 de poveşti*, apărut, recent, la Editura Flamingo GD, o colecţie de povestiri de autori francezi, traduse de Liviu Mateescu, nu se sfieşte să practice astfel de finaluri. Cititorul e pregătit, treptat, că lucrurile stau altfel decît se aşteaptă el. În cazul poveştii *Lupul, capra şi cei 7 iezi*, lupul nu numai că îşi bagă laba în făină pentru a-i păcăli pe cei 7 iezi, ci, în stil mai adaptat şi consumist, se duce la cofetărie şi le cumpără o cutie cu praline. În final, totuşi, lupul moare înecat, datorită pietrelor pe care capra i le-a cusut în burtă în locul iezilor. Deci, transformarea nu e radicală, elementul *horror* al pedepsei capitale fiind încă prezent (aici fusese mai novator un volum cu aceeaşi poveste apărut mai demult, în care lupul doar făcea reumatism). Lupul este însă salvat în povestea cu *Cei trei purceluşi:* aici, povestitorii francezi îl scutesc de a se mai strădui să intre pe hornul îngust şi să se prăjească în ceaun (chiar dacă nici în povestea originală nu ştiu dacă se prăjea de tot sau doar trăgea o spaimă, ca învăţătură de minte); aici, el pleacă pur şi simplu, supărat că nu a putut sufla casa de cărămidă.

Lupul, în general, este personajul cel mai controversat al poveştilor. Întotdeauna înfometat şi gata de atac, într-un mod nesăbuit (frustrat de o copilărie nefericită sau alienat – s-ar putea hazarda psihanaliştii), el o sfîrşeşte tragic, chiar sadic, fără drept de reciclare morală şi refacere fizică. Etica poveştilor, se ştie, se ţese pe cruzime şi conform filozofiei „dinte pentru dinte" aplicată la propriu, cu accent pe scosul dureros al dinţilor. Era (încă) politic corectă nu putea să nu conteste statutul nedrept al lupului şi să nu-i acorde şansa unei etichete mai puţin dure, mai curînd comice decît sadice. Este ceea ce se întîmplă în repovestirea *Scufiţei Roşii*, din acelaşi volum, în care lucrurile se întîmplă aşa: bunica, atunci cînd vine lupul, se ascunde în dulap; lupul se bagă în pat în locul ei, dar, atunci cînd Scufiţa vine şi lupul vrea să se repeadă la ea, bunica iese din dulap şi-l pocneşte pe lup cu un făcăleţ în cap. Nu vă speriaţi, lupul nu moare, ci fuge înspăimîntat, nemaifiind nevoie de vînător. În felul acesta, nu numai că micii cititori nu mai sînt şocaţi, nu numai că lupul e absolvit şi scăpat de pedeapsa capitală, dar şi Scufiţa şi bunica dovedesc, într-o manieră oarecum feministă, că se pot descurca pe cont propriu.

Dacă lupul are parte de un tratament mai bun, la fel se întîmplă şi cu cei trei ursuleţi din povestea cu acelaşi nume. Ei nu mai sînt atît de meschini şi duri cu biata Bucle Aurii, care nu are altă vină decît de se fi rătăcit în pădure, ci, cînd o prind „în flagrant" (expresie favorită a ştirilor preluate de la Poliţia Capitalei), nu o ceartă, ba chiar îi vorbesc cu blîndeţe şi o conduc pînă la ea acasă, aşa cum ar face-o orice adult responsabil.

Dacă poveştile cu 3 (purceluşi, ursuleţi, iezi) au fost reabilitate, mai rămîn celelalte, în care personajul negativ nu mai e lupul, ci varianta lui feminină, mama vitregă. Lăsînd deoparte analiza frustrărilor acesteia, sperăm într-o *Albă ca Zăpada* şi o *Cenuşăreasa* în care mamele vitrege să se schimbe măcar puţin, dîndu-li-se măcar o şansă de mîntuire.

GHINIONUL, BATĂ-L VINA

Adina ROSETTI

Un drăcuşor inofensiv

„Au avut ghinion săracu'!" îmi explică cu compasiune o mămică despre „odorul" ei, care nu a intrat la facultate nici anul acesta. „El a învăţat, da' le-au dat subiecte grele. Nişte probleme la matematică să-ţi prinzi urechile, nu alta! Noroc cu particularele astea! Costă ceva, e adevărat, dar în final se cheamă că ai făcut o facultate, că ai ieşit cu o diplomă. Asta contează! Şi să ştii să te descurci în viaţă, pînă la urmă..."

Odorul o aprobă conştiincios apoi, în particular, îmi mărturiseşte cu un aer complice varianta lui:

„Am avut ghinion! Profii au stat la examen cu ochii pe noi non-stop şi nu se putea face nici o manevră. Nu puteam să risc să scot vreo fiţuică cu formule sau să trag cu ochiul la colegul din faţă. Asta e! Cînd merge, merge, cînd nu, nu! De data asta am avut ghinion!"

Echipa noastră de fotbal pare a fi urmărită de un ghinion perpetuu.

Am încasat 3 goluri – situaţia e clară: am avut ghinion! Am ratat nu-ştiu-cîte ocazii de gol – sentinţa: ghinionul loveşte din nou!

Calificările ratate sînt un subiect dureros pentru orice suporter: ghinionul a luat atunci proporţii fantastice, fatale, chiar cosmice! Nu-i nimic, pînă data viitoare, poate vom găsi acea blestemată pisică neagră care se învîrte prin fotbalul românesc şi vom avea şi noi mai mult „noroc". De restul nu ducem lipsă!

Pînă atunci, iată cîteva titluri reprezentative din presa sportivă:

„Petrolul s-a logodit cu ghinionul" *(Cotidianul,* 2001) – sentinţă clară şi irevocabilă;

„Adi Ilie a alungat ghinionul de la Valencia" *(Cotidianul,* 2001) – un strop de optimism;

„Antrenînd ghinionul nostru" *(Ediţie Specială de Oltenia,* cotidian regional, 2003) – acceptarea destinului tragic;

„Vor sparge «militarii» ghinionul de acasă?" *(Gazeta de Sud,* cotidian al oltenilor de pretutindeni, 2003) – întrebare retorică, cu o notă de suspans.

Şi în sfîrşit, expresia totală şi apoteotică a fatalităţii româneşti:

„Ghinionul nostru este că ne-am născut români!" (aceeaşi unică *Gazeta de Sud).*

„Nu ştiu de ce am eu ghinion la bărbaţi?!" mi se plînge o amică, de curînd. Adevărul e că nu înţeleg nici eu: e blondă, drăguţă, nefumătoare, cu studii superioare şi certe aptitudini casnice.

„I-am zis că nu vreau doar o aventură trecătoare. Vreau mai mult, am şi eu aspiraţii, sentimente. Nu sînt o «din aia»! I-am explicat că eu caut căldură sufletească, afecţiune, stabilitate... Şi poftim! Nu m-a mai căutat nici ăsta... de aproape 2 săptămîni... I-am dat SMS-uri peste SMS-uri, dar nu mi-a răspuns. Şi părea un tip drăguţ, normal! Nemernicul!" subliniază cu o voce tremurîndă.

Trebuie să cad de acord cu ea că are ghinion în dragoste şi să-i împrumut pachetul meu de şerveţele.

Ghinionul este acel mic personaj din umbră, acel drăcuşor neastîmpărat (acel Gollum, pentru cei prinşi de „fenomenul Stăpînul Inelelor") care aranjează lucrurile astfel încît toate să meargă pe dos şi să funcţioneze după legile lui Murphy. El are întotdeauna grijă ca felia de pîine să cadă cu partea unsă cu unt pe jos, să-ţi agaţe ciorapii exact înainte de a te duce la un interviu important, să te facă să treci pe partea dreaptă a străzii exact la timp pentru a-ţi vedea iubita de mînă cu altul, să ajungi la magazin exact cînd s-a vîndut şi ultimul CD pe care ţi-l doreai şi să se termine biletele la film exact cînd ţi-a venit rîndul la coadă.

Acest mic drăcuşor nu este însă de vină pentru marile noastre insuccese, pentru ratările profesionale, pentru relaţiile nereuşite. La rigoare, vom fi surprinşi să constatăm că nesuferitul de drăcuşor ghinionist este unul dintre cei mai inofensivi.

Adina POPESCU

Atunci cînd Steaua Norocoasă apune

Ceasul de pe noptieră sună, ca de obicei, la ora opt fără un sfert. E o dimineaţă splendidă, însorită, de început de primăvară. Se trezeşte şi se simte brusc plin de o energie neobişnuită. O energie pozitivă. În timp ce se bărbiereşte, îşi zîmbeşte în oglinda din baie. Se gîndeşte la cît de frumoasă este viaţa etc., etc... clişee!

La opt şi jumătate se aşază la volanul maşinii. La radio o melodie cunoscută, veselă. Începe să o fredoneze, în timp ce învîrte cheia de contact. Maşina nu vrea să pornească. Dă-o naibii! Un hîrb de Dacie...

Zburdă spre staţia de autobuz. Cu o mină destinsă, dă din coate şi se înghesuie printre ceilalţi călători. Din cabina şoferului răzbate acelaşi cîntecel. L-ar fredona şi acum, dar parcă nu-i mai vine... La coborîre constată că i-a dispărut, telefonul mobil. Dă-l naibii! Oricum vroia să-şi cumpere altul...

La serviciu, după două ore de „program", şeful îl cheamă în biroul său. Îi spune, pe un ton grav, că nu e mulţumit de prestaţia sa. Îi sugerează discret că ar putea să-şi dea demisia. Simte cum se enervează dintr-o dată. Şi-o va da chiar acum.

Afară, în stradă, nervii au dispărut ca prin farmec. Şi job-ul poate să se ducă dracului! Era principala sa sursă de neîmpliniri, îl frustra, merita ceva mai bun, şeful era un dobitoc...

Se opreşte la prima cabină telefonică să-şi sune iubita. Vrea s-o vadă ca să-i spună că viaţa sa s-a schimbat. În bine. Iubita profită de scurta convorbire telefonică pentru a-i mărturisi că şi-a găsit pe altul. N-ar fi putut să i-o spună în faţă! Închide telefonul. În fond, ce-i pasă lui de femeia asta? Oricum nu se potriveau...

Se hotărăşte să meargă acasă. Deschide uşa apartamentului şi se trezeşte brusc în mijlocul unui ocean. I-ar trebui o barcă sau măcar un colac de salvare. În baie, chiuveta înfundată, robinetul deschis. Îşi aminteşte vag că l-a uitat aşa de dimineaţă, cînd s-a bărbierit. Şi cînd şi-a zîmbit în oglindă. Apare arabul de dedesubt, impacientat. Toate reparaţiile se vor ridica la... Nu-i nimic! Mai are suficienţi bani în bancă încît să-i ajungă pînă la vară pentru supravieţuire, dar şi pentru cheltuieli neprevăzute.

Seara, cu o sticlă de vodcă în mînă, se uită la ştiri. Află că banca unde se aflau depuse economiile sale tocmai a dat faliment. Nu mai simte nimic. Deschide larg fereastra şi se apleacă peste pervaz. Afară plouă mărunt, cerul e total acoperit. Nu se vede nici o stea. Nici măcar Steaua lui Norocoasă. Se pare că s-a stins... Ei, şi ce? Mare pagubă!

Acest scenariu (deşi ficţiunea e doar o aparenţă!) o să vi se pară imposibil „de întîmplat" în viaţa reală. „Nimeni nu poate fi într-un asemenea hal de ghinionist!", veţi spune şi vă voi da dreptate. Deşi povestea în sine poate fi pe alocuri amuzantă (fiecare dintre noi a rîs măcar o dată în viaţă de ghinionul altuia!), îl veţi acuza pe scenarist că vă vinde gogoşi şi-l veţi reclama la OPC. „Ne-am săturat de fantezii şi absurdităţi! Noi vrem chestii adevărate!", veţi striga.

Ei bine, Adevărul (mereu cu „A" mare) este următorul:

Lui **Doru** (33 de ani, inginer) i se întîmplă cam o dată pe săptămînă să nu reuşească să pornească maşina, mai ales atunci cînd se grăbeşte la serviciu. „Numai ghinioane am avut cu rabla asta nenorocită!", îmi spune el ofuscat. „O duc în service, o ţin cîte o săptămînă şi după trei zile iar îmi face figuri, mama ei de maşină! Aş vinde-o, dar n-am suficienţi bani să-mi iau alta..."

Deocamdată, toţi vecinii rîd de Doru cum învîrte degeaba la cheie şi scrîşneşte din dinţi.

Lui **Mihai** (22 de ani, student) i s-a furat săptămîna trecută telefonul mobil, în 311. „El al treilea telefon care mi se fură într-un interval de două luni", zice el disperat. „Cred că pur şi simplu nu mi-e dat să am parte de mobil! Mai bine nu-mi mai cumpăr şi-mi văd de treaba mea!" Colegii lui Mihai fac mişto de el, în fiecare zi, la şcoală. Îl sfătuiesc prieteneşte să-şi ascundă telefonul în chiloţi sau în şosete.

Radu (36 de ani, grafician) a fost dat afară de la serviciu acum vreo trei săptămîni. Întîmplarea l-a şocat atît de tare încît a început să ia antidepresive. Avea o părere excelentă despre munca sa, iar acum nu se mai crede bun de nimic. Îi e frică să meargă la interviuri pentru o nouă angajare. Vrea să-şi vîndă computerul de acasă şi să se apuce de o altă meserie.

Sorin (42 de ani, ziarist) a venit mai repede acasă dintr-o deplasare şi şi-a găsit nevasta cu altul. Un şablon destul de vechi, dar uite că încă mai e la modă... Nouă ani de căsnicie s-au dus dracului! Sorin a ajuns la concluzia că niciodată n-a avut noroc la femei: toate l-au înşelat, i-au dat papucii şi l-au stors de bani!

Irinei (68 de ani, pensionară) i se sparge regulat cîte o ţeavă de la baie, uneori chiar şi cele de la bucătărie. Pur şi simplu crapă, cît au ele chef şi pentru că blocul este vechi. Are datorii la vecinul de jos peste treizeci de milioane şi ştie că nu poate să plătească.

Vasile (70, tot pensionar) şi-a pierdut economiile de-o viaţă la FNI. *No comment!*

Acestea sînt faptele, situaţii în care oricine se poate „lăuda" că a avut parte de ghinion. Unele se întîmplă sistematic, altele poate o singură dată în viaţă. Abia în momentul în care concentrezi zeci de personaje într-unul singur şi lungi perioade de timp într-o singură zi, povestea devine spectaculoasă. Şi incredibilă, dar, în fond, n-a fost vorba decît despre un „artificiu" dramaturgic, căci o banală înşiruire de mici ghinioane n-ar fi avut nici un haz.

libertatea de impresie

Banii nu ajung nimănui, oricîţi ar fi. Cel puţin în România de astăzi cam aşa stau lucrurile. Îmbogăţiţii ultimei perioade ar putea să se mire teribil (dacă i-ar interesa vreun pic) cum de pot trăi pensionarii cu trei milioane pe lună. Mai ales că nici îmbogăţiţii nu dau semne că ar fi satisfăcuţi cu ce au. Totdeauna e loc de mai bine, iar societatea de consum are oferte pentru orice buzunar, poţi cheltui oricît. Chiar un milionar în dolari care va vrea o reşedinţă în Bucureşti, o vilă de vacanţă într-o staţiune, cîteva maşini de lux, una pentru fiecare membru al familiei, piscină în curte (a cărei construcţie costă mai puţin decît taxele ulterioare şi întreţinerea) va trebui să tot cîştige (sau să tot fure) în continuare pentru a face faţă cheltuielilor, care cresc exponenţial. Casele trebuie şi ele întreţinute, e nevoie de servitori, întreaga avere trebuie asigurată, păzită..., apoi, oriunde va merge, la restaurant, la hotel sau la vreun club, cu un Mercedes sau un Porsche, îmbrăcat cu haine scumpe şi fumînd ţigări de foi, va achita o notă de plată pe măsură. Roiuri de portari, chelneri sau vînzători vor simţi că în preajma lui e rost de bacşişuri mai mari sau de „adaosuri comerciale" speciale. Mai mult, dacă îşi va dori un iaht, va descoperi că, la fel ca la piscină, preţul iniţial poate fi mult depăşit de taxe, impozite şi alte costuri aferente. Dorinţele şi necesităţile cresc proporţional cu veniturile. Ca unui copil căruia trebuie să i se cumpere pantofi tot mai mari şi mai scumpi. Va fi obligat prin legea firii să trăiască pe picior tot mai mare. În fine, ideea e că, fără minte, orice avere poate fi făcută praf. Soluţia e stabilitatea oferită de maturizare. George Soros spunea că 80% din timpul de lucru al companiei sale este alocat cheltuielilor, investirii banilor, doar 20% fiind destinat obţinerii de noi venituri. Ştiinţa de a cheltui e mai complicată şi vine, se pare, mai tîrziu decît cea a cîştigului, iar la noi e deocamdată în stadiul „copilăriei", şi nu numai la bogaţi. În plus, economia de piaţă are şi caracteristica „mulării" preţurilor pe puterea de cumpărare a clienţilor, a cetăţenilor în general. Se ajunge astfel la situaţia de care vorbeam, în care nimănui nu-i mai ajung banii. Se spune că intrarea în Uniunea Europeană ar aduce cu sine, cum s-a întîmplat şi în alte ţări, o creştere a venitului pe cap de locuitor. În condiţiile amintite însă, probabil că asta nu i-ar încălzi prea mult pe români. Dacă la începutul anilor '90 un salariu de 500 de dolari era enorm, s-ar putea ca în 2007 (presupunînd că România ar adera atunci la UE) un salariu de 1.000 de dolari să devină total nesatisfăcător. Nu e numai o chestiune psihologică, o impresie. Occidentalii nu înţeleg cum poate trăi un afgan cu un dolar pe săptămînă. Noi înţelegem..., la fel de bine cum înţelegem şi că, avînd un venit de o sută de ori mai mare, te poţi considera sărac.

(Andrei Manolescu)

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Mentalitate

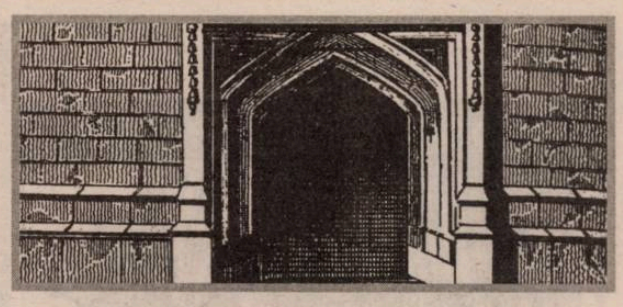

Cu o uşurinţă şi o seninătate care mă lasă uneori cu gura căscată, iar alteori mă îngrozesc de-a dreptul, aud vorbindu-se de cel puţin două-trei ori pe zi despre sfînta *schimbare de mentalitate*. Pierde echipa naţională de fotbal un meci decisiv? E clar, e nevoie de o *schimbare de mentalitate*. Avem probleme cu integrarea în Uniunea Europeană? Mentalitatea e de vină. Îşi bat românii nevestele? Tot de la mentalitate ni se trage. Votăm strîmb şi fără să gîndim? Mentalitatea, neică...

Despre *schimbarea de mentalitate* vorbeşte toată lumea. Oamenii politici, oamenii din piaţă, ziariştii, oficialii europeni, toţi invocă *schimbarea de mentalitate* ca şi cînd ar vorbi despre schimbarea bateriilor la telecomandă. Şi pentru că expresia înglobează doze suficiente de ambiguu, mister, seriozitate şi preţiozitate, e rostită aproape de fiecare dată cu ton grav, apăsat, ca şi cînd ar fi revelat însuşi secretul bine păzit al vieţii drepte şi veşnice. Uitaţi-vă atent la cei ce vorbesc despre *schimbarea de mentalitate:* o cută lungă şi groasă le brăzdează fruntea, vocea li se schimbă, ochii mijesc în aşteptarea rostirii. Cînd pronunţă expresia *schimbare de mentalitate*, li se pare că lumea întreagă ar trebui să stea în loc pentru cel puţin cîteva secunde. Doar se vorbeşte despre lucruri importante şi grave, ce mama naibii!

Schimbarea de mentalitate e leitmotivul existenţei noastre din ultimii paisprezece ani. Căderea comunismului ne-a lăsat anchilozaţi în gîndiri nefireşti şi strîmbe, prin urmare a fost nevoie de inventarea măcar a unei expresii care să ne salveze de la durerea şi jalea care ne cuprindeau de fiecare dată cînd ne priveam şi încercam să ne înţelegem unii pe alţii. Cum să justifici mineriade, jocuri piramidale sau activişti aleşi în fruntea statului? Nu, nu, în nici un caz să nu vorbim de prostie sau manipulare, ci de o necesară *schimbare de mentalitate*...

Din anii '90 încoace, nenorocita asta de expresie a înlocuit orice analiză serioasă a cauzelor care au generat eşecurile noastre. Nimeni nu ne-a oferit explicaţii despre *ce* şi *cum* s-a întîmplat cu adevărat, dar aproape toţi s-au repezit să ne ofere „adevărul" despre *cauza* problemelor: evident, mentalitatea. Mentalitatea de indivizi crescuţi în comunism care trebuie să se transforme în mentalitate de capitalişti, mentalitatea de perdanţi ce trebuie înlocuită de cea a învingătorilor şi aşa mai departe. E o listă lungă, aproape nesfîrşită, care poate îngloba referiri de la acte consumiste – ce, n-aţi auzit de necesara schimbare a mentalităţii legată de barbarul obicei românesc al combinării vinului cu apă sub denumirea de şpriţ? – pînă la gesturi, ticuri, obiceiuri – celebrul ritual al tăierii porcului de Crăciun prilejuieşte şi el de cîţiva ani dese polemici în care se invocă necesara *schimbare de mentalitate*.

Pînă la urmă, să recunoaştem: invocarea *schimbării de mentalitate* ne scuteşte de complicaţii. Conceptul e larg, pare uşor de înţeles şi are avantajul enorm de a putea fi amintit şi atunci cînd e vorba de aruncatul hîrtiilor pe jos, dar şi în situaţiile în care nimeni nu are vreo explicaţie clară pentru ceea ce s-a întîmplat. Pare să nu mai aibă nici o importanţă că atît de des amintita mentalitate presupune în cea mai elementară dintre definiţii un „ansamblu al modurilor de a percepe, judeca şi acţiona, caracteristic spiritului unui grup sau unei epoci". Cu alte cuvinte, *schimbarea de mentalitate* se traduce, de fapt, prin *schimbare de mentalităţi* şi, cel mai important, fenomenul nu poate fi raportat la zile, luni sau ani, ci întotdeauna la perioade lungi de timp. Din comoditate sau prostie, unii dintre noi – dar mai ales ei! – îşi închipuie că se poate întîmpla peste noapte. Aici e nevoie de schimbare şi abia apoi putem vorbi despre mentalitate.

Cu ochii-n 3,14

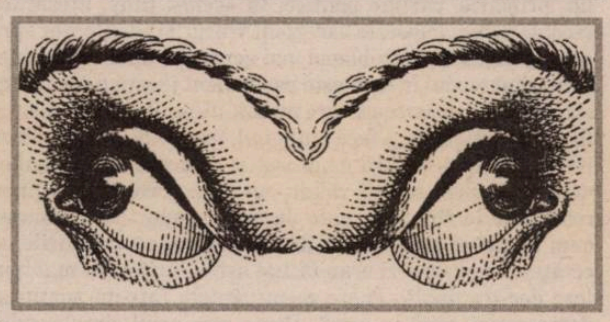

O TRESĂRIRE DE ENTUZIASM COMIC-MACABRU, PLUS (SPRE EXTAZUL MEU DUMINICAL) CARNE AMBALATĂ ÎN ZGURĂ

● O tresărire de entuziasm am avut săptămîna trecută cînd, citind în *România literară* (nr. 6/2004) un interviu cu domnul Lucian Boia (autor Filip Lucian Iorga), am aflat că istoricul nostru pregăteşte pentru editorul său francez o carte despre Jules Verne. Nu auzi în fiecare zi o asemenea veste-poveste printre savanţii noştri de seamă. Bătrîni julesvernieni, vibrăm voioşi. (**R. C.**)

● În fine, cineva a îndrăznit! Luni dimineaţă, la *Ştirile PRO TV*, Mihai Dedu – prezentînd un caz comic-macabru cu un sătean mort crezut vampir, dezgropat, inima scoasă, arsă şi cenuşa amestecată & băută de rude etc. – a spus, textual: „Un caz ce pare desprins dintr-un film de groază de prost-gust..." Cinefilii adevăraţi ştiu că nu este un pleonasm. (**a. l. ş.**)

● (Fără legătură, sau cu, cu ştirea de mai sus:) Un francez de 62 de ani a înghiţit timp de zece ani bijuterii şi monede (350: franci, euro) în greutate totală de 5 kg, ne anunţă *Libertatea*. Omul – care era bolnav psihic – a murit la 12 zile după operaţie, din cauza unor complicaţii. Prostul gust & cinismul (plus, evident, cultura literar-cinematografică) mă tentează să spun: „Tiffany la breakfast" (brunch, lunch, supper)... (**a. l. ş.**)

● Duminică, la prînz, la Biblioteca Centrală Universitară, o întreb, din pură curiozitate, pe o tînără bibliotecară, custodele sălii de periodice, dacă a primit toate numerele de anul acesta ale *Dilemei vechi*. „E aceeaşi *Dilemă*, zice, cu aceeaşi redacţie, au plecat de la..." şi spune povestea simplu, curat, cum rar am auzit-o prin tîrg. „Avem toate numerele, dar sînt la cititori", adaugă, spre extazul meu duminical. Dacă vom avea nevoie de cineva pentru PR, ştim unde să căutăm... (**S. S.**)

● Cei de la Billa au găsit, se pare, soluţia de a călători în viitor. Uneori, pe seară, poţi găsi acolo carne ambalată în ziua următoare. Cel puţin aşa scrie pe etichetă... (**A. M.**)

● După ce instituţiile europene au criticat sistemul juridic din România, prin presa română au apărut două reacţii care miros de la o poştă a „iniţiative" cu convocator: o scrisoare a profesorimii din facultăţile de drept şi una a Uniunii Notarilor Publici. Amîndouă spuneau, într-un limbaj plin de zgură, că Europa n-are dreptate, că la noi reforma în justiţie s-a făcut şi totul e bine mersi. Tovarăşi, îmi pare rău, dar sînteţi defazaţi: pe vremuri, pentru a protesta împotriva Occidentului şi a ideilor sale, se organizau mitinguri în pieţele publice, nu se dădeau scrisori în ziare ca publicitate plătită. Nici mobilizarea nu mai e ce-a fost... (**M. V.**)

CULOAREA SCAUNELOR A AMPLIFICAT, CA ÎN FIECARE DIMINEAŢĂ, MINUNATUL DEZASTRU

● „Săgeata Albastră" arată bine, şi pe-afară şi-năuntru. E curată, chiar şi la toaletă, ai şi ziare de citit, ca în avion. Dar tot trebuia să fie ceva în neregulă: scaunele sînt înguste şi înghesuite. Parcă vagonul a fost proiectat pentru pitici scheletici. Deşi înguste, scaunele nu au nimic între ele şi trebuie să duci o permanentă luptă cu coatele pentru spaţiu vital. Aceeaşi poveste cu genunchii. Practic, doi bărbaţi de înălţime medie nu pot sta faţă în faţă fără să se urască. Nici la clasa I nu scapi de chin, singura diferenţă este culoarea scaunelor. Ministrul Mitrea ar trebui pedepsit să călătorească de la Iaşi la Bucureşti cu Ovidiu Grecea în dreapta sa. (**C. G.**)

● Din planul expus în filmul doamnei Suzanne Brandstätter, pentru destabilizarea şi înlăturarea de la putere a regimului Ceauşescu, realizat de CIA cu sprijinul spionajului ungar, punctul cel mai simpatic e cel cu „prima fază: diabolizarea despotului de la Bucureşti. Pentru aceasta, mai mulţi spioni ar fi creat sau amplificat zvonurile cele mai fanteziste, graţie reţelelor clandestine în mass-media internaţionale..." *(Jurnalul Naţional*, 23 februarie 2004). Dacă aşa a fost, atunci Ceauşescu a fost cel mai inspirat, devotat şi conştiincios agent al spionajului americano-maghiar: nimeni n-a lucrat mai bine ca el la propria lui diabolizare. (**M. B.**)

● Ca în fiecare dimineaţă, deschid televizorul. Ca în fiecare dimineaţă, nimeresc o telenovelă. Dar, în *acea* dimineaţă, telenovela a început altfel. A început cu o replică scoasă din alt film, rostită parcă de un alt personaj: *Hable con ella!* („Vorbeşte cu ea!"). Filmul ăsta, *Hable con ella*, merită văzut. Telenovela, nu! (**M. M.**)

● O replică de reţinut din minunatul film al lui Daniel Burman, *El abrazo partido*, în competiţie la Berlin: „Nepoţii sînt premiul primit pentru că nu ne-am omorît copiii..." (**a. l. ş.**)

● „Dezastru la Bruxelles" s-a titrat gros şi mare în presa română, după ce Comisia de politică externă a Parlamentului European a hotărît ca termenul iniţial de *suspendare* a tratativelor cu ţara noastră să fie înlocuit cu *reorientarea* lor. Formulă foarte severă şi asta – dar mă întreb, ca unul care nu fac politică decît în ale vocabularului: dacă reorientarea e un dezastru, ce cuvînt s-ar fi găsit în cazul suspendării...? Ne pîndeşte o nenorocire lexicală: nu vom mai avea cuvinte potrivite pentru a dimensiona o nenorocire. Că la bucurie, ce să mai vorbim? (**R. C.**)

SPECIALIŞTII AU DEZMINŢIT TIMPUL PROFAN

● Specialiştii în simboluri oculte ar şti cum să interpreteze, probabil, un afiş din zona Traian; pe gardul curţii unde se vînd butelii (dar, de fapt, momentan, nu sînt butelii, ci mai mulţi cîini şi coteţe dărăpănate) scrie aproximativ aşa: „Vînd «Arborele lumii» (colecţia, de la 1 la...) şi maşină de tricotat «Veritas», 360 ace". (**I. P.**)

● Republicanii americani nu fac exces de fantezie cînd vor să-şi doboare adversarii democraţi: împotriva lui John Kerry au încercat să scoată la iveală un adulter cu o tînără absolventă a facultăţii de jurnalism. Şi el, şi ea au dezminţit. (Spre deosebire de presa română, ziarele importante din SUA nu au preluat zvonul, aşteptînd confirmarea.) Cea mai supărată a fost celebra proprietară a rochiţei albastre, maculate de fostul preşedinte Clinton: „N-are importanţă dacă e adevărat sau nu. Candidatul trebuie apreciat după cunoştinţele şi realizările lui, nu contează viaţa personală. Alegem un Preşedinte, nu un preot". (**M. B.**)

● Eu, unul, m-am săturat de povestea cu „timpul nu mai are răbdare". În acest sens, semnalez concis că duminică va fi 29 februarie. Chestia asta bisectă ţine de la Iuliu Cezar încoace, de la calendarul iulian, cu 46 de ani înainte de naşterea lui Cristos. Dacă nici asta nu dovedeşte răbdare... (**R. C.**)

● Ca profan în trebile judecătoreşti, citaţia de mai jos (apărută în *Evenimentul zilei* de luni, 16 februarie 2004) mi-a dat un fior: „Ionescu Mihai şi Ionescu Maria, cu domiciliul necunoscut, sînt citaţi în ziua de 03 martie 2004, ora 8.30, la Judecătoria Sectorului 1, Bucureşti, Completul 3, sala 116, în calitate de pîrîţi în dosarul civil nr. 9455/2003, în procesul de constatare a realităţii absolute cu familia Falcan". (**D. S.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Reorientarea

Amendamentul care propunea „suspendarea negocierilor cu România în forma actuală" a căpătat, în Comitetul pentru politică externă al Parlamentului European, o formă aparent mai blîndă: „reorientarea strategiei de aderare". Presa internaţională a analizat situaţia pe toate feţele şi a vorbit chiar de o amînare a aderării României la Uniunea Europeană. La noi, dezbaterea (dacă vociferările noastre naţionale se pot numi dezbatere) s-a redus, pînă la urmă, la o singură problemă: dacă schimbarea formulei a fost un succes al României sau, dimpotrivă, un dezastru. În afară de *Evenimentul zilei*, care a tratat sistematic tema, zile la rînd, cu informaţii consistente şi puncte de vedere diferite (a şi trimis, de altfel, un corespondent special la Bruxelles), ziarele şi (mai ales) televiziunile au eşuat într-o falsă dilemă: ne-a tras Europa de urechi au ba? Ca mai totdeauna, reacţiile emoţionale o iau înaintea discursului argumentat, iar verdictele fataliste („e rău, se duce dracului rapiţa") sînt mai iuţi de condei decît analiza raţională a situaţiei.

Dar păcatele presei pălesc în faţa „stilului" pe care îl afişează oficialii români. Nu ştiu să fi existat un comunicat scris din partea Guvernului în care să răspundă, punct cu punct şi argumentat, la obiecţiile aduse: am făcut asta şi asta, nu am făcut cealaltă pentru că..., nu sîntem de acord cu obiecţia cutare pentru că... ş.a.m.d. Au existat în schimb tot felul de intervenţii orale, şiruri de vorbe însăilate pe la talk-showuri sau în faţa reportofoanelor. Dl Mircea Geoană s-a pierdut în infinite nuanţe şi exerciţii semantice încercînd să traducă în „semnal pozitiv pentru România" simpla transformare a „suspendării" în „reorientare". Dna Rodica Stănoiu a spus la un moment dat, din mers, că multe dintre problemele semnalate de parlamentarii europeni sînt „rezolvate sau în curs de rezolvare". (Pentru o clipă, mi-am amintit că în acelaşi fel vorbea Ceauşescu în anii '80 despre *perestroika* şi despre reformele din interiorul sistemului comunist: că în România ele au fost deja depăşite. Dar n-aş vrea să fiu prea maliţios, aşa că retrag jumătate din comparaţie...) Premierul Adrian Năstase a fost din nou combativ pe plan intern în încercarea de a contracara păţaniile externe: a declarat multe, foarte multe, prea multe. Dar toate spuneau de fapt un singur lucru: că Europa are ceva împotriva noastră, că nu ne recunoaşte progresele, iar în spatele amendamentelor votate de Comitetul pentru politică externă se ascund – evident – jocuri impure. Opoziţia s-a bîlbîit şi ea: după ce a trimis o delegaţie la Bruxelles pentru a pleda, cot la cot cu reprezentanţii Puterii, împotriva suspendării negocierilor, acum, cînd nu se mai vorbeşte de suspendare, cere demisia guvernului. O pagină memorabilă în istoria împiedicării politicii româneşti în propria umbră a scris-o dl Victor Ciorbea, un politician care în România nu mai reprezintă pe nimeni, dar a crezut că poate avea influenţă la Bruxelles.

Toată această împletichire în vorbe şi în ipoteze nu face decît să sporească, în publicul românesc, doza de euroscepticism: oamenii de rînd rămîn, pînă la urmă, cu impresia că iarăşi sîntem persecutaţi şi că nu e nimic de făcut. Apoi, comportamentul guvernamental trădează lipsa de pregătire pentru a gestiona situaţiile de criză (sau, mai simplu spus, îmbătarea cu aburii propriei imagini despre sine). În orice caz, dincolo de greşelile politice, Guvernul continuă să facă enorme gafe de comunicare. Nu în ultimul rînd, acest tip de comportament este încă un semn al imaturităţii democraţiei româneşti: politicienii vor puterea de dragul puterii, nu se simt obligaţi să-şi recunoască onest greşelile şi, eventual, să dea seamă pentru ele în faţa celor care i-au ales. Iar cînd îi prinde cineva cu ocaua mică, se poartă ca un elev care vrea o notă de trecere, un cinci. Ceea ce, eventual, i se dă. N-a aflat însă că, la examenele serioase, nota de promovare e minim şapte.

Augustin IOAN

Gro(u)nd Zero

– reconstruind World Trade Center –

● **Michael Sorkin, *Starting from Zero/Reconstructing Downtown Manhattan*, London, Routledge, 2003.**

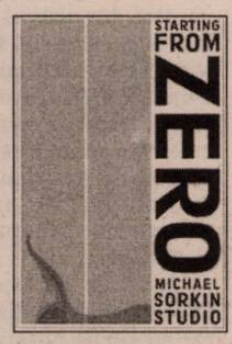

Literatura dedicată evenimentelor de la 11 septembrie 2001 a început să fie consistentă. De cînd se cunosc şi rezultatele – mai mult sau mai puţin definitive – ale proiectelor pentru reconstrucţia atît arhitecturală, cît şi memorială a zonei, s-ar părea că lucrurile pot intra pe făgaşul interpretărilor „calme". Nu e deloc aşa. Totul e încă în ebuliţie.

Ceea ce putea să pară, pînă atunci, aproape „desuet" ca temă de acţiune sau meditaţie, a devenit dintr-o dată nu numai grav, ci şi actual. „Retragerea pe codurile tari în faţa unei dificultăţi de decodare", cum numea Cezar Radu asemenea instanţieri intelectuale ale spaimei dinaintea catastrofei, reinstaurează cuvintele „mari" la locul de unde fuseseră şterse. Auzim din nou interogaţii şi definiţii. Dacă altitudinea oraşului se prăbuşeşte, poate că trebuie să căutăm noi înţelesuri ale oraşului din străfundurile sitului său, din „gr(o)und", cum ortografiază Lebbeus Woods titlul cărţii sale în care poate fi auzită şi o asemenea punere în criză a conceptelor ce păreau nu doar cunoscute, ci şi descărcate de sens (Lebbeus Woods, Guy Lafranchi, *Gr(o)und Workshop 2002*, Wien, New York, Springer, 2002, RIEAeuropa Concept Series).

Literatura aceasta e dedicată deopotrivă arhitecţilor şi grupurilor sociale implicate – supravieţuitori şi moştenitori ai victimelor, titularii poliţei de leasing asupra terenului, primărie, partide politice. În acelaşi timp, literatura reconstrucţiei foloseşte exemplul World Trade Center spre a pune în discuţie probleme mai generale. Michael Sorkin, urmărind modul în care este permanent jucată miza reconstrucţiei într-o carte pe care nu mă sfiesc să o desemnez ca fiind excepţională, o face ajungînd, în cele din urmă, să se întrebe asupra naturii democraţiei ca drept al cetăţenilor de a opta între soluţii valide, nu de a vorbi în marginea celor care le sînt insinuate de varii grupuri de presiune, cum spune el cînd critică deschis faptul că întîlnirile cu cetăţenii newyorkezi erau făcute astfel încît să se manipuleze decizia finală. Poate că nu sîntem într-un spaţiu al democraţiei, pînă la urmă. Poate că elogiul simulacrului postmodern a înlocuit pînă şi necesitatea de a discerne eficacitatea instituţiilor...

Mai mult decît atît, Sorkin nu îşi pune doar probleme, ci dă şi soluţii sub forma strategiilor urbane pe care le crede de rigoare, dată fiind dimensiunea catastrofei (şi, paradoxal, oportunitatea pe care aceasta o deschide pentru clarificarea multor probleme cronicizate în Lower Manhattan). Orice astfel de strategie este urmată imediat în carte de proiecte de arhitectură care sînt conceptual superioare oricăruia dintre cele oferite de concursul ad-hoc, cu invitaţi, pe care l-a organizat pe furiş Lower Manhattan Development Corporation (prea repede, crede Sorkin, după tragedie). Or, în această multifaţetată angajare intelectuală, cetăţenească şi profesională (ca arhitect) văd valoarea volumului. De la jurnal personal – cartea e scrisă practic la persoana I singular şi, atunci cînd echipa sa de proiectare intervine în povestire, la persoana I plural – la articolul de ziar decupat din „realitate" şi lipit în carte ca martor, referinţă sau oglindă (cînd el arată interesul public pentru propriile soluţii), cartea este de asemenea una c(h)orală. Spunînd aceasta, fac trimitere la felul în care *Chora L Works*, cartea lui Peter Eisenman şi Jacques Derrida, pune la lucru atît idea de cor, cît şi pe aceea de *chora* platonică. Orice metodă de investigaţie, orice tip de discurs, scris sau desenat, cu toate sînt binevenite în carte atîta vreme cît dau seama despre dimensiunea traumei şi despre seriozitatea cu care ea trebuie tratată. Or, prea puţini par să o facă. Sorkin admiră poziţia lui Giuliani, care credea, în noiembrie 2001, că locul trebuie salvat de la o dezvoltare ce ar fi „epuizat" resursele sale memoriale (pag. 30: capitolul însuşi se cheamă sugestiv *The center that cannot hold*). Extrema cealaltă, reconstruirea WTC cum era sau, şi mai grav, cu adăugată amplitudine, îi pare autorului de neluat în seamă, deşi la început (i.e. după 11 septembrie 2001) a fost vehiculată, dacă vă mai amintiţi, în aceeaşi măsură ca şi completa neconstruire.

Soluţia de compromis, pe care o propune la început, este aceea de a păstra centrul neatins, un memorial al absenţei, în vreme ce limita s-ar fi dezvoltat întîi pur şi simplu în sensul „heideggerian" al barierei, pentru ca apoi această *peras* să crească şi pe înălţime, ca un tor, care ar fi adus la jumătatea drumului foamea comercială de spaţiu cu nevoia de neîntinare a ceea ce a devenit la 11 septembrie 2001 un cîmp al morţii. Arhitectul ştie să păstreze drumul drept între cinismul eficienţei imobiliare şi durerea, pîrjolitoare, după cei morţi: observînd că există un consens în păstrarea intangibilă doar a amprentelor turnurilor, Sorkin propune un memorial care să coboare sub pămînt, un soi de „Vietnam Memorial", cu numele celor duşi, în care s-ar ajunge pătrunzînd prin oricare din cele două pătrate în plan. Astfel desenat, el se adaugă cărţii, spre părerea de rău a celor care, ştiind acum ce soluţie s-a ales spre a fi construită drept memorial, îşi vor dori, poate, ca Michael Sorkin să fi participat şi să fi cîştigat competiţia. Uneori, vorba lui Daniel Libeskind, cîştigătorul proiectului architectural, a nu construi este o virtute mai mare decît a construi. Este un gînd greu, venind de la un architect şi, în plus, de la unul de această talie.

De asemenea, Sorkin îşi pune întrebări cu privire la sanctitatea locului, în lumina morţii multiple. „Toată lumea a recunoscut că acesta era un loc sacru, un cimitir, un loc marcat în chip permanent de tragedie" (p. 66), pe care îl compară cu altele, de anvergură similară, invocînd pentru WTC un tratament analog. Întrebîndu-se asupra acestui caracter sacru, Sorkin se întreabă, deloc ingenuu, asupra aurei lui. Trebuie ea să includă spaţiul aerian de deasupra amprentelor pe sol ale WTC? Cu ce ar fi însă tulburată liniştea morţilor (iar înlăturarea oricăror rămăşiţe a fost făcută, atît cît s-a putut date fiind condiţiile, tocmai pentru a şterge cît mai mult din aerul de cimitir al locului), dacă amprentele ar fi fost elevate (căci la ce nivel funcţionează ele ca arhive metonimice ale WTC: în fundaţie, în subsolurile de garaje, la parter?) sau strămutate în plan?

Dar în profunzime, adică sub fostele fundaţii, cît trebuie sacralitatea să „bată"? Nu, nu e o insolenţă de natură să pîngărească locul: pe de o parte, asociaţiile victimelor şi supravieţuitorilor au opus veto-ul lor amplasării oricărei forme de spaţiu comercial în zona auratică. Pe de altă parte însă, autorităţile au acceptat că trenurile de navetişti PATH pot trece pe dedesubtul turnurilor, sub cuvînt că este o activitate publică, mai puţin ofensatoare la adresa sacralităţii sitului, dar „în ciuda argumentelor supravieţuitorilor că spaţiul sacru se extinde pînă la roca de dedesubt" (p. 67). Desigur, sacralitatea nu este chestionată de autor (el însuşi interesat, de altfel, într-o altă carte, de locuri deja încărcate cu semnificaţie, de felul celor din Ierusalim), ci modul în care instanţe străine de întregul ritual de confirmare a acestei stări martiriale a locului o proclamă. Sorkin face observaţia că, după ce guvernatorul statului New York, G. Pataki, a promis solemn că nu se va construi pe urmele WTC, această promisiune a fost de îndată interpretată prin corolarul ei: prin urmare, în rest se poate „reface" edificarea!

Inutil să mai insist asupra importanţei acestei cărţi în înţelegerea critică a proceselor prin care se ajunge la decizia de a construi din nou ceva (de pildă un turn a cărui umbră din ziua şi la ora atacului să arate locul tragediei – aşa cum e „turnul libertăţii" din proiectul lui Libeskind, suprasaturat cu semnificaţie şi, prin aceasta, deloc paradoxal, sedant) acolo unde se credea că se va instaura liniştea unui cimitir sau memorial. Pentru un arhitect care ştie locul, volumul e o lecţie de distincţie intelectuală. Cred că o carte de felul celei aici discutate este ea însăşi un memorial. Pentru arhitectul român care o va citi, este şi o lecţie de etică profesională: da, se poate lăsa deoparte pentru o clipă „afacerea" spre a medita, a lua poziţie publică şi, culmea, pentru a proiecta – neplătit – în vederea unui bine comun...

În numărul viitor, un interviu în exclusivitate pentru *Dilema veche* cu parlamentarul european **Arie Oostlander**:

„În acest moment sînt foarte mulţumit că solicitarea mea de a suspenda negocierile de aderare a avut un efect enorm. Am sentimentul că propunerea mea a fost un semnal de alarmă pe care românii n-ar trebui să-l uite..."

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 8 ● 5-11 martie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Modele pentru tineri“
pagina **3**

Interviu cu **Arie M. Oostlander**
pagina **8**

Interviu cu **Philippe Lejeune**
pagina **11**

TÎRZIU ÎN EUROPA

– 2007, de la vorbe la fapte –

„Pentru a ajunge la o conştiinţă europeană, nu ne putem baza decît pe o conştiinţă de sine îndreptată spre viitor, ferm hotărîtă să transpună în practică Europa unită cu înţelepciune politică şi toleranţă culturală. Aici nu ajută în nici un fel tămîierea veşnică a istoriei trecute.“

URS ALTERMATT

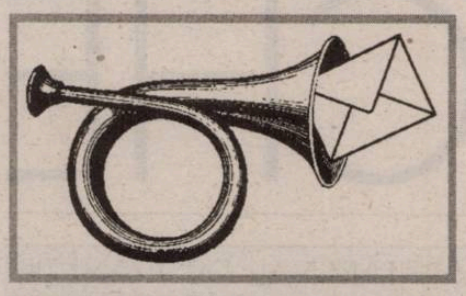

Nr. 4: *„Antisemitismul şi antisemiţii“*

Poza de pe a-ntîia

Am recunoscut poza de pe prima pagină a numărului dedicat antisemitismului şi antisemiţilor. O văd zilnic, străbătînd un pod al celui mai „european“ oraş. Fotograful ar fi putut surprinde alături de ea şi inscripţia „Moarte moldovenilor“, care mai lărgeşte spectrul urii. În alte puncte ale oraşului pot fi văzute svastici sau o inscripţie cu iz de holocaust total: „No more jews“.

Ca evreu, consider că nu este bine ca holocaustul să se predea în şcoli. Am auzit despre lecţii dedicate patriotismului căzute în derizoriu, din nepriceperea profesorului. Dacă un profesor doreşte să dea o lecţie despre holocaust, să-şi adune elevii pe bază de voluntariat şi, înarmaţi cu bidinele, să dea jos aceste inscripţii, mostre de incultură şi intoleranţă. Acelaşi lucru l-ar putea face şi un partid sau un candidat la Primărie, chiar dacă nu am convingerea că acest lucru i-ar lărgi electoratul.

Îmi dă de gîndit faptul că unii au acceptat să fie declaraţi cetăţeni de onoare ai oraşului fără ca să impună condiţia ca aceste inscripţii să fie acoperite.

Mulţumesc domnilor Pleşu, Patapievici şi multor altora pentru că îmi oferă o justificare pentru faptul că nu am plecat spre alte meleaguri.

B. MELAMED
Timişoara

Nr. 5: *Dialogul T. Baconsky – M. Vasilescu*

Vreţi „reacţie critică“? Na reacţie critică!

(Voi folosi, pe cît va fi posibil, o formulare telegrafică apropo de scrisoarea dlui Teodor Baconsky.)

1. De ce „jugul“ şi nu jugul?

2. „Porcărioarele“ sînt mai întotdeauna *porcării* şi chiar dacă în mod regretabil vor apărea uneori în noua *Dilema veche,* nu sînt nici pe departe proprii unei publicaţii neobediente faţă de actuala putere.

3. Părerea (deloc originală) potrivit căreia tinerii vor aprecia „acest viraj“, în timp ce se presupune că „cei mai copţi vor strîmba din nas“, *este de multă vreme contrazisă de realităţi.*

Nu cred că tînărul „Titulescu din profil“, alias Ponta, şi cei din grupul său vor deveni cititori ai *Dilemei vechi,* aşa după cum nu cred că bătrînii supravieţuitori ai închisorilor comuniste sau victime ale hărţuielilor securităţii o vor repudia doar datorită vîrstei. Vor fi, desigur (şi în această privinţă îi dau dreptate distinsului T.B.), suficient de mulţi bătrînei intelectuali decepţionaţi, pentru că nu-mi închipui că venerabilii Fănuş Neagu, Dinu Săraru sau chiar deloc nevîrstnicul Răzvan Teodorescu (pentru a ne limita doar la aceştia) o vor mai avea pe noptieră. Aceasta nu va însemna însă nimic deoarece *orice publicaţie de opinie* (şi fără opinie nu poate servi decît la împachetat) *are propriul său segment de cititori, iar locul de cumpărători al unora din trecut va fi luat de către alţii care abia acum vor avea motive să o citească.* O revistă nu-i poate ferici pe toţi!

4. Există o teamă (se pare mimată) a „politizării“ culturii şi a devierii sale de la făgaşul normal. Iată de ce tocmai de aceea *apar absurde lamentările referitoare la scoaterea revistei de sub tutela unui regim superpolitizat şi obedient, el însuşi, printr-o nedisimulată nostalgie faţă de trecutul anticultural. În condiţiile, însă, ale unui multipartitism politic legalizat al societăţii, revista poate şi trebuie să reprezinte orientări politice fără a se subordona cuiva.*

Deşi „despre cei dispăruţi, numai de bine“, pledoaria poetului Marin Sorescu făcută în urmă cu 12-14 ani, pentru ca oamenii de cultură să nu se implice în politică, nu l-a împiedicat să accepte postul de ministru al Culturii într-un guvern care nu prea avea preocupări culturale.

Liber de comunism, poporul român rămîne în continuare sechestrat prin neinformare. Cultura politică pe care a pierdut-o cîndva şi pe care încă nu a redeprins-o ar trebui să fie parte integrantă a culturii sale generale, ceea ce nu s-a realizat. *Oamenii politici inculţi, care mişună mai ales la nivel central, sînt ineficienţi, ignoranţi şi neiubitori de cultură. Dimpotrivă, numai atunci cînd oamenii politici vor fi şi oameni de cultură, drumul către propăşire şi civilizaţie va fi deschis.*

5. Nu vom regăsi în istoria Principatelor Române şi în România unită şi reîntregită, de pînă la instaurarea comunismului, mari personalităţi ale culturii naţionale neimplicate în cel mai înalt grad în politica ţării. Mai mult decît atît, chiar şi regimul represiv anterior a racolat, prezentîndu-i ca embleme, oameni de cultură, uneori remarcabili, corupîndu-i moral, pentru a se legitima astfel ca stat civilizat.

Orientarea cultural-politică a revistei trebuie să apară chiar de la început, lipsită de orice ambiguităţi.

Marin PÂRVULESCU
Bd. Ştefan Cel Mare nr. 5, sc. B, ap. 27, Iaşi

Replici

Articolul lui L. Mîndruţă, „Oglindă, oglinjoară“

Stimată redacţie,

Nu ştiu dacă aţi planificat sau nu alăturarea, dar nu puteaţi găsi o ilustrare mai bună pentru articolul dlui Mîndruţă din numărul trecut decît caricatura lui Barbu lipită de text. Ce se întîmplă, ca să zic aşa? Domnia sa, un editorialist inteligent şi talentat pe care l-am citit cu plăcere în gazetă, chiar după recenta sa involuţie profesională pe sticlă, şi pe care o să-l citesc în continuare cînd va aborda alte subiecte în care e mai credibil, se străduie să ne convingă că există motive obiective, tehnice pentru care jurnalele de ştiri televizate au ajuns circ ieftin cu babe violate şi preş pentru guvernul Năstase. Cu alte cuvinte, tot ce vedem noi, ăştilalţi, inclusiv restul colegilor d-sale de redacţie în articole din aceeaşi pagină a *Dilemei,* adică autocenzura jenantă, nu există. Doar o mînă de minoritari elitişti şi rupţi de talpa ţerii ar putea să vrea să afle ce a fost acum două săptămîni la Bruxelles. Chestia cu copiii adoptaţi în străinătate e ucigătoare de audienţă, nu merge dată că n-o pricepe poporul şi se pierd reclamele la detergenţi. Autostrada Bechtel şi proiectele Sapard de la Suceava conţin ecuaţii diferenţiale, frămîntarea de zilele astea din justiţie e din fenomenologia spiritului, nu poate fi discutată cinci minute cu invitaţi independenţi (să zicem, Dinescu; şi el omoară audienţa). Se vede însă că bizonul român din Chitila, *target*-ul dlui Mîndruţă în existenţa sa vorbită, nu cea scrisă, se dă tare în vînt după non-evenimente precum discursul premierului la ratificarea aderării României la NATO de către Parlamentul francez, sau Năstase la serate onctuoase în China, sau Năstase îmbrăcat militar (poate pentru că semăna cu Obélix). Iar între ele, pentru culoare, reportaje-bombă despre cum se vînd mărţişoarele în piaţă şi cum a găsit OPC-ul trei alifii expirate. În felul ăsta, ca să citez o frază memorabilă a dlui Mîndruţă pe care am decupat-o şi am lipit-o pe frigider, „televiziunea le vorbeşte astăzi oamenilor despre ceea ce se întîmplă în vieţile lor“. Aleluia, să fie primit.

Dar hai să zicem că noi ăştia, dezadaptaţii, cititorii de Humanitas, care dată fiind situaţia trăim în Beverly Hills, nu în intim contact cu blocul muncitoresc precum directorii de ştiri TV, nu posedăm cultura de business corespunzătoare, şi că dl Mîndruţă ar avea deci dreptate. Atunci poate ne explică d-sa: 1) cum se face că pe mîini atît de experte în *advertising* şi *bottom line* – cum ar veni pe româneşte, linia fundului – posturile TV private au ajuns toate datoare la buget, adică situate sub această delicată linie, în ani de creştere economică şi explozie a vînzărilor; şi 2) cam ce e în sufletul unei vedete cu porniri moraliste cînd ştie că patronul său nu virează bani la fondul de pensii, ca să aibă poştaşul ce le duce babelor violate căinate în telejurnal.

Sorin IONIŢĂ
director SAR
sionita@sar.org.ro

Actualităţi

Puncte de vedere (cardinale)

Estul nu se mai visează Occident. Estul se visează America. Filofrancezul care-a fost românul se filoamericanizează uşurel, cu ochii peste ocean, la nivelul de trai pe a cărui cică primă treaptă sîntem.

Intră engleza în necesitate aşa de rapid că mi-e şi ruşine să recunosc că-mi place franceza. De vină e calculatorul, fi-i-ar biţii de rîs şi Net-ul binecuvîntat.

Tropăim voios spre Europa, ne visăm „sat global“, chiar sîntem; în minţile noastre se înoată prin Pacific, fără popas; Europa-mamă are o fiică tînără ce ne face cu făclia semn că e OK.

Românul, oarecum estic, în geografia lui, bate Europa liber, de 14 ani şi-şi aduce acasă rîvne americane spre afaceri, reuşite prin muncă, porniri de jos eruptive ce te azvîrlă de pe o zi pe alta în culme – tipic american. Însă adaptarea rîvnei la realitate e asemenea încălţării unor şoşoni cu cinci numere mai mari unui alergător în cursa cu obstacole, ce vrea să cîştige premiul cel mare.

Nu e nici o concurenţă, e alternativa. Oricum geografia nu e esenţială în concepţia de Est; mentalitatea te estizează sau occidentalizează sau americanizează. Problema este cîţi dintre noi în ce direcţie ne schimbăm mentalitatea. Uneori, am senzaţia că sînt melc; stau pe loc sau merg foarte încet, cu cornişele-ochi orientate divergent în alte direcţii decît cea pe care sînt. Cum ar fi să mai fiu şi şaşie, în melcimea mea?

Roxana ŞERBĂNOIU

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Tîrziu în Europa (II)**
- **Consumaţi, consumaţi... tot va mai rămîne ceva**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
Str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“ şi Muşat & Asociaţii

Tipărit la FED PRINT

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Modele pentru tineri

Pe la sfîrșitul lui ianuarie, *Evenimentul zilei* a publicat o anchetă despre modelele tinerei generații. Subiecții aveau între 18 și 25 de ani și erau activi, preponderent, în domenii tehnice. Aproape toți optau pentru genul „direct“, descurcăreț, înstărit și slobod la gură, adică pentru modelul Gigi Becali – Nicu Gheară – Traian Băsescu. Fulgurant apărea și Mircea Dinescu. Cei mai diafani urcau pînă la Teo Trandafir, Mircea Geoană și Theodor Stolojan, iar singurul „artist“ chestionat, student la Conservator, îl avea ca reper pe Radu Câmpeanu. În rest, mai apăreau în postura „modelului“ cîțiva sportivi (Mutu, Chivu, Leonard Doroftei, Țiriac), cîteva fete TV (Mihaela Rădulescu, Andreea Esca, Monica Bîrlădeanu) și doi gazetari (Marius Tucă, C.T. Popescu). De cîte o mențiune beneficiau Andreea Marin, Adrian Copilu' Minune, Blănculescu, Mitică Dragomir, Vacanța Mare, Sorin Oprescu, Andrei Gheorghe și C.V. Tudor. O studentă la Agronomie îl așeza alături de Teo pe Preafericitul Teoctist.

Evident, o asemenea anchetă e făcută să te deprime. E greu să imaginezi o „societate“ (mai ales „civilă“) bazată pe exponenții unor astfel de gusturi și e greu să nu te neliniștești la gîndul că viața ta de mîine depinde de votul lor. Nu vreau să spun că, printre cei menționați ca modele, nu se află și oameni de ispravă și nu mă grăbesc să adopt o grimasă disprețuitoare pentru ceea ce îmi este străin. Dar e un fapt că *dominanta* listei de mai sus atestă o întristătoare monotonie a criteriilor, o înclinație facilă spre reușita de *rating*, spre expresia frustă, spre performanța imanentă, cuantificabilă în bani sau în poziții avantajoase. E sigur, pe de altă parte, că acest tip de orizont nu e caracteristic tineretului român *în genere*. În ce mă privește, am cunoscut în ultimul deceniu, la Colegiul Noua Europă, printre cititorii *Dilemei* și ai altor reviste culturale, la hiper-aglomeratele tîrguri de carte, în biblioteci și facultăți, dar și în locuri și împrejurări mai puțin previzibile, o mulțime de tineri de cu totul altă croială, studioși, talentați, bine crescuți, mulți dintre ei *peste* înzestrarea care trecea drept „promițătoare“ pe vremea mea. Contează, deci, în ce lume te miști, cu ce etalon lucrezi.

Și totuși, prin ceea ce se percepe la suprafață, la vedere, peisajul e îngrijorător. Absența unor modele orientative (dincolo de oferta celei mai ieftine notorietăți) semnalează o nepermisă *orizontalitate* a privirii și o echivalentă scădere de nivel a cerului. Asta la vîrste în care verticalitatea și sublimitățile au un rol formativ de neînlocuit. Modelul e ceea ce te modelează. Și nu te poate modela decît ceea ce te depășește, ceea ce te umple de admirație, ceea ce poate pune în mișcare mecanismul complicat al unei aspirații legitime. Modelul e un „punct de fugă“ absorbant, o *perspectivă* care te confiscă. Cine pariază pe imediatul proxim, pe pragmatismul opac al succesului de conjunctură, nu evoluează, ci, în cel mai bun caz, *se dilată*, învîrtindu-se zgomotos în jurul vidului propriu. Absența modelului provoacă gonflația eului și întreține mediocritatea scopurilor. O caracteristică a celor care nu și-au întîlnit modelul e mulțumirea de sine, suficiența tălîmbă, suspensia dubiilor. Ar mai fi de spus că relația dintre model și discipol se întemeiază pe un set de *întrebări comune*. Modelul e instanța cu care împărtășești parcursul aceleiași interogativități. Modelul adevărat nu e o anticipare a țelului atins, un campion al tuturor răspunsurilor, o competență absolută, atotștiutoare, ci doar autoritatea care pășește înaintea ta pe aceeași cale. De aceea, a avea un model înseamnă, îndeobște, a călca pe o urmă, a urma, a intra în continuitatea unei tradiții.

Dacă recitim lista de modele provocată de ancheta din *Evenimentul zilei*, vom observa că trăsătura comună a protagoniștilor invocați e, pe diverse paliere – și cu mici excepții –, carența cronică a interogativității. Toți lasă impresia că *știu*. Par ziditi în certitudini, trăiesc în inflația răspunsurilor. Au aerul unor vietăți perfect instalate, „știu să pună problema“, „îi duce capul“, „sînt stăpîni pe ei“, „se descurcă“. Știu ce vor, știu cum se fac banii și cum se cheltuie, știu cum arată o viață împlinită, pe scurt au ajuns la capătul drumului. Nu mai au dinainte decît repetiția indefinită a aceleiași performanțe. Firește, nu ei sînt de vină pentru emulația pe care o provoacă. Iar cîtorva nu li se pot refuza anumite dexterități circumstanțiale. Discutabilă e doar perceperea lor ca „modele“. Ea n-ar fi posibilă dacă o anumită categorie de tineri de la noi ar renunța la deprinderea de a trăi fără întrebări.

P.S. În numărul 6 din *Dilema veche*, Alina Mungiu-Pippidi povestește cum, citind *Minima moralia*, a fost „sedusă de ideea ambiguității morale practicată cu talent“. Aș putea, în replică, să spun că și mie cartea domniei sale *Secera și buldozerul* mi s-a părut un excelent manual de tehnologie agricolă. Confuzia ar fi echivalentă.

cu dilema la croitor

Cui folosește chestia că Revoluția din decembrie 1989 e atribuită ba KGB-ului, ba CIA-ului, ba serviciilor de securitate maghiare, de începi să crezi că nici marțienii nu sînt străini de povestea de la Timișoara?

Cînd am auzit la difuzor că americanii au pus pentru prima dată piciorul pe Lună, m-am dus glonț la bunicul meu care gîdila cu furca o șură de paie din dosul casei și i-am relatat minunea. Bătrînul m-a privit cu oarece milă și a stuchit printre dinți o frază scurtă: „Propagandă comunistă, nepoate!“. Zadarnic am încercat să-i explic că rușii n-au nici un amestec și că e vorba de programul american de cucerire a spațiului cosmic etc., etc. Moșul, care mai auzise la radio că pe fosta lui pîrloagă CAP-ul scoate zece mii de kile de grîu la hectar, o ținea una și bună: propagandă comunistă, propagandă comunistă.

În seara cînd am văzut filmul difuzat pe Arte, cu nea Nicu plămădit în laboratoarele NASA, cu Stelian Tănase în postura Anei Ipătescu, cu Iliescu școlit la CIA, cu un fleșcăit nomenclaturist maghiar dîndu-se mare că el le-ar fi răsucit cheița în spinare și pastorului Tőkes, și generalului Stănculescu, mi-am amintit de vorba de odinioară a bătrînului. Căci dacă serviciile inteligente americane n-au avut altceva mai bun de făcut în decembrie 1989 decît să altoiască, pe mlădița capitalismului firav răsărit în zilele revoltei populare, trunchiurile zdravene ale bătrînilor activiști și securiști de bine, atunci dați-mi voie să afirm că și Miciurin era agent american.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Puterea și problema „Celuilalt“

Cum v-ați simți dumneavoastră dacă cineva v-ar face „ciomăgar“?

Aluzia reporterului la una dintre ultimele ieșiri ale președintelui țării este cît se poate de transparentă. Prima mea reacție, cît se poate de personală, mă trimite însă în cu totul altă direcție: m-aș simți, îmi dau eu seama, ca la facultate, mai exact ca în senatul universitar, unde un alt important reprezentant al puterii ne-a făcut de curînd, pe cîțiva dintre noi, „mutanți“. *Ciomăgar*, *mutant*, tot un soi de *animal*, de ființă cu *mentalitate primitivă* – cum s-a mai exprimat domnul președinte.

Desigur, cîte nu spune omu' la supărare! Cine nu mai scapă în asemenea situații cîteva vorbe grele? Dar, pe lîngă faptul că, în cazul unor înalți demnitari, astfel de mici scăpări sînt, în cel mai bun caz, mari gafe, nu cred că avem de-a face în toate aceste cazuri doar cu simple „violențe de limbaj“. Nu este vorba doar de pusee acute și trecătoare de *înjurătură*, ci despre o *reprezentare* cronică și malignă: cel care nu gîndește, în esență, ca *Noi* nu poate fi decît profund diferit de Noi, adică un *Altul*, un non-Noi, în ultimă instanță, un ***non-om***: *ciomăgar, mutant, primitiv* etc. Cuvintele nu sînt niciodată inocente și, cînd îți „scapă“, spun de multe ori mai direct și mai clar ceea ce noi nu am vrea să se afle. Ce nu-i clar aici, băi *animalule!?*

Acest vocabular care, iată, începe să se repete și să se cronicizeze, mă trimite cu gîndul la prima lecție din orice curs de antropologie: „Prima reacție spontană față de un individ este de a-l imagina ca inferior, din moment ce este diferit de noi: nici măcar nu este om, sau dacă da, este barbar inferior; dacă nu ne vorbește limba, înseamnă că nu vorbește nici una, cum credea Colon. Așa se face că slavii din Europa îl numesc pe vecinul lor german *nemec*, «mutul»; maya din Yucatan îi numesc pe invadatorii tolteci *nunob*, «muții», iar mayașii cacșikeli le spun mayașilor Mam «gîngavi» sau «muți»... Ei împărtășesc disprețul tuturor popoarelor pentru vecinii lor, considerînd că cei mai îndepărtați din punct de vedere cultural sau geografic nu sînt nici măcar buni de sacrificat și consumat“ (Edmund Leach). Tot așa au procedat și europenii civilizatori cu „indienii“ din Americi. Pornind de la teza venerabilă a lui Aristotel despre opoziția „naturală“ dintre cei născuți stăpîni și cei născuți sclavi, temutul Sepulveda – și, împreună cu el, cea mai mare parte a minților luminate ale vremii – considera că „...avem dreptul, sau chiar datoria, de a impune altuia binele. Ar trebui poate să precizăm imediat că binele și răul sînt dinainte definite; este drept să-i impui celuilalt ceea ce consideri că e bine, fără să-ți mai pui întrebarea dacă este bine și din punctul lui de vedere. Acest postulat implică deci o proiecție a subiectului enunțiator asupra universului, o identificare a valorilor mele cu valorile“ (Tzvetan Todorov). A trebuit ca Papa însuși să intervină în 1537 printr-o bulă papală în care declara că „indienii, fiind oameni adevărați, (...) nu vor putea fi, sub nici un motiv, lipsiți de libertatea lor, nici de stăpînirea bunurilor lor“ pentru ca lucrurile să înceapă să se schimbe. Dar de atunci s-au tot schimbat...

Nu e nici un fel de pedanterie academică în această aparentă revenire la Adam și Eva. Există pretutindeni și dintotdeauna „reacția spontană“ de a-l categorisi pe *Celălalt* prea diferit de *Noi* ca aparținînd altui regn, ca nefiind întru totul om, ca ținînd mai degrabă de natură decît de cultură. Este modul prin excelență de *legitimare* a excluderii Celuilalt. Iar *vorbirea* și *pilozitatea* sînt referințe universale ale limbajului excluderii: *huliganii* Pieței Universității erau și ei „drogați“ și „vorbeau urît“, iar dușmanii minerilor din aceeași Piață a Universității erau prin definiție „bărboși“ (ca și inamicii lui Ceaușescu după „revoluția culturală“).

Ceea ce este grav în cazul de față este faptul că recursul, spontan și inconștient, la acest imaginar lingvistic universal traduce cel mai bine o problemă psihologică personală și profundă de care Puterea devine tot mai conștientă și mai agasată: cum este posibil să existe unii care: 1) nu gîndesc ca noi; 2) deși nu gîndesc ca noi, trebuie totuși să-i ascultăm; 3) nu numai că trebuie să-i ascultăm, dar trebuie acum să mai și ținem cont de ceea ce spun ei diferit de noi?

Repertoriul invectivelor din familia „băi animalule!“ traduce astfel acest fapt esențial: uimirea sinceră și refuzul profund al *Puterii* în fața neașteptatei apariții a *Celuilalt* ca partener. Sau, dacă preferați, stupoarea *Puterii* că nu (mai) este unică și că există un *Altul* de care trebuie să țină cont. Fie el și acest „animal cu chip uman“ care este Comunitatea Europeană.

Să fie oare aici și o veste bună? Să fi încolțit oare în mintea Puterii bănuiala că și Noi, Ceilalți, existăm?

ținerea de minte

- Sîntem amenințați de un potop de cuvinte! Se va găsi un nou Noe ca să salveze, două cîte două, toate genurile literare?
- Autori tragici, nu puneți pe același plan orgasmul și catharsisul!
- Chiar și pe plajele nudiștilor există arbitri ai eleganței.
- Omenirea face totuși progrese. Autorii unor genocide sînt judecați după considerente din ce în ce mai umanitare.
- Este interzis a-i face să rîdă pe tiranii fără dinți!
- Cel care visează să ia puterea, să nu sforăie prea tare.
- Sadici și masochiști ar trebui să creeze împreună sócietăți, trusturi și state autonome.
- Și cînd te gîndești că pe vremea aceea s-a îngăduit facerea lumii!

(Stanislaw Jerzy Lec)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Presa, o problemă politică

De unde părea a fi o preocupare obsedantă doar pentru cîteva ONG-uri specializate, tema libertăţii presei a ajuns importantă în programul de integrare europeană. De cînd Emma Nicholson a început să se ocupe, pe lîngă copiii orfani, şi de ziarişti, politicienii români au început să caute soluţii. Partidul Democrat a propus un pachet economico-legislativ de sprijinire a libertăţii de exprimare. A fost mai degrabă o fumigenă pentru propagandă, din moment ce nu s-a mai auzit apoi nimic. PD a vrut să facă paradă de bune intenţii, presa a relatat şi cam asta a fost tot. Din aceste relatări, s-a înţeles că PD se gîndea la proiectul unei instituţii speciale de credit, abilitate să acorde împrumuturi organelor media pe baza unui plan de afaceri, şi la nişte prevederi juridice care să pedepsească încercările de presiune asupra jurnaliştilor. A funcţionat vechiul reflex caracteristic politicianului român: avem o problemă? Nu-i nimic, o rezolvăm, dăm o lege, creăm o instituţie. Cum ar funcţiona o instituţie specială de credit? Patronul de presă ar fi tentat să promoveze imaginea celor care acordă credite sau să-i denigreze pe cei care nu o fac. Şi de ce să ia credite doar ziarele existente şi nu orice grup de cetăţeni cu iniţiativa unei publicaţii? La problema existentă s-ar adăuga altele, şi o să fie nevoie de o nouă lege, de o nouă instituţie, de un nou corp de control... La fel şi cu incriminarea specială a presiunilor asupra presei. Au existat cazuri cutremurătoare devenite publice care n-au putut fi anchetate pentru că nu exista cadrul legal? Se puteau folosi prevederile existente care pedepsesc ameninţarea sau şantajul.

Dar discuţia este interesantă pentru că pune o problemă importantă: ce poate face statul pentru presă? Foarte puţin. Deşi pînă acum a negat permanent că presa din România ar avea vreo dificultate, Adrian Năstase a inclus chestiunea pe agenda de priorităţi a executivului, prezentată lui Günther Verheugen la 25 februarie. Se angaja acolo să elimine din Codul Penal „acele prevederi care au fost identificate de către reprezentanţii organizaţiilor media ca factori de îngrădire a libertăţii presei", să pregătească funcţionarii pentru aplicarea legii accesului la informaţii şi promitea „o investigare judiciară intensă în cazurile de agresiune asupra jurnaliştilor". Asta e tot.

Problema presei este una politică, iar Adrian Năstase ar putea să o rezolve în calitatea lui de preşedinte al PSD. Cîteva sugestii: a) sancţionarea politică (eliminarea) baronilor locali care s-au remarcat prin acţiunile de intimidare a presei. Ar putea să înceapă cu Marian Oprişan, Nicolae Mischie, Radu Mazăre şi Dumitru Sechelariu. Ultimul raport al SAR („Criza finanţării sistemului de drumuri") dezvăluie că primele judeţe în topul celor care au primit bani pentru drumuri sînt tocmai Bacău, Ilfov, Vrancea, Gorj şi Constanţa. Pînă acum, baronii nu numai că nu au fost descurajaţi, dar cererile lor asupra bugetului central pentru a atrage fonduri au fost deosebit de eficiente. Această tendinţă trebuie schimbată. Atunci şi-ar demonstra Adrian Năstase cu adevărat voinţa politică, spărgînd această nucă tare în care-şi rupe dinţii reforma partidului. Baronii pot aduce voturi pentru că abuzează de fondurile publice, dar Adrian Năstase trebuie să aleagă între acest tip de democraţie şi compania liderilor europeni, cu care se mîndreşte; b) un traseu transparent pentru toate fondurile publice destinate presei. Crearea unui regulament de cheltuire a acestor fonduri, care să explice de ce un anume program are nevoie de reclamă. Poate că există o explicaţie raţională pentru reclama la aeroportul Otopeni, iar românii ar fi bucuroşi să o audă; c) aplicarea serioasă a propriilor coduri de conduită în relaţiile cu presa. Sancţionarea retroactivă (în politică nu există termen de prescripţie)

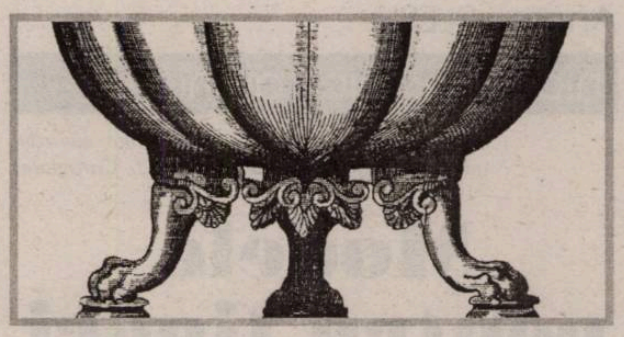

a lui Dan Matei Agathon, Marian Vanghelie, Nicolae Mischie (dacă a scăpat de primul punct) şi a multor altora pentru injuriile şi ameninţările adresate jurnaliştilor; d) informaţiile afişate de Ministerul de Finanţe privind datoriile televiziunilor către buget trebuie completate cu o strategie a guvernului faţă de aceste societăţi. Faptul că PRO TV a fost iertat a încurajat Prima TV să acumuleze datorii. Ar trebui să devină clar ce doreşte guvernul să facă în această privinţă şi interesul public în protejarea televiziunilor se va exprima în dezbaterea prealabilă cu organizaţiile interesate. Astfel, nimeni nu va putea bănui o legătură între datorii şi mediatizarea electorală a vacanţei la schi a familiei Năstase. Presa şi domnul Năstase ar fi chit.

presa despre...

Sondaje şi candidaţi

Ultimul sondaj realizat de IMAS a generat nu doar contestările opoziţiei, dar şi unele explicaţii meteorologice din partea liderilor PSD. „«Ieşim din iarnă cu o stare de spirit a populaţiei nu foarte rea», a concluzionat secretarul general al PSD, Dan Matei Agathon, revoluţionînd astfel tipologia gradelor de comparaţie. Faptul că PSD deţine în continuare în sondajul efectuat de institutul partidului 51% dintre opţiunile de vot a fost interpretat de liderii partidului de guvernămînt ca un semnal că atacurile «nemeritate şi nedrepte», consideră Agathon, venite din partea partidelor de opoziţie, «nu au modificat substanţial poziţia PSD». Pentru liderul grupului parlamentar al PSD din Camera Deputaţilor, Viorel Hrebenciuc, sondajul IMAS aduce o premieră semnificativă a opiniei publice româneşti. «Este pentru prima oară cînd un guvern a ieşit din iarnă cu un procent mai mare», a remarcat Hrebenciuc, care, încîntat că a depăşit cu bine adversitatea iernii, a comentat: «Ne-a fost frică de iarnă, nu de Opoziţie»". (*Cotidianul*, 2 martie) În editorialul său din *Ziua* (2 martie), dl Adrian Severin, membru PSD, analizează oferta de candidaţi la prezidenţiale ai Opoziţiei şi conchide: „Interesant la toţi aceşti candidaţi este faptul că ei se adresează doar aşa-zisului electorat al PSD, acuzat că reprezintă pătura mai puţin educată, rurală, artizanală, confesionalistă şi autohtonistă a societăţii româneşti. În acest timp, oferta PSD – probabil dl. Adrian Năstase – proiectează ostentativ chipul intelectualului modern, urban, raţionalist şi cosmopolit. Sub acţiunea presiunilor interne şi externe, PSD urmăreşte, cel puţin, să îşi construiască o faţă conformă cu valorile modernităţii. Poate merge încet, dar în direcţia bună! În schimb, contracandidaţii săi – cu binecuvîntarea susţinătorilor de pretutindeni – obsedaţi de antipesedism au ajuns să îşi compună un chip asemenea celui pe care îl neagă şi pretind că îl detestă. Lipsiţi de mesaj alternativ şi preocupaţi exclusiv de reducerea susţinerii electorale a PSD, ei ignoră masa absenteiştilor şi renunţă la formarea unui electorat propriu". Atîta timp cît Puterea se teme mai mult de iarnă decît de Opoziţie, e limpede că Opoziţia are o problemă. Pe de altă parte, frica de fenomenele meteorologice nu e tocmai o trăsătură „modernă, urbană, raţionalistă şi cosmopolită". (**M. V.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

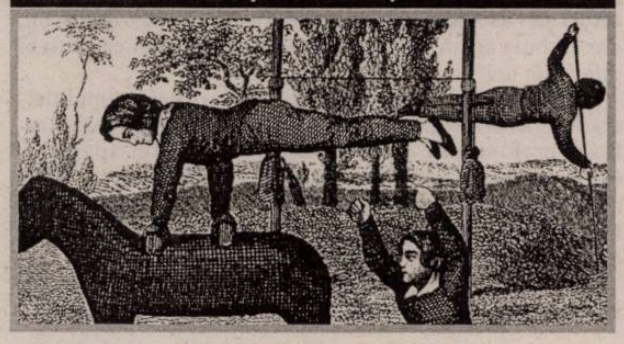

Filmul de la ora 5

– de ce n-am inima să mă duc să văd
Passion of Christ *al lui Mel Gibson –*

În primul rînd, ştiu sfîrşitul. Filmul ăsta nu e cu *happy end*. Tipul moare la sfîrşit şi, din cîte am înţeles, e bătut rău înainte. Toată procedura asta neplăcută e filmată cu încetinitorul, cu efecte speciale care îţi arată carnea sărind din trupul biciuit – spectaculos dacă n-ar fi vorba de ţesutul omului. Mai mult, în primele 15 minute îi scot un ochi sau i-l înţeapă, n-am înţeles prea bine, iar rănitul nu numai că nu primeşte primul ajutor, dar e forţat să ducă doi buşteni foarte grei, îmbinaţi la 90 de grade, pînă la locul execuţiei, pe un drum în pantă. Ajuns acolo, are parte de un tratament care l-ar fi făcut candidat sigur pentru *Ştirile de la ora 5* ale epocii: e atîrnat de buştenii aceia şi lăsat să moară prin hemoragie şi sufocare. Autorul filmului explică acum că a pus atîta sînge şi violenţă pe ecran de dragul artei cinematografice şi credinţei într-o religie a iubirii de oameni.

Bu...it!, cum ar spune americanul. Sîngele e acolo din acelaşi motiv pentru care poate fi găsit în filme cu terminatori şi mad-maxi*: pentru că fascinează oamenii. Pentru că îi sperie într-un mod adictiv: „ei da, pe el l-au găurit, dar eu stau aici în fotoliu, la adăpost, şi mă uit!" Mecanismul e similar cu cel al ştirilor violente, care fac mai mult *rating* decît orice emisiune despre iubirea dezinteresată. Faptul că pînă la urmă Hollywood-ul l-a aruncat pe Iisus în găleata cu ketchup nu-l face pe autor mai sfînt, după cum nici pelicula nu miroase a tămîie.

De fapt, ce a devenit de neacceptat e valorizarea suferinţei. Ştiu că ea sta la baza credinţei creştine, însă asta nu mai poate fi suficient dincolo de Evul Mediu. Cînd mai toată lumea o duce prost, fără speranţă, sigur că e utilă o credinţă care îţi spune să înduri şi-ţi promite ca premiu o super-promoţie-viaţă de apoi. Însă cînd s-a descoperit metoda prin care putem trăi chiar mulţumiţi şi – acceptaţi o exagerare – chiar fericiţi, nu ştiu dacă mai e nevoie să ne prefacem că iubim sacrificiul. În orice caz, nu de cînd au apărut ratele cu avans zero. Sau emigrarea în Canada.

Dar cel mai grav mi se pare aspectul politic. Acuzat de un delict care se găseşte şi în Codul nostru Penal (conspiraţie împotriva orînduirii de stat), infractorul e prins după ce unul dintre apropiaţii lui contactează forţele de ordine. Ei bine, informatorul bine intenţionat e prezentat aici ca un trădător, în vreme ce elementul turbulent se alege cu toată gloria. Păi, cum să nu se bucure, din puşcăriile sau peşterile lor, Ossama Ben Laden sau Miron Al-Cosma? Şi ei au luptat împotriva schimbătorilor de bani de la Bucureşti sau New York...

Ceea ce ne aduce la acuza mai delicată care planează asupra filmului – aceea de antisemitism. Cea mai bună măsură pentru asta e starea celor care ies din cinema – aşa că va trebui să aşteptăm filmul şi să-i întrebăm. Pentru cei nervoşi în acele momente pe poporul ales, n-ar strica un caiet de sală, care să explice publicului că Iisus, omul cu atîtea calităţi şi puteri, era şi el tot evreu. După mamă, dar şi după tată, întrucît Cel de Sus nu fusese încă, în momentul imaculatei concepţiuni, ridicat în funcţia de Dumnezeu al Creştinilor, ci se mulţumea cu numele de Adonai, Domnul Iudeilor. E, de altfel, problema ideologică a tuturor antisemiţilor care fac apel la momentul zero al religiei creştine pentru a-şi găsi justificări: cum să te faci că nu vezi buletinul de Bethleem al lui Iisus?

Toată povestea asta cinematografică îmi aduce aminte de momentul 1990, cînd am avut şi noi parte de-o semicrucificare cu specific naţional: Marian Munteanu bătut de mineri, în aplauzele gospodinelor. Poate că şi el ar fi rămas o legendă după care să se facă filme peste 2000 de ani. Numai că asistenta medicală de specialitate i-a luat şansa asta, iar relaţiile l-au propulsat într-o funcţie periculos de apropiată de Pilat din Pont.

Hei, Mel, asta e o poveste pentru tine – aici să te văd unde găseşti morala!

* *Mad Max* – un film SF postapocaliptic, în care cîţiva inşi aleargă ca bezmeticii prin deşert după apă şi benzină. Aşa a debutat Mel Gibson.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

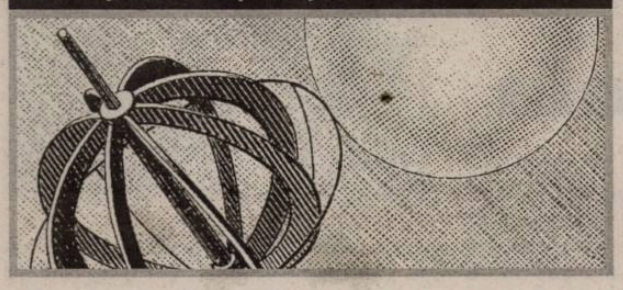

Sfîrşitul răului

Preşedintele Bush a cîştigat războiul cu Irakul. Candidatul Bush are probleme cu consecinţele acestei victorii şi cum în Statele Unite campania electorală ia viteză, poziţiile se limpezesc. Richard Perle, unul dintre consilierii din aripa durilor, demisionează din postul său de la Pentagon, pe care îl deţinea de 17 ani: „Sîntem în pragul unei lungi campanii pentru alegerea preşedintelui, de-a lungul căreia subiectele asupra cărora eu am puncte de vedere nestrămutate vor fi obiect de dezbatere". Richard Perle este unul dintre membrii cei mai cunoscuţi ai grupului neo-conservator despre care se spune că l-a influenţat pe preşedinte să atace Irakul, fără să ţină seama de obiecţiile eventualilor aliaţi şi de datele prea puţin sigure oferite de serviciile de informaţii. Demisia a coincis cu lansarea cărţii lui *Un sfîrşit al răului: cum să cîştigăm războiul împotriva terorismului,* scrisă în colaborare cu David Frum. Ideile cărţii sînt contestate nu doar de adversari, ci şi de intelectualii din propria familie de spirite, care îi reproşează isteria chemării la violenţă împotriva lumii islamice, inconsistenţa argumentelor. Pentru autori, absenţa democraţiei în lume este o ameninţare la adresa securităţii Statelor Unite. În consecinţă, SUA nu mai pot contempla această stare de lucruri şi trebuie să declanşeze războiul împotriva întregii lumi islamice, considerată un „mare cazan unde fierb ura, crima, obscurantismul şi trădarea".

Şi în timp ce Richard Perle demisionează, avînd acum destul timp liber să răspundă tuturor criticilor săi, dar nu şi puterea de a declanşa războaie, o indiscreţie (probabil bine plătită) pune la dispoziţia cancelariilor din întreaga lume planul american pentru Marele Orient Mijlociu, un document de zece pagini conţinînd obiective strategice majore pentru această regiune a lumii. Administraţia americană propune aliaţilor (Grupului G8, NATO) un vast plan de remodelare a unui teritoriu din Mauritania pînă în Pakistan. Harta (*Le Monde*, 27 februarie) e impresionantă, se întinde pe două continente şi ambiţia e cea de desenare a unui „cerc virtuos". Încă în discursul din ianuarie despre starea Uniunii, preşedintele Bush afirmase: „Atîta timp cît Orientul Mijlociu va rămîne pradă tiraniilor, disperării, mîniei, va continua să producă oameni şi mişcări care ameninţă securitatea Statelor Unite şi a prietenilor noştri. America va urmări o strategie a libertăţii în Orientul Mijlociu. Îi vom înfrunta pe inamicii reformelor".

Între vocabularul lui Bush şi cel al lui Perle sînt mari diferenţe, dar ideile lor ascultă de acelaşi impuls intervenţionist. Publicat în ziarul *Al Hayat*, din Arabia Saudită, documentul nu e apreciat de potenţialii săi destinatari. Un oficial al guvernului egiptean crede că la ora aceasta „să aplauzi o iniţiativă a administraţiei Bush echivalează cu o sinucidere". După o campanie victorioasă în Afganistan, s-a instaurat acolo un stat islamic, în Irak după triumful militar, printre atentate şi explozii, democraţia rămîne un obiectiv al trupelor de ocupaţie, nu al locuitorilor, iar în toată lumea islamică formaţiunile teroriste găsesc mai mulţi sprijinitori decît negociatorii americani.

Confruntată cu o realitate atît de departe de schemele gînditorilor de la Washington, administraţia încearcă o deschidere spre aliaţii europeni, propunînd susţinerea alegerilor libere, crearea de centre de formare pentru femei, lupta contra corupţiei, o reformă a educaţiei, finanţarea micilor întreprinderi pentru a stimula potenţialul sectorului privat. Nu se spune cine va da banii pentru susţinerea materială a tuturor acestor planuri, americanii speră că europenii, dar aceştia, preocupaţi de disparităţile economice de pe propriul continent, nu vor fi prea generoşi.

În absenţa unor mişcări democratice structurate, lumea arabă şi musulmană va considera planurile americane o altfel de încercare de amestec în treburi care nu-i privesc: editorialele denunţă „noul colonialism: aidoma celui vechi, spune că vrea să ne înveţe democraţia şi progresul". Dacă „manualul victoriei" scris de Perle şi de Frum este inacceptabil în consecinţele lui practice, nici soluţia transferului paşnic de cunoştinţe democratice nu pare mai eficientă. Se pare că va fi nevoie de mai multe generaţii de preşedinţi Bush, pînă cînd politicienii Statelor Unite vor putea accepta că multe milioane de oameni au alte reprezentări decît ei despre sfîrşitul răului şi cercul virtuos.

globul cubic

● Cei de pe margine, majoritatea copii, priveau şi nu le venea să creadă: soldaţii norvegieni din Forţa de pace NATO din Kosovo (KFOR) urmăreau cîinii vagabonzi din sat în sat, de la o fermă la alta, trăgeau chiar şi în cei mai mici, grămăjoare de blană, se apropiau şi trăgeau cu pistolul în cei care nu vroiau să moară imediat, îi felicitau pe cei mai buni ţintaşi. Un cineast amator a filmat acţiunea, filmul se cheamă *Hotdog* şi păstrează memoria acestor „fapte de arme": iniţial a fost o misiune menită să împiedice propagarea turbării, urmînd să fie ucişi cîinii vagabonzi, dar luaţi de val, soldaţii norvegieni au început să tragă în toţi cîinii, în cei de pe uliţă, dar şi în cei din curţi. Un fel de turbare ucigaşă, plăcerea de a vedea cum se moare: „Soldaţii antrenaţi să exerseze o formă de violenţă al cărei ultim scop e uciderea sînt puşi în situaţia în care competenţa lor e inutilă. Au cîteodată nevoie de acţiune", a explicat preotul unităţii. Observînd că nici o formă de guvernămînt nu poate împiedica turbarea la oameni, Parlamentul norvegian a cerut explicaţii.

● Elisabeth Winkfield, 83 de ani, a refuzat să achite cele 99 de lire (147 euro), mărirea impozitului local cu 18% care i-a fost impusă. A plătit indexarea la inflaţie şi atît. Persoană modestă, trăind din pensie, a preferat să se prezinte în faţa tribunalului şi să fie condamnată, decît să achite un impozit considerat de către ea excesiv. „Chiar dacă aş fi milionară, n-aş plăti. Mai bine mor. Puşcăria? Nu pot să spun că-mi place foarte mult, dar dacă e inevitabil, cu atît mai rău." În faţa tribunalului s-a desfăşurat o manifestaţie de protest: pensiile sînt mici, impozitele – cresc. Ar fi un fapt divers, dar guvernul lui Margaret Thatcher a căzut din cauza încercării de a creşte impozitele locale.

● O zi proastă la Bagdad este 1) cea în care eşti arestat 2) de oamenii care au lucrat pentru tine 3) şi ei îţi spun părerea lor sinceră despre tine. Nu numai la Bagdad.

Sever VOINESCU

statul de drept

Trăirea şi mărturisirea

„Poate că totul a început prost şi poate că cei care spun că ceva ce începe prost nu se poate termina bine au dreptate. Şi poate că ăsta e motivul pentru care sîntem aşa cum sîntem acum: precari şi minţiţi." Acesta este un fragment de *soliloquium*. Ştiu că nu sînt singurul care îmi spun vorbele astea, din cînd în cînd. Legătura dintre evenimentele din decembrie 1989, care sînt, după unii, misterioase, după alţii suspecte, după alţii eroice, după alţii doar tragice, şi prezent, care e după unii ratat, după alţii glorios, după alţii dezamăgitor, după alţii promiţător, o face multă lume, căci decembrie 1989 este momentul în care o altă/această realitate s-a născut. Faţă cu prezentul luminos şi tot mai european, sîntem în continuare năuci, imprecişi şi exaltaţi cînd vorbim despre trecut.

Acest articol, o spun din capul locului, mi-a fost inspirat de dezbaterile din jurul unui documentar despre evenimentele din decembrie 1989 difuzat de canalul *Arte* la mijlocul săptămînii trecute. Toată lumea care a văzut documentarul e de acord că filmul a fost prost. Unora li s-a părut chiar jignitor. Alţii au văzut din nou o lucrătură („bre, tocmai acum cînd avem necazu' ăsta la Bruxelles... dă-o-ncolo, că prea se leagă..." – mi-a şoptit, dezesperat, la telefon, în toiul nopţii, un amic). Oricum, ipotezele avansate sau doar sugerate în film sînt dincolo de raţional. Iliescu agent CIA, Ceauşescu sprijinit de americani să ajungă la putere, răsturnarea lui Ceauşescu era un pas important pentru reunificarea Germaniei şi de aceea toate serviciile secrete ale marilor puteri şi ale micilor lor prieteni au lucrat împreună, drumul petrolului caspic spre vest (asta era, pentru realizatorii documentarului, o temă care se discuta în 1989 exact ca acum, pierzînd din vedere „amănuntul" că în 1989 URSS exista încă şi termenii discuţiei erau cu totul şi cu totul alţii, admiţînd că această discuţie chiar se purta, ceea ce mie, unul, mi se pare puţin probabil) – sînt doar cîteva dintre speculaţiile goale pe care documentarul le-a vînturat. Dar nu despre acest filmuleţ căruia i se dă o importanţă prea mare (chiar îşi imaginează cineva că *Arte* e un canal de magnitudine continentală?) vreau să vorbesc. Ci despre ce a născut el şi, într-un fel, despre cum de a fost acest film posibil.

Într-un pasaj foarte cunoscut, Albert Camus filozofa ecleziastic: „Există un timp al trăirii şi un timp al mărturisirii. Există şi un timp al creaţiei, care e mai puţin natural. Mie îmi ajunge să trăiesc din tot corpul meu şi să mărturisesc din toata inima mea". Noi trăim anapoda şi mărturisim aiurea.

Trecutul trăit de noi rămîne un mister. De aceea, este un mediu propice pentru manipulări şi o rampă de lansat iluzii; este un teren fertil pentru ignoranţă şi sterp pentru cunoaştere. Ce-om fi trăit, oare? Fiecare are convingerea lui fermă şi indestructibilă despre ceea ce am trăit, şi totuşi nimic din ceea ce spune fiecare nu am trăit. „Scenariile" care se exprimă cu duiumul sînt, de fapt, expresia incertitudinilor noastre despre o epocă şi un eveniment pe care cei mai mulţi dintre noi le-am trăit prin fentă sau prin procură. Vorbind doar despre revoluţie, vom ajunge, foarte curînd, să dezbatem aprig şi ipoteza că Iliescu e marţian şi Ceauşescu era venusian. Mărturisim aşa, pentru că am trăit aşa şi mărturisind aşa, trăim aşa. Adevărul stă ascuns sub motivaţia ipocrită a „securităţii naţionale". Mi se pare că vina principală pentru secretizarea informaţiilor despre căderea lui Ceauşescu aparţine direct celor doi preşedinţi postdecembrişti. Măcar Ion Iliescu nu a afirmat niciodată că vrea să ne comunice adevărul întreg asupra acelor evenimente – el are adevărul său, pe care îl tot spune şi scrie. Dar Emil Constantinescu a promis acest adevăr, şi-a fixat singur termene şi a cîştigat alegerile prezidenţiale, printre altele, şi pentru că a făcut această promisiune. A ratat. Umbra aparatului l-a copleşit, obnubilîndu-l. În alt plan, blocarea CNSAS e un fapt care aparţine aceluiaşi demers deliberat de a ne bloca accesul la propriul trecut; e o profesiune de credinţă a unui întreg aparat perpetuat pînă azi.

E trist că adevărul despre trecutul nostru stă, în aşa de mare măsură, în arhivele ferecate ale unei poliţii politice şi ale unui partid unic desfiinţate de 14 ani, iar memoria colectivă este atît de vagă în privinţa evenimentului fondator al României actuale. Dar asta este situaţia noastră acum – trecutul nostru este confiscat şi doarme, sub buna pază, microfilmat în depozite întunecate. Iar noi nu avem deloc puterea să-l evocăm „din toată inima".

Prezentul va semăna foarte mult cu trecutul. Multe

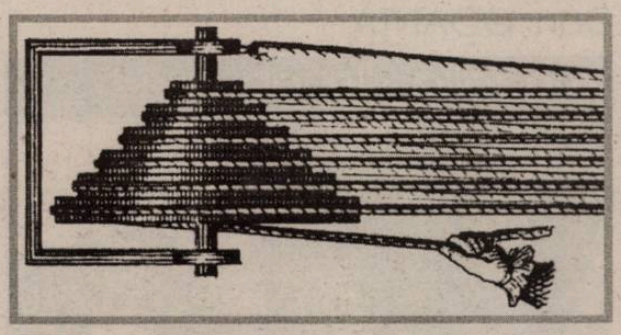

voci au vorbit îngrijorate, în 2003, despre felul în care va opera forma modificată a Constituţiei din 1991. Referendumul, un uriaş spectacol al falsului şi minciunii, a rămas aşa, nediscutat în Parlament (care a aprobat în aplauze festiviste rezultatul exprimării „voinţei poporului") şi validat la Curtea Constituţională. Un episod al statului de drept care începe cu referendumul de anul trecut, cum credeţi că poate să continue şi să se sfîrşească? – aplicaţie particulară a gîndului cu care am deschis rubrica săptămîna aceasta. Un stat de drept întemeiat pe procesul lui Ceauşescu, oare cum poate arăta? Nu vreau să fiu catastrofic. Puterea de a ne reveni zace pe undeva prin noi. Şansa de a ne reveni chiar există. Dar un stat de drept fără exerciţiul mărturisirii „din inimă" nu poate exista. Care mărturisire e imposibilă dacă vom continua să trăim aşa.

Avem, din toate astea, o lecţie: ca să putem mărturisi corect, trebuie să trăim cu ochii deschişi, „din tot corpul".

ready made

„Poveşti extraordinare în felul lui E. Poë sau a lui Hoffmann nu se mai scriu decât arare şi nu se scriu cu prea mult talent. *Amantul Mumiei,* roman fantastic de *A. Wylm (L'Amant de la Momie, Ed. Flammarion),* vrea să regenereze specia povestirilor înfiorătoare şi isbuteşte să ne dea o serie pitorească şi emoţionantă de scene în care eroina e una dintre aceste stafii milenare petrificate."

(Flacăra, Anul III, No. 41, 26 Iulie 1914)

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Dragă fragă

Ce-ţi căşună
pe căpşună,
fragă dragă, fragă jună?

Cînd te uiţi la coacăze,
spune şi tu: „Coacă-se!“, –
după cum, mai acri,-şi
spun şi verii àgrişi,
care (nu sub prispa
căşii, ci-n ierbare)
se numesc, se pare,
ribes uva-crispa...

Zmeurii (sau murii),
spune-le: „Auguri!“
(sau mai bine: „Hail!“,
dacă ai e-mail);
zi cum zic eu: „Zmeuro,
vinde-te-ai pe €,
dîndu-mi, astfel, proba
că-s în Zmeuropa!“

Dragă fragă,
fragă dragă,
nu te mai zbîrli ca peria
la căpşuna de Iberia;
taci şi-aşteaptă
să fii aptă
a urca o nouă treaptă...

Şi-ai să vezi, sub fagii
groşi, că şi matale
o să-ţi plece fragii
fragezi mai la vale!

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Paiul din Balgonia

Balgonia nu este un stat imaginar, ci unul real; i-aş putea spune pe numele adevărat, dar regulile de legendare proprii poveştii obligă. Balgonia este, aşadar, un stat vecin nouă şi cu oameni de treabă, vestiţi mai ales prin măiestria cu care au produs, de-a lungul veacurilor, lucruri diferite între ele dar de mare folos. Unul ar fi uleiul din petale de trandafir, cu mare căutare în lume; altul ar fi castravetele de grădină, murat într-o zeamă limpede, cu patru boabe de piper, trei rondele de morcov şi doi căţei de usturoi; tot de-acolo a plecat şi un alfabet, cel chirilic, ce încă mai rezistă. Cînd balgonii au făcut din rege prim-ministru, unii români au oftat – cei care doriseră să facă din regele Mihai preşedinte –, iar alţii au rîs subţire – cei gata să facă, la noi, din premier, oricînd, un regişor partinic.

Poate pentru că murătura lor se ţine mai tare la borcan decît a noastră, românii au căpătat prin vremi un aer de uşoară superioritate faţă de aceşti vecini, aer inept azi, ca orice aer de superioritate din Europa estică. Imperiu acum o mie de ani, puşi în situaţia de a lupta cu bizantinii şi apoi căzuţi sub turci, balgonii şi-au văzut în genere de treabă, revenindu-şi în fire pe la începutul secolului al XX-lea, puţin după a noastră deşteptare. Şi-au cîştigat într-un final independenţa, la ceva vreme după ce nu putuseră cîştiga simpatia lui Eminescu, cel care i-a tratat răutăcios, taxîndu-le o imaginară particularitate anatomică şi punîndu-i într-un vers alături de ceilalţi duşmani ai naţiei din viziunile lui romantic-conservatoare – liberalii şi grecii. Istoria nu l-a confirmat pe poet, dar nici nu i-a afirmat neapărat de balgoni, care au dat lumii şi junghiuri şi surîsuri, şi pe Gheorghi Dimitrov şi pe Tzvetan Todorov, şi pe hoţii îmbrăcaţi în poliţişti la drumul mare şi pe Julia Kristeva, şi o umbrelă otrăvită care omora pe stradă la Londra şi o Sylvie Vartan care încînta în bistrouri la Paris.

Eu i-am văzut pe balgoni pentru prima dată de la ceva distanţă, peste apă, în dreptul unui sat românesc aflat mai jos de Băileşti. Dunărea e lată acolo, iar malul balgonian e deluros. Era spre finele anilor '70, era vară şi, ca răspuns la zbierătele maică-mii care-mi spunea *Adi, hai-ncoa, că te-neci!*, balgonii au început şi ei să strige *Nadia Comăneci!* De-atunci, pe motiv de rimă transfrontalieră, mie mi-au rămas simpatici. Cea mai bună afacere a vieţii mele e legată tot de ei: în satul bunicilor trăia o familie de balgoni trecuţi peste Dunăre cine ştie cînd, oameni oneşti ce sădeau roşii şi varză, iar pe unul dintre fiii lor l-am prelucrat o seară şi-o dimineaţă, pînă mi-a dat o super-praştie făcută din cauciuc fin de cameră de bicicletă, la schimb pentru o rolă de leucoplast. Acum supermarketurile din cartierul meu sînt pline de leucoplasturi, dar praştie ca aceea eu n-am mai văzut nici în vis.

Săptămîna trecută, după ce România a luat de la UE un cartonaş galben ca lămîia de import, iar balgonii au primit foc verde precum castravetele lor marinat acasă, televiziunea noastră publică s-a grăbit să prezinte un reportaj incriminator-ironic pe teme balgonice. Se trezea astfel la viaţă una din marile marote ale instituţiei, născută pe vremea celebrelor documentare *Din lumea capitalului*. Nici pe timpul lui Carol al II-lea – cel care spunea că unei bulgăroaice, dacă se mărită cu un român, se cheamă că i-a pus Dumnezeu mîna pe cap – Balgonia n-a fost privită cu aşa o superioară condescendenţă. Lui Carol măcar îi dădea mîna, era exaltat din fire şi, în plus, luase o grecoaică. Dar nu ştiu ce anume i-ar permite TVR să fie aşa de tezist-înţepată, cu-atît mai mult cu cît mai alaltăieri televiziunea balgonă îi hipnotiza pe bucureşteni, alb-negrul ei fiind în mod cert mai colorat atunci decît griul feţei lui Ceauşescu, care pleca în eter, din Dorobanţi, două ore pe seară.

Şi de-asta mă gîndeam că, pentru a putea vedea mai bine paiul din ochiul vecinilor, poate nu ar fi tîrziu să cer balgonului meu rola de leucoplast înapoi, să putem lipi cum se cuvine bîrna de stejar din ochiul nostru de o extremă şi ofticată vigilenţă.

Dan GOANȚĂ

medalia de abur

Amestecate

1. Ideea integrării s-a înrădăcinat deja în minţile oamenilor. Administratorul unui bloc din Drumul Taberei a luat atitudine împotriva rău-platnicilor şi a pus la avizier un anunţ cît se poate de grăitor: „Locatarii care nu au un comportament european sînt rugaţi să îşi lichideze restanţele pe ultimele două luni pînă marţi. Am angajat încă o femeie de serviciu“.

2. Viaţa noastră politică este atît de intensă încît purtătorii de cuvînt nu mai au vorbe-n guşă. În lipsă de inspiraţie, Dan Matei Agathon a făcut apel la repertoriul clasic american (G. Bush jr.) şi a anunţat că tripleta PNL-PD-PRM este „o adevărată (?!?) axă a răului“. Luat prin surprindere, liberalul domn Nicolaescu s-a văzut silit să pună mîna şi el pe primul dicţionar englezesc de citate care i-a căzut în mînă. După care, a cerut partidului de guvernămînt să nu dea drumul „cîinilor războiului“ (?!?). În fond, de ce nu? Pînă la război mai vedem, dar poate că, pînă una-alta, ăia se încaieră cu dulăii comunitari. Primăria le-a dat drumul mai demult.

3. Înghesuit de Bruxelles, premierul Năstase a dictat primele măsuri care ne vor apropia de marea comunitate europeană. S-a spus că justiţia e subordonată politic? Nu-i nimic, rezolvăm. Aşa că peste ministrul deja existent a mai apărut şi superministrul fără portofoliu Ion Talpeş. Ar putea, cred, să aplice părerile preşedintelui despre chiriaşii din casele naţionalizate. Am uitat să vă spun, pînă la alegeri dl Iliescu este deasupra politicii.

4. Urgentele vizite ale premierului prin capitalele europene şi-au arătat roadele şi în alt fel. Domnia sa a constatat brusc că, de cîţiva ani, pe statele de plată ale ministerelor se află cîteva sute de consilieri străini. Premierul a mărturisit chiar că „nu putea“ să-i întîlnească. Cum aşa? Oare nici unul nu a dorit să viziteze ferma-model de la Cornu?

5. În Maroc a avut loc un cutremur. După cutremur, replici. Vai de capul oamenilor de acolo, mulţi dintre ei amintindu-şi de catastrofa similară din 1960 de la Agadir! Crucea Roşie din România s-a mobilizat exemplar şi a trimis acolo, cu ajutorul aviaţiei militare, un transport de medicamente şi pături. O contribuţie esenţială, căci la Al Haceima, în această perioadă, noaptea sînt 8 grade (plus!), iar ziua 24-26 grade Celsius. În aceeaşi perioadă, cîteva sate românesti au fost inundate şi zeci de familii au rămas fără tot ce aveau. Inclusiv fără pături. Crucea Roşie le-ar fi trimis ajutoare, dar, ce să-i faci, aeronava militară nu avea unde să aterizeze.

6. Viorel Hrebenciuc a anunţat (făcînd cu ochiul spre Petrică şi Gigi) că PSD-ul se gîndeşte să coboare pragul electoral la 3%. Există, adică, alegători care nu sînt reprezentaţi de partidele din Parlament. Un alegător nemulţumit de această idee este Victor Ciorbea, care, pe bună dreptate, consideră că PSD-ul trebuia să propună reducerea pragului electoral la 0,02%. În consecinţă, văzînd că Parlamentul rămîne inaccesibil, dl Ciorbea le face curte liberalilor în vederea unei „fuziuni prin absorbţie“. Dacă se lasă cu un post de „vice“ – bine, dacă nu – nici o pagubă, mai sînt şi alte partide înrudite cu doctrina ţărănistă! Toate cele care stau bine în sondaje! Se pare că Maniu şi Coposu şi-au dat deja acordul.

7. Ecologişti din toată lumea! Viitorul Pămîntului este pe mîini bune! Ştim despre gaura din ozon, despre speciile pe cale de dispariţie, despre modificarea climei şi despre poluarea oceanelor. Ei bine, toate relele au un sfîrşit şi acesta este pe aproape! Aici, în România! De cîteva săptămîni, observ cu patriotică mîndrie că prin Bucureşti circulă maşinile unei firme providenţiale. Ea se numeşte, adecvat, „Recondiţionări planetare“!

8. CNA-ul a reuşit, nu de mult, să oprească difuzarea emisiunii lui Adrian Păunescu. Era o încălcare mai mult decît flagrantă a liberei concurenţe în ograda politică. Bun. Totuşi, nu e singurul caz – există un preşedinte de partid care, deşi nu e prezent nici la ştiri, nici la *talk-show*-uri, apare zilnic pe micile noastre ecrane. E drept, la sport. Chiar aşa, cum tratăm cazul Becali?

Horia Bernea

Desene și picturi
din perioada 1943-1965

Galeria Sabina & Jean Negulescu
Bd. Aviatorilor nr. 57
Vernisaj: joi, 11 martie, orele 17-19

*Texte şi opinii de: Heather GRABBE (director adjunct, Centrul pentru Reformă Europeană) ● Jo LEINEN (parlamentar european, grupul social-democrat) ● Arie M. OOSTLANDER (parlamentar european, grupul popular şi creştin-democrat) ● Andrei POSTELNICU (jurnalist) ● Cristian PREDA (conferenţiar univ., Facultatea de Ştiinţe Politice) ● Adina SĂDEANU (jurnalistă) ● **Coordonatorul temei:** Mircea VASILESCU*

În loc de argument

La începutul lui februarie, baroana Emma Nicholson (raportor pentru România al Parlamentului European) a criticat autorităţile de la Bucureşti, iar parlamentarul Arie Oostlander a propus suspendarea negocierilor de aderare cu România. Pînă la urmă, în Comitetul pentru politică externă, „suspendarea" a devenit „reorientare a strategiei de aderare". Termenul de 1 ianuarie 2007 ca dată de aderare a României la UE este pus în discuţie. În loc de argument, transcriem cîteva declaraţii recente.

● *„Întocmirea unei noi strategii de aderare – document oficial al Comisiei Europene care stabileşte priorităţi în pregătirea aderării – ar dura cîteva luni şi ar putea împiedica încheierea negocierilor de aderare pînă la sfîrşitul acestui an, ţintă pe care România şi-a fixat-o şi pe care Uniunea Europeană încă o acceptă. [...] Iar dacă discuţiile nu sînt încheiate în acest an, ele vor trebui reluate cu o nouă comisie şi cu un nou parlament în funcţiune. Data de 2007, obiectiv fixat pentru aderarea României, ar putea fi prelungită, cu riscul unor complicaţii suplimentare ce ar putea apărea în urma discuţiilor tensionate purtate în prezent privind cadrul financiar pe termen mediu al UE." (din Buletinul Serviciului de comunicare al Direcţiei Generale de Extindere din cadrul Comisiei Europene, 24 februarie 2004)*

● *„Bulgaria nu ar trebui să fie făcută să sufere din cauza întîrzierilor provocate de problemele pe care le întîmpină România în pregătirea pentru aderare. Există semne că drumul României spre Uniunea Europeană ar putea dura mai mult decît a fost prevăzut iniţial." (**Graham Watson,** liderul grupului liberal din Parlamentul European, 24 februarie 2004)*

● *„Semnalul de alarmă este că acest Parlament este prima instituţie europeană care a propus un calendar pentru România, iar 2007 rămîne data ţintă. Preocuparea noastră este să se respecte programul. Problema pe care o ridică Parlamentul European este ca nu cumva România să se îndepărteze singură de ţinta şi calendarul stabilite. Primul-ministru mi-a spus astăzi că nu există nici o intenţie în acest sens, dimpotrivă, intenţia sa este să facă tot posibilul pentru a atinge obiectivul la timpul stabilit." (**Pat Cox**, preşedintele Parlamentului European, 25 februarie 2004)*

● *„Am observat, desigur, că România a devenit un subiect de discuţie foarte interesant pentru membrii Parlamentului European care, de obicei, se concentrează pe alte subiecte. A fost, însă, foarte bine pentru noi să aflăm care sînt preocupările principale şi să putem veni la Bruxelles astăzi cu o listă foarte clară de acţiuni care vor fi foarte uşor de monitorizat, şi apoi, de confirmat în lunile următoare." (**Adrian Năstase**, prim-ministru al României, 25 februarie 2004)*

Andrei POSTELNICU

Viaţa va decurge ca mai înainte

– planul A, planul B, 2007 sau mai încolo –

Lui Mircea Geoană îi place să vorbească despre prezenţa unui proiect naţional ca forţă motivatoare a populaţiei care să îmblînzească efectele dure ale reformelor şi ale tranziţiei, oricare ar fi aceasta. Pentru România postdecembristă, acest proiect naţional ar fi integrarea în Uniunea Europeană şi NATO, în acelaşi fel în care democraţia ar fi proiectul Irakului postsaddamist, lăsa de înţeles dl Geoană la New York, în toamna trecută.

Habar nu avea atunci fercheşul ministru din Aleea Modrogan că paralela cu Irakul se potriveşte poate chiar prea bine. În acelaşi fel în care planurile administraţiei Bush pentru Irakul de după Saddam sînt incoerente sau lipsesc cu desăvîrşire, tot aşa şi România duce lipsa unei strategii coerente de aderare la UE pînă în 2007, precum şi a unui plan de atac în caz că, cine ştie, poate nu intrăm în clubul de la Bruxelles. Acest lucru era destul de evident înaintea amendamentului Nicholson-Oostlander, dar a devenit irefutabil în timpul scurs de la respectivul eveniment.

Imaginaţi-vi-l pe Patriarhul Teoctist trezindu-se la 3 dimineaţa, cuprins de sudori reci, panicat, întrebîndu-se: „Dar dacă Dumnezeu nu există?!!".

La fel de greu este să ni-l imaginăm pe Adrian Năstase, Înalt Preafericitul prim-ministru, tremurînd în toiul nopţii după coşmarul că a venit 1 ianuarie 2007 şi România nu a intrat în Uniunea Europeană. În ciuda duşurilor reci ce i-au fost administrate dinspre Bruxelles în ultimele două săptămîni, premierul este pur şi simplu prea arogant pentru a-şi putea imagina eşecul planului care – crede el – îi poate asigura locul în istorie. Aşa cum e sigur că soarele răsare şi că după zi urmează noaptea, tot aşa România va intra în UE în 2007. Cel puţin aşa ne lasă să înţelegem atît premierul, cît şi smeriţii săi slujitori întru integrare, de la Mircea Geoană în jos – deşi şeful diplomaţiei a devenit cam neelectoral de stacojiu în ultimele zile.

Raţionamente electorale împiedică administraţia PSD să accepte în public posibilitatea că s-ar putea să fie altfel şi nu cred că o fac nici în privat. Asta cu toate că este evident că ar trebui să aibă şi un Plan B, măcar pentru a testa puterea raţionamentului din spatele Planului A. În fond, una dintre cele mai credincioase persoane pe care le cunosc îşi testează periodic puterea credinţei întrebîndu-se dacă totuşi Dumnezeu există.

Din păcate, Adrian Năstase şi colegii săi doresc să fie cei care au băgat România în UE în 2007 cu acelaşi soi de obsesivă disperare cu care adolescenţii clocotind de feromoni vor să-şi piardă virginitatea. Şi la fel ca adolescenţii cărora erecţiile le întunecă judecata, guvernanţii PSD nu se pot gîndi limpede la alternative şi Planuri B în cazul în care, ferit-au sfinţii, domnişoara UE nu se lasă fermecată de România. Principalul motiv pentru care guvernul PSD nu îşi poate imagina un Plan B în care România nu intră în UE în 2007 este lipsa unui Plan A care să detalieze progresul României înspre aderare şi paşii necesari după dobîndirea statutului de membru UE. Puţin contează că premierul şi miniştrii expun din cînd în cînd aşa-zise etape de integrare, negociază capitole din *l'acquis communautaire*, iau ceaiul cu Jonathan Scheele o dată pe lună sau fac naveta la Bruxelles în fiecare trimestru.

Mai elocvent vorbesc faptele acestui guvern, a cărui impotenţă în implementarea reformelor structurale în economie, în sistemul de justiţie, în administraţie ne îndreaptă spre inevitabila concluzie că face totul într-o doară. Incoerenţa legată de scandalul adopţiilor în Italia şi de amendamentul Oostlander-Nicholson, faţă de Tribunalul Internaţional sau faţă de contractul Bechtel sugerează lipsa unei strategii elaborate de aderare sau a unei strategii de guvernare. Nu poate fi vorba de un plan strategic, executat metodic, ci numai de oportunism cras şi amatorist. În loc de busolă şi hartă, România se îndreaptă înspre UE orientîndu-se după muşuroaie de furnici, fără să ştie măcar dacă furnicile sînt vii sau moarte. Dacă acceptăm că întregul lagăr comunist se prostituează puţin pentru a intra în UE, atunci guvernul Năstase a forţat România să se comporte ca o tîrfă jenant de ieftină.

În loc de busolă şi hartă, România se îndreaptă înspre UE orientîndu-se după muşuroaie de furnici, fără să ştie măcar dacă furnicile sînt vii sau moarte.

Şi culmea e că asta nu contează. Lăsînd la o parte faptul că viaţa a milioane de români nu se îmbunătăţeşte ca urmare a lipsei reformelor structurale, puţin importă dacă România intră în UE în 2007 sau nu. Impactul asupra populaţiei va fi acelaşi. Fie că devine sau nu membră UE în 2007, România o va duce la fel de greu şi nici nu-şi va da seama că aşa stau lucrurile. Asta pentru că integrarea euro-atlantică a devenit o prioritate în politica externă a României fără ca românii să fi avut ceva de spus în sensul ăsta. De la Mircea Geoană şi pînă la secretarele lui, diplomaţia română ne spune – şi pe bună dreptate – că nu există alternativă. Dacă nu intrăm în Europa, atunci ce facem? Ne aliem cu ruşii? Limitele acestei situaţii sînt cu atît mai draconice dacă le filtrăm prin reflexele anacronice ale multor birocraţi români de şcoală veche, cei care se încăpăţînează să creadă că Moscova ne vrea răul şi nu văd că de fapt pe ruşi îi interesează mai mult să facă afaceri decît război, iar în acest context le este mai avantajos ca nouă să ne fie bine.

Dar să nu ne abatem de la subiect. Integrarea UE le-a fost băgată pe gît românilor, răpindu-li-se oportunitatea de a dezbate clar toate aspectele acestui complex proiect. Guvernanţii României, mai ales cei din PSD, s-au încăpăţînat să prezinte integrarea UE ca pe o mană cerească aducătoare de miliarde în fonduri structurale. Nimic mai mult. Datorită habotniciei integratoare acerbe a lui Adrian Năstase şi a colegilor săi, România şi-a creat o falsă imagine despre ceea ce înseamnă UE şi procesul de integrare în ale sale structuri. Orice umbră de scepticism asupra politicilor de integrare, orice îndoială despre viabilitatea unor afirmaţii venite dinspre Bruxelles, orice discuţie asupra unor eventuale sacrificii şi dureri pe care integrarea în UE le-ar putea necesita, toate aceste lucruri au devenit anatemă. Adrian Năstase este mult prea disperat să îşi cîştige locul în istorie băgînd România în UE, aşa încît a ţinut morţiş să transforme în trădare orice discuţie care să supună acest obiectiv de integrare scrutinului public.

României îi va fi mult timp la fel de greu fie că intră în UE sau nu, în 2007 sau mai încolo.

Astfel, românii au ajuns să fie incapabili să vadă Uniunea Europeană şi instituţiile ei la adevărata lor valoare. Românii nu ştiu că Emma Nicholson şi Arie Oostlander fac parte dintr-un parlament unde ei îşi pot deconta valoarea unui bilet la clasa întîi fără chitanţă, chiar dacă ei de fapt nu au cheltuit decît un bilet cu mari reduceri – şi astfel îşi pot suplimenta salariul minţind la decont. Românii nu ştiu că ţările UE demonstrează o cosmică impotenţă atunci cînd vine vorba să îşi reformeze structura economiilor lor. La Bucureşti nu se discută că măsuri de reformă ale UE stau cu anii fără să fie implementate. Nu se discută scleroza cronică a economiei europene, care nu se poate descurca fără a fi trasă de locomotiva americană. Nimeni nu îndrăzneşte să rostească adevărul dur că, din punct de vedere economic cel puţin, UE nu ne poate învăţa nimic bun. Bucureştiul ştie şi singur cum să adopte politici intervenţioniste absurde şi subvenţii fără noimă, fără a trebui să înveţe să facă aceste lucruri de la birocraţii suprarecompensaţi din Bruxelles.

În acest context, criza în care se află România în raport cu UE ia proporţii pe care nu le merită. Fiindcă a convins românii atît de bine că UE este o autoritate semidivină, guvernul Năstase trebuie să suporte consecinţele falsei convingeri că recentele palme date de UE reprezintă un act de retribuţie al unei autorităţi cvasiprovidenţiale. Lăsînd la o parte faptul că actuala criză gravitează asupra unor probleme politice jenante prin nerezolvarea lor – problemele libertăţii presei, traficul de fiinţe umane, corupţia în justiţie – actualul impas în relaţiile cu UE nu ar trebui să fie chiar atît de tragic pe cît este. Dar asta-i situaţia, ăştia ne sînt liderii şi asta e groapa pe care singuri ne-au săpat-o. Acestea fiind spuse, concluzia nu poate fi decît că nimic realmente important nu va putea rezulta dacă România nu intră în UE în 2007. Poate că pe Adrian Năstase îl îngrijorează că astfel îşi va pierde locul în istorie – oricum nu îl avea, aşa că ar fi bine să se obişnuiască cu asta. Poate că promisele investiţii nu se vor materializa – oricum acest lucru nu s-ar fi întîmplat. În mod sigur fondurile structurale vor întîrzia – dar oricum nu am fi avut capacitatea să le absorbim, căci ne lipsesc cu desăvîrşire funcţionari suficient de competenţi.

Una peste alta însă, viaţa va decurge ca mai înainte. României îi va fi mult timp la fel de greu fie că intră în UE sau nu, în 2007 sau mai încolo. Acest lucru nu se va schimba decît atunci cînd România va înceta să aştepte pomană de la UE sau din alte părţi şi-şi va asuma consecinţele propriilor decizii şi răspunderea pentru propriul destin.

***Andrei Postelnicu** este jurnalist la cotidianul britanic* Financial Times *în redacţia din New York şi scrie pentru* Dilema veche *în nume personal.*

Criteriul politic, o problemă

– interviu cu Arie M. OOSTLANDER –

Cum aţi descoperit cele trei pete negre ale democraţiei româneşti, eşecul în realizarea unei justiţii independente de guvern, presiunea guvernamentală asupra presei şi creşterea corupţiei? De ce doar dumneavoastră (şi încă alţi cîţiva) şi de ce acum?

Nu eu sînt raportorul, doamna Nicholson este, aşa că eu am văzut raportul ei şi raportul Comisiei Europene. Instituţiile Comisiei folosesc un limbaj diplomatic şi cuvintele acoperă părţile slabe. La fel e şi cu Turcia: comisarii încurajează accesul ţărilor şi cînd le critică o fac într-un mod foarte diplomatic. Nu cred că prin îndulcirea criticii pot fi ajutate noile guverne (din Europa de Răsărit). Ştiu din raportul precedent al doamnei Nicholson că marile probleme menţionate de mine acum, situaţia din orfelinate de exemplu, s-au modificat în bine. Sînt coordonatorul grupului Partidului Popular European şi văd rapoartele din toate ţările candidate. Urmăresc în mod special România şi Bulgaria, mă interesează foarte mult de ce au rămas în urmă. Le-am acordat mai multă atenţie şi aşa am verificat impresia că în punctele importante nu s-a înregistrat un progres real, ci o deteriorare. Guvernul actual pare a fi şi mai corupt decît cel precedent şi dacă e aşa, trebuie să o spunem limpede. Pe de altă parte, fiind raportor pentru Turcia, tratez cu mare seriozitate eşecurile Turciei. Negociatorul turc m-a întrebat: „de ce sînteţi atît de sever cu Turcia şi nu spuneţi nimic despre România?“ Am ajuns la concluzia că are ceva dreptate, că nu sînt nepărtinitor. Cînd statele membre sau cele în pragul accesului se tîrîie printre criteriile politice, aşa cum au fost ele stabilite la Copenhaga, trebuie să impunem acestor ţări măsurile necesare pentru a le satisface. Sînt nepărtinitor cînd susţin că România a rămas în urmă în problema fundamentală a criteriilor politice, şi, la fel ca în cazul Turciei, trebuie, în primul rînd, să ne preocupe acest lucru. E o iluzie să-ţi închipui că e suficient să manevrezi doar capitolele dificile, aşa cum se întîmplă acum.

Rezoluţia Partidului Popular European, adoptată la ultimul congres (5 februarie 2004), susţine că „poziţia dominantă a partidului acum la putere în România e un handicap pentru buna dezvoltare a democraţiei. Îngrijorează situaţia administraţiei publice, a justiţiei (adesea controlată de puterea politică) şi nivelul înalt la care a ajuns corupţia“. Ce părere aveţi despre aceste afirmaţii?

Poate că sînt o persoană dificilă, nu eu am scris această rezoluţie, o să vă daţi seama citind mai departe. În această rezoluţie EEP nu mă susţine... *(rîde).* Am stat de vorbă cu fostul prim-ministru belgian, Wilfried Martens, şi l-am întrebat, de ce aţi dat o asemenea rezoluţie? Aţi aprobat-o în Congres într-un moment de neatenţie, de ce n-aţi discutat amendamentele mele, înainte de a o adopta (este vorba despre amendamentele privind suspendarea negocierilor, *n. red.)?* Apoi, i-am explicat dlui Victor Ciorbea, venit aici să facă *lobby* pentru guvern... *(rîde)*... foarte ciudat... I-am explicat domnului Ciorbea în cea mai bună franceză pe care o posed că termenul „suspendarea negocierilor în forma lor actuală“ a fost modificat în „reorientarea programului de negocieri“. Cu toate acestea, Partidul Popular European a produs acea rezoluţie (Martens a corectat pe *site*-ul EEP). Uitaţi-vă pe *site*-ul EEP şi o să vedeţi... Totuşi, pentru mine e un miracol cum funcţionează lucrurile în România, unde aşa-zişii creştin-democraţi sau cei care pretind că aparţin acestei familii vin aici să facă *lobby* pentru guvern. Între timp dezinformează oamenii, elaborînd scenarii în legătură cu eşecurile României *(rîde).* În Marea Britanie se spune „credincioasa opoziţie a maiestăţii sale britanice“. Ştiu oricum cîte ceva despre Balcani: eticheta partidului nu prea contează...

Cum adică?

Dacă spui că eşti social-democrat, nu e deloc necesar să fii social-democrat. Dacă spui că eşti liberal, nu e deloc nevoie să fii liberal. Şi dacă eşti creştin-democrat, anunţi asta, s-ar putea să fii, s-ar putea să nu fii.

Unii oameni din România au elaborat diferite scenarii în legătură cu amendamentele despre România: aţi vrut să amînaţi accesul României în UE sau aţi pus mai multe condiţii pentru acces ca să întăriţi poziţia creştin-democraţilor români.

Dacă există creştin-democraţi în România... *(rîde)*

Ce părere aveţi despre anul 2007, ca termen pentru primirea României în UE?

Ca raportor strategic pentru extindere, am rezistat propunerilor de a menţiona vreo dată. Am avut succes cînd a fost vorba de cele 10 ţări. Acestea zece intră acum în Europa, dar nu am vrut niciodată să menţionez date. Fireşte, toţi aceşti candidaţi, viitori membri, cereau să li se spună o dată, dar le-am zis limpede că nu pot să le-o dau. Pentru că era treaba lor. Dacă ai succes, guvernarea e bună şi oamenii trag din greu, cu entuziasm, poţi să ajungi mai devreme decît te aştepţi. Dacă te ascunzi în spatele unei conduceri autoritare şi al planificării guvernamentale sau mai ştiu eu ce, atunci va dura mai mult. Nu putem fixa o dată. Îi priveşte pe candidaţi, ei trebuie să-şi fixeze data aderării, nu noi. E treaba lor... Şi aceste zece ţări au muncit mult.

Mai mult decît România?

Da, mai mult decît România. Mai mult decît România şi Bulgaria. În special Bulgaria, al cărei raportor a început să acţioneze ca şi cum ar fi ambasadorul acestei ţări. Înţeleg, cînd mergi des într-o ţară, sfîrşeşti prin a o iubi. Şi vrei să acorzi privilegii acestei ţări. E omeneşte. Chiar raportorul a cerut să i se spună o dată. Şi atunci n-am mai putut să rezist şi i-am spus să fixeze singur data, 2004, 2007 etc. La fel a fost şi cu România. Poate că sînt dogmatic în această privinţă, dar sînt sigur că am dreptate. Nici pentru Turcia nu trebuie fixată o dată. Cînd o să fie gata, o să ne dăm seama.

Cred că pentru Turcia nu trebuie menţionată o dată. Dacă o să li se spună 2050, nu o să fie fericiţi.

Cînd dai o dată, oamenii pot deveni leneşi sau dezamăgiţi, îşi pot pierde motivaţia. Eu sînt un entuziast al extinderii. Cred că e un miracol, o minune fantastică, dar sînt şi un om realist. De aceea le-am spus şi ungurilor să nu menţioneze 2004 ca dată a primirii lor. În cele din urmă, o să intre în 2004, dar nu trebuia menţionată nici o dată înainte de a şti precis.

Credeţi că există mari diferenţe între Europa Răsăriteană, pe de o parte, şi cea Centrală cu statele baltice, pe de altă parte?

Diferenţa e destul de mare. Majoritatea ţărilor comuniste s-au eliberat de comunism, s-au debarasat de vechile regimuri şi au vrut o viaţă mai bună. E evident, e un fapt, aşa că erau credibili cînd şi-au exprimat puternica dorinţă de a îndeplini întîi şi întîi exigenţele statului de drept şi ale democraţiei. Şi au făcut-o. Pe de altă parte, în Turcia, cred că două-treimi din populaţie sînt de acord cu sistemul kemalist (controlul armatei asupra statului, *n.red.).* Ei au investit în acest sistem incompatibil cu sistemele din Uniunea Europeană. Şi din această cauză devine extrem de dificil să te debarasezi de el. Şi pe această dimensiune poate fi văzută şi România.

Noi l-am avut pe Ceauşescu.

L-aţi avut pe Ceauşescu. Din fericire, v-aţi eliberat. Dar atmosfera, obiceiurile, felul de a guverna România par într-o măsură mult prea mare asemănătoare, de acolo vine şi corupţia. Pentru că vechiul sistem era foarte corupt. Nu oficial... *(rîde),* dar era foarte corupt. Şi această supravieţuire a corupţiei revine sau devine din nou foarte puternică. Şi astăzi auzim tot felul de poveşti din domeniul economic şi financiar, dar şi ameninţări directe la adresa oamenilor care critică. Acest lucru nu e acceptabil. În opinia noastră, e o problemă prioritară, pentru că fără o presă liberă şi responsabilă, e foarte dificil de schimbat caracterul statului. Statele candidate, cele care intră în luna mai, au rezolvat aceste aspecte, dar în România criteriul politic a devenit mai nou problematic. De aceea trebuie să ne concentrăm asupra lui.

În aceeaşi rezoluţie a congresului Partidului Popular European se spune că acei care vor să-şi asume funcţii în instituţiile UE trebuie să-şi dezvăluie activităţile profesionale şi politice din vremea comunismului şi să se abţină de la posturile europene dacă au făcut parte dintr-un serviciu comunist de represiune. Cum veţi controla această problemă?

Nu sînt de acord cu această propunere. Cred că uneori e necesar să-i cunoşti mai întîi pe oameni. Am întîlnit politicieni la nivel înalt care nu ştiau cum să gestioneze situaţii practice. Erau plini de bune intenţii, dar atît de naivi... e ciudat. Sînt sincer cu dvs., am avut cîteodată acest sentiment în Iugoslavia, şi îmi aduc aminte de cineva, un membru al delegaţiei dintr-un stat baltic, care mi-a povestit cum intenţionează ei să scape de industria grea şi să se întoarcă la agricultură *(rîde)*... I-am spus, „vă rog să nu faceţi asta, avem şi aşa prea multă“. Erau oameni foarte simpatici şi credeau că e corect ce vor să facă, dar habar n-aveau cum se guvernează o ţară. Uneori e nevoie, aşa cum a fost în Germania după cel de al doilea război mondial, de cei vechi, care au servit regimul cel rău, dar au capacitatea să guverneze ţara. Din acelaşi motiv nu sînt împotriva prezenţei foştilor comunişti... a comuniştilor reformaţi *(rîde)*... Acelaşi lucru e valabil şi pentru România; uneori e nevoie de anumiţi oameni la guvernare şi nu aceasta este problema principală a României. Întrebarea de fond este: sînt aceşti oameni capabili să apere statul de drept? Dacă nu, atunci aceasta e problema. Dacă ei s-au schimbat într-un mod democratic, e în ordine, dacă nu – nu. Sînt multe de schimbat în România, aveţi o problemă cu justiţia. E enorm de schimbat, procurorii, judecătorii; trebuie antrenaţi oameni noi. E important să fie oameni noi la putere, cei care ştiu ce înseamnă statul de drept. Oamenii noi, de treizeci de ani, ar putea fi miniştri. Sînt şi rezultate pozitive în România. *Grosso modo*, sistemul de educaţie este european, şi sînt lucruri interesante de observat... de fapt, perspectivele României nu sînt rele, dar problema e că aveţi nevoie de guvernări bune pentru a exploata părţile pozitive. Din punctul meu de vedere, e limpede că a distinge şansele pozitive ale României poate fi de mare ajutor. Sînt bucuros că iniţiativa mea de suspendare a negocierilor a avut acest efect uriaş. Cred că propunerea mea a fost ca un ceas deşteptător pentru românii care nu trebuie să doarmă *(rîde)*... Desigur, parlamentarii din alte grupuri vor încerca să îmblînzească textul rezoluţiei, dar la final rezoluţia va fi cea mai severă din toate cîte au fost. Rezoluţia e importantă şi pentru Comisie, pentru că şi Comisia este critică, dar nu ea e prim dirijor.

Sînteţi un prieten al României?

Mă consider un prieten al României, am vizitat-o de mult mai multe ori decît alţi parlamentari şi sînt un prieten al tuturor ţărilor care au cerut să intre în UE.

Veţi candida pentru un nou mandat în Parlamentul European?

Nu, am 67 de ani şi trebuie să las loc pentru noua generaţie, să dau un bun exemplu bătrînilor de la Bucureşti care trebuie să cedeze locul tinerilor.

Sper că vă veţi păstra şi în viitor interesul pentru România.

Desigur, în curînd voi avea alt fel de interes, voi vizita România ca turist, după toate astea sper că va fi posibil să-mi petrec o vacanţă în România... *(rîde).*

Bruxelles, 17 februarie

a consemnat Victor Iulian TUCĂ

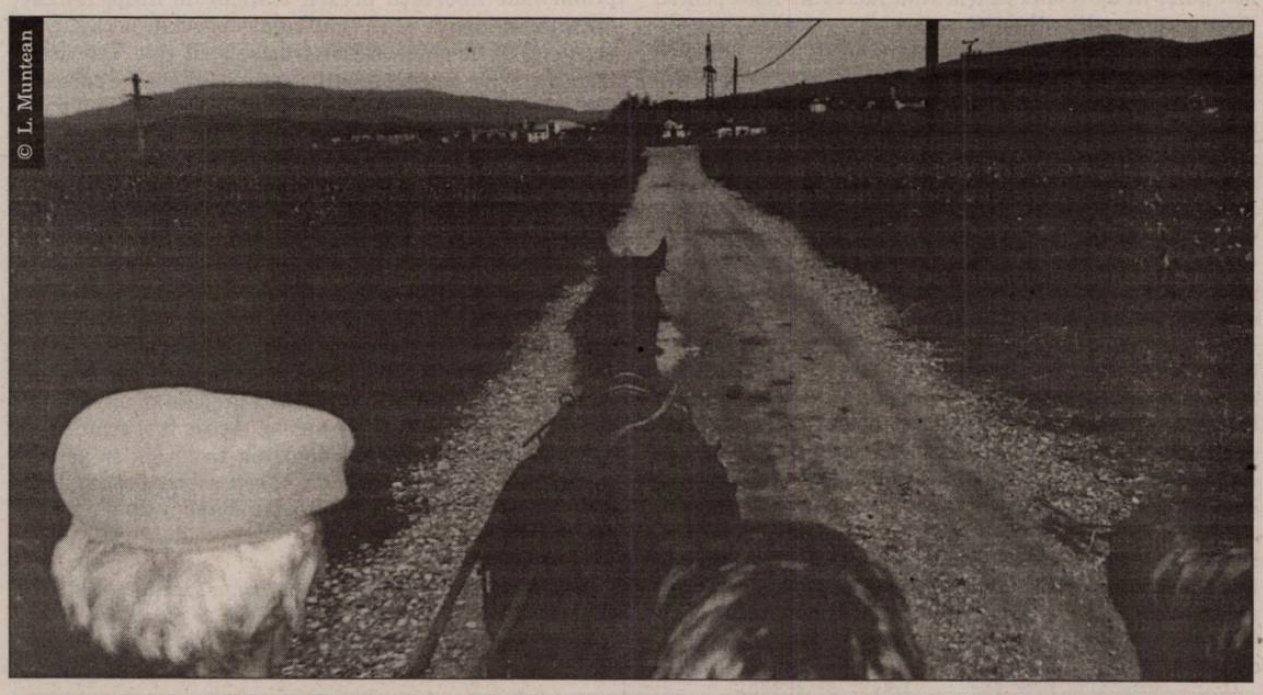
© L. Muntean

2007 e un termen foarte ambiţios

– interviu cu Jo LEINEN –

De ce vă interesează România în mod special?

România e o ţară foarte interesantă datorită istoriei şi a viitorului ei, e una dintre cele mai mari ţări din Europa Centrală şi de Est şi cred că se simte nevoia unor contacte speciale din partea noastră, determinate de situaţia ei dificilă din timpul regimului comunist. Eu am şi o motivaţie personală: în 1990, în oraşul meu, oamenii au făcut o asociaţie pentru ajutorarea copiilor din România şi am însoţit două transporturi. Am fost foarte impresionat de realităţile văzute atunci şi am decis să-mi folosesc calitatea de membru în Parlamentul European ca să am în grijă această ţară, nu alte ţări.

Care este poziţia dumneavoastră faţă de amendamentul propus de dl Oostlander?

Parlamentul European susţine cauza intrării României în UE. În toţi aceşti ani am insistat la Comisie şi la Consiliul de Miniştri să continue negocierile. Problema vizelor a avansat datorită nouă şi în cele din urmă am avut succes. Pe de altă parte, noi, parlamentarii europeni, sîntem sinceri şi ne exprimăm limpede opiniile, noi nu avem obligaţiile diplomatice pe care le au guvernele. Parlamentul este una dintre cele mai democratice instituţii ale Uniunii, noi ne exprimăm liber opiniile. Iar unii dintre colegii mei sînt iritaţi din cauza situaţiei prezente din România, ei cred că angajamentele luate pe hîrtie nu s-au îndeplinit în practică. Aşa că s-a propus moţiunea de întrerupere a procesului de negociere. Pe de o parte, s-a observat că România nu îndeplineşte criteriile de la Copenhaga; pe de altă parte, s-a încercat o provocare politică... Peste 4 luni se declanşează campania pentru alegerile europene...

Nu e cazul domnului Oostlander, el nu mai candidează pentru un nou mandat, se retrage...

OK, vreau să spun că unii parlamentari sînt foarte implicaţi şi foarte iritaţi de circumstanţele prezentului românesc şi, provocînd dezbateri în ţară şi la Bruxelles, ei speră într-o schimbare în bine. Nu cred că Parlamentul va cere întreruperea negocierilor, eu m-aş opune cu hotărîre, pentru că avem motive să fim la fel de critici şi faţă de Polonia. Cred că negocierile trebuie să continue, dar e cazul să ne concentrăm şi, în cele din urmă, ca o consecinţă a acestei provocări, să situăm în centrul preocupărilor UE corupţia, problemele juridice, sistemul administrativ.

Cum comentaţi noile presiuni exercitate de guvern asupra presei?

În România, cultura politică nu corespunde complet nivelului standardelor europene şi unul dintre standardele democraţiei este jocul liber al ideilor politice, libertatea opţiunilor şi libertatea comunicării. Am auzit despre incidentele provocate de guvernul social-democrat, de puternicele presiuni asupra jurnaliştilor şi massmedia pentru a nu mai fi atît de critice. Cred că greşeşte, critica este un element al democraţiei. Trebuie să ţi se dea posibilitatea să critici. Recunosc, totuşi, că o situaţie asemănătoare există şi în Italia, unde Berlusconi este în acelaşi timp proprietarul unui imperiu mediatic şi şef al guvernului. Acum, la Comisia Europeană a ajuns un raport despre pluralismul media în Italia, iar după alegeri Parlamentul va fi mai sever cu Italia. Am spus asta ca să dovedesc că nu sîntem ambigui şi nu vom fi mai severi cu România decît cu ţările membre ale UE. Libertatea presei este un criteriu al democraţiei şi nu vom tolera restrîngerea ei. În contactele din familia noastră politică, a social-democraţiei, le vom spune deschis acest lucru colegilor din România. Cînd ne-am întîlnit la Braşov, le-am spus să fie atenţi. Jocul dintre politică şi media nu trebuie decis de puterea de stat.

Aveţi amendamente la rezoluţia propusă de dl Oostlander?

Oostlander a cerut suspendarea negocierilor, iar eu am cerut exact contrariul: intensificarea negocierilor. Trebuie să fim mai aproape de România, să intensificăm contactele la toate nivelurile, între partidele politice, între societăţile civile... Acum, că s-a realizat accesul celor zece state, în următorii trei-patru ani vom avea răgazul să ne ocupăm de Bulgaria şi România: trebuie să menţinem dialogul, să negociem, să avansăm, aşa că amendamentul meu e exact opusul celui al lui Oostlander. Aceasta este linia grupului social-democrat în Parlament.

De ce sînt România şi Bulgaria mai înapoiate decît celelalte zece ţări din Europa răsăriteană?

După părerea mea, pentru că au fost deosebit de distruse în anii comunismului. În România a existat sistemul supercentralizat al lui Ceauşescu, cu mari unităţi industriale, greu de reformat. Bulgaria a fost partenerul cel mai loial al Rusiei şi economia ei a fost distorsionată.

Cultura politică din aceste două ţări ar putea fi un alt motiv?

Trebuie s-o spun: în primul mandat Iliescu s-a pierdut timpul... România a pierdut zece ani şi nici guvernul de după Iliescu n-a fost atît de bun pe cît a promis. În acest timp, Ungaria, Slovenia, ţările baltice au făcut reforme, chiar înainte de anii '90. Au reformat sistemul bancar, sistemul energetic, piaţa, impozitele... Cele două ţări au pierdut zece ani. Totuşi, în perspectivă istorică, accesul e deschis. Sînt sută la sută convins că nimeni nu vrea să modifice decizia de la Copenhaga: România şi Bulgaria vor fi membre ale Uniunii Europene. Pentru copiii noştri nu va avea nici o importanţă dacă vor fi cu 3 ani mai devreme sau 3 ani mai tîrziu. E important să nu vă deschideţi atît de repede competiţiei, deoarece competiţia e dură, are cîştigătorii ei, dar mulţi pierd şi noi vrem să avem cît mai mulţi cîştigători; dacă pierde multă lume, jocul nu e bun. Cred că ţara are nevoie de mai mult timp şi 2007 e un termen foarte ambiţios.

Aş vrea să discut cu dvs. despre un subiect foarte dezbătut: imaginea proastă a României. De ce au românii o imagine atît de rea, în special în Germania?

E legată de anul 1990. Cu excepţia Iugoslaviei – prefăcută în cenuşă – în toate celelalte ţări ale Europei răsăritene tranziţia a fost paşnică, în timp ce la Bucureşti şi în România a fost, în parte, violentă. Cînd Gorbaciov acţionînd în Rusia îşi făcea o bună imagine în Occident, în România Ceauşescu exista încă. România a fost ultima ţară care s-a debarasat de dictatură, omorîndu-l pe Ceauşescu şi apoi au fost poveştile cu Securitatea. Desigur, presa a creat poveştile şi brusc România a devenit băiatul rău.

Şi sîrbii sînt băieţi foarte răi.

Da, dar ei erau într-o clasă specială. De fapt, la începutul anilor '90, bande ale crimei organizate veneau din România. Ştiu că în regiunea mea au fost într-adevăr violenţi. Aveam şi noi hoţii noştri, mai şmecheri, dar noii veniţi erau violenţi, spărgeau bănci, automobile... Aveam... trebuie s-o spun, probleme cu romii, dar ei nu veneau doar din România. Există romi foarte drăguţi în aceste comunităţi, dar şi unii foarte periculoşi. Pe urmă, în afară de romi, a treia problemă a României sînt copiii instituţionalizaţi. Vezi filmele la televiziune, în sufrageria ta, în timp ce bei bere sau ceai şi-ţi spui... Doamne, e posibil aşa ceva în Europa? Te gîndeşti la Asia, Africa. Aşa că imaginile, arătate mereu, creează o impresie negativă şi devine dificil să vezi părţile pozitive ale unei ţări, toleranţa religioasă şi culturală... sînt 3 sau 4 religii la voi. Frumuseţea ţării constă în caracterul frumos al locuitorilor ei. Imaginea trebuie reconstruită pas cu pas şi în momentul cînd ţara va fi membru UE se vor schimba o mulţime de lucruri. Acum trebuie să luptaţi cu imaginea, iar noile probleme trebuie luate în serios... Corupţia. Din păcate, corupţia devine o realitate omniprezentă în lume, dar aceasta trebuie să fie excepţia, nu regula. Cînd regula e că nu poţi obţine nimic oficial dacă nu dai ceva... nu acesta e tipul de cultură dorit în UE. Trebuie luptat într-adevăr cu corupţia, pentru că banii Uniunii Europene sînt publici, bani daţi de oameni, din munca lor, şi dacă ei află din ziare că o mare parte din aceşti bani ajung în buzunarele oamenilor corupţi din România, apar mari probleme de încredere şi imaginea se tulbură.

Cum ar putea guvernul României să-şi modifice vechiul mod comunist de comportament şi de acţiune?

Pe de o parte, guvernul de acum a făcut mai mult decît guvernele anterioare... A fost primul cu o oarecare disciplină şi a încercat să rezolve problemele sectorului industrial mai mult decît alte guverne. Pe de altă parte, sînt probleme cu vechile comportamente provenite din era comunistă. Discutăm cu ei despre asta şi sper că vor putea să le elimine, o dată cu scandalurile etalate în presă. Trebuie destituiţi toţi politicienii descoperiţi corupţi, fără să se ţină seama de poziţia lor în guvern sau partid. Nu sînteţi singuri, multe ţări şi autorităţi – de exemplu Comisia Europeană – observă ce se întîmplă, pentru că acum e vorba de bani europeni. Cred că trebuie asumat faptul că atunci cînd vrei să devii membru al unei familii, trebuie să-ţi însuşeşti cultura acelei familii.

Bruxelles, 17 februarie 2004

a consemnat Victor Iulian TUCĂ

Cel mai rău scenariu: aderarea prea rapidă

– interviu cu Heather GRABBE –

***Heather Grabbe** este director adjunct la Centrul pentru Reformă Europeană (CER – www.cer.org.uk), think-tank din Londra. Think-tank-ul este o formă specifică de organizaţie, care avansează idei şi propuneri de politici publice. Este un model mai degrabă american, încă puţin răspîndit în Europa. CER a avut de-a lungul ultimilor ani intervenţii şi propuneri privind extinderea Uniunii, reforma politicii agricole comune, politici comune privind imigraţia etc. Centrul a fost foarte activ pe perioada elaborării Constituţiei europene, remarcîndu-se cu puncte de vedere îndrăzneţe şi opuse viziunii britanice tradiţionale care tinde spre scepticism. Directorul adjunct al CER comentează frecvent evoluţiile UE la BBC şi CNN şi scrie editoriale la* Financial Times *şi* International Herald Tribune.

Baroana Emma Nicholson, raportorul pentru România al Parlamentului European, a adus recent în discuţie suspendarea negocierilor cu România. Din cîte vă puteţi da seama, este aceasta o opinie răspîndită printre decidenţii europeni?

Instituţiile Uniunii Europene sînt tot mai îngrijorate în legătură cu capacitatea guvernului român, şi de voinţa sa politică de a îndeplini promisiunile pe care le-a făcut la negocieri. Chestiunea adopţiilor este doar unul dintre punctele de îngrijorare; folosirea fondurilor europene, deciziile şi contractele de achiziţii publice sînt la fel de importante.

Actualul guvern român a reuşit să îşi creeze o imagine internă de executiv eficient în gestionarea integrării europene. Ultimele evenimente au afectat această imagine. Cum se văd lucrurile din afară? Cum a progresat România din 2000?

Raportul anual al Comisiei pe 2003 spune foarte clar că, deşi s-au făcut multe progrese din 2000, România are sarcini imense de îndeplinit înainte de a fi gata să devină membru. Cum văd eu lucrurile, România trebuie să îşi îmbunătăţească masiv capacitatea administraţiei publice pentru a fi capabilă să beneficieze de toate avantajele statutului de membru. În special, justiţia şi administraţia au nevoie de îmbunătăţiri.

Mai este posibil 2007 ca an de aderare pentru România? Acest an devine o obsesie pentru dezbaterea publică din ţară.

Da, 2007 mai este posibil. Dar pentru a fi gată la timp, în următorii doi ani trebuie făcute reforme complexe şi dificile. Cel mai rău scenariu ar fi acela în care România aderă prea devreme şi nu ar fi capabilă să ţină pasul cu celelalte state membre. De exemplu, în implementarea regulilor europene. Într-un asemenea scenariu, România ar deveni oaia neagră a Uniunii Europene. Sper foarte mult că nu se va întîmpla aşa. Pentru toţi cei implicaţi este foarte important ca reformele atît de necesare să fie realizate înainte de aderare. Altfel, pentru orice guvern român va fi greu să găsească voinţa politică necesară pentru a le aplica.

Ce se întîmplă, totuşi, cu scenariul „dacă nu...“? Care este alternativa? Să devină membră mai tîrziu, o dată cu Croaţia?

Cel mai probabil Croaţia va adera în 2009. Este posibil ca Bulgaria să intre singură în 2007 şi România să devină membră în 2009 împreună cu Croaţia. Cred că acest scenariu este, acum, mai puţin probabil decît aderarea în 2007, dar este o opţiune pentru UE dacă situaţia nu se îmbunătăţeşte în România.

a consemnat Cristian GHINEA

Cristian PREDA

2009

2009 este o dată mai potrivită decît 2007 pentru integrarea României în UE. Motivul esenţial este următorul: calendarul politic al Uniunii face ca data de 1 ianuarie 2007 (aleasă de autorităţile române încă din ianuarie 2000) să nu însemne nimic din punct de vedere politic. 2009 este, în schimb, anul în care vor avea loc alegeri pentru Parlamentul european, după cele care se vor ţine anul acesta, imediat după intrarea în Uniune a celor zece noi state membre (8 foste comuniste, la care se adaugă Cipru şi Malta). Fixîndu-şi drept obiectiv intrarea în 2009, România ar asuma faptul că voinţa sa de a deveni membru al Uniunii este clar definită politic şi nu e mînată doar de raţiuni financiar-administrative. Ea ar dovedi că ia în seamă, în proiecţia propriului viitor, nu numai utilizarea fondurilor europene de pre-aderare, ci şi reperele politice proprii Celor 15, care vor deveni, de la 1 mai 2004, Cei 25. Gestul de a „reorienta" parcursul, pentru a intra în Uniune în 2009 ar avea încărcătura simbolică a unei opţiuni responsabile: ar fi recunoaşterea – tardivă – a sincronizării politice cu Europa.

În al doilea rînd, cred că actualul calendar al negocierilor convenit cu UE este foarte problematic. 2004 a devenit un an-cheie pentru că autorităţile române au dorit-o. Şi au dorit-o pentru că 2004 este un an electoral. Calculul PSD a fost următorul: dacă negocierile se încheie cu succes, atunci PSD va cîştiga fără probleme alegerile. Siguranţa de sine i-a împiedicat pe Năstase et comp. să se întrebe ce se întîmplă dacă negocierile se împotmolesc. Cînd şi-a dat seama de această dificultate, la începutul lui 2003, PSD a propus alegeri anticipate. Constrîngerile constituţionale au blocat însă acest plan. Pe de altă parte, încheierea negocierile nu depinde doar de capacitatea autorităţilor actuale, ci şi de indulgenţa/severitatea cu care Comisia Europeană va privi transformările din România. Cum este evident că mai toate aspectele delicate semnalate de Bruxelles nu pot fi rezolvate în cîteva luni, în mod practic, verdictul Comisiei va da rezultatul la urne. Voinţa electoratului român ar putea astfel depinde în chip decisiv de indulgenţa/exigenţa comisarilor europeni. Ar fi însă la fel de nedrept ca PSD să piardă alegerile ca urmare a severităţii UE ca şi să le cîştige de pe urma indulgenţei Comisiei. Este, de aceea, potrivit ca termenul-limită pentru încheierea negocierilor să fie „împins" dincolo de 2004. O dată rezonabilă ar putea fi 2006 sau chiar 2007. Doi sau trei ani suplimentari ar reprezenta un răgaz foarte bine venit. S-ar putea dovedi atunci că reformele angajate trec de pe hîrtie în practici. Pînă la alegerile europene din 2009, ar rămîne apoi timp pentru parcurgerea celorlalte etape formale presupuse de integrare (semnarea tratatului de aderare şi validarea lui).

În al treilea rînd, fixarea datei de 2009 ca moment al intrării României în UE va putea suscita schimbarea modului de abordare a chestiunii europene. În ciuda declaraţiilor care au mimat consensul naţional, integrarea a fost de la bun început privită ca obiect al unei ambiţii partizane. Atunci cînd în 1998 şi 1999 autorităţile române au căutat să convingă partenerii europeni că ţara noastră îndeplineşte criteriile politice, putînd astfel deschide negocierile, ele sperau că acest pas va constitui un avantaj electoral însemnat. Nu a fost aşa, cu toate că negocierile au început în februarie 2000, iar pînă la sfîrşitul acelui an au fost deschise 9 capitole şi închise provizoriu 6. Publicul nu a luat în seamă aceste cîştiguri. Situaţia de după 2000 pare să repete, de fapt, un pariu făcut deja înainte de scrutinul de acum patru ani. Filosofia guvernării inspirată de acest pariu a constat în a afirma că adversarii politici nu au făcut nimic pentru integrare. E o cale perdantă. Integrarea are nevoie de un guvern de largă coaliţie. Pentru a realiza un asemenea guvern, este nevoie de două elemente: izolarea politică a PRM şi coborîrea pragului electoral la alegerile parlamentare. Deocamdată, izolarea politică a PRM a fost ratată. Dezbaterea pe marginea legilor electorale nu a produs consensul forţelor politice în jurul unei soluţii (sînt, tehnic vorbind, mai multe) care ar putea limita ponderea extremismului în legislativ şi ar diminua influenţa PRM asupra configurării unui executiv stabil. Coborîrea pragului electoral pentru alegerile parlamentare este avută în vedere de PSD; i se opun însă PD şi PNL, care văd în posibilitatea intrării în Parlament a unor forţe politice cu o pondere de 3-4 procente un pericol pentru propria ascensiune (care se lasă, de altfel, de cîteva luni bune, aşteptată). Dacă nici unul dintre cele două elemente nu este întrunit, atunci compoziţia Parlamentului şi, implicit, formula majorităţii guvernamentale vor semăna în cel mai bun caz cu cea actuală. În cel mai rău caz, extremiştii pot căpăta un număr mai mare de mandate, introducînd constrîngeri suplimentare în realizarea unei guvernări consensuale. Integrarea ar putea fi, în acest caz, nu amînată, ci ratată.

În fine, o observaţie despre relaţia – mult discutată – dintre integrarea României şi integrarea Bulgariei. Atît la nord, cît şi la sud de Dunăre, s-a dezvoltat un soi de complex al excluderii. O formulă de mîndrie naţională destul de precară a împins lucrurile pînă acolo încît atît cuplarea, cît şi decuplarea celor două ţări au fost privite, în funcţie de circumstanţe, ca o dramă pentru celălalt. După haosul din Bulgaria din 1998, românii au crezut că a fi alăturaţi bulgarilor e semn rău; acum, cînd vecinii de la sud au patru capitole în plus închise, ei devin nervoşi de cîte ori aud că e mai simplă integrarea în cuplu, în vreme ce autorităţile române au început să vadă în decuplare o dramă. Acest complex al excluderii e un dezavantaj. Intrarea în Uniune ţine de capacitatea fiecărui stat candidat de a asuma regulile vieţii în comun. Intensitatea concurenţei româno-bulgare măsoară distanţa care ne separă, şi la sud şi la nord de Dunăre, de Bruxelles.

Adina SĂDEANU

Imposibila iluzie

Nu e nevoie decît de un exerciţiu de imaginaţie pentru a vedea aievea prima zi a lui ianuarie 2007. Pentru mulţi români va fi o zi ca oricare alta. Peste amorţeala dulce de început de an vor cădea, ca nişte picături într-o baltă obosită, explicaţiile maimarilor zilei. „Stimaţi concetăţeni, această zi ar fi trebuit să fie o zi istorică, să consemneze intrarea României în marea familie europeană... bla, bla, bla." Dar iată că nu e! Şirul vorbelor va curge încîlcit, ca o apă mîloasă, peste o Românie obosită de atîtea discursuri promiţătoare.

Amintirea a ceea ce ar fi trebuit să fie va umple pentru un timp ecranele televizoarelor. Se va da vina pe stomacul mic al UE, prea încărcat după extinderea din 2004. Se va da vina pe greaua moştenire – veşnica pomenire! –, pe corupţii fără nume, se va da vina pe tot şi toate, pe mica productivitate, pe multinaţionalele care n-au investit şi, în mod conspirativ, ne-au ocolit.

Începutul lui ianuarie 2007 nu va fi la fel pentru toată lumea. „Alo, domnu' Mischie, ce faci, dom'le? Hai să trăiţi şi la mulţi ani! Să fim sănătoşi şi baroni pe viaţă!" Un rîs lătăreţ va răsuna la celălalt capăt al firului. Vesel, domnu' Mischie îşi va freca mîinile bucuros că integrarea s-a prelungit. Mai e loc de un şmen „banal", aşa, ca o ciupitură de ţînţar, de-un „ajutor de stat", de-un mic contract, căci, nu-i aşa, încă nu ne-am integrat!

Imaginile de mai sus încearcă să rupă selecţiuni dintr-un program virtual: România neintegrată. Gîndul la zilele acelea, în care mai-marii Europei ne vor mîngîia pe creştet ca pe un copil trist şi handicapat, îmi trezeşte un sentiment foarte apropiat de cel încercat uneori în anii de liceu, la orele de limba română. Profesorul, un excelent pedagog, avea o replică pe cît de simplă, pe atît de dureroasă, rostită invariabil cînd cineva spunea o tîmpenie. Pe un ton foarte apropiat de cel folosit de oameni în dialogul cu dobitoacele, spunea: „Ehh... important e să fim sănătoşi!". Această reducere brutală la condiţia biologică îţi crea sentimenul că, în ochii lui, nu eşti în stare să treci dincolo de efortul de a respira corect sau de a te deplasa în spaţiu fără să cazi. La o alta scală, reacţia UE ar putea fi similară.

Problema fundamentală a integrării europene – cu ipotetica ţintă în 2007 – este cine de cine are mai mare nevoie? Mult timp, autorităţile de la Bucureşti au huzurit în iluzia că Uniunea Europeană are nevoie de noi şi, ca atare, ne va accepta chiar dacă nu sîntem în stare să adunăm statul de drept cu economia de piaţă funcţională. Iată, însă, că notele mici la economie se completează nefericit cu alte lipsuri grave ce fac imposibilă iluzia unei aderări în 2007. Bunăoară, în loc să scădem, noi înmulţim corupţia, împărţim greşit sărăcia, adunăm firmele fantomă la creşterea PIB şi scădem competiţia la zero.

Ceea ce uită Puterea de la Bucureşti este că, oricîtă voinţă politică ar avea UE, ea nu se poate aplica în afara unor ecuaţii matematice clare. Cît o va costa pe ea, Uniunea Europeană, aducerea României înăuntru şi cît o va costa ramînerea noastră în afară. Simplificînd la maximum, este vorba, pînă la urmă, de un calcul aritmetic, oricîte variabile politice ar include. UE ar da nişte miliarde de euro din bugetul său, adică din banii contribuabilului european, dar nu de dragul României. Pe termen lung, miliardele de euro trebuie să se întoarcă într-un fel înapoi şi să servească scopului comun de a crea o reală putere capabilă să contrabalanseze forţa economică a SUA. Una peste alta, UE trebuie să iasă pe plus.

România are însă prea multe minusuri. Din punct de vedere economic, integrarea în 2007 este o imposibilă iluzie. Minimalizînd criteriul economic şi acreditînd ideea că locomotiva factorului politic ne va trage după ea, „clasa conducătoare" ignoră faptul că acest factor economic se sprijină pe cîţiva piloni esenţiali: independenţa justiţiei, garantarea proprietăţii, stabilitate legislativă. Adică, pe un sistem bazat pe domnia legii, singurul în măsură să ofere garanţia că o ţară, chiar şi slab dezvoltată, se poate integra. Guvernul de la Bucureşti mai ignoră faptul că ţările UE nu-şi riscă ordinea firească a pieţei comune cu o Românie unde topul milionarilor în dolari este ticsit de indivizi aserviţi puterii, cu afaceri născute în afara regulilor elementare ale economiei de piaţă! Într-o economie de piaţei funcţională autentică, n-ar rezista nici 10 la sută din miliardarii mioritici ai României de astăzi. În consecinţă, poţi să-i ceri Uniunii Europene să închidă ochii la unele lipsuri, dar nu-i poţi cere să înghită o piaţă mare şi haotică, sufocată de o fiscalitate corupătoare, şi, cel mai grav, condusă încă printr-un intervenţionism de stat mascat. Cine-şi imaginează că UE va accepta să arunce tone de bani în România, pentru ca apoi să importe en-gros toată ineficienţa unui sistem învechit, se înşeală amarnic! În piaţa UE nu poţi intra oricum şi nu poţi vinde minciuni gogonate.

Vestea că vom mai sta puţin pe tuşa UE nu va zgudui însă nici România şi nici vecinătatea. N-o să cadă sistemul bancar, n-o să pice Finanţele şi nu o să fugă investitorii străini cu fabricile în spate. Pieţele nu se vor da peste cap deoarece, cu siguranţă, ele vor fi primele care vor adulmeca inevitabila amînare. Parafrazînd, va fi precum „cronica unei amînări anunţate". O pace şi o linişte ca în sinapsele unui creier odihnit. Şi asta pentru că, pînă în 2007, toată lumea – de la investitorii internaţionali pînă la cei locali – va fi ştiut deja că România n-are încă loc în lumea UE. În plus, investitorii străini – aceste „animale sălbatice", cum au fost porecliţi – au o mare calitate: ei nu fug decît dacă simt că le fuge şi covorul dolarilor de sub picioare. Altfel, rămîn aici, cu corupţie cu tot.

Paradoxal, neintegrarea în 2007 ar putea fi, dintr-un anumit punct de vedere, în avantajul României. Departe de standardele europene, economia românească ar mai avea răgaz – cu condiţia să aibă şi politicieni pe măsură – să iasă din groapa indisciplinei financiare şi să se pregătească de competiţia cu celelalte „surate". Modul în care politicienii şi birocraţii de la Bucureşti vor închide capitolele de negociere va influenţa viitorul economic al României. Dacă însă nu se va mătura ineficienţa din sistem, integrarea în UE va spulbera trei sferturi din economie. Şi va fi prea tîrziu să ne opunem. Vom accepta cu portofelele deschise, cumpărînd pui ungureşti, cît timp sînt mai ieftini şi mai buni decît cei româneşti.

Pactul cu Diavolul sau *La vache qui rit?*

– interviu cu Philippe LEJEUNE –

Pe 11 februarie Philippe Lejeune, „le pape français de l'autobiographie", a prezentat, la Colegiul „Noua Europă", o conferinţă despre „Jurnalul intim – istoria unei practici", denumire inspirată de ultimul volum semnat de Lejeune împreună cu Catherine Bogaert, carte eveniment apărută în 2003 la Editura Textuel şi reconstituind – textual şi imagistic – istoria autobiografiei din Antichitate pînă în zilele noastre. Autor al unor cărţi de referinţă – Pactul autobiografic *(1975, tradusă şi la noi),* Je est un autre *(1980),* Moi aussi *(1986),* Le Moi des demoiselles *(1993) – dar apărător al vieţii (din cărţi), Philippe Lejeune a rămas, în cei 30 de ani de „autobiografie", apărătorul libertăţii totale, de alegere, de metodă, de convingeri. De altfel, vorba sa preferată e „En mai, fais ce qu'il te plaît". Anul viitor – în mai, desigur – Philippe Lejeune se va întoarce la Bucureşti ca invitat al unui colocviu despre autobiografie şi exil, proiectat de Institutul Cervantes. Cu o condiţie: să afle, pînă atunci, cît mai mult despre autobiografiile şi jurnalele româneşti.* **(S. S.)**

Fac ce vreau...

Sînteţi considerat instanţa supremă a autobiografiei în Franţa. Pe de altă parte, celebrul dvs. „pact autobiografic" (afirmarea textuală a identităţii între autor, narator şi personaj) a fost adesea contestat. Puteţi face un rezumat al acestor contestări?

În primul rînd, au fost discuţiile legate de identitatea între autor, narator, personaj. S-a considerat că ea nu e definitorie pentru autobiografie sau jurnal. Au existat apoi mai multe contestaţii care vizau „adevărul" instanţelor pomenite. Autobiografia nu este un text în care cineva spune adevărul absolut despre viaţa sa. Autobiografia este un text în care cineva *afirmă* că va spune adevărul despre viaţa sa, *se angajează* să spună adevărul. Autobiografia este promisiunea adevărului, nu adevărul. A spune adevărul despre propria viaţă este, cred, un lucru imposibil. Adevărul e relativ, multiplu, greu de definit, iar cel care promite că-l va găsi poate să nu-şi ţină promisiunea. Ceea ce diferenţiază autobiografia de orice alt text e, pe de o parte, această promisiune a autorului *de a încerca* să spună adevărul, iar pe de altă parte, felul în care cititorul citeşte textul autobiografic. Cititorul citeşte diferit, din punct de vedere psihologic, un text autobiografic şi unul de ficţiune. Nu ne punem niciodată problema adevărului într-un text de ficţiune. Am mai avut o serie de contestaţii pe motive de corectitudine politică. Mi s-a reproşat că am ajuns prea tîrziu la jurnalele feminine. Eu nu sînt deloc corect politic, dar nici incorect politic. Mi se pare absurd să critici un concept, în speţă „pactul autobiografic", pentru că exemplele care îl ilustrau erau luate din operele a patru bărbaţi: Rousseau, Sartre, Leiris şi Gide.

Gide salva puţin suita...

E ca şi cum am vorbi despre o istorie a muzicii în care i-am consacra un capitol lui Bach, altul lui Mozart şi altul lui Beethoven şi ni s-ar reproşa că ne ocupăm doar de muzica bărbaţilor. Din păcate, în acea perioadă existau foarte puţine muziciene şi, oricum, de altă anvergură. Cred că mi-am spălat toate păcatele studiind apoi scrierile unor femei din secolul al XIX-lea, asupra cărora nu s-a aplecat nimeni, cu atît mai puţin feministele, pentru care acele fete sînt incorecte politic, fiind conformiste. Una peste alta, îmi aleg subiectele care îmi plac şi... fac ce vreau.

Aţi simţit nevoia să faceţi o evaluare a reflecţiilor asupra acestui pact, scriind un text autobiografic „după 25 de ani". Ce s-a schimbat între timp, eul autobiografic, eul teoretic, perspectiva abordării?

În eseul *Pactul autobiografic după 25 de ani* am încercat să înţeleg eu însumi felul în care am progresat din 1975. Am încercat să iau distanţă, să înţeleg cum am ajuns la acea idee, pe care acum o consider pe jumătate greşită, dar pe care mi-o asum. Dincolo de concluzii, însă, în *Pactul autobiografic* există o metodă de lucru care nu e dogmatică, ci de-a dreptul pasională. Făcînd acest bilanţ, am exorcizat dogmatismul, devenind analitic, iar a fi analitic înseamnă a fi productiv la nesfîrşit. În acest text încerc să explic cum am reuşit să ies din capcana definiţiilor. Încerc, de asemenea, să explic ce fel de „contract" – mai degrabă mistic sau supranatural, decît juridic – e acest „pact cu Diavolul" pe care îl semnăm cu sîngele nostru atunci cînd citim adevărate autobiografii sau jurnale. De altfel, eu nu mă consider un teoretician revoluţionar, ci mai degrabă un creator de publicitate, în genul celui care a inventat *La vache qui rit.* Important e să înţelegi şi să faci ce vrei...

Spuneţi într-un interviu, în legătură cu faimoasa Claire Pic, persoană reală, dar şi personaj al cărţii Le Moi des demoiselles*: „Sînt o tînără fată". Nu e cumva o identificare livrească şi bovarică la un autor care face apologia autobiograficului pur?*

Nu, deloc. Nu e o afirmaţie literară. Cînd am descoperit jurnalul acestei Claire Pic am fost şocat, pentru că regăseam în propriul meu jurnal fraze întregi identice. Nu e deloc un joc, e adevărul curat. Iată, spun adevărul şi, în continuare, fac ce vreau...

Regula absolută a jurnalului

Spuneţi undeva că regula absolută a jurnalului intim constă în „a nu scoate nimic şi a nu adăuga nimic". Putem însă avea vreodată certitudinea respectării acestui pact etic?

Nu este o regulă referitoare la celălalt, ci o regulă referitoare la sine. Dacă punem întrebarea aşa, din perspectiva celuilalt, nu putem avea nici o certitudine. Regula de care vorbeam este o regulă interioară a jurnalului. Există, desigur, destule persoane care îşi „aranjează" jurnalul, fiind profund indiferente faţă de această exigenţă care este regula elementară a jurnalului. Pentru mine un jurnal modificat, în orice sens, nu prezintă nici un interes. Trebuie să fiu absolut sigur că o anumită persoană a scris *exact* acel lucru *chiar* în acea zi şi *nu a adăugat* apoi nimic. Poate că s-a înşelat în aprecieri, poate că sentimentele sale sînt nepotrivite, poate că nu ştie o mulţime de lucruri... Dar dacă începe să modifice ce a scris, din motive literare sau în funcţie de evoluţia propriilor interpretări, poate să arunce liniştită „jurnalul" la gunoi.

Chiar dacă acel manuscris e valoros literar?

Eh, putem face ce vrem cu noi înşine. Putem face o carte în mii de feluri. Dacă proiectul nostru e literar (şi atunci nu vorbim despre jurnal intim şi autobiografie în primul rînd) putem scoate, adăuga, colaţiona, pune floricele. Dar dacă vrem să scriem jurnal în primul rînd, trebuie să păstrăm şi originalul, trebuie să poată exista o posibilitate de comparaţie între cele două scrieri, foarte diferite substanţial. O să vă dau un exemplu din propriul meu jurnal: am început să recitesc pasajele din 1970 în care povesteam întîlnirile mele cu Michel Leiris. Notam tot. Astăzi găsesc că scriam prost, prea lung în raport cu ceea ce aveam de spus. Încerc acum să rescriu şi trebuie să vă mărturisesc că e pasionant. Nu am modificat interpretările, nu am exagerat circumstanţele, l-am rescris mai bine. Am păstrat însă originalul. Putem ameliora jurnalul, rămînînd fidel şi păstrînd întotdeauna martorul original. Într-un fel, îmi dau o mînă de ajutor mie, cel de la 35 de ani, pentru că între timp am făcut progrese, am înţeles mai multe despre scris.

În Le Moi des demoiselles *vorbiţi despre un cod în care aceste jurnale ale unor fete de acum 150 de ani erau scrise, cod cuprinzînd sistemul de educaţie, constrîngerile sociale... Cum se interioriza acest cod social şi istoric?*

Cînd citeşti multe jurnale, îţi dai seama ce mult seamănă între ele. Te trezeşti în faţa unor tematici şi a unor retorici analoage aparţinînd unor fiinţe diferite, cu vieţi distincte. Te întrebi atunci care e modelul. Ca cititor al zilelor noastre nu te poţi împiedica să cauţi un presupus decalaj între reprezentarea convenţională a propriilor sentimente şi a vieţii din aceste jurnale şi ceea ce îţi imaginezi că ar fi preocupările intime ale acestor fete din secolul al XIX-lea. Ca cititor modern simţi o tensiune între expresia aceasta convenţională şi sentimentele reale care nu pot fi exprimate. De aici, anumite tăceri, omisiuni, repetiţii, suspiciunea de a evita tot adevărul. Este o experienţă pasionantă, fiindcă citind un jurnal trebuie să construieşti un adevărat roman psihologic sau poliţist. Aşa se interiorizează codurile exterioare, dar mai ales controlul pe care îl exercitau ele. Important e ce nu se spune, deşi jurnalul e scris tocmai pentru a exprima acel nespus. Ai uneori senzaţia că poţi salva ceva sau pe cineva, deşi, în fond, e prea tîrziu...

Ciberjurnalul şi căutarea de sine

Care e diferenţa, pe de o parte între jurnalele intime ale fetelor din secolul al XIX-lea şi jurnalele băieţilor din aceeaşi perioadă, iar pe de altă parte între jurnalele tuturor acestora şi ciberjurnalele intime actuale de pe Internet?

Sînt specii diferite. Jurnalul intim tradiţional, indiferent de sexul diaristului, înseamnă suspendarea raportului social; pe Internet, în schimb, e ca la spectacol: în fiecare seară intri pe scenă. Ciberjurnalele sînt un fenomen extraordinar de nou, ceva ce nu a existat niciodată în istoria omenirii. În istoria genului, este pentru prima dată cînd putem citi un jurnal chiar în ritmul scrierii lui. Diferenţa extremă e aceea că eu, cititorul, cunosc în aceste cazuri „sfîrşitul istoriei" pe care diaristul n-o cunoaşte, pe cînd, în cazul jurnalelor puse direct pe Internet, cel care scrie şi cel care citeşte se află în aceeaşi situaţie. Asta nu s-a întîmplat niciodată! Lectura cîştigă în dramatism, în suspans... Am citit aseară jurnalul lui Julie şi ştiu că are probleme grave. Îmi încep ziua întrebîndu-mă ce-o mai fi făcînd Julie, cum o fi ieşit din încurcătură... O altă parte pozitivă a ciberjurnalului este faptul că se situează la jumătate între jurnal şi corespondenţă: diariştii aşteaptă un răspuns din partea cititorului. În josul paginii web există întotdeauna o adresă... Mai există şi un soi de concurenţă *on-line*, jurnalul trebuie să fie interesant, trebuie să construiască un personaj, trebuie să fie fidel acestui personaj şi, mai ales, trebuie să fie regulat. Dacă sări cîteva zile în jurnalul real, te priveşte. Dacă o faci pe Internet, toată lumea te uită.

E adevărat că există jurnale cu 50.000 de accesări pe zi?

E o fantasmă care circulă printre fani. Cînd pui un jurnal pe net, toată lumea crede că te expui unor milioane de ochi, dar nu e deloc adevărat. În realitate, există cinci, zece sau douăzeci de persoane care „te accesează". Este o literatură de reţea, alcătuită din miriade de minicolectivităţi. E drept, virtual, pot exista milioane de lectori, dar în realitate... Ca în alte părţi, intră în contact suflete-pereche, mai ales tineri pînă în 30 de ani a căror viaţă afectivă şi profesională nu e încă bine fixată. E o căutare de sine la începutul vieţii, poate de aceea e atît de ataşantă şi emoţionantă. În jurnalul meu din epoca în care am început să mă ocup de ciberjurnal eram contra fenomenului, mă plictisea, mi se părea narcisism gol. După aceea am înţeles că e mai mult decît atît. Este o experienţă care trebuie făcută.

„Lecture à sympathie"

Viitorul autobiografiei este legat de literatură sau mai degrabă de mărturiile „adevărate"? Cît de important e, în această zonă, să scrii bine?

Ce înseamnă să scrii bine? În domeniul autobiografiei şi jurnalului, esenţial e să scrii just, nu bine. Ideea de „a scrie bine" înglobează ideea de seducţie... În cazul autobiografiei şi jurnalului, efectul este în primul rînd asupra autorului, iar seducţia nu e necesară. Iată de ce, la „Asociaţia pentru Autobiografie" pe care o conduc, căutăm jurnale anonime, ale unor oameni obişnuiţi, cei a căror viaţă va rămîne „în sertar", inedită, nepublicată. Literatura autobiografică publicată este vîrful aisbergului, care mizează, e drept, pe seducţie. Marea masă de jurnale, care nu are nimic de-a face cu literatura aşa cum o înţelegem noi azi, îşi aşteaptă încă descoperitorii.

Dar criteriul e tot acela al emoţiei, nu? Nu v-au emoţionat domnişoara Claire Pic sau internauta Lisa?

Ba da, însă într-o primă instanţă, criteriul de lucru e altul: nu triem, nu alegem, tratăm toate jurnalele „colectate" în acelaşi fel. Prost scrise sau nu, dezlînate sau concise, noi le acceptăm cum vin, nu le triem. Încercăm să vedem partea bună a lucrurilor. Numim asta „lecture à sympathie", ceea ce presupune că există o serie de fapte literare care sînt produse de noi, cititorii, şi nu de text. Noi sîntem cei care creăm contextul. Este ca o ascultare de grad secund a textului: sesizăm imperfecţiunile, neîndemînările, dar trecem peste ele, fiindcă ele *fac parte* din viaţa acelei persoane. Aceasta e baza metodei: nu judecăm, identificăm. Nu refuzăm şi nu acceptăm. E uşor să citeşti o frumoasă operă literară, nu ţi se cere decît educaţie şi puţin timp. Pentru autobiografie şi jurnal ai nevoie de multă pasiune... Şi de o enormă libertate interioară.

interviu realizat de Simona SORA

Teodor BACONSKY

turn înclinat

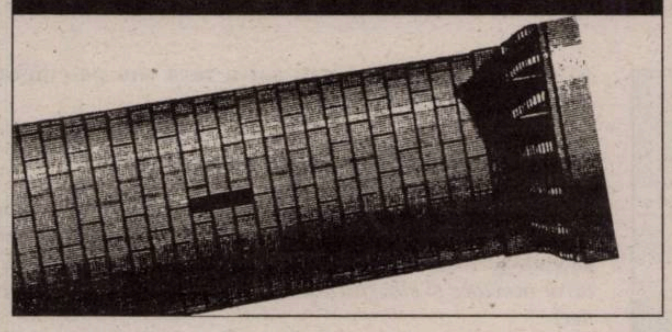

Roma. Şi Moscova

Citesc în presă că Walter Kasper – cardinal, teolog de anvergură şi preşedinte al Consiliului Pontifical pentru Unitatea Creştinilor – a fost degeaba la Moscova. Sfîntul Părinte l-a trimis acolo într-o misiune de tatonare: încă o dovadă a dorinţei sale de a cerceta Rusia, pentru a normaliza relaţiile dintre Biserica Romană şi cea mai importantă Biserică Ortodoxă. Numai că, pentru a obţine un acord, e nevoie – firește – de bunăvoinţa ambelor părţi. Din păcate, cu Ortodoxia rusă nu se negociază. Ea zace în stepele acestei ţări cu 11 fuse orare ca un mamut acaparat de gheţuri.

După dizolvarea URSS, Patriarhia de la Moscova – condusă de Alexei al II-lea (un aristocrat estonian de sorginte germană) – a bătut toate recordurile obstinaţiei anti-ecumenice. Nu vrea să audă de protestanţi, nu discută nici cu Vaticanul, acuzat de prozelitism. Filmul multiplelor sale refuzuri e de-a dreptul halucinant. În fapt, strategia ortodocşilor ruşi se bazează pe dublul discurs cu care ne obişnuise comunismul: Kiril de Smolensk, mitropolitul însărcinat cu relaţiile externe ale Patriarhiei, se plimbă semeţ pe la congrese occidentale, unde îşi pune gazdele la punct şi generează perplexităţi de neuitat... Mai promite cîte ceva, pe un fond încruntat de „posibilă“ evoluţie... Pe plan intern, relaţiile interconfesionale sînt în schimb abordate ca în Evul Mediu: orice heterodox e drac. Vrea să ne invadeze, să ne uzurpe identitatea, să debiliteze coloana vertebrală a Sfintei Rusii etc.

E greu să măsori coeficientul de spirit cristic dintr-o asemenea ecuaţie fudamentalistă. Şi mă întreb cum de reuşesc ruşii – ale căror elite s-au europenizat de peste două secole – să accepte anacronismul unui război religios artificial. Cu siguranţă că Sinodul rus a urmărit călătoriile lui Ioan Paul al II-lea prin capitalele creştinismului oriental. A văzut că, după istorica breşă făcută în România (1999), Sfîntul Părinte a vizitat Ucraina, Bulgaria şi Grecia, fără ca aceste state să treacă la catolicism. Au fost pur şi simplu întîlniri între Apus şi Răsărit, la capătul unui mileniu de înstrăinare ostilă. Au fost totodată mărturii despre urgenta refacere a unităţii creştine în mijlocul societăţilor noastre secularizate. Deşi ar fi putut să patroneze dialogul, Patriarhia Rusă a preferat să-l boicoteze sistematic. Adică a spus „niet“ oricăror tratative raţionale şi responsabile. Mai mult, a perceput deschiderea celorlalte Biserici ortodoxe ca pe o slăbiciune de care Moscova nu se face vinovată, dar şi ca pe un argument al propriei hegemonii asupra dreptei credinţe. Vechiul sindrom al cetăţii asediate s-a agravat, cu toate că ar fi fost normal ca el să fie înlocuit printr-o atitudine de conlucrare ecumenică, pe direcţia consolidării democratice şi a sincronizării poziţiilor faţă de provocările globalizării.

Prin comportamentul ei internaţional, Patriarhia Moscovei perpetuează mesianismul slavofil şi coboară în caricatură paradoxul cosmopolit-etnocentric al teologiei ruseşti din secolul al XIX-lea. Arhitecţii acelei gîndiri – cu variantele sale panslaviste, disidenţele sale gnostice şi viziunile sale redempţioniste – au greşit adesea, însă au greşit cu stil, în deplina măreţie a utopiei asumate. Cărţile lor au făcut epocă, au creat emulaţie universală şi ucenicii fertile. Iar cînd comunismul a gonit în exil ultima generaţie de socialişti evanghelici, ei au înviorat, ideatic, terenul relativ arid al filosofiei occidentale. Nimic din această epopee intelectuală nu supravieţuieşte în cloazonarea provincială pe care o practică, astăzi, ierarhii dintre Don şi Nistru. În aceste condiţii, mă întreb ce vor pîna la urmă succesorii unor Nil Sorski sau Andrei Rubliov. Să aştepte, îndărătul zidurilor, prăbuşirea Occidentului? Să parieze, cu toată răbdarea aferentă, pe lenta deplasare a centrului geopolitic dinspre Atlantic spre Pacific? Să evanghelizeze China, India şi Japonia, pentru a repara, cîndva, eşecul misionar al iezuiţilor? Să legitimeze mafiile, luptele tribale, bătrînetul analfabet din Rusia profundă şi trecutul de mare putere pe care nici o idealizare strict propagandistică nu-l mai poate resuscita?

Fiecare dintre aceste „proiecte“ denotă o crasă lipsă de realism spiritual. Dacă ele vor ocupa într-adevăr agenda Patriarhiei de la Moscova, presupun că actualul Papă nu va săruta niciodată pămîntul Rusiei. Cu atît mai rău pentru toată lumea.

Anca MANOLESCU

Stiluri ilustrate ale credinţei

Săptămîna trecută, una dintre emisiunile lui Marius Tucă s-a referit la amplasamentul catedralei „Mîntuirii Neamului“ în parcul Carol I. Despre proiectul în sine s-a vorbit destul de mult, i s-au adus o sumedenie de argumente şi obiecţii: de ordin teologic şi istoric, legate de imaginea de sine a ortodoxiei şi a românilor, de necesităţile liturgice şi urbanistice ale oraşului, de judecarea proiectului din punct de vedere arhitectonic. Faptul că el a fost şi este atît de discutat, că la emisiunea aceasta, ca şi în altele, interveneau telespectatorii mi se pare un exerciţiu public foarte util. Dar tonul cu care reprezentantul Bisericii Ortodoxe, preot cu înalte responsabilităţi universitare, răspundea obiecţiilor mi-a zgîrcit urechile. Argumentarea aducea a rechizitoriu. „Opozanţii“ erau rapid descalificaţi: nu erau parteneri valabili de dialog fiindcă nu erau ortodocşi, sau nu erau practicanţi, sau nu aveau o bună educaţie religioasă din familie, sau nu erau destul de „serioşi“. În ultima intervenţie, cu o voce tremurîndă, o doamnă a început prin a spune că e ortodoxă, că îi place să meargă la biserică şi că nu e o „pierde vară“, asta ca să încerce, necontestată, să spună: „dar,...“. Nu a scăpat însă: i s-a spus că nu are destul suflet. Mă întreb cît de numeros va fi neamul astfel condus pe calea mîntuirii colective. Ce se întîmplă cu reticenţii faţă de proiect, care nu au destul suflet sau destulă educaţie?

Oricum, după ce cu atîta pricepere părintele a îndepărtat orice împotrivire, el a declarat că ridicarea catedralei se va face în bună şi deplină înţelegere, iar domnului Băsescu i-a amintit că îl mai aşteaptă un mandat în care pot face lucruri folositoare împreună (lui nu i s-a pomenit nimic despre suflet). Aşadar, desfiinţare brutală a oricărei poziţii oricît de vag contrare sau numai diferite, de unde decurge, matematic, blocul unanimităţii: cei care nu sînt cu noi (şi ca noi) nu contează. Tonul însuşi cu care era rostită „pledoaria“ uluia: şfichiuitor, răstit, de profesor care te trimite fără multă vorbă la colţ. Poate nu sînt eu destul de practicantă religios, poate nu am destulă educaţie şi destul suflet, dar îndrăznesc să spun că acest tip de discurs cu iz totalitar nu prea are şanse să convingă în spaţiul public şi nici să modeleze oameni vii spiritual. Ce imagine a persoanei umane stă în spatele unui asemenea discurs? Ce se aşteaptă de la judecata, de la responsabilitatea, de la libertatea ei?

N-aş fi vorbit despre acest episod TV (preferam să-l uit), dacă, puţine zile mai tîrziu nu vedeam emisiunea lui H.-R. Patapievici, avîndu-l drept invitat pe Î.P.S. Nicolae Corneanu, mitropolitul Banatului, şi nu asistam astfel la o binefăcătoare diferenţă de ton şi de stil. „Idei în libertate“ e oricum un spectacol al consistenţei intelectuale, rostite cu eleganţă şi rigoare. Şi cu acea destinsă amenitate asigurată de preţuirea avizată pe care interlocutorii o au unul faţă de celălalt. De cîte ori văd emisiunea, am senzaţia unui privilegiu: poţi asista la desfăşurarea reală a unei teme, la calma şi insistenta ei urmărire, la bogăţia referinţelor, la precizia nuanţelor, la acurateţea argumentelor, faptelor, documentelor invocate. Nici o altă emisiune culturală nu izbuteşte să fie în aşa măsură *dialog:* dialog echilibrat intelectual, stimulativ de ambele părţi, între gazda şi invitatul emisiunii, legaţi prin interesul *angajat* faţă de problema discutată.

De data aceasta, emisiunea avea un deosebit, şi deloc demobilizator, *ralenti*: seninătatea, foarte realistă de altfel, nici o clipă evazivă, cu care Î.P.S. Nicolae Corneanu răspundea întrebărilor presante, grave ale lui H.-R. Patapievici dădea dialogului o tensiune calmă. Întrebările erau esenţiale, se refereau, printre altele, la raportul Biserică – stat în societatea actuală, secularizată, la situaţia creştinismului în modernitatea tîrzie, la coexistenţa lui, în terenul european, cu alte mari religii. Întrebări anxioase, tranşante, care primeau răspunsuri încă o dată realiste, dar de un realism pentru care crizele erau privite într-un orizont global, istoric şi transistoric. Şi nu era vorba doar despre expunerea unei teorii, ci despre o judecată a credinţei lucide, „aplicate“, îndrăzneţe în afirmaţiile ei. Biserica nu mai poate fi astăzi, spunea Î.P.S. Nicolae Corneanu, nici instituţie împreună conducătoare cu statul, nici stat în stat; laicizarea societăţii, ca situaţie de fapt, aduce, spunea el, în contra-parte, beneficiul interiorizării religiei. Bisericile, responsabilii şi membrii lor, sînt îndemnaţi să se distanţeze de aspectele „prea formale“ ale credinţei lor, să discearnă şi să se angajeze în profunzimea ei. Cu aceeaşi liniştită luciditate, accepta pluralismul religios al Europei actuale, ceea ce ar trebui, spunea el, să determine o schimbare de optică asupra creştinismului însuşi, ca şi asupra celorlalte religii: există o îndatorire comună, colegială, a Bisericilor şi religiilor de a depăşi formalul şi de a insista asupra esenţei credinţei lor.

În fond, lăsa să se înţeleagă Î.P.S. Nicolae Corneanu, lumea actuală nu e mai săracă în şanse spirituale decît alte epoci; pentru omul angajat religios, fiecare „aici şi acum“ e legat de deplinătatea unei prezenţe veşnice, stă sub grija aceluiaşi ochi, aceleiaşi pronii. La întrebarea: „resimţiţi modernitatea ca pe o agresiune?“ a răspuns, simplu şi cumpănit, negativ. „Dumnezeu are grijă de lume şi oameni... Asta e relaţia mea cu oamenii şi cu lumea de azi.“

Iată un discurs atent la libertatea oamenilor şi la universala economie a lui Dumnezeu, un discurs de o respiraţie destul de amplă ca să accepte alteritatea religioasă drept colegialitate şi să propună oricui, fără agresiune, această respiraţie. Horia-Roman Patapievici încheia emisiunea cu frumoasa imagine a mîinii lui Dumnezeu în care stă lumea, o imagine la care părintele Scrima se referea deseori vorbind despre Pantocratorul din bolta bisericii: nu *omnipotens*, spunea el, ci *omnitenens*, „atotţiitor“. La care adăuga varianta arabă a termenului: *Dhabet al-kull* („cel ce ţine totalitatea“). A privi istoria şi umanitatea, a privi fiecare persoană drept „sus-pendate“ ferm de acest temei zenital te uşurează de povara crizelor imediate, te încarcă de responsabilitatea şansei oferite prin ele. Părintele Scrima cita dintr-un poem al lui Rilke, *Toamnă*, în care harul echilibrează blînd greutatea lumii: „Uită-te cum împrejur totul cade / Mîna-ţi cade şi ea / E o cădere universală / ...Şi totuşi, e întotdeauna cineva / A cărui suavă mînă / Acestei universale căderi stavilă pune“.

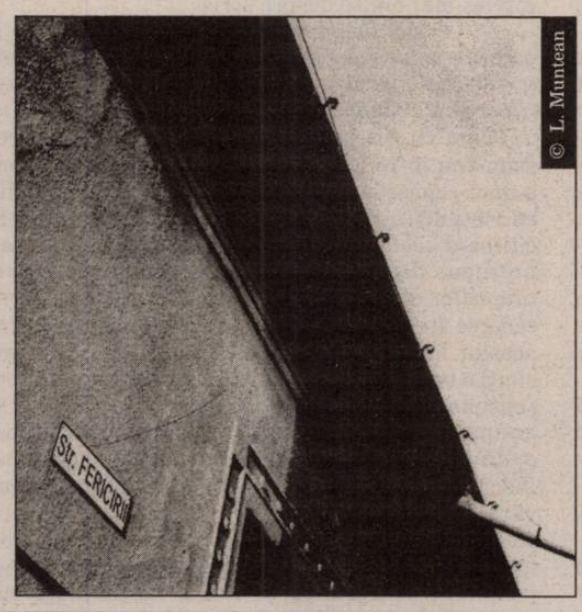

În fond, dacă sînt mai atentă, chiar pe termen scurt, evenimentele benefice le întrec pe cele mai degrabă dezagreabile. De curînd a apărut la Polirom primul volum al Septuagintei, traducere directă din greacă, ediţie dotată cu introduceri, bogate subsoluri de note care recuperează încărcătura de semnificaţii a termenilor, tradiţia exegetică şi interpretările teologice, o muncă făcută sub egida NEC şi mulţumită mecenatului particular, de laici şi preoţi, de cercetători de diferite confesiuni creştine, prin colaborare cu echipa franceză de editare a Bibliei alexandrine. Publicaţiile Editurii Deisis, proiectul *Septuagintei,* volumul *Despre îngeri* al lui Andrei Pleşu, emisiunea lui H.-R. Patapievici, cărţile şi rubrica alăturată a lui Teodor Baconsky, iată cîteva din locurile unde „cultura spirituală“ capătă sensul despre care vorbea părintele Scrima: „cea care se naşte şi creşte o dată cu întrebările eliberatoare ale credinţei, pentru a se proiecta, sărbătoreşte, pe orizontul marii aventuri a Spiritului“.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

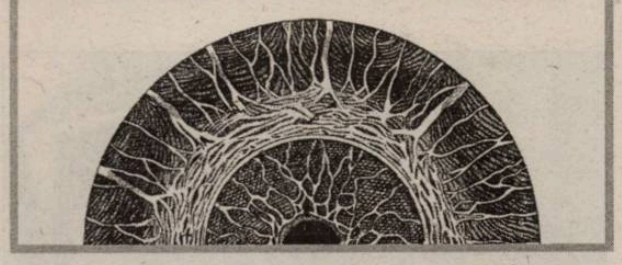

1984, primăvara

România liberă, 1 martie 1984. La ordinea zilei: recuperarea, recondiţionarea şi refolosirea materialelor. O problemă asupra căreia atrăsese atenţia, clarvăzător, însuşi tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Aflăm, astfel, că la întreprinderea de încălţăminte „Dîmboviţa" deşeurile de piele nu se mai aruncă: dintr-un singur kilogram de fişii din piele, economiştii, creatorii şi muncitorii de la „Dîmboviţa" fabrică acum 5 modele de încălţăminte Romarta. Mai rămîn însă nişte „tăieţei" din piele care, şi ei, sînt folosiţi: la fabricarea tălpii artificiale. Iată şi alte exemple: asociaţiile de locatari din Botoşani se întrec în acţiunea de colectare a maculaturii, la Combinatul metalurgic Tulcea din praf şi zgură se obţin mangan şi crom; Griviţa Roşie se remarcă prin brichetarea şpanului; 80% din componentele unui automobil Dacia provin din piese recondiţionate, ca să nu mai vorbim de avîntul fără precedent pe care l-a luat reşaparea anvelopelor; din deşeurile de fructe se vor obţine uleiuri şi proteine, iar din leşiile reziduale de la fabricile de hîrtie se vor scoate 11.000 de tone de drojdie furajeră cu o concentraţie de 44% proteine.

Scînteia, 2 martie 1984. Rubrica „Fapte, realizări": pe baza programului elaborat de Uniunea judeţeană a cooperativelor de producţie Dolj, s-a trecut la confecţionarea de căruţe urmînd ca, în 1984, numărul lor să ajungă la 2.000. Reportaj cu titlul „Cartea în satul de azi – factor activ de educaţie comunistă, patriotică, revoluţionară"; în satul Nanov, judeţul Teleorman, ţăranca Dida Catîru citeşte, de la bibliotecă, pe Delavrancea şi Sadoveanu, dar se pune la punct şi cu noile metode agrozootehnice: a împrumutat cărţile *Irigaţiile în România* şi *Aventura genetică*. O altă cooperatoare, Stana Ştefan, citeşte *Studii critice* de Gherea şi *Recursul la metodă* de Alejo Carpentier.

Flacăra, nr. 9. Cenaclul Flacăra al Tineretului Revoluţionar la Galaţi. *„O şansă păcii* începe în triumf. Refrenul reluat de sală declanşează dialogul acesteia cu A.P. (...): «O şansă păcii şi glorie ei / Este nemaipomenit că în România nu se intonează marşuri militare, ci cîntece de pace / O şansă păcii şi glorie ei / Lăudat fie numele comandantului nostru suprem / O şansă păcii şi glorie ei»."

Scînteia, 4 martie 1984. Obligaţii şi răspunderi ale producătorilor agricoli: fiecare gospodărie personală a membrilor cooperatori formată din 2-3 persoane are obligaţia să crească cel puţin o vacă sau 5 oi, ori două capre, 1-2 porci, 10 găini, 60-80 pui de carne, 5-8 alte păsări (gîşte, raţe, curci) şi 10-15 iepuri de casă. Pentru consumul propriu de miere, fiecare gospodărie trebuie să deţină cel puţin un stup de albine. De asemenea, trebuie să crească viermi de mătase, pentru a obţine cel puţin 4-5 gogoşi de mătase în vederea valorificării lor la fondul de stat. Gospodăriile alcătuite din mai mult de 2-3 persoane au obligaţia să crească un număr mai mare de animale şi păsări, corespunzător numărului membrilor de familie.

România liberă, 5 martie 1984. Rubrica „Am fost sesizaţi, răspundem cititorilor". Rînduri din scrisoarea cititorului Tudor Crăciun, din Bucureşti, str. Căminului nr. 26, bloc D, ap. 14: „A trecut cam mult timp de cînd mi s-a spus (...) că statuia lui I.L.Caragiale, aflată în curtea editurii Cartea Românească, pe strada Nuferilor, va fi amplasată într-un loc mai potrivit. (...) Zilele trecute trecînd întîmplător pe strada cu statuia am constatat că ea era tot acolo. Cum ampla acţiune de sistematizare a Capitalei se întinde în timp, această reuşită statuie nu poate să rămînă tot acolo unde se află, ea trebuind să fie mutată într-un loc frecventat, undeva unde trecătorul s-o admire şi să-şi amintească mereu de marele nostru scriitor".

Din răspunsul dat de Comitetul de Cultură şi Educaţie Socialistă al Municipiului Bucureşti:

„Pentru punerea în valoare a statuii lui Ion Luca Caragiale, aflată în curtea editurii «Cartea Românească», există mai multe propuneri de amplasare. Una dintre ele se referă la spaţiul verde din faţa Teatrului Naţional. Urmează ca proiectantul general să studieze încadrarea statuii în viitoarea arhitectură a ansamblului. În funcţie de aceasta, se va putea lua hotărîrea corespunzătoare".

Alex. Leo ŞERBAN

mă enervez, deci exist

„Calităţile mi le cultivă prietenii.
Defectele mi le cultiv singur."

Berlineze

1. La hotel

a) *Pernele:* indecent de imense, monoton de moi şi puturos de pufoase; se presupune că trebuie să-ţi îngropi capul în ele, ca struţii, ca să poţi dormi. Sînt nevoit să cer la recepţie să-mi fie schimbate cu altele mai mici...

b) *Cameristele:* îţi împăturesc frumos tricoul cu care dormi şi ţi-l pun, demonstrativ, peste pernă, pe marginea fotoliului, ba chiar pe birou, ca să se vadă că ţi-au făcut camera! Uneori, îţi lasă cîte-o mică ciocolată (bombonică); dar nu întotdeauna...

c) *Telecomanda:* niciodată acolo unde ai pus-o! (măsuţa de la capul patului); locul cel mai probabil în care o s-o găseşti: pe televizor. În sistemul de ordine al cameristelor, „tele" trebuie să stea lîngă „tele"...

2. În metrou

a) *U-Bahn & S-Bahn* afişează uneori staţii intermediare ca gări-terminus: cum n-ai timp să verifici toate staţiile pe hartă, în cîteva secunde, te urci! Ca să constaţi imediat că metroul nu merge în direcţia dorită, ci în cea diametral opusă...

b) *2,20 euro* o călătorie!? Nein, danke! Ich bin *kein* Berliner!

3. La film

a) *Berea* (ştiu că e folclor, dar se verifică): la orice oră, dar mai ales la filme, drept care sălile – împînzite de rînduri întregi de „cinefili" cu sticla de bere în mînă – duhnesc a birt! Aşa ceva nu s-ar întîmpla nicicînd la Cannes...

b) *Îmbulzeala;* paradoxul teutonic: nemţii sînt incapabili să formeze cozi ordonate, disciplinate şi civilizate pentru a intra în sălile de cinema! N-o să înţeleg niciodată de ce – şi, firește, așa ceva nu s-ar întîmpla nicicînd la Cannes...

c) *Acreditarea:* teoretic, îţi dă dreptul de a vedea toate filmele din toate secţiunile; practic, trebuie să faci zilnic slalomuri printre programe ca să verifici care film, la ce oră şi în ce sală poate fi văzut doar cu acreditarea, şi să stai la cozi (ordonate, de astă dată...) ca să iei bilet pentru celelalte! *Scheisse...*

d) *Cinefilii (acreditaţii):* vin în ultima clipă, obligîndu-te să-ţi iei lucrurile puse pe scaunul de-alături şi să-ţi muţi genunchii sprijiniţi confortabil pe spetează celui din faţă – după care se-ntîmplă să adoarmă! Bun film, *Gute Nacht...*

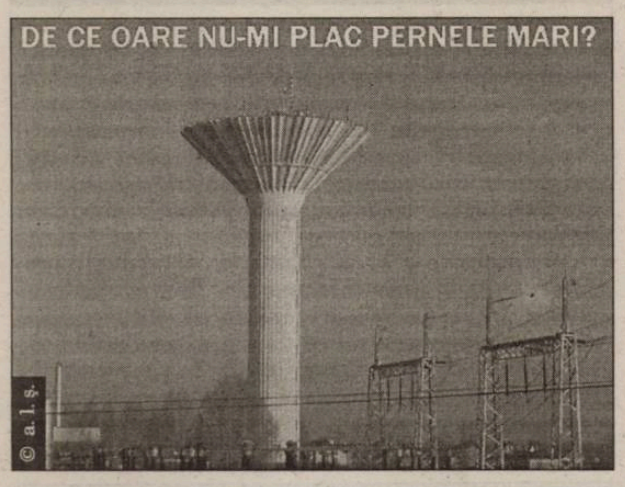

Dragoş BUCURENCI

chat@clubucurenci

Între şcoală şi „agenţie"

Ana fumează verde, ia ecstasy şi trage K. La prima vedere, pare visătoare, dar de cele mai multe ori e doar confuză. Puţină lume i-ar da mai puţin de 18 ani, deşi nu are decît 16. Îşi schimbă des chefurile, stările, cluburile şi drogurile. Am convins-o să-mi răspundă la întrebări în schimbul unei lame de gumă de mestecat. Cînd i-am propus tîrgul, avea pupilele dilatate şi a acceptat cu entuziasm. A doua seară, cînd am stat de vorbă, avea pupilele mici şi roşii şi mi-a pus mai multe întrebări decît cele la care s-a obosit să răspundă. Era cu doi prieteni, greci amîndoi şi trecuţi bine de 25 de ani. Veniseră împreună şi mergeau împreună în club.

<?> cînd ai ajuns prima dată în club?

<a> acum doi ani, printr-a opta.

<?> şi acum cît de des te duci?

<a> în ultimul timp, cel puţin în ultimul an, am ajuns să merg cam o dată pe săptămînă.

<?> în timpul săptămînii sau în week-end?

<a> în week-end.

<?> clubul ţi-a schimbat comportamentul în ultimii doi ani?

<a> da, eu zic că m-am schimbat, dar e vorba şi de faptul că am crescut, că m-am maturizat, zic eu.

<?> la şcoală simţi vreo diferenţă de cînd mergi în club?

<a> nu, pentru că nici înainte nu eram altfel. adică la şcoală mă duc, dar nu prea mă duc...

<?> ai colegi care merg prin cluburi de drogaţi?

<a> unii da.

<?> cam cîţi, la tine în clasă, de exemplu?

<a> vreo şase.

<?> între cei care merg în fire, club a şi cei care merg în mission, în kristal există conversaţie?

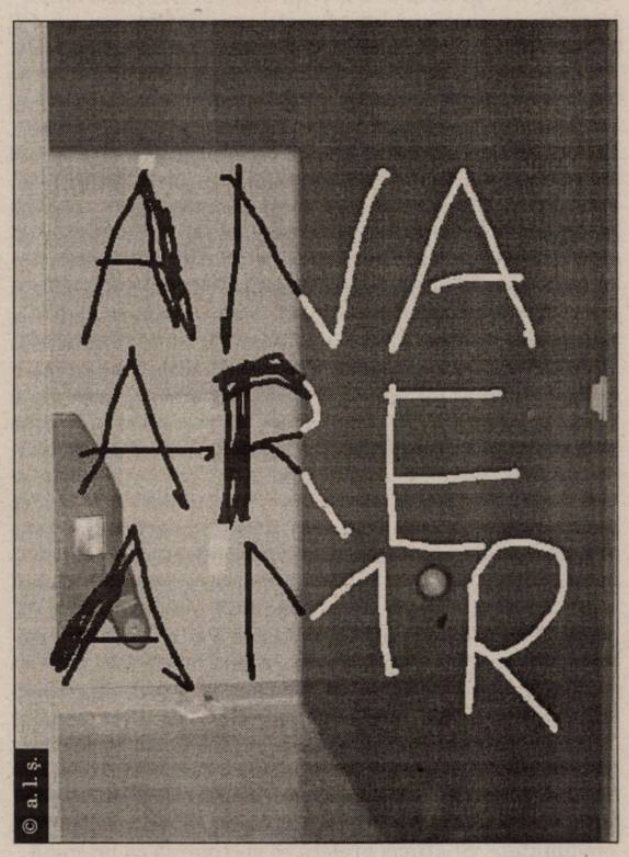

<a> există, sînt grupuleţe separate, dar comunică între ele. eu, de exemplu, ascult şi house şi rock şi hip-hop şi mă înţeleg bine şi cu unii şi cu ceilalţi.

<?> tot clubbing-ul ăsta costă. de unde vin banii?

<a> ghici de unde vin!

<?> în toate cazurile vin de la părinţi?

<a> da, dar sînt şi copii care muncesc. uite, anul trecut mai scoteam şi eu bani, dar contam şi pe ce îmi dădea mama.

<?> scoteai bani muncind ce?

<a> nu contează.

<?> nu înţeleg ce poţi munci cînd te duci la şcoală.

<a> lucram într-o „agenţie".

<?> de publicitate?

<a> *(rîde)* nu...

<?> la şcoală cei care merg în club sînt copiii cuminţi sau copiii-problemă

<a> sînt şi dintr-o categorie şi din cealaltă. eu, de exemplu, sînt un copil-problemă, dar am un coleg care e foarte cuminte şi merge în cluburi, e ca mine.

<?> ce facultate vrei să faci?

<a> nu ştiu încă, mă gîndeam să dau la arte, dar nu ştiu încă sigur unde.

<?> dj-ul favorit?

<a> nu ştiu... *(către ceilalţi)* ziceţi-mi un nume de dj...

Alex. Leo ŞERBAN

Filmele cu care m-am întors

Solothurn: Cînd e să fie

La Solothurn, în Elveţia, de 39 de ani încoace, există un festival – „Solothurner Filmtage" îi zice – dedicat exclusiv producţiei elveţiene de film. OK, ştiu la ce vă gîndiţi: elveţienii (Orson Welles spunea, răutăcios, că ei n-au inventat decît ceasul cu cuc) sînt ăia cu ceasurile – dar ce ceasuri! –, cu băncile – dar ce bănci! – şi cu neutralitatea... Dar cu filmele?! Tanner, Goretta şi – dacă vrem neapărat să fim pedanţi – Godard (care e, de fapt, elveţian şi trăieşte la Rolle, pe malul Lacului Leman). Atît. Restul sînt bancuri (cu bănci, ceasuri & cuci).

De 7 ani de cînd „fac" Solothurnul – cu o pauză în 2002-2003 –, m-am convins însă că există şi un cinema elveţian, foarte prolific de altfel, chit că nu întotdeauna şi foarte interesant. (Ce a fost mai interesant s-a văzut şi în România, în 2000, cînd am făcut selecţia pentru „Zilele filmului elveţian", eveniment organizat de ProHelvetia.) Scurt spus, elveţienii sînt tari în documentare şi, uneori, în scurt-metraje; mai puţin în lungmetrajele de ficţiune.

Ei bine, în 2004 (la a, deci, 39-a ediţie), „regula" aceasta a fost încălcată cu brio! Cînd e să fie... *Cînd e să fie* este chiar titlul filmului (*Wenn der Richtige kommt*), care s-ar mai putea traduce – contextual – prin „Cînd crezi că l-ai găsit" şi – mult mai literal – prin „Cînd apare cel potrivit": un debut în lungmetrajul de ficţiune datorat lui Oliver Paulus (elveţian) şi Stefan Hillebrand (neamţ; în paranteză fie spus, cei de la *Variety* par să fi uitat că este vorba de o coproducţie atunci cînd au scris: „Un film care dovedeşte că o comedie germană poate fi amuzantă").

O poveste („dulce-amară", cum se zice) despre o Ea, Paula (interpretată de o actriţă uluitoare: Isolde Fischer), femeie de serviciu la o firmă, care întîlneşte un El, Mustafa (turc născut în Elveţia), care lucrează ca bodyguard la aceeaşi firmă: întîlniri frugale, pe-un colţ de bancă, în timpul pauzelor de masă... pentru el, nimic mai mult; pentru ea – totul! Şi asta pentru că Paula este... cum să spun (nu vreau să sune nici brutal, nici – şi mai rău! – politic-corect), este „specială": uşor exaltată, uşor retardată... În orice caz, reacţiile ei sînt ciudate – dovadă şi faptul că ia drept dragoste ceea ce nu e, din partea lui Mustafa, decît un sentiment – mult mai „moderat" – în care se amestecă politeţea, simpatia, curiozitatea, mila şi un fel de camaraderie amuzată. La un moment dat – la turci, Tatăl decide! –, Mustafa e nevoit să se ducă în ţara de baştină şi să-şi aleagă o nevastă de-acolo. Paula, intrigată, disperată (el nu-i spusese că pleacă), îşi ia inima-n dinţi şi, cu ajutorul unei „prietene" care-o luase sub aripa ei protectoare (o individă închipuită între două vîrste, care-şi dă aere de mare doamnă şi de fapt e-o pîrlită), se duce acasă la el şi-l confruntă – amîndouă – pe „padre padrone" (scena este mortală!). Află un început de adresă (de fapt, doar numele oraşului), cumpără două bilete – pentru ea şi „prietenă" – şi o pune pe aceasta în faţa faptului împlinit: se pleacă în Turcia! Mîine! Acum! Există, aici – filmul nu este numai povestea Paulei, ci şi a oamenilor cu care ea vine în contact, a tuturor acelora pe care ne-am obişnuit să-i numim „marginali", scutindu-ne astfel de povara de a-i mai şi cunoaşte... –, încă un moment memorabil, cînd doamna „von X", acasă la ea, în chiţimia în care trăieşte, cu *make-up*-ul scurs o dată cu fiţele de cucoană, îşi dă seama că nu are banii necesari călătoriei şi că, mărturisindu-i Paulei acest lucru, şi-ar pierde orice credibilitate. Şi-atunci preferă să şi-o piardă ca prietenă...

Paula pleacă totuşi, ajunge în Turcia (am uitat numele oraşului – ba nu [am verificat în catalog!]: Adana), începe să-ntrebe (prin semne, prin mimică) de Mustafa – o girafă blondă, şleampătă, în rochii lălîi, tîrîndu-şi bagajele şi lungind gîturile celor care o văd... Cunoaşte un fel de Nastratin Nosferatu care vorbeşte germana (isteţ ca primul, cu urechi clăpăuge ca al doilea), recepţioner într-un hotel, care-o mai îndrumă. Face piaţa prin bazaruri (stop-cadru ilariant: se opreşte să admire... o mătură, un „mop"!). Îi arată unui angajat al hotelului unde stă – excedată de-atîta nepricepere – cum se sprayază o măsuţă: „întotdeauna dinspre interior spre exterior!" Şi, miracol – filmul este împărţit în capitole, oarecum à la *Breaking the Waves* –, *chiar îl găseşte!*, dar trebuie să vedeţi filmul pentru a vedea şi *cum* (scena este antologică). Paulus & Hillebrand s-au inspirat, e clar, din „Trilogia Inimii de Aur" a danezului Von Trier – dar filmul are ceva şi din „vecinul" său suedez, Lukas Moodyson, pentru că există multă tandreţe în felul cum este privită această femeie, în lipsa de afectare şi de pretenţie (dar cu umor şi emoţie) cu care se povesteşte (cotidianul *Süddeutsche Zeitung* mai remarca faptul că, „în cele mai bune momente, [filmul] egalează *cool*-ul şi magia poetică ale timpuriului Jarmusch"). Este un film care entuziasmează şi care merită a fi cunoscut (eventual, prin aducerea lui la Cluj, în cadrul Festivalului „Transilvania"), măcar pentru a schimba – puţin – imaginea-standard despre Filmul Elveţian.

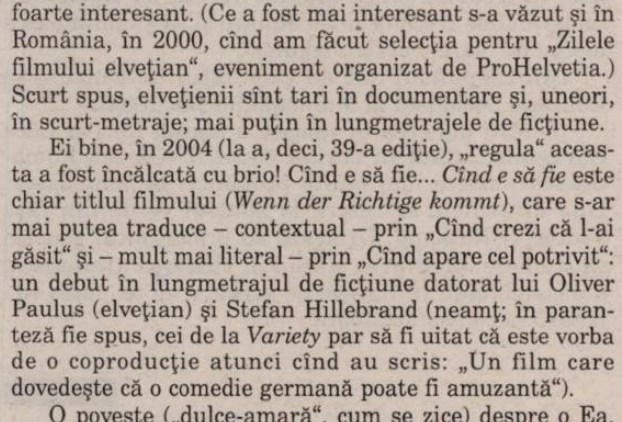

Stefan Hillebrand & Oliver Paulus, ***Wenn der Richtige kommt***

Cu ce am mai rămas de la Solothurn? Cu imaginea lui *Henri Cartier-Bresson*, „patriarhul Fotografiei" (95 de ani), cocoţat pe acoperişul apartamentului său parizian din Rue de Rivoli (vizavi de Tuileries), încercînd să deseneze şi retrăgîndu-se, „e prea multă lumină..." – în documentarul lui Heinz Bütler despre HCB. Cu alt documentar (premiat de altminteri), *Mais im Bundeshuus* de Jean-Stéphane Bron, despre dezbaterea parlamentară privind organismele modificate genetic: mutre, gesturi, discursuri & trageri de sfori înaintea votării unei legi... cam ca la noi, numai că elveţienii iau treaba în serios şi, în plus, probabil că vom mai avea de aşteptat mult şi bine pînă cînd un Florin Iepan, să zicem, va putea filma în Parlamentul României! Cu *Libre échange*, scurt-metrajul lui Vincent Pluss (unul din cei mai prolifici tineri regizori helveţi), în care o familie ieşită la un picnic, într-o pădure, este urmărită frenetic de un elicopter, povestea frizează *thriller*-ul absurd – pînă cînd se dovedeşte că elicopterul aparţinea unei firme de produse casnice, care făcea promo. Ultima imagine: familia, într-o dumbravă, pe covorul proaspăt cumpărat şi cu toate obiectele utilitare – de la oala-minune la aspirator – îngrămădite de jur-împrejur!...

N-am remarcat nici un ceas cu cuc.

Clermont-Ferrand: Patru zile în Franţa

Clermont-Ferrand, se ştie (numai eu am scris-o de cel puţin cinci ori, în cei 7 ani de cînd bat festivalul!), este pentru scurt-metraje ceea ce este Cannes pentru lungmetraje. Să iei Ursul de Aur la Berlin pentru un film de 13 minute, cum a făcut-o Cristi Puiu, este bine (deşi, vorba unui critic israelian, „Cine vine la Berlin pentru scurt-metraje?!"), dar şi mai bine este să fii selecţionat în competiţia internaţională la Clermont, chit că nu iei nici un premiu – cum i s-a întîmplat lui Cristian Nemescu, autorul *Poveştii la scara C...*

Anul acesta (a 26-a ediţie naţională, a 16-a internaţională), Clermont-ul şi-a permis chiar să *nu* acorde nici un Mare Premiu pentru selecţia franceză! A fost oare juriul atît de „rău" (în el figura şi Rona Hartner), sau competiţia naţională a suferit, într-adevăr, de lipsa filmelor care să merite recompensa? Nu ştiu; n-am stat decît 4 zile la Clermont şi, cunoscînd „reputaţia" scurtelor hexagonale (nombriliste, socialiste...), am preferat celelalte secţiuni – unele, cu adevărat formidabile: „Du côté de chez François / Hommage à François Truffaut" (cu cîteva „*truffa*ndale"!), Panorama braziliană (intimidantă!), programul „Labo" (digital-experimental: o minune!) şi cel intitulat „Piscines" (scurte „intrate la apă": surprinzător!), plus – firească – cele 14 programe (x 81 de filme) din competiţia internaţională (unele, uluitoare!).

Şi totuşi, *par acquis de conscience*, am văzut şi cîteva scurte franceze; *Perles à rebours*, de pildă, un documentar hilar despre tîmpeniile solemne spuse de părinţi (bunici...) copiilor ca să-i „îndrume în viaţă": copiii respectivi (acum adulţi & realizaţi, Alain Chabat printre ei) iau pe rînd cuvîntul şi debitează „ce-au învăţat acasă"... Ei bine, *détrompez-vous*: mica tradiţie domestică, „înţelepciunea orală transmisă din tată-n fiu", nu este decît un şirag de perle! Sau (dar cum de s-a strecurat acest titlu printre scurtele politic-corecte producţie franceză!?) *Un jour en France*: un cuadragenar pleacă la serviciu (este prima lui zi de muncă!); Parisul este în grevă generală (nu e nici prima, nici ultima...); tăntălăul se alătură demonstranţilor, cîntă înflăcărat „Internaţionala" şi seara se-ntoarce acasă... „prima zi de muncă, şi probabil ultima!" Ca satiră a unui sistem în derivă, e perfect.

Cu ce am rămas, totuşi, de la Clermont? Cu multe, foarte multe scurte extraordinare – toate secţiunile reunite. Din motive de spaţiu, voi alege cîte unul pentru fiecare:

● *Léaud de hurle-dents* de Jacques Richard (în Omagiul lui Fr. Truffaut): Jean-Pierre Léaud, interpretul mitic al lui Antoine Doinel, acum un copil bătrîn de 59 de ani, degradat fizic, „delicat" psihic, cu părul lung şi slinos, cu gura un cimitir dentar („Dentistul meu... un măcelar, un escroc! *À mort!!*", urlă actorul – ochi scăpărînd/pumn ridicînd spre cer), peripatetizînd patetic prin cimitirul Montparnasse ca un avatar al lui Artaud (Léaud/Artaud, rimează!) care i-a cunoscut pe François, Langlois *et les autres*. 23 de minute de psihodramă. Ce poate fi mai trist decît să fii un „fost copil teribil"?...

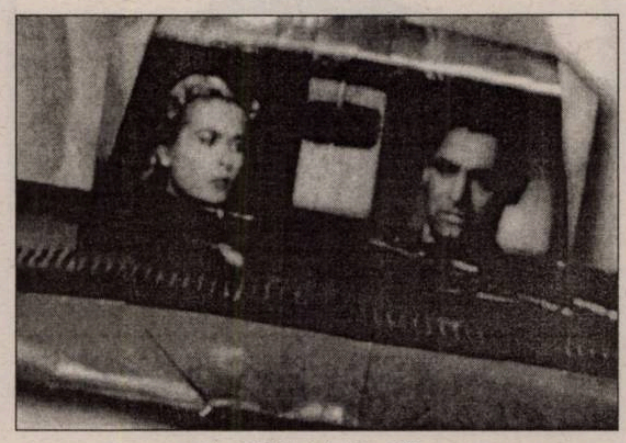

Virgil Widrich, ***Fast film***

● *Noi uszoda / Piscine pour femmes* al ungurului (?) Francisco Gozon: la-nceputul secolului XX, femeile făceau baie în piscine publice separate de bărbaţi; un puşti găseşte un pasaj între cele două, se-ndrăgosteşte de-o fată „de-alături" – dar „ordinea morală" (în ipostaza unui instructor mustăcios) îi zădărniceşte planurile... 16 minute de alb-negru ca-n epoca mută, de umor buf şi duioşie retro.

● *E no meio passa um trem* al brazilianului Fernando Meirelles (în colaborare cu Nando Olival): în trenul care-l duce, cu soţia & copilul, spre o binemeritată vacanţă, un poliţist pur & dur se-ntîlneşte cu banditul pe care-l urmăreşte – şi care merge şi el, cu soţia & copilul, în (binemeritata) vacanţă... 17 minute de *thrilledie* (*thriller* + comedie), un regal absurd-abisal din partea autorului lui *Cidade de Deus*.

● *P.O.W.* al nipon-americanului Daisuke Shibata: în Bagdadul eliberat, doi soldaţi US interoghează un irakian: „Unde se-ascunde Saddam Hussein?" Irakianul acceptă să le spună: Saddam nu există. Cel pe care-l ştie toată lumea nu e decît un actor care-l joacă pe Saddam – o chestie ştiută de toţi irakienii. „Sîntem oameni cu simţul umorului, 11 septembrie e clar că nu e mîna noastră – a fost prea serios..." Unul dintre soldaţi, excedat, îi pune pistolul la frunte, trage... din pistol iese o floare de hîrtie! E 1 aprilie – şi 15 minute de „situaţie" declinată pe toate tonurile (comic, dramatic, politic...) de un regizor virtuoz.

● În fine – revelaţia festivalului, *Fast Film* al austriacului Virgil Widrich: Humphrey Bogart o sărută pe Ingrid Bergman, apoi „foaia" se-ndoaie şi-n locul lui Ingrid apare Lauren Bacall, iar Ingrid îl sărută pe Cary Grant, care-o sărută pe Grace Kelly, care-i urmărită de... Istoria Cinematografului pe „repede-înainte", cu imagini-locomotivă, vagoane, urmăriri de maşini, indieni şi tot tacîmul... 14 minute de jubilaţie cinefilă ludic-erudită, de invenţie formală inepuizabilă şi de comentariu (prin fotograme reciclate) a tot ce-a însemnat a 7-a artă – ca şi cum *Histoire(s) du cinéma* al lui Godard ar fi încăput pe mîna unui copil care face avioane din hîrtie. Genial!

(Deplasare sponsorizată de firma PricewaterhouseCoopers)

Dilema veche vă recomandă

● *Platforma* lui Michel Houellebecq, în traducerea lui Emanoil Marcu, la Polirom; cel mai provocator autor francez contemporan, cu cel mai provocator roman al său (da, mai tare decît *Particulele elementare!):* „Oamenii au nevoie de sex, dar nu îndrăznesc să recunoască". Un „post-'68" (69 deci) viguros pentru cei nu tocmai slabi de înger. (Alex. Leo Şerban)

● Ultimul număr din *Magazine littéraire* despre psihanaliză în Franţa şi mai ales despre noii psihanalişti, pluridisciplinari şi rebeli, o nouă generaţie „psy" care are legături fireşti cu tradiţia disciplinei, dar care îşi caută în altă parte (politică, muzică, literatură, etnologie) punctul de greutate. De comparat! (Simona Sora)

Simona SORA

puzzlecturi

Scena balconului

● **Nora Iuga, *Lebăda cu două intrări*, Editura Vinea, 2003.**

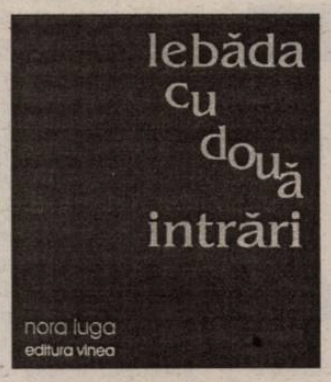

Rar ne e dat să asistăm la veritabile sinucideri literare. Mai vedem cîte-un harachiri, mai auzim cîte-o declaraţie anticalofilă, mai declamăm, ca Saşa Pană, „Opreşte stiloul şi priveşte viaţa“... După atîtea letrisme, textualisme, postmodernisme, dar mai ales după gesturi „vitale“ precum cele ale lui Rimbaud sau Kafka, antiliteratura a ajuns (în alte părţi, mai ales) un procedeu ca oricare altul. Să te-apuci de negoţ (cu arme sau castraveţi, ce mai contează), să (vrei măcar) să distrugi tot ce-ai scris: iată adevăratele gesturi ale renunţării la farsă. De aceea, a-ţi face arşice cărţile anterioare, a le presăra, în totalul dispreţ ál cititorului, într-un ghem antiliterar, antidiscursiv, amestec de monolog interior şi dicteu automat – cum face Nora Iuga în ultima sa carte – reprezintă un veritabil curaj... literar. Principalul interes al acestui experiment e chiar urmarea. Cum va mai scrie una dintre cele mai autentice poete şi prozatoare de azi după această carte cu foarte multe intrări, dar cu o singură ieşire?

Cele două cătuşe

Într-un interviu din martie 2002, Nora Iuga vorbea despre aspiraţia sa spre „cvasiliteratură“, zonă în care scriitorul se poate scrie pe el însuşi, poate „să scoată pe hîrtie înăuntrul său“, eliberîndu-se de cele două cătuşe ale literaturii: convenţia şi compartimentarea. Compartimentarea, adică împărţirea pe genuri, a fost de mult depăşită: poezia e proză, proza e poetică, autobiografia e roman ş.a. Cum arunci în aer însă convenţia? Mulţi au încercat să iasă din convenţia spaţiului literar, a timpului narativ, a personajelor de cuvinte. Puţini însă au rupt şi pactul sensului. Cine vrea să citească o carte care se lichidează singură, o dată cu autorul ei, ignorîndu-te pe tine, cititor de bună-credinţă?

Nora Iuga scrie – după douăsprezece volume de poezie, două de proză şi un jurnal-roman berlinez – această carte ce se vrea „un monolog interior care nu mai respectă nici o convenţie, nici sintaxă, nici fir logic, nici spaţiu, nici timp, amalgamîndu-se totul, act trăit cu act imaginar, frînturi de sens, senzaţii la cald, sincope...“ Pentru cine nu îi cunoaşte scriitoarei cărţile „literare“, *Lebăda...* e ininteligibilă. Poetică (deşi dispusă prozastic), autobiografică (deşi „subiectul“ e o sinucidere reuşită), antiliterară (dar folosind „cuvîntul, intermediar mincinos“), cartea Norei Iuga e în primul rînd o sinucidere simbolică, prin suspendarea sensului.

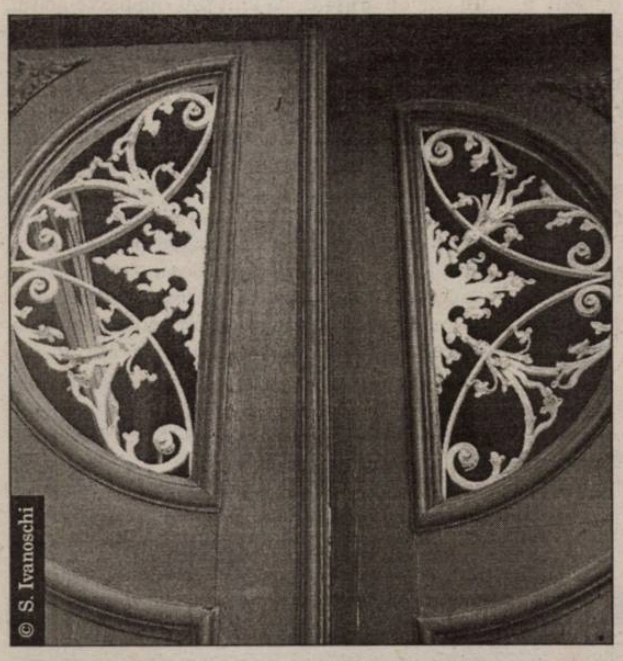
© S. Ivanoschi

Şotron pe balustradă

Abia în al doilea rînd, *Lebăda...* flashază, ca la o şedinţă foto, ultimele clipe ale unei femei care se sinucide aruncîndu-se de la etajul şase al unui bloc proletar. Inutil ne vom întreba însă cine e fiinţa care-şi zice, cu un umor negru: „să nu uit să închid pisica a mai căzut o dată din balcon cînd cu vrabia n-a păţit nimic ca nevasta lui petre stoica auzi să rămîi agăţat în plop şi să fii dat jos cu scara de pompieri ca să mori după trei ani de cancer morţile sînt ca mijloacele de transport şi ce frică mi-a fost întotdeauna să zbor din balcon“. Degeaba vom încerca să reconstituim, folosind detectivistic *Săpunul lui Leopold Bloom, Sexagenara şi tînărul* sau *Fesanenstraße 23. O vară la Berlin*, eul compozit, vibratil şi versatil-ingenuu care joacă singur scena balconului, notînd: „vocea aia din creier cînd tace mă aruncă într-o stare de şoc parcă mi s-ar opri inima două lucruri m-au făcut din om neom semnele şi aberanta credinţă în reciprocitate“. E doar o (generică) femeie îndrăgostită, aplicînd, de astă dată, o altă terapie decît literatura, chiar dacă punerea în scenă a „şotronului“ pe limită şi anticipările macabru-erotice sînt, fatalmente, literare.

Cartea sinucigaşă

Cred că ferocea *Lebădă cu două intrări* îşi pierde cititorul pe drum atunci cînd renunţă şi la anticonvenţie. Dacă literatura e o întîlnire întîmplătoare de obiecte fără sens sau (cum ziceau cei de la revista *Unu*) „le meilleur papier hygiénique du siècle“, la ce bun să te temi că „toată cartea asta e un risc nu-mi pasă parcă-i văd cum o aruncă din mînă după primele zece pagini pentru că un traseu fără marcaj e periculos şi fără perspective“. Nu cred că vreunul dintre cititorii fideli ai Norei Iuga va arunca această carte din mînă după primele pagini, dar nici nu cred că harachiri-ul simbolic din ea îi va aduce scriitoarei noi cititori. Risc, desigur, cu totul asumat.

trend inţe

A intra la Stăpîn

– Leo, te-ai uitat la Oscaruri?

– Da, am pus ceasul să sune la 6 dimineaţa şi am mai prins o oră... Tu ai jubilat, presupun *(Stăpînul inelelor 3*, 11 premii, plus premiile pentru actori la *Misterele fluviului)*.

– Da' chiar, de ce ne excităm atîta din cauza Oscarurilor?

– Anul ăsta chiar n-aveam de ce: era clar că *Stăpînul...* o să ia cam tot; ce-i drept, nu mă aşteptam să ia *chiar* tot!

– M-a deranjat un lucru pe care l-ai scris: că succesul acestui film este un simptom al dispariţiei memoriei cinematografice: la *Stăpînul inelelor*, oamenii sînt la fel de inocenţi cum erau în faţa filmelor Lumière. Dar *Titanic*, un film care ţi-a plăcut foarte mult, funcţiona la fel: fenta tot ce era sofisticat în spectator, se repezea direct la emoţii.

– Da, numai că *Titanicul*, în comparaţie, pare „complex“, se adresează mai degrabă unui spectator matur; *Stăpînul...* a prins teribil la puştime, fiind construit pe un tipar „joc pe computer“, şi îngrijorarea mea era legată de faptul că gigantismul & grandilocvenţa trilogiei lui Peter Jackson (10 ore cu totul!) devin argumente forte în judecarea unui film: nu întîmplător, el n-a avut practic contracandidaţi şi, tot neîntîmplător, singurul „actor“ care ar fi putut fi nominalizat este Gollum, cel creat digital!

– Dar gigantismul ăsta nu face parte dintr-o veche tradiţie, care începe chiar dinainte de Griffith?

– Ba da, Andrei, numai că – din fericire – pe vremea aia nu se dădeau Oscaruri...

– Cred că dimensiunile filmului te fac să subestimezi adevăratul talent al lui Jackson, felul cum trece de la mare la mic şi înapoi.

– Eu am văzut mai degrabă trecerile de la mare la mai mare... Chestia e că, aşa cum ziceam, un film „mic“, minimalist, subtil, riscă să treacă total neobservat pe lîngă „colosul“ lui Jackson.

– De acord. De asta Oscarurile nu trebuie luate prea în serios. Ce-are *Stăpînul...* cu *Misterele fluviului?* Apropo, ce ai tu cu filmul ăsta?

– Nu e tocmai filmul la care mă gîndeam cînd am spus „mic“ şi „subtil“! E OK, dar prea clasic pentru gustul meu. N-am rămas cu nici o imagine din el; mi-a plăcut Tim Robbins, în schimb m-a exasperat Sean Penn, care este în-gro-zi-tor...

– ...Ştii ceva, cred că nu mai avem loc să polemizăm, continuăm în particular.

– Las' că fac eu loc în pag. 13 săptămîna viitoare!

Andrei GORZO & a. l. ş.

Andrei GORZO

dilematograf

O tragedie americană

● ***Misterele fluviului* / *Mystic River* (SUA, 2003), de Clint Eastwood.**

La aproape 50 de ani după ce a debutat ca actor, într-o chestie care se chema *Răzbunarea creaturii* şi care nu promitea mare lucru (poate doar un rol în *Răzbunarea creaturii II)*, Clint Eastwood a realizat o chestie care se cheamă *Misterele fluviului* şi despre care sînt tentat să spun că e un film mare – primul din cariera regizorală a lui Eastwood. *Necruţătorul*, ambiţiosul *western* din 1992 care i-a cimentat respectabilitatea, e un film pe care-l tratez azi cu o anumită rezervă (atitudinea cea mai potrivită, cred, faţă de filmele care ne răscolesc adolescenţa): continui să iubesc unele secvenţe – de exemplu, dialogul dostoievskian dintre un ucigaş şi o prostituată, unul mai sfios ca altul –, dar mi se pare că regizorul forţează atmosfera, îşi suprasolicită imaginile, umblă cu paşi prea grei. Dimpotrivă, regia lui Eastwood la *Misterele fluviului* (care va intra pe ecranele noastre din 19 martie) mi s-a părut un miracol de discreţie: e ca un spirit care planează asupra străzilor triste ale unui cartier din Boston şi a cărui privire iluminează comunitatea aceea, pentru ca noi s-o vedem limpede.

La primul nivel, *Misterele fluviului* (adaptarea unui roman de Dennis Lehane) este un *thriller* procedural. Există o fată moartă. Există un tată fost puşcăriaş, acum lider în cartier, capabil de orice (Sean Penn). Există un poliţist stăpîn pe meseria lui (la locul crimei e ca un cocoş în ogradă) şi aproape inaccesibil ca persoană (Kevin Bacon). Există un suspect cu un aer de copil autist (Tim Robbins). Şi există o anumită zi în copilăria celor trei bărbaţi, cînd unul dintre ei, suspectul de azi, a fost luat într-o maşină de nişte bărbaţi necunoscuţi, sub ochii celorlalţi doi copii, şi dus undeva de unde n-a mai ieşit întreg. Violul acela este explozia originară de violenţă, *big bang*-ul în care se naşte universul sumbru al filmului – o lume în care nimic din ce-i rău nu se pierde, orice act de violenţă se reverberează şi se repercutează şi nici generaţia următoare nu e mîntuită. O armă de foc din trecutul violent al unui tată se întoarce, ca un blestem, împotriva fiicei. Rana lăsată de pedofili îl transformă cu totul pe nevinovat, îl face suspect. Ca şi *Necruţătorul*, *Misterele fluviului* e un film despre violenţa bărbaţilor – văzută ca un blestem – şi despre mîntuire – văzută ca o imposibilitate. Dar e o viziune mai largă: în joc e sufletul unei întregi comunităţi. „Tu ai putea să conduci oraşul“, spune o femeie la final, ca să-şi îmbărbăteze soţul atacat de remuşcări, năucit de revelaţia unor cicluri ale violenţei, la fel de inevitabile ca anotimpurile; loialitatea ei e sinistră – în timpul acesta, o altă femeie, rămasă de curînd văduvă, umblă pe străzi desfigurată de plîns. *Misterele fluviului* e o tragedie americană contemporană realizată fără hei-rup stilistic. Una dintre imaginile cele mai impresionante este faţa lui Tim Robbins pe un fundal negru: precum Coppola în sala de consiliu a Naşului, Eastwood ne obligă să ne uităm în întuneric. Interpretarea lui Robbins este superbă – ochii care adineaori păreau muribunzi, iar acum fug după cine ştie ce năluci, botul de copil persecutat, care brusc dispare şi nu mai rămîn decît fălcile căzute ale unei ruine de bărbat. Iar Sean Penn face unul dintre rolurile lui curajoase care pot să pară cabotine – uneori parcă face prea mult, alteori prea puţin – pentru că tatonează, îşi foloseşte imaginaţia, încearcă să ghicească metabolismul unei suferinţe de nedescris. Pe măsură ce ne apropiem de final, ştim că ne apropiem de o nouă explozie de violenţă: ciclul trebuie să se epuizeze, creatura trebuie să se răzbune. Cînd vine vorba de preludiul violenţei – încolţirea victimei, punerea la zid –, Eastwood e un maestru: cîmpurile de energie negativă ale personajelor aproape că devin vizibile, montajul împrumută ritmul unui clănţănit de dinţi. Dar *Misterele fluviului* nu e o experienţă deprimantă sau greu de suportat. Clint Eastwood ne descrie o rană în inima unei comunităţi. Precum rana rămasă pe trotuar din ziua în care cei trei copii şi-au scrijelit numele în asfaltul proaspăt şi unul dintre ei a fost răpit, ea n-o să mai dispară. Dar Eastwood o descrie clar, cu răbdare, cu gesturi măsurate, armonioase, iar înţelegerea ei aduce pace.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Pauză publicitară

„Viaţa nu e un rol“ – ne spune Bleonţ, aruncînd foile din mînă, cu un gest de maximă teatralitate. Apoi ne povesteşte cum s-a lăsat el de fumat. Îl vedem explicînd ceva, dînd ultratensionat din mînă, apoi, în momentul imediat următor, rîzînd fără rost... Adicătelea, vezi bine, o mască plînge, una rîde. Mă întreb unde e viaţa aia, care e în afara rolului. Pe de altă parte, oare cum s-au gîndit realizatorii spotului că o să cred că, într-adevăr, „Claudiu a reuşit!“ (să se lase de fumat), cînd au angajat să-mi mărturisească asta un actor atît de marcat de meseria lui? Din două, una: ori Claudiu joacă un rol (prost şi teatral – aşa cum se pricepe) şi, deci, tot ce ne spune sînt balivernele pe care l-au învăţat alţii să ni le spună, ori Claudiu e, totuşi, sincer – dar, dacă aşa face un om cînd se lasă de fumat, atunci mai bine fumează în continuare...

Un tip joacă şah şi se vede după faţa lui că e într-un impas. Un amic din public îi şopteşte: „Regina!“ Tipul nu înţelege. Amicul repetă: „Regina!“ Tipul – la fel. Atunci amicul arată spre sticla de Borsec. Aha! Şahistul s-a prins, în sfîrşit, ia calul adversarului cu tura şi cîştigă. Spotul ăsta e făcut după principiul „unde dai şi unde crapă“. Adică i se spune ceva legat de regină, iar el ia calul cu tura şi chestia asta îl face fericit. Legătura dintre şah şi apa minerală Borsec? Deja cerem prea mult.

Apartament de bloc, filmat într-o lumină mizeră. Te gîndeşti că trebuie să fie locuinţa unor refugiaţi chinezi, pentru că în urechi îţi sună şi o muzică de la ei. Vezi şi o vază chinezească, dar după care se întinde o tînără autohtonă. Ia vaza, o înfăşoară în hîrtie igienică, fluieră ca un birjar şi i-o aruncă iubitului ei într-o cutie. Copiii se mutau şi găsiseră o soluţie pentru împachetatul obiectelor. În secunda următoare, vedem cum vechiul sul de hîrtie igienică este înlocuit cu cel de Zewa Deluxe. Ni se spune: „Zewa Deluxe – fină ca un fulg“. Înţelegeţi ceva din această înlănţuire cauzală? Eu – mărturisesc – nu. Să fie vreo legătură subtilă între rasa galbenă şi galbenul hîrtiei Zewa, care-i, în plus, şi uşoară ca un fulg? Atunci de ce se mută cei doi tineri? Şi unde a învăţat să fluiere aşa graţioasa domnişoară? Pelicanul sau babiţa.

O tipă intră în toaleta unui avion şi, cum locul e strîmt, atinge din greşeală, cu cotul, butonul care activează interfonul. Rezultatul: întreg avionul ascultă ce bine se simte ea cînd face amor cu şamponul Herbal Essencies. De spălat pe cap nu are cum, pentru că e imposibil să-ţi bagi capul în chiuveta toaletei din avion, sub firicelul acela firav de apă. Aşa că fata a preferat, de bună seamă, să folosească şamponul în alte scopuri. Nu îmi imaginez cum, dar, ca să nu ne batem capul, putem să o credem pe cuvînt. „Fantastic!“

Gumă de mestecat Winterfresh cu o nouă aromă – *mountain frost*. Munţi înzăpeziţi, aer curat şi un individ bine care începe să mestece demonstrativ. Se apropie de el inevitabila fată, cu intenţia să-l sărute. Toate condiţiile se pare că sînt îndeplinite. Numai că, atunci cînd se apropie suficient de gura lui, tipa are o mică ezitare. Cei atenţi pot observa pe chipul ei, pentru o secundă, o expresie cam scîrbită, stîngaci mascată de un zîmbet. Cut – şi aparenţele sînt salvate în final printr-o aburire a geamului. Totuşi, întrebarea rămîne: oare ce a scîrbit-o în aşa hal pe fătuca respectivă?

Desigur, sînt multe întrebări despre lume şi viaţă pe care ţi le iscă spoturile publicitare. Întrebări fără răspuns, care te pot face să eşuezi în plină confuzie. Eşti un individ curios şi acest lucru nu-ţi face o viaţă prea uşoară. Cu o singură excepţie, însă. Dacă ai dureri de cap în urma spoturilor publicitare, tratează-te cu excelenta reclamă la Coca-Cola vanilla, unde un domn care-ţi vorbeşte amabil (Chazz Palminteri) va avea grijă de tine. Scurt, dar cu efect garantat. Jimmy!

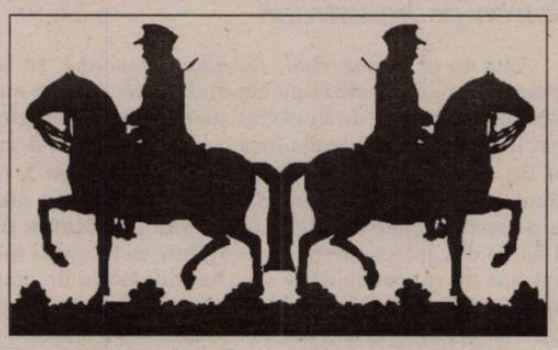

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Note informative obsedate tot de Schubert

Această sinceră şi totalitară lene care-mi paralizează orice curiozitate în privinţa dosarului meu de „obiectiv“ al Securităţii.

Aceste cotropitoare personalităţi intelectuale cărora nu le lipseşte decît cultura sentimentelor.

Acest director al unui prestigios cotidian parizian care, la capătul unei scurte discuţii cu un istoric literar român, specialist în Zola, o încheia clar şi decis: „J'ai aucune confiance dans votre Roumanie“.

Aceşti cîţiva oameni pe care îi iubesc atît de mult încît ei nu trebuie s-o ştie, căci nu merită să afle de eroarea mea.

Acest domn McLuhan care, în afara „satului global“ cunoscut de tot semidoctul, a mai lăsat o vorbă, mult mai grea în violenţa adevărului ei: „Indignarea morală este strategia standard pentru a conferi demnitate unui idiot“.

Această după-amiază din secolul trecut, în casa mamei mele din Tel-Aviv, cînd – stînd întins şi moţăind – am auzit-o spunîndu-i unei prietene cu care vorbea la telefon, dincolo, în vestibul: „Vai, Şeli, cum să rămînă aici...? El are acolo prieteni cu care vorbeşte ore întregi la telefon...“

Aceste bătrîne balerine rusoaice, serioase şi nostime pînă la înduioşare care, de mult rămase în Occident, obsedate de Diaghilev, Fokin şi „divina doamnă Spessivţeva“, le învaţă acum pe domnişoarele din Londra şi Paris cum să danseze *Lacul lebedelor,* cum să se degajeze de partener în *Giselle,* cerîndu-le şi sentiment în mişcare, ca, deodată, cu o politeţe extremă, să le întrebe: „Poţi să-mi explici raţiunea acestui gest?“.

Acest coleg de specie şi de redacţie care a inventat monoxidul de tristeţe şi azotatul de levănţică.

Acest neam de la poalele Carpaţilor, din cîmpia Dunării, din deal-vale-deal, căruia un fotbalist, Popescu, Gică Popescu, venit din Spania, îmbrăţişat acolo de însuşi regele Juan Carlos, a trebuit să-i spună în faţă, mai clar decît orice filosof, că e un „neam imposibil prin violenţa cu care umflă tot ce e rău şi ascunde orice bine“.

Aceste clipe de luciditate cînd te rogi ca în atacul de panică să nu faci un infarct şi criza de isterie să rămînă o fandacsie, fără să degenereze într-o comoţie cerebrală.

Acest domn avocat în haină albă, cu papion, fost ofiţer MAI, la „un serviciu tehnic“, adică la paşapoarte, recunoscînd liniştit că a încercat să se sinucidă „fiindcă orice om conştient trebuie să facă testul morţii“ şi impută PRM-ului „lipsa de stil“.

Acest fost şef al cenzurii, despre care, zile întregi, după revoluţia anticomunistă, s-a zvonit în Capitală că va fi preşedintele Comunităţii evreieşti şi n-aş putea spune, cunoscîndu-i inteligenţa, că mi s-a părut incredibil, neverosimil sau imposibil.

Această soluţie, fulgerător apărută în minte, pentru a înfrînge o nevroză – să faci parte dintr-o celulă de psihologi care tratează, la aeroport, familiile celor pieriţi în catastrofa aviatică proaspăt anunţată la difuzor.

Acest excelent cronicar sportiv, printre puţinii la „obiect“, care a făcut doi ani la rînd revelionul la restaurant pentru a verifica dacă a doua oară va fi „la fel de tîmpit“ ca în anul precedent.

Aceste momente muzicale – la „Spring Time“, cu o şaormă sub nări sau cu un Real Madrid – Murcia în faţa ochilor – cînd pricep brusc ce înţelegeau Scott Fitzgerald prin „faliment emoţional“ şi Hemingway prin „depresie diareică“.

Acest straşnic ticălos care – după ce şi-a studiat temeinic dosarul de la CNSAS – denunţă opiniei publice cine e cel care l-a turnat sistematic, sperînd astfel că a devenit o victimă.

Acest unchi al meu de pe un ţărm al Mediteranei, văduv după 61 de ani maritali, pe care-l caut ca să-l felicit de ziua lui, pentru cei 87 de ani, dar nu-l găsesc fiindcă el este la concert, cu o prietenă de-a lui, anul trecut, la 86 de ani, el luminîndu-mă cu această idee: „E bine să îmbătrîneşti, dar să nu fii bătrîn“.

Acest orgoliu sănătos care i-a interzis gurii mele să mă vorbească de bine.

Aceste note informative care tind, microscopic, la epopeea unor impromptu-uri şi lieduri compuse de Schubert, cel care cerea pe patul de moarte: „Să vină Beethoven!“.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Dan Nicolae Rahău

(fost PSD, azi PRM)

10 ani în PSD

În 2000 am fost chiar preşedintele organizaţiei judeţene Constanţa, cea care a cîştigat un număr atît de mare de voturi. Am intrat în politică fiindcă am crezut că fiecare poate să contribuie într-o măsură mai mică sau mai mare la viaţa politică ce abia se năştea. E adevărat că în primii şase-şapte ani am stat în rîndurile din spate, n-am vrut să mă implic prea tare. Mi se poate reproşa că am fost prea înţelegător cînd nu trebuia să fiu înţelegător cu unii oameni, mereu am încercat să rezolv unele probleme prin discuţii şi cunoaşterea cît mai exactă a nevoilor şi dorinţelor fiecăruia, dar a fost un handicap. În politică trebuie să fii mai dur, mai intransigent; or, eu nu am fost aşa. Ăsta e un fel de a fi, e adevărat, nu m-am băgat şi nu mă bag în cine ştie ce afaceri. M-am preocupat mai mult de carieră şi de familie, de ceea ce am considerat eu că trebuie să mă preocup eu, un om cu puţine pretenţii financiare de la viaţă. Asta e. Cu toate acestea, acum două săptămîni mi-am dat demisia din PSD. Pot să spun foarte multe, iar faptele le dau organelor abilitate spre a vedea nerespectarea legilor. Faptul că, acum cîteva luni, cel mai important om de afaceri pe care-l avea judeţul Constanţa, Doru Bosînceanu, şi-a dat demisia din PSD cred că spune mult. Eu recunosc ca şi dumnealui că am fost învinşi de mafia lui Mazăre. Iar Doru Bosînceanu e om cu şantier naval, cu ziare, radio, echipă de fotbal.

Cum se face politică

De formaţie sînt economist. Am învăţat politica, am învăţat-o din istorie, am citit cam tot ce se poate citi. Ca personalităţi mi-au plăcut Titulescu şi Iorga. Apoi, am stat de vorbă mult cu bunicii mei, despre ce era politica înainte şi după război. A contat foarte mult că şi tata a fost parlamentar. Pe atunci, e adevărat, nu prea am avut experienţă şi asta am resimţit-o în discuţii cu un anume tip de oameni. Vedeţi, e greu să ai modele, dacă nu ştii şi ceea ce este în spatele modelului. Am avut modele, nu le-aş da numele acum fiindcă sînt într-o perioadă în care nu aş vrea să dau sentinţe sau să trag concluzii. Eu vă spun cum am făcut eu politică. Politica mea a fost să merg prin toate comunele, satele judeţului, să stau de vorbă cu oamenii. Să stau de vorbă cu oamenii cu care am lucrat şi aveau încredere în mine. Mie îmi place să cred că şi datorită faptului că mulţi mă cunoşteau pe mine, dar ştiau şi din ce mediu provin, din ce familie, au avut încredere în mine. Mă încăpăţînez să cred asta fiindcă lumea mă sună acum pentru felicitări şi pentru coloană vertebrală. Şi nu e vorba în nici un caz de orgoliu, că sînt dat deoparte acum, adică nu o să mai am loc în viitorul parlament. Eu eram în discuţii pentru o eventuală plecare a mea într-o ţară ca ambasador.

Şpagă

S-a încercat, dar nu au reuşit. Părinţii m-au învăţat, de cînd eram copil şi gîndul ăsta m-a marcat, că una e să pretinzi cuiva un pepsi şi alta e să îţi dea cineva un pepsi. Iar cînd îţi dă cineva un pepsi, să vezi de la cine-l iei, că s-ar putea să nu merite de la oricine. Pentru mine asta a fost ca o linie care m-a ghidat în viaţă. Dar un tablou, un parfum am primit, dar aceste atenţii nu au contribuit niciodată la influenţarea unei decizii.

PRM

Mi se pare că prima datorie pe care o am pentru constănţeni este să nu-i las pe mîna mafioţilor lui Mazăre. De ce PRM? Fiindcă iată, acest om, Vadim, a fost singurul care şi-a cerut scuze public legat de ceva.

Eugen ISTODOR

Dăm lumii de ştire nume haioase la buletin de ştire

1 martie 2004

Mă trezesc la şapte dimineaţa. Dau drumul la *Observatorul* Antenei 1. Bubău, primarul din Sîntana, a fost alături de un cioban ce s-a trezit cu oile duse de apă. Gîlceavă e poliţistul ce declară că un accident s-a întîmplat din cauza neadaptării la trafic, dar şi proastei semnalizări a şoselei. Un alt poliţist, Borcoman, ne vorbeşte de un caz cu viol de babe. Lumea aceasta adusă pe ecranele ştirilor doar fiindcă aduce audienţă, e plină de nume care mai de care mai haioase. Într-o seară Andreea Esca îşi va începe emisiunea cu: „Sînt Andreea Esca şi vă prezint Caragiale, Cehov, Hasek, Harms!". Am adunat astfel de nume, astfel de situaţii, din ziare şi televiziuni, şi nu vreau să dovedesc cu ele nimic. Sînt coincidenţe! Cui îi pasă de ele?! Aceeaşi situaţie o avem şi în politică. Nume ce te marchează, ca: Văcăroiu, Văcaru, Bivolaru, Mălaimare, Baban, Baltă, Frunzăverde, Buruiană, Muscă, Priboi, Săpunaru, Tunaru, Bălălău, Copilău Jenel, Culiţă Tărîţă, Triţă Făniţă. Avem. Ei şi Ionești, Hrebenciuci ce s-au uitat la politică precum viţelul la poarta nouă azi nu mai fac audienţă. Fac afaceri, legi. Banalităţi.

Ei vînd ştirile

Alina Snop lucrează la Oficiul Naţional de Prevenire şi Combatere a Spălării Banilor *(Evenimentul zilei*, 20 ianuarie 2004). Reporterul Roiu e în *stand up* pentru morţii unei competiţii de schi (Antena 1, 29 ianuarie a.c.). Fîntînă este viceprimar de Sibiu şi şi-a atribuit o locuinţă socială. Năiţă e reporterul ce consemnează (Antena 1, 29 ianuarie a.c.). Omul potrivit la ştirea potrivită. La PRO TV, pe 8 februarie a.c., am admirat: Costel Şubă, colegul unui militar sinucigaş, Gara Plosca unde s-a sinucis un ceferist, Băbuţ, reporter ce transmite aruncarea în aer a unui pod de gheaţă pe Iza cu locotenent Nour, detonator-şef. De neuitat sînt doctorul Galbenu de la Spitalul Argeş şi portarul Micu, ce ne înfierbîntă cu povestea unor rude ce şi-au luat mortul fără forme din spital, hoţul Codruţ Merescu, ce i-a furat maşina unui Hîncu, ambasadorul Chebeleu, ce laudă turismul vienez în România, Justinian, organizatorul unui maraton de dans la disco Salsa. *Evenimentul zilei* din 10 februarie îi aduce în prim-plan pe: agresata Monalisa Popescu, redactor la *Gazeta Sporturilor* şi organizator de competiţii, radicalul Sandrinio Neagu ce face reportaj despre fîntînile de sare de la Pîrţeştii De jos. În 11 februarie îl găsim pe judecătorul Făt ce nu are motive să se recuze în procesul „peştelui" Pricu. *Jurnalul Naţional* l-a găsit la aceeaşi dată pe Alexandru Golgota din Alimpeşti, de religie creştin de dreapta şi creator de farfurie zburătoare cu autonomie de zbor 45 de centimetri de la sol. *Ştirile de la ora cinci* din 11 vorbesc de chinul feminin al lui Tăşchină, muşcat de un peşte din acvariu, dar salvat de doctorul Bacalbaşa. De la Craiova transmit Gros şi Boboc despre fiul de judecător cu accident în anchetă. Adelin Petrişor pe Antena 1 prezintă demiterea şefului de la Evidenţa Populaţiei, Narcis Roman. Ioan Grozavu, pe aceeaşi Antena 1, este patronul ce nu a tăiat chitanţă fiecărui călător în parte. Subcomisarul Butuc îl ia la rost. La ora 22, pe Antena 1, lui Băngală i-a ars casa. A venit pompierul Pepelea. Burbulea gravida a rămas înzăpezită în Ambulanţă. Malu, traficant de droguri, a fost prins în Italia. Şeful Frumos a dat permise de conducere auto unor analfabeţi. Curcan a făcut-o lată: i-a dat paşaport altuia decît aparţinătorului, ca şef Serviciu Evidenţă la Iaşi. De anchetare şi mușamalizare se ocupă personal Rus. Cine se bulucește la decorare? Bulucea, la ordinul Meritul Naţional *(Evenimentul zilei,* 11 februarie). Cozonac e, pe 17 februarie, anunţat ca asasin de homosexuali în Spania. Ciupercă, Creţu, Nahîrneac din Bîrgăoani au făcut falsuri în înscrisuri oficiale. Marin Măciucă e şeful Logisticii din Armata Română, iar Pigui e şef pe Infrastructuri, ambii sînt bănuiţi că au luat şpagă pentru acasă. Ionela Catarama se dădea oarbă şi cerşea în Iaşi. Scurtu a făcut accident că se furase indicatorul rutier. Realitatea TV îl are drept prezentator pe Gîdea, iar Băluţă ne vorbeşte despre defecţiunile danturii. Cinzeacă este PR Manager la Marriott Hotel. SC Magic Radu SRL a scos „Putina soacrei. Zeamă de varză". Aceasta e băută de ziaristul Dragoş Muşat de la *Academia Caţavencu* în ziua în care: primarul din Buzău, Boscodeală, are sechestru pe avere, iar primarul Mazăre e contestat la Constanţa. Tot atunci, Rovana Plumb de la Protecţia Consumatorului a lansat programul „Siguranţă pentru consumatori". Grigore Maimuţ şi Ana Capetti au scăpat de puşcărie. Luciu dă bombonele săracilor de îndrăgostiţi la Mall. Astea le-am citit în *Evenimentul zilei* din joia lui Valentine's Day. *Evenimentul zilei* de pe 23 februarie ne umple viaţa de semnificaţii cu: Ouatu, şef Paşapoarte Neamţ, Cocoş Bănuţă, şeful lumii interlope Brăila şi Dan Dragoste, procuror cu datorii de 23 de miliarde la stat. *Adevărul* de luni 23 face o poezie de corupţie din Mustăcilă de la Consiliul Judeţean Caraş-Severin. *Cotidianul,* tot de luni, îl face pe artistul Guriţă un păcălici pentru artişti internaţionali. Despre Culiţă Tărîţă ni se spune o banalitate: controlează Domeniile Statului. *Ziua* loveşte unde e mai rău: Mititelu a demisionat de la Craiova.

Haz mai vechi de o lună

Florica Glod a cîştigat la Cedo. Pe piaţă e în vogă *hair*-stilistul Cotoi. La Craiova au scos săbiile Vilifort şi Cimino. Doru Viorel Ursu e naşul fiicei lui Cioabă. Prigoană, patron la Realitatea TV, o are soţie pe Bahmuţeanu. Şeful unui ONG este Gelu Duminică. Şeful Teatrului Naţional e Dinu Săraru. Şeful unui sindicat din teatre e Şofron. El e împotriva unui proiect al lui Mălaimare. În Dăbuleni e Veta Păsculete, şefa PSD femei. Ciuhulescu practică boxul feminin. Mare brînză: Brînzan are copil. Oul lui Irinel Columbeanu e Anna Lesko. Marinel Proşnicu a fost agresat în parcare de un popă. Alexandru Găină e şef fraudă la Ploieşti. Marcela Fluieraru a trucat bilet la Loto. Alexandru Buboi din Salonta anchetează o strangulare. Reporterul Cobuzneanu are un comentariu la femeia ce a furat în chiloţi un pui congelat: 13-15 ani de puşcărie şi o răceală zdravănă. Prefectura Bucureşti are un secretar general numit Dafinel Mănoiu. Lucian Ursuleţu e reporter la *Evenimentul zilei* şi porneşte cu poliţiştii la o razie contra hoţilor de curent. Gina Grămadă e inspector OPC. Lili Păsat e specialistă în cercetarea infecţiilor intraspitaliceşti. Guşă este responsabil pregătire alegeri locale la PD. Revista *Imago* îi are redactori pe Mimi Pasăre şi Florin Bucă.

Şi acum preferaţii mei: la TVR traducători de elită sînt Salomeea Guinea şi Rafael Gumă.

Persoanele din acest articol trăiesc în realitate. Ele nu au fost puse pe listă nici pentru „a fi date-n gît", nici pentru „a fi supuse oprobriului public". Autorul le mulţumeşte că există. Fără ele n-ar fi existat acest demers despre nimic.

© S. Ivanoschi

Iaromira POPOVICI

bazar

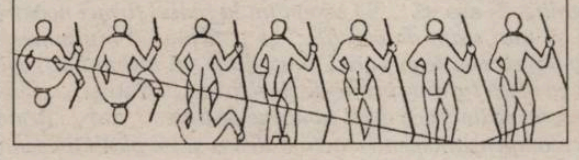

Bărbatul de Martie

Totul a pornit de la pijamale: am vrut să fac un „studiu" despre evoluţia unor asemnea veşminte bărbăteşti şi despre cum au evoluat celebrele dungi. În ciuda frivolităţii subiectului, nu am strîns, însă, destul material. Am prins doar *trend*-inţa esenţială a momentului: bunul gust. Doamnele tarabelor vorbesc de „culori pastelate", modele fără ursuleţi şi iepuraşi, deloc ţipătoare; format de trening, cu mai puţini nasturi. Dungile au devenit desuete, rămînînd apanajul vîrstei a treia.

De aici m-a dus gîndul la evoluţia modelului masculin. Un gînd vechi, veţi spune, mai ales că, acum cîţiva ani, am făcut un număr despre bărbaţi. Revistele pentru femei îşi aduc tot mai mult contribuţia în acest sens: dau o tot mai mare importanţă bărbaţilor, ale căror portrete se creionează indirect, din scrisori, sondaje, teste psihologice şi anecdote. De Ziua Femeii, un început de listă poate trece drept cadou, chiar dacă nu le e întotdeauna favorabil bărbaţilor: bărbatul despre care *Cosmopolitan* spune că „e venit din iad" se defineşte printr-o serie de semne exterioare, legate de mediul său înconjurător – o staţie de amplificare şi două boxe, „în stare să spargă toate geamurile blocului"; sau prin *hobby*-urile lui: „N-ar renunţa pentru nimic în lume la întîlnirile cu gaşca", se ocupă mult de *skateboard,* vrea să facă muzică; ori, de ce nu, mai rău, prin maniile lui: „dacă echipa lui de fotbal e bătută la un scor zdrobitor de rivali, plînge ca un copil şi îţi spune să îl laşi în pace". Se conturează, astfel, din nou, domeniile predilecte ale masculinităţii feroce, pe care le-am învăţa din orice manual de „bărbatitudini": muzica, sportul, gaşca, riscul, *showing off*-ul, puterea... La care se adaugă, iarăşi, veşnicele capricii sexuale în care bărbatul apare ca scop, dar şi obiect pentru femeia care se străduieşte să-l domesticească: „Dacă, într-adevăr, penisul lui e mai mignon, încercaţi poziţiile laterale. Întinşi faţă în faţă şi cu picioarele tale bine înfăşurate în jurul lui, îi vei asigura un acces mai profund, fără să rişti să-l pierzi pe parcurs... prin alunecare". Alte caracteristici masculine se desprind dacă nu din indicaţiile sexuale, din problemele aflate la graniţa dintre sex şi psihologie : „De cîteva luni îmi plăcea un bărbat; (...) M-a invitat la o cafea şi mi-a povestit că este însurat de 5 ani, iar de 3 ani are o amantă. Mi-a mai spus că ţine mult la mine... Nu ştiu ce să fac, să încep o relaţie cu el?"

Desigur, am ales, poate, nişte exemple extreme, există şi altele mai moderate... dar acestea par definitorii pentru modul în care apare Bărbatul în asemenea reviste: o enigmă căreia trebuie să-i dai de capăt, o bizarerie pe care te chinui s-o înţelegi... Faptul că partenerul femeii funcţionează după nişte legi ciudate e confirmat şi de o serie de alte articole despre posesiunile şi manile sale: „Tricoul preferat – spălat, parfumat, îmbălsămat şi împăturit (...) tronează pe jumătate de raft, la rang de onoare"; „Maşina – o bibileşte, o meştereşte, o lustruieşte, o ascultă (la motor) mai abitir ca pe tine". Singurele situaţii în care Bărbatul apare liniştit, într-o ipostază descriptivă, sînt cele din fotografiile cu cîţiva băieţi aproape dezbrăcaţi, care ne arată cum dorm. De fapt, nici aici lucrurile nu stau chiar aşa: lîngă poză există şi explicaţii – de pildă, „faptul că îmbrăţişează patul cu braţele poate fi indiciu că are tendinţe dictatoriale".

Bărbatul de martie se prezintă ca un cadou controversat, plin de indicaţii, interpretări şi interdicţii, digerabil cu noduri în gît.

Adina POPESCU

Viaţă „de firmă“

„La noi în firmă, cu toţii ne înţelegem ca într-o mare familie...“, aşa că *„...vă aşteptăm la sediul firmei noastre ca să mai stăm de vorbă!...“* şi *„...firma vă mulţumeşte pentru serviciile pe care i le-aţi adus, în ultimul an, aşa că vă oferă tuturor prime de Sărbători...“*. Totuşi, *„...Carmen nu se îmbracă decît cu haine de firm...“*, dar *„...firma a recompensat-o pentru activitatea ei şi i-a plătit un sejur la Sinaia, împreună cu soţu'“*; mai mult decît atît *„...firma organizează o petrecere doar pentru team-leaderi, pe data de, la clubul...“* şi *„vom pleca la vară în Spania, cu firma, la un work-shop pe tema...“*. *„...O.K.! Ne vedem mîine, la nouă, la firmă...“*

Acesta este un colaj de replici alese aleatoriu şi montate tot la întîmplare. Le poţi auzi pe stradă, la telefon, la o şuetă într-o cafenea, la un restaurant în ora destinată mesei de prînz, care a început să devină şi la noi o modă. Le poţi auzi chiar... la firmă! – între două şedinţe, două click-uri de mouse, două sandvişuri comandate la o altă firmă, de catering, aflată în zonă, căci serviciile de transport sînt gratuite. Se poate discuta despre „firma“, dar mai ales despre concurenţa din interiorul său şi în puţinele momente de relaxare, atunci cînd şefii au o întîlnire cu patronii şi-ţi poţi permite să joci un joc tembel pe computer care-ţi dă mai multă energie decît o gură de cafea espresso. De exemplu, mai popular decît „Hearts“ şi „Solitaire“, deja considerat drept amuzament de secretare a devenit cel cu Yeti care trebuie să lovească cu o bîtă un pinguin, în timp ce el îi cade în cap de pe o stîncă. Singura sarcină a jucătorului este să clickeze mouse-ul pentru ca Yeti să trosnească pinguinul care va zbura prin aer şi va ateriza pe o suprafaţă de gheaţă. Cu cît distanţa este mai mare, cu atît jucătorul e mai experimentat şi ştie exact fracţiunea de secundă în care să mînuiască bîta lui Yeti. Atunci cînd cineva stabileşte un nou record de distanţă, apelează toate interioarele, de la etajele superioare la cele inferioare, şi pe toţi angajaţii, de la manager assistant la fetele de la contabilitate, pentru a le comunica victorios performanţa.

Astfel, „firma“ se poate insinua în viaţa fiecăruia dintre noi, devenind un personaj fabulos şi, în acelaşi timp, banal pe care nu-l poţi cataloga drept bun sau rău. Nu e nici balaurul cu şapte capete, nici zîna care îţi îndeplineşte trei dorinţe. E un personaj care te personalizează, căci, o dată cu trecerea timpului, cu „promovările“, cu „team building-urile“ etc., orele petrecute la locul de muncă ajung mult mai importante decît clipele „domestice“ de acasă, cele de intimitate. Dacă eşti un bun şi destoinic angajat, firma îţi oferă aproape totul: maşină cu deconturi pentru benzină, telefon mobil, abonament cu minute incluse, călătorii în străinătate pe banii patronilor, prieteni (cele mai strînse prietenii se nasc în sînul firmei), party-uri de zile festive, conversaţii cu partenerul de viaţă, seara, înainte de culcare (fiecare despre ce s-a mai întîmplat la firma sa), salarii şi prime, recunoaştere, afirmare, senzaţia reconfortantă că aparţii unei lumi cărei, la un moment dat, îi poţi deveni indispensabil, senzaţia că Firma are nevoie de tine! Aşa că viaţa din afara ei nu mai capătă nici un sens...

Firma lui „monsieur Pierre“

Pe Pierre l-au remarcat de pe băncile şcolii. I-au propus, încă din al treilea an al unei facultăţi de inginerie, să le devină colaborator. L-au „educat“, au investit în cunoştinţele şi în valoarea sa, iar după absolvire, l-au angajat imediat.

După cîţiva ani, în care Pierre a pătruns în cele mai tainice ascunzişuri ale meseriei sale şi şi-a însuşit temeinic scopurile şi obiectivele companiei, l-au trimis ca „om de bază“ la o sucursală din Africa. Desigur, avea o funcţie şi un salariu pe măsură. Pierre nu şi-a dezamăgit compania şi, în scurt timp, şi-a făcut o reputaţie de „dur“ pe şantier, acomodîndu-se repede atît cu o climă imposibilă, cît şi cu băştinaşii care preferau să culeagă banane şi să danseze în pielea goală, decît să muncească. Compania l-a apreciat, i-a dublat salariul şi i-a mărit funcţia, iar ambiţia lui Pierre a devenit şi mai puternică.

La un moment dat, Pierre a suferit un grav accident în timp ce se deplasa de la un şantier la altul. A fost singurul supravieţuitor şi a scăpat ca prin minune, după o complicată intervenţie chirurgicală, pe banii companiei, desigur. O placă metalică pe craniu, un „piece-maker“ în dreptul inimii.

După operaţie, patronul marii companii l-a chemat pentru prima dată pe Pierre în biroul său. A fost o mare cinste pentru Pierre, atît prin faptul că patronul respectiv l-a onorat cu prezenţa (el deţinînd un mare număr de firme, firmuliţe, trusturi de presă etc.), dar şi pentru că i-a oferit o diplomă, un fel de „decoraţie“ şi, bonus, o maşină Citroën, foarte scumpă, produsă în serie limitată. Totuşi, i-a sugerat discret şi posibilitatea unei retrageri din activitate, o liniştită pensionare de care oricine s-ar fi bucurat după un asemenea accident. Pierre, deşi se apropia vertiginos de vîrsta de cincizeci şi cinci de ani, a refuzat categoric această ofertă, dorindu-şi să ajute în continuare compania.

Aşa a ajuns „monsieur Pierre“ (acesta este numele cu care i se adresează respectuos angajaţii români) în Europa de Est, mai exact în ţara noastră, într-o funcţie de consiliere, cu spor de salariu pentru „zonă defavorizată“.

I s-a dat un birou impropriu, pe unde trec ţevile de canalizare şi se aude zgomotul apei trase la veceu, toalete româneşti, desigur! A acceptat condiţiile, care probabil că erau, totuşi, mult mai bune decît cele din Africa. Pe birou, în faţa computerului are şi acum, pe post de *mouse pad*, o fotografie cu familia sa (soţie, copii, un nepot) în faţa casei „de la ţară“ şi lîngă Citroën. Atunci cînd întorci fotografia, în Franţa începe să ningă!

Firma lui Mădălin

S-a angajat pentru că ştie ce vrea în viaţă. Ştie că firma poate să-i ofere perspective. Îşi cunoaşte exact traseul. „Voi sta şase luni, ca lucrător comercial, cu salariul minim pe economie, după care mă vor face vînzător cu trei milioane o sută şi, dacă mă comport bine, pot ajunge manager, de raion în cel mult un an jumate... Poate că pînă atunci voi încerca să dau şi la ASE, şi dup'aia voi fi altfel văzut, căci, pentru a fi manager, e bine să ai, totuşi, o şcoală în domeniu...“ Managerii cîştigă de la o mie de dolari în sus, dar conducerea firmei are drept strategie promovarea şi instruirea oamenilor „de jos“. Evoluţia cadrelor e importantă, aşa că nimeni nu poate fi leader dacă nu a trecut prin faza de adus marfa în raion cu „liza“.

Mădălin susţine că firma le acordă o şansă tuturor celor ca el. Munceşte în schimburi, uneori şi cîte douăsprezece ore pe zi, n-are decît o singură pauză de zece minute pentru ţigară, cafea, masă. Hipermarket-ul se află undeva la periferia Bucureştiului, el trebuie să schimbe două mijloace de transport ca să ajungă la serviciu. Se bucură cînd ia autobuzul de la capătul liniei, căci îşi găseşte loc şi poate să moţăie pe drum. O oră de amorţeală, între vis şi realitate, devine foarte importantă pentru el. Dacă reuşeşte să „ponteze“ înainte cu zece minute de a intra în raion, se poate duce în „camera de odihnă“ pentru a marca o monedă de cinci mii şi a-şi procura o cafea de la dozator. Poate citi lejer ziarul *Libertatea* şi poate auzi ultimele bîrfe ale colegelor. Poate chiar să le urmărească formele sub tricoul cu inscripţia „firmei“.

Managerul le-a zis că trebuie să arate bine în fiecare zi, aşa că tot timpul e proaspăt bărbierit şi are

pantalonii curaţi. Cîteodată, cînd se plictiseşte, se hlizeşte în camerele „de la security“, mai ales pentru că îl ştie pe „tipul care stă la monitoare“. Uneori îi mai face cu ochiul noii casiere, dotată cu nişte sîni impresionanţi. În rest cară cu „liza“, un utilaj pentru transportarea şi aşezarea mărfii pe rafturi: ghivece cu flori, pămînt pentru grădinărit, mîncare pentru cîini, nisip pentru „toaleta pisicilor“ etc.

Mădălin a fost repartizat de la bun început la raionul „BLS“, dar speră că, în mai puţin de doi ani şi cu ajutorul companiei, va ajunge manager şi viaţa sa se va schimba.

Dar *„...hai să vorbim mai bine mîine, după ce scap de la firmă şi să ne întîlnim la «Nova Brasilia» de pe Calea Moşilor... poate ieşi şi tu, duminică, cu cîinele prin parc... eu nu l-am mai scos de două săptămîni pe Dick decît în jurul blocului... de ce nu vrei să vii cu Jessie pînă aici?!... ah, nu suportă maşina, nici mirosul de benzină... atunci mai bine duminică... în Herăstrău?... nu, sînt prea mulţi cîini vagabonzi în Herăstrău... hai să ne întîlnim în oraş, fără cîini, mai bem şi noi un cappucino... ştiu... şi eu am mult de lucru... chiar trebuie să trec duminică pe la firmă să scot nişte print-uri... vino şi tu pe aici, nu vrei?... okey, dacă ai treabă, te înţeleg!... Mai ţii minte vremurile alea cînd ne trezeam cînd vroiam noi şi stăteam la taclale pînă după prînz... eram la Braşov... apropo, ce mai face Boby?... ah, mi-e dor de vremurile alea!... acum n-aş putea să mai pierd timpul la modul ăsta... sînt mult mai agitată... trebuie ca mereu să fac cîte ceva... pe la voi ce se mai întîmplă?... mda, am auzit că aveţi un nou manager... cu cine e cuplat?!... hai, că poate îmi mai spui mîine... sună-mă tot la ora asta!... dragă, primesc mesajele tale, doar că-mi închid telefonul în şedinţe, nu ştiu ce se întîmplă de fapt cu mobilul meu... hai, pa, că a venit şefu'!“* (frînturi dintr-o convorbire „în interes de serviciu“, pe banii firmei...).

libertatea de impresie

Operaţiunea taxi Dîmboviţa

Taximetriştii bucureşteni sînt, ca toţi oamenii, de mai multe feluri. Unii tăcuţi, alţii vorbăreţi, unii veseli, alţii supăraţi. Totuşi există unele caracteristici comune care le individualizează breasla. Sînt în general oameni bine informaţi. Ascultă mereu radioul în timp ce merg, citesc ziarele în staţii, au clienţi de toate felurile, de la care află mereu cîte ceva... Pricepuţi la toate, sînt gata oricînd să discute despre orice. Uneori te surprind cu informaţiile pe care le au, la fel cum, de cele mai multe ori, surprinzătoare sînt şi propriile lor interpretări. Toţi conduc aplecaţi peste volan. Şi toţi se consideră nişte şoferi superiori celorlalţi. Deunăzi, unul se referea la celelalte automobile din trafic folosind termenul „maşinile civile“, non-taxiurile adică, maşinile demne de dispreţ. Ducînd mai departe ideea, ar însemna că taximetriştii sînt un fel de piloţi în misiune, de aşi ai volanului în mîinile cărora o Dacie se poate oricînd transforma în Aston Martin-ul lui James Bond. Mentalitate încurajată chiar de o lege care face diferenţe între taxiuri şi celelalte automobile. În taxiuri, de exemplu, nu e obligatoriu să porţi centura de siguranţă, ele fiind asimilate mijloacelor de transport în comun. Subtextul ar fi tocmai cel pomenit înainte, anume că alături de taximetrişti, chiar într-o Dacie prăpădită, nu ţi se poate întîmpla nimic. Una peste alta, rezultă binecunoscuta agresivitate a taximetriştilor pe străzile ultraaglomerate ale capitalei. Am întîlnit de curînd unul care, asemeni multor altora, mergea cu geamul deschis şi cu capul mai mult afară, pentru a putea comunica mai uşor cu lumea, cu strada. De altfel, ducea un dialog permanent şi ireproductibil cu ceilalţi şoferi şi cu pietonii. În maşina lui scria „clientul nostru, şeful nostru“ şi pentru acest „şef“ părea dispus chiar să calce vreo cîţiva pietoni. Mergea la limita accidentului, tablă lîngă tablă, făcîndu-le pasagerilor onoarea de a fi părtaşi la măiestria sa verbală şi manuală. Senzaţiile tari intrau în preţ.

De la o vreme încoace, am constatat că membrii breslei în discuţie mai au o armă redutabilă pentru „duşmanii“ din trafic: „vezi că te dau prin staţie“. Cu alte cuvinte: *îmi chem de urgenţă tovarăşii să te bată, să-mi fie martori etc.* Orice şofer care-i va supăra mai tare va auzi această formulă magică de ameninţare.

Din cîte am auzit şi eu, calităţile unui şofer ar trebui să fie conducerea lină a automobilului, fără a-i zdruncina sau supune pe pasageri la diverse forţe laterale sau frontale, spiritul de anticipaţie, capacitatea de a alege traseul cel mai bun pentru a ajunge cît mai repede în locul dorit fără cascadorii, discreţia, necomentarea incidentelor din trafic, pe care pasagerii ar trebui să nici nu le sesizeze. Mă întreb cîţi dintre taximetriştii bucureşteni au aceste calităţi. Dar vai..., am uitat, ei nu sînt şoferi, ei sînt piloţi. Ei sînt James Bond şi, mai ales, nu conduc din pasiune, ci pentru supravieţuire. Sînt nişte luptători. Lipsiţi uneori de bun simţ, dar nu lipsiţi de un anume farmec dîmboviţean. **(Andrei Manolescu)**

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Profesioniştii

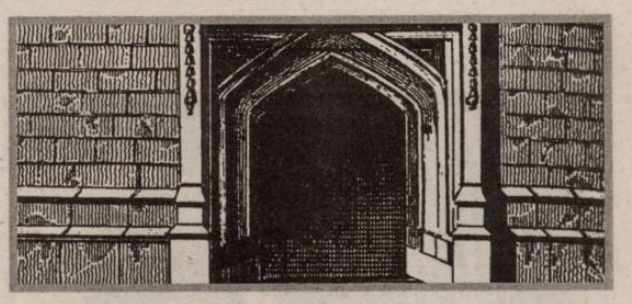

Pentru că în ultima perioadă s-au înteţit discuţiile pe marginea independenţei presei din România (mulţumim, UE!), mărturisesc că am aşteptat cu nerăbdare şi un început de dezbatere serioasă pe marginea statutului jurnalistului din ţara noastră. Undeva, în gîndu-mi, mi se părea mai mult decît necesară o analiză detaliată a felului în care este privită şi practicată în momentul de faţă această meserie. Dezbaterea n-a avut loc. S-au consumat, în schimb, una bucată întîlnire Ion Iliescu – reprezentanţii Clubului Român de Presă şi una bucată polemică Vladimir Pasti – Sorin Roşca Stănescu. Şi gata. Nici pîs despre cum se prostituează la comandă mass-media din România. Toate dialogurile au virat spre zona presiunilor de tip economic şi, în felul acesta, după cum era de aşteptat, s-a ajuns la aceleaşi concluzii, sintetizate altminteri excelent în unul dintre rapoartele Societăţii Academice din România, chiar dacă în documentul amintit se vorbea în special despre televiziuni: *„Controlul asupra programelor din orele de vîrf, atît la televiziunea publică, cît şi la cele private, se realizează pe mai multe căi. Una dintre ele este autocenzura practicată de editori înşişi, deoarece patronii de televiziuni private datorează mulţi bani statului, fiind astfel vulnerabili“*. Departe de mine gîndul că presiunile de acest fel ar putea fi ignorate. Sînt de departe cele mai nenorocite, dar atît raportul amintit ceva mai sus, cît şi trista realitate din teren confirmă şi o altă mare problemă pe care mass-media din România trebuie s-o rezolve urgent: lipsa unor jurnalişti profesionişti.

Aş vrea să fiu bine înţeles. Cînd vorbesc despre jurnalişti profesionişti nu mă refer doar la scriitura de presă, pentru că ziaristul profesionist nu e identificabil doar prin calitatea deosebită a producţiei sale gazetăreşti. Cu regret spun că ultimii ani ne-au dovedit că presa din România nu duce lipsă de lichele talentate. Jurnalistul profesionist este însă individul în stare să-şi asume deplin şi constant deontologia breslei. Şi acest lucru nu e uşor deloc. E infinit mai lesne pentru lucrătorul în presă travestit în jurnalist să „fenteze“ opinia publică, abandonîndu-şi misiunea de informare a publicului în favoarea unei pseudoinformări. *„Pentru a evita presiunea politică, editorii s-au refugiat în presa de tip tabloid. În ultimii doi ani, jurnalele de televiziune au devenit mai puţin politice şi mai mult tabloide, înclinate spre ştirea de senzaţie, violuri, crime şi accidente de trafic. Deşi editorii susţin că această procedură asigură menţinerea unui* rating *ridicat, ştirile sînt din ce în ce mai puţin urmărite, pierzînd circa 20% din audienţa pe care o aveau în 2000.“* Concluziile raportului SAR sînt lesne de verificat în fiecare jurnal de seară sau în titlurile de primă pagină ale majorităţii ziarelor şi revistelor. Oricît s-ar strădui cineva să-mi argumenteze că această prostituţie a breslei e fără putinţă de oprit cîtă vreme e impusă de patronii de presă, voi avea în permanenţă o serie de contra-argumente.

În primul rînd, aşa cum spuneam, a fi jurnalist profesionist presupune mai mult decît a şti să mînuieşti condeiul. Meseria aceasta înseamnă puterea de a spune *nu* chiar cu riscul pierderii funcţiei sau locului de muncă. Şi nu mă refer la acte de insubordonare pe criterii subiective. E vorba de refuzul de a-ţi anestezia propria conştiinţă de dragul unui salariu mare sau al unei poziţii sociale. A fi jurnalist profesionist înseamnă să pui binele public mai presus de binele personal. În fapt, aici e marea provocare şi numai în felul acesta ar putea fi schimbată situaţia jalnică în care a ajuns presa din România. Poate nu vom avea încă multă vreme o presă cu adevărat liberă, dar ar trebui să începem prin a avea din ce în ce mai mulţi ziarişti independenţi.

ÎNTREBARE: CE VREŢI SĂ VĂ FACEŢI, COPII, CÎND VEŢI FI PROFESIONIŞTI AI POLITICII ÎN PUNGI VIDATE?

● Întrebare: a venit prima primăvară sau a treia iarnă? (**a. l. ş.**)

● „Ce vreţi să vă faceţi, copii, cînd veţi fi mari?“ – întreabă învăţătoarea-tomată într-un spot publicitar. „Eu vreau să devin bulion“, „Iar eu ketchup Tomy“, zic cu bucurie copiii-tomată. Să îţi doreşti să fii maltratat şi apoi mîncat – ce idealuri nobile mai au şi copiii ăştia tomată! Nu înţeleg, totuşi, de ce mai fac şcoală. (**C. P.-B.**)

● În ţările unde corupţia e mare, politicienii au două linii de atac: ei fură, noi nu sau toţi furăm, dar ei fură mai mult decît noi. Berlusconi are o treia: eu şi ei. „Îi invit pe toţi cetăţenii să verifice conturile tuturor acestor domni care n-au lucrat niciodată. Să se verifice proprietăţile tuturor, de la dreapta şi de la stînga, care nu ştiu decît meseria de profesionişti ai politicii.“ (**M. B.**)

● De unde ar putea veni cei mai acri castraveţi *ever?* Dar cea mai sărată varză murată? Aţi ghicit: din „Putina soacrei“. E o nouă marcă de murături în pungi vidate. (**M. M.**)

ÎNTREBARE: ŞI CARE E PROBLEMA? AŢI MAI AFLAT CE FACE GUVERNUL DE POTCOAVE ŞI PORCUŞORI?

● Auzită la o coadă în faţa unei covrigării din Piaţa Amzei: „...Şi care e problema? Adică nu poţi să-i spui lu' baroneasa aia, în clar, pe româneşte: «Cît vrei, cucoană, ca să mă laşi în pace»?“. Nu m-am întors să-l văd pe cel care vorbise. Mă subjugase. Îmi înţepenise axisul. Soluţiile finale emise în Amzei, Matache sau Sudului sînt de mult paralizante. (**R. C.**)

● În medie, în căminele studenţeşti din Bucureşti se petrec două furturi pe săptămînă, adică studenţii se fură între ei, spune şeful Serviciului Ordine Publică al Poliţiei Capitalei *(Adevărul*, 2 martie a.c.). Poliţia doarme pe ea, adică. *„M-am întîlnit cu poliţistul care se ocupă de noi şi m-a întrebat «Aţi mai aflat ceva?», ca şi cum eu ar fi trebuit să aflu ceva“*, spune o studentă păgubită. Cum zice o reclamă, viitorul sună bine! (**A. C.**)

● După ce dl Ioan Talpeş a fost numit viceprim-ministru, un ziar scria că va fi „a treia mînă dreaptă a premierului“. Dacă socotim că a fost mîna dreaptă a Preşedintelui, se cheamă că avem în total patru mîini drepte. O să mai ştim ce face guvernul de centru-stînga? (**M. V.**)

Cu ochii-n 3,14

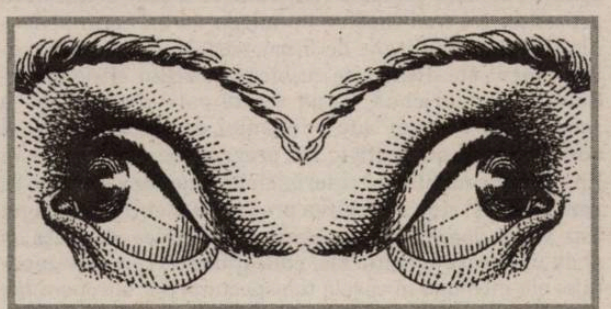

● La Tîrgul de Mărţişor de la Muzeul Ţăranului Român era o penurie de mărţişoare clasice, din alea care aduc noroc (în amor sau în domenii mai lucrative): inimioare, trifoi cu patru foi, cărţi de joc, potcoave şi porcuşori. Erau, în schimb, o inflaţie zodiacală, de un gust cam otova, şi o mulţime de monede de 1, 3, 10, 20, 50 de lei, din diverse epoci ale istoriei recente, găurite şi prinse şic cu un şnur alb-roşu. Asta ce urare-o fi? Să trăiască leul tare?! (**S. S.**)

ÎNTREBARE: DE CE N-AI ÎMBINA UN PAT NĂSCUT ÎN '79 CU GENIUL FRUMOS TRANŞAT?

● La o adică, de ce n-ai îmbina instrucţia cu distracţia? Aşa ceva socot că şi-a propus a face *Şcoala de şoferi DIVERTIS*. (**D. S.**)

● Inenarabil, neodihnit în ale minţii, domnul Gigi Becali anunţă (în *Naţional* din 2 martie) că ajungînd, cu siguranţă, prim-ministru al României, îşi va aduce un pat în Palatul Victoria şi timp de patru ani va dormi acolo: „Nu voi merge acasă decît în week-end. Pînă nu aduc ţara la un nivel crescut de trai, nu plec“. De cînd am aflat asta, seară de seară, mă pun altfel la pijama. (**R. C.**)

● Nu doar *Christine* a lui Stephen King e o maşină cu personalitate; pe o Dacie neaoşă, întîlnită pe Magheru, scria cam aşa: „M-am născut în '79. Am carte. Am RAR. Am mp3. Sînt de vînzare“. (**I. P.**)

● Andrew Motion, poetul oficial al reginei Elisabeta, fascinată, ca mai toţi englejii, de jocul înaintaşului Tierry Henri de la Arsenal, recunoaşte că, pentru oda care să celebreze geniul fotbalistului, e în „pană de pentametri“ şi deocamdată nu a găsit decît „mulţi de oooh şi de aaah“. (**R. C.**)

● Nu ştiu alţii cum sînt, dar eu, unul, citesc rubrica gastronomică a lui Peter Imre din *Ziarul financiar*. Îmi plac pînă şi pedanteria şi perceptibila ei aroganţă. Vinerea trecută, Imre a scris un articol binevenit despre chelnerii „crispaţi şi încordaţi, de parcă cineva i-ar fi obligat să aleagă această profesie“, pe care-i mai întîlneşti chiar şi în restaurantele cele mai scumpe... (Şi nu doar chelnerii: Imre povesteşte cum un amic al său, care a sunat la restaurantul „Kiraly Csarda“ ca să afle pe unde este, s-a trezit cu o „voce blondă“ spunînd în aparté – dar nu îndeajuns de departe de receptor! – „e un dobitoc la telefon care nu ştie să ajungă pînă aici“.) Textul ar fi fost OK dacă, într-o intervenţie intempestivă (în paranteză), Imre n-ar fi simţit nevoia să i se adreseze patroanei de la „Noblesse“ (o anume Victoria, ex-“cea mai bună chelneriţă, o adevărată profesionistă“) în felul următor: „Vicky, mamă, te rog corectează formularea «Rockford» din meniu, că doar tu ai văzut brînză Rocquefort încă de pe vremea cînd alţii nu vedeau nici măcar pui de Gostat!“. Peter, puiule, chestia asta e ca nuca-n perete într-un text care se cheamă „La (sic!) Noblesse oblige“ – sau, ca să rămînem în registrul gastronomic: ca un ananas frumos tranşat căruia i se pune la sfîrşit, în gaură, o ceapă. (**a. l. ş.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Gropi

Campania „Adoptă o groapă" lansată de *Observatorul* Antenei 1 îmi e chiar simpatică. E un mod inteligent de a atrage atenţia asupra eternelor asfaltări inutile ale tranziţiei. În fiecare an, edilii (pardon de expresie, ştiu că nu li se potriveşte) anunţă cu tam-tam că astupă gropile, dar ele se încăpăţînează să reapară. Sigur, gîndirea mioritică îmi va spune „şi ce-i cu asta?", ce dacă „se trage un semnal de alarmă", autorităţile oricum nu vor face nimic în afară de asfaltări proaste realizate de firmele prietenilor şi clienţilor politici. Posibil. Dar mi se pare un lucru bun încercarea de a pune problema cu oarecare seninătate şi cu o doză de umor, adică altfel decît tradiţionalele lamentări naţionale care duc la concluzia că „nu se poate face nimic în ţara asta". E un prim pas spre depăşirea condiţiei cetăţeneşti de cîrtitori pe la colţuri şi protestatari dezabuzaţi, la o bere cu vecinu'. Iar mediatizarea, chiar dacă nu astupă gropile, măcar creează într-o cîtime a cetăţenilor sentimentul că spaţiul public e al nostru şi putem, la o adică, să tragem autorităţile de mînecă într-un fel sau altul. În fine, vreau să spun că protestul simpatic şi inteligent poate fi mai eficient decît bombăneala ori strigătul.

Şi ce-are asta cu Europa? Cred că are. Ralf Dahrendorf făcea undeva distincţia între ţările europene cu un Stat puternic (Franţa, Germania) şi cele bazate pe o societate civilă puternică (Italia, Marea Britanie). Mi se pare că România se îndreaptă către primul model, iar după decenii de etatism comunist nici nu e de mirare. Societatea civilă se construieşte greu, mai ales că, pentru mulţi, ea înseamnă în continuare exclusiv cele cîteva grupări foarte active în anii '90 (Alianţa Civică, Solidaritatea Universitară, Liga Studenţilor etc.), a căror acţiune, atunci, a fost orientată mai degrabă spre domeniul politic. Între timp, au apărut multe ONG-uri, cu activităţi diferite, unele foarte dinamice. Dar am impresia că „ideea de societate civilă" nu e prea bine fixată în conştiinţa publică, iar cetăţenii încă n-au realizat ce va să zică implicarea. Riscăm să avem un Stat supraponderal nu numai pentru că mulţi funcţionari publici şi demnitari nu pot ieşi din străfundurile tezei conform căreia „Statul trebuie să se ocupe de toate", dar şi pentru că foarte mulţi cetăţeni nu reuşesc să iasă din arhetipul Conu Leonida, gîndind, în legătură cu orice problemă, că e „treaba Statului, domnule, pe el de ce-l avem?". Or, condiţia de cetăţean al Europei nu înseamnă neapărat un „fir scurt" către Bruxelles şi Strasbourg, de unde ar trebui eventual să ni se rezolve problemele, ci începe din faţa casei, de pe strada pe care o parcurgem zilnic, şi implică un anume grad de participare din partea fiecăruia. Şi de încredere în capacitatea comunităţilor locale de a-şi face simţit (şi impus, dacă e cazul) punctul de vedere. În Italia, asociaţiile de voluntariat sînt *pe primul loc* în sondaje la rubrica „încrederea în instituţii", cu un incredibil, pentru noi, 89%. Iar pe italieni îi poţi auzi de multe ori spunînd că Statul nu trebuie să se amestece, ci doar „să ne lase să ne rezolvăm singuri problemele, ştim noi mai bine cum". Cît despre acele chestiuni care ţin exclusiv de competenţele Statului, italienii (ca şi alţi vest-europeni) ştiu să identifice problemele şi să ceară cu insistenţă rezolvarea lor.

Aşa încît campania Antenei 1, chiar dacă nu contribuie direct la liniştea suspensiilor de la maşinile noastre, ne ajută măcar să devenim conştienţi că, la o adică, putem enerva un pic autorităţile. Uneori, sentimentul că te poţi comporta „ca-n Occident" îţi poate veni chiar şi din lupta cu gropile tranziţiei.

P.S. Partea proastă este că, abia începută, campania s-a şi terminat. Tocmai ne hotărîserăm, în redacţie, să adoptăm toată strada Constantin Daniel. Avem cam vreo două gropi pe cap de redactor, dacă se făcea şi-un concurs, cîştigam faza pe „Bucureştiul istoric".

Mircea VASILESCU

Cotele europene la TV

– cum intră UE pe micile noastre ecrane –

Adopţiile internaţionale, amendamentele Oostlander-Nicholson, veşnica problemă a corupţiei sau restructurarea Guvernului au ţinut afişul în ultimele săptămîni, concentrînd masive energii mediatice. Aşa încît o altă chestiune care ţine tot de acquis-*ul comunitar şi ale cărei efecte le vom simţi în casele noastre a fost mai puţin discutată: introducerea cotelor europene în programele audiovizuale. O dezbatere organizată de Consiliul Naţional al Audiovizualului pe 23 februarie (şi finanţată din fonduri PHARE) a expus datele problemei, a oferit exemple din ţările UE, a generat comentarii şi întrebări.*

„Excepţia culturală"

Chestiunea cotelor este controversată şi acum în Uniunea Europeană, după mulţi ani de la adoptarea ei. Concret, Directiva „Televiziunea Fără Frontiere" (a cărei istorie începe în 1989, dar forma actuală este rezultatul unor revizuiri succesive, în 1997, 2002 şi 2003) prevede că, în statele membre ale UE, „staţiile de emisie rezervă operelor europene o proporţie majoritară din timpul lor de emisie, din care se scade timpul dedicat ştirilor, evenimentelor sportive, jocurilor, publicităţii, serviciilor de teletext şi teleshopping". În categoria „opere europene" intră „operele originare din statele membre şi cele originare din state europene terţe care au semnat Convenţia europeană privind televiziunea transfrontalieră". În fine, definiţia este mai complicată şi cu multe detalii tehnice privind felul în care trebuie realizată şi supervizată o operă pentru a fi considerată europeană, dar cititorii au înţeles deja miza problemei: „opere europene" înseamnă, în subtext, „opere non-americane", căci nu cu producţiile africane, asiatice sau australiene au a se lupta producătorii TV de pe bătrînul continent. În esenţă, soluţia „cotelor majoritare" a fost consecinţa prezenţei tot mai masive pe micile ecrane europene a producţiilor americane de filme, seriale, emisiuni de divertisment etc. Realizate cu binecunoscuta eficienţă industrială americană, după reţete care pornesc de la „nevoile de consum" ale publicului de masă, ieftine şi aducătoare de audienţă mare, programele de peste ocean (în primul rînd filmele şi serialele) începuseră să pună în pericol însăşi supravieţuirea producţiilor europene. Şi nu este vorba doar de interesele pur economice, de piaţă, ci şi de implicaţiile culturale, educaţionale, comportamentale: ele introduc în casele telespectatorilor europeni *the american way of life*, sistemul de valori, morala şi ideologiile societăţii americane. S-a considerat că o asemenea tendinţă pune în pericol identitatea, tradiţiile, valorile europene, aşa încît, după îndelungi dezbateri şi consultări cu toţi cei implicaţi (producători, regizori, actori, directori de canale TV etc.), s-a ajuns la această soluţie: obligarea staţiilor de televiziune de a introduce în programele lor cel puţin 50% producţii europene. Acestei soluţii i s-a reproşat aspectul administrativ şi protecţionist: adepţii pieţei libere au considerat-o o formă de intervenţionism abuziv, care nu ţine cont de libertatea publicului de a alege să vadă ce-i place, indiferent de ţara de origine a filmului sau serialului. Dar susţinătorii cotelor au invocat argumente de ordin cultural, ajungînd la celebra sintagmă a „excepţiei culturale", formulă susţinută mai ales de Franţa, care a reuşit să o impună şi în negocierile privind comerţul liber din cadrul Organizaţiei Mondiale a Comerţului. Atunci cînd instituţiile europene au adoptat această decizie, de mare folos le-a fost sprijinul unor mari actori şi regizori europeni, invitaţi la Consiliul Europei şi la Parlamentul European pentru a-şi expune părerile. Pînă la urmă, argumentele de ordin cultural au triumfat asupra cifrelor de audienţă (favorabile, desigur, producţiilor americane) şi asupra principiului libertăţii absolute a pieţei.

Pentru a pregăti aderarea României la UE, Consiliul Naţional al Audiovizualului a emis, în conformitate cu Legea audiovizualului, două decizii (nr. 130/2002 şi nr. 258/2003, pentru precizie). Cea dintîi (n-aţi observat pe ecrane?) a şi intrat în vigoare: de la 1 ianuarie 2004, posturile de televiziune sînt obligate să rezerve o proporţie de cel puţin 30% din timpul de emisie producţiilor româneşti. A doua va începe „să curgă" de la 1 ianuarie 2007 (deşi UE ne-a cerut s-o adoptăm mai devreme, CNA a considerat că este cazul să le lase difuzorilor TV o perioadă mai lungă de pregătire): vom vedea, pe posturile româneşti, cel puţin 50% producţii europene şi cel puţin 10% programe realizate de producători europeni independenţi (adică nesubordonaţi companiilor care difuzează programele). La capitolul „producţii independente" stăm deja foarte bine, depăşind cu mult cele zece procente, pentru că foarte multe emisiuni (de la *Divertis Parc* la *Cronica cîrcotaşilor* şi de la *Gala* Mihaelei Rădulescu la *România mea* a lui Emil Hurezeanu) nu sînt realizate de posturile care le difuzează, ci de case de producţie independente, unele aparţinînd chiar protagoniştilor. Dar asigurarea celor 50 de procente europene (în care sînt incluse şi producţiile naţionale) va pune ceva probleme celor implicaţi.

Avem cu ce?

Cea dintîi dilemă a posturilor TV este cum vor putea să respecte norma europeană fără să piardă din audienţă. Filmele şi serialele americane luate „la pachet" (în pachet aflîndu-se unul sau două *blockbusters* şi în rest producţii de serie) asigură audienţă şi venituri din publicitate. Cifrele prezentate la seminarul organizat de CNA arătau că, pe ansamblu, ficţiunea americană conduce în clasamentul *rating*-ului, iar singurul film european rătăcit printre primele locuri era *Taxi*, de producţie franceză, dar pe tipar hollywoodian. Aparent, producţiile europene înseamnă, garantat, audienţă scăzută. Contraargumentul este că *Big Brother*, *Vrei să fii miliardar?* sau *Surprize, surprize* sînt tot formate europene şi numai de lipsa audienţei nu se pot plînge. Iar aici intervin vocile care doresc emisiuni de calitate şi spun, dezamăgite, că dacă introducerea cotelor europene va aduce în locul filmelor americane cu caft nişte producţii gen *Big Brother*, n-am făcut nimic: se cheamă că „excepţia culturală" rămîne o formă goală. Aceleaşi voci pot invoca producţiile independente americane, filmele ne- sau chiar anti-hollywoodiene, de bună calitate: introduse în grilă, nu fac decît să „strice" cota. Din acest punct de vedere, discuţia trebuie deplasată pe alt plan, căci simpla contabilizare a cotelor nu înseamnă, automat, şi garantarea calităţii ori a nivelului intelectual al emisiunilor. Dimpotrivă, experienţa ţărilor din UE arată că formatele de mare succes ne-europene au fost importate şi adaptate: RAI fiction, divizia de producţie a televiziunii italiene, produce nişte seriale care împrumută masiv din stilul telenovelelor ori din tiparul seriilor poliţiste americane. De curînd, s-a anunţat cu un aer triumfalist şi începerea filmărilor la prima telenovelă românească. Există însă şi contraexemple care merg exact în direcţia calităţii: în Olanda, televiziunea publică este obligată să difuzeze minim 25% programe culturale (din care 12,5% despre artă) şi cel puţin 35% programe de informare şi educaţionale. Tot aşa, fiecare ţară are reglementări specifice pentru a-i stimula pe difuzorii de programe TV să finanţeze producţia de documentare ori filme artistice. Deşi pare monolitică, Directiva „Televiziunea fără frontiere" lasă destul loc pentru aplicarea sa diferită de la o ţară la alta. Aşadar, şi la noi, problema principală va fi cea a aplicării.

Consiliul Naţional al Audiovizualului va trebui să monitorizeze respectarea cotelor europene de către televiziuni (iar acestea vor trebui să prezinte trimestrial un raport către CNA). În mod sigur, televiziunile generaliste vor trebui să găsească strategii mai inteligente de programare şi promovare, trebuind să se bată pe segmente mai mici şi mai bine definite ale publicului. Televiziunile de nişă, care dau documentare, reportaje, filme europene, emisiuni cu un nivel cultural mai ridicat (şi care de pe acum cunosc o tendinţă de creştere a audienţei, în dauna programelor de *prime time* cu ştiri macabre şi *blockbusters),* s-ar putea să aibă de cîştigat. Piaţa publicitară va reacţiona şi ea, reorientîndu-şi bugetele. Oferta va fi mai variată şi poate că monotonia care domneşte de la o vreme pe posturile româneşti se va sparge. Stimularea producţiei independente ar putea adăuga un plus de creativitate şi fantezie. În rest, rămîne de văzut cum va reacţiona publicul.

După ultimele discuţii din Parlamentul European, aderarea României la UE pe 1 ianuarie 2007 nu mai pare atît de sigură. Un lucru e cert, însă: de la acea dată, vom vedea Europa, în proporţie majoritară, la televizor.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 9 ● 12-18 martie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Prostie
şi dictatură“
pagina **3**

Puzzlecturi
Mircea Vulcănescu
„Tînăra generaţie“
pagina **15**

Hillary Rodham Clinton
Istorie trăită
pagina **20**

A FI SAU A NU FI? - ACEASTA-I INTEGRAREA

© A. Andrei

„Uniunea Europeană nu e un colos plin de putere şi vitalitate, în stare să înfrunte orice sau să înghită orice chestie incomodă, oricît de indigestă.“

TOM GALLAGHER

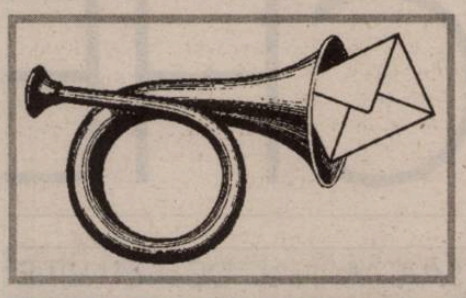

Nr. 5: *„Sănătatea bolnavă“*

„Asemeni vechilor uteciști“...

Draga mea *Dilema veche*,

Pentru mine numărul cu tema „Sănătatea Bolnavă“ a fost o dezamăgire. Densitatea tematică a fost foarte slabă. Sînt convins de buna ta intenţie şi regret nespus că trebuie să te critic. Dar asemeni vechilor uteciști, cred că critica este ruptă din rai, iar autocritica este divină. Eu sînt un profesionist obişnuit al domeniului şi aş ataca problema sub două aspecte: al intereselor din sfera în discuţie şi al responsabilităţilor aferente. Pe scurt, interesaţi sînt cetăţenii în general (pacienţii în special) şi cei aflaţi în serviciul lor. La sfera responsabilităţilor lucrurile stau un pic altfel. Pe primul loc trec administratorii sistemului, organizatorii, iar în planul următor, dar solidar cu primii, societatea civilă (comunitatea, comuna satul, uliţa). Aici stăm cel mai rău. Practic, deşi în declaraţiile date la sondajele de opinie ar rezulta că sănătatea este pe primele locuri la deziderate, în practică lucrurile stau pe dos. De regulă ajungem la medic în stadii avansate ale afecţiunilor, iar şansa noastră ca naţie este că majoritatea bolilor trec fără tratament. Dacă modificările constantelor care prefigurează boala ar fi însoţite de sunete, zgomotul produs în România ar provoca poluare fonică în galaxiile învecinate. Referitor la al doilea cointeresat, o să aleg corpul medical pentru exemplificare. Medicul român este în general bine pregătit, obez şi fumător, temător cît încape faţă de ziua de mîine şi atunci nu iartă nimic în ziua de azi. Că lucrurile au ajuns să stea aşa, de vină sînt şi cei 50 de ani-lumină şi cele 22-23 milioane de locuitori. În legătură cu aspectul responsabilizării, lucrurile par a se îmbunătăţi: introducerea forţată a asigurărilor de *malpractice* va aduce sistemul românesc în rîndul celor europene din acest punct de vedere. Rezultatul direct va fi îmbogăţirea avocaţilor şi companiilor de asigurări. Costurile vor fi suportate, evident, de pacienţi. Că pentru dezastrele din Sănătate vinovaţii nu sînt numai la locul faptei, asta uităm. Dacă în Franţa un fost ministru al Sănătăţii răspunde penal pentru disfuncţionalităţile ministeriatului domniei sale, la noi schimbăm 4 miniştri într-un an, şi nimeni nu poartă nici o răspundere, de parcă schimbarea s-ar face în funcţie de anotimpuri. Pentru nereguli cu listele de medicamente schimbăm ministrul, dar pentru că o categorie de bolnavi, cu toţii trecuţi de 70 de ani, nu-şi poate exercita drepturile legale circa 4 luni, pentru că pur şi simplu au fost omişi la redactarea reglementării, nu dă nimeni cu subsemnatul. Legea care acordă gratuitate tratamentului pentru veterani a fost votată în Parlament, dar hotărîrea de guvern care îi priva de acest drept nu a provocat nici un sughiţ. Dacă cel care imaginează un nou model de formulare, ce trebuie completate obligatoriu, nu a lucrat în ultimii 10 ani într-un cabinet, nu mai vorbim să fi completat el astfel de formulare, asta nu are nici o importanţă. Dacă lucrăm de cinci ani cu codul numeric personal şi toate, dar absolut toate formularele au în continuare rubrica de vîrstă, deşi orice soft ar rezolva instantaneu problema, înseamnă că şi lipsa de logică este prezentă. Practic asistăm sau, mai rău, ne dăm concursul la încremenirea în proiect a schimbării. În ultimă instanţă, actualii organizatori de sănătate, indiferent de apartenenţa politică, sînt demni reprezentanţi ai noştri. Şi cum fiecare ţară are guvernul pe care îl merită, la fel este şi cu sănătatea acelei ţări.

Ioan HOGEA
ioan.hogea@yahoo.com

P.S. Cei patru medici intervievaţi s-au reprezentat, din nefericire, mai mult pe domniile lor, decît organizaţiile din care făceau parte. Dar asta este una din racilele sistemului. Fiecare ministeriat a fost orientat spre interesele specifice domeniului în care activa titularul şi nu spre interesele sistemului, ale pacienţilor, ale societăţii civile de azi şi de mîine.

Gînduri mai pe seară...

Salut bunele şi lămuritoarele scrisori din pag. a 2-a a nr. 5 *Dilema veche* ale dlor T. Baconsky şi M. Vasilescu. Bune pentru că se adresează unui public ţintă (tre' să zic *target?)* la care nu prea se uită nimeni, posesor de calităţi enumerate atît de bine de dl M. Vasilescu. Ca şi cum n-ar fi nevoie de bun simţ, bună-cuviinţă, simţul umorului, caracter şi oarece inteligenţă. Mulţumim pentru încăpăţînarea de a considera că existăm, respirăm, sperăm şi mai ales ne bucurăm. Ne bucurăm că ne priviţi pe această parte a existenţei şi devenirii noastre dincolo de coşul zilnic. Coş în care nu sînt înglobate presa, cartea, floarea, spectacolul, călătoria (propriuzisă, dar şi imaginară). Toate aceste lămuriri au venit pentru mine după zbucium şi enervare. Zbucium că n-a sosit abonamentul, enervare că nu v-am găsit decît f. f. greu. Trebuia să cumpăr două exemplare, am găsit numai unul ş.a. Aţi ajuns dosiţi, daţi pe sub mînă ca nişte subversivi ce sînteţi. Vom rezolva „totul“ conform ofertei din casetă (pag. a 2-a).

Nr. 5, cu o tematică ce atinge orice trup şi suflet, are ca de obicei şi teme colaterale (precum victimele). Unde mai găseşti scris ca în pag. a 12-a cum că Harry Potter cu magiile şi vrăjitoriile sale n-ar fi adecvat întru totul sufletului uneori labil al copilului. Suflet care ne aşteptăm să fie în primul rînd sensibil. Iar interviul cu Claude Geffré ne spune, ca teolog (paradoxal), cam cum se pune problema cu pămîntul sfînt. Atît de nesfinţit în ultimele decenii. Fotografiile unei arhitecturi extatice ne oferă imaginea tragică şi răscolitoare a emblematicului lăcaş care a fost mănăstirea Văcăreşti (distrusă lîngă celelalte 23 de biserici din Bucureşti). Era bine dacă se lua hotărîrea refacerii, cum au făcut varşovienii cu Varşovia lor. Mulţumim *Dilemei vechi* încă o dată pentru acest *remember*. Mi-am pus întrebări pe marginea satului imaginar (pag. 14, M.F.). Cred că aceeaşi persoană poate fi multilateral (scuzaţi) receptivă. Uneori o vrem pe Maria Tănase într-ale Ghiurghiuliului sau Ciuleandrei – sau vai ce sfîşietor este acel „Mi-aş face casă de piatră, ca moartea să nu mă vadă“, dintr-un alt repertoriu (oare Maria Lătăreţu?)! Dar şi căutările propuse de „Lumini“ pot fi savurate, cred, seara. Da, seara sîntem mai aristocraţi, mai puţin frenetici şi poate mai înţelepţi şi mai visători. „Cultural“ (canalul) ne oferă asemenea prilejuri (satisfacţii). Frenezia în mod sigur nu face casă bună cu înţelepciunea (şi visarea), dar ambele pot revendica frînturi ale sufletului uman. Poţi servi sarmale, dar şi mîncare japoneză (cu orez fiert şi hrean).

Mai poate fi comentat în vreun fel Balul Balurilor de la Deva în care adolescenţii de la a IX-a „comiteau“ *strip-tease* şi mimau actul sexual? Mircia Muntean, primar invitat şi jenat în mod dezgustător de tineri, vorbea despre o lipsă de cenzură. Parcă am mai auzit asta. Haideţi în final să-l citäm pe dl T. Baconsky, care îl citează pe apostolul Pavel: „deşi toate ne sînt îngăduite, nu toate ne sînt de folos“.

Maria NICULESCU
Oneşti

P.S. Despre „Sănătatea bolnavă“ am de spus că ajungem în cabinete, policlinici sau spitale cînd chiar nu se mai poate. Despre controale preventive nu prea discutăm pentru că educaţia noastră este pe deplin lacunară, dar şi din cauza nesuferitei aglomeraţii. Iar medicilor buni şi foarte buni le dorim o bună şi foarte bună răsplată.

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Actualităţi

Un fan al „Ştirilor de la ora 17“

Sînt o pensionară care a intrat în cel de al 70-lea an al vieţii şi sînt fan al ştirilor PRO TV de la orele 17.00. Urmăresc cu sufletul la gură jafurile, violurile şi crimele incredibile de care sînt capabili copiii faţă de părinţi, părinţii faţă de copii şi soţii sau fraţii între ei. Mă captivează şi crimele nemotivate temeinic – adică cele făcute din simplă sportivitate între necunoscuţii care vieţuiesc prin baruri şi care nu se lasă impresionaţi unii de măreţia celorlalţi.

La sfîrşitul acestor ştiri mă simt reconfortată ca după o băutură energizantă. Îmi rotesc privirea prin casă şi constat cît de norocoasă sînt. La mine tîlharii n-au ajuns încă. Nu m-au lovit inundaţiile, casa nu mi-a luat foc, iar soţul mîrîie paşnic răsfoind cele 5-6 reviste culturale pe care le citeşte săptămînal. Sîntem căsătoriţi de 44 de ani şi pînă acum nu mi-a stîlcit mutra, nu mi-a rupt coastele şi, pe cît îl ştiu de neîndemînatic, nu cred că o să pună mîna pe toporişcă. I-ar fi teamă că şi-o scapă peste picioare.

Îmi mai rotesc o dată privirea prin casă şi-mi spun că dacă aş avea destulă căldură şi bani suficienţi pentru hrană şi medicamente, micul meu univers ar fi raiul pe pămînt pentru o pereche de pensionari aflaţi în tranziţie. Pînă la orele 18,00 starea mea de bine interior devine atît de intensă încît pot înfrunta cu curaj veştile minunate pe care posturile de televiziune le preiau de la guvern şi le revarsă asupra noastră.

Un exemplu: mărirea pensiilor cu 3,1%. Procentul acesta mi-a schimbat radical situaţia financiară, mai precis mi-a ameliorat calitatea vieţii cu aproape o jumătate de kilogram de carne pe lună! Şi asta nu e tot. Către data alegerilor, lîngă aproape jumătatea de kilogram de carne, s-ar putea adăuga cîteva grame de cine ştie ce alte bunătăţi.

Fiecare ameliorare a calităţii vieţii mele îmi aduce în faţă chipul obosit şi transpirat al premierului care aleargă mult prin buget pînă să găsească procentele astea. Înţeleg, atît mai rămîne de la aniversări, comemorări, oale de fasole cu costiţă şi sarmale, jocuri de artificii, amenajări de stadioane, delegaţii peste mări şi ţări, contracte de publicitate şi cîte alte priorităţi prim-ministeriale! La iertări şi reeşalonări de mii de miliarde de lei datoraţi statului nu mă mai gîndesc, că mi se sparie gîndul. Deseori, pentru generozitatea sa, prim-ministrul este dojenit de FMI şi Banca Mondială. Privirea aceea piezişă şi neagră care îi însoţeşte vorbele duioase adresate nouă, cred că e adresată acestor instituţii.

Spuneam că sînt un fan al ştirilor PRO TV de la orele 17,00. Ele îmi uşurează parcurgerea fragmentului de tranziţie la care-mi mai este dat să asist şi-mi reamintesc vechiul banc, cel cu condamnatul la moarte care pe o ploaie mocănească înainta cu greu spre locul de execuţie. Alunecînd mereu prin noroiul clisos, el i s-a adresat bătrînului preot care îl însoţea, chinuindu-se alături: „Afurisită vreme... şi păcătos drum...“, la care preotul i-a răspuns: „Nu mînia pe Dumnezeu, fiule... gîndeşte-te că eu trebuie să mă mai şi întorc“!

Tamara STĂNCIULESCU
Bucureşti

În atenţia cititorilor

Abundenţa scrisorilor primite în ultimele săptămîni – fără de precedent în viaţa redacţiei noastre – ne „sileşte“ să-i rugăm pe toţi dilematicii „să aibă puţintică răbdare“ în apariţia opiniilor lor.

REDACŢIA

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Consumaţi, consumaţi... tot va mai rămîne ceva**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
Str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1,
010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“ şi Muşat & Asociaţii

Tipărit la FED PRINT

Tiraj: 21.160 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Prostie și dictatură

De cîte ori povestesc, dinaintea unui auditoriu occidental, scene din viața cotidiană sub dictatura comunistă, stîrnesc ilaritate. Nu pot reproșa nimănui că percepe în cheie comică ceea ce, în realitate, era sinistru. O fac eu însumi. Rîd zdravăn, cum rîdeam și înainte de '89, de aiurelile sistemului, de acel „amestec de I.V. Stalin și I.L. Caragiale“ (Belu Silber), sub care am trăit decenii întregi. Se poate rîde, la fel, de dictatura nazistă? Cred că nu. Hitler nu merge cu nenea Iancu. (Noica invocase cîndva episodul legionar ca fiind singurul episod din istoria României moderne incompatibil cu caragializarea...). Există, e drept, Chaplin sau Mel Brooks, dar comicul lor e de tip parodic: e o îngroșare băscălioasă a lucrurilor. Realitatea comunistă n-avea însă nevoie să fie îngroșată pentru a fi ridicolă. Era parodică, era caricaturală prin ea însăși. Hazul era gata făcut, drept care simpla relatare a faptelor e suficientă. Nazismul era nemijlocit *barbar*. Comunismul era nemijlocit *absurd*. Ambele sînt criminale, dar comunismul combina teroarea cu imense cantități de tîmpenie cotidiană. De aceea, după știința mea, nu există, în spațiul nazist, o performanță de tip Ilf și Petrov. De aceea, poate, e inimaginabil să vorbim despre un nazism „cu față umană“. Comunism cu față umană, da, se poate. Fața umană a comunismului e propria lui stupiditate, dacă acceptăm că prostia e unul din chipurile umanității... Într-o conferință ținută cu doi ani în urmă la Colegiul Noua Europă, Tony Judt a reușit să demonstreze că nazismul e un *rău* mai mare decît comunismul, dar că, pe de altă parte, comunismul e un *pericol* mai mare decît nazismul. Cred că una din explicațiile acestui pericol suplimentar e tocmai componenta rizibilă (așadar benignă în aparență) a comunismului. Înșelătoarea lui „față umană“. Nu-ți vine să crezi că ceea ce vezi și trăiești e aievea. Rîzi. Mori de rîs. Adică pe măsură ce rîzi ești lichidat.

Nu se poate spune că prostia lipsea de pe piața nazistă. (Dietrich Bonhoeffer are, în însemnările sale din pușcărie, o foarte frumoasă pagină despre prezența prostiei în *orice* formă de dictatură). Dar prostia nazistă era prostia sistematică, arogantă, rece, a fiarei îndoctrinate. Prostia comunistă, la fel de sîngeroasă, era simultan nătîngă și cinică. Involuntar hilară, rudimentară, incultă, ea stupefia și amuza înainte de a ucide. Prostia nazistă producea fiori. Prostia comunistă producea, în plus, bancuri.

Dar să nu abuzăm de dihotomii și să admitem că prostia e un fenomen mult mai cuprinzător decît fenomenul dictaturii. În vreme ce, în Estul european, am fost victimele prostiei totalitare, Vestul ilustra abundent resursele de prostie ale lumii libere... La noi, propaganda comunistă a anilor '50 și '60 descria Occidentul ca pe un univers în stare de putrefacție. Dar stînga occidentală spunea, apăsat, același lucru. Și lucrurile nu s-au schimbat prea mult. Deunăzi, la un colocviu berlinez, o cercetătoare din Bulgaria inventaria, dinaintea unui public academic internațional, clișeele criticii comuniste a capitalismului: în capitalism nu sînt cozi, pentru că oferta excesivă a negustorilor venali descurajează cumpărătorul, în capitalism există carne, dar, de fapt, e o carne falsificată, toxică, vopsită în roșu ca să-i amăgească pe proletari, în capitalism politicienii sînt mincinoși, organizați pe grupuri de interese și finanțați de mafii obscure etc., etc... Ei bine, o bună parte din universitarii apuseni prezenți au căzut de acord, mai în glumă mai în serios, că, în fond, dincolo de oarecari exagerări, toate clișeele amintite comunicau adevăruri incontestabile: da, piața capitalistă isterizează consumul, da, alimentele sînt primejdios chimizate, da, politicienii sînt demagogi și impuri. Un bun amic, sociolog, îmi spune la ureche: „pentru noi, intelectualii din Germania Federală, Germania de Est era «Germania cea bună»“. Mi-am amintit, brusc, de Mircea Crișan, care imita curajos, în plină dictatură, stilul buletinelor de știri autohtone: „La San Francisco – cutremure, la New York – negri fără adăpost, la Glasgow – greve. La București au înflorit salcîmii“. Evident, toate aceste știri erau adevărate. Ceea ce era fals era efectul juxtapunerii lor, distribuția tendențioasă a accentelor, compoziția. Cînd un asasin spune: „toți oamenii au, uneori, nemărturisite intenții asasine“, el are dreptate. Dar pentru că o spune el, n-are. Stînga occidentală nu pare să se fi gîndit vreodată la asta. Și n-o face nici azi. Să nu ne mirăm, deci, că, în ciuda absurdului lui, a imposibilității lui de principiu, comunismul a durat atît de mult...

cu dilema la croitor

Ce-ar trebui să se schimbe ca să se schimbe Guvernul?

Eventual, clima, căci dacă în România ar viscoli 360 de zile pe an, atunci cu siguranță echipa premierului Năstase ar migra în țările calde și în locul ei am avea un guvern de eschimoși profesioniști, care n-ar pune sania înaintea cîinilor numai de dragul Brigittei Bardot.

Rezistența la frig a Guvernului Năstase, care ar fi ieșit din iarnă cu cîteva procente în plus (ceea ce e un lucru împotriva naturii, fiindcă de obicei între Crăciun și Paște se erodează puterea), mă înghimpă să cred că singura soluție pentru schimbarea Guvernului ar fi nu schimbarea miniștrilor, ci schimbarea poporului.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Efectul Vadim

– sau despre opțiunea chioară –

– Îmi pare rău, dar proiectul e slab.

– Eu cred că e corect. Respectă cerințele din program, formal nu ai ce să-i reproșezi. Și este clar pe direcția bună, e singurul proiect credibil de societate civilă pe care îl avem pentru această zonă.

–Dar nimeni nu a contestat faptul că este *corect*, am spus doar că e *slab*. Ceea ce își propune să facă acest ONG este mult mai complicat și nu m-au convins deloc că au competențele necesare pentru a reuși. Deocamdată, cel puțin. Ar trebui să mai lucreze la el, mai ales în privința aspectelor pe care le-am discutat și cu care și tu ai fost de acord. Atît.

–Pînă atunci o să rezolve lucrurile baronii locali așa cum știu ei! Asta vrei?

Nu, evident, nu vroiam acest lucru, așa că discuția s-a oprit aici. Ea semăna cu multe altele avute în ultima vreme pe cele mai diverse teme. Cînd mi s-a părut, de pildă, că strategiile de universitate managerială avute în vedere puneau anumite probleme pe care ar fi fost bine să le mai cumpănim, am renunțat repede la critici din același motiv: asta ar fi însemnat să se lase mînă liberă unui conservatorism academic obtuz și clientelar pe deasupra, care nu putea fi contracarat decît printr-o astfel de schimbare pe direcția cea bună. Altă dată discutam cu un prieten despre educația copiilor noștri. *Noi am hotărît să-l trimitem în Anglia!* – mi-a mărturisit el. Am început să evaluez cu voce tare avantajele și dezavantajele pentru un copil de zece ani de a urma singur, fără părinți, într-un mediu total nou, un învățămînt despre care nu aveam altminteri nici un fel de îndoială că ar fi mai performant decît cel existent actualmente la noi. M-am gîndit că poate ar fi fost mai bine ca măcar să aștepte un pic, să mai crească băiatul. *Și ce vrei să fac atunci, să-mi las copilul să-l distrugă profesoara pe care o are acum și care, atunci cînd vine la școală, le dă să copieze un text și ea citește reviste de modă?* – mi-a replicat amicul. Nu, evident, nu voiam nici acest lucru, așa că am tăcut din nou. Dacă alternativa, singura, este baronul local sau profesorul incompetent, atunci orice altă opțiune nu poate fi într-adevăr decît „alegerea rațională“. Și aceasta cu atît mai mult dacă ea se înscrie și pe „direcția bună“. Cum aș fi putut persista atunci în rezervele mele critice tocmai eu care mi-am mobilizat familia – și, abia voalat, studenții – ca să-l voteze pe Iliescu atunci cînd alternativa, singura, era Vadim? În confruntarea cu Vadim, Iliescu a fost „alegerea rațională“. În plus, comparativ cu Vadim, alegerea lui Iliescu a fost și pe „direcția bună“. Înțelegeam deci acest tip de raționament care, pornind în premise de la un Vadim sau altul, ajunge în concluzie la un Iliescu sau altul, care fuge de dracu' și, atunci cînd nu dă de maică-sa, se cheamă că l-a prins pe Dumnezeu de degetul mare.

Desigur, există grade și moduri diferite de *vadimizare* a societății, confruntîndu-ne cu alternative mai mult sau mai puțin grave și, de multe ori, mult mai nuanțate. Rămîne însă ceva comun în toate: faptul că prin acest mod de a raționa ne-am obișnuit să nu urmărim ceva, ci să ne ferim de altceva. Nu urmărim într-atît capitalismul pe cît ne ferim de comunism, nu alegem cu adevărat UE, ci ne ferim mai degrabă să nu rămînem de căruță, nu-l iubim pe Iliescu, dar ne sperie mai tare Vadim, nu ne trimitem cu sufletul împăcat copilul singur în Anglia, dar prin asta îl ferim de profesoara cea rea. Desigur, opozițiile nu sînt deloc echivalente nici ca registru, nici ca gravitate, dar, din nou, au totuși ceva comun între ele: faptul că în toate aceste cazuri – și multe altele – gîndim prin ricoșeu. „Votul“ judecății noastre este unul negativ, care nu afirmă în cunoștință de cauză ceva, ci neagă cu întemeiată spaimă altceva. Acel ceva pe care îl alegem își găsește astfel întreaga sa valoare nu atît în sine, cît în pericolul unui altceva mai rău cu care este pus în alternativă. El își pierde nuanțele, umbrele dispar în lumina favorabilă în care este pus de teama întunericului care ne paște după colț. Comparat – și confruntat – cu acest altceva temut, iminent, copleșitor – și, de obicei, cît se poate de real –, obiectul opțiunii devine de multe ori indubitabil și indiscutabil. El este evidența însăși. În fața lui, spiritul critic iese din joc, trebuie să spună piua. A mai pune sub semnul întrebării alternativa oferită la răul temut, a vrea să-i scrutezi mai de aproape aspectele mai puțin vizibile este astfel considerat echivalent cu a credita acel rău.

În țara orbilor, chiorul e rege, se spune. De acord, este și asta o „alegere rațională“. Cînd însă, doar de frica orbilor, chiorul este declarat clarvăzător înseamnă că spiritul critic suferă de o miopie acută și gravă.

Primim la redacție

Cîteva precizări

Am aflat din ultimul număr al *Observatorului cultural* că sînt inclus pe lista de „Indemnizații de merit pentru personalitățile din cultură, știință și sport“ stabilită, ca efect al Legii 118 din 2000 (înțeleg că ea are în vedere personalități care au împlinit 60 de ani), de către Ministerul Culturii și aprobată de către o Comisie națională ad-hoc. În legătură cu aceasta aș vrea să fac următoarele precizări:

1) Mă onorează prezența mea pe această listă în *Grupa Scriitori*, alături de nume ca Mircea Ivănescu, Ileana Mălăncioiu, Sorin Mărculescu, Mihai Șora sau alături de alți profesioniști de prim ordin, chiar dacă mai puțin cunoscuți decît cei amintiți.

2) Mă surprinde absența de pe această listă a unor personalități de excepție ale culturii noastre ca Ana Blandiana, Șerban Foarță sau Livius Ciocârlie. Ce valoare morală și ce credibilitate poate să aibă o listă de „indemnizații de merit“ din care lipsesc cîțiva dintre cei mai merituoși literați români contemporani? Și asta cu atît mai mult cu cît statul român premiază, potrivit *Listei* publicate, o mulțime de inși care pînă în anii '90 nu au avut decît privilegii și care, după 1990, nu s-au remarcat decît prin faptul că privilegiile au continuat să le țină loc de merit.

3) În ce mă privește, accept această indemnizație cu un singur scop: o voi transfera unor oameni de valoare din preajma mea care ar fi meritat după o viață întreagă de muncă ireproșabilă mai mult decît o pensie de muritori de foame de 2 milioane de lei pe lună.

Gabriel LIICEANU

ținerea de minte

„Astăzi superb
Mîine sumbru
Este
Că scriu frumos...?“

(G. Bacovia)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Reformatorul închipuit

Intrarea lui Ioan Talpeş în guvern a reaprins tema conflictului între Ion Iliescu şi Adrian Năstase. Un om al lui Iliescu pe capul lui Năstase, cam aceasta a fost ideea vehiculată în presă. „Scandalul Stănoiu" s-a jucat în acelaşi registru. Reformistului Năstase i se pun beţe în roate de către antireformistul prin vocaţie Iliescu. La drept vorbind, Adrian Năstase nu merită această aură, interesul său pentru reformă este minim cînd nu se produce cu tam-tam pentru televiziuni şi cu discursuri isteric-fanfaronarde menite să-i umilească pe subordonaţi.

Poate singurul merit incontestabil al lui Adrian Năstase este că ştie să-şi facă imagine. Are un talent înnăscut pentru aşa ceva, pur şi simplu „îl miroase" cum spun pescarii şi vînătorii. S-a văzut foarte bine în conflictul din jurul Rodicăi Stănoiu, ajuns la cote ridicole. Fosta (în sfîrşit) doamnă ministru a reformat Justiţia astfel încît să fie în continuare controlabilă, şmecheria a ieşit la iveală la Bruxelles, dar ea nu putea fi înlocuită pentru că Ion Iliescu, acest apărător al tuturor anti-reformiştilor români, nu permite, în vreme ce echipa Năstase, acest Achile al reformismului, se luptă să o schimbe. Cînd conflictul ajunsese o sfadă între două grupări care vor să controleze justiţia, Adrian Năstase a renunţat la susţinerea lui Ion Neagu, un dinozaur cel puţin la fel de nociv ca Rodica Stănoiu, şi l-a propus pe Cristian Diaconescu, secretar de stat în Ministerul Afacerilor Externe, cu o imagine ireproşabilă şi fără rude în sistemul judecătoresc. Avantaj Năstase.

Ion Iliescu l-a propulsat în guvern pe Ioan Talpeş, simbol al perpetuării securiştilor în sistemul politic; încarnare a ideii că securitatea statului şi familia sînt ceva sfînt, drept urmare statul poate pune umărul la afacerile familiei; trimis de preşedintele Constantinescu ambasador, semn că pînă şi lui i s-a părut prea mult; recuperat în 2000 de Ion Iliescu în ideea că cine are un doctorat în istorie militară trebuie să fie un om deştept şi, deci, indispensabil. Ioan Talpeş a ajuns, aşadar, să răspundă de integrarea europeană a României. Prilej pentru Adrian Năstase să pozeze iar în reformatorul împiedicat să reformeze. Ei, poftim, iaca ce-mi face! Tocmai cînd venise în guvern şi Victor Ponta, genul de lup tînăr cu mari succese pe la televiziuni, un propagandist al transparenţei care difuzează pe *site*-ul Corpului de Control notele de control puţin importante, vorbeşte bine limbi străine, îi dă lecţii de IT în direct lui Marius Tucă, este tînăr şi emană încredere. Tot Adrian Năstase l-a propus pe fostul şef al Fundaţiei Soros-România pe a patra poziţie în ordinea importanţei după cea de prim-ministru. O dovadă de deschidere pe placul tuturor răuvoitorilor de la Bruxelles. Pe scurt, dacă l-ar lăsa Ion Iliescu, Adrian Năstase ar oferi poporului reformă pe pîine.

De fapt, Năstase seamănă mai mult decît vrea să lase impresia cu Ion Iliescu. Nu se poate susţine cu argumente că săracul om s-ar fi luptat din greu trei ani de zile pentru reforma din România, dar a fost învins de forţele din sistem. Năstase s-a aşezat în fruntea sistemului şi i-a plăcut foarte mult locul. O traiectorie politică parcursă cu aparentă modestie şi fără crize de personalitate l-a adus acolo unde e. El este cîştigătorul cursei pentru succesiunea lui Ion Iliescu şi meritul său major este că a avut răbdare, cum Petre Roman şi Teodor Meleşcanu nu au avut.

Scopul principal al politicii lui Adrian Năstase este să rămînă la putere. Asta se învaţă din primul an la Facultatea de Ştiinţe Politice în România: politica este despre putere, scopul ei este să te ducă acolo şi, o dată ajuns, să rămîi cît mai mult. Se găsesc destule argumente teoretice fascinante. Politica nu este despre buna guvernare, nici nu se învaţă aşa ceva, în buna tradiţie a mereu greşit-înţelesului Machiavelli. Iar dacă vrei să rămîi la putere, nu trebuie să rişti schimbări, trebuie să controlezi sistemul aşa cum este, că dacă încerci să-l schimbi, devine nărăvaş şi te aruncă din şa. Cam asta este filozofia politicianului român mediocru, iar Adrian Năstase este, fără discuţie, cel mai bun politician român mediocru.

Adrian Năstase nu a urmărit reforma, ci controlul şi de aceea PSD controlează societatea atît de puternic, încît România a ajuns să aibă probleme cu democratizarea. Aşa-zisa aripă

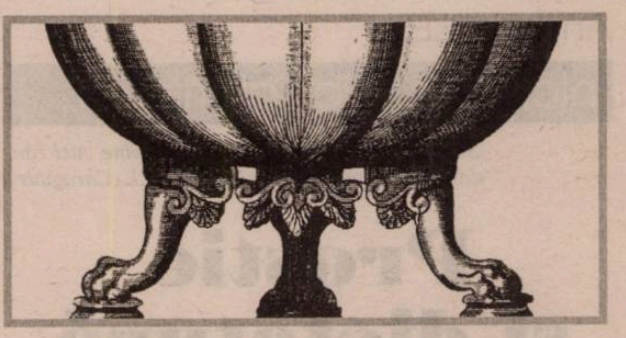

Năstase a fost deosebit de eficientă în fracturarea şirei spinării unei democraţii imature, iar faptul că această aripă se îmbracă bine şi vorbeşte engleză nu e semnificativ în context. Octav Cozmâncă, Şerban Mihăilescu şi Ristea Priboi sînt oamenii de încredere ai lui Adrian Năstase în partid, administraţie şi Securitatea nereformată, toţi reprezentanţi tipici ai fostei nomenclaturi. „Dacă săptămîna viitoare, cînd vin să văd cum arată ieşirea asta din oraş, nu este totul rezolvat, zburaţi cu toţii", le spunea Adrian Năstase subordonaţilor din Ilfov. După care funcţionarii şi elevii au fost scoşi la muncă patriotică. Iar seara, la televizor, am aflat ce opinii are domnul Năstase despre orice. Seamănă cu Ceauşescu în perioada lui bună, cînd era iubit de Occident şi trezea speranţe în popor. Şi el era văzut ca reformist.

presa despre...

„Dama de numaipică"

Şi-o dă sau nu şi-o dă? Aceasta a fost întrebarea. „Hărmălaia e atît de mare încît par să fi stat în loc şi negocierile de aderare a României şi restructurarea guvernului în aşteptarea răspunsului la obsedanta întrebare: o schimbă sau nu pe Rodica Stănoiu? Zvonurile explodează zilnic mai des decît atentatorii-sinucigaşi din Irak: cică e gata, zboară sută la sută! Ba nu, asta era ieri, dar aseară iarăşi a scăpat-o preşedintele! A fost urnită dar, surpriză, în locul ei vine Gabi Oprea de la Administraţie, că Lupaşcu e deja compromis! Şi tot aşa, de la oră la oră, ca şi cum întreg viitorul României pe termen scurt, mediu şi chiar lung s-ar roti în jurul Damei de numaipică" (Adrian Ursu, în *Adevărul*). „Circul demisiei/demiterii ministrului Stănoiu a atins, ieri, culmea ridicolului. Rodica Stănoiu a declarat la postul public de radio că nu va demisiona pentru că nu are motive, dar că e posibil să «fie demisă în orice clipă»... În ultima săptămînă, ca posibili înlocuitori ai ministrului Justiţiei au fost vehiculate nu mai puţin de patru nume: preşedintele Curţii de Apel Bucureşti, Dan Lupaşcu, ministrul Gabriel Oprea, preşedintele Comisiei Juridice din Camera Deputaţilor, Ion Neagu şi, în fine, cel al secretarului de stat din MAE, Cristian Diaconescu. Cea din urmă nominalizare a fost dată drept certă de către numeroase voci din PSD. Agenţia *Mediafax* îl numea deja drept «viitorul titular de la Justiţie» şi i-a prezentat, pe larg, biografia. Dar primul semn că lucrurile nu stau chiar aşa simplu a venit vineri, cînd preşedintele Ion Iliescu declara că ministrul Stănoiu nu va demisiona şi că nici nu are de gînd să o facă. Pînă şi postul TV Euronews a anunţat, joi, iminenta schimbare a ministrului Justiţiei" (Dan Tapalagă, în *Evenimentul zilei*). Un cititor al *Evenimentului zilei*, care semnează „Bulă", comentează pe Internet acest articol: „Cred că trebuie tras un semnal de alarmă foarte serios şi tras un perdaf serviciilor secrete CIA şi KGB în sensul că au avut încredere în nişte puturoşi să termine ce au început, dar nu au realizat că au de-a face cu nişte incompetenţi!!! Dacă ei au început revoluţia, nu e bine să termine tot ei reforma?". Bulă are dreptate. **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

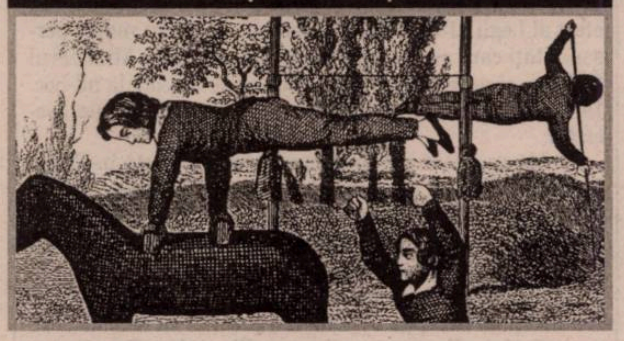

Mîinile sus!

Dintre toate veştile de săptămîna asta, una singură m-a făcut fericit: se dă liber la pistoale! Cursa înarmărilor casnice poate începe, mulţumită unui radical proiect de lege (în care se simte mîna de fier a vînătorilor din executiv...). Te duci matale la judecător, îi explici că viaţa ţi-e în pericol (cel mai simplu motiv e sugerat deja de lege – umbli cu bani mulţi la tine) şi gata permisul. Sigur, trebuie să demonstrezi că eşti sănătos la cap, însă la noi asta e simplu şi ţine tot de posibilităţile financiare. Cum să fii nebun dacă eşti bogat?

Din ziua în care am aflat vestea stau pe Internet în căutarea modelului ideal. Nu, nu 90-60-90, ci 12 sau 9 milimetri, cu butoi sau semi-automat, negru sau argintiu, cu pat de sidef sau de lemn, Smith&Wesson sau Walther (de-ăsta are şi James Bond, nu ştiu dacă se mai poartă, totuşi...). E însă o experienţă dureroasă: după cum arată preţurile, revolverul visurilor mele mă va lăsa lefter, deci complet neinteresant ca ţintă pentru un eventual atacator.

Dar n-are a face. Pistolul nu e ca să tragi cu el. Mai mult decît maşina şi hainele, e un simbol al statutului. El spune despre proprietar cîteva lucruri pe care orice bărbat îşi doreşte să le audă din gura femeilor din jur: e independent, e individualist, e puternic şi face legea. Să-l luăm pe patronul Ion Popescu, proprietar de fabrică de pîine. E scund, gras şi are urechile prea mari. Fără pistol e un brutar caraghios şi oarecare. Înarmat, trebuie să-i spui Johnny şi să-l respecţi.

De fapt, asta e şi cea mai importantă funcţie socială a armei. În America, una dintre explicaţiile populare ale poliţeii extreme pe care o practică toată lumea e tocmai numărul mare de arme de foc pe cap de locuitor. „Mai bine încep cu un zîmbet, să nu-l enervez şi să mă împuşte" poate fi o logică civilizatoare mai puternică decît studiul obligatoriu al manierelor elegante. Merită s-o importăm. Cînd ştii că şoferul pe care îl înjuri la stop poate să scoată revolverul şi să te amuţească definitiv, te gîndeşti bine înainte să aduci vorba despre părinţii lui. Cînd ţi-e teamă că te vei trezi cu un glonţ în ele, nu mai scoţi boxele pe balcon, să se bucure toţi vecinii de pasiunea ta pentru Guţă. Da, *acel* Guţă, regele manelelor, în caz că n-aveţi măcar un strop de *pop culture*.

Şi acestea sînt doar cîteva exemple modeste: gîndiţi-vă în cîte domenii s-ar putea face simţită influenţa civilizatoare a armelor... Funcţionari publici care să nu-ţi închidă uşa în nas, primari care să repare străzile, politicieni care să... ei, da, aici avem o problemă – nu vreau să intru la instigare la lovituri sub centură. Aţi înţeles însă ideea: pistolul face nemulţumirile civice mai uşor de exprimat. Chiar dacă mai cu zgomot.

Singura problemă e ca nu cumva mai multe pistoale să cadă în mîinile cetăţenilor mulţumiţi. Adică cei care înjură, se bagă în faţă la coadă, fură şi înşală. Sînt sigur însă că judecătorii vor ştii să-i deosebească de cei care merită cu adevărat maşinăria cu ţeavă scurtă. Doar o fac în fiecare zi...

P.S. În numărul trecut al *Dilemei,* dl Sorin Ioniţă reuşeşte să mă pună la locul care mi se cuvine (fără nici o ironie): replica domniei sale la articolul meu despre ştirile TV e cu mult mai bună decît el. Se vede că e scrisă la mînie, poate un sfetnic mai bun decît calculul pe care gazetarii audio-video îl fac în fiecare seară: „ce să mai dăm să nu plictisim poporul?". Tocmai acest calcul mă îndeamnă şi pe mine să-mi fac *mea culpa* în *Dilema veche* şi nu într-un moment de maximă audienţă, care – vai! – riscă în orice clipă să se transforme într-una minimă dacă nu eşti atent. Îmi cer deci iertare aici dlui Ioniţă – articolul meu era şi el un răspuns către cei care cer ca mass-media să ridice poporul la lupta cu regimul. Nu pentru c-am simţit nevoia să apăr *establishment*-ul, ci pentru a arăta cu naivitate la diferenţa de tiraj între *România liberă* şi *Libertatea*.

Îi propun deci dlui Ioniţă o împăcare pe teren neutru: amîndoi să recunoaştem că publicul s-a plictisit de ştiri despre corupţie. Nu pentru că nu sînt adevărate. Ci pentru că se ştie sfîrşitul lor: nimeni nu va face nimic. Cînd asta se va schimba, atunci va începe spectacolul – şi după el, audienţa.

Cît despre taxe, ca întreprinzător privat pot vorbi doar despre mine: sînt cu ele la zi, drept pentru care prin cont suflă vîntul. Dacă e vreo morală aici, găsiţi-o dumneavoastră. Dar, din cîte ştiu, capitalismul se face cu capital.

BARBURISME

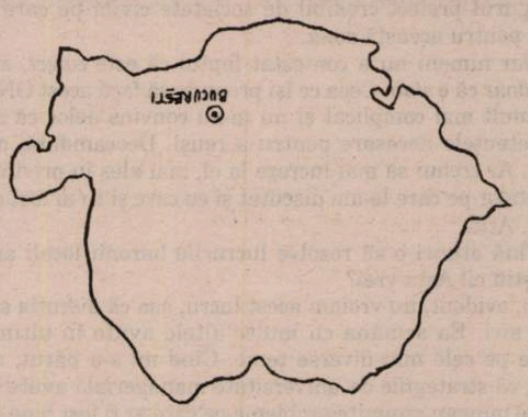

MERGE ŞI AŞA !

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

În curtea din spate

Tulburările continuă la Port-au-Prince, capitala statului Haiti, şi după plecarea dictatorului Aristide: înfruntări între partizanii preşedintelui plecat şi răsculaţi, jafuri, trupele străine a căror prezenţă îi înfurie pe unii şi îi bucură pe alţii nu au un mandat suficient de cuprinzător pentru a-i linişti pe toţi. Se pare că fără sprijin unguresc (aşa cum a fost cu Ceauşescu), CIA şi alte servicii secrete occidentale nu reuşesc să se descurce în diabolizarea tiranilor şi înlăturarea lor.

În urmă cu 10 ani, preşedintele Clinton trimitea trupe în Haiti pentru a restabili autoritatea preşedintelui ales, Jean-Bertrand Aristide, sperînd că va deschide drumul evoluţiei democratice a ţării. Fiind prima ţară a continentului unde sclavii revoltaţi şi-au afirmat independenţa (1804), Haiti are o lungă istorie „revoluţionară", în care ciclul răscoale-dictaturi-ocupaţie străină se repetă de atunci pînă în zilele noastre. Nici preşedinţia lui Aristide n-a fost un succes: preot catolic, el îşi dobîndise sprijinul popular prin poziţiile intransigente faţă de dictatorul anterior. După ce a ajuns la putere a risipit ajutorul străin, a amînat alegerile, lideri ai opoziţiei au fost ucişi, şi-a favorizat anturajul şi a permis abuzurile de toate felurile, a fost reales într-un scrutin boicotat de opoziţie. Observatorii susţin că ar fi fost oricum victorios, nu era necesar să apeleze la fraude, dar instinctul de perpetuare a puterii este mai puternic decît calculul.

Revolta înarmată a liderilor opoziţiei s-a întins pe aproape tot teritoriul, forţele fidele preşedintelui s-au opus şi victimele civile au plătit preţul unor confruntări deosebit de violente; pentru a asigura stabilitatea pe un teritoriu considerat ca fiind curtea din spate a SUA, pentru a evita un flux masiv de imigranţi, preşedintele Bush s-a adresat organizaţiei celor 15 membri ai comunităţii de state din Caraibe, propunînd o intervenţie militară. Iniţial, intervenţia urma să asigure continuitatea procesului democratic cu Aristide la cîrmă. Dar pentru că poliţia lui continua execuţiile, iar rebelii intransigenţi erau la porţile capitalei, un oficial al ambasadei americane l-a anunţat pe Aristide că America nu va interveni să-l salveze. Pe 29 februarie, Aristide a plecat din ţară. Pe 2 martie, s-a instalat în capitală o forţă de intervenţie alcătuită din soldaţi americani, francezi, canadieni şi chilieni, avînd aprobarea Consiliului de Securitate ONU să „stabilizeze" situaţia. În cele din urmă, liderul rebelilor a acceptat cu greu să se ţină departe de funcţii, Boniface Alexandre, preşedintele Curţii Supreme, a devenit şeful statului, prim-ministrul de pe vremea lui Aristide a rămas temporar în post pentru a asigura continuitatea funcţiilor statului.

Ceea ce nu înseamnă nimic: muzeele au fost jefuite şi exponatele distruse, oamenii cred că prin aceste obiecte de cult voodoo dictatorul şi-a menţinut puterea. O demonstraţie a susţinătorilor lui Aristide contracarată de forţele rebele s-a terminat cu şase morţi. Comandantul trupelor americane anunţă că „e o problemă haitiană, noi nu sîntem o forţă de poliţie". Din exilul său, din capitala Republicii Centrafricane, Aristide spune că a părăsit ţara ca urmare a unei înşelătorii, a plecat din palat pentru că i s-a promis o întîlnire cu ziariştii şi apoi a fost luat pe sus şi dus la aeroportul ocupat de americani. Se consideră preşedinte ales, deci legitim, opoziţia este alcătuită din bandiţi şi traficanţi de droguri, compatrioţii săi sînt chemaţi la rezistenţă paşnică.

Nu se poate spune că SUA şi comunitatea internaţională nu s-au străduit să asigure în Haiti, ca şi în celelalte ţări ale Americii Latine, condiţiile unei guvernări democratice şi iată că, din 1999, Aristide este cel de al şaselea lider ales răsturnat în urma agitaţiilor de stradă. Statelor Unite li se reproşează acum, pe de o parte, că au amînat prea mult timp intervenţia, permiţînd degradarea situaţiei, pe de altă parte că se grăbesc să-şi trimită soldaţii în ţări străine pentru a-şi implanta interesele. Întîmplările politice din America Latină arată că nu există o soluţie pentru a stăvili acţiunea dictatorilor aleşi de popor. Ei au la îndemînă mijloace pentru a corupe sau anihila opoziţia şi îşi pot prelungi mandatul cît vor, asigurîndu-şi prin distribuirea de privilegii susţinerea aparatului represiv şi a clientelei politice.

„Cooperarea franco-americană a funcţionat perfect", a declarat Dominique de Villepin, ministrul francez de Externe, după debarcarea trupelor în Haiti, punînd – se pare – capăt perioadei de disensiuni. Deocamdată, e primul şi unicul punct al unui eventual bilanţ pozitiv. Întristător e că, pe toată faţa pămîntului, dictatorii sînt regretaţi de atîţia oameni gata să strice dispoziţia celor bucuroşi că au scăpat.

globul cubic

● În memoriile ei, doamna Thatcher, fost prim-ministru al Marii Britanii, se referă în termeni puţin reverenţioşi la fostul cancelar al Germaniei, Helmut Kohl. Îl consideră un politician provincial şi nu i-a putut ierta că la o întîlnire privată i-a oferit la masă o mîncare tradiţională germană din burtă de porc. În avion i s-a făcut rău şi a decis: „Acest bărbat e atît de german". Pentru Kohl nu era chiar o insultă şi în volumul său de memorii – recent apărut – se mîndreşte că în calitatea lui de german a apărat interesele ţării lui, pînă la unificarea faţă de care importanţi lideri europeni ai vremii – Mitterrand şi, nu în ultimul rînd, doamna Thatcher – au avut destule rezerve. Primul volum se referă la perioada 1930-1982, cea de pînă la confruntările cu doamna Thatcher, atît de englezoaică în toate opiniile ei despre restul lumii.

● Nu există catastrofă fără rapsozii ei. Somalia, de peste un deceniu ţară fără stat, are un ministru al Turismului, sau poate e doar un tip care se crede ministrul Turismului. Locul este atractiv, susţine el: soarele străluceşte, plajele au nisip fin şi de pe terasa acoperişului hotelului Sharmo, în timpul cinei cu homar, poate fi admirată superba privelişte a capitalei. E adevărat, funcţionarii hotelului îi sfătuiesc pe vizitatori să-şi angajeze cel puţin zece oameni în escorta necesară pentru siguranţa drumului de la aeroport. „Turiştii pot să vină să admire minunatele privelişti de pe vremuri, singura problemă e că sînt complet distruse", continuă ministrul. Pe ruinele zidului catedralei, un afiş: „Atenţie la mine". Ministrul Turismului caută donatori străini gata să contribuie la reconstrucţia parcurilor naţionale, deşi acestea au rămas fără animale: „Le-am mîncat", explică el. „Sînt sigur că viaţa turiştilor nu e ameninţată în Somalia şi sper că nu vor fi răpiţi. Vrem să-i asigurăm că nu vor fi răpiţi, deşi acest lucru se poate întîmpla", îşi încheie ministrul Turismului din Somalia discursul despre farmecul ţării lui.

Sever VOINESCU

statul de drept

Ăştia ne minte!

1990 – anul cel mai nebun din cîţi am trăit. Eram student şi trăiam frenetic Revoluţia – chiar aşa o trăiam, cu „R" mare. Într-o seară de toamnă timpurie (sau poate era primăvară tîrzie, nu mai ştiu exact) în faţa căminului meu din Grozăveşti s-a format o coloană. Am intrat imediat în rînduri, fără să mai stau pe gînduri. Nu mai ştiu ce era de revendicat – poate că vroiam să protestăm împotriva cuiva sau să susţinem ceva, nu mai ştiu. Nu mai ţin bine minte motivul încolonării, după cum şi anotimpul îmi apare acum incert, dar ţin bine minte *starea*. Eram determinaţi, gata de fapte mari, aveam conştiinţa febrilă a greutăţii istorice a misiunii noastre, aveam energii măreţe – aveam aripi! Atunci, în acea seară, ne strînsesem peste o sută de studenţi printre arbuştii handicapaţi ai parcului din faţa căminelor, la chemarea nu ştiu cui, şi am decis să mergem la Televiziune. Acolo era locul unde se cerea ceea ce aveam de cerut. Acolo, în faţa porţilor de la intrarea din Dorobanţi, unde urma să strigăm *„În direct! În direct!"* şi *„Să ne vadă ţara! Să ne vadă ţara!"*. Vroiam, deci, să se întrerupă emisiunea postului naţional şi unic, să coboare camerele în stradă şi noi să vorbim ţării. Cei mai tineri să nu creadă despre noi cine ştie ce, aşa era moda atunci. Am pornit în marş eroic. Am ajuns la statuia Aviatorilor şi am intrat pe strada Pangrati. Coloana se cam lungise şi jumătatea de oră trecută de la plecarea frenetică din Grozăveşti ne cam muiase. Manifestanţii vorbeau mai mult între ei decît cu istoria şi se arătau tot mai puţin atraşi de perspectiva de a apărea la televizor. Entuziasmul bubuitor pierise şi locul său fusese luat de o atmosferă veselă, de excursie cu clasa. De pildă, mie, unul, atenţia începuse să-mi fie acaparată de o dulce făptură, parcă venită în stradă direct dintr-un vis romantic, studentă la română-germană. Ce talie! Ce ochi! Ce mers! Angajasem cu ea discuţii pe care le socoteam promiţătoare şi, pentru că ea avea o prietenă pe-aproape, am chemat şi eu un prieten şi începusem, în patru, să tatonăm în toate direcţiile. La un moment dat, pe Pangrati, coloana, care se cam destrămase şi dădea mai degrabă impresia unor grupuri gălăgioase care se plimbă în aceeaşi direcţie, s-a oprit şi a apărut ideea de a ne întoarce. Care va să zică, la doi paşi de Televiziune, ne trecuse. O bună parte dintre cei din spatele coloanei au făcut deja cale întoarsă, în zgomote zglobii care nu mai aveau nimic de-a face cu vuietele revendicative, în vreme ce cîţiva din fruntea coloanei, încă neatinşi de ideea flască a renunţării, se opriseră şi ei şi strigau în urmă apeluri patetice la unitate şi evocau morţii Revoluţiei. Coloana s-a rupt în două. Unii, adică noi, cei mulţi, din spate, ne întorceam spre cămine, iar alţii, cei puţini, din faţă, pătrunşi încă de misiunea istorică, s-au oprit strigînd la noi, cei care le întorsesem spatele, că trebuie să mergem pînă la capăt. În spaţiul gol creat între cei mulţi care plecau şi cei puţini care rămîneau pe loc privind excedaţi cum dezertează masele, a rămas un student nelămurit care privea încurcat cele două grupuri. Fiinţă a intervalului, prins în dilemă, sfîşiat de realitatea de neînţeles, studentul a răcnit, răguşit şi îngrozitor, înspăimîntat ca o fiară rănită, cu ochii bulbucaţi, şi spre unii şi spre ceilalţi: *„Ăştia ne minte, băăăăă! Ăştia ne minte!"*. Un hohot imens de rîs, din piepturile brave ale studenţimii române divizate, a umplut strada Pangrati.

Arc peste timp: 2004. Unul dintre cele mai ciudate începuturi de an pe care le-am trăit vreodată. E sfîrşit de iarnă, ştiu sigur. Sînt în staţia de autobuz din faţa Liceului Economic, vizavi de ASE. Lume înfrigurată. Doi bărbaţi, trecuţi de prima tinereţe, discută despre Revoluţie cu glas tare. Unul, îmbrăcat în geacă groasă de blugi, nebărbierit, cu ţigara fără filtru între degete, făcînd gesturi ample, întorcîndu-se des către lumea din staţie spre a căuta sprijin şi aprobare, e de părere că totul a fost opera serviciilor străine ca să vină Iliescu la putere. Celălalt, în palton, cu sacoşe în mîini şi căciulă de blană în cap, calm şi statuar, privind cu un aer superior-îngijorat preopinentul, e de părere că armata română înfrăţită cu poporul l-au alungat pe Ceauşescu. Autobuzul întîrzie. Disputa se animă. Vocile cresc. Argumentele se ascut. KGB, poporul, CIA, poporul, Iliescu, poporul, ungurii şi iar poporul,.. Omul în geacă şi-a aprins o altă ţigară fără filtru cu mîinile tremurînde şi vorbeşte acum, suit pe o movilă de zăpadă murdară uitată la marginea trotuarului, către lumea strînsă în staţie care îl ignoră cu privirea, dar care îl ascultă cu urechea ciulită (nimeni nu face asta cu măiestria bucureşteanului – să ignori şi să fii atent în acelaşi timp, ce rafinament!). Omul în palton dă din cap cu subînţelesul *„Sigur, sigur... da, da..."* (nici asta nu o face nimeni ca bucureşteanul – să spui „da" într-un asemenea fel în care e clar pentru toată lumea că spui „nu"!) şi îşi continuă monologul despre puterea poporului renăscut, cu voce ridicată, dar păstrîndu-şi firea. Omul în geacă e răguşit şi strigă în falset.

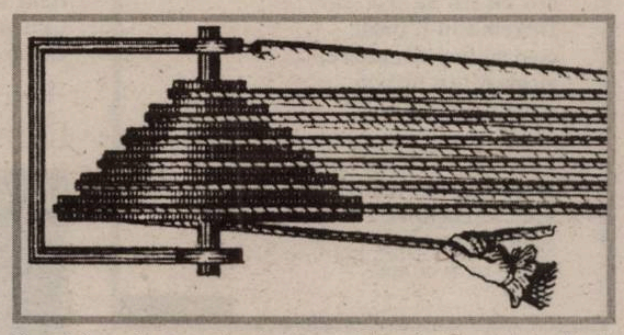

Omul în palton vorbeşte în registru baritonal, cu forţă aşezată. Ca doi buni români, ei vorbesc deodată. Spun, desigur, lucruri diferite, contradictorii. Serviciile vs. Poporul, Poporul vs. Serviciile şi tot aşa... La un moment dat, amîndoi spun acelaşi lucru, dar nu-şi dau seama. Repetă unul către altul: *„Nu vezi, dom'le, că aştia te minte?"*. Scenă ionesciană. Pentru fiecare, celălalt este, desigur, victima neştiutoare a unei minciuni. Pentru mine, e clar, însă, că şi minciuna şi „ăştia" vor exista întotdeauna.

Brusc, în faţa Liceului Economic, mă cuprinde nostalgia. Oare ce-o mai fi făcînd studenta de la română-germană?

ready made

„Cetind viaţa oamenilor mari să ştii că vei descoperi alături de ei femei tot atât de mari, cari au ajutat din umbră geniului lor. Soţia lui Graham Bell a fost o vajnică luptătoare pentru descoperirea telefonului alături de un soţ «pârlit» (termenul e românesc!) care făcea experienţe într'o mansardă îngheţată. Soţia lui Pasteur, o femee admirabilă şi iubitoare, a lucrat adesea alături de el ca cea mai supusă asistentă. Într'o vară a cercetat la microscop mii de gogoşi de gândaci de mătase pentru ca soţul ei să descopere boala de cari sufereau şi să dea Franţei strălucirea şi bogăţia industriei mătasei. [...]

În căminurile oamenilor umili sunt aceleaşi exemple mari. Sunt femei cari fac sacrificii nebănuite pentru a putea realiza alături de soţul lor o căsuţă mică albă, cu zorele la ferestre cu obloane verzi şi cu o grădiniţă îngrijită."

(Dr. Marius Manoliu, *Fetelor, să ne măritäm!*, Editura „Dacicultura" S.A.R., 1947)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Sondagiu

„Intră sau nu intră?“
e o întrebare
nu despre cum intră
mingea printre bare;
sau dacă-şi reintră-n
drepturi Vama Veche...
„Intră sau nu intră?“-i
chiar dilema veche!
Doi softişti de treabă
de la Microcenter
spun (cui nu-i întreabă):
„Îi dăm noi un *enter*.“
Pesimistul intră
în concert, cu aria:
„Domnule, nu intră,
că nu vrea Bulgaria!“
Optimistu-afirmă
cum că, la intrare,
scrie clar, pe firmă,
compelle intrare!
„Credzi tu c-o să între?“,-i
zice, pe potecă,
badea, unei mîndre;
ea răspunde „Cre' că!“
Un sondagiu printre
ăi cu stea sau tresă
spune c-o să intre:
„Dacă-i ordin, tre' să!“
„Poate să mai intre?“,-i
spui, cuprins de-angoasă,
oricăruia dintre
ştabi, — el spune: „Poa' să“.
Cu surîs pendinte,
şi mai calm se-arată
domnul Preşedinte:
„E ca şi intrată!“
Iar Mitică zice,
într-o lume roasă
de-ndoieli: „Amice,
cre' că tre' să poa' să.“
Întrebîndu-l, însă,
ce-o să fie,-altmintre,
zice: „Mare brînză,
dacă n-o să intre?!“

*

Ai un gol în vintre,
apă, în bocanci:
cine, un'să intre?...
Rima ar fi *canci*.

DILEMATECA

Ion Barbu,
Bad Man Festival,
Editura Ha, Ha & Ha, 2004

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Furnicile şi finlandezul

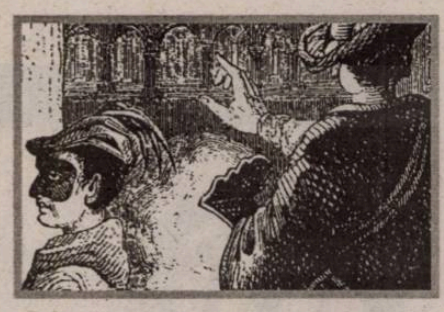

Certitudinile entomologilor au fost serios zdruncinate la începutul anului trecut, cînd un savant finlandez, obişnuit să stea mai mult pe burtă, a ajuns la o stranie concluzie privind furnicile, considerate pînă la el ca fiind cele mai *socialiste* creaturi din iarba planetară. Eroare – spuse finlandezul; furnicile practică în draci nepotismul, favorizîndu-şi rudele „de sînge“, răsfăţîndu-le cu hrană în mod intenţionat*. De ce anume eşti mai tentat, furnică sau om, să ai încredere mai mare în ce-i ce-ţi sînt rudă, prieteni buni sau rude ale unor prieteni buni? Adam Bellow a scris o carte pe această temă, urmărind evoluţii din politica, mass-media, cultura britanică şi americană. Nepotismul, definit de detractori drept un blocaj indus conştient în circulaţia liberă a elitelor, nu iese tocmai rău din cartea lui Bellow, el fiind văzut mai curînd ca un gest social reflex plecat dintr-un spirit de conservare: e preferabil să ai de partea ta oameni pe care-i cunoşti bine şi cărora le poţi întoarce spatele fără teamă de surprize.

Termenul, în istorie, nu s-a impus o dată cu regimurile leniniste, cum ne-ar plăcea nouă să credem. Nici cu regimul Bush junior – cum ar dori să creadă leftiştii lor –, cel ce a aruncat, se spune, ambasadele ca pe confetti unor donatori din campanie, neinteresat foarte mult dacă titularul de la Paris, de exemplu, ştie franceza. *Nepotism* vine din italiană, de la *nipote* („rudă“), iar *nepotismo* s-a lansat spectaculos în secolele XV şi XVI, o dată cu fiii ilegitimi ai papilor, camuflaţi în „nepoţi“ şi plasaţi tacit în diferite posturi ecleziastice.

Potrivit lui Bellow, nepotismul modern – mai sofisticat – îşi construieşte eficienţa pe trei căi. Prima este *nepotismul de nume*; numele moştenit este mai important, la o adică, decît bagajul genetic. Cînd Stella McCartney şi-a lansat pe piaţă propriul său parfum la Londra, faptul că ea este fata unuia dintre Beatles-i a contat mai mult pentru vînzările estimate decît priceperea ei în ale miasmelor, pentru care nu putea paria nimeni. Cînd Liudmila Jivkova s-a lansat la Sofia pe piaţa modei, în anii '90, singura garanţie privind croiul rochiilor era faptul că ea purtase dintotdeauna haine bune şi frumoase – în calitatea ei de fiică a fostului lider comunist. Părinţii faimoşi influenţează nu numai alegerea carierei la copiii lor, ci şi şansele în carieră, indiferent de alegere.

Al doilea nepotism în acţiune este cel „de relaţie“, *network nepotism*. Bellow spune că acesta este cu totul justificat – şi dă exemplul presei. Peste tot în lume, un patron mass-media serios, pentru a lansa un produs competitiv, nu-şi va angaja rude şi nici prieteni, ci ziarişti care-i sînt recomandaţi pe firul scurt al relaţiilor din branşă. Nepotismul de reţea este sinonim cu o recrutare deşteaptă, pentru că este cu totul de preferat să furi vedeta concurenţei decît să-ţi convingi o rudă apropiată că e de o fotogenie de invidiat.

Nepotismul *nupţial* este cel mai interesant dintre toate. Mariajul, combinat cu un nume care contează şi cu o zestre de relaţii puternice, fac un cocktail imbatabil – spune Reeves, comentîndu-l pe Bellow. Cînd s-a căsătorit cu Maria Shriver – fiică a clanului Kennedy –, Arnold Schwarzenegger era încă mai aproape de epoca lui Conan barbarul decît de viitorul guvernatoriat al Californiei. Eu mă întreb dacă nu se gîndea deja la politică.

Sînt nenumărate exemple ilustre care infirmă această schemă. Unul ar fi Margaret Thatcher, apărută de nicăieri pentru a schimba faţa unui imperiu. Altul ar fi Hillary Clinton, speranţa democraţilor pentru preşedinţia din 2008 şi subiect al unei anecdote drăguţe: se zice că un lucrător la o staţie de benzină i-ar fi spus că, dacă l-ar fi luat pe el de soţ, ar fi ajuns, pur şi simplu, soţia unui benzinar. Iar Hillary i-ar fi răspuns: „*Sweetheart*, dacă te-aş fi luat pe tine de soţ, *tu* ai fi ajuns preşedintele Americii!“.

Bun. Odată ajunşi aici, vă aşteptaţi la o acoladă care să aducă nepotismul pe pămînt ferm, românesc. Poate altă dată. Drept care închei tot cu Adam Bellow, admiţînd că despre el am uitat să vă mai spun un lucru: da, este fiul lui Saul Bellow.

---

* Richard Reeves, „Nepotism: it is back?“, în *New Statesman*, 28 septembrie 2003, cronică la Adam Bellow, *In Praise of Nepotism*, Doubleday, 2003.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Îngeraşii cu epoleţi

Într-o seară ca oricare alta, un subiect i-a excitat ceva mai mult decît de obicei pe editorii de la toate televiziunile cu ştiri. Un jaf minor comis de doi ofiţeri. Nici nu te puteai aştepta la altă reacţie mediatică, faptul provenea din aceeaşi mult cultivată zonă a fărădelegii mărunte care face legea în telejurnale. Pe scurt, cei doi locotenenţi (sau sublocotenenţi) trăseseră la măsea într-o cîrciumă, după care, rămaşi pe uscat, au decis să spargă un butic. S-au aprovizionat cu alcoolul necesar, dar nu s-au descurcat la capitolul *timing*. În timp ce-şi evaluau prada, a apărut proprietarul, apoi poliţia. Primul capitol s-a încheiat. (M-aş fi aşteptat ca entuziasmul mediatic iniţial să nu se stingă de tot şi să aflăm şi finalul juridic al episodului. Aiurea! Ar fi însemnat să fim lipsiţi de înjunghierile, incesturile şi sinuciderile zilelor ce au urmat!)

Atenţia mi-a fost atrasă, însă, nu de meandrele concretului, ci de un anume detaliu al abordării mediatice. Una din frumoasele noastre prezentatoare şi-a început *intro*-ul aşa: *„uitînd de onoarea militară, doi ofiţeri bla bla bla“*. Alta a invocat *„haina militară“*, în fine am auzit şi ceva despre *„datoria militară“*. Toate fiind, bineînţeles, neglijate de cei doi infractori. Aşadar, în concepţia redactorilor respectivi, *armata este compusă, de regulă, din supraoameni dotaţi cu suflete de fecioară, inimi de leu şi onoare extragabaritică. Există, stimaţi telespectatori, şi excepţii, iată-le, dar onoarea militară nu merită să fie întinată de doi zevzeci*! În mintea lor, armata e o castă neprihănită, mult peste normele societăţii „civile“. Dacă jaful ar fi fost comis de un literat, de un inginer, de un doctor sau de un mecanic de locomotivă, am fi auzit oare de vreo „onoare profesională“, de „halatul medical“ sau de vreo altfel de protectoare figură de stil? Sînt sigur că nu, doar aud zilnic şi despre astfel de cazuri!

Mutatis mutandis, dacă un civil comite un delict este doar un infractor, dar dacă făptaşul poartă epoleţi este un fel de *„înger căzut“* din paradisul onoarei militare! Evident, colegii (şi casta) lor îşi păstrează gradele şi aripile de care beneficiază prin simpla opţiune profesională! Să fim serioşi – onoarea militară (dacă există) se vede doar pe cîmpul de bătălie (Doamne fereşte!) sau în unitate. Atît. Cît priveşte prostia, nebunia, lenea sau cruzimea, să nu fim naivi! Toate sînt răspîndite cu egală măsură în toate mediile profesionale, sociale sau de altă natură.

Interesant, lucrurile n-ar trebui să stea altfel nici din unghiul editorului de ştiri. „Onoarea militară“ a fost serios deteriorată de multe din evenimentele ce-i trec prin faţă. Mai ieri, un general a fost arestat pentru mită la scară mare. Alţii au făcut afaceri încă neclare cu terenuri. Tot purtători ai hainei militare au împuşcat demonstranţi civili în Timişoara. Nu numai! Din unităţile militare vin mereu ştiri despre sinucideri şi bătăi. Îi împiedică „onoarea“ pe ofiţerii de acolo să-şi zugrăvească casele, să-şi repare maşinile şi să-şi culeagă porumbul cu mîna de lucru gratuită a recruţilor? Sau să arunce într-un canal de irigaţii cenuşa morţilor din decembrie '89? Defel! Înalta ierarhie a sportului e plină de colonei şi generali cu grave probleme de credibilitate. Un coleg de la BBC, decedat între timp, mi-a povestit că a însoţit pînă la Cluj un elicopter cu banii militari ce urmau a fi înmulţiţi la Caritas. Răspunzînd unui articol critic, purtătorul de cuvînt al Ministerului Apărării atrăgea atenţia asupra numelui autorului (era evreiesc). Vorbind de haina militară, de grade şi jurăminte solemne, să nu uităm miliţienii de ieri, poliţiştii de azi, şi, cu asupră de măsură, nenumăraţii securişti, strecuraţi peste tot. Cu onoarea „reperată“!

Dac-aş iubi scenariile, aş spune că resuscitarea catodică a „onoarei militare“ vine la fix, acum cînd guvernul AN cultivă de zor generalii. Întrucît nu le iubesc, mă mulţumesc să spun că onoarea nu e un concept colectiv. Se aplică doar indivizilor (indiferent de unde ar proveni). Doar în anumite momente. Homeopatic.

*Texte şi opinii de: Vasile DÎNCU (preşedintele Agenţiei pentru Strategii Guvernamentale) ● Robert EVANS (parlamentar european, grupul socialist) ● ● Gabriel GIURGIU (jurnalist) ● Victor Iulian TUCĂ ● Kyösti Tapio VIRRANKOSKI (parlamentar european, grupul liberal-democrat) ● **Coordonatorul temei:** Mircea VASILESCU*

Argument

Pînă la urmă, „scandalul" suspendării negocierilor s-a calmat. Acum e vorba doar de o reorientare a strategiei, iar Guvernul şi-a luat angajamente ferme, pe puncte, promiţînd îndeplinirea lor pînă în iunie. Mulţi comentatori au început însă să pună la îndoială nu aderarea în sine a României la Uniunea Europeană, ci termenul ales – 1 ianuarie 2007. Chiar şi unele instituţii financiare internaţionale (de pildă, banca austriacă Creditanstalt, într-un raport recent) iau în calcul ipoteza amînării termenului. Pe de altă parte, sînt destule voci care susţin că, în definitiv, din perspectivă istorică, nu e atît de important dacă vom adera la UE în 2007 sau cu cîţiva ani mai tîrziu. O aderare prea rapidă riscă să ne prindă nepregătiţi: economia nu ar face faţă concurenţei, administraţia n-ar avea eficienţa necesară pentru a aplica politicile comunitare ş.a.m.d. Aşadar, în locul entuziasmului integrator, ar fi necesară o doză mai mare de calcul la rece, cu măsurarea corectă a avantajelor şi dezavantajelor. Privind dinspre Europa celor 25 (care va deveni efectivă de la 1 mai 2004), există complicaţii şi temeri suplimentare: cum va funcţiona ea după integrarea a 10 noi ţări? Va mai avea „chef" şi de noi? Şi-apoi, instituţiile europene au destule probleme oricum, şi fără nou-veniţi: un deficit de democraţie şi reprezentativitate al Comisiei, o birocraţie devoratoare, o incapacitate cronică de a-şi defini o politică externă şi de apărare proprie, o slăbiciune structurală a economiei şi dificultăţi în reformarea politicilor sociale. Aşadar, mai devreme sau mai tîrziu, aderăm. Dar la ce?

Dincolo de euro-entuziasmul care rezultă din sondaje, opinia publică de la noi nu cunoaşte şi nu dezbate multe dintre aceste probleme. Cîtorva dintre ele le facem loc în paginile acestui număr. Integrarea continuă... ***(M. V.)***

Gabriel GIURGIU

Despre eurotalibani şi Europele lor

Atunci cînd 75 la sută dintre români sînt euroentuziaşti, pare logic ca sfertul rămas din populaţie să fie catalogat drept euros(c)eptic. După citirea presei româneşti (articole mai mult de opinie decît de analiză) şi a puţinelor sondaje de opinie (dintre care de referinţă rămîne, deocamdată, Eurobarometrul rural, cercetare realizată în 2002 de Fundaţia pentru o Societate Deschisă), ţi se face puţin ruşine cu o asemenea clasificare simplistă. Euroentuziaştii tind să fie, de fapt, euroignoranţi, în marea lor majoritate. Nici cealaltă tabără, a sfertului minoritar, nu se dovedeşte omogenă în argumente, dar pare, măcar, un pic mai bine informată.

Între majoritari, cea mai spectaculoasă categorie o formează cei pe care îi voi numi, de dragul textului, eurotalibani. Cum îi recunoaştem? După lozincile simple pe care le folosesc. Eurotalibanul nu acceptă în ruptul capului că Uniunea Europeană şi multele (vai, prea multele) sale instituţii pot fi, măcar cît negru sub unghie, imperfecte. Paradisul e la Bruxelles, iadul e la Bucureşti. Ei sînt campioni ai economiei de piaţă, coerenţi, riguroşi, bogaţi, logici, drepţi, stricţi, incoruptibili, altruişti, democraţi. Totul, evident, se pune în perfectă contradicţie cu lipsa de rigoare de pe la noi. Ai la ce spera în momentul aderării şi, apoi, al integrării, nu-i aşa?

Pe mine, personal, tezismul unor asemenea prezumţii mă irită. Nu de alta, dar demonstrează o ţîră de suficienţă, multă lipsă de informare şi absenţa totală a unui sănătos scepticism (de recomandat măcar jurnaliştilor). Apoi, pe termen lung, induce publicului pretenţii (niveluri de aşteptare, pentru a rima cu sociologii) pe care Europa, sărmana Europă instituţională, nu le va putea satisface după 2007 (2007?). Eventuala euro-dezamăgire „de după" va îngroşa rîndurile cărui (tip de) partid? Să luăm pe rînd percepţiile pe care le bănuiesc iţindu-se din discursurile eurotalibanilor.

Prima ar fi „Europa-Moş Crăciun". Europa asta „ne dă": granturi, asistenţă, fonduri, credite, know-how. Lipsesc, deocamdată, biletele de tratament. Nu mai contează că fermierul român este prea puţin familiarizat cu euro-birocraţia. Doar 10% din fondurile ISPA (scuzaţi expresia) au fost utilizate. Acesta e doar un amănunt. Destinul palid al SAPARD-ului (scuzaţi din nou) este alt detaliu insignifiant. Important e că Moş Crăciun ne pune „ceva" sub brad. Că nu luăm cadourile, e altceva. Ele sînt acolo şi ni se cuvin. Foarte puţine articole am văzut în presa românească pe tema motivelor pentru care România nu poate să cheltuiască ceea ce i s-a alocat din fonduri europene. Altminteri, Europa-Moş Crăciun, adică încurajarea atitudinii de asistat, nu mi se pare recomandabilă, nefiind la noi decît istorie lungă. Zicea Caragiale: „românul se naşte bursier, trăieşte bugetar şi moare pensionar".

A doua Europă vizibilă la eurotalibani este „Europa-Karl Marx". Planul Agricol Comunitar (îmi cer iarăşi scuze pentru limbaj) este ultima rămăşiţă marxistă într-o Europă care cheltuieşte peste jumătate din banii proprii pe subvenţii. Altminteri, ele sînt savant mascate în spatele unui limbaj de carton plin de termeni tehnici. Dincolo de ei stă trista realitate: politica europeană în domeniul agriculturii este dirijistă şi, prin asta, oferă argumente oricărui adept al statului „tătuc". Să ne mire că, în 2000, Corneliu Vadim Tudor cita copios din politicile comunitare în timpul campaniei electorale? Mai mult, dirijarea fondurilor publice prin decizii administrative produce, în orice parte a lumii, corupţie. Scandalurile de profil nu lipsesc nici la Bruxelles. A obţine prin mica învîrteală, de comun acord cu un funcţionar, o subvenţie, un grant, o alocare, nu mi se pare deloc „recomandabil-a-se-promova" în România. Este drept că sînt diferenţe de scară între subvenţia românească şi cea comunitară. Este vorba doar de nuanţe. În sine, mecanismul este acelaşi.

În fine, „Europa care moare de dragul principiilor". Moare, dar nu se predă. În imaginarul eurotalibanului, UE este depozitarul moralităţii continentale, seiful în care sînt păstrate virtuţile politicilor publice incoruptibile. „Domnule, acolo dacă ai zis o vorbă, aia e, nu ţine ca la noi, cu stai să vezi, că m-am răzgîndit." Sătul de dîmboviţene moravuri, eurotalibanul speră că, o dată ce decizia politică va fi parţial transferată la Bruxelles, toate cele incoerenţe româneşti vor dispărea. Dregătorul venit din străini a modernizat România şi acum o sută cincizeci de ani. De ce nu ar fi la fel şi acum? Din păcate însă, coerenţa politicilor publice nu este o virtute a Uniunii Europene în actuala sa formă instituţională. Politica externă comună, ştim cu toţii, nu există. Uniunea nu are încă nici o politică de apărare. Deficitul de democraţie (generat mai ales de distanţa între europarlamentar şi propria circumscripţie) reprezintă o problemă structurală greu de depăşit. Politicile publice şi legislaţia în domeniul pensiilor, al asigurărilor de sănătate, al normelor de şcolarizare sau chiar al libertăţii presei sînt atribute naţionale, astfel încît nu există coerenţă sau „standarde europene" (altă expresie favorită a eurotalibanilor).

Culmea lipsei de rigoare stă chiar în actul de naştere al monedei unice. Germania şi Franţa îşi permit să ignore propriile obligaţii, stabilite prin acte semnate cu tam-tam, invocînd statutul de „membri fondatori". Îşi permit astfel să depăşească deficitul bugetar fixat prin Pactul de Stabilitate. Situaţia pune sub semnul întrebării întreaga construcţie bugetară şi monetară europeană. Să mai vorbim despre mult-lăudatul şi îndată-uitatul „Tratat de la Nisa"? Şi acolo, după runde de negocieri (desfăşurate pe principiul „îţi dau, îmi dai", că de aia se numesc negocieri) care nu au băgat în seamă nici argumentul cuantumului electoral (deh, România are mai mulţi locuitori decît Irlanda), nici pe cel economic (tot deh, Polonia produce/contribuie mult mai puţin decît Olanda), se ajunsese la un tratat semnat, parafat, lăudat. Acum e cvasi-uitat, invocat doar de premierii Spaniei şi Poloniei. Măcar din aceste motive (deşi exemplele sînt mult mai multe), să socoteşti că Bruxelles-ul ar fi un pol de coerenţă politică mi se pare o naivitate.

Aş fi avut o propunere pentru eurotalibani: să mă ajute să găsesc o a treia denumire pentru Europele idealizate. Karl Marx şi Moş Crăciun îmi par potriviţi argumentaţiei de mai sus. Al treilea, cel potrivit spaţiului ideal, descris în atîtea şi atîtea editoriale româneşti, îmi lipseşte. Ioana D'Arc, luptătoarea principială? Nu, că a omorît englezi. Einstein, genialul şi vizionarul? Nu, că pînă la urmă a făcut Bomba. Cred că am găsit. Înalta Poartă. Înalta Poartă e bine pentru toată lumea. Păi, ăla e loc de pîrît domnitorul nevolnic (bun pentru Opoziţie), centru politic care oferă alibi administraţiei neputincioase (bun pentru Putere), duşman din exterior (vine el Vadim din urmă), înlocuitor de opoziţie internă la vremuri grele (să aibă şi societatea civilă ceva la asta), furnizor de alibiuri pentru propria neputinţă (asta e mai răutăcioasă, nu va avea popularitate). Dacă merge, e meritul nostru. Dacă eşuează, e vina ei, a Înaltei Porţi. Nici nu sună rău.

Paşii României spre UE

● ***8 februarie 1993*** – România semnează Acordul de asociere cu Comunitatea Europeană.

● ***Iunie 1993*** – Consiliul European de la Copenhaga ia decizia extinderii Uniunii Europene şi defineşte criteriile care trebuie respectate de ţările candidate. ***1. Criteriul politic:*** existenţa unor instituţii stabile, care să garanteze democraţia, statul de drept, drepturile omului, respectarea şi protejarea minorităţilor; ***2. Criteriul economic:*** existenţa unei economii de piaţă funcţionale şi capacitatea de a face faţă presiunii concurenţiale şi forţelor de pe piaţa internă a Uniunii; ***3. Criteriul adoptării acquis-ului comunitar:*** capacitatea de a-şi respecta propriile angajamente, în special de a aproba obiectivele Uniunii politice, economice şi monetare.

● ***22 iunie 1995*** – România depune cererea de aderare la Uniunea Europeană.

● ***16 iulie 1997*** – Comisia Europeană publică un document intitulat *Agenda 2000*, în care sînt evaluate şansele de aderare ale ţărilor candidate. Conform documentului, cele trei republici baltice şi Slovenia sînt în măsură să adopte *acquis*-ul pe termen mediu, Ungaria, Polonia, Cehia şi Slovacia o pot face doar cu condiţia de a accelera reformele în unele sectoare, iar România şi Bulgaria „nu pot satisface obligaţiile din *acquis*-ul comunitar pe termen mediu". Se apreciază însă că România satisface criteriul politic de la Copenhaga.

● ***Decembrie 1997*** – Consiliul European de la Luxemburg decide începerea negocierilor de aderare cu Estonia, Ungaria, Polonia, Cehia, Slovenia şi Cipru. Bulgaria, Letonia, Lituania, România şi Slovacia sînt lăsate pentru un al doilea val.

● ***Decembrie 1999*** – Consiliul European de la Helsinki decide începerea negocierilor de aderare cu România, Slovacia, Letonia, Lituania, Bulgaria şi Malta. În anul 2000, România îşi va propune, ca termen de aderare, 1 ianuarie 2007.

● ***Decembrie 2000*** – Consiliul European de la Nisa aprobă schimbările instituţionale necesare pentru o viitoare Uniune cu 27 de membri („Tratatul de la Nisa").

● ***Decembrie 2001*** – Consiliul European de la Laeken aprobă raportul Comisiei Europene, în care se apreciază că ţările candidate, cu excepţia Bulgariei, României şi Turciei, vor putea fi pregătite de aderare la sfîrşitul anului 2002. Pentru Bulgaria şi România, se decide deschiderea tuturor capitolelor de negociere în cursul anului 2002.

● ***Decembrie 2003*** – România a negociat şi închis provizoriu 22 de capitole şi are 8 capitole în curs de negociere.

● ***Februarie 2004*** – După ce, iniţial, parlamentarul european Arie Oostlander propusese suspendarea negocierilor cu România, Comisia de politică externă din Parlamentul European aprobă, în unanimitate, un amendament care prevede „reorientarea strategiei de aderare a României" şi „monitorizarea permanentă".

● **10 martie 2004, ora 13** – Parlamentul European dezbate raportul baroanei Nicholson despre România, iar acest număr al *Dilemei vechi* pleacă la tipar.

„O democraţie în plină evoluţie“

– interviu cu Robert EVANS –

Care sînt principalele dumneavoastră zone de interes cu privire la România?

Prima dată am fost în România în 1986, în timpul regimului lui Ceauşescu. Am venit apoi la schi, la Braşov, imediat după Revoluţie, iar cînd am fost ales în Parlamentul European am devenit şi mai interesat de politică şi de întregul proces al integrării României, m-am întîlnit de mai multe ori cu Petre Roman şi cu alţi membri ai Partidului Democrat, precum şi cu oameni din alte partide. Este foarte interesant de urmărit evoluţia României în ultimii 15 ani, am fost întotdeauna avocatul integrării României în UE şi sper că acest lucru se va întîmpla. Am fost în România de mai multe ori în ultimii zece ani, la Timişoara, la Cluj şi la Constanţa. Nu pot spune că sînt un expert, dar ştiu destule despre România.

Un clişeu al epocii victoriene considera Europa de Est un teritoriu al gîndirii iraţionale, cu ţări înapoiate, cu moravuri corupte, un loc straniu şi periculos unde totul poate fi cumpărat cu bani. Sînt încă privite România şi Bulgaria ca zonele întunecate descrise în romanul Dracula *al lui Bram Stoker?*

Trebuie să recunosc că nu l-am citit pe Bram Stoker. Am văzut filme şi am fost la Castelul Bran. Cred că, în comparaţie cu alte oraşe europene, Bucureştiul, de exemplu, face progrese uriaşe. Dar dacă mergi în România rurală, reformele şi schimbările sînt mai puţin evidente şi va fi nevoie de mult timp pentru a se realiza. Aşa s-a întîmplat şi cu Portugalia rurală sau cu Grecia rurală. România şi Bulgaria sînt cu siguranţă cu mult în urmă. Îmi amintesc că acum cîţiva ani am mers cu maşina de la Timişoara la Budapesta. După ce am trecut graniţa în Ungaria, diferenţele au devenit evidente: drumurile erau mai bune, societatea mai aşezată... Budapesta nu este poate cel mai bun exemplu, dar este un oraş foarte dezvoltat şi foarte occidentalizat. Nu mă îndoiesc că Bucureştiul şi România în general vor recupera întîrzierea, dar va dura mult, căci în fiecare ţară circumstanţele sînt diferite şi nu e nimic surprinzător în faptul că viaţa e mai grea în ţările mai depărtate de Uniunea Europeană. Slovacia a fost în urma Cehiei, Budapesta a fost mai evoluată decît restul Ungariei. Cu cît locul e mai apropiat de Uniunea Europeană, cu atît lucrurile evoluează mai uşor, aşa încît România şi Bulgaria sînt mai lente în progresele către integrare şi în realizarea reformelor. Aşadar, nu cred că România este chir atît de înapoiată pe cît ne-am fi aşteptat, iar acum are ocazia de a se strădui să adere la Uniunea Europeană şi sînt convins că la 20 de ani după aderarea la UE vom privi România aşa cum privim Portugalia şi Spania azi.

Dar de ce credeţi că România şi Bulgaria au fost alese pentru aderarea la UE? De ce nu alte ţări din zonă, de exemplu Albania sau Ucraina?

Cred că datorită legăturilor istorice. Putem merge înapoi la familia regală, dacă vreţi, şi la legăturile sale cu alte familii regale din Europa. Înaintea războaielor care au răvăşit Europa în secolul trecut, şi mai ales în anii '30, România era foarte bine integrată şi în strînsă legătură cu restul Europei. Iar limba română este foarte apropiată de franceză, italiană şi spaniolă. Aşadar, aceste asemănări ne apropie. Cînd România şi Bulgaria au depus cererile de aderare existau 12 ţări solicitante şi se credea că vor intra în 3-4 valuri de cîte trei sau patru ţări, dar pînă la urmă s-a decis că vor adera zece, ceea ce este o adevărată provocare pentru Europa şi este discutabil, probabil că nu trebuia procedat aşa. Acum sînt zece ţări în primul val şi doar două în cel de-al doilea. Nu e o soluţie ideală aceasta cu zece ţări dintr-o dată. Cred că era mai bine cu cîte 3-4 în fiecare val. Dar ştiu de ce s-a făcut aşa şi că România şi Bulgaria vor fi lăsate pe dinafară pînă în 2007 sau mai tîrziu. Există şi pericolul ca diferenţele între noile state membre şi cele care aşteaptă să adere (de pildă Ucraina sau Moldova) să crească şi mai mult, iar aceasta va fi o adevărată problemă pentru aceste ţări. Sper şi cred însă că pe termen lung istoria le va acorda un loc favorabil.

Să ne întoarcem la politica românească. Ce părere aveţi despre ultimele evoluţii politice din ţară?

N-am mai fost la Bucureşti de vreun an, dar cred că este rolul Baroanei Nicholson ca în rapoartele sale să ne atragă atenţia asupra acelor lucruri care, în opinia sa, trebuie abordate. Nu vreau să critic sau să judec în ce măsură ceea ce spune ea e corect, dar scopul este să insistăm asupra acelor lucruri care au legătură cu procesul integrării, pentru a ne asigura că problemele importante vor fi rezolvate: reforma economică, libertatea presei, să fim siguri că democraţia este respectată şi că România se îndreaptă spre UE, îndeplinind condiţiile pe care le presupune apartenenţa la Uniune. Dacă raportorul simte că acest lucru nu se întîmplă, este corect să ne atragă atenţia. Cînd sînt criticate situaţia din orfelinate şi din spitale sau adopţiile, cred că e foarte greu să-i spui României să îmbunătăţească lucrurile. E foarte greu să pretinzi, din afară, ca practicile privind adopţiile să se schimbe rapid. Totul depinde de reformele economice, de succesul politic şi de stabilitate. E greu să abordezi mai întîi celelalte probleme. E ca şi cum ai vrea să-ţi duci lucrurile pe munte înainte de a ajunge acolo. Fiecare îşi stabileşte priorităţile, dar asta nu înseamnă că nu trebuie să faci presiuni asupra lui.

Este România o democraţie?

România este o democraţie în plină evoluţie, nu e o democraţie perfectă. Mă întreb ce democraţie e perfectă..., dar cred că România se mişcă în direcţia bună. Poate că nu s-a mişcat atît de repede cum ar fi vrut unii, dar independenţa justiţiei, libertatea presei şi realizarea unei democraţii funcţionale pe plan local, regional şi naţional sînt factori importanţi în dezvoltarea ţării. Dacă Parlamentul European crede că acestea nu progresează atît de rapid cum ar trebui, cred că e corect să atragă atenţia asupra acestor lucruri; poate greşeşte, poate critica nu e foarte exactă, dar România nu trebuie să se simtă lezată de critică. De exemplu, funcţionează forţele de poliţie în mod adecvat şi pot fi trase la răspundere de guvern? Nu sînt convins că se întîmplă aşa, deci sînt chestiuni care mai trebuie discutate. Dar există suficient timp pînă în 2007. Nimic nu se întîmplă peste noapte şi cred că cei care critică România cunosc schimbările care au loc şi poate ar trebui să fie şi mai critici faţă de unele lucruri şi să facă presiuni pentru îmbunătăţirea lor.

Deci consideraţi că există progrese ale democraţiei din România?

Cred că există progrese, acum există mai puţine partide şi se formează un tipar mai apropiat de Europa în ce priveşte stînga, centrul şi dreapta. Sînt şi partide care au dispărut, de exemplu partidul fostului preşedinte Emil Constantinescu. În cele mai multe ţări nu se întîmplă aşa, partidele şi politicienii nu dispar pur şi simplu. Dar cred că există o evoluţie în progresul politic al României.

Într-un recent raport despre libertatea presei din România se arăta că liderii partidului de guvernămînt apar foarte des la TV, în timp ce liderii opoziţiei au apariţii foarte puţine...

Şi acesta este un lucru important. Cred că partidul de guvernămînt controlează administraţiile locale şi regionale în România, iar o democraţie funcţională are nevoie de o opoziţie faţă de partidul de guvernămînt. Opoziţia este cea care determină o bună guvernare...

Credeţi că 2007 va fi anul aderării României?

Sper... Cine poate spune un *da* definitiv trebuie să fie o persoană foarte curajoasă. Sper că România şi Bulgaria sînt încă împreună şi păstrează această ţintă. Nu pot da un răspuns categoric, dar sînt optimist.

Bruxelles, 25 februarie 2004

***Robert Evans** este parlamentar european, membru al grupului socialist şi al Comisiei mixte UE-România.*

„Cinci ani sau chiar mai puţin...“

– interviu cu Kyösti Tapio VIRRANKOSKI –

Societatea finlandeză este construită pe valori democratice şi pe egalitate, iar Finlanda este considerată cea mai puţin coruptă ţară din lume. Cum aţi reuşit să construiţi o astfel de societate?

Societatea finlandeză se bazează pe o veche tradiţie nordică. În Nord, oamenii au fost dintotdeauna egali, ceea ce înseamnă că în vremurile moderne n-au existat niciodată inegalităţi în nici o zonă a societăţii. În cea mai mare parte a timpului, oamenii au trăit în pace, ţăranii şi-au avut pămînturile lor, iar asta a creat baza pentru independenţă. Sistemul nostru politic s-a dezvoltat în direcţia democraţiei locale. Administraţiile locale s-au bazat pe participarea oamenilor, iar asta a generat modelul democratic care s-a dezvoltat astăzi. De exemplu, în Finlanda administraţia municipală este una dintre cele mai puternice din lume, iar municipalităţile se ocupă de acele servicii esenţiale de care oamenii au nevoie în viaţa de toate zilele, mai exact de educaţie şi de protecţia socială. Un alt motiv îl constituie condiţiile naturale potrivnice, care i-au determinat pe oameni să muncească din greu şi, pe de altă parte, n-au reprezentat o atracţie pentru ca nobilii să-şi creeze mari proprietăţi funciare. De aceea, veniturile unora n-au fost niciodată mult mai mari decît ale altora, ci mai mult sau mai puţin apropiate, ceea ce a creat o economie democratică. Toate aceste elemente au împiedicat apariţia corupţiei. Un ultim motiv îl reprezintă educaţia şi biserica. 85% dintre finlandezi aparţin Bisericii Luterane.

De ce este corupţia atît de prezentă în alte ţări? Din cauza regimului comunist de pînă în 1989, a trecutului istoric, din cauza mentalităţilor oamenilor sau a altui tip de religie?

Nu cred că Biserica are legătură cu problema corupţiei. Dimpotrivă, biserica a pretins întotdeauna credinţă şi onestitate, indiferent dacă e catolică, ortodoxă sau protestantă. Una dintre cauzele principale ale corupţiei o reprezintă lipsa democraţiei în timpul regimului comunist. Puterea corupe, iar puterea absolută corupe pe toată lumea; or, în timpul comunismului puterea a fost absolută. Ceea ce a avut o influenţă foarte rea asupra societăţii. E esenţial pentru democraţie ca partidele şi oamenii care deţin puterea să fie schimbaţi periodic. Nu e prea sănătos să ai acelaşi partid şi aceiaşi oameni la guvern şi în administraţie. Oamenii trebuie să schimbe partidul de la guvernare, să-l treacă în opoziţie şi viceversa. Asta creează circumstanţele prin care puterea controlează puterea, un detaliu esenţial pentru o democraţie funcţională.

Aţi fost în România?

Am fost de două sau trei ori şi sînt interesat în mod special de România pentru că este una dintre cele mai mari ţări din Europa de Est şi are una dintre cele mai bune agriculturi...

Vreţi să spuneţi, în mod potenţial?...

Da, e o problemă organizarea acestui potenţial şi transferul de informaţii din alte ţări, în special din cele democratice. În această privinţă, aveţi mari perspective de a vă spori prosperitatea şi calitatea vieţii.

Pe de altă parte, România are unele probleme. Ultimele evoluţii nu sînt tocmai pozitive...

În general, România face progrese, dar există şi unele probleme în domenii importante. Cred că Uniunea Europeană trebuie să ajute România mai mult şi s-o determine să-şi dezvolte o presă liberă, un sistem funcţional bazat pe drepturile omului şi o justiţie independentă. Pe de altă parte, sînt dificil de găsit mijloacele potrivite pentru aceste scopuri. Depinde foarte mult de România în ce fel va progresa şi cu ce viteză. Educaţia oamenilor are multe implicaţii pentru viaţa publică, iar rolul organizaţiilor neguvernamentale şi al societăţii civile este fundamental. În Finlanda avem o mişcare intelectuală puternică, dar şi sindicate puternice. Aceste grupări colaborează, au un permanent schimb de idei şi de informaţii. Există foarte multă implicare în societatea finlandeză.

Aş vrea să vă întreb ceva despre liberal-democraţii europeni. Vocea acestui partid este foarte prezentă în chestiunile europene, deşi grupul său parlamentar e mai degrabă mic, în comparaţie cu cel al socialiştilor, de pildă. Cum reuşiţi să fiţi atît de activi?

Încercăm să fim constructivi, nu populişti. Încercăm să ajungem la punctul comun în care ce este bun pentru Europa să fie bun şi pentru statele membre. Nu sîntem legaţi de o singură metodă de lucru. Ne pronunţăm pentru piaţa liberă, dar sîntem preocupaţi şi de nevoile oamenilor şi ne orientăm, din punct de vedere social, spre egalitate. Sîntem liberali, dar vrem să-i ferim pe oameni de dezavantajele sistemului liberal.

Ce credeţi despre data de aderare a României şi Bulgariei?

Sper că ţara dumneavoastră se va afla printre statele membre ale UE în cinci ani sau chiar mai puţin. În orice caz, aderarea României şi Bulgariei va reprezenta un fenomen pozitiv pentru Uniunea Europeană. Prezenţa acestor două ţări le va aduce mai multe facilităţi pentru dezvoltarea economică, pentru instaurarea unui sistem politic stabil şi a unei societăţi civile dezvoltate, într-un cuvînt pentru dezvoltarea naţiunilor lor. Pe de altă parte, trebuie să fim realişti: există şi vor mai exista dificultăţi. Dar nici Cetatea Romei n-a fost construită într-un an... Aşadar, mai e nevoie de timp pentru atingerea scopurilor. În orice caz, integrarea României şi Bulgariei va reprezenta un factor pozitiv pentru Europa.

Bruxelles, 4 martie 2004

***Kyösti Tapio Virrankoski** este parlamentar european, membru al grupului liberal-democrat şi al Comisiei mixte UE-România.*

interviuri realizate de Victor Iulian TUCĂ

„Nu ajunge să te îmbraci frumos...“

– interviu cu Vasile DÎNCU –

Succesul procesului de aderare nu ţine doar de capacitatea Guvernului, a administraţiei, a factorilor de decizie în general, ci şi de capacitatea cetăţenilor de a asimila informaţii despre UE, de a înţelege acest proces, de a conştientiza importanţa lui. Din acest punct de vedere, credeţi că opinia publică de la noi e pregătită să „înmagazineze“ informaţiile şi să conştientizeze importanţa lor?

Intelectual sîntem pregătiţi. Avem o populaţie cu şcolaritate bună, oameni deştepţi, şi nu cred că se pune problema capacităţii de a recepta şi a descifra corect informaţiile legate de Uniunea Europeană. Apoi, întrebarea foloseşte într-un sens prea general noţiunea de informaţie. Există informaţii destinate specialiştilor, pentru care marele public nu are capacitatea de înţelegere, şi informaţii care ar trebui să-i intereseze pe toţi cetăţenii. Cred că sîntem apţi să asimilăm ambele tipuri de informaţii.

Din punct de vedere cultural, nu sîntem însă pregătiţi, pentru că este vorba de acceptarea unei schimbări radicale. Nu are rost să negăm faptul că pentru cei mai mulţi dintre noi Occidentul e o altă lume. Respectul legii, legea ne-negocierii regulilor, responsabilitatea, cultura civică, respectul celuilalt, toate aceste lucruri nu sînt pe deplin asimilate şi asumate în conştiinţa noastră publică. La noi se manifestă o cultură a supravieţuirii, un individualism competitiv de tipul ori-ori, în dauna unei concepţii de cooperare de tipul şi-şi, respingerea regulilor, lipsa de responsabilitate etc. Toate acestea ţin de un domeniu, cel al valorilor şi comportamentelor sociale, care nu poate fi schimbat peste noapte. Instrumentul care poate remedia această stare de lucruri este educaţia. Este un proces care cere timp şi implicarea societăţii civile, a celor mai informaţi şi mai conştienţi dintre noi, care pot influenţa în sens pedagogic, nu propagandistic, concepţiile şi comportamentele celorlalţi semeni. Contactul direct cu realitatea europeană va produce şi propaga schimbarea. În fiecare an, peste trei milioane de cetăţeni vor merge pentru prima dată într-un stat european. Ca şi în cazul expertizei estetice şi educării sensibilităţii artistice, totul se rezolvă mai ales prin contactul direct cu opera, mai puţin citind din tratate de istorie a artei sau estetică.

Există o strategie guvernamentală de comunicare cu publicul pe temele integrării? Care sînt liniile principale?

Avem o strategie acceptată de Direcţia Generală X a Comisiei Europene şi apreciată ca fiind excelentă. Ea prevede la nivel de principii o acţiune complementară cu cea a Delegaţiei Comisiei Europene din România şi o descentralizare a responsabilităţii la nivelul instituţiilor publice care trebuie să o pună în aplicare. Apoi, pe lîngă mesajele nediferenţiate cu caracter general, sînt prevăzute şi mesaje diferenţiate construite în funcţie de nevoile de informare ale fiecărui grup-ţintă. Pentru că efortul comunicaţional pe care îl presupune este foarte mare, am prevăzut şi implicarea unor grupuri de sprijin, massmedia, ONG-uri specializate în problematica informării despre UE, lideri de opinie, asociaţii ale oamenilor de afaceri şi structuri de informare publică de la nivel local. Dar toate aceste lucruri nu sînt de ajuns. De strategii frumos construite nu putem spune că ducem lipsă, dimpotrivă. Dificultatea majoră apare în momentul implementării lor. De aceea, am instituit termene şi responsabilităţi precise instituţiilor implicate în punerea în practică a acestei strategii. Am insistat asupra acestui aspect convins fiind că promovarea transparenţei şi responsabilizarea instituţiilor în raport cu cetăţeanul pot avea efectele unor veritabile *bombe cu efect întîrziat pentru sistemul birocratic specific ţărilor estice. Să-i punem pe funcţionari şi politicieni în nişte cuşti de sticlă şi îşi vor schimba comportamentul.* Este ideea de bază care a stat la baza Legii nr. 544/2001 privind accesul la informaţiile publice şi a Legii nr. 52/2003 privind transparenţa decizională în administraţia publică.

Mai banali decît ne place să credem

Din sondaje rezultă în continuare că marea majoritate a cetăţenilor este de acord cu aderarea la UE. E o susţinere bazată pe informare, conştientizată, sau e mai degrabă o susţinere emoţională?

Pentru toţi europenii este o opţiune emoţională. Nimeni nu ştie cum va fi UE, cum se va realiza acest proiect, cum va arăta ea în final, dacă va exista un final al acestui proces unic în istoria omenirii de pînă acum. O doză de utopie însoţeşte inevitabil orice proiect de asemenea dimensiuni. Poate că procentul diferă de la ţară la ţară, însă speranţe şi aşteptări uneori nerealiste există peste tot. Ultimul Eurobarometru arată că nu sîntem cei mai utopici. Spre exemplu, în privinţa beneficiilor personale pe care românii se aşteaptă să le aibă în urma aderării României la UE, sîntem foarte aproape de media înregistrată în toate ţările candidate: 46% dintre noi cred că vor avea multe şi foarte multe avantaje în urma integrării – 43% media tuturor ţărilor candidate. 21% dintre români cred că vor avea tot atîtea avantaje cît şi dezavantaje, în comparaţie cu 24% care este media ţărilor candidate. Tot Eurobarometrul dezvăluie faptul că pentru majoritatea românilor (62%) UE înseamnă libertatea de mişcare în acest spaţiu, asemănător cu bulgarii (65%), polonezii (64%) sau maltezii (60%). Sîntem pe locul doi în Europa la optimismul privind viitorii 5 ani şi pe locul 6 la media încrederii în instituţii politice. Aşadar, nu m-aş grăbi să afirm că sîntem mai utopici decît alţii. Sîntem mai normali şi mai banali decît ne place să credem.

Într-un an electoral, există şanse reale ca tema aderării la UE să rămînă deasupra disputelor dintre partide, să nu fie „monopolizată“ de o formaţiune politică sau alta?

Tema aderării nu va fi ocolită de nimeni, dar din perspectiva PSD ea *nu va fi tema centrală*. Deşi românii aşteaptă să facă parte cît mai curînd din UE, ei doresc la fel de puternic rezolvarea problemelor interne ale României: diminuarea şomajului, continuarea creşterii economice, reforma administrativă şi eliminarea corupţiei. Probabil că Opoziţia o va folosi, cel puţin la locale, ca temă de atac, lucru care este o greşeală pentru că ne atacă în *punctul nostru forte*. Din perspectiva profesionistului în comunicare politică nu pot să nu remarc narcoza opoziţiei, al cărei principal efort de comunicare vizează teme generale şi nu propune proiecte alternative pentru a se poziţiona electoral. Aş spune chiar că se mulţumeşte să se cantoneze într-o atitudine de Gică-contra, or, astfel de atitudini nu sînt deloc agreate de marea majoritate a publicului şi cred că acesta va sancţiona Opoziţia în momentul votului.

Nimeni nu poate monopoliza această temă care are un caracter şi o importanţă mult prea generale pentru a putea fi revendicată de o singură forţă politică. Atîta timp cît PSD a realizat libera circulaţie şi alte lucruri de *integrare reală*, opoziţia nu poate ataca această temă cu succes. Marea majoritate a oamenilor nu rezonează la concepte abstracte: reconstrucţia cadrului de negociere, criteriul politic al integrării etc. Ei aşteaptă fapte concrete, precum eliminarea vizelor, problemă care şi-a găsit rezolvarea pe parcursul acestui mandat. Ca strateg al campaniei din echipa PSD îmi convine această abordare a opoziţiei, ca profesionist al comunicării aş vrea parcă să avem adversari mai puternici. În concluzie: nu se poate face nici campanie pozitivă, nici negativă pe această temă a integrării. Electoratul este mai sensibil la alte teme, în special cele care privesc viaţa lui imediată.

Vestea bună şi vestea rea

Să presupunem că, dintr-un motiv sau altul, Comisia de la Bruxelles ne transmite la un moment dat că aderarea României nu va putea avea loc la 1 ianuarie 2007. Ce strategie aţi gîndi pentru a comunica opiniei publice o asemenea veste?

Nu cred în acest scenariu. Dar putem intra în jocul acesta de imaginaţie distopică. Ipoteticul eveniment ar putea fi folosit ca moment-şoc de trezire naţională. Din perspectivă comunicaţională, s-ar putea folosi schema culturală cunoscută a transmiterii veste bună/veste rea: „Popor român: avem o veste bună şi una rea din partea Europei. *Vestea bună*: s-a amînat cununia din 2007. Nu vom mai fi duşi de mînă spre altar, deci Occidentul n-o să ne mai fure scumpa noastră ţărişoară, nici pămînturile, nici holdele, ne păstrăm virginitatea. Am reuşit să-i alungăm pe cotropitori, sîntem liberi! Vom scăpa de tirania concurenţei şi a pieţei comune, nu va mai trebui să respectăm criteriile libertăţii individului sau a comunităţilor. A învins *inteligenţa românească descurcăreaţă* etc. *Vestea rea*: A sosit un sol de la Moscova. Pauza de respiraţie s-a terminat!“. O altă posibilitate ar fi să le spunem cît se poate de franc oamenilor faptul că Europa nu ne-a respins, ci doar ne-a acordat un răgaz suplimentar pentru a face curăţenie în treburile noastre interne. Să ne facem treaba aici, pentru că integrarea înseamnă a construi Europa acasă. Nu ajunge să te îmbraci frumos şi să mergi în vizită la Doamna Europa cu cererea de integrare, ca şi cum ai cere cetăţenie. European eşti atunci cînd respecţi toate valorile europene, cînd munceşti cel puţin la fel de mult şi bine ca europenii, cînd respecţi diferenţa şi libertatea celorlalţi. Ar putea fi un şoc cultural cu efecte regeneratoare, deşi cred că poporul nostru a avut parte de destule şocuri în ultimul secol. Cred că ne-am consumat „porţia“ de nedreptate istorică pentru un întreg mileniu. Nu cred însă că pentru a comunica o astfel de veste este nevoie de o strategie special construită. De obicei veştile rele circulă foarte repede şi, în consecinţă, orice strategie ar fi în mare parte inutilă. Dar, repet, nu cred într-un asemenea scenariu şi toate declaraţiile oficialilor europeni din ultimul timp indică faptul că România are şanse de a adera în 2007, desigur cu condiţia de a realiza reformele necesare.

Vi se pare plauzibilă / posibilă situaţia din întrebarea anterioară?

Nu este plauzibilă această variantă. Să nu ne înşelăm explicînd acest moment de tensiune de la începutul lui 2004. Este un moment neprielnic, trebuie să fim realişti. Există problema perspectivei de integrare a unor noi membri şi se caută formule politicoase şi birocratice de respingere, sînt alegeri în cîteva ţări şi se desemnează noi comisari europeni. Dincolo de dificultăţile pe care le întîmpină, proiectul european nu mai poate fi oprit. Este un proiect în care s-au investit prea multe resurse umane, financiare şi materiale pentru ca alternativa renunţării la el să fie plauzibilă. În ce priveşte România, ea nu poate fi lăsată în afara spaţiului cultural şi economic european. În cel mai rău caz va exista o amînare, dar în nici un caz o eliminare a României din procesul de integrare. Să nu uităm dimensiunile ţării noastre în comparaţie cu ţările din jur şi faptul că reprezentăm uña din cele mai importante pieţe de consum din zonă. Există deja mai multe lucruri care ne leagă de UE decît cele care ne despart. Este edificator să privim care este structura comerţului exterior al României şi vom vedea că cea mai mare parte a lui se desfăşoară cu zona euro. Apoi, în geostrategia echilibrului mondial de forţe, Europa are în România un puternic actor. Pentru toate aceste motive consider mai mult decît improbabilă ipoteza dumneavoastră.

***Vasile Dîncu** este preşedintele Agenţiei pentru Strategii Guvernamentale.*

a consemnat Mircea VASILESCU

Scenariu balcanic

2007. Bulgaria intră în UE.

2010. România intră în UE.

2015. Croaţia, Macedonia, Bosnia-Herţegovina şi Turcia intră în UE.

2017. Albania, Kosovo, Serbia şi Muntenegru intră în UE.

2018. Administraţia UE angajează primul român. Acesta îşi angajează în administraţie toată familia nevestei, naşilor, ca şi membrii familiilor vecinilor şi prietenilor celor mai buni.

2019. Ai noştri reprezintă 10% din administraţie.

2022. Ai noştri reprezintă 60% din administraţie. Administraţia UE măreşte salariile de 3 ori, are program de lucru flexibil, iar limbile slave de sud ajung pe locul 3 ca „limbi folosite în administraţie“. Din cauza stresului, 90% din membrii administraţiei europene sînt în concediu de boală. Cele mai multe îmbolnăviri se înregistrează între 15 iunie – 5 octombrie şi între 15 decembrie – 15 ianuarie. Bolnavii sînt văzuţi pe Mediterană, în Insulele Bali şi în Alpi, locuri foarte cunoscute pentru tratamentele contra stresului. Se dă legea cu privire la acoperirea cheltuielilor pentru tratarea acestor boli profesionale din bugetul UE. Pînă la întoarcerea bolnavilor, se angajează noi lucrători, pe termen nedeterminat.

2025. Proporţia balcanicilor în administraţia UE este de 90%. Macedonenii refuză din nou adoptarea euro, prin referendum.

2026. Sînt necesare reduceri de costuri şi se dau afară femeile de serviciu, bucătarii, şoferii. Toţi cetăţeni belgieni. Proporţia balcanicilor în Administraţia UE e de 99,3%.

2027. Croaţia primeşte noi credite UE, printre care şi unul pentru creşterea fluturilor de mătase. Preşedinţia croată îşi termină mandatul de 6 luni. România încheie cu succes procesul de privatizare. Din ianuarie 2028, preşedinţia UE este preluată de Belgrad.

2028. Germania iese din UE în februarie. O lună mai tîrziu, fac acelaşi lucru Franţa şi Finlanda şi, pînă la sfîrşitul anului, în timpul preşedinţiei albaneze, ies şi Marea Britanie, Belgia, Danemarca, Suedia, Olanda, Luxemburg, Italia, Irlanda, Spania, Portugalia, Austria, Malta, Cipru, Ungaria, Cehia, Lituania, Letonia, Estonia, Grecia, Polonia, Slovacia şi Slovenia. Toate aceste ţări introduc un regim drastic de acordare a vizelor pentru cetăţenii UE.

(cules de pe www.revistapresei.ro)

Victor Iulian TUCĂ

De la democraţie la semi-oligarhie

În România, încercările postdecembriste de a instaura un *regim democratic* au întîmpinat chiar de la început dificultăţi notabile (mineriade, represiuni din partea autorităţilor împotriva a ceea ce reprezenta naşterea societăţii civile, înscenări săvîrşite de aceeaşi putere opozanţilor de moment) şi au eşuat în regimul *semi-oligarhic* al anului 2004. (Diferenţa dintre un regim democratic şi unul oligarhic este conturată încă de Aristotel în *Politica*: într-o democraţie, suveranitatea este deţinută de toţi oamenii, pe cînd într-o oligarhie suveranitatea aparţine numai oamenilor bogaţi. În zilele noastre, consecinţele care decurg de aici sînt perceptibile de majoritatea covîrşitoare a românilor.) Nu a fost şi nu va fi prima oară în istorie cînd se produc astfel de degradări ale unor regimuri politice. Robert Dahl a caracterizat un regim politic în funcţie de binomul participare-contestare. În limbajul lui Dahl, în funcţie de acest binom ar exista patru tipuri de regimuri politice: 1. *hegemonie închisă*, în care se limitează atît participarea, cît şi contestarea, cu alte cuvinte dictatura; 2. *hegemonie cuprinzătoare* (engl. *inclusive regime*), în care se acordă dreptul la participare, dar se neagă dreptul la contestare; 3. *oligarhie concurenţială*, în care se neagă primul termen, dar se acordă cel de-al doilea, (pe această poziţie s-ar afla actualul regim din România) şi, ca punct maxim, 4. *poliarhie* (democraţie), care ar garanta ambele drepturi. (Robert Dahl a repus acest termen în circulaţie stabilind 8 elemente necesare unei poliarhii. În acest context, democraţia este considerată un model ideal – V. Robert A. Dahl, *Polyarchy. Participation and Opposition*, Yale University Press, 1971.) În fapt, sistemele pot evolua sau involua între cele patru regimuri politice, aşa cum este cazul celui românesc, care nu se mai situează nici în cadrul unei poliarhii, dar nu atinge nici ceea ce Dahl numeşte oligarhie concurenţială. De aceea, consider regimul politic românesc actual ca fiind o semi-oligarhie. După cum se observă, *participarea* este de tip restrîns: cetăţenii sînt chemaţi o dată la 4 ani să perpetueze un regim. Între 2 scrutine electorale, cetăţeanul nu mai este chemat să participe la treburile polisului în care trăieşte, fapt exprimat de Daniel Barbu în sintagma *republica absentă* (Daniel Barbu, *Republica absentă*, Nemira, 1999).

În privinţa *contestării*, apare o situaţie inedită: din interior, contestarea este într-o măsură considerabilă cenzurată de către guvern prin mijloace cunoscute şi, mai nou, publicate şi în *Raportul Departamentului american de Stat privind drepturile omului din România* pe 2003: 14 ziarişti agresaţi, posturi de televiziune care evită critica la adresa partidului de guvernămînt de teama controlului fiscal cu care sînt şantajate etc. Pe de altă parte, contestarea este acceptată de nevoie (şi cu încercări de deturnare, cînd este posibil) atunci cînd este făcută de Uniunea Europeană, datorită relaţiilor politice speciale ce decurg din tratatul de asociere. Reacţia parlamentarilor europeni, care exercită al doilea termen din binomul lui Dahl, şi anume *contestarea*, merită o analiză ceva mai detaliată.

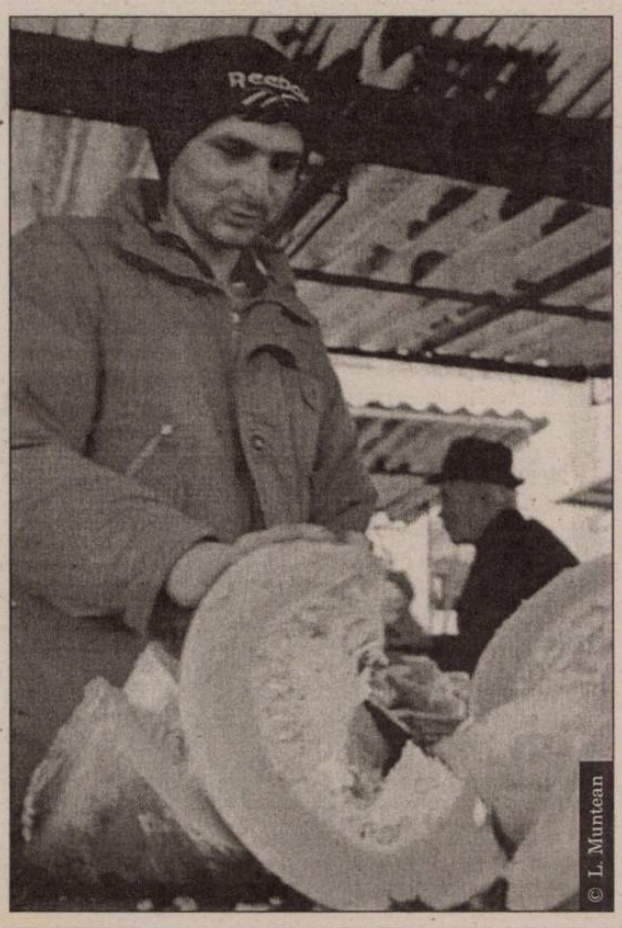

Regele este gol

În fapt, contestările europene erau mai mult decît previzibile. Decizia de importanţă cardinală, luată în 1999 la Helsinki, şi anume de a începe negocierile de aderare *şi* cu România şi Bulgaria, s-a bazat pe îndeplinirea de către aceste ţări a criteriului politic: garantarea statului de drept, a democraţiei şi a drepturilor omului. Celelalte două criterii stabilite de Consiliul European la Copenhaga vizează existenţa unei economii de piaţă funcţionale şi capacitatea de a îndeplini obiectivele politice, economice şi monetare ale Uniunii. La acel moment (1999), România îndeplinea criteriul politic, fapt care i-a oferit paşaportul pentru o viitoare integrare europeană. De atunci, aderarea a rămas o problemă de timp, complicată şi anevoioasă, însă certă ca obiectiv şi finalitate. Dar iată că ceea ce în 1999 era îndeplinit, şi anume criteriul politic, cel care recomanda România ca fiind un stat democratic, în 2004 este contestat în mod explicit. Aceeaşi ţară arată din ce în ce mai puţin ca o poliarhie şi începe să semene cu genul de sistem din Belarus-ul lui Lukaşenko. Constatarea *„Regele este gol!"* a venit din partea unui parlamentar creştin-democrat, Arie Oostlander, devenit principalul aliat al celor care mai cred în salvarea României din mîinile oligarhiei PSD. Au urmat, la scurt timp, contestări venite din partea altor parlamentari europeni, cerîndu-se pînă şi investigarea de către Europol a legăturilor autorităţilor române cu crima organizată, în privinţa traficului de copii.

Practici de manipulare: lobby la Bruxelles pentru guvern

Regimul semi-oligarhic a reacţionat impertinent, minimalizînd ceea ce este evident pentru toată lumea: PSD nu reprezintă un factor de înlesnire pentru *aderarea* la Uniunea Europeană, ci, *ex adverso*, un motiv pentru *suspendarea* negocierilor sau cel puţin amînarea *sine die* a aderării. S-a încercat apoi manipularea contestărilor în stilul înscenărilor staliniste de odinioară: ba Oostlander ar încerca să stopeze elanul partidului de guvernămînt deoarece l-ar iubi pe Victor Ciorbea şi, prin urmare, ar dori să se răzbune pentru eşecul PNŢCD la alegerile anterioare (deşi Oostlander, ca şi numeroşi români, nu percepe existenţa unui partid creştin-democrat în România), ba acelaşi Oostlander şi-ar face campanie electorală pentru viitoarele alegeri din Parlamentul European (deşi parlamentarul olandez a anunţat că nu va candida pentru un nou mandat), ba UE s-ar resimţi deja după aderarea celor 10 ţări şi nu ar mai avea nevoie de ultimele două candidate extrem de sărace.

Interesantă este şi tactica prin care se invocă declaraţiile politicoase făcute de funcţionari din Comisia Europeană. Spre deosebire de parlamentarii UE care dispun de totală libertate de exprimare şi acţiune, fiind protejaţi de imunitate în privinţa declaraţiilor politice, funcţionarii din Comisie nu au acest statut, sînt numiţi, nu aleşi. Ca atare, sînt supuşi codului diplomaţiei, fapt care îi face să introducă şi formule de politeţe, pe lîngă criticile care apar în rapoartele anuale. Tocmai pe astfel de formule fără nici o importanţă politică se bazează tactica acoperirii opiniei majoritare din UE, şi anume că România nu este pregătită să adere în 2007. Un lobby guvernamental puternic la Bruxelles pentru cosmetizarea acestei imagini este singura metodă găsită pentru a mai îngropa din ecoul stîrnit de scandalurile de la Bucureşti.

Un vot de încredere şi un stimulent pentru guvern

Uniunea Europeană, prin Comisia de Politică Externă a Parlamentului European, lansează un amendament care recomandă reorientarea strategiei de aderare, monitorizarea permanentă, constată înşelăciunile săvîrşite de guvern în privinţa adopţiilor şi deplînge slaba independenţă şi proasta funcţionare a justiţiei şi a libertăţii presei. Acest apel pare a nu avea nici un succes: nu are loc o criză de conştiinţă a celor vinovaţi, instituţia demisiei nu funcţionează, iar etica lipseşte în toate regimurile oligarhice. Există totuşi un ecou: contestaţia este considerată... constructivă: ea ar exprima, potrivit unui ministru, un vot de încredere, iar Mircea Geoană declară: *„am ieşit totuşi bine, după cîteva săptămîni de preocupare..."*. Cît despre Oostlander, el ar fi un om de dreapta care ar încerca să stopeze social-democraţia din România. Totuşi, parlamentarul olandez arată clar că îi acceptă ca parteneri şi pe cei care au servit în timpul regimului comunist, cu condiţia ataşamentului lor la democraţie (v. interviul cu Arie Oostlander în *Dilema veche*, nr. 8, 5 martie 2004).

Manipularea are o miză politică: pînă de curînd, singurul atu al guvernului PSD era succesul pe plan extern, mai exact primirea în NATO şi viitoarea integrare în UE. Aproape s-a reuşit trecerea sub tăcere a principalului motiv pentru care România a aderat la alianţa Nord-Atlantică, şi anume atacul terorist de la 11 septembrie, precum şi faptul că decizia de începere a negocierilor cu UE s-a luat în 1999 la Helsinki, restul fiind doar o problemă de timp. Timp pînă acum pierdut, deoarece România nu va adera în acest an alături de celelalte 10 ţări est-europene şi a rămas în urma Bulgariei.

Mai multe feluri de contestare

Dacă opoziţia din România nu-şi găseşte încă nici liderii, nici cadenţa necesară, fiind cenzurată la maximum de semi-oligarhia PSD, totuşi există surse de contestare complementare: Arie Oostlander, Emma Nicholson, alţi parlamentari şi oficiali europeni, adică vocea Uniunii Europene. Contestarea venită din această zonă are şi un alt motiv, de data aceasta financiar. După cum observa deputatul german Jo Leinen din Grupul Parlamentar Socialist, banii UE destinaţi refacerii României, plătiţi de cetăţenii europeni, au fost deturnaţi către buzunarele oligarhilor locali (v. interviul cu Jo Leinen în *Dilema veche*, nr. 8, 5 martie 2004). Reacţia nemţilor, francezilor, scandinavilor sau a altor europeni care văd la televizor cum se fură banii plătiţi de ei pentru integrarea Estului este uşor de prevăzut. De aceea, reorientarea strategiei de aderare a României este în fapt o reacţie de protest a opoziţiei europene.

Din păcate, este de remarcat că opoziţia din România nu coalizează mari energii şi nu dispune încă de personalităţi menite să trezească entuziasmul public. Imaginea lui Victor Ciorbea venit la Bruxelles să facă lobby pentru guvernul României, învîrtindu-se pe la uşile parlamentarilor europeni, denotă o neînţelegere acută a ceea ce presupune termenul de opoziţie. Naivitatea şi diletantismul actualei opoziţii, fostă la guvernare în perioada 1996-2000, explică în mare parte rezultatele alegerilor din 2000. Recenta eşuare a introducerii unei moţiuni de cenzură pe tema integrării europene denotă disfuncţionalităţi inextricabile. Totuşi, opoziţia internă are timp suficient pentru a elabora o campanie coerentă şi a prezenta electoratului o alternativă credibilă, în condiţiile în care *şansele actuale de aderare la UE în 2007 sînt aproape inexistente.*

Rămîne de văzut şi responsabilitatea cu care electoratul românesc va vota la sfîrşitul acestui an. *Poliarhia* poate fi reinstituită prin practicarea unui comportament electoral de bun-simţ şi prin renunţarea la fatalismul care domină încă o mare parte a populaţiei din această ţară.

Bruxelles, 4 martie 2004

Ce crede România rurală

După părerea dvs., România este pregătită să adere la Uniunea Europeană, în ceea ce priveşte...

Dezvoltarea economică: **nu** – 33%; **da, parţial** – 28%; **da, pe deplin** – 5%; **nu ştiu** – 33%;

Agricultura: **nu** – 44%; **da, parţial** – 22%; **da** – 4%; **nu ştiu** – 29%;

Respectarea drepturilor omului: **nu** – 32%; **da, parţial** – 28%; **da, pe deplin** – 6%; **nu ştiu** – 33%.

(din Eurobarometrul rural *realizat de The Gallup Organization România la cererea Fundaţiei pentru o Societate Deschisă, decembrie 2002)*

Ştefan GUGURA

Anglia sau Occidentul şi himerele lui

Textul de faţă a vrut să se constituie ca o replică la o scrisoare din New Orleans a dlui Andrei Codrescu, este vorba mai precis de scrisoarea publicată de *Dilema* în numărul 535 din 2003. Dar timpul a trecut şi e greu acum să mai vorbim de o replică la *acea* scrisoare. Oricum era vorba mai mult de o replică de ton, iar nu de conţinut. Între timp *Dilema* a mai consacrat un număr cu titlul *Printre străini* aproape numai Angliei, număr încadrîndu-se în acelaşi ton general cu al Scrisorii dlui Codrescu. În acest fel consternarea şi tristeţea noastră au sporit. O să vedeţi de ce. Finalmente scrisoarea dlui Codrescu mai reprezintă doar un pretext, dar un bun pretext, pentru textul nostru. Precizăm de la început că nu avem nimic cu dl Codrescu, îi citim textele şi ne plac. Dar felul dînsului de a scrie se încadrează într-un fel mai general de a scrie care nu prea se potriveşte cu realitatea la care trimite. Dl Codrescu scria în textul cu pricina despre Londra, în trecere fiind pe acolo. Din întîmplare ne găsim undeva pe aproape şi putem face o apreciere a „acurateţii" textului dlui Codrescu. Fără îndoială dînsul scrie ca un turist, o spune oarecum încă de la începutul textului, dar asta nu schimbă prea mult datele problemei. S-ar putea ca, citind textul nostru, dl Codrescu să nu înţeleagă despre ce e vorba şi, poate, să se supere. Sau i se va părea că ceea ce încercăm să inversăm ţine de o banalitate sau se va simţi în general jignit (ne cerem scuze) sau va ridica din umeri. Dar să vedem despre ce e vorba de fapt cu aceste texte.

Dilema, ca şi alte publicaţii româneşti prezintă, în general vorbind, tot felul de texte despre Occidentul minunat, iar în contrast, spus sau nespus, despre mizeria românească. Ca o publicaţie românească, *Dilema* difuzează, normal, texte pentru români. Citindu-le în România şi necunoscînd toate ascunzişurile Occidentului, le iei drept bune. Oamenii sînt onorabili, scriu bine, textele sînt drăguţe, ce să pui la îndoială? În plus, aproape toţi cei ce scriu despre Occident prezintă lucrurile într-o lumină favorabilă. Şi atunci?

Tonul general al majorităţii acestor texte e unul pozitiv. Din cînd în cînd vreun rătăcit mai scrie un text care nu prea seamănă cu celelalte şi prezintă o breşă în fericirea occidentală generală, dar tocmai în diversitatea care ne înconjoară astfel de texte sînt binevenite (în special în România); puţină disidenţă nu strică nicicînd, puţin acid ne face să simţim mai bine permisivitatea minunatei lumi în care trăim. Iar apoi se revine oricum la celelalte texte, la cele „normale". Tonul pozitiv al acestor texte se aliniază de altfel unei pozitivităţi occidentale evidente: oraşele arată bine, nu există puzderia de blocuri şi cartiere întregi de blocuri precum în România ce dau impresia unor oraşe moarte, fără viaţă, de beton, străzile şi şoselele sînt bine construite, fără mulţimea de gropi de pe străzile româneşti, funcţionalitatea generală e cel puţin mulţumitoare dacă nu bună, magazinele sînt pline, oamenii, în general bine plătiţi, sînt politicoşi şi drăguţi, ce mai, Occidentul la el acasă. Faceţi comparaţia cu România! – Nici măcar nu e nevoie de aceasta, citiţi doar textele cele drăguţe, comparaţia se face de la sine. Altfel de ce s-ar mai scrie şi publica?

În ciuda tuturor acestor evidenţe şi a altora cu care uşor poţi lua ochii oricui, ceea ce te izbeşte în Occident dacă depăşeşti faza de turist ŞI VII DIN ROMÂNIA (e important!) e impresia de *ciocnire de realitate*. O spunem tranşant şi de la început: între textele respective şi realitatea la care trimit nu există nici o legătură. Facem o paranteză şi precizăm că ar trebui poate să depăşim momentul discutării generale despre Occident şi să ne referim în mod specific la Anglia, ca să nu pară cumva că încurcăm lucrurile sau vorbim prea la general. Fără îndoială, Anglia e undeva prin preajma Europei, ceea ce înseamnă că are ceva european dar şi ceva neeuropean în felul ei de a fi. Dar nu credem, pe de altă parte, că Anglia e complet diferită de restul ţărilor europene (precizăm că am mai fost în Franţa, Germania şi Grecia). Vom vorbi mai departe, deci, în mod precis despre Anglia.

Există multe bizarerii englezeşti dacă vii din România. Unele sînt mai mult decît bizarerii pentru o minte de român, sînt bizarerii pentru un european sau pentru o minte normală. Să vedem cîteva, mai importante sau mai puţin importante, mai generale sau mai particulare.

Standardizarea şi anonimatul

România a trăit multă vreme sub comunism, iar acolo fiind ţi se tot vorbea de o anume Europă liberă, adică Europa de dincolo de cortina de fier. Nu-mi aduc aminte ca cineva să fi pus întrebarea: liberă de ce? Pentru că vieţuind aici constaţi că unul din lucrurile cele mai lipsă e tocmai libertatea. „Europa liberă" e atît de liberă că s-a dispensat pînă şi de libertate. Să încercăm să înţelegem. Unul din lucrurile cu care englezii şi europenii din Vest se mîndresc fără îndoială e standardul de viaţă. Ca multe alte chestiuni ale locului, acesta are ceva bun în el, dar are şi o groază de ne-bunie în el. Faptul că standardul de viaţă e ridicat e bine; cine lucrează are cam tot ce îşi doreşte dintr-o slujbă normală. Din punct de vedere românesc asta sună cam ciudat pe moment! Deci e bine în Anglia! Ce e rău atunci? – Viaţa e standardizată! Aş spune că băştinaşii nu observă asta prea mult. E destul că trăiesc bine, ce dacă trăiesc toţi la fel? Un gest personal, un gest de frondă, de libertate în Anglia pare imposibil. Ceea ce-i leagă pe englezi între ei ca factorul cel mai puternic e politeţea. Mai mult însă decît politeţe nu există. Nimeni nu face un gest de prietenie, de solidaritate, vreau să spun ca gesturi personale şi gratuite iar nu ca fapte calculate şi ostentative. Toată lumea se fereşte politicos de toată lumea de parcă ai fi ciumat. Nimeni nu-ţi intră în casă, chiar invitat fiind, şi nimeni nu te invită să-i intri în casă. Ai impresia în propria ta casă că eşti un bandit înconjurat de alţi banditi. Nu poţi face un gest de bunăvoinţă pentru că poate fi interpretat greşit (greşit spun eu, corect şi după standarde ar spune englezii) şi eşti încondeiat. Încondeierea nu e doar o expresie de stil, ci fiecare îl observă pe celălalt dacă urmează canoanele bine stabilite şi-l judecă. Spuneam doar că politeţea, adică o anume formă de ipocrizie, domină lumea engleză. Dacă în România comunistă ceea ce era de speriat era Securitatea de stat, aici toţi englezii sînt un fel de securişti, adică fiecare îl judecă pe fiecare (altceva nu ştie să facă) şi te trezeşti cu dosarul personal de la Serviciile Sociale completat cu tot felul de note de la vecini: dacă ţi-ai lăsat copilul singur în casă, dacă-ţi tunzi iarba, dacă ţi-ai vopsit casa într-o altă culoare decît a celorlalte case etc.

Standardizarea vieţii englezeşti înseamnă la extrem o existenţă socială completă, trăieşti o viaţă publică şi anonimă dusă complet la extrem. A vorbi despre ceva personal în Anglia e o glumă; chiar gîndurile, sentimentele, ideile sînt doar chestiuni comune, de piaţă, statistice.

Ceea ce accentuează standardizarea şi anonimatul vieţii e profesionalismul. Ca şi alte lucruri, după cum spuneam, a avea o profesie e un lucru bun. Doar că fiecare e blocat în profesia lui. Îţi faci jobul ca şi cum ai duce o viaţă de sfînt. Nu ştii bine decît jobul tău. Jobul îţi asigură desigur o existenţă îndestulătoare, dar intri într-o funcţionalitate mecanică ce în mod normal te usucă. Nu şi pe englezi! Englezii pot funcţiona precum piuliţele la nesfîrşit, fără probleme. Chiar dacă duci o existenţă de şurub, e în regulă. Dacă apare totuşi vreo problemă, te duci la doctor care te repară şi te retrimite la jobul tău. Unii înnebunesc pierzîndu-şi jobul! Şi gîndiţi-vă: sînt doar joburi funcţionale! Nimeni nu construieşte nimic personal, ci doar în sensul curentului (pînă şi un Bill Gates ar fi puţin cam greu de imaginat în Anglia). Nimeni nu îndrăzneşte nimic.

Unul din corelatele standardizării complete a vieţii, şi o extremă bizarerie pentru un european şi pînă la urmă pentru un creştin, e dispariţia în Anglia a oricărei forme de religiozitate. Mai mult: religia e ceva negativ. Nu poţi vorbi cu nimeni despre religie şi credinţă, nu poţi spune în public că te duci la biserică; nu poţi, nu de alta dar poţi fi din nou catalogat şi notat ca în neregulă. Şi, în orice caz, te vei simţi stingher şi nelalocul tău (pentru cei ce vor să simtă şi să practice un fel de uscăciune, de pustietate cotidiană, Anglia e un loc minunat). Iar asta într-o ţară precum Anglia în care, oficial, Arhiepiscopul de Canterbury păstoreşte peste vreo 70 de milioane de suflete. Bisericile s-au transformat în magazine, teatre sau pur şi simplu s-au închis. Marile sărbători creştin-religioase (Crăciunul, Paştele) mai sînt doar cu numele şi au doar o semnificaţie pur comercială. Totul e orizontal, iar orice formă de verticalitate a dispărut. Ai aici impresia pe care au avut-o probabil cei ce au trăit la sfîrşitul Antichităţii şi la instaurarea creştinismului, impresia de sfîrşit de lume şi de instaurare a ceva nou, nu neapărat şi bun sau mai bun decît mai vechiul înlocuit. Toate cele ce vi le povestesc le observ însă eu, iar nu englezii; pentru ei totul e normal şi firesc, nici urmă de problemă. În rest judecaţi singuri.

Nou, acum

Vorbim despre înregimentare, dar nu e vorba numai despre asta. Oamenii nu acţionează doar imitativ şi prin raportare la ceilalţi. E prezent ceva mai mult decît atît şi care într-o măsură sau alta afectează tot ce se întîmplă: e vorba de un sentiment comun al certitudinii. În fapt, oamenii nu acţionează cum acţionează pentru că le spune cineva să o facă aşa (deşi uneori se întîmplă efectiv acest lucru) şi cum să o facă, ci ei acţionează în mod liber pe baza a ceea ce se simte în aer, pe baza sentimentului comun care domină, care conduce şi care împinge lucrurile înainte. Acest sentiment comun e certitudinea, securitatea. Un corelat al acestuia e pozitivismul.

Pozitivismul e o altă chestiune dintre cele mai ciudate, considerat fiind din perspectivă românească. Gîndirea pozitivă înseamnă ACUM să te raportezi tot timpul la ceea ce se întîmplă de o manieră pozitivă. Asta înseamnă să accepţi totul cum se întîmplă, fără nici o critică, fără nici o respingere şi să încerci să aduci ceva în plus. Acest „plus" e MARCA Occidentului. Toată lumea încearcă să îmbunătăţească, să facă ceva mai mult, mai bine, mai rapid. Dacă aici nu există nici un fel de ideologie care să lege lucrurile, o face în schimb acest „mai". De aceea vezi apărînd tot timpul maşini noi, haine noi, tunsori noi. Nimic nu aşteaptă, nimic nu durează, nimic nu e consistent. Dar cînd apare ceva nou ştii că e deja vechi. Şi mai e ceva: lucrurile nu au deloc consistenţă. Mi-aduc aminte de cineva venit în România, cred, din America şi povestind în *Dilema*, cred din nou, unele şi altele, printre altele dînd sfaturi cum să te porţi cu lucrurile şi mai ales să nu faci după obiceiul românesc o păstrare şi înghesuire a celor uşor demodate şi stricate prin tot felul de cotloane şi debarale din casă. Un lucru uşor învechit sau stricat se aruncă pur şi simplu şi se înlocuieşte cu altul. Pare simplu. Ceea ce o minte occidentală nu mai observă însă este, în acest fel, inconsistenţa completă a lucrurilor. TOATE LUCRURILE SÎNT DE ARUNCAT. Iar asta de la început, iar nu doar după un timp (cineva ne-a spart casa; închipuiţi-vă: nu ne-a furat nimic! Puteţi crede asta? Dar ce să fure? Lucruri de aruncat?). Pentru români, în schimb, lucrurile mai au o anume consistenţă şi de aceea nu te desparţi de ele uşor. Corelată cu această inconsistenţă a lucrurilor mai e prezentă o altă masivă inconsistenţă: cea a vieţilor. Se trăiesc doar vieţi de împrumut, doar vieţi statistice. Nimeni nu mai duce în nici un fel o viaţă personală. Dacă prin vreo minune englezii ar dispărea brusc într-o noapte şi ar fi înlocuiţi cu alţii la revărsatul zorilor, nimeni n-ar observa nimic. Acelaşi popor anonim, închistat, limitat ar continua să-şi ducă existenţa „minunată" pe mai departe. Gîndiţi-vă puţin doar la problema clonării. Cum a fost posibil să apară un asemenea gînd? Viaţa umană trebuie să fi ajuns extrem de superficială şi de inconsistentă pentru a te putea doar gîndi la o dublură identică.

Mai am şi altele de povestit, dar cred că pentru moment e destul. Aştept replici, cu cît mai înverşunate cu atît mai bine. Apărătorii Occidentului sînt fără îndoială mult mai mulţi decît criticii săi sau decît cei care pur şi simplu îl privesc în faţă. Scrisoarea prezentă asta s-a vrut: confruntarea cu realitatea, iar nu cu îmbălsămarea ei.

Ipswich, Anglia

Concursul Naţional

„Tânărul Jurnalist al Anului"

a şasea ediţie

FREEDOM HOUSE

Romanian Publishing Group

cu sprijinul

CONNEX

UniCredit Romania

ROMPETROL energie vie

gsk GlaxoSmithKline

lansează a şasea ediţie a concursului anual destinat încurajării şi recompensării tinerilor jurnalişti.

Concursul „Tânărul Jurnalist al Anului" are patru secţiuni:

- **cultură;**
- **financiar/bancar;**
- **economic/afaceri;**
- **social (sănătate, piaţa muncii, probleme sociale etc).**

→ Pentru fiecare secţiune în parte, va fi desemnat cel mai promiţător tânăr jurnalist care a publicat în cursul anului 2003 articole tratând subiecte din domeniile anunţate. Articolele trebuie să fie la prima participare la un concurs de acest gen.

→ Participanţii trebuie să aibă maxim 35 de ani. Pentru înscrierea la concurs, candidaţii sunt rugaţi să trimită: 3 articole însoţite de publicaţia originală (minim 1000 de cuvinte/articol) şi o prezentare succintă a experienţei profesionale.

Câştigătorul fiecărei secţiuni primeşte un premiu în valoare de 33.000.000 lei.

Selecţia articolelor va fi făcută de către personalităţi ale mass-media din România. Trimiteţi înscrierile la concurs până la 30 aprilie 2004 (data poştei), cu menţiunea: Pentru concursul „Tânărul Jurnalist al Anului" (secţiunea), pe adresa FREEDOM HOUSE, bd. Ferdinand, nr. 125, et. 1, ap. 2, Bucureşti.

Pentru detalii, contactaţi Fundaţia Freedom House, la telefoanele: 230.29.79, 0722.205.549, 0740.089.253 şi la adresele de e-mail: freedomhouse@kappa.ro, marinescu@freedomhouse.ro. Persoana de contact: Mălina Marinescu.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

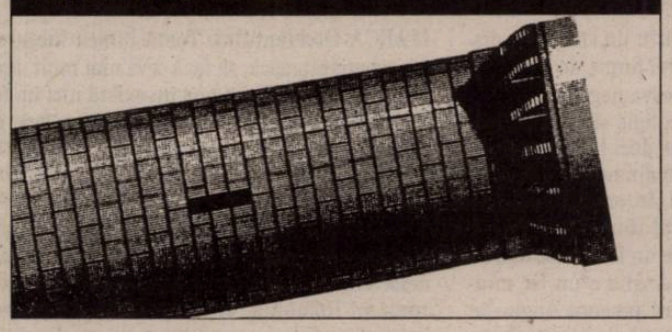

Conciliul Vatican III?

La mijlocul anilor 1960, catolicismul şi-a reglat ceasul istoric. Pendula rămăsese în secolul XIX, la nivelul alianţei „reacţionare" dintre Tron şi Altar. Abia spre 1890 au apărut primele enciclice sociale, prin care Papii au căutat răspunsuri la probleme îndelung neglijate, precum progresul tehnic, sindicalismul sau condiţiile de viaţă ale proletariatului. Acţiunea aceasta de „aggiornamento" (aducere la zi a doctrinei) s-a desăvîrşit cu ocazia Conciliului Vatican II. Mii de episcopi din patru zări s-au strîns la Roma, au ocupat tribunele special amenajate în bazilica San Pietro şi s-au concentrat cîţiva ani pentru a formula reacţia Bisericii Universale faţă de provocările – etice sau societale – specifice secolului XX. A fost un efort impresionant, ale cărui rezultate au lărgit iniţial falia dintre conservatori şi reformişti. Ultimii au cîştigat partida, fără să poată corecta, prin victoria lor, adîncirea Occidentului în secularism.

Evident, lagărul comunist a ignorat cele petrecute la Roma. În anii Conciliului, Moscova percepea Vaticanul tot ca pe un instrument al imperialismului sau, oricum, ca pe o nefrecventabilă instanţă mistică. Aşa se face că, alături de cetăţenii statelor sovietizate, clerul Bisericilor ortodoxe a rămas străin de evoluţiile petrecute în creştinismul apusean. Doar românul Andrei Scrima, tînăr arhimandrit, l-a reprezentat la Conciliu pe Patriarhul ecumenic Athenagoras. Evident, prezenţa lui n-a fost suficientă pentru a spune că Răsăritul s-a implicat în renaşterea doctrinară a catolicismului. Zidul de la Berlin a reuşit atunci, o dată mai mult, să separe nu doar sisteme politice, naţiuni şi state, ci şi Bisericile europene tradiţionale.

N-am obosit să susţin că Bisericile ortodoxe au nevoie, în egală măsură, de lucrările unui Conciliu general. Acest forum ecumenic poartă un nume – Sfîntul şi Marele Sinod al Ortodoxiei – dar nu şi o realitate corespunzătoare. De ce? Pentru că Bisericile dreptmăritoare nu se decid asupra cîtorva aspecte canonice şi logistice. De pildă, cine are dreptul să convoace Sinodul? Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol se bucură de un primat strict onorific. Nu are nici un drept de comandă panortodoxă. Şi nici n-ar primi acordul pentru a găzdui, pe teritoriul Turciei, un megaforum creştin. Sau – cine ştie – poate că abia de acum înainte ar putea negocia cu Ankara, atît de pornită spre integrarea în UE... Patriarhia Rusă e de departe cea mai puternică, însă tocmai potenţialul său hegemonic stîrneşte circumspecţia confraţilor de alte neamuri. Biserica Greciei – prestigioasă prin trecutul său paulin şi bizantin – nu are nici măcar rangul de Patriarhie, în timp ce primatul ei îşi detestă sincer rivalul grecofon din Fanar... Patriarhia Română – o piesă semnificativă a mozaicului – are la rîndul ei de înfruntat arţagul filetist al sîrbilor, bulgarilor şi, iarăşi, grecilor – popoare care cred despre ele însele că posedă mai multe scrisori de nobleţe pravoslavnică decît „valahii". Doar Muntele Athos ar putea găzdui evenimentul cu echidistanţa cuvenită, însă nu are fondurile necesare şi poate nici interesul de a „moderniza" învăţătura de credinţă.

Date fiind împrejurările, Sfîntul şi Marele Sinod mai poate să aştepte, cu toate că agenda sa e plină de întîlniri ratate. Între timp, Cardinalul Joseph Ratzinger (Prefect al Congregaţiei pentru Doctrina Credinţei) declara într-un interviu că Biserica sa ar fi dispusă să organizeze un Conciliu Vatican III, cu deplina participare a Bisericilor ortodoxe. E de văzut dacă ideea va putea fi concretizată sub actualul Papă. Sau dacă succesorul lui Ioan Paul al II-lea – care nu va mai fi est-european – va menţine dialogul ecumenic printre priorităţile pontificale. Cea mai importantă va fi, bineînţeles, reacţia Bisericilor ortodoxe. Aici, sînt mai curînd sceptic. Pentru ierarhiile ortodoxe, mersul la Roma aminteşte de Sinodul de la Ferrara-Florenţa, cînd Imperiul de Răsărit (constrîns de presiunea otomană) îşi trimitea bazileul să semneze unirea cu „papistaşii". Un asemenea stereotip – confirmat în perioda uniatismului greco-catolic – va fi greu demontabil. Nu putem uita, pe de altă parte, turbulentele relaţii dintre Moscova şi Vatican, cărora le-am consacrat nu demult un articol.

Cred că în deceniile şase/şapte, numai aselenizarea lui Apollo XI a făcut mai multă audienţă decît lucrările Conciliului II de la Vatican. Dacă Bisericile apostolice vor amîna indefinit convocarea unui nou Sinod ecumenic, avem toate şansele ca mediatizarea evenimentului să intre în regimul faptului divers, la o adică neobservat.

Ciprian MIHALI

Mîntuirea Catedralei Neamului

Ca multe alte polemici din spaţiul cultural şi public românesc, şi cea din jurul Catedralei patriarhale se desfăşoară mai degrabă la extremele oricărei dezbateri, între o respingere isterică a proiectului şi o apărare marcată de accente patriotarde şi mistice. Între cele două extreme, se pierd atît simţul practic, cît mai ales argumentele profesionale, de natură arhitecturală şi urbanistică. Într-o astfel de dispută, presărată de neînţelegeri, confuzii, falsificări, manipulări, se aud mult mai strident vocile pătimaşe, venind din zona politică şi din cea mediatică, reprezentînd nu doar partide politice, ci şi diferite opţiuni ideologice aliate spontan cu cele mai diverse convingeri intelectuale, spirituale ori culturale.

Argumentul în favoarea construirii catedralei invocă, pe de o parte, lipsa unui edificiu religios major cu care comunitatea ortodoxă românească să se identifice (şi în jurul căreia să se poată, simbolic ori practic, aduna), iar pe de altă parte, faptul că un asemenea proiect are o existenţă aproape la fel de îndelungată cu cea a statului român, dar a fost întotdeauna blocat de alte proiecte ori de nenumăratele urgenţe şi precarităţi care au populat istoria recentă a României. Construirea acum a catedralei ar fi astfel un gest reparator pentru singura comunitate ortodoxă naţională care nu dispune de un lăcaş de cult major, reprezentativ.

Argumentul cel mai solid împotriva proiectului catedralei se prevalează de un populism primitiv: de ce să construim o catedrală aducînd mai degrabă cu construcţiile megalomanice ale dictaturii comuniste, cînd avem atîţia oameni pe drumuri, cînd ne lipsesc şcolile, spitalele etc.? De ce să cheltuim banii publici pentru (încă) un monument, cînd construcţiile funcţionale sînt deficitare şi atît de prost ridicate? De ce să desfigurăm şi mai mult chipul unui oraş deja maltratat vreme de decenii de o arhitectură de proastă calitate şi supunîndu-se tuturor ordinelor posibile, cu excepţia celor arhitecturale şi urbanistice? Pe fondul unei relaţii incerte între Biserica Ortodoxă Română şi regimul comunist, participarea la un asemenea proiect e interpretată aproape în termenii unei complicităţi (mentalitare şi nu numai) cu un regim politic trecut şi cu instrumentele sale de teroare.

În curentul contrar proiectului, au fost unii care au mers pînă la capăt: după selectarea proiectului cîştigător, a urmat stigmatizarea lui, a arhitectului şi a echipei sale, ca şi cum victoria sa ar fi fost una faustiană, posibilă numai în condiţiile unei alianţe mai mult sau mai puţin voite cu diavolul (cînd, vai, diavolul s-ar ascunde tocmai sub veşmintele bisericeşti...).

Toate acestea pe un fond de neînţelegeri dramatice, a căror proliferare nu s-a oprit la desfăşurarea unui concurs de proiecte: nu a contat că viitoarea catedrală nu se construia pe fonduri publice, nici că ea nu avea dimensiunile exagerate pentru care era blamată, după cum nu conta nici că proiectul său a fost realizat tocmai în funcţie de situl unde urma să fie eventual amplasată. Spun „eventual" pentru că inevitabilul (îmi vine să zic: tipic românesc) s-a produs: după încheierea concursului, „ideea" de catedrală (altă confuzie: a „neamului", „patriarhală"? Cîtă patimă a fost injectată în aceste „măreţe" cuvinte...), ei bine, această „idee" a devenit din nou jucăria disputelor politice, fiind deplasată din locaţia pentru care a fost prevăzută înspre Parcul Carol, loc în care istoriile, amintirile, semnificaţiile, credinţele se stratifică şi se întrepătrund pînă la exces.

Există în acest moment „studii" făcute de arhitecţi şi urbanişti – desigur, alţii decît cei care au participat la concursul de proiecte – care evaluează punctele tari şi punctele slabe ale noii amplasări; „profesionalismul" lor ar trebui să fie ultimul argument în favoarea sau împotriva noii amplasări. Desigur, însă, că în această translatare dintr-un loc în altul, s-a pierdut ceva ce mi se pare a fi tocmai esenţialul: faptul că proiectul cîştigător fusese cîştigător şi pentru că oferea cea mai bună soluţie arhitecturală şi urbanistică pentru locul în care urma să fie realizat. Asta face ca, în mod aproape paradoxal, indiferent de locul care va fi ales în cele din urmă pentru amplasarea catedralei, proiectul său (dacă va mai fi luat în seamă, altă incertitudine dureroasă...) să devină caduc, neadaptat şi astfel, în modul cel mai logic cu putinţă, nu-i aşa, inutilizabil, deci bun de nimic.

Sînt cunoscute, poate, argumentele precise care au fost lansate în această dezbatere ce datează deja de ani de zile. Există argumente solide împotriva proiectului unei asemenea construcţii şi cred că unul din cele mai solide (pe care-l împărtăşesc) e străin arhitecturii: cunoscînd incapacitatea aproape funciară a „factorilor de decizie" din România de a duce la bun sfîrşit proiectele mari, de lungă durată şi de mare consistenţă, mă tem că un asemenea proiect, chiar dacă ar fi relansat cu tot fastul pe care-l merită, să se chinuiască ani de zile în improvizaţii, amînări, modificări, dispute sterile, care să-l transforme într-un nou obiect de vrajbă în care vocea care se va auzi cel mai puţin va fi cea a arhitectului.

Dar există şi argumente solide în favoarea proiectului, cel puţin în varianta considerată cîştigătoare pînă acum: în structura urbană incoerentă a unui oraş precum Bucureştiul, un asemenea proiect s-ar propune ca un loc de mediere, de calmare a tensiunilor urbanistice, aliind în concretul catedralei elementul de sacru (siluit în inflaţia de construcţii religioase cu orice preţ şi diminuat de ritmurile haotice ale timpurilor şi spaţiilor cotidiene) cu cel de urbanism postmodern (redus, în practica oraşelor noastre, la utilizarea întîmplătoare şi non-funcţională, spectaculară şi caraghioasă, a materialelor de construcţie, a faţadelor, a siturilor etc.).

Este evident că asemenea spaţii de negociere a incoerenţelor şi conflictelor pot fi multiplicate, dincolo de sfera religiosului. Este loc suficient în oraşele noastre pentru a reface, prin arhitectură, ethosul, locuirea aceea banală, comună, rutinieră, atît de batjocorită de generaţii de „arhitecţi" ai neamului. Dezarticularea din spaţiile urbane este, spus brutal, dezarticularea din minţile, din cuvintele şi din dialogurile noastre. Nu ne putem aştepta la o dezbatere lucidă, raţională, atîta vreme cît datele sale tehnice elementare sînt ignorate, după cum nu putem spera, pentru moment, la o soluţie onorabilă, atîta vreme cît tentaţia arhitecturală, edificatoare, continuă să-i inflameze pe cei care n-au nici cele mai vagi cunoştinţe de arhitectură. Pe de altă parte, acest proiect stă în mod trist mărturie pentru confuzia jocurilor de limbaj care compun luările de poziţie pro sau contra: jocuri de limbaj tehnice (arhitecturale şi/sau urbanistice, studii de caz, analize SWOT, machete, imagini, simulări), jocuri de limbaj politice (mize diverse pe termen scurt sau lung, patriotism ieftin sau liberalism vid, recursul ilicit la vocea anonimă a oamenilor de rînd), jocuri de limbaj religioase (luări de poziţie ale înalţilor demnitari ai ortodoxiei, recursul la voinţa şi bunătatea lui Dumnezeu, nevoia „mîntuirii neamului"). Este mai mult decît limpede că între aceste jocuri de limbaj nu există compatibilitate, că ele nu pot forma un dialog coerent, din care profanul ca mine sau ca atîţia alţii să-şi poată forma o opinie solidă şi pertinentă. Între proiectul profesionist realizat de arhitect într-un program performant pe computerul său şi construcţia propriu-zisă sînt nu numai ani mulţi, ci şi mii de alte blocaje, inerţii, modificări, la capătul cărora nu mai e deloc sigur că arhitectul se va recunoaşte în edificiul a cărui epură o imaginase cu ani în urmă. După cum nu e sigur că, astfel şi în atîtea alte moduri, arhitectului îi va mai fi recunoscut vreun drept de a decide pentru felul în care arată oraşul, spaţiile sale, distanţele şi apropierile dintre oameni.

În Maramureş, acolo unde sacrul pătimeşte astăzi între muzeificarea turistică a bisericilor de lemn şi estetica îndoielnică a bisericilor din ultimele decenii, verbul „a mîntui" poate fi utilizat cu un sens pe care alte accepţiuni, la modă, l-au lăsat oarecum în uitare: din el derivă cuvîntul „mîntuială", care se referă la o treabă prost făcută, la o muncă făcută „de musai", că „aşa trebuie" (bunăoară, aşa lucrau ţăranii veniţi în fabricile comuniste, prinşi în cercul vicios al muncii proaste şi al salariilor de mizerie); se mai spune, de asemenea, că un lucru a fost „mîntuit", adică făcut praf, redus la neant, hărăzit distrugerii şi dispariţiei. După o muncă făcută de mîntuială, produsul acestei munci urmează, firesc oarecum, să se mîntuiască, să regăsească nimicul din care s-a născut (combinate, fabrici şi uzine, şosele asfaltate...).

Nu este, prin urmare, o distanţă mai mare decît aceea dintre „mîntuire" (promisă celui care şi-a îndeplinit misiunea pe acest pămînt) şi „mîntuială" (munca făcută „de nici o treabă", la repezeală, pentru a fenta şi a da aparenţa lucrului bine făcut). Nu ar mira pe nimeni atunci, aşa cum s-a întîmplat cu mai toate marile proiecte postcomuniste, începînd cu marele proiect care este tocmai o societate şi o economie postcomunistă, ca şi acest proiect al unei Catedrale a Mîntuirii să fie mîntuit, făcut harcea-parcea, nu din reaua-voinţă a unora sau altora, ci pentru că aşa ne-am obişnuit să ne facem treaba: de mîntuială.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

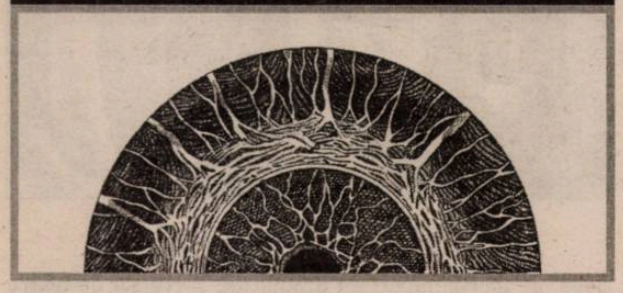

Poziţia mignon de 1W

Din scrisoarea inginerului Alexandru Ostafi, apărută în revista *Flacăra* din 9 martie 1984, sub genericul *Economisirea se învaţă ca orice lucru în viaţă*:

„Stimată redacţie,

Atît eu, cît şi colectivul Centrului de reţele electrice Dorohoi pe care îl conduc, citim cu atenţie şi deosebit interes articolele pe tema economisirii energiei electrice (e.e.) ce apar aproape zilnic în *Scînteia*.

Cum satisfacerea nevoilor energetice actuale, ca şi realizarea în perspectivă a autarhiei energetice româneşti este o operă eminamente colectivă, rod al eforturilor întregii societăţi româneşti, am considerat oportună punerea pe hîrtie a acestor rînduri (gînduri).

(...) Bunăoară, la asociaţia nr. 1, unde sînt primele blocuri apărute în Dorohoi, fără automate de scară, se folosesc pentru iluminatul casei scărilor pe cele 5 nivele ale blocului cîte un bec de 15W aprins cu întrerupătorul de pe respectivul palier. La asociaţia nr. 4 s-a adoptat soluţia cu tuburi fluorescente de 14W la parter, etajul 2 şi 4, iar la asociaţia nr. 8 becuri de 40W la etajul 1 şi 3, blocurile dorohoiene avînd 5 nivele. Femeile de serviciu sînt instruite să informeze pentru a se interveni ori de cîte ori s-ar pune de către unii locatari becuri de puteri mai mari, fiindcă din acelea au în acel moment în apartament. Din acelaşi motiv cerem acum constructorilor să ne predea instalaţia de pe casa scărilor cu dulii mignon, în care oricum nu se pot pune becuri mai mari de 25W.

(...) Tot în scopul reducerii consumului casnic de e.e., mai concret pentru obţinerea confortului optic dorit cu un consum minim de e.e., am creat după o idee ce-mi aparţine o «generaţie» de veioze supraeconomicoase, de peste 2 ori mai ieftine şi 4 ori mai uşoare decît cele de 330 de lei existente din abundenţă în toate magazinele de produse electrocasnice din ţară.

Veioza (...) are 2 becuri de 15W şi un întrerupător cu două clape, mari şi uşor de nimerit pe întuneric. Apăsînd pe una din ele se aprinde becul de jos de 15W, care de multe ori este prea puternic şi atunci apeşi pe cealaltă clapă, în care caz, deşi se aprind ambele becuri ele consumă acum doar 7,5W, fiind inseriate la tensiunea de 220V şi obţinîndu-se o lumină redusă, plăcută, confortabilă optic. Dar punînd-o în această poziţie soţiei pentru supravegherea copilului sugar pe timpul nopţii, ca de altminteri şi tatălui meu în vîrstă de 81 de ani, am constatat că soţia a întors-o cu faţa la perete, deci şi 7,5W este prea mult. Ar fi suficienţi 3W, sau poate chiar 1W. Dar de unde să cumperi asemenea becuri?

De aceea cerem întreprinderilor producătoare de becuri electrice să crească producţia de becuri zise de frigider, dar foarte utile şi pentru veioze şi lustre, de 15W, mate, pentru dulii mignon, căci în oraşele Dorohoi şi Darabani nu se găsesc de anul trecut, iar la Botoşani şi Bucureşti din 4 magazine electrice doar în unul am găsit. De asemenea, cerem să se introducă cît mai urgent în fabricaţie şi să apară pe piaţă becuri de 10W, 5W şi chiar 1W.

În sfîrşit, pentru montajul veiozelor noastre folosim şuruburi mici (M3) şi nici de acestea nu se găsesc în magazinele electrice, deşi mult mai simplu ar fi să se folosească cleiuri puternice şi rapide, pe care să le producă şi livreze în magazine industria chimică.

Căci lipseşte din magazinele de specialitate un clei puternic, rapid şi cu spectru larg de acţiune.

Trebuie să remarcăm că veiozele creiate de noi valorifică materiale altfel nefolosibile.

Ele utilizează dulii de frigidere Fram ce astăzi nu se mai fabrică.

De altfel, în ultima decadă a lunii martie a.c., cu ocazia unor cursuri de reciclare la Bucureşti, sper să vă vizitez la redacţie şi să constataţi pe viu virtuţile corpurilor de iluminat creiate".

Alex. Leo ŞERBAN

mă enervez, deci exist

„Calităţile mi le cultivă prietenii.
Defectele mi le cultiv singur."

Autoreferenţiale

Mă enervează că unele „enervări", trimise cu mari eforturi din străinătate (Solothurn, Elveţia; Paris & Clermont-Ferrand, Franţa; Berlin, Germania), n-au putut fi deschise la Bucureşti, România...

Mă enervează că această poză (1), gîndită să latre alături de „enervarea Bush", n-a lătrat o dată cu ea...

Mă enervează că poza cu „deux pièces-ul cu şapcă cu picăţele" (n-o mai public: a apărut!) n-a apărut la „enervarea Modiştii"...

Mă enervează că n-am fost de faţă & pe faţă ca să public această poză (2) la chat-ul lui Dragoş cu Kiri despre Motomash-ul berlinez...

Mă enervează că habar n-am avut, pînă i-am citit, ce dracu' e aia „Motomash": mi se părea că trebuie să fie o motoretă cu ciucuraş(i)...

Mă enervează că Dragoş mi-a demonstrat, matematic, de ce nu pot alterna îndeajuns de surprinzător oamenii pe care-i vreau să scrie în această 1/2 de pagină...

Mă enervează că pe unii nu i-am enervat îndeajuns cu „Bush", iar pe alţii nu i-am făcut să se lase de meserie cu „Modiştii"...

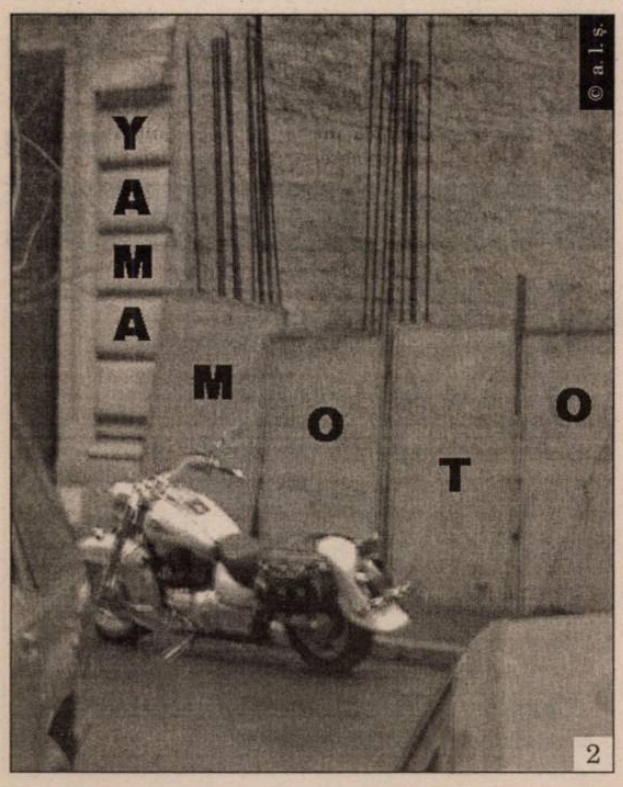

Mă enervează că va trebui să răspund în scris de fiecare dată cînd enervez pe cineva cu aceste enervări...

Mă enervează că va trebui să găsesc un răspuns-stas pentru a răspunde în scris de fiecare dată cînd enervez pe cineva cu aceste enervări...

Mă enervează că Doamna Şonagon a existat şi lumea o să creadă că, dacă n-am citit-o, sînt un idiot, iar dacă am citit-o (vezi enervarea cu „pernele"), sînt „referenţial"...

Mă enervează că Doamna Şonagon n-a scris nişte „enervări" mai viguroase, ca să ştim o chestie...

Mă enervează că Doamna Şonagon era atît de calmă...

Mă enervează că pe Doamna Şonagon trebuie s-o împart cu Cosaşu şi că pe ea n-o deranjează chestia asta...

Mă enervează că nici pe Cosaşu nu-l deranjează...

Mă enervează că mă deranjează, dar ce să fac?...

Mă deranjează, deci mă enervează...

Andrei GORZO

a.l.ş.

de ce **nu** este cool...

Oscarul

– Andrei, de cînd mi-ai spus că *Misterele fluviului* ţi-a plăcut mai mult ca *Dogville*, n-am mai putut să dorm...

– Leo, cînd mi-ai spus ce mare poem cinematografic este pentru tine *Kill Bill*, parcă mi s-a deschis pămîntul sub picioare...

– Ei, uite-aşa venim şi noi la subiectul nostru: recunoaşte că un Oscar pentru Tarantino (care nici n-a fost nominalizat) ar fi fost o chestie *cool!*

– Ca să recunosc aşa ceva, ar trebui să stau cîteva zile sub tortură sau, după cum mă îndemna Valerian Sava, să revăd *Kill Bill* – ceea ce ar însemna cam acelaşi lucru.

– OK, OK, hai să vorbim pe date concrete: cum ţi s-a părut ediţia asta faţă de altele?

– Complet lipsită de suspans, cum spuneai şi tu. Ca de obicei, m-am lăsat prins, mi-am ales favoriţi (Peter Weir – cel mai bun regizor), am deplîns omisiunile, am făcut pariuri; şi tot ca de obicei, n-am crezut o iotă din toată povestea. Dumnezeule, lumea ar trebui să înţeleagă că astea sînt nişte premii sindicale: votează mii de oameni de la Hollywood, de la machiori pînă la recuziteri – fiecare votează la toate categoriile, inclusiv la alea pe care nu e calificat să le judece.

– Aşa că s-a dus dracu' *cool*-ul! Dacă ne uităm la istoria premiilor, vom vedea că, pentru categoria film străin să zicem, la fiecare Fellini, Bergman sau De Sica sînt cel puţin trei regizori/„recuziteri" de care n-a auzit nimeni – numele Serge Bourgignon, José Luis Garci, Richard Dembo, Fons Rademakers îţi spun ceva?!

– Leo, problema mea e următoarea: din cîte văd eu, premianţii ăştia nu reuşesc niciodată să se decidă cum să se comporte: ca nişte artişti serioşi, onoraţi pentru munca lor; ca nişte mari gînditori care, din moment ce sînt priviţi de jumătate de miliard de oameni, trebuie neapărat să schimbe vieţile telespectatorilor vorbindu-le despre război sau foamete sau rasism sau mai ştiu eu ce; sau ca nişte oameni de spectacol care trebuie să facă circ ca să distreze publicul. De aici ies uneori situaţii jenante. Anul trecut, unii dintre ei nu ştiau dacă trebuie să se bucure de premii sau să-şi ceară scuze că SUA a atacat Irakul.

– Anul ăsta, din fericire, au fost mai sedaţi. Sean Penn mai ales – care era atît de pătruns de importanţa premiului primit încît probabil c-a uitat să-şi facă numărul de „Michael Moore în rezervă"... Dar e adevărat că nici n-am stat la toată ceremonia, aşa că-l regret pe Billy Crystal, care-a avut două replici memorabile apropo de *Stăpînul inelelor:* cînd neozeelandezul Peter J. a primit *toate* premiile, Crystal a zis: „Gata, e oficial: nu mai există nici o persoană în Noua Zeelandă căreia să nu i se fi mulţumit!", continuînd cu: „Sîntem anunţaţi că există un exod masiv către Noua Zeelandă de oameni care vor să li se mulţumească...". Asta a fost *cool*.

– Te poţi baza întotdeauna pe Billy sau pe Steve Martin.

– Ba chiar şi pe Whoopi Goldberg (care nu, nu este evreică!).

– Şi cred că există în fiecare an, de-a lungul nopţii, scăpărări ocazionale de *cool*.

– De pildă discursul de mulţumire al Sofiei Coppola, care a enumerat regizorii cărora le datorează inspiraţia: Antonioni, Bob Fosse, Wong Kar-wai şi Godard – în această ordine.

– Dar pînă la urmă, deşi sună neserios, cel mai potrivit comentariu la Oscaruri e ăla care se concentrează pe rochii şi pe bijuterii. Apropo, ştii faza aia cu Mike Leigh cînd a fost nominalizat pentru *Secrets and Lies?* A venit într-un fel de frac garantat să sară-n ochi şi a declarat că are de gînd să trateze toată chestia ca pe-un *performance*. Mi se pare corect.

Alex. Leo ŞERBAN

Berlin: Capul de perete, îmbrăţişarea şi peştişorul

La a 54-a ediţie a Berlinalei, peştişorul de aur mi-a îndeplinit o dorinţă: *To livadi pu dakrisi*/„Dumbrava plîngătoare“, prima parte (170 de minute) a *Trilogiei* grecului Theo Angelopoulos – pe care mulţi îl dădeau cîştigător cert al „Ursului de Aur“ –, nu a primit nimic! Theo ar fi avut nevoie de acest Urs ca să-şi încheie o altă „trilogie“ (Leul de Aur la Veneţia & Palme d'Or la Cannes) sau, cum spunea cineva, ca să-şi completeze Grădina Zoologică... N-a fost să fie, şi astfel academismul autosatisfăcut al lui Angelopoulos (acest Sully Prudhomme al celei de-a şaptea arte, manierist şi pompierist) a primit o labă de urs peste figură.

La Berlin mi-am permis o butadă: festivalul ăsta ar fi foarte mişto dacă n-ar fi filmele. Acum o retrag în mod public: filmul care a cîştigat „Ursul“ *(Gegen die Wand*/„Cu capul de perete“, al turco-germanului Fatih Akin) este viu, vînos şi adevărat. Are ceva din incandescenţa lui *La vie rêvée des anges*. Nu „societatea“, ci indivizii care se dau cu capul de ea. Interpreţi care dau totul. Tonul just. Mai puţină deprimare, mai mult cinema. Pe hîrtie nu părea decît o telenovelă. Un cuplu de turci din Hamburg. Ea (jumătate vîrsta Lui) îi propune s-o ia de nevastă, ca să scape de-acasă. Mariaj de formă: el se culcă în continuare cu amanta lui (o coafeză), ea – cu alţii & alţii. Dar lucrurile se complică: Ea se îndrăgosteşte de El, El se îndrăgosteşte de Ea, El intră la-nchisoare (omor din amor), Ea pleacă la o rudă din Turcia. Trec anii. El se duce după Ea, Ea acceptă să-l întîlnească, fac sex (pentru prima oară!), El îi propune să plece cu El, Ea zice da, apoi se răzgîndeşte (acasă are un copil şi un soţ), *The End*. Nu „happy“, ci „rupt din viaţă“. Atît de „rupt“, că mi-am stors batista de cîteva ori! Turcii ăştia...

Dar şi francezii: în *Confidences trop intimes* al lui Patrice Leconte (care n-a luat nimic), Sandrine Bonnaire nimereşte din greşeală în biroul lui Fabrice Luchini. Ea crede că e la psihanalist, el ştie că nu e decît expert financiar. Dar, pînă să-i spună, ea îşi deşartă deja sacul de nefericiri, iar el se îndrăgosteşte. Tot ceea ce în filmul turcului este pasiune, tumult, lacrimi devine – la francez – pudoare, tentativă, litotă. *Confidences trop intimes* (care a ieşit şi pe ecranele franceze, cu mare succes pare-se) nu este decît o „piesă de cameră“, dar este cea mai frumoasă „piesă de cameră“ a lui Leconte: un film adult & sofisticat pentru un public adult & sofisticat, undeva la confluenţa dintre Sautet şi Henry James. Cu o Bonnaire emoţionantă şi un Luchini care – *pour une fois!* – tace şi ascultă (iar cînd e singur dansează – pe un soul rock; credeţi-mă, dansează al dracu' de bine!).

El abrazo partido/„Îmbrăţişarea fugară“ al argentinianului Daniel Burman a luat, la fel de meritat, Marele premiu al juriului, dar şi Premiul de interpretare masculină (uruguayanul Daniel Hendler, a cărui bunică provine din România). O comunitate de evrei din Buenos Aires, strînsă în jurul unor mici arcade comerciale. Toată lumea ştie ce face vecinul, cu cine se culcă blonda de la biroul de turism şi de cîte ori pe zi, dar nimeni nu ştie – sau nu vrea – să-i spună lui Ariel, mezinul familiei Xman, de ce a plecat tatăl său în Israel, să se înroleze în armată în timpul Războiului de şase zile... Ariel ar vrea să emigreze în Polonia (de unde a venit bunica sa maternă, supravieţuitoare a Holocaustului), şi – în general – ar vrea să plece, să fugă, să scape de micile probleme ale unei familii de care i se cam rupe. *(Ariel partido*, aproape un pleonasm...) Dacă vă gîndiţi: evrei, Polonia, Holocaust, trebuie că-i un film „grav“, cu tematică „grea“ şi „mesaj“, aflaţi că nu-i deloc aşa: filmul lui Burman este, de fapt, o (foarte amuzantă!) comedie de moravuri, în care „tema căutării“ (= tatălui, = originilor) este însăilată discret în textura poveştii. Nimic strident, nimic demonstrativ. Exemplu: vizita lui Ariel la bunica sa, supravieţuitoarea. Ea îi arată nişte poze, „Cele mai bune prietene din copilărie... doar eu am rămas în viaţă“. Şi-i spune *povestea ei*, cum a emigrat, cum era dizeuză într-un şantan, cum l-a cunoscut pe Bunicul şi, din acel moment, acesta i-a interzis să mai cînte. „Şi-acum de ce nu mai cînţi?“, o-ntreabă nepotul. Bunica se-apucă să cînte (cîntec de pahar klezmer!). Ariel, plictisit, pleacă. Aparatul se-ntoarce în casa bătrînei care, singură, în picioare în faţa oglinzii, cîntă... „Şi nu s-a mai oprit din cîntat“, spune – ironică – vocea lui Ariel, din off...

Death in Gaza este titlul unui documentar tulburător realizat de James Miller, prezentat în secţiunea „Panorama“. James Miller n-a fost la Berlin să-l prezinte. James Miller – cîştigător al cîtorva premii Emmy şi Bafta, tatăl a doi copii – a murit în timp ce filma acest documentar, în 2003, la vîrsta de 34 de ani... Ce s-ar putea spune despre emoţia copleşitoare cu care, ştiind acest lucru, vezi imaginile filmate de el? Că ele, imaginile, sînt încă şi mai copleşitoare! Stop cadru: o celulă teroristă palestiniană. Ahmed & Mohammed sînt doi puşti de 11, 12 ani, folosiţi de teroriştii în acţiunile lor de gherilă. Adulţii sînt mascaţi, cu cagule pe cap. Copiii sînt cu capul descoperit. Oricum, ei nu contează: îşi fac treaba – de care sînt foarte mîndri – şi fug... Şi dacă, totuşi, sînt ucişi? – întreabă Miller. Una dintre cagule zice: „Ahmed e ca şi copilul nostru, îl iubim ca pe ochii din cap, dar dacă moare, sînt alte sute în spatele lui gata să-i ia locul!“.

În filmul lui Ken Loach *Ae Fond Kiss*, este un cuplu interrasial – el pakistanez, ea irlandeză – care este terorizat (psihic) de familia „paki“. Din ce motiv? Din motiv de „tradiţii“: el, Casim, vrea să se căsătorească cu ea, Roisin, dar el e (fireşte) musulman, iar ea, catolică. Ea-şi pierde jobul din cauza acestei relaţii, el – familia. Căci familia este un monstru „in disguise“, un monstru pufos, calin (vezi ce mult te iubim?) cu mai multe capete *(toţi* te iubim!) şi-o singură idee (fixă): Casim trebuie să se căsătorească (numai) cu verişoara lui pentru-că-aşa-au-hotărît-părinţii! Există cîteva scene teribile de şantaj sentimental, cînd Roisin este somată de rudele lui Casim să renunţe la el „pentru că-i distruge familia“: „Noi ne-am sacrificat pentru el, aşa că acum ne e dator!“ – discursul acesta nu diferă prea mult de ce auzi, uneori, chiar în familiile iudeocreştine. Ceea ce este diferit este ferocitatea cu care această idee este pusă în practică la musulmani, inexistenţa oricărei opţiuni individuale (considerate „egoiste“!). Concluzia: nu există noţiunea de *individ*, ca atare nici vreun „drept“ al acestuia, în lumea islamică; individul este ceea ce este îndeobşte sacrificat pentru „binele“ colectivităţii...

În *La face cachée de la lune*, filmul lui Robert Lepage premiat de FIPRESCI pentru secţiunea „Panorama“, Lepage (un foarte important dramaturg şi regizor de teatru canadian) joacă dublu rol: un terchea-berchea cu o ipoteză fantezistă despre Univers şi fratele său geamăn, un prezentator meteo gay (pt. anecdotă: Lepage este el însuşi gay). Filmul e, de fapt, ecranizarea piesei cu acelaşi titlu scrise de Lepage şi jucate – cu mare succes – şi în Germania, dar *nimic* – pe ecran – nu „respiră“ teatrul! Dimpotrivă: fabulă poetică, ironic-tandră şi plină de umor & imaginaţie despre locul fiecăruia în „univers“, despre universul „mic“ şi cel „mare“ (despre niciunul nu ştim mare lucru...), despre unitate & dualitate, *La face cachée de la lune* a adus în peisajul peliculelor berlineze acel strop de reverie pe care nu l-am regăsit nicăieri altundeva. Stop cadru: fratele-meteo, rămas în Canada, îl sună pe fratele-univers, plecat în Rusia să-şi prezinte ipoteza „ştiinţifică“ (un flaps, evident). Colo ger, dincolo ger. Peştişorul roşu din acvariu (ultimul lucru viu rămas de la tatăl mort) a îngheţat o dată cu apa... Ce se poate face? „Fierbe apa“, îi zice iubitul fratelui-meteo. „Ai înnebunit?!“ – răspunde acesta. „Crezi că, o dată dezgheţat, va da din nou din aripioare?...“ „Nu, dar măcar îl va putea mînca!“ La telefon: „Dacă ţi-e poftă de peşte, cînd vii... în fine, ce să te mai iau pe ocolite: peştişorul tău a murit de frig! *Voilà*. Mă gîndeam că poate-l poţi găti – în fond, a stat la gheaţă...“.

James Miller, ***Death in Gaza***

Anecdote

● Cel mai haios titlu de film: *Capitalist Manifesto: Working Men of the World, Accumulate!* de Kim Gok & Kim Sun (coreeni), în secţiunea „Forum“; dar filmul e o prostie ● Cel mai simpatic final: cel de la *Hard Luck Hero* al japonezului Sabu (tot în „Forum“): toate personajele (6 la număr), în 3 maşini urmărite tot filmul de poliţişti sau gangsteri, se ciocnesc & ajung la spital; va fi o „renaştere“ profesională pentru fiecare! – dar filmul este sub nivelul extraordinarului *Monday* văzut la TIFF 2002 ● Cea mai dureroasă comparaţie: Jack Nicholson în *Easy Rider* (1969) şi Jack Nicholson în *Something's Gotta Give* (2004)... şi nu mă refer la fizic ● Cel mai sec schimb de replici: Nicholson/Diane Keaton, în *S'sGG*, înainte de: „Ce metodă contraceptivă foloseşti? – Menopauza!“; dar filmul e un spanac ● Cea mai suculentă: În *Confidences trop intimes*, Fabrice Luchini spunîndu-i psihanalistului (Michel Duchaussoy): „Je veux savoir où elle habite“, iar acesta răspunzîndu-i: „Tout le monde veux savoir où est la bite!“ ● Cea mai stupefiantă: Un actor din acelaşi film, lui Luchini: „Nu vreau să te culci cu nevastămea aici, la tine-n birou – vreau s-o faci la noi acasă, în pat...!“ ● Cea mai haioasă scenă: aceea din *Gegen die Wand*, în care protagonistul (turc stabilit în Germania) ajunge în Turcia, ia un taxi de la aeroport şi urmează acest dialog cu taximetristul: „De unde eşti?“ (şoferul, în turcă) – „Din Hamburg.“ – „Din Hamburg!? (şoferul, virînd-o pe germană) Eu sînt din München!“ – „Deci eşti bavarez...“ ● Cel mai vorbăreţ (torenţial, de neoprit) invitat: Peter Fonda, prezent la vizionarea copiei restaurate (care a costat 1,2 milioane $!) a filmului-cult *Easy Rider* şi povestind cum, în 1989, tot la Berlin, s-a trezit de ziua lui cu 100 de motociclişti în faţa hotelului, care i-au făcut cadou un tort, şi cum... şi cum... şi cum... Probabil că era *high* ● Cea mai repetată replică (a aceluiaşi): „Şi nu uitaţi: Columbia urăşte filmul ăsta!“.

trend inţe

Pomeni, abureli şi „texte“

Se tot vorbeşte despre „racilele mentalităţii noastre care ne împiedică să intrăm în Uniunea Europeană“. O Uniune privită ca un miraj, un „Ceva“ luxos, exotic şi prosper, care „ne dă“ şi pe care (credem) vom reuşi noi cumva să-l aburim, păstrîndu-ne, astfel, „demnitatea“ şmecherească de a fura şi abuza, „stăpîni la noi acasă“... Ce vin ăştia să ne vorbească nouă de „principii“ şi „reguli“ ca din carte? Avem şcoala vieţii, curs seral! Oricum intrăm, că au nevoie de noi. Şi la o adică avem destui băieţi finuţi, buni de faţade cu ştaif pentru „imaginea României în lume“.

Una dintre tradiţiile cele mai respectate de către ţopîrlănia locală e *pomana*, obţinută, ca şi băgarea în seamă, prin *abureală*. Ce mai contează cine „dă“? Poate fi Biserica, Statul, „Marshallul“ Ion Antonescu, organismele europene sau oricine altcineva. Important e *să ne dea*. Iată – pomanagiii buluciţi de sărbătoarea naţională la cazanele cu fasole ale Puterii, acţionaţi, se pare, de cam aceleaşi resorturi ca şi cele ce-i împing să se calce-n picioare la coadă spre a pune mîna pe sfintele moaşte. Oamenii muncii şi calicii şomajului veniţi la curtea Cotrocenilor să-i ureze la mulţi ani bunicului naţiunii, să-şi umple sarsanaua şi să ceară „facilităţi“. Actorii şi cîntăreţii „îndrăgiţi“, exersîndu-şi talentele de lăudători bizantini ca să profite de avantajele oferite mărinimos de partidul-stat. Scriitorii şi artiştii din uniunile de creaţie şi din alte organisme etatice, răsplătiţi pe măsură, de la buget, pentru serviciile de imagine aduse. Amărăştenii ce se lasă fraieriţi cu voluptate de „baronii locali“ la mîna cărora se află, care „le dau“ mititei, alcool & chermeze la ocazii speciale şi pe care-i votează neabătut. Cohortele de cerşetori-escroci din autobuze şi metrouri, cărora „le dăm“ pentru că sînt şi ei amărîţi şi escroci sentimental „ca noi“. Un parazitism cripto-feudal în haine consumiste (după schimbarea oportună a celor comuniste) exercitat pe seama resurselor disponibile, fie ele venite „de sus“ sau „din afară“. Independenţii incomozi au viaţă grea... Important e să ai „spate“, protecţie şi fraieri de pe urma cărora e musai să profiţi, căci nu se ştie niciodată. „Abureşti/flatezi şi cîştigi“, în fond doar imaginea contează, ceea ce este în spatele ei e moft – mai bine te faci că nu ştii, oricum *toţi e la fel*...

În asemenea condiţii, textele scrise, tot mai lipsite de miză autentică, tind să intre şi ele sub zodia aburelii interesate sau, mai rău, a plagiatelor cu protecţie „de sus“. De unde reacţia promptă şi legitimă a argoului (acelaşi care a înnobilat cuvîntul „marfă“): „nu mă luaţi cu «texte» din astea!“.

Paul CERNAT

Dilema veche NU vă recomandă

● Apa minerală *Bucovina*, minată ideologic de o inscripţie laterală/literală: „Sursa C7 – SECU“. Sursă avem, Secu (mai) avem, nu lipsesc decît victimele... (Simona Sora)

● Ca trezit dintr-o lungă lene a hibernării, începe mîine returul Campionatului naţional de fotbal. Nu vă pot recomanda decît o strictă vizionare, cu sonorul cît mai scăzut. Criza portarilor e concomitentă cu criza telecomentatorilor. (Radu Cosaşu)

● Piaţa Amzei „reamenajată“: au luat tarabele, le-au înghesuit într-o hală disfuncţională (parter şi etaj), iar acum au pretenţia să mai şi cumpărăm de-acolo... Vorba unei doamne: „Păi, pot eu, la vîrsta mea, să urc atîtea trepte, cine-a fost idiotul care-a venit cu ideea asta?!“. E clar că ideea i-a venit, după cum e clar că idiotul a plecat. (Alex. Leo Şerban)

● Emisiunea *Info cultural*, pe TVR Cultural. Plată ca o salată de vată. (Dan Stanciu)

Simona SORA

puzzlecturi

Tineri şi neliniştitori

● **Mircea Vulcănescu, *„Tînăra generaţie“*, ediţie îngrijită de Marin Diaconu, cuvînt înainte de Dorin-Liviu Bîtfoi, Editura Compania, 2004.**

Cioran îşi numea generaţia „nouă“, Eliade îi spunea „generaţia în pulbere“, Eugen Ionescu o considera „generaţia indecentă, generaţia care a ştiut să-şi facă cel mai bine reclamă“. Mircea Vulcănescu a numit-o în toate articolele şi conferinţele dedicate ei (şi adunate acum în volum) „generaţia tînără“. Criteriul folosit – tinereţea, biologică în primul rînd – e unul destul de curios, în succesiunea celor şase generaţii pe care filozoful „dimensiunii româneşti a existenţei“ le enumeră de la constituirea României moderne: generaţia premergătorilor, generaţia paşoptistă, generaţia junimistă, generaţia socială, generaţia de foc, generaţia tînără. Dacă fiecare dintre generaţiile anterioare puteau fi definite printr-o ideologie comună, printr-un program-ţintă sau prin caractere sociale dominante – generaţia pe care Mircea Vulcănescu a definit-o şi redefinit-o aproape cu disperare ca „tînără“ scapă, de cum alăturăm mai mult de trei membri, oricărei definiţii. Considerată atunci „generaţia celor pe care războiul i-a găsit adolescenţi şi care au azi, în medie, 25-35 de ani“, numită acum „generaţia interbelică“, „generaţia de la '27“, „generaţia de aur“, cu criterii extrinseci, cum erau şi cele ale epocii pentru generaţiile premergătoare – generaţia lui Vulcănescu a rămas, mai mult ca oricare, „tînără“: tînără în raport cu „misiunea“ sa, anulată de istorie, tînără în raport cu destinele individuale ale membrilor săi – moartea sau exilul –, tînără în raport cu „priza directă“ pe care a avut-o, după '89, la adepţii continuităţii.

Vulcănescu defineşte generaţia ca grupare socială biopsiho-istorică ale cărei manifestări sînt condiţionate de participarea la un anumit eveniment istoric a cărui influenţă au suferit-o membrii ei în perioada lor de formare intelectuală, în jurul unui sau unor maeştri. Aşadar, un grup solidar prin vîrstă şi năzuinţe, care a suferit, prin război, „o spărtură interioară“ şi care a fost decisiv influenţat de Vasile Pârvan, dar mai ales de Nae Ionescu. „A zis Nae“ echivalează pentru ei cu junimistul „Maiorescu dixit“. Recunoscînd printre influenţe şi „mòdele“ occidentale (misticismul, dar şi marxismul german, misticismul rusesc, dar şi comunismul, neotomismul, dar şi naţional-socialismul german), Mircea Vulcănescu caracterizează „tînăra generaţie“, adunată din 1932 în jurul Asociaţiei „Criterion“, prin cîteva trăsături pe cît de generale, pe atît de inoperante în contextul social în care se situează definiţia sa: setea de experienţă, autenticitatea, spiritualitatea, tensiunea dramatică, tragismul, criza. Vrînd să compenseze eterogenitatea grupării, Vulcănescu împarte criterioniştii (pe a căror estradă se întîlneau legionari, democraţi şi comunişti) în două categorii: spirituală şi politică, reunite, în pofida lor, printr-o cvadruplă misiune: 1) Asigurarea „unităţii sufleteşti a românilor“, după unirea politică; 2) Exprimarea „în forme universale a acelui suflet românesc“; 3) „Pregătirea pentru ceasurile grele ce vor veni“; 4) Pregătirea pentru „ivirea omului nou“. Patetic în exprimare şi mesianic (deşi antisentimental, ca toată „generaţia tînără“), Vulcănescu face, de fapt, legătura culturală cu toate cele cinci generaţii anterioare şi mai ales cu gîndiriştii, generaţia sacrificată poate la fel de dramatic precum propria sa generaţie. În pofida „reacţiunii“ şi a lipsei de actualitate a definirii generaţionale, există în ea o disperare autentică de păstrare a continuităţii. „Ceasul greu“ ce avea să se prelungească o jumătate de secol şi pentru care nici unul dintre „tineri“ nu era pregătit cerea, mai mult ca orice, continuitate culturală, o temelie la care să merite să te întorci. E, de altfel, mesajul actual al „Şcolii de la Păltiniş„, un recurs nu la modele anacronice, ci la modele organice, o întoarcere nu în trecut, ci într-un prezent ce-ar fi putut (culturalicește) să fie.

E şi greu, de altfel, să vorbeşti depre un „model interbelic“. Împrăştiaţi în grupuri şi grupuscule – izolaţi, activişti din disperare, istorişti prin resemnare, mistici, agonici şi negativişti, naţionalişti şi comunişti – „tinerii“ nu se recunoşteau nici în Eliade, considerat şeful generaţiei, nici în războinicul Ionescu, nici în „clovnul“ Cioran şi nici chiar în „cloşca“ Mircea Vulcănescu. Crescută în „respectul vieţii omeneşti, ca suprem bine, şi libertatea ca mijloc desăvîrşit“, generaţia s-a văzut descurajată în opţiuni, în aspiraţii, în instituirea unei scări de valori. „Revelaţia bruscă a legăturilor, ascunse în vreme de bunăstare, ale omului de grup“ înseamnă, de fapt, un cîştig de cauză al politicului (acceptat ca inevitabil) în faţa spiritualului (clamat ca necesar). „Omul de grup“ este, de altfel, singurul „om nou“, născut din valurile istoriei interbelice, minat de teama de eşec personal, mai degrabă decît de „prăbuşirea lăuntrică“ în raport cu un ideal. Iar el s-a perpetuat prin toate timpurile, firesc, ca o floră microbiană ce ameninţă adesea organismul-gazdă, dar nu-l omoară – floră saprofită şi necesară, faţă de care „omul nou“ comunist pare un parazit intergalactic.

Ce e uluitor, de fapt, cînd citeşti articolele lui Mircea Vulcănescu – capul limpede, apolinicul, exactul şi optimistul generaţiei – nu e sentimentul crizei, al nemulţumirii, al urgenţei, al irosirii de sine, la urma urmelor motoare ale revoltei fiecărei generaţii normale. Şi nici totala lipsă de intuiţie pentru dezastrul ce va urma şi pe care cel puţin cîţiva dintre eroii generaţiei îl aşteptau „ca teologii din Bizanţ în preajma căderii“ (Noica), adică discutînd. Uluitoare e toleranţa cu care se lăsau alăturate extremele în epocă, amenitatea cu care se discutau rupturile cu predecesorii şi urmaşii (cei „foarte tineri“), principialitatea cu care se făceau ierarhiile de fond şi conjuncturale. Cine ar mai ierta azi (ca Vulcănescu) un tînăr „promiţător“ care-l face, în scris, prost, şmecher şi gras (fiindcă mănîncă şapte prăjituri)? Şi cine ar mai susţine, după aceea, o carte precum *Nu* în faţa unui juriu nefavorabil? Asta ne arată, citite azi, multe dintre cărţilor „tinerilor“ de la 1930: că *iremediabil* s-a pierdut nu o generaţie, nu o cultură croită cumva, ci legătura cu un ţesut social, din care rar mai putem vedea azi cîte-o grefă izolată.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Urma scapă turma

Dacă nu ne lăsăm păcăliţi de hăţişurile şi de bălăriile care n-au alt merit decît să ne ascundă drumul, se pare că, pînă la urmă, vom ajunge şi noi în acele locuri la care am visat atît: grădinile acelea cu şezlonguri pe care să stai tolănit, fără altă treabă decît să asculţi liniştit nişte muzică bună. Urma spre un astfel de spaţiu privilegiat există şi e destul de clară pentru ca nimeni dintre acei care, într-un fel sau altul, se vor călăuzi după ea să nu se rătăcească.

Dincolo de toată povestea cu şezlongul, pe care puteţi (sau nu) să binevoiţi să vă aşezaţi, e bine de aflat că nu vorbesc în dorul lelii şi că Urma aceea e un grup de rock din Cluj care îi are în componenţă pe Mani Guţău, Dan Byron, Sorin Erhan şi Dominic Czergö şi care a editat în 2003 la casa de discuri La Strada Music un album *Nomad Rhymes* cum, personal, nu am mai auzit de mult. Ca să mă lepăd o dată şi pentru totdeauna de idiosincraziile care-ţi şoptesc să-ţi cauţi mai mult cuvintele şi să te fereşti, în orice caz, de cele mari atunci cînd dai cu nasul de ceva românesc (rog a se lua acest text ca pe o continuare la cel de acum două săptămîni despre Aievea şi *Scared of Jazz)*, mă simt nevoit să spun că nu l-aş fi crezut în stare pe Eddie Vedder (vocalul celor de la Pearl Jam), cu toată iubirea pe care i-o port, să scoată un astfel de album solo. Şi asta nu pentru că vocea n-ar purta acele inflexiuni de grunge melodios care, credeam, îl fac inconfundabil, şi nici pentru că restul instrumentelor – chitara acustică, flautul percuţia şi basul – duc acel grunge într-o zonă de frumuseţe atemporală, departe de influenţe, genuri sau timp, în acel spaţiu al rock-ului pur, autentic şi viu, ci doar pentru că nu am auzit nicicînd un album atît de ireproşabil cap-coadă, în care, e şi asta o dezamăgire, să nu ai plăcerea cîrcotaşă de a descoperi o melodie sub nivelul celorlalte.

Urma nu aduc nimic nou. Nici nu şi-au propus să aducă. Aceeaşi nostalgie după drumuri, pub-uri, iubiri pierdute. Cu adevărat uimitor este să observi cum chestia aceea veche că unele lucruri nu se schimbă niciodată rămîne şi astăzi la fel de valabilă, că nu trebuie neapărat să acompaniezi vocea cu chitara pentru ca muzica să se numească folk, că nu e nevoie să pomeneşti de Jethro Tull atunci cînd un vocal de rock cîntă la flaut, că tobele pot să creeze explozia fără chitări distorsionate, iar basul poate să vină oricînd cu o briză răcoroasă de jazz. *Nomad Rhymes* este un album nou poate prin nonşalanţa cu care te conduce spre acele locuri dragi, singurele despre care ai certitudinea că nu vor pieri vreodată. Este un album ciudat pentru că îmi imaginam că doar o trupă trecută prin ani grei de căutări va încerca să se reîntoarcă aici. Este proaspăt pentru că foarte puţine astfel de trupe care au căutat mai au puterea, sau plăcerea, să răzbată pînă la capăt. Este revoluţionar pentru că a apărut, totuşi, în România, iar despre România şi muzică se ştiu puţine lucruri şi nici acelea foarte încîntătoare. Este un album care, cu siguranţă, merită cumpărat, numai că, sincer să fiu, nu prea ştiu de unde (asta are iarăşi legătură cu România). În fine, este un album care te face să uiţi de hăţişuri şi de bălării, pentru că, într-o grădină de felul ăsta, verde şi răcoroasă, chiar nu îţi mai pasă prea tare de lucrurile din jur.

Andrei GORZO

dilematograf

Arta seducţiei

● ***Cold Mountain* (SUA, 2003), de Anthony Minghella.**

La prima vizionare, *Pacientul englez* al lui Anthony Minghella m-a plictisit, dar apoi am constatat că nu-mi pot scoate din cap cîteva secvenţe – Kristin Scott Thomas stingîndu-se într-o peşteră din deşert şi scriindu-şi ultimele gînduri („Murim ascunzînd în noi o comoară de amanţi şi triburi“); Scott Thomas blocată într-o maşină, sub o furtună de nisip, zîmbind în timp ce Ralph Fiennes îi vorbeşte despre un vînt din Maroc, „împotriva căruia felahii se apără cu cuţitele“; aşa că m-am hotărît să revăd filmul. La a doua vizionare m-am plictisit mai puţin şi după un timp am constatat că făcusem o fixaţie pe o anumită imagine cu Juliette Binoche, în combinaţie cu melodia lui Irving Berlin *Cheek to Cheek*, deci trebuia să-l mai văd o dată. Şi tot aşa. Acum presimt că o singură vizionare mă mai desparte de momentul în care, definitiv luminat sau complet amăgit, voi conchide că *Pacientul englez* e o capodoperă. Cît despre *Talentatul domn Ripley* – povestea unui băiat care îl invidiază atît de tare pe un alt băiat pentru a sa *dolce vita*, încît i-o ia –, l-am văzut de trei ori şi tot nu ştiu dacă viziunea lui Minghella asupra personajului Patriciei Highsmith este cea mai bună, dar ştiu un lucru: *la vita* pe care a reconstituit-o Minghella (Italia anilor '50 – teren de joacă pentru americanii de bani gata) pare cea mai *dolce* dintre toate, iar *Talentatul domn Ripley* este unul dintre cele mai ademenitoare filme de suspans servite vreodată de Hollywood; îţi lasă gura apă ca unul dintre meniurile acelea speciale pe care le pregătea Hitchcock (felul întîi: Grace Kelly; felul doi: Cary Grant; felul trei: Coasta de Azur). Pe scurt, Minghella practică arta seducţiei prin cinema. Lucrează cu cele mai bune materiale: în *Pacientul englez* folosea deşerturi africane, coline toscane şi cîteva dintre cele mai frumoase feţe din cinematograful contemporan – Scott Thomas, Binoche, Fiennes; în *Talentatul domn Ripley* punea la lucru Italia şi farmecele combinate ale unor Jude Law, Gwyneth Paltrow, Cate Blanchett şi Matt Damon; iar în noul său film, *Cold Mountain*, el vine cu Jude Law, Nicole Kidman şi munţii noştri (a filmat în România), care îi interpretează superb pe munţii lor (din Carolina de Nord). Pentru unii ingraţi, frumuseţea fizică a filmelor lui Minghella e un indiciu al superficialităţii lor, dar ea trebuie pusă în legătură cu vechea reputaţie a Hollywoodului – pentru lustru, pentru *glamour*, pentru o piele mai fină, mai îngrijită, mai sexy decît a altor cinematografii –, o reputaţie pe care Hollywoodul modern şi-a cam neglijat-o (în ultimii ani, ea a fost cultivată mai bine de cineaşti asiatici precum Wong Kar-wai şi Zhang Yimou) şi care trebuie apărată, pentru că fără ea am pierde însăşi *idila* mersului la cinema.

Pe ultima sută de metri a Războiului de Secesiune, un soldat confederat (Law) dezertează şi se întoarce acasă, în orăşelul Cold Mountain; dar adevăratul cămin pe care speră să-l găsească, la capătul unui drum cumplit, e o persoană, o fiică de preot (Nicole Kidman) pe care n-a mai văzut-o de trei ani şi, înainte de asta, n-a apucat să o sărute decît o dată. Vedem în *flashback* cele cîteva întîlniri din care a constat idila lor, şi ce ne arată Minghella poate părea prea puţin şi prea banal, dar cred că asta e ideea: cei doi au la dispoziţie numai cîteva imagini pe care, în cei trei ani, memoria lor le-a supus la nenumărate proiecţii şi cărora imaginaţia le-a pus, probabil, floricelele ei. Minghella nu discută războiul şi nici problema sclaviei; războiul nu contează decît prin obstacolele pe care le pune în calea reîntregirii, prin forţele practic impersonale pe care le dezlănţuie – pămîntul care parcă vrea să acopere trupul bărbatului, iernile de privaţiuni şi muncă grea, care parcă vor să îngheţe inima femeii. Contează credinţa lui Minghella în îndrăgostiţii săi, în legătura aceea cît se poate de fragilă, care totuşi nu vrea să cedeze. *Cold Mountain* (ecranizarea romanului lui Charles Frazier, tradus la Editura Polirom) este un film romantic în cel mai bun sens al cuvîntului. Nu e nimic vag sau înceţoşat în poezia sa, nu e pic de moliciune în spiritul său. E atît de clar încît e mitic. E loial iluziei trăite de orice îndrăgostiţi (măcar timp de trei secunde, dacă nu timp de trei ani) că numai ei contează pe pămînt, că singura poveste importantă e a lor – restul sînt incidente, scurte digresiuni, roluri episodice, martori, complici, umplutură. Şi loialitatea asta cere tărie.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Copii în manej

La circ, lumea se distrează cînd vede că animalele se comportă ca oamenii. Ia te uită! Cimpanzeul ăla cu pantaloni, bretele şi ochelari de soare fumează trabuc, cîinii joacă fotbal, ursul se plimbă cu motocicleta şi aplaudă, elefantul merge în două picioare şi stă în fund. Aplauze furtunoase şi toată lumea e fericită. Nimeni nu se mai gîndeşte la tratamentul pe care l-au îndurat animalele pînă să ajungă la performanţa de a face gesturi care nu le aparţin, pe nimeni nu interesează că, de fapt, elefantul ăla se chinuie teribil cînd merge în două picioare sau cînd stă în şezut. Şi, pînă la urmă, nimeni nu mai vede umilinţa la care sînt supuse bietele animale pentru a ne distra pe noi. În fond, ce ştiu ele?

Emisiunea *Copiii spun lucruri trăsnite* (care, iată, a intrat din nou, duminica trecută, în grila de program a Primei TV) nu este departe de un spectacol de circ. Copiii sînt aduşi acolo de fapt să ne facă nouă plăcere, oamenilor mari. Ei nu prea ştiu ce se întîmplă cu ei. Ştiu doar că trebuie să spună cele mai mari tîmpenii şi, neapărat, să vorbească despre iubitul/iubita lor, logodnicul/logodnica şi despre faptul că vor să se căsătorească. Şi maturii vor fi mulţumiţi. Ia te uită, dragă, la ce le stă gîndul! Zici că sînt oameni mari, nu alta! Şi dăi cu aplauze şi rîsete, iniţiate de animatorii de public din platou, dar sincere la cei care urmăresc de pe canapea, la televizor. Copilul a învăţat bine lecţia de acasă („Vezi, mamă, să nu uiţi să spui despre iubita aia a ta, cu care vrei să te căsătoreşti, nu?"). Oricum, dacă o să uite, îi aminteşte Virgil, care are întotdeauna pregătit setul de întrebări cu amantul/amanta şi căsătoria. Căci asta face Ianţu: punînd întrebări copiilor, ne face cu ochiul nouă.

Aţi văzut ce feţe fericite au părinţii care-şi aduc progeniturile astfel dresate să facă pe placul oamenilor mari? Îi vede o ţară întreagă la televizor şi pentru asta ar fi dispuşi la orice. Chiar să-şi umilească propriul copil. Aceasta dacă e să ne referim la ce se întîmplă atunci, pe loc, căci nu mai vorbim de cum îşi pregătesc ei odrasla pentru viaţă sădind în ea toate chestiile ălea. Îşi „formează" copilul pentru emisiunea lui Ianţu şi nu mai contează că, după ce se termină emisiunea, el va trebui să se comporte (şi) ca un om normal. Cine ştie? Poate nici nu va mai fi nevoie să se comporte ca un om normal. Poate îl va remarca cineva şi va deveni vedetă! Şi să vezi atunci ce noroc pe capul mămichii şi al tăticului!...

Nu întotdeauna, însă, părinţii au avut parte de astfel de momente de fericire cînd copilul li se dădea în spectacol pentru o ţară întreagă. Anul trecut, de exemplu, la întrebarea lui Ianţu „Care a fost cel mai teribil moment din viaţa ta?", un puşti a renunţat să mai facă pe clovnul (aşa cum ştia că le place oamenilor mari) şi a răspuns serios: „Cînd am intrat odată la mama şi la tata în cameră şi am văzut că mama îi mînca puţa lui tata". Avea şi motive să fie serios... Mama, care aplaudase bucuroasă pînă atunci, a leşinat, iar tatăl a zbughit-o din platou. Poţi zice că-şi meritau soarta. I-a văzut, într-adevăr, o ţară întreagă, aşa cum şi-au dorit. Iar cei de la Prima au avut grijă de asta: nu numai că nu au tăiat episodul la montaj (emisiunea e înregistrată), dar l-au dat apoi şi la sfîrşitul sezonului, în cadrul unei selecţii cu cele mai bune momente.

Întîmplarea mi se pare emblematică pentru emisiunea *Copiii spun lucruri trăsnite* şi pentru ce vor să obţină, de fapt, realizatorii ei. Una peste alta, oamenii mari s-au distrat, nu?

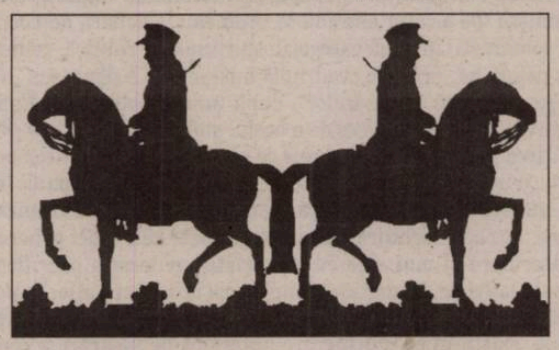

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Dor după „Tata Pik"

Deşi n-am practicat multe sporturi la viaţa mea – m-aş defini ca extremă stîngă, la 15 ani, pe „Apretura", după ce am absolvit şcoala de 10 ani a fotbalului pe maidan, absolut obligatorie, de neînlocuit în orice carieră, fie de perfomer, fie de chibiţ, la care aş adăuga o nefericită, dar esenţială viaţă de călăreţ, în armată, echitaţia fiind una din fundamentalele discipline ale fizicului, singura care te pune în contact cu un suflet necunoscut, al calului –

deşi, cu vremea, am devenit un sedentar care n-a mai cunoscut mişcarea decît în peripatetizările cu iubitele şi iubiţii prieteni, nu sufăr de nici un complex în faţa fondiştilor, culturiştilor, greilor, sprinterilor şi alpiniştilor.

Stau liniştit şi sub rafala ironiilor care îmi agresează şezutul prea îndelungat în fotoliul *Telesportului*. Sînt desigur privit ca un sportiv de casă, ceea ce admit lesne – singura mea reală invidie exersîndu-se cîndva pe aşa-numitul „Tata Pik", dl Popescu-Colibaşi, un eminent şi emerit antrenor de handbal din Braşov, înţeleptul înţelepţilor în ale sportului, din cîţi am cunoscut, om care, la 70 de ani, urca iarna în Poiană cu schiurile şi mă chema patern să vin să facem „o coborîre" împreună şi eu îl tot amînam, pînă cînd „tata" s-a prăpădit exact după ce fusese în ziua aceea la schi. Pe 16 martie, peste 4 zile, nu ştiu cîţi ani se împlinesc de la naşterea sau dispariţia lui. Nu are importanţă – a existat un antrenor român care putea spune liniştit că „niciodată nu am ştiut cine mă arbitrează". E viu. Am fost prietenul lui.

În adîncul sufletului meu – singurul loc unde pot discuta cu spor o problemă majoră sau minoră – mă socotesc un sportiv, cu lipsuri bineînţeles, cu slăbiciuni, cu contraperformanţe, cu înfrîngeri, dar un sportiv. Eu susţin că omul devine şi este sportiv nu numai practicînd intens gimnastica de dimineaţă, ci şi trăind, privind viaţa din arenă şi chiar de pe micul ecran, trăgînd din ea foloase cît dintr-un eseu filosofic.

De chibiţii sedentari merită să rîzi, ca şi de obsedaţii marşurilor forţate luate ca medicament, dacă ei fac din sport o mişcare necugetată, vanitoasă, cu consecinţe doar pe planul deşeptăciunii informative sau al scheletului. Or, în ce mă priveşte, sportul este un fel de a privi, de a pricepe, de a asimila viaţa şi de a-ţi întări nu doar muşchii, ci şi ceea ce se numeşte, cu o stîngăcie din ce în ce mai impardonabilă: mintea. Eu, unul, păcătos egoist, mai ţin la ea – pleonastic vorbind – ca la lumina ochilor.

Sînt nenumăraţi oameni care învaţă mai totul, zic ei, contemplînd viaţa furnicilor, a albinelor, a pomilor fructiferi şi a norilor. Prea bine: eu nu am această vocaţie a inteligenţei. Furnicile, de pildă, pînă la urmă mă plictisesc – Pele, niciodată. Iar ceea ce mi-a dat odată o după-amiază de atletism pe ANEF, uitîndu-mă la Soeter, la Zatopek, la Kuţ, la Bob Gutowski, ceea ce am trăit la un meci amărît din „B" sau la o finală de Cupa României cu Voinescu, Apolzan, Băcuţ sau Ene II, ceea ce m-a fermecat şi m-a hurducat urmărind un Tur al Franţei, strîngînd ca o cîrtiţă de bibliotecă colecţiile galbene şi verzi ale *Miroir Sprint*-ului, lîngă cele mai bune cărţi, într-un raft special, toate acestea m-au educat (acesta e cuvîntul care exprimă fără jenă adevărul) cît furnicile, pe unii, cît norii, pe alţii.

Nu am muşchii unui culturist, nu am pumnul unui semigreu sau antisemigreu, dar pe dinăuntru – vorba unui cardiolog drag: „sportul e mai mult pentru motor decît pentru caroserie" – mă simt capabil să suport un *knock out* informaţional,

să ţin la trînteală şi la tăvăleală,

să îndur o aroganţă la fel de vremelnică precum orice record mondial,

să mă lansez într-o probă de răbdare sau într-un dribling inteligent,

să încasez fără dorinţa de a-l distruge pe celălalt ci doar cu plăcerea unei riposte care să nu-l lase lat, ci doar pe gînduri,

să surîd liniştit la ideea invincibilităţii cuiva,

să nu-mi pierd capul şi mintea la înfrîngeri, fiindcă – lege a oricărei competiţii sportive – „jucătorul bun răzbate" şi „clasa triumfă în handicapuri",

să accept cu *fair play* ghinionul şi nefericirea ca date imanente în jocul meu cu soarta mea,

să mă ţin, deci, bine în şa, oricît ar fi de nărăvaşă Desdemona (aşa-i zicea celei mai afurisite iepe din cîte am avut parte să călăresc)

şi să-mi spun mereu, orice ar fi, „balonul e rotund".

Cred că fac mult sport, zilnic, autoperfecţionîndu-mă la slujbă, la masa de lucru, lustruindu-mi pantofii, coborînd prin depresiuni şi urcînd pe pereţi, cu o tenacitate care nu invidiază nici furnicile, nici alpiniştii.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Gheorghe Dinu

(candidat independent la preşedinţia României)

Cine este în spatele securistului de ieri Dinu

Întotdeauna în spatele meu a stat familia mea. În spatele securistului care am fost este, probabil, profesorul universitar din mine, doctorul în ştiinţe juridice din mine, avocatul din mine, expertul criminalist din mine, experienţa mea de viaţă. Vedeţi, eu pînă în 1987 am lucrat în criminalistică, am fost expert în balistică, în trafoscopie, în traseologie, în dactiloscopie şi în multe domenii tehnico-ştiinţifice. Deci, puteam fi confundat cu acel om de ştiinţă din cadrul Ministerului de Interne, deci, un tehnician. După 1987, cînd se poate vedea în dosarul meu de cadre că mi s-a refuzat înscrierea mea la doctorat (există o rezoluţie că nu avem nevoie de doctori în miliţie), am hotărît să plec. Atunci s-a insistat să plec în contrainformaţii, deci, din *abc*-ul muncii de contrainformaţii, pot spune că *a*-ul l-am învăţat între 1987-1989 şi *b*-ul şi *c*-ul după 1990, cînd, datorită faptului că nu am făcut parte din structurile vechi şi de poliţie politică, mi s-au acordat însărcinări să pun bazele primului serviciu de informaţii şi protecţie al Ministerului de Interne pentru judeţul Constanţa şi, după 1994, datorită rezultatelor obţinute, am pus bazele primului serviciu interjudeţean de investigaţii strategice, serviciu ce avea drept raţiune prevenirea exportului de înaltă tehnologie cu dublă utilizare, militară şi civilă, spre ţările sub embargou. Deci, acesta sînt eu.

Laudă de securist şi compromis

Eu nu mă laud că sînt securist, mă laud că sînt cetăţean român, că am realizări serioase, că această intenţie a mea e fundamentată pe experienţa mea. Eu nu am făcut nici un compromis. Compromis nu se face cînd cineva doreşte să înveţe, compromis nu poate face cineva care totuşi a îmbrăcat haina militară. Eu fac parte dintr-o familie de ţărani, cu primul om din familie militar, tatăl meu. Dar, dacă dumneavoastră numiţi asta compromis, foarte bine. Vă dau cîteva exemple ca să vedeţi că eu sînt un tip de principii şi nu accept compromisul. Un personaj foarte important din lumea politichiei româneşti mi-a propus să fiu membru al unui partid parlamentar. Acest personaj era chiar profesorul care-mi coordona doctoratul între '96-2000. El m-a cunoscut în legătură cu capacitatea mea ştiinţifică, mai mult, acest personaj m-a avansat la excepţional, de la căpitan la maior, fiind ministru de Interne în '91, deci, teoretic, aş fi fost obligat moral. Iată că l-am refuzat cu condescendenţă, pentru că eu nu vreau să mă înscriu în nici un partid, nu mă atrage nici o funcţie fiindcă nu vreau să-mi pierd independenţa.

Nebun în nebunia asta politică

Dacă-mi permiteţi, nici un medic psihiatru nu m-a pus sub diagnostic. Vedeţi, chiar mass-media luată în general, vă întrebaţi, unde sînt acei români de bună-credinţă? Vedeţi, fiecăruia din noi ne place să depăşim un anumit moment, limita competenţei. Cine are capacitate, e bine să-şi facă provocări, pentru a urca cîte o treaptă, cîte o treaptă, iar dacă are bun-simţ e bine să se oprească. Iată că eu, retrăgîndu-mă din serviciile secrete, acolo unde aveam grad de colonel şi funcţie de general, mi-am propus să intru în avocatură. Mai mult, mi-am luat cazuri pe comercial, nu pe penal. Mai mult, mi-am propus să intru în învăţămîntul superior şi după trei ani de zile am dat concurs la nivel naţional şi am fost atestat din prima. E o provocare pentru mine şi nu văd de ce aş trece în plan secund.

CONDUCERE ÎN STARE DE FEMINITATE

Statisticile şi organizaţiile feministe vorbesc, pe bună dreptate, de numărul mic de doamne şi domnişoare implicate în viaţa publică. Şi încearcă să găsească motivaţii valide pentru această situaţie. Pe de altă parte, pentru oamenii de pe stradă, cu precădere bărbaţi, problema există: unii dintre ei nu numai că nu sesizează vreo discriminare la adresa femeilor, ci dimpotrivă, cred că acestea îşi bagă nasul unde nu le fierbe oala, ba chiar că ele sînt cele care discriminează la rîndul lor. ***(I. P.)***

Laura GRÜNBERG

Şi-uri importante

Teoria spune că „genul" este o problemă de structură, de funcţionare şi de valorizare. Relaţiile de gen, modelele de feminitate, masculinitate, ceea ce este normal să fie şi să facă un bărbat sau o femeie, toate aceste aspecte ţin de modul în care interacţionează valorile, credinţele noastre cu instituţiile şi structurile sociale prin intermediul cărora mesajele de gen se (re)produc continuu. Acest mecanism complex este susţinut de noi toţi. Dominaţia masculină, ca să folosesc limbajul lui Bourdieu, deplînsă de noi, femeile, este, în mare măsură, **şi** opera noastră. „Patriarhatul" este construit, întreţinut, cosmetizat, în egală măsură de bărbaţi **şi** de femei. Acum ca şi altădată, nu doar mulţi bărbaţi, dar **şi** destule femei fie nu dau atenţie, fie se simt bine în interiorul relaţiilor de gen existente, neavînd interes sau apetit pentru reaşezări valorice şi de structură.

Nu sînt adepta unei martirologii feminine, a unui discurs (în cazul de faţă despre nevoia de femei în politică) bazat pe o abordare victimistă în care noi, femeile, sîntem permanent victimele sistemului care ne reduce fie la tăcere, fie la şoptit, care ne marginalizează şi ne constrînge, îngrădindu-ne şansele de realizare personală şi publică. Nu văd finalitatea unei asemenea abordări, dar îi intuiesc efectele perverse de care vorbeşte şi Elisabeth Badinter în ultima sa carte *(Fausse Route*, Paris, Odile Jacob, 2003). Ne tot plîngem, îi tot arătăm cu degetul pe „ei"-bărbaţii, cei mulţi din guvern şi politică, dar nu construim modele alternative. Văicăreala te epuizează şi induce o imagine de slăbiciune, de neputinţă. Dacă îţi tot spui că eşti victimă, devii victimă şi te comporţi ca atare. Privilegiul epistemic de victimă nu este unul în măsură să te emancipeze în nici un fel. Nu sînt adepta unei abordări victimiste pentru că, după mulţi ani de citit feminism, de făcut activism, de trăit cu pecetea de „feministă" în România şi de lucrat printre feministe şi „nu sînt feministe, dar...", am tendinţa de a fi **şi** critică la adresa noastră, a celor care, majoritare numeric, educate în mare parte, sprijinite de o multitudine de instituţii special create, beneficiare „globale" ale valurilor de feminism care au schimbat mentalităţile, reprezentăm azi în jur de 10% din Parlamentul României.

Procentul ni se datorează **şi** nouă-"victimelor". Sîntem puţine în politică **şi** pentru că fiecare dintre noi, la casa ei, la locul ei de muncă, nu facem uneori gesturi mărunte de emancipare a noastră şi a celor din grija noastră. În privatul nostru, multe dintre noi nu avem flerul, harul, educaţia, vocaţia pentru schimbare. Mulţi dintre „bărbaţii noştri" sînt gospodari handicapaţi din pricina dulcei noastre „dominaţii" private. Multe dintre noi nu lăsăm din mînă „managementul privat" fiind mulţumite cu forma aceasta de putere. Multora ne place postura de „gît" al capului, cum spune zicala, puterea din umbră cu care sîntem măgulite. Multe dintre noi, voluntar sau involuntar, ne creştem copiii în spiritul unor valori tradiţionale. Multe dintre noi, pentru a ne asuma responsabilităţi publice, împovărăm alte femei – mamele şi bunicile noastre –, căci trăim într-o societate în care este firesc ca femeile la pensie să se ocupe de familii şi nu să plece teleleu prin lume sau să se apuce de cursuri de limbi străine. Multe dintre noi, ajunse la putere, intrăm în pielea „lor" optînd pentru strategia asimilării din nevoia de supravieţuire într-un mediu ostil.

Victime sau **şi** complice? Atunci cînd, la cafea, frunzărim presa sau butonăm, seara, telecomanda, citind sau auzind aproape exclusiv despre ce au mai făcut prim-ministrul, primarul, preşedintele, fotbalistul acestei ţări – toţi bărbaţi – şi despre cum merge sarcina Mihaelei Rădulescu, ce mai face Alexandra-soţia lui Mutu sau ce artistă şi-a mai făcut implant cu silicon..., sîntem doar „victime" ale mass-media sau **şi** complice, ca producătoare şi consumatoare ale acestor imagini? Atunci cînd urmărim reclamele şi vedem cum orice se vinde bine doar dacă este asezonat cu un trup cu picioare şi sîni pe măsură, sîntem victime sau coautoare **şi** participante la construirea acestor mesaje care sînt departe de a contribui la oferirea de modele alternative menite să inducă o nevoie reală de reechilibrare de gen în viaţa politică românească? Cînd aflăm despre iniţiativa PUR de a avea numai femei candidate la primării pe motiv că este nevoie de ordine şi curăţenie în oraşul acesta – femeile fiind, în calitatea lor de gospodine, cele mai potrivite pentru acest rol public (care vine în prelungirea rolului lor privat şi a calităţilor lor „naturale" de a avea grijă de alţii!) – sîntem victime sau **şi** complice, în calitate de membre ale unui partid, de candidate, viitoare votante, la derularea acestui discurs populist, din punctul meu de vedere profund nefeminist, bazat pe clişee de gen prăfuite? Victime **şi** complice. Datorită **şi** acestor „şi"-uri deocamdată la noi este vorba mai mult de „femei **şi** politică", decît de o politică bună făcută de profesionişti, de oameni oneşti şi integri – femei şi bărbaţi în egală măsură – care să se ocupe de problemele tuturor, dar şi de cele ale unora şi altora dintre noi, cei mulţi.

Circula pe vremuri un banc despre Ceauşescu în vizită la Casa Albă. Mîndru de numărul semnificativ de femei, evrei, maghiari etc. din organismele de conducere, îl întreabă pe preşedintele american: „Dar voi cîţi evrei aveţi în Senat?". Acesta îi răspunde sec: „Nu ştiu, că noi nu i-am numărat"... Desigur, ideal ar fi să nu mai fim numărate. Pentru asta, însă, mai întîi trebuie grijă **şi** la numărătoare.

Raluca ION

Femeile conducător

Sînt unii care susţin sus şi tare că femeile n-ar trebui să aibă carnet, de pildă. La fiecare intersecţie, la fiecare schimbare de bandă sau sclipire de semafor exclamă „Ia uite-o, mă!", cu năduful unora care văd o maimuţă îmbrăcată în costumaţia NASA, aceea ca de robot, gata să ia în mîini frîiele unei navete spaţiale trimise să salveze omenirea. Conduc prea încet, nu stăpînesc bine maşina, se panichează uşor şi-n loc să-şi ţină mîinile pe volan, şi le pun în cap, strică din motive de stres ambreiajul. Sînt şi femei care, fie pătrunse spontan de accese de sinceritate, fie convinse pînă în măduva oaselor, mărturisesc ele singure păcatul genului din care fac parte: prea-gingaşele fiinţe nu sînt în stare de nimic la volan. Dacă reuşesc cumva să obţină carnetul de conducere, asta se întîmplă în conştiinţa publică datorită unui bărbat, care îşi sacrifică sîmbetele şi după-amiezele de fotbal şi bere, pentru a le duce şi a le medita în poligon, însă orişicît, cu toate eforturile bravilor băutori de bere, chiar dacă ajung să îşi ia carnetul, de capul lor nu s-a prins în realitate nimic, nimic. Dar ajunge o măciucă la un car de oale. Mai toată lumea recunoaşte însă că, procentual, aşa prudente, nesigure şi caraghioase cum le cred unii, femeile produc cel mai mic număr de accidente grave sau mortale. Cu toată cîrcoteala generală, lucrurile sînt mult mai simple, iar o observaţie banală arată că gurile rele pot să clevetească mult şi în vînt, aşa cum o fac întotdeauna. În România, dacă vrei să conduci, conduci, nu contează dacă ai cercei cu strasuri în ambele urechi. Şi o observaţie şi mai simplă arată că, de vreme ce au crescut numărul şi indignarea celor care le critică, a crescut numărul femeilor care ştiu să conducă. La fel şi cu şefia. Învăţaţi să trageţi cu urechea şi vedeţi cît de mulţi sînt cei care-şi înjură şefele, nu şefii. Semn nu că acestea sînt mai ale dracului, ci că sînt destule la număr. Un şofer de camion, un clasic al genului, cu geacă de piele şi cozoroc îndoit, îşi varsă dimineaţa, la o cafea la pahar de plastic, năduful pe meschinăria patroanei care nu are decenţa să îi lase şi pe ei să fure. „La 3 luni matracuca schimbă şoferii. Nu trece trei luni şi ea îi schimbă, pe motiv că fură şi vinde motorina. Asta e normal la un şofer, mai vinde şi el să cîştige un ban. La ditamai firma, tu te mai uiţi la motorina pe care o dă ăla? Că oricum nu mai găseşti alţii care să nu facă la fel", îşi pledează acesta cauza.

Directoare generale, economice, de personal, de marketing, de vînzări şi de PR fac zi de zi, alături de omologii lor masculini, zile albe sau negre angajaţilor de tot felul. „În fiecare firmă, cel puţin jumătate dintre directori sînt femei", spune **Amalia,** asistentă de PR, din cadrul unei firme de PR. „Nu sînt nici mai bune, nici mai proaste decît bărbaţii. Eu, una, nu aş putea să fac vreo diferenţă. Ca şefe nu îmi par deloc mai isterice decît bărbaţii. Ei excelează în materie, prin accese colerice, ţipete şi toată recuzita", spune tînăra care a schimbat 6 servicii în ultimii 4 ani.

Octavia are la serviciu numai şefe şi se plînge că sînt un monument de prostie. „Orice s-ar întîmpla, sînt depăşite de situaţie, chit că e vorba de negocierea unui contract sau de faptul că nu merge xeroxul. Într-o zi, directoarea de PR, care se fîţîie una-două prin străinătate şi vorbeşte la telefon toată ziua cu partenerii străini, a vrut să trimită un fax. Pe ecran i-a apărut *paper jam,* adică, pe româneşte, că i s-a blocat hîrtia. A început să urle ca o apucată la biata secretară că o dă afară, că nu e în stare să pună nici hîrtie în fax. *Uite ce scrie, paper jam. A rămas fără hîrtie!*", îşi aminteşte ea, încă rîzînd. „Şefe sînt peste tot. Cît cuprinde", spune Octavia, care are mulţi prieteni direct asupriţi de cîte vreo conducătoare pe tocuri.

Iaromira POPOVICI

bazar

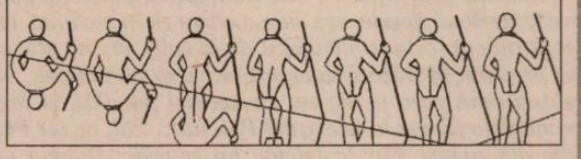

Contribuţia consumatorului

În cartea lui George Ritzer *Mcdonaldizarea societăţii* (Bucureşti, comunicare.ro, 2003) se vorbeşte, într-unul din capitole, despre manipularea şi controlul clientului. Poate sună cam dur, dar autorul are în vedere sistemul de „bandă rulantă" care-i plimbă pe consumatori prin restaurant în modul dorit de către conducere: ei ştiu că trebuie să se alinieze la coadă, să meargă la ghişeu, să comande, să plătească, să-şi ducă mîncarea la o masă liberă, să plătească, să strîngă resturile şi să le arunce. De asemenea, mai ştiu că trebuie să-şi cheltuiască banii şi să plece rapid.

Nu ştiu dacă în România controlul se manifestă tot atît de tranşant: clienţii de aici, chiar ai McDonald's-urilor, sînt mai puţin dornici să se supună regulilor. Nu toţi îşi respectă rîndul la coadă, nu toţi îşi aruncă resturile la coş şi, mai ales, destule grupuri de consumatori adastă pe la mese infinit mai mult decît le-ar permite timpul, raţional calculat, per client. Şi totuşi, destui clienţi se supun regulilor şi vin cu poezia învăţată de-acasă: ştiu ce să ceară, atît denumirea cît şi dimensiunea, ba şi ce „extra" să refuze. De asemenea, mulţi „se simt" atunci cînd stau mai mult şi nu consumă. Ceva e, deci, real şi într-o societate mai puţin aşezată şi obişnuită cu eludarea regulilor, înainte opresive. E vorba de un fel de educare a consumatorului şi de civilizare a lui: partea de control şi manipulare nu este încă vizibilă. La 10 ani de la apariţia *fast-food*-urilor s-a păstrat destul din fascinaţia iniţială, a cărei poleială nu lasă, deocamdată să i se vadă dedesubturile neplăcute.

Clientul român nu se prea supără să fie manipulat (în sensul pe care îl dau cuvîntului teoreticienii consumului) şi nici să fie implicat personal, prin micile sale gesturi, în procesul consumului. Acesta priveşte, încă, totul ca pe o experienţă nouă, de parc de distracţii: intrat într-un soi de Disneyland al consumului, nu se supără să înveţe subtilităţile denumirilor (cu sos sau fără sos, meniu sau simplu) şi nici măcar să-şi arunce resturile la coş. Cînd uită, e neglijent, nu răuvoitor şi acesta poate fi un semn că a devenit cetăţean european, dacă nu chiar potenţial american (în sensul unui „American dream" lărgit). Ca să nu mai vorbim de supermarketuri, sau, mai bine zis, de hipermarketuri, în care clientului scăpat din penurie i se pare rai să alerge cu coşul printre produse şi să-şi aleagă. Şi cu atît mai ingenios să-şi cîntărească singur fructele, apăsînd, cu abilitate, pe butoane. Aceasta, în ochii cosumatorului de vîrstă medie, terorizat pe vremuri de gestionara de la Alimentara să nu atingă nimic din raft sau (blasfemie!) să se uite la vreun produs fără să-l cumpere ori, şi mai rău, să-l schimbe cu altul, apare ca un semn de încredere din partea magazinului. Ritzer vorbeşte de folosirea clientului, de transformarea lui într-o rotiţă din mecanismul Mcdonaldizării. Clientul neaoş încă se simte mîndru că poate să-şi calculeze singur preţul produselor la dispozitivul de acest fel existent la Cora. Sau că poate să-şi facă personal salata la Pizza Hut. Sau să-şi configureze căsuţa vocală de la mobil, conversîndu-se cu roboţii. Chiar dacă, uneori, o doză de iritaţie şi oboseală mai apare, iar mirajul abundenţei devine inutil şi apăsător, noutatea nu lasă loc conştientizării vreunui statut. Domneşte încă, în bună pace, mentalitatea papuaşului căruia i s-au oferit primele mărgele strălucitoare.

Stela GIURGEANU

Cînd ochii văd, inima cere

Dacă nu face spuma aia delicioasă şi cremoasă, groasă de două degete, aşa cum a văzut ea în reclamă, ori e contrafăcut (a luat pliculeţul de la colţ), ori nu ştie ea să-l prepare. Mătuşa m-a sunat într-o după-amiază, întrebîndu-mă cum îl fac eu. În acelaşi fel. Păi, şi face spuma de-o face şi la televizor? Păi, nu... Păi, de ce? Păi, ridic din umeri, dar la telefon nu se vede. Dilema i-a rămas pînă azi, idilica reclamă răscolindu-i, cu fiecare difuzare, frustrarea că nu e în stare să prepare capucinoca-la-teve.

Publicitatea minte?

Creatorii ar zîmbi niţel şi cu subînţeles. Mi-ar spune „de cele mai multe ori". „Dar frumos", ar completa.

Pentru **Felix Tătaru**, directorul general al agenţiei GMP Advertising, „a vinde" un produs înseamnă „a seduce" un cumpărător.

Regulile sînt diferite, în funcţie de *target*-ul vizat. Mesajul publicitar depinde exclusiv de cel care cumpără. *Aşa că* – aveam să-i explic unui amic exasperat – *vinovaţi de reclamele anoste cu detergenţi* (cele mereu la fel cele care te fac să cauţi cu înfrigurare telecomanda) *nu sînt nici clientul care face produsul şi-l vinde, nici agenţia care îl promovează. Ci cumpărătorii.* „Doar ascultînd de cerinţele şi nevoile cumpărătorului, produsul promovat poate deveni lider pe piaţă. Mesajul ia naştere din cerinţele *target*-ului, din preocupările lui şi din universul în care îşi desfăşoară viaţa de zi cu zi. De abia după ce aflăm ce anume l-ar face să cumpere un anumit produs, intră în funcţiune echipa de creaţie, propunerea pentru client, producerea propriu-zisă."

Reclama din punctul de vedere al creatorului...

...E bună cînd vinde produsul. Pe termen lung!

...Bazată pe o promoţie, pe dorinţa de a scăpa cît mai repede de un produs de pe raft, bine realizată, care poate cîştigă şi cîteva premii. Dacă însă produsul ajunge să aibă căderi de vînzări, reclama e proastă.

...Conceptul de reclamă mincinoasă există şi la noi, numai că este foarte greu să dovedeşti că o reclamă gen „cel mai bun produs din România" minte. Cu toate că există şi o lege şi un oficiu protecţie a consumatorului, cel mai aprig judecător rămîne pînă la urmă cumpărătorul. Dacă produsul este fals promovat, se va vinde, poate, dar doar la început. Pentru că în publicitate este o vorbă: „cel mai rău lucru pe care poţi să-l faci unui produs prost este să-i faci o reclamă bună".

...În ultima vreme a apărut şi la noi. *Reclama socială*, foarte necesară, din păcate foarte greu de monitorizat. Însă, pe lîngă cele în mod real sociale, mai sînt şi campaniile cu aşa-zisă tentă socială, cu un obiectiv pur comercial şi care, în spatele dorinţei de a face un bine oamenilor, ascund, de fapt, o manipulare ordinară.

Există îndrăzneală în publicitatea românească?

...Sloganul agenţiei noastre: „we are nuts". *Privesc cu coada ochiului la celebra dulceaţă de nuci pe care agenţia mă îmbie graţios să o degust. Aha!*

...Filosofia noastră: „being creative is preserving insanity".

Campania pentru primărie pentru Traian Băsescu a dinamitat cumva regulile şi manualele de publicitate. Neconvenţional.

Campania „Niky Dude" pentru apa minerală Bucovina Plată a triplat vînzările companiei, a primit multe premii.

Pe o piaţă în formare ineditul face bine. La început, atunci cînd există o sumedenie de direcţii nespeculate, chiar trebuie marşat pe surpriză şi originalitate.

Ce e publicitatea?

Pentru majoritatea oamenilor, este sinonimă cu ceva deosebit de incitant şi de creativ. Un „ceva" foarte apropiat de artă. În realitate, însă, publicitatea este un act comercial. Pînă la urmă creatorii de publicitate nu fac decît să convingă nişte oameni să cumpere nişte produse. Cînd ajungi aici îţi dai seama că imaginea nu mai este atît de roză şi de artistică.

Cine sînt creatorii?

În publicitate lucrează oameni din diferite domenii. Poţi întîlni într-o agenţie oameni care au făcut ASE-ul sau Politehnica, sau Literele. Nu trebuie neapărat să ai patalama, mai importante sînt abilităţile de vînzător. Pe lîngă asta e nevoie de pasiune. De energie. De un bun simţ în organizare. Iar pe lîngă imaginaţie şi originalitate, o mare capacitate de clarviziune.

Cine sînt actorii?

Actorii ar ridica din sprîncene şi din umeri, mi-ar răspunde că actorii de reclamă pot, la fel de bine, să aibă patalama, să fie cunoscuţi, să fie doar studenţi la teatru sau chiar tineri fără tangenţă cu lumea artelor, dar cu dorinţa fierbinte de a purcede pe drumul *modeling*-ului. Depinde de client, depinde de firma de casting, depinde de reclamă, depinde de preţ. Depinde de cerinţele fiecăruia.

Ioan Andrei Ionescu este actor la Teatrul Naţional. Şi pentru el, ca şi pentru majoritatea actorilor din generaţia lui, a juca în reclame înseamnă un venit în plus. „Noi le zicem «ciubucuri»." *Cam cît se cîştigă?* Mai demult, în primii ani, se cîştiga mai bine, azi, pentru că au apărut foarte multe dorinţe de „afirmare", ajungi să te vinzi foarte ieftin. În primul rînd sînt căutaţi studenţii care, pentru a juca într-o primă reclamă, acceptă şi un preţ mult mai mic. „Sînt mînă de lucru ieftină." Pentru mulţi este o bază minimă, dar existentă, însă şi de o aşa-zisă „afirmare". Te vede lumea, te vede familia, te văd vecinii la televizor.

Din păcate, în România nu prea există ideea apărării drepturilor de autor. Mulţi se lasă orbiţi de scînteia micilor iluzii şi acceptă să lucreze chiar şi pentru sume mici. Pe de altă parte, dacă agenţia te ia la ochi cum că eşti scump, adică negociezi preţul (care, de altfel, este normal) în favoarea ta, îţi poate pune fişa de casting mai la fund.

Sub concurenţă?

Oricînd există cineva din urmă care ar putea să accepte să joace pe mai puţini bani şi să-ţi ia „pîinea" de la gură.

Pe de altă parte, dacă ai făcut cîteva spoturi pe bani mulţi, care se tot difuzează, ţi se spune că ai faţa „consumată" şi că trebuie să te mulţumeşti cu mai puţin. Sau să joci în spoturi mai ieftine. Cînd ţi se „consumă" faţa (apari într-un spot, în două, trei... la al patrulea lumea te ştie deja, ăsta e actor, nu te mai poate confunda cu imaginea produsului), clientul poate să nu te mai vrea, adică, vezi tu, dacă a făcut reclamă la ciocolată, cum o să-mi mai promoveze mie votcă?

În afara „ciubucului", care ar fi satisfacţiile?

...Experienţa cu camera. Pe care destul de rar o poţi avea, ca student.

...Creativitatea. Dacă la început abordam rolul strict din punctul de vedere al regizorului, acum am mai căpătat experienţă şi o oarecare dezinvoltură.

...Recunoaştere, dar aici intervine ceva nu tocmai bun pentru orgoliul de artist. La drept vorbind, este oarecum trist să fii recunoscut mai degrabă din reclama la ciocolată, decît din rolul de la Naţional sau din Green.

Cum „joci" într-o reclamă?

Treci prin mai multe ipostaze, gînduri, senzaţii, într-un timp foarte scurt. Aşa că nu poţi „juca" *realist*, nu „joci" că te uiţi la ceas, nu „joci" că te uiţi la stînga, nu „joci" că te uiţi la dreapta. Nu. Într-o reclamă, te uiţi pur şi simplu la ceas, te uiţi pur şi simplu la stînga, pur şi simplu la dreapta. În reclame nu prea e loc de roluri.

© S. Ivanoschi

Totuşi...?

...Totuşi poate că a fost un rol. În ultimul spot în care am jucat. O reclamă socială, regizată de Radu Munteanu. Un bar slinos, o atitudine de golan, un sacou roşu şi am devenit „peşte" de cartier care se distrează şi face bani pe seama femeilor naive. Un spot, un semnal de alarmă la traficul de fiinţe umane, pentru care cred că aş fi lucrat şi gratis, dacă regizorul mi-ar fi cerut-o.

Ai refuza să faci reclamă unui produs dacă nu crezi în produsul respectiv?

Am auzit de Claudia Schiffer că ar face reclamă unui produs doar după ce-l testează. Dacă n-are încredere în el, nu vrea să îşi asocieze numele... E, deocamdată noi nu ne permitem luxul ăsta.

Cine îşi permite însă luxul de a crede în reclamă?

Spectatorii m-ar privi cîteva clipe, subţiindu-şi ochii, unii rugîndu-mă să repet întrebarea, ar ofta şi mi-ar spune nonşalant că ei nu sînt naivi să creadă în poveştile cu reducerea ridurilor cu pînă la 75%. Pe de altă parte...

...Eu cred că dacă o companie îşi permite să bombardeze cu reclame, înseamnă că are bani, deci produsele se vînd, deci sînt bune, deci cumpăr!

libertatea de impresie

Unicităţi

La Registrul Comerţului, după multe scandaluri legate de aglomeraţie şi birocraţie, s-a decis crearea unui aşa-numit „birou unic". Adică, un singur ghişeu, la care să mergi pentru orice problemă în domeniu, şi pe care, teoretic, funcţionarul acelui ghişeu trebuie să ţi-o rezolve de la un capăt la altul. Niciodată însă teoria nu coincide cu practica, tot aşa cum socoteala de acasă nu se potriveşte cu cea din tîrg. Mereu apar mici diferenţe. De exemplu, acest modern „birou unic" se întinde în cinci pavilioane de la Romexpo şi pare că încă ar mai avea nevoie de spaţiu. O expoziţie întreagă de birouri unice. Funcţionarul de la ghişeul amintit, de fapt funcţionarii de la zecile de ghişee unice, nu au lîngă ei un xerox pentru multiplele copii necesare la operaţiuni de înregistrare, de avizare, de cesionare, de completare a registrului de activităţi, de închidere a unei firme şi altele, cîte s-or mai fi făcînd pe acolo. Xeroxul este şi el unic, dar nu unic multiplu ca ghişeele, ci unic singular. Şi cu o coadă pe măsură. Adică, aproape la fel de lungă cît toate micile cozi de la fiecare ghişeu unic. Faţă de acestea însă, avantajul este că merge ceva mai repede, între 15 şi 30 de minute. O nimica toată, comparat cu ce se întîmplă la ghişeul unic. Acolo, funcţionarul îţi poate striga să nu te mai aşezi la coada formată din doar trei persoane, pentru că nu mai ai timp s-o parcurgi în cele trei ore cîte mai sînt pînă la închiderea programului. De fapt, el nu te avertizează, doar te chestionează răstit de ce te aşezi la coadă fără să întrebi. Ce să întrebi? Să întrebi dacă funcţionarul „unic" mai are timp să te primească. Pentru oamenii derutaţi, mai există prin pavilioane şi un centru de informaţii cu o coadă aferentă şi un birou de asistenţă unde, contra cost, eşti învăţat să completezi actele. Pentru că dacă, Doamne fereşte, ajungi în faţa funcţionarului „unic" cu foile nepregătite corespunzător, e de rău. Poţi pierde rîndul pentru a reface vreun act şi nu mai e sigur că pînă la sfîrşitul programului vei mai ajunge în faţa lui. Sau mai bine zis, în faţa vreunuia dintre ei, mulţii funcţionari „unici". Va trebui atunci să-ţi mai iei o zi liberă. Deci, recomandabil e să apelezi şi la biroul de asistenţă. Să mai stai şi acolo puţin la coadă, să mai fi trimis şi de acolo să mai iei nişte acte... Apoi, toate aceste servicii trebuie plătite. E o casierie separată, mai mică, pentru asistenţă, despre care însă nu afli decît după ce stai la coadă la o altă casierie, adică la casieria propriu-zis „unică", unde oricum vei ajunge mai către sfîrşitul drumului; atunci cînd vei plăti bune milioane de lei pentru serviciul unic, prestat ţie, harnic întreprinzător. Chiar şi după acea ultimă şi consistentă plată, la casieria „unică", te vei mai întoarce la funcţionarul tău, cu care deja ai început să te familiarizezi. Nu mai contează că mai faci un drum şi la registratură, că iei un bon, că mai aştepţi încă vreo zece zile, cel puţin, pînă cînd vei veni iar pentru a obţine „încheierea" problemei tale. După aceea, dacă lucrurile se încheie într-adevăr (nu totdeauna e sigur), vine momentul cînd te poţi bucura. Poţi chiar să-ţi aprinzi o ţigară sau să te duci să bei o bere, ca să-ţi mai liniştesti nervii. Ai încheiat un capitol unic, înregistrarea unei operaţiuni legate de firma pe care o ai. Nu e unicul pas, dar e unul important. Bineînţeles, de fiecare dată mai sînt şi alţii, anteriori sau ulteriori, la notar, la avocat, la contabil, la administraţie, la primărie, la pompieri, la direcţia sanitară etc. Ai firmă, înseamnă că ai de lucru. Munceşte, frate! Şi mai ales, dacă tocmai ţi-ai înregistrat firma şi te crezi patron, vei afla că în mod oficial te numeşti altfel. Eşti „asociat unic". Într-o ţară mai unică decît toate. **(Andrei Manolescu)**

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Eu cu cine votez?

O polemică bizară izbucnită între Ana Blandiana şi Ion Iliescu mi-a readus aminte de celebra întrebare din titlul acestui articol. M-am trezit prins în mijlocul unei poveşti nu neapărat spectaculoasă, dar cu siguranţă relevantă pentru istoria felului nostru de a fi. Şi, desigur, atunci cînd e vorba de preşedintele ţării şi de una dintre cele mai cunoscute figuri ale vieţii publice, o şarjă de acest fel, fie ea şi purtată prin intermediul unui ziarist, devine, în felul ei, istorie.

Pe 3 martie, chiar de ziua lui, mi-a scris preşedintele. Am găsit plicul sigilat, ştampilat şi imprimat cu antetul administraţiei prezidenţiale lăsat prin curier la redacţie: „Domnului Robert Turcescu, personal". L-am deschis gîndindu-mă că e vorba de o invitaţie la sindrofia organizată de ziua lui Ion Iliescu la Cotroceni. Spre mirarea mea, înăuntru am dat peste cîteva hîrtii împăturite alături de o scrisoare olografă purtînd semnătura şefului statului. *„Domnule Turcescu, am aflat că într-o emisiune a dumneavoastră doamna Ana Blandiana şi-a exprimat dezaprobarea în legătură cu o afirmaţie a mea, dintr-o emisiune a domnului Emil Hurezeanu, că înainte de 1989 relaţiile mele cu dînsa au fost amicale. Vă trimit alăturat cîteva din dedicaţiile de pe cărţile pe care mi le-au trimis soţii Ana Blandiana şi Romulus Rusan. Eu înţeleg că oamenii îşi pot schimba sentimentele şi simpatiile, dar nu înţeleg de ce trebuie să deformeze adevărul. Cu stimă, Ion Iliescu."* E lesne de înţeles că am desfăcut cu nerăbdare fotocopiile din plicul de la Cotroceni. O primă dedicaţie de pe volumul *Coridoare de oglinzi*, apărut în 1984: *„Domnului Ion Iliescu îi închin cu neîntreruptă admiraţie şi mereu ascendentă prietenie această carte care – conţinînd şi elemente de tehnică literară – ar fi putut apărea – de ce nu? – şi la Editura Tehnică!". Semnat, Ana Blandiana, iulie '84.* Următorul autograf era scris un an mai tîrziu, pe pagina de gardă a volumului *Stea de pradă*. *„Domnului Ion Iliescu sub semnul stimei şi al solidarităţii intelectuale cu o admiraţie căreia anii i-au adus noi şi noi argumente".*

Am revăzut pasajul din emisiunea în care fusese invitată Ana Blandiana. Contesta vehement orice legătură cu Ion Iliescu înainte de 1989. Încercînd să lămuresc cine spune adevărul, am sunat-o pe doamna Blandiana povestindu-i despre conţinutul plicului de la Cotroceni. Explicaţia oferită nu m-a lămurit în nici un fel, dar am luat-o ca atare. Mi s-a spus că toate dedicaţiile fuseseră scrise la solicitarea Getei Dimisianu, directoarea de la acea vreme a Editurii Cartea Românească. Doamna Blandiana a ţinut să precizeze că a dat dedicaţiile pentru Ion Iliescu aşa cum a dat de-a lungul vremii sute de dedicaţii pentru oameni necunoscuţi, doar pentru că i-au cerut-o rude sau apropiaţi ai acestora. *„În plus, la acea vreme, Ion Iliescu nu era un personaj compromiţător"*, a sunat replica din finalul convorbirii telefonice.

Am difuzat povestea autografelor şi schimburile de „replici" Ion Iliescu-Ana Blandiana într-una din emisiunile *100%* de la Realitatea TV. Credeam că polemica s-a stins în

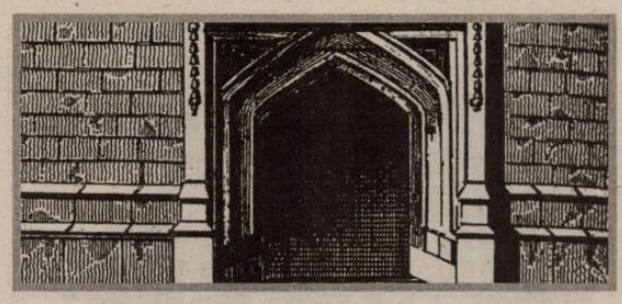

maniera clasică a lui „toţi are dreptate". Numai că a doua zi a sosit faxul de la Georgeta Dimisianu... *„Afirmaţiile doamnei Ana Blandiana făcute în emisiunea dumneavoastră, că i-a scris dedicaţii pe cărţi domnului Ion Iliescu pentru că eu i-am cerut-o, reprezintă, în cazul cel mai bun, un accident de falsă memorie. Ca să nu spun mai mult. Normal şi onorabil ar fi ca doamna Ana Blandiana să-şi asume, în spiritul adevărului, ceea ce a scris şi semnat cu mînă proprie. Pentru a mă scuti de alte comentarii, care îmi sînt profund dezagreabile, precizez că în noiembrie 1985, cînd a fost oferită de doamna Blandiana una din dedicaţii, eu nu mai eram redactor la Editura Cartea Românească, fusesem dată afară."*

Nu-mi permit să judec istoria unor întîmplări petrecute într-o perioadă în care lucrurile erau departe de a putea fi privite în alb şi negru. Numai că în numele unor ani în care pentru o bună parte din generaţia mea Ana Blandiana a reprezentat un simbol şi Ion Iliescu doar un semn, îndrăznesc să întreb: eu cu cine votez?

Cu ochii-n 3,14

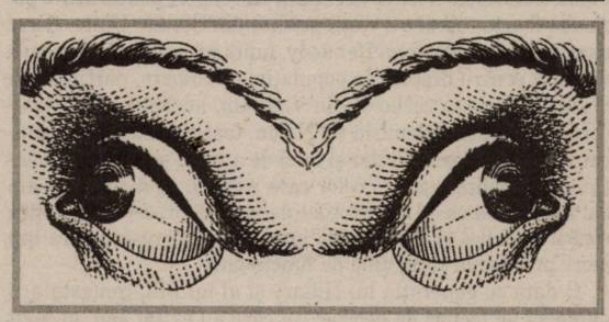

PE VREMURI, DINOZAURII BLOCAŢI LA INTERSECŢIE AR FI LUAT PARTEA GRAVĂ DIN VECHEA GARDĂ PE UN CANAL ASPIRANT

● Sîmbăta trecută, pe teletextul de la TVR, de la ora 12,50 pînă seara, pe pagina de sumar a stat titlul „Deşeuri toxice la Arad", cu trimitere la pagina 112. La pagina 112, ştirea era următoarea: „Ion Iliescu şi Adrian Năstase s-au întîlnit la Vila Lac 1". Pe vremuri, o confuzie între deşeurile toxice şi conducerea de partid şi de stat se lăsa cu dări afară pe capete. În zilele noastre, s-a lăsat doar cu nota asta a mea, care deja nu mai interesează pe nimeni. **(M. V.)**

● Mi s-a mai luat o grijă de pe cap: dinozaurii – se anunţă pertinamente – nu au dispărut din cauza vreunui asteroid căzut pe Terra. Se mai poate respira. **(R. C.)**

● Discuţie cu şoferul taxiului în timp ce aşteptăm, blocaţi în intersecţie, să treacă un convoi mortuar încadrat de maşini de poliţie cu girofar: „Tre' să fi fost cineva, de vreme ce e escortat de poliţie...". „Aşa se pare", zice şoferul către mine, „da' văd că tare se mai grăbeşte să ajungă la groapă!". **(M. M.)**

● Imaginarul conspiraţionist-provincial nu cunoaşte limite. Acum, *Cold Mountain* nu a luat destule Oscaruri pentru că ar fi fost filmat în România. Conspiraţia mondială a avut, se pare, ca scop să nu devină România buricul cinematografului mondial, ceva în genul ăsta sau poate chiar mai complicat, oricum e greu să te pui la mintea conspiraţioniştilor odihniţi. La TVR, la ştiri, Iuliana Ciugulea, în faţa cinematografului „Patria", în seara premierei şi în plin delir verbal: „Peste tot în acest film România este prezentă. Peste tot se vorbeşte de România. L-am întrebat pe dl Minghella dacă filmul ar fi luat mai multe Oscaruri dacă nu era filmat în România. A tăcut. L-am întrebat dacă şi tăcerea este un răspuns. Mi-a răspuns că da". Săracul om, poate se întreba ce vrea duduia de la el. **(C. G.)**

● Din 11 decembrie anul trecut, Ministerul de Interne francez a fost în tratative secrete cu un grup terorist (anarhist? altermondialist? islamist?) autointitulat AZF. Ştirea a transpirat săptămîna trecută, în pofida recomandării ministrului Sarkozy ca presa să nu intervină în această chestiune. AZF şantaja statul francez să le plătească 4 milioane de euro, în caz contrar intenţionînd să detoneze bombe pe liniile ferate (un dispozitiv dezamorsat fusese în prealabil amplasat în apropiere de Limoges pentru a convinge autorităţile că AZF-ul nu glumeşte). Asta ar fi partea gravă a chestiunii. Partea comic-rocambolescă este felul cum autorităţile intrau în legătură cu grupul terorist: prin Mica publicitate! Un anunţ suna cam aşa: „Lupule *(Mon gros loup)*, nu recurge la nimic riscant, aşteaptă să vedem ce putem face". Semnat: „Suzy". „Lupul" erau teroriştii, „Suzy" – ministerul... **(a. l. ş.)**

● De Ziua Femeii a fost demisă şi ultima femeie ministru din vechea gardă a guvernului actual, Rodica Stănoiu. Înaintea ei au păţit-o Daniela Bartoş, Ecaterina Andronescu, Hildegard Puwak şi Silvia Ciornei, care totuşi n-au fost date afară de 8 martie. În noua gardă mai există ministrul Muncii, Elena Dumitru. Aşteptăm ziua de 1 Mai. **(A. M.)**

● Dimineaţa, obişnuiesc să deschid televizorul pe un canal muzical. Azi-dimineaţă, zappînd, am dat peste sfîrşitul clipului „Noapte de noapte", unde Costi Ioniţă mă priveşte în ochi cu un zîmbet tîmp şi îmi spune „Bună seara, pisi!". Adrenalina pe care mi-a dat-o această chestie a fost mai tare decît orice cafea. **(C. P.-B.)**

● Un anunţ la o casă de schimb valutar: „Cumpărăm valută *expirată*". Valuta *expirată* e poate mai vandabilă decît leii, care sînt oricum *expiraţi*. Pe cale de expirare e şi dolarul, moneda în care multora li se calculează salariile. În ăst timp, euro devine o valută tot mai *inspirată* şi totodată *aspirantă* a nivelului de trai al românilor. **(A. M.)**

ZVONURILE NU EXPLICĂ HAZUL OFICIAL, IAR MIŞTOUL UMAN ÎN FAŢA ALTARULUI TRIMITE RACHETE ÎN COSMOSUL NAŢIONAL

● Cînd a venit la Londra şi nu era interesat deloc de politică, tînărul Tony Blair a cîntat într-o formaţie rock numită *Ugly Rumors (Zvonuri urîte)*. Acum, de cînd e primministru al Marii Britanii şi e interesat de politică, lucrurile au început să se lege: zvonurile, care de care mai urîte, nu se cîntă în versuri, se scriu în proză de ziar şi se vorbesc în Parlament, acompaniate de zgomotul deloc armonios al scăderii în sondaje. **(M. B.)**

● O învăţătoare din satul Salcia – Mehedinţi a primit, de 1 martie, o atenţie mai aparte: a fost pălmuită în public, în curtea şcolii, în faţa elevilor, de către actuala directoare *(Evenimentul zilei*, 9 martie a.c.). Motivul – intonarea imnului naţional – nu explică incidentul. Cert e că reforma învăţămîntului înaintează, depăşind faza în care înroşea obrajii copiilor. **(A. C.)**

● Din hazul lingvistic infinit al poporului de prin Ghencea: un sudanez obscur care ţine morţiş să joace la Steaua este numit un „Danez din sud". **(R. C.)**

● Ex-ministreasa Rodica Stănoiu a anunţat – încă dinainte de-a fi, în mod oficial, eliberată din funcţie – că intenţionează să-şi ia o mică vacanţă şi să plece cîteva zile în Franţa. Cum de ce, dragă!? Pentru că merită. **(a. l. ş.)**

● La *Dinastia Campionilor*, într-un elogiu ardent la geniul lui Gheorghe Dinică, Lucian Pintilie încheie cu o acută devastatoare: „miştoul lui Dinică ar trebui să fie rugăciunea noastră zilnică". Vezi, Pinţi?, ăsta-i cusurul tău – eşti atroce!, dar nu numai pentru asta te iubim... **(R. C.)**

● După bancomate, casele de schimb valutar încep să ni se adreseze în scris, făcînd inutil încă un contact uman (cel cu casieriţa); pe ecranul unei asemenea instituţii, din Piaţa Amzei, stă scris, la început: „Bună ziua! Cu ce vă putem servi?". După ce ţi-ai ridicat suma, acelaşi ecran trage concluziile (parafrazez): Vă mulţumim că aţi folosit serviciile noastre. Sperăm că veţi reveni. **(I. P.)**

● O discuţie pe care mi-o relatează bunica mea, pelerină convinsă la cei 90 de ani ai ei, în faţa altarului de la Biserica Mina Vergu din Bucureşti: „Părinte, am venit la spovedanie." „Din ce sector eşti?", întreabă părintele. „Din altul", spune o enoriaşă. „Păi, du-te de unde eşti, că nu te îngrop eu." Pentru perspectiva ce i se deschidea brusc, femeia a ieşit în mare viteză din lăcaşul sfînt. Împreună cu bunică-mea care venise să facă o donaţie. **(S. S.)**

● Revoluţie ideologică în China: printr-o revizuire a Constituţiei, se recunoaşte dreptul la proprietatea privată! Să nu facem pe chinezii: sub încercata conducere a Partidului Comunist, tovarăşii chinezi (cum li se spunea tandru cîndva) sînt în stare nu numai să trimită rachete în cosmos, dar să construiască şi capitalismul o dată cu socialismul. **(R. C.)**

● Avem, la *Dilema veche*, o dilemă nouă. Am primit de la firma S.C. CASA AFACERILOR S.R.L. din Brăila o ofertă în care ni se spune: „Pe această cale firma noastră are plăcerea de a vă face cunoscut că este specializată, deţine experienţă (colaborăm cu peste 8.500 Instituţii Publice – Consilii Locale, Primării, Universităţi, Colegii, Şcoli, Partide Politice, Diverse firme de stat şi private) şi produce următoarele **Simboluri Naţionale** cu materiale de calitate din import şi o mare rezistenţă la intemperii" – şi nu prea ştim ce produse să alegem. Iată, de pildă, trei opţiuni din cele cinci propuse la produsele din „Clasa A. – Drapel Naţional România (Tricolor)": „Cod articol: DR-01; Denumire articol şi descriere utilizare: Drapel Naţional România – Tricolor – Expunere la Exteriorul Instituţiei pe Lance sau Catarg; Dimensiuni în metri: Standard. 1,50 m./0,9 m.; Material folosit: Mătase. Rezistenţă la intemperii. Garanţie 12 luni. Cod articol: DR-02; Denumire articol şi descriere utilizare: Drapel Naţional România – Tricolor – Expunere la Exteriorul Instituţiei pe Lance sau Catarg; Dimensiuni în metri: Standard. 1,50 m./0,9 m.; Material folosit: Aţar. Rezistenţă la intemperii. Garanţie 24 luni. Cod articol: DR-03; Denumire articol şi descriere utilizare: Drapel Naţional România – Tricolor – Expunere pe peretele din birouri, săli de conferinţă şi protocol; Dimensiuni în metri: Standard. 1,50 m./0,9 m.; Material folosit: Crep satin şi bordură din franjuri aurii. Garanţie 5 ani." Sau produsele din „Clasa C. – Stemă România (Heraldică) – Vulturul cu sabia şi sceptrul – 5 Culori": „Cod articol: ST-01; Denumire articol şi descriere utilizare: Stemă România (Heraldică) cu bordură inferioară din franjuri aurii şi canaf tricolor. Expunere lângă Drapelul Naţional Tricolor, pe peretele din birouri, săli de conferinţă şi protocol; Dimensiuni în metri: Standard. 0,65 m./0,45 m.; Material folosit: Crep satin şi bordură din franjuri aurii. Garanţie 5 ani; Observaţii: Material Regal-Lucios rezistent, cu un aspect deosebit, folosit la blazoanele Caselor Regale. Cod articol: ST-02; Denumire articol şi descriere utilizare: Stemă România (Heraldică), pe folie de aluminiu cu ramă aurie. Expunere la Exteriorul Instituţiei, pe planul de faţadă; Dimensiuni în metri: Standard. 0,50 m./0,35 m.; Material folosit: Folie de aluminiu aplicată termic pe un plan cauciucat. Garanţie 10 ani; Observaţii: Rezistenţă mare la intemperii. Inclus accesorii de montaj. Realizat – transfer termic." Precum se vede, greu de ales. Ne mai gîndim. **(D. S.)**

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Euromîndria

Iar sîntem primii în Europa. Nu la productivitatea muncii sau la calitatea şoselelor, desigur, nici la producţia de grîu la hectar, Doamne fereşte! Ci la susţinerea integrării în UE. Conform celui mai recent Eurobarometru, realizat în toamna 2003 şi dat publicităţii la sfîrşitul lui februarie, 81% dintre români consideră că aderarea României la Uniunea Europeană va fi un lucru bun. Doar 2% cred că va fi rău, iar 10% declară că nu va fi nici bun, nici rău. (Să nu-mi spuneţi că doar 10% au dileme – o asemenea interpretare nu e în chestie...) Susţinerea integrării se bazează pe ataşamentul faţă de Europa: 57% dintre concetăţenii noştri se declară „foarte ataşaţi", iar 27% „destul de ataşaţi", în timp ce 6% se consideră „nu foarte ataşaţi", iar numai 2% (moft!) „deloc ataşaţi". Numai ungurii ne depăşesc la acest capitol: 58% foarte, 32% destul de, 7% nu foarte şi 1% (moft de moft!) deloc ataşaţi. Românii şi ungurii sînt singurele popoare care depăşesc media celor 15 membre actuale ale UE în materie de ataşament. Urmează polonezii, bulgarii, slovacii etc., pînă la lituanieni: 6% foarte, 26% destul de, 41% nu foarte, 19% deloc (ce caută ăştia în UE?...). Mai mult decît ataşament, românii simt şi mîndria de a fi europeni: 86% dintre noi simţim inima bătîndu-ne cu putere în piept la gîndul că Europa ne are printre cetăţenii ei. Iar ne-o iau înainte ungurii, cu 90%, dar ne putem răcori la gîndul că îi depăşim cu mult pe bulgari (în sfîrşit...): numai 55% dintre colegii noştri întru aderare de la sud de Dunăre cunosc mîndria de a fi european. Iar dacă disputa cu bulgarii nu vi se pare suficientă, vă rog să notaţi că sîntem mai mîndri decît cetăţenii celor 15 ţări membre (61%), ceea ce ne poate scuti de orice complex inutil. Lituanienii, din nou pe ultimul loc: abia se adună 46% mîndri şi foarte mîndri, faţă de 37% nu prea sau deloc (ce le-o fi trebuit UE?...).

S-ar putea să-mi spuneţi că aşa sîntem noi, mai sentimentali, „gintă latină", iar cînd e vorba la o adică, ne ataşăm sufleteşte chiar şi de ceva la care încă n-am aderat (ştiţi, *acquis*-ul, baroneasa, reforma...). Dar nu-i vorba doar de sentiment, ci şi de *identitate*: la întrebarea „în viitorul apropiat, vă veţi simţi...?", 50% dintre noi răspund „român şi european", 7% „european şi român", 30% „numai român" şi 7% „numai european". Şi aici îi depăşim pe cetăţenii UE-15, dar, mai ales, ne luăm o binemeritată revanşă asupra ungurilor, aflaţi pe ultimul loc: 51% dintre ei se vor simţi doar unguri, iar 44% unguri şi europeni (sînt singura ţară „pe negativ" în relaţia dintre identitatea europeană şi cea naţională).

Dar a se slăbi cu sentimentele şi identităţile. Să trecem la chestiuni mai concrete. 76% dintre români vor un guvern european în locul actualei Comisii Europene; 78% vor o sfîntă Constituţiune a Uniunii Europene; 55% au încredere în Comisia Europeană (şi-atunci de ce vor guvern în locul ei? mă rog...); 65% au încredere în Parlamentul European (dintre unguri 66%, dintre lituanieni doar 46%, nu mai zic nimic...). Sigur, mai sînt unele chestiuni de nuanţă: cu încrederea stăm bine, dar din răspunsurile la întrebarea „aţi auzit de?..." rezultă că numai 78% dintre noi am auzit de Parlamentul European şi 64% de Comisia Europeană (dar cei din UE-15? 81% au auzit de Parlament şi 75% de Comisie; şi-apoi, una e să *alegi* pentru Parlament, ca *ei*, şi alta să auzi de el, *ca noi*, doar cînd mai spun ceva doamna Nicholson ori dl Oostlander...; se compară?). Şi, pentru ca priorităţile româneşti să fie pe deplin lămurite, la întrebarea „aţi vrea să plătiţi impozitele direct la Uniunea Europeană?", 39% dintre noi răspund da şi 36% răspund nu, sîntem singura ţară cu raport pozitiv între da şi nu. (Oricum, remarcaţi că atunci cînd e vorba de bani nu mai avem nici noi majorităţi zdrobitoare...)

În rest, e treaba sociologilor şi analiştilor să interpreteze cît pot ei de rafinat aceste cifre. Eu, ca simplu cetăţean în aşteptarea aderării, mă întreb dacă euromîndria salvează România...

Magdalena BOIANGIU

Sindromul cîinelui vorbitor

● **Hillary Rodham Clinton, *Istorie trăită*. Editura RAO. Traducere de Angelica Irinel Lazăr, Elena Plic, Verginica Barbu.**

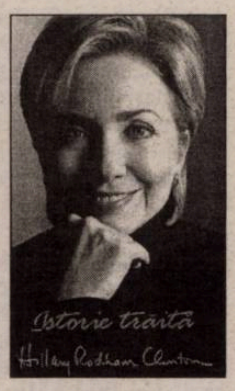

Pentru cine caută amănuntele scandalului Lewinsky, cele şapte sute de pagini ale cărţii lui Hillary Clinton vor fi o mare dezamăgire. Ea nu dezvăluie nimic altceva decît a spus atunci şi, fără să mintă, se ţine departe de amănunte, de sinceităţi, de melodramă. Cartea este despre altceva, despre devenirea omului politic, despre eforturile şi ambiţiile unei femei energice, inteligente, doritoare de a schimba lumea, despre împletirea victoriilor cu înfrîngerile în viaţa publică şi în cea privată, despre felul cum acestea s-au intersectat şi influenţat.

Crescută într-o familie din clasa mijlocie, fără nici un fel de complexe şi de nevoi de a răzbuna reale sau imaginare umilinţe, Hillary Rodham e o persoană publică încă din şcoală, unde în mod natural este aleasă în diverse funcţii de reprezentare. Hillary şi Bill Clinton, dar şi consilierii, prietenii şi adversarii lor devin adulţi sub raport politic într-o perioadă foarte tulbure a vieţii publice din Statele Unite. Şocul asasinării preşedintelui Kennedy, lupta nu lipsită de episoade violente pentru drepturile populaţiei de culoare, participarea Statelor Unite la războiul din Vietnam, ancheta asupra afacerii Watergate şi demisia lui Nixon, toate acestea au modificat viaţa americanilor, dar şi felul de a gîndi şi comportamentul clasei politice sau al celor care aspirau să facă parte din ea. Se încheia ciclul determinat de victoria în cel de al doilea război mondial şi democraţia americană îşi restructura din mers principiile şi regulile de funcţionare.

O dată cu generaţia lui Hillary şi al lui Bill, contestatarii ajung să fie factori de decizie: cei care au evitat sau au fugit de războiul din Vietnam, bărbaţii care au fumat marijuana „fără să tragă în piept" – cum avea să recunoască Bill Clinton – sînt aleşi, deţin segmente ale puterii şi această schimbare de model la vîrf are consecinţe serioase în felul cum este percepută politica internă şi statura externă a Statelor Unite.

Istoria trăită de Hillary Clinton, într-un loc privilegiat, ca avocat, ca membră în diverse consilii de conducere ale unor asociaţii non-profit, dar şi ale unor companii lucrative (nu are ipocrizia persoanelor pe care „banii nu-i interesează"), ca soţie de guvernator, ca Primă Doamnă, depune mărturie în legătură cu aceste transformări. Hotărîtă să combată sindromul „cîinelui vorbitor" (cînd femeile se pronunţă într-o chestiune serioasă, bărbaţii uimiţi de performanţă nu sînt deloc atenţi la ce spune), ea îşi asumă poziţii proprii în toate problemele importante ale politicii americane, fără să se străduiască să fie simpatică sau consensuală.

După guvernarea democrată a lui Johnson, esenţială pentru legiferarea drepturilor minorităţilor, cea a lui Bill Clinton a pus în prim-planul deciziei politice măsurile economice necesare pentru a restabili egalitatea şanselor în peisajul atît de divers colorat şi atît de diferit dotat al celor care cu mîndrie se consideră cetăţeni americani. Alături de soţul ei, Hillary Clinton a obţinut ca femeile să poată sta la maternitate mai mult de 24 de ore după naştere, votarea unor legi referitoare la promovarea mamografiilor şi a controlului prostatei, fonduri pentru intensificarea cercetărilor privind diabetul şi îmbunătăţirea ratei de vaccinare a copiilor şi altele, poate fără însemnătate naţională, dar îmbunătăţind viaţa multor oameni. A ratat marele plan de reformă a sistemului de sănătate, promisiune importantă a campaniei electorale, urmărind asigurarea asistenţei medicale pentru toţi cetăţenii americani, indiferent de participarea lor bănească la fondurile pentru sănătate. Lupta dată pe dealul Capitoliului pentru adoptarea reformelor a fost o luptă de tranşee cu o linie a frontului mereu schimbătoare: nu toţi aleşii republicani erau în dezacord cu proiectele administraţiei şi nu toţi democraţii le acceptau. Pentru prima oară în istoria SUA, soţia preşedintelui a fost în mod oficial în fruntea unui comitet însărcinat să formuleze o lege. Şi dorind să „facă prea mult, prea repede", a fost învinsă.

Eşecul „marii reforme" e extrem de instructiv: o societate stabilă evită pînă la refuz schimbările radicale şi purtătorii lor sînt nevoiţi să-şi reducă ambiţiile. După ce reforma a fost respinsă, Hillary s-a întrebat dacă acest eşec al ei a avut vreo influenţă asupra rezultatului prost al alegerilor de la jumătatea primului mandat. Apare aici clar formulată dilema oricărei echipe care vrea reforma: cînd grandiosul plan iniţial întîmpină obstacole – şi aproape întotdeauna întîmpină – ce e de făcut: să se menţină atitudinea principială „ totul sau nimic" sau să se accepte concesiile – niciodată mici – pentru a deschide calea spre schimbare? Adoptînd a doua faţă a alternativei, echipa lui Hillary se subţiază, oamenii cu principii ferme demisionează, în timp ce permanenta hărţuire a puterii îngreunează procesul prin care oamenii calificaţi acceptă posturi importante în administraţie.

Spre deosebire de soţul ei, Hillary are un simţ foarte acut al vieţii într-o ambianţă ostilă, al primejdiei reprezentate de violenţă: „ura e după colţ", scrie ea după atentatul de la Oklahoma, cînd un american fanatic a provocat o explozie cu multe victime nevinovate. Ea ştie că are duşmani, că ei amîndoi au duşmani, iar procurorul independent Starr, cel însărcinat cu anchetarea preşedintelui, este cel mai negativ personaj al acestei cărţi de memorii. Dar în acelaşi timp ea avut şi are prieteni, persoane gata să-şi lase baltă productivele lor afaceri particulare, pentru a face o muncă prost plătită la Casa Albă. Dar şi persoane care i-au înşelat, folosindu-se de credulitatea lor, încă de pe vremea cînd erau nişte oarecare tineri ambiţioşi, cu viitor, din Little Rock. Neglijenţele şi superficialitatea de atunci au avut ecouri sumbre în viaţa lor la vîrf. Hillary Clinton se zbătea să facă faţă obligaţiilor de protocol, în timp ce se pregătea pentru interogatoriile răuvoitoare ale consilierului special Starr, care a investigat patru ani afacerea Whitewater fără să izbutească să aducă la lumină vreun delict.

În Statele Unite, ceremoniile de instalare ale unui nou preşedinte prevăd ca fanfara marinei militare a Statelor Unite să intoneze înainte de amiază un ultim *Hail to the Chief* pentru preşedintele care pleacă şi apoi din nou, pentru noul preşedinte, cîteva minute mai tîrziu. E un mod de a sublinia continuitatea, faptul că viaţa, obligaţiile şi responsabilităţile oamenilor nu se schimbă doar pentru că la Casa Albă a apărut un nou actor politic. Şi actorii politici nu se comportă ca şi cum s-ar fi instalat pe veci într-o funcţie care concentrează speranţele, dar şi idiosincrasiile milioanelor de oameni din SUA, dar şi din lume. Hillary se simte înscrisă într-o reţea mutuală de drepturi, privilegii, responsabilităţi şi povesteşte cum s-a străduit să ţină echilibrul aflîndu-se într-un loc atît de vizibil. A călătorit mult în calitate de Primă Doamnă şi poate de-a lungul acestor drumuri a realizat cît de complicate sînt căile schimbărilor politice, că dacă „politica este arta de a transforma în posibil ceea ce pare imposibil", uneori imposibilul rămîne de neclintit. În străinătate, în China ca şi în Irlanda, vizitele oficialităţilor americane depăşesc semnificaţiile protocolare, iar cuvintele, gesturile celor aflaţi în lumina reflectoarelor au consecinţe importante nu doar în marea politică, ci şi în destinul anonimilor. Crizele, intervenţia în Bosnia, atentatele teroriste din ţară, din Kenya şi Tanzania au fost o şcoală dură pentru soţia preşedintelui, o şcoală unde – spre deosebire de toate celelalte – nu a obţinut la toate examenele note de trecere.

Primă Doamnă, dar şi om politic, Hillary s-a străduit să nu piardă legătura cu viaţa, cu preocupările oamenilor care l-au ales pe soţul ei. Şi ale celor care nu l-au ales. Uneori strădania eşuează: Chelsea rîde cînd cu prilejul unui week-end plănuit a fi asemeni celor din tinereţe, preşedintelui şi soţiei lui li s-a pregătit un cort cu podele de lemn şi saltele gonflabile. Nu e uşor să respiri, cînd nu te poţi mişca fără oamenii Serviciului Secret, cînd trăieşti ca într-un glob de sticlă, cînd eşti obiectul invidiei, dar şi al urii, nu e uşor să-ţi poţi asigura spaţiul necesar meditaţiei, compasiunii reale, acţiunii eficiente.

Ca şi soţul ei, Hillary a fost detestată de foarte mulţi: o considerau prea ambiţioasă, băgăcioasă, lipsită de respect pentru valorile tradiţionale. Pentru conservatorii din Statele Unite era fiara din cătarea puştii. Cartea este istoria acestei lupte şi, evident, autoarea te îndeamnă să ţii cu ea. Poate că nu e o persoană foarte comodă, poate că multe din iniţiativele ei enervează, a luat sau a acceptat multe decizii eronate, nu realizează întotdeauna importanţa aparenţelor. Îşi închipuie că poate exploata părţile bune ale unor oameni fără a suferi de pe urma duplicităţii sau a lipsei de caracter. Într-un moment de cumpănă al campaniei pentru cel de al doilea mandat, face apel la Dick Morris: „Bill şi cu mine l-am considerat pe Morris un realizator de sondaje creativ şi un strateg genial, dar avea defecte serioase. Întîi de toate nu simţea nici o mustrare de conştiinţă că lupta pe două fronturi, de partea tuturor. (...) Specialitatea lui Morris era să identifice alegătorii care oscilau între cele două partide. Sfaturile lui erau uneori neclare. Trebuia să faci o selecţie şi să extragi observaţiile şi ideile folositoare. Iar abilităţile lui erau dintre cele mai neaşteptate. Cu toate acestea, credeam că analiza lui Morris ar putea fi instructivă, dacă puteam să-l implicăm cu grijă şi în mod discret". Unul dintre cele mai mari defecte ale strategilor geniali este că ei doresc o implicare deplină, iar discreţia le este necunoscută. Nu avea să fie nici prima, nici ultima dezamăgire a familiei Clinton.

Există, totuşi, în această carte o cheie foarte simpatică pentru descifrarea personalităţii ei: Hillary apreciază persoanele din jur în funcţie de capacitatea lor de a o face să rîdă. Observă la tatăl ei, la soţul ei, la prieteni, la consilieri şi cunoştinţe calitatea rîsului. Chiar în cele mai grele clipe ale căsniciei ei, nu a rămas indiferentă faţă de rîsul preşedintelui, „acel rîs care alungă pisicile din cameră". Dictatorii şi nevestele lor sînt oameni trişti şi sumbri, doar în democraţie politicienii sînt veseli şi scopul lor, al tuturor reformelor iniţiate de ei, este să le asigure cetăţenilor din ţările pe care se întîmplă să le guverneze posibilitatea de a-şi manifesta veselia.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. **10** ● 19-25 martie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Nicolae Cajal“
pagina **3**

Puzzlecturi
Antologia poeziei româneşti de la S la XXL
pagina **15**

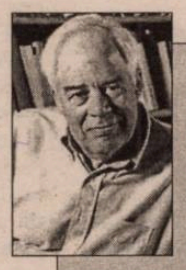

Interviu
cu
Richard Rorty
pagina **11**

Consumaţi, consumaţi... tot va mai rămîne ceva

„Triumful «modernității» are un gust dulce-amar care, în toate domeniile, pare să fie legat de supraabundența opțiunilor. Prea multe opțiuni provoacă o nefericire psihologică.“

BARRY SCHWARTZ – „THE PARADOX OF CHOICE: WHY MORE IS LESS“

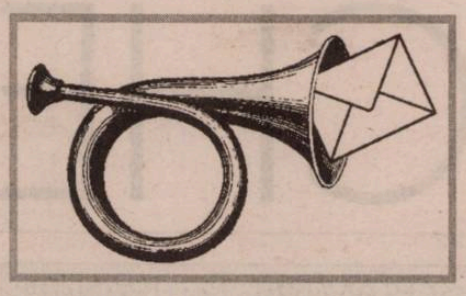

Nr. 6: *„Zilnica schimbare la faţă a României“*

Articolul lui Andrei Pleşu „Onoarea meseriei

Nu sînt o nostalgică a vremurilor apuse. Sigur că-mi amintesc cu plăcere copilăria, adolescenţa, chiar şi anii studenţiei cu toate rigorile îndurate de cei cu origine nesănătoasă, dar nu intenţionez să-mi aştern autobiografia. Ceea ce încerc să aduc în discuţie este faptul că tînjesc după acele meserii care au dispărut din peisajul urban sau sînt pe cale. Existau acei meşteşugari care pe lîngă faptul că înlesneau obţinerea, recondiţionarea, refacerea unor bunuri, oferind, la un preţ modic, un lucru cvasinou din unul deteriorat, ocupau şi o bună parte din mîna de lucru şi mulţumeau un public mai puţin avut.

Ridic o problemă care sper să obţină spaţiu într-un număr viitor al *Dilemei vechi* – pe care, în treacăt fie spus, o aştept cu nerăbdare de la o vineri la alta.

Să trec la exemplificări. Merg la mine cu două cuţite mari de bucătărie. Nu vă speriaţi! Nu intenţionez să rănesc pe cineva, ci caut de săptămîni întregi un tocilar. Poate mai există, dar pe o rază de cîţiva kilometri, nici urmă. Un vînt rebel mi-a rupt o spiţă la o umbrelă nou-nouţă. Cred că de cîteva decenii n-am mai întîlnit o firmă la care să mă pot adresa pentru reparaţii. S-a dus un fir la ciorap, trebuie să cumpăr o nouă pereche. În iarna asta a trebuit să-mi repar cizmele. Aici trebuie să mărturisesc că am nimerit un cizmar, dar după aşa-zisa reparaţie a trebuit să ajung la al treilea pentru a fi mulţumită. Dar ce mă fac cu foile care se desprind din carte sau cu coperţile dezlipite? Existau şcoli de arte şi meserii unde părinţii ce nu-şi puteau permite taxele la un liceu îşi trimiteau copiii să urmeze acele cursuri de unde ieşeau cu o meserie pe care mai apoi, pe lîngă un meşter bun, ajungeau s-o stăpînească, ba de multe ori să-şi întreacă patronul.

Ştiu că există şcoli tehnice, dar cîţi absolvenţi ştiu să repare cremonela unei ferestre sau un ceasornic?

Mă gîndesc că poate n-ar fi rău ca în cadrul unui Mall să existe o secţie compartimentată unde să te poţi adresa unui lăcătuş, croitor, legător etc... pentru mici reparaţii, fiindcă de multe ori un obiect recondiţionat e mai trainic, mai sigur decît unul nou (vezi datele constatate de OPC). Vă asigur că în momentul în care România va intra cu adevărat în capitalism şi mi se va dezlipi talpa de la pantof, o să-l arunc la coş, dar te pomeneşti că vor fi atît de bine executaţi că mă voi plictisi purtîndu-i.

Sînt o nostalgică?

Lidia BARBU

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

Actualităţi

Cui îi pasă de România?

Nu că ar avea importanţă, dar eu fac parte din categoria celor cărora puţin le pasă de soarta României. Nu, nu vreau să emigrez, dar nici nu-i condamn pe cei care ne lasă să stingem lumina. Bravo lor! Au curaj. Curajul de a lăsa totul în urmă (chiar şi atunci cînd nu ai nimic de lăsat, decît cîteva boarfe, amici de week-end şi chiria neplătită) şi acel spirit de aventurier (sau adaptare la mediul înconjurător?). Într-un orăşel din Irlanda este o „fabrică“ de curcani. Mai exact, un abator unde lucrează mulţi, mulţi români, în special studenţi şi intelectuali. Doi amici de-ai mei au lucrat acolo în acelaşi timp, fără să se cunoască. Amîndoi au trăit aceeaşi experienţă, au povestit cam aceleaşi lucruri, dar cu un alt ton. G., un tip uns cu toate alifiile, deprins cu şmecheriile din Bucureşti, ne povestea la bere cum în prima săptămînă un alt român l-a încuiat în frigider (de i-au îngheţat maţele şi toate cele) şi că un profesor portughez (şef peste linia de tăiat gîtlejurile) i-a aruncat un curcat de 7 kilograme peste mînă (de şi-a fracturat degetul mare). A povestit de munca aceea grea şi scîrboasă, şi noi toţi rîdeam în hohote. Avea haz. În plus, nenorocirile altora nu ne mai par nenorociri dacă cel care povesteşte are o bere în faţă. Povestirea lui C., un băiat delicat din provincie, fost cîntăreţ la flaut, nu a fost deloc amuzantă. Te uitai la el şi te întrebai cum naiba s-a dus în străinătăţuri să taie gîtlejuri de păsări şi cum de a supravieţuit. Ei bine, a supravieţuit ca atîţia alţii. Şi nu pentru că este român şi românii sînt obişnuiţi să îndure. Nu ne putem „mîndri“ nici măcar cu capacitatea de a îndura cu stoicism greutăţile vieţii, în schimb avem obiceiul să ne plîngem de milă. Turcii, tătarii, polonezii, ungurii, fanarioţii, boierii, ruşii, comuniştii, legionarii, evreii, masonii, toţi sînt învinuiţi de soarta tristă a României. Din înşiruire lipsesc intelectualii, ţăranii, ţărăniştii, vecinii, politicienii, fotbaliştii care au ratat golurile, caprele care nu vor să crape, Uniunea Europeană şi etc. la nesfîrşit. Că doar nu putem să ne distrugem şi această iluzie, faptul că ţărişoara noastră bogată s-a dus de rîpă din cauza hoţilor de tot felul şi a nenorocirilor prin care a trecut. Cum bine ştim, sîntem strîns legaţi de „Mioriţa“, de drobul de sare şi de para mălăiaţă.

Ce nenorociţi? La scară mondială, România este la „grupa mică“ atunci cînd e vorba de nenorociri. Da, am fost năvăliţi de turci. Da, am trecut prin două războaie mondiale, şi da, comuniştii ne-au sleit de vlagă. Da, mulţi au ajuns după gratii şi au crăpat acolo pentru că nu erau „roşii“ sau pentru că au spus un banc pe stradă. Şi să nu-i uităm pe cei încarceraţi pentru că aveau o origine „nesănătoasă“. Totuşi, din fericire, noi nu am avut Vietnamul nostru, nu avem o Coree de Nord, nu am avut khmeri roşii, nu am avut mii şi mii de cranii aşezate frumos în piramide de toate mărimile. Cuvîntul „craniu“ este destul de abstract... Un cuvînt îndepărtat, lipsit de căldură atîta timp cînd nu e vorba de craniul lui Ion, Vasile sau al lu' Gheorghe, ci e vorba de craniul unui oarecare asiatic. Însă chiar dacă ar fi vorba de craniul lui Gheorghe din scara B, nu ar fi mare brînză. Ne pasă cu adevărat de soarta oamenilor doar dacă e vorba de cei dragi, de rude sau prieteni. Să ne bucurăm că nu am avut parte de cutremure şi uragane cu zeci de mii de victime. Un alt motiv de depresie naţională: nenorocirile noastre sînt mediocre (fireşte, la scară mondială).

În urmă cu ceva timp am văzut nişte fotografii făcute de un oarecare indian (Raghu Rai – din întîmplare i-am reţinut numele). Imagini alb-negru, dintr-un orăşel oarecare din estul, vestul, sudul sau nordul Indiei. Am reţinut imaginea unui bărbat ce căra ceva în spate, iar în fundal era o hală industrială. La prima vedere, bărbatul (văzut vag din spate) ducea pe umăr un balot de mătăsuri sau o carpetă făcută sul. La a doua privire, îţi dai seama că din acel sul de mătăsuri ies două picioare goale. Am citit explicaţia de sub fotografie. Se spunea că era dimineaţa de 3 decembrie 1984 şi că bărbatul îşi căra soţia moartă. Femeia murise în timpul nopţii, la fel ca alţi 8.000 de oameni, din cauza unui gaz toxic provenit din acea hală industrială. Bărbatul scăpase, la fel ca alţi locuitori. Sînt curioasă cîtor persoane dintre cele care au citit aceste rînduri le pasă sincer de cei 8.000 de indieni care au murit în somn în patul lor, pe closet, într-un bar, pe stradă sau pe acoperiş. Nu-mi amintesc deloc luna decembrie 1984. Nu mai ştiu cum a fost pentru mine. Recunosc totuşi că mai mult ca sigur în acele zile mi-ar fi păsat mai mult de gripa mea (dacă am fost atunci răcită) decît de femeia moartă dusă în spate de bărbatul ei. Mai erau fotografii cu copii aşezaţi în groapă, parţial acoperiţi cu pămînt. Mă întreb de ce nu au fost incineraţi. Acum sînt oale şi ulcele. Elevii liceelor de artă de la noi obişnuiesc să meargă din cînd în cînd prin cimitire şi să-şi aleagă oase pentru orele de desen. Oase ieşite din morminte prost îngrijite. Un craniu spart, un femur, oasele bazinului, toate încap într-un mic rucsac. Cum sînt oasele unor necunoscuţi, liceenii nu-şi fac probleme de conştiinţă. Oricum stăteau aruncate pe acolo. Judecînd la rece şi generalizînd, românii o duc destul de bine, în comparaţie cu alţii. Atunci de ce se sinucid atîţia? Nu ştiu cîţi indieni săraci s-au sinucis în 1985, dar nici nu e important. Cuvintele „schimbarea la faţă a României“ sună ciudat dacă asociezi cuvîntul „faţă“ cu un chip uman. O faţă umană se poate schimba prin chirurgie estetică şi tot cu bisturiul se pot schimba multe ce ţin de trup. Mai puţin capul. Cel puţin pînă acum. Ţin un pic la portretul îngerului decapitat, o fotografie amărîtă din punct de vedere tehnic. Am făcut-o în urmă cu trei ani şi am descoperit recent negativul în cutia cu filme ratate. Tot în această cutie sînt alte filme cu alte cimitire şi alţi îngeri (nedecapitaţi), precum şi negative cu oase umane împrăştiate în cavouri sau prin iarbă. Curios că nu s-au atins cîinii de aceste oase. Îngerul a rămas fără cap probabil pentru că a fost făcut de mîntuială. Sau poate că un beţiv i-a tras un şut. Sau poate că rudele decedatului s-au răzbunat pentru că în butoaiele lăsate moştenire era doar oţet, şi nu vin. Tot ce se poate. Mi-am adus aminte acum (fără nici o legătură cu îngerul decapitat) cum s-a răzbunat amicul G. pentru degetul rupt de profesorul protughez (în incidentul în care a fost implicat şi un curcan). G. a îndesat în stomacul unui curcan (golit de intestine) organele sexuale ale altor păsări. Asta se întîmpla înainte de Crăciun. G. îşi imagina cu plăcere faţa acelui irlandez ghinionist care va descoperi în bucătărie „surprizele“ ascunse în viitoarea friptură. Nu mă întrebaţi care e sensul acestei răzbunări sau dacă există o morală. Poate că nu există sau, dacă există, nu o cunosc eu. Am mai uitat să precizez cui îi pasă cu adevărat de România: românilor stabiliţi în străinătate. Le este dor de locul natal, de sarmale şi gropi, aşa cum şi altor înstrăinaţi le este dor de casa în care s-au născut, fie ea o vilă ca din revistă, fie un apartament sărman.

Alina ANDREI

Am zîmbit la...

Apel

Ce v-a apucat, băi nene? Ne-am săturat de-atîta cultură şi civism! Noi sîntem adepţii curentului neomanelist.

Pleşu, numa' de serafimi şi lumi celeste ne spune, da' poate să le *zică că* maneliştii-minune?

Nu *zic că* Cioroianu nu-i marfă de supermarfă. Eu la istorie-s „tufă“. Da' el ştie să spargă o „mufă“?

Peste tot, numa' scriitori vechi. Îl vrem pă ăla de scrie poliţiste. Pă Dostoievski.

Vrem şi Kent, vrem şi valută,
Vrem guvernu' să ne-ajută!

Tot ziceţi de isihaşti. Băi nene, băgaţi-vă minţile-n cap! Aici e ţara lu' „HAŞTI“.

Mai aud de unu', Jung, cu tot felul de figuri.

Eu, pentru o „parapantă“, dau o roabă de arhetipuri.

Numai religie, numai filozofie, numai psihologie abisală. Mai vrem şi cîte-o bălăcăreală.

Terminaţi cu *culturili* ăstea, că ne băgaţi la „Spitalul 9“!

Dată fiind componenţa briliantină a redacţiei revistei *Dilema veche*, în mod necesar nu poate urma decît un singur lucru: SUCCESUL.

Mahalu Aculturalu

Emilian Dan CÂRLEA
Bucureşti

N. red.: V-am înţeles aluzia...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Rusia după alegeri**
- **Reforma Justiţiei**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU (redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
Str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“ şi Muşat & Asociaţii

Tipărit la FED PRINT

Tiraj: 20.997 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?" (I.L. Caragiale)

Nicolae Cajal

Cu dispariţia doctorului Cajal, rezerva de bunătate a lumii s-a împuţinat. Decenii întregi, l-am văzut ajutînd în fel şi chip, pe te miri cine. „În fel şi chip", pentru că n-avea un mod „specializat" de a ajuta: nu făcea doar servicii care ţineau de competenţa sa (medicală). I se putea cere aproape orice şi găsea, aproape întotdeauna, o soluţie. „Pe te miri cine", pentru că nu părea să procedeze discriminatoriu. Prieteni sau neprieteni, cunoscuţi sau necunoscuţi, oameni cumsecade sau ticăloşi, toţi intrau cu şanse egale în sfera bunăvoinţei sale. De aceea, solicitudinea lui părea, uneori, lipsită de discernămînt, un fel de infirmitate, un impuls de necontrolat. Bunătatea era, pentru Nicolae Cajal, o *vocaţie*, dar, deopotrivă, un *mister*. Nu i se puteau determina motivaţiile. Nu era serviabil pentru a-şi asigura serviabilitatea celorlalţi. A dat, întotdeauna, mult mai mult decît a primit. Nu era săritor pentru că avea de respectat vreo normă, etică sau religioasă, sau vreo laborioasă filozofie de viaţă. Educaţia şi firea proprie au avut, cu siguranţă, un rol de jucat. Dar faptele sale aveau o componentă de spontaneitate şi de firesc greu de raţionalizat. S-ar zice, aproape, că bunătatea ţinea în asemenea măsură de „natura cajaliană", încît nu putea fi calificată drept merit. Era un dar, o înzestrare, un talent. Dar a fi „hărăzit" să fii bun, adică a primi, prin har, virtutea bunătăţii e mai mult decît un merit sau e un merit „binemeritat" altfel decît meritele obişnuite.

Dacă ar trebui, totuşi, să mă apropii puţin de complicaţia blîndă a acestui mister, aş pune laolaltă cîteva observaţii disparate, dar, pînă la un anumit punct, lămuritoare. Aş spune, mai întîi, că Nicolae Cajal era un om *fericit*. Avea o familie solară, armonioasă, împlinită. Făcuse o carieră solidă şi ocupase, mereu, poziţii de prestigiu. Un om *cu adevărat* fericit e foarte sensibil la nefericirea altora. Cei care reuşesc solitar, imuni la ce e în jur, degustînd narciziac beneficiile succesului, nu au „organ" pentru fericire şi sfîrşesc, de regulă, în cinism şi mizantropie. Dimpotrivă, „dreptul" fericit include soarta aproapelui în fericirea sa. E fericit să-i facă fericiţi pe alţii. Cu alte cuvinte, bunătatea e una din manifestările inevitabile ale fericirii veritabile. Numai nefericiţii sînt resentimentari, egolatri, răi.

Aş mai spune că Nicolae Cajal avea o neobişnuită intuiţie a „cazului", a dramei individuale. Nu avea teorii, nu se bizuia pe generalităţi, nu lucra cu „principii" abstracte. Bunătatea lui – şi cred că bunătatea în general – nu era o specie retorică de „umanitate", o dedicaţie „ideologică" pentru fericirea tuturor. Era comunicare empatică, percepţie nemijlocită a unei nefericiri *particulare*. A înţelege prompt o *situaţie dată*, a interveni în promiscuitatea imediatului – acesta era „reflexul" comportamental caracteristic doctorului Cajal. Aş risca să presupun că el n-ar fi fost niciodată apt să joace rolul patriarhului Noe. N-ar fi putut alege cîte o singură pereche din fiecare specie, pentru a salva *specia*, „categoria". Ar fi găsit că fiecare cuplu trebuie salvat, mai exact că nici o formă de viaţă nu poate fi sacrificată pe baza unui calcul cosmic. Mă tem, de asemenea, că i-ar fi fost greu să ocupe un loc pe propria lui arcă, ştiind că o face pe socoteala altuia...

În sfîrşit, o sursă a bunătăţii lui Nicolae Cajal era, cred, *umorul*. (Simţul anecdoticului e, de altfel, o derivaţie a interesului pentru „caz", pentru circumstanţa particulară.) Numai cine ştie să rîdă ştie să dăruiască. Numai cine nu se ia prea în serios poate lua în serios necazul celuilalt. A avea umor şi a face posibil umorul e un fel de a te preocupa de bunăstarea sufletească a lumii tale, a încerca să-i vindeci depresia cronică, criza de sens, proasta dispoziţie. Bunătatea e, între altele, expresia bunei dispoziţii. Un univers în care gesturile generozităţii, ale compasiunii, ale întrajutorării, nu mai sînt posibile nu e numai un univers barbar, ci şi unul fără nici un haz: un univers trist, acru, în care mişcarea tonică a libertăţii e anulată.

Nicolae Cajal este unul din marii evrei şi din puţinii creştini pe care i-am întîlnit. Vreau să spun că se purta *naturaliter* cum ar trebui să se poarte, prin angajare confesională, creştinii, altfel foarte vocali cînd e vorba de dogme şi precepte. Nu o dată l-am văzut pe Nicolae Cajal şi în postura de mare român. Păstrîndu-şi identitatea fără concesii, el a colaborat fără ipocrizie cu „geniul locului". A fost, una peste alta, întruchiparea singurului ecumenism care poate salva lumea: ecumenismul iubirii aproapelui.

cu dilema la croitor

Ieri Madridul, mîine ce mai urmează? Devine Europa nesigură?

Cînd pentru prinderea unui criminal bombardezi, cu sentimentul eroului civilizator, capitala unei ţări şi fărîmi nişte poduri peste Dunăre, e cam tardiv să te plîngi că abia acum siguranţa Europei e în pericol.

Fanaticii musulmani care au stropit picioarele lui Allah cu sînge nevinovat la Madrid ar trebui închişi în aceeaşi celulă cu Bush, cu Miloşevici, cu Yasser Arafat, cu Sharon, cu Tony Blair, cu Lukaşenko, cu Saddam Hussein, cu specialistul în mineriade Ion Iliescu, cu încruntatul Putin, cu gigoloul naţionalist Heider şi cu alţi vreo cîţiva politicieni ce se mîndresc cu virtutea tîmpă că binele se face doar cu forţa.

Criteriile după care popoarele îşi aleg conducătorii nu sînt în regulă.

Cine nu ştie să umble cu stupul de albine şi zgîndăre viesparul în căutarea mierii n-ar trebui să aibă dreptul nici măcar să culeagă căpşuni în Spania, necum să decidă soarta Europei.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Povestea Gertrudei von Trabant

În urmă cu cîteva săptămîni, fiul meu cel mic (care tocmai împlinise 18 ani) mă ia deoparte către sfîrşit de petrecere şi-mi zice: *Vreau să te întreb ceva, cînd ai puţin timp*. Hait! – mi-am zis eu, am ajuns la vîrsta problemelor existenţiale. Mi-am luat inima-n dinţi şi l-am întrebat: care-i problema? *Aş vrea să-mi povesteşti şi mie cum a fost la revoluţie* – îmi zice el, spre marea mea surprindere. *Şi chiar înainte. Ştiu că a fost Ceauşescu, că a fost împuşcat, dar...* Dar mai mult nu ştia! Dumnezeule, a dispărut o lume! – am realizat eu, simţindu-mă brusc din altă lume. Şi am stat de povestiri pînă în zori, cînd doar eu am căzut de somn.

Cîteva zile mai tîrziu, Muzeul Ţăranului Român mi-a venit în ajutor într-un mod total neprevăzut prin excelentul volum de mărturii orale *Anii '80 şi bucureştenii*. I l-am pus în braţe fiului meu şi l-am lăsat să citească din scoarţă-n scoarţă acest prim dicţionar al comunismului la firul ierbii. În paralel îl răsfoiam şi eu, retrăindu-mi cu zîmbete şi scrîşniri din dinţi o tinereţe care se îndepărtase incredibil de mult de viaţa mea.

Şi aşa am ajuns la „capitolul" despre Trabant. Aici aproape că mi-au dat lacrimile. Gertrude! – am exclamat eu înduioşat. Gertrude von Trabant, prima mea maşină... Şi am început să rememorez povestea acestei fiinţe dragi din existenţa mea.

Gertrude a văzut lumina şoselelor pe la sfîrşitul anilor '70. Tatăl unui bun prieten al meu, evreu, scăpat din lagăre pentru că era fotbalist, devenise inventator de tot felul de reţete în industria alimentară, printre care, se pare, şi al eternului şi fascinantului parizer românesc. La un moment dat, cînd fiul lui şi amicul meu tot visau o maşină, domnul S. şi-a strîns toate brevetele, cu parizerul în frunte, le-a pus într-un plic şi i le-a trimis lui Ceauşescu: iată ce am făcut eu pentru societatea socialistă multilateral dezvoltată! Dacă Partidul nu-mi aprobă cumpărarea unui Trabant, n-aveţi decît să păstraţi brevetele mele. Peste 3 zile, un tovarăş în costum a sunat la uşa apartamentului din Militari şi l-a invitat politicos să-şi ridice Trabantul de la IDMS. Amicul meu a devenit astfel primul proprietar al lui Gertrude.

Cîţiva ani mai tîrziu, amicul cu pricina a plecat în Israel şi mi-a vîndut mie Trabantul. Gertrude a făcut din acel moment toate terenurile, devenind un membru îndrăgit al micii noastre echipe de antropologi. Ne înghesuiam cîte patru, chiar cinci în ea, cu bagaje cît încape, şi luam încet-încet drumul Gorjului. Odată, în timp ce mergeam cu 60 la oră pe autostrada Bucureşti-Piteşti, un echipaj al miliţiei a început să meargă în paralel cu noi, amuzîndu-se de mama focului. Mi s-a urcat sîngele la cap: îşi băteau joc de Trabantul nostru. Am strîns din dinţi, am apăsat accelaraţia la fund şi, în scurt timp, Gertrude a ţîşnit cu 80 km la oră. În secunda următoare, miliţienii ne-au oprit şi ne-au amendat pentru exces de viteză. Am păstrat ani de zile acea amendă ca pe marele premiu din circuitul Monte Carlo.

Şi a venit revoluţia. În primul drum din viaţa mea în Occident, cîţiva prieteni fugiţi mai demult pe acolo au pus mînă de la mînă şi, într-un superb elan revoluţionar, mi-au făcut cadou un Mercedes pentru a marca începutul unei noi vieţi într-o lume nouă. La întoarcerea acasă, am făcut cadou Trabantul băiatului gazdelor mele de la Novaci. Era prima lui maşină!

Gertrude l-a slujit conştiincioasă şi pe C., noul său stăpîn, care a făcut embargoul la sîrbi cu ea un an de zile, pînă l-au prins poliţiştii şi i-au luat toţi banii cîştigaţi. Din acel moment Gertrude a cunoscut zile de restrişte. Ultima dată cînd am văzut-o devenise coteţ pentru porci, ca într-un film de Kusturica.

Nu mică mi-a fost deci mirarea cînd, venind în ţară pentru cîteva zile, amicul meu a descoperit-o pe Gertrude (care păstrase acelaşi număr de înmatriculare) undeva într-o parcare. Era ca nouă şi îşi trăia în mod evident a doua tinereţe. Curios – dar şi cu o remuşcare în suflet pentru faptul că o părăsişem pentru o altă maşină –, m-am apucat să caut urmele noului proprietar. Într-un final l-am găsit. G. este mecanic auto, ieşit de mult la pensie, şi a luat-o pe Gertrude de la C. la o bere, pe nimica. A strîns piese de la alte maşini abandonate, a bibilit-o un an întreg, dar acum are şi el maşina lui – un Trabant, căci mai mult nu-şi poate permite la banii pe care îi are.

Îmi vine acum în minte o imagine dintr-un muzeu arheologic din Franţa. Pentru a le sugera vizitatorilor ce înseamnă arheologia, organizatorii amenajaseră la intrare o „descoperire arheologică" din anul 2500. Din straturile excavate se întrezăreau o sticlă de Cola, nişte conserve şi o capotă de VW „broscuţă". Iată, deci, cam ce vor afla urmaşii urmaşilor noştri despre viaţa noastră de acum. Am avut o strîngere de inimă: fiind din carton, Gertrude va fi trecut oare prin această lume fără să lase vreo urmă? Vor crede urmaşii urmaşilor noştri că ne-am dus viaţa în VW, că Trabi nici măcar n-a existat? Istoria, fie ea şi viitoare, este uneori nedreaptă...

Primim la redacție

Stimate domnule Liiceanu,

Vă mulţumesc (cuvîntul e cam searbăd, – numai că eu nu găsesc altul) pentru cele *Cîteva precizări* din ultimul număr al *Dilemei vechi* (12-18 martie a. c., p. 3).

Rar, din păcate, ţi se sare, azi, în ajutor! De regulă, nu ţi se sare chiar cerîndu-l, – darmite dacă nu-l vei fi cerut. (Ajutorul, bineînţeles.) Sau ţi se sare din motive inavuabile, meschine, de coterie sau de clan; iar nu din solidaritate spontană sau din altruism...

Dar să nu cad în moralisme de natură să relativizeze, pe cît cred, emoţionantul dumneavoastră gest (pe care s-ar putea să nici nu-l merit); el nu e exemplar prin comparaţie, – ci, dacă vreţi, în absolutul din care decurgeau, cîndva, nobleţea şi cavalerismul.

Cu gratitudine (dacă formula nu-i prea convenţională),

Şerban FOARŢĂ

ţinerea de minte

„Dacă nu poţi să-ţi modelezi viaţa
precum vrei, încearcă cel puţin
de a nu o înjosi prin prea
numeroase contacte cu lumea,
prin prea multe gesticulaţii şi
vorbe, n-o risipi tîrînd-o
de la dreapta la stînga, expunînd-o
prostiei jurnaliere a relaţiilor
umane şi mulţimii, temîndu-te
ca astfel ea să nu se transforme
într-o stranie impostură."

(C. Kavafis)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Viitorul politic al lui Ion Iliescu

Silviu Brucan l-a atacat dur pe Ion Iliescu în emisiunea sa de la PRO TV. A pus întreaga comedie legată de schimbarea Rodicăi Stănoiu pe seama dorinţei infantile a preşedintelui de a demonstra lumii şi anturajului său că este încă la (în) putere.

Într-adevăr, gestul lui Ion Iliescu spune limpede că în ţara asta se petrece doar ce vrea el. L-a pus pe Adrian Năstase într-o situaţie ridicolă în faţa Parlamentului amînînd semnarea decretului de destituire a ministrului Justiţiei pînă după confirmarea lui Ioan Talpeş. S-a comportat ca la piaţă, în văzul tuturor, altfel decît de obicei, cînd se arăta rezervat şi manevra din umbră. Se schimbă obiceiul, pentru că şi destinul politic al lui Ion Iliescu e pe cale să se modifice. Ce se va întîmpla cu Ion Iliescu cînd nu va mai putea să joace rolul în care se simte atît de bine?

Poate să devină Ion Iliescu un lider de partid, aşa cum sînt liderii de partid obişnuiţi? Problema nu e doar a preşedintelui, ci şi a partidului. Fără o doctrină coerentă, partidul e devotat oamenilor, nu ideilor sau principiilor. Iar omul este Ion Iliescu, preşedinte cu o relaţie de paternitate faţă de formaţiunea de la guvernare. Rolul de lider este prea mic. PSD este încă în tranziţie de la partidul-vehicul al preşedintelui la un partid modern. Tony Blair este un lider social-democrat. Ion Iliescu este părintele unui partid care se vrea social-democrat.

Ar fi putut să se retragă din conducerea activă, după modelul lui Deng Xiao-Ping în China. În condiţiile partidului unic şi rămînînd în cea mai importantă funcţie militară, Deng s-a retras din activitatea politică de zi cu zi şi a dominat China prin personalitatea lui. Însă lui Ion Iliescu nu-i convine acest model. Dimpotrivă, a lăsat să se înţeleagă că se va întoarce acolo unde îi este locul, la partid. Numai că Ion Iliescu nu este un bun lider de partid, pentru că îi place să creadă că face parte din altă categorie, din altă ligă. Cred că Emil Hurezeanu a spus că Ion Iliescu a condus România şi între 1996 şi 2000. Nu este aşa. Dimpotrivă, a fost şters şi absent. Nu ştiu cît a controlat Ion Iliescu în acea perioadă serviciile secrete şi administraţia, nu ştiu dacă a avut vreun rol ascuns în a-i provoca lui Emil Constantinescu sentimentul de greaţă care l-a determinat să renunţe temporar la luptă. Cert este că din arena publică, acolo unde se manifestă liderii democraţi, din presă şi din Parlament, Ion Iliescu a lipsit.

Îi place ce este acum, un bunic, destins şi jovial, încremenit în propriile proiecte politice, pe care încearcă să le transfere unor nepoţi supuşi. Dar supuşii îl ascultă doar de formă. Ion Iliescu vrea să rămînă părintele naţiunii, dar naţiunea este sau vrea să fie în alt loc decît unde crede el că se află. Iliescu este un lider tradiţional într-o lume care se modernizează prea rapid pentru el. Multe ieşiri publice din acest ultim mandat au lăsat această impresie, de autoritate depăşită de vremi. Poate că sînt remanenţe ideologice, poate sînt umane blocaje mentale, dar Ion Iliescu e fidel secolului său, incapabil să se replieze pe poziţii, să se adapteze şi să vorbească fără a spune nimic, aşa cum o fac Năstase şi Geoană. El vrea să îndrume, să ţină lecţii, să fie jovial atît cît îi permite limba de lemn de care nu se poate debarasa. Se împotriveşte vehement cotei unice de impozitare, fără măcar să asculte contraargumentele de ordin tehnic. Cînd spune că proprietatea e sfîntă, adaugă mereu nuanţe, nu înţelege că e un subiect în care dilemele au făcut prea mult rău în trecut. A recuperat-o pe Rodica Stănoiu, pentru că la Senat, cînd erau în opoziţie, au lucrat bine şi el crede că ea e un om capabil. Pur şi simplu, refuză să vadă că se compromite promovînd în anturajul lui un om destituit pentru incompetenţă şi rea-voinţă. Se enervează cînd ziariştii îl întreabă de ce nu a mai fost bună pentru postul de ministru şi e bună

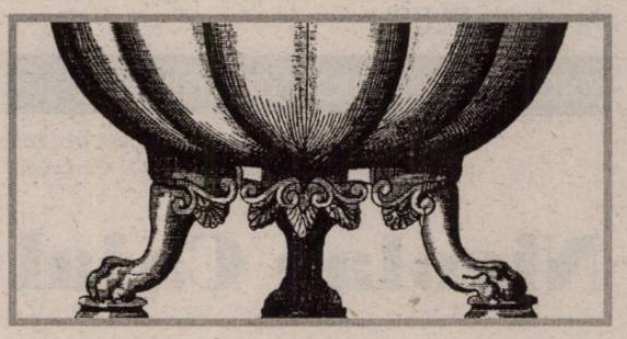

pentru cel de consilier prezidenţial. Şi se enervează tot mai des.

Indiscutabil, Ion Iliescu a dominat perioada de după revoluţie. A creat partide cu care a condus ţara, a avut un profil şters în opoziţie şi a revenit cînd nimeni nu-l mai aştepta. În aceşti ani, bătălia politică s-a dus în cea mai mare parte între sprijinitorii şi adversarii lui Ion Iliescu. Reforma sau lipsa de reformă din România au purtat pecetea sa (cînd scrii despre Ion Iliescu, simţi nevoia de a folosi cuvinte de-astea!). Dominînd primii şase ani autoritar şi încă patru după 2000 în tandem cu Adrian Năstase, este responsabil pentru faţa României în 2004. Ca bilanţ provizoriu, putea fi mai rău, dar putea fi şi mult mai bine. Oricum, intrat în istorie, Ion Iliescu nu se poate adapta la epoca post-Iliescu.

presa despre...

Peştii cei mari

Corupţia fără corupţi îşi atinge limitele. Comisarul Verheugen intră în folclorul local cerînd să cadă şi peştii cei mari. Emma Nicholson spune că problemele României sînt: „Corupţia! Corupţia! Corupţia!".

Octavian Paler este tot sceptic, cum îl ştiam: „Un regim corupt, la nivelul la care e corupt regimul actual, e condamnat să simuleze şi să mintă. Tot ce-şi poate permite, pentru a evita sinuciderea, este pantomima, oricîte avertismente ar veni de la Bruxelles... Dar cum să pornească guvernul Năstase un război adevărat împotriva corupţiei? Ar trebui să-şi declare război sieşi! Hotărît lucru, în pericol, pe malurile Dîmboviţei, nu pot fi decît găinarii, plevuşca şi, cel mult, unii ca Păvălache, nu miniştrii, nu primul-ministru, nu marii granguri din PSD şi împrejurimi" *(Cotidianul)*.

Evenimentul zilei promite un serial despre averile politicienilor şi a început prin a arăta cu degetul foarte sus, anulînd tradiţia care spune că în România şeful este mereu cinstit: „La Predeal, localnicii vorbesc despre proprietăţile premierului Adrian Năstase ca şi cum ar fi intrat deja în prezentarea turistică a localităţii. Nu există băştinaş care să nu poată spune exact cum ajungi la «Hotelul lu' dom' premier». (...) «Hotelul» fără număr din Predeal a fost construit între 2000 şi 2001 de către firma prahoveană Edilconst, al cărei acţionar majoritar este Radu Florea, nimeni altul decît preşedintele organizaţiei Cîmpina a PSD şi unul dintre cei mai importanţi antreprenori de pe Valea Prahovei. (...) Despina Neagoe, purtătoarea de cuvînt a guvernului, a infirmat faptul că Pensiunea Alpin şi «Hotelul» din Predeal i-ar aparţine primului-ministru. Răspunzîndu-ne în numele lui Năstase, Despina Neagoe adaugă: «De altminteri, declaraţia de avere a premierului este publică, în conformitate cu prevederile Legii nr. 161/2003, cele două imobile nefigurînd în aceasta»... Nu este hotel, cum îşi închipuie localnicii. (...)" În restul articolului se poate vedea cum sora premierului este o femeie de afaceri cu un succes aiuritor, aşa cum soacra primarului din Ploieşti a dobîndit, economisind din pensia de urmaş, proprietăţi imobiliare uimitoare **(C. G.)**.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

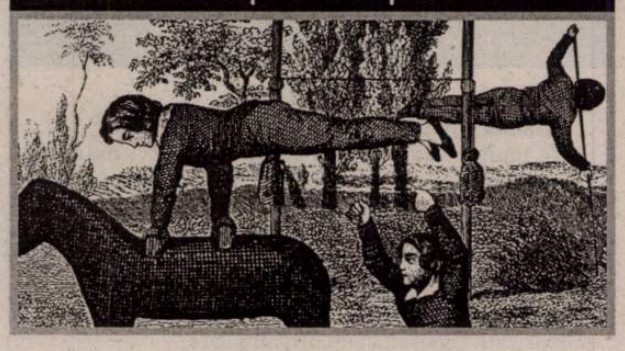

Harul mic ridică biserica mare

De atîta trai bun, Biserica a luat în greutate. Ultima gaură la curea a venit şi s-a dus, pantalonii stau să crape pe la cusături, surtucul nu se mai închide la nici un nasture. Ce mai, democraţia îi priieşte. Iar prima consecinţă le e deja clară tuturor: n-o mai încap clădirile mici. Biserica trebuie să treacă la măsura XXL.

Pentru asta, cum ştiţi, croitorii de case au făcut un studiu, apoi un proiect, iar acum stau să intre cu foarfeca în material. Nu, nu e materialul clientului, ci al nostru, al tututor: parcul Carol, fost Libertăţii, posibil viitor al Neamului, după numele catedralei care stă să se înalţe acolo. Va fi mare, poate cea mai mare din sud-estul Europei – aşa au anunţat cu emfază nişte cetăţeni cu potcapuri – ei, da, aceiaşi care învaţă în primul an de şcoală despre păcatul trufiei.

Sigur, fiecare are dreptul să-şi dorească un sediu mai frumos. Nu poţi să-i refuzi Bisericii ce-şi face aproape fiecare multinaţională în ziua de azi. Numai că firmele astea au ajuns să vorbească despre sediu abia după ce şi-au făcut planul de vînzări, au raportat creştere şi-au rămas şi cu un profit frumos pe ultimul an fiscal. Cum s-ar zice, sînt premiante şi de-asta merită clădirea cea nouă. E în aceeaşi situaţie Biserica noastră?

Unii ar spune că da. E a noastră, e strămoşească, poporul pare s-o placă mai mult decît Parlamentul şi Poliţia la un loc. Alţii aşteaptă încă de la ea cîteva modeste semne de creştinism – cum ar fi grija pentru cei în nevoie, iubirea pentru aproape (şi nu pentru punga lui), pasiunea pentru dreptate (Iisus, dacă îmi aduc bine aminte, îi plîngea pe infractori, dar nu-i încorona în templu ca regi internaţionali...).

În aceeaşi săptămînă în care mai-marii ortodoxiei noastre stăteau cu nasul în planurile axonometrice ale hangarului lor sfînt, o familie din Bucureşti trecea prin momente care ar putea să zgîlţîie credinţa în Dumnezeu chiar şi-n sufletul unui sfînt. Săraci lipiţi pămîntului, părinţii au decis să-şi abandoneze cei trei copii. Şi i-au lăsat în curtea Poliţiei, nu pe lîngă vreo casă parohială. Povestea lor nu s-a oprit însă aici. A ajuns la televizor. I-a văzut o ţară întreagă şi – dacă e să ne încredem în *rating* – cel puţin cîteva sute de popi, protopopi, diaconi, cîntăreţi de strană şi alţi funcţionari divini. Ei bine, nici unul nu s-a interesat de soarta acestei familii. Pe nimeni, de la Patriarh şi pînă la ultimul absolvent în căutare de parohie, n-a mişcat strigătul de disperare al tatălui către copiii lui: „Rămîneţi aici, băieţi, mama şi cu tata nu mai pot să vă crească!".

Veţi spune că sînt populist. Tot ce se poate, dar în cazul Bisericii – mai ales cea ortodoxă – populismul ar trebui să fie o calitate, nu un defect de care să te fereşti. Din cîte ştiu, ea nu e o instituţie a zidurilor mari şi groase, ci a milei nesfîrşite pentru cei de lîngă noi. Cel puţin cu asta ne lăudăm atunci cînd străinii ne întreabă de ce n-am ieşit din Evul Mediu cu ceva catedrale mai acătării. Ce-o să le spunem acum? Că vrem să recuperăm decalajul?

În cazul familiei de care vă vorbesc, Biserica nici nu trebuia să facă prea mult efort. Era suficient un adăpost – într-una din cele cîteva sute de camere ale clădirilor sale oficiale. Oamenii s-ar fi descurcat şi cu o garsonieră – echivalentul în beton şi sticlă al unui perete de firidă al viitoarei catedrale. Să fi primit cheile din mîinile frumos mirosind a tămîie ale unui călugăr, fiţi siguri că ridicau catedrala chiar atunci, în inimile lor... Da, n-ar fi durat cît una de piatră. Dar nici Iisus nu ne-a lăsat altceva decît nişte vorbe – şi uite c-au rezistat mai bine decît ctitoriile de superbuget ale anului 33 e.n.!

De fapt, Biserica n-are nevoie de o clădire mai mare. Ci de un suflet mai generos în fiecare din clădirile mai mici în care îşi slujeşte turma. Nu trebuie să strice un parc ca să ne facă atenţi. E suficient să spargă termopanele care o izolează de cei care au nevoie de ea. Nu are de ce să ne încoloneze şi să ne mîne într-un stadion celest, după modelul Bacău. Chiar dacă speră să joace în el finala campionatului cu F.C. Neoprotestanţii.

Pentru că şi-aici e valabil: *echipa* cîştigă meciul, nu *tribunele*.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

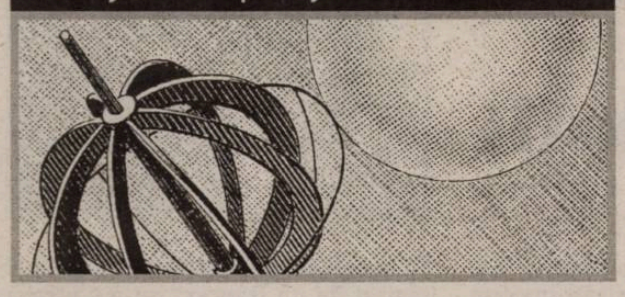

Minciuna

Doar cu o zi înainte de atentatul de la Madrid, într-o analiză pre-electorală, ministrul de Interne spaniol declara ziarului *Le Monde* că „ETA traversează unul dintre cele mai rele momente din istoria sa. Organizaţia teroristă a dat înapoi pe toate fronturile". Dacă aceasta era convingerea lui intimă, rămîne de neînţeles de ce după atentat a făcut atîtea eforturi pentru a orienta căutarea vinovaţilor spre pista organizaţiei basce. Teoretic, nu era imposibil ca tocmai din cauza politicii dure duse de guvern împotriva grupurilor radicale, politică susţinută de societate, marginalii mişcării să fi decis să arate că ei nu au renunţat la luptă, la fel cum cele ce s-au văzut fără nici o investigaţie – masacrul spectaculos la întîmplare, coordonarea multiplelor focare – trimiteau la organizaţia Al Qaeda. Şi desigur, în măruntaielor serviciilor secrete mai sînt multe informaţii despre felurite grupuri doritoare să-şi „exprime" ideile printr-o intrare criminal-spectaculoasă în actualitate. Prin lume circulă destule idei orfane de fanatici şi în această sferă adopţiile internaţionale nu sînt interzise. Pentru că atentatul de joi s-a produs cu trei zile înainte de alegerile parlamentare (se dădea sigură victoria Partidului Popular şi a noului său lider, Mariano Rajoy, asigurînd astfel încă un mandat de patru ani în continuarea celor opt de cînd e la putere), oficialii guvernamentali au transmis doar mesaje convenabile. Societatea era de acord cu politica faţă de ETA, în timp ce alianţa cu SUA pentru războiul din Irak era (şi este) dezaprobată masiv. Pista Al Qaeda ar fi stimulat reluarea discuţiei pe un teren unde guvernul nu se simţea în siguranţă.

Şi atunci, chiar în ziua atentatului, la prînz, ministrul de interne afirma: „Guvernul nu are nici un dubiu că în spatele acestor atentate se află ETA. Orice intoxicare care ar deturna acţiunea de la aceşti responsabili e absolut mizerabilă". Prim-ministrul Aznar îi convoca pe directorii principalelor publicaţii şi le spunea că şi el e convins de vinovăţia ETA. Din sediul guvernului s-au dat telefoane corespondenţilor străini şi li s-a transmis acelaşi mesaj. Ministrul de Externe, Ana Palacio, a trimis o notă ambasadorilor: „Profitaţi de orice ocazie, ca să confirmaţi că ETA e autorul atentatelor". Posturile de televiziune favorabile puterii au programat filme documentare despre activităţile teroriste ale organizaţiei independentiste basce.

Părea că va fi posibil ca pînă la alegeri să se menţină această pistă şi apoi să se treacă în mod serios la căutarea celor care au pus la cale şi a celor care au executat masacrul. Şi totuşi trei zile au reprezentat un termen lung pentru minciuna de stat. Vineri seara au răzbătut informaţiile despre pista fundamentalismului islamic. Rezultatul alegerilor de duminică, cu o prezenţă la urne mai mult decît satisfăcătoare, a sancţionat nu doar politica nepopulară a Partidului Popular, ci poate, într-un mod mai categoric, ipocrizia politicianistă în momentul unei grele încercări.

Cei 1.300 de soldaţi spanioli erau în Irak şi cînd sondajele indicau victoria Partidului Popular; politica externă este rareori un subiect electoral. Diferenţa specifică a fost dată de minciună. José Luis Rodriguez Zapatero, liderul Partidului Socialist, anunţă retragerea grabnică de la Bagdad, în acord cu dorinţele mulţimii de pe străzi. Şi cu cele ale autorilor atentatului, care îşi impun astfel voinţa politică: prin ascultare, ar putea fi cumpărată invulnerabilitatea.

Politica externă americană e discutabilă din multe puncte de vedere, ceea ce nu înseamnă că trebuie făcută politica Al Qaeda sau a înlocuitorilor lor. Franţa – după cum se ştie – s-a opus războiului din Irak, dar organizaţiile islamiste sînt nemulţumite de adoptarea legii prin care li se interzice femeilor musulmane din Hexagon portul vălului islamic. Va renunţa preşedintele Chirac la lege? Un atentat terorist de asemenea proporţii în Europa este un semnal înfricoşător, ameninţător pentru toţi locuitorii continentului. (Probabil printre morţii şi răniţii de la Madrid sînt şi mulţi musulmani.) Aşa cum afirmă comentatorii şi oficialii lucizi, e necesar ca printr-o decizie comună să se adopte mijloace de detectare eficiente, tehnici securitare funcţionale. Europei i s-a declarat război şi ea trebuie să cîştige pacea, pace greu de dobîndit prin politici izolaţioniste şi prin concesii făcute criminalilor.

globul cubic

Intrarea celor opt ţări foste comuniste în Uniunea Europeană agită din nou spectrul milioanelor de amărîţi din Est năvălind în Vest, vorbind tare, murdărind, sporind delincvenţa. Cifrele nu justifică fantasma, ceea ce nu o împiedică să existe. Revista *Stern* dedică un lung reportaj mişcărilor de populaţie, deplasării graniţei dintre Est şi Vest. Articolul începe cu descrierea pasagerilor din două microbuze: unul merge pe traseul Szczecin (Polonia) – Alexanderplatz – Berlin. Celălalt face zilnic ruta Lviv (Ucraina) – Varşovia. Primul îi transportă pe clandestinii polonezi în Germania, celălalt pe clandestinii ucraineni în Polonia. „Polonezii culeg cartofi, construiesc case, se ocupă de persoanele în vîrstă, fac menajul şi se ocupă de copii. În Germania. Ucrainenii recoltează cartofi, construiesc case, se ocupă pe persoanele în vîrstă, fac menajul, reparaţii, îngrijesc copiii. În Polonia. Asemeni fluxurilor financiare în goană după dobînzi, fluxurile umane caută de lucru. Mondializarea pieţei muncii face din Polonia o ţară de emigraţie şi de imigraţie. Dacă, văzută din Germania, Polonia este la răsărit, în ochii ucrainenilor ea întrupează imaginea aurită a Occidentului. În Germania, mîna de lucru ieftină este poloneză. În Polonia ea vine din Ucraina... Cei care pleacă spre Apus devin invizibili de îndată ce coboară din autobuz. Tac de frică să nu-i trădeze accentul. Oficial, ei sînt turişti. Polonezii au dreptul să viziteze Germania şi ucrainenii – Polonia. Totul le este permis, cu excepţia muncii. Dar acesta e singurul lucru pe care îl doresc. Mii de oameni trăiesc astfel la marginea legalităţii. Situaţie complicată, greu de suportat. Doar cei isteţi şi curajoşi reuşesc cu adevărat să cîştige bani în Occident." Reportajul prezintă a femeie dintr-un sat din Ucraina, imagine a succesului: energică, optimistă, după ce în prima zi a plîns, a lucrat vreo trei ani în construcţii, apoi a izbutit să se afirme ca profesionistă (tehnici de recuperare după boli cu sechele grave), cîştigă bine, are clientelă şi un apartament în centrul oraşului Szczecin; le-a trimis celor de acasă – întreţinuţi de ea – un tractor. Proiecte de viitor: să obţină cetăţenia poloneză, să se instaleze la Hamburg sau la München şi să-şi deschidă sanatoriul ei în... Crimeea.

Împreună cu ea şi cu alţii asemenea ei, graniţele se mută de colo pînă colo, fără aprobarea înalţilor funcţionari şi a cancelariilor.

Sever VOINESCU

statul de drept

Exerciţiul răspunderii

Emisiune TV dedicată libertăţii presei. Moderatorul, notoriu pentru servilismul său, repetă mereu că probleme de acest fel există peste tot în lume şi dă două exemple, de la un mare ziar american şi un mare ziar (vest)german.

Emisune TV dedicată votului din Parlamentul European. Ministrul, notoriu pentru verbiajul lui gol şi atitudinea lui tonică, ne spune că raportul critic la adresa României nu e unic: „să vedeţi ce critic e raportul despre Polonia".

Emisiune la radio despre corupţie. Un analist fin de dădea în gropi ne spune că „să nu ne facem iluzii, corupţie e şi în Occident şi încă la scară mare de tot".

În ultima vreme, acest fel de a întîmpina criticile care par că ne copleşesc este tot mai răspîndit în discursul public românesc. Mă declar alarmat. E de ajuns să ai minime lecturi de sociologia crimei sau cunoştinţe de bază în domeniul psihologiei judiciare ca să ştii că aşa răspunde infractorul cînd este solicitat, în anchetă, să descrie crima pe care a comis-o: o banalizează, o aruncă în specia obişnuitului, o dezbracă de excepţionalitate pentru a o face să apară ca un gest benign. Practicarea acestui tip de răspuns indică existenţa sentimentului culpei, al vinovăţiei, asociat cu dorinţa de a eluda răspunderea. În spaţiul juridic, un asemenea răspuns nu te apără de răspundere; în lumea politicii româneşti, da.

Merită să ne oprim cu atenţie asupra obiceiului de a răspunde oricărei critici venite din mediile occidentale prin aceea că aspectul criticat se regăseşte şi în lumea *lor*. E un răspuns prostesc şi cinic. Prostesc, pentru că nu rezolvă nimic. Cinic, pentru că cei care reclamă defectele majore ale modelului sînt exact cei care îl propun şi îl susţin cu tărie (măcar în vorbe). Acest tip de răspuns are şi *un côté pervers*, căci urmăreşte evitarea răspunderii prin manipularea realităţii. Cauza acestui tip de răspuns eu o găsesc în incapacitatea noastră cronică de a edifica *răspunderi*. Nu există stat de drept decît într-o lume în care temele *obligaţiei* şi *răspunderii* transced juridicul şi se pot regăsi în fibra intimă a societăţii, în felul în care oamenii se privesc şi se apreciază unii pe alţii. Răspunderea juridică nu va funcţiona niciodată într-o lume în care responsabilitatea socială, inclusiv responsabilitatea politică, nu există ca realitate. Dreptul poate să construiască, dar nu poate să inventeze.

În ultimii ani sînt urmărit de cîteva întrebări pe care am impresia că nimeni nu şi le pune cu seriozitate: Cum de sîntem ultimii? Cum de nu sîntem în grupul celor care intră peste cîteva săptămîni în UE? Cum de am ajuns, cu aerul că e normal să fim aşa, la coada cursei spre europenitate?

În ipostazele ei genuine, România face figura unei ţări complet derutate. Mesajele diferite care vin pe tuburile catodice şi prin pixurile jurnaliştilor de la Bruxelles ori dinspre partidul-stat zăpăcesc complet lumea românească, oricum contradictorie şi dezabuzată. Pe de o parte, avem discursuri anti-corupţie dure. Cînd se încruntă dl Năstase pe la vreo conferinţă cu prefecţii, brrrrrrr!, te trec fiorii, zici că de mîine se umplu închisorile şi îţi vine chiar să protestezi împotriva statului poliţienesc de la orizont. Cînd zice domnia-sa: *„Nu mai putem tolera..."* sau *„Nu se mai poate..."* sau *„Trebuie să fim mai atenţi la..."*, cu sprînceana arcuită vultureşte peste ochiul neiertător, poţi jura că tremură coruptul şi-n gaură de şarpe. Hrebenciuc să fii şi nu scapi de gheara justiţiară a premierului-minune. Apoi, imediat, ni se zice: *„corupţia e un moft european ca să ne ţină la uşă, Oostlander e prieten cu Ciorbea, ai prins mişcarea? Şi baroneasa face campanie electorală, adică bagă asta la vrăjeală, înţelegi?"*. Un fel de *„pe loc repaus, băieţi, ce v-aţi speriat aşa?"*, la care auzi răsuflări de uşurare şi murmure de aprobare prin toate ungherele ţării.

Adevărata problemă, din punctul meu de vedere, stă în faptul că un parlamentar european poate cîştiga voturi în circumscripţia sa *opunîndu-se integrării României*. Luaţi cu alergătura lobistă la Bruxelles, chiar lăsăm impresia că nici unul dintre „experţi" nu înţelege cît e de grav acest lucru. Cine ne-a adus în situaţia de a fi paria Europei? Cum de s-a ajuns ca europeanul obişnuit să simpatizeze pe cei care „resping" România? Cine trebuie să răspundă pentru asta? Şi aici răspunsul nu trebuie să fie nici filosofic, nici psihologic – răspunsul la întrebarea asta nu îl găsim nici în Cioran şi nici în Drăghicescu, cu atît mai puţin în Caragiale.

Se aude prin *talk-show*-uri şi editoriale un fel de tînguire scrîşnită: dacă România nu va intra în UE în 2007, vor suferi 22 de milioane de români din cauza erorilor unor politicieni; europenii de prin comisii şi parlamente trebuie să înţeleagă că asta nu e corect. Dar europenii, drăguţii de ei, nu vor să audă. Întîi, pentru că acei „politicieni care fac erori" sînt aleşi şi realeşi cu consecvenţă, doriţi şi susţinuţi în ceea ce fac de

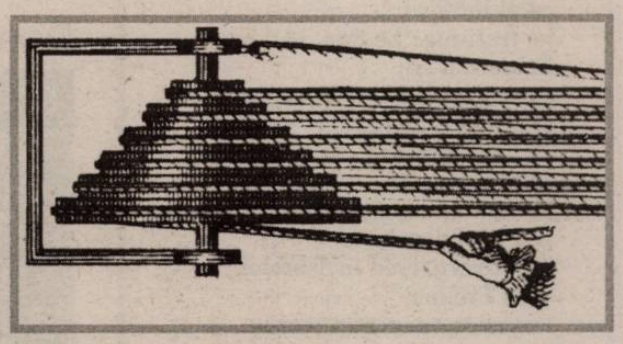

români – dezavantajul democraţiei este că scuza liderul-a-greşit-noi-nu-avem-nici-o-vină, perfectă în context totalitar, nu mai merge. O asemenea gîndire e profund defectă şi pentru că asumă lipsa de răspundere a electoratului faţă de propriul vot. Oamenii trebuie să ştie că *suportă consecinţele votului lor* şi că suveranitatea poporului (supremă în sistemul nostru constituţional) nu înseamnă lipsa răspunderii poporului pentru propria-i soartă. Pe de altă parte, sînt absolut sigur că dacă România intră în UE în 2007 sau în 2009 sau în 2011, asta nu va avea nici o influenţă în planul „suferinţelor" românilor, din simplul motiv că integrarea europeană nu aduce stingerea „suferinţelor". Dacă înţeleg eu bine, „suferinţele" acestea ar cam trebui curmate *în scopul* aderării la UE şi nu *în urma* acestei aderări.

ready made

„Duminică, 2 mai
Paşti

Christos a înviat!

Sculat târziu. La 12 3/4, plecat cu trenul la Sinaia, pentru vacanţă de Paşti. Sosit pe la 4, vremea acoperită, răcoare. Duduia la cină. Mihăiţă ia masa cu Yvonica.

După masă, cinematograf. Minunatul film *The Elephant boy,* jucat de micul prodij indian Saku şi de formidabilul elefant Kalo-Noz."

(Carol al II-lea, *Între datorie şi pasiune. Însemnări zilnice,* vol. I [1904-1939], Editura Curtea Veche, 2003)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Quo Vadim, Domne?

Io, domnule, îs pamfletar,
de ce te-nfurii?
E dreptul meu parlamentar
să-mproşc injurii
duhnind d-acilea pînă-n Bronx;
în rest, îs paşnic, —
nu l-aş opri pe nici un sconcs
să pută strașnic.
Dar pot cînta şi ca un psalt
cu glas de schimnic;
pe vremuri, negăsind un alt
mai bun vad imnic,
îi trăgeam clopote: cling-cling,
şi-i duceam trena
savantei noastre tov. dr. ing.
acad. Elena, —
fără să dau un ban, de fapt,
pe-această tanti...
Or, d-aia, domnule, nu rabd
să mă faci anti-
semit, — cînd, vechi filojidan,
io jucam teatru;
da' nu mai joc (din acest an
2004)
şi jur ca, neamului ales,
să-i fiu un reazem,
lingînd, pios şi recules,
unde scuipasem...
C-aşa vreau io: să am ten vag
ca al mătăsii;
pe frati-miu Le Pen, să-l bag
în aia mă-sii;
să dau cu flit şi-n neica Jean,
şi-n moş Ghaddafi;
să am un colorit *changeant*
ca toţi zografii
pe cari un fond unicolor
poa' să-i deprime, —
drept care, cred în Tricolor
şi în Treime!
Fusesem suspectat mereu
de paranoia;
azi, îmi revendic dreptul meu,
la metanoia:
n-am voie să mă-ntorc din drum
ca alde Paul,
şi, dîndu-mă cu alt parfum,
să-ţi iau, azi, maul?
N-am voie, la Ierusalim,
să-mi caut rude
şi,-n pace, să ne veselim?
Alo, se-aude?
Căci, domne, io-s artist, poet,
ba chiar maestru
în ceea ce numim *pamflet*, —
cînd intru-n estru,
tuleşte-o dinaintea mea,
nu-mi sta în cale,
că scuip în jur ca o cişmea
şi vărs ţucale.
Altminteri, am un suflet bun
ca miezul pîinii;
că-s cel mai filantrop tribun
o ştiu şi cîinii,
care se gudură codalb,
căci le sînt tùtor...
Aştept să intru pe cal alb,
ca Domnul Tudor,
în Bucuresci, cu-alaiul meu
de gărzi insomne
care mă-ntreabă, ca pe-un zeu:
„Quo vadim, Domne?"

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Frăţiorii şi spaniolii

(nu întreba!)

Nu mă-ntreba de ce stau cu ochii pe sus în dimineaţa asta de 16 martie, la ora la care am ieşit să cumpăr ziare şi băiatul de la chioşc mi-a zis *să nu mă omorîţi*, că iar a uitat să-mi aducă ziarul de sport de duminica trecută, dar mîine nu-l mai uită, iar ciripitul din teiul chel de pe colţul străzii mi s-a părut o clipă că vine dinspre paharul de iaurt din plasă, şi era soare mai mult decît în oricare zi din ultimele patru luni, băltoaca pe care o săream uite-o că nu e, autobuzul care tocmai a trecut mi s-a părut mai gol ca ieri... A venit primăvara.

Nu mă întreba de ce noul premier Zapatero a promis că va retrage soldaţii spanioli din Irak. Tocmai el, socialistul, urmaş teoretic al stîngii care, în iulie 1936, chema la reacţie internaţională (în numele umanismului, în numele solidarităţii!) împotriva generalului Francisco Franco; aşa e stînga, uită repede. Nu mă întreba de ce-mi vine în minte faptul că exact în ziua în care Franco, instalat la Madrid, dădea prima conferinţă de presă – 31 iulie, zi plină de soare –, în Anglia turneul de la Wimbledon era cîştigat, sub un cer senin, pentru a treia oară consecutiv de mîndria britonilor Fred Perry, cel mai mare jucător din istoria tenisului de pînă atunci, într-o finală fără miez în care i se opusese baronul german Gottfried von Cramm. „Şi ce-o să spună cancelarul Hitler cînd va afla că aţi fost bătut?" – l-a întrebat pe Von Cramm un ziarist american imediat după meci; şi nu mă întreba de ce baronul a avut două răspunsuri, diferite: în public s-a întors pe călcîie şi a plecat, iar în privat a spus că de la un ziarist americano-evreu nici nu se aştepta la altfel de întrebare.

Nu mă întreba de ce *Big Brother* nu mă entuziasmează, nu pe motive orwelliene, ci pentru că 75 de mii de euro mi se pare un premiu prea mic pentru cineva care acceptă să caşte la neon cîteva luni, încercînd în acelaşi timp să pară hazos, dezinhibat şi inteligent. Nu se cade să întrebi pe nimeni de ce fiecare epocă are exhibiţionismele sale, aşa e lumea făcută.

Nu mă întreba de ce, la concurenţă cu *frăţiorii*, pe alte canale plîng mame de muncitori la negru în Spania, de ce şi cum a ajuns România pe locul doi în rîndul ţărilor de origine ale victimelor şi mai ales de ce românii care s-au aflat în acele trenuri, dar au scăpat teferi spun ferm că, orice ar fi, nu se vor întoarce acasă. Cu muncitorii noştri constructori din Israel, şi ei pîndiţi din loc în loc de pericole cu detonator, e la fel. Nu mă-ntreba de ce terorismul de-acolo e de preferat salariului minim de aici, pentru că un deceniu de-acum încolo nu vei afla răspunsul.

Nu mă-ntreba unde a dispărut Lia Roberts sau de unde a apărut *Ciulinii Bărăganului* în programul TV, fie el şi regizat de un francez. Nu mă-ntreba cum de-a căzut Aznar din cauza a zece bombe şi nici de ce-a căzut şeful Camorrei napoletane din cauza unei singure moldovence. Tot ce e previzibil e că masele şi indivizii, cum se vede, reacţionează imprevizibil.

...Adevărul este că, în finala contra lui Perry din 1936, Von Cramm făcuse întindere musculară la braţ chiar la primul serviciu. În timpul meciului a avut dureri groaznice, dar n-a cedat, pentru că în mintea lui de aristocrat german cedarea nu avea justificare. Hitler a aflat tîrziu; el era cu un ochi la ce se întîmpla în Spania şi cu altul la pregătirile pentru deschiderea Olimpiadei – a doua zi, pe 1 august, pe stadionul din Berlin, la picioarele sale. Era o zi înnorată aceea în care Jesse Owens, sub ochii Führerului, a alergat 100 de metri în 10,2 secunde. Nu mă întreba de ce Hitler, în timp ce părăsea stadionul, a spus că i-a suflat negrului vîntul din spate.

Erată: Şi nu mă întreba, evident, de ce în numărul trecut am făcut-o pe Ludmila Jivkova, moartă în anii '80, creatoare de modă în anii '90; de fapt, era vorba de nepoata liderului comunist bulgar.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Teoria respectului inutil

Nu ştiu de ce, dar credeam că aici, la porţile Orientului, sîntem oarecum feriţi de infecţiile cu otrăvitul concept al corectitudinii politice *(political correctness* sau *PC)*. Îmi închipuiam că, într-o societate care n-a prea avut probleme cu minorităţi netradiţionale, nu avem nevoie de falsele tampoane pe care şi le-au impus acele societăţi supuse presiunii multiculturale.

Corectitudinea politică a debutat sincer (şi naiv), cerînd ca orbului să nu-i spui orb, ci *persoană cu incapacitate vizuală*, negrului să-i spui *afro-american*. Anumite funcţii au fost castrate – *chairperson* în loc de *chairman*. Intenţia era să nu jigneşti minoritatea (indiferent de ce natură ar fi ea) şi să impui o societate ideală, unde lupul şi mielul sînt fraţi. Cu vremea, însă, ajunsă pe mîna stîngii excesive, teoria s-a-ntors pe dos. Aşa se face că, într-o ţară majoritar creştină, unele şcoli nu mai serbează Crăciunul pentru că, vai, micuţii pakistanezi şi evrei s-ar simţi excluşi din viaţa socială! În universităţile americane, practica mai veche a cotelor pentru studenţii de culoare s-a extins la sexul frumos, la comunitatea gay, la handicapaţi etc. Celebru este reportajul Barbarei Walters cu elevi ce aspirau să intre la facultate. O intervievată spunea *„sînt fată, sînt de culoare, am o insuficienţă respiratorie gravă, aşa că nu mă pot respinge"*. Barbara a comentat suav: *„Dacă era şi lesbiană, nu mai avea nici o grijă!"*. În Australia un bărbat a fost dus la tribunal pentru că plesnise cu ziarul ţînţarul de pe zid. Normal – le dăduse copiilor săi răul exemplu al lipsei de respect faţă de „viaţă". A scăpat cu o amendă.

Din dorinţa ilustrării am ales exemple poate cam excesive, dar vasta istorie a PC marchează recrudescenţa deformată a unor valuri mai vechi: feminismul, eliberarea negrilor, diversitatea sexuală şi altele. Spun **deformată** pentru că *dreptul la diversitate* a devenit *obligaţia la uniformitate*. Femeile americane se supără dacă le deschizi uşa. Asta n-ar fi o tragedie, dar teoria a minat şi delicatul făgaş al politicii. În unele instituţii de presă, **teroriştii** (indivizi care omoară nediscriminat civili, femei şi copii în numele unui ideal) au început să fie numiţi, neutru, **luptători.** Pentru libertate sau independenţă. Apartenenţa la minoritate a devenit şi pavăza împotriva oricărei critici: *„nu l-au arestat pentru că a călcat un pieton, ci pentru că e homosexual"*. La noi, întrebat de ce a pus-o pe Rodica Stănoiu la Securitate Naţională, preşedintele Iliescu a replicat nervos (şi foarte PC): *„Ce, dacă-i femeie, n-are voie?"*. Păi, de asta era vorba? Corectitudinea politică nu vede individul, ci etnia, genul, credinţa!

În România, viaţa de zi-cu-zi îşi refuză aceste plăceri de import. Cîteodată e chiar rău – puţină toleranţă nu ne-ar strica, pentru că minorităţi avem oricum şi nu vorbesc doar de africanii ce-şi ispăşesc aici naivitatea de a ne cere azil. Iată însă că oameni care petrec mai multe ore citind decît raţionînd au preluat dogmele PC şi acum le exersează. Duminică, după arestarea suspecţilor de la Madrid, cineva se întreba (cît se poate de serios) ce va face Aznar dacă se va dovedi că exploziile sînt opera unor organizaţii musulmane. Pentru că, nu-i aşa, cultura arabă a făcut foarte mult pentru Spania! Adică asasinii ar putea fi trataţi cu blîndeţe, în contul alambicatelor construcţii maure, al rigorii Coranului şi al suberekului cu brînză de oaie! Ei bine, nu! Crima e crimă, indiferent dacă făptaşii sînt din Al Qaeda sau din ETA. Ceea ce ştie şi Aznar.

Toate culturile îşi datorează cîte ceva între ele, aşa că lumea globală poate renunţa la aceste pretinse datorii istorice. Să cedăm Insula Şerpilor datorită relaţiilor lui Ştefan cel Mare cu vecinii din Răsărit? Motorul Occidentului (în care ne căutăm şi noi un loc) e democraţia, nu semiluna. Islamul „dur" preferă extirparea contravenţională a mădularelor, execuţiile publice, asasinatul, cenzura, mutilarea femeii. Abdicarea de la morală, chiar sub acoperirea PC, înseamnă primul pas spre acest neototalitarism. Or, chiar şi toleranţa are limite!

Dilema veche
lucrează
pe calculatoare
oferite de

concept electronics
Calitate fără compromisuri. Punct.

Texte și opinii de: *Alec H. BĂLĂȘESCU (antropolog, Paris) ● Ștefan COSMA (artist vizual) ● Andrei GORZO ● Cristi MĂRCULESCU (student) ● Carmen MEZINCESCU (studentă) ● Bogdan MIRICĂ (copywriter, Graffiti/BBDO) ● H.-R. PATAPIEVICI (eseist) ● Alice POPESCU ● Constantin RUDNIȚCHI (analist economic) ● **Coordonatorul temei:** Alex. Leo ȘERBAN*

„În timp ce cădea, reuși să ia un borcan din raft; avea o etichetă pe care scria «Gem de portocale»...“

1. Consumul te face fericit, *dacă trăiești la București, Beijing sau Bangkok. Cu cît nivelul de trai este mai scăzut, cu atît șansele de a aprecia „societatea de consum“ sînt mai mari. Supermarketul & McDonald's-ul umplu ochii de lacrimi & inimile de bucurie.*

„...dar spre marea ei dezamăgire era gol: se abținu să-l arunce de teamă să nu omoare pe cineva, așa că-l puse la loc într-un dulap...“

2. Consumul nu te face mai fericit, dimpotrivă, *dacă trăiești la Paris, Berlin sau New York. Studii recente au arătat că abundența opțiunilor are un efect psihologic negativ, iar depășirea unui venit anual de 13.000 $ nu aduce cu sine o creștere a nivelului de fericire.*

Teze, antiteze, sinteze & metereze la Paris, București, Berlin & în general

„Ochii ei căzură pe o cutiuță de sticlă pusă sub masă: o deschise și înăuntru găsi un tort foarte mic, pe care scria «MĂNÎNCĂ-MĂ». «Ei bine, o să-l mănînc, își zise Alisa, și dacă mă face să cresc, o să ajung la cheie; iar dacă mă face să mă micșorez, o să mă strecor pe sub ușă».“

3. Consumul e cu dublu tăiș, *oriunde ai trăi; pentru că devii dependent de „shopping“ acumulînd produse inutile, dependent de televiziune urmărind emisiuni inutile, dependent de publicitate cumpărînd noi produse inutile; pe de altă parte, toate acestea nu te ajută să trăiești mai bine pentru că îți complică existența (evident, inutil), dar e foarte probabil să-ți dea mici satisfacții de moment – iar pentru unii (mulți) acesta este un mod (motiv) de supraviețuire.*

„...de astă dată găsi o sticluță («care sigur nu era acolo», își zise Alisa), iar în jurul gîtului avea o etichetă de hîrtie și cuvintele «BEA-MĂ» scrise frumos cu litere mari. Era foarte bine că scria «Bea-mă», dar Alisa era destul de înțeleaptă să nu se-apuce să facă asta cît ai bate din palme. «Nu, mai întîi o să mă uit bine, își zise ea, să văd dacă nu cumva scrie *otravă* pe ea...».“

4. Soluția la consum nu este anti-(non-)consumul, ci discernămîntul. *Antimondialiștii (antiglobaliștii, anticapitaliștii, anarhiștii...) bruiază dezbaterea privind consumul maximizînd miza & ideologizînd-o. „O altă lume este posibilă“, într-adevăr, numai că ea nu presupune renunțarea la consum și/sau capitalism, ci aplicarea cîtorva soluții simple: în fața tiraniei abundenței, alegi produsele a) de calitate (dacă-ți dă mîna), b) verificate (dacă ești fidel), c) personalizate (dacă se poate). Un „modùl de viață“ care să cuprindă o anumită ascеză moderat-consumistă, evitînd în egală măsură excesele hedoniste (care-ți pot provoca nedorite culpabilități personale) și derivele anticapitaliste (care pot provoca de-nimeni-dorite calamități colective). Fii realist(ă): cere imposibilul.*

P.S. Nu se spune „consumerism“, ci „consumism“! Chit că acesta este un „mehr-ism“... ***(a. l. ș.)***

Constantin RUDNIȚCHI

Cumpărați, cumpărați, cumpărați!

Cînd vorbim despre consum putem descoperi trei cercuri vicioase. Primul cerc vicios din economia românească s-a născut din teoria că o încurajare a consumului este un pericol pentru sănătatea economiei. Principalii indicatori, de la deficitul bugetar, pînă la rata inflației și de la deficitul balanței comerciale, pînă la nivelul salariului, s-au aflat totdeauna în pericol să explodeze din cauza creșterii consumului. S-au găsit nenumărați specialiști români (experți din Banca Națională, miniștri, analiști), dar și străini (reprezentanți ai Fondului Monetar Internațional) care au aplicat sau au susținut măsuri și strategii anti-consum din dorința ca economia noastră să nu derapeze. Din păcate, inevitabilul s-a produs. Descurajarea consumului, care în sine a fost un sacrificiu pentru populație și companiile eficiente, nu a adus o economie mai puternică. Celebra replică „am sacrificat poporul degeaba“ are în sine o mare doză de sinceritate și în același timp disperare. Este disperarea unui ministru care nu a reușit să-și convingă colegii de cabinet și pe responsabilii Băncii Naționale că este nevoie de o politică de încurajare a consumului.

De altfel, România a gustat recent din fructul dulce al încurajării consumului. Anul trecut băncile au lansat pe scară largă împrumuturi pentru populație, atît pentru cumpărarea de bunuri de consum, cît și pentru achiziționarea de case.

Pentru prima dată, după anul 1989, părea că cercul vicios al descurajării consumului s-a fisurat. Rezultatele s-au văzut rapid. Accesul la creditele ipotecare/imobiliare a aruncat piața în aer. Absolut logic, dacă ne gîndim că a crescut simțitor cererea (mai mulți cumpărători au avut bani să-și cumpere o casă), iar oferta a rămas la același nivel (nu au mai fost construite apartamente).

Creșterea cererii de bunuri de folosință îndelungată a găsit nepregătită industria românească de profil. Companiile existente pe piață sînt în general doar în postura de asamblori și nu de integratori locali ai producției. În aceste condiții, cererea mai mare de bunuri de consum a apăsat asupra importurilor, cu atît mai mult dacă luăm în calcul faptul că românii au putut să-și aleagă și mărci care proveneau din import. La începutul acestui an, Banca Națională a dat semnalul reîntoarcerii la politica de descurajare a consumului prin emiterea unor așa-numite norme de prudențialitate pentru creditele de consum și cele ipotecare. Ceea ce a echivalat cu reintrarea în cercul vicios.

Al doilea cerc vicios este dat de inflație și salarii. În ultimii 14 ani, inflația a făcut cel mai perfid joc din economia românească în ultimii 14 ani. Aparent, a dat senzația că oamenii au mai mulți bani în buzunar. În realitate, cîștigurile erau mai mari, dar nu țineau pasul cu creșterea prețurilor. Semnificativ este faptul că în anii 1997 și, respectiv, 1999, salariul real, în medie, era la jumătate față de anul 1990. Cu alte cuvinte, populația a avut mai mulți bani în buzunar, dar puterea de cumpărare era la jumătate în comparație cu anul 1990.

Inflația a fost însă elixirul miraculos care a ținut întreprinderile bolnave în viață. În loc de restructurare de personal, companiile au crescut prețul la care au livrat marfa. În loc de investiții și de eficiență, firmele cu probleme au mărit prețul mărfii produse. Inflația a fost paravanul perfect pentru ineficiența din economie. Creșterea prețurilor a fost inamicul public numărul 1 în România. Să fim însă realiști: inflația a avut și un rol de protecție socială pentru că, în loc de disponibilizări, întreprinderile au crescut prețurile. Inflația a fost o povară pentru cumpărător și, în același, timp, o binefacere pentru angajații companiilor ineficiente. Iar mulți români s-au aflat în ambele situații: nemulțumiți de creșterea prețurilor, dar fericiți că și-au păstrat un loc de muncă plătit mediocru.

Al treilea cerc vicios este autoconsumul. Aproximativ o treime din veniturile totale ale populației sînt „economisite“ prin consumul de produse din resurse proprii. Mai exact, în loc să cumpere, oamenii produc în propria gospodărie și consumă. Desigur, într-o țară cu un procent atît de important din populație ocupată în agricultură, într-o țară cu un venit mediu atît de scăzut, consumul din propria ogradă pare a avea o valență socială. Dar în procesul de autoconsum sînt irosite resurse: în loc să capete valoare adăugată, să intre într-un circuit de piață, să aducă venituri, o cantitate impresionantă de produse este consumată chiar de producător. Este și acesta un indiciu al agriculturii de subzistență care mai este practicată la noi.

Un capitol aparte este legat de consumul de către români al produselor românești. Există deja dacă nu conștiința, măcar ideea că încurajarea consumării unor produse autohtone aduce beneficii economiei naționale. Beneficii legate de faptul că în spatele unui produs autohton stau locuri de muncă în țară, impozite plătite la bugete și venituri pentru companiile care lucrează în România. Marea problemă este ca produsele noastre să fie de o calitate apropiată cu cele occidentale. Măcar sub aspectul așa-numitului raport calitate-preț.

„Consumați, consumați, consumați!“ înseamnă mai mult decît un slogan care apare în diverse momente ale istoriei. Înseamnă o strategie și o mentalitate care pot schimba soarta unei economii.

Cifre

● Aproximativ 1,7 miliarde de oameni fac parte din „clasa consumatorilor“ – un grup caracterizat prin consumul alimentelor procesate, dorința unor case mai mari, a mai multor mașini, niveluri crescute de datorii și un stil de viață dedicat acumulării bunurilor neesențiale.

● Aproape jumătate din masa consumatorilor globali trăiesc în țări în curs de dezvoltare: 240 de milioane în China și 120 de milioane în India – piețele cu cel mai mare potențial de expansiune.

● China oferă o imagine grăitoare a schimbărilor survenite. Decenii la rînd, străzile marilor orașe chinezești au fost sinonime cu o mare de oameni pe biciclete; acum 25 de ani, nu existau mașini particulare; pînă în anul 2000, au apărut 5 milioane de mașini; pînă la sfîrșitul lui 2005, se estimează că numărul acestora va ajunge la 24 de milioane.

● În Statele Unite există mai multe mașini pe șosele decît șoferi autorizați.

● La nivel global, 20% din populația planetei în țările bogate reprezintă 86% din consumul privat – față de numai 1,3% în 20% din țările cele mai sărace.

Concret, 5% din țările cele mai bogate:

– consumă 45% din totalul de carne/pește, față de 5% din cele mai sărace;

– consumă 58% din energia electrică, față de 4%;

– au 74% din totalul liniilor telefonice, față de 1,5%;

– consumă 84% din totalul de hîrtie, față de 1,1%;

– dețin 87% din mașini, față de 1%.

● 95% din culturile mondiale de soia sînt consumate de animalele de fermă.

● 16% din cantitatea de metan (un gaz distrugător) de pe glob este produsă de emanațiile naturale ale animalelor.

● Găinile din ferme sînt ținute de regulă în cuști de circa 60 de centimetri pătrați; pentru a le forța să dea mai multe ouă, sînt înfometate; găinile crescute pentru tăiere sînt îngrășate cu hormoni, pînă în punctul în care picioarele lor nu mai sînt în stare să susțină greutatea corpului.

● Un studiu efectuat în mai mult de 65 de țări relativ la indicele de fericire a arătat că suma necesară obținerii acesteia este de 13.000 $ (1995) anual de persoană; orice cîștig suplimentar nu reușește să aducă decît creșteri nesemnificative ale acestui indice.

● Cheltuielile anuale pentru cosmetice, în toată lumea, însumează 18 miliarde $. Foametea și malnutriția ar putea fi eradicate cu 19 miliarde $ anual.

● Cheltuielile pentru hrana animalelor de companie, în SUA și Europa, se ridică la 17 miliarde $ pe an. Costurile necesare imunizării copiilor, epurării apelor și alfabetizării sînt de 16,3 miliarde $.

(după *State of the World*, Worldwatch Institute Annual Report)

DILEMA VECHE
Consumaţi, consumaţi... tot va mai rămîne ceva

Alec H. BĂLĂȘESCU

Consumă şi nu contesta

Buze de dimensiunile Teatrului Naţional de pe care picură o substanţă ciocolatie şi care proclamă dorinţa imperioasă de... a mînca ciocolată, aceasta era în perioada Crăciunului podoaba urbană bucureşteană. Celebrarea consumismului cu forma sa aferentă, publicitatea, este în România semnul unei aspiraţii spre un neo-liberalism luminos sau spre o societate a libertăţii, sau mai bine spus spre afirmarea unei libertăţi a dorinţei individuale gratificate aici şi acum. Aceasta este într-adevăr ideea ce stă la baza construcţiei subiectului (post)modern, cel al capitalismului tîrziu.

Dar acest subiect, consumatorul, şi societatea în care el trăieşte, dacă în România apare ca un semn al unei „normalităţi" visate, în locuri cu o istorie mai lungă a consumismului, el (subiectul, dar şi practica ce îl formează) este pus sub semnul întrebării. Pe străzile, dar mai ales în metroul parizian asistăm la o critică puternică împotriva publicităţii, critică ce este dovada unei societăţi civile bine închegate. Grupuri de tineri înarmaţi cu vopsele sau creioane groase marchează panourile publicitare cu mesaje ce îndeamnă la reflecţie intelectuală. De la simplul „No Pub", continuînd cu problematizarea imaginarului spart şi mototolit de publicitate şi pînă la importanta chestiune a apropierii şi aproprierii corpului femeii de produsele publicitare. Această campanie anti-pub a început cu un an în urmă şi a atins apogeul în toamna 2003; acţiuni concertate ale poliţiei (ce apără bineînţeles publicitatea, voi reveni) au dus la reţinerea cîtorva tineri între 16 şi 20 de ani, care au fost eliberaţi cu avertismentele de rigoare. Campania continuă. Ce critică aceşti tineri? Ce însemnă mişcarea anti-pub?

Anii '60 (culminînd cu momentul '68) au însemnat începutul eliberării de legile „naturale", care cedează locul legilor dorinţei personale. Formele de organizare politică de astăzi (statele naţiune şi conglomeratele economico-politice transnaţionale) operează cu un subiect ce combină legile „naturale" (ale pieţei), adică cetăţeanul, cu legile psihologice ale dorinţei, adică bunul consumator. Un cetăţean complet actual nu este neapărat cel care participă în activitatea agorei (fie şi numai prin vot), ci şi cel, sau mai cu seamă cel, ce participă la actul celebrator al consumului. Iar campaniile electorale şi campaniile publicitare sînt feţe diferite ale aceleiaşi monede. Participarea sezonieră la solduri este mai importantă decît exprimarea opiniei politice o dată la fiecare patru ani; strategiile campaniilor electorale au înţeles şi integrat acest fenomen, campaniile seamănă din ce în ce mai mult cu publicitatea pentru produse de consum. Mariajul media-politică erotizează politicul, dar şi politizează eroticul – vezi cazul Pim Fortuyn în Olanda, dar şi mai familiarul nostru prim-ministru ce poartă porecla „Bombonel".

Mişcarea anti-pub este o mişcare politică, sau anti-anti-politică; cei ce participă la ea contestă modul de subiectivare al cetăţeanului consumist (post)modern, lipsit de un spaţiu politic de exprimare. Maşina anti-politică a societăţii consumiste care celebrează ideea de piaţă liberă elimină agora democratică, cel puţin în viziunea unora; personal nu ştiu dacă politicul dispare în consumism, dar cu siguranţă îşi schimbă orientarea, mult din mesajul politic trecînd prin corp, fie el al cetăţeanului, fie al politicianului (cîteodată mesajul este un glonte sau un cuţit, cum s-a întîmplat şi în 2002 în timpul nopţii albe la Paris, cînd primarul a fost înjunghiat).

Un alt grup de tineri (mai degrabă tinere) folosesc embleme afişate pe propriul lor corp comunicînd societăţii un alt mesaj politic. E vorba de femeile ce poartă năframa islamică în licee. În aceeaşi plajă de vîrstă cu tinerii anti-pub, ele exprimă mai puţin un fanatism religios cît o critică (e adevărat, din perspectiva şi cu mijloace simbolice religioase) a aceluiaşi subiect (post)modern al consumismului. În timp ce anti-pub folosesc idealurile pierdute în numele cărora consumismul a luptat la început – dorinţa personală de emancipare exprimată în actul de consum – ca într-unul din mesajele lor scrise pe un afiş publicitar cu un nud: „50 de ani de feminism ca să ajungem aici?!", tinerele cu năframă problematizează însuşi modul de subiectivare consumisto-politic actual. Fluturînd cărţile de identitate franceze în timpul demonstraţiilor, ele revendică dreptul la o altfel de dorinţă personală decît aceea de a se exprima prin consum (printre altele fie spus, multe din ele sînt expresia ultimă a şicului parizian).

Amîndouă mişcările reintroduc, din perspective total diferite, o nouă moralitate în spaţiul public. Cele două mişcări constituie o punere în scena publică a unei critici aduse noului tip de cetăţean/consumist. Ele sînt expresia unei societăţi civile sănătoase, în care mesaje de tipul „mîncaţi ciocolată" nu sînt primite fără o analiză critică. Poate nu întîmplător stînga politică ce îşi caută cuvintele în ultimul deceniu a găsit un aliat în asociaţiile musulmane (a nu se confunda cu terorismul, vă rog). Legea votată împotriva portului năframei în Franţa este o lege care vizează mai mult impunerea unei anumite subiectivări politice ce trece prin consumism şi exhibarea corpului, decît prin considerarea posibilităţii fiecărui cetăţean de a-şi exprima voinţa, fie ea religioasă. Într-un fel, această lege nu înseamnă un pas spre emancipareа femeii, ci încă o dovadă a neînţelegerii şi a privării posibilităţii de exprimare a dorinţei proprii pentru anumite femei. Dar asta este o altă poveste...

Alice POPESCU

Scurta viaţă a fazanului argus

Mi-ar plăcea să deschid televizorul şi să-l văd pe Marx la volanul unei Toyota Yaris explicînd povestea cu dobînda de 0% la fel de convingător cum ne-a explicat comunismul (care nu era un scop final, ci o etapă în evoluţia istorică menită să elibereze fiinţele umane de condiţiile socio-economice şi politice din pricina cărora indivizii devin robi ai bunurilor materiale, ai maşinilor şi ai propriei lor lăcomii etc.). Este vorba, desigur, de sistemul *care sfidează logica (din nou,* ca întotdeauna!) şi de reclama unde şansele de a-i vedea pe extratereştri şi nu pe Marx sînt, realmente, de 100%.

În mod convenabil, deşi neintenţionat, autorul materialismului dialectic şi-a lansat ideile exact la timp pentru ca o mînă de sociologi şi psihanalişti de descendenţă freudiană să-l înţeleagă îndeajuns de bine încît să fundamenteze, mai apoi, teoria societăţii abundenţei, şi a murit în timp util, cu o precizie la fel de vizionară, pentru a nu-şi putea vedea creaţia cu ochii. Oricum, şi dacă ar fi văzut-o, i-ar fi fost greu să o recunoască.

Nu ştiu cît de exact se aplică logica societăţii industriale avansate, *raţionalitatea* ei îndelung condamnată la coma posttraumatică şi postcomunistă a unei ţări care, pe măsura trecerii timpului, răspunde din ce în ce mai slab la stimulii cerebrali. Oricît de drastică ar părea această afirmaţie, se poate să fie adevărată. Mă tem că repetatele şi, deocamdată, ineficientele transfuzii de metacapitalism în venele mai mult sau mai puţin dezetatizate ale României vor scoate la iveală, cît de curînd, o incompatibilitate de grupă sangvină, cel puţin pentru generaţiile autoinstituţionalizate.

Prin urmare, nu cred în consumismul românesc, decît dacă prin el înţelegem un moft al societăţii de consum. Cred, însă, în neobosita şi sincera noastră nevoie de sincronizare măcar psihologică, dacă nu economică, la valorile postmoderne acum, ca şi, mai demult, la modernitate. Şi probabil că, de data aceasta, o să ne ardem nu doar etapele, ci şi – foarte puţin – aripile.

În principiu (mă refer la *principiul realităţii)*, dar cu puţină imaginaţie, ne putem reprezenta societatea de consum românească printr-o vilă pe care o construim cu bani deturnaţi de la UE, cu forţa de muncă patriotică a militarului în termen, pe terenul încă nerevendicat al unui fost proprietar şi din care există deocamdată acoperişul, după un proiect neautorizat de primărie, momentan primarul aflîndu-se la o manifestare festivă cu cîrnaţi. Din punct de vedere al *principiului plăcerii*, însă, avem o societate de consum. Ea este reală, stă confortabil pe canapea, în faţa televizorului şi devorează publicitate, depăşindu-şi planul de buget din festival în festival, de fiecare dată cînd ia poziţia verticală şi îşi exercită instinctul de achiziţie.

Pornind de la premise şi instrumente de lucru diferite, legate de studiul comportamentului animal, Konrad Lorenz ajunge, în *Aşa-zisul rău. Despre istoria naturală a agresiunii,* cam la aceleaşi concluzii cu psihanaliza. Pe umerii agresivităţii umane a fost aruncat progresul tehnologic fără de care nu se poate vorbi de o societate de consum. După Lorenz, agresivitatea intraspecifică (dintre indivizi aparţinînd aceleiaşi specii) este un instinct natural, dar selecţia pe care ajunge să o opereze în cadrul speciei poate lua forme aberante, ca în cazul fazanului argus, unde femela face alegerea erotică. Pentru a-şi impresiona perechea al cărei stimul sexual se măsoară în lungimea penelor lui, fazanul argus şi-a dezvoltat aripi uriaşe, perfect inutile şi impracticabile în ceea ce priveşte menţinerea speciei. Lorenz compară această dezvoltare cu ritmul de lucru al omului occidental, cu graba lui nenecesară şi ucigătoare, rezultată doar din concurenţa între indivizi care „ar putea foarte bine să ajungă la o înţelegere şi să lucreze ceva mai încet, însă ar putea să o facă teoretic, căci se pare că sînt tot atît de puţin în stare de aşa ceva pe cît este fazanul argus să decidă să aibă pene mai scurte".

Într-o asemenea grabă, nu mai e timp pentru interesele culturale, ele sînt puse în aceeaşi oală cu reclama, supunîndu-se valorii de schimb, după cum bine zicea bătrînul Marx.

Dar vi se pare că aici se grăbeşte cineva? Propun să apăsăm mai departe telecomanda şi să nu ne consumăm.

Bogdan MIRICĂ

Cum ar fi viaţa fără publicitate?

În *Bowling for Columbine*, Marilyn Manson învinuieşte societatea de consum pentru „răul" din lume. Societatea de consum – spune el – te învaţă că trebuie să ai dinţii cei mai albi, respiraţia cea mai proaspătă, pielea cea mai fină şi, în general, să fii cel mai cel. Şi uite aşa intri în caruselul consumist în care îţi cheltuieşti banii şi energiile pentru a fi „pe felie".

Fără a stabili o cauzalitate foarte precisă, s-ar putea totuşi ca ipoteza antagonică să fie şi ea valabilă. Poate că tocmai dorinţa generalizată a fiecărui individ de a-i domina pe ceilalţi, inclusiv din punct de vedere al imaginii şi posesiunilor, să fi creat societatea de consum. Şi care este cireaşa răscoaptă, urîtă şi adulată totodată, de pe această savarină publică numită „societate de consum"?

Publicitatea.

Cum ar fi lumea fără publicitate?

Cîteva sute de mii de oameni ar rămîne şomeri. Radiourile, televiziunile şi publicaţiile private ar muri. Şi, o dată cu ele, alte sute de mii de oameni ar rămîne şomeri. Dacă mass-media ar falimenta, nici cei care se folosesc de media pentru a-şi face reclamă nu ar mai putea ajunge la consumatorii lor. Şi atunci oamenii vor trebui să se bulucească în magazine şi să încerce personal detergenţii, pastele de dinţi, tampoanele de igienă intimă, maşinile, tigăile şi bineînţeles sutienele şi ceasurile cu pendul. Ceea ce i-ar face fericiţi pe taximetrişti, pentru că ar avea mai mulţi clienţi, dar asta numai pentru puţină vreme, pentru că lumea oricum nu va mai avea încredere în companiile de telefonie (care nu-şi vor mai face reclamă), deci nu vor mai avea cum să-i cheme pe taximetrişti la scările blocurilor lor.

Deci, cu mic cu mare, pe jos şi-n reatebeuri, oamenii se vor duce, cum spuneam, să încerce ei înşişi produsele pe care le vor în gospodărie, pentru că nu va mai exista teveceul (TVC – TV commercial) care să le spună poveşti despre zilioane de produse şi servicii. Dacă oamenii se vor buluci pe străzi, asfaltul se va uza mai repede, accidentele rutiere se vor înmulţi şi numărul de plasturi medicinali folosiţi pe cap, mîini şi picioare de locuitor va creşte simţitor, pînă cînd se vor epuiza stocurile. Aşa că oamenii vor umbla cu bube, plăgi şi răni deschise la vedere.

Ceea ce le va provoca o uşoară greaţă pe care nu vor avea cu ce să şi-o trateze pentru că nu vor şti exact cu ce şi la televizoarele (deja inutile) nu va mai apărea nici o faţă zîmbitoare care să le vorbească despre panaceuri care printre altele îţi iau greaţa cu mîna.

Cei din lumile civilizate vor încerca să recurgă la Internet şi la bancomate. Dar vai! Fără publicitate Internetul va fi printre primele victime ale unei lumi dezalfabetizate. Şi nu va mai exista nici software, pentru că producătorii japonezi, americani şi români nu vor vrea să alerge *ad litteram* după fiecare potenţial consumator. Şi cum computerul fără software este ca plaja paradisiacă fără palmieri irizaţi, nu vor mai exista, bineînţeles, nici computere. Prin urmare şi bancomatele îşi vor da obştescul sfîrşit.

Mai mult, dacă această minunată invenţie a minţii umane – computerul – va intra în fatidica epocă a extincţiei, mi-e teamă că nu voi putea termina aceste rînduri. Mai exact, nu le voi mai scrie de la bun început.

Să privim însă partea bună a lucrurilor: filmele nu vor mai fi întrerupte de reclame.

„consume2produce“

– dialog cu Ştefan COSMA –

Care-i treaba cu „consume2produce“?

Pe tricoul pe care-l am pe mine scrie pe spate „www.consume2produce.com“, care va fi primul meu *site* şi care îmi reprezintă filozofia de viaţă.

Adică?

Trăim indiscutabil într-o societate de consum, în care nu mă deranjează atît consumul în sine, cît lipsa de producţie după consum. Consumul reprezintă un cumul de informaţie pe care-l absorbi, după care scuipi afară un produs care a trecut prin filtrul tău personal.

Concret, ce faci tu? Cum „scuipi“?

În momentul de faţă, mi-am revenit după o beţie care a durat doi ani de zile, în care nu prea am scuipat nimic, dar în care am consumat la greu (...), acum sînt în faza în care am reuşit să îmbin într-un singur proiect toate obsesiile, frustrările şi pasiunile cu care m-am hrănit şi care mi-au bîntuit prin cap în acest timp.

Deci: care-i proiectul?

Se intitulează „house#LAB“ şi are trei faze creative: 1. fiind un nomad contemporan, îmi acord singur rezidenţe în diferite ţări în care ocup un spaţiu pe care, timp de 4-6 luni, îl amenajez; 2. la sfîrşitul acestei perioade, defragmentez acest spaţiu, folosind medii diverse (fotografie, video, muzică), şi 3. reconstruiesc microcosmosul meu intim într-un spaţiu public. *(Îi sună celularul.)* Stai aşa, că-mi vibrează „galeria“!...

Adică ai o galerie în telefon sau e o metaforă?!

Nu, nu, e pe bune: graţie tehnologiei, mă pot declara primul proprietar al unei minigalerii ce funcţionează în celularul meu Nokia. Din moment ce pot fotografia & stoca imagini în celular, îl pot considera ca o galerie. Display-ul preia rolul vitrinei. Sau e ca o revistă unde schimb săptămînal coperta.

Ca un fel de „celulartă“...

Mai bine „celulartă“ decît celulită!

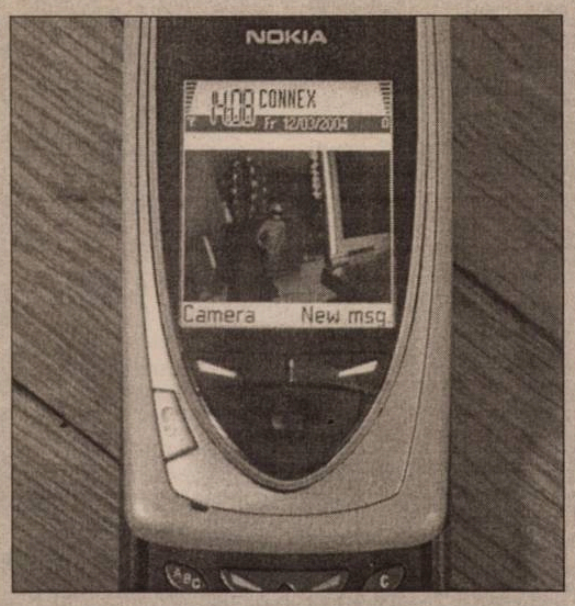

Carmen MEZINCESCU

Adevărurile mele?

„Nu e un obicei, e cool, mă simt vie“ (K's Choice)

Totul e foarte confuz. Despre ce vorbim, de fapt? Despre consum ca trăsătură fundamentală a existenţei umane? Banal şi nu tocmai de dezbătut. Sau despre consum promovat din diverse *raison*-uri şi prin diverse strategii ca deziderat suprem al aceleiaşi existenţe? Aldous Huxley încercase să descrie în *Minunata lume nouă* un astfel de univers în care orice problematică era înecată în irelevant, iar singurul scop al majorităţii oamenilor (conducătorii sînt, ca întotdeauna, altă problemă) era consumul, achiziţionarea de bunuri şi descotorosirea de cele vechi într-un ritm cît mai alert. O perspectivă radicală, ca-n toate distopiile, dar OK ca punct de pornire.

*Sînt **complet** pierdut în supermarket,* cîntau Clash, intelectualii punk-ului prin 1980. Complet *(all)*, adică fără cale de ieşire sau variante. 15 ani mai tîrziu, Radiohead apăreau pe MTV (i.e. una dintre cele mai tari embleme consumiste) cu videoclipul la *Fake Plastic Trees*, înrudit ca idee: un om (solistul Thom Yorke) plimbat (în ultrafamiliarul căruţ) printre rafturile imense, psihotic de ordonat aranjate (şi scăldate în lumina rece şi inexpresivă a neoanelor) ale unui uriaş hipermarket (cu timpul cresc şi proporţiile!). Alte siluete se întrezăreau printre şirurile de obiecte. Sfîrşitul (ieşirea) conţinea sugestia morţii (adică „Nu mai consumi, te-ai dus!“), dar şi a reîncarnării (!) într-un copil ce intra atunci în acelaşi spaţiu. Deci lumea ca imens magazin în care sînt aglomerate toate lucrurile de care ai nevoie ca să trăieşti îndestulat/mulţumit; dincolo – neant. Există alternativă?

În cartea lui Huxley totul era o strategie imensă pentru a ţine oamenii sub control (inclusiv genetic), departe de pericolul ideilor proprii. Standardizaţi, aceştia se încadrau în „cîmpul muncii“ şi într-un proces de consum (produse/servicii) perpetuu (ce înghiţea tot ce cîştigau muncind). Şi atît. Aud deja o voce murmurînd „Paranoia!“. Dar să trecem peste asta. Instrumentul de supunere era, evident, publicitatea în toate formele sale (de la direct la subliminal), ca şi în universul unuia dintre cei mai lucizi autori ai secolului XX – Philip K. Dick (altminteri mare consumator de amestecuri şi cantităţi inimaginabile de medicamente/droguri). În *Ubik* el substituia într-o sinistră pastişă promo-ul (fiecare capitol avea ca motto o reclamă la un produs – de la sutien la diuretic sau deodorant, numit întotdeauna Ubik; cu alte cuvinte, infinitele – ubicuele! – faţete ale Produsului) Logos-ului divin: „Am creat fiinţele vii şi locurile unde locuiesc ele. (...) Eu sînt cuvîntul şi numele meu nu e niciodată rostit. Numele pe care nimeni nu-l ştie. (...) Eu sînt. Eu voi fi întotdeauna“. Uitaţi-vă bine în jur şi spuneţi cu mîna pe inimă că se înşela. Adăugaţi la asta faptul (alegere aleatorie, admit) că într-unul din ultimele *hit*-uri (perfect oarecare) obsesiv difuzate o fătucă lucios machiată cîntă pe cel mai *casual* ton cu putinţă: *Vinde-te pe tine însuţi / Încasează banii şi gata!* (Şi nu, nu e vreo ironie abil camuflată.)

Şi atunci? Care e soluţia? Pe vremea cînd aveam 17 ani cea mai bună prietenă pe care am avut-o vreodată se hotărîse să plece în munţi cu un sac de cartofi şi un căţeluş, iar eu voiam să mă călugăresc. Nici una n-am făcut-o. Acum, ani buni mai tîrziu, ea e bine încadrată în sistem (facultate etc.), iar eu... Uneori mi-e dor de perioada aceea radicală şi de naivitatea noastră maniheistă. Şi stau şi mă întreb: ce mă ţine? Ce consum – pe lîngă resursele naturale ale planetei, stratul de ozon ş.cl.?

Păi... Produse alimentare venite nu ştiu de unde, fabricate în condiţii necunoscute de igienă (aveţi idee cîte bacterii conţine apa?). Vieţile unor copii din Lumea a Treia care muncesc 12 ore pe zi cu dreptul la o singură pauză (inclusiv mersul la toaletă) pentru ca marile corporaţii multinaţionale (Nike e primul scandal care-mi vine în minte) să aibă costuri sensibil reduse de producţie, iar eu să-mi iau tenişi, haine „de firmă“ ş.a. Vieţile altora (copii, adulţi, bătrîni) care vor fi ucişi cu arme produse cu banii pe care eu (şi mulţi alţii) i-am dat altor companii şi pe care acestea le investesc de multe ori în varii afaceri suprastatale (inclusiv cu dictatori din ţări pe care majoritatea nu am şti să le arătăm pe hartă) nu neapărat *kosher*. Emoţiile gata confecţionate şi ambalate pe care mi le furnizează mass-media. (Şi le consum cu maxim entuziasm, trebuie să adaug.) Apoi muzici, filme, cărţi (adică tot [simulacre de] trăiri ale altora) ale căror idei/senzaţii îmi revin în minte în viaţa de zi cu zi, suprapunîndu-se peste ceea ce trăiesc. Reviste care mă învaţă cum să mă port, cum să-mi construiesc aspectul exterior, pînă la urmă cum/ce să fiu. Putem ajunge astfel *(remember* promo-ul deja amintit) la pierderea (să nu exagerăm! îmi zice vocea deja îngrijorată de traseul gîndurilor mele; zi şi tu *alienarea* sau chiar mai bine *îngreunarea)* relaţiei clare cu sinele, aceasta devenind tot mai mediată, bruiată de nenumărate propuneri/modele exterioare. Sau, vorba cîntecului (tot Radiohead), *Deschide-ţi ţeasta – voi fi acolo*. La urma urmei, consum şi hîrtia pe care scriu textul ăsta, şi pasta din pix, başca orele, ţigările, neuronii.

Şi totuşi ce-i de făcut, o dată radicalismul adolescentin dus? Cei care încearcă vreo formă de protest (fie acesta demers artistic sau discurs politic) se folosesc inevitabil de aceleaşi strategii şi căi prin care se promovează şi consumul. Altfel spus, ne vindem revolta, deci de ce ne-ar lua cineva în serios? Apoi, există celebrele marşuri anti-globalizare ce însoţesc fiecare *summit* G8. Am cochetat deseori cu ideea, dar sfîrşeam inevitabil prin a-mi imagina cum l-aş căuta din priviri/urmări pe Jonny Greenwood (ar fi acolo, ştiu asta!) prin mulţime. Ce pretenţii de seriozitate pot să mai am cînd mă las pradă atît de repede umorilor (aceleaşi la care apelează şi sistemul publicitar)?! Oricum, sînt atîtea lucruri de care m-am convins că am nevoie şi care mă ţin aici, în lume, element activ şi (foarte) consumator. Şi nu-mi pot petrece tot timpul gîndindu-mă cum exacerbarea deşănţată a consumului ne abate atenţia de la ce se întîmplă cu adevărat în lume. Dacă asta duce la pierderea lucidităţii şi conştiinţei, *so be it*...

Căci, vorba lui Thom Yorke, încă îmi port perechea de Nike.

Cristi MĂRCULESCU

0, 1, 2, 3...

0. „Folosesc un detergent care se pare că îngraşă“ – O.C.S. „Pauză de reclame“.

1. Îmi consum experienţele sau ele mă consumă? Consum timp şi nervi şi neuroni. Într-un fel sau altul, cu fiecare secundă care trece îmi supravieţuiesc. Undeva există milioane de neuroni care mor. Dar sînt miliarde şi acesta e destinul lor. Şi al meu.

2. Paradoxul consumului: ai de ales între atît de multe produse, dar nu ai libertatea de a alege să nu alegi. Nu poţi trăi în afara circuitului consumist. Exist, deci consum.

3. Supermarket, megamarket, hipermarket... au dispărut băcăniile şi aprozarul şi tutungeria şi magazinele de reparat „ochelari păpuşi podoabe“ şi cizmarii bătrîni cu atelierele lor mici. Nu mai ducem la reparat, folosim şi aruncăm. Produse de-a gata, pe măsură. Industrializarea producţiei a făcut ca unicatul să devină o specie pe cale de dispariţie. Artefactele producţiei de masă şi pentru mase au asasinat relaţia specială, intimă, pe care o aveau bunicii cu obiectele.

Ca om al secolului XX (şi XXI) eşti dator să alegi o pastă de dinţi care penetrează sau previne sau protejează (smalţul, cariile, gingiile), un detergent „ieftin şi bun“ sau „scump da' face banu'“ sau absolut nou, dar şi mai bun pentru spălare manuală sau cu maşina de spălat care rezistă la uragane pe platformele petroliere, sau cealaltă care şi usucă şi calcă şi economiseşte apa, ultimul model de şampon împotriva mătreţii (pentru că eşti dator să ai părul şi umerii impecabili şi ca să ai parte de viaţă amoroasă, respect şi, eventual, plăceri mai mult decît orgasmice în avion) „pentru că meriţi“. Prietenii nu ştiu de ce ai cumpărat fierbătorul minune de la teleshopping, poate pentru că primeai gratuit cablul cu care îl poţi băga în priză şi o lingură universală de teflon expandat, utilă în orice împrejurare. Poţi să comanzi chiar acum, prin telefon. Grăbeşte-te! – oferta, de fapt superoferta, megaoferta, e valabilă doar în limita stocului disponibil. Şi dacă suni foarte repede, poate primeşti şi un premiu surpriză, în mod evident un lucru vital trăirii, de care nu ştiai că există şi care cînd îţi dai seama ce face şi cum funcţionează se va defecta, defecţiune sau iremediabilă, sau „un fleac, da' nu se mai fabrică piese“.

4. O capodoperă a artei moderne: „Supermarket Shopper“ (Duane Hanson).

5. „We live in a greedy little world that teaches every little boy and girl to earn as much as they can possibly, then turn around and spend it foolishly“ („trăim într-o lume mică şi lacomă, care-i învaţă pe toţi băieţeii şi fetiţele să cîştige cît mai mult şi apoi să cheltuiască prosteşte tot“ – Shania Twain, *Ka'tching)*. Şi din acelaşi cîntec: „Our religion is to go and blow it all, so it's shopping every weekend at the mall“ („religia noastră este să risipim tot, aşa că facem în fiecare week-end cumpărături la mall“), mall-ul prin care se mişcă morţii vii ai lui Romero şi explicaţia unuia dintre puţinii oameni care au supravieţuit (dar care, pentru a supravieţui în continuare, trebuie să facă rost de proviziile care se găsesc din belşug în edificiul populat cu *zombies)* cum că ceva ar fi rămas intact în creierele moarte şi că ar bîntui mall-ul din instinct sau poate din amintirea faptului că locul acela însemnase ceva special în viaţa lor... şi iată OROAREA care te izbeşte dintr-un film cult de serie B: Oare consumul ne va supravieţui?... şi ideea că sîntem *zombies* ai cumpărăturilor şi scriu asta încălţat cu trainer-ii mei Salomon, cu care am izbit din greşeală un bocanc Energie, care s-a prăbuşit peste ghiozdanul Kenvelo, din care s-a rostogolit stiloul Rotring. De fapt, lumea de azi nu este decît un Absurdistan babilonic al label-urilor, de la Coca Cola la Philips şi de la Barbie (Mattel) la Texaco. Obsesia asta nesănătoasă ca totul să fie „de marcă“, „de firmă“, de fapt se presupune că dai banii pe calitate şi prestigiu, lucruri pe care le caută şi toţi clienţii en-gros-urilor şi tarabelor, mîndri nevoie mare în hainele lor „Cucci“, „Christian Dihor“ sau „versace“.

6. Pe 28 noiembrie s-a sărbătorit *Buynothing day*. 24 de ore fără să cheltui nimic. Fără să cumperi nimic. Nici măcar ţigări. Experiment pe care vi-l recomand. Un fel de test. Rezultatul meu: victimă conştientă a consumismului.

DILEMA VECHE
Consumaţi, consumaţi... tot va mai rămîne ceva

Soluţia: discernămîntul

– dialog cu Horia-Roman PATAPIEVICI –

Una din obiecţiile de substanţă aduse consumismului este aceea că ne transformă în fiinţe exclusiv economice. Sînt de acord că spectacolul acesta este vulgar – dar societatea noastră (ca să parafrazez un banc de pe vremea celuilalt „C": ceauşismul) nu se-ncurcă în estetică... Cum vezi tu lucrul ăsta?

Eu cred că nu consumismul, ci modernitatea ne-a transformat în fiinţe exclusiv economice, deoarece modernitatea înseamnă raţionalizare, iar economicul nu este decît raţionalizarea costurilor relaţiei noastre cu lumea. Foarte sumar spus, chestiunea opiniilor noastre faţă de consumism este precedată de o alta: avem sau nu avem ce consuma? Cine nu are ce consuma nu are nici o opţiune: nu poate fi decît în favoarea consumismului (altfel crapă). Numai cine are ce consuma poate opta: fie în favoarea, fie împotriva – însă a ce? Este consumismul faptul neutru de a beneficia de pe urma unei societăţi de consum sau este altceva, şi anume ideologia potrivit căreia scopul vieţii este chiar mijlocul întreţinerii ei, în abundenţă materială nelimitată?

Cum comentezi următoarea afirmaţie a unui anume R. Cronk (habar n-am cine este: l-am găsit pe web!): „Consumismul, ca şi comunismul şi fascismul, este o religie seculară care îngrădeşte libertatea de alegere"...? Sau asta: „În mitul consumismului, nu există renaştere sau reînnoire. Şi nu există simboluri iconice care să evoce adevăruri transcendente"...

Cronk dă un sens tare, puternic ideologic, faptului de a consuma şi de a fi *complet* satisfăcut de acest lucru. Problema mea cu condamnarea consumismului este că eu sînt un pro-capitalist, în timp ce anti-consumiştii, de regulă, detestă capitalismul. Chiar dacă uneori ne vor displăcea aceleaşi lucruri, mie şi criticilor societăţii de consum, ne separă esenţialul – adică lucrurile pe care le acceptăm ca fiind bune. Nu ideea de a produce bunuri diverse pentru a fi consumate *ad libitum* este greşită (dimpotrivă, aceasta este o idee foarte bună!), ci faptul că exigenţele noastre sînt atît de mediocre, încît credem că sensul vieţilor noastre stă în satisfacerea *nelimitată* a unor nevoi care ar trebui să fie, în principiu, limitate. Pentru mine, nu capitalismul este problema consumismului (cum cred anti-consumiştii), ci abandonarea exigenţelor superioare.

Crezi că soluţia este să nu (mai) consumăm – cum ne ademenesc adepţii anti-consumului – sau nu există, de fapt, soluţie?

În privinţa soluţiei de a nu mai consuma, eu m-aş bucura ca anti-consumiştii să dea tonul în ce-i priveşte şi să refuze, ei, să mai consume produsele capitalismului abundenţei – adică mi-ar plăcea să-i văd aplicînd în primul rînd asupra lor ceea ce vor să ne aplice nouă, fără să ne întrebe dacă vrem acest lucru ori ba. În ce mă priveşte, eu *vreau* să trăiesc într-o societate de consum, respingînd în acelaşi timp identificarea mijloacelor de a întreţine viaţa cu scopul vieţii – identificare care, în opinia mea, constituie eroarea fundamentală a ideologiei consumiste. Aşa cum am încercat să arăt în *Omul recent*, sînt două feluri de a înţelege modernitatea. Unul vede în modernitate o substanţă, adică un scop în sine, celălalt vede un procedeu *local* de a rezolva probleme locale, adică un sistem de mijloace. Eu cred că prima interpretare este nocivă, deoarece, dacă e să luăm consumismul ca ideologie, îl face posibil, ba chiar necesar. Soluţia la ideologia consumistă, potrivit căreia scopul vieţii este chiar mijlocul întreţinerii ei, este discernămîntul – adică înţelegerea faptului că omul are în mod natural şi exigenţe care nu se pot rezolva cumpărînd tot ce oferă un hipermarket.

„Pieţele sînt imbatabile cînd vor să propună o nouă gamă extraordinară de cereale sau de loţiuni capilare, dar sînt absolut nule de îndată ce vine vorba de alegeri esenţiale – cum ar fi un sistem de sănătate axat pe prevenţie, condiţii mai bune de muncă sau noi soluţii de transport. Sîntem inundaţi de o puzderie de micro-alegeri care maschează un deficit de macro-alegeri. Pentru a rezolva cîteva dintre problemele puse de abundenţă, avem urgent nevoie de o dezbatere politică mai bogată şi mai diversificată. Este o crudă ironie că politicile care proclamă virtuţile opţiunii oferă un meniu atît de sărac."

Richard Reeves, în *Courrier international*, 26 februarie – 3 martie 2004

Filmele (mod de întrebuinţare)

– dialog cu Andrei GORZO –

– Andrei, am asistat împreună la Berlin la masa rotundă cu titlul „How I Learned to Stop Worrying and Love the Critics", despre relaţia dintre regizori şi criticii care (nu) îi iubesc, la care au participat criticii Peter Cowie (moderator), Derek Malcolm, Aruna Vasudev, Chris Fujiwara, regizorii Ken Loach şi un neamţ al cărui nume ne scapă. Eu m-am abţinut cît am putut să nu intervin – mai ales la diatribele anti-capitaliste/consumiste ale lui Loach! Tu cum ai luat toată chestia?

– Am simţit că e de rău din momentul în care Ken Loach a luat cuvîntul şi a întrebat publicul dacă este majoritar german: părea hotărît să nu continue fără un traducător – era felul lui de a protesta la imperialismul anglofon. Cîţiva creştini din public au încercat să-i spună că în sală erau tineri din *80 de ţări* şi că ar fi destul de dificil să găsească un traducător pentru fiecare, mai ales că toţi vorbeau engleza. Dar cei mai mulţi au aplaudat: li se părea o idee bună.

– Dar n-a existat intervenţie a lui Loach care să nu aibă parte de aplauze: cu cît era mai enormă, cu-atît erau şi aplauzele mai entuziaste! Un scurt inventar a ce a spus dl Loach: că – evident – consumismul este Răul Absolut; că filmele hollywoodiene, fiind consumiste, sînt – evident – Răul Absolut; că acei critici care le dedică spaţiu – în detrimentul filmelor „cu mesaj" (evident anticonsumist; vezi filmele lui K. Loach) – sînt uneltele Răului Absolut, pentru că ele „reinforce the structure" (adică pun umărul la consolidarea sistemului – evident, capitalist); că cititorii ar trebui să-i bombardeze cu scrisori de protest pe editorii publicaţiilor unde apar asemenea cronici; şi că, în general, nu e bine ce se-ntîmplă... Vrei să mai adaugi ceva?

– A existat un moment stupefiant cînd, în febra discuţiilor, cuvîntul „Evil" (= Malefic) a nimerit în preajma titlului *Finding Nemo* – filmul ăla de animaţie despre viaţa unor peştişori...

– Iar neamţul din masa rotundă ne-a povestit, tacticos, cum – în faţa ochilor umezi de dorinţă ai copiilor lui, care-l implorau să-i lase să vadă şi ei *Finding Nemo* –, le-a zis: „Nu, întîi trebuie să vedeţi *Albă ca Zăpada*, dar nu, NU versiunea Disney, din '37, ci *numai* versiunea cehească", din anii '60!!

– Totuşi, Ken Loach a adăugat că un critic ar avea dreptul să scrie despre un film „american" (probabil că voia să spună hollywoodian, dar l-a luat gura pe dinainte), dar numai ca să-l demaşte ideologic. De exemplu, Leo, sînt consternat că, în cronica ta la *Elicopter la pămînt!* de Ridley Scott (un film cu care Loach avea o problemă), te-ai luat cu alte prostii în loc să-i dai în vileag militarismul. Nu e frumos.

– De altfel, dl Loach (tu poţi să-i spui „tovarăşul Loach", da' chiar te rog!) ne-a muştruluit – şi uluit – spunîndu-ne că nu facem bine discutînd, într-un film, aspectele formale: ce contează este Conţinutul, Mesajul. Restul n-are importanţă.

(Deşi, pe de altă parte, văzînd patima cu care neamţul din masa rotundă a vorbit despre *Arca rusească* a rusului Sokurov – un film care e 100% formă şi nimic altceva –, recunosc că n-am mai înţeles nimic; se bătea atîta apa-n piuă cu filmul ăsta încît am crezut, la un moment dat, că se face „*product placement*" (= reclamă mascată) şi că ne adunaserăm la un simpozion de marketing ca să aflăm cît de genial e el...) Pînă la urmă, îmi venea să le strig: sînteţi împotriva consumului pentru că nu sînteţi consumaţi!

– În orice caz, a reuşit să bage discuţia într-o fundătură, de unde – cu toată arta de moderator a lui Peter Cowie – n-a ieşit decît după vreo jumătate de oră. Ideea lui Loach că toţi criticii ar trebui să se înroleze împotriva „structurilor corporatismului global" mi s-a părut la fel de folositoare ca o chemare la luptă împotriva ploii. Sînt de acord că la nivel mondial mersul la cinema nu mai e ce era în anii '60-'70:

publicul dispus să-şi asume riscuri, să mai iasă din cînd în cînd din ograda cinematografului popular, a scăzut. Dar nu ştiu cît ne ajută simpla demonizare a acestei stări de fapt. Cauzele ei – de la dispariţia sau retragerea maeştrilor europeni pînă la perfecţionarea Hollywoodului în arta parazită a marketingului – sînt mult mai complexe. Şi oricum, criticul e dator să analizeze filmele pe care oamenii au posibilitatea de-a le vedea, filmele care îi pot influenţa. În momentul de faţă, a scrie în primul rînd despre Hollywood e o simplă inevitabilitate, nu e un blestem.

– Toată ideologia din spatele acestor luări de poziţie se bazează pe un şir de prezumţii: 1) aceea că poţi schimba gustul publicului (*care* public!? nu s-a vorbit de publicuri...); 2) că ce vrea publicul nu este relevant pentru că el este manipulat de „structurile corporatismului global"; 3) că hedonismul este un păcat care trebuie combătut, şi 4) că anticonsumismul se opreşte la porţile propriilor produse: cînd dl Loach face un film care demască „structurile blabla", el trebuie proiectat, prizat şi premiat în toate sălile de cinema din lume pentru că – nu-i aşa – el ne vrea binele...

– Şi mi se pare că un critic care ar urma directivele lui Loach n-ar reuşi decît să-şi alieneze publicul...

– ...Paranteză: publicul e *deja* alienat!

– Nu ştiu cum e cu facerea de bine, dar cred că un critic furios şi angajat face mai puţin decît unul deschis către tipuri cît mai diferite de cinema, unul loial subiectului său – oricare ar fi acela –, unul care poate cîştiga încrederea oamenilor prin felul în care le vorbeşte despre plăceri accesibile şi poate conta, cît de cît, pe încrederea asta atunci cînd le prezintă plăceri mai rare. Oricum, vorba lui Derek Malcolm: „Critica perfectă ar fi semnată de I. Christos şi e puţin probabil că El Şi-ar găsi un loc de muncă în ziarele de azi".

– Şi tot în paranteză: „facerea de bine" a criticului e, cel mai adesea, acea trimitere în originea maternă pentru anumiţi regizori. Malcolm a mai avut o vorbă de duh mortală cînd, citînd un confrate, ne-a învăţat ce trebuie făcut & spus atunci cînd un amic regizor te invită la proiecţia-test a ultimei sale „capodopere" (citeşte: catastrofe): treci rapid şi ferm pe lîngă el şi-i spui, din zbor: „*Veeery interesting! You've done it again!*".

– Şi tot Malcolm – să-i dea Dumnezeu sănătate! – a avut ultimul cuvînt. După tot ce-am auzit de la Loach despre înalta menire a meseriei noastre, ne-a redat simţul proporţiilor cu o poveste din anii lui de ucenicie: tremurînd de frică, s-a dus să-l intervieveze pe John Ford la el la hotel. I-a deschis dna Ford, care i-a spus că soţul ei s-ar putea să nu fie în stare să-i răspundă, avînd indigestie. Malcolm tocmai se pregătea să fugă (cunoştea opiniile lui Ford despre critici, deci avea motive să se simtă uşurat), cînd uşa de la baie s-a întredeschis şi s-a auzit Vocea Creatorului: „Lasă-l să intre, mă descurc cu doi căcaţi în acelaşi timp!".

„Literatura imaginativă ajută mai mult decît filosofia la autodezvoltarea individuală“

– interviu cu Richard RORTY –

Domnule profesor, ce v-a determinat să urmaţi o carieră filosofică?

Am citit Platon şi Nietzsche pe vremea cînd eram adolescent şi am fost suficient de intrigat încît să îmi doresc să citesc mai mult. Am sperat să descopăr cum i-ar putea cineva reconcilia pe aceşti doi autori. Speranţa era deşartă, însă cînd mi-am dat seama de acest lucru, era deja prea tîrziu. Eram prins în mrejele filosofiei.

Care au fost filosofii pe care i-aţi admirat la începutul carierei dumneavoastră şi cum s-au schimbat în timp preferinţele dumneavoastră?

Spre sfîrşitul adolescenţei mele îi admiram foarte mult pe Peirce şi Whitehead, însă citindu-l apoi pe Wilfrid Sellars am trecut în tabăra filosofiei analitice. În articolele mele timpurii publicate în revistele de filosofie susţineam că dacă îl avem pe Wittgenstein, nu mai avem nevoie de Peirce şi că Sellars ne-a oferit suficiente motive pentru a ne îndoi de noţiunea de „experienţă trăită“ invocată de Bergson şi Whitehead.

Cînd şi ce anume v-a stîrnit interesul în filosofia continentală?

Am citit cîte ceva din Sartre şi Heidegger în anii ’50 şi am predat un curs despre aceşti autori în 1960. Însă am reînceput să predau cursuri despre ei abia mai tîrziu. Am publicat primul meu articol despre Heidegger – o comparaţie între el şi Dewey – pe la începutul anilor ’70. Pe la sfîrşitul anilor ’70 predam cursuri despre Heidegger şi Nietzsche. Pe vremea aceea devenisem interesat şi intrigat de Derrida şi am început să citesc din ce în ce mai mult Heidegger prin lentile derrideene.

Educaţia pe care aţi primit-o la Yale nu a fost una în filosofie analitică şi chiar dumneavoastră menţionaţi faptul că aţi fost un autodidact în ceea ce priveşte filosofia analitică, tocmai pentru a putea „supravieţui“ în cel mai bun departament de filosofie analitică, şi anume cel de la Princeton. Şi totuşi, interesul dumneavoastră pentru filosofia analitică a culminat într-o aspră critică a ei, în Philosophy and the Mirror of Nature, *cartea care v-a făcut celebru. Ce a determinat o astfel de critică? O nemulţumire în ceea ce priveşte filosofia analitică?*

Nu am considerat *Philosophy and the Mirror of Nature* drept o critică a filosofiei analitice ca atare, ci mai degrabă drept utilizarea anumitor filosofi analitici (Wittgenstein, Quine, Davidson, Sellars) pentru a-i critica pe alţii (succesorii lui Russell, pe scurt vorbind). Acum îl consider pe Brandom – care este cu certitudine un filosof analitic după aprecierea oricui, în ciuda admiraţiei lui intense pentru Hegel – cel mai interesant filosof în viaţă.

În cea de-a treia parte a cărţii Philosophy and the Mirror of Nature, *menţionaţi hermeneutica drept o posibilă alternativă la filosofia analitică. Ulterior, în opera dumneavoastră nu mai dezvoltaţi această idee. Reflectă aceasta o schimbare în concepţia dumneavoastră cu privire la rolul hermeneuticii?*

Mi-am dat seama că foloseam termenul „hermeneutică“ într-o manieră idiosincratică şi confuză, şi că mă puteam descurca foarte bine şi fără el. Devenise prea complicat să explic mereu diferenţa între ceea ce înţelegeam eu prin „hermeneutică“ şi ceea ce înţelegeau urmaşii mai ortodocşi ai lui Gadamer.

Ce v-a stîrnit interesul pentru pragmatism şi cînd a început acesta să se cristalizeze într-o poziţie pragmatistă?

În 1970 începusem să cred că Dewey se afla pe calea cea bună şi că versiunea lui de pragmatism putea fi reunită cu cea a lui Wittgenstein şi, de asemenea, cu cea a lui Heidegger. Cei trei filosofi m-au frapat prin faptul că au reuşit să o rupă definitiv cu problematica cartesiano-kantiană care mai domină încă filosofia analitică.

Ce diferenţiază varianta dumneavoastră de pragmatism de cea a pragmatismului clasic al lui Peirce, James şi Dewey, permiţîndu-le altor filosofi să vă numească neo-pragmatist?

Eu nu am nici o întrebuinţare pentru noţiunea de „experienţă“ şi consider că articolul lui Sellars „Empiricism and the philosophy of mind“ a făcut ca *Radical Empiricism* a lui James şi *Experience and Nature* a lui Dewey să pară demodate. De asemenea, nu găsesc nici o utilitate pentru noţiunea de „metodă ştiinţifică“, căreia Dewey, din păcate şi în mod eronat, i-a acordat prea multă importanţă. Dar cred că ceea ce a spus James despre adevăr a fost în mare măsură adevărat şi că James poate fi în mod avantajos reconciliat cu Nietzsche. Mulţi alţi admiratori ai lui Peirce, James şi Dewey, cum ar fi Putnam, cred că eu distorsionez mesajul acestora dîndu-i o nuanţă nietzscheană. Dar eu cred în continuare că filosofii clasici propun o schimbare radicală şi dezirabilă în simţul comun occidental.

Ce a determinat întoarcerea dumneavoastră spre literatură? O dezamăgire pricinuită de filosofie? Sau o credinţă că literatura este mai folositoare decît filosofia cînd e vorba de soluţionat probleme?

De fapt, n-a existat o întoarcere spre literatură. Am crezut întotdeauna că literatura imaginativă ajută mai mult decît filosofia la autodezvoltarea individuală. Şi în cele din urmă am ajuns să spun acest lucru în scris. Am fost dezamăgit de filosofie numai în sensul că am regretat faptul că promisiunile lui Platon de a pătrunde într-o altă lume, diferită, superioară, nu puteau fi niciodată împlinite. Dar am realizat acest lucru încă din vremea adolescenţei mele. De atunci încoace nu am mai fost dezamăgit de filosofie, chiar dacă am considerat absurde multe dintre pretenţiile sale tradiţionale.

Profesorii din Departamentele de Filosofie par să creadă uneori că încercaţi să le luaţi profesia şi, prin urmare, reacţia lor la opera dumneavoastră nu este întotdeauna una pozitivă. Pentru unii dintre ei, critica dumneavoastră la adresa filosofiei constituie un suport pentru o „mişcare a sfîrşitului filosofiei“. Pe de altă parte, profesorii din Departamentele de Literatură par să creadă că, în sfîrşit, cineva aflat de partea cealaltă a baricadei le face dreptate în străvechea dispută dintre filosofie şi poezie. În fiecare din aceste cazuri sînteţi considerat un avocat al înlocuirii filosofiei cu literatura. Cum v-aţi defini dumneavoastră propria poziţie?

Filosofia, ficţiunea (dramatică, epică, romanescă) şi poezia lirică sînt trei tradiţii culturale străvechi. Nici una dintre ele nu se va sfîrşi vreodată şi nici nu trebuie ca acest lucru să se întîmple. Nu îmi imaginez substituirea oricăreia dintre ele cu vreuna din celelalte două. Nădăjduiesc că oamenii din Occident îi vor citi întotdeauna pe Platon, Hegel şi Nietzsche. Întrebarea dacă ei vor citi vreun profesor de filosofie contemporană e cu totul altceva. Poate că da, poate că nu. Unul dintre motivele pentru care le sînt antipatic unora dintre profesorii de filosofie este acela că susţin că ei dezbat probleme care nu merită luate în considerare şi că preocuparea lor pentru aceste probleme face ca opera lor să fie lesne de dat uitării. Dar această critică a unora dintre contemporanii mei cu greu poate fi considerată o critică a filosofiei în general.

Uneori se face referire la dumneavoastră în calitate de postmodernist. Vă identificaţi cu această descriere? Dacă nu, de ce credeţi că sînteţi considerat totuşi un postmodernist? Care sînt presupoziţiile (în cazul în care există vreuna) pe care le împărtăşiţi cu postmodernismul?

Dacă „postmodernism“ nu presupune decît a fi de acord cu Heidegger că e timpul să scăpăm de metafizică şi cu Dewey că e timpul să scăpăm de epistemologie, atunci presupun că sînt un postmodernist. Dar nu cred că este o etichetă prea edificatoare. Nu consider că am prea multe în comun cu Lyotard sau Lacan, de exemplu.

(va urma)

interviu realizat
de Mihaela CĂBULEA

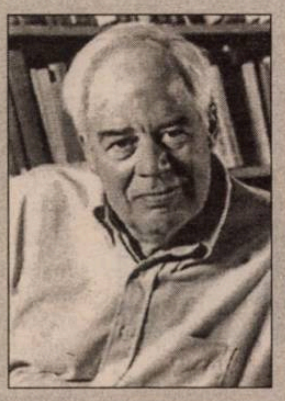

***Richard Rorty** şi-a dat doctoratul în filosofie la Yale University în 1956; a fost instructor la Yale, 1956-1957; instructor şi asistent universitar la Wellesley College, 1958-1961; asistent, profesor asociat şi profesor titular de filosofie la Princeton University, 1961-1982; profesor universitar de ştiinţe umaniste la University of Virginia, 1982-1998; profesor de literatură comparată la Stanford University, 1998-2002. El susţine că multe dintre problemele tradiţionale ale filosofiei sînt redundante şi depăşite şi că scopul cercetării nu ar trebui să fie adevărul, aşa cum a fost el de la Platon încoace, ci progresul uman. În locul cunoaşterii adevărate, care oferă iluzia penetrării dincolo de aparenţe într-o lume suprasensibilă, Rorty ne propune o filosofie a speranţei – speranţa în progres, într-un viitor mai bun. În acest sens, unul dintre obiectivele sale majore este să debaraseze filosofia de un set de distincţii filosofice – aparenţă/realitate, minte/trup, moralitate/prudenţă, virtute/viciu – care a dominat şi modelat tradiţia filosofică occidentală încă de la începuturile sale şi care, consideră el, a supravieţuit mai mult decît utilitatea sa practică. Acest proiect l-a implicat într-o serie de dezbateri aprinse cu unii dintre cei mai influenţi filosofi americani – cum ar fi Quine, Davidson, Putnam – precum şi cu filosofi europeni – Habermas, Derrida, Foucault. Fapt ce a făcut ca opera lui să devină o punte intelectuală peste prăpastia artificială care desparte cele două ramuri ale filosofiei occidentale. Acest interviu cu Richard Rorty este menit să încheie seria traducerilor în limba română a celor trei volume de* Eseuri filosofice.

Concursul Naţional

„Tânărul Jurnalist al Anului“

a şasea ediţie

Romanian Publishing Group

cu sprijinul

CONNEX

UniCredit Romania

ROMPETROL energie vie

gsk GlaxoSmithKline

lansează a şasea ediţie a concursului anual destinat încurajării şi recompensării tinerilor jurnalişti.

Concursul „Tânărul Jurnalist al Anului“ are patru secţiuni:

- **cultură;**
- **financiar/bancar;**
- **economic/afaceri;**
- **social (sănătate, piaţa muncii, probleme sociale etc).**

→ Pentru fiecare secţiune în parte, va fi desemnat cel mai promiţător tânăr jurnalist care a publicat în cursul anului 2003 articole tratând subiecte din domeniile anunţate. Articolele trebuie să fie la prima participare la un concurs de acest gen.

→ Participanţii trebuie să aibă maxim 35 de ani. Pentru înscrierea la concurs, candidaţii sunt rugaţi să trimită: 3 articole însoţite de publicaţia originală (minim 1000 de cuvinte/articol) şi o prezentare succintă a experienţei profesionale.

Câştigătorul fiecărei secţiuni primeşte un premiu în valoare de 33.000.000 lei.

Selecţia articolelor va fi făcută de către personalităţi ale mass-media din România. Trimiteti înscrierile la concurs până la 30 aprilie 2004 (data poştei), cu menţiunea: Pentru concursul „Tânărul Jurnalist al Anului“ (secţiunea), pe adresa FREEDOM HOUSE, bd. Ferdinand, nr. 125, et. 1, ap. 2, Bucureşti.

Pentru detalii, contactaţi Fundaţia Freedom House, la telefoanele: 230.29.79, 0722.205.549, 0740.089.253 şi la adresele de e-mail: freedomhouse@kappa.ro, marinescu@freedomhouse.ro. Persoana de contact: Mălina Marinescu.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

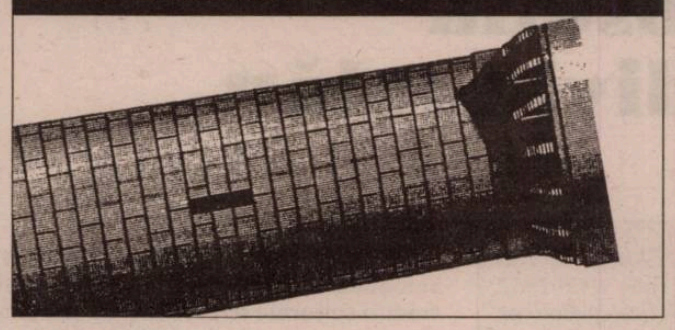

Eclipsa greco-catolică

Cu trei secole în urmă, Biserica greco-catolică (BGC) apărea ca o comunitate răsăriteană dornică să accepte autoritatea Papei pentru a-şi promova – socialmente – credincioşii mereu năpăstuiţi. Pe seama respectivei Biserici s-au format, cu timpul, felurite clişee. De pildă: se acceptă că BGC a fost prima instituţie românească în comuniune cu o instituţie occidentală. Sau că elitele sale au generat curentul latinist, atît de important în metabolismul intelectual, moral şi politic al Marii Uniri de la 1918. Prin Şcoala Ardeleană, Roma perenă a revenit în Transilvania, dar şi peste munţi, unde identitatea românească se dizolva, ca un soi de cruton arheologic, în ciorba turco-fanariotă. Se mai ştie, iarăşi, că BGC a fost desfiinţată abuziv, printr-un decret de inspiraţie stalinistă: era prea legată de lumea liberă pentru a fi pe placul unui sistem totalitar asiatic. Opinia publică omagiază, pe bună dreptate, eroismul sacrificial de care au dat dovadă episcopii greco-catolici: spre deosebire de mulţi alţi lideri creştini, ei au preferat mitrei puşcăria. În fine, am asistat cu toţii la manifestarea postdecembristă a unei BGC ieşită din catacombe...

Această ultimă perioadă s-a soldat cu un bilanţ amestecat: decretul samavolnic a fost abrogat, s-a reconstituit ierarhia, Papa a numit la vedere un cardinal (care fusese deja ales *in pectore*), în vreme ce relaţiile dintre minoritatea greco-catolică şi majoritatea ortodoxă s-au degradat, prilejuind campanii de presă ostile, reproşuri maniheiste, diabolizări simetrice şi partizanate culturale deopotrivă păgubitoare. BGC a devenit arena de răfuială dintre trecut şi prezent, dintre Răsăritul „putred" şi Apusul „imaculat" etc. Pe teren, s-au produs evoluţii la fel de patetice. A început bătălia pentru recuperarea patrimoniului greco-catolic, pe care statul comunist îl „oferise" Bisericii Ortodoxe Române. Cîteva zeci de biserici au fost restituite proprietarilor legitimi, acolo unde s-a putut (şi unde actorii locali au reacţionat cu bun-simţ). Mitropolitul Banatului a retrocedat catedrala din Lugoj, dar multe alte biserici au fost cîştigate prin procese puţin milostive şi deloc misionare. În paralel, greco-catolicii şi-au construit alte lăcaşuri, cu fonduri de la Vatican sau din alte zări înstărite. Abia la mijlocul anilor '90 s-a format o comisie de dialog între exponenţii celor două Biserici româneşti. Rezultatele sale au fost modeste, atît pentru că episcopii greco-catolici au promovat aşteptări maximaliste *(restitutio in integrum)*, cît şi pentru că „partea" ortodoxă nu avea, probabil, intenţia reală de a negocia. Vizita lui Ioan Paul al II-lea (primit, după cum se ştie, numai la Bucureşti) a subliniat, simbolic, ireversibilitatea stării de fapt.

La capătul acestei succinte recapitulări, ne putem întreba de ce nu se mai aude (mai) nimic despre BGC? Un subiect pînă nu demult prizat de jurnalişti şi urmărit de întreaga societate a intrat într-o suspectă penumbră. Explicaţia vine dinăuntru. În 1992 s-a făcut un recensămînt care indica existenţa a circa 450.000 de credincioşi „uniţi" cu Roma. La acel moment, episcopii greco-catolici susţineau că fidelii lor – cu mult mai numeroşi – nu s-ar fi declarat ca atare din frica inerţială faţă de vechiul regim. În 2002, cînd un nou recensămînt a scos la iveală doar 250.000 de greco-catolici, nimeni n-a mai putut invoca timorarea celor recenzaţi. Înjumătăţirea efectivelor uniate are cu totul alte cauze. În primul rînd, această nobilă Biserică trece printr-o criză de aşezare doctrinară. S-ar spune că nu mai are energia de a supravieţui ca hibrid interconfesional: ori se lasă absorbită în catolicism, ori se întoarce la ortodoxie. În al doilea rînd, episcopii greco-catolici au comis greşeala de a paria exclusiv pe capitalul martiric al Bisericii lor, uitînd că victimele de meserie provoacă antipatii şi că fixaţia paseistă descurajează convertirile. Mai mult, Prea Sfinţiile lor şi-au făcut o raţiune de viaţă din polemica antiortodoxă. În fine, chestiunea restituirilor a fost supramediatizată mercantil, în dauna comunicării dintre clerul greco-catolic şi laicat.

Am respectat dintotdeauna BGC şi continuu să sper că această ramură a creştinismului autohton ne va dărui nepreţuite valori spirituale. Cred însă că strategia ei pastorală, dar mai ales raporturile sale cu Papalitatea, cu Sinodul BOR şi cu statul român necesită o grabnică reorientare. Pentru a nu spune mai mult.

Vasile MORAR

Dimensiunile estetico-sacră şi funcţional-profană ale arhitecturii

● **Augustin Ioan, *Arhipretexte (Heterotopoi: Despre zidire, violenţă, înstrăinare)*, Editura Dacia, Cluj, 2003.**

Dacă cineva doreşte cu tot dinadinsul să se apropie de o temă precum cea circumscrisă cuplurilor conceptuale sacru-profan şi, respectiv, public-privat – ambele raportate la spaţiul edificat, adică arhitectura şi urbanismul, atunci acel om trebuie să acopere prin competenţă cîteva domenii: arhitectura şi istoria sa, istoria ideilor şi a credinţelor religioase, sociologia (urbană şi rurală) şi sociologia politică, fenomenologie şi hermeneutica religiei şi, deloc la urmă, etica, inclusiv ramurile „aplicate" ale acesteia, cum ar fi de pildă etica mediului.

De la începutul acestor rînduri, care se doresc a fi o introducere la lectura unei incitante la meditaţie cărţi, mărturisim că toate aceste competenţe Augustin Ioan şi le-a cîştigat într-o tinereţe studioasă: atît ca doctor în arhitectură, cît şi ca doctor în filozofie (specializarea etică şi estetică). Prin urmare, era calificat să cerceteze şi aplicarea acestor concepte la realitatea autohtonă. În fapt, ce ne propune Augustin Ioan în consistenta sa carte? Un răspuns adîncit pentru interogaţii atît metafizice, cît şi „fizice", în sensul de urbanistice, sociologice, economice, psihologice.

Iată ce putem extrage ca interogaţii din acest dens şi ramificat discurs:

Putem oare să punem în relaţie spaţiul construit cu cele mai semnificative viziuni filozofice, în particular cu cel provenind din grila iudeo-creştină şi greco-latină şi cu toate prelungirile acestor viziuni?

Dacă ontologiile majore încapsulează în mod obligatoriu categoriile de spaţiu şi timp, atunci întrebarea care se pune tot mai acut, începînd cu sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul celui de-al XX-lea, este cum aceste categorii pot da seama în cuprinsul morfologiei culturii, mai ales, de ideile de spaţiu şi timp sacru, de loc public şi spaţiu privat, timp profan şi spaţu public sau de timp şi loc privat şi aşa mai departe.

Cum, plecînd de la conceptul de sacru şi, mai ales, de spaţiu sacru, se pot developa apoi răspunsuri referitoare la: ce face dintr-un loc din spaţiu un loc dosebit, sacru? Cine, ce, cum, în ce contexte poate impune acest statut şi cum poate fi el menţinut?

Ce condiţii ideogenetice (de aceeaşi natură spirituală) sau alogenetice (provenind din existenţa utilitară, politică sau morală) aduc în prim-plan conversiunea locului profan în loc şi spaţiu sacru?

Ce loc ocupă nevoia de sacralitate a existenţei în cadrul opţiunilor umane primare: alegerea adăpostului, a spaţiului convieţuirii, a spaţiului de intimitate?

Cum şi mai ales cu ce consecinţe frenezia demitizantă şi desacralizantă a modernităţii şi cea a postmodernităţii impun noi reguli pentru amenajarea unei lumi tot mai mici, tot mai dense, tot mai decentrate şi mai neomogene în tradiţii de evaluare morală coerente?

Unei asemenea cascade de întrebări încearcă să îi facă faţă Augustin Ioan. În orice caz, autorul pune uneori explicit asemenea interogaţii în cele cîteva sute de pagini de text, iar implicit, el răspunde – ne simţim obligaţi să consemnăm acest adevăr factual – la mai multe provocări ale temei în discuţie decît am semnalat mai înainte.

Autorul îşi structurează studiul într-o venerabilă tradiţie clasică, adică în trei mari teme. Prima o reprezintă meditaţia asupra spaţiului sacru; deloc întîmplător, ea este cea lămuritoare pentru „condensările de sacru" prezente în templu, în Turnul Babel, în bazilică şi biserică, în piaţa publică. Credem că metodologic autorul a ales cea mai adecvată soluţie, plecînd de la spaţiul sacru şi nu de la spaţiul public, aşa cum iniţial i se păruse mai potrivit. De asemenea, cum se întîmplă adeseori, definiţia goetheană a sacrului, articulată cu aceea hegeliană, s-a dovedit a fi o foarte bună cheie hermeneutică pentru a da consistenţă şi claritate ideilor venite dinspre Otto sau Eliade, dinspre Bachelard, Derrida, Gadamer, Heidegger, Foucault şi, nu în ultimul rînd, de la Platon (cel din *Timaios)*, Blaga şi Noica.

În fapt, punctul forte al cărţii acesta este: relecturarea tuturor spaţiilor construite din trecut, prezent şi, poate, viitor, prin intermediul cotei de sacralitate încapsulate în ele. Într-o a doua temă a cărţii, dedicată raportului dintre locul public şi spaţiul privat, autorul pleacă de la premisa că această relaţie nu este una de opoziţie. În esenţă, Augustin Ioan susţine şi întăreşte următoarea argumentaţie: „Spaţiul privat este ambianţa retragerii deliberate din locul public, spaţiu al ascunderii – prin chiar acest gest invocînd locul public. Aşadar, refuzînd opoziţia loc public/spaţiu privat, propun să discutăm despre o diferenţă de grad de vizibilitate de la biunivoc (Lp) la univoc (Sp). Aşa cum este definit aici, relaţiile dintre cei doi termeni sînt următoarele: 1) Spaţiul privat este exclusiv situat pe teritoriul Locului public... Locuirea nu există decît ca locuire întreolaltă... 2) Spaţiul privat este «scobit» în Locul public, este înfiinţat pe seama acestuia... 3) Spaţiul privat este cel care impune apoi amenajarea acestei «ocrotiri de jur împrejur»; 4) întotdeauna există între Locul public şi Spaţiul privat zone de «contaminare» reciprocă, depinzînd de cultura, civilizaţia şi clima locului, cele două aspecte se amestecă şi coexistă".

Sînt extrem de multe observaţii de amănunt operate în acest context, dar reţinem pentru exemplificare doar una, care pleacă de la o analiză a lui J.P. Vernant: în spaţiul public al antichităţii greceşti este celebrată zeiţa intimităţii, în vreme ce în locuinţă este prezent, chiar dacă ex-centric, spaţiul public sub forma camerei de oaspeţi.

În fine, aş face observaţia că o a treia temă, prezentă în teza de doctorat, dar absentă din această carte şi dedicată soluţiilor la problemele identificate, a fost deja publicată sub titlul programatic şi sugestiv „Pentru o nouă est/etică a reconstrucţiei" (Bucureşti, Editura Paideia, 2002). Cred că merită, în acest context, să o comentez şi pe aceasta, din perspectiva integrităţii iniţiale a tezei. Aici, autorul, cunoscut deja prin studiile sale publicate, ca şi prin poziţiile publice ferm şi constant afirmate de un deceniu deja, asupra acestei problematici, încearcă, mereu şi mereu, din unghiuri foarte diverse de vedere (cînd urbanistice, cînd sociologice, cînd semiologice, cînd antropologice, întotdeauna însă atent la implicaţiile etice) să răspundă la o interogaţie pe cît de gravă, pe atît de simplă, la prima vedere: putem avea un Bucureşti şi o ţară construite în aşa fel încît să fie satisfăcute concomitent şi criteriile civilizaţiei şi ale vieţii democratice, dar şi standardele morale şi estetice ale lumii postmoderne? Augustin Ioan nu cade în facila atitudine lamentativă, atît de des întîlnită şi în mediile de decizie şi în cele intelectuale. El explică multe şi justifică mai puţin, dar este mereu atent la simţul măsurii atunci cînd înaintează în teritoriul propunerilor practice.

Nu dorim să insistăm prea mult asupra conţinutului acestor interesante şi, în acelaşi timp, avizate propuneri făcînd obiectul precedentei (în ordinea apariţiei editoriale, nu şi a tezei de doctorat din care a fost extrasă) *„est/*etici a reconstrucţiei", dar putem îndemna la lectură pe oricine e interesat să găsească un răspuns la cum şi de ce arată Bucureştiul aşa cum arată, sau cum „poate deveni el un spaţiu edificat care să armonizeze componenta publică cu cea privată şi dimensiunea sacră cu cea profană".

În fapt, miza acestei cărţi şi a celei precedente, ambele alcătuind o teză de doctorat în filozofie, este enormă, iar Augustin Ioan s-a dovedit pe cît de competent, pe atît de responsabil să o scoată la lumină, nădăjduim, în beneficiul comun – cum este orice întreprindere spirituală şi culturală.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

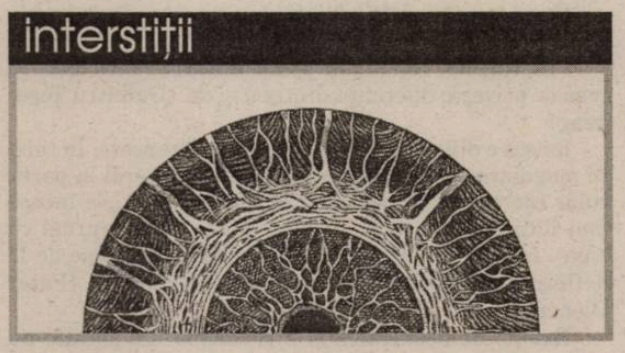

Întîlniri întîmplătoare

Jean Marais, încercînd să iasă pe poarta unei vile din strada Norvins, lîngă Place du Tertre; pare pilit, surîde euforic, se clatină uşor, o doamnă în vîrstă, cu siguranţă menajera, îl apucă de braţ şi-l trage autoritar înapoi, închide în urma lor uşa, preţ de cîteva secunde se aude vocea ei cum îl ceartă, apoi linişte, e o oră cînd turiştii sînt rari, sîntem, R. şi cu mine, singurii martori ai scenei.

Frantz-Olivier Giesbert, acum director la *Le Point* şi realizator al unei emisiuni literare TV, ieşind din librăria Gallimard de pe Bulevardul Raspail cu două sacoşe burduşite de cărţi şi sărind într-un taxi.

Hubert Vedrine: nu mai e, de cîteva săptămîni, ministru de Externe, traversează strada pe trecerea de pietoni din faţa Academiei Franceze.

Jacques Henric, soţul tolerant al neobositei Catherine M., în faţă la Café de Flore, cu ziarul *Libération* în buzunar, cu *Le Monde* în mîna stîngă şi telefonul mobil în dreapta; vorbeşte timp de două-trei minute, apoi intră grăbit în cafenea.

Milan Kundera, aşteptînd autobuzul, pe Bulevardul Raspail, în staţia de lîngă Maison des Sciences de l'Homme; figură brăzdată de riduri, îl ţine strîns şi tandru de braţ o doamnă cam de aceeaşi vîrstă.

Pe Rue de Varenne, la cîţiva zeci de metri de Balatul Matignon (sediul preşedinţiei Consiliului), dau „nas în nas" cu Edouard Balladur, atunci prim-ministru. Balladur e însoţit de cîteva persoane despre care putem bănui că fac parte din *staff*-ul lui şi e urmat, la o distanţă decentă, de gărzile de corp. Greu de ghicit rostul acestei plimbări matinale decontractate. Nu seamănă a „vizită de lucru" şi, oricum, e prea aproape de reşedinţa oficială.

Strada Monsigny, teatrul Les Bouffes-Parisiens: pe trotuar, Jean-Claude Brialy (e acum proprietarul teatrului, care a fost în urmă cu un secol şi jumătate al lui Offenbach) ridică ochii, priveşte minute bune faţada, face cîţiva paşi, se uită iarăşi către un punct pe care nu reuşesc să-l identific, ridică din umeri, se întoarce, schimbă cîteva vorbe cu bărbatul (probabil patronul) ieşit în pragul bistroului de peste drum.

Ismail Kadare, pe Rue du Dragon (e cald, însă Kadare poartă un pardesiu lung, dintr-o stofă groasă), are în mînă o sacoşă de plastic pe care scrie *Fayard* (sîntem la doi paşi de Rue des Saints-Pères, unde se află sediul Editurii Fayard, cea care i-a publicat aproape toate cărţile).

Jorge Semprun, în piaţa de la Palais-Royal, puţin adus de spate (are aproape 80 de ani), dă senzaţia că îşi trage cam greu piciorul stîng, ezită, apoi coboară treptele către staţia de metrou.

Pe Rue de Lille, chiar lîngă Institutul Naţional de Limbi şi Civilizaţii Orientale, Karl Lagerfeld. La cîţiva metri, într-o aşteptare respectuoasă, dar vigilentă, bodyguardul, masiv, mustăcios. Lagerfeld vorbeşte la telefonul mobil: e îmbrăcat în blugi, haină neagră, cămaşă albă, cravată. Îl urmăresc de pe trotuarul celălalt, chiar în faţa casei unde au locuit Lacan şi Tzara. Conversaţia e interminabilă, abandonez.

E sîmbătă, spre seară, a fost Ziua Patrimoniului, am rătăcit (într-o aglomeraţie sufocantă) prin Marais, acum lumea s-a mai liniştit şi s-a mai răsfirat, intru în curtea de la Hôtel de Sully ca să ajung în Rue Saint-Antoine, un paznic mă anunţă că peste zece minute se închid porţile, în curte au rămas cîteva tarabe cu cărţi de ocazie, mă opresc să răsfoiesc nişte albume, apare Jack Lang flancat de o jurnalistă şi de un operator TV, juna îi spune că va face interviul aici, „dumneavoastră decideţi", răspunde fostul ministru, „da, însă nu prea e lume", observă reportera, „nici o problemă", asumă – bărbăteşte – Lang, se opreşte la o jumătate de metru de mine, ia o carte în mînă, o deschide, operatorul filmează de zor, joc fără să vreau rolul parizianului însetat de cultură, doamna cu cărţile e numai zîmbet, „Bonjour, Monsieur le Ministre", „Bonjour, Madame", „Dacă veneaţi mai devreme, mi-aţi fi adus mai mulţi cumpărători", „Îmi pare rău, doamnă, promit că la anul aşa voi face".

Alex. Leo ŞERBAN

mă enervez, deci exist

*„E bine să fii zgîrcit cu dispreţul, avînd în vedere marele număr al celor care-l merită." **

EuROvision

Sîmbăta trecută am făcut un lucru îngrozitor: am mers într-o vizită la nişte prieteni scriitori şi i-am pus să se uite – ghinion! – la „Eurovision". Nu la finala europeană, ci la cea românească. La „EuROvision" deci. Recunosc, sînt un ticălos nepoliticos, egoist & hedonist, dar cum să fi rezistat plăcerii perverse de a *vedea* (nu discut „muzica") apariţiile devastatoare de pe România 1?!

A cîştigat veterana Sanda Ladoşi, care arăta ca versiunea recondiţionată a unei „dominatrix" dintr-un porno german din anii '80 (în caz că vă-ntrebaţi dacă am văzut vreodată aşa ceva, răspunsul este da): o zi proastă pentru părul-i banană, bustieră roz-lucioasă crăpată pe mijloc & încheiată, leneş, cu şireţele, pantaloni pînă la genunchi strîmţi-strîmţi (da' strîmţi!) de piele neagră, botine – probabil – fine. Alt veteran (mereu-veselul Adrian Enache, care n-are nici un motiv să fie vesel, da'-n fine) era în geacă! – de piele!! – neagră!!! –, restul de piele (a lui) ieşind dizgraţios de mult de la gît în sus; „Nu mă mai cheamă Adrian Enache – ne-a dat el speranţe –, ci Salamandra!". Tot salam se cheamă.

Dar preferata mea a fost, de departe, Elena Cârstea într-o apariţie Cleopatra-întîlneşte-Narghita-întîlneşte-Xena-întîlneşte-Terminator (jumătate de faţă cîrlionţat-pictată stil tapet auriu) şi flancată de patru flăcăi dansînd ca-ntr-o parodie melbrooksiană la *Căderea Imperiului roman*. Toţi cinci căutau Turcia (gazda concursului), dar ajungeau undeva mai la sud (Egipt) şi mai la est (India) şi-n general nicăieri. Cârstea a cîntat „Don't Be Afraid". Prea tîrziu: deja ne îngrozise.

* *Chateaubriand, citat din memorie (din memoria lui Jean D'Ormesson, invitat la o emisiune a lui Drucker)... Toate motto-urile de pînă acum, deşi în ghilimele, mi-au aparţinut.*

Dragoş BUCURENCI

chat@clubucurenci

Serata „muzicală"

Un distins şi monden redactor/povestitor al acestei reviste obişnuia să îşi suplimenteze veniturile în vremea studenţiei făcînd DJ-ing în discotecile Capitalei. Muzicile pe care le punea – hit-uri incluse în ultimele topuri muzicale vestice – erau în mare parte traficate din Serbia de olteni descurcăreţi. Activitatea transfrontalieră a acestora făcea posibile nopţi de putrefactă decadenţă occidentală pentru tinerii sastisiţi de sonorităţile „Macaralelor" ori ale „Magistralei albastre".

În decembrie anul trecut, l-am cunoscut pe Mihai, un tînăr de 26 de ani care vindea „CD"-uri de proveniență sîrbească doritorilor de „muzică" de club. Chat-ul care urmează nu a avut loc niciodată, l-am tot amînat. E compus din amintiri pentru că, de cîteva zile, am aflat că el nici nu va mai putea avea loc vreme de cîţiva ani (cu sau fără suspendarea drepturilor civile).

<?> ce facultate ai terminat?

<m> A.S.E.-ul.

<?> şi acum ce faci?

<m> sînt patron. mi-am făcut o firmă.

<?> şi merge?

<m> merge. cîştig mai bine decît ai mei.

<?> cît să-ţi ajungă?

<m> nu prea... dacă ar fi-să stau în casă tot timpul, poate că mi-ar ajunge. dar mai vreau şi eu să ies într-un club.

<?> la cît ajunge asta?

<m> păi gîndeşte-te şi tu. în mission la steve lawler intrarea a fost 400.000 parcă. dacă merg şi cu prietena mea, asta înseamnă dublu. taxi-ul pînă acolo şi-napoi face, nu ştiu, să zicem 150. mai bei o apă, o bere... toată povestea te duce la vreun milion şi ceva.

<?> am observat că nu prea mergi la afterhours-uri.

<m> nu. prefer acasă. e mai ieftin şi pun ce muzică am eu chef. vin şi băieţii, fumăm ceva verde şi stăm cît vrem.

<?> de ce nu stai toată noaptea acasă? ai ieşi mai ieftin...

<m> mda... dar ce fac cu ai mei? noaptea vor şi ei să doarmă.

<?> a, uitasem că stai cu ai tăi. şi de unde vin banii pentru club?

<m> vin ei... banii să zicem că îi mai scot din profitul firmei. cu *muzica* e problema. e scumpă ca dracu'.

<?> aşa că ai intrat în joc, ca să zic aşa.

<m> nu chiar. încerc să mă ţin mai pe margine. x şi y *(numele unor prieteni – n.m.)* sînt branşaţi pe bune. fac afaceri non-stop. eu cumpăr mai multe *(pastile – n.m.)* o dată şi le plasez prin cunoscuţi. La 20-50 îmi ies şi mie cîteva.

<?> lucrezi la scară mică.

<m> cam aşa ceva. oricum eu mă mulţumesc cu puţin. una mi-ajunge pe noapte, iar prietena mea se distrează doar pe verde.

<?> acasă la ce asculţi muzică?

<m> am calculator şi mi-am luat o staţie ca lumea.

<?> din ce bani?

<m> e, din astea, cum le zice, rate fără avans, fără girant, ştii tu.

<?> nu te deranjează că stai cu ai tăi?

<m> nu, mă înţeleg cu ei şi mă cam lasă în pace. evident că m-aş muta dacă mi-aş permite. am avut o propunere să intru pe din astea, pe hero, pe coca, dar nu vreau să am de-a face cu aşa ceva.

<?> ai consumat măcar?

<m> nu, şi nici n-am de gînd. nu vreau să-mi prăjesc creierul şi nu vreau să am treabă cu lumea asta. ţi-am spus: eu cînd mă duc în club, bag jumate de *pill* şi după aia mai bag jumate şi mi-ajunge. am luat o dată una întreagă din prima şi m-am făcut praştie. a fost mişto, dar m-a luat prea tare.

<?> nu ţi-e frică?

<m> acum nu. ştiu că e paranoia că umblă garda peste tot, dar eu mai am de luna trecută. nu mai cumpăr, le plasez pe astea şi mă ţin departe pînă trec raziile.

Alice POPESCU

O evaziune exotică?

– scriitorii francofoni şi literatura franceză –

Se poate vorbi, în ultimul timp, de o adevărată inflaţie a strategiilor europene de integrare. Din această perspectivă, evenimentul cultural ar trebui, probabil, interpretat ca o replică a celui politic sau economic, în vreme ce reciproca nu este, nici pe departe, adevărată. Luni, 1 martie, Institutul Francez din Bucureşti a găzduit colocviul *Strategii de integrare a autorilor străini în literatura franceză,* avîndu-i ca invitaţi pe Dumitru Ţepeneag şi Rodica Iulian, alături de Brina Svit (Slovenia), Yasmina Traboulsi (Brazilia), Boulaem Sensal (Algeria) şi Peter Diener (Ungaria).

Biografii

Dumitru Ţepeneag: Născut la Bucureşti, în 1937, devine, în perioada realismului socialist, unul dintre liderii curentului oniric. În 1975, în timp ce se afla la Paris, îi este retrasă cetăţenia română de către regimul comunist pentru ca, în 1984, Franţa să îi acorde statutul de cetăţean francez. Scrie direct în limba franceză, începînd cu anii '80. Apariţii editoriale româneşti: *Exerciţii, Frig, Zadarnică e arta fugii, Un român la Paris* etc.

Rodica Iulian: S-a născut în 1931, la Craiova. Absolventă a Facultăţii de Medicină, Universitatea Bucureşti (1957). În 1980 se stabileşte în Franţa, unde obţine azil politic. În 1989 primeşte cetăţenia franceză. Din 1981 pînă în 1992 colaborează la Europa Liberă, iar din 1985 la Radio France Internationale. A publicat poezie, proză, articole. Debut editorial cu volumul de versuri *Intersecţii* (1967). Romane: *Le Repentir*, Paris, 1991; *Les Hommes de Pavlov*, Paris, 1995; *Fin de chasse*, Paris, 2001.

Yasmina Traboulsi: Născută în 1975. Mama braziliancă, tatăl libanez. De formaţie, juristă. În 2003 primeşte premiul pentru romanul de debut *(Les Enfants de la Place),* o continuare a nuvelei *Maria Aparecida,* publicată cu un an înainte. Această recunoaştere îi aduce celebritatea, fiind considerată, în Franţa, una dintre cele mai bune scriitoare ale literaturii actuale, alături de Amélie Nothomb, Catherine Rey şi Yasmina Reza.

Boulaem Sensal: Născut în 1949, trăieşte în Algeria. Doctorat în economie. Profesor universitar, consultant de afaceri şi, ulterior, director de întreprindere. Publică primul roman *(Les Serments barbares)* în 1999, la Editura Gallimard, cu care continuă să colaboreze: *L'Enfant foux de l'arbre creux,* 2000; *Dis-moi le paradis,* 2003.

Brina Svit: Născută în 1954, la Ljubljana. Studii universitare (literatură comparată şi franceză). Din 1980 locuieşte la Paris. Jurnalistă, romancieră, scenaristă şi autoare a trei scurt-metraje: *Con brio,* 1999; *Mort d'une prima donna slovène,* 2001; *Moreno,* 2003.

Peter Diener: Poet. Născut la Paris, în 1930, din părinţi unguri. Reprezintă, după propria mărturisire, cea de a treia generaţie franceză a familiei. La vîrsta de 12 ani se întoarce, împreună cu părinţii, la Budapesta, unde îşi face studiile, inclusiv cele universitare, devenind asistent la Facultatea de Litere din Budapesta. Participă la Revoluţia Ungară din 1956 şi este nevoit să revină în Franţa ca refugiat politic. În 1968 îi este recunoscută cetăţenia franceză prin naştere. Studii la Sorbona (1957), doctorat (1964) şi doctorat de stat (1980).

Întrebări, răspunsuri

De ce aţi ales limba franceză pentru scris?

Am scris întotdeauna în limba franceză. Franceza e limba în care comunicăm în familie, e limba de exil a părinţilor... (Yasmina Traboulsi)

M-am născut francez. (Boulaem Sensal)

Ei bine, eu nu m-am născut francez, m-am născut sub Ceauşescu... (Dumitru Ţepeneag)

Am plecat în Franţa şi am început să scriu în franceză, fiindcă nu exista un alt mijloc, dar perfecţionarea limbii mele franceze s-a făcut în şcoală. Înainte de război, franceza era obligatorie în învăţămîntul românesc. Îmi amintesc cu nostalgie de Institutul Francez, de cărţile împrumutate, de cursurile care se ţineau aici, dar şi de o seară în care toţi tinerii aflaţi la ora aceea în Institut au fost arestaţi şi acuzaţi de spionaj. Absolut din întîmplare, nu mă găseam printre ei... (Rodica Iulian)

Care sînt dificultăţile limbii franceze, în afară de subjonctiv?

Prepoziţiile. Nu m-am putut descurca niciodată în ceea ce priveşte diferenţa dintre *à* şi *de*. (Dumitru Ţepeneag)

Există o dificultate spaţială a limbii franceze. În timp ce maghiara e o limbă care trece de la general la particular (de exemplu, pentru a exprima o dată, se începe mai întîi cu anul, apoi cu luna şi în cele din urmă cu ziua), franceza, din contră, e o limbă care începe de la definirea particularului şi ajunge la general. (Peter Diener)

Există, de asemenea, şi o problemă temporală, nu numai spaţială. O propoziţie ca: „Vin mîine" nu poate fi tradusă în franceză decît cu viitorul... (Rodica Iulian)

Aveţi un traducător?

Am avut o traducătoare, o foarte bună prietenă de-a mea, franţuzoaică de origine slovenă, dar acum traduc singură. Sper ca în viitor să îmi scriu romanele în franceză şi apoi să le traduc în slovenă. (Brina Svit)

Scriu o versiune în română şi apoi o alta în franceză. (Dumitru Ţepeneag)

De foarte multă vreme visez în franceză... Poezia mea nu e niciodată o traducere din limba ungară. Dimpotrivă. (Peter Diener)

Întrebarea retorică a lui Peter Diener (în loc de concluzii)

Îmi permit să vă pun o întrebare legată de titlul acestui colocviu, şi anume despre statutul literaturii francofone şi problema integrării ei în literatura franceză... Eu am fost profesor timp de treizeci de ani şi sînt obişnuit să pun întrebări. De ce literatură francofonă şi nu franceză? Nici o literatură nu integrează o altă literatură într-un mod organizat, birocratic, administrativ. Există un fond, aş zice, de istorie literară care se pretează integrării, alcătuit din scriitori care trec de la un univers literar la altul. Concret, cînd aud „literatură francofonă", eu înţeleg prin asta o literatură oarecum marginală. Nu emit o judecată în privinţa acestui lucru, nu e bine sau rău, dar literatura francofonă e percepută ca un fel de evaziune exotică. Noi sîntem, dacă vreţi, decorul, cireaşa de pe tort... Poate că trebuie evitată voinţa de integrare cu orice preţ, poate că nu...

Mihai OROVEANU

Memoria imaginii

Pe 3 martie, s-a deschis la Galeria Etaj 3/4 de la Teatrul Naţional expoziţia 150 de ani de fotografie în Spania, *organizată de Institutul Cervantes şi editura spaniolă Lunwerg, în colaborare cu Muzeul Naţional de Artă Contemporană. Comisarul expoziţiei, jurnalistul şi specialistul numărul 1 în istoria fotografiei spaniole, Publio López Mondéjar, a selectat 114 fotografii (împărţite în trei perioade istorice) urmărind evoluţia artei fotografice de la primul dagherotip, la Barcelona, în 1839, şi pînă la fotografia digitală a zilelor noastre. Reluăm, mai jos,* speech*-ul superlativ al dlui Mihai Oroveanu, directorul Muzeului Naţional de Artă, la vernisajul acestei expoziţii, pe care nu trebuie s-o rataţi, pînă pe 4 aprilie, cînd pleacă de la Bucureşti.* ***(S. S.)***

Aş fi preferat un mic taifas despre această expoziţie extraordinară, în locul oricărui discurs. Imaginaţi-vă momentul apariţiei fotografiei în Spania: era la numai cîţiva ani după moartea lui Goya, artistul atît de particular printre elevii lui David. Dacă ar fi să caut cîteva similitudini cu situaţia din ţara noastră, m-aş gîndi în primul rînd la Carol Pop de Szathmari. El era aproape singur într-o lume de călători străini. Şi în Spania atît de agitată a secolului al XIX-lea se întîmpla ca mai mulţi fotografi să fie străini, cel mai adesea englezi, în călătorie de afaceri, fiindcă, să nu uităm, cel mai bun whisky scoţian se face în butoaie de vin spaniol. Toată această lume pastriţă de la început de veac cunoaşte experienţe foarte noi, înregistrate de memoria imaginii fotografice. Primul caz de cenzură, de arestare a unui fotograf din cauza exercitării propriei meserii se petrece în timpul celui de-al doilea război civil din Spania. Este cunoscută întîmplarea, anunţată la vremea ei de consulul Angliei, a arestării unui fotograf englez căruia nu i se putea preciza profesia, pentru că nu se cunoşteau prea multe lucruri despre ea. Şi Nadar ajunge în Spania atunci, cum ajung toţi marii fotografi ai secolului al XIX-lea. Primul demers fotografic serios este, însă, cel al reproducerii de artă. Există în această expoziţie o imagine a lui Laurent care se specializase în fotografie de arhitectură spaniolă şi fotografii de reproducere de artă, poate şi pentru că marile comori ale picturii spaniole nu erau încă bine cunoscute.

X. Miserachs, ***Avansuri pe Vía Layetana,*** *1962*

Această expoziţie m-a surprins de la început, pentru că lipseau lucruri foarte importante; ea rezumă un discurs mult mai subtil şi mult mai puţin spectaculos. Mă aşteptam să găsesc fotografiile atelierului lui Gaudí, mă aşteptam să găsesc fotografii mult mai spectaculoase ale şantierelor navale, ale portulanelor, ale pescarilor, lucrurile care caracterizau anii '20-'30 spanioli, mă aşteptam să găsesc alt gen de reportaj din Războiul Civil din deceniul al patrulea, mă aşteptam să descopăr mai acut prezenţa avangardei spaniole. Tot acest discurs impresionant, continuat cu o disciplină extraordinară a fotografiei de turism, de o spectaculozitate şi de o măiestrie tehnică fără egal nu se află în această expoziţie. Nu se află pentru că discursul este mult mai subtil, e un discurs pe mai multe niveluri. Parafrazîndu-l pe Barthes, există o zonă de informaţie, una codificată şi una creativă. Le puteţi găsi pe toate, într-o împărţire aşa-zicînd cronologică, cu pedale apăsate în zone pentru noi oarecum neaşteptate. Există fotografii istorice extraordinare pe care nu le-am văzut decît în presă, cum ar fi portretul Reginei Isabel sau acea impresionantă cheie de boltă a istoriei moderne a Spaniei, momentul loviturii de stat, oprite prin solidaritatea naţională în jurul Regelui Juan Carlos. Fotografia înfăţişînd un locotenent-colonel care încearcă să declanşeze o răsturnare de regim în Parlament are o tensiune fantastică... Sînt lucruri foarte importante în această expoziţie. Fotografia de după 1980 este poate mai puţin pregnantă; avem notaţii ale accesului la fenomenul global, la gusturile şi preocupările globalizante ale artei contemporane, dar cam atît. Greutatea e în altă parte.

Catalá Roca,
Domnişoare plimbîndu-se pe Gran Vía, *1953*

Cred că pentru fiecare fotografie din această expoziţie puţin obişnuită ar trebui o privire monografică, o monografie specială. Puteţi să recuperaţi întreaga istorie a Spaniei, toate nuanţele şi toate codurile privind această selecţie perfectă din punctul de vedere al unui fotoistoriograf care ştie să-şi facă meseria absolut impecabil. Este un discurs de fineţe şi de mare profesionalism, şi din punct de vedere tehnic şi ilustrativ, şi din punct de vedere al subtextului acestor imagini. Descoperim încă o dată Spania la Bucureşti, o Spanie diferită de cea cu care ne-au obişnuit povestirile cu iz de căpşuni şi telenovelă, o Spanie inedită şi profund adevărată.

Simona SORA

puzzlecturi

Nessus în piaţa poeziei

● ***Antologia poeziei româneşti de la S la XXL*, ediţie alcătuită şi îngrijită de Ion Barbu, Editura HA, HA & HA, Petrila, 2003.**

Ion Barbu a exorcizat, în *Dicţionarul cinicului aproape perfect,* toate capcanele care i-ar fi putut submina perfect-subiectiva antologie/expoziţie de poezie românească, editată pe hîrtie şi pe „suport textil" după principiul: „Să-i dezbrăcăm pe cei plini şi să-i îmbrăcăm pe cei goi". Dacă *Dicţionarul...* „păcătuieşte" prin fatala căutare a poantei, prin ilustrarea „mănuşă" a textului pe caricatură şi uneori prin traduceri fanteziste dintr-o franceză prea puţin academică (v. de pildă definiţia recăsătoriei după Roland Jaccard: „Le triomphe de le spérance (sic!) sur l'expérience"), antologia n-are cusur. N-are cusur, căci criteriile antologatorului nu sînt cronologice (antologia cutărei generaţii), nu sînt valorice (cele mai bune/mai frumoase/mai penibile poezii), nu sînt nici măcar literare (după adagiul suprarealist care situa poezia în afara literaturii). Orice criteriu se pierde într-un HA, HA, HA tonic, uneori amar, dar plin de vervă: o „folosire" a poeziei româneşti (cît ne place şi cît încape din ea între mărimile S şi XXL) în piaţă, un fel de amestec de graffiti şi *body painting* ceva mai retro şi mai „pentru cunoscători".

În argumentul-preambul pe care-l scrie pentru această antologie insolită – poezie şi desen care se completează mai degrabă decît se ilustrează reciproc – Adina Kenereş povesteşte cum şi-a schimbat părerile despre „piaţa poeziei", fiind pusă în situaţia de a organiza standul unei edituri franceze la Paris, în faţa catedralei Saint-Sulpice. Scepticismul iniţial al scriitoarei s-a transformat într-un molipsitor entuziasm în faţa avalanşei de împătimiţi, veniţi de la sute de kilometri, care citeau, recitau şi (minune!) cumpărau poezie. Vă imaginaţi aşa ceva în Piaţa Universităţii? Dacă au existat încercări, mai vagi sau mai susţinute, în privinţa teatrului care „coboară" mai uşor în stradă fiind mai obişnuit cu tranzacţiile instantanee, poezia întîmpină, la noi, un handicap uşor de înţeles. Foarte multă vreme, o specie versificată, care are în comun cu poezia cam cît are maneaua cu Mozart, a făcut naveta între (e)strada „Cîntării României" şi ecranul ubicuu şi stins al televizorului. Poezia aşa-zis patriotică din vremea comunismului tranzacţiona în alt fel – şi pe altă monedă – afecte, interese, comenzi. „Recitarea" ei cu voce tare mai înseamnă şi azi declamaţie (urmăriţi tonul actorilor care-au făcut experienţa înainte de '89), butaforie, schimb în natură. Oricum am lua-o, nu de o piaţă de poezie am dus noi lipsă înainte...

Ideea de a purta pe propria piele (căci tricoul se poartă ca tunica centaurului Nessus) poezia preferată înseamnă o reerotizare a poeziei, confirmată (uneori contrazisă) şi de desen, şi o „coborîre personalizată" în stradă: într-un fel poartă un striper musculos tricoul „înscris" cu poemul *Îndoielile logodnicului* de Mircea Dinescu („Am o gaură în podea: / nu-i nici capitalistă nici comunistă, / e o gaură fără de partid. / E-atît de transparentă / că ar putea intra în Academie. / E-atît de virtuoasă / că m-aş însura cu ea. / De nu m-ar bate gîndul / Că pînă la urmă / mă va înşela cu un şoarece.") şi desenat realist de Ion Barbu; şi în cu totul alt fel ar purta o adolescentă numai fibră o bustieră cu poezia „Punct" a Norei Iuga („azi noapte l-am visat / pe liiceanu / avea o cămaşă albă apretată / îngheţa totul în jur / «ai un creier frumos» / mi-a spus / vedeţi şi dumneavoastră / cu ce se poate lăuda o femeie") şi desenată „holistic" de Iuri Kosobukin.

În ceea ce mă priveşte – ţinînd cont, desigur, de referinţa lui Marcel Tolcea la poeticianul tricoului Ferdinand Joséphin Maillot („printre hainele bustului, tricoul e asemenea Venerei din Milo printre statui") – aş purta mai ales două tricouri din colecţie: cel cu poemul lui Gellu Naum *Crusta,* ilustrat de Dan Stanciu, şi pe acela ilustrat de Michail Zlatkovsky, cu un poem de Aurel Dumitraşcu care zice aşa: „Cel mai simplu e să nu scrii. / Începi o viaţă adevărată".

trend inţe

Tinereţe, haine grele...

Intrarea în lumea artistică seamănă, de multe ori, cu primul bal al domnişoarelor. E un fel de debut în societate – o societate, de bună seamă, oarecum sclifosită, în orice caz elitistă şi închisă –, pe care trebuie să-l faci respectîndu-i toate regulile. La debut, aşadar, tinereţea e singurul atu: a fi tînăr poate scuza imperfecţiunile de stil, naivităţile şi entuziasmul, şi-l cruţă pe critic de a-şi asuma vreo judecată de valoare. Primirea unui tînăr artist în societatea artiştilor consacraţi se făcea şi se mai face încă printr-o cronică de întîmpinare, eventual prin acordarea celor cîteva premii de debut existente şi/sau prin recunoaşterea lui de către cei cîţiva critici din domeniu. Formalităţile sînt puţine şi ar trebui ca, o dată depăşite, criteriul tinereţii să nu mai aibă relevanţă în aprecierile critice. Cu toate astea, criticii par mai la adăpost atunci cînd, vorbind despre cărţile, filmele, lucrările etc. pe care le comentează, menţionează că ele aparţin unor „tineri" artişti, chiar dacă unii dintre aceştia au debutat deja, nu mai sînt de mult tineri şi şi-au însuşit toate atributele – bune şi rele – ale maturităţii artistice. Oricît de multe premii ai lua, de oricîtă recunoaştere (aici sau afară) ai avea parte, pentru unii critici rămîi un „tînăr" scriitor, artist plastic, regizor, muzician etc. Tinereţea devine o haină grea pentru artist şi o umbrelă pentru critic care-l scuteşte de a-şi asuma manifest vreo plăcere, de a valoriza. Ultimul răcnet în critică pare să fie eschivarea. Şi cei mai harnici în catalogarea artistului drept tînăr sînt, întîmplător sau nu, chiar „tinerii critici". A fi tînăr artist te menţine în starea de aspirant la porţile artei, menţiunea tinereţii (şi ea tot o formă de discriminare negativă!) aruncă deja o rezervă în ceea ce priveşte calităţile operei pe care o produci, devine o circumstanţă atenuantă. Aş spune că după debut – după debutul profesionist – artistul îşi pierde şi tinereţea, şi inocenţa. Şi, deşi pare mai comod să-i tratezi ca pe nişte minori, e de departe mai sănătos să le acorzi „tinerilor" artişti creditul că fac ce vor, dar ştiu ce fac.

Cecilia ŞTEFĂNESCU

Dilema veche vă recomandă

● Diana Krall, „The Look of Love", pe Mezzo (uneori). Cînd „pic" pe ea, încremenesc cu furculiţa-n mînă... Sublimă! (Alex. Leo Şerban)

● Plin de viaţă, vibrînd acut şi voios în idei şi nuanţe, nepotolit în ura sa, deja clasică, faţă de prostie, în mînia împotriva inculturii, ironic foc şi faţă de „cultura exhaustivă", interviul acordat lui Tudorel Urian de către domnul Alexandru Paleologu, la împlinirea a 85 de ani *(România literară* nr. 9/2004). Mergînd cu nonconformismul pînă la: „Hotărîtoare şi colosală, pot spune că mi-a umplut viaţa... este literatura rusească: Tolstoi şi Dostoievski... oameni de o genialitate egală şi nelimitată, fără de care nu sîntem europeni... Poţi fi european fără aceştia doi?". Nu! Şi nici fără domnul Paleologu! (Radu Cosaşu)

● Numărul 1 al noii reviste culturale numite – desigur – *Cultura*. (Simona Sora)

Andrei GORZO

dilematograf

Portret de grup

● ***Invaziile barbare / Les Invasions barbares* (Canada, 2003), de Denys Arcand.**

Rémy (Rémy Girard), copil radical şi libertin al anilor '60, profesor universitar şi protagonist al filmului lui Denys Arcand *Declinul imperiului american* (1986), e acum pe moarte. Este internat într-un spital din Quebec, cu un cancer inoperabil. E divorţat, dar fosta soţie e alături de el; pentru ea, nenumăratele lui infidelităţi nu mai reprezintă decît un subiect de glumă: „Aici îşi aducea amantele. Cu puţin noroc o să găsim nişte chiloţei". Nimeni nu rîde mai tare decît Rémy: corpul l-a lăsat de izbelişte, dar i-a rămas plăcerea de a le prezenta pe doamnele de la căpătîiul său în termeni galanţi – „Temerara mea soţie, amantele mele preferate...". Şi i-a rămas plăcerea de a fi deştept în compania prietenilor săi deştepţi: beţia unei tirade împotriva bisericii catolice, frisonul unei butade („Nenorocirile Poloniei sînt dovada existenţei lui Dumnezeu."), patosul unui discurs de reabilitare a secolului 20, viziunea unei civilizaţii ameninţate de barbari – teroriştii, dar şi hoardele de noncititori în fruntea cărora Rémy îl pune chiar pe fiul său (Stéphane Rousseau). Rémy nu moare în spital. Împreună cu prietenii săi, se mută într-o cabană de pe malul unui lac şi continuă să discute. La un moment dat îşi recapitulează traseul intelectual enumerînd bornele – Camus, Sartre, Marcuse, Troţki, Mao (prin Godard), Soljeniţîn. E o imagine frumoasă – profilurile lor înşirate, atmosfera de pastorală –, dar poate fi umbrită de o bănuială: dacă filmul nu e decît un *soap* cu referinţe pretenţioase? S-ar putea ca unii spectatori să-l folosească pe post de *soap* pentru intelectuali – să se simtă flataţi că înţeleg aluziile personajelor şi să răspundă cu lacrimile lor; cu alte cuvinte, să se înduioşeze de soarta lui Rémy pentru că Rémy e un muribund *cu lecturi.* Dar nu e vina filmului dacă e folosit aşa.

În primul rînd, Arcand ne arată că nu e mare lucru de capul intelectualilor săi, şi ei ştiu asta. Nu trebuie să fi văzut *Declinul imperiului american* (unde acelaşi grup se aduna în acelaşi loc) ca să înţelegi că radicalismul lor n-a fost niciodată bun decît de şuetă, că ideile lor n-au fost decît mingi în meciuri amicale de ping-pong. Fac parte dintr-o generaţie care a pretins că vrea să revoluţioneze sistemul, dar adevărata lor chemare n-a fost revoluţia, ci joaca, adevărata lor cauză a fost cozeria, şi pînă la urmă sistemul s-a dovedit destul de suportabil – i-a lăsat să fie egoişti şi comozi. (Una dintre ironiile filmului este că fiul lui Rémy, bancherul, unealta negînditoare a sistemului, „prinţul barbarilor" care se joacă pe computer în loc să citească, e mult mai serios decît tatăl său şi pare mai frămîntat decît oricare dintre intelectualii din grup.) Toate astea sună dur, însă Arcand este extraordinar de blînd. *Invaziile barbare* nu e o satiră a burgheziei intelectuale. Toleranţa graţioasă cu care priveşte neseriozitatea acestor vieţi – inteligenţa risipită în trăncăneală, farmecul aproape inocent al năzbîtiilor sexuale – e ca un antidot la excesele seriozităţii, la ideea sumbră (şi cumva arogantă) că niciodată n-a fost mai rău decît în epoca noastră, că apocalipsul vine acum. Asta nu înseamnă că filmul nu ia nimic în serios: Rémy pare hotărît să moară turuind, dar ultima parte a acestui film logoreic (din momentul în care personajele se mută lîngă lac) lasă o impresie de potolire şi împăcare – secvenţele pot să-ţi rămînă în memorie ca o serie de tablouri. Şi cea mai emoţionantă revelaţie este aceea că Rémy, oricît de puţine iluzii şi-ar face, oricît de amoral ar putea să pară, tot e vulnerabil la nevoia general umană de a desprinde din viaţă o morală, o învăţătură pe care s-o poată da mai departe – fiului care s-a ţinut departe de el şi a învăţat pe de rost lecţiile capitalismului, frumoasei barbare (Marie-Josée Crozé) care îi dă heroină, studenţilor care îl vizitează la spital. Nu l-ar fi vizitat dacă delicatul „prinţ al barbarilor" nu i-ar fi plătit pentru asta: da, capitalismul nu-i chiar atît de rău. Dar ce rămîne dintr-o viaţă ca a lui Rémy, ce merită transmis? Poate acea artă de a suporta uşurătatea fiinţei. Rémy spune la un moment dat că ar fi vrut să scrie *Arhipelagul Gulag* sau tabelul lui Mendeleev; n-a lăsat nimic de genul ăsta. Pe de altă parte, după cum declară la un moment dat doamnele din grup, „am pompat cît am putut". E adevărat că se referă la activitatea lor pe frontul sexului oral, dar cine poate să le acuze că şi-au irosit vieţile?

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Fundiţa neagră

Am un prieten care, după ce vizitează barurile bucureştene (unde se cinsteşte, desigur, din belşug), obişnuieşte să se întoarcă acasă, înspre dimineaţă, la volanul propriei lui maşini. Dacă, de obicei, nu poartă centură de siguranţă, atunci cînd se ştie cu musca pe căciulă şi-o pune de cum se urcă în maşină. Omul vrea să fie corect. Măcar la prima vedere.

Cam aşa s-a întîmplat, la unele televiziuni, şi cu fundiţa neagră pusă în colţul ecranului, duminica trecută, în ziua de doliu naţional.

De exemplu, B1 TV n-a afişat ziua întreagă vreun însemn al doliului. Pînă cînd, seara, au avut de transmis un meci de fotbal internaţional. În timpul meciului, în colţul ecranului a apărut o bandă neagră. Oamenii îşi puseseră centura de siguranţă şi îşi vedeau liniştiţi de treabă.

Posturile trustului Mediapro – PRO TV şi Acasă – au fost singurele televiziuni româneşti care n-au afişat deloc fundiţa sau banda neagră. Dacă nu e ideea lor, pe marginea căreia să facă tapajul populist aşa cum se pricep, cei de la PRO nu marşează. Ei sînt, vezi bine, originali, nu se bagă în cîrd cu turma. Asta nu înseamnă că nu au avut şi ei momentele lor de ipocrizie. De exemplu seara, la emisiunea *Procesul etapei*, Florin Călinescu a început totul cu un discurs justificator, în care spunea că înşişi spaniolii au afirmat că viaţa trebuie să meargă înainte, că această tragedie nu trebuie să ne facă să ieşim din ritmul nostru cotidian. (În fine, o chestie cusută cu aţă albă...) Apoi a propus un moment de reculegere. Cei din platou s-au conformat cu greu, după ce moderatorul a repetat de cîteva ori propunerea. Dar chiar şi atunci, cînd toţi erau în picioare, două tipe din prim-planul cadrului, care probabil credeau că nu sînt filmate, au stat tot timpul jos şi şi-au văzut în continuare de ale lor. Ba mai mult, una dintre ele s-a întors la un moment dat şi i-a făcut zîmbitoare cu mîna cuiva.

Dar cazul cel mai flagrant s-a întîmplat la Prima TV. Postul lui Burci a afişat toată ziua fundiţa neagră în colţul ecranului. Seara, însă, a trebuit să lanseze noul *Big Brother* – o emisiune de divertisment pur. Şi dur: de data aceasta, *show*-ul, se pare, va fi cu mult sex. De altfel, ăsta a fost şi criteriul de bază în alegerea concurenţilor – să fie cît mai dezinhibaţi şi dispuşi să facă amor în Casa *Big Brother*. Cînd s-au prezentat, concurenţii au fost cît se poate de expliciţi în sensul acesta. „Sînt sexos pînă-n draci, îmi place să fac sex“ – se lăuda un tip cu barbişon; „Voi face şi sex, dacă va fi nevoie“ – ne spunea o altă concurentă (să subliniem acel „va fi nevoie“...); „Sînt dispusă să o fac şi cu femei“ – se bătea cu pumnii în pieptul ei generos o altă tipă. De altfel, cei mai mulţi concurenţi spuneau ca pe o poezie următoarea formulă: „Nu am principii, nu am prejudecăţi“ (prejudecăţi ca prejudecăţi, dar de ce să nu ai principii?). Prezentatorii s-au dat şi ei în stambă, cînd au supus concurenţii la prima probă – toate întrebările pe care le-au adresat aveau încărcătură erotică şi erau menite să agite spiritele celor doisprezece cobai: „Unul dintre concurenţi a declarat că nu poartă lenjerie intimă“; „Jumătate dintre concurente au declarat că au întreţinut relaţii sexuale cu persoane de acelaşi sex“; „Unsprezece concurenţi au declarat că şi-au înşelat iubiţii“ etc. (concurenţii trebuiau să răspundă cu „adevărat“ sau „fals“, iar toate afirmaţiile de mai sus erau, desigur, adevărate).

În acest context, ipocriziile cu donarea banilor de pe telefoanele cu suprataxă victimelor atentatului sau cu momentul de reculegere propus de formaţia Iris – inclusiv fundiţa neagră care a stat tot timpul în colţul ecranului – păreau o bătaie de joc. Şi nu prea e frumos să-ţi baţi joc de asemenea lucruri.

Cînd e să te lucreze la coarda sensibilă, televiziunile se întrec să-ţi plîngă, demonstrativ, cu lacrimi de crocodil. La ştiri, sînt darnice în clipuri poetice şi cutremurătoare, în care-şi clamează durerea pentru cele întîmplate. În realitate, şi acestea fac parte din *show*. *Show* care, după cum ştim, trebuie să meargă mai departe. Cel puţin aşa zic ei.

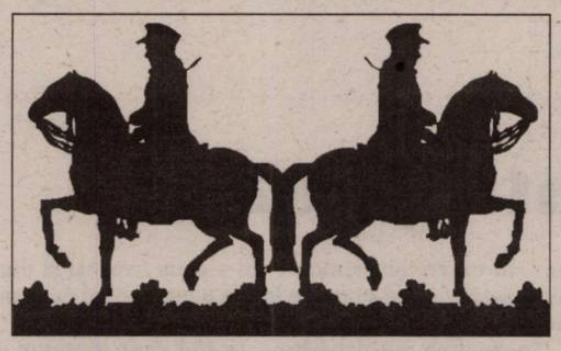

Radu COSAȘU

din viaţa unui extremist de centru...

Globalizarea, acasă, sub un abajur

Întinsă, deloc leneşă, lîngă el, pe un pat, în New York, ea îi povesteşte lui despre familia ei:

„Mama e latura daneză a familiei. Ramura Rasmussen. Nu, ea e de neînecat. Mama e prea practică pentru a putea fi înecată. Caracteristic familiei ei – şi nu cred că ţine numai de familie, cred că toţi danezii sînt aşa, iar prin asta nu se deosebesc prea mult nici de norvegieni – e că îi interesează obiectele. Lucrurile. Feţe de masă. Vase. Glastre. Discută la nesfîrşit preţul cîte unui obiect. Şi tatăl mamei mele e la fel, bunicul Rasmussen. Toată familia ei. N-au nici un vis în ei. N-au nimic nereal. Totul se compune din obiecte, cît au costat şi cît poţi să iei pe ele. Mama intră în casele oamenilor, unde examinează toate lucrurile şi ştie de unde le-au luat pe cele mai multe şi le spune de unde le-ar fi putut cumpăra la un preţ mai mic. Şi îmbrăcămintea. Fiecare articol de îmbrăcăminte. La fel. Totul, practic. Practici pînă în măduva oaselor, întreaga familie. Cumpătaţi. Extrem de cumpătaţi. Curaţi. Extrem de curaţi. Vedea, cînd mă întorceam de la şcoală, dacă aveam o pată cît de mică de cerneală sub unghie, de la stilou. Cînd are musafiri, sîmbăta seara, pune masa de vineri după-amiaza, de pe la ora cinci. Toate la locul lor, pînă la ultimul pahar sau tacîm. Pe urmă aruncă pe deasupra o pînză subţire, ca să nu se prăfuiască. Totul organizat fără cusur. Şi o bucătăreasă fantastică, dacă nu-ţi plac condimentele, sarea şi piperul. Sau gustul de orice fel... Cu ea, mai ales, nu reuşesc niciodată să ajung la miezul lucrurilor. Totul e suprafaţă. Ea organizează totul, iar tata dezorganizează totul.“

Ea i-l descrie şi pe tatăl ei:

„O personalitate invincibilă, gigantică, uimitoare, ăsta e tata. Ca o halcă de slănină. Într-o singură noapte e în stare să bea un butoi întreg de băutură, indiferent de care se întîmplă să ai pe lîngă casă. Întotdeauna mi-a venit greu să cred una ca asta... E de neoprit. Se luptă cu nu ştiu ce maşinărie, care-i face o rană de toată frumuseţea în pulpă – dar o lasă aşa, nu o spală. Cam aşa sînt islandezii. Ca nişte buldozere. Ce e mai interesant e firea lui. O persoană uluitoare. Într-o conversaţie, tata pune stăpînire pe o încăpere întreagă. Şi nu e singurul. Bunicii mei din familia Palsson sînt la fel. Tatăl lui e la fel. Pînă şi mama lui e la fel.“

El, tînăr născut în State, întins lîngă ea, comentează:

„Islandezi. Nici măcar n-am ştiut că aşa li se spune. Nu ştiu absolut nimic despre islandezi...“

Întins şi eu, deloc leneş, pe canapeaua mea dintr-un bloc bucureştean, cu cartea asta, *Pata umană* a lui Philip Roth*, în mînă, îmi dau seama nu numai că ştiu ce-i şi unde-i Islanda, care m-a vrăjit demult prin şahiştii, gheţarii şi vulcanii ei, prin Rejkjavik-ul lui Reagan şi Gorbaciov, prin strania veste-poveste că pe acolo oamenilor li s-ar da drumul din închisoare în week-end, ba chiar că o dată pe săptămînă cică n-ar funcţiona televiziunea ca o pauză în bombardamentul informaţional, dar mai mult decît atît: am avut cîndva, undeva, pe o uliţă a copilăriei bucureştene, pe Vulturi spre Turturelelor, un moldovean straşnic la damigeană, exact ca islandezul ăsta, exact un buldozer, tatăl unei colege de şotron şi trotinetă care, tot aşa, cînd apărea ne confisca pur şi simplu atenţia şi vorbele. Şi mai interesant: am avut în familie o cumnată a bunicii, născută mi se pare la Craiova, întocmai ca mama daneză a americancei: supercompetentă în obiecte, fascinată de ele, precisă în fiecare fleac esenţial, fără „nimic nereal“, gospodină fină, savantă în concretul infinitezimal, descoperind şi ea, ca daneza, orice pată minusculă de pe faţa de masă, dîra lăsată de o muscă pe o fereastră. Nu ştiu dacă avea despre Danemarca altă ştire decît aceea transmisă de Shakespeare. Cît mi-aş încorda memoria, nu-mi amintesc să fi discutat cu ea despre Copenhaga... Era atît de strictă „la obiect“ că nu depăşea lumea vastă a Oborului, unde ţinea, cu soţul ei, un magazin de sticlărie. Hotărît, globul n-a interesat-o cît goblenurile ei. Nu mă dau mare fiindcă ştiu mai multă geografie ca eroul lui Roth – deşi nu-mi iese din minte un confrate de la *Fotbal plus* care, în '94, întorcîndu-se de la Mondialul din SUA, repeta ca şocat: „Nea Radule, habar nu aveau unde-i Quito!“. Pe mine, sub abajurul ăsta, mă topeşte – ca pe un bloc de gheaţă din preajma Islandei – ideea acestei globalizări prin care nordicii pătrund în albumul meu de familie, tiptil-tiptil, pîş-pîş, fără a stîrni panică, trăgîndu-l după ei pe eschimosul acela descoperit într-un film din tinereţea noastră zburdalnică şi cu care mă înfrăţisem prin întrebarea lui către femeia iubită: „Vrei să rîdem împreună?“.

* Editura Polirom, 2004, în traducerea Corneliei Bucur.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Traian Rece

Matrapazlîcuri

Eu nu am ce să acopăr prin politică. Păi, m-au luat cu „matrapazlîcurile“ cînd am intrat în Senat. De ce nu m-au luat în campania electorală, cînd se loveşte la greu? Chiar sînt atît de prost, după dumneavoastră, încît să nu vînd societatea pe 5.000 de dolari? Nu cred că sînt prost. Domnule, societatea asta, Club 21 Perfect, lucrează şi în continuare, deşi sîntem acuzaţi de banditism lucrăm în continuare cu grîu subvenţionat din rezerva naţională, fără să-mi pun pilele în funcţiune. Şi sînt verificat tot timpul, ba Curtea de Conturi, ba SIPA. Uite, trebuia să fiu primit de preşedintele României acum o lună de zile. Am fost sunat la preşedintele Văcăroiu. Am sunat la Cotroceni. Mi s-a spus de întîlnirea fixată. După două zile s-a dus fosta ministră a Justiţiei şi s-a anulat întîlnirea, de unde a aflat ministra de această întîlnire? Vreţi să vedeţi? Cum formez un număr, după cîteva secunde se aude cum este cuplat la SIPA. Iertaţi-mă, pot fi acuzat că sînt un tembel şi nu am vorbit să astîmpăr acest dosar. Nu am vorbit cu nimeni, am lăsat ca dosarul să-şi urmeze cursul. Domnule, sînt Scorpion şi cred în dreptate şi adevăr. Acuzaţi-mă de prostie. Asta înseamnă că prost am fost şi în '89, la Revoluţie, cînd i-am salvat de două ori viaţa lui Iliescu.

Afaceri

Eu am fost acel tîmpit de idealist care m-am certat pentru oamenii noi care dispăreau şi erau înlocuiţi cu unii ce au stat sub plapumă. M-am certat în martie-aprilie cu Iliescu. Mon cher, fusesem gestionar barman la Athénée înainte de Revoluţie. Am luat primul împrumut de la bancă, mi-a dat un sediu primarul aeela cu defect la picior, am făcut primul supermarket din centrul civic, am colaborat cu Cîrpan de la Comtim, cu Plăcintă de la Bacău şi cu Nicolae de la Slobozia care avea caşcavalurile. Erau nişte monştri sacri. După un an de zile, am dat banii înapoi la bancă şi am luat un BIRD. Am făcut fabrica de pîine şi o moară. Supermarketul s-a transformat în club privat, cu *fast food* la parter, pe care l-am vîndut pe un milion de dolari. Banii i-am băgat la Dacia Felix, că dădeau nişte dobînzi mari, era director Berbec. Şi, culmea, mi-am luat banii chiar înainte de prăbuşire. Apoi i-am luat şi i-am băgat la Turco-Română.

Politica

Domnule, prin cunoştinţe, pe mine m-a atras Athanasiu, preşedinte PSDR. A zis: dom'le, am nevoie de un om care să atragă bani, care să cunoască lume. Începe campania şi uită-te la noi cum sîntem. Dom'le, am mers spre Giurgiu, încolo. Cunoşteam oameni şi oamenii ăia mă respectau. Mai mult, aduceam oameni cu bani, dar nu oricum, treceau toţi pe la Athanasiu. Toţi vorbeau cu el. El hotăra. I-am adus şi pe fraţii Micula. Numai firme superpotente. Credeţi că ar fi făcut afaceri cu un şmecher? Rezultatele au fost extraordinare. Ce făcea Meleşcanu? Lăzi de bere şi mici pe stadion... tu senator, tu deputat. Eu ce să fac? Veneam cu două săptămîni mai tîrziu. Le-am zis celor cunoscuţi, ingineri agronomi bă, uite ce faci, te pun pe listă. Rudele tot te votează. Gîndeşte-te ce faci... după aia eşti în primărie, faci tu ce faci! A urmat fuziunea cu PDSR-ul. La început, Athanasiu mi-a propus un post de deputat. Am zis: dom'le, nu am nici o pretenţie. Apoi s-a răzgîndit şi a spus să nu mă supăr, dar PDSR-ul i l-a luat. Nici o problemă. Chiar în seara aia însă, m-a chemat şi a zis: uite, ai Senatul, dar trebuie să tragi, că e în Constanţa. Senatul! După mine, Senatul era un loc unde trebuia să fii tobă de carte! Păi, era acolo unde PSD-ul era înfrînt. Ce-am făcut? Simplu. Am închiriat un magazin în centru, aveam ziariştii mei. 90 de zile – 300.000 de dolari! Alţii dădeau o pungă cu un pix şi un calendar. Eu am luat păturci confiscate şi haine *second hand* şi am dat la oameni. Plîngeau ei, plîngeam şi eu. A fost o campanie sufletească. Am luat locul doi.

CASA DE BĂTRÎNI E ACASĂ

În actualul peisaj românesc medical, cred că nu există situaţie mai dramatică, dar şi mai lipsită de perspective decît să ai, în familie, pe cineva nu doar bolnav, ci şi în vîrstă şi imobilizat. Cînd persoana în nevoie depăşeşte, să zicem, 70 de ani, prejudecăţile medii o consideră, deja, cu un picior pe tărîmul celălalt, deci inutilă pentru tărîmul acesta.

Pentru cei care, totuşi, au o judecată mai puţin primitivă în privinţa rudelor mai în vîrstă, se pun probleme concrete. Dacă au un bătrîn bolnav şi imobilizat în familie, cui să se adreseze?

O soluţie umană

Soluţia umană, la care apelează oamenii civilizaţi, cu respect pentru bătrînii lor, este asistenţa la domiciliu. Nu doar medicală, ci şi în ce priveşte problemele de igienă, ajutorul domestic, alungarea singurătăţii...

O dată hotărîtă să adopte această soluţie, ruda mai tînără responsabilă începe căutarea. Aici se loveşte, din start, de lipsa unui sistem şi a unor informaţii centralizate. Funcţionează, în cele din urmă, tot reţeaua privată din gură-n gură: întrebînd în stînga şi-n dreapta, auzi şi notezi. Numai cei care au trecut prin experienţe similare te înţeleg şi te ajută. Cel mai la îndemînă e segmentul de ONG-uri: pui mîna pe telefon şi speri într-o fundaţie miloasă, cu angajaţi umani, scopuri caritabile şi preţuri sociale... În practică, lucrurile nu stau chiar aşa... Dacă ai puţin timp la dispoziţie, la o primă cercetare afli nişte nume şi numere de telefon: Equilibre, Caritas, Sf. Stelian, Crucea Galbenă, Spitalul Floreasca, Geron...

Aflăm, tot din gură în gură, că există şi firme specializate în îngrijirea la domiciliu. Dacă preţurile sînt tot mari, măcar situaţia e limpede: se oferă nişte servicii specializate şi se cere, în schimb, ca acestea să fie plătite. Sumele sînt mari, aflăm ulterior de la doamna **Mihaela Ivan**, patroana unei asemenea firme, *Active Care*, pentru că, dacă vrei să faci toate lucrurile legal, trebuie să plăteşti salariul asistentului medical, impozitele la stat şi să vezi ce profit îi mai rămîne societăţii... Nu sînt multe astfel de societăţi care asigură servicii de îngrijire la domiciliu. Cei de la *Active Care* sînt ei înşişi destul de noi pe piaţă, de un an, şi nu prea au auzit de altele. *Geron* oferă cam acelaşi tip de servicii, dar este fundaţie.

Ideea doamnei Ivan, medic primar epidemiolog, a fost să asigure un alt tip de servicii medicale decît cele oferite de sistemul public, concentrate în jurul spitalului, ca punct principal: îngrijire la domiciliu, ori înainte de spitalizare, preventivă, ori după aceea, de recuperare. S-au gîndit să umanizeze serviciile, să le adapteze nevoilor clientului, petrecîndu-se în mediul acestuia şi nu pe un teritoriu străin şi impersonal.

Prezentarea sună bine, accentuînd mult discutata (şi de multe ori absenta) latură umană. Preţurile sînt pe măsură, adică mari, un pensionar cu o pensie medie, fără ajutor din partea familiei, neputînd să şi le permită, ele depăşind cu mult pensia acestuia. Totuşi, după ce i-am cunoscut „în acţiune“ pe doi dintre asistenţii medicali de noapte, mi-am dat seama că ce fac ei e foarte complicat şi că latura umană şi responsabilitatea nu sînt doar poveşti: întîmplător, cei doi tineri asistenţi care aveau grijă, noaptea, de o persoană în vîrstă imobilizată, se numeau **Marian (Nicolae)** şi **Mariana (Pătraşcu)**. Amîndoi, am simţit de la început, nu făceau parte din categoria asistentelor de spital sastisite şi pe care nici bacşişurile nu le mai mişcă. Dimpotrivă, nimic din ce era omenesc nu le părea scîrbos, şi aici mă refer la igiena corporală intimă şi la schimbatul pamperşilor de adulţi; le făceau profesionist, dar şi cu blîndeţe.

Marian avea mai multă experienţă în domeniu, lucrînd şi pe Salvare, şi atunci lucrurile îi ieşeau mai uşor. Ştia cum să-şi convingă pacientul să mănînce, să-şi ia doctoriile şi stătea de vorbă cu el. Recunoştea că avea ce învăţa din amintirile celor mai bătrîni... Lucra în ture de 12 ore pe Salvare, plus la *Active Care;* din toate astea cîştigă 7 milioane pe lună, sumă care i se pare mare pentru că mult timp a cîştigat numai 3 milioane pe lună... Din banii ăştia speră să pună deoparte ca să-şi ia casă, căci e căsătorit

Mariana e asistentă medicală debutantă şi se afla în prima „misiune“. La început era puţin dezorientată, dar compensa prin entuziasm. Nu s-a temut să stea peste noapte singură cu un om bătrîn care putea oricînd să moară, într-o casă destul de izolată, încuiată aproximativ. Nu ştiu cum s-a nimerit, dar în momentele mai complicate ea a fost de faţă şi n-a ezitat să telefoneze prompt şi insistent acolo unde trebuia, la cel mai mic semn de îngrijorare.

Deci, se poate. Probabil că există mai multe firme care să asigure servicii de acest gen, dar nu le-am descoperit încă. Se întrevede, însă, un început într-o masă confuză. Mai rămîne ca, în timp, lucrurile să se aşeze, mentalităţile să se schimbe, iar asistenţa la domiciliu, în condiţii bune, să fie nu un lux, ci un drept al persoanelor în vîrstă, cu sau fără familii care să-i ajute. **(Iaromira Popovici)**

Stela GIURGEANU

Cumpărătorii de compasiune

Prima parte: Lungul drum al informaţiei către utilizator (sau „don't call us, we'll call you“)

Nu am stofă de reporter. Nu am şi pace. O informaţie de bun-simţ, un interviu, ce zic eu „interviu“, cîteva întrebări, chiar şi prin telefon, cu cineva care se ocupă de problemă. Cît de greu poate fi? Dai un telefon, te recomanzi, vrei să faci şi tu un reportaj despre asistenţa bătrînilor la domiciliu... Doamna de la centrala Primăriei te transferă fără problemă la „biroul de presă“. „Biroul de presă“ te roagă, amabil, să-l rechemi în zece minute la alt număr. „Alt număr“ te trimte cu zîmbetul pe buze la Orizont... ăăă, şi... acolo ce e? Vă spun domnii de acolo! Sun acolo. Acolo, după un „aşteptaţi“ cald, aud pe după receptorul acoperit cu mîna, „să vorbească, dom'le cu direcţiunea, noi nu putem vorbi pînă nu se discută cu direcţiunea!“, „vorbiţi cu direcţiunea“... alt număr, de data asta încurajat de un nume. Ţîr, ţîr, „da?“ „Bună ziua, ştiţi...“ (urmează poezia cu cine sînt şi ce vreau) aş putea vorbi cu domnul Stoian? E într-o şedinţă, vă va contacta în zece minute...

A doua parte: Cumpărătorii de compasiune

...Deunăzi, un ochi rebel şi fără cauză a alunecat pe anunţul unei doamne serioase şi vîrstnice, aflată în imposibilitatea de a se deplasa, care, în cîteva cuvinte, atît cît să nu iasă din chenar, căuta „o persoană de încredere, eventual familie maxim trei membri, pentru îngrijire la domiciliu“, momind cu avantaje materiale deosebite. Intrare în spaţiul locativ. Casa ei, mi se explică, cînd întreb ce „avantaje“ şi ce „intrare“.

Este o opţiune pentru bătrînii singuri, fără moştenitori şi fără bani. Îşi lasă casa, altceva nu prea mai au, după moarte, chiar şi unor necunoscuţi, oameni găsiţi prin anunţuri de ziar. Un pact legalizat, tu ai grijă de mine, eventual plăteşti cheltuielile casei, că eu am pensia de un milion, dar la sfîrşit rămîi cu casa. Rece şi realist. Că de pomană am casa, dacă n-am cu ce-mi duce zilele. Şi mai ales cu cine. Doamna serioasă din anunţ îmi spune, depăşind chenarul seriozităţii, că, mai greu decît să locuiască împreună cu cineva necunoscut, îi e traiul cu singurătatea, că ajung să-i ţiuie urechile de atîta linişte. Nu mai are nici un prieten aici, toţi s-au dus, doar ea a rămas să mai vegheze (nu ştie cît), dar cum puteţi totuşi să vă încredeţi în cineva „de pe stradă“, nu v-ar fi frică să dormiţi sub acelaşi acoperiş cu un necunoscut? Mai frică îi e, însă, să doarmă sub acelaşi acoperiş doar cu ea. Asta pe de o parte. Pentru că mai sînt şi alte aspecte. Imposibilitatea de a se deplasa. Are o slăbiciune în genunchi de cîţiva ani de zile, starea i s-a înrăutăţit, are nevoie de cineva să-i facă piaţa, să-i cumpere medicamentele. Sau să fie lîngă ea în cazul în care, Doamne fereşte...

Pentru asta există însă şi serviciile de asistenţă la domiciliu puse la dispoziţie de Primăriile de sector!

„Da?“, vocea doamnei serioase devine serios interesată.

„Da...“, murmur, crispată că m-a luat gura pe dinainte fără să am detalii, „...aşa am auzit“, adaug repede.

„Da, dar oricum“, continuă doamna serioasă, „asistenţii la domiciliu nu sînt acelaşi lucru“; adică una e să vină cineva plătit cu ora care crede că te rezolvă şi de singurătate o dată ce îţi aduce de-ale gurii şi medicamente, alta e să-ţi rămînă peste noapte şi să ştii că e acolo dimineaţa să bea cafeaua cu tine şi să schimbe două vorbe.

Ar plăti pe cineva doar ca să stea dimineaţa la taclale. Pentru că brumei de viaţă ce i-a mai rămas nu-i sînt îndeajuns doar injecţiile şi mîncarea.

Toate bune şi frumoase, dar dacă vi se întîmplă ca doamnei de pe Moşilor? A încheiat un asemenea contract, a vrut să-şi lase casa moştenire unui cuplu, pentru ceva grijă şi compa/nie/siune. El şi Ea s-au purtat deosebit de atent, nimic de zis, pînă la semnarea contractului, După care a început calvarul. Parcă îi făceau dinadins zile negre, să moară mai repede, dacă nu de bătrîneţe, atunci de inimă rea.

...Aşa că nu e riscant să încerci să cumperi compasiunea cuiva, mai degrabă iluzia ei? Oricum ar fi, chiar dacă iniţial te înţelegi bine la „preţ“, dacă ajungi să faci contractul: „Tu ai grijă de mine, eu îţi las casa“, ceva nespus va exista întotdeauna...

Iaromira POPOVICI

bazar

Desfătările călătorului de rînd

Am făcut parte, întotdeauna, din categoria celor cărora le place să hălăduiască pe străzi, aproape fără scop, sperînd să descopere, pe drum, ceva neobişnuit sau măcar pitoresc. În spiritul, desuet, poate, al lui Făt-Frumos din basmele clasice, care pleca la drum cu bocceaua în vîrf de băţ şi, în cel mai bun caz, cu un cal decrepit, orice călătorie include un potenţial iniţiatic. Aşa cum ştim cu toţii, acesta se dezvăluie mai tîrziu, dacă eroul dă dovadă de calităţile morale de rigoare. În cazul hoinărelii pe străzile bucureştene, nu cred că se cer prea multe calităţi morale; poate doar toleranţă (pentru gropi, bălţi, lipsa trotuarelor...) şi răbdare (de a nu-ţi ieşi din fire la contactul cu diverşi „zmei“ neobrăzaţi întîlniţi în cale). Şi, în mod cert, pentru a-ţi atinge scopul călătoriei, dar şi pentru a te menţine în poziţia mult mai confortabilă de spectator intrat printr-o minune în tablou (ca în cazul lui Mary Poppins care făcea acelaşi lucru cu desenele, cu cretă, ale lui Bert de pe trotuar).

Într-o astfel de călătorie semi-iniţiatică nu poţi merge cu automobilul personal: confortul, izolarea şi intimitatea acestuia te trec, deja, în faza B a călătoriei, mai puţin iniţiatică şi mai mult victorioasă, spre sfîrşitul întreprinderii eroice, cînd mîrţoaga s-a transformat deja în Pegas... Soluţia este să rămîi călător de rînd, care merge pe jos, înfruntînd cu bărbăţie vicisitudinile drumului sau întîlnirile cu răii. În privinţa celor dintîi, am vorbit deja de gropi, bălţi şi lipsa trotuarelor (prea înguste pentru a cuprinde şi pietoni, şi maşini parcate). Pietonul iniţiat în intemperii şi meandre ştie exact pe unde şi cum să le ocolească fără a-şi rupe picioarele, a fi călcat de maşini, muşcat de maidanezi sau umplut de noroi din cap pînă-n picioare: există un soi de mers cînd pe trotuar, cînd pe carosabil, la intervale regulate. În ceea ce priveşte personajele negative, acestea nu se potrivesc perfect în categorie: sînt mai curînd personaje pisăloage, care vor ceva de la tine în pofida voinţei tale: să-ţi dea un pliant care să te înveţe cum să slăbeşti, să le dai bani pentru copii bolnavi, orfani sau pentru ei înşişi, să-ţi faci asigurarea obligatorie la maşină... Şi pe aceştia trebuie să ştii cum să-i ocoleşti, ca pe nişte obstacole vorbitoare dintr-un joc pe computer.

O altă categorie de mesaje pe care ţi le oferă strada sînt indiciile. De fapt, nu sînt neapărat indicii, ci instanţe ale lumii din jur, a cărei „ideologie“ se concentrează în mesaje. În zona Sf. Gheorghe ţi se oferă „Sandvişurile calde «Ce-ţi place» la un preţ unic“. Pe următorul zid scrie mare „Preţuri minime“, nu contează la ce, apoi „Literatură creştină la subsol“. Pe o cerşetoare de lîngă Universitate stă scris „Ajutaţi-mă că mor de foame în casă fără medicamente“. Pe un stîlp, puţin mai încolo: „Student civilizat şi liniştit caut“. Şi pe un altul: „Nu fii modestă, fii *cool*“ – sînt sfătuite participantele la un concurs de top-modele.

În toată această debandadă, te întrebi cine mai poate îndeplini rolul de personaje adjuvante, celebrele furnici, albine sau zîne care te scot din încurcătură. Pe gratis, cred că doar pensionarii, care încă nu cer nimic în schimb pentru a-ţi explica cum să ajungi pe strada cutare. Pe bani, taximetriştii (dar aceştia cam ies din sfera hoinarului de rînd), care-ţi îmbogăţesc spiritul cu vieţile şi mai ales cu filozofiile lor. Şi, tot pe bani, mai puţini şi mai adecvaţi posturii, produsele de patiserie, care au reînviat, cu cozi chiar, prin toate colţurile şi staţiile de metrou: covrigi, gogoşi, merdenele, cornuri cu rahat, pizze...

BIRUIT-AU BIRURILE

Adina ROSETTI

Bogat pentru o zi

33,6% dintre români consideră veniturile familiei ca fiind „proaste" şi 33,6% „satisfăcătoare". Doar 1% apreciază că sînt „foarte bune". În raport cu necesităţile, 33,4% apreciază că veniturile nu ajung nici pentru strictul necesar, iar 39,6% doar *pentru strictul necesar. Numai 0,8% reuşesc să aibă tot ce le trebuie fără prea mari eforturi. Dacă raportăm veniturile lunare la cheltuielile gospodăreşti, 43,7% nu reuşesc să economisească, 35,4% sînt puşi în situaţia de a împrumuta bani, iar 7,3% reuşesc totuşi să economisească bani.*

(date preluate din studiul „Calitatea vieţii în România" efectuat de Institutul de Cercetare a Calităţii Vieţii, dec. 2003, www.iccv.ro)

Ziua de salariu. Dacă e luni, bucuria e şi mai mare, pentru că vine după un lung week-end de aşteptare. După serviciu, alergi la bancomatul cel mai apropiat, unde „întîmplător" te ciocneşti cu doi-trei colegi grăbiţi, care îţi zîmbesc complice. Îţi aştepţi cuminte rîndul şi-ţi iei porţia de bancnote lucioase şi proaspete, rodul muncii de o lună. De cînd cu bancnota de un milion, salariul pare mai anemic, ce-i drept! Nici mărirea nu prea se mai simte: o hîrtiuţă frumos colorată în plus! Împătureşti frumos bancnotele şi le bagi în portofel. Dacă e o zi cu soare, fericirea se dublează în ziua de salariu. Dacă eşti bărbat, adrenalina creşte. Poţi să fluieri după femei cu inima împăcată. Ai cu ce! Dacă ai maşină, o răsfeţi şi îi faci plinul (cei generoşi adaugă şi un spălat şi lustruit cu ceară).

Dacă eşti femeie, rochia din vitrina magazinului de pe Magheru începe să-ţi pară un vis realizabil. Încă două-trei salarii şi poate fi a ta! Saloanele de frumuseţe îşi întind tentaculele spre tine. Reclamele la cosmetice încep să-şi facă efectul subliminal. Lumea e la picioarele tale în ziua de salariu!

Printr-un miracol inexplicabil, reuşeşti să eviţi toate aceste tentaţii şi ajungi acasă pe drumul cel mai scurt (o scurtă vizită la supermarket, avînd ca rezultat umplerea vidului din frigider, reprezintă o abatere permisă). Încercînd să introduci pungile cu cumpărături în scara blocului, te opreşti la cutia poştală. Cîteva plicuri aparent inofensive. Le desfaci la repezeală pe masa din bucătărie: facturi!

Brusc îţi aminteşti că nu ai plătit întreţinerea pe ultimele două luni şi administratorul a început să te privească ciudat cînd te întîlneşti cu el la lift. Factura de mobil (se putea altfel?) e cam mare. Creşte în progresie geometrică de la o lună la alta, mai ales de cînd cu SMS-urile astea. Asta e, orice ar fi, trebuie plătită neîntîrziat! Comunicarea rapidă e valoarea supremă în zilele noastre. Mobilul trebuie să trăiască, deci, cu orice preţ!

Urmează telefonul fix. Asta mai poate suferi amînare: dacă îl taie, rămîne totuşi mobilul.

Factura de energie electrică a sosit şi ea (în termeni populari „a venit lumina!"). Constaţi nişte regularizări bizare, taxe de neînţeles şi un număr de kilowaţi înspăimîntător. Probabil de la maşina de spălat! Tocmai atunci te sună mama pentru a-ţi reaminti că trebuie să-ţi plăteşti impozitul la casă şi privirea-ţi cade întîmplător pe amenda pentru parcare în loc interzis, pe care ai uitat să o plăteşti la timp.

Visele se năruie brusc cînd realizezi că plătind toate acestea, abia de-ţi mai ajung banii pînă la salariul următor. Plinul la Dacie se transformă în „benzină de trei sute" şi rochiţele din vitrine rămîn o dulce amintire. Poate dacă mergi la ai tăi la masă, rămîn ceva bani de filme, cărţi şi ieşiri cu prietenii.

Socotelile îţi împăienjenesc ochii, dar oricum ai suci şi învîrti bugetul, ieşi tot pe minus. Ziua de salariu se transformă într-un coşmar absurd pentru că îţi dai seama că revii de unde ai plecat: eşti iarăşi lefter!

75% din români nu dispun de fonduri băneşti de siguranţă (acasă sau în bănci). Condiţiile de viaţă în anul 2003 comparativ cu 2002 au fost considerate mai proaste (38,7%), la fel (39,8%) şi mult mai proaste (9,2%). Doar 12% consideră că s-a îmbunătăţit calitatea vieţii. Pe o scală bogat-sărac de la 1 la 10, cei mai mulţi se situează la mijloc (treapta 5). Ceea ce pare îmbucurător este că 51% sînt mulţumiţi de locul de muncă, iar 60% apreciază că relaţiile familiale sînt bune.

(acelaşi studiu)

Adina POPESCU

Atunci cînd vine „lumina"

În blocul în care stau, unele dintre puţinele „evenimente mondene" sînt plata energiei electrice şi a întreţinerii. „Lumina" vine o dată pe lună prin intermediul unei doamne care poartă o geantă mare, neagră şi are un chip obosit. S-a obişnuit să nu mai sune pe la uşi, deoarece deja ştie că pensionarii oricum nu deschid, pentru că nu aşteaptă musafiri nepoftiţi, ci să strige pe palier, cu un glas strident, uşor răguşit: „Luminaaa!". Ca la piaţă, atunci cînd tîrgoveţii îşi laudă marfa. De fapt şi strigătul e inutil, căci agitaţia premergătoare sosirii facturilor începe încă de dimineaţă. Vecinele se anunţă unele pe altele că „Între orele cinci şi şapte vine *lumina,* da' cred că o să ajungă după şase jumate, ca de obicei..." şi începe verificarea contoarelor, „nu cumva a luat-o prea repede?!", şi stingerea becurilor şi a televizoarelor, căci deşi porcul nu se îngraşă în ajun, locatarii îşi închipuie că facturile se „subţiază" subit pe ultima sută de metri. Sau, pur şi simplu, îşi amintesc cu părere de rău că în ultimele zile au consumat ceva mai mult decît le permitea bugetul, altfel spus că au uitat noaptea veioza de 25W aprinsă sau şi-au pus în funcţiune aspiratoarele antice, ruseşti, care „mănîncă la curent mai ceva decît o combină frigorifică". Agitaţia continuă şi după ce „doamna de la Electrica" împarte peticele de hîrtie care au deja înregistrat consumul, „că de ce doamna Stănescu a plătit cu treizeci de mii mai puţin decît mine... toată lumea ştie că ea are în casă maşină de cusut electrică şi le face fuste la nepoate?", „iar domnul acela singur de la doi care stă toată noaptea cu becurile aprinse a dat numai o sută douăzeci, pe cînd mie care fac economie, de aş sta seara numai la ochiurile de la aragaz, mi-au venit aproape două sute..." şi „e ceva în neregulă cu blocu' ăsta; io cred că aia cu firma de la şase fură curent!", căci „la apartamentul o sută doişpe unde era decedata Mateescu care a murit de patru luni nu se consumă nimic şi plăteşte fii-su facturi de aproape trei sute de mii...".

Cu „întreţinerea" e o altă poveste! Aceiaşi vechi locatari, deşi au pensii mizere, se concurează unul pe altul care să nu rămînă restant. Obligaţia „birului" faţă de stat e pentru ei mai mult decît o tradiţie, aşa că din momentul în care se afişează la avizier „listele", la începutul lunii, pensionarii buchisesc cifrele din dreptul fiecărei garsoniere, mai cu ochelari, mai fără, pînă cînd le învaţă pe de rost. De fiecare dată cînd intri în bloc şi aproape la orice oră îl poţi vedea pe cîte unul zgîindu-se în dreptul avizierului şi intonînd sumele cu voce joasă, după care: „De ce Ioneasca o fi rămas o lună restantă, că doar îi trimite fiică-sa bani din Canada?!...".

Despre facturi nu poţi vorbi cu indiferenţă sau cu nepăsare, căci în funcţie de ele îţi calculezi bugetul lunar. Sosesc cu regularitate pe adresa ta poştală. Desigur, mai multe decît scrisorile personale. Atunci cînd întîrzie, ceva nu este în regulă şi capeţi o stare de nelinişte, căci o factură nu are voie să se rătăcească pe drum. Poate doar atunci cînd compania de telefonie mobilă la care eşti abonat îţi face cadou „un bonus de fidelitate", adică o cartela SIM nou-nouţă pe care o trimite în acelaşi plic cu factura. Ai toate şansele ca acel plic să-şi schimbe subtil destinatarul, eventual chiar să ajungă în buzunarul poştaşului.

libertatea de impresie

Foşti miliţieni

Regulile de circulaţie din România sînt făcute ca să fie încălcate. Radarele sînt puse, după cum ştiu toţi şoferii, nu în locurile periculoase, pentru a preveni accidente, ci în locuri-capcană, acolo unde se ştie că omul poate greşi, tocmai pentru că nu vede nici un pericol (şi nici nu există vreun pericol, în afară de radar). Unele capcane sînt create intenţionat. De exemplu, la ieşirea din Băicoi, mergînd dinspre Ploieşti spre Cîmpina, deşi şoseaua naţională e largă şi localitatea e marcată doar de formă, casele fiind la mai bine de un kilometru, restricţia de viteză e de 50 de kilometri pe oră. Mai mult, ea continuă multe sute de metri pînă dincolo de placa pe care scrie că ai ieşit din localitate. Dacă nu ai mai fost pe acolo, pur şi simplu nu ai de unde să ştii asta. Nimic nu te avertizează, nimic nu te reţine să apeşi pe acceleraţie. Cel mult ai putea să te împiedici de paralela 45. Şi, bineînţeles, taman acolo se instalează radarul, la ciupeală. E numai un caz, dar care se prelungeşte de foarte mulţi ani. Apoi, fiindcă legea îi obligă să anunţe unde au amplasat radare, ca să nu mai pîndească la drumul mare, ei le anunţă peste tot, şi unde nu sînt. Mintea lor e mai dibace decît reiese din bancuri, dar mentalitatea îi apropie de cei aflaţi în tabăra opusă a legii.

În Bucureşti există o mulţime de semne care interzic staţionarea, de multe ori lîngă pieţe aglomerate în care, de voie, de nevoie, oamenii mai parchează. Din cînd în cînd apare poliţia şi dă amenzi printr-un fel de sondaj. Iar din banii rezultaţi, evident, nu se amenajează parcări. Nici nu s-ar putea pretinde una ca asta, ar fi, nu-i aşa, de-a dreptul absurd.

Nu mai vorbim de mulţimea coloanelor oficiale care, în drumul lor spre rezolvarea treburilor ţării, încurcă mereu circulaţia, de postarea în intersecţii a cîte doi agenţi care nu se coordonează între ei, de burţile celor din provincie care pot inspira unora respect, dar nimănui... solicitudine. Oricine poate remarca şi cum sînt oprite mai des camioanele arătoase, mai ales cele cu număr străin. Adică acelea care pot transporta mărfuri interesante şi ai căror şoferi nu cunosc telefoanele-cheie, pe care proprietarii de Mercedes sau BMW de obicei le ştiu.

Mulţi agenţi de circulaţie, umiliţi de unii, se răzbună pe alţii. Umilinţele vin de la şefi şi de la contravenienţii cu pile, răzbunările se îndreaptă împotriva amărîţilor şi a celor prea puţin vinovaţi. Amenzile cresc disproporţionat faţă de salarii, iar mita creşte direct proporţional cu amenzile. Bătuţi de ploi şi vînturi, agenţi au o singură recompensă posibilă, pe care şi-o iau singuri (deşi cineva îmi spunea că aproape indiferent de vreme, între ei e o luptă pentru ieşitul în stradă; statul în birou e nerentabil). Clar e că, în loc să semnaleze degradarea sau poziţia nejustificată a unor semne de circulaţie, ei profită de astfel de situaţii. Şi îţi spun că legea e lege. De multe ori îşi argumentează severitatea prin numărul mare de accidente. Număr care, de fapt, ar trebui să dea de gîndit şi asupra politicii lor.

Englezii trasează şi pavează aleile din parcuri abia după ce observă pe unde s-au făcut potecile. Le fac, adică, pe acolo pe unde lumea circulă în mod firesc. La noi, însă, lucrurile par a fi mult mai logice. Legile şi semnele de circulaţie nu se fac pentru cetăţeni, se fac pentru cei ce legiuiesc şi pentru cei ce aplică legea. Doar n-or s-o facă pentru alţii!

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Parastasul unei şanse

„O discuţie despre Proclamaţia de la Timişoara şi al ei celebru punct opt... Fii serios amice, pe cine dracu' mai interesează chestia asta?!“ Zîmbesc strîmb. Şi eu mi-am pus întrebări toată dimineaţa, e 11 martie, sînt paisprezece ani de la Proclamaţie, vreau o emisiune „România în direct“ pe tema punctului opt, dar mi se pare că am devenit anacronic, mă bîntuie coşmarul unei emisiuni la care n-o să sune nimeni sau, dacă o să sune cineva, o va face pentru a trage o înjurătură. Reacţia colegului meu nedumerit şi sceptic în privinţa unei asemenea teme de discuţie e aproape firească, au trecut paisprezece ani, mulţi dintre cei ce ascultă emisiunea nici nu ajunseseră la pubertate pe vremea aceea. În asemena condiţii, ce să spună? Că ar fi fost mai bine dacă, datorită punctului opt, Iliescu n-ajungea preşedinte? Iar toţi ceilalţi activişti comunişti ar fi stat măcar pentru trei-patru ani cu capul la cutie? De unde să ştie ei asta? Şi, de fapt, de unde să ştie cineva că lucrurile ar fi stat altfel?

Bîntuit de coşmarul unei emisiuni ratate înainte de a fi început, am lansat, totuşi, tema de discuţie. Primul telefon a venit chiar din Timişoara. Un ascultător tînăr, n-avea nici zece ani în 1990. „Am auzit vorbindu-se despre Proclamaţie, ştiu şi ce cuprindea punctul opt. Ce nu ştiu e atmosfera acelor ani şi nu înţeleg motivele pentru care o asemenea iniţiativă n-a putut deveni lege. Am citit că în alte foste state comuniste, imediat după căderea sistemului, activiştii au fost eliminaţi din viaţa publică.“ Încerc să-l supun unui exerciţiu de imaginaţie: cum ar fi fost dacă... „Sincer? Habar n-am, domnule! Gîndiţi-vă că nici acum, după atîţia ani, nu ştim cine sînt foştii turnători la Securitate. Mai luaţi în calcul şi faptul că activişti sau ne-activişti, oamenii politici de după '89 au cam fost toţi o apă şi-un pămînt. Cît despre Iliescu, în ultimii ani am auzit chiar şi voci ale opoziţiei susţinînd că e singurul om politic adevărat al României. Şi atunci?“ Următorul apel e al cuiva care-şi aminteşte perfect frămîntările acelei perioade. „Era o derută totală. Închipuiţi-vă o ţară întreagă aruncată în mijlocul unei intersecţii aglomerate. Unii se fereau de stînga, alţii de dreapta, nimeni nu îndrăznea să privească foarte mult dincolo de orizontul cîtorva luni. Într-o astfel de derută, evident că un activist ca Ion Iliescu sau securiştii deghizaţi în cunoscători ai regulilor democraţiei păreau mai mult decît băieţi de treabă. La ei se făcea apel atunci cînd era nevoie de liniştea noastră. Dar, dincolo de toate, cred că România ar fi arătat altfel dacă punctul opt al Proclamaţiei devenea lege. Nu ştiu dacă o duceam material mai bine. Dar măcar am fi scăpat de o parte din mizeria morală sub care ne sufocăm încet şi trist de atîta amar de vreme.“ Îl întreb dacă la fel gîndea şi atunci, în martie '90. „Recunosc că nu... Am căzut şi eu în plasa întinsă de cei ce ni-l prezentau pe Ion Iliescu

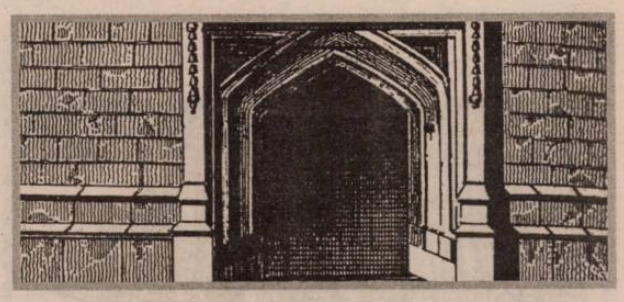

pe post de personaj providenţial. Tîrziu, foarte tîrziu, am avut puterea să recunosc că m-am înşelat.“

Pe la jumătatea emisiunii le lansez invitaţia de a suna şi celor ce la vremea Proclamaţiei erau foşti activişti PCR sau aveau rude apropiate aflate într-o astfel de situaţie. Intervine cineva din Cluj. El era unul dintre golanii din Piaţa Revoluţiei, în vreme ce, acasă, tatăl era unul dintre cei vizaţi de punctul opt al Proclamaţiei. „Era pe undeva nefiresc, dar niciodată nu m-am simţit mai liber. Faptul că mă opuneam, de fapt, familiei arată însă un lucru clar: Proclamaţia şi al ei punct opt n-au fost niciodată scrise cu ură. Dacă aş fi simţit că e vorba de asta, n-aş mai fi fost în Piaţa Revoluţiei. Tot ceea ce se întîmpla atunci ţinea de şansa de a da un alt curs istoriei, iar faptul că am ratat e singurul regret major al anilor din urmă.“

Au fost telefoane. S-a vorbit mult şi frumos ca despre un mort tînăr, dar cu toate astea, la final, am avut sentimentul straniu că, de fapt, n-a sunat nimeni.

VITEZA DE REACŢIE A – AUZI DUMNEATA! – AUZULUI A SUFERIT DE PE URMA PLURALULUI

● În direct la Radio România Actualităţi, luni dimineaţă, ministrul delegat în Spania, Marian Sîrbu, a fost întrebat ce l-a impresionat cel mai mult în organizarea dispozitivului spaniol de după masacru: nu, nu asistenţa medicală acordată răniţilor, nu viteza de reacţie a administraţiei, ci „controlul informaţiilor“, a răspuns ministrul român, admirîndu-i probabil, cu invidie, pe cenzorii spanioli. Un dispozitiv minunat, dar din cauza lui s-au pierdut alegerile. **(M. B.)**

● Livresc pînă-n măduva oaselor, parior de cînd mă ştiu, îmi fixez pe névé favoriţii la *Big Brother,* după cărţile lor preferate: barmanul Daniel – pentru *Roşu şi Negru,* pictorul Iustin – pentru *Aşa grăit-a Zarathustra* şi – cu un accent în plus – analistul financiar George – pentru *Doi ani de vacanţă* julesvernieni. La genul feminine, inginera Fily – pentru *Moromeţii* şi *Amintirile* lui Ion Creangă, urmată de păpuşăreasa Virginia – pentru, auzi dumneata!, la ora Coelho, *Ion!* **(R. C.)**

● Bolile auzului – hipoacuzie şi surditate –, astmul şi bolile infecţioase ocupă primele trei locuri în topul bolilor profesionale din Bucureşti, iar meseria cea mai periculoasă este aceea de asistent medical, urmată de acelea de confecţioner şi sudor *(Ev. zilei,* 16 martie a.c.). Oricum, numărul de îmbolnăviri raportate oficial este anormal de mic – îmbolnăviţii se tratează şi tac, de frică să nu-şi piardă slujba. Brăţara de aur a muncii, despre care învăţaseră generaţii, s-a coclit în vîntul şi ploaia tranziţiei, dar măcar ţine de foame. **(A. C.)**

● La un mare hotel din Bucureşti am văzut o uşă pe care scria „Toaleta în curs de reabilitare, ne scuzaţi pentru inconvenient“. De ce oare să nu fie reabilitate şi toaletele, mai ales că au suferit destul de pe urma comunismului? **(A. M.)**

● Titlu în presa de marţi: „Românii au 2,1 miliarde de euro în bănci“. Ce mă frapează nu e suma, ci pluralul articulat abuziv. În asemenea situaţii fericite, prefer un numeral nehotărît: unii români... **(R. C.)**

ACEST ÎNCEPUT DE PRIMĂVARĂ ŢINE CU DINŢII DE MEMORIA CARE ASFALTEAZĂ PAGINA

● Primesc următoarea carte poştală (cu trei trandafiri): „Stimată Doamnă, Acest început de primăvară îmi oferă prilejul de a-mi reînnoi bunele sentimente, de a vă ura fericire, sănătate şi cer senin deasupra vieţii dumneavoastră!“. Semnează: „Vasile Gherasim, Primar al Sectorului 1“. Vă mulţumesc, Doamnă. **(a. l. ş.)**

● Ştiţi senzaţia aia cînd te uiţi la ceva sau citeşti ceva şi te enervezi, apoi citeşti o cronică şi te răcoreşti? Aşa m-am simţit eu cînd m-am uitat la emisiunea lui Emil Hurezeanu, apoi l-am citit pe Costi Rogozanu, în

Cu ochii-n 3,14

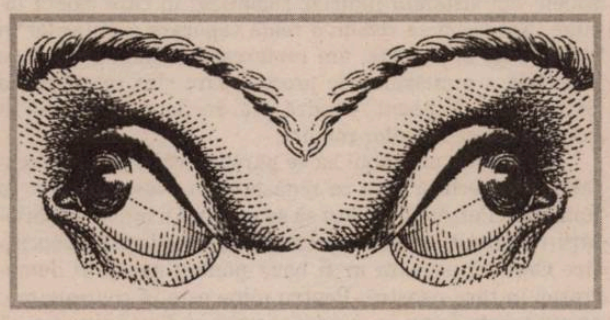

Evenimentul zilei: „Am văzut în reluare, noaptea tîrziu, emisiunea lui Hurezeanu cu vizita la arhivele Securităţii. Discuţiile au fost aceleaşi: cu Patapievici şi cu un colonel Pintilie care ţine cu dinţii de dosare. Emoţionant a fost însă decorul. Oamenii vorbeau printre respectivele dosare, acele dosare a căror prezenţă ne oftică, ne isterizează. Ştiam cu toţii că sînt acolo şi că nu sînt pentru noi. Dar să le mai şi vezi!... Îmi făceam scenarii de genul: cum ar fi s-arunce cameramanul camera, să-l imobilizeze pe colonel şi Hurezeanu şi Patapievici să se apuce repede de răsfoit? Gîndurile «teroriste» m-au părăsit ascultîndu-l pe domnul Pintilie pe care mi-l închipui cum intră în fiecare zi în arhive şi mîngîie sadic dosarele lui Priboi, Vadim etc. şi sîsîie precum Gollum din *Stăpînul inelelor:* my preciousssssss!“. Mă simt răzbunat. **(C. G.)**

● Corupţie în Finanţe, corupţie în Poliţie, corupţie în Justiţie! Nici un cuvînt, nicăieri, despre corupţia în procesele sufleteşti, acolo unde, de pildă, vanitatea poate mitui memoria. **(R. C.)**

● În Bucureşti au reînceput asfaltările. Aşa cum am făcut şi cu alte ocazii în spaţiul acestei rubrici, adresez şi de această dată un îndemn demobilizator automobiliş-

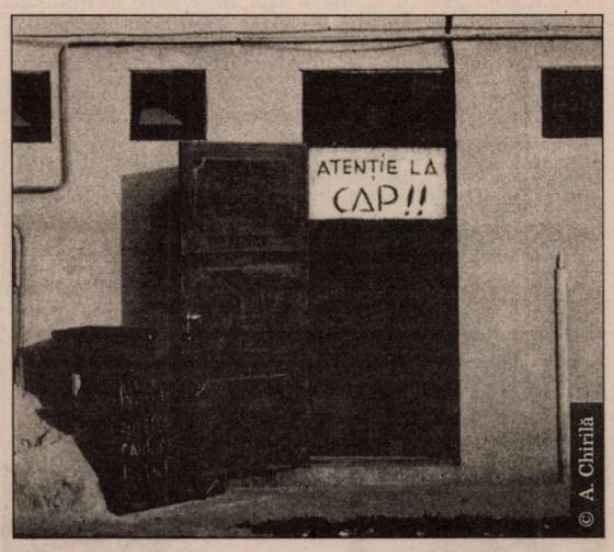

tilor din provincie: rămîneţi în localităţile dumneavoastră! (Oricum sîntem destui...) Veţi economisi benzină şi nervi. Iar pe ăştia care asfaltează de două ori pe an de mîntuială putem să-i înjurăm şi singuri, nu-i nevoie să vă deplasaţi în Capitală numai pentru atîta lucru. **(M. V.)**

● O nouă ştire de mare importanţă pentru ţară a apărut zilele trecute pe pagina 1 a *Libertăţii:* „Andreea Marin i-a dat papucii lui Mihai“. Regret că „investigaţia“ jurnalistică n-a mers mai departe: s-ar fi cuvenit să aflăm ce culoare au papucii şi dacă sînt de firmă... **(M. V.)**

N-AM ŞTIUT CUM E SĂ ADOPŢI PATRU ZEROURI PROBABIL SFINTE

● Ca om familiarizat, fatalmente, cu spitalele româneşti ale ultimelor decenii, aveam pînă săptămîna trecută o apocalipsă de uz propriu. Aveam habar ce te poate aştepta dacă ajungi cu vreo urgenţă la un medic de gardă generic şi necunoscut, am făcut şi experienţa şpăgii sub preanestezie, ştiu cum e cînd te uiţi străin la propria-ţi mînă care ţine un plic pe care l-ai mai dat o dată... N-am ştiut însă pînă săptămîna trecută cum e să alergi cu propriul copil pe la cîteva spitale renumite din centrul Bucureştiului, să ţi se pună cîteva diagnostice greşite, să zaci pe la uşi în timp ce doctorul aşteaptă chitanţa de la contabilitate cu plata consultaţiei (în afara plicului tradiţional). Există, ca în orice poveste, şi salvatorul, întotdeauna din sistemul paralel (cîţi or fi în Bucureşti?) pe care, în mod „normal“, nu-l intersectezi cînd te arde. Şi mă gîndesc să propun spre publicare cotidienelor centrale o listă de telefoane pentru urgenţe absolute, un fel de 911 pe specialităţi medicale; dacă nu mi-ar fi teamă că s-ar trafica şi lista... **(S. S.)**

● Succesul de care se bucură restaurantele „La mama“, unde mănînci mult pe bani puţini, i-a determinat şi pe alţii să adopte conceptul. La o alimentară din apropierea redacţiei nu găseşti nimic din ce îţi doreşti, în schimb vînzătoarea te ia tot timpul la „per mama“: „N-are mămica ciocolăţică. Ia nişte bombonele!“ sau „N-are mămicuţa bericică, ia un suculeţ!“; în fine, dacă te hotărăşti pentru vreo mărfulică, mămica îţi zice că n-are restuleţ şi că trebuie să-i dai bănuţi mai mici. Afaceri la diminutiv. **(M. M.)**

● În piaţă, pe taraba unui precupeţ, marfa. Alături, un cartonaş lămuritor: „Usturoi – 10.000 grămada“. Primul din cele patru zerouri ale cifrei 10.000 are ochi, nas şi gură. Şi rîde. N-am înţeles de ce. **(D. S.)**

● Pe 12 martie, la Collège de France din Paris a avut loc conferinţa cu titlul „Neoliticul iberic“, susţinută de – ţineţi-vă bine! – *Primitiva* Bueno Ramirez... Probabil că şi-a ales tema conferinţei ca să se asorteze cu numele. **(a. l. ş.)**

● Şi Paştele a intrat în circuitul turistic, exploatîndu-se, evident, locurile comune sfinte: prin Carpatia Tour te poţi deplasa la Casa Fecioarei Maria, cu serviciile incluse în preţ; dacă vrei să voiajezi prin intermediul bisericii Visarion, trebuie să te adresezi „Biroului de pelerinaj“ (conform afişului de pe gard). Dacă nu vrei să pleci niciunde, poţi (conform aceluiaşi afiş) măcar asista la conferinţa „Managementul în Noul Testament“, susţinută de pr. prof. Vasile Mihoc. **(I. P.)**

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Imagini

Pînă la urmă, raportul critic la adresa României votat de Parlamentul European a ieşit din actualitate ca şi cum n-ar fi fost. Cine îşi ia informaţiile despre politică de la televizor (adică marea majoritate a cetăţenilor români) a putut rămîne fie cu ideea aproximativă că „Europa e cu ochii pe noi", fie cu impresia că, pînă la urmă, „e de bine": premierul a declarat că raportul e încurajator. În linii mari, cam asta s-a putut înţelege din felul cum a fost tratat subiectul în telejurnale. Cei care citesc ziare (mult mai puţini decît cei care se informează de la TV) au putut afla mai multe – mai ales din *Evenimentul zilei*, care a dedicat subiectului pagini întregi, cu relatări de la Bruxelles şi Strasbourg, cu interviuri şi opinii diferite. În rest, pe la *talk-show*-uri s-a încercat „aprofundarea" problemei, ajungîndu-se (inevitabil?) la chestiunea „imaginii României": cum afectează criticile din raportul doamnei Nicholson imaginea ţării?

Între timp, subiectul nr. 1 a devenit atentatul de la Madrid. Tragedia românilor afectaţi de atentat a intrat rapid în moara senzaţionalistă a telejurnalelor româneşti, care transformă orice eveniment cu lacrimi şi sînge în *show* zgomotos, cu inutile detalii din viaţa privată a victimelor şi cu o impudică insistenţă pe imaginea rudelor care îşi plîng morţii. În schimb, impresionanta manifestaţie împotriva terorismului de la Madrid, cu milioane de oameni ieşiţi în stradă, a beneficiat de mult mai puţină atenţie din partea telejurnalelor noastre decît carnavalul din Rio. Iar alegerile din Spania au avut parte de mediatizare pentru că s-a întîmplat ca atentatul să aibă loc cu trei zile înainte: sînt convins că, dacă n-ar fi fost tragicul eveniment, alegerile ar fi fost „împinse" la „Ştiri pe scurt". Nu fac proces de intenţie, ci mă bazez pe o observaţie de bun simţ: ce se întîmplă în ţările europene nu constituie o preocupare pentru ştiriştii noştri. Ce şi cît ni se spune, în mod curent, despre Spania, cu excepţia temei căpşunarilor? Cînd vă amintiţi că s-a dat, la telejurnale, vreo ştire despre Portugalia? (Iar de la portughezi chiar am avea cîte ceva de învăţat, în materie de integrare în UE: au trăit sub dictatură, s-au integrat mai tîrziu, erau săraci ca şi noi cînd au intrat în UE...) Şi putem lua ca exemplu aproape orice ţară din UE (să nu mai vorbim de cele 10 care se vor integra anul acesta!). Vom constata că, în ansamblu, despre ţările cu care vrem să ne înfrăţim ni se livrează doar evenimente catastrofice (inundaţii în Franţa, pană de curent în Italia etc.) sau ştiri politice şi economice negative (Alain Juppé a fost condamnat, Parmalat a dat faliment, Berlusconi a mai făcut o gafă ş.a.m.d.). Ştiu, mi se va răspunde cu sloganul *good news, no news*. Ce Dumnezeu să dai la ştiri, de pildă, despre Luxemburg, unde toată lumea îşi vede de treabă într-o normalitate absolut plicticoasă şi incapabilă să-ţi dezmorţească adrenalina?

Dacă ne uităm pe Euronews, observăm că există multe subiecte interesante din viaţa viitorilor noştri concetăţeni europeni. Nu fac audienţă? Poate că au dreptate şi realizatorii noştri de telejurnale (deşi „reţeta" lor cu morţi, răniţi, accidente şi tîlhării înregistrează o scădere cu 20% a audienţei faţă de nivelul anului 2000, ceea ce nu se cheamă tocmai un succes). Poate că opinia publică de la noi nu e interesată de ce se mai întîmplă prin UE şi se mulţumeşte cu cîteva stereotipii despre francezi, nemţi, italieni etc., plus porţia de catastrofe şi ştiri negative. Dar în acest caz ar cam trebui să terminăm cu obsedanta preocupare pentru „imaginea României în lume". Franţa, Germania ori Italia nu suferă cînd despre ele se dau doar ştiri negative, pentru că ele *au* o imagine complexă şi nuanţată. România *nu are*. Şi nu e treaba televiziunilor şi ziarelor occidentale să i-o facă. Şi apoi, să încetăm cu ipocrizia şi dubla măsură: atîta timp cît pe noi se pare că nu ne interesează ştirile bune „de la ei", de ce să le pretindem să-şi umple spaţiul audiovizual cu frumuseţile şi calităţile noastre?

UE nu critică România ca ţară sau ca naţiune

– interviu cu Aneta POPESCU-BLACK –

***Aneta Popescu-Black** trăieşte în Belgia de 16 ani. Din 1991 lucrează la Parlamentul European, mai întîi la Direcţia Generală pentru Cercetare Politică, iar în ultimii patru ani se ocupă de extinderea UE, de Balcanii de Vest şi de zona Mării Negre.*

Principalele reproşuri aduse Guvernului român de către oficialii europeni privesc nerespectarea independenţei justiţiei şi încălcarea libertăţii presei. Dumneavoastră aţi fost la Bucureşti de multe ori în ultima vreme şi cunoaşteţi situaţia. Cum este percepută însă din interiorul instituţiilor europene?

Din punctul de vedere al libertăţii de expresie mi s-au raportat cazuri concrete în care anumiţi jurnalişti au fost trataţi abuziv. Bineînţeles că există întotdeauna intermediari care săvîrşesc aceste infracţiuni. Acest lucru supără foarte tare la Bruxelles, pentru că este vorba de transparenţă şi de accesul cetăţenilor la adevărata informaţie. Dacă ceva s-a realizat constant în UE este faptul că Parlamentul European veghează ca această libertate de expresie să fie respectată. Ce am observat în România mai nou: vocabularul utilizat la posturile de radio şi TV este destul de prudent, cu o notă specială în privinţa celor trei noi vicepremieri. Am notat modul în care ziariştii, atît la televiziune, cît şi în presă, au o reţinere în a exprima o ştire aşa cum ar dori ei să o prezinte. Faptul că mai există aceste cazuri nemulţumeşte foarte, foarte tare. În ceea ce priveşte justiţia, neajunsurile au fost recunoscute la cel mai înalt nivel. S-a primit recent un raport de la Cabinetul primului-ministru al României în care se punctează zonele din sistemul judiciar românesc în care există lacune. Noi vrem să vedem o reală separare a puterilor în stat. Pe de altă parte, am remarcat personal o creştere sensibilă a numărului de procese care sînt intentate la Strasbourg. E păcat, fiindcă pierderile se regăsesc în buzunarele cetăţenilor români.

În general, ar trebui să se părăsească un tip de mentalitate învechită care se regăseşte în acest moment în România. Personal, aş dori să se producă o înnoire a societăţii româneşti cu oameni care cred în valorile democratice Cred că aceasta ar fi baza pentru succesul democraţiei în ţara noastră. Pentru mine este în continuare o enigmă cum de nu se găsesc oameni în România care să lucreze cu adevărat pentru interesul naţional, dincolo de interesul partidului din care provin. Purificarea morală a societăţii româneşti rămîne încă de realizat.

Comisia de Politică Externă a Parlamentului Uniunii Europene a aprobat amendamentul privind reorientarea strategiei de aderare şi monitorizarea permanentă a României. Ce înseamnă mai exact această procedură fără precedent în istoria Parlamentului European?

Parlamentul European a luat o decizie foarte importantă, mai ales pentru clasa politică românească. E uşor să spui că, orice s-ar întîmpla, oricum ne integrăm în UE, chiar dacă nu respectăm criteriile de la Copenhaga din 1993. Or, nu este aşa, pentru că în Parlamentul European sînt 626 de deputaţi care îşi fac meseria foarte serios. Aceşti oameni care se implică enorm în viaţa politică din România vor ca, pentru binele general, cele trei criterii să fie îndeplinite. După ce s-a emis amendamentul d-lui Oostlander cu suspendarea negocierilor, grupurile parlamentare au convenit asupra acestei formule de *reorientare a strategiei de negociere,* pe care o găsesc justă şi întemeiată, deoarece modul cum s-a negociat pînă acum nu corespundea cu realitatea constatată pe teren. Va trebui să existe o înţelegere perfectă şi completă a ceea ce înseamnă negociere. E foarte uşor să te lauzi în România cu încheierea a 22 de capitole. Românul nu ştie ce înseamnă, de exemplu, încheierea capitolului X. Ce interesează la Bruxelles este numai *implementarea* acestor capitole, pentru că numai această implementare afectează pozitiv viaţa de zi cu zi a oamenilor. Încheierea unui capitol nu înseamnă şi clasarea lui; dacă nu este implementat, noi îl vom redeschide. Ca atare, reorientarea strategiei de aderare va fi un lucru pozitiv pentru România.

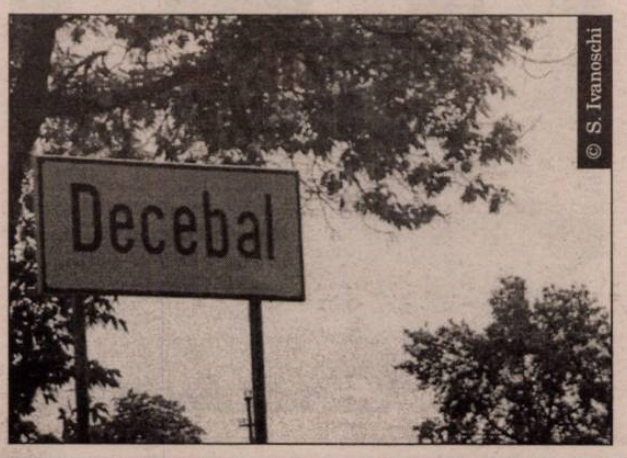

Reacţiile oficialilor români în săptămînile dintre amendamentul lui Arie Oostlander şi votarea raportului de către Parlamentul European au fost următoarele: liderii europeni sînt nervoşi pentru că vin alegerile europene (preşedintele Iliescu), complot creştin-democrat (Adrian Năstase), vina o poartă ziariştii (acelaşi preşedinte). Concluzia lor: trimiterea unor lobbişti la Bruxelles. Cum apreciaţi această „strategie"? Este cu adevărat recepţionat la Bucureşti mesajul Parlamentului European?

Cred că mesajul a fost perceput sau s-a vrut a fi perceput în mod greşit. UE nu critică România ca ţară sau ca naţiune. Noi vrem ca potenţialul enorm de care dispune această ţară să fie apreciat în primul rînd de români, să se materializeze în buzunarele tuturor românilor, să fie exploatat în spiritul legislaţiei recent adoptate. De altfel, nu este prima dată cînd s-a cerut suspendarea negocierilor – în 2001 s-a cerut suspendarea Acordului de Asociere şi atunci nu era an electoral în Europa. Pe de altă parte, apartenenţa politică a unui parlamentar nu are nici o importanţă în acest context. Doamna Nicholson este liberal-democrat, iar socialiştii europeni au votat reorientarea strategiei de aderare cot la cot cu creştin-democraţii. Nu apartenenţa politică face ca un parlamentar să se pronunţe într-un fel sau altul cînd e vorba de România. Nu poate fi vorba nici de un interes personal în vreo grupare politică din ţară. Interesul parlamentarilor europeni este bunăstarea şi ridicarea nivelului de trai al românilor. În privinţa existenţei unei aşa-zise lipse de voinţă politică faţă de acceptarea României şi Bulgariei, vreau să menţionez că o dată ce s-a luat decizia de începere a negocierilor cu aceste două state, lucrurile vor fi duse pînă la capăt cu responsabilitate şi interes. Ceea ce contează în evaluările pentru aderare este situaţia individualizată a fiecărei ţări, progresele la care s-a ajuns. Pentru asta nu este nevoie de nici un lobby... Dacă eu sînt mulţumită sufleteşte, se vede pe faţa mea.

Pe feţele românilor nu prea se vede...

Am vorbit cu cîţiva români chiar în avionul de Bucureşti... Erau de părere că nu există o alternativă politică, mai mult, că nici un politician nu e bun... Oamenii sînt apatici politic, au devenit apolitici, ceea ce nu e bine.

Credeţi că există un fatalism în România?

Există, însă acest fatalism ar fi putut să se manifeste în societatea românească într-un anumit context politic anterior anului 1989. Or, cînd vezi că în jurul tău se produc nişte fenomene de liberalizare, cînd există oameni care doresc să iasă din calapodul în care erau afundaţi înainte de 1989, ar trebui să fii cuprins de entuziasmul depăşirii de sine. Din păcate, chiar cei tineri adoptă aceeaşi atitudine: „oricum nu putem schimba nimic!". Or, aceste lucruri nu sînt caracteristice unei societăţi democratice şi care îşi doreşte să fie prosperă. Din păcate, acest fatalism are o explicaţie imediată: în regimul comunist, omul nu a avut acces la procesul decizional, ci a trebuit să asculte ce i s-a spus. Astăzi trebuie responsabilizat omul politic care reprezintă o anumită circumscripţie electorală. Cînd îl alegi pe omul respectiv, îi conferi o datorie faţă de cetăţeni, o obligaţie, şi nu invers. În acest context, votul tău poate schimba societatea în care trăieşti... Din păcate nimeni nu îndrăzneşte să spună lucrurilor pe nume într-un sens mai categoric: au trecut 14 ani degeaba, gata, pînă aici! Oamenilor nu ar trebui să le fie teamă că, dacă votează într-un fel, vor fi sancţionaţi. În acest context, societatea civilă are un rol important.

Credeţi că 2007 va fi anul aderării la Uniunea Europeană?

Această dată a fost enunţată acum cîţiva ani de domnul Petre Roman pe vremea cînd era ministru de Externe. Însă, din punctul meu de vedere, mai trebuie timp. Confruntarea populaţiei din România cu experienţa democraţiei occidentale încă presupune o diferenţă de gîndire enormă. Reforma în profunzime a societăţii româneşti cere mai mult timp pentru a înţelege adevărul fundamental conform căruia lucrez cu seriozitate pentru prosperitatea generală deoarece îmi va reveni şi mie o proporţie suficientă. M-aş încumeta să susţin anul 2009 ca fiind mai plauzibil, însă numai dacă se fac cu adevărat mari eforturi, ceea ce nu este cazul pînă în prezent. La ora actuală eu nu văd nici un progres în acest sens.

Bruxelles, 3 martie 2004

a consemat Victor Iulian TUCĂ

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 11 ● 26 martie – 1 aprilie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Duşmanii Islamului“
pagina **3**

Mircea Dinescu
despre Catedrala Mîntuirii Neamului
pagina **3**

Teodor Baconsky
„Teroarea lui Allah“
pagina **12**

RUSIA
DUPĂ ALEGERI

„De la Petru I încoace, problema de rezolvat pentru oamenii care conduc Rusia a fost aceea de a profita de progresele administrative ale națiunilor europene pentru a cîrmui șaizeci de milioane de oameni în manieră orientală.“

MARCHIZUL DE CUSTINE – „SCRISORI DIN RUSIA. RUSIA ÎN 1839“

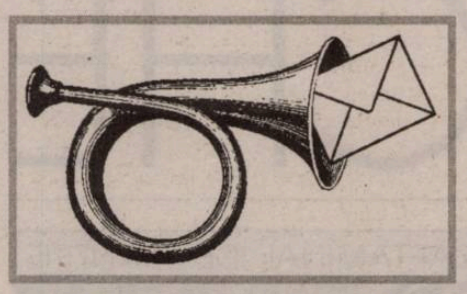

Nr. 2, 3, 4: Articolele lui Andrei Pleşu

Beatitudine şi prăbuşire...

Stimată redacţie,

Citindu-l pe domnul Andrei Pleşu, în doar trei numere consecutive ale *Dilemei vechi* (2, 3, 4), pot spune că am experimentat cele mai antagonice trăiri cu putinţă.

Cu „Nucleul tare al Europei", mi-a ieşit şi mie figura cu levitaţia: fără exerciţii yogine, fără guru, doar prin simpla lectură, am fost ridicat la altitudini supreme; cu răspunsurile către ambasadori, am coborît ceva, dar nesubstanţial: domnul Pleşu poza în omul de pe stradă, intimidat de autoritatea funcţiei interlocutorilor. Ce nevoie era să se „dea chinez", cînd purta şi el haina sacerdoţiului?

Dar, ehei! Beatitudinea a durat puţin, căci, cu nr. 4, m-am prăbuşit în fundul prăpastiei.

Socoteam că, ajuns la anii senectuţii, aveam o mică idee despre cultura fundamentală, că citisem cîte ceva din tezaurul literar al omenirii; că, preluînd critic şi actualizat texte ale unor autori de o oarecare notorietate, să zic, la un început de enumerare: Thomas Mann, Marguerite Yourcenar, îndrăznesc să-l citez pe Papini, ca să nu fiu plat, pe Shakespeare sau Caragiale, şi că mi-am făcut şi eu o părere „a mea": că lucrurile sînt destul de complicate.

Citeam autorii enumeraţi de domnul Pleşu şi mă cutremuram să-mi constat ignoranţa, aş spune nulitatea culturală, căci nu numai că nu citisem, dar nici măcar nu auzisem de textele hassidice antologate de Martin Buber, nici de Gershom Scholem sau de Levinas şi Walter Benjamin şi nici idee n-am despre Moses Maimonide.

„Sînt nul", mi-am spus, culpabil capital, pentru că, din relaţiile pe care le-am cultivat cu umanişti calificaţi, nu m-am ales cu ceva valabil, vrednic de cunoaştere. Poate că sînt şi eu o victimă a educaţiei defectuoase, dirijată strîmb, a unui complot ocultist pervers, care dăinuie chiar şi după Revoluţie, cînd organizarea culturii a încăput pe mîini experte şi minţi luminate. Un singur gînd mi-a adus o consolare: că soluţia domnului Pleşu la problema abordată e simplă: editurile n-au decît să publice lucrările citate de domnia sa, să nu le mai ţină la secret; lumea se va lămuri imediat – simplu, ca oul lui Columb! Mare lucru, Cultura adevărată!

Ovidiu VELCEA
str. Biruinţii nr. 2
Bucureşti

Răspunsul lui Andrei Pleşu

Nu vă neliniştiţi, nimeni n-a citit tot. Sînt sigur, de altfel, că dispuneţi în asemenea grad de virtutea ironiei, încît nu vă puteţi lua prea în serios. Nu daţi, totuşi, vina pe edituri. Şi Walter Benjamin şi Martin Buber au apărut deja la noi, de cîţiva ani buni. Despre Maimonide, o tînără ebraistă română a scris chiar o monografie. Sînt sigur că şi Levinas e pe piaţă. În rest, mă bucur că citiţi *Dilema veche:* dacă continuaţi, veţi avea şi de aici încolo experienţe insolite. Ca să nu mai vorbim de cîteva utile indicaţii bibliografice...

Actualităţi

Gîndind cu Mazilu

„Te iubesc, înţelege asta şi lasă-mă dracului în pace!" – îţi vine uneori să-i strigi Europei – soacră, poamă acră –, la fel ca unul din personajele lui Teodor Mazilu, Cazacu, exasperat, omul, de observaţiile soţiei, Salomeia.

Cu gîndul de-a ajunge mai degrabă la tihna căminului, a intrat încălţat în casă, pe covorul de-abia scuturat, şi e tratat ca un barbar, ca un hoţ ori cerşetor. Nici nu e de mirare: un regizor care a turnat un film în România se declara mulţumit de alegere – era singurul loc din lume unde mai găseai scene de viaţă ca în secolul al XIX-lea.

Vrea omul să mănînce, doar a venit de la lucru, dar i se aminteşte de eforturile făcute de cetăţenii UE pentru subvenţiile de care beneficiază: pentru ciorba asta m-am trezit la 5 dimineaţa, pentru carnea fripturii din care mănînci am luat un brînci pe scări, iar smîntîna pentru plăcinte am cumpărat-o pe o vreme de să nu scoţi un cîine din casă.

Previzibil, îţi piere pofta de toate şi nodul din gît te sufocă. Ca oricare bărbat supărat, Cazacu are gînduri: dracu' m-a pus să mă însor cu ea, uite, acum mă învaţă cum să tai porcul, nu mă mai lasă să-mi fac ţuiculiţa, mă acuză că nu am grijă de copil, ba că îl mai şi bat, şi, auzi, îl persecut pe Beldiman. Un idiot, ăsta e Beldiman, ce a făcut cît a fost şef? Nimic bun, şi ea zice că el e corect şi inteligent. Nu mai pot, nici unde sînt şef, să fac ce vreau...

În cazuri din acestea, cînd începi să vezi că ea nu are chiar silueta care sperai, un joc la două capete – o amantă – poate ar fi soluţia. Dar şi Salomeia are bănuieli: poate vrei să divorţezi? – zice ea timidă. Cazacu, însă, neagă vehement. Poate vrei să ne despărţim un timp – insistă doamna Salomeia –, să întrerupem certurile: poate nu mă mai iubeşti.

Atunci a izbucnit strigătul lui Cazacu „te iubesc...", un fel de lasă-mă să fac ce vreau.

Ar fi o greşeală să se creadă că nu mi-e simpatic eroul lui Mazilu. Mi-e compatriot. Ca şi ceilalţi doi, doi bătrînei ce-şi făcuseră un obicei din a decupa, din reviste, poze cu femei. Autorul, precis, a ales femeile ca ocupaţie pentru cei doi, ca simbol al frumuseţii, a ceva care să îţi placă. Poţi decupa orice, totul e să ai foarfece bine ascuţite şi să urmezi cu fidelitate conturul. Numai că, datorită timpului neiertător, fotografiile se estompează. La timpul ei, întrebarea „unde s-a greşit?" (analiza unei cărţi – în „Istoria unui eşec", de Magdalena Boiangiu, *Dilema veche* nr. 2) avea un aspect puţin diferit: „unde greşim, tovarăşi?". Plenare peste plenare analizau materialist-dialectic unde putea fi greşeala (ori chiar duşmanul!), de nu se reuşea înaintarea „spre comunism în zbor". Părea să se lase o mare jale, cînd se auzi, timidă, o voce: „ce-ar fi să-l întrebăm pe tovarăşul Lenin? Da-da, trimitem o delegaţie la el să ne lămurească".

Ajunşi, şi prezentările făcute, au pus problema în dezbatere: „nu ne lăsa, mare dascăl, rîde putredul capitalism zicînd că e la marginea prăpastiei doar ca să privească la noi, care am fi pe fundul ei – unde greşim, tovarăşe Lenin?".

Ca în fotografiile şi statuile rămase pe retină a ridicat marele dascăl mîna cerînd linişte. Se simţea răspunzător: lăsase moştenire o maşinărie care, uite, nu mergea.

Să fi greşit el undeva? Să fie nevolnici urmaşii?

Nu i-a trebuit mult ca să găsească hiba: „mai tovarăşi, voi consumaţi prea multă energie la claxon".

Legenda (vie, despre care se scrie degeaba) ne spune că mai toţi cei de faţă şi urmaşii au fost neîncrezători, bănuindu-l pe marele dascăl de început de senilizare. Aşa că au claxonat în draci, accelerînd: „păzea, că venim!". Şi cum unui necaz îi e urît singur, undeva pe drum au făcut pana prostului. S-a întîmplat ca locul acela să fie tocmai acolo, pe fundul rîpei. Sus, pe buza prăpastiei, mirare, ţipete, bucurie.

Atent, Gorbaciov a zărit o luminiţă. Mai era, ca atare, o speranţă, care, se ştie, moare ultima. Dar moare. Iar despre morţi numai de bine, cu regrete din partea unora, ba li se mai găsesc şi calităţi necunoscute. Uneori nu se ştie nici de ce a murit, „ieri l-am întîlnit, arăta bine".

Cei doi eroi, pe care cred că-i simpatiza şi Mazilu, aveau un mare dispreţ pentru cei ce nu aveau gusturi pentru frumos. Erau convinşi că nu toată lumea, privind o fotografie, o putea decupa la fel. Ca în viaţă: unora le

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

plac blondele, altora brunetele. Mai există şi dintre cei cărora le plac ambele, adică şatenele. Poate că dintre aceştia, nehotărîţii, se aleg dilematicii.

Revenind la cei doi eroi ai lui Mazilu, trebuie să recunosc că mai au şi dreptate. Dl W. Lepenies, privind Germania din apropiere (fie şi filozofic), o decupează pe alte contururi faţă de dl P. Nicolae *(Dilema veche* nr. 3), care o priveşte ceva mai de departe (pragmatic sau, cum zice poporul, cu jind).

Dar să nu fim răi. Cazacu şi Salomeia sînt condamnaţi să rămînă împreună. Unde, cînd, de ce s-a greşit? Nu mă mai interesează şi nu am regrete.

Victor BALINTONI
Lugoj

Nr. 4: *„Antisemitismul şi antisemiţii"*

Antisemiţi, antisemiţi – dar s-o ştim şi noi, ardelenii!

De vreo şase ani mă tot încearcă gîndul să vă trimit un e-mail sau o scrisoare. Numărul cu „Antisemitismul şi antisemiţii" m-a determinat să fac acest gest. Nu de alta, dar mie mi se pare că problema este puţin mai complexă, cel puţin în Transilvania. Aici, uneori există impresia că toată lumea este anti. Românii ar fi antisemiţi şi antimaghiari, ungurii ar fi antiromâni şi antisemiţi, iar evreii ar fi antiromâni şi antimaghiari. Asta dacă decupăm diferite declaraţii şi colaje şi le lipim după nişte scheme care pun în antiteză diferitele etnii şi diferitele confesiuni religioase. Însă lucrurile nu stau deloc aşa în realitate. Şi asta pentru că românii pot fi ortodocşi ori greco-catolici, maghiarii pot fi protestanţi ori romano-catolici, iar evreii pot fi mozaici ori creştini. Colegul meu de bancă din şcoala generală din Luduş, judeţul Mureş, este evreu şi are confesiunea ortodoxă, iar la una dintre televiziunile pe la care am lucrat ca pălmaş, aveam o colegă cu care m-am înţeles tare bine şi care era evreică greco-catolică. Românii, ungurii şi evreii se înţeleg bine. Copiii din Luduş sînt poate cei mai fericiţi din acest punct de vedere, pentru că ei au ocazia să se înfrupte cu prăjituri şi răcoritoare şi de Paştele romano-catolicilor, şi de Paştele ortodocşilor, şi de Pessah-ul evreilor. Vecinii de pe strada bunicii mele se cinstesc reciproc cu cîte un pahar de vin de fiecare sărbătoare – orice prilej este bun pentru a petrece împreună cu cei cu care te înţelegi bine. La nivel politic, lucrurile sînt mult mai acute. Primarul PRM din Cluj, Gheorghe Funar, a păstrat timp de cîţiva ani statui ale mareşalului Ion Antonescu în sala de şedinţe a Consiliului Local, iar o stradă din cel mai mare cartier al Clujului, Mănăştur, a purtat numele conducătorului României din timpul celui de-al doilea război mondial, tot ca urmare a insistenţelor primarului. Acum, Gheorghe Funar vrea să înfiinţeze un Muzeu al Holocaustului. Însă clujenii îl suspectează pe primar că ar promova această idee nu graţie unui filosemitism subit, ci din dorinţa de a culpabiliza comunitatea maghiară din oraş. Şi asta pentru că ghetoul de la fabrica de cărămizi din Cluj şi deportarea evreilor la Auschwitz au avut loc în anul 1944, cînd, teoretic, Transilvania de Nord făcea parte din Ungaria. De altfel, Gheorghe Funar lasă să se înţeleagă faptul că tragedia evreilor ardeleni ar fi început în septembrie 1940, cînd Miklos Horthy, călare pe un cal alb, a intrat în Cluj. Primarul ignoră faptul că Horthy a fost dat jos din fruntea guvernului maghiar tocmai pentru că a refuzat să aplice „soluţia finală" propusă de Hitler, iar în momentul în care a avut loc deportarea evreilor din Ardealul de Nord, Ungaria era ocupată de Germania şi conducătorul guvernului-marionetă era Ferenc Szallsi, şeful partidului maghiar fascist al Crucilor cu Săgeţi. Mai departe, maghiarii clujeni au ales un senator pe jumătate evreu, Peter Eckstein-Kovacs, dar asociaţia Tinerilor Maghiari din Transilvania cere reabilitarea scriitorului conte Albert Wass, condamnat la moarte de către Tribunalul Cluj tocmai pentru că în anul 1940 ordonase uciderea a doi români şi două evreice, după cum reiese din actele procesului. Tinerii maghiari din Transilvania sugerează că autorităţile româneşti, atît cele comuniste, cît şi cele instalate după anul 1989, ar fi dat dovadă de cruzime refuzînd o reabilitare care i-ar fi permis contelui Wass să se întoarcă în satul natal din autoexilul din SUA. În toate aceste dispute, nimeni nu a cerut părerea reprezentanţilor micuţei comunităţi evreieşti care trăieşte în Cluj şi care pare bună doar în postura de decor la diferite comemorări. Însă dincolo de disputele şi de interesele politice, rămîne imaginea evreilor, ungurilor şi românilor din Luduş, care degustă împreună cîte un pahar de vin roşu ori de cîte ori au prilejul.

Claudiu PĂDUREAN
jurnalist
claudiupadurean @yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Reforma Justiţiei**
- **Madrid, 11 martie 2004**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU (redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu" şi Muşat & Asociaţii

Tipărit la FED PRINT

Tiraj: 20.900 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Dușmanii Islamului

La un an după declanșarea războiului din Irak, disputele privind legitimitatea lui continuă cu aceeași intensitate, fără să aducă lămuriri sau puncte de vedere noi. Cele două fronturi aflate în conflict n-au făcut decît să-și consolideze pozițiile: lumea „civilizată“ (euro-atlantică) a bătut în cuie echivalența dintre islam și terorism, iar lumea islamică și-a reafirmat statutul de victimă (neînțeleasă și nedreptățită) a unui agresor străin. Cei dintîi ripostează pentru a se apăra, ceilalți atacă pentru a se răzbuna. Dincolo de această schemă maniheistă, se află însă realități mai subtile. Există deja o dezbatere intra-europeană despre destinul viitor al convietuirii cu Islamul, după cum există și o dezbatere intra-islamică despre criza „modelului“ propriu. Despre aceasta din urmă știm foarte puțin, ceea ce sporește opacitatea „occidentală“ față de problematica musulmană în ansamblul și în detaliul ei. Informația e, totuși, la îndemînă. Într-un volum apărut la sfîrșitul anilor '80*, elita scriitorimii arabe din Iordania, Liban, Algeria, Egipt, Tunisia, Irak, Sudan, Palestina, Siria și Maroc răspunde unei serii de întrebări, dintre care una ne interesează în mod deosebit: „Care este astăzi principalul dușman al Islamului?“. Inevitabil, cîteva răspunsuri sînt strict ideologice. Marxizanții demască imperialismul (mai ales cel american), colonialismul apusean în genere, sionismul sau „societățile multinaționale“. În replică, dreapta tradițională dă vina pe comunism, pe modernizarea fără discernămînt și pe secularizare. Analiști ceva mai neutri invocă înapoierea, fanatismul, regimurile dictatoriale, conservatorismul rigid, resentimentul, ignoranța, contextul internațional. Se vorbește și despre politicieni, care folosesc în mod ipocrit Islamul pentru a rămîne la putere, sau despre „ghinionul“ de a depozita resurse naturale rîvnite de prea mulți. Arabii – spune un prozator din delta Nilului – au primit două mesaje istorice: unul este Coranul, venit din cer, iar celălalt este petrolul, venit de sub pămînt, de la Diavol. Un alt dușman redutabil al Islamului este – în viziunea scriitorilor arabi – înțelegerea lui greșită, interpretarea lui vicioasă în țările non-musulmane. Nu e de mirare, de altfel – declară un romancier sudanez –, că *jihad*-ul, prost aplicat de unele comunități arabe, sfîrșește prin a fi prost înțeles în Europa.

Majoritatea autorilor intervievați sînt însă de părere că principalul dușman al Islamului este Islamul însuși. Refuzul istoriei, al evoluției globale, transformarea clerului într-o castă autoritară, spiritul reacționar, obtuzitatea celor care practică ritualul fără să-l priceapă și necinstea celor care predică mesajul Profetului fără să creadă cu adevărat în el, epuizarea resurselor interioare de regenerare, utilizarea manipulatorie a religiei de către conducători – iată, în rezumat, „pietrele de poticnire“ pe care intelectualitatea arabă le identifică în însăși fiziologia lumii arabe.

Un scurt comentariu e de rigoare. Mai întîi, trebuie să luăm notă cu seriozitate de faptul că reflexia lucidă, percepția de sine necomplezentă nu sînt străine spațiului islamic. Țările arabe n-au nevoie de luminile noastre, ci, mai curînd, de încrederea și de răbdarea noastră simpatetică. O a doua observație ar fi aceea că Islamul se află dinaintea unei provocări fără precedent. El trebuie să-și reafirme identitatea, la egală distanță de izolarea integristă și de abandonul propriilor tradiții. Islamul trebuie să se arate lumii în adevărul lui, a cărui rigoare n-are nimic de a face cu isteria revendicativă și cu ideologia morții. Calea de urmat ar fi o reașezare armonioasă în familia religiilor Cărții, o radicală, înnoitoare, schimbare la față. Coranul constituie, în această privință, o încurajare mereu actuală: „Dumnezeu nu schimbă nimic în destinul unui popor, înainte ca poporul însuși să schimbe ceva înlăuntrul său“ (*Sura* 13, „*Tunetul*“, versetul 11). În sfîrșit, o a treia observație ne privește direct. Există, în spațiul ortodox, pietre de poticnire care seamănă surprinzător de mult cu cele inventariate mai sus *à propos* de spațiul islamic. Ignoranța, resentimentele, politicianismul, complexele de tot soiul, religiozitatea deviată și manevrată autohtonist, fudulia retardatară, pendularea confuză între „moștenirea“ comunistă și „colonialismul“ european, bigotismul nocturn și secularizarea decerebrată sînt, și la noi, maladii curente. Din fericire, Dumnezeu – și relativismul nostru congenital – ne-au ferit, pînă acum, de îndîrjiri sîngeroase. În rest, sîntem destul de musulmani. Dar atunci, să răsfoim, din cînd în cînd, Coranul. Sau măcar *Sura* 13, versetul 11.

* Barbulesco Luc, Cardinal Philippe, *L'Islam en questions*, Paris, Grasset, 1986.

cu dilema la croitor

De partea cui e dreptatea în problema amplasării Catedralei Mîntuirii Neamului?

De fiecare dată cînd presa dezvăluie recolta vreunui institut de sondare a opiniei publice, îmi amintesc de afișul pe care l-am văzut lipit pe holul unui spital din România, în care surorile erau atenționate, pe bune, astfel: „Nu uitați să ștergeți sonda vaginală înainte de fiecare ecografie“.

Preafericitului Teoctist și subordonaților săi le cresc cornițele trimestrial, la vederea mușuroiului de încredere al populației bipede în Biserica Ortodoxă, ce depășește cu mult încrederea în Justiție sau în institutul meteorologic.

Dacă domnii ce se ocupă cu sondajul și-ar șterge uneltele de lucru înainte de folosință și și-ar reformula o țîră întrebarea, puind în locul încrederii în Biserică încrederea în slujitorii ei, veți vedea că mușuroiul va fi de-a dreptul pipernicit.

Nu locul Catedralei Mîntuirii Neamului înghimpă pîn' la urmă sufletele tîrgoveților frînari, ci ideea că înalții prelați ai ortodoxismului nu mai vor să călătorească spre cele sfinte cu bisericuța, ci cu ditamai catedrăloiul, aidoma speculanților de brînză care schimbă cotiga pe două roți direct cu dinozaurul americănesc Hummer.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Ceaiul de moroi

Era o casă sărăcăcioasă din Gorj. În camera bună era întuneric. Acolo, pe pervaz, era păstrată o ulcică. Probabil că nu am fi remarcat-o dacă femeia nu și-ar fi dorit atît de evident să n-o vedem. Ne-au trebuit însă mai multe zile ca să aflăm despre ce era vorba: cu cîteva zile înainte fusese dezgropat un moroi, iar în ulcica cu țuică se afla inima acestuia (sau ce mai rămăsese din ea); în fiecare dimineață, femeia dădea un vîrf de linguriță din licoarea aceea copiilor, ca să-i ferească de rele. Nu știu cine a numit acest leac de medicină magică „ceai de moroi“, dar așa i-a rămas numele și ne-a urmărit ani de zile visele și glumele macabre de teren. Era în urmă cu peste 30 de ani. Era în România profundă, care nu s-a schimbat foarte mult de atunci.

Mi-au revenit în minte toate acestea cînd dezgroparea recentă a unui moroi a fost transformată într-un eveniment mediatic. Au urmat apoi alte dezvăluiri ale presei despre vrăjitorii și superstiții nemaiauzite. Zilele trecute am fost solicitat și eu să dau un interviu de vreo oră pe această temă. Spectacularul scandalos al acestor practici va mai pluti cîteva zile pe creasta valului mediatic, după care se va întoarce în profunzimile uitate ale cotidianul.

Căci despre cotidian este vorba și nu despre excepțional, despre ordinarul unui mod de viață (cu)prins într-o viziune despre lume și nu despre un extra-ordinar excentric. Superstițiile sînt credințele altora; cînd sînt ale tale și sînt profunde, redevin ceea ce sînt, credințe. Iar dacă cineva se mîndrește cu ele, acestea devin tradiții.

Moroii sînt și ei o astfel de credință străveche, mai exact, un element dintr-un întreg sistem de credințe. Și nu este greșeală mai mare decît să desprinzi un astfel de element din întregul din care face parte și să-l judeci separat: el își va pierde astfel semnificația sa reală. Practicile referitoare la moroi sînt legate și ele de o astfel de reprezentare coerentă a rînduielii vieții unui om, care presupune și desăvîrșirea morții sale. Moroiul este un mort nedesăvîrșit: ceva s-a întîmplat în ciclul rînduit al vieții sale, care l-a împiedicat să se despartă definitiv de lumea aceasta. Iar această nerînduială trebuie reparată, căci altfel poate contamina rînduiala acestei lumi pe care nu a putut-o părăsi întru totul. Dezgroparea moroiului este astfel un ritual reparatoriu ce intră în responsabilitatea neamului; rînduit este însă ca întreaga comunitate să participe. Și nimic nu este lăsat aici la voia întîmplării: există o întreagă „semiologie“ a moroiului (neîmpăcat cu starea sa, acesta începe să „mănînce din neam“, adică mor rude, animale din gospodărie, ba chiar ard păduri sau fînețe de pe terenurile familiei) și un repertoriu de „probe clinice“ (trecerea calului peste mormîntul presupului moroi etc.). De-abia după ce a fost pus „diagnosticul“ definitiv se va trece la „mijloacele terapeutice“ (deshumare și arderea corpului în răscruci, străpungerea inimii cu un țăruș etc.). Există, bineînțeles, și riscul de „mal-praxis“: la deshumare se dovedește că mortul nu este moroi și atunci se închide la loc cosciugul și se roagă pentru iertarea păcatului. Dar, în condiții „normale“, deshumarea unui moroi nu este o profanare de morminte. Cei care o fac sînt toți oameni cu frica lui Dumnezeu și nu ar accepta așa ceva nici în ruptul capului. Un moroi nu este însă un mort care trebuie respectat, ci un semi-mort care trebuie ajutat să-și desăvîrșească moartea pentru a putea fi respectat după cum se cuvine. Dezgroparea lui nu este cîtuși de puțin *imorală*; problema este însă că, în conformitate cu alte norme legitime și dominante, ea este *ilegală*. De aceea, la o asemenea dezgropare la care am participat cu mulți ani în urmă, pe vremea comunismului, fusese chemat și miliția nul satului, ba chiar și prefectul, pentru a proteja moralitatea gestului de ilegalitatea sa.

Cealaltă problemă a acestor „superstiții“ este manipularea conștientă a lor. Am cunoscut un preot în Bărăgan care practica „datul pe fereastră“ în biserică, de Paști; un altul, în Mărginimea Sibiului, trecea peste trupul celor bolnavi, întinși pe jos, în pragul bisericii sale; am asistat în Gorj la un „desfăcut“ practicat de preotul local în luptă personală cu făcăturile „diavolești“ ale babelor. Mulți preoți de sat acceptă – uneori sînt constrînși – să învețe de la bătrînii satului anumite practici ce țin de „sfînta tradiție“, nu aceea a Scripturilor, ci aceea a oamenilor. Toate acestea nu sînt canonice și sînt refuzate sau chiar incriminate cu cît urci în ierarhia bisericească. Dar nu sînt nici rău intenționate. Problema apare, după cum spuneam, atunci cînd aceste „superstiții“ – de fapt, „creștinismul de țară“ al majorității credincioșilor noștri – sînt transformate în marfă, iar prestigiul Bisericii este folosit pentru a-l concura pe cel al „Vrăjitoarelor & Co.“, pe o „piață“ cît se poate de bănoasă. Situația devine și mai gravă atunci cînd Biserica inventează sau promovează ea însăși noi superstiții, de genul „binecuvîntează, Doamne, bujia aceasta“ – scenă pe care o văd tot mai frecvent în mănăstirile noastre, unde noii bogați stau la coadă pentru a-și aghesmui, contra unor donații generoase, ultima mașină. Aplicată Bisericii, legea economică a maximizării profitului este nu doar *ilegală*, ci și profund *imorală*.

ținerea de minte

„Vanitatea este atît de bine înfiptă în inima omului încît un soldat, un servitor, un bucătar, un împletitor se laudă și își doresc admiratori... Chiar și filosofii își doresc asta, cei care scriu împotriva gloriei doresc gloria de a fi scris bine.“

(L. Șestov)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

De ce nu funcţionează Alianţa la locale?

Cînd s-a semnat actul de naştere al Alianţei „Dreptate şi Adevăr“, Traian Băsescu şi Theodor Stolojan au spus că la alegerile locale se va candida pe liste separate, dar acolo unde filialele vor simţi nevoia să facă liste comune, această idee va fi încurajată de ei. Ne-am fi aşteptat la un val de alianţe locale spontane, venite de jos, de acolo de unde PSD domină totul.

Din multele oraşe ale României, doar în Bucureşti şi Cluj PD şi PNL vor avea candidaţi comuni, ambele fiind cazuri excepţionale. La Bucureşti, era evident că Traian Băsescu nu ar putea avea competitor liberal. La Cluj, Emil Boc domină prin statura sa de politician lansat la nivel naţional. În plus, deşi statura politică a lui Boc ar putea spune altceva, la Cluj Alianţa este de fapt marginală: acolo, bătălia politică de zi cu zi se duce între PRM, prin Gheorghe Funar, şi PSD, prin restul lumii.

Lăsaţi liberi să opteze, liderii locali au fugit de Alianţă. Opoziţia democratică pierde şansa de a se autopromova la această întîlnire cu electoratul. Oamenii vor stărui în confuzie. Au auzit la televizor că parcă se uniseră. Şi acum, dacă ar vrea să voteze anti-PSD, sînt chemaţi să voteze fie cu PD, fie cu PNL. Pentru justificarea neputinţei, e avansat următorul argument: folosim localele ca să aflăm ponderea reală a fiecărui partid, din care ar reieşi eventuala concluzie că s-ar putea cîştiga mai mult separat. Ambele prezumţii sînt pretexte. Dacă principala întrebare care îi preocupă continuă să fie cine e cel mai puternic partener, se pierde din vedere scopul iniţial şi duşmanul comun. Iar dacă există credinţa sinceră că fiecare se descurcă mai bine pe cont propriu, atunci ar trebui abandonată ideea de alianţă. Scopul Alianţei nu este ca cele două partide să obţină mai multe mandate şi să acţioneze apoi separat, ci să obţină împreună suficient cît să creeze masa critică de răsturnare a PSD de la putere, fie la nivel local, fie la centru.

De fapt, Alianţa s-a împotmolit în umana nevoie a liderilor locali de a fi şefi. „Decît codaş la oraş, mai bine în satul tău fruntaş“, spune un proverb care îi învaţă pe români să ţintească jos. „Decît să am încă un posibil competitor în alianţă, mai bine şef la mine în partid, e mic, dar e al meu“ – cam aşa gîndesc liberalii şi democraţii locali. Astfel încît, în toată ţara, se vor lupta între ei oameni care peste cîteva luni vor figura pe aceleaşi liste.

La Braşov, liderul PD are de purtat un război vechi cu primarul liberal Ghişe. S-ar alia mai degrabă cu PSD (o şi face) decît cu PNL. La Iaşi, un consilier liberal foarte activ în spaţiul public nu a fost susţinut de partid pentru primărie. Drept urmare, PNL va avea un candidat, PD va avea alt candidat, iar liberalul de care vorbeam va candida ca independent, deci trei candidaţi din partea D.A.

Şef peste ceva mic, dar şef. Pe acest principiu se divizează la nesfîrşit partidele în România. Mă miram cînd auzeam că fiecare partid nou apărut la centru găseşte repede oameni pentru filiale locale. Şi sînt multe formaţiuni noi: AP, PNG, PND, PSU, URR, FD. De unde apar oamenii ăştia? Majoritatea şefilor din aceste filiale sînt oameni plecaţi din alte părţi, fiind în relaţii proaste cu conducerea de acolo. În ciuda faptului că fiecare nou partid susţine că oameni noi vin spre el, străini de politica de pînă acum, rezerva de cadre locală este de fapt limitată şi noile formaţiuni contribuie la divizarea celor vechi.

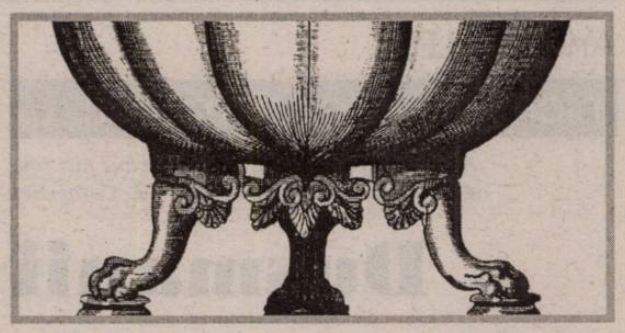

Au fost semnale, mai bine zis indiscreţii, ajunse şi în afara Alianţei, afirmînd că intenţia iniţială a lui Theodor Stolojan şi Traian Băsescu a fost aceea de a candida pe liste comune şi la locale. Moment în care s-au lovit de instinctul de supravieţuire al organizaţiilor: cine va fi şef acum? Deşi la scară macro pare lipsit de importanţă, pentru aceşti oameni a fi şef peste un partid de 5% într-un judeţ în care PSD domină autoritar înseamnă ceva, iar a rămîne acolo cu orice preţ poate fi un scop în viaţă.

presa despre...

Serafimi intoleranţi

Traian Băsescu este zurbagiu şi prost crescut, îl ia gura pe dinainte cînd n-ar trebui, caută conflictele cu lumînarea, dar este pînă acum singurul politician român care a avut decenţa să spună „NU“ Bisericii Ortodoxe din România. Ziarul neoficios al PSD, *Gardianul*, dă un titlu fără legătură cu articolul: „Băsescu desconsideră Biserica Ortodoxă / Primarul general al Capitalei, Traian Băsescu, a declarat, ieri, în faţa Comisiei de abuzuri din Camera Deputaţilor că nu va autoriza niciodată construirea Catedralei Mîntuirii Neamului în Parcul Carol şi a explicat că locaţia propusă de Biserica Ortodoxă Română va fi distrusă în întregime, în condiţiile în care spaţiul verde s-a redus în ultimii doi ani de la 6,5 la 2,5 metri pe cap de locuitor. El a venit cu alte propuneri, printre care Bulevardul Unirii şi Parcul Tineretului“. Alte voci din corul satanic: „Potrivit unui comunicat al Senatului Uniunii Arhitecţilor din România, cei mai mulţi dintre arhitecţi sînt îngrijoraţi cu privire la ridicarea viitoarei Catedrale Patriarhale în Parcul Carol. Ridicarea Catedralei va afecta tot Parcul Carol, deoarece planul de construire include şi căi de acces, parcări, amenajări exterioare etc.“ *(Adevărul)*.

De cealaltă parte, în corul serafimilor nervoşi intră şi Constantin Bălăceanu-Stolnici, persoană creditată cu lucidă înţelepciune: „Băsescu face valuri preelectorale, însă ultimul său val, împotriva Catedralei Neamului, îl descalifică. El a slobozit gura unei minorităţi de marginali, frustraţi, intelectuali încă intoxicaţi cu ateismul marxist sau dornici să omagieze în continuare monumentul comuniştilor. Catedrala este necesară liturgic, este o consfinţire, în spiritul tradiţiilor voievodale, a întregirii ţării şi înfrîngerii bolşevismului. Prin aşezarea ei în Parcul Carol, îl va înfrumuseţa, îl va curăţa de mausoleul autorilor gulagului românesc şi va permite BOR să intre în proprietăţile ei seculare, conform statului de drept“ *(Ziua)*. Tot în numele statului de drept scrie şi Gabriel Andreescu. În acelaşi ziar *Ziua*, el reaminteşte că BOR este un organism autonom, nu de stat. Dar „o suprafaţă de 52.700 mp au fost trecuţi din administrarea Consiliului General al Municipiului Bucureşti, în administrarea Patriarhiei BOR deşi, în conformitate cu Art. 136 din Constituţia României, bunurile proprietate publică nu acceptă acest regim. Ele pot fi date numai în administrarea regiilor autonome ori a instituţiilor publice. Eventual, pot fi concesionate ori închiriate, ceea ce obligă însă la alte proceduri – licitaţii etc.“. Apropo de stat de drept, deci, BOR a primit terenul ilegal; ar trebui să participe la o licitaţie şi să plătească. Eventual şi pentru aerul proaspăt confiscat. Doamne, iartă-mă că nu ştiu ce fac! **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Dezordine fatală

Cineva mi-a povestit odată despre un medic care s-a sinucis pentru că nu-şi mai putea face ordine în casă. Omul stătea singur, iar în locuinţa lui se adunaseră atîtea hîrtii şi cărţi încît nu mai avea unde şi cum să trăiască. A vorbit despre asta în biletul cu care şi-a motivat gestul – fără exasperare, cu răceala omului care pune un diagnostic. Să-i spunem insuficienţă spaţială... şi să nu ne mai gîndim la el.

E însă o boală tot mai răspîndită între cei care dau tonul la muzica motoarelor de buldozer. În Bucureşti suferă de ea primarii de sector, virtuozi ai autorizaţiilor de construcţie în şpagă bemol, oameni tot mai mari pentru care primăriile sînt nişte chichineţe din ce în ce mai mici şi mai meschine. Nu-şi mai pot întinde picioarele în ele şi nici primi pe omologii de sector de la Phenian sau Beijing. Nu prea mai au mult timp, dar le trebuie, urgent, spaţiu. Aşa au devenit specialişti în defrişări urbane şi experţi în demontarea toboganelor şi leagănelor. N-au reuşit să asfalteze străzile, dar, în compensaţie, au început să betoneze cerul. E răzbunarea oamenilor crescuţi mici între blocuri („şi uite ce bine am ajuns!“) care încearcă să ajungă mari la bătrîneţe, între zgîrie-nori în sutană. Cu speranţa că betonul sfinţit al Catedralei Neamului Prost, pe care vor semna cu deştu', le va ţine cald un loc de baron local şi-n viaţa de apoi.

Pentru aceşti cetăţeni nu există detalii modeste, ci doar realizări mari, cît mai uşor de remarcat. E o credinţă pe care o împart cu cea a lui Ceauşescu – care spera să fie văzut de pe Lună – dar şi cu arhitecţii palatelor rromilor din Strehaia, acum vizibile din cursa Tarom de Timişoara (la un sfert de oră de la decolare, uitaţi-vă bine pe geamul din dreapta!).

Să dai totul la o parte ca să-ţi aşezi monumentul trebuie să fie o plăcere specială. Ea e cu atît mai mare cu cît dai de pămînt cu momumentele altora. S-a întîmplat recent în Piaţa Obor, de unde statuia ţăranului român cu pumnul spre cer a plecat să-i înjure pe arendaşi în altă parte. Ridicată de comunişti, păstrată de partidele istorice pe care le acuza implicit şi trimisă acasă de social-democraţi – trebuie să recunoaşteţi că istoria ştie şi ea să facă mişto, nu numai gazetarii mofluzi. Dincolo de asta, să remarcăm că boala distrugerii urmelor Celorlalţi, pusă în evidenţă clinic în anii '50, pare să fie capabilă de un *come-back* spectaculos (cu artificii, şampanie şi panglici). Şi, cu toate că e o afecţiune specifică stalinismului, tocmai inamicii ei sînt taxaţi de comunişti. Pentru că, nu-i aşa, numai comuniştii vor ca monumentele acelei epoci să rămînă – democraţii şi capitaliştii trebuie neapărat să uite de ea. Şi nu e cale mai bună pentru asta decît a-i distruge rămăşiţele culturale vizibile din tramvai.

De fapt, ceea ce deranjează e ideea de trecut. Cei care dărîmă monumentele anilor '50, '60, '70 sînt tocmai cei care nu vor să-şi aducă aminte de vremurile acelea. Nu vor să fie întrebaţi cu ce se ocupau atunci. Nu vor să se ştie că a fost o vreme cînd n-aveau nici o putere decît aceea de a se freca precum pisica pe lîngă piciorul terminat cu copită al Partidului. Şi, mai ales, nu vor să înţelegem cu cine încep să semene ei din ce în ce mai bine.

De 14 ani încoace n-am auzit de nimeni care să fi făcut un spaţiu verde (poate şi pentru că natura simplă a edililor are oroare de vid...). Avem, în schimb, în Bucureşti o infracţiune nouă, încă nebăgată în seamă de Codul Penal, dar sigur prevăzută în cel al Bunului Simţ. E vorba de *plagiatul de parcuri*. *Modus operandi* e simplu: se ia un parc anonim şi se înfige în el o pancartă pe care scrie numele ctitorului prin efracţie, cum ar spune Ilf şi Petrov. Se adaugă la asta o poveste romanţată: ieri, parcul era singur pe lume; astăzi, are un părinte care are grijă de el. Mîine, vor avea şi cetăţenii din blocurile din jur... Îmi aduc aminte de o vorbă din şcoala generală: „numele proştilor, pe toate gardurile!“. Multă vreme am crezut că e o ironie inteligentă. Ei bine, se pare că am înţeles greşit. Era un îndemn.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

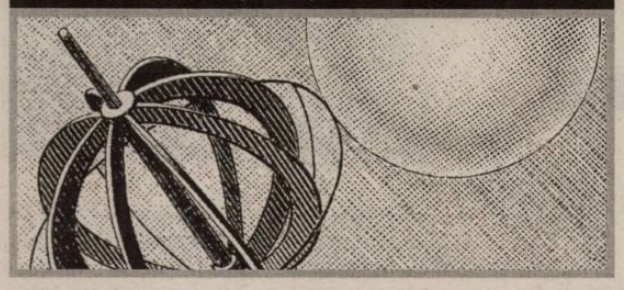

Minorităţi

În cei cinci ani care au trecut de la intrarea trupelor NATO în Kosovo, organismele internaţionale au cheltuit sute de milioane de dolari pentru a asigura securitatea şi administrarea regiunii. Pînă la încheierea convorbirilor de pace – prevăzută a se petrece la mijlocul lui 2005 – regiunea e considerată o parte a Serbiei, funcţionînd însă sub egida temporară a Naţiunilor Unite. Acest statut confuz nu i-a încurajat pe investitori, situaţia economică proastă din Kosovo s-a deteriorat vizibil şi armata oamenilor nemulţumiţi şi fără serviciu a avut de unde să-şi adune recruţii. În aceste condiţii, procesul politic nu avea nici o şansă să ducă la rezultate acceptabile pentru ambele părţi.

Kosovska Mitrovica, localitatea unde s-au declanşat teribilele violenţe de săptămîna trecută, este un caz dramatic, dar nu singular. Din 1999, podul de pe rîul Ibar, care desparte comunitatea sîrbă, minoritară, de cea albaneză, majoritară, este păzit de un detaşament francez dinspre partea sîrbă şi de unul american dinspre partea albaneză. Cele două comunităţi trăiesc separate, unii în aşteptarea independenţei, alţii în speranţa dăinuirii pe un teritoriu considerat de secole al lor. „Disperarea locală este hrănită de absenţa perspectivei politice şi de puternicul marasm economic. Comunitatea internaţională a avut atenţia mobilizată de alte crize şi a uitat de fragilitatea intrinsecă a situaţiei din Kosovo", spunea un diplomat.

Incidentul povestit de un copil albanez la televiziune despre alţi doi copii care s-au înecat, fugăriţi de sîrbi, a declanşat evenimentele sîngeroase cu zeci de morţi, sute de răniţi, case şi biserici incendiate, mii de refugiaţi, o etalare tragică a urii. Incidentul ar fi putut rămîne un fapt divers, dar s-a mobilizat întreaga regiune: membrii forţelor de securitate internaţională n-au mai putut face faţă situaţiei şi, prin fumul grenadelor lacrimogene, mulţimile de albanezi înarmaţi au pătruns în cartierul sîrb din Mitrovica, gloatele răzbunătoare au început să acţioneze şi în alte localităţi, pînă în capitala Pristina. Viteza cu care s-au constituit grupurile de albanezi şi caracterul simultan al atacurilor a părut că e altceva decît o izbucnire spontană de violenţă, lăsînd să transpară punerea la cale a unui plan de către extremişti, niciodată dezarmaţi. În enclavele unde locuiesc sîrbii se menţin condiţiile stării de asediu. Albanezii vor să-i gonească, pentru ca în eventualitatea independenţei, teritoriul să fie purificat din punct de vedere etnic. „Ceea ce s-a întîmplat săptămîna trecută, orchestrat şi organizat de facţiunile extremiste din comunitatea albaneză, este inacceptabil", a spus Jaap de Hoop Scheffer, secretarul general NATO. Inacceptabil este şi faptul că liderii reali ai comunităţii albaneze nu au făcut nimic pentru a potoli violenţele, iar după ce s-au potolit, nu le-au condamnat, fie şi de formă.

Este oricum cert eşecul încercării de a crea o societate multietnică în Kosovo. Cînd, după intrarea trupelor NATO, refugiaţii albanezi s-au întors după trei luni de absenţă la casele lor, 150.000 de sîrbi au fugit din regiune. De reîntoarcerea lor nu s-a ocupat nimeni în mod serios. Guvernul regiunii Kosovo are responsabilităţi limitate: în pofida avertismentelor lansate de diverse grupuri de studii, organismele internaţionale s-au mulţumit cu gestiunea unei linişti superficiale. Şi în timp ce la Belgrad forţele naţionaliste devin influente prin sprijinul electoral obţinut, violenţele din Kosovo repun problema în termenii iniţiali. Forţele NATO au primit întăriri şi soldaţii vor veghea la stoparea oricărui contact între duşmani, prelungind consecinţele războiului, fără să consolideze premisele păcii. Intervenţia din urmă cu cinci ani, bombardarea Belgradului şi tot ce a urmat au fost justificate de către iniţiatori prin necesitatea de a apăra dreptul membrilor minorităţii albaneze de a rămîne sau de a se reîntoarce la casele lor. De astă dată membrii altei minorităţi sînt goniţi din locul unde s-au născut; dacă vor să fie credibili, apărătorii dreptului la intervenţie sînt obligaţi să-i apere, în virtutea principiilor impuse prin bombardarea Belgradului. E de sperat că vor găsi mijloace mai eficiente şi mai inteligente decît bombele.

globul cubic

Tînărul om de afaceri praghez Petr Eisler se simte european pînă ajunge la ghişeul de paşapoarte de la aeroportul Heathrow din Londra: „Întotdeauna sînt întrebat cît am de gînd să stau şi dacă am destui bani la mine". Compania lui de *software* şi-a deschis recent un birou la Londra, aşa că aude relativ des această întrebare. Conceptul identităţii europene are de trecut peste asemenea obstacole. Multor tineri europeni li se pare mai lesne să spună ce nu este identitatea europeană, decît ce este: Europa nu este America. „Cel mai uşor se creează o identitate cînd e împotriva a ceva", spune Adam Pulchart, 26 de ani, masterand la Universitatea Carolină din Praga. „Rudimentara mea identitate europeană e formată împotriva Statelor Unite, împotriva imaginii americane, noua superputere imperialistă care examinează tot ce se petrece în lume prin prisma propriilor interese." Pentru unii cehi, patriotismul american, în special cel din epoca Bush, este, involuntar, neplăcut de asemănător cu cel propagat de vechea retorică sovietică. „Cînd Bush a început războiul împotriva terorismului, a început să folosească limbajul fără nuanţe ştiut de pe timpul ruşilor: «Cine nu e cu noi e împotriva noastră». Europenii se enervează cînd vine cineva să le spună că este în posesia singurelor adevăruri şi concepţii acceptabile", spune Tereza Spencerova, gazetar în Cehia. Proprietarul liniei de aviaţie Easy Jet e grec, are locuinţe la Londra, Monaco, New York şi Atena. Se simte grec în Anglia, englez în Grecia şi european în America. Afacerile merg bine şi contactele comerciale sînt mai eficiente cînd există o legislaţie comună. Dar dacă se zgîrie suprafaţa lucrurilor, se observă că stereotipurile persistă. Zuzana Pitrova, 28 de ani, director executiv pentru ediţia cehă a publicaţiei *Metro,* a fost şocată cînd, la prima lor întîlnire, şeful ei, un suedez stabilit la Londra, a rămas aşezat, cu picioarele pe masă. Căsătorită cu un american, Pitrova simte că mulţi dintre colegii ei occidentali o suspectează că s-a măritat ca să poată locui în America: „Ei nu mă consideră europeană. Fiindcă vin din Republica Cehă, ei nu cred că sînt la fel de bună ca ei". Articolul din *International Herald Tribune* din care am extras poveştile de mai sus demonstrează că în *acquis*-ul comunitar intră criterii pentru care ar fi nevoie de încă 80.000 de pagini.

Sever VOINESCU

statul de drept

Decenţa la televizor

– la ei –

Acum două săptămîni, legislativul american a votat covîrşitor (de pildă, în Camera Reprezentanţilor votul a fost 391 – 22) înăsprirea sancţiunilor pentru păcatul de „indecenţă" comis pe staţiile radio sau tv. Astfel, amenda deţinătorului de licenţă care scapă o indecenţă pe postul său poate ajunge acum la 500.000 $ (faţă de 27.500 $ cît era înainte), iar amenda pentru perfomerul care face lucruri năzdrăvane cu parfum indecent poate şi ea să atingă jumătate de million de dolari (era 11.000 $, sub „legea a veche"). E util de precizat că, în accepţiunea Federal Communications Commission (CNA-ul lor şi mai mult decît atît), *indecent* este limbajul sau materialul care, în context, înfăţişează sau descrie, în termeni evident ofensatori, apreciaţi după standardele comunităţii audio-vizuale contemporane, organe sau activităţi sexuale ori scatologice.

După ce Janet Jackson şi-a expus un sîn în pauza celebrului Super Bowl (cel mai urmărit eveniment tv din SUA – e interesant că în primele zece evenimente care au făcut cele mai înalte cote de audienţă în istoria televiziunii americane, nouă sînt ediţii de Super Bowl) şi după ce Howard Stern, celebru pentru pletele lui cîrlionţate şi pentru emisiunile lui foarte „dezinhibate", a fost scos de pe cea mai curpinzătoare reţea radio a Statelor Unite pentru că un ascultător, intrînd în direct în emisie prin telefon, a folosit un cuvînt jignitor pentru minoritatea de culoare, o adevărată frenezie a decenţei a cuprins capitala americană. Preşedintele FCC, Michael Powell (fiul secretarului de stat – iaca nepotism!) s-a pus imediat pe treabă şi, la doar cîteva zile de la votul din Senat, i-a amendat după „legea a nouă" pe Howard Stern şi pe Bono, fermecătorul solist al formaţiei U2, care în timpul decernării Globului de Aur a folosit cuvîntul *„fucking"*.

Unii se amuză văzînd cum FCC, care a fost unul dintre cele mai adormite foruri de acest gen din lume în privinţa indecenţei programelor radio şi tv, a devenit, brusc, drastic şi pun asta pe seama apropiatelor alegeri – logica anului electoral e universală, după cum se vede. Alţii, mai profunzi, văd în această înăsprire a reglementărilor în privinţa decenţei şi a implementării lor fără rabat un răspuns la o anume stare de spirit a populaţiei americane. Semnul cel mai direct este înmulţirea dramatică a plîngerilor venite de la cetăţeni împotriva a ceea ce ei consideră a fi „indecent" în audio-vizualul american. În legatură cu indecenţa unor emisiuni de radio sau TV, în 2001 au fost înregistrate la FCC 346 de plîngeri, pentru ca în 2003 numărul lor să se apropie de 250.000. Pe de altă parte, o atare reacţie a populaţiei se poate simţi şi în creşterea atenţiei televiziunilor comerciale în privinţa emisiunilor cu conţinut indecent. Cînd vezi că, practic, toate marile reţele de televiziune americane iau, în acelaşi timp, un anumit tip de măsuri în politica lor de programe, ştiind faptul că sensibilitatea lor la reacţiile telespectatorilor este maximă, poţi să ajungi uşor la concluzia că piaţa se mişcă într-o direcţie anume. Poate fi o reacţie de puritanism făţarnic, deşi nu cred că aşa ceva e posibil la nivel de masă într-o societate precum cea americană de astăzi. Poate fi faptul că, pur şi simplu, americanii au obosit de atîta sex şi „îndrăzneală" şi vor o reîntoarcere la epocile cuminţi şi ingenue ale televiziunii. Sau poate fi expresia unei îngrijorări reale pentru ceea ce pot vedea copiii americani pe ecranele televizoarelor lor. În orice caz, telespectatorul american are o problemă cu emisiunile radio şi TV şi marile canale se conformează rapid, dovedind astfel că reacţia publicului la indecenţă e, mai nou, masivă.

Organizaţiile care apără dreptul la libera exprimare, garantat de primul amendament al Constituţiei SUA, sînt alarmate şi s-au pus pe scris scrisori, dat în judecată şi făcut *lobby*. La fel sînt şi personalităţile publice care şi-au făcut un nume din protejarea cu orice preţ (inclusiv cu preţul decenţei) a libertăţii de exprimare. George Carlin – un comediant devenit celebru în lumea jurisprudenţei americane pentru că monologul său *Cuvinte murdare*, difuzat în 1978 de o staţie de radio de lîngă New York aflată în proprietatea fundaţiei *Pacifica,* a dus la una dintre cele mai influente decizii ale Curţii Supreme americane în materie *(FCC vs. Pacifica Foundation)* – este, astăzi, un personaj mai relaxat. Intervievat de CNN, el spune: „Aceste

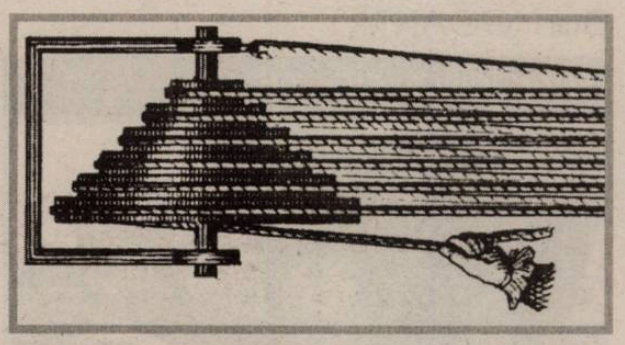

explozii de interes şi decenţă sînt exact precum cele din armată... Disciplina în unitatea ta poate să devină mai relaxată, oamenii se obişnuiesc cu ea şi e bine pentru cîteva luni, iar la un moment dat un colonel sesizează treaba asta şi deodată ei devin duri şi implementează toate regulile şi regulamentele minore. Apoi, ceea ce se întîmplă cu aceste explozii ale unor oameni supăraţi este că dispar încet şi se revine la normal, la disciplina relaxată şi lucrurile merg înainte". În concluzie, Carlin este de părere că „putem conta pe societate că va face ca toate acestea să se stingă". Sau poate că mantra producătorilor de audio-vizual din anii '70 încoace, „sexul vinde", nu mai are substanţă în 2004.

ready made

„Păstrarea fructelor prin anestezia lor. Pentru a menţine fructele în stare proaspătă, cel mai bun mijloc este a le adormi. În chipul acesta se împiedică procesul de transformare prea rapidă şi se opreşte stricarea lor.

Amestecul cel mai indicat este bioxidul de carbon şi pentrucă fructele ca şi toate vegetalele produc bioxid de carbon, este destul a le pune într'o ladă şi a le ţine acolo 10 zile. Aerul din cutie se va îmbogăţi cu bioxid de carbon şi cînd va cuprinde 10%, va fi destul pentru providenţiala adormire a fructelor."

(Ing. Nic. P. Constantinescu,
Enciclopedia invenţiunilor tehnice, vol. III,
Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1946)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Make-up

„Take up the bodies!“ spune
norvegul Fortinbras,
'nainte de-a le pune
în lutul sterp sau gras.

Eu spun: *Make up the bodies*
şi daţi-le, în ton,
cu cremă, cremă *gladys*,
pantofii de carton, —

căci foarte multe stadii-s
de-aicea pînă hăt...
Make up, make up the bodies, —
căci, altfel, îndărăt

se-ntorc, seară de seară,
cu tenul lor blafard,
cu faţa ca de ceară,
să ceară roşu fard,

rimel şi pudre rare...
Avem, în acest scop,
servicii funerare
complete şi non-stop,

ce-i fac bunicii voastre
obrazul roz şi plin, —
avem şi gene-albastre,
şi perii Maybelline...

De la Hong Kong în Cádiz,
din Oslo-n Sainte-Hélène,
make up, make up the bodies,
Ladies & Gentlemen!

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

De ce mi se pare o aiureală

(...frăţiorule!)

În centrul oraşului Moineşti-Bacău, pe o terasă, în faţa unei beri, doi bărbaţi discutau duminică despre *Big Brother* şi despre ce aşteaptă dînşii să vadă în spectacol – nici o surpriză, este vorba despre ce aşteaptă toţi ceilalţi telespectatori fideli. Relativ jenat că am tras cu urechea, mă întreb dacă discutarea unei emisiuni televizate, iar şi iar, e meritată. Telefil mediocru şi fără sistemă, fără amintiri din prima serie şi cu imagini disparate din seria care a început acum, povestitorul ezită, iar ochii-i zac pe taste; literele pleacă anevoie din vîrful degetelor, cursorul şterge propoziţia abia începută, ideea se leagă greu.

Dar iată că vine şi un moment în care-şi spune *ochii sus, acum ori niciodată!* Partea mai delicată este că, pentru a privi show-ul numit *B.B.*, ochii nu prea trebuie să se ridice – de cele mai multe ori ei sînt invitaţi stăruitor să coboare sub nivelul umerilor şi chiar al şoldurilor din imagini, iar aceasta este şi miza celor care au gîndit proiectul. Mie *B.B.* mi se pare o aiureală. De ce?

Mai întîi, pentru că legătura dintre ceea ce se întîmplă în romanul lui Orwell şi *casă* este la fel de frauduloasă ca şi legătura dintre Darwin şi cumătra ştirbă de pe alt post, care era invitată frenetic să citească fraze ce vorbeau pe franţuzeşte despre *găini, curţi* şi alte cuvinte cu sonorităţi de ha, ha, ha şi dă-i şi rîzi! Personajul din *1984* se ascundea de ochiul Fratelui, în speranţa că va rămîne om, cu *o* mic; personajele din *B.B.* caută acelaşi ochi, în speranţa că vor deveni vedete cu *v* mare. Tineri mai curînd simpatici altfel, frăţiorii se ţin drepţi sau se tolănesc, schimbă replici sau hîrjoane, fac duş sau corvezi în numele unui *reality-show* cvasi-regizat cap-coadă, cu nimic din imprevizibilul realităţii surprinse fără ştire – în mod evident cursanţii de anul acesta au fost aleşi după criterii mai îndrăzneţe decît cele de acum un an. Poate că-s prea conservator ca să pot înţelege că acest exhibiţionism ce vînează voyeurismul ar fi un semn de firesc, de dezinhibare. N-am văzut nici sămînţă de firesc. Nu cred că lumea arată aşa cum se vede ea la TV, pîndită cu obiective în toate camerele, în speranţa că *x-ea* se va apleca astfel încît să i se vadă piersicuţa sau că *y-el* va avea şortul atît de mulat încît să se poată lăuda pînă la adînci bătrîneţi ce detaliu impunător poartă. În divertismentul de acest tip, diferenţa dintre liberalism şi libertinaj nu numai că nu zguduie pe nimeni, dar ea este deliberat ştearsă, în speranţa că intelectualul subţire fie îşi va ţine gura, fie va spune *vai, dar să lăsăm lumesculul drept de cetate* etc. Iar cînd mai ai şi avantajul ca un agitat ca dl Pruteanu să-ţi dea apă la moară combătîndu-te, se cheamă că ai succes. Mai rămîne, cum spuneam, ca *icsele* şi *igrecii* să se comită unul pe altul pentru ca toată lumea să fie fericită – de la Bacău spre mai... bine, cum ar veni rima.

Cineva mi-ar putea spune *domnule, nu-ţi place, eşti liber să schimbi canalul!* Nu cred că aşa stau lucrurile. Impactul televiziunii nu se măsoară în ce vedem eu sau tu, ci în ce *se vede* pe sticlă. Prin *frăţiori* sau prin *darwinişti*, excrescenţe de frivolitate sau de prostie – căutate şi deseori trucate-jucate, şi una şi alta – devin normă. Păi, dacă aşa se vede la televizor, înseamnă că aşa e lumea! Nu, lumea nu este aşa – dar ea poate deveni aşa dacă, prin vizualul de larg consum, necriptat şi dat pe gratis, instinctualul fardat şi grosier este legitimat în ochii celor care, de regulă, nu meditează asupra nicicărei legitimări.

Poţi să schimbi canalul, spun, dar la un moment dat, ieşind din apartament, vei vedea că strada aparţine deja unor creaturi modelate prin „dezinhibări“ succesive de către pseudo-Darwin şi pseudo-Orwell. Vei spune că ceva nu e în regulă, dar atunci vei fi trimis la tine acasă, să te uiţi pe Mezzo cît vrei. Din *casă* sau din studio, aiureala iese pe stradă şi devine *trend*. Şi iată cum vei deveni tu însuţi, de-adevăratelea, un frăţior, hăituit acerb de realitatea de-afară.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Spanie cu zurgălăi...

Orice ar zice răutăcioşii, măreaţa Uniune Europeană capătă, pe zi ce trece, tot mai multă consistenţă. Are bugete şi instituţii, funcţionari de toate rangurile, simboluri şi ierarhii. Stă mai prost (deocamdată) la capitolul sărbătorilor unionale. Există doar Ziua Uniunii, pe 9 mai, o bună ocazie pentru intonarea emoţionată a Odei Bucuriei. Este o aniversare necesară, dar nu suficientă. Popoarele, cetăţenii, comunităţile ar trebui să aibă şi prilejuri de meditaţie colectivă, de clipe ce readuc în atenţie erorile trecutului, pentru a nu fi repetate. *Cave ne cadas!*

O astfel de zi este 14 martie. O zi care nu trebuie uitată, pentru că învăţămintele ei sînt mai ample decît merită, în general, alegerile. Pe 14 martie 2004 electoratul spaniol s-a prezentat la urne. Cu trei zile mai devreme, ţara fusese zguduită de o serie de atentate a căror atrocitate era fără precedent. Înaintea lor, sondajele consemnau un avantaj substanţial al conservatorului Partid Popular (aflat la putere), în ciuda populismului exhibat de campania opoziţiei socialiste. După atentate, însă, echilibrul s-a schimbat, aducînd la guvernare stînga. În acele trei zile, în minţile alegătorilor s-a întîmplat ceva decisiv, ceva grav. Dar ce? Merită oare să credem ipoteza care spune că spaniolii au reacţionat brusc şi neiertător faţă de sugestia guvernului că atentatele aparţineau separatiştilor basci? În fond, de foarte multe alte ori, Spania demonstrase unită împotriva terorismului de sorginte ETA. De ce ar fi jignit-o atît de tare, pe 14 martie, bănuiala (justificată punctual, chiar dacă infirmată ulterior) a guvernului? Devenise, brusc, ETA o cauză a întregii naţiuni? Eu cred că această ipoteză, oricît de lesnicioasă ar fi, e falsă.

Pe 14 martie 2004, Spania a decis că lupta împotriva terorismului (indiferent de unde ar veni acesta) e o cauză pierdută. Fiarele contorsionate din gara Atocha, şirurile de cadavre din pavilionul expoziţional, răniţii din spitale au adus în prim-plan un aspect pînă atunci marginal al discursurilor electorale. Politica economică, locurile de muncă, poziţia ţării în UE, autonomia locală au devenit irelevante. Totul s-a redus la o dihotomie simplă. Conservatorii lui Aznar voiau să lupte împotriva terorismului (fie el minoritar-separatist sau internaţional-militant), pe cînd socialiştii voiau să stea deoparte. În calitate de candidat al stîngii, Jose Luis Rodriguez Zapatero promisese că va retrage trupele spaniole din Irak. Atentatele din 11 martie i-au dat apă la moară, aşa că alegătorii au pus lucrurile în cumpănă şi au decis: atentatele sînt grave doar dacă se petrec în ţara ta! Pe scurt, *Spania a întors spatele lumii*. Pentru că, orice s-ar zice, în acest moment terorismul indiscriminat este cea mai importantă forţă care dictează agenda internaţională. Din data de 14 martie, agenda Spaniei este scrisă cu arabescuri.

Absolut logic, cea mai semnificativă reacţie la momentul electoral iberic a venit din partea principalului beneficiar – energica Al Qaeda. Un comunicat prietenos (şi prompt) al organizaţiei lui Osama Bin Laden a promis un generos moratoriu al atentatelor pe teren spaniol (evident, sub rezerva îndeplinirii promisiunilor electorale ale socialiştilor). Iată că, în acest fel, prin votul înţelept al electoratului său, *Spania şi-a asigurat un aliat preţios!* Pînă în prezent, Europa (unită sau ba) stătuse în expectativă în faţa sinucigaşilor cu dinamită la brîu – la urma urmei, atentatele se consumau pe alte continente! De-acum încolo, însă, nu ne rămîne decît să aşteptăm generalizarea modelului islamic, pardon, spaniol. Căci Europa va avea în continuare alegeri şi ceea ce s-a întîmplat în peninsula iberică poate deveni regulă! Impusă sau contagioasă. Totul e să hotărăşti ce model preferi – discotecile din Ibiza sau Constituţia americană.

Altfel zis, pe 14 martie Spania a reluat, în chip marxist, legăturile istorice cu civilizaţia islamică, sub forma evoluată a unei noi calităţi. În alt plan, alegerile spaniole au readus la viaţă păgubosul pacifism apolitic al generaţiei '60, ajunsă azi la putere. Anarhismul nihilist al generaţiei Woodstock, al Parisului din '68 şi al mişcărilor ecologisto-vegetariene a fost valorificat superior prin cel mai inconştient pact cu întunericul pe care l-a încheiat vreo naţiune europeană, din 1933 pînă azi. Scrutinul spaniol dovedeşte două lucruri. Mai întîi, că maturitatea politică nu este un bun cîştigat, ea trebuie recucerită zi de zi. Apoi, că valorile lumii moderne sînt în grav pericol.

P.S. Mi se va replica, desigur, că votul de pe 14 martie s-a desfăşurat după toate regulile democraţiei. Sau că minoritatea trebuie să se supună majorităţii. Poate, dar numai dacă e conştientă! *Dacă democraţia europeană înseamnă a face jocul lui Osama, propun să fie regîndită!*

Dilema veche
lucrează
pe calculatoare
oferite de

concept electronics
Calitate fără compromisuri. Punct.

Texte şi opinii de: Alexandr BELEAVSKI *(corespondentul Radio România la Moscova)* ● Cornel CODIŢĂ *(analist politic)* ● Armand GOŞU *(jurnalist)* ● Alexei MALAŞENKO *(membru în Consiliul Ştiinţific al Centrului Carnegie din Moscova)* ● Serghei MARKOV *(directorul Institutului pentru Studii Politice din Moscova)* ● ***Coordonatorii temei:*** *Magdalena BOIANGIU şi Armand GOŞU*

● *Unii spun că Rusia de după alegerile din 2004 e la fel ca aceea de dinaintea alegerilor şi la fel ca în 1839, cînd o vizita marchizul de Custine, „autorul celei mai inteligente cărţi despre Rusia scrise de un străin". Alţi străini inteligenţi cred că, totuşi, nu seamănă.*

● *Previzibilă, dar foarte bine organizată, eliminînd din timp tot ce ar fi putut să-i întunece strălucirea „sovietică", victoria electorală îi oferă lui Putin un răgaz de patru ani pentru modernizarea „de sus".*

Argument: nu tot ce e la fel seamănă

● *„Noi, spre deosebire de România, nu trebuie să dăm examene în faţa birocraţilor europeni de la Bruxelles şi ne putem concentra mai mult asupra problemelor concrete", crede Serghei Markov, mulţumit de rezultatul alegerilor.*

● *Putin este un ostatic al oamenilor din securitate care l-au împins în faţă şi nu e exclus ca tot ei să-l retragă cînd nu le va mai fi de folos, prezice Alexei Malaşenko.*

● *Rusia analiştilor nu seamănă cu Rusia oamenilor care circulă cu metroul, se hrănesc cu ce se întîmplă, beau pe unde apucă şi mor în Cecenia. Rusia analiştilor trebuie să ţină seama de presiunea foştilor oameni de aparat, de pretenţiile celor care iau în serios statul de drept şi economia de piaţă şi să studieze istoria ţării, nu doar lungile perioade de supunere, ci şi răzmeriţele, răscoalele şi revoluţiile care au însîngerat-o. Peste un anume prag, disperarea şi nefericirea au un extraordinar potenţial revoluţionar.*

● *De la Washington, Rusia se vede ca o ţară normală, la fel ca Argentina sau Coreea de Sud, Mexic sau Croaţia. Pentru fostul* homo sovieticus *această concluzie e mai jignitoare decît mîncarea proastă, băutura contrafăcută, bogăţia nerușinată obţinută prin fraudă şi un fost ofiţer KGB în fotoliul de preşedinte al Rusiei democratice. Dar orice om care citeşte atent ziarele ştie că nu există ţări normale.* ***(M. B.)***

Alexandr BELEAVSKI

O victorie inevitabilă

Alegerile pentru Duma de Stat (Camera inferioară a Parlamentului), desfăşurate la începutul lunii decembrie, au fost repetiţia generală pentru alegerile prezidenţiale. Rezultatul acestora a modelat cîmpul politic: în Dumă s-a constituit o majoritate proprezidenţială absolută (partidul „Rusia Unită") şi s-a redus în mod dramatic rolul opoziţiei tradiţionale, atît de stînga (comuniştii, cu doar cca. 14% din mandate), cît şi de dreapta (partidul „Iabloko" al lui Grigori Iavlinski şi Uniunea Forţelor de Dreapta, condusă de trioul Anatoli Ciubais – Boris Nemţov – Irina Hakamada), care a ratat intrarea în Parlament. S-au impus în schimb forţele naţionaliste, de dreapta (partidul lui Jirinovski) şi de stînga (Blocul electoral „Patria", surpriza alegerilor, o formaţiune creată cu sprijinul Kremlinului, cu puţine săptămîni înainte de alegeri, pentru a atrage o parte din electoratul comunist).

Kremlinul şi-a atins astfel obiectivul propus – controlul absolut asupra Dumei, după ce anterior îşi asigurase controlul asupra Camerei superioare a Parlamentului, Consiliul Federaţiei. Cel de al doilea obiectiv – realizat cu succes – a fost eliminarea influenţei politice a Partidului Comunist, în mod tradiţional principala forţă a opoziţiei parlamentare. Rezultatul a depăşit, se pare, aşteptările, opoziţia reală a dispărut aproape complet din Dumă, ceea ce i-a creat puterii serioase probleme de imagine. Această imagine negativă s-a adăugat criticilor formulate de opoziţie şi de observatorii internaţionali la adresa campaniei electorale, considerată departe de standardele democratice recunoscute. Însă alegerile au pus în evidenţă şi criza profundă a opoziţiei, atît cea de stînga, cît şi cea de dreapta, incapabilă să se reformeze, practicînd un discurs desuet, acelaşi de la mijlocul anilor '90. În cazul dreptei, un factor suplimentar a fost refuzul celor două partide de a merge în alegeri împreună, ignorînd dorinţa majorităţii propriilor alegători, ca şi faptul că nişa lor electorală s-a redus la o treime faţă de ceea ce fusese în anii '90.

În campania prezidenţială, începută imediat după alegerile parlamentare, Kremlinul a urmărit de la început asigurarea unei victorii cît mai clare a lui Vladimir Putin, ceea ce însemna o prezenţă masivă la urne, astfel încît votul obţinut de Putin să legitimeze în următorii patru ani politica prezidenţială. A fost şi unul din motivele pentru care Putin a preferat să candideze în calitate de independent şi nu din partea partidului „Rusia Unită", aşa cum putea să o facă şi cum, poate, ar fi dorit acesta. Era însă o diferenţă clară de *rating*, popularitatea preşedintelui fiind de două ori mai mare decît cea a partidului majoritar. Analiştii politici ruşi au văzut însă în refuzul lui Putin şi confirmarea tezei conform căreia în Rusia nu există partide politice în sensul adevărat al cuvîntului (cu excepţia celui comunist).

Campania prezidenţială a debutat cu ameninţarea comuniştilor şi a liberalilor de boicot al alegerilor în semn de protest faţă de neregulile din alegerile parlamentare şi faţă de condiţiile inegale preconizate pentru campania prezidenţială. Comuniştii au renunţat însă curînd la această idee, singurul consecvent pe poziţie fiind liderul partidului „Iabloko", Grigori Iavlinski. Uniunea Forţelor de Dreapta nu a prezentat nici ea un candidat propriu: după alegerile parlamentare conducerea a demisionat în bloc şi procesul de reorganizare i-a paralizat activitatea pentru multe luni.

Consecinţa directă a situaţiei create în urma alegerilor parlamentare a fost refuzul candidaţilor tradiţionali (Ziuganov, Iavlinski, Jirinovski – toţi lideri de partid şi participanţi la toate alegerile anterioare) de a se înscrie în cursa electorală. Fiecare caz are mai multe explicaţii posibile. După eşecul din alegerile pentru Dumă, Ghennadi Ziuganov şi-a văzut periclitată poziţia în fruntea partidului şi a preferat să nu se expună pericolului unei noi înfrîngeri: l-a trimis în luptă pe fostul agrarian Nikolai Haritonov, puţin cunoscut publicului larg. Dimpotrivă, Vladimir Jirinovski a fost, se pare, victima propriului său succes. Pe fondul absenţei altor contracandidaţi serioşi, liderul ultranaţionalist putea aspira cu şanse mari la locul doi, ceea ce, fără îndoială, ar fi stricat imaginea victoriei lui Putin. După cum a scris presa de la Moscova, Jirinovski, deşi iniţial anunţase cu emfază că va candida, a fost „sfătuit" de Kremlin să renunţe şi, după cum era de aşteptat, nu a putut refuza, confirmîndu-şi astfel, o dată în plus, loialitatea. Rănit în amorul propriu, el şi-a permis, totuşi, o mică răzbunare, oferind locul de candidat fostului sau bodyguard, Oleg Malişkin. Dreapta nu a reuşit, nici de data asta, să-şi unească eforturile: a fost reprezentată în alegeri de Irina Hakamada, al cărei demers solitar nu s-a bucurat nici măcar de sprijinul propriului partid. Dintre cei 7 candidaţi înregistraţi oficial, doar Serghei Glaziev, economist cu vederi social-democrate şi unul din liderii Blocului „Patria" (aprox. 8% în alegerile pentru Dumă), era considerat capabil de un rezultat superior – e drept, fără a ameninţa în vreun fel supremaţia lui Putin. Mai mult, după ieşirea din joc a lui Ziuganov şi a lui Jirinovski, Glaziev putea să atragă de partea sa o parte a electoratului celor doi, ceea ce i-ar fi permis să obţină un rezultat suficient de bun pentru a-i servi drept rampă de lansare în următoarele alegeri prezidenţiale, din 2008. Şansele sale au fost compromise de criza Blocului „Patria", scindat imediat după alegeri, şi în urma căreia Glaziev a pierdut sprijinul partidului şi şefia fracţiunii parlamentare, fiind obligat să părăsească formaţiunea la succesul căreia a contribuit decisiv. După ce „Rodina" („Patria") şi-a declarat sprijinul pentru candidatura lui Putin, el a acuzat Kremlinul de orchestrarea acestei acţiuni împotriva sa.

Lista candidaţilor a fost întregită de Serghei Mironov, preşedintele Camerei superioare a Parlamentului, care nu a ascuns niciodată că doreşte victoria lui Vladimir Putin, şi de controversatul Ivan Rîbkin, fost preşedinte al Dumei şi fost secretar al Consiliului Securităţii Rusiei. Pierdut de mai mulţi ani în anonimat, Rîbkin, susţinut de magnatul Boris Berezovski, cîndva eminenţa cenuşie a Kremlinului, în prezent în emigraţie la Londra, a fost eroul unei întîmplări stranii şi încă neelucidate pe deplin. După dispariţia şi reapariţia sa misterioasă, mediatizată pe larg de presa din toată lumea, Rîbkin nu a reuşit să ofere o explicaţie coerentă şi plauzibilă şi a fost nevoit să se retragă din cursă.

O dată constituită lista de candidaţi, campania şi-a pierdut orice element capabil să producă surpriză. Kremlinul a repetat, cu mici variaţiuni, tactica din campania parlamentară, care a asigurat victoria „Rusiei Unite": cea a „campaniei non-campanie". Putin nu a participat la dezbaterile televizate alături de ceilalţi candidaţi, nu a avut clipuri electorale, nu a făcut campanie în teritoriu. Motivaţia sa: şeful statului nu trebuie să-şi facă reclamă în campanie, el a avut la dispoziţie pentru asta cei patru ani de mandat. Argumentul susţinătorilor acestei tactici: un candidat cu un *rating* de 70% nu intră în polemică electorală cu unul al cărui *rating* este de 3%. Inutil de spus că refuzul lui Putin de a participa la dezbaterile televizate a redus la minimum interesul faţă de acestea. Cele două posturi TV de stat, obligate prin lege să acorde spaţii pentru asemenea dezbateri, le-au programat la ore ce garantau absenţa audienţei. În schimb, televiziunile controlate de stat au reflectat pe larg, zi de zi, fiecare mişcare a lui Putin, susţinînd că nu îi fac campanie mascată, ci reflectă activitatea sa în calitate de şef al statului. Un mare scandal l-a produs transmiterea, în direct, de către cele două televiziuni de stat a singurei întîlniri electorale a lui Putin. Protestele oficiale ale unora dintre candidaţi (Hakamada, Glaziev, Haritonov) au rămas fără urmări, însă chiar şi Comisia Electorală Centrală a fost nevoită să-şi manifeste nemulţumirea faţă de prezenţa supradimensionată pe ecrane a candidatului-preşedinte. Toţi candidaţii opoziţiei au acuzat autorităţile că împotriva lor a fost folosită pe scară largă aşanumita „resursă administrativă": îngrădirea sau chiar refuzul accesului la mass-media, obstrucţionarea întîlnirilor cu alegătorii, propaganda „neagră" etc. În ultima fază a campaniei, aceste „resurse" au fost folosite la maximum pentru a asigura o prezenţă cît mai mare la vot. După cum a constatat misiunea de observatori a OSCE, alegerile au fost bine organizate tehnic şi au demonstrat sprijinul masiv de care se bucură Vladimir Putin, dar în acelaşi timp s-au caracterizat prin absenţa pluralismului autentic, a unei dezbateri consistente, media controlate de stat discriminîndu-i pe candidaţii opoziţiei. Totuşi, opinia împărtăşită de presă, de către analiştii ruşi şi chiar de către contracandidaţii lui Putin, este că neregulile şi abuzurile nu au fost în măsură să vicieze semnificativ rezultatele finale. În fapt, în societate a fost indusă cu mult înainte ideea că victoria lui Putin este inevitabilă, ceea ce a descurajat cel puţin o parte a electoratului de opoziţie şi a lipsit alegerile de orice spirit de competiţie. Relevant este în acest sens că pe întreaga durată a campaniei oficiale (12 februarie-14 martie), Vladimir Putin a acţionat nu atît ca un preşedinte în exerciţiu, şi cu atît mai puţin ca un simplu candidat, ci ca un preşedinte deja reales, şi reales cu o majoritatea zdrobitoare de voturi. Este poziţia din care Putin a acţionat atunci cînd a demis guvernul Kasianov, a numit un nou premier, aproape necunoscut publicului larg, şi a restructurat radical guvernul.

Alegerile din 14 martie i-au oferit lui Vladimir Putin un cec în alb, valabil patru ani. Există cîteva explicaţii ale acestui succes: stabilitatea socială, creşterea economică, creşterea nivelului de trai. O altă explicaţie poate fi cîştigarea de partea sa a clasei de mijloc, aşa cum există ea astăzi în Rusia. Este categoria care, votîndu-l pe Putin, a votat pentru continuitate. Programul lui Putin, enunţat în discursul electoral, cuprinde o serie întreagă de măsuri de tip liberal, pentru modernizarea în profunzime a Rusiei: reforma aparatului de stat, continuarea reformei fiscale în direcţia reducerii impozitelor şi întăririi disciplinei financiare, reforma sistemului de gospodărie comunală, a sistemului judiciar, reforma sănătăţii şi învăţămîntului etc. În paralel, vor continua consolidarea autorităţii statului şi întărirea „verticalei puterii", reducerea influenţei oligarhilor, modernizarea armatei ş.a. În noaptea ce a urmat victoriei în alegeri, Putin a promis că va garanta toate realizările democratice de pînă acum, va consolida sistemul pluripartit, societatea civilă, şi va face totul pentru a asigura libertatea mass-media. Alături de situaţia din Cecenia (dar Cecenia e astăzi, în Rusia, un subiect periferic), aceste domenii au fost în permanenţă obiectul criticilor aduse regimului Putin.

Modelul propus de Putin nu este unul nou, dimpotrivă. Modernizarea societăţii prin metode impuse „de sus" se înscrie perfect în tradiţia istorică rusă. Însă niciodată în istoria Rusiei aceste reforme nu au putut fi duse pînă la capăt: fie că sistemul s-a opus reformării din interior, fie s-a prăbuşit sub efectul reformelor. Rămîne de văzut în ce măsură va reuşi Putin. Pentru că fereastra de oportunitate deschisă de aceste alegeri s-ar putea închide peste doi ani, doi ani şi jumătate, cînd locul întîi pe lista de priorităţi va fi ocupat de problema „2008", problema succesiunii la putere.

Alexandr Beleavski *este corespondent Radio România la Moscova.*

Putin face, ceilalţi vorbesc

– interviu cu Serghei MARKOV, directorul Institutului pentru Studii Politice din Moscova –

În alegerile prezidenţiale de ieri (14 martie – n.n.), Vladimir Putin a obţinut peste 71% din voturi. Care sînt, după părerea dvs., semnificaţiile politice ale acestui succes, perfect previzibil şi atît de categoric?

Este într-adevăr o victorie convingătoare a preşedintelui, o victorie ce reflectă opinia majorităţii cetăţenilor ruşi, faptul că ei agreează politica promovată de Vladimir Putin şi tipul de *leadership* politic demonstrat de el. Oamenii îl vor în continuare lider, vor ca el să continue politica făcută în aceşti patru ani. Aş spune, de asemenea, că această victorie fără precedent a lui Vladimir Putin a fost atît de zdrobitoare şi pentru că forţele politice de opoziţie trec printr-o gravă criză internă, criză ce a determinat naufragiul lor politic în alegerile parlamentare din decembrie. Principala cauză a crizei este că în aceşti patru ani, cît s-a aflat Putin la conducerea ţării, s-a schimbat ţara însăşi, aceste forţe însă nu. Atît opoziţia de stînga, cît şi cea liberală au rămas la fel ca pe timpul lui Elţîn, în timp ce Putin a preluat lozincile lor şi le aplică în practică. De la comunişti, el a preluat lozinca „marii Rusii", lozinca luptei împotriva sărăciei, a refacerii unei armate puternice, lozincă a luptei împotriva oligarhilor. De la liberali el a preluat lozinca reformelor economice liberale, lozinca orientării politice generale spre Occident şi pe cea a politicii externe prooccidentale. Astfel că lor nu le-a mai rămas aproape nimic. Comuniştii nu au fost în stare să evolueze în direcţia social-democraţiei, iar liberalismul rus rămîne în continuare un liberalism de club de noapte. Alegerile prezidenţiale au arătat cît de gravă e criza pe care o traversează stînga şi liberalii, şi, pornind de la rezultatele opoziţiei, eu, sincer vorbind, aş prognoza că în 2008 Putin va reuşi să transfere puterea acelei persoane pe care el o va recomanda Rusiei în calitate de viitor preşedinte. Aşadar, alegerile au demonstrat succesul lui Putin, care îşi va continua politica, au arătat criza majoră prin care trec principalele forţe politice de opoziţie, precum şi faptul că nu a apărut un lider nou nici în tabăra liberală, nici în tabăra stîngii.

Cum se poate caracteriza tipul de „leadership" politic personificat de Putin?

Putin e tipul de politician care respinge vorbăria şi preferă să facă treabă, care îşi respectă promisiunile şi, în acest sens, este credibil. Pentru că, în definitiv, ce i se cere unui politician? Să nu se ferească de problemele mari, să ia decizii în aceste probleme, să îşi asume răspunderea pentru deciziile pe care le ia. Iar Putin face toate acestea. El este cel care ia asupra sa întreaga răspundere. Şi mai trebuie ca deciziile pe care le ia să lucreze pozitiv, să ducă la îmbunătăţirea situaţiei, şi, după cum se poate vedea, situaţia în Rusia se îmbunătăţeşte. Un asemenea tip de lider politic se bucură de sprijinul populaţiei. În plus, el, ca persoană, este tînăr, cultivat, occidentalizat, calm, punctual. Ca un ceasornic. Nu întîmplător i se spune „neamţul de la Kremlin". E un tip sportiv, nu bea, nu a fost bolnav – se spune că în timpul primului mandat Putin n-a lipsit niciodată de la serviciu din motive de boală. Normal, oamenilor le place asta.

Oponenţii lui Putin îl acuză în permanenţă că recurge la metode autoritare...

Ştiţi, asta îmi aduce aminte de gluma unui cunoscut comentator sportiv: „Mie nu mi-a plăcut arbitrajul, şi nu numai mie; acelaşi lucru îl spun toţi antrenorii echipelor care au retrogradat". Sigur, învinşilor nu le plac aceste metode, e firesc să fie aşa. Dar sondajele arată că majoritatea populaţiei înţelege perfect că Rusia nu e o ţară cu democraţie consolidată şi nimeni nu e deranjat cînd puterea recurge la metode nedemocratice pentru a rezolva problemele reale cu care se confruntă societatea, cînd dintr-un motiv sau altul metodele democratice se dovedesc ineficiente. Cuvintele-cheie sînt aici „eficienţa instituţiilor democratice". Noi, spre deosebire de România, nu trebuie să dăm examene în faţa birocraţilor europeni de la Bruxelles şi ne putem concentra mai mult asupra problemelor concrete. Însă noi nu primim nici acele ajutoare masive, uriaşe, pentru dezvoltarea instituţiilor democratice, pe care le primesc România şi alte ţări din Europa Centrală şi de Est. Noi sîntem nevoiţi să facem totul singuri, să rezolvăm singuri toate problemele noastre. De aici şi înţelegerea populaţiei faţă de această politică a puterii. Acum a apărut un termen nou: „modernizare autoritară". E un termen greşit, fals, ce face parte din propaganda dusă împotriva Rusiei. În realitate, e vorba de o democraţie încă neconstituită şi de faptul că în cadrul acestei democraţii neconstituite, neconsolidate, puterea îşi permite să recurgă la anumite metode nedemocratice, deşi este adepta metodelor democratice.

Care sînt principalele rezultate ale primului mandat prezidenţial al lui Vladimir Putin? Ce a adus Rusiei această politică?

Există mai multe elemente. Primul e stabilitatea politică, absenţa haosului, instabilităţii şi crizelor ce au caracterizat perioada Elţîn. Al doilea este creşterea economică stabilă. Există o creştere anuală de circa 7%, însă nivelul de trai creşte chiar mai repede, într-un ritm de 10-15% pe an, ceea ce se vede uşor după creşterea impresionantă a pieţei de consum. Al treilea factor este că Putin a reuşit să distrugă armata teroristă ce pusese stăpînire pe Cecenia şi pe o parte din teritoriile vecine, cum ar fi Daghestanul. Această armată a fost distrusă şi, chiar dacă terorismul continuă să existe, pericolul ocupării Caucazului de Nord şi al represiunilor masive împotriva tutoror celor neloiali islamismului radical a fost eliminat. În al patrulea rînd, Putin a reuşit să recucerească, într-o anumită măsură, respectul faţă de Rusia. Trebuie să spunem deschis că, spre deosebire de alte ţări, Rusia doreşte să rămînă independentă. Rusia insistă să îşi păstreze suveranitatea, iar ruşii vor ca ţara lor să fie cunoscută în lume, respectată şi chiar puţin temută – temută, ca nimeni să nu o supere.

Elita nu vrea, preşedintele nu poate

– interviu cu prof. Alexei MALAŞENKO, membru în Consiliul Ştiinţific al Centrului Carnegie Moscova / Carnegie Center Moscow, Carnegie Endowment for International Peace –

Alegerile prezidenţiale din 14 martie se desfăşoară în condiţiile în care preşedintele Vladimir Putin nu are contracandidaţi cu adevărat competitivi şi acesta este şi rezultatul direct al evoluţiilor politice din Rusia din ultimii patru ani. Cum caracterizaţi sistemul politic din Rusia, acum, la finalul primului mandat al preşedintelui Putin?

Cred că, deocamdată, acest sistem nu s-a constituit definitv; e încă un sistem „în derivă", dar, după părerea mea, direcţia acestei derive este spre autoritarism, fie el mai „moale" sau mai dur. Nu cred, însă, că Putin este singurul creator al acestui sistem şi, de fapt, cred că nu el este creatorul lui. După perioda Elţîn, în apropierea puterii şi în organele puterii au ajuns forţe care, într-un fel sau altul, sînt legate de structurile militare, de serviciile de securitate etc. Putin este ostaticul lor.

Ce scopuri urmăresc aceste forţe?

Există două răspunsuri sau, dacă vreţi, două variante de răspuns la întrebarea „ce vor aceşti oameni?"... Primul, şi cel mai la îndemînă, este că ei vor să fie mai aproape de „cozonac", cum se spune, şi să pună mîna pe acei bani nebuni care s-au făcut în Rusia în anii '90 şi care acum sînt deja împărţiţi.

De aici, concluzia că va avea loc o reîmpărţire a proprietăţii, parţială sau totală, după care toată lumea va fi mulţumită. Cel de al doilea punct de vedere, iar eu sînt mai mult de acord cu el, este că, din păcate, avem de-a face şi cu un recul politic. Senzaţia mea este că acei oameni care s-au afirmat acum la putere iubesc banul, fără îndoială, dar în plus ei iubesc şi puterea ca scop în sine. În această privinţă trebuie spus că la noi, în Rusia, sînt foarte puternice încă tradiţiile sovietice. Să ne aducem aminte, de pildă, că Stalin şi anturajul lui nu aveau pretenţia să aibă bani mulţi, pentru că aveau totul şi aşa. Cred că şi pentru aceşti oameni este mult mai preţioasă puterea. Pentru că, dacă ai puterea, banii vor veni de la sine.

Aţi spus că aceşti oameni au deja puterea...

Ei au într-adevăr puterea, însă deocamdată nu e chiar acea putere pe care şi-o doresc. Lupta dusă de ei în jurul lui Hodorkovski, al oligarhilor arată că nici pentru ei lucrurile nu sînt foarte simple. Cert e că toate acestea lovesc în ceea ce noi aici numim democraţie. În perioada lui Elţîn s-au pus nişte baze ale democraţiei, bună sau rea: e vorba de libertatea presei în primul rînd, de libertatea cuvîntului, libertatea partidelor. Dincolo de toate manipulările la care era supusă opinia publică, a fost totuşi o realizare. Acum există în mod sigur un recul, e un fapt evident pentru toată lumea. E suficient să ne uităm la mediile noastre audiovizuale şi totul devine cît se poate de clar. Problema e însă mai complexă şi impresia mea este că Putin devine ostatecul situaţiei. Nu al sistemului, care încă nu există, ci al situaţiei. Ştiţi, uneori mi se pare că Putin este un Gorbaciov cu semnul minus. Să vă explic. A existat Gorbaciov, un lider sovietic, sută la sută sovietic, comunist, care a realizat o „străpungere" spre democraţie şi spre un alt tip de societate; şi există un lider rus, per ansamblu destul de democratic – să nu credeţi că ar fi vreun monstru, nu e deloc aşa! Şi cu toate acestea, Putin, de sine stătător sau prin voia împrejurărilor, se mişcă în direcţia opusă. Dacă Gorbaciov „deschidea", Putin ar putea deveni cel care va „închide", chiar dacă el personal se opune cu toate puterile acestei „închideri", cum de altfel se opunea şi Gorbaciov occidentalizării societăţii sovietice. Gorbaciov vorbea mereu despre socialismul cu faţă umană etc. Acum îl auzim pe Putin vorbind despre democraţie, în timp ce lucrurile se mişcă în direcţie opusă. Şi mai cred că Putin ar putea să devină un personaj tragic. Pentru că într-o anumită fază a acestei mişcări înapoi, el poate să înceteze a le mai fi de folos acelor oameni care stau în spatele lui. Cred că ar fi una dintre cele mai rele variante ale posibilei noastre evoluţii. Şi iată de ce. Astăzi, din diverse motive, nu există o alternativă la Putin. E neşansa noastră, dar acesta e adevărul. Pentru că, oricît de straniu ar părea, dacă ar fi să ne gîndim la politicienii serioşi, ale căror nume se pot asocia cu frînarea procesului de de-democratizare şi chiar cu răsturnarea acestuia, vom constata că nu există nimeni în afară de Putin! Şi mai e un element pe care, deşi ne aducem uneori aminte de el, îl ignorăm. Cunoaşteţi proverbul „Fiecare popor are guvernul pe care îl merită". În societatea rusă nu au fost depăşite vechile tradiţii ale culturii politice. 10-20% votează pentru democraţia adevărată şi speră în ceva, dar ei sînt în realitate persoane pasive, sînt acea parte a societăţii care, deocamdată, nu e capabilă să răstoarne situaţia. Astfel intrăm din nou într-un un cerc vicios: singurii care pot schimba situaţia sînt elita, care nu vrea, şi preşedintele, care nu poate, în timp ce societatea nici nu poate, şi probabil că nici nu vrea. Cea mai interesantă problemă este dacă şi cum se poate ieşi din această situaţie. Eu cred că se poate şi, după părerea mea, există două variante. Prima ar fi o catastrofă economică, provocată de scăderea preţurilor la petrol. Atunci se va demonstra cine şi cît valorează. Este, însă, o variantă cît se poate de rea, pentru că o asemenea catastrofă ar putea nu doar să deplaseze Rusia în direcţia liberală, ci şi să o înfunde la stînga. A doua variantă constă într-o anumită evoluţie graduală a anturajului lui Putin, mai precis a unei părţi a acestui anturaj, ori sub presiunea liberalilor noştri tradiţionali, ori a unei forţe democratice noi, care să apară între timp, a activizării acelei părţi mobile a societăţii care se pronunţă pentru schimbare. Sincer vorbind, însă, eu nu văd deocamdată nici un impuls în această direcţie, în timp ce catastrofa economică, aşa cum sînt convinşi foarte mulţi economişti, este inevitabilă. Mai devreme sau mai tîrziu, preţurile la petrol vor înceta să mai menţină economia rusă pe linia de plutire.

În toate sondajele din ultimii patru ani Vladimir Putin este cotat cu un rating *impresionant, de peste 60%, uneori chiar peste 70%; victoria lui Putin în alegerile din 14 martie nu e pusă la îndoială nici măcar de adversarii săi direcţi în cursa prezidenţială. Se poate spune că există un consens de durată pro-Putin în societatea rusă?*

Cred că şi aici va funcţiona factorul Gorbaciov: într-o bună zi lumea se va sătura; în plus, nu trebuie să uităm că dacă în timpul lui Gorbaciov era din ce în ce mai multă democraţie, acum e din ce în ce mai puţină, astfel că posibilităţile de a-l arăta pe Putin aşa cum este în realitate şi de a-l critica sînt, şi ele, tot mai puţine. În fine, trebuie să vedem care sînt totuşi acele straturi ale societăţii care votează cu Putin, pentru că pînă acum nu am întîlnit asemenea studii sociologice. Eu cred că *ratingul* lui Putin este într-adevăr ridicat, iar în rîndul unei părţi a electoratului – foarte ridicat. Aceasta este, cu atît mai mult, o garanţie a stabilităţii... Ştiţi, eu cunosc foarte mulţi oameni care se identifică într-un fel cu el şi îşi spun „iată, pot şi eu să fiu la fel de energic, să fac şi eu ca el...".

pagină realizată de Alexandr BELEAVSKI

Armand GOŞU

O altă Rusie

Dar nu „Noua Rusie"!

Nu e vorba de „Noua Rusie". Despre ea scriu simbriaşii. Nici măcar cei care-au lansat sintagma „Noua Rusie" nu ştiu ce vor să spună. În raport cu ce e „nouă"? Cu Rusia lui Elţîn? Cu URSS-ul lui Stalin? Cu Rusia ţarului Nicolae II? Au lansat sloganul „Noua Rusie" tocmai atunci cînd se vorbea mai apăsat despre garnitura de foşti ofiţeri KGB adusă de Putin la conducerea ţării. Să înţelegem de aici că „Noua Rusie" e o Rusie kaghebizată? Sigur că nu doreau să înţelegem asta. Poate că sub adjectivul *nouă* cei care au lansat sintagma au vrut să ascundă *vechea* nomenklatură sovietică ce controlează economia şi viaţa politică, pe *vechii* cekişti (de la CEKA, precursorul KGB-ului) care conduc astăzi Rusia ori *vechea* birocraţie sovietică ce sugrumă orice tentativă de înnoire profundă încă din faşă. Deci, nu e vorba de „Noua Rusie".

Şi nici Rusia analiştilor

Nu înţelegi o ţară ca Rusia din analize, oricît ar fi ele de savante. Ceva iraţional, cum e Rusia, nu poate fi explicat logic, raţional. Acest articol era iniţial unul analitic. Avea 10.000 de semne. Iată-l într-un rezumat de 3.000 de semne.

Vladimir Putin a cîştigat. Cu 71% din voturi. Încă din primul tur. Un scor previzibil. Cele mai multe din scenariile celui de-al doilea mandat sînt pesimiste. Ziarişti, analişti specializaţi în probleme ruseşti, kremlinologi cu stagii lungi de consiliere prin diferite capitale occidentale au analizat lista miniştrilor din noul cabinet condus de Mihail Fradkov şi au ajuns la concluzii pesimiste. Cu creionul în mînă şi-au exersat cunoştinţele, vorbind despre ministerele economice şi despre menţinerea celor trei miniştri, Aleksei Kudrin, Gherman Gref şi Viktor Hristenko, în fruntea lor, despre ministerele „de forţă", cu Raşid Nurgaliev, Serghei Ivanov, Iuri Ceaika şi Serghei Şoigu, despre relaţiile dintre diverşi miniştri şi o grupare sau alta din administraţia prezidenţială. Concluzia: cabinetul Fradkov va fi o simplă anexă a Kremlinului.

Supraveghetor-şef peste membrii guvernului a fost uns Dmitri Kozak, cu rang de ministru şi şef al aparatului executivului. Kozak ar putea fi adevăratul prim-ministru. El a condus campania electorală a lui Putin, fiind unul dintre cei mai importanţi şi apropiaţi colaboratori ai liderului de la Kremin, în calitate de adjunct al şefului administraţiei prezidenţiale (de la 31 octombrie 2003). De fapt, Kozak se întoarce de unde a plecat, el conducînd aparatul guvernului şi în lunile în care Putin a ocupat fotoliul de prim-ministru.

Reforma administrativă de care s-a vorbit atît de mult în ultimii doi ani s-a tradus prin reducerea numărului miniştrilor de la 30 la 17 şi reducerea numărului de ministere de la 23 la 14. O parte din atribuţiile ministerelor au fost preluate de cele 40 de agenţii şi servicii federale, înfiinţate sau doar reorganizate prin decret prezidenţial. Prin această reformă puterea executivă capătă o altă înfăţişare, fiind structurată pe trei niveluri: ministerele, serviciile federale şi agenţiile. Ministerele se vor ocupa de acum înainte doar de stabilirea regulilor jocului în domeniile pe care le controlează. Cu punerea lor în aplicare şi cu controlul nemijlocit se vor îndeletnici serviciile federale şi agenţiile. Însă ministrul este cel care numeşte directorii sau şefii serviciilor/agenţiilor.

Această reformă nu reduce birocraţia sufocantă. Din contră, ea încarcă şi mai mult schemele de personal ale structurilor federale. Practic toate ministerele au dublurile lor la nivelul serviciilor şi agenţiilor. Pe lîngă ministerul Agriculturii funcţionează o Agenţie Federală pentru agricultură, iar pe lîngă cel al Transporturilor şi Comunicaţiilor o Agenţie Federală pentru comunicaţii, administrarea proprietăţii de stat şi poştă. Pe lîngă ministerul Culturii şi Informaţiilor va funcţiona o Agenţie Federală pentru informaţii şi transmisiuni radio-tv. Recordurile le înregistrează ministerul Industriei şi Energeticii, condus de Viktor Hristenko, cu opt servicii şi agenţii, şi ministerul Dezvoltării Economice şi Comerţului, al lui Gherman Gref, cu şase servicii şi agenţii subordonate. Această reformă administrativă se înscrie, aşadar, în cea mai autentică tradiţie rusească: orice pas făcut în direcţia sporirii eficienţei aparatului administrativ a condus la creşterea dimensiunilor lui.

Politica de personal a preşedintelui Putin s-a conturat mai precis cu ocazia formării noului guvern. Atunci cînd mai multe grupuri de influenţă se luptă activ pentru un portofoliu, Putin numeşte un om din afară, care nu are nici o legătură cu grupurile de interese. Preferă persoane necunoscute la nivel federal, pentru că în felul acesta îşi asigură deplina lor loialitate.

Dar cunoaşterea Rusiei lui Putin şi a miniştrilor din cabinetul Fradkov nu ajută prea mult. Rusia este şi altceva decît ar lăsa să se întrevadă scena ei politică cenuşie. Despre Rusia care nu se vede în jurnalele de ştiri ale televiziunilor vreau să vorbesc.

Rusia mea

Cînd vine vorba de Rusia, nu mă gîndesc la Elţîn, la Ziuganov, Jirinovski ori la senzaţionalele dispute politice din Duma de Stat din anii '90. Nici măcar la aprinsele dezbateri culturale dintre occidentalişti şi slavofili care durează de 150 de ani.

Cînd vine vorba de Rusia, în minte îmi apare imaginea unui cuplu din Moscova care se tîrăşte prin viscol şi zăpadă vreo 800 de metri, de la gura de metrou Iugo-Zapadnaia pînă la blocul de 16 etaje, în care locuia, bloc vecin cu al meu. El – un bărbat slăbănog, ce avea mereu o geantă de piele fără mîner şi purta o căciulă rusească ale cărei urechi, cel mai adesea, le cobora. Ea – femeie corpolentă, cu o faţă albă ca laptele, cu trăsături care lăsau să se bănuiască o anume frumuseţe. Ea îl aştepta pe El seară de seară, lîngă un container de metal, din acelea care transportă marfă pe calea ferată.

În container era, de fapt, o cîrciumă frecventată de pieţari. Containerul-cîrciumă este aşezat (cel puţin era încă la începutul anului 2001) pe latura dinspre gura de metrou a pieţei de la Iugo-Zapadnaia, piaţă construită din cel puţin 50 de astfel de containere. De băut, se bea în picioare. Doar vara, cînd se deschide o latură a containerului, poţi să bei aşezat pe lădiţele stivuite în care se aduc fructe din Grecia şi Turcia. Două fete, una din Moldova, cealaltă din Ucraina, vindeau bere şi vodcă în ture. Ucraineanca era terorizată de un azer care făcea parte dintr-un grup ce strîngea taxă de protecţie de la comercianţii din piaţă. Azerul o dădea cu capul de peretele de metal al containerului-cîrciumă. O iubea pe frumoasa ucraineancă, mi s-a explicat. Moldoveanca vine dintr-un sat de lîngă graniţa cu România. Vorbeşte o rusă aproximativă. Dar e expertă în înjurături. Pe unele le-am notat şi le-am căutat într-un dicţionar special, *Za predelami russkih slovarei*, pe care l-am procurat cu mare greutate. Dar nu le-am găsit acolo. Cînd le-am prezentat lista cu înjurături pe care nu le înţelegeam prietenilor mei, aceştia au roşit şi au refuzat să-mi explice ce înseamnă.

El nu era dintre pieţari. Intra în cîrciuma-container în drum spre casă. El avea palton, ceilalţi doar şube. Era îmbrăcat modest, dar decent. Mîinile îngrijite îl trădau. Trebuie să fi lucrat la vreun birou. Purta pantofi, în vreme ce pieţarii erau încălţaţi cu cizme siberiene, iar azerul cu pantofi de sport Adidas, pe care-i dădea cu cremă neagră de ghete. Pantofii de sport purtaţi iarnă-vară erau semnul că azerul era un simplu membru într-o bandă. Şeful lui purta pantofi negri din piele şi pantaloni de trening Puma.

El ieşea din cîrciuma-container dus pe braţe, seară de seară, de aceiaşi doi tipi scunzi împreună cu care bea. Mergea singur, împleticindu-se, doar 10 metri, pînă la colţul containerului, după care Ea îl prelua. Cum o vedea ieşind din întuneric şi îndreptîndu-se către el, începea să o înjure. Ea nu spunea niciodată nimic. Nici un cuvînt măcar. Şi nu-mi amintesc ca vreme de trei ierni la rînd, cînd i-am întîlnit aproape seară de seară, s-o aud scoţînd vreun cuvînt. Nici atunci cînd o lovea cu pumnii nu scotea nici un sunet. Se auzea doar zgomotul înfundat al unor lovituri. Cînd se calma îi apuca braţele, pe care le trecea peste umerii ei. În felul acesta, Ea îl căra pe El ca pe un sac, prin zăpadă şi viscol, aproape un kilometru. Cu cotul drept ţinea geanta lui de piele. Într-o seară, tîrziu, cînd afară temperatura coborîse la minus 30 de grade, mi-am făcut curaj şi m-am apropiat de ei, oferindu-mă să duc eu geanta. Pentru o secundă i-am văzut faţa. Nu cred să existe o privire mai tristă decît a ei. E una din acele priviri care te urmăresc toată viaţa.

Peste cîţiva ani m-am întors din nou la Moscova. Locuiam în altă parte, aşa că a trebuit să traversez oraşul ca să aflu ce se mai întîmplă cu vechile mele cunoştinţe. Cîrciuma-container era tot acolo. Am revăzut aceleaşi chipuri cunoscute, bînd în picioare, în jurul celor cîteva mese înalte. Ucraineanca se măritase cu un tîmplar armean care repara băncile elevilor de la şcoala dintre blocuri. Au plecat împreună în sudul Rusiei, la Krasnodar. Azerul-mafiot dispăruse cu întreaga lui bandă. Miliţia, căreia mafia azeră îi plătea la rîndul ei taxă de protecţie, a preluat sub control direct piaţa Iugo-Zapadnaia, renunţînd la intermediarii azeri o dată cu izbucnirea celui de-al doilea război din Cecenia. Taxele de protecţie erau plătite acum direct miliţienilor.

Ea şi El nu erau nicăieri. În colţul containerului-cîrciumă, unde Ea îl aştepta în întuneric, şi-a găsit adăpost acum un cîine. I-am întrebat pe tovarăşii lui de băutură de pe vremuri ce s-a întîmplat cu Ea. M-au privit mai degrabă surprinşi, neînţelegînd interesul meu pentru acea stranie pereche. Mi-au povestit doar după ce le-am mai cumpărat o juma' de vodcă.

Ea murise. Fusese înjunghiată cu un cuţit de bucătărie. El o înjunghiase într-o seară, după ce Ea l-a cărat în spate pînă la apartament, prin zăpadă şi viscol. Încerc să-mi stăpînesc emoţia. Doar Rusia este ţara în care violenţa casnică este foarte răspîndită. La fiecare 40 de minute o femeie este omorîtă în bătaie. Aşa spun statisticile. Tot Rusia este ţara în care anual 100.000 de oameni mor otrăviţi cu vodcă contrafăcută. Cel puţin 2.000 de tineri chemaţi să-şi satisfacă stagiul militar sînt omorîţi anual. Statistică.

Acea privire, pe care-am văzut-o preţ de o secundă, de o tristeţe de nepovestit, nu pot s-o uit nici astăzi. De atunci Rusia a încetat cu desăvîrşire să mai fie doar o problemă de statistică.

El a avut o soartă la fel de tragică. A lăsat trupul ei înjunghiat în bucătărie, continuînd să trăiască de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. A mers la serviciu, iar seara, la containerul-cîrciumă. Şi pentru că nimeni nu l-a mai aşteptat să-l care în spate pînă acasă, a căzut în zăpadă, unde a îngheţat. Chiar în acea noapte o haită de cîini i-a mîncat membrele. L-au găsit copiii a doua zi de dimineaţă, mort în zăpadă, aproape de curtea şcolii.

Rusia mea e o Rusie tristă. E populată cu oameni care trăiesc într-o sărăcie cumplită, dar care se împrumută la prieteni şi vecini şi te invită la ei acasă, unde te aşteaptă cu masa întinsă. Sînt oameni minunaţi. Ca ei nu găseşti în multe locuri în lume. E totodată ţara în care „noii ruşi", miliardari în dolari, gonesc prin Moscova în limuzine americane pe care au plantat girofaruri, strivind oameni pe trecerile de pietoni sau chiar pe trotuare. E ţara în care conducătorii umblă în maşini blindate, cu 150 km pe oră, înconjuraţi de un dispozitiv de securitate compus din mii de agenţi, paralizînd în fiecare zi cîte o oră centrul capitalei.

O să vină timpul ca Rusia mea să nu mai fie tristă. Pe mulţi din cunoscuţii mei, oameni tineri şi extrem de activi, Putin şi toţi kaghebiştii lui nu-i mai pot speria. Au învăţat să spună NU. Refuză să le mai fie frică. Au două-trei servicii, cunosc două limbi străine, iar atunci cînd miliţia îi opreşte doar ca să mai încaseze un bacşiş, ei notează numărul ecusonului agentului de circulaţie şi depun plîngere oficială la mai multe instituţii. Au învăţat care sînt legile, le respectă şi cer autorităţilor să le respecte şi ele. Atunci cînd sînt în impas, se adresează Curţii Europene a Drepturilor Omului şi Adunării Parlamentare a Consiliului Europei. Cel mai important lucru este că nu vor să părăsească Rusia sub nici un motiv.

***Armand Goşu** este cercetător la Institutul Român de Istorie Recentă.*

Vocea unui opozant

Timpurile s-au schimbat în Rusia; preşedintele are o asemenea cotă de popularitate încît lichidarea fizică a opozanţilor politici, aşa cum s-a practicat în URSS, e inutilă. **Serghei Kovaliov**, 74 de ani, condamnat în 1974 la 7 ani de lagăr şi 3 ani de domiciliu obligatoriu pentru propagandă antisovietică, este liderul mişcării *Memorial* şi descrie astfel situaţia:

„N-au nevoie să reconstruiască Gulagul, obiectivul este recrearea ambianţei din epoca sovietică pentru a obţine o societate supusă. Există deja o presă docilă, o justiţie controlată, alegeri care de fapt nu sînt alegeri, o dependenţă totală a guvernatorilor faţă de autoritatea centrală, un Parlament la ordin. Supravieţuieşte o insulă independentă, cea a apărătorilor drepturilor omului, dar puterea se va răfui şi cu ei. A fost creată o lume a iluziei, consilierii preşedintelui denunţă statul poliţienesc, în timp ce votează pentru el. Jurnaliştii-vedetă, presupuşi a fi critici, sînt, de fapt, ţinuţi în lesă. Eu pot să spun ce gîndesc, dar voi fi publicat de *Le Monde*, nu de *Izvestia*. Problema nu e puterea, ci societatea. E o adevărată ruşine naţională că un fost colonel KGB ocupă fotoliul prezidenţial, dar cel mai rău e că electoratul votează pentru el în cunoştinţă de cauză. Oamenii lui Putin, aproape toţi veniţi din KGB, au înţeles chiar în primii patru ani ai mandatului că nu s-a petrecut o schimbare semnificativă în sînul societăţii ruse; obscenităţile la care asistăm sînt acceptate fără murmur".

(Le Monde, 9 martie 2004)

Cornel CODIŢĂ

Homo post-sovieticus

Ce se află dincolo de cifre? De cele care au dat cu tifla democraţiei şi au făcut din realegerea lui Vladimir Putin ca preşedinte al Federaţiei Ruse o simplă formalitate. Una la care, în culise, Occidentul a strîmbat din nas, dar pe care diplomaţii şi politicienii săi, obligaţi mereu să rînească la grajdurile lui Augias, le-au luat de bune, în numele „real politik"-ului.

Ce este Putin? Marioneta sau păpuşarul care mînuieşte jucăriile de lemn şi sfori? Produsul, întruchiparea sau salvatorul sistemului? Un „soldat" aflat în misiune? Un accident de parcurs? O simplă verigă într-un lanţ? Noul Ţar? Toate aceste întrebări nu-şi pot afla răspuns decît dacă le punem în perspectiva a ceea ce este *homo post-sovieticus*.

Cînd a creat conceptul de *homo sovieticus*, A. Zinoviev era convins că operaţia creării „omului nou" a reuşit. În viziunea sa, după mai bine de jumătate de secol de gulag, hiperideologizare a vieţii de zi cu zi, urmărire şi spionare sistematică, reprimare şi manipulare, sistemul îşi realizase „unealta perfectă". Capabilă să-l servească, să-i reproducă relaţiile fundamentale de putere, modelele culturale şi de viaţă cotidiană, valorile şi ethosul. Mai degrabă un strigăt disperat decît o construcţie teoretică capabilă să susţină analiza sistematică a societăţii, conceptul de *homo sovieticus* dă prea puţin seama de devierile, discontinuităţile, „erorile de programare" şi mai ales de capacitatea uriaşă a oamenilor de a înfrînge sistemul, fie şi punctual, în ciuda compromisurilor pe care erau obligaţi să le facă. Încă şi mai important, el ignora trăsături semnificative ale societăţii şi, deci, ale oamenilor, create de istoria modernizării forţate a Rusiei, la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi în cursul celui de al XIX-lea. De la această experienţă fundamental traumatizantă, *homo sovieticus* moştenise trăsături structurale, de care nu s-a lepădat. Ele au fost doar întărite de statul sovietic sau aşezate în alt context. Este adevărat, experienţa sovietică a generat şi achiziţii noi de identitate socială, culturală, psihologică. Uniformitatea poziţionării faţă de acest „implant", în diferite medii, clase sau straturi sociale, pe care o sugerează fără echivoc conceptul de *homo sovieticus*, în realitate, nu a existat.

Dincolo de uriaşa diversitate a caracteristicilor şi a situaţiilor, omul de azi, ca şi cel al erei sovietice, ca şi cel al ţarilor care au făcut din Rusia o marea putere, cu influenţă asupra a două continente, se defineşte prin **relaţia sa specială cu statul**. Spre deosebire de experienţa occidentală, în care statul este doar o unealtă de construcţie şi de exprimare în aria politicului, nici măcar cea mai importantă, pentru spaţiul rus, statul este „Alfa şi Omega", este „Dumnezeu" pe Pămînt, este AUTORITATEA însăşi. Una personalizată la vîrf. Una care nu-şi tranzacţionează obiectivele, căile alese şi mijloacele de acţiune în relaţiile sale cu cetăţeanul, ci le impune fără milă, cu cnutul cel mai adesea. Statul are o „raţiune", pe care raţiunea cetăţeanului său nu o poate niciodată înţelege pe deplin. Statul are o „voinţă", căreia voinţa cetăţeanului trebuie să i se supună întotdeauna, de voie sau de nevoie.

Dacă *homo post-sovieticus* există, atunci el are ca gen proxim de definire *homo sovieticus*, iar ca diferenţă specifică rana pe care acesta o poartă cu sine. Cea creată de pierderea marelui stăpîn: statul sovietic. Uriaşul resentiment pe care ruşii îl au faţă de Gorbaciov are o singură sursă: el este politicianul care a adus „noaptea", care nu a fost capabil să împiedice marele cataclism, prăbuşirea statului. În ciuda uriaşei diferenţe de statură intelectuală, politică, umană chiar, dar mai ales în ciuda importantei sale contribuţii la prăbuşirea URSS, Elţîn s-a bucurat de sprijin popular pentru că el a fost cel care a repus statul la loc, pe soclul unde omul rus este obişnuit să-l afle. Mai mult, Elţîn a refăcut traseul „întemeietor" al propoziţiei „Statul sînt eu!". El nu a ezitat să arate că, la nevoie, „poate să dea milităria jos din pod". În ciuda lecturii „occidentale" care a văzut în confruntarea lui Elţîn cu Parlamentul, din vara anului 1993, o victorie a democraţiei, pentru omul rus ea a fost o victorie a autorităţii personalizate, a omului-stat împotriva forţelor stihinice. Epoca Elţîn s-a încheiat atunci cînd slăbiciunile omului, mai mult decît evidente, au sleit capacitatea sa de a-şi duce propria operă politică la îndeplinire.

Mandatul lui Putin este tocmai acesta. Iar el a fost reînnoit de majoritatea zdrobitoare a populaţiei, fără ezitare. Putin există pentru că el a reuşit cele două demersuri fundamentale, esenţiale în spaţiul politic rus. Unu: să personalizeze puterea. Doi: să-i sporească autoritatea, nu doar simbolic, ci şi în planul acţiunii reale.

Omul „fără figură", fără expresie, fără identitate, Putin a devenit tocmai de aceea, mai uşor decît alţii, „omul-putere", „omul-autoritate", „omul-stat". Gestul lui Putin de fi repus în drepturi imnul URSS, devenit astfel imnul de stat al Federaţiei Ruse, una dintre primele sale mari realizări politice, este important nu pentru conotaţia sa nostalgică. A fost doar modul pe care Putin l-a ales pentru a le spune supuşilor săi că ştie ce-i doare şi că este gata să le administreze medicamentul de care au nevoie.

Exerciţiul autoritar al puterii este cel de-al doilea demers prin care Putin a reuşit să cîştige „inima" electoratului. În timp ce Elţîn, cu crizele sale democratice, a fost capabil să negocieze cu cecenii rebeli, ba chiar să semneze un tratat cu ei, aruncat după aceea la coş, Putin a luat fără ezitare şi cu toate costurile calea reimpunerii cu forţa a autorităţii centrului asupra provinciei rebele. Dacă Elţîn a avut confruntarea cu Parlamentul, Putin are bătălia sa cu baronii „micii liberalizări". Nu neapărat pentru că puterea lor economică, chiar dacă se măsoară în miliarde de dolari, l-ar stînjeni personal sau pentru că nu ar exista loc de compromis. Veleităţile lor politice generează, însă, o ameninţare la adresa „ordinii stabilite", adică a statului, a sa. Cu cît mai mult exerciţiu al autorităţii, în sensul de forţă conţinută în actul politic, cu atît mai mult sprijin va avea Putin din partea lui *homo post-sovieticus*.

Regimul democratic, pseudodemocratic sau de-a dreptul autoritar în care Putin va alege să-şi exercite mandatul este complet irelevant pentru *homo post-sovieticus*, atîta vreme cît Leviathanul există, creşte. Cît despre occidentul Europei, el va fi bucuros să ia fie şi cea mai mică iluzie a democraţiei drept realitate, din raţiuni economice şi de putere, evidente.

***Cornel Codiţă** este profesor la Şcoala Naţională Superioară de Studii Politice şi Administrative.*

O ţară ca toate celelalte

Foreign Affairs *este o revistă de mare prestigiu în materie de politică mondială, iar articolul „O ţară normală" de Andrei Schleifer şi Daniel Treisman (martie/aprilie 2004), scris ca o prefaţă la previzibilele alegeri din Rusia, are o teză simplă: Rusia a devenit o ţară intrată în categoria celor care se zbat – pe cale democratică sau altfel – să iasă din sărăcie; şi sînt prezentate argumente solide, bazate pe cifre. Cifrele sînt greu de contestat, dar problema este că rezultatul ieşit din adiţionarea lor dă o imagine unică, fără vreo asemănare cu altă ţară. Victoria lui Putin pare a demonstra şi voinţa electoratului de a-şi recîştiga statutul de mare putere, chiar dacă, în ţară, condiţiile de viaţă nu se vor îmbunătăţi semnificativ. Dacă occidentalii sînt gata să accepte că, de dragul stabilităţii, Putin poate să încalce regulile democratice, s-ar putea să aibă surpriza ca stabilitatea astfel dobîndită să-i destabilizeze chiar pe ei.*

„...Sistemul economic şi cel politic din Rusia sînt departe de perfecţiune. Dar ele au defecte tipice ţărilor aflate la un nivel similar al dezvoltării economice. După rapoartele Naţiunilor Unite, în 1990 Rusia era, este şi astăzi, o ţară cu venit mijlociu, cu un PIB anual pe cap de locuitor de aproximativ 8.000 de dolari, comparabil cu al Argentinei în 1991 şi al Mexicului în 1999 (la o putere de cumpărare asemănătoare). Aproape toate democraţiile din această categorie au o structură zimţată: guvernele sînt corupte, sistemul juridic e politizat şi presa nu e aproape niciodată absolut liberă. Există mari diferenţe între venituri, proprietatea e concentrată în corporaţii şi performanţele macroeconomice sînt oscilante. În toate aceste privinţe Rusia e o ţară normală. Deficienţele comune ţărilor capitaliste cu venituri medii nu sînt incompatibile cu progresul economic şi politic; dacă n-ar fi fost aşa, Europa Occidentală şi Statele Unite n-ar fi părăsit niciodată secolul XIX.

Cînd se spune că Rusia a devenit o economie medie «normală» nu înseamnă că trecem cu vederea harababura politicilor şi a economiei ei şi că scuzăm eşecurile liderilor ei. O ţară obişnuită, cu venit mediu, nu este un loc sigur, corect sub raport social, unde să-ţi facă plăcere să trăieşti. Şi nu toate ţările cu un venit mediu sînt la fel. Nici o altă ţară, în afară de Rusia, nu are arme nucleare şi nu joacă un rol de pivot în afacerile internaţionale. Alte ţări cu un nivel asemănător – de la Mexic şi Brazilia pînă la Malaiezia şi Croaţia – se confruntă cu aceleaşi probleme economice şi politice provenind din precaritatea punctelor de pornire. Eforturile Rusiei de a face faţă acestor confruntări seamănă uimitor cu experienţele colegilor ei.

Viziunea populară despre Rusia pare a fi o imagine obţinută într-o oglindă de bîlci: se pot recunoaşte trăsăturile, dar ele sînt lungite sau îngroşate, tulburînd proporţiile. Pentru o imagine corectă e necesar să revenim la fapte (...).

Ar fi surprinzător ca partidele pro-Putin să nu fie populare, ţinînd seama de faptul că venitul real al populaţiei a crescut în medie cu 10% pe an de cînd el a venit la putere (cu o creştere masivă de 17% între octombrie 2002 şi octombrie 2003). Iar în ceea ce priveşte prezenţa la vot, chiar 53-54% cît se prevede e mai mult decît procentul din recentele alegeri din SUA.

Deşi evoluţiile politice împing Rusia spre capătul neliberal al spectrului, ea nu ajunge dincolo de limitele între care funcţionează ţările cu venituri medii. Şi în Argentina, Brazilia sau Mexic sînt conflicte între jurnaliştii locali şi liderii regionali, destul de des bandiţii îi bat sau îi ucid pe reporterii cu atitudini critice faţă de liderii provinciali. În ultimii ani, din Malaiezia pînă în Venezuela, rivali politici ai celor de la putere au ajuns la puşcărie, victime ale unor acuzaţii suspecte. În Mexic, rivalii au fost asasinaţi. În teritoriile disputate, de la regiunea Chiapas din Mexic pînă în răsăritul Turciei sau în Mindanao din Filipine, alegerile s-au ţinut cu armata în stare de alertă. Ceea ce se întîmplă în Rusia nu e de invidiat, dar nu e neobişnuit.

Ordinea politică s-a schimbat, a devenit de nerecunoscut. Atotputernicii comunişti de pe vremuri nu mai controlează toate aspectele vieţii sociale şi disidenţii nu mai sînt condamnaţi la lagăre de muncă. Ei luptă pentru locuri în Parlament. Presa se opune brutalităţii intervenţiilor politice şi este mult mai profesionistă şi mai independentă decît aparatul de propagandă de la mijlocul anilor '80. În ceva mai mult de un deceniu, Rusia a devenit o democraţie capitalistă cu venituri medii. Şi atunci de unde tablourile întunecate, uneori paranoide? De ce se exagerează cu cleptocraţia, cataclismul economic şi preluarea puterii de către KGB? O seamă de factori – psihologici, ideologici şi, evident, politici – au determinat printre observatorii occidentali ai Rusiei un consens mohorît. Mulţi dintre ei au reacţionat pur şi simplu din generozitate, şi nu foarte reflexiv, la suferinţa ruşilor dislocaţi de tranziţie. Comparate cu excesele superbogaţilor, jalea pensionarilor sărăciţi era de două ori şocantă. Dar au fost şi motivaţii mai puţin pure, centrate pe laturile mai întunecate ale vieţii din Rusia. În primul rînd, setea de senzaţional. Redactorii de ziar şi producătorii de televiziune ştiau că pot să facă bani exploatînd temerile publicului occidental şi expunînd date înspăimîntătoare despre mafia rusă. În al doilea rînd, stînga intelectuală a adoptat Rusia ca pe un afiş-lozincă al cruciadei împotriva globalizării. Pe măsură ce liderii ruşi adoptau retorica şi reformele economiei de piaţă, privaţiunile suportate de Rusia puteau fi o dovadă a primejdiilor liberalizării excesive. În al treilea rînd, la sfîrşitul anilor '90, Rusia au devenit o minge de fotbal în politica americană. Preşedintele Clinton îl susţinea cu devotament pe Elţîn, iar vicepreşedintele Al Gore era profund implicat în îmbunătăţirea relaţiilor dintre Rusia şi SUA: şuturile la adresa Rusiei au devenit o modalitate republicană de a aduna puncte pentru alegerile din 2000.

Ce-i promite Rusiei viitorul? Unii văd în rapida creştere economică din ultimii patru ani indicatorul îmbunătăţirilor ce vor urma şi se aşteaptă ca Rusia să iasă din categoria ţărilor cu venit mijlociu şi să ajungă la nivelul Poloniei sau Ungariei, ţări dezvoltate sărace. Ei pun accentul pe capitalul uman instruit, pe faptul că s-a produs reforma sistemului de impozitare şi că economia e mai deschisă. Alţii observă reglementările birocratice şi intervenţiile politice (atît de viu exprimate de cazul Iukos) ca pe nişte obstacole serioase în calea creşterii economice. În politică, optimiştii anticipează stimularea competiţiei şi apariţia unei societăţi civile mai viguroase. Pesimiştii prezic o alunecare accelerată spre un regim autoritar, condus de profesioniştii din serviciile de securitate, acoperiţi de frunza de viţă a procedurilor democratice. Nici una dintre aceste preziceri nu poate fi eliminată. Dar dacă Rusia e considerată o ţară cu venit mijlociu, aceasta ne ajută să punem prezicerile în perspectivă. Multe ţări din această categorie ajung undeva la mijlocul drumului dintre democraţia de manual şi autoritarismul perfect. Democraţiile lor sînt incomplete, imprevizibile şi sînt supuse tulburărilor provocate de cei care nu vor să părăsească puterea. Cînd se dezvoltă, ţările cu venit mediu tind să crească în salturi, întrerupte de crize financiare. Probabil că pînă acum Rusia a distrus suficiente vestigii ale economiei planificate pentru a putea funcţiona ca o economie de piaţă, cu toate că instituţiile sînt fragile şi statul continuă să se amestece într-un mod nesănătos.

Faptul că Rusia e doar normală poate fi o dezamăgire pentru cei care au sperat mai mult. Şi nu e consolare pentru cei lipsiţi de altă opţiune decît aceea de a îndura nesiguranţa vieţii de acolo. Dar pentru o ţară care a fost „imperiul răului" numai cu 15 ani în urmă – ameninţînd oamenii din ţară şi din străinătate – succesul e remarcabil şi admirabil."

„Democraţia este cea mai bună formă de guvernămînt în scopul diminuării cruzimii şi umilinţei“

– interviu cu Richard RORTY –

Filosofia americană a pierdut de curînd unul dintre cei mai mari filosofi ai săi – Donald Davidson. Cum aţi rezuma influenţa pe care a exercitat-o Donald Davidson asupra concepţiilor dumneavoastră filosofice?

Davidson mi se pare a fi unul dintre puţinii filosofi analitici care a considerat cu deplină seriozitate filosofia limbajului a lui Wittgenstein din perioada tîrzie şi care a dezvoltat idei wittgensteiniene în moduri sistematice. Brandom este un altul. Cred că atunci cînd va veni momentul să se scrie istoria filosofiei secolului al douăzecilea, Wittgenstein, Davidson şi Brandom vor fi consideraţi ca alcătuind o tradiţie distinctă, una care a ajutat filosofia analitică să scape de influenţa lui Descartes, Kant şi Russell.

În unele dintre eseurile dumneavoastră menţionaţi că deşi Donald Davidson nu este de acord cu interpretarea pe care o faceţi ideilor lui, dumneavoastră vă menţineţi punctul de vedere. Are vreo importanţă pentru dumneavoastră dacă vă citiţi propriul pragmatism în opera lui Davidson ori este această atitudine o simplă exemplificare a modului pragmatist de a face filosofie?

Davidson a fost un gînditor foarte bogat şi provocator, iar scrierile lui mi-au sugerat uneori lucruri care lui i s-au părut exagerate. Dar un alt comentator al lui Davidson, Bjorn Ramberg de la Universitatea din Oslo, a dezvoltat unele dintre aceste sugestii cu mai multă fineţe şi mai în detaliu decît am fost eu capabil să o fac. Opera lui Ramberg îmi îndreptăţeşte convingerea că modul în care eu am întrebuinţat ideile lui Davidson, chiar dacă poate fi considerat îndrăzneţ, nu este totuşi greşit. Dar eu nu cred că are prea mare importanţă dacă felul în care sînt folosite scrierile unui mare filosof este în concordanţă cu aşteptările lui şi nici dacă acesta are obiecţii. *Habent sua fata libelli*, şi autorii de cărţi nu pot să prevadă impactul lor asupra generaţiilor viitoare.

Uneori afirmaţi că nu există o legătură directă între gîndirea dumneavoastră politică şi concepţiile dumneavoastră filosofice. Această afirmaţie pare să se aplice unei cărţi precum Achieving Our Country. *Dar în* Contingenţă, ironie şi solidaritate *gîndirea dumneavoastră politică pare să fie implicată de concepţiile dumneavoastră filosofice despre limbaj şi sine. Iar în* Obiectivitate, relativism şi adevăr *vorbiţi explicit despre o legătură între antireprezentaţionalism şi democraţie, subliniind prioritatea democraţiei în raport cu filosofia. Cum aţi explica acest lucru?*

Ani de-a rîndul am oscilat în privinţa întrebării dacă pragmatismul are vreo importanţă politică. Concepţia mea cea mai recentă este că se poate să fii pragmatist fără să fii social-democrat, dar că dacă eşti social-democrat, s-ar putea foarte bine să consideri pragmatismul folositor prentru scopurile tale politice. Aceasta deoarece o cultură al cărei simţ comun a fost mai degrabă pragmatist decît platonist sau creştin ar fi mai puţin înclinată să creadă că există o altă autoritate demnă de respect decît aceea a consensului liber al unei societăţi democratice. A înceta să credem că realitatea are o natură independentă de nevoile şi interesele umane, aşa cum fac pragmatiştii, înseamnă a deveni mai capabili să considerăm satisfacerea acelor nevoi drept singurul lucru care contează, iar pe fiinţele umane asemeni nouă, drept singurele fiinţe în faţa cărora sîntem răspunzători.

În eseurile dumneavoastră vorbiţi aprobativ despre concepţia lui Dewey cu privire la democraţia liberală, însă între versiunea lui şi versiunea dumneavoastră par să existe unele diferenţe radicale. În primul rînd, concepţia lui Dewey despre liberalism se bazează pe o anumită teorie pozitivă despre libertate, pe cînd dumneavoastră vă mulţumiţi cu simpla libertate negativă. Nu credeţi că ideea de libertate asumată de dumneavoastră – aceea de a fi „lăsat în pace“ – este mai aproape de acel gen de „individualism brut“ criticat de către Dewey în lucrarea sa Liberalism and Social Action?

Libertatea pozitivă este, desigur, un lucru bun, însă sînt atît de multe de făcut din punct de vedere politic pentru a garanta libertatea negativă, încît mie mi se pare inutil să ne lăsăm preocupaţi de problema dacă instituţiile noastre încurajează de asemenea libertatea pozitivă. Isaiah Berlin mi se pare mai înţelept decît Dewey în aceste probleme. Însă nu cred că diferenţa dintre ei este realmente foarte mare. Ei ar accepta sau ar dezaproba mare parte din aceleaşi propuneri politice.

În al doilea rînd, democraţia lui Dewey este un ideal de viaţă în asociaţie: el accentuează beneficiile participării la comunicarea publică şi dezirabilitatea acelui gen de individ care îşi identifică propriile interese cu cele ale comunităţii. Dumneavoastră păreţi să concepeţi democraţia drept mijloc în vederea garantării altor scopuri: în principal evitarea cruzimii şi diminuarea suferinţei. Credeţi că democraţia poate fi considerată un mod ideal de viaţă în sine, independent de celelalte beneficii pe care le poate produce?

Nimic nu este un mod ideal de viaţă „în sine“. Democraţia este un mijloc în vederea unui scop. Dacă ea poate face tot ceea ce Dewey a sperat, precum şi tot ceea ce eu sper, e foarte bine. Dar a spune că democraţia este cea mai bună formă de guvernămînt în scopul diminuării cruzimii şi umilinţei este o laudă suficientă la adresa ei. Orice altă virtute pe care ar putea-o avea este superfluă.

În al treilea rînd, pentru Dewey statul şi instituţiile publice joacă un rol esenţial din punctul de vedere al dobîndirii unei personalităţi integrate, în timp ce pentru dumneavoastră ele par să fie folositoare numai în măsura în care protejează libertatea indivizilor astfel încît aceştia să se poată implica în proiecte private de creaţie de sine. Credeţi că această diferenţă se datorează unei diferenţe în modul în care dumneavoastră şi Dewey concepeţi distincţia privat-public?

Dewey n-a fost prea interesat de ceea ce fac intelectualii cu singurătatea lor. Eu sînt. Între noi nu există un dezacord prea mare, însă avem într-adevăr preocupări diferite. Cu toate acestea, aş fi nefericit dacă aş întîlni politicieni şi birocraţi citîndu-l pe Dewey atunci cînd înaintează proiecte pentru a se asigura că cetăţenii vor avea „personalităţi mai integrate“. Impresia mea este că dacă lăsăm la latitudinea cetăţenilor autodezvoltarea lor, ei se vor integra cu mult mai bine decît dacă instituţiile încearcă să o facă pentru ei.

Ca rezultat al sciziunii public-privat, aţi dezvoltat în opera dumneavoastră două tipuri de etică: o etică publică şi una privată. Cea dintîi reprezintă încercarea de a-i trata pe alţii într-o manieră dreaptă şi de a diminua suferinţa şi umilirea lor, pe cînd cea de-a doua are de-a face cu încercările individului de a-şi dezvolta propria personalitate, de a fi creator de sine. În eseul dumneavoastră Drepturi umane, sentimentalitate şi raţionalitate *afirmaţi că legea morală kantiană este o reţetă ineficientă pentru modul în care oamenii ar trebui să se raporteze şi să trateze unii cu alţii. Vă îndreptaţi atenţia spre Annette Baier pentru o strategie mai bună, numită educaţie sentimentală şi bazată pe încredere personală mai degrabă decît pe obligaţie morală şi pe sentimentalitate mai degrabă decît pe raţionalitate. Acest tip de educaţie poate fi obţinut prin manipularea sentimentelor oamenilor de aşa manieră încît aceştia să se poată pune în pielea celor oprimaţi şi disprețuiţi. Însă admiteţi că educaţia sentimentală funcţionează numai în cazul acelor persoane care „se pot relaxa suficient de mult timp pentru a asculta“ şi acest lucru e realizabil numai în acele condiţii minime de decenţă care de obicei lipsesc acolo unde sînt violate drepturile umane. Răspunde oare educaţia sentimentală cerinţei pentru care a fost elaborată?*

Chiar şi ţăranii extrem de săraci şi analfabeţi pot uneori să se relaxeze suficient de mult timp pentru a asculta poeme şi povestiri despre pedepsirea viciului, dar nu şi a virtuţii, despre opoziţia dintre regii şi capitaliştii vicioşi şi revoluţionarii virtuoşi în mod eroic, despre mame vitrege rele şi zîne bune, şi aşa mai departe. A asculta astfel de povestiri este o formă de educaţie sentimentală, la fel cum este citirea unui roman pentru burghezii literaţi care au timp liber. La fel ca în cazul lui Hume, pentru Baier comportamentul moral datorează mai mult sentimentului de bunăvoinţă decît unui sentiment de vinovăţie cu privire la violarea legii morale.

Unul dintre elementele importante în etica dumneavoastră publică este un sentiment de solidaritate cu cei marginalizaţi. Vorbiţi despre „sentimentul nostru de solidaritate“, unde „noi“ înseamnă „oamenii din bogatele democraţii nord-atlantice“. Consideraţi că este important ca referinţa lui „noi“ să fie extinsă pentru a-i include pe cei marginalizaţi. Însă vorbiţi despre relaţia dintre „noi“ şi „ei“ numai din perspectiva „noastră“ şi nu păreţi să luaţi în considerare modul în care „ei“ ne percep pe „noi“ sau interesele lor. Credeţi că există anumite avantaje pe care „cultura noastră“ le prezintă, iar alte culturi nu şi astfel „cultura noastră“ este mai bună şi mai dezirabilă decît altele? Nu este oarecum umilitor şi totodată crud că „ei“ au nevoie de solidaritatea „noastră“?

Este umilitor pentru copiii lipsiţi de putere să aibă nevoie de tratament decent din partea adulţilor puternici, însă nu ne putem împotrivi acestui lucru. Este umilitor pentru oamenii din culturile care încă mai sînt conduse de acel gen de oameni de care Iluminismul european ne-a ajutat pe noi, occidentalii, să scăpăm (pe scurt vorbind, de regi şi de preoţi) să aibă nevoie de ajutorul oamenilor care trăiesc în societăţile democratice. Însă nu ne putem împotrivi nici acestui lucru. Oamenii care suferă sub conducerea lui Kim Ir Sen, Castro, Mugabe, ayatolahilor iranieni, Partidului Comunist Chinez şi a altor tiranii politice sau ecleziastice n-ar trebui încurajaţi să creadă că „cultura noastră este la fel de bună ca a oricui altcuiva“. Culturile în care trăiesc astfel de oameni sînt îngrozitoare şi ar fi o greşeală teribilă ca ei să se mîndrească cu ele. *Cu siguranţă* „există anumite avantaje pe care «cultura noastră» le prezintă şi care nu se regăsesc în alte culturi“.

Idealul de etică privată pe care l-aţi propus este unul al „autoamplificării“, care ar putea fi atins prin dezvoltarea unor noi moduri de formulare a propriilor credinţe şi dorinţe, făcînd astfel acele credinţe şi dorinţe – şi implicit propriul eu – mai bogate şi mai complete. O astfel de etică s-ar debarasa de ideea că avem un eu adevărat şi că datoria noastră este să-l descoperim prin autopurificare, că există o natură umană adevărată cu care trebuie să intrăm în contact. În procesul de autoredescriere, indivizii ar trebui să cuprindă o diversitate cît se poate de mare şi nu să elimine diversitatea. Dată fiind această imagine despre sine, uneori este greu de văzut cum se poate ajunge la un eu coerent. În ce măsură este coerenţa eului importantă pentru dumneavoastră şi ce strategie recomandaţi pentru realizarea ei? Sau credeţi că fiecare individ ar trebui să găsească propria reţetă?

Nu cred că există o problemă în ceea ce priveşte coerenţa eului. Mintea umană este un mecanism care se autoreglează, care nu suportă incoerenţa şi care încearcă în mod automat să o înlocuiască cu coerenţa. Cînd ne trezim acţionînd în moduri pe care alţi oameni le descriu drept contradictorii, ne străduim întotdeauna să-i convingem că acţiunile noastre sînt coerente. De obicei reuşim, fie şi numai prin trasarea unor distincţii care i-ar putea uimi pe alţii, părîndu-li-se artificiale.

Acum că v-aţi pensionat, aveţi în vedere anumite proiecte pentru cărţi viitoare?

Uneori mă gîndesc să scriu o scurtă carte cu un titlu de genul *From Parmenides to pragmatism: a polemical introduction to philosophy*. Ea ar conţine diatribe împotriva lui Parmenide, Platon, Descartes, Kant şi alţii a căror influenţă o deplîng, şi un torent de laude la adresa lui Hegel, Nietzsche, Dewey şi a altora pe care îi admir.

Vă gîndiţi cumva să publicaţi un al patrulea volum de Eseuri filosofice *sau consideraţi seria încheiată?*

Am acumulat de la publicarea volumului *Adevăr şi progres* un teanc de eseuri care au apărut deja în reviste şi în volume colective. Poate că într-o bună zi voi alege o duzină dintre ele şi le voi reuni în cel de-al patrulea volum.

interviu realizat de Mihaela CĂBULEA

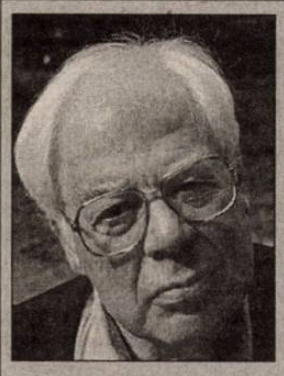

Richard Rorty *şi-a dat doctoratul în filosofie la Yale University în 1956; a fost instructor la Yale, 1956-1957; instructor şi asistent universitar la Wellesley College, 1958-1961; asistent, profesor asociat şi profesor titular de filosofie la Princeton University, 1961-1982; profesor universitar de ştiinţe umaniste la University of Virginia, 1982-1998; profesor de literatură comparată la Stanford University, 1998-2002. El susţine că multe dintre problemele tradiţionale ale filosofiei sînt redundante şi depăşite şi că scopul cercetării nu ar trebui să fie adevărul, aşa cum a fost el de la Platon încoace, ci progresul uman. În locul cunoaşterii adevărate, care oferă iluzia penetrării dincolo de aparenţe într-o lume suprasensibilă, Rorty ne propune o filosofie a speranţei – speranţa în progres, într-un viitor mai bun. În acest sens, unul dintre obiectivele sale majore este să debaraseze filosofia de un set de distincţii filosofice – aparenţă/realitate, minte/trup, moralitate/prudenţă, virtute/viciu – care a dominat şi modelat tradiţia filosofică occidentală încă de la începuturile sale şi care, consideră el, a supravieţuit mai mult decît utilitatea sa practică. Acest proiect l-a implicat într-o serie de dezbateri aprinse cu unii dintre cei mai influenţi filosofi americani – cum ar fi Quine, Davidson, Putnam – precum şi cu filosofi europeni – Habermas, Derrida, Foucault. Fapt ce a făcut ca opera lui să devină o punte intelectuală peste prăpastia artificială care desparte cele două ramuri ale filosofiei occidentale. Acest interviu cu Richard Rorty este menit să încheie seria traducerilor în limba română a celor trei volume de* Eseuri filosofice.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

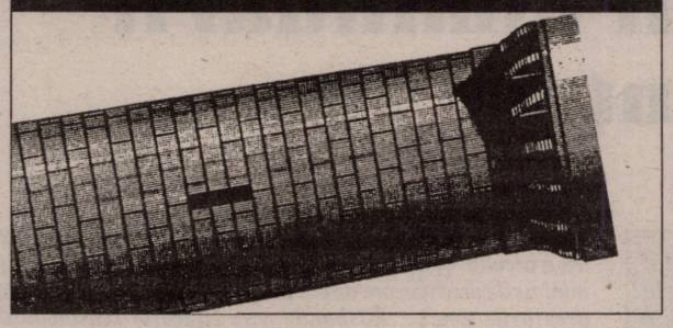

Teroarea lui Allah

În joia neagră de la Madrid, Al-Qaeda a părăsit ecranul CNN pentru a se proiecta, sîngeros, asupra vechiului continent. Recentele evoluţii demonstrează că „politica" Europei faţă de lumea arabă – un amestec de tergiversări, manevre umanitare, bani-contra-reforme şi limbaj aşa-zicînd diplomatic – ne-a împins într-o criză fără precedent.

Pînă una-alta, europenii au eşuat în prevenirea şi combaterea fenomenului terorist. Sînt dezbinaţi. Nutresc obsesia ieşirii de sub hegemonia americană (deşi le lipsesc atît fondurile, cît şi voinţa pentru a face acest pas). Nu reuşesc să-şi coordoneze acţiunea externă şi nici să rămînă fideli unei atitudini de principiu – care le-ar fi putut spori autoritatea internaţională în conflictele de felul celui israelo-palestinian. În plus, comit erorea de a judeca lumea arabă prin grila creştinismului secularizat sub semnul căruia trăim. Din acest motiv, cancelariile europene consideră că terorismul islamic e doar expresia pretins religioasă a unor frustrări economice antioccidentale. Ipoteză corectă, dar insuficientă. Terorismul islamic este pus în operă de fanatici ai războiului sfînt: oameni care se sinucid, la o adică, pentru gloria lui Allah şi a profetului său, Mahomed. Pe fondul identităţii tipic islamice dintre legea civilă şi cea religioasă, acţiunile teroriste se profilează ca nişte ritualuri politice motivate mistic. Sau invers.

Ştiu că Islamul contemporan ascunde o considerabilă diversitate internă: lecţiuni coranice separate, ierarhii spirituale polarizate în jurul clivajului şiito-sunnit, culori locale şi accente naţionale, grade diferite de modernizare şi alcătuiri politice nuanţate – de la teocraţia cea mai dură (de factură saudită) pînă la clerocraţia cu aparenţe parlamentare, trecînd prin monarhia de filiaţie haşemită sau socialismul „nasserist", perpetuat, printre alţii, de Saddam Hussein. Există şi un caz – Algeria – unde integriştii se luptă cu autorităţile propriului stat. Există, de asemenea, diferenţele culturale notabile între islamul arab, cel african şi cel asiatic. Tot acest mozaic reprezintă însă baza intrinsec adecvată a terorismului islamic, independent de ţintele, metodele, facţiunile sau de mizele sale tactice.

Europa şi-a făcut pe deplin datoria morală faţă de Orientul Mijlociu şi Maghreb. Ajutorul economic pentru statele arabe apărute după decolonizare n-a fost niciodată suspendat. S-au creat spaţii de dialog euro-mediteranean, echipate cu instituţii publice sau private. Bisericile creştine au rămas active în orizontul doritei armonii dintre credinţele monoteiste. Statele bogate – Germania, Franţa, Benelux – dar şi cele mai puţin prospere, precum Spania (unde trăiesc, bunăoară, 300.000 de marocani) găzduiesc pe teritoriul lor milioane de musulmani din toate zările. Mai mult, UE nu a participat (cu excepţia Marii Britanii) la războiul din Irak. Majoritatea capitalelor au pledat pentru o soluţie multilaterală, legitimată prin ONU, şi au trimis trupe doar pentru reconstrucţia ţării: soldaţi care se coc în deşert, repară şcoli şi arestează infractori, printre sabotaje, deflagraţii şi mulţimi haotice. În schimbul acestor oferte, europenii sînt acum ucişi la ei acasă. Se dărîmă guverne cu mîna unui electorat panicat, se proferează noi ameninţări, capabile să pericliteze extinderea UE, stabilitatea democratică şi prosperitatea laborios cîştigată a cetăţenilor din statele membre...

La Tunis, Rabat sau Beirut poţi da peste intelectuali fini, şcoliţi la Paris, care-ţi expun argumente istorico-teologice împotriva amalgamului islam-terorism. Sînt oameni minunaţi şi respectabili. Numai că, după 11 martie 2004, discursul lor s-a prăbuşit în neverosimil. N-am auzit de bombe creştine puse în acele ţări arabe unde deţinerea Bibliei este pedepsită prin mutilare. Nu le-am omorît pelerinii la Mecca. Aşa că, să ne mai scutească elitele arabe cu vorbăria despre islamul cel bun, rafinat şi ecumenic. Vrem dovezile acestor vise pe care sicriele victimelor din Spania – printre care s-au aflat şi 11 români – le transformă într-un coşmar. Se impune de urgenţă reabilitarea lui Allah, care ne devine pe zi ce trece mai odios, cu tot cu „martirii" lui asasini. Urmaşii lui Mohamed sînt singurii care mai pot încă să o facă.

Anca MANOLESCU

Nenorocirea egalitar repartizată

După exploziile de la Madrid, o mamă mulţumea bunătăţii lui Dumnezeu care o ocrotise pe fiica ei: dintr-o măruntă întîmplare, fata nu se suise în trenul cu care mergea în fiecare dimineaţă la muncă. M-am surprins întrebîndu-mă automat, simplist, în reacţie: dar, atunci, care e bunătatea lui faţă de cei care au murit sau suferă, care pe neaşteptate s-au trezit în acea dimineaţă aruncaţi în nenorocire? Întrebarea mea era evident prost pusă, era pusă pe un nivel nepotrivit (dar şi alţii au pus-o, Ivan Karamazov de pildă: pentru ce admite El „lacrimile copilaşilor"?). Oamenii nu se aşteaptă totuşi ca Dumnezeu să le asigure în imediat o existenţă lipsită de risc, de criză, fie ea şi criza ultimă. Bunătatea şi dreptatea divine nu sînt de conceput ca intervenind „din exterior" în lumea noastră finită, inerent diversă şi deseori aspru conflictuală, de partea fiecăruia şi a tuturor, pentru a ne garanta o viaţă ferită de necazuri şi nenorociri. M-aş fi putut la fel de bine întreba pentru ce El nu a desfiinţat atunci suferinţa şi moartea naturale, adică ceea ce face condiţia noastră de creatură. M-aş fi putut întreba pentru ce nu a desfiinţat libertatea şi responsabilitatea umană. L-aş fi putut întreba ca acel sărac dintr-o anecdotă sufită: „pentru ce, Doamne, creezi atîţia oameni dacă nu ai cu ce să-i hrăneşti?".

Lumea în sine nu e plenitudine şi nici armonie paradisiacă, e o ţesătură de cauze secunde, supuse mecanismelor necesităţii; e multiplicitate şi diversitate, conţinînd în mod inerent contradicţii, crize, antagonisme. Cînd se aplică asupra acestei ţesături pentru a-i menţine funcţionarea şi ordinea, nici îngerii nu îi pot eluda diversitatea şi contradicţiile. Ei pot acţiona, pe acest nivel relativ, în opoziţie unul cu altul (se pot „lupta" între ei, cf. Daniel 10, 13) nu pentru că îngerii ar avea voinţe autonome sau contrare, spune Sfîntul Toma, căci ei se conformează ordinii divine, ci „pentru că lucrurile asupra cărora îl consultă pe Dumnezeu sînt contrare între ele". Dar oficiul lor nu se opreşte aici, cunoaşterea (şi acţiunea) lor nu e doar descendentă, „explicitînd" ordinea divină în diversitate. Îngerii au şi un oficiu complementar, ascendent. „Cînd cei buni (îngerii buni) cunosc creatura, ei nu se ataşază de ea..., ci urcă această cunoaştere către Dumnezeu, în care ei cunosc toate lucrurile ca în principiul lor" *(Summa theologica*, I, Q. 58, art. 6). Îngerii pot conduce particularismele şi conflictele spre armonie fiindcă le reconduc spre vîrf, fiindcă reconduc diversitatea către principiul ei, unde ea este armonizată şi reînfăşurată în unitatea din care a decurs.

Dar e greu, atunci cînd eşti lovit de nenorocire sau cînd asişti la nenorociri masive, aleatorii, care pulverizează viaţa de zi cu zi a unor civili la New York şi Madrid, în Irak, în teritoriile palestiniene şi în oraşele Israelului, să accepţi această întoarcere la unitatea transcendentă ca pe o simplă soluţie teoretică. Atunci tema nenorocirii devine, direct sau indirect, o temă existenţială insistentă. Terorismul instituţionalizat şi globalizat face ca nenorocirea să devină o posibilitate mult mai „egalitar" repartizată. El nu va reuşi să creeze o stare generală de spaimă şi incertitudine (un spaniol intevievat pe străzile Madridului spunea că e important ca oamenii să nu se lase intimidaţi, să nu se ascundă înfricoşaţi de asemenea orori). Însă dincolo de rezistenţa normalităţii în faţa violenţei, dincolo de analizele responsabilităţilor ideologice şi politice, de partea islamului ca şi de partea Occidentului, în ce priveşte terorismul, rămîne întrebarea – întrebarea fiecărei religii şi a fiecărei persoane – în faţa nenorocirii: cum faci faţă nenorocirii? cum te reconstruieşti înglobînd-o? poate avea ea un sens (nu o justificare, e de la sine înţeles!), poate avea ea un „beneficiu" spiritual?

Simone Weil, pe care o invoc atît de des, care avea o sensibilitate specială pentru tema nenorocirii şi a preţului ei spiritual, spunea în *Iubirea lui Dumnezeu şi nenorocirea* că ea te pune în mod de neocolit în faţa propriei tale inconsistenţe, a propriului tău nimic. Individul e despuiat brutal de toate identităţile lui secunde, periferice, e lipsit dintr-o dată de reperele care îi dau siguranţă şi iluzia autonomiei, a unei ordini pe care o construieşte şi pe care e întrucîtva stăpîn. În măsura în care nu cedează tentaţiei de a recupera o ordine pe acelaşi nivel (răzbunîndu-se ori consolîndu-se în perimetrul vechilor date), el e eliberat de limitările lui, smulse de nenorocire, are şansa să îşi sesizeze centrul fiinţei pe care îl poate orienta, nud, neprotejat, integral oferit, către divin. Nenorocirea face un „canal", pe sub ţesătura compactă a necesităţii, între centrul sufletului şi transcendent. Pentru cine are curajul să o privească cu atenţie, nenorocirea ajunge să apară, spune ea, ca un chip al tandreţii lui Dumnezeu care îşi doreşte un dialog intim, nedistras, negrevat de nici o piedică, între esenţialul din noi şi plenitudinea lui inaccesibilă. Atîta vreme cît lucrurile merg convenabil sau măcar suportabil în existenţă, ne e foarte dificil să ne adunăm din straturile de suprafaţă ale fiinţei noastre şi să forăm pînă în centrul ei profund. În sensul acesta, nenorocirea devine o temă care trimite, dincolo de ea, spre tema raportului direct cu divinul, spre tema întîlnirii, spre tema rugăciunii.

„Rugăciunea", spunea Kierkegaard, „este o luptă cu Dumnezeu în care biruieşti prin biruinţa lui Dumnezeu, fiindcă a fi singur cu Dumnezeu, *coram Deo*, e un efort atît de teribil încît cea mai mare parte a timpului omul renunţă la el." („Rugăciuni şi fragmente de rugăciuni", extrase din *Jurnal)*. Nenorocirea nu este decît un prilej exterior, survenit din întîmplare, pe care îl poţi folosi ori nu, al acestei teribile mize interioare care, pentru omul credincios, se pune, sau ar trebui să se pună, în mod curent. În tradiţia ebraică, pînă la exilul în Babilon, rugăciunea era, cu puţine excepţii consemnate în textul biblic, rugă spontană şi personală. Abia cînd e îndepărtată de Sion, de centrul al cărui templu vizibil fusese distrus, comunitatea începe să se adune pentru a se ruga, de unde va decurge rugăciunea ritual instituită. Însă Talmudul reaminteşte că esenţa rugăciunii stă în fervoarea ei personală, în acea dreaptă intenţie care orientează abisul inimii către abisul divin. În Egiptul vechi, *Învăţătura lui Anii* (1550 î. Chr.) îl previne pe credincios: „Nu vorbi tare în casa zeului, căci urăşte strigătele; roagă-te cu dorinţa inimii ale cărei cuvinte rămîn ascunse", ceea ce concordă cu evanghelica rugă către „Tatăl care este în ascuns" (Matei 6, 6), acel ascuns în care distanţa ireductibilă între divin şi uman coincide cu proximitatea lor.

Cum se roagă un om aflat în nenorocire? Ce alege el să spună, cum se propune el alterităţii divine? S-a păstrat, pe un ostracon, imnul către Osiris invocat de un om pîndit de o acuzaţie gravă: „Tată, tu eşti cel ce faci să răsară Nilul din sudoarea palmelor tale. Din pieptul tău trimiţi suflare în nările oamenilor. Cît de divin e lucrul din care trăiesc!... Totul e purtat de spinarea ta!... Ei trăiesc din respirul tău...". Referinţa la restriştea individuală e în acest text minimă, ruga constă în percepţia şi celebrarea unei divinităţi care susţine în mod intim şi sacrificial întregul lumii, depăşind-o şi dîndu-i viaţă din propria lui viaţă. Dincolo de criza individuală, dincolo de diversitatea peisajului contradictoriu al lumii, cel care e perceput ca „pătimind" pretutindeni şi asumînd pătimirile particulare este divinul însuşi. Nenorocirea, par să spună înţelepciunile tradiţionale, te face sensibil la omniprezenţa divinului, cel care, îndurînd toate crizele lumii, îi „sus-ţine" alcătuirea, o leagă de propria lui realitate transcendentă, tare. Aşa apare Mesia al durerilor în Isaia 53, aşa apare Christos Pantocrator, *omnitenens*, atotţiitor. Criteriul judecăţii ultime, expus de Christos în Matei 25, este capacitatea umană de a recunoaşte propria lui prezenţă, prima implicată în fiecare criză şi nenorocire: „Căci flămînd am fost, în temniţă, străin... şi m-aţi primit... Întrucît aţi făcut unuia dintre aceşti fraţi ai mei, mie mi-aţi făcut". Nu este vorba aici de sentimentalism şi nici de exigenţa unei binevoitoare filantropii. E un criteriu mult mai pretenţios, care cere efortul unei cunoaşteri foarte dificile cînd e să devină efectivă, existenţial operantă: a recunoaşte că semenul cel mai diferit, mai străin categoriilor tale curente, e un chip în spatele căruia e prezent cel care te întemeiază pe tine însuţi. Criteriul judecăţii ultime cere să îl dezmărgineşti pe Dumnezeu din toate contururile în care te-ai obişnuit să îl închizi, cere să îi realizezi alteritatea radicală, să îi realizezi ilimitarea, acceptînd alteritatea celuilalt uman: religios, cultural etc. Şi, ca o consecinţă directă, el cere o compasiune lucidă sau măcar respectul lucid faţă de celălalt, de cel imediat prezent în faţa ta, eventual în concurenţă sau în conflict cu tine. Nenorocirea poate fi un prilej de a percepe universalitatea lui Dumnezeu. Dar ea nu e folosită aşa nici de islamul radical, nici de o anume politică a Israelului care, pe criterii pretins religioase, refuză populaţiei palestiniene dreptul de a locui pe pămîntul natal, nici de acei creştini fundamentalişti, spunea de curînd Claude Geffré, care, exaltînd patimile lui Christos, sînt insensibili la crizele şi pătimirile din lumea islamului.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

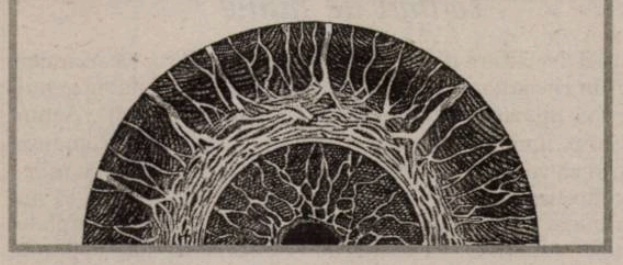

Probleme de identitate

Cîtă vreme am fost *cap de locuitor*, lucrările păreau simple: în dreptul meu se înşiruiau o serie de cifre, reprezentînd tone de oţel, chintale de grîu, metri pătraţi de spaţiu locativ, număr de calorii necesare alimentaţiei raţionale. De cînd sînt *public-ţintă*, am dubii şi vertijuri identitare: intră în joc fel de fel de factori, vîrsta, studiile, situaţia familială, starea materială etc. Odinioară, spre exemplu, citeam fără complexe, din pură plăcere, cronicile gastronomice din ziarele şi revistele franţuzeşti: în definitiv, marile voluptăţi sînt *şi* rodul imaginaţiei. Mi-am păstrat obiceiul pînă astăzi şi m-am bucurat cînd cronici gastronomice au început să apară şi în publicaţiile româneşti. Cum ar fi cronica lui Peter Imre din suplimentul „După afaceri – Investiţii, tendinţe, modă, călătorii" al *Ziarului financiar* (numărul de vineri, pe care îl citesc cu regularitate pentru – mărturisesc – suplimentul cultural). Neliniştea identitară de care vorbeam mai înainte mi-a fost indusă de un pasaj dintr-o recentă cronică a domniei-sale intitulată „La Paris, ca la Paris" (numărul din 5 martie). Iată pasajul: „După cum am spus mai sus, ziarul acesta se adresează totuşi unei categorii de oameni care ajung la Paris şi nu o fac prin fişia afînată de la graniţă pe jos, ci coboară la Orly şi călătoresc cu taxiul pînă la un hotel de la patru stele în sus. În aceste condiţii, din primul milion cîştigat în ultimul an, le dă mîna să-şi ducă iubita într-un loc ce întruneşte toate criteriile pentru o seară specială".

Precum călătorii care au bilet la personal clasa a II-a şi se instalează abuziv într-un compartiment de clasa I din Inter City, există, aşadar, şi cititori fraduloşi, care desfăcînd un ziar nu-şi mai văd lungul nasului. Desigur, cînd merg la Paris nu trec graniţa pe jos; iau avionul şi cobor la Roissy-Charles-de-Gaulle (la Orly, cursele de Bucureşti nu mai aterizează de vreo zece ani; dar, ştiu eu, poate într-un *jet* privat...). Mai departe sînt, însă, depăşit de situaţie: taxi, patru stele în sus, milion, iubita... Deşi, aici, aş avea totuşi o mică şansă. Şi asta deoarece cronicarul precizează, puţin mai înainte, că de fapt iubitei îi datorează această mirifică escapadă: „Week-end-ul trecut, iubita mea mi-a făcut o surpriză şi m-a dus la Paris, oferindu-mi o seară de La Mulţi Ani într-un restaurant excepţional din oraşul luminilor, unde şi parizienii sînt mîndri dacă ajung".

Alegerea restaurantului este, într-adevăr, fericită. Se numeşte Le Carré des Feuillants, e situat pe Rue de Castiglione, între Rivoli şi Place Vendôme. E citat la superlativ în toate ghidurile gastronomice de încredere. Michelin îi dă doar două stele, însă o anchetă recentă din *Figaro Magazine* arată că ar merita cu prisosinţă trei, în timp ce alte restaurante sînt – din raţiuni obscure – supraevaluate. Peter Imre şi iubita lui au petrecut o seară minunată, pe care cronicarul o descrie cu francheţe (se simte, zice el, „singurul element imperfect din decor") şi cu multe detalii sugestive. S-au delectat cu foie gras, trufe, homar, coquilles Saint-Jacques etc. Alain Dutournier, care oficiază la bucătărie, este printre „şefii" cei mai celebri din Franţa. Pe *site*-ul de pe Internet al restaurantului apar totuşi mai multe feluri de mîncare decît afirmă cronicarul, ce limitează lista la cîte trei preparate din paste sau din carne. Tot acolo se precizează că restaurantul e închis sîmbăta şi duminica. Probabil că Peter Imre şi iubita lui s-au dus într-o vineri seara.

Ce contează, să ascultăm mai bine îndemnul din final al cronicarului: „În concluzie, dacă altceva nu vă atrage atenţia, măcar acest restaurant merită vizitat la Paris, aşa că: Pe cai, români!". Iubito, ziua mea de naştere cade în acest an într-o marţi (în octombrie, ştii foarte bine). Dacă mă inviţi la Carré des Feuillants, accept! La rigoare, putem opta pentru Lasserre, Pré Catalan sau La Tour d'Argent!

citit auzit

● Pe 16 iunie se sărbătoreşte a 100-a „Bloomsday" – ziua în care, în 1904, protagoniştii romanului *Ulysses*, Stephen Daedalus şi Leopold Bloom, îşi încep odiseea de 24 de ore prin Dublin... Pentru a celebra acest centenar, capitala Irlandei organizează – din 16 în 20 iunie – un simpozion James Joyce şi un Bloomsday Festival, la care sînt invitaţi mai mulţi scriitori internaţionali. Din păcate, deţinătorul drepturilor, Stephen Joyce, refuză să autorizeze lectura în public a unor fragmente din opera bunicului său. În Franţa, în schimb, nu sînt probleme de acest tip: tot în iunie, la abaţia Ardenne din Normandia, revistele sonore ale Centrului Pompidou se asociază cu IMEC (Institutul memoriilor ediţiilor contemporane) pentru o lectură integrală şi continuă a lui *Ulysses*. Cititorii vor fi scriitori precum Alain Robbe-Grillet, Jean Echenoz, Emmanuel Carrère şi cîţiva autori străini. (În acelaşi timp, la Gallimard, va apărea o nouă traducere a textului.) Această „distribuire" a privilegiului de *joycefil* nu trebuie poate să surprindă prea mult, dacă ne amintim de pasajele antiirlandeze din *Portretul artistului la tinereţe* şi de faptul că amîndouă capodoperele joyciene *(Ulise* şi *Finnegans Wake)* au apărut mai întîi în Franţa...

● Grupul Placebo iubeşte – la rîndul lui – Franţa şi o dovedeşte: următorul single al trioului condus de Brian Molko va fi cîntat în franceză! „Protège-moi" – adaptare a piesei „Protect Me" de pe ultimul album al grupului *(Sleeping with Ghosts)* – a ieşit pe piaţă pe 3 martie, cu un clip regizat de Gaspar Noe *(Irreversible)*. „Cînd lucrezi cu cineva ca Noe, ştii că nu vei avea parte de un clip convenţional – spune Molko. Ideea a fost să-i dăm un material şi să-l lăsăm să facă ceva extrem, în speranţa de a obţine ceva memorabil. Ceva care să depăşească limitele bunului-gust – Gaspar ştie să arate lucruri inconfortabile! În orice caz, nu e nevoie ca acest clip să fie difuzat la televizor, va putea fi văzut pe Net şi apoi pe DVD."

● Kool Shen, rapperul grupului NMT, se lansează într-o carieră solo cu albumul său *Dernier Round* şi răspunde astfel chestionarului Sophie Calle – Gregoire Boullier: *„Ce te face să te scoli dimineaţa?* – Nevoia să mă piş. *De unde vii?* – Din pîntecul mamei. Sau din coaiele tatălui. *Ce faci cu banii?* – Îi cheltui. *Ce ai fi în stare să refuzi?* – Un colet-capcană, cu-o bombă înăuntru. *Ce ai fost în stare să faci din dragoste?* – Să mă car. *Fă-ţi epitaful.* – N-am chef. *Sub ce formă ai vrea să revii?* – De peşte. Dar nu de curve".

● Ruwen Ogien, filozof, director de cercetare la CNRS: „Prestigiul internaţional al Franţei datorează mai mult lui Derrida sau lui Audrey Tautou decît rezultatelor micilor întreprinderi...".

(din *Les inrockuptibles*, 25 feb. – 2 martie 2004)

Adrian MIHALACHE

e-cultura

e-tichetă

Emily Post (1922), Amy Vanderbilt (1952) şi Aurelia Marinescu (2002) au scris cărţile fundamentale privind bunele maniere în cele trei spaţii sociale: cel privat, cel profesional şi cel public. Există însă „protocoale" de interacţiune în spaţiul virtual, care nu au fost încă precis formulate. Primele două autoare n-aveau cum să prevadă emergenţa noului spaţiu, cea de-a treia l-a neglijat, ignorîndu-i specificitatea. Martha Stewart, marea promotoare a stilului de viaţă postmodern, ar fi ajuns negreşit să-i acorde atenţie, dacă n-ar fi ajuns, din cupiditate, într-un spaţiu unde eticheta contează mai puţin, adică la închisoare.

Încercăm să suplinim aceste lipsuri, formulînd lapidar zece indicaţii privind e-ticheta în corespondenţa electronică:

● Alege-ţi o adresă respectabilă, căci ea te „localizează" în plan simbolic. A ţine de Hotmail sau Yahoo e ca şi cum ai locui într-un bloc din Berceni;

● Alege-ţi un nume *(username)* sugestiv pentru ceilalţi, nu exclusiv pentru tine. Nu urma exemplul prietenului meu, Alexandru P., care-şi spune *sandokan*;

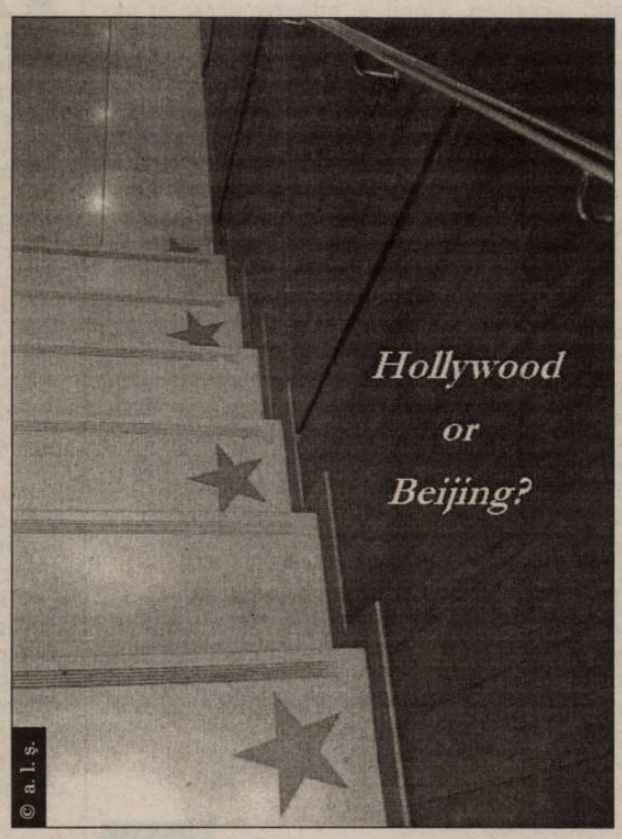

● Dă atenţie metatextului, adică titlului *(subject line)*. O scrisoare trebuie să aibă un subiect clar, nu mai multe. Titluri de evitat: *Veşti proaste*, *SOS*, *Furios*, *Cerere*, *Rugăminte*, *Să-ţi fie ruşine!* etc.;

● Nu începe cu „hello" sau „bună ziua", că nu eşti la telefon;

● Nu te adresa cu exces de obsecviozitate. În lumea virtuală, contează mai mult valoarea personală decît prestigiul instituţiei de care aparţii. Din acelaşi motiv, semnează simplu, fără titluri, funcţie, adresă şi număr de mobil;

● Scrie astfel încît textul tău să poată fi citit de oricine. Nu uita că spaţiul virtual este unul public. Dacă scrii româneşte, foloseşte diacritice: e vulgar să scrii *sh* în loc de *ş*, *tz* în loc de *ţ* etc.

● Răspunde oricărei scrisori (care nu e nici *spam*, nici virus) în cel mult 48 de ore de la primire. Un răspuns nu înseamnă retrimiterea textului primit cu comentarii personale inserate.

● Dacă trimiţi aceeaşi felicitare mai multor andrisanţi, ai grijă să nu se vadă acest lucru din lista adreselor;

● Dacă scrii pentru prima dată unei persoane necunoscute, este bine ca primul paragraf să se refere la ea, nu la tine;

● Nu folosi semne care ţin de limbajul non-verbal *(emoticons):* au acelaşi efect ca rîsetele din *off*, care subliniază poantele din seriale.

Nu privi cele zece indicaţii de mai sus ca pe „cele zece porunci". Autorul se aşteaptă la obiecţii, adoră comentariile şi agreează sfaturile, deşi rareori le urmează.

madrian@from.ro

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

În cinci ani (maxim zece)

Vor veni vremuri mai vesele. Mai tihnite. Mai normale.

Iris şi Holograf doar pe Radio România Actualităţi. Dan Bitman şi Cristi Minculescu vor arăta cu degetul, un deget lung şi culpabilizator, spre puştii ăştia de astăzi care nu vor să mai ştie de marile valori de odinioară. Ne vor povesti cum era odată rock-ul: adevărat, de o înaltă ţinută morală, spirituală, în fine. Vor vorbi cum vorbeşte astăzi Nicu Covaci.

Andreea Bălan se va retrage la ţară. A renunţat de mult la aparenţe, de fapt, ăsta a fost visul ei dintotdeauna (a avut şi o melodie prin 2004 – cine îşi mai aminteşte de ea – despre lucrul ăsta). Viaţa de star presupunea mari sacrificii, pe care ea nu mai era dispusă să le facă. Să ţinem cont de asta: are o anumită vîrstă.

Elena Cîrstea va cîştiga, în sfîrşit, selecţia pentru Eurovision. Deşi juriul o va defavoriza clar, ea va face totuşi o figură frumoasă: locul 32 din 34 de participanţi. (Vom fi mai sus decît Macedonia şi, mai ales, Bulgaria.)

Sarmalele Reci se vor întoarce la stilul lor de la începutul anilor '90. Vor avea un succes enorm, iar Zoltán András va declara că albumele *Maniac* şi *Vaca* au fost nişte rătăciri şi că, personal, le-ar arunca în foc. Formaţia va fi nominalizată la premiile MTV Romania, dar de cîştigat va cîştiga, evident, E.M.I.L..

În interviurile de după festivitate, cei de la E.M.I.L. vor vorbi despre vremurile romantice de pionierat de pe la începuturile secolului 21, cînd aveau mici cîntări prin cluburi şi nici o casă de discuri nu dorea să ştie că ska-punk-ul există în România, iar fanii lor abia absolviseră liceul.

Puştii de liceu vor considera că stilul ăsta curăţel şi simpatic, cu trompete, reggae şi chitări, este deja răsuflat şi bătrînicios. E timpul pentru altceva, mai exact pentru o ciudăţenie greu descriptibilă care poartă numele de makilex (fiecare să înţeleagă ce vrea). Madonna va fi printre primii care va încerca să-şi apropie imaginea de acest stil, fără prea mare succes însă.

Toate formaţiile grele ale lumii vor afla că la est de Budapesta se află şi Bucureştiul şi, de parcă ăsta ar fi cel mai normal lucru din lume, imediat după ce vor termina de cîntat acolo, vor da o fugă şi aici. Iar aici ne oprim pentru cîteva precizări, deşi s-ar putea continua cu multe alte drăcii.

Aparent, acest text pare unul politic. Chiar şi muzichiile noastre au legătură cu Europa şi cu integrarea noastră în ea. Dincolo de asta, însă, se află mentalităţile care, de bine, de rău, se vor schimba o dată cu anii. Este de ajuns să intri într-un club în care se află tineri de 18-20 de ani ca să-ţi dai seama că muzicile se schimbă, iar grupuri ca Iris şi Holograf nu vor mai cînta la nesfîrşit. Pentru că trebuie să fii un pic nebun să nu realizezi că ceea ce astăzi ţine strict de zona underground va păşi mîine în main-stream. În ruptul capului nu-mi pot imagina că oamenii ăştia care nu au aflat nimic despre comunism şi care au căscat ochii spre muzică o dată cu moartea lui Kurt Cobain vor dori să păstreze încremenirea asta în care ne aflăm acum. Cu ei, şi datorită lor, vom respira şi noi un alt aer. Iar dacă cineva, sub 30 de ani, va declara într-o bună zi că este un mare fan Dan Spătaru, puteţi fi sigur că spune asta nu pentru că s-a simţit inundat brusc şi inexplicabil de fiorul dulce al muzicii uşoare, ci doar pentru că, atunci, maestrul Dan va fi devenit o imagine punk.

Alice POPESCU

imaginarul publicitar

De cît timp nu aţi mai sunat?

Pare un lucru natural ca oamenii să nu facă publicitate lucrurilor care nu mai există fiindcă, în general, nu poţi vinde la timpul trecut. Dar, pe de altă parte, se face publicitate lucrurilor care nu există. Care nu există încă sau pur şi simplu. Şi asta pentru că firea umană a fost şi este întotdeauna dispusă să cumpere la viitor. Cel mai elocvent exemplu ar fi acela al pămîntenilor împroprietăriţi cu felii de Lună pentru milioane de dolari prin Internet. O posibilă greşeală, cum nu se ştie dacă feliile în cauză mai există. În orice caz, eu de mult nu am mai auzit făcîndu-li-se publicitate. S-or fi epuizat (cît poate să fie şi Luna de mare?) sau n-au plătit impozitele la timp şi au fost confiscate.

Oricum, exerciţiul meu de gîndire începe de la o reclamă simplă, fără pretenţii sau hermeneutică. Atît de simplă, încît numele personajului principal se poate uita, la fel şi „produsul" pentru care a fost concepută şi pe care ţin să-l precizez, totuşi, în caz că aveţi prieteni în străinătate pe care nu i-aţi mai sunat de mult: *PCNET VOICE*. Pe scurt, întrebarea fundamentală e: *De cît timp nu v-aţi mai sunat prietenii din străinătate*? Pentru că la *PCNET* tarifele sînt mici, dacă e să le dăm crezare... Tot pe scurt, fabula se poate rezuma şi ea în cîteva cuvinte: Viorel sau Săndel sau Fănel sau 3 în unu', oricare ar fi el, fiindcă numele e banal, după cum trebuie să fie şi traseul celor plecaţi în lume să îşi caute norocul, dar care se întorc sigur cu o nevastă, Viorel, care va să zică, este aşteptat cu mare emoţie de vechiul său prieten, consecvent cu ţara, cu sine însuşi, cu celibatul şi implicit cu tinereţile lor (după melodia veche pusă în cinstea rătăcitorului şi după cele două animatoare sau însufleţitoare de atmosferă din decor), dar mai puţin consecvent cu limba română şi cu tradiţiile ospitalităţii autohtone, de vreme ce primirea este organizată în stil american: cu ghirlande, panglici, confetti şi un *welcome home* aninat nostalgic de perete, după tipicul visului american. Viorel se întoarce acasă şi tocmai cînd suspansul devine mai mare şi fetele mai entuziaste, uşa se deschide şi imaginea e cenzurată. Nu de CNA, ci de nevasta care, *politically very correct,* îi stă alături, în prag, acoperind prompt ochii celui mai mic din setul de doi copii *made in USA*.

Dincolo de anecdoticul implicit, reclama duce cu gîndul ceva mai departe. Desigur, fără intenţie. Nu ştiu dacă *PCNET VOICE* îşi va vinde produsul, însă, cu siguranţă, America şi l-a vîndut pe al ei. Ea vinde de mai mult de un secol bucăţi de viitor şi încă mai scoate bani buni pe ele. Mitul american este, de fapt, un mit al viitorului fiindcă, în ciuda aparenţelor, America nu mai înseamnă (cel puţin astăzi) un spaţiu, ci un timp al Făgăduinţei. Poate că nu întîmplător, ci dintr-o inerentă criză spaţială, tot un american s-a gîndit să vîndă terenuri pe Lună, deşi, dacă stăm şi ne gîndim şi noi (şi poate chiar mai bine), nu ne-am mira să aflăm că ideea şi întreg *know how*-ul afacerii îi aparţin, de fapt, unui român american.

De vreme ce miturile se vînd mai bine decît produsele şi România are o veche tradiţie în a lua mitologia drept realitate, cel puţin teoretic dacă nu şi statistic, noi ar trebui să fim în acest moment cel mai bun target de piaţă din Europa în care *o să* intrăm.

Apropo, cînd *o să* vă sunaţi prietenii?

trend inţe

Teama de nume

Într-o dezbatere de la BBC, interviul cu Arie Oostlander apărut în revista noastră a fost „citat" cu o formulă de genul „interviul apărut într-un săptămînal bucureştean". Acum cîtva timp, invitat fiind la o emisiune de la Radio România Cultural să vorbesc despre limbajul presei şi venind eu înarmat cu diverse exemple din ziare şi reviste, mi s-a spus să nu dau numele publicaţiilor de unde mi-am extras exemplele (mai ales negative), ca să nu se considere că „fac reclamă mascată". Textul *Cîteva precizări* al dlui Gabriel Liiceanu publicat în *Dilema veche* nr. 9, p. 3, a apărut şi în *Adevărul*, doar că acolo referinţa la *Observator cultural* a fost înlocuită cu „o revistă culturală". Pe la talk-show-uri politice, cînd cineva vrea să *citeze* o emisiune TV sau un nume de ziar, pentru că aşa o cere o minimă rigoare comunicaţională („X a declarat în ziarul *cutare*" sau „într-un interviu la televiziunea *cutare*..."), moderatorul se înverzeşte şi, precipitat, îi spune interlocutorului „vă rog să nu pomeniţi numele televiziunii/publicaţiei, că sîntem la concurenţă...". Chiar la talk-show-uri culturale mi s-a întîmplat să văd cum invitatul cita, conştiincios, volumul cutare apărut la editura cutare, iar moderatorul intervenea cu un zîmbet strîmb, „precizînd" că telespectatorii nu trebuie să creadă că se face reclamă respectivei edituri. Ş.a.m.d.

Mi se pare că toată această întorsătură de formule şi „precizări" trădează o precaritate a criteriilor şi o persistenţă a „arhetipului" definit la începutul anilor '90 prin sintagma „o anumită parte a presei". Reclama mascată *nu e în chestie* atunci cînd se citează sursa unei informaţii, a unui articol, a unei declaraţii: pur şi simplu, e vorba de o „trimitere bibliografică" obligatorie pentru a putea comunica eficient. Cei care se ascund în spatele perifrazelor („un articol apărut într-o revistă săptămînală", „o emisiune de la o televiziune concurentă" etc.) fie nu ştiu ce înseamnă să citezi sursa, fie au motive subiective să nu pomenească anumite nume de reviste, ziare, posturi de radio sau TV. Ceea ce nu înseamnă altceva decît un fel de complex provincial ambalat în motivaţii savante: „concurenţa", „politica editorială", „reclama mascată" etc.

O să-mi spuneţi că mă leg de fleacuri şi că adevăratele probleme ale culturii, ale mass-media sau ale societăţii sînt cu totul altele. „Fleacurile" sînt întotdeauna un bun barometru pentru a identifica şi măsura problemele majore. Iar înfundarea în daraveri de clopotniţă şi ascunsul după piersic explică de ce nu sîntem, de fapt, în stare să discutăm deschis problemele majore, să dezbatem *pe faţă* bunele şi relele noastre, să renunţăm la teama că, indiferent ce şi cum am spune, „se interpretează". Cu alte cuvinte, să spunem lucrurilor pe nume.

Mircea VASILESCU

Cultură serioasă cu arome de ceai

La lansările de carte, ai toate şansele să te plictiseşti. Doi-trei indivizi ţin nişte discursuri interminabile, de cele mai multe ori fără sare şi piper, apoi ia cuvîntul autorul care mai aşază cîteva cărămizi la propriul lui templu, pentru ca la sfîrşit să se retragă pe un colţ de măsuţă să dea, ca orice vedetă care se respectă, autografe.

Am asistat, de curînd, la o altfel de lansare. O altfel de lansare, care a avut loc într-o altfel de librărie: Cărtureşti (cea de lîngă cinematograful Patria). Se lansa o colecţie de cărţi în limba engleză (Routledge Classics): Foucault, Popper, Adorno, Durkheim, Edward Lear, Jung, Sartre, Simone Weil, Yeats etc. În loc să invite nişte personagii cu morgă care să ofere publicului discursuri docte, cei doi care se ocupă de marketingul şi PR-ul librăriei, Ana Szel şi Daniel Voinea, au chemat patru oameni care nu aveau nici o legătură cu domeniile cărţilor respective, i-au invitat să-şi aleagă un volum şi să vorbească despre el. Cei patru au fost Ada Milea, Cristi Puiu, Lucian Georgescu şi Jean-Lorin Sterian. O actriţă-cîntăreaţă, un regizor, un publicitar şi un scriitor (care, mai nou, are şi o trupă ce face *playback*). Lucian Georgescu a vorbit despre Durkheim şi McLuhan, Cristi Puiu despre Russel, Jean-Lorin Sterian a făcut un *playback* despre Sartre, iar Ada Milea a cîntat un cîntec în engleză, pornind de la limerick-urile lui Edward Lear. Oamenii nu au bătut deloc cîmpii şi au fost cu atît mai convingători, cu cît au fost fireşti. Au vorbit despre relaţiile lor cu volumele pe care şi le aleseseră, adoptînd nişte discursuri personale şi sincere, de preferat oricărei analize reci făcute de un specialist.

Atmosfera era relaxată, iar aerul era parfumat de extraordinarele ceaiuri servite celor prezenţi (dacă nu aţi fost încă la ceainăria librăriei, mergeţi cît mai curînd, că nu veţi regreta!). De altfel, întregul stabiliment oferă un nou concept de librărie, un nou concept de a vinde şi de a face cultură. O plăcere, ce mai!

Cezar PAUL-BĂDESCU

Adrian CIOROIANU

...(puncte) de vedere

Istoricul, ca un Humphrey Bogart

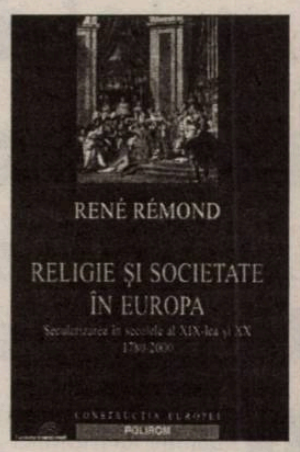

Reconstituirea trecutului este foarte apropiată de munca detectivului – aşa cum era el zugrăvit pe ecrane alb-negru în epoca de aur a lui Humphrey Bogart, adică elegant şi tenace. Piese disparate de adevăr ce se lipesc cu greu, multă informaţie menită uneori să intoxice, imagini şi reprezentări ce nu se potrivesc cu documentele scrise – iată ce are şi istoricul, şi detectivul. Cuviincios şi pedant chiar şi în încăpăţînările sale (fiecare istoric are tabuurile sale, cum s-ar spune!), dl Florin Constantiniu este unul dintre cei mai eficienţi *detectivi* ai istoriografiei noastre din ultimul deceniu. O probă suplimentară: la conducerea unei mici, dar serioase echipe, a avut ideea revitalizării unui buletin de tradiţie, într-o serie nouă; cu plăcere putem semnala volumul doi al acestui anuar: *Studii şi materiale de istorie contemporană*, serie nouă, vol II, 2003 (editat de Institutul de Istorie „Nicolae Iorga" al Academiei Române; redactor-şef Fl. Constantiniu, redactor-şef adj. Ioan Chiper, secretar gen. de redacţie Mioara Anton, redactor Radu Tudorancea), 302 p. În majoritatea lor, studiile cuprinse aici sînt pasionante. Relaţiile dintre Comintern şi comuniştii români în timpul războiului (Tatiana Pokivailova şi I. Chiper), tentativele PCR de impunere a controlului asupra Bisericii Ortodoxe în perioada anterioară guvernului Groza (Cr. Vasile), prima etapă a sovietizării instituţiilor de stat (C. Mâţă), grila de selecţie a cadrelor în PMR în primii ani de după formarea acestuia prin fuziunea comuniştilor cu socialiştii (Mioara Anton), un excelent studiu despre acea formă de colonizare economică numită Sovrom (Alina Ilinca) şi altele stau alături de un bun grupaj de materiale inedite: o şedinţă a Biroului Politic al PMR din septembrie 1952 (E. Denize), un interesant document din istoria relaţiilor româno-americane din penultimul an al regimului Dej (Dan Cătănuş) şi, mai ales, o declaraţie din octombrie 1945 a generalului sovietic I.Z. Susaikov (vicepreşedinte al Comisiei Aliate de Control la Bucureşti), care recunoştea în faţa unor colegi americani şi englezi, în plină „grevă regală", că Petru Groza a fost impus prin forţă. *Considerable quantities of votka were taken*, spune martorul acestei mărturisiri, ofiţerul superior Donald F. Stevenson (din Misiunea Britanică în România) – de unde concluzia că, indiferent de stimulent, în istorie pînă la urmă se cam află tot!

Nu am nici o îndoială că această tînără generaţie de istorici pe care o reprezintă cea mai mare parte a celor ce semnează aici vor publica anuarul şi în anii următori. Poate că ar trebui meditat suplimentar asupra modalităţilor de colaborare cu o editură, astfel încît aceste volume să se bucure de o distribuţie care să depăşească nivelul cu totul ingrat de acum. În condiţiile în care fiecare volum ar fi publicat sub un titlu aparte (aşa cum se petrece pe piaţa occidentală), cu un coordonator al ediţiei şi cu studii dispuse după o anume logică unitară, cred că rezultatul ar fi, anual, o carte ce efectiv şi-ar găsi piaţa.

Există în istorie, ca şi în *detectivistică*, un timp al strîngerii probelor şi un timp al meditaţiei asupra acestor probe. Am avut şansa de a primi, de la Iaşi, o carte care în mod normal – adică în condiţiile unei distribuţii mai bune – ar fi trebuit să fie paracomentată pînă acum: Dan Lungu, *Construcţia identităţii într-o societate totalitară. O cercetare sociologică asupra scriitorilor*, Ed. Junimea, 2003, 280 p. De la prima la ultima pagină acest demers m-a încîntat. Tocmai pentru că la noi se discută atît de mult despre interdisciplinaritate şi se face mai puţin, cartea dlui Lungu (35 de ani, lector la catedra de Sociologie a Universităţii Al.I. Cuza) vine să demonstreze că raportul dintre individ şi societate, într-un caz ce cuprinde în sine povestea unei traume sociale majore (asta a fost regimul totalitar românesc), ne urmăreşte de fapt pînă azi, explicînd încă reacţiile noastre – ale noastre ca intelectuali, în primul rînd. Scrisă de un sociolog care trage profesionist cu ochiul la istoria recentă, pe un ton relaxat dar ferm, refuzînd accentele prea ascuţite dar impregnată de o aciditate cu totul elegantă, cartea vorbeşte despre monopolizarea comunistă a trecutului şi viitorului, despre ideologizarea limbii, despre exilul interior şi legitimarea sa artistică, despre propagandă şi manipulare artistică, despre „rezistenţa prin cultură"... sau despre performanţa lui Zaharia Stancu, ce reuşea să pară şi de partea regimului, şi de partea colegilor (p. 191). *„Ceea ce nu înţeleg şi nu pot accepta în aceste realităţi mi-a devenit din ce în ce mai străin"* – îi scria, pe 1 august 1984, Dorin Tudoran lui Nicolae Ceauşescu (p. 142). Iar povestea acestei înstrăinări de decenii este, de fapt, parte din istoria recentă a intelectualităţii româneşti. Un demers notabil.

În fine, tot de la Iaşi, o traducere ce ne găseşte în situaţia unei societăţi agitate de ideea construirii, în condiţii anume, a unei catedrale şi de opoziţia pe care o parte a societăţii civile o manifestă faţă de proiect. René Rémond, un istoric-detectiv titrat (membru al Academiei Franceze), tratează istoria unui proces deconcertant încă pentru unii gînditori: secularizarea, aşa cum ea a evoluat pe continentul nostru din pragul revoluţiei franceze şi pînă azi (*Religie şi societate în Europa, 1780-2000*, Polirom, 2004, 253 p., trad. Giuliano Sfichi, volum preluat dintr-o colecţie europeană dirijată de istoricul Jacques Le Goff). Mai devreme sau mai tîrziu, toate societăţile europene s-au confruntat cu chestiunea religioasă – spune autorul –, toate familiile de gîndire au fost constrînse să se definească în raport cu ea (p. 66). Prin religie, continentul însuşi s-a tranşat: o Europă Apuseană şi de Miazăzi catolice, o Europă nordică a Reformei şi o Europă Răsăriteană majoritar ortodoxă (p. 145); această altfel frumoasă diferenţă a împărţit, prin secole, continentul în oceane de tensiuni şi „insulite de toleranţă". Acest raport a evoluat, de la un secol la altul, în sens fericit – dar istoria aceasta este departe de a fi încheiată (vezi evenimentele ultimei săptămîni la Belgrad şi Kosovo). Rémond propune o meditaţie de o calitate aparte, o sinteză ce curge pe liniile mari ale unei evoluţii problematizate, în care – firesc – europenitatea comună a tuturor acestor societăţi redevine de fiecare dată contextul în care povestea creştinismului european se împlineşte încă.

Dilema veche vă recomandă

● *Ziua literară* din 20 martie, în întregime: de la articolul lui Gheorghe Grigurcu despre legenda lui Mihai Ursachi, la „şueta" Iolandei Malamen cu Radu Cosaşu („Am făcut vreo 10 ani proletcultism, cum fac copiii scarlatină sau adolescenţii blenoragie"), de la cronica Cenaclului literar al US, condus de Mircea Martin, la micro-cronicile foarte fine ale lui Alexandru Matei. (Simona Sora)

● Philip Roth, *Pata umană* (în traducerea Corneliei Bucur, Editura Polirom, 2003). Un roman puternic despre un intelectual american care, la sfîrşit de secol 20, nu vrea să fie nici alb, nici negru, ci doar liber. Scris cu o energie irezistibilă. Mai stăpînit nu mă pot exprima. (Radu Cosaşu)

● Cărtărescu în *Elle*. Lunar! Mai trebuie adăugat ceva? (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

România e de vină!

● ***Raport despre starea naţiunii*** **(România, 2004), de Ioan Cărmăzan.**

Raport despre starea naţiunii a fost prezentat ca un film fără cap şi fără coadă. E o prezentare trunchiată pe care mă simt obligat să o corectez: *Raport despre starea naţiunii* nu are cap, nu are coadă, nu are trunchi, nu are membre. Atunci ce are? După ce am făcut o mică anchetă, pot să afirm că are o distincţie: este cel mai prost film pe care l-a văzut vreodată Sever Voinescu. În rest, nu are nici măcar decenţa de a fi cu adevărat sonat, ca *Ambasadori, căutăm patrie* al lui Mircea Daneliuc. Reţeta e aceeaşi: arunci într-o oală toate prostiile care-ţi vin în cap, amesteci pînă nu se mai înţelege nimic, anunţi că e vorba despre România (aha, de-aia nu se înţelege nimic – România e de vină!) şi, dacă ai noroc, eşti lăudat pentru talentul tău de a prinde idei din aerul timpului. Dar *Ambasadori, căutăm patrie* cel puţin părea sincer în confuzia sa – filmul unui om care îşi confundă propria stare de spirit cu starea naţiunii; în timp ce *Raport despre starea naţiunii* mi-a dat impresia că *face* pe nebunul. Dacă autorul Ioan Cărmăzan are vreo problemă reală, problema e între el şi limbajul cinematografic şi poate fi formulată cam aşa: cum poţi să compui un raport atunci cînd nu poţi să compui o propoziţie de tip „Ana are mere"?

Filmul începe cu dispariţia unui nou-născut dintr-o maternitate din România comunistă. Sărim în prezent, într-un film alb-negru care pare un reportaj: e intervievat un tip supărat, care ne informează că Eminescu a fost mîncat de cîini, că Ana meşterului Manole era o curvă, că nici *Miorița* nu e mai brează – chestii de-astea. Acest material trebuie să intre într-o emisiune care se cheamă *Raport despre starea naţiunii* şi e un fel de „Ştirile de la ora 5 descoperă Ideile". Tînărul autor al emisiunii e abordat de un afacerist dubios, care vrea neapărat să cumpere caseta respectivă. De ce ar vrea cineva să cumpere o casetă cu un tip supărat care înşiră bazaconii? Nu ştiu, dar bănuiesc că din acelaşi motiv pentru care unii au fost dispuşi să finanţeze scenariul lui Cărmăzan. (Pe de altă parte, spunînd că filmul ăsta are un scenariu mă fac vinovat de pupincurism.) Trec nişte minute mai greu de descris, apoi tînărul jurnalist începe o anchetă despre pruncii dispăruţi din spitalele comuniste. Şi deodată realizăm că filmul se confruntă cu o criză: timp de un minut sau două, ameninţă să devină coerent. Ce se întîmplă? Oare Cărmăzan doarme în post? Nu! Cărmăzan se încruntă o dată şi biata intrigă care îndrăznise să-şi arate căpşorul se face nevăzută. Bravo! Intriga e o invenţie a celor mediocri, ca şi coerenţa. Cărmăzan e deasupra acestor lucruri: la el nu ştii cum au ajuns două personaje să împartă un cadru sau cum a ajuns un cadru să-l urmeze pe cel de dinainte; nu ştii unde eşti, ce personaj te onorează acum cu conversaţia lui şi ce îndrugă el acolo. Sigur, poţi să protestezi – de exemplu, poţi să spui că totul ţi se pare „atît de straniu şi de căcat" –, dar cineastul ţi-a luat-o înainte: l-a pus pe tînărul jurnalist să spună, la un moment dat, că totul i se pare „atît de straniu şi de căcat". Cu alte cuvinte, cineastul ştie ce face: stăpîneşte atît de bine limbajul încît experimentează. Numai că nu stăpîneşte nimic, iar experimentele lui nu sînt decît proaste maniere menite să-i ascundă neajutorarea. Ce se mai întîmplă? Reapare afaceristul dubios, care aparent a uitat că voia să cumpere caseta cu tipul supărat; acum vrea să oprească ancheta despre copiii dispăruţi. N-ar trebui să se obosească – ancheta nu merge nicăieri, poate şi din cauză că Ioan Cărmăzan îi tot distrage atenţia tînărului jurnalist. Îl duce la casa de nebuni şi organizează un comitet de primire cu Eminescu, ciobănaşul mioritic şi alte personalităţi, care la încheierea vizitei cîntă „Deşteaptă-te, române!". Îl duce la o nuntă, despre care nu voi spune decît atît: pe viitor, numele lui Cărmăzan ar trebui să figureze în capul unei liste de regizori români care, prin ordin judecătoresc, să fie ţinuţi la cel puţin un kilometru distanţă de tot ce înseamnă alaiuri şi rochii albe. Îl pune să conducă o ceată de copii ai străzii într-un videoclip hip-hop. Şi la final îl pune în faţa unei revelaţii şocante: televiziunea nu vrea să difuzeze caseta pregătită de el (conţinînd o parte din minunăţiile descrise mai sus); duşmanii opresc raportul despre starea naţiunii. Un final optimist: am plîns de bucurie. Ah, dacă viaţa ar fi imitat arta!

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Inutilităţi

(sau despre cum, inevitabil, mahalaua lor devine mahalaua noastră)

Săptămîna trecută, o reporteră de la TVR Cultural (Lorelei Mihală) mi-a pus cîteva întrebări pentru un insert la emisiunea *Artă versus artă* de vineri, care urma să aibă tema „Cine stă cu ochii pe programele TV?" – în studio, invitaţii Cristinei Modreanu aveau să fie (şi au şi fost) Sanda Aronescu de la suplimentul TV al *Evenimentului zilei* şi Dragoş Vasile de la *Academia Caţavencu*. Întrebările domnişoarei Lorelei Mihală gravitau aproape toate în jurul ideii: „Care este rostul unei cronici TV, ce face ea (face cumva educaţie?), cine este interesat de o cronică TV, cui îi pasă de ea?". Răspunsul meu a cam descumpănit-o: cronica TV este, pur şi simplu, inutilă. Nu face educaţie şi nu interesează, de fapt, pe nimeni. Nu are nici o putere. (Asta la noi, fiindcă în Occident cronicile, în general – nu numai cea TV –, au un cuvînt greu de spus. De exemplu, în Statele Unite, verdictul dat de un cronicar de teatru de la *New York Times* poate să ducă la fiasco-ul sau, respectiv, succesul de casă al unui spectacol. De altfel, acolo mai toate lucrurile apărute în presă au ecouri în societate. Uneori, după cum ştim, pot duce chiar şi la demisiile miniştrilor sau ale preşedinţilor de stat. Gîndiţi-vă acum la cîte demisii ale demnitarilor s-au înregistrat în România în urma dezvăluirilor din presă.) La noi, lucrurile funcţionează după principiul „cîinii latră, ursul merge". Aşa stînd lucrurile, cine să mai ţină seamă de o amărîtă de cronică TV, care e chiar ultima roată de la căruţă în tot angrenajul presei?

Cui i-ar păsa, de exemplu, dacă aş scrie că *Ciao, Darwin!* este o tîmpenie, o continuă agresiune împotriva bunului-simţ, o imensă hazna vărsată, prin intermediul televizoarelor, în casele noastre? O emisiune cu oameni urîţi, diformi, vulgari, cretini, parcă adunaţi dintr-o curte a miracolelor. Oare aşa să fie poporul român? Ăştia să fie de fapt cei care ne înconjoară, cei mulţi? O emisiune în care femei în vîrstă fac, în hohotele generale, gesturi obscene sau îşi arată pur şi simplu fundul, o emisiune în care se fac cadouri bucăţi de şorici „pentru refacerea virginităţii", o emisiune în care producătorii încurajează ei înşişi atitudinile violente şi vulgarităţile.

Cui i-ar păsa, deci, dacă aş scrie despre această culme a prostiei, a isteriei şi a obscenităţii? Credeţi că vreun telespectator va schimba canalul, ca urmare a textului meu, cînd va reapărea pe ecran urlătorul Dan Negru? Credeţi că cei de la Antena 1 s-ar sinchisi de ce aş spune eu, că s-ar trezi dintr-o dată şi n-ar mai putea să scoată obrazul afară de ruşine că fac o asemenea emisiune – aşa cum ar trebui de fapt? Credeţi că cei de la CNA vor conştientiza, în fine, că generalizarea şi cauţionarea mahalalei (prin aducerea ei pe micul ecran, la o emisiune care poate fi urmărită şi de copii, cu acordul părinţilor) este ceva mult mai periculos pentru sănătatea morală a societăţii decît orice nevinovată nuditate? Să fim serioşi!

Precum zic, cronica TV este ceva inutil. Nu-i ăsta un bai! Un lucru inutil în plus, în lumea de lucruri inutile în care trăim. O lume în care însăşi viaţa noastră este de multe ori inutilă. Nu moare nimeni din cauza asta.

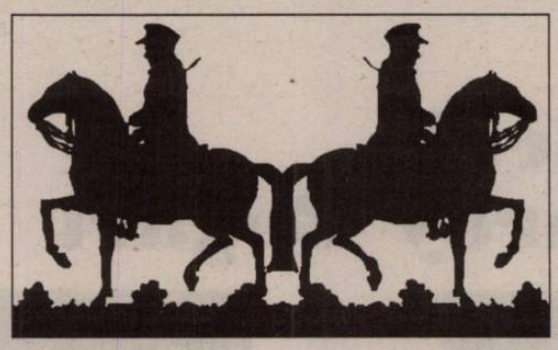

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

La o pizză, lîngă „Hotel (du) Nord"

„Doamne, ce mult vorbeşti!", îi spuneam cîndva, cu toată tandreţea, inhalînd aburul unei pizze, „Doamne, ce mult vorbeşti!" – îi repetam şi mai duios, „Ia şi mănîncă!", şi îi puneam cuţitul într-o mînă, furculiţa în alta, dar ea, cu sucurile moralinei abia aşa excitate, cu cojocelul pe umeri, continua campania de primăvară, vară şi toamnă pe care iarna, în pizzeria de lîngă „Hotel (du) Nord", o sintetiza mai bine ca niciodată, deşi anii se îngrămădiseră între noi ca sutele de avertismente serioase între mari puteri obsedate că ar putea fi umilite, sinteză care cuprindea:

„iar îmi pui pumnul în gură, fiindcă ţi-e frică de adevăr...", „adevărurile tale sînt grase şi confuze...", „confunzi filmul cu viaţa şi nu mai suport, le confunzi fiindcă ţi-e comod, ai comodităţi de burghez, nu eşti decît un burghez care vrea să trăiască liniştit ca în cărţi şi ca în filme, altă viaţă nu ai şi pentru alta ar trebui să te chinui..."

(„ai ochii actriţei din planul doi al unui Hawks şi de-aia îmi placi, how-how", o comentam ca în filmele mele mute şi pergamute, dar pe gură tot asta îi spuneam: „Ce mult vorbeşti!")

„vorbesc mult că-mi place, nu mă interesează teoriile tale despre sonor, sonorul – nenorocirea filmului, nenorocirea femeilor, ştiu, te-am citit, viaţa frazei, viaţa adverbului, viaţa ca în filmele de cinema, cuvinte, asta e tot ce ştii, ai să mori din amorul tău pentru cuvinte, o să te îngropi cu ele",

„Doamne, ce mult vorbeşti!...", îi spuneam din nou şi nu-i ascundeam că fac apel la toate rezervele mele de politeţe burgheză şi o rugam să înceteze, să mănînce pizza, de data asta e foarte bună, şi i-am pus sub nări farfuria, nările unui chip pe care o dată l-am mîngîiat în întuneric şi, înregistrîndu-i conturul dur – altfel era cu trăsături armonioase –, i-am spus că i-ar ieşi o mască mortuară plină de o viaţă a cruzimii şi ea mi-a răspuns cu o veselie rară: „Da, alături de-a ta...",

numai că, în sinteze, humorul nu exista şi, întorcîndu-şi faţa spre mine, adulmecîndu-mă ca (pe) o fiară, deschise cunoscutul paragraf al eseului ei despre incultură:

„Da' şi ce dacă n-am decît normala?"

(„anormala" – îmi murmuram cu brio, ca în duetele operelor comice italiene)

„normala mea nu mi-a dat anormalităţile tale, snobismele amicilor tăi, eu n-am să confund ce-i pe pînză cu ce-i în ciorbă, mă doare în cot că n-ai să-l poţi juca cu mine pe profesorul Higgins, nu sînt o My fair lady şi nu ştii dacă ştii, în cultura ta, că Eugen Ionescu a ieşit rîzînd în hohote, ca şi mine, de la prostia aia..."

(„ceea ce nu înseamnă că nu aduci foarte bine cu Audrey Hepburn" – i-am spus-o răspicat, alarmat că iar foloseşte împotriva mea informaţiile pe care eu, idiotul, i le dădeam, ca asta cu Ionesco ieşind de la *My fair lady* în hohote de rîs, şi am împins-o cu nasul în pizza aceea caldă, conform cu principiul stabilit încă de la *Balada soldatului:* dă-i unei femei de mîncare şi o să se îmblînzească)

„...fiindcă aşa vă place (trecerea la persoana a doua plural era avertismentul cel mai serios), să vă lăudaţi că plîngeţi la cinema, marii intelectuali plîng la melodrame, fredonează pe stradă *Traviata,* noi, normalii, spălăm rufe, frecăm podele... Ai plîns vreodată pentru mine? Ai tremurat vreodată pentru mine?... Cu mine ţi-ai găsit să fii Humphrey Bogart, nu suport să faci cu mine pe actorul..."

(femeile, cu cît vorbesc mai mult şi mai pătimaş, ţin de tehnica sacadată a filmelor mute, cu expresivitatea lor ce se poate lipsi de cuvinte, de aceea i-am şi şoptit: „Hai, mănîncă şi taci, te vede lumea!")

„...ştii că am stat azi-noapte pînă la unu, să spăl şi nu am putut să citesc nimic din..."

„te vede lumea..." – i-am repetat,

„...cum, nu te interesează ce citesc? *(crescendo)* nu te interesează ce citesc? Ai discutat cu mine vreo carte? Tu crezi că nu am depăşit Ion Creangă? – şi pentru prima oară, nu numai în acea zi, dar pentru prima oară de cînd ne ştiam pe dinafară şi pe dinăuntru, luă cuţitul de pe farfurie şi el luci, cu un reflex pe care doar Hitchcock ştia să-l extragă dintr-un pahar cu lapte.

„Creangă nu e depăşit. La el se rămîne, draga mea, dar cîţi ajung la el?" – i-am răspuns, foarte încordat, departe de Donizzetti, mult mai aproape, recunosc, de Nae Girimea, cînd fixa sticluţa cu vitrion din mîna Didinei. Toţi trebuie să trecem raşi, tunşi şi frezaţi prin acea frizerie.

„Continui să-ţi baţi joc de mine..." – constată şi începu să răscolească pizza cu cuţitul, punînd pe marginea farfuriei cîteva ciupercuţe, exact cum după noaptea de amor, în *Doamna cu căţelul,* Batalov alegea sîmburii din felia de pepene. Apoi, brusc, îşi încheie cojocelul şi – faptă fără precedent între noi – se ridică şi plecă. Niciodată, dar niciodată, nu ni se întîmplase aşa ceva: orice ne-am fi spus, nu ne lăsam singuri fiindcă ştiam – fără multe explicaţii – că ne-am rătăci şi nu ne vom regăsi.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Ilie Mustăcilă

(fost Mişcarea Ecologistă, fost PD, azi PSD) Preşedinte al Consiliului Judeţean Caraş-Severin

Baronul Caraşului

Dom'le ziarist, nimeni nu a venit să vadă cum arăt eu! S-a scris din burtă! Să vină şi să vadă, uite, ăsta e Mustăcilă! Sînt un om normal, un om normal, poate un pic mai plinuţ. Nu sînt baron, vă rog să mă credeţi, am şi eu acasă ca orice om, dar nu prostii şi aiureli... nu sînt baron, am constatat şi eu. Am ajuns, dintr-un om modest, o jenă naţională, un nebun şi un criminal, un om bun de împuşcat. E mai rău ca pe vremea lui Pauker. Noroc că văd oamenii din Caraş la mine în casă că nu sînt aşa.

Firmele proprii

Dom'le, nu înţelegeţi, am făcut şi eu nişte firme, am uitat de ele, aveam procente mici. Or, oamenii cu firmele alea, independent de mine, eu nu ştiam ce făceau ei, au optat să meargă la fonduri europene. Dar nu eu am hotărît. S-a hotărît la Bucureşti cine, ce ia. Eu mă văd în Consiliul de Implementare o dată la trei luni, dar e consultativ, uite, anul acesta, acum facem asta! Bun, facem asta, dar nu să facem cu cineva, cu mine, de exemplu. Nu, nu se dau nume! Noi, la nivelul nostru, nu manevrăm fonduri, nu luăm hotărîri decît de strategie.

Hoţ

Dom'le, dacă eram hoţ, treceam firmele pe numele lui tata, lui mama, ştiu cum se fac din astea. Dar eu nu sînt hoţ. Am două facultăţi, Dreptul şi Ştiinţele economice, cum poate un om cu două facultăţi să facă una ca asta?

Frunzăverde îl înfundă pe Mustăcilă

Dom'le, mi se trage de la Frunzăverde! Nu-i convine că eu am trecut de la PD la PSD. Frunzăverde ăsta era pe aici într-o beţie continuă şi dă banii jos şi ziariştii de la Bucureşti scriu. De ce eu, dom'le, să-l susţin pe un astfel de om, de ce să ţin eu PD-ul pentru beţiile lui la 30%? Uite, de cînd sînt la PSD, partidul e la 47%. Corect. Aici nu sînt oameni care se îmbată!

Politica

După părerea mea, şi asta le-am spus-o şi unora şi celorlalţi, cred că un singur partid social-democrat e normal să existe. Asta trebuie să fie într-o ţară normală. Social-democraţia se adresează unei zone mai largi de oameni. Or, dacă tu le arăţi lor că nu te înţelegi la cap, la Bucureşti, atunci omul de la Caraş, de la Iaşi, de oriunde, ce să creadă despre asta? Eu, de ce nu, am ales partidul care are capacitatea de a strînge aceste forţe, fiindcă un partid mic ca PD-ul nu are şanse... Vedeţi, oamenii de la Bucureşti vin şi ne găsesc tot pe noi buni organizatori, buni ăia, buni, uite, să adune oameni pe un stadion ca să le vorbească ei, de la centru. Sîntem puţini în provincie, fiindcă la ţară nu-l mai convingi pe om cu mărunţişuri, îi arăţi puterea exemplului. Bun, de ce e bun Mustăcilă? La viaţa lui a învăţat şi şi-a văzut de treabă. Nu l-a văzut lumea beat sau nu ştiu cum. Normal, atunci, că partidele politice se bat pe asemenea oameni. Că sînt oameni care-şi fac treaba pe plan local şi nu umblă aiurea, îi lasă pe oamenii de la centru să conducă ţara.

Roxana LUPU

Împărăţia fierului

ISPAT TEPRO S.A. este una dintre companiile româneşti de frunte în ceea ce priveşte producţia de ţevi din oţel sudate longitudinal şi profile formate la rece, ajungînd în prezent una din marile unităţi prelucrătoare şi exportatoare de produse metalurgice din România (după cum spune site-ul unităţii).

Combinatul de Utilaj Greu (CUG) Iaşi are ca domeniu de activitate industria grea, fabricarea de maşini de utilizare generală, utilaje tehnologice pentru metalurgie, industria cimentului, construcţii navale, energetice, industria minieră, petrochimie şi transportul gazului metan.

În aceste unităţi, oameni îşi duc traiul printre fiare de ani de zile. În vremuri în care un sales manager *îşi instalează, în biroul cu vedere la centru, cablu cu fibră optică şi în pauze înghite în fugă un hamburger de la McDonald's, muncitorii în salopete albastre văd rar lumina zilei. În pauze, ei beau Zimbru la halbă. Se întorc apoi între mormanele de fier, să-şi cîştige pîinea. Pentru ei, expresia „reconversie profesională" nu a existat vreodată, în zecile de ani de cînd fac acelaşi drum. Se pot lăuda doar cu faptul că ei sînt printre puţinii care păstrează un parfum al vremurilor de mult apuse, înarmaţi cu caschete colorate în lupta pentru îndeplinirea normei de lucru. Acum nu mai apar la televizor lîngă cineva care taie panglici. Nimeni nu mai ştie că ei au rămas acolo, la călduri insuportabile, în miros de zinc, măiestrind schelete metalice. La cîte-o grevă, doar.*

Ei sînt muncitorii de la fabricile industriale. La periferia Iaşului.

Poiana lui Ciocan

„6-6, acu' să te văd", şi cu ochii sticloşi se apleacă peste muşama. Georgică e încurcat, se vede după setea cu care dă pe gît duşca de bere Zimbru. „Eşti mort", par să spună toţi care chibiţează, înlemniţi pînă la următoarea lui mişcare. „Nea Ticu, una mică!" Proprietarul de Braserie apare într-un slalom, cu halbele imense, înspumate, dînd pe de lături. În sala imensă zarurile ţipă scurt. Bocancii înnoroiţi scrîşnesc între mese şi oamenii sînt bucuroşi, aşa cum numai în pauză pot fi. Ghirlandele de pe tavan, rămase de la o cumetrie, atîrnă în fum de ţigări tari. La bucată. Nea Ticu are după tejghea un portativ părăsit, lîngă fereastră. Dincolo de ea, fabrica de ţevi TEPRO Iaşi.

Aprobarea

La „Informaţii" doar ochii încap prin geamul strîmt. Suficient cît să fii considerat un intrus, şi cine ştie ce se ascunde după expresia „un tur al fabricii"? „Să faceţi cerere la domnul director. Altfel nu se poate." A doua zi dimineaţă pot să mă prezint să întreb dacă aceasta mi-a fost aprobată. „Să veniţi cu buletin şi legitimaţie."

Pe aceeaşi parte de stradă cu TEPRO, fabrica de ulei nu pare să fi cuprins vreodată oameni în burta-i de hale. Este invocat iarăşi domnul director, de astă dată fără cererea cu pricina. „Este aici o studentă, da, să trăiţi, dom' director. Vrea... Ce aţi spus că vreţi?", întorcîndu-se. „Să vadă fabrica. Am înţeles, să trăiţi!" Trînteşte telefonul în furcă, deziluzionat. „Dacă veneaţi ieri era altă treabă. Noi tocmai ne privatizăm." Sînt un real pericol, „da, da, orice vizită e interpretabilă, trebuie să înţelegeţi", întăreşte „domnul colonel" (?) de la fabrica de pîine de vizavi, aflat în vizită la o ţigară. „Sîntem scoşi la licitaţie, nu ştim din partea cui aţi putea veni."

„Vine cineva să vă preia imediat." Astăzi nu plouă, iar cererea mi-a fost aprobată, am văzut-o eu, cu ştampilă şi semnătură, convinşi probabil, într-un sfîrşit, că nu am cazier. După uşile mari, de sticlă, trec oameni cu căşti albastre şi roşii, într-un dute-vino febril, fără să-şi vorbească. Împart parcă un mare secret, de castă. „Sînteţi de la ziar, nu? Urmaţi-mă!", şi femeia în halat alb nu mai aşteaptă răspunsul. Abia ţin pasul cu ea, coboară scările fără să păşească parcă, şi după trepte face stînga.

Ţeava. Pasiuni

„Aici este secţia IV, de producţie." Domnul inginer este un ghid bun şi îmi arată că aici locuiesc oameni. Răsar de nicăieri capete curioase, aşezate la capetele de flux ale unor ţevi. Nea Mircea e şef la un panou de comandă. Sus, în cabina de macara, veghează nemişcată o salopetă albastră la un pod rulant. Pînă acum nu m-a claxonat niciodată o macara. Ne dăm la o parte, trec ele, ţevile. Vor intra în cuptorul încins pentru redimensionare. Domnul inginer explică cu pasiune drumul lor, de la strung la maşina de mortezat. „Poate cineva să facă din asta o pasiune?" Lumina e departe, undeva sus, fişii din ea peste fiare, atît. Un zgomot greu în toată hala îmi chinuie urechile, în timp ce căldura devine de nesuportat. „Oamenii sînt meseriaşi, o fac din dragoste. Altfel nu ar sta toată ziua aici." Ţevile îşi continuă drumul, nestingherite. Aici e noapte, nu zi.

La zincari, duminica vine o dată pe lună

Năpăstuiţii în umezeala asta sînt ei, zincarii. Femei şi bărbaţi, lîngă zinc încins la 450 de grade Celsius. „Sînt plătiţi foarte bine." Sporul de toxicitate le sare în ajutor cînd trebuie să se vindece de plămîni. Aici acidul e la el acasă, se plimbă printre caschete şi căzi cu băi de zinc. Iar ţevile nu sînt galbene de la rugină, cum poţi crede, acizii sînt de vină. Oamenii nu se încreţesc de la mirosul înţepător şi nici nu se feresc de căldură. Păşim printre gropi cu pămînt scobit, mîlos ca la începutul lumii. Jos, trape de fier ca nişte capcane, niciodată sigure. Deasupra, poduri reci şi maşini de care să te fereşti, într-un slalom care-mi aminteşte de nea Ticu de la braserie. Se munceşte în ture de patru zile, cu una liberă. Care o singură dată pe lună se nimereşte să fie duminică. În rest, oamenii pot fi foarte bucuroşi într-o zi de luni. Că e lumină.

Aştept să ies ca din iad, să văd ziua. Oamenii de pe stradă au sacoşe, privirea în asfalt, parcă n-au mai ajuns de ieri acasă. Soarele e Dumnezeu, aici, în Metalurgie.

Florentina CIUVERCA

Industria grea poartă caschetă europeană

Providenţa îşi revarsă binefacerile, în sfîrşit, şi asupra celor peste 2.000 de muncitori ai Combinatul de Utilaj Greu (CUG), dintr-o margine de Iaşi. În interiorul unei clădiri cu etaj, de culoarea lămîii.

Vederea atîtor hectare de schelete de metal atrage un sentiment asemănător celui pe care l-au avut hobbiţii la intrarea în Mordor. Dispăruse oraşul cultural, cu Palatul Culturii, Universitatea, Copoul verde şi toate celelalte, care, pentru noi, înseamnă Iaşiul. Aici drumul e înfundat, trotuarul se îngustează, cît să-l străbată o pereche de încălţări. Oamenii păşesc grăbiţi, în hainele lor închise la culoare, cu capetele parcă în rugăciune. Vin dinspre poarta combinatului, ieşiţi din tura de dimineaţă. Porţile greoaie, revopsite grosolan în albastru, se deschid în zdrăngănit de plumb. După ferestre încropite din bucăţi de sticlă stau paznicii. Unul „camuflat" într-o haină de militar, butonează preocupat un telefon mobil. Îl fac atent cei trei cîini de pripas care latră dezordonat. Abia dacă privesc înspre victime. Chiar şi ca să-ţi plimbi paşii pe aleile dintre hale trebuie „aprobare de sus". „Nu se pot divulga nici un fel de informaţii", se aude, în acord cu ochii micşoraţi complice. „Sper că nu mă înregistraţi cu ceva!" Pare că la S.C. Fortus S.A. toţi banii s-au investit în repararea gardurilor. Înalte, tărcate alb şi albastru. Cele vechi sînt solide, apăsate de sîrma ghimpată.

Căruţaşii de fier

Tuburile uriaşe, ruginite, se înlănţuiesc printre şinele de vagonete nefolosite, scheletele metalice şi halele altădată albastre („Modelărie", „Oţelărie electrică", „Turnătorie"). Puţine amănunte îţi arată că s-a schimbat ceva. E vorba de caschetele noi ale muncitorilor: albe, albastre sau portocalii. Şi clădirile abia ridicate au ziduri colorate într-un roz ţipător ori galben, în contrast cu cenuşiul care părea să fi acaparat împrejurimile.

O tăbliţă cu două steaguri, proaspăt instalată, te anunţă că România şi Uniunea Europeană sînt partenere. Cel puţin aici, între hale. Panoul, păzit straşnic, îşi afişează steluţele pe fond albastru spre cîţiva ţărani care scobesc în movilele uriaşe de pămînt. Cu sape şi tîrnăcoape, înfrigurăţi de ploaia rece care se înteţeşte. Caii costelivi, cu pîntecele ude roase de hamuri, prinşi de căruţele şubrede, rod strujeni de porumb. În fiecare dimineaţă ei îşi îndeamnă caii vreo 40 de km, tocmai de la Holboca, de lîngă graniţă. O spune un ţăran roşu la faţă, în timp ce-şi frînge nervos mîinile: „Ce să căutăm? Fier. Asta căutăm. Îl vindem la Tomeşti". În bucata asta întinsă de pămînt de lîngă şosea, răscolită parcă de buldozere, se mai găsesc resturi din fierul adus altădată pentru fabrică. Nici la Tomeşti nu iau mai mult de praful de pe tobă. Metalul adunat e dosit prin şuri; l-or vinde ei cîndva. Cot la cot cu ţăranii sapă şi un băiat pirpiriu, care nu pare să fi trecut de 14 ani. Pentru ei, steluţele pe fond albastru nu înseamnă nimic.

Fostul CUG se află, în nomenclatorul firmelor din Iaşi, la secţiunea „Industrii". „Activitate: industrie grea, fabricare de maşini de utilizare generală, utilaje tehnologice pentru metalurgie, industria cimentului, construcţii navale, energetice, industria minieră, petrochimie şi transportul gazului metan." Am întrebat un muncitor cît cîştigă – cam trei milioane şi un pic. La ce anume lucrează? „Noi fabricăm produse importante. Noi fabricăm produse pentru ţările din Uniunea Europeană", mi-a răspuns senin şi cît se poate de limpede. Ca o lecţie îndelung repetată. În CUG, pentru acest „noi" s-a schimbat doar denumirea combinatului, iar patronii au apărut cu cîteva caschete colorate, două-trei maşini noi şi un panou ca o fereastră spre Occident.

Notă: Aceste reportaje sînt primele dintr-o serie iniţiată de colegii noştri de la revista *Opinia studenţească* din Iaşi.

Iaromira POPOVICI

bazar

Copilul – postmodern şi democrat

Pînă acum, conflictele între generaţii erau cele ale adolescenţilor avangardişti cu ai lor părinţi desueţi. Mai nou, lucrurile înaintînd mai rapid, problemele apar la vîrste mai fragede. Copiii – mai avansaţi, cel puţin tehnologic, faţă de ai lor părinţi – încep să şi-o ia în cap mai devreme. Din clasa întîi, la şcoala copilului meu, una din şcolile bune din capitală, cîteva fetiţe au început să vină cu rujuri la şcoală, spre stupoarea învăţătoarei. E drept că nu era vorba decît de nişte balsamuri de buze, ce colorează uşor, dar gestul (sau mimarea lui) contează. De asemenea, tot din clasa întîi, a dispărut stiloul unei fetiţe, care a fost apoi regăsit (după începerea „anchetei") în coşul de gunoi.

Aceste experienţe personale au fost, cumva, confirmate de ziarul *Pupăza din tei*, pe care mi l-au vîndut pe stradă, în zona Romană, cîţiva puşti de generală. Este un ziar editat de copiii din Bucureşti şi Iaşi şi destinat tot copiilor. De altfel, pe ultima pagină, redacţia este prezentată, cu poze: de la directorii generali la redactorii-şefi toţi sînt copii. Încă de pe prima pagină, subiectele alese de ziariştii juniori m-au intrigat: desigur că nu se mai pune problema elogiilor pioniereşti ale gazetelor de şcoală de pe vremea mea, şi nici a poetizărilor excesive din revistele literare ale aceleiaşi epoci; ci doar a subiectelor copilăreşti, naive, pe care ne-am obişnuit să le găsim şi în publicaţiile postrevoluţionare pentru copii, de genul hobby-uri, cărţi, filme, „ştiaţi că"... *Pupăza din tei* ne uimeşte cu tratarea unor teme mult mai civice, mai puţin naive – mai responsabile, pe de o parte, şi mai cinice, pe de alta. Imaginea copilului care se desprinde de aici nu mai este cea a odraslei în totalitate ocrotită, dar şi dependentă de părinţi, ci a unui soi de mini-cetăţean care îşi cunoaşte drepturile, dar şi obligaţiile – împotriva cărora se revoltă, de cîte ori are chef, măcar verbal. Desigur că alegerea acestei ipostaze se datorează politicii revistei, editată de un ONG (aşa cum se precizează într-un anunţ din paginile ei), dar cred că reflectă şi adevărata schimbare a mentalităţii copilului. Acesta este mai informat şi mai evoluat decît altădată, dar şi mai critic. Unul din titlurile de pe prima pagină sună aşa: „Eu te-am făcut, eu te omor". Articolul în cauză relatează unul din proiectele asociaţiei, desfăşurat cu sprijin UNICEF: o dezbatere pe tema drepturilor copiilor şi a respectării lor. Principalele probleme dezbătute: faptul că puradeii nu sînt, de multe ori, invitaţi să-şi dea cu părerea în legătură cu lucruri care-i privesc, iar atunci cînd o fac, sînt ironizaţi sau chiar maltrataţi. O altă coloană de pe prima pagină care te pune pe gînduri este „Există moş Crăciun?", care în ciuda finalului optimist (e bine să vină Moş Crăciun, oricum, chiar dacă credem în el sau nu), tratează de sus şi atotştiutor, cu detaşare, o problemă pe care o credeam mai „de suflet". Alte titluri din interiorul revistei ne surprind vădit: „Copilărie, şcoală: anii cei mai frumoşi. Aşa să fie oare?"; „Reguli şi plăcerea de a le încălca"; „Şcoala, o fortăreaţă cu bănci şi tablă". Probabil că atitudinile semnatarilor sînt sincere, dar spiritul de frondă mi se pare prea voit vizibil. Să se întîmple ca în cazul textelor de muzică uşoară, în care, după ce s-a vorbit ani în şir de „magistrale albastre", s-a trecut la nararea pe faţă a dorinţelor şi pasiunii? Sau, poate, să fie de vină atitudinea mea desuetă de părinte depăşit, aşa cum, de altfel, apare această categorie în articolele copiilor: pisăloagă şi încercînd să impună lucruri absurde? Asemănători sînt şi profesorii, deloc perfecţi sau modele.

Sînt convinsă că aceste lucruri exprimă nişte realităţi. Şi că, aşa cum scrie chiar în paginile ziarului, ele sînt spuse pentru a deştepta copiii („chiar şi adulţii") şi a-i îndemna la acţiune. Sînt foarte de acord ca odraslele noastre să-şi cunoască drepturile şi să nu se lase nedreptăţite. Vreau doar să adaug că mai există totuşi şi celelalte lucruri, naive şi idilice, care or fi ele desuete, dar rămîn ale copilăriei.

PAZA BUNĂ TRECE HOŢIA GREA

Adina POPESCU

Anti-furt

Lipsa de siguranţă a început să fie invocată, în România, din ce în ce mai des. Unul dintre aspecte: siguranţa domestică. Cel mai ieftin remediu: un interfon la uşa de la intrarea în scara de bloc. Dacă blocul este de pensionari care nu au bani să plătească instalarea interfonului, uşa se încuie cu cheia, indiferent dacă e zi sau noapte. Puţinii tineri infiltraţi în rîndurile lor sînt nevoiţi să coboare în trening şi în papuci pentru a-şi aştepta prietenii jos, la intrare. Dacă îşi uită cheia acasă, sparg periodic geamul în miez de noapte pentru a putea apasă pe clanţă, din exterior. Suma adunată anual şi plătită din „fondul de rulment" pentru înlocuirea geamurilor sparte depăşeşte costul instalării unui interfon. Ionuţ S. are o firmă de computere şi şi-a găsit un sediu într-un astfel de bloc; îi convenea zona. A propus să plătească integral costul interfonului, doar să nu-şi mai angajeze un om în plus care să aştepte clienţii la colţul străzii. „Am fost refuzat de către comitetul de bloc. Mi s-a spus că dacă tot e uşa încuiată, la ce ne mai trebuie interfon? Mi s-a mai zis că interfonul atrage hoţii. N-am mai insistat şi mi-am găsit un sediu într-altă parte."

Unul dintre primele sfaturi pe care ni le dau producătorii de alarme şi dispozitive anti-furt de pe *site*-uri este să ne achiziţionăm un cîine de pază. „Pentru un apartament, chiar şi un cîine de talie mică, de exemplu un pekinez, poate, prin lătrat, să alerteze vecinii", ne spune un producător, pe *home-page*-ul său intitulat sugestiv „Pentru siguranţa ta". Probabil o simplă stratagemă de marketing, prin care vrea să demonstreze că nu-ţi bagă pe gît produsele sale, că este de acord cu metode cît mai puţin „comerciale" (primitive, tradiţionale etc.) de alungare a hoţilor, mai ales că cineva care vrea să-ţi vîndă alarme, dar care, în acelaşi timp, mai iubeşte şi animalele nu poate fi decît un om bun. Mai jos însă, producătorul specifică (conform statisticilor sale personale) că doar în 15% din cazuri te poţi baza pe un cîine de pază, de aceea este recomandat să-ţi procuri cît mai repede un sistem de alarmă competitiv şi performant cum ar fi... O abordare asemănătoare am întîlnit-o şi la producătorii de alarme pentru maşini. Un alt producător ne vinde o poveste senzaţională: un hoţ celebru de maşini din Milano a fost scos din puşcărie pentru a testa ultimele sisteme anti-furt pentru maşini. Misiunea hoţului era ca, în doar cincisprezece minute, înarmat cu o şurubelniţă şi cu o cheie, să spargă zece maşini bine „dotate". Desigur că le-a spart! Aceasta s-ar putea să fie doar o variantă a povestirii, căci am mai găsit-o pe cîteva „forumuri" auto, cu douăzeci de maşini şi fără cheie, doar cu şurubelniţa etc. În sfîrşit, nu se ştie dacă hoţul cu pricina, inventat sau nu, a fost eliberat din închisoare pentru „bună purtare", dar mesajul transmis nu putea fi altul decît (interpretat, desigur): „Hoţii din ziua de azi se pun repede la punct cu ultimele inovaţii ale tehnicii, aşa că ar fi bine ca voi, proprietarii de maşini, să fiţi mereu cu un pas înaintea lor!". Cu alte cuvinte, trebuie să investeşti în cel mai sofisticat, cel mai modern, ultimul răcnet etc. sistem, la un preţ modic şi „la ofertă", pe care eşti nevoit să-l arunci luna următoare, căci deja a aflat hoţu', şi să-ţi iei altul şi mai... Din nou, producătorul nu-ţi bagă pe gît marfa, căci „pentru siguranţa maşinii tale, ai grijă să o parchezi în locuri cît mai bine luminate, noaptea, şi cît mai populate" şi „să nu-ţi laşi obiecte de valoare, genţi, casetofoane în autoturism", dar, în plus faţă de aceste treburi de bun-simţ, un mic sistem de alarmă n-are de ce să strice!

Tot la capitolul producători de sisteme anti-furt pentru maşini, care se pare că este cel mai interesant, vînzătorii îţi crează *on-line* portretul-robot al hoţului, deşi şi aceştia se împart în două categorii: „profesioniştii" şi hoţii întîmplători, din tagma tinerilor „certaţi cu Legea" care-ţi fură maşina doar pentru un raid de o noapte. E ca şi cum i-ai împărţi pe bărbaţi în cei care se îndrăgostesc şi fac sex doar cu o singură parteneră şi cei care merg la curve. Amatorii de „una mică" nu sînt periculoşi, deoarece îţi abandonează „iubita" pe marginea şoselei. O găseşti cam terfelită, dar n-ai pierdut-o definitiv! Ceilalţi, însă, sînt în stare să ţi-o ia pe sus, dacă n-au reuşit să-i spargă „centura de castitate", adică sfiosul tău sistem anti-furt, să ţi-o uzeze la maxim, iar după ce s-au plictisit de amor, să se transforme în „proxeneţi" şi s-o vîndă. Urîtă treabă, nu-i aşa? Tocmai de aceea *site*-ul se adresează bărbaţilor adevăraţi care nu se dau în lături să cheltuie mii de dolari pe lună pentru a-şi şti „nevasta" în siguranţă, ferecată cu zeci de lacăte, în parcarea din spatele blocului.

Revenind, însă, la spargerile de locuinţe, în afară de uşi blindate şi de alarme, ni se propun şi sisteme domestice de supraveghere video, conectate la computer, cu următorul argument: „Ce poate fi mai reconfortant decît să te afli în vacanţă şi să urmăreşti pe ecranul unui calculator ce se întîmplă în propria ta locuinţă?". Adică... ce mai face carasul din acvariu, dacă menajera a şters praful şi dacă ultimele raze ale apusului de soare se reflectă tot pe marginea celui mai drag al tău Piliuţă, de pe peretele din sufragerie... Astfel, poţi fi mereu în două locuri, în acelaşi timp (acasă şi pe Coasta de Azur, *par exemple!).* Ce-ţi mai trebuie pentru a te simţi, cu adevărat, în siguranţă?

Cătălin BULAT

Siguranţa costă – laşitatea e gratis

Prietena sau soţia ta a fost atacată în plină stradă de doi necunoscuţi care i-au cerut banii din geantă şi i-au smuls lanţul de aur de la gît. Doi indivizi te-au bătut măr pentru că „ai faţă de jmecher". Ţi-au furat mobilul în autobuz. Cu toate că i-ai văzut, nu ai putut să faci nimic pentru că ei erau prea mulţi, iar tu erai singur. Cine spune că lui nu i se pot întîmpla niciodată cele scrise mai sus se poate considera într-adevăr un om norocos.

În cartierul bucureştean Berceni, lîngă staţia de metrou Piaţa Sudului, un individ a bătut bestial alţi doi indivizi. Amănunte legate de natura conflictului, „cine de cine s-a luat", „care a fost ăla figurant", sînt, în economia acestui text, inutile. Ţin însă să specific că evenimentul s-a remarcat printr-o violenţă ieşită din comun. Cei bătuţi, trîntiţi în stare de inconştienţă pe asfalt, erau loviţi sistematic cu piciorul în cap de către cel care ieşise învingător. Nici ţipetele timide ale unei femei, nici balta de sînge care se lăţea în jurul capetelor celor loviţi nu l-au putut convinge să se oprească. Doar oboseala şi autobuzul care venea l-au determinat, în cele din urmă, să renunţe, lăsîndu-i în agonie pe oponenţi. Îi rog pe cei care anticipează o dramă să nu se grăbească. Prezenţa Salvării, care a ajuns în scurt timp la faţa locului, s-a dovedit a fi inutilă. Cei doi s-au ridicat miraculos în picioare, iar intervenţia medicilor nu a fost necesară. Mult mai interesantă, din perspectiva comentariilor, a fost reacţia martorilor, a oamenilor de pe stradă, care au devenit, întîmplător, observatori ai scenei. Ei? Ştiţi care a fost? Ştiţi, pentru că s-a mai întîmplat, s-a mai scris şi s-a mai vorbit despre asta. Reacţia lor a fost nici o reacţie. Strînşi ovin unul în altul, priveau cu ochii mari şi miraţi spectacolul. Dacă hazardul face ca, dintr-un motiv sau altul, să fii agresat pe stradă sau în oricare alt loc, nu te poţi bizui decît pe propriile puteri, pentru că privirile siderate şi laşe ale celor din jur nu au cum să-ţi fie de folos. Ar mai fi totuşi o soluţie, un mod de a-ţi alunga teama pe care o simţi de fiecare dată... Firmele de pază şi protecţie. Ele pot fi scutul tău invulnerabil, braţul armat care te apără şi te ţine în siguranţă. Nu trebuie să îndeplineşti decît o singură condiţie: să ai bani. Destul de mulţi chiar. Dar cum ai putea să te tocmeşti cînd vine vorba de integritatea ta corporală sau chiar de propria-ţi viaţă? Bogdan Oprea, directorul firmei de pază şi protecţie BGS, vorbeşte despre atributele meseriei de bodyguard. „Cel mai mare duşman al unei gărzi de corp este rutina. Cel care asigură paza trebuie să fie în alertă, cu simţurile încordate la maximum. Atacul asupra unei persoane protejate poate să vină în următoarea secundă în care nu eşti atent şi atunci totul poate fi pierdut. Trebuie să anticipezi agresiunea, să o interceptezi, iar atacatorul trebuie neutralizat în cîteva secunde." Marin este multiplu campion naţional la lupte libere şi este unul dintre cei mai bine cotaţi bodyguarzi din România. Şi-a ales meseria asta acum 13 ani, din cauza lipsurilor materiale. „Nu aveam bani să mă întreţin, mărturiseşte el. Am renunţat la politehnică, în anul trei, tocmai din această cauză." Acum Marin este mulţumit de viaţa pe care o duce. „Cîştig suficient de bine cît să duc o viaţă confortabilă." În ceea ce priveşte riscurile meseriei recunoaşte că „pericolul este prezent la tot pasul". Fie că trebuie să protejeze o vedetă de fanii isterizaţi, fie că trebuie să apere oameni de afaceri de atacurile lumii interlope, ameninţarea este permanentă.

Marin îşi aminteşte cum Horia Brenciu a fost atacat cu un cuter de un agresor necunoscut. „S-a întîmplat cînd făcea emisiunea *Cafeaua de dimineaţă*. Era multă lume şi toţi se strînseseră în jurul lui. Deodată, am văzut lama unui cuţit cum luceşte în aer. Instinctiv, am întins mîna spre el şi am barat lovitura. Lama mi-a tăiat tricoul şi mi-a pătruns foarte adînc în carne. Cred că dacă îl lovea pe Horia, l-ar fi rănit destul de grav. S-a creat atunci panică, lumea a început să fugă în toate părţile. Eu l-am luat pe Horia, l-am predat colegilor mei, care l-au dus într-un loc sigur, şi am plecat în urmărirea agresorului. A încercat el să profite de agitaţia creată şi să se facă nevăzut în mulţime, dar nu a avut nici o şansă. Am sărit pe el şi l-am pus la pămînt. În momentele alea nu m-am mai gîndit că braţul meu sîngera. De abia după ce a venit poliţia şi l-am predat lor m-am dus la spital." Cu toate că este bodyguard şi are o înfăţişare cel puţin intimidantă, Marin nu se consideră, nici el, invulnerabil. „Dacă mă bat odată cu mai mulţi şi îmi bagă unu' cuţitul pe la spate, eu ce pot să mai fac? Mă întind pe spate şi asta e. Cîteodată nu ai cum să te aperi, oricît ai fi tu de tare."

libertatea de impresie

Invenţii

Secolul 20 a fost unul al progresului tehnic. Al automobilului, al zborului cu aparate mai grele decît aerul, al submarinelor, al călătoriei omului în spaţiul cosmic... S-au inventat radioul şi televizorul, s-au electrificat masiv chiar şi zone foarte sărace ale globului, s-au dezvoltat formele de comunicare la distanţă. S-au descoperit antibioticele, s-a ajuns la ingineria genetică. A fost creat computerul şi, în sfîrşit, a apărut Internetul. Fiecare din aceste noi elemente intrate în viaţa omului au fost pe cît de spectaculoase, pe atît de utile. Tehnica a fost pusă în slujba confortului, vitezei, prelungirii vieţii şi informării. Sigur, în acelaşi secol s-a inventat şi bomba atomică, dar asta e altă discuţie. Pe măsură ce secolul s-a apropiat însă de sfîrşit, cel puţin aparent, numărul invenţiilor s-a mărit. Au crescut ritmul vieţii şi viteza de schimbare a modelor. La automobile, de exemplu, aproape de la o zi la alta apar noi modele cu noi sisteme de frînare, noi sisteme de siguranţă, noi elemente de confort. Chiar dacă unele au mai fost inventate şi altădată. În ansamblu, toate îmbunătăţirile făcute de-a'lungul timpului par să fi fost puţin semnificative faţă de importanţa invenţiei iniţiale. Dacă vorbim despre computere, de la inventarea lor pînă s-a ajuns la PC-uri a trecut ceva vreme. Apoi, însă, s-au succedat tot felul de sisteme adiacente, al căror ritm de apariţie a devenit parcă tot mai sufocant. De fiecare dată utilizatorii au fost nevoiţi să-şi modifice (să-şi up-gradeze) aparatele. Progresul în domeniu e livrat cu ţîrîita, în multe trepte. Un computer cu care în urmă cu cîţiva ani ţineai sub control o uzină întreagă astăzi nu-ţi mai ajunge nici pentru instalarea unui joc. Schimbarea tehnologiilor computerelor e urmată îndeaproape de schimbarea altor aparate: de fotografiat, filmat, de redat muzică...Şi abia te-ai liniştit că ţi-ai cumpărat cea mai nouă variantă de aparatură sau că ţi-ai instalat un soft de ultimă oră, că te trezeşti cu o nouă invenţie care riscă să-ţi scoată cît de repede din uz achiziţia. Cineva scria recent chiar în *Dilema veche* despre *inconsistenţa* pe care încep să o capete lucrurile. Imediat ce le-ai cumpărat, devin bune de aruncat. Nu te mai poţi ataşa de nimic. Pe de altă parte, e tot mai greu de deosebit între o noutate folositoare şi una inutilă. Şi orice invenţie fundamentală este însoţită de alte mici invenţii adiacente, de multe ori mai folositoare vînzătorului decît cumpărătorului. Maşinile de călcat cu aburi au fost utile, dar pe seama lor s-a creat necesitatea ataşării dedurizatoarelor de apă. Alţi bani, altă distracţie. Maşinile de spălat cu program au fost extrem de utile. Apoi au apărut detergenţii speciali destinaţi lor, mult mai scumpi, prafurile contra depunerilor, Coccolino şi alte minuni. Pe alţi bani. Zborurile pe Lună au fost o mare realizare, dar misiunile Apollo de acum 30 de ani s-au oprit. În schimb, astăzi se vînd loturi de pămînt acolo sau se promit transporturi de obiecte. Nu ştiu cît s-a mai modernizat bomba atomică în ultima vreme, dar ştiu că se pun la punct, tot mai mult, traficarea ei şi „nevoia" cît mai multor ţări şi organizaţii de a o avea... În sfîrşit, ceea ce vreau să spun este impresia că progresul tehnic este încetul cu încetul depăşit de progresul comercial. Piaţa cere tot mai multe invenţii. Mai multe decît sînt în stare cercetătorii serioşi să creeze. Şi cred că toate acestea nu sînt doar senzaţii dintr-o ţară care abia intră sub imperiul consumului.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Ce ne faceţi, fetelor?

S-a întîmplat într-o după-amiază caldă, în holul de aşteptare al unui cabinet stomatologic. Trebuie să precizez că era vorba de o după-amiază caldă, altminteri nu m-aş fi repezit spre vraful de reviste aruncate pe masă cu gîndul să iau una subţire pe post de evantai. Ca de obicei, deşi n-am să înţeleg niciodată de ce se întîmplă asta, toate revistele erau din categoria celor destinate femeilor. Puteţi verifica oricînd: la stomatolog, la frizerie sau coafor, oriunde există timpi morţi există şi reviste, dar aproape niciodată ele nu sînt pentru bărbaţi. Din lipsă de spaţiu las la o parte comentariile legate de o posibilă discriminare, dar promit că voi reveni curînd asupra „cestiunii". Cum ziceam, revistă subţire ioc, în schimb am pus mîna pe un *Cosmopolitan* mai vechi şi, în lipsă de altceva mai bun, am început să citesc.

N-aş spune că nu eram oarecum familiarizat cu genul acesta de presă, orice bărbat însurat sau trăitor în concubinaj ajunge *volens-nolens* la ziua în care, din plictiseală sau curiozitate, pune ochii pe cîteva pagini din revistele consoartei, de cele mai multe ori evenimentul petrecîndu-se în atmosfera calmă, dar adeseori plicticoasă a camerei de baie. E adevărat, la momentul evocat în deschiderea acestui articol pierdusem de ceva vreme „antrenamentul" unor astfel de lecturi şi probabil că în felul acesta se explică revolta care m-a cuprins după cîteva minute de lectură. *Revoltă* am scris? S-o lăsăm aşa, cu toate că ar putea fi un termen ceva mai dur...

Aveţi idee, fraţi bărbaţi, în ce lume trăim? Ştiţi voi ce tehnici de manipulare sînt exersate zi de zi şi, mai ales, noapte de noapte asupra bietelor noastre simţuri? Cunoaşteţi măcar un pic din felul în care femeia modernă se apleacă – da, da, e corect termenul! – asupra bărbatului?

Atent, dar prefăcîndu-mă oarecum plictisit de teamă să nu mă descopere ceilalţi pacienţi adunaţi în sala de aşteptare, am luat la rînd zece-douăsprezece reviste diferite, numere mai vechi, mai noi. Titluri: „Cum să-l faci să fie doar al tău"; „Înşală-l cu zîmbetul pe buze"; „Fă-l gelos din cînd în cînd"; „Înnebuneşte-l şi lasă-l aşa"; „Cum te descurci cu doi deodată". Ar putea fi o listă nesfîrşită... Peste tot, sfaturi similare: cum să-l ţii de mînă, cum să-l ţii în braţe, cum să-l dai pe spate. Din categoria „ce"-urilor: ce-i place, ce-l face fericit, ce-l enervează, ce-l balonează. Apoi „de ce"-urile: de ce se uită după altele, de ce vine tîrziu acasă, de ce nu vrea pe masă...

Momentul acelei lecturi rapide, în zig-zag, mi-a schimbat viaţa. Da, da, nu zic vorbă mare, chiar şi la cele mai banale întîlniri am ajuns să-mi pun o mie de

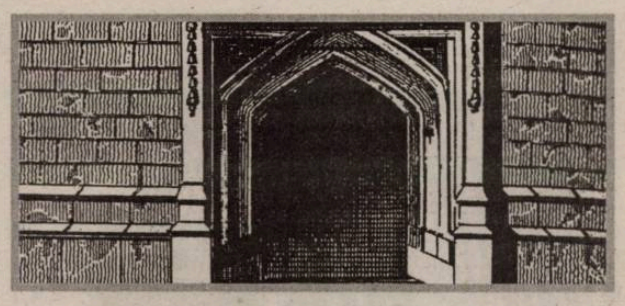

semne de întrebare. Dacă mă priveşte aşa sub influenţa sfatului nouă de la pagina patruzeci şi trei? Dacă e drăguţă şi găteşte doar azi pentru că aşa a citit la rubrica despre „cum să-l faci să se îndrăgostească pînă peste cap de tine"? Şi, în cele din urmă, chiar face toate acele lucruri minunate din plăcere ori pentru că a învăţat temeinic cele douăzeci de tehnici Kama Sutra prezentate cu tot cu poze în numărul special de sărbători?

De altfel, obsesia a început la cîteva secunde după ce m-am aşezat pe scaunul stomatologic. Pentru început mi s-a părut ciudat zîmbetul asistentei, apoi halatul mini al doctoriţei şi în cele din urmă cine ştie unde aş fi ajuns dacă n-ar fi intervenit celebrul ţiuit al frezei dentare? Mai ales că doamna stomatolog avea deja două degete la mine în gură şi tocmai citisem un articol despre semnificaţiile uşor ruşinoase ale unui astfel de gest...

Cu ochii-n 3,14

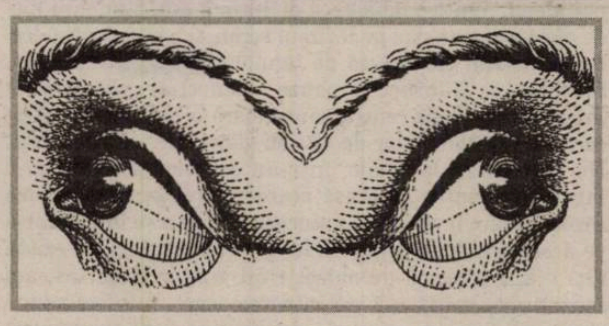

3 PAŞI PENTRU A PERTURBA VIZITA UNUI ŞEF DE GÎNDURI ÎNTR-UN ÎNTUNERIC PE JUMĂTATE ABSTRACT

● Un afiş pe stradă îndeamnă fetele să facă „3 paşi pentru a deveni model". Săptămînile trecute, Societatea Academică din România propunea 15 paşi pentru integrarea României în Europa. Recomandările pentru paşi *în ţară* şi cu ţara nu reuşesc să le întreacă însă pe cele ce propun să facem paşi *din ţară*. (**A. M.**)

● China este invitată specială la Salonul Cărţii de la Paris. La cererea Beijingului, deşi locuieşte în capitala Franţei, scriitorul Gao Xingjian – laureat al Premiului Nobel pentru literatură – nu a fost poftit, scrierile lui nefiind agreate de oficialităţile chineze. Organizatorii francezi au acceptat. Nemulţumit de situaţie, scriitorul francez Frédéric Beigbeder a vrut să-i facă un cadou preşedintelui Chirac, oaspete la salon: un T-shirt cu o inscripţie protestatară. Patru braţe puternice l-au cuprins şi s-a trezit – pentru scurt timp – în duba poliţiei: „Aţi perturbat vizita unui şef de stat". Nu l-au ţinut mult, doar pînă a plecat preşedintele. Nu se spune cine s-a lăcomit la cadou. (**M. B.**)

● Încă o dilemă. Recent, *Evenimentul zilei* anunţa că savanţii americani avansează în cercetarea condiţiilor care-i vor permite omului să trăiască 300 de ani. Săptămîna trecută, telexul bătea că NASA a pus la punct un aparat de citit gîndurile fiecărui om. Cred că nu merită să trăieşti 300 de ani cu un asemenea aparat lîngă tine. O voce tainică îmi şopteşte să prefer, totuşi, această dilemă altora. (**R. C.**)

● Săptămîna trecută, la ştiri, un material despre un copil de cîţiva anişori ţinut de bunicul său în condiţii inumane, închis tot timpul într-o cămăruţă, în întuneric. Pe bunic îl cheamă Adam Beznă. (**C. P.-B.**)

● În *Jurnalul naţional* din 18 martie, pe ultima pagină, citesc un articolaş semnat Cătălina Iancu care ne-ar fi putut folosi, ca material ilustrativ, la un număr recent: „Cine şi-ar fi putut imagina că designerul Cătălin Botezatu este pe jumătate evreu? Şi, totuşi, creatorul de modă ne-a confirmat acest lucru. E drept că, urmărindu-i afacerile, cam aşa pare". Şi care-i problema? (**S. S.**)

● „Neînţelegîndu-se faptul că drepturile omului au o determinare concretă, istorică, raportate la condiţiile

unei societăţi date, se încearcă să se absolutizeze concepţiile şi modelele societăţii occidentale, abordare care tinde nu numai la crearea unor drepturi cu un conţinut static şi abstract, ci mai mult chiar, la postularea unor standarde universal valabile în acest domeniu." Citat din articolul „Tendinţe şi orientări în problematica drepturilor omului pe plan intern şi internaţional", scris în 1980 de Adrian Năstase, reprodus de *Evenimentul zilei*. Şi cînd te gîndeşti că occidentalii ăştia continuă să insiste... Bine că noi rezistăm. (**C. G.**)

ZI DE ZI, ÎN GOANA DUPĂ CONTACT, O TURMĂ VA PLÎNGE ÎNTRE OM ŞI MAŞINĂ

● Perpetua îmbogăţire a limbii române, zi de zi şi ceas de ceas: cel care habar nu are de nimic se numeşte un habarnist (Alin Buzarin în *Gazeta Sporturilor)*. (**R. C.**)

● În goana după produse (încă) româneşti pe piaţa neaoşă, descopăr, după ciorapii „Adesgo" şi prăjiturile „Excelent", şi medicamentele „Laboratoarelor Medica"; pe lîngă faptul că sînt naturiste şi poartă nume inspirate (de la *Fasole teci* la *Beauty Slim),* îşi şi etalează, vizibil, grija pentru omul muncii român. *„Consumînd produsele Fabricat în România creaţi locuri de muncă"*, stă scris pe pliantul de prezentare. (**I. P.**)

● „Toate animalele ajung în rai", aşa zice în materialul de prezentare al primului cimitir pentru animale din România. Un *site* ca pentru marile companii, cu „oferte", „reduceri de 5%", „contact" etc.: www.raiulanimalelor.ro. Amin! (**M. M.**)

● Completare la *Ready-made*-ul din numărul precedent; am căutat în *Movie & Video Guide* al lui Leonard Maltin („Biblia" cinefililor) şi iată ce am găsit la *Elephant Boy:* anul: 1937; regia: Robert Flaherty; comentariu: „Interesantă docu-dramă de început despre un băiat băştinaş (Sabu, la debutul său în film) care pretinde că ştie unde se află o mitică turmă de elefanţi". Cotaţie: 3 stele (din patru). N-avea gusturi rele regele! (**a. l. ş.**)

● Sugerez următoarea reclamă pentru – vorba colegului Manolescu – Parcul ex-Ioanid, actualmente Voicu, viitor Ioanid: „Vizitaţi PeIaVvI, parcul cu mai multe cutii de gunoi decît oameni sau cîini!". Şi nu uitaţi să lăsaţi *ceva* în acele cutii (roşii!), altfel or să se plîngă edilii sect. 2 (Onţanu & Co.) că le-au pus & vopsit degeaba – de unde şi posibilul refren: De/ce/plîng/gu/noaie/le/ Le-au/ig/no/rat/cutii/le... (**a. l. ş.**)

● Reclamă pe o pagină întreagă de gazetă pentru o maşină Fiat Panda: „Spune-mi maşină de teren. Spune-mi monovolum. Spune-mi station wagon. Spune-mi cabriolet. Spune-mi maşină de oraş" şi cu litere mari: *„Nu-mi spune baby"*. De ce? Vine şi explicaţia tehnică: „Nu îi poţi spune *Micuţo* unei maşini care are o construcţie rezistentă ca o maşină de teren, un spaţiu pentru bagaje funcţional ca al unui station wagon, versalitatea unui monovolum" etc... Ca unul care ştie de la Elvis şi Bogey ce înseamnă a spune cuiva Baby, acest refuz hotărît al tandreţii între om şi maşină, în numele unei exactităţi frigide, mă duce la gîndul că, într-o bună zi, vom ajunge, tot mai tehnici, să-i spunem „micuţei" de lîngă noi „monovolumul meu", „my station wagon". Iar ea, parcă o aud, va gînguri: „Spune-mi, mai simplu, Panda". (**R. C.**)

CA SĂ MAI TREACĂ VREMEA, UN AMATOR DE CASE NETERMINATE A ÎNMULŢIT UN NUME

● Un amic, amator de muzici bune, s-a dus la un concert într-un club. Acolo, omul a scos din buzunar 150.000 de lei şi a primit în schimbul lor un „bon cu valoare fixă", emis de Societatea Comercială Joy & Joy Prod 2000 SRL. A intrat şi s-a aşezat. Pînă să-nceapă muzica, a citit ce scria pe bon, ca să mai treacă vremea. Iar pe bon iată ce scria: „Seria B dam nr. 0225087. Data – 12.03.2004. Denumirea serviciului – Ada Milea". (**D. S.**)

● Cînd am citit că în provincia Kosovo multe dintre case sînt roşii, prima dată am crezut că este o manieră de a trimite omagial la steagul albanez. Nici pe departe: kosovarii le lasă pur şi simplu netencuite cu anii, pentru că, potrivit legislaţiei – care oricum nu se prea respectă –, pentru casele neterminate nu se percepe impozit *(Jurnalul naţional*, 23 martie a.c.). Ar fi fost o soluţie: cu o astfel de lege, poate şi spre cerul patriei noastre nu s-ar mai fi ridicat, de la Strehaia la Timişoara şi Sibiu, atîtea turnuleţe de tablă. (**A. C.**)

● La Radio Metronom din Rîmnicu Vîlcea, duminica trecută, un redactor constata că în oraş s-au înmulţit din nou cîinii comunitari, iar autorităţile nu fac nimic. Întrebat de ce, directorul Administraţiei Domeniului Public recunoaşte că, într-adevăr, „cîinii vagabonţi, adică... comunitari" sînt tot mai numeroşi, iar apoi dă o explicaţie pentru întreruperea activităţii de prindere a lor: „pentru că vin sărbătorile pascale şi în perioada asta e păcat...". Morala e simplă şi înălţătoare: înainte de Paşti, şi viaţa de cîine e mai uşoară. (**M. V.**)

● Haru Urara – un nume pe care oricine ar trebui să-l ţină minte şi să-l cinstească aşa cum se cuvine. Îl poartă un cal de curse japonez, devenit simbolul veşnicului perdant. El a participat în viaţa sa competiţională la 105 curse, fără a cîştiga niciodată vreuna. Va alerga, nu peste mult timp, în ultima lui cursă, cea de-a 106-a, apoi va primi o pensie pentru a-şi sfîrşi zilele în tihnă la o fermă, departe de primejdiile succesului şi neatins de aripa rece a gloriei. (**D. S.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

România a treia

„În lume nu-s mai multe Românii...", suna un vers dintr-o poezie pionierească aflată în repertoriul obligatoriu al regimului comunist. În lume n-or fi, dar în România sînt, de fapt, mai multe Românii care nu prea comunică între ele.

Cea mai vizibilă este România dinamică, a celor care au învăţat din mers capitalismul şi trăiesc „occidental", sînt în pas cu lumea, produc, cîştigă şi consumă, îşi permit vacanţe normale, sînt informaţi, în fine, au (sau măcar imită) un stil de viaţă de *middle class*. E România „integraţilor", pentru care aderarea e doar o chestiune de calendar: într-un fel nu contează dacă va fi la 1 ianuarie 2007 sau mai tîrziu, ei deja sînt *acolo*, „în Vest". În alt fel, însă, calendarul le creează frustrări: ei *sînt* integraţi, dar sînt nevoiţi să trăiască într-o ţară care, vai, încă nu e. A doua este România „adaptaţilor": au reuşit să se agaţe de ultimul vagon al trenului de Bruxelles, fie deschizînd un chioşc, fie găsindu-şi de lucru la un patron care-i plăteşte mai bine ca Statul ori având două slujbe, beau bere Ursus şi speră ca la un moment dat să treacă pe Heineken, îşi fac cumpărăturile la supermarket, dar cărucioarele lor sînt întotdeauna mai goale decît cele ale „integraţilor" (şi conţin unt românesc, nu nemţesc, trei banane, nu un kil de kiwi etc.), dacă stau la ţară şi-au recuperat pămîntul şi şi-au tras apă în curte. Pe scurt, este România celor pe care tranziţia nu i-a răpus, nici nu i-a făcut fericiţi, ci i-a transformat în adepţi conştienţi ai principiului „sănătate să fie, că în rest le-om rezolva noi...". Pentru ei, aderarea cît mai rapidă ar trebui să fie importantă: poate „după aceea" vor reuşi să-şi tragă apă şi în casă, să-şi schimbe Dacia (veche sau Nova) pe o marcă de import ori să trăiască doar dintr-o slujbă, nu din două, ca să le rămînă mai mult timp să se uite la televizor şi să iasă duminica la iarbă verde. Dar integrarea e, din punctul lor de vedere, treaba Guvernului: nu le mai rămîne prea multă energie să se gîndească ori să se informeze în legătură cu asta, deşi, la o adică, o pot face.

Cea mai complicată e „România a treia" (precum „lumea a treia" pe vremuri). În ea trăiesc şi pensionarii de la oraşe, şi foştii lucrători industriali disponibilizaţi (lemnos cuvînt! dar deh, să le spună direct *concediaţi* nu dădea bine la propagandă, prea suna a capitalism exploatator...) şi, mai ales, o mare parte a lumii rurale. Cei de la oraş măcar *văd* celelalte două Românii, măcar *intră* în supermarket (din care cumpără două-trei produse „din ofertă", restul de la piaţă şi de la buticuri), au televiziune prin cablu şi îşi clătesc ochii cu imaginea societăţii de consum, cu care altminteri nu prea speră să se întîlnească în mod real. Cei din lumea rurală, din satele care nu se află de-a lungul şoselelor naţionale, ci presărate în spaţiul deal-vale sau în mijlocul cîmpiei, cei care nu au nici chioşc de ziare în sat, nici alte posturi TV decît România 1, n-au deocamdată nici o legătură palpabilă cu integrarea. Cum să le vorbeşti de *acquis* şi de libera circulaţie a forţei de muncă unor oameni care îşi cară lemnele din pădure în cîrcă? Şi cum să le explici avantajele integrării cînd, după ce li s-au instalat apă curentă şi canalizare din fonduri europene, li se cere să plătească apa consumată (cu ce? căci ei nu *cîştigă*, ci *subzistă*), aşa că preferă s-o scoată în continuare gratis din fîntînă? Şi cum să se bucure că la şcoală li s-a adus copiilor un computer, cînd viaţa lor cotidiană nu e cu mult diferită de aceea a bunicilor lor, la 1900? Pentru ei, *centrul* e capitala de judeţ, de unde eventual li se mai repartizează nişte fonduri. Bruxelles şi Strasbourg sînt din altă lume, inaccesibilă. Problema „României a treia" nu e neapărat sărăcia, cît lipsa de informare şi izolarea în ea însăşi.

François Furet scria, în cartea sa *Penser la Révolution Française*, că Revoluţia franceză n-a triumfat nici în 1789, nici în 1791 sau 1792, ci cîteva decenii mai tîrziu, cînd „a ajuns la sate", cînd Franţa rurală i-a simţit efectele. Pentru „România a treia", toată disputa despre 2007 e inutilă: integrarea va avea loc efectiv cînd ea va putea prinde din urmă „celelalte Românii".

Augustin IOAN

Ştiri, *hi-tech* şi cultură laterală

De cînd am venit aici, „ştirile" cu temă astronomică îmi par mai vizibile decît celelalte. Planeta obscură de dincolo de ultima planetă, cu tot aerul misterios pe care îl aduce faptul că „se ştia" de ea de mult, atît mistic cît şi matematic; apa de pe Marte, teoretizată şi, în sfîrşit, dovedită; gaura neagră care tocmai fagocitează o stea (sau, mai precis, azi o vedem şi nu e – prăbuşită deja de eoni. În ce?) – acestea sînt doar ştirile din luna de cînd sînt aici. Amestecate cu celelalte, par (la fel de) mici. Dacă însă privim, fie şi pentru o clipă, distanţele geo-temporale despre care vorbim, simt că, poate, ar merita, din milă pentru celelalte ştiri, să fie prezentate cumva separat.

Evenimentele lumii fantaste de pe pămînt sînt comentate la fel ca evenimentele lumii reale, ca să nu mai repet comparaţia cu evenimentele astronomice. Oscarul – la fel de îndepărtat sau de apropiat ca şi atacurile din Iraq. Starea vremii şi coafurile. Moda şi apa de pe Marte. Indistincţia în care sînt trimise şi drama, şi melodrama. Cineva citează din Yogi Bear, personajul de desen animat, ca şi cînd ar da un citat de autoritate al „cuiva", mort sau viu. Dacă în postmodernism acest amestec de *pop-culture* şi *culture* avea un haz de novelă, frisonînd intelectualii la gîndul că fraternizează – în sfîrşit! – cu massele, acum, după ce acest *tsunami* a trecut, observăm că a luat cu el şi relieful.

Nu mai există nici o distincţie între cultură şi *pop-culture* pentru că nu mai există cultură. Scoborîrea primeia i-a dat nas celeilalte să creadă că a rămas singură. Mitocanul simte nevoia să se pronunţe. Judecînd după senina ignorare a oricărui semn de cercetare a culturii care le stă la îndemînă într-o bibliotecă de ultimă oră, studenţii mei de aici au plecat şi ei pe tărîmul senin al barbariei intelectuale, delicat camuflată de tehnologie supersofisticată. Surfează pe Internet în pauze – conectaţi „wireless" la „hub"-ul din piaţa centrală/interioară a şcolii de arhitectură cu portabilele lor de ultimă generaţie – după nimic. Nu mai aderă la nimic, într-un conformism care m-a înfricoşat, pentru că acasă acord tinerei generaţii scuza sărăciei (care îi obligă să muncească spre a se întreţine) şi pe aceea a dificilului „acces la informaţie". Aici nu există nici o scuză şi, ca de obicei cînd vizitez America, am senzaţia de vertij: mă voi întoarce acasă şi le voi spune studenţilor mei, cu aerul că „vin din viitor", că nu vreau să ajung prea repede acolo, cultural vorbind. Sîntem o mînă de oameni, copiind manuscrise retraşi dintr-o lume pentru care nu însemnăm mare lucru, şi aceste manuscrise încep să sune păsăreşte sau să nu mai sune deloc, chiar şi pentru cei cărora le sînt destinate.

Computer labs *şi cărţi necitite*

Profesiunea de arhitect însăşi este într-un pericol pe care doar faptul că se insinuează treptat, homeopatic, îl face mai greu de sesizat. Dar marile firme de dezvoltare imobiliară nu vor arhitecţi, *smart asses*, cu problemele şi complicatele lor „concepte", aşa că practica este relegată firmelor mari de arhitectură şi celor cu prestigiu suficient de mare spre a primi comenzi indiferent ce se întîmplă. Pare că din arhitectura americană contemporană a dispărut clasa mijlocie. Nu e doar opinia mea, ci şi a colegilor care vin din practică la predat nu din pasiune, ci – pe scurt – de foame.

Cultura, în înţelesul clasic al ei, nu mai interesează. Într-o sofisticată clădire nouă, de semnătură (Pei/Cobb/Frei), conservatorul faimos din campus oferă spectacole gratuite de toate felurile, de la operă şi concerte la muzică contemporană şi „etnică". Sălile-s goale mai tot timpul. Senzaţia de adunare de complotişti, de sectanţi, a celor ce le vizităm nu poate scăpa nimănui. Cultura nu mai e înaltă, ci laterală.

Banalizarea – sau cotidianizarea – computerului este incredibilă pentru cineva venit din preistoria ciberneticii. Privesc biblioteca Langsam (a universităţii), în care stăteam acum zece ani şi citeam pe nerăsuflate: acum este plină de cabluri, terminale, *computer labs* şi info-chioşcuri. Cărţile zac nedesfăcute. Majoritatea celor care au ca dată de intrare în patrimoniul bibliotecii anii de după 2000 sînt necitite. Conectarea la reţelele de informaţie care traversează campusul îmi aduce aminte de analogiile cu conectarea la reţelele clasice ale dez-urbanismului constructivismului rus, de acum aproape un secol. Nu mai depinzi de un „acolo" pentru a locui. Te poţi conecta oriunde, deocamdată în campus, în condiţii riguros comparabile cu cele de „acasă". Această „striere" care permite „netezirea" spaţiului (ca să folosesc termenii lui Deleuze) şi care, în acelaşi timp, face mai puţin vizibil controlul din ce în ce mai riguros al individului, impresionează, dar şi înfricoşează. Te aşezi pe scaun, te conectezi şi eşti întîmpinat cu un automat „welcome, augustin ioan". Asta – şi supravegherea panoptică, de care eşti anunţat la tot pasul, cu precizarea că este spre propria protecţie – îndeamnă la o oarecare paranoia. O societate precum cea americană, a cărei raţiune fondatoare este încrederea aproape nelimitată în celălalt, poate cădea pradă acestei nelinişti, extrem de justificate de altfel, pe care întîlnirea cu un celălalt radical (la propriu) i-a indus-o şi care, la limită, o poate paraliza. Plecaţi „dincolo", să creeze o utopie a libertăţii, părinţii fondatori ar fi, probabil, contrariaţi de măsurile extreme de securitate de toate tipurile (fără îndoială, necesare), oricît de gentile ar putea să pară la o primă inspecţie. Banca refuză politicos cecul emis în România, culmea, de o bancă americană. Degetul „pus" dublează semnătura şi îngăduie – sau nu – intrarea în ţară. Limita dintre suspiciune, control şi propria protecţie este greu de trasat, mai ales cînd e instituţionalizată. Pentru cei care ne-am luat porţia de Foucault, este de-a dreptul straniu să vezi un filosof „avînd dreptate" – bineînţeles, nu acasă la el.

Întreaga atmosferă este schimbată aici, la Cincinnati, faţă de ultima vizită, cea din 1999. Recesiunea aproape că a şters urmele *boom*-ului economic al anilor optzeci, care începuse să readucă în zona centrului nu numai locuire, ci şi spirit „european": cafenele, viennoiserii, sushi-bars, magazinele de nimicuri – din acelea care atît de bine dau seamă despre starea economiei. Acum, vopseaua restaurărilor s-a cojit. Atacurile cu mînă armată – la care am fost martor în '93-'94 – au reapărut împrejurul campusului, cu zecile în ultima lună (poate ar trebui să adaug că universitatea e imersată, pe două laturi, într-o comunitate neagră săracă). Profesorii care au rămas aici (statul Ohio a restrîns, din pricina recesiunii, banii pentru universităţile sale, pînă la punctul în care se pune problema unor restructurări şi concedieri importante) nu şi-au schimbat maşina cea nouă încă din 1999. Cei aflaţi la începutul carierei nu vor să se stabilească, salariile sînt prea mici.

În schimb, un centru de artă contemporană proiectat de Zaha Hadid, ca şi lucrările de semnătură din campusul UC pun oraşul pe harta marii arhitecturi. Cei ce promovează arhitectura marilor nume, chiar cu riscul de a nu avea aici cele mai bune lucrări ale respectivelor vedete (cum e cazul, mă tem, cu Vontz Center al lui Frank Gehry), cred că e o ieşire din marasm (în definitiv, aşa a fost pentru Bilbao). Rămîne de văzut.

Cincinnati, Ohio, martie 2004

Institutul Goethe vă invită la simpozionul internaţional
Probleme ale migraţiei şi drepturile minorităţilor în Europa

29-30 martie 2004

Retrospectiva istorică asupra migraţiei germanilor spre România şi asupra repatrierii lor aproape în totalitate în Germania în perioada postbelică şi de după 1989, cu toate implicaţiile pentru ţara de origine şi cea de adopţie, va constitui una din principalele teme ale manifestării.

Simpozionul intenţionează, dincolo de larg răspîndita dar puţin utila distincţie între migraţia benevolă şi cea forţată, să abordeze migraţia ca problemă socială şi culturală şi să o trateze ca pe un fenomen global în expansiune.

Parteneri: Organizaţia Internaţională pentru Migraţie, Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului

La dezbaterile despre prezentul şi viitorul problemei participă specialişti din ţară şi străinătate, cercetători, sociologi, politologi, reprezentanţi ai organizaţiilor internaţionale pentru migraţie şi ai autorităţilor române.